

मध्यकालीन गुजराती शब्दकोश

संपादक

जयंत कोठारी

જયંત કોટારી (જ.૨૮-૧-૧૯૩૦) અમદાવાદની કૉલેજોમાં ગુજરાતી ભાષાસાહિત્યના અધ્યાપક તરીકે વર્ષો સુધી કાર્ય કરી નિવૃત્ત થયા છે. વઘે ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં 'ગુજરાતી સાહિત્યકોશ (મધ્યકાલીન)'ના સંપાદક તરીકે (૧૯૮૧-૧૯૮૪) અને માનાર્હ સંપાદક તરીકે (૧૯૮૪-૧૯૮૭) કાર્ય કર્યું.

અમની બીજી મહત્ત્વની કામગીરી તે મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ સંયોજિત 'જૈન ગૂર્જર કવિઓ'નું નવસંસ્કરણ. અના સાત ભાગ પ્રસિદ્ધ થઈ ચૂક્યા છે (૧૯૮૬-૧૯૯૧) અને આઠમો ભાગ મુદ્રણાધીન છે.

અક જ વિષયની છ મધ્યકાલીન ગુજરાતી કૃતિઓને સમાવતી ને અમનો તુલનાત્મક અભ્યાસ રજૂ કરતી 'આરામશોભા રાસમાળા' (૧૯૮૯) અમનું અક નમૂનેદાર સંપાદન છે.

સાહિત્યના તત્ત્વવિચાર, વિવેચન, સંશોધન ને આસ્વાદની અમની પ્રવૃત્તિ 'ભારતીય કાવ્યસિદ્ધાંત' (નટુભાઈ રાજપરા સાથે, ૧૯૬૦)થી માંડીને આજ સુધી અનવરત ચાલતી રહી છે અને આ પ્રકારના ૧૫ ગ્રંથો અમની પાસેથી મળ્યા છે.

૧૯૯૪માં પાંચમી આવૃત્તિમાં પ્રવેશેલ 'ભાષાપરિચય અને ગુજરાતી ભાષાનું સ્વરૂપ' (૧૯૭૪) સ્નાતક કક્ષાના શિક્ષણની આવશ્યકતા પૂરી પાડનાર અનન્ય ગ્રંથ બની રહ્યો છે. શાળાકક્ષાનાં વ્યાકરણોમાં પણ અમને પોતીઁ સૂઝથી કામ કર્યું છે.

આ ઉપરાત અમને શૈક્ષણિક જરૂરિયાતને અનુલક્ષીને તેમજ બીજાં ઘણાં સાહિત્યિક સંપાદનો પણ કર્યા છે.

कलिकालसर्वज्ञ श्री हेमचन्द्राचार्य नवम जन्मशताब्दी
स्मृति संस्कार शिक्षण निधि

श्री हेमचन्द्राचार्य

एकः शब्दः सम्यक् ज्ञातः सम्यक् प्रयुक्तः
स्वर्गे लोके च कामधुग् भवति ।

•

योग्य रीते जाणेलो अने योग्य रीते प्रयोजायेलो एक शब्द
स्वर्गमां अने पृथ्वीमां इच्छित सर्व आपनार नीवडे छे.
पतंजलि

इदम् अन्धम् तमः कृत्स्नं जायेत भुवनत्रयम् ।
यदि शब्दाह्वयं ज्योतिः आसंसारं न दीप्यते ॥

•

जो समस्त संसारमां शब्द नामे ज्योति प्रकाशे नहीं
तो आ त्रिभुवन आखुं गाढ अंधकार रूपे परिणमे.
दंडी

मध्यकालीन गुजराती शब्दकोश

संपादक
जयंत कोठरी

प्रकाशक
कलिकालसर्वज्ञ श्री हेमचन्द्राचार्य नवम जन्मशताब्दी
स्मृति संस्कार शिक्षण निधि
अमदावाद

Madhyakālīna Gujarātī Śabdakośa (Medieval Gujarati Dictionary), ed. Jayant Kothari, Pub. Kalikāla-Sarvajña Śrī Hemcandrācārya Janma-Satābdī Smṛti Saṁskāra Śikṣana Nidhi, Ahmedabad, 1995

© जयंत कोठारी, रोहित कोठारी

प्रथम आवृत्ति : जून १९९५

नकल : १०००

किंमत : ₹. ३००.००

प्रकाशक :

कलिकालसर्वज्ञ श्री हेमचन्द्राचार्य नवम जन्मशताब्दी स्मृति संस्कार शिक्षण निधि,
लालभाई दलपतभाईनो वंडे, पानकोरनाका, अमदावाद ३८० ००१

विक्रेताओं :

१. गूर्जर साहित्य भवन, गांधी मार्ग, अमदावाद ३८० ००१
२. आर. आर. शेठनी कंपनी, गांधी मार्ग, अमदावाद ३८० ००१
तथा शामलदास गांधी मार्ग, मुंबई ४०० ००२
३. के. बी. बुकसेलर्स, बालाहनुमान, गांधी मार्ग, अमदावाद ३८० ००१
४. सरस्वती पुस्तक भंडार, हाथीखाना, रतनपोळ, अमदावाद ३८० ००१

लेसर टाइपसेटिंग अने मुद्रणस्थान :

निर्मळाबहेन ठाकोरलाल शाह

शारदा मुद्रणालय

जुम्मा मस्जिद सामे, गांधी मार्ग, अमदावाद ३८०००१

सद्गुण भृगुराय अंजारियाने

आ काम करती वखते सतत सामे रह्या ते तमे ज,
पोताथीये जलदी राजी न थनारा,
विषयने संलग्न सर्व कईं खूंदी वळनारा
ने संपूर्णता माटे मथ्या करनारा तमे.

आर्थिक सहयोग

- ✽ श्री प्राकृत जैन विद्याविकास फंड, अमदावाद
- ✽ श्री शाहपुरी जैन श्वेतांबर मूर्तिपूजक संघ, कोल्हापुर
- ✽ श्री विश्वनंदीकर जैन संघ, पालडी, अमदावाद
- ✽ श्री प्रेमवर्धक घंटाकर्ण महावीरदेव ट्रस्ट, धरणीधर सोसायटी, अमदावाद

પ્રકાશકીય નિવેદન

કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યની નવમી જન્મશતાબ્દીની મંગલ સ્મૃતિમાં, પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી વિજયસૂર્યોદયસૂરીશ્વરજી મહારાજની શુભ પ્રેરણાથી સ્થપાયેલા આ ટ્રસ્ટના માધ્યમથી, ભારતીય સંસ્કૃતિના અણમોલ વારસારૂપ અનેક ગ્રંથોના પ્રકાશન રૂપે સમ્યગ્જ્ઞાનની ભક્તિ કરવાનો અવસર પ્રાપ્ત થતો રહે છે તે ટ્રસ્ટ માટે ધન્ય અનુભવ છે. પં. શ્રી શીલચન્દ્રવિજયજી ગણિની પ્રેરણાથી આપણા સાહિત્યના તથા આપણી ભાષાના નામાંકિત મૂર્ધન્ય વિદ્વજ્ઞનો દ્વારા સર્જિત અને સંશોધિત-સંપાદિત પ્રકાશનોને મુદ્રિત કરવાનું શ્રેય આ ટ્રસ્ટને મળતું રહે છે તે પણ ગૌરવની વાત છે.

આપણા, મધ્યકાલીન ગુર્જર સાહિત્યના પ્રકાંડ અધ્યાસી વિદ્વાન પ્રા. શ્રી જયંતભાઈ કોઠારીએ, વર્ષોના સૂઝબૂઝખર્ચા પરિશ્રમના અંતે ‘મધ્યકાલીન ગુજરાતી શબ્દકોશ’ નામે આ એક સુંદર સન્દર્ભગ્રંથ તૈયાર કર્યો છે. “મધ્યકાલીન સાહિત્યના અध्येતાઓ માટે આ કોશ એક માર્ગદર્શક દીવાદાંડીરૂપ બની રહે તેમ છે, અને તેથી ટ્રસ્ટ દ્વારા એનું પ્રકાશન કરવા યોગ્ય છે,” એવી પ્રેરણા અમને પં. શ્રી શીલચન્દ્રવિજયજી દ્વારા પ્રાપ્ત થતાં જ, અમોએ તે પ્રેરણાને વધાવી લીધી, અને પ્રા. જયંતભાઈએ તથા પ્રાકૃત જૈન વિદ્યાવિકાસ ફંડના ડૉ. કે. આર. ચન્દ્રાએ અમારી વિનંતિ સ્વીકારીને આ પ્રકાશનનો લાભ અમારા ટ્રસ્ટને આપ્યો તે બદલ અમો તેઓના ખૂબ ઋણી રહીશું. પ્રાકૃત જૈન વિદ્યાવિકાસ ફંડે આ ગ્રંથના પ્રકાશનખર્ચમાં રૂ. ૩૦,૦૦૦નું માત્રબર યોગદાન આપેલ છે તેની પણ અમે સાભાર નોંધ લઈએ છીએ.

આપણા મૂર્ધન્ય કવિ શ્રી ઉમાશંકર જોશીએ “જે જન્મતાં આશિષ હેમચન્દ્રની પામી વિરાગી જિન-સાધુઓ તળી” એમ કહીને ગુર્જરી ગિરાનો અનુબન્ધ શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્ય સાથે જોડી આપ્યો છે એ જ ગુર્જર સાહિત્ય-ગત શબ્દોનો કોશ શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યના નામ સાથે જોડાયેલા એક ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રકાશિત થાય ત્યારે એક સુભગ યોગાનુયોગ સહજપણે રચાતો અનુભવાય છે.

આ પ્રકાશન માટે વિવિધ ધર્મસંસ્થાઓએ આર્થિક સહયોગ આપ્યો છે તે સૌનો હાર્દિક આભાર માનીએ છીએ.

આ કોશનો જિજ્ઞાસુઓ ખૂબ ઉપયોગ કરે તેવી ભાવના સાથે

માર્ચ, ૧૯૯૫

લાલભાઈ દલપતભાઈનો વંડો

પાનકોર નાકા

અમદાવાદ ૩૮૦ ૦૦૧

કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્ય નવમ જન્મશતાબ્દી

સ્મૃતિ સંસ્કાર શિક્ષણ નિધિનો ટ્રસ્ટીગણ

સંપાદકનું નિવેદન

મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યની કૃતિઓ સાથે કામ પાડવાનું થતું હતું ત્યારે મધ્યકાલીન ગુજરાતી શબ્દકોશની છોટ હંમેશાં સાલતી હતી. કેટલાંક મધ્યકાલીન કૃતિસંપાદનોમાં શબ્દકોશ છે એની મદદ લેવાનો પ્રયાસ હું કરતો હતો. પણ એકાદ શબ્દ માટે આમ જુદાજુદા ગ્રંથોના શબ્દકોશો જોવાનું ઘણું અગવડમયું હતું. એ શ્રમ પછીયે કશું હાથમાં ન આવે એમ બને. આ પરથી વિચાર આવ્યો કે સંપાદિત ગ્રંથોમાં રહેલા શબ્દકોશોને સંકલિત કરી લેવાનું તો, ઓછામાં ઓછું, થવું જોઈએ. એની વ્યવસ્થિત યોજના કરવાની તો મને અનુકૂળતા નહોતી પણ મારા અંગત રસથી અને અંગત ઉપયોગ માટે મેં મધ્યકાલીન સંપાદિત કૃતિઓના શબ્દકોશોનાં કાર્ડ કરાવવાનું શરૂ કર્યું. એ કામ ઘણું ધીમું ચાલતું કેમકે કેટલાક ગ્રંથોમાં ‘કરડ’ જેવા સામાન્ય ઉચ્ચારભેદવાળા તેમજ આજે જાણીતા ઘણા શબ્દો પણ શબ્દકોશમાં સમાવાયા હતા તે બાદ કરીને કાર્ડ કરવા આપવાનું મારે થતું.

આ કામ શરૂ કર્યા પછી એક વખત ડૉ. હરિવલ્લભ ભાયાણી સાથે મારે વાત થઈ. એમણે આને બદલે કૃતિઓમાંથી સીધા જ શબ્દો લેવાનું અને પ્રથમ તબક્કે ચૌદમી-પંદરમી સદી સુધીની કૃતિઓને જ સમાવવાનું સૂચન કર્યું; એમની પાસે આવાં કેટલાંક કાર્ડ તૈયાર હતાં તે તેઓ મને આપશે એમ પણ કહ્યું. મને એ કામ મારી શક્તિ બહારનું લાગ્યું. કૃતિઓમાં તો અનેક એવા શબ્દો પડેલા હોવાના (ને સંપાદકે જો શબ્દકોશ કર્યો હોય તો એમાં સમાવેશ ન પામેલા હોવાના) જેના અર્થો નિર્ણય કરવાનું અત્યંત કપરું હોવાનું. આરંભકાળની કૃતિઓમાં તો સ્વાભાવિક રીતે અપભ્રંશ શબ્દોનું ઘણું ભરણું હોય. મારા જેવા પ્રાકૃત-અપભ્રંશથી અનભિજ્ઞ માણસનું એમાં શું ગજું ? અંધારામાં અથડાવાનું જ થાય, ધોવાઈ જવાનું જ થાય. મેં કહ્યું, “એ કામ તો ડૉ. ભાયાણી જ કરી શકે.” તૈયાર શબ્દકોશોમાં કેટલીક તકલીફો તો હોવાની, પણ એમાં જે-તે ગ્રંથના સંપાદકે કરેલા શ્રમનો લાભ મળે અને એને સહારે આગળ વધવાનું સુકર બને.

ડૉ. ભાયાણી મારી સાથે સંમત થયા હતા એવું તો નહીં, પરંતુ એમણે એમની લાક્ષણિક ઉદાર વિદ્યાપ્રીતિથી મને મારે માર્ગે જવા દીધો. એટલું જ નહીં, હું ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના સાહિત્યકોશના કાર્યમાંથી પરવારવામાં હતો ત્યારે મેં ૧૯૮૭માં તો એમણે પ્રાકૃત જૈન વિદ્યાવિકાસ ફંડના મંત્રી ડૉ. ચન્દ્રાનો પ્રસ્તાવ મારી સમક્ષ મૂક્યો કે હું મારી રીતનો મધ્યકાલીન શબ્દકોશ તૈયાર કરી આપું. ત્યાં સુધીમાં તો બહુ ઓછાં પુસ્તકોનાં કાર્ડ તૈયાર થયાં હતાં ને ચકાસણીનું કામ તો આરંભાયું જ નહોતું, પરંતુ

સાહિત્યકોશના કાર્યમાંથી હું પરવારવામાં હોઈ હવે આ યોજના પાછલ વધુ સમય આપવાની સ્થિતિમાં હું હતો તેથી મેં એ પ્રસ્તાવ હેંશથી સ્વીકારી લીધો.

પ્રાપ્ત શબ્દકોશોને કેવલ સંકલિત કરી લેવાનો આશય તો નહોતો. એક શક્ય તેટલો પ્રમાણભૂત કોશ રચવાનો આશય હતો. જે-તે સંપાદકે પોતાને પ્રાપ્ત સાધનો ને પોતાની સજ્જતા તથા સમજને આધારે અર્થ આપ્યા હોય. અનુમાનથી અર્થ આપવાનું બની ગયું હોય અને ક્યાંક ગેરસમજ પણ પ્રવર્તી હોય. આજની આપણી સમજ અને આજે પ્રાપ્ત સાધનથી અર્થોને ચકાસીએ તો જ પ્રમાણભૂત કોશ ઊભો થઈ શકે. અર્થોને ત્યારે જ ચકાસી શકાય જ્યારે શબ્દનો જ્યાં પ્રયોગ થયો હોય એ સ્થાન સુધી આપણે પહોંચીએ. આથી આ યોજનામાં એવી મર્યાદા પહેલેથી જ સ્વીકારી હતી કે આમાં એવા શબ્દકોશો જ સંકલિત કરવા જેમાં શબ્દો વર્ણાનુક્રમે અપાયેલા હોય અને શબ્દ કૃતિમાં જે સ્થાને વપરાયો હોય તેનો નિર્દેશ હોય.

બધા શબ્દાર્થો કંઈ ચકાસી શકાય નહીં, ચકાસવાના હોય નહીં, જ્યાં શંકા જાય ત્યાં જ ચકાસી શકાય. પણ ચકાસીને સુધારવા પડે એવા શબ્દાર્થો ધાર્યા કરતાં ઘણા વધારે નીકળ્યા. ડૉ. ખાયાળીને આ પ્રકારના સંકલન સામે જે વાંધો હતો કે એમાં સાફસૂફીની મહેનત વધી પડે ને એના કરતાં તો કૃતિમાંથી જ સ્વતંત્ર રીતે કોશ કરવાનું સુગમ પડે એનું વાજબીપણું સમજાય એવી પરિસ્થિતિ સામે આવી. આમ છતાં મેં જોયું કે કૃતિમાં તો શબ્દકોશમાં ન સમાવાયેલા હોય એવા ઘણા કૂટ શબ્દો પડેલા હતા અને શબ્દકોશોમાં પણ વિદ્વાનોએ ઘણે સ્થાને, હું સહેલાઈથી જ્યાં પહોંચી શક્યો ન હોત એવા અર્થો નિર્ણય કરી આપેલા હતા. ચકાસવા પડે એવાં ઘણાં સ્થાનો મળ્યા છતાં મને જે તૈયાર સામગ્રી મળતી હતી એ ઓછી ન હતી અને સ્વતંત્ર રીતે કોશ કરવાનું કામ તો આથી અનેકગણું મહેનતભર્યું બની ગયું હોત, મારા ગજા બહારનું બની ગયું હોત એ પ્રતીતિ તો મારી છેવટે રહી જ.

કૃતિમાંથી સીધા શબ્દો લઈને તૈયાર કરેલા શબ્દકોશનું મહત્ત્વ સ્વયંસ્પષ્ટ છે. એનું સ્થાન આ સંકલિત કોશ ન જ લઈ શકે. પણ એ કદાચ એક વ્યક્તિનું કામ ન હોઈ શકે, એ એક વ્યવસ્થિત વિભાગ દ્વારા જ વધારે સારી રીતે થઈ શકે. એમાં પણ ડૉ. ખાયાળીએ વિચાર્યું હતું તેમ બારમી સદીથી સૈકાવાર જવાનું જ ઠીક પડે. મને તો એમ લાગે છે કે પહેલાં એક-એક કૃતિના વિસ્તૃત ને સર્વગ્રાહી કોશો તૈયાર કરવા જોઈએ. ‘ષડાવશ્યક બાલાવબોધ’ કે ‘વિમલપ્રબંધ’ જેવી કૃતિઓના કેટલાક બધા લાક્ષણિક મધ્યકાલીન શબ્દો ત્યાં આપેલા શબ્દકોશની બહાર રહ્યા છે ! આવી એક કૃતિનો સંપૂર્ણ શબ્દકોશ પણ શ્રમભર્યો પ્રકલ્પ બની રહે.

પણ આપણી પાસે ડૉ. ખાયાળીએ એમનાં સંપાદનોમાં આપેલા અને પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિરની

ગ્રંથમાઝામાં ડૉ. સાંડેસરાના શબ્દકોશો છે જ. ડૉ. ખાયાળીની પ્રમાણભૂતતા તો અનન્ય જેવી છે. આધાર વિના કે અટકલે એ કશું ન આપે. ડૉ. સાંડેસરાએ પણ પોતાની સઘળી સજ્જતા કામે લગાડીને ને પ્રમાણમાં વિસ્તૃત શબ્દકોશો આપેલા છે. ‘ગુર્જર રાસાવલી’માં મધુસૂદન મોદીએ પણ કેવો મોટો શબ્દકોશ આપેલો છે ! આ બધું અંકે કરી લેવા જેવું ચરું જ. આ સામગ્રી આમતેમ વેરવિખેર પડી રહે તેના કરતાં આવા કોશ રૂપે સંકલિત થાય ત્યારે જ એની ખરી ઉપયોગિતા સિદ્ધ થાય. આ કોશની આ એક સાર્થકતા છે.

આમ આ કોશ પાસે કેટલીક ઉત્તમ સામગ્રી આવી છે અને ચકાસવા-સુધારવાની મોટી કામગીરી પણ એને કરવાની થઈ છે. કામ કરતાં-કરતાં સંપાદકની નજર ઘડાતી ગઈ અને શંકાનાં સ્થાનો વધારે ને વધારે પકડાવા લાગ્યાં. ભેગાં થયેલાં ઘણા સંદર્ભો અને કોશો વગેરેમાંથી ધાવીઓ જડતી ગઈ અને ડૉ. પ્રબોધ પંડિત, ડૉ. ખાયાળી અને ડૉ. સાંડેસરા જેવા આપણા પ્રથમ પંક્તિના વિદ્વાનોએ આપેલા અર્થોને છોડવા-સુધારવાનું પણ ક્યાંક-ક્યાંક એમનાથી ઘણા નાના આ સંપાદકને હાથે બન્યું જે આ કોશ-રચના માટે સ્વીકારેલી પદ્ધતિની સાર્થકતાની નિશાનીરૂપ ગણાય. ચકાસણી અને શુદ્ધિની પ્રક્રિયા કેવી ઝીણવટ ને તીવ્રતાથી ચાલી છે એ પરથી સમજાશે કે મારા પોતાના તાજા જ સંપાદન ‘આરામશોભા રાસમાળા’ના થોડાક શબ્દાર્થો પણ અહીં સુધારવાના થયા છે.

આમ થતાં કોશનું કામ સંકલન કરતાં વધારે તો સંશોધનનું બની ગયું. કેટલીક વાર તો એકએક શબ્દ માટે અનેક સાધનો ફંફોસવાનાં થયાં. ડૉ. ખાયાળી મને સતત થોડોક વારતા રહ્યા. કેટલાક શબ્દો પાછલ મહેનત કરવી વૃથા હતી એમ એ સૂચવતા રહ્યા, પરંતુ હાથવગાં સાધનોમાં ફરી વલ્લવાનો લોભ હું છાલી શક્યો નહીં, ભલે કેટલીક વાર એનું પરિણામ શૂન્ય જ આવ્યું. સંપાદકીય કામગીરી આમ વિસ્તરતી ગઈ તેમ મારો શ્રમ વધતો ગયો અને સમય લંબાતો ગયો. એક વર્ષમાં જે કાર્ય કરવા ધાર્યું હતું એને સાત વરસ થયાં ! કેટલા કલાકો મેં આ કોશરચના પાછલ આપ્યા છે તેનો તો કોઈ હિસાબ જ નથી. કેટલીક વાર તો દિવસના આઠઠશ કલાક પણ કોશના કામ પાછલ મંડ્યો રહ્યો છું. પણ મને એનો થાક કદી વરતાયો નથી. ઝૂલતું, મધ્યકાલીન શબ્દોની દુનિયાને મેં આશ્ચર્યવત્ જોઈ છે ને એની ગલીકૂંચીઓમાં ભટકવાનો મેં આનંદ માણ્યો છે. મારે માટે તો મારા કામનું આ જ ચરું વલ્લતર બની રહ્યું છે.

એક સંશોધિત ને શક્ય તેટલો પ્રમાણભૂત કોશ આપી શક્યાનો મને ઝમંગ છે. મારી જિંદગીનું આ એક મોટું અને વધુ ટકાઉ કામ હું ગણું છું. છતાં મારા કામને મર્યાદાઓ વલ્લેલી છે એ હું સમજું છું. ડૉ. ખાયાળીની જેવી નજર પહોંચે તેવી મારી ન જ પહોંચે. શ્રદ્ધ પાઠ પકડાયો ન હોય, અર્થ બરાબર ન હોવાની શંકા જ ન ગઈ હોય કે મેં સુધારેલા

અર્થોમાં પળ સરતચૂક કે ગેરસમજ કામ કરી ગઈ હોય. મારી સજ્જતા અને સમજની મર્યાદાઓ આ કોશરચનામાં ભાગ ભજવે જ. એટલે આ કોશમાં પળ કેટલુંક વકાસણીપાત્ર હોવાનું અને વિદ્વાનો યાં સ્થાનોની ચર્ચા કરશે તો આપણા મધ્યકાલીન શબ્દાર્થજ્ઞાનમાં નિઃશંક વધારો થશે તેમજ ભવિષ્યના આથીયે સધ્ધર કોશ માટેનો માર્ગ રચાતો જશે.

સંશોધનાત્મક કોશરચના જેવું આવું મોટું કામ અનેક પ્રકારનાં સાધન, સગવડ અને સહાય વિના ન થઈ શકે. એ પૂરાં પાડનાર સૌનો હું ઋણી છું. ઇમાં સૌથી મોટું ઋણ ડૉ. ભાયાણીનું છે. ડૉ. ભાયાણી હોય નહીં ને આ અને આવો કોશ હોય નહીં. એમણે પ્રાકૃત જૈન વિદ્યાવિકાસ ફંડને આ કોશના પ્રકાશનને માટે ભલામણ કરી અને પછીથી પળ સતત માર્ગદર્શન-મદદ પૂરાં પાડ્યાં. કોશનું કામ વ્યવસ્થિત શરૂ કરતાં પહેલાં ઇમાં કયા પ્રકારના શબ્દો સમાવવા એ મેં એમને પૂછીને જ નક્કી કર્યું અને પછી મારી સઘલી મયામણ પછી કૂટ રહેલા શબ્દોના અર્થ માટેયે વારંવાર દોડી ગયો એમની પાસે જ. આ છેલ્લો કચરો હતો અને ઇમાંથી સાર શોધવાનું મુશ્કેલ હતું (આવા શબ્દો એમના હાથમાં આવવાથી જ હું કંઈક વૃથા શ્રમ કરી રહ્યો છું એમ ડૉ. ભાયાણી માનતા થયા હતા), પળ બે સ્થાને પળ ડૉ. ભાયાણી પાસેથી પ્રકાશ સાંપડતો હતો એ મારે માટે ઘણો મૂલ્યવાન હતો. એક શબ્દનો પળ નિશ્ચિત રૂપે સાચો અર્થ હાથમાં આવે એનો મને રોમાંચ પળ હતો. મનમાં તો એવું થતું કે કોશના હજુ ઘણા શબ્દો પર ડૉ. ભાયાણીની નજર પડે તો કેવું સારું ! પળ, એમના અત્યંત પ્રેમોત્સાહભર્યા સહકાર છતાં, મને એમનો વધુ સમય લેવાનો હંમેશાં સંકોચ રહ્યો. જે શબ્દો હું એમને તપાસવા આપતો એ પળ એમને એમ કહીને આપતો કે તમે બહુ શ્રમ ન લેશો, સહજપણે સૂઝે એ જ નોંધશો. આમ છતાં એ ઘણી વાર સંદર્ભો, આધારો પળ પૂરા પાડતા. પાછલથી કંઈ યાદ આવે કે હાથમાં આવે તો તરત ફોનથી જણાવે. હું પળ ચાલુ કામે કંઈ મૂંઝવણ ઊભી થાય તો એમને ફોનથી જ પૂછી લઉં. આ કોશકાર્યમાં ડૉ. ભાયાણીનાં હૂંફાળો સાથ ને શીઠી છાયા મેં હંમેશાં અનુભવ્યાં છે. અંતે, આ ગ્રંથનું પ્રોત્સાહક પુરોવચન લખી આપીને એમણે એમના સદ્ભાવને જાણે શગ ચડાવી છે.

શબ્દાર્થ પરત્વે અન્ય કેટલીક વ્યક્તિઓનો મદદ પળ મળી છે. મુનિશ્રી પ્રદ્યુમ્નવિજયજીને જૈન પરંપરાના શબ્દો વિશે વારંવાર પૂછવાનું થયું અને મુનિશ્રી શીલચન્દ્રવિજયજી સમક્ષ પળ પળ થોડાક શબ્દો મૂકેલા. ડૉ. ભોગીલાલ સાંડેસરાને મારી 'આરામશોભા રાસમાળા' જોવાની થતાં એમણે કેટલાક શબ્દો વિશે નોંધ લખી મોકલેલી તે આ કોશમાં મને કામમાં આવી ! ઉકેલ માગતા શબ્દો વિશે જે-તે ક્ષેત્રના અનુભવી ને જાણકાર મિત્રો-સ્નેહીઓ સાથે તક મળ્યે ગોઠી કરી છે. યજ્ઞવિધિના બેએક શબ્દો શ્રી શરદ પંડિતે આબાદ ખુલ્લા કરી આપેલા એનું સુખદ સ્મરણ અત્યારે થાય છે.

પણ આવા બધા પ્રસંગો કંઈ અત્યારે યાદ ન આવે. ટીપેટીપે સરોવર ભરાય એવું આ કોશરચનામાં થયું છે. આ સૌ પ્રત્યે હું ઝંડી કૃતજ્ઞતા અનુભવું છું.

એવી જ કૃતજ્ઞતા હું મેં જે શબ્દકોશો વગેરે સાધનોનો આ કોશ રચવા માટે ઉપયોગ કર્યો છે એમના નિર્માતાઓ પ્રત્યે પણ અનુભવું છું. આ કોશને સાધાર બનાવવામાં એમનો ફાળો ઘણો છે.

અને જેમના ગ્રંથોની શબ્દાર્થસામગ્રી અહીં લીધી છે એમને કેમ ખુલાય ? એમના સ્થાપના પર તો હું ઝમો છું.

આ ગ્રંથનાં ઘણાંખરાં કાર્ડ અને પ્રેસકૉપી દીતિ શાહે, એક વાણિજ્યના વિદ્યાર્થી પાસે સહેલાઈથી આશા ન રાખી શકાય એવી ચોકસાઈથી અને એવા રસથી તૈયાર કરી આપ્યાં છે. કાંતિભાઈ શાહ, કીર્તિદા જોશી, નીતા કોઠારી, લિપિ કોઠારી, ગામાજી ઠાકોર વગેરે કેટલાકે પણ પ્રસંગોપાત્ત આ કોશના કામમાં હાથ બટાવ્યો છે. આ પ્રકારની સ્નેહભાવભરી સેવા મેઢવવા માટે હું મારી જાતને સદ્ભાગી ગણું છું.

આવા સંદર્ભગ્રંથના નિર્માણને ગ્રંથાલયો ને ગ્રંથપાલોની કૃપા વિના કેમ ચાલે ? શ્રીમતી સદ્ગુણા સી. યુ. આર્ટ્સ કૉલેજના આચાર્યશ્રીઓ અને ગ્રંથપાલિકા શ્રી મૃદુલાબહેન મહેતાએ ગ્રંથાલય મારે માટે હંમેશાં ખુલ્લું રાખ્યું. ને એવું જ જી. એલ. એસ. આર્ટ્સ કૉલેજના આચાર્ય શ્રી મધુસૂદન બક્ષી તથા ગ્રંથપાલ શ્રી ભોઈવાલાએ કર્યું. આમણે કોઈએ મને વિરલ પુસ્તકો આપતાં પણ સંકોચ ન અનુભવ્યો ને મારે જેટલો સમય રાખવાં પડે એટલો સમય રાખવા દીધાં. લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિરનું ગ્રંથાલય તો સંશોધકો-વિદ્વાનો માટેનું જ ગ્રંથાલય છે. એની ઉદાર વ્યવસ્થાનો મેં ભરપૂર લાભ ઉઠાવ્યો છે. ગામાજી ઠાકોર મારફત ગુજરાત યુનિવર્સિટીના પણ અદેય વિભાગનાં પુસ્તકો મને પ્રાપ્ય બન્યાં. આટલા લાંબા સમય સુધી ચાલેલું કોશકાર્ય ગ્રંથાલયોની આ ઉદાર મદદ ન મળી હોત તો કેવી રીતે ચાલ્યું હોત એવો વિચાર સહેજે આવે છે અને હૃદય અત્યંત આભારવશ બની જાય છે. વિદ્યાપ્રીતિ અને વિશ્વાસનું આ પરિણામ હતું એમ હું સમજું છું.

આ કોશની યોજના મને સોંપનાર પ્રાકૃત જૈન વિદ્યાવિકાસ ફંડ અને એના મંત્રી ડૉ. કે. આર. ચન્દ્રા, એને માટે પ્રારંભિક આર્થિક જોગવાઈ પૂરી પાડનાર કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ ટ્રસ્ટ, એક તબક્કે એના પ્રકાશનમાં રસ બઢાવનાર શારદાબહેન ચીમનભાઈ એજ્યુકેશન રિસર્ચ સેન્ટર તથા એના નિયામક ડૉ. જિતેન્દ્ર શાહ, અને છેવટે એ મોટી જવાબદારી પોતાને માથે લેનાર કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્ય નવમ શતાબ્દી સ્મૃતિ સંસ્કાર શિક્ષણ નિધિ તથા એમાં પ્રેરક બનનાર મુનિશ્રી શીલચન્દ્રવિજયગણી - આ સૌનો હું ધન્ય જ ઉપકારવશ છું. એમણે મને એક ઉત્તમ વિદ્યાકાર્ય કરવાની ને એને જાહેરમાં

મૂકવાની તક પૂરી પાડી છે. આવા ગ્રંથનું છાપકામ પણ ઘણી સૂઝ, ચીવટ અને મહેનત માગે. શારદા મુદ્રણાલય (લેસર વિભાગ)ના રોહિત કોઠારીએ અંગતભાવથી સઘન, સુંદર ટાઇપસેટિંગ ને લે-આઉટ કરી આપ્યા ને ભાગ્યે જ ભૂલ હોય એવાં પ્રૂફ મારા સુધી પહોંચાડ્યાં એ એક વિરલ અનુભવ છે ને રોહિત મારો પુત્ર હોવાથી હું એનો ઉલ્લેખ ન કરું તો હું નગુણો કહેવાઉં. પ્રેસને તો મારી માંદગીને કારણે, થયેલું કમ્પોઝ ઘણો સમય સાચવી રાખવાનું પણ થયું.

આજુબાજુ તૈયાર થયેલાં કાર્ડનાં બૉક્સ, જેમાંથી શબ્દો લેવામાં આવ્યા હોય એ પુસ્તકો અને શબ્દકોશો તથા અન્ય સંદર્ભગ્રંથોનો પયારો કરી ઘરમાં કલાકો સુધી બેસી રહેનાર મને સહન કરી લેનાર સ્વજનોના સ્નેહને પણ દાદ આપવી જ જોઈએ ને ?

આ કોશરચનાએ, આમ, અનેક રીતના સમૃદ્ધ અનુભવનું માર્થું પૂરું પાડ્યું છે. મારી વિદ્યાયાત્રામાં - અને જીવનયાત્રામાં - પણ એ હંમેશ પ્રેરકપોષક બની રહેશે - બની રહો !

૨૦ માર્ચ, ૧૯૯૫

જયંત કોઠારી

एक नूतन शिखरनुं सफळ आरोहण

मित्र जयंत कोठारी एक पीढ अने खडतल पर्वतारोहक छे. तेमनी अत्यारनी कृश काया अने काईक डगमग चास जोईने मारुं आवुं विधान वांचतां 'तमारी मति तो ठेकाणे छे ने ?' एवो प्रश्न केटलाक जरूर करे. पण जयंतभाईए 'गुजराती साहित्यकोश (मध्यकालीन)' अने 'जैन गूर्जर कविओ'नुं नवसंस्करण - एवां वे उन्नत शिखरो सर कर्या पछी हवे आ त्रीजुं शिखर पण सर कर्युं छे - नानीमोटी टूकोनुं तेमनुं आरोहण तो ते साथे चालु ज होय छे - ते जोतां मारा विधाननी सार्थकता अवश्य प्रतीत थशे.

मने याद छे ते प्रमाणे एक वार अमारी वच्चे जूनी गुजरातीनो शब्दकोश तैयार करवो घणो जरूरी छे एवी वात थयेली. पण सातसोएक वरसना गाळानी हजारो कृतिओमांथी शब्दसंचय करवानुं भगीरथ काम तो जो आपणी पासे जूनी गुजरातीना जाणकारोनुं तेमज कोशविज्ञानना जाणकारोनुं एक जूथ होय, अने कोई मातबर संस्था ए योजना हाथ धरे तो ज पार पडी शकें ए देखीतुं हतुं. सद्गत विद्वान डॉ. भोगीलाल सांडेसरा द्वारा वडोदरा युनिवर्सिटी तरफथी जे यशस्वी प्राचीन गूर्जर ग्रंथमाळा संपादित-प्रकाशित करवामां आयी हती, तेनो एक हेतु, पछीथी, ते ग्रंथमाळामां प्रकाशित थयेली कृतिओना महत्त्वना शब्दोनुं संकलन करीने संक्षिप्त प्राचीन गुजराती कोश तैयार करवानो पण हतो एवो मारो ख्याल छे. ते पछी हुं ज्यारे गुजरात युनिवर्सिटीना भाषाभवन साथे संकळायेलो हतो त्यारे में पण ए दिशामां एक चाळो सद्गत उमाशंकरभाईनी प्रेरणाथी कर्यो हतो, अने वीशपचीश जूनी गुजराती कृतिओमांथी नोंधपात्र शब्दोनुं संचय, प्रयोगवाक्योनां उद्धरणो साथे तैयार करवानुं आरंभ्युं हतुं. पण विविध कारणे तेमांथी कशुं नीपजी न शक्युं.

जयंतभाईनी विद्याप्रीति जेटली गाढ, तेटली ज तेमनी दृष्टि पण व्यवहार. तेमणे अमारी वातचीत दरमियान कहुं के जूनी गुजरातीनी अनेक प्रकाशित कृतिओमां अंते महत्त्वना शब्दोनी जे ससंदर्भ, सार्थ सूचिओ आपेली होय छे ते सूचिओने संकलित करवानुं काम उपयोगी अने व्यवहार छे. थोडाक सहायकोनी मददथी ते धार्या समयमां अवश्य पार पाडी शकाय. एटलुं ज नहीं, ए कामनो पोते शुभारंभ करी दीघो होवानुं पण तेमणे मने जणाव्युं !

आ तो थोडांक वरस पहेलांनी वात. अनेक विद्याकार्यो वच्चे तेमनुं आ काम पण चालतुं रह्युं, डॉ. चंद्राए प्राकृत जैन विद्याविकास फंड द्वारा जयंतभाईनुं ए काम पुरस्कार्युं, अने साहित्यसंशोधन अने पांडित्य प्रत्ये सतत सक्रिय आदर सेवता अने

તેના પ્રોત્સાહન માટે દત્તચિત્ત મુનિશ્રી શીલચંદ્રવિજયગણિના અનન્ય સદ્ભાવને પરિણામે હવે એ કોશ અધ્યેતાઓના કરકમલમાં પળ આવે છે.

જયંતભાઈએ માત્ર શબ્દસૂચિઓનું સંકલન જ નથી કર્યું. એમ કરે તો જયંતભાઈ શાના ? તેમણે જ્યાંજ્યાં અર્થ વગેરે બાબત શંકાસ્પદ જણાઈ ત્યાંત્યાં ઘોકસાઈ અને શુદ્ધિ કરી છે, અને તે માટે અનેક કોશો ઉથલાવ્યા છે, અનેક મૂલ્ય કૃતિઓ કે સંલગ્ન કૃતિઓને તપાસીને યથાશક્ય પ્રામાણ્ય સાધવાની મથામણ કરી છે. આ કોશથી મૂલ્ય કૃતિઓને સમજવામાં સહાય મળશે, તે ઉપરાંત ઘણી અર્થઘટનની ગૂંચો પણ ઊકલશે, અને તુલનાત્મક સામગ્રી ગુજરાતી શબ્દોના ઇતિહાસ માટે પણ સહાયભૂત બનશે. સ્વાસ્થ્ય અત્યંત યત્નથી ગયું હતું, કાર્યશક્તિ લુપ્તપ્રાય થવાનાં ડરામણાં ઇંધાણ વરતાતાં હતાં, તે બધા સામે ટક્કર ઝીલીને ઘૂઘ સંકલ્પબલે આવા કોશનું પરિશ્રમસાધ્ય કામ પાર પાડવા માટે ‘ઘન્યવાદ’ શબ્દ તો ઘણો મોઢો લાગે. પણ શબ્દપ્રયોગ હીરો બને કે કથીર તેનો આધાર તો પ્રયોજકની ભાવના પર જ હોય છે. જયંતભાઈએ જે નાનો છોડ ઉછેર્યો છે તેમાંથી આગળ જતાં વૃક્ષ બને એવી આશા અને શ્રદ્ધા આપણે કેમ ન રાખીએ ?

૧ માર્ચ ૧૯૯૫

હરિવલ્લભ ખાયાણી

ન વીસરવા જેવો વારસો

બારમી સદીથી ઓગળીસમી સદી પૂર્વાર્ધ સુધીનું ગુજરાતી સાહિત્ય, જેને આપણે પ્રાચીન કે મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્ય તરીકે ઓઢીએ છીએ એ આપણો એક ન વીસરવા જેવો, મૂલ્યવંતો વારસો છે. આમ કહેવાનું પ્રાપ્ત થાય છે તે એટલા માટે કે એ સાહિત્ય આપણે માટે હવે કેટલું પ્રસ્તુત રહ્યું છે એ વિશે આપણને શંકા છે અને શાઢા-મહાશાઢાના આપણા અભ્યાસક્રમોમાં એનું સ્થાન ઘટતું જઈ રહ્યું છે. મધ્યકાલીન સાહિત્ય એટલે ભક્તિવૈરાગ્યનું ગાળું અને ઊછરતી પેઢીને એના પાઠ મળાવવાનું ઔચિત્ય કેટલું એવો પ્રશ્ન કરવામાં આવે છે અને મહાશાઢાની કક્ષાએ પણ એના અભ્યાસની સાર્થકતા આપણને ઝાઢી વરતાતી નથી. શાઢાકક્ષાનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં મધ્યકાલીન કૃતિઓનું પ્રતિનિધિત્વ અત્યારે ચારછ કૃતિઓ પૂરતું – પાઠ્યપુસ્તકના પાંચમા-છઢા ભાગ જેટલું થઈ ગયું છે અને ગુજરાત યુનિવર્સિટીના દ્વિતીય વર્ષ બી.એ.ના મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યના પ્રશ્નપત્રમાં હમણાં જ નર્મદયુગને જોડી દેને મધ્યકાલીન સાહિત્યના અભ્યાસને પાંચો બનાવી દેવામાં આવ્યો છે.

પાશ્ચાત્ય પ્રજાના સંપર્ક પછી, આપણને એવું લાગે છે કે, આપણાં જીવન અને સાહિત્યની દિશા એટલીબધી બદલાઈ ગઈ છે કે આપણે પૂર્વકાઢથી જાણે વિચ્છિન્ન થઈ ગયા છીએ. આપણી રહેણીકરણી, આપણાં સાધનસગવડ, આપણાં વિશ્વાસો-માન્યતાઓ, આપણાં જ્ઞાનવિજ્ઞાન, આપણાં તંત્રો-સંસ્થાઓ – આ બધાંમાં ક્રાન્તિકારક પરિવર્તન આવ્યાં છે અને આપણા સાહિત્યે જુદાં જ આદર્શો, પ્રયોજનો અને રચનારીતિઓ ધારણ કર્યાં છે. પૂર્વકાઢના સાહિત્યમાં રસ લેવાનું, તેથી, આપણે માટે બહુ ઓછું શક્ય રહ્યું છે અને એ સાહિત્યપ્રણાલિકા આજે આપણને કંઈ કામમાં આવી શકે એવું પણ આપણને ઘાસ દેઢાતું નથી. મધ્યકાલીન સાહિત્ય ધર્મના સંકુચિત વાઢામાં બંધાયેલું છે – જીવનની વિશાઢતા એમાં વ્યક્ત થતી જણાતી નથી, એ પરંપરાનિષ્ઠ છે – એમાં મૌલિકતાનો અનુભવ આપણને ઘાસ થતો નથી, એ હેતુલક્ષી છે – એમાં કઢાસર્જનની સ્વાયત્તા પ્રતીત થતી નથી.

એ વાત સાચી છે કે મધ્યકાલીન સાહિત્ય બહુધા કંઈક ને કંઈક ધાર્મિક-સાંપ્રદાયિક સંદર્ભ લઈને આવે છે. આનું કારણ એ છે કે મધ્યકાઢમાં ધાર્મિક-સાંપ્રદાયિક સંસ્થાઓએ સાહિત્યને આશ્રય આપ્યો છે અને વધારે અગત્યનુંતો એ છે કે મધ્યકાઢમાં પ્રજાજીવન ધર્મસંપ્રદાયબદ્ધ હતું. કેટલીક વાર જૈન સાહિત્યને જ સાંપ્રદાયિકતાની છાપ લગાવવામાં આવે છે, જાણે કે જૈનેતર સાહિત્યમાં સાંપ્રદાયિકતા ન હોય. આ યથાર્થ દર્શન નથી. બ્રાહ્મણધર્મ કે હિન્દુધર્મનાં તત્ત્વો વિશાઢ જનસમાજમાં ફેલાયેલાં છે અને ઇતર પ્રજાવર્ગોનેયે

દાસાંબધાં પરિચિત છે કે દાસાં સાંપ્રદાયિકતા ધાસતી નથી. જૈનધર્મીઓદ દણ દાસાંનું કેટલુંક સ્વીકારી લીધું છે. ત્યારે જૈન ધર્મનાં તત્ત્વો દાસાં અન્યપરિચિત નથી. નવકારમંત્રનો મહિમા, નવપદપૂજા, દાનમહિમા, કર્મવાદ, દીક્ષા વગેરેમાં સાંપ્રદાયિકતા છે, તો અવતારવાદ, અદ્વૈતવાદ, યજ્ઞયાગાદિ કર્મો, કૃષ્ણ-શિવ-શક્તિભક્તિ, વર્ણાશ્રમધર્મ વગેરેમાં સાંપ્રદાયિકતા નથી દમ કેમ-કહેવાય ? શામળની કૌતુકરસપ્રધાન લોકવાર્તાઓમાં દણ આવી રેલાઓ તો જડવાની. હિંદુ સંસ્કાર બહુમતી સંસ્કાર છે, દનાથી અલિસ બીજા પ્રજાવર્ગો ધાગ્યે જ રહી શકે. ત્યારે જૈન, મુસ્લિમ, ખ્રિસ્તી વગેરે લઘુમતી સંસ્કાર છે. દ અલગ પડી જવાના અને તેથી દાસાં સાંપ્રદાયિકતા સહેજે પ્રતીત થવાની. સાંપ્રદાયિકતાનું ઓછુંવતું ધારણ દ જુદી ઘીજ છે અને સાંપ્રદાયિકતાને વટી જતી બૌદ્ધિક પ્રતિધા અને કાવ્યશક્તિ પ્રવર્તે દ દણ જુદી બાબત છે. દથી કૃતિમાં ધાર્મિક-સાંપ્રદાયિક સંસ્કારની ધૂમિકા હોવાનું મિથ્યા થતું નથી.

મધ્યકાલમાં પ્રજાજીવન ધર્મસંપ્રદાયબદ્ધ હતું દનો અર્થ દવો થતો નથી કે દ સમયના લોકો, મુનશી કહે છે તેમ, પરલોકપરાયણ થઈ ગયા હતા, ધક્તિવૈરાગ્યમય જીવન જીવતા હતા ને દેહિક જીવનરસો પરત્વે અનાસક્ત હતા. પ્રજાજીવનના કેન્દ્રમાં ધર્મ હતો, દણ દની આજુબાજુ સંસાર – દના સર્વ રંગો સાથે – વિસ્તરેલો હતો. મધ્યકાલમાં જ્ઞાનધક્તિવૈરાગ્યનાં ગાણાં જ મળે છે દવું થોડું છે ? આલ્યાનો, લોકવાર્તાઓ, રાસાઓ આદિનું સાહિત્ય દણ વિપુલ પ્રમાણમાં મળે છે, જેમાં દેહિક જીવનના ઘણા રસો વ્યક્ત થયા છે, મળે દાસાં ઓછોવત્તો ધાર્મિક સંદર્ધ રહેલો હોય. અને ધક્તિસાહિત્ય – લાસ કરીને કૃષ્ણધક્તિનું સાહિત્ય લૌકિક માનવધાવો – સહજ માનવસંવેદનોથી નથી ધબકતું શું ? મધ્યકાલીન સાહિત્ય જીવનરસથી અનૈમિજ પ્રજાનું સર્જન નથી જ, મળે દના જીવનાદર્શો જુદા હોય.

અને આપણું જીવન પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિને રંગે શું દટલુંબધું રંગાઈ ગયું છે કે આપણે મધ્યકાલીન સાહિત્ય સાથે કશો અનુબંધ ન અનુભવી શકીદ ? આકાશવાણી વહેલી સવારમાં જ (અને પછીથી દણ) ધજનસંગીત રેલાવે છે, લોકસાહિત્યના ડાયરાઓમાં લોકો ડમટે છે અને ગુજરાતી ફિલ્મ-ઁદ્યોગ મધ્યકાલીન કથાવાર્તા પર જ નધે છે દનું શું ? સમાજનો દક મોટો વર્ગ કયા વાતાવરણમાં શ્વસે છે દનો દ સંકેત નથી શું ? હિંદી ફિલ્મોમાં નિરુપાતું પરંપરાગત કુટુંબજીવન અને દની સમસ્યાઓ લોકોને પોતીકાં નથી લાગતાં ? વસ્તુતઃ આપણું આધુનિક જીવન પાશ્ચાત્ય સંસ્કારો અને પરંપરાગત ધારતીય સંસ્કારોના અજબ મિશ્રણ સમું છે. સંયોગોદ આપણા કુટુંબને વિધક્ત કર્યું છે, દણ વિચ્છિન્ન કર્યું નથી. હજુ આપણે સામાજિક પ્રસંગોથી, કર્તવ્યોથી, અપેલાઓથી, ધાવનાઓથી બંધાવેલા રહ્યા છીદ અને સાંસારિક-સામાજિક-કૌટુંબિક સુલ્હદુઃલોના

અનુભવ આપણે માટે અશોષ થઈ ગયા નથી. આપણી જ્ઞાતિસંસ્થાનું અસ્તિત્વ મટ્યું નથી, એણે નવાં કાર્યો સ્વીકારી પોતાની જાતને ટકાવી રાખી છે. ધાર્મિક સંસ્થાઓ હજુ મજબૂત અને પ્રભાવક રહી છે, અને ધાર્મિકતા-આધ્યાત્મિકતાના નવાં મોજાં પણ લહેરાતાં દેખાય છે. મધ્યકાલીન સાહિત્યની દુનિયા આપણે માટે સર્વાંશો પરાયી થઈ ગઈ હોય એવું લાગતું નથી. એમાં એવા અંશો જરૂર છે જેની સાથે આપણું ચિત્ત અનુબંધ જોડી શકે. કલ્પિત આધુનિક સાહિત્યના કેટલાક મનોભાવો બહુજનસમાજને પરાયા જેવા લાગે છે અને એમાં રસ લેવાનું એમનાથી થતું નથી.

મધ્યકાલીન સાહિત્યમાં કેટલાક જીવનપ્રદેશો-અનુભવક્ષેત્રો વાકાત રહ્યાં છે જરૂર, પણ એની દુનિયા આપણે માની લીધી છે એટલી સાંકડી છે કે કેમ એ વિચારવા જેવું છે. સ્થૂઠ રીતે જ જોઈએ તો જ્ઞાન-ભક્તિ-વૈરાગ્યના વિપુલ પદસાહિત્ય ઉપરાંત એમાં ફાગુ-બારમાસા જેવાં કેવળ પ્રકૃતિવર્ણન ને મનોભાવવર્ણનનાં કાવ્યો છે, પૌરાણિક-લૌકિક-ऐतिहासिक કથાકાવ્યો છે, ચરિત્રકાવ્યો છે, રૂપકકાવ્યો છે, તત્ત્વવિચારાત્મક ને ધ્વંસમંડનાત્મક કૃતિઓ છે, વિવાદકાવ્યો છે, તથા અનેક પ્રકીર્ણ પ્રકારની કૃતિઓ છે. આપણા સાહિત્ય-ઇતિહાસો મધ્યકાલના સાહિત્યના સર્વ આવિષ્કારોની પૂરતી નોંધ આપે જ લઈ શકે છે. જેમકે, આપણે ગણતર ऐतिहासिक કાવ્યોની નોંધ લઈ, એ પ્રકારના સાહિત્યની ઓછપની ફરિયાદ કરતા હોઈએ છીએ, પણ જૈન કવિઓને હાથે શ્રેષ્ઠીઓ તથા સાધુઓનાં ચરિત્ર તેમજ તીર્થયાત્રાઓ વર્ણવતા જે અનેક રાસાઓ રચાયેલા છે એમાં પડેલી ઇતિહાસસામગ્રી આપણા લક્ષ બહાર હોય છે. ઋષભદાસકૃત 'હીરવિજયસૂરિ રાસ'માંથી મળતો મોગલકાળનો કેટલોક ઇતિહાસ આનો એક દાખલો છે. સમકાલીન પ્રજાજીવનની ઘણી રેખાઓ પણ આ રાસાઓમાં ગૂંધાયેલી હોય છે. વૈષ્ણવ આચાર્યોનાં કેટલાંક ચરિત્રકાવ્યોમાં પણ આવી સામગ્રી છે, જેને વિશે આપણે લગભગ કશું જાણતા નથી. સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં સહજાનંદ સ્વામી વિશ્વનાં અનેક કાવ્યોમાંથી પણ આ પ્રકારની સામગ્રીનો અભ્યાસ કરવાનું હજુ બાકી છે. સાંસ્કૃતિક અધ્યયનની તો ભરપૂર સામગ્રી મધ્યકાલીન સાહિત્યમાં વેરાયેલી પડી છે. વર્ણકોને રૂપે એવી સામગ્રી સંચિત પણ થઈ છે. મોગીલાલ સાંડેસરા-સંપાદિત 'વર્ણકસમુદાય'ના બે ભાગમાં વર્ણકો ને એનો અભ્યાસ પ્રસ્તુત થયાં છે એ આના નમૂનારૂપ છે - એમાં આવરી લેવાયેલા વિષયો કેટલાબધા છે : મોજનસામગ્રી, વસ્ત્રો, આભૂષણો અને સુશોભનો, રત્નો, વિદ્યાકલા અને મંત્ર, લિપિ, વાજિંત્ર-વાદ્ય, દેશપ્રદેશ સ્થાનવિશેષ આદિ, નગરરચના અને સ્થાપત્ય, રાજલોક અને પૌરલોક, રાજવંશ, શસ્ત્રાસ્ત્રો અને યુદ્ધસામગ્રી, અશ્વજાતિ, કરવેરા, નૌયાન, રોગ, વ્રત, લઘ્વિ. આ વિષયોની કેટલી વીગતો પ્રાપ્ત છે એ જોઈએ તો આશરે ૩૫૦ જેટલાં ધ્યાન પદાર્થો અને વાનગીઓ નોંધાયેલ છે; પદાર્થોની જુદીજુદી જાતિઓ

અને બનાવટો પણ એમાં છે, જેમકે ચોંચાની ૩૦ જેટલી જાતો, લાડુના ૫૦ જેટલા પ્રકારો અને ૧૦૦ જેટલાં શાક. કેટલીક વાનગીઓ કેમ બનાવાય છે તેની પ્રક્રિયા વર્ણવાઈ છે તેમજ ભોજનની બેઠકવ્યવસ્થા અને પિરસણવિધિનાં મનોરમ ચિત્રો આલેખ્યાં છે. આ વર્ણવેલો ઉપરાંતનો બીજો ઘણો રસિક સાંસ્કૃતિક સંભાર મધ્યકાલીન કૃતિઓમાં સચવાયેલો છે. પણ સામાન્ય રીતે એને બાજુ પર રાખીને જ કૃતિનો આસ્વાદ કરવા આપણે ટેવાયેલા છીએ તેથી ઘણી વીગતો આપણા લક્ષ બહાર રહે છે. નરસિંહ મહેતા જેવા આપણા પ્રિયતમ કવિનાં પદોમાં રહેલી વૈષ્ણવ પરંપરાની કેટલીક લાક્ષણિક સાંસ્કૃતિક રેખાઓને ઓઠકલા આપણે પ્રયાસ કર્યો નથી ને એથી કાચાં અર્ધઘટનો પર નિર્ભર અઘૂરા કાવ્યાસ્વાદોથી આપણે રીફ પામીએ છીએ. મધ્યકાલીન ગદ્યસાહિત્યની સમૃદ્ધિથી તો આપણે અજાણ જેવા છીએ. મોટા ભાગની કૃતિઓ તો હજુ પ્રકાશની રાહ જોતી હસ્તપ્રતખંડારોમાં દટાયેલી પડી છે. એમાં કથાવાર્તા, ચરિત્ર, તીર્થ-ઇતિહાસ, ગચ્છા-પરંપરા, ધર્મોપદેશ, આચારવિધિ, તત્ત્વજ્ઞાન, યોગ, ગણિત, જ્યોતિષ, સામુદ્રિકશાસ્ત્ર, શકુનશાસ્ત્ર, કોકશાસ્ત્ર, રમલતંત્ર, વૈદક, શિલ્પ, અલંકારશાસ્ત્ર, વ્યાકરણ, કોશ, સંગીતવિદ્યા આદિ અનેક વિષયો સ્પેડાયેલા જોવા મળે છે. ગદ્યસાહિત્ય બહુધા બાલાવબોધો રૂપે – સંસ્કૃત-પ્રાકૃત-ગુજરાતીના કોઈ મૂળ ગ્રંથના વિવરણ રૂપે – જૈન સાધુકવિઓ પાસેથી પ્રાપ્ત થાય છે એટલે જૈન શાસ્ત્રોની એમાં પ્રધાનતા હોય એ સમજાય એવું છે પણ ઉપર નોંધેલા વિવિધ વિષયોના અને ‘ભગવદ્ગીતા’ ‘અમરુશતક’ જેવી કૃતિઓના બાલાવબોધોનો પણ એમાં સમાવેશ છે એ આ ગદ્યસાહિત્ય દ્વારા કેવી વ્યાપક જ્ઞાનોપાસના થઈ છે અને લોકશિક્ષણનો કેવો મોટો ઉદ્યમ થયો છે એ બતાવે છે.

મધ્યકાલીન સાહિત્યની દેખીતી એકવિધતાની નીચે જિવાતા જીવનનાં અને જગતજ્ઞાનનાં કેવાં વૈવિધ્યોને અવકાશ મળ્યો છે એનું આ દિગ્દર્શનમાત્ર છે. હસ્તપ્રતખંડારોમાં દટાયેલું મધ્યકાલીન સાહિત્ય હજુ બહાર આવશે અને એનો સૂક્ષ્મતાથી, ગહનતાથી અને સર્વાંગીપણે અભ્યાસ થશે ત્યારે એના વૈવિધ્યની આપણને કદાચ વધારે પ્રતીતિ થશે.

બારમાથી ઓગણીસમા સૈકા સુધીના સાતસો વરસના ગાઢામાં સૈકાવાર જે વિપુલ સાહિત્ય ગુજરાતી ભાષામાં મળે છે એ જગતસાહિત્યમાં એક વિરલ ઘટના છે. ભાષાવિકાસનું અને ભાષાભિવ્યક્તિની કલાનું એક સમૃદ્ધ ચિત્ર એમાંથી આપણને મળે છે. એનાં શબ્દરાશિ, રૂઢિપ્રયોગો, વાક્યછટાઓ, વાગ્મંત્રિઓ – સર્વ કંઈમાં આપણા રસવિષય બનવાની ક્ષમતા છે. એ ભાષાજગતનો વિહાર કૌતુકભર્યો બને તેમ છે. આપણે અજાણગત કે પ્રેમાનંદની વાકશક્તિને પિછાનીએ છીએ અને એના પર વારી જઈએ છીએ, પણ સાતસો વરસના સાહિત્યના ભાષાવૈભવને પ્રત્યક્ષ કરવો આપણે બાકી છે. એ મોટો પુરુષાર્થ માગે પણ એ પુરુષાર્થનું પૂરતું વલ્લર મળી રહે તેવો એ વૈભવ છે. એના શબ્દજગતની કંઈક ઝાંખી અહીં રજૂ

થયેલા મધ્યકાલીન ગુજરાતી શબ્દકોશથી થશે, તો ભાષાવિકાસ, રુઢિપ્રયોગો, વાર્મ્ભંગિઓ વગેરેનો એક નાનકડો દસ્તાવેજ હરિવલ્લભ ભાયાળીના ‘ગુજરાતી ભાષાનું ઐતિહાસિક વ્યાકરણ’માંથી સાંપડશે. પણ અનેક પ્રકાશિત-અપ્રકાશિત કૃતિઓમાં સાવધાનપણે વિહરવું અને એના ભાષાવૈભવને ઝીલવો એ જુદી વાત છે. બાલાવબોધોની ગદ્યાભિવ્યક્તિ, જે વધારે જીવંત અને વાસ્તવિક છે એનો તો આપણને અંદાજ જ નથી. આપણે એમ માનીને ચાલીએ છીએ કે મધ્યકાલમાં ગદ્ય કાં તો ‘પૃથ્વીચંદ્રચરિત્ર’ જેવું પદ્યરૂપ ગદ્ય છે, કાં તો વિવરણનું શાસ્ત્રીય ગદ્ય છે. વાસ્તવિક વ્યવહારુ ગદ્ય તો જાણે પહેલી વાર જ ‘વચનામૃત’માં સાંપડે છે. પણ મધ્યકાલમાં શાસ્ત્રીય બાલાવબોધોમાં પણ – ખાસ કરીને એમાં આવતી દૃષ્ટાંતકથાઓમાં ત્રુટપદ્મા શબ્દો ને રુઢિપ્રયોગો તથા બોલાતી વાણીની લઢણો ધરાવતું જીવંત ગદ્ય આપણને મળે જ છે.

બારમાથી ઓગણીસમા સૈકા સુધીનું જે વિપુલ સાહિત્ય આપણને મળે છે તે જૈન સંપ્રદાયે ડાબા કરેલા જ્ઞાનમંડારોને આભારી છે. સ્વાભાવિક રીતે જ એમાં જૈન સાહિત્ય વધારે સચવાયું હોય. પ્રાચીન મધ્યકાલીન સાહિત્યમાં જૈન સંપ્રદાયનો હિસ્સો ઘણો મોટો – લગભગ ૭૫ ટકા જેટલો – છે એનું કંઈક કારણ એમાંથી આપણને જડી આવે છે. આ જૈન સાહિત્યમાંથી ઘણું આપણે સાંપ્રદાયિક ગણીને આપણા અભ્યાસની બહાર રાખ્યું છે. પણ તે ઉપરાંત પુષ્ટિસંપ્રદાયના સઘળા સાહિત્યને પણ આપણે લક્ષમાં લીધું નથી, ખલે, નરસિંહ, મીરાં, દયારામ જેવાં કૃષ્ણમક્તિના કવિઓમાં આપણે ઘણો રસ લીધો હોય. સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના સાહિત્યનો આપણો અભ્યાસ બહુ થોડા સાધુકવિઓ પૂરતો મર્યાદિત છે તો રવિસાહેબ જેવા ક્ષેત્રપરંપરાના સંતકવિઓ, મુસ્લિમ સંતકવિઓ વગેરે અનેક ધાર્મિક સાંપ્રદાયિક સાહિત્યપ્રવાહોના કવિઓનો આપણે સંપૂર્ણ અભ્યાસ કર્યો છે એવું કહેવાય એવું નથી. સૌજા કવિઓ ને અનેક રુઢિયા સંતકવિઓ અને મજનિકો તરફ તો આપણે નજર પણ કરી નથી. પ્રણામી સંપ્રદાયના પ્રવર્તક પ્રાણનાથ સ્વામી અને એમના સાહિત્યિક પ્રદાનની હજુ હમણાં જ આપણને ખબર પડી છે. આવા અનેક નાનામોટા ધર્મસંપ્રદાયો અને પરંપરાઓએ મધ્યકાલના ગુજરાતી સાહિત્યનું ઘડતર કર્યું છે અને એમને જ્યારે યોગ્ય ન્યાય મળશે ત્યારે મધ્યકાલીન સાહિત્યનું આપણું દર્શન બદલાશે, પૂરિપૂર્ણ બનશે અને અનેક નૂતન પ્રાસિઓ આપણને થશે. જયંત ગાડીત ઘણા વલ્લભથી મધ્યકાલના ધાર્મિક-સાંપ્રદાયિક સાહિત્યપ્રવાહોનો અભ્યાસ કરવાની અભિલાષા સેવી રહ્યા છે, તે એમની અભિલાષા વહેલાસર ફલીભૂત થાય એવું આપણે ઇચ્છીએ.

મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્ય બહુધા પરંપરાગ્રસ્ત છે અને એમાં મૌલિક સર્જકતાનો અનુભવ ઓછો થાય છે એ ફરિયાદના સંદર્ભમાં બેત્રણ વાબતો લક્ષમાં રાખવી જોઈએ. એક તો એ કે ઔપચારિક શિક્ષણવ્યવસ્થા નહીંવત્ હતી એવા એ સમયમાં સાહિત્ય પર

લોકશિક્ષણની અને પરંપરાના સાતત્યને નભાવવાની જવાબદારી આવી પડી હતી. આ કારણે મૌલિકતાનું આજના જેવું મૂલ્ય કે મહત્ત્વ એ વાસ્તવે ઊંઘું થયું નહોતું અને અનુસર્જન, અનુકરણ કે ઊછીનું લેવામાં કશો બાધ મનાતો ન હતો. પ્રેમાનંદ જેવા પ્રથમ પંક્તિના આખ્યાનકાર આશું ને આશું કહ્યું પુરોગામીમાંથી ઊઠાવી લેવામાં કશું અનુચિત ન માને. સર્જકતા પરંપરાનો લાભ લઈને આગલ વધવામાં જાણે ધન્યતા અનુભવતી હતી. મૌલિકતા કરતાં પરિણામની ઉત્તમતા એને માટે જાણે વધારે મહત્ત્વની હતી. છેવટે, પરંપરાને ઝીલવાનાં સૂઝ-સામર્થ્ય હોય છે અને પરંપરાના સર્જનાત્મક-કલાત્મક વિનિયોગ જેવી પણ કોઈ चीज હોય છે, તેથી પરંપરાનિષ્ઠતા પોતે કોઈ અપમૂલ્ય નથી, જેમ કેવલ મૌલિકતા પણ, કદાચ, આપોઆપ કોઈ મૂલ્ય નથી. ‘વસંતવિલાસ’, જયવંતસૂરિકૃત ‘શૃંગારમંજરી’ અને ગણપતિકૃત ‘માધવાનલકામકંદલાપ્રબંધ’ પર સંસ્કૃત-પ્રાકૃત સાહિત્યપરંપરાનો પ્રબલ પ્રભાવ છે, પરંતુ આ પરંપરા તો બીજાઓ પાસે પણ હતી. આવું પરિણામ અન્ય કોઈ સિદ્ધ કરી શકતું નથી એ શું બતાવે છે ? આ કૃતિઓના રચયિતાઓ પાસે પરંપરાની જે અભિજ્ઞતા અને રસજ્ઞતા છે તે કંઈક અનન્ય છે અને પોતાની સર્જકતાને એમણે પરંપરાની ભૂમિમાં રોપી છે એમ કહેવાય. અઘાભગતમાં જ્ઞાનમાર્ગી કવિતાધાસનો તો પ્રેમાનંદમાં આખ્યાનકવિતાની પરંપરાનો ઉત્કર્ષ છે. અને દયારામ પાસે તો કૃષ્ણભક્તિની પરંપરાનો કેટલો લાંબો વારસો છે ! પણ એ વારસાને, રામનારાયણ પાઠક કહે છે તેમ, એમણે દીપાવ્યો છે, ઝાલ્યો છે. મધ્યકાલીન સાહિત્યે પરંપરાબદ્ધ રહીને પણ ભાવવિચારદ્રવ્ય, કથાઘટકો, વર્ણનરુદ્ધિઓ, પદ્યબંધો, પ્રાસ, ધ્રુવા, વાગ્ધર્મિઓની જે સમૃદ્ધિ નિપજાવી છે એ અસાધારણ છે અને અઘાભગત, પ્રેમાનંદ વગેરે થોડા કવિઓના જેવા પ્રતિભાવંત સર્જકો તો આજ સુધીના ગુજરાતી સાહિત્યમાં આપણને ગણતર જ સાંપડે છે. ગુજરાતી ભાષા જેમને માટે હંમેશાં ગૌરવ અનુભવી શકે એવા એ સાહિત્યસ્વામીઓ છે.

બેશક, મધ્યકાલીન સાહિત્ય બહુધા હેતુલક્ષી છે – પછી એ હેતુ વૈચારિક મતની સ્થાપનાનો હોય, ધર્મબોધનો હોય, સાંપ્રદાયિક મહિમાગાનનો હોય કે લોકશિક્ષણનો હોય. મધ્યકાલના રચયિતાઓ પોતાને કવિ તરીકે ઓછું ઓછાવાવે છે, એ ભક્તો છે, જ્ઞાનીઓ છે, સંતો છે, કથા કહેનારા ‘મટો’ છે. કવિકર્મની સમાનતા એમનામાં કેટલી હશે એ કહેવું મુશ્કેલ છે. પણ એ યાદ રાખવું જોઈએ કે કોઈ પણ પ્રકારની હેતુલક્ષિતાથી સાવ અલિપ્ત, કેવલ રસલક્ષી કહેવાય એવી થોડીક, ‘વસંતવિલાસ’ ‘માધવાનલ-કામકંદલાપ્રબંધ’ જેવી કૃતિઓ આપણને મધ્યકાલમાં મળે જ છે. જૈન સાધુકવિને હાથે પણ ‘વિરાટપર્વ’ કે ‘વસંત ફાગુ’ જેવી ધર્મબોધના ને સાંપ્રદાયિકતાનાયે સ્પર્શ વિનાની કૃતિઓ મળે છે. એવી તો અનેક કૃતિઓ મળે છે, જેની ખોંચ ઘોઘસ ધર્મસંસ્કારની

પરંપરાની હોય પણ સમગ્ર નિરૂપણ રસલક્ષી જ હોય. રાધાકૃષ્ણવિષયક બારમાસા વગેરે પ્રકારની ઘણી કૃતિઓ આમાં આવે, તો જયવંતસૂરિના ‘સ્થૂલિભદ્રકોશાપ્રેમવિલાસ પ્રાગ’ જેવી કૃતિમાં પણ વસ્તુ જૈન પરંપરાનું છે, એ બાદ કરીએ તો એ શુદ્ધ વિરહકાવ્ય જ બની રહે છે. એમાં જૈનત્વની બીજી કશી છાયા પડેલી નથી. અને ધર્મોપદેશનો કે એવો હેતુ ગૌણ કે આનુષંગિક બની જતો હોય અને કવિકૌશલનું પ્રવર્તન ને રસદૃષ્ટિ મુખ્ય બની જતાં હોય એવી કૃતિઓનો તો મધ્યકાળમાં તોટો નથી. આખ્યાનકવિતા અને જૈન રાસાઓ નિર્માયિલા તો છે કશાક ધાર્મિક-સાંસ્કૃતિક બોધ માટે, એવી સમગ્રી એમાં ઓછીવત્તી હોય છે, છતાં એની સાથેસાથે એમાં કથારસ, જનસ્વભાવરસ, વર્ણનરસ અને પદ્યરસ પણ વહે છે. શામલ મદ્યમાં કવિત્વ કંઈ ઊંચી કોટિનું નથી, ને એમની વારતાઓનો એક મહત્ત્વનો હેતુ લોકશિક્ષણ છે, તેમ છતાં કથાકૌતુકરસથી એ વાર્તાઓ છલકાય છે અને આસ્વાદ્ય બને છે. કવિની પ્રતિજ્ઞા કે એના પ્રગટ હેતુથી આપણે આનંદમાં પડી એનાથી વિમુક્ત થઈ જવા જેવું નથી.

છેવટે, સાહિત્યની શુદ્ધતા એ કંઈ કલાત્મકતાનો પર્યાય નથી અને હેતુનિષ્ઠતા કંઈ અનિવાર્યપણે કલાત્મકતાને અવરોધક નથી. જ્ઞાનવૈરાગ્યભક્તિના ભાવો ને ઉપદેશવૃત્તિ સુધ્ધાં કાવ્યોચિત વિષય હોઈ શકે છે. કાવ્યભાવની વ્યાખ્યા સંકુચિત કરવાની જરૂર નથી. ભારતીય કાવ્યશાસ્ત્રે ભાવો(સંચારિભાવો)ની લાંબી યાદી કરી છે અને આપણે એમાં ઉમેરો કરી શકીએ. ભક્તિનો ભાવ તો મધ્યકાળમાં વારંવાર હૃદયંગમ અભિવ્યક્તિ પામ્યો છે અને જ્ઞાનવિચારને પણ અસ્થાભગત જેવામાં કેવી અદ્ભુત મૂર્તતા સાંપડી છે ! હેતુનિષ્ઠતા હોવા છતાં અને કવિપણાનો દાવો ન કરવા છતાં મધ્યકાલીન સાહિત્યના રચયિતાઓએ જે અનેકવિધ પ્રકારનાં કવિકર્મો અને કાવ્યસિદ્ધિ પ્રગટ કર્યા છે તે કાવ્યરસિકોને માટે મોટી વસ સમાન છે ને અંકે કરી લેવા જેવાં છે. માણિક્યસુંદરના ‘પૃથ્વીચંદ્રચરિત’ની ગદ્યલીલા, જયવંતસૂરિનાં ભાવપ્રવણતા અને સુભાષિતકૌશલ, ગણપતિના ‘માધવાનલકામકંદલા પ્રબંધ’નો વર્ણનવૈભવ, વિશ્વનાથ જાનીના ‘પ્રેમપવીશી’ની નાટ્યગીતાત્મક ભાવાભિવ્યક્તિ, યશોવિજયજીનું બુદ્ધિચાતુર્ય અને અલંકારચાતુર્ય – આવું તો કેટકેટલું, મધ્યકાલીન સાહિત્યસૃષ્ટિમાં આપણે આપણી કાવ્યરસિકતાને મોકલી મૂકીએ ત્યારે, આપણી સામે આવે છે ! બેશક કોઈ પણ સમયની ચોક્કસ સાહિત્યિક પરિપાટીઓ હોય છે અને એનો આસ્વાદ એની શરતોએ જ લેવાનો હોય છે. મધ્યકાળનાં પ્રાસચાતુર્ય, ધ્રુવાનાવીન્ય, પદ્યગામછટ્યવૈવિધ્ય વગેરે કેટલાંક કવિકૌશલો પણ છે અને એમાં આપણે રસ લઈ શકીએ તો મધ્યકાલીન સાહિત્યનો આપણો આસ્વાદ વધારે સમૃદ્ધ બને.

આપણે જાણીએ છીએ કે મધ્યકાલીન સાહિત્ય કંઈ એકાંતમાં અંગત વાચન માટેનું

સાહિત્ય ન હતું. પ્રત્યક્ષ રજૂઆત અને સમૂહભોગ્યતાની દૃષ્ટિથી એ રચાતું હતું અને એનો એના સ્વરૂપાનર્નાગનાં મહત્વનો ફાળો હતો. લોકોની મધ્યકાલીન સાહિત્યના સર્જનમાં પરોક્ષ સામેલગીરી હતી. લોકોની વિવિધ જરૂરિયાતો સંતોષવા નિર્મયિતું, સર્વ પ્રકારનાં કાવ્યચાતુર્યોનો આશ્રય લેતું અને ગાનાદિ કલાને પણ પોતાની સહાયમાં લેતું મધ્યકાલીન સાહિત્ય શુદ્ધ સાહિત્ય નહોતું પણ, કહો કે, સંપૂર્ણ સાહિત્ય હતું. હા, જેમ સંપૂર્ણ રંગભૂમિ (ટોટલ થિયેટર) જેવી કોઈ વસ્તુ છે, તેમ સંપૂર્ણ સાહિત્ય (ટોટલ લિટરેચર) જેવી કોઈ વસ્તુ પણ હોઈ શકે. મધ્યકાલીન સાહિત્યને સંપૂર્ણ સાહિત્યનાં ધોરણોથી માણવું-નાણવું જોઈએ.

મધ્યકાલથી આપણે આજે ટીકઠીક દૂર પડી ગયા છીએ. આજે આપણે જુદી હવામાં શ્વસીએ છીએ. મધ્યકાલના સાહિત્યનો રસ માણવામાં, તેથી, આપણને અવશ્ય કેટલાંક વિઘ્નો નડે – ભાષાપ્રયોગોથી માંડીને સાંસ્કૃતિક પરિવેશ સુધીનાં, તેમ છતાં આ વિઘ્નોનું આપણે નિવારણ ન કરી શકીએ એવું નથી, કેમકે એ આપણી જ પૂર્વ પરાંપરા છે. સંસ્કારભૂમિકાની કેટલીક સમાનતા એની સાથે આપણે શોધી શકીએ, એની સાથે આત્મીયતા સાધી શકીએ તેમજ એનો રસ માણી શકીએ. જરૂર છે માત્ર એના પ્રત્યે અંધમુગ્ધ થવાની. અંગ્રેજી સાહિત્યથી પ્રભાવિત કવિ કાન્તને એક વચ્ચે પ્રેમાનંદ માત્ર પદ્યજોડુ લાગેલા, પરંતુ ન્હાનાલાલે એમની પાસે પ્રેમાનંદનાં આખ્યાનો વાંચ્યા પછી એમનો અભિપ્રાય બદલાયેલો. આધુનિક બોધના ગુજરાતી આદિકવિ નિરંજન ભગત હમણાં મધ્યકાલીન કવિઓ વિશે નિયમિત રીતે વ્યાખ્યાનો આપી એમને પોતીકી રીતે પ્રકાશિત કરાં રહ્યા છે અને આપણા આધુનિક કવિ લાભશંકર ઠાકર પણ પ્રેમાનંદના આખ્યાનના પઠનના જાહેર કાર્યક્રમો કરી લોકોને એનો રસાસ્વાદ કરાવો રહ્યા છે ને એ રીતે મધ્યકાલીન સાહિત્યવારસાની મૂલ્યવત્તા સ્થાપિત કરી રહ્યા છે. સર્જકો માટે તો મધ્યકાલીન સાહિત્ય ખરેખર એક અઘૂટ ખજાનો છે. આજે આપણા સર્જકો લોકભાષા, લોકજીવન અને તલપદી સાહિત્યપ્રણાલિઓનો કાર્યસાધક વિનિયોગ કરી પોતાનાં સર્જનોમાં તાજગી અને નૂતનતા નથી આપી રહેલાં દેખાતા ? તો એ રીતે મધ્યકાલીન સાહિત્યપરંપરાનો પણ નૂતન સર્જનાત્મક વિનિયોગ જરૂર થઈ શકે. એનાં શબ્દરાશિ, રૂઢિપ્રયોગો ને વાકછટાઓમાંથી તો ઘણું પુનર્જીવિત કરવા જેવું મળી રહે. મેં અઘાભગતના છપ્પાઓના અર્થવિચારના લેખો લખેલાં એમાં આધુનિક સાહિત્યના સર્જક કોઈકોઈ કવિમિત્રોએ રસ લીધાનું મેં જાણ્યું ત્યારે પહેલાં તો મને આશ્ચર્ય થયેલું પણ પછી એ સ્વાભાવિક લાગેલું (જોકે એ લેખોનું, ૧૯૮૧ના વર્ષના વિવેચનવિષયક સન્ધાન ક્રિટિક્સ ઈર્વોર્ડને પાત્ર બનેલું પુસ્તક ઘણું ઓછું વેચાય છે ને એનું કશું અવલોકન થયું નથી એ પણ એક વાસ્તવિકતા છે). આ સંદર્ભમાં ધૃગુરાય અંજારિયાએ યુવાકવિ હરીન્દ્ર દવેને આપેલી શીઘ્ર

યાદ આવે છે :

“તમે નવીન કવિઓનું જ વાચન કરો છો. એથી વધુ તો આ જમાનાની કાવ્યપ્રતિભાના અનુયાયી (કેમ્પ-ફૉલોઅર) બની શકો. તમે જો નરસિંહ, પ્રેમાનંદ, અહો, દયારામ બરાબર વાંચી શકો તો સારું. અર્વાચીનમાં ઠાકોર, કાન્ત અને ન્હાનાલાલ.

મધ્યકાલીન કવિતા બને તેટલી કાવ્યદોહનનાં પુસ્તકો દ્વારા વધારે વાંચો.”

વધા જ લોકો મધ્યકાલીન સાહિત્યમાં રસ લેતા થાય કે એનો અભ્યાસ કરતા થાય એવી અપેક્ષા રાખવાની ન જ હોય. પણ સાહિત્યના રસિયાઓ અને અध्येતાઓ પાસે એ ઓછુંવતું રહે એવી ઇચ્છા રાખવામાં કંઈ વધુ પડતું નથી. શિક્ષણમાં મધ્યકાલીન સાહિત્યનું સ્થાન ટકી રહેવું જોઈએ – અલબત્ત, વિવેકપૂર્વકનું અને સૂઝબૂઝપૂર્વકનું. હમણાં ધોરણ ૧૧ અને ૧૨નાં ગુજરાતી પાઠ્યપુસ્તકોના મધ્યકાલીન વિભાગ જોવાનો પ્રસંગ ઊભો થયો હતો. ધોરણ ૧૧માં તો છાપભૂલો ને પાઠદોષો ઇટલાંબધાં હતાં કે આમાં મળનાર-મળાવનારનું શું થાય એ પ્રશ્ન ગંભીરપણે ઉપસ્થિત થતો હતો. તે ઉપરાંત વન્ને પાઠ્યપુસ્તકોમાંથી બીજા મહત્ત્વના મુદ્દા પણ સામે આવતા હતા. આપણે મધ્યકાલીન સાહિત્યકૃતિની પસંદગી કેવી રીતે કરીએ છીએ ? જૂનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાંથી કૃતિઓ ઉપાડી લઈએ છીએ કે નવેસરથી શ્રમ કરીને યોગ્ય કૃતિઓ ઓળખીએ છીએ ? હાથમાં આવી તે વાચના સ્વીકારી લઈએ છીએ કે શુદ્ધ અને ઉત્તમ વાચનાનો આગ્રહ રાખીએ છીએ ? પસંદ કરેલી કૃતિઓમાં અર્થઘટનની કોઈ મૂંઝવણ નથી એની આપણે ખાતરી કરી હોય છે ? વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકોને મટકવાનું ન થાય એ માટે શબ્દાર્થની પર્યાપ્ત સહાય પૂરી પાડેલી હોય છે ? મેં જોયું કે કદાચ સંપાદકો પણ સંતોષકારક રીતે અર્થ ન કરી શકે એવી પંક્તિઓ આ સંપાદનોમાં નજરે પડતી હતી, શબ્દાર્થ ને સમજૂતી ક્યાંક ઓછાં હતાં, તો આપવા જોઈતા ઘણા શબ્દાર્થો અપાયા ન હતા, કેટલાક શબ્દોની મધ્યકાલની વિશિષ્ટ અર્થછાયા પકડી શકાઈ ન હતી. આ રીતે તો આપણે મધ્યકાલીન સાહિત્ય પ્રત્યેની અભિમુખતા નહીં વિમુખતા કેળવવામાં જ ફાળો આપી શકીએ.

શાળાકક્ષાએ મધ્યકાલીન કૃતિઓને કેવી રીતે રજૂ કરવી એ પણ હવે નવેસરથી વિચારવા જેવું લાગે છે. ધોરણ ૧૨ના પાઠ્યપુસ્તકમાં રાજેનું એક પદ રમેશ જાનીના તાજેતરમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા સંપાદનમાંથી લેવાયેલું. રમેશ જાનીએ ઉક્ત સંપાદનમાં હસ્તપ્રતમાં જે ગ્રાન્ય ઉદ્ધારણ-લેખન મળ્યાં તે યથાવત્ રાખેલ છે. ઘણા શબ્દો એમાં એવે સ્વરૂપે મળે છે જે મધ્યકાલમાં પણ માન્ય કે વ્યાપક હતા એમ ન કહેવાય. એથી અવબોધમાં મોટો અંતરાય ઊભો થાય છે ને અભ્યાસીએ પણ જરા વિચાર કરવા ધોખવું પડે એવું થયું છે. વિશાલ શિક્ષકવર્ગનું તો આમાં શું ગળું ? આપણે શબ્દાર્થની મદદ પૂરી પાડીએ, પણ એ શ્રમ પછીયે શું ? મૂળ કૃતિ સાથે મનનો મેઠ રચાવો મુશ્કેલ. આ કક્ષાએ તો

કૃતિને માન્ય શબ્દસ્વરૂપોથી જ રજૂ કરવાનું હજી નહીં ? અંગ્રેજી ભાષામાં તો શેક્સ્પિઅર પણ શાળાકક્ષાએ આધુનિક લેખાસમાં ને સંક્ષિપ્ત રૂપે રજૂ થાય છે. આપણે મધ્યકાલીન સાહિત્યને પણ થોડા સંમાર્જન-સંપાદનપૂર્વક ન મૂકવું જોઈએ ? અલબત્ત, મધ્યકાલીન સાહિત્યની મધ્યકાલીનતા નહ ન થાય એની કાઠજી રાખવી જોઈએ. વધારે જૂનાં કે ગ્રાન્ય ઉદ્ધારણરૂપોને સ્થાને પાછળના સમયનાં ઉદ્ધારણરૂપો સ્વાકારી શકાય, પરંતુ મધ્યકાલીન શબ્દોને સ્થાને અર્વાચીન શબ્દોનું ભરણું ન કરી શકાય. દુર્બોધ રહેતા અંશોને છોડી દઈ શકાય, પણ અણસમજમાં કંઈ અગત્યનું નીકળી ન જાય એની કાઠજી રાખવી જોઈએ. સરેરાશ શિક્ષક સહેલાઈથી ગતિ કરી શકે અને વિશાળ વિદ્યાર્થીવર્ગનું મન જેમાં લાગી શકે એવાં મધ્યકાલીન કૃતિઓનાં સંપાદન-રજૂઆત હોવાં જોઈએ. આ અધિકાર ગમે તે વ્યક્તિને ન જ હોઈ શકે, એ કામ એ માટેની સજ્જતા અને સૂઝ ધરાવતી વ્યક્તિને હાથે જ થવાનો આગ્રહ રાખવો જોઈએ.

કૉલેજ અને યુનિવર્સિટીકક્ષાએ અલબત્ત મધ્યકાલીન કૃતિઓની શાસ્ત્રીય રીતે સંપાદિત થયેલી અધિકૃત વાચનાઓ જ નિયત કરવી જોઈએ.

કૉલેજકક્ષાએ મધ્યકાલીન સાહિત્યના એક પૂરા પ્રશ્નપત્રમાં કાપ ન જ મૂકી શકાય. એ પગલું તો મધ્યકાલીન સાહિત્યની વિશાળતાથી આપણે બેખબર છીએ એમ જ બતાવે. મધ્યકાલીન સાહિત્યાભ્યાસને સાંસ્કૃતિક અભ્યાસ સાથે સાંકળી એને જીવંત બનાવવો જોઈએ, અને મધ્યકાળના નાનામોટા સર્વ સાહિત્યપ્રવાહોની અભિજ્ઞતા કેળવાય એવો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. પાંચ-છ મોટા કવિઓના અભ્યાસમાં જ મધ્યકાલીન સાહિત્ય સીમિત થઈ જાય છે એ નિવારણું જોઈએ. આમ કરવા જતાં કદાચ એક પ્રશ્નપત્ર પણ ઓછું પડે એવો સંભવ છે. તો એ માટે પણ કંઈક વ્યવસ્થા વિચારવી જોઈએ.

પણ મધ્યકાલીન સાહિત્યની વિશિષ્ટ તાલીમ પામેલો એક નાનકડો વર્ગ આપણે ઝૂમો નહીં કરી શકીએ તો ઉપર સૂચવેલી વ્યવસ્થાઓ પાર પડવા સંભવ નથી. જેમની પાસે સંસ્કૃત-પ્રાકૃત એ પૂર્વપરંપરાનું પણ જ્ઞાન છે એવી મધ્યકાલીન સાહિત્યની પારંગત પેઢી તો હવે લુપ્ત થવામાં છે, નવ-અભ્યાસીઓ ઘણા ઓછા પ્રાપ્ત થઈ રહ્યા છે, એમની સજ્જતા પાંખી પડી રહી છે – ઝૂળી ઊતરી રહી છે ને સૂંઠને ગાંગડે ગાંધી ગણાઈ જવાય એવી સ્થિતિ પ્રવર્તવા માંડી છે. વિદેશોમાં મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યકૃતિઓનાં સંપાદનો થાય છે, મધ્યકાલીન પરંપરાઓ વિશે પરિસંવાદો યોજાય છે અને મધ્યકાલીન સાહિત્યના અભ્યાસની સગવડો પણ ઊભી થાય છે ત્યારે આપણે આપણા આ સમૃદ્ધ વારસા પરત્વે જાણે ઉદાસીન છીએ. હજુ તો હસ્તપ્રતખંડારોમાં અભ્યાસીઓની રાહ જોતું વિપુલ સાહિત્ય પડેલું છે. એનો સ્પષ્ટાર કોણ કરશે ? આનો કંઈક નક્કર ઉપાય આપણે વિચારવો જોઈએ.

એમ લાગે છે કે મધ્યકાલીન સાહિત્યના અભ્યાસને જ વરેલી એક વિદ્યાસંસ્થા જોઈએ અને યુનિવર્સિટીઓમાં અનુસ્તાતક કક્ષાએ મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યનો બે પ્રશ્નપત્રોનો – મળે વૈકલ્પિક રૂપે પણ – અલાયદો અભ્યાસક્રમ જોઈએ. એમાં હસ્તપ્રતવાચન, પાઠસંપાદન, ભાષાવિકાસ, સંસ્કારપરંપરાઓ, પદ્યબંધો અને અન્ય સાહિત્યપ્રણાલિઓના ઝૂંડા ઝીળવટભર્યા અભ્યાસનો સમાવેશ હોય. મધ્યકાલીન કૃતિઓના અને એને વિશેના અભ્યાસોના પ્રકાશનની એક માત્ર વ્યવસ્થા જોઈએ અને નવ-અભ્યાસીઓના ઉદ્યમને સત્કારતું, નાનીનાની મધ્યકાલીન કૃતિઓને તથા અભ્યાસલેખોને પ્રકાશિત કરતું એક સામયિક પણ જોઈએ. વડોદરાની મહારાજા સયાજીરાવ યુનિવર્સિટીમાં એક વચ્ચે પ્રાચીન ગૂર્જર ગ્રન્થમાલાની પ્રવૃત્તિ સધર રીતે ચાલી હતી એ આજે તો એક રોમાંચક સ્મરણ અને ભવિષ્યનું સ્વપ્ન બની ગયેલ છે, એને પુનર્જીવન મળવું જોઈએ. શબ્દકોશો સાધનો પણ ઊભાં થવાં જોઈએ.

હા, અહીં રજૂ કરેલી અપેક્ષાઓ શમણાંઓ સમી ભાસે એમ છે. પણ મધ્યકાલીન સાહિત્યના સમૃદ્ધ વારસાને આપણે વીસરવા ન માગતા હોઈએ તો એ શમણાંઓ સાચાં પાઠવાં પડશે. મળે એ દિશામાં એક પછી એક નાનાંનાનાં ડગ ભરીએ. આ મધ્યકાલીન ગુજરાતી શબ્દકોશ પણ એ દિશામાં એક નાનકડું ડગ છે. એ મધ્યકાલીન સાહિત્યના અવબોધમાં સહાયરૂપ થશે અને મધ્યકાલીન સાહિત્યના આપણા અભ્યાસોને વધુ અર્થપૂર્ણ બનાવશે તો એમાં એની સાર્થકતા હશે.

૧૪ માર્ચ ૧૯૯૫

જયંત કોઠારી

સંપાદકીય ભૂમિકા

આ કોશ એક સંકલિત કોશ છે. એમાં મધ્યકાલીન કૃતિઓના અનેક સંપાદિત ગ્રંથોના શબ્દકોશની સામગ્રી મેળી કરવામાં આવી છે. પણ એ સામગ્રી જેમ મળી છે તેમ મૂકી દેવામાં નથી આવી. એમાં હાનોપાદાનનો વિવેક કરવામાં આવ્યો છે, સામગ્રીને સંશોધિત કરવામાં આવી છે અને એમાં પૂર્તિ પણ કરવામાં આવી છે. દેખીતી રીતે જ, આ માટે કેટલીક નીતિરીતિઓ પહેલેથી નક્કી કરવી પડે અને સામગ્રીની રજૂઆતની પણ ચોક્કસ પદ્ધતિ નિષ્ણાવવી પડે. એવું અહીં કરવામાં આવ્યું છે પણ, કામ ઘણો લાંબો સમય ચાલ્યું અને સંપાદકની માંદગીનો પણ મોટો વિક્ષેપ પામ્યું તેથી, એમાં સો ટકા એકરૂપતા રહી શકી નથી, જોકે એ માટે શક્ય સઘળો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

આ કોશની સામગ્રીની પસંદગી, શુદ્ધિવૃદ્ધિ વગેરેની નીતિરીતિ અને રજૂઆતની પદ્ધતિ એવી વિશિષ્ટ છે કે એની વીગતે અને સદૃષ્ટાંત સમજૂતી આપવી આવશ્યક છે. કોશના ચાર વિભાગો -- શબ્દસામગ્રી, આધારગ્રંથો, શબ્દાર્થ અને શબ્દમૂલ -- ને અનુલક્ષીને એ સમજૂતી આપીશું.

શબ્દસામગ્રી

અહીં આરંભે ઘાટાં બીલાંમાં જે શબ્દ છે તે આધારગ્રંથના શબ્દકોશમાંથી પ્રાપ્ત થયેલો મધ્યકાલીન શબ્દ છે.

એક નિયમ તરીકે અહીં એવા શબ્દકોશો સમાવ્યા છે, જે વર્ણાનુક્રમિક હોય, જેમાં શબ્દ કૃતિમાં ક્યાં વપરાયો છે એનો નિર્દેશ હોય અને શબ્દનો અર્થ પણ સાથે જ નોંધવામાં આવ્યો હોય. એવા સંપાદિત ગ્રંથો પણ મળે છે કે જેમાં શબ્દકોશ વર્ણાનુક્રમિક ન હોય, જેમકે કે. કા. શાસ્ત્રી અને ચૈતન્યબાળા જ. દિવેટિયા સંપાદિત 'પ્રેમાનંદનાં ત્રણ આખ્યાન', શિવલાલ જેસલપુરા સંપાદિત 'પ્રાચીન મધ્યકાલીન બારમાસા સંગ્રહ' વગેરે (આમાં શબ્દો એમના પ્રયોગના સ્થાનના ક્રમમાં છે), અથવા શબ્દકોશ વર્ણાનુક્રમિક હોય પરંતુ શબ્દના પ્રયોગસ્થાનનો નિર્દેશ ન હોય, જેમકે હ. ચૂ. ભાયાળી, ર. મ. શાહ અને ગીતાબહેન સંપાદિત મૈરુસુંદરગણિવિરચિત 'શાલોપદેશમાલા બાલાવબોધ' વગેરે, અથવા શબ્દકોશ વર્ણાનુક્રમિક હોય, સ્થાનનિર્દેશ પણ હોય પરંતુ અર્થ દર્શાવવામાં આવ્યો ન હોય, એને માટે ટિપ્પણનો હવાલો આપવામાં આવ્યો હોય, જેમકે કે. હ. ધ્રુવ સંપાદિત ભાલણકૃત 'કાદંબરી : ઉત્તર ભાગ', મંજુલાલ મજમુદાર સંપાદિત પ્રેમાનંદકૃત 'રણયજ્ઞ' વગેરે. આવા શબ્દકોશો આ સંકલિત કોશમાં સમાવ્યા નથી અને પંક્તિક્રમે અપાયેલા ટિપ્પણોમાં રહેલા શબ્દાર્થોનો સમાવેશ તો સ્વાભાવિક રીતે જ ન હોય. આમાં

એક અપવાદ કર્યો છે તે 'ઉક્તિરત્નાકર'નો. એમાં વર્ણાનુક્રમિક શબ્દસૂચિ છે ને સ્થાનનિર્દેશ પળ છે પણ અર્થ તો નિર્દિષ્ટ સ્થાને આપણે જોવાનો રહે છે. આ ગ્રંથનો અપવાદ કરવાનું કારણ એ હતું કે એ મધ્યકાળમાં જ રચાયેલો શબ્દકોશ છે અને તેથી મધ્યકાળમાં આ શબ્દો કયા અર્થમાં વપરાતા હતા તેની પ્રમાણભૂત માહિતી એમાંથી મળે છે. એના આ રીતના મહત્ત્વને અનુલક્ષીને, ડૉ. ખાયાળીના સૂચનથી, આ અપવાદ કર્યો છે.

છેવટે, આ કોશમાં પાછલ યાદી આપી છે તે મુજબ ૬૬ સંપાદિત ગ્રંથોના ૭૧ શબ્દકોશો (ચાર ગ્રંથોમાં અલગઅલગ કૃતિઓના અલગ શબ્દકોશો આપેલા છે) સંકલિત કરેલા છે. બે ગ્રંથોની બીજી આવૃત્તિના શબ્દકોશોને પણ ઉપયોગમાં લીધા છે. આ બધા શબ્દકોશો એક દૃષ્ટિથી તૈયાર થયેલા ન જ હોય. એ ગ્રંથોનો હવે પછી પરિચય આપ્યો છે તે મુજબ કેટલાક સંપાદકોએ ઉદારતાથી શબ્દો લીધા છે – સામાન્ય ઉચ્ચારભેદવાળા શબ્દો લીધા છે અને અત્યારે વપરાશમાં હોય એવા થોડા શબ્દો પણ આવવા દીધા છે, તો કેટલાક સંપાદકોએ શબ્દપસંદગી ચુસ્ત મધ્યકાલીનતાના ધોરણે કરી છે અને સામાન્ય ઉચ્ચારભેદવાળા શબ્દો ટાલ્યા છે. કોઈએ વિભક્તિ કે કાલ-અર્થના રૂપભેદોને પણ કોશમાં દાખલ થવા દીધા છે તો કોઈએ વિભક્તિપ્રત્યયો ટાલ્યા છે અને ક્રિયાપદોનું કોઈ એક જ રૂપ – વિધ્યર્થ-કૃદંતનું રૂપ ('કરવું') કે ધાતુરૂપ ('કર-') – આપવાનું રાખ્યું છે. આની પાછલનાં પ્રયોજનો જુદાંજુદાં પણ રહ્યાં છે. અંગ્રેજી ભાષાના માધ્યમથી ગ્રંથો તૈયાર થયા છે ત્યાં સંપાદકની નજર સામે ગુજરાતી ભાષા ન જાણતો હોય એવો વર્ગ પણ હોવાથી એમણે સર્વગ્રાહી થવાની નેમ રાખી છે, તો બીજા કેટલાકે સહજ ઉદારતાથી, સર્વસંગ્રહની વૃત્તિથી આમ કર્યું છે.

ઉપયોગમાં લેવાયેલા ગ્રંથોમાં ભલે શબ્દસામગ્રી પરત્વે એકરૂપતા ન હોય, આ શબ્દકોશના સંપાદકે તો એ નિપજાવવી જ રહે. એમ કરવા જતાં કેટલાક કોયડાઓ ઝખા થાય એનો સામનો પણ કરવો રહ્યો અને ઘટતો ઉકેલ શોધવો રહ્યો.

એક નિયમ તરીકે અહીં

(૧) આજના શબ્દથી સાવ સામાન્ય ઉચ્ચારભેદ દર્શાવતા ને તેથી સહેલાઈથી સમજાઈ જતા શબ્દો છોડી દેવામાં આવ્યા છે. જેમકે, અંત્ય સ્થાને 'એ' 'ઓ' 'ઔ'ને બદલે 'અઈ' 'અઉ'વાળા શબ્દો (અનઈ, ઘોડઉ), 'શ'ને સ્થાને 'સ'વાળા શબ્દો (નિરાસ, પ્રકાસ), 'ઠ'ને સ્થાને 'લ'વાળા શબ્દો (ઉજલઉ), સંયુક્ત વ્યંજનના વિશ્લેષવાળા શબ્દો (નિરમલ), 'હ' શ્રુતિવાળા શબ્દો (અહ્યારુ) વગેરે.

આમ છતાં આવા એકથી વધુ ઉચ્ચારભેદો એકસાથે હોય કે અન્ય કોઈ શબ્દ સાથે સંગ્રમ થવાની શક્યતા હોય કે શબ્દ કંઈક અપરિચિત બની જતો હોય ત્યાં આવા શબ્દો સાચવ્યા પળ છે.

(૨) અન્ય કેટલાક ઉચ્ચારભેદવાળા શબ્દો સાચવી લીધા છે. જેમકે અનંત્ય સ્થાને 'એ' 'ઓ' 'ઔ'ને બદલે 'અઈ' 'અઉ'વાળા શબ્દો (પડેસઈ, કઠણ), 'ન'ને બદલે 'ણ'વાળા શબ્દો (અણસણ, અણુસરઈ), 'ય' શ્રુતિવાળા શબ્દો (અત્ય=અતિ), 'ઈ'કારવાળા શબ્દો (લિખઈ, રાતિ), 'અય'ને બદલે 'એ'વાળા શબ્દો (અતિશે), સંયુક્ત વ્યંજનને બદલે એકવડા વ્યંજનવાળા શબ્દો (ઉછેદ, ઉઘાર), અંત્ય સ્થાને અંગવિસ્તારવાળા શબ્દો (અમીઅ) વગેરે.

આથી વધારે વર્ણભેદવાળા શબ્દો તો સ્વાભાવિક રીતે જ અહીં હોય.

(૩) સહેલાઈથી સમજાય પળ અત્યારે એ રૂપે ન વપરાતા શબ્દો પળ સાચવ્યા છે. જેમકે 'કરતઉ' શબ્દ નથી લીધો પળ 'અકરતઉ' લીધો છે. એ જ રીતે 'અર્ચીતવિઉ' શબ્દ રાખ્યો છે, કેમકે આપણે અત્યારે 'અર્ણચિતવ્યુ' બોલીએ છીએ પળ 'અર્ચિતવ્યુ' નહીં. સામાન્ય રીતે જેને ક્રિયાપદ તરીકે આપણે વાપરતા નથી તેવા 'આનંદએ' જેવા શબ્દો પળ લીધા છે. 'ઉજલઉ' નહીં પળ 'ઉજલ' અહીં મઠશે તે પળ આ કારણે.

(૪) અત્યારે વ્યાપક રીતે પ્રચલિત શબ્દો તો ન જ લેવાના હોય પળ એનો વિવેક ઇટલોબધો સરઠ નથી બન્યો. અત્યારે પ્રચલિત શબ્દો વિશિષ્ટ અર્થછાયા ધરાવતા દેખાયા છે તે સાચવ્યા જ છે. અહીં 'અટકવું' 'આદરવું' 'આછું (=આશું)' 'અઘાડું' 'અંગ' 'અંત' વગેરે શબ્દો જોવા મઠશે તે આ કારણે. જે સંસ્કૃત શબ્દો અત્યારે 'કાવ્યમાં' વપરાતા હોય પળ વ્યાપક રીતે પરિચિત હોવાનું શંકાસ્પદ હોય તે છોડવાનું યોગ્ય ગણ્યું નથી. સામે, તઠપદા વ્યવહારમાં આ કે તે પ્રદેશમાં અત્યારે વપરાતા પળ શિષ્ટ વર્ણને અજાણ્યા હોવાનો સંભવ જણાયો તેવા શબ્દોને પળ છોડ્યા નથી. આ કારણે, અત્યારના શબ્દકોશમાં જોવા મળતા કેટલાક શબ્દો પળ આ કોશમાં મળશે. કેટલીક વાર તો એવું બન્યું છે કે અત્યારનો શબ્દકોશ પળ આ શબ્દ નોંધે છે એ સંપાદકને મોડેથી જાણવા મળેલું. ઇટલેકે એ શબ્દ હજુ સુધી ક્યાંક ટકેલો છે એવી એનેય ખબર નહોતી.

અત્યારે પ્રચલિત કેટલાક જૈન શબ્દો સાચવવાનું રાખ્યું છે – સમગ્ર જૈનેતર સમાજને એ પરિચિત ન પળ હોય એવા હ્યાલથી.

(૫) 'આનંદઘન બાવીશી' પરના જ્ઞાનવિમલસૂરિના સ્તબકમાં જોવા મળતા બૌદ્ધ, ન્યાય વગેરે દર્શનોના અત્યંત પારિભાષિક શબ્દો અહીં લીધા નથી કેમકે સાહિત્યમાં અન્યત્ર એ જોવા મળવાનો સંભવ ભાગ્યે જ છે અને એ શબ્દો વિશિષ્ટ સમજૂતી માગે એવા છે. બ્રાહ્મણ અને જૈન પરંપરાના કેટલાક પારિભાષિક શબ્દો ઉપયોગી જણાવાથી સાચવ્યા પળ છે – જૈન દર્શનના ખાસ, કેમકે એ વિશાઠ જનસમાજને અજાણ્યા હોવાની શક્યતા છે.

(૬) પાત્રનામો સામાન્ય રીતે લીધાં નથી. ઇતિહાસિક નામો ને સ્થળાદિનાં નામો મહત્ત્વનાં હોય તે રાખવાનું વલણ રહ્યું છે પળ એમાં પૂરી સુસંગતતા સાચવી શકાઈ નથી.

જેમકે, મહીરાજકૃત 'નલદવદંતી રાસ'માં આવતાં બધાં જ દેશનામો આ કોશમાં સમાવેશ પામ્યાં છે.

(૭) હિંદી ભાષાના 'ઇસડં' 'ઇસિડં' જેવા આજે પરિચિત શબ્દો પણ મધ્યકાલીન ભાષાના અંગભૂત ગણી રહેવા લાગ્યા છે.

(૮) સંપાદિત ગ્રંથોમાં એવી કૃતિઓ પણ સંગ્રહાઈ છે જેની ભાષા પ્રાકૃત કે અપભ્રંશ છે. એના શબ્દો પણ તે-તે ગ્રંથના શબ્દકોશમાં આવેલા છે. આ શબ્દોને ગુજરાતી ભાષાના શબ્દો કેટલે અંશે ગણવા એ એક વિચારણીય મુદ્દો છે. આમ છતાં, ગુજરાતી ભાષાને એ ભાષાસ્વરૂપ સાથે નિકટનો સંબંધ છે, સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, અપભ્રંશના અનુસંધાનમાં મધ્યકાલીન ગુજરાતી વિકસી છે, તેથી એવા શબ્દોને આ સંકલિત કોશમાં સ્થાન આપવાનું ઇષ્ટ ગણ્યું છે.

પરંતુ 'પ્રેમાનંદની કાવ્યકૃતિઓ'માં સંગ્રહાયેલ 'શામલદાસનો વિવાહ' જેવી કોઈ કૃતિ અર્વાચીન હોવાનું નિશ્ચિત થાય છે તેના શબ્દોને આ સંકલિત કોશમાં સ્થાન આપ્યું નથી, કેમકે અર્વાચીન કૃતિઓના શબ્દો લેવાનું આ કોશની મૂળભૂત કલ્પનાથી વિરુદ્ધ ગણાય.

(૯) મૂળ સંપાદિત ગ્રંથોમાં જે શબ્દોના અર્થ આપી શકાયા ન હોય ને સંકલિત કોશના સંપાદક પણ આપી શકે તેમ ન હોય તેવા શબ્દો પ્રાથમિક તબક્કે છોડી દીધા હતા. પછી એમ લાગ્યું કે આ શબ્દો તો સાચવી લેવા જોઈએ. એથી, છોડી દીધેલા શબ્દો પાછા દાખલ કરવાનો શ્રમ કર્યો છે, પણ એ કામ પૂરી ચોકસાઈથી થઈ શક્યું હશે કે કેમ તે વિશે શંકા છે.

(૧૦) એવું તો બને જ કે જુદાજુદા ગ્રંથોમાંથી રૂપભેદે એક જ શબ્દ પ્રાપ્ત થાય (કોઈ સંપાદિત ગ્રંથમાં તો એક જ શબ્દના એવા રૂપભેદો અલગ નોંધાયેલા છે). આવા રૂપભેદો સાચવવા જતાં આ સંકલિત કોશમાં મોટું જંગલ જ ઊભું થાય. એ રૂપભેદોનું સરલીકરણ કરવું અનિવાર્ય હતું. એ માટે એક સામાન્ય રૂપ જ સ્વીકારવાનું ધોરણ અહીં અપનાવ્યું છે. નામિક રૂપો પરત્વે સામાન્ય રીતે વિભક્તિપ્રત્યય વિનાનું રૂપ આપવાનું રાખ્યું છે. પણ કોઈ એક જ ગ્રંથમાંથી, કોઈ એક જ વિભક્તિપ્રત્યયવાળું રૂપ આવ્યું હોય તો તે એમ ને એમ રહી ગયાનું પણ દેખાશે. ઉપરાંત, થોડી બદલાતી અર્થછાયા, બીજા કોઈ શબ્દ સાથે સંપ્રમ થવાની સ્થિતિ કે એવા કોઈ કારણથી વિભક્તિપ્રત્યય વિનાનું ને વિભક્ત પ્રત્યયવાળું એમ બન્ને રૂપ સાચવ્યાં છે. જેમકે 'અકાજ' અને 'અકાજિ'.

ક્રિયાપદોનાં રૂપોનો કોયડો જરા વધારે અટપટો બન્યો છે. વિવિધ કાલ-અર્થનાં રૂપો એમાં પ્રાપ્ત થાય, જેમકે 'મિલિ' 'મિલિડં' 'મિલી' 'મિલ્ય' 'મિલ્યડં'. કેટલાક સંપાદકોએ વિધ્યર્થકૃદંતનાં 'વું'વાળાં રૂપો (જેમકે 'મિલવું') આપ્યાં છે, તો કોઈએ મૂળ ધાતુ જ

(‘મિલ-’) આપેલ છે. આ સ્થિતિમાં સામાન્ય રીતે કોઈ એક જ રૂપ સ્વીકારવાનું રાખ્યું છે, બહુધા ‘મિલઈ’ એ વર્તમાનકાળનું રૂપ, તો કેટલીક વાર વિધ્યર્થકૃદંતવાળું રૂપ કે મૂળ ધાતુ. આમ છતાં અહીં પણ કોઈ એક જ રૂપ પ્રાપ્ત થયું છે ત્યાં એમ ને એમ રાખ્યું છે અને આવશ્યકતા જણાઈ ત્યાં એકથી વધુ રૂપો પણ રહેવા દીધાં છે.

એક જ રૂપ અંત્ય સ્વરના ભેદથી પણ આવી શકે છે, જેમકે ‘પૂગઈ’ ‘પૂગે’ ‘પૂગૈ’. આવું બન્યું છે ત્યાં સામાન્ય રીતે જૂનું ‘પૂગઈ’ એ રૂપ આપવાનું રાખ્યું છે ને આવશ્યકતા જણાઈ ત્યાં રૂપભેદ સાચવ્યા પણ છે.

રૂપભેદ કે જોડણીભેદનું આવું સરલીકરણ કે એકીકરણ કરીએ એટલે એક કોયડો તો ઝમ્મો થાય. એકીકૃત રૂપની સામે આધારગ્રંથો તો વધા નિર્દેશાય, જેમાં વાસ્તવિક રીતે એ એકીકૃત રૂપ નહોતું, જુદાં રૂપો હતાં. એથી જે-તે ગ્રંથમાં એ શબ્દ શોધવામાં અગવડ ઝમ્મી થાય. ‘મિલ્ત્યુ’ ‘મિલઈ’માં સમાઈ જાય એટલે જે ગ્રંથમાં ‘મિલ્ત્યુ’ હોય ત્યાં પણ આપણે ‘મિલઈ’ જ શોધ્યા કરીએ અને એ આપણને ન મળે. આપણે યાદ રાખવું પડે કે ક્રિયાપદરૂપ અન્ય પણ હોઈ શકે છે. આ અગવડમાંથી બચવાનો કોઈ રસ્તો નહોતો ને સંકલિત કોશથી આગળ જનાર જૂજ અભ્યાસીઓને જ આ અગવડ વેઠવાનો વારો આવશે એવી સમજણ રહી છે, તેથી રૂપવૈવિધ્ય ટાળીને કોઈ એક જ રૂપ આપવામાં કશો બાધ માન્યો નથી.

ક્રિયાપદોમાં, અલબત્ત, કર્મણિ, પ્રેરક ને કૃદંતનાં રૂપો અલગ સાચવ્યાં છે. મૂળભૂત રીતે શબ્દ અત્યારે વપરાશમાં હોય ત્યાં પણ આ રૂપો અત્યારથી જુદાં પડતાં દેખાયાં તો એ ખાસ સાચવ્યાં છે. જેમકે ‘રહઈ’ લેવાની જરૂર નહીં, પણ ‘રહતુ’ (અત્યારે ‘રહેતો’), ‘રહિતું’ ‘રહીતું’ ‘રહીઈ’ (કર્મણિ), ‘રહિવડું’ ‘રહાવિડું’ એ રૂપો લીધાં છે.

(૧૧) જ્યાં એક જ લિંગનું રૂપ મળ્યું છે ત્યાં એમ ને એમ રાખ્યું છે, પરંતુ ભિન્નભિન્ન લિંગનાં રૂપો મળ્યાં ત્યાં એક જ લિંગનું – સામાન્ય રીતે નપુંસકલિંગનું રૂપ રાખ્યું છે. આમ છતાં આવશ્યકતા લાગી ત્યાં ભિન્નભિન્ન લિંગનાં રૂપો સાચવ્યાં છે.

એક નિયમ તરીકે આવું બધું વિચારેલું છે, છતાં, આરંભમાં કહ્યું તેમ, એમાં સો ટકા એકરૂપતા રહી હશે એવી ખાતરી આપી શકાય તેમ નથી. થયું છે એવું કે સાવ પ્રાથમિક તબક્કે મારા અંગત રસથી હું પ્રાપ્ત શબ્દકોશોમાંથી કાર્ડ કરાવતો હતો ત્યારે ઉચ્ચારભેદવાળા તથા સંસ્કૃત અને અન્ય ધળા મને પરિચિત લાગતા શબ્દો કાઢી નાખતો હતો. પછીથી પ્રાકૃત જૈન વિદ્યાવિકાસ ફંડને આશ્રયે મેં વિધિસર રીતે યોજના હાથમાં લીધી ત્યારે શબ્દપસંદગીની બાબતમાં ડૉ. હરિવલ્લભ ખાયાળીની સાથે ચર્ચા કરી. એમણે થોડા ઉદાર થવાની ભલામણ કરી. ખાસ કરીને એટલા માટે કે આપણે ત્યાં મધ્યકાલીન ભાષાનું જ્ઞાન ઘણું ઓછું છે ને થોડા વધુ શબ્દો હશે તો એ ઉપયોગી થશે જ. આમ જે

પુસ્તકોનાં કાર્ડ થઈ ગયાં હતાં એમાં કેટલાક શબ્દો ફરીને દાખલ કરવાની સ્થિતિ આવી. એનો પ્રયત્ન તો કર્યો છે, પણ એ પ્રયત્ન પૂરો સફળ થયો હશે, એકસરખો નિયમ પ્રવર્ત્યો હશે એમ કહેવું મુશ્કેલ છે.

સંપાદિત ગ્રંથોમાંથી શબ્દો લેવા જતાં સૌથી વધુ મૂંઝવનારી વાત તો એ બની છે કે એમાં કૃતિપાઠના ભૂલભરેલા વાચનને કારણે અથવા પાઠની ભ્રષ્ટતાને કારણે કેટલાક ઓછા શબ્દો આવી ગયા છે. શબ્દ જ ઓછો હોય તો આ સંકલિત કોશમાં કેવી રીતે આવી શકે ? એટલે આરંભમાં તો આવા શબ્દો ઓછી દેવાનું રાખ્યું હતું. પણ પછી દેખાયું કે કેટલેક સ્થાને પાઠદોષ કે વાચનદોષ તો પકડાય છે, પાઠાંતરની મદદથી કે તર્કથી પાઠને સુધારી શકાય છે, ને પરિણામે મધ્યકાળનો એક લાક્ષણિક શબ્દ હાથમાં આવે છે. એ શબ્દ કેટલીક વાર અન્યત્રથી ભાગ્યે જ મળતો હોય. આવા શબ્દને જતો કરવાનું ઝિગર કેમ ચાલે ? પણ આ રીતે હાથમાં આવેલો શબ્દ કંઈ મૂળ સંપાદિત ગ્રંથમાં ન હોય. તો એને આ સંકલિત કોશમાં મૂળ ગ્રંથનો આધાર આપીને કેવી રીતે મૂકી શકાય ? મથામણ કરતાં આ ગૂંચનો માર્ગ મળ્યો. મૂળ ગ્રંથનો શબ્દ તો રાખવો જ ને કૌંસમાં સાચો શબ્દ મૂકવો. એ સાચા શબ્દને પાછો એના વર્ણક્રમમાં મૂકવો અને ત્યાં મૂળ ગ્રંથના શબ્દનો પ્રતિનિર્દેશ કરવો.

દાખલાઓથી આ વાત બરાબર સમજાશે. મૂળ આધારગ્રંથમાં ‘ઉઘડ’ શબ્દ નોંધાયેલો છે. પણ સંદર્ભમાં ‘ઓઘો’, જૈન મુનિનું રજોહરણ’ એ અર્થ સ્પષ્ટ છે તેથી પાઠ ‘ઉઘડ’ જ હોવો જોઈએ. ‘ઉઘડ’ એ હસ્તપ્રતનો ભ્રષ્ટ પાઠ હોય કે સંપાદકનો વાચનદોષ હોય. આ હકીકતને આ સંકલિત કોશમાં આ રીતે રજૂ કરી છે :

ઉઘડ જુઓ ઉઘડ

*ઉઘડ [ઉઘડ] *ઉપજા. [ઓઘો, જૈન મુનિનું રજોહરણ]

શબ્દની પૂર્વ મૂકેલી પૂઠડી * તે પાઠ ઓછો કે શંકાસ્પદ હોવાની નિશાની છે.

[ ] ચોરસ કૌંસમાં મૂકેલ છે તે પાઠ આ સંકલિત કોશના સંપાદકે વિચારેલો છે.

સંકલિત કોશના સંપાદકને પોતે વિચારેલા પાઠની ખાતરી ન હોય એવું પણ બને. પણ મૂળ પાઠ સંગત ન લાગતાં એક તર્ક રૂપે બીજો પાઠ મૂક્યો હોય. ત્યાં એની પૂર્વે પણ પૂઠડી પૂકી છે. જેમકે,

*આરેણિ [*આરાટિ]

*ઉપવી [*ઉપચી]

કેટલીક વાર પાઠાંતરમાંથી જ સાચો પાઠ સાંપડ્યો છે. તે ( ) ગોઠ કૌંસમાં જ મૂકેલ છે.

જેમકે,

કરમિ (કરમડતા)

ઘાડિ સડ્ની (ઘાડિ સડ્ની)

હોટા વાચનમાં કેટલીક વાર હોટો શબ્દભંગ રહેલો હોય છે. જેમકે, ‘અનુભાવ’ તે હોરેહર ‘અનુ ભાવ’ (=અને ભાવ) છે. ‘ઘડી અરઘ ઘડી આલ જ કરે’ એ પંક્તિમાં સંપાદકે ‘આલ’ શબ્દ વાંચ્યો છે તે હોરેહર ‘ઘડીઆલ’ (=સમય દર્શાવવા વગાડવામાં આવતી જ્ઞાલર) વાંચવાનો છે. અહીં પળ હરું વાચન ( ) ગોઠ કોંસમાં આપેલ છે :

અનુભાવ (અનુ ભાવ)

આલ (ઘડીઆલ)

કોઈ વાર હોટો શબ્દભંગ બે શબ્દોને સ્પર્શે છે. ‘તપિ ઉતારીઁ અચટ’ એમ વાંચી સંપાદકે ‘અચટ’ શબ્દ શબ્દકોશમાં લીધો હોય, પરંતુ ‘તપિ ઉતારી ઁઅચટ’ એમ ‘ઁઅચટ’ શબ્દ વાંચવો વધુ યોગ્ય હોય. ‘દીવટી આકડિઁ’ એમ સંપાદકે વાંચ્યું હોય અને એ બે શબ્દોને શબ્દકોશમાં દાહલ કર્યા હોય, પરંતુ ‘દીવટીઆ કડિઁ’ એમ વાંચવું યોગ્ય હોય તેથી બન્ને શબ્દો બદલાઈ જાય. આ છેલ્લા દાહલામાં શબ્દો આ રીતે આપવાના થયા છે :

આકડિઁ (દીવટીઆ કડિઁ)

કડિઁ જુઓ આકડિઁ

દીવટી (દીવટીઆ)

કેટલીક વાર એવું બન્યું છે કે મૂલ ગ્રંથના સંપાદકે આપેલો શબ્દ આમ બરાબર હોય પરંતુ એટલાથી અર્થ બરાબર ન થતો હોય કે હોટો થતો હોય ને મૂલમાંથી વધારે સંદર્ભ લેવો જરૂરી હોય. ‘ઁક આછળ પામી છાંડતી’માં સંપાદકે ‘ઁક આછળ’ને શબ્દકોશમાં લીધેલ હોય પળ ‘આછળ’નો સંબંધ ‘ઁક’ સાથે નહીં, ‘પાળી’ સાથે વાસ્તવિક રીતે હોય, ‘આછળ પાળી’ એટલે ‘નિતરામળનું પાળી’ એવો અર્થ હોય. ત્યાં ‘ઁક આછળ’ને સ્થાને ‘ઁક આછળ પાળી છાંડતી’ પૂરી ઉક્તિ આપવાની જરૂર પડે.

કેટલીક વાર શબ્દને અલગ જોવા કરતાં રૂઢિપ્રયોગના ભાગ રૂપે જોવાનું વધારે અર્થપૂર્ણ હોય છે. ત્યાં એમ કરવાનું પળ આ સંકલિત કોશમાં ઇષ્ટ ગળ્યું છે. જેમકે,

અડલે (અડલે હાલે વહે)

અઘર (અઘર કિયા)

અલજો (અલજો જાય)

અહીં નોંધવું જોઈએ કે કોઈ વાર કોંસમાં ઉક્તિનો વધારાનો અંશ મૂકવાનું કે

પાઠ સુધારવાનું મૂળ સંપાદકે પળ કર્યું હોય છે. જોકે જ્ઞાણે ઠેકાણે તો આવું આ સંકલિત કોશના સંપાદકે જ કરવાનું થયું છે.

પ્રાથમિક તબક્કે છોડી દેવાયેલા ઓટા શબ્દો વધા જ ચોકસાઈથી પાછાં દાખલ નહીં થઈ શક્યા હોય. તે ઉપરાંત જેનાં પાઠાંતરો કશો પ્રકાશ પાડનારાં નહોતાં કે જેનો કોઈ અર્થ બેસાડી શકાતો નહોતો એવા ઘ્રષ્ટ જણાયેલા કેટલાક શબ્દો તો આ સંકલિત કોશમાં છોડ્યા જ છે. જ્યાં ઘ્રષ્ટ પાઠને સુધારતાં હાથમાં આવતો શબ્દ અત્યારે પરિચિત હોય ત્યાં એ પળ ન જ લેવાનો હોય. જેમકે ‘સીગરિ’ને સ્થાને ‘સાગરિ’ પાઠ નક્કી થતો હોય, તો ‘સીગરિ’ શબ્દ અહીં લેવાની જરૂર હોય નહીં.

મૂળ આધારગ્રંથોના શબ્દકોશોમાં કેટલીક છાપભૂલો ને સરતચૂકો પળ પકડાઈ છે. શબ્દકોશમાં ‘અઘર’, ‘ઉત્તરીઅ’, ‘કઢુક’ ને ‘જટાજૂટી’ હોય પળ કૃતિપાઠમાં ‘અઘર’, ‘ઉત્તરીઅ’, ‘કઢુક’ ને ‘જટાજૂટા’ હોય. આવાં સ્થાનોએ કેટલીક વાર શબ્દ આ સંકલિત કોશમાં સીધો સુધારીને જ મૂક્યો છે; તો કેટલીક વાર મૂળ શબ્દ રાખી સુધારેલો શબ્દ બાજુમાં ( ) કૌંસમાં મૂક્યો છે. જ્યાં શબ્દ સીધો સુધારી લેવામાં આવ્યો છે ત્યાં મૂળ ગ્રંથમાં શબ્દ એ રૂપે ન મળે એ દેખીતું છે. પળ અભ્યાસીને મૂળ શબ્દ પકડી પાડતાં મુશ્કેલી નહીં પડે. જ્યાં સંપ્રમની શક્યતા હોય ત્યાં મૂળ શબ્દ ને સુધારેલો શબ્દ બંને આપ્યા જ છે.

મધ્યકાલીન લેખનપદ્ધતિમાં ‘ઁ’ ‘ઃ’ તરીકે લખાતો, ‘જ’ને સ્થાને ‘ય’ લખાતો અને ‘બ’-‘વ’ વચ્ચે અભેદ જેવું હતું. ‘વીસઠદેવ રાસો’ના સંપાદકે ‘ઁ’ ઉચ્ચારણવાળા શબ્દો ‘ઃ’માં જ આપ્યા છે, તો ‘ઉક્તિરલાકર’માં એવા શબ્દો ‘ઁ’માં તેમજ ‘ઃ’માં પળ અપાયેલા છે. અલબત્ત, મોટા ભાગના કોશો આવા શબ્દો ‘ઁ’માં જ બતાવે છે. આ સંકલિત કોશમાં આવા શબ્દો ‘ઁ’માં લઈ લીધા છે, સિવાય કે ‘ઃ’ ઉચ્ચારણ જ જ્યાં અભિપ્રેત હોય. આ સંકલિત કોશમાં ‘ઁ’થી આરંભાતા શબ્દો મૂળ ગ્રંથમાં શોધતી વખતે આ સ્થિતિ લક્ષમાં રાખવાની રહેશે.

‘વ’ને સ્થાને ‘બ’ કે ‘વ’ને સ્થાને ‘વ’ મૂકવાથી શબ્દ વધારે સ્પષ્ટ થતો હોય તો અહીં એવું કર્યું છે, મૂળ શબ્દની બાજુમાં સુધારેલો શબ્દ મૂક્યો છે ને સુધારેલો શબ્દ એના વર્ણક્રમમાં મૂકી પ્રતિનિર્દેશ કર્યો છે. જેમકે,

અવંઙ્ગ [અવંઙ]

અવંઙ્ગ જુઓ અવંઙ

‘જ’ને સ્થાને ‘ય’ લખાયો હોય ત્યાં પળ આવું કર્યું છે. જેમકે,

જમિવડં જુઓ યમિવડં

જસડ જુઓ યસડ

યમિવડં [જમિવડં]

યસડ [જસડ]

છેલ્લે, આ સંકલિત કોશમાં શબ્દોનો જે વર્ણાનુક્રમ ગોઠવવામાં આવ્યો છે તે વિશે થોડી સ્પષ્ટતા જરૂરી છે. એક મહત્ત્વનો ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે તે ‘ઢ’ના સ્થાન પરત્વે. ગુજરાતીમાં ‘ઢ’ વર્ણમાળામાં છેલ્લે મુકાય છે. પરંતુ ઘણા શબ્દોમાં ‘લ’ ‘ઢ’ વૈકલ્પિક છે. જેમકે કલ – કઢ, કલિયુગ – કઢિયુગ, ઘડિયાલ – ઘડિયાઢ. ઉપરાંત, મધ્યકાળની લિપિમાં તો ‘લ’ જ હતો ને ‘ઢ’ પણ ‘લ’ ચિહ્નથી દર્શાવાતો. કેટલાક સંપાદકોએ ‘લ’નો ‘ઢ’ કર્યો હોય, કેટલાકે ન કર્યો હોય. ‘વીસઢદેવ રાસો’માં તો રાજસ્થાની ઉદ્ધારને અનુલક્ષીને સર્વત્ર ‘ઢ’ જ છે, ‘લ’ નહીં. ‘લ’-‘ઢ’ના ભેદે શબ્દોને અલગ રાખીએ તો વસ્તુતઃ એક જ છે તે શબ્દ બે ઠેકાણે નોંધાય. એને કારણે એક જ શબ્દના સંદર્ભો પણ બે ઠેકાણે વહેંચાઈ જાય અને શબ્દ તેમજ શબ્દાર્થનું સમગ્ર ચિત્ર ઊપસવામાં અંતરાય ઊભો થાય. આથી, આ સંકલિત કોશમાં ‘ઢ’ને ‘લ’ની સાથે જ મૂક્યો છે. આથી નીચેના જેવો શબ્દક્રમ નજરે પડશે.

– અતલિવઢ, અતલીવલ, અતુલીવલ

– અમલ, અમઢ

– આગલિયુ

આગઢો

આગલ્યો

– આલતિ, આલતી

આઢપંપાઢ

આલરાં

મધ્યકાળની ગુજરાતી કૃતિઓની હસ્તપ્રતો જોડણીની એકરૂપતા દર્શાવતી નથી. કેટલીક વાર અલ્પશિક્ષિત, અણઘડ લહિયાઓને હાથે લખાયેલી હસ્તપ્રતો જોડણીની અરાજકતા પ્રગટ કરે છે. મધ્યકાલીન કૃતિઓના સંપાદકો પણ જોડણીની એકરૂપતા ભાગ્યે જ ઊભી કરે છે. સામાન્ય રીતે આપણે ત્યાં હસ્તપ્રત મુજબ જ જોડણી રાખવાનું સ્વીકારાયું છે. એમાં ફેરફાર કરવા જતાં અનેક કોયડાઓનો સામનો કરવાનો આવે. આથી એવું બને છે કે એક ગ્રંથમાં જે શબ્દ હ્રસ્વ ‘ઇ’ કે ‘લ’વાળો હોય તે બીજા ગ્રંથમાં દીર્ઘ ‘ई’ કે ‘ऊ’વાળો હોય; એક ગ્રંથમાં સાનુસ્વાર શબ્દ હોય તે બીજામાં નિરનુસ્વાર હોય; એક ગ્રંથમાં ‘શ’વાળો શબ્દ બીજા ગ્રંથમાં ‘સ’વાળો હોય, વગેરે. આવા શબ્દો વેરવિખેર જ રહે તો એમના વિશેની માહિતી પણ વેરવિખેર રહે, જે કોઈ વાર શબ્દાર્થની પ્રમાણભૂતતા પ્રગટ કરવામાં બાધક બને. આવા શબ્દોને કોઈ પણ રીતે સાંકળી શકાય

ए जरूरी हतुं. एक रस्तो जेम 'ल'-‘ळ’नो भेद अवगण्यो हतो तेम ‘इ’-‘ई’ वगेरेनो भेद अवगणी एमने एक ज वर्णक्रममां मूकवानो हतो. परंतु आ कोशमां आचुं वारेवार करवानुं थाय तो एथी एनो उपयोग करनारना मनमां गुंव ऊभी थाय अने एमनी अगवडमां खास्तो वधारो थाय. एथी जे शब्दो आवा जोडणीभेदथी आव्या होथ तेमने एक स्थाने भेगा करी, बीजे स्थाने प्रतिनिर्देश करवो एवी पद्धति स्वीकारी. जेमके,

आलिंघन, आलीघन, आर्लीघन

आत्तीघन जुओ आलिंघन

આર્લીઘન જુઓ આર્લિઘન

આમ મેળા કરવાનું સઠ્ઠંગસૂત્ર રૂપે થયું નથી ને બન્ને ઠેકાણે પ્રતિનિર્દેશ કરી બે શબ્દોને સાંકળવાનું પળ કર્યું છે. ‘શ’-‘સ’ના ભેદ પરત્વે તો એમ જ કર્યું છે. આ બેમાંથી એકેય પ્રક્રિયા ન થઈ હોય એવા શબ્દો પળ રહી ગયા હશે. પરંતુ વિરલપણે મળતા કે અર્થદૃષ્ટિએ ધ્યાન લેવું શબ્દો જ્યારે ઉચ્ચારણભેદથી આવ્યા હોય ત્યારે એમને કોઈ ને કોઈ રીતે સાંકળી લેવાની કાઠજી રાખી છે.

પૂર્વે અનુનાસિક વ્યંજનવાળો જોડાક્ષર ગુજરાતીમાં અનુસ્વારથી દર્શાવવાની વ્યાપક રુઢિ છે - ‘અઙ્ક’ને સ્થાને ‘અંક’, ‘અન્ત’ને સ્થાને ‘અંત’. મધ્યકાલમાં પણ વ્યાપક રીતે સાનુસ્વાર રૂપ જ મળ્યું છે. તેથી બંને રૂપો મળ્યાં છે ત્યાં એક ઠેકાણે એકઠાં કરી બીજા રૂપને એને સ્થાને મૂકી પ્રતિનિર્દેશ કર્યો છે. જેમકે,

अन्तरि जुओ अन्तरि

अंतरि, अन्तरि

જ્યાં એકલું અનુનાસિક વ્યંજનવાળું રૂપ મળ્યું છે ત્યાં પણ અનુસ્વારવાળા રૂપમાં એને દર્શાવી પ્રતિનિર્દેશ કરવાનું વલણ રાખ્યું છે, જેથી અનુસ્વારવાળા રૂપે તો આવા શબ્દો બધા મળે જ. જેમકે,

चन्द्रोदय

चंद्रोदय जूओ चन्द्रोदय

आम छतां, जे शब्दो एना अनुनासिक व्यंजनवाळा रूपमां सहेलाईथी समजी शकाय तेवा होय ने एनुं सानुस्वार रूप अन्धत्रथी मळतुं ज होय त्यां बे रूपोने जोडवानो के प्रतिनिर्देश करवानो हंमेशां आग्रह राख्यो नथी.

આ સંકલિત કોશમાં સમાવાયેલા શબ્દકોશો જે કૃતિઓને આવરે છે તે વારમાથી અદ્વારમા સૈકા સુધીમાં રચાયેલી છે. આટલા લાંબા સમયગાળામાં भाषास्वरूप खास्तुं परिवर्तन पायुं होय अने ए परिवर्तनने झीलता शब्दो आ कोशमां दाखल थया होय. एटलेके एक ज शब्द भिन्नभिन्न स्वरूपे प्राप्त थयो होय. जेमके, अउखध, उखध,

ઓઘધ; અડલવડ, ડલવડ, ઓલવડ; ઘડાં, ઘેડું; કડલિ, કડલિ, કેલિ; કિળ, કેળ; ઉપત્તડ, ઉપત્તું; ઉઘડ, ડઘડ વગેરે. 'હ', સ્વાર્થિક 'લ', 'ડ', 'ડ'ના પ્રકેષો કે લોપથી શબ્દસ્વરૂપ બદલાયું હોય, કે બીજાં કેટલાંક ધ્વનિપરિવર્તનો પણ થયાં હોય. જેમકે, ઉશંકલ, ઓશંકલ, ઓશંકલ; ડલલ, ડલલ; ઉમાહડ, ઉમાહલડ; કડતિગ, કુતમ, કુતિક, કુહુતગ, કૌતમ, કૌતિક, કૌતુક; કિયારડ, કિયારડ, કિહારિ, કિહારે, કિહિવારિ વગેરે. આવા શબ્દો અહીં જુદીજુદી રીતે રજૂ થયેલા દેખાશે. કેટલીક વાર આવા શબ્દોને એક સ્થાને એકઠા કરી લેવામાં આવ્યા છે ને પછી દરેક શબ્દને એને સ્થાને પણ મૂક્યો છે ને પ્રતિનિર્દેશ કર્યો છે. કેટલીક વાર આવા શબ્દોને અલગ જ રાખી પ્રતિનિર્દેશ કર્યો છે. તો કેટલીક વાર શબ્દોને અલગ રાખ્યા છે ને પ્રતિનિર્દેશ પણ કર્યો નથી. ધાસ કરીને જે શબ્દસ્વરૂપ અને અર્થ પરત્વે કશી ભ્રાન્તિને અવકાશ ન હોય તે પરત્વે પ્રતિનિર્દેશ કરવાનું અનિવાર્ય લેખ્યું નથી. અને જ્યાં શબ્દસ્વરૂપોનું મઠતાપણું જલદી ધ્યાનમાં આવે એવું ન હોય કે જ્યાં અર્થની લાક્ષણિક ધ્યાઓ વિકસી હોય કે લીધેલા અર્થને ધ્યાના આધારોથી પુષ્ટ કરવાનો હોય ત્યાં એ શબ્દસ્વરૂપોને ભેગા કરવાનું અથવા જુદા રાખી પ્રતિનિર્દેશ કરવાનું આવશ્યક લેખ્યું છે.

અહીં એ નોંધવું જોઈએ કે કેટલીક વાર આવાં શબ્દસ્વરૂપો મૂળ ગ્રંથના સંપાદકે જ ભેગાં કરેલાં હોય છે.

આધારગ્રંથો

આ શબ્દકોશમાં દરેક મૂળ શબ્દો પછી તરત એ જ્યાંથી પ્રાપ્ત થયો છે તે સઘળા આધારગ્રંથોનો નિર્દેશ ત્રાંસાં (ફોન્ટિક) બીબાંથી કરવામાં આવ્યો છે. એ માટે આધારગ્રંથોના નિયત કરેલા સંક્ષેપાક્ષરો વાપરવામાં આવ્યા છે (જે સંક્ષેપાક્ષરો પાછલ મૂકેલી આધારગ્રંથોની સૂચિ સાથે જોડવામાં આવ્યા છે). કેટલીક વાર એવું બન્યું છે કે મૂળ આધારગ્રંથના શબ્દકોશમાં શબ્દોને જે અર્થ આપવામાં આવ્યો હોય તે પછી શુદ્ધિપત્રકમાં સુધારવામાં આવ્યો હોય. આ સંકલિત કોશમાં એ શુદ્ધિપત્રકનો અર્થ આમેજ કરવામાં આવ્યો છે અને તેથી આધારગ્રંથના સંક્ષેપાક્ષરને 'શુ' જોડીને દર્શાવવામાં આવેલ છે. જેમકે, આરાસ-શુ. કેટલીક વાર મૂળ આધારગ્રંથમાં શબ્દકોશ ઉપરાંત ટિપ્પણ કે અનુવાદ પણ હોય છે. શબ્દકોશમાં અર્થ આપવામાં ન આવ્યો હોય તે ટિપ્પણ કે અનુવાદમાંથી મળે અથવા શબ્દકોશના અર્થ કરતાં ટિપ્પણ કે અનુવાદમાં કંઈક જુદો અર્થ હોય અને એ વધારે બંધબેસતો હોય એવું પણ બન્યું છે. આ સ્થિતિમાં ટિપ્પણ કે અનુવાદનો આધાર લેવાનું થયું છે અને એ 'ટિ' કે 'અનુ' જોડીને દર્શાવ્યું છે. જેમકે, ગુર્જરા-ટિ., હરિચિ-અનુ.

આધારગ્રંથના નિર્દેશ પૂર્વે * નિશાની આવે છે તે એમ સૂચવે છે કે એ આધારગ્રંથમાં નોંધાયેલો અર્થ યથાયોગ્ય નહીં હોઈ અહીં છોડી દેવામાં આવ્યો છે. જેમકે,

अण्गाल *अभिऊ. [अकाल, खराब समय]

चोरस कौंसमांना अर्धो संकलित कोशना संपादके आपेला अर्थ छे.

अचव्युं अखाका. अखाछ. अखेगी. *नरका. न कहेलुं, अवर्णनीय

आ दाखलामां नरकाऩो अर्थें छोडवामां आऱ्यो छे पण बाकीना त्रण ग्रंथोमां तो शब्दनो अहीं नोंधेलो साचो अर्थ ज मळे छे एम समजवानुं छे.

अजमाल *अखाका. *अखाख. चित्तसं. ?, [*उजमाळ, *उज्ज्वल, *प्रकाशमान,
*प्रकाशित]

આ દાખલામાં *અચાકા*. અને *અચાછ*.ના અર્થો છોડવામાં આવ્યા છે, જ્યારે *ચિત્તસં.*માં અર્થને સ્થાને ‘?’ છે એમ સમજવાનું છે. ચોરસ કૌંસમાં સંકલિત કોશના સંપાદકે આપેલા અર્થો પણ કેવળ તર્કરૂપ ને તેથી સંદેહાસ્પદ છે એમ પૂઢડીની નિશાની બતાવે છે.

આધારગ્રંથમાં શબ્દ જે સ્થાને હોવાનું નિર્દેશાયું હોય ત્યાં એ ઘણી વાર મળ્યો નથી. આનું કારણ, અલબત્ત, પૃષ્ઠ કે કડી-પંક્તિના અંકોમાં થયેલી છાપભૂલ હોય છે. આ કોશના સંપાદકે સાચો સ્થાનનિર્દેશ શોધવા પ્રયત્ન કર્યો છે અને ઘણી વાર મઠી પળ ગયો છે. તો સ્થાનનિર્દેશ ઘણા પ્રયત્નો પછી પણ ન મળ્યો હોય એવુંયે બન્યું છે. કેટલીક વાર આધારગ્રંથના સંપાદકથી સ્થાનનિર્દેશ કરવાનું ચુકાઈ ગયું હોય છે. સ્થાનનિર્દેશ ન જડ્યો હોય ત્યાં શબ્દાર્થની ચકાસણી ન થઈ શકી હોય એ સ્વાભાવિક છે. આ સ્થિતિને દર્શાવવા આધારગ્રંથના સંક્ષેપાક્ષર પૂર્વે ૦ મીંડાની નિશાની કરેલ છે. જેમકે,

किलिद्रु ०ऐतिका. क्लिष्ट

અહીં એમ સમજવાનું છે કે ઐતિકા માં આ શબ્દનો સ્થાનનિર્દેશ નથી અથવા
 ઓટો છે ને સાચો સ્થાનનિર્દેશ મેઢવી શકાયો નથી. અર્થ, અલ્પભૂત, સ્વીકાર્ય જ લાગ્યો
 છે.

डुडी कामा(त्रि). ०कामा(शा). दांडी, ढंढेरो

अहीं एम समजवानुं छे के आपेलो अर्थ तो कामा(शा).मांथी मळ्यो छे, परंतु एमां स्थाननिर्देश नथी अथवा साचो नथी.

ए ध्यानमां राखवानुं छे के आ संकलित कोशना संपादके घणे स्थाने सावो स्थाननिर्देश शोधी लीधो छे पण ए कई आ कोशमां आपी न शकाय. एटले मूळ आधारग्रंथ सुधी जनारने अहीं ० निशानी न होय तेवा ग्रंथमां पण निर्दिष्ट स्थाने शब्द न जडे एवुं बनशे. ते उपरांत जे शब्दनौ अर्थ चकासवानी जरूर पडी होय तेनुं स्थान ज आ संकलित कोशना संपादके शोध्नुं होय. अन्य शब्दो परत्वे खोटा स्थाननिर्देशो

હોય તોપણ અહીં ૦ નિશાની ન હોય.

આ સંકલિત કોશમાં અમુક પ્રકારના ઉચ્ચારભેદોથી આવેલા શબ્દો કેટલીક વાર સાથે લઈ લીધા છે ને બધા આધારગ્રંથોને એકસાથે મૂકી દીધા છે. ત્યાં કયા ઉચ્ચારભેદવાળો શબ્દ કયા આધારગ્રંથમાંથી છે એની સ્પષ્ટતા નથી થતી. તેથી મૂળ ગ્રંથ સુધી જનારને એ બધા વિકલ્પોનો પ્રયત્ન કરી જોવાનો રહેશે. જેમકે,

અઘકેરુ, અધિકેરુ ઉપવા. પ્રવોપ્ર. ષડાવા.

આ દાખલામાં નિર્દિષ્ટ ગ્રંથોમાંથી કોઈમાં અઘકેરુ ને કોઈમાં અધિકેરુ હશે, કોઈમાં બન્ને પળ હોઈ શકે. એ હકીકતને લક્ષમાં રાખીને મૂળ ગ્રંથ સુધી જનારે એમાં શબ્દ શોધવાનો રહેશે.

કેટલીક વાર ઉચ્ચારભેદોને લુપ્ત કરી શબ્દનું કોઈ સામાન્ય રૂપ સ્વીકાર્યું છે ત્યાં મૂળ ગ્રંથમાં શબ્દ શોધવાનું થોડું વધારે મુશ્કેલ બનવાનું એ વાત આગળ કરી છે. એનો દાખલો લઈએ તો આ સંકલિત કોશમાં

પડચ્છદ ઉત્તિર. કાદં(શા). "ગુર્જરા. જિનરા. નલરા. નલાચ્ચા. પ્રેમાકા. વિરાપ. શૃંગામં. રાહ જુએ, થોમે; "અઘાકા. [થોમે, વિચારે]

આમ મળે છે, તેમાં નિર્દિષ્ટ આધારગ્રંથોમાં વસ્તુતઃ પડચ્છ-, પડચ્છદ, પડચ્છતડ, પડચ્છિ, પડચ્છી, પડચ્છીને, પડચ્છે એમ જુદાજુદા શબ્દો છે. (પડિચ્છદ, અલબત્ત, અલગ રાખેલ છે.) મૂળ આધારગ્રંથમાં શબ્દ શોધનારે આ સ્થિતિ લક્ષમાં રાખવાની રહેશે.

‘ચ’વાળો શબ્દ મૂળ આધારગ્રંથમાં ‘ષ’માં હોય એવું પણ બનવાનું તે વાત પણ આપણે આગળ કરી ગયા છીએ. ઉત્તિર. ઉપવા. દેવરા. વીસરા. એ ગ્રંથોમાં ‘ચ’વાળા શબ્દ ‘ષ’માં મુકાયેલા છે.

ઉપરાંત, જુદાજુદા ગ્રંથની શબ્દક્રમની થોડી જુદીજુદી પદ્ધતિ જોવા મળી છે. જેમકે, પ્રવોપ્ર.માં ‘ક્ષ’ વર્ણમાલાને છેડે છે, ‘ક’ના જોડાક્ષરના સ્થાને નહીં. એતિરા.માં અનુસ્વારવાળા શબ્દો અનુસ્વાર વગરના શબ્દો પૂર્વે મુકાયા છે, જેમકે ‘આ’ પૂર્વે ‘આં’. (જોકે ‘અં’માં આ નિયમ જઠવાયો નથી.) ષડાવા.માં અનુસ્વારવાળા શબ્દો જે-તે વર્ણના સર્વ સ્વરાંત રૂપો પૂરા થયા પછી આવે છે. જેમકે, ‘કા’, ‘કિ’, ‘કુ’ વગેરે પછી ‘કાં’ ‘કિં’ ‘કું’ વગેરે. મૂળ આધારગ્રંથોની વર્ણક્રમની આવી ભિન્નભિન્ન રીતને કારણે પણ એમાં શબ્દ શોધવામાં થોડી મહેનત પડવાની.

છેલ્લે, મૂળ આધારગ્રંથોમાં અવારનવાર સરતચૂકથી વર્ણક્રમભંગ પણ થયો છે, કોઈ વાર તો મોટો. એ સ્થિતિ પણ આ સંકલિત કોશનો શબ્દ આધારગ્રંથોમાં શોધવામાં આડે આવવાની.

પણ આ સંકલિત કોશનો ઉપયોગ કરનારે ઇટલી ખાતરી રાખવાની છે કે અહીં

નોંધાયેલો શબ્દ આધારગ્રંથમાં ઉચ્ચારભેદથી, ક્રમભેદથી કે ક્રમભંગથી પણ જરૂર મળવાનો. તેથી એ માટે એ જરા આમતેમ ટાંકાંટાંકાં કરે એ જરૂરી છે.

આધારગ્રંથોની કેટલીક ટાંકાંસિયતો આ પછી એ ગ્રંથોનો સંક્ષિપ્ત પરિચય આપ્યો છે એમાંથી જાણવા મળી શકશે.

શબ્દાર્થ

આધારગ્રંથોના નિર્દેશ પછી શબ્દાર્થ સાદાં અને સીધાં બીજાંમાં આપેલ છે. કેટલાક આધારગ્રંથોમાં શબ્દાર્થ અંગ્રેજીમાં છે - જેમકે *ઉપવા.*, *ગુર્જરા.*, *વસંતિ(બ્રા).*, *વીસરા.* અને *ષડાંકા.*માં; કેટલાકમાં હિંદીમાં છે - જેમકે *એતિકા.* તથા *જિનરા.*માં; તથા કોઈકમાં સંસ્કૃતમાં - જેમકે *ઉત્કિર.* અને *પ્રાચીસં.*માં. અહીં આ શબ્દાર્થોનો ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરી લીધો છે, સિવાય કે હિંદી કે સંસ્કૃત શબ્દ ગુજરાતીમાં પણ વપરાતો હોય.

આ એક સંકલિત કોશ હોઈ એનો મુખ્ય આશય તો શબ્દો તેમજ શબ્દાર્થો વગેરે મૂળ આધારગ્રંથોમાં હોય તે જ આપવાનો હોય. પરંતુ મૂળ આધારગ્રંથમાં જેમ છોટા પાઠવાચનને કારણે કે ઘ્રષ્ટ પાઠને કારણે છોટા શબ્દ આવી ગયા છે એમ એને લીધે કે સંપાદકની સમજફેરને લીધે છોટા શબ્દાર્થ પણ આવી ગયા છે. આ કોશને માત્ર સંકલિત કોશ નહીં પણ સંશોધિત કોશ બનાવવાનો આશય રહ્યો હોવાથી જેમ પાઠસુધારણા કરવાની થઈ તેમ શબ્દાર્થસુધારણા પણ કરવાની થઈ છે. પાઠસુધારણા કરતાં મૂળ ગ્રંથનો શબ્દ બદલાયો, છતાં મૂળ ગ્રંથનો શબ્દ રાખીને જ સુધારેલો શબ્દ આપ્યો, કેમકે મૂળ ગ્રંથમાં શબ્દ જેમ હોય તેમ રાખવો અનિવાર્ય હતો. એ દ્વારા જ મૂળ ગ્રંથના પ્રયોગ સુધી પહોંચી શકાય. પણ શબ્દાર્થ બદલાતો હોય ત્યાં મૂળ શબ્દાર્થ સાચવવો અનિવાર્ય ન હતો કેમકે એથી મૂળ ગ્રંથ સુધી પહોંચવામાં કોઈ બાધા ઝંખી થતી નહોતી. ને મૂળ શબ્દાર્થ શું હતો એ જાણવા ઇચ્છનાર મૂળ ગ્રંથ સુધી પહોંચીને એ સહેલાઈથી મેળવી શકે તેમ હતું. બીજી બાજુથી છોટા શબ્દાર્થોથી આ કોશને ખરી દેવાથી એનો ઉપયોગ કરનાર મોટા ભાગના વર્ગ ઉપર નિરર્થક બોજો પડે ને એને નિરર્થક ગૂંચવાવાનું થાય એવું બનતું હતું. વળી, શબ્દાર્થ સાચો હોવા વિશે શંકા જાય પણ એ છોટો હોવાનું જાણીપૂર્વક કહી ન શકાય અથવા તો એ અપર્યાપ્ત હોય અને એની પૂર્તિ જ કરવાની જરૂર હોય એવું પણ કેટલાક દાખલાઓમાં દેખાતું હતું. આમ શબ્દાર્થની કંઈક સંકુલ પરિસ્થિતિ સામે આવી અને શબ્દાર્થને કેમ રજૂ કરવા તે જરા કોયડારૂપ બન્યું.

ઉપરાંત, મૂળ ગ્રંથના શબ્દાર્થ છોડવાના થાય કે એ શંકાસ્પદ લાગે કે એમાં પૂર્તિ કરવાની થાય ત્યારે કોશના સંપાદક પોતાના અર્થ આપી શકે કે ન આપી શકે, કે

ખાતરીપૂર્વક ન આપી શકે – કેવલ તર્ક રૂપે જ આપી શકે, આમ વિવિધ સ્થિતિઓ સંભવતી હતી. આ બધી સ્થિતિઓમાં શું કરવું અને શબ્દાર્થને કેમ રજૂ કરવા એ વિશે ચોક્કસ નીતિનિયમ નક્કી કરવા જરૂરી હતા. કેટલીક મથામણને અંતે શબ્દાર્થ રજૂ કરવાની નીચે પ્રમાણેની પદ્ધતિ નીપજી આવી :

(૧) મૂળ ગ્રંથમાં સ્પષ્ટ રીતે છોટો શબ્દાર્થ હોય તે આ શબ્દકોશમાં ન જ લેવો. આ કોશના સંપાદક પોતાના તરફથી અર્થ આપી શકે તેમ હોય ત્યાં એ [ ] ચોરસ કૌંસમાં મૂકવો, એણે આપેલો અર્થ ખાતરીપૂર્વકનો ન હોય, તર્કરૂપ હોય ત્યાં એની આગળ * ફૂદડી કરીને એ સ્થિતિ દર્શાવી અને એ કોઈ પ્રકારનો અર્થ આપી શકે તેમ ન હોય ત્યાં પ્રશ્નાર્થ જ મૂકવો. કોઈ એક ગ્રંથમાંથી એક શબ્દનો છોટો અર્થ છોડવાનો થાય અને બીજા ગ્રંથોમાંથી એનો સાચો અર્થ મળી રહેતો હોય ત્યાં, देखीती રીતે જ, આ કોશના સંપાદકે કંઈ કરવાનું ન રહે. એણે જે ગ્રંથનો અર્થ છોડ્યો હોય તેના સંક્ષેપાક્ષરની પૂર્વે * ફૂદડી મૂકીને પરિસ્થિતિનો નિર્દેશ માત્ર કરવાનો રહે.

થોડા દાખલા જોઈએ :

પડ (પડ પિતરાઈ) *પ્રેમાકા. [પિતરાઈના પિતરાઈ, વધુ એક પેઢી દૂરના પિતરાઈ]

પડ-પિતરાઈ *નરકા. [દૂરના પિતરાઈ]

પ્રેમાકા.માં ‘પડ’ શબ્દ છે ને એનો અર્થ આપ્યો છે ‘રણપટ, યુદ્ધનું મેદાન’. કૃતિમાં શબ્દનો પ્રયોગ આમ મળે છે – *મેલ મેલ રે પડ, પિતરાઈ !* દુર્યોધનપુત્ર લક્ષ્મણ અભિમન્યુના સંકંજામાં આવતાં એ આંખમાં આંસુ સાથે આ ઉક્તિ બોલે છે. મૂળ ગ્રંથના સંપાદકે આપેલો અર્થ પહેલી દૃષ્ટિએ બેસતો લાગે, પણ જરા વિચાર કરતાં આપણને શંકા થાય છે કે લક્ષ્મણ અભિમન્યુને યુદ્ધમેદાન છોડવાનું કહે કે પોતાને છોડવાનું કહે ? આ જ કૃતિમાં અન્યત્ર થયેલો ‘પડ પિતરાઈ’ પ્રયોગ પણ આપણી નજર સામે આવે છે :

મસ્તક છેદવા આવતો દીઠો જ્યારે પડ-પિતરાઈ

પડ્યાં પડ્યાં અભિમન્યુને ક્રોધ આવ્યો ભરાઈ.

દુઃશાસનપુત્ર કાઠકેતુ અભિમન્યુ સામે આવે છે તેનો અહીં ઉલ્લેખ છે. देखीती રીતે અહીં કાઠકેતુને જ ‘પડ-પિતરાઈ’ કહ્યો છે. હિંદીમાં પ્રપૌત્ર માટે પરપોતા, પડપોતા એવા શબ્દો છે તે જોતાં ‘પડપિતરાઈ’માં ‘પડ’ ‘પ્ર’માંથી આવેલો છે એની શંકા રહેતી નથી. પ્રપૌત્ર, પરપોતા કે પડપોતા એટલે પૌત્રનો પુત્ર, તો ‘પડપિતરાઈ’ એટલે પિતરાઈનો પિતરાઈ, વંધુ એક પેઢી દૂરનો પિતરાઈ. અર્જુન ને દુર્યોધન કે દુઃશાસન એ પિતરાઈ, તેથી અભિમન્યુ અને લક્ષ્મણ કે કાઠકેતુ એ પડપિતરાઈ. તેથી ‘મેલમેલ રે, પડ-પિતરાઈ’ એમ પાઠ સુધારી લક્ષ્મણ પોતાના પડપિતરાઈ અભિમન્યુને પોતાને છોડી દેવા વીનવે છે

એમ અર્થ લેવાનો થાય. પરિણામે મૂળ ગ્રંથનો અર્થ છોડી આ કોશના સંપાદકને પોતાનો અર્થ મૂકવાનો થયો છે. મૂળ ગ્રંથના સંક્ષેપાક્ષર પૂર્વે * ફૂદડી કરીને અને કોશના સંપાદકનો અર્થ ચોરસ કૌંસમાં મૂકીને આ દર્શાવવામાં આવ્યું છે.

નરકા.માં ‘પડપિતરાઈ’નો ‘પિતરાઈઓનો સમુદાય’ એવો અર્થ આપવામાં આવ્યો છે, પણ કૃતિમાંની પંક્તિ આ પ્રમાણે છે : **પડ-પિતરાઈ મોજાઈ વહેવાઈનાં શોધી શોધી દીધાં વસ્ત્ર પોતી.** કુંવરબાઈના મામેરાપ્રસંગે થતી પહેરામણીનું આ વર્ણન છે. ભગવાન પહેરામણી કરવા બેઠા એટલે કુંવરબાઈનાં સાસરિયાંને કેટલો લોભ લાગ્યો તે દર્શાવતી આ પંક્તિ છે. એટલે એમાં ‘પિતરાઈઓનો સમુદાય’ નહીં, ‘દૂરના પિતરાઈ’ એવો અર્થ જ ઘટિત ગણાય, અને ઉપર જોયું તેમ એ અર્થને જ ભાષાદૃષ્ટિએ ટેકો મળે તેમ છે. ‘સમુદાય’નો અર્થ આપનાર આ શબ્દમાં કશું નથી. એટલે એ અર્થ છોડવો જ પડે. અહીં પણ મૂળ ગ્રંથના સંક્ષેપાક્ષર પૂર્વે * ફૂદડી કરી અને કોશના સંપાદકનો અર્થ [ ] ચોરસ કૌંસમાં મૂકીને આ સ્થિતિનો નિર્દેશ કર્યો છે.

પડોચા *ઉષાહ. [*અપેક્ષા] [*પ્રા.પડુચા, સં.પ્રતીત્ય]

ઉષાહ.માં આ શબ્દનો અર્થ ‘વિલાપ’ આવ્યો છે. કરી **પડોચા કુંવરી રડે** એ પંક્તિમાં એ અર્થ બેસી જાય છે માટે અનુમાનથી એ આપવામાં આવ્યો જણાય છે પણ આ શબ્દનો એ અર્થ લેવા માટે કશો આધાર નથી. ‘વિલાપ કરીને રડે છે’ એમ આમાં પુનરુક્તિ પણ થાય છે. તેથી સંકલિત કોશના સંપાદકે પ્રાકૃત કોશના શબ્દને આધારે ‘અપેક્ષા’ એવા અર્થનો તર્ક કર્યો છે. સ્વપ્નમાંથી જાગેલી અને અનિરુદ્ધનો સંગ ગુમાવ્યો છે એવી ઉષાની આ ઉક્તિ હોઈ “અનિરુદ્ધની અપેક્ષા કરીને રડે છે” એમ કદાચ અર્થ હોઈ શકે. આ અર્થ ખાતરીપૂર્વકનો નહીં, પણ એક અટકલ રૂપે હોઈ એના પૂર્વે * ફૂદડી મૂકી છે.

પરગડડ આરારા. *ઐતિકા. ઐતિરા. પ્રાચીપા. પ્રકટ, પ્રસિદ્ધ

અહીં એમ સમજવાનું છે કે ઐતિકા.માં આપેલો અર્થ છોડવાનો થયો છે અને સાચો અર્થ અન્ય નિર્દિષ્ટ ગ્રંથોમાંથી મળ્યો છે તે જ છે.

(૨), મૂળ ગ્રંથનો અર્થ ખાતરીપૂર્વક સાચો કે ખોટો કહી શકાય તેવું ન હોય એટલેકે શંકાસ્પદ લાગતો હોય ત્યાં એ અર્થ આપી એની પૂર્વે * ફૂદડી કરવી. સંકલિત કોશના સંપાદક અર્થ ઉમેરી શકે ત્યાં ઉમેરે – ખાતરીપૂર્વક કે અટકલે. જેમકે,

પરજિયો નરકા. *પરજિયો સોની, [*કોઈ અલંકાર]

અહીં નરકા.નો ‘પરજિયો સોની’ એ અર્થ શંકાસ્પદ લાગ્યો છે, તે સાથે સંકલિત કોશના સંપાદકે આપેલો ‘કોઈ અલંકાર’ એ અર્થ પણ અટકલરૂપ છે એમ સમજવાનું છે.

પરાભવ ગુર્જરા. અપમાન, [તિરસ્કાર] (સં.); લાવલ. *પરાજય, [તિરસ્કાર, અનાદર]

અહીં લાવલ.નો 'પરાજય' અર્થ શંકાસ્પદ છે, પણ 'તિરસ્કાર, અનાદર' એ અર્થ સંદર્ભમાં બરાબર બેસે છે એમ સમજવાનું છે.

*પરાલે [પડાळे] નરપ. *રાતે, [પરસાळे]

અહીં મૂળ ગ્રંથનો 'પરાલે' પાઠ અને તેનો 'રાતે' એ અર્થ બન્ને શંકાસ્પદ છે તેમજ 'પડાळे' પાઠ અને એનો 'પરસાळे' અર્થ લેતાં સંદર્ભમાં બરાબર બેસે છે એમ સમજવાનું છે.

(૩) મૂળ ગ્રંથમાં જ આપેલા અર્થ સામે પ્રશ્નાર્થ મૂકી સંશય વ્યક્ત કર્યો હોય ત્યારે જો અર્થ સાધાર ઠરતો હોય તો પ્રશ્નાર્થ રદ કરવો; એ અર્થ સાવ ઓટો જ સાબિત થતો હોય તો છોડી દેવો; અન્યથા એમ ને એમ રાખી સંકલિત કોશના સંપાદકથી ધ્યાતરીપૂર્વકનો કે અટકલે અર્થ આપી શકાતો હોય તો આપવો. જેમકે,

પરીકરી પ્રેમપ. વીંટાલી ?

અહીં મૂળ ગ્રંથના સંપાદકે જ પોતે આપેલા અર્થ પરત્વે સંશય વ્યક્ત કર્યો છે ને સંકલિત કોશના સંપાદકને એમાં કંઈ સુધારવા જેવું લાગ્યું નથી એમ સમજવાનું છે.

પરીભવ કામા(ત્રિ). હાર, અપમાન ?, [કટ, પીડા]

અહીં મૂળ ગ્રંથના સંપાદકે સંશયપૂર્વક આપેલા અર્થ ઓટો છે એમ ધ્યાતરીપૂર્વક કહી શકાતું નથી, પણ 'કટ, પીડા' એ અર્થ યોગ્ય રીતે બેસી જાય છે એમ સમજવાનું રહે છે.

પુંઠ સિંહ(શા). ઝડપી ?, [*પહોંચ, *ગતિ]

અહીં મૂળ ગ્રંથનો અર્થ તો શંકાસ્પદ રહ્યો જ છે તે સાથે સંકલિત કોશના સંપાદકે આપેલા અર્થ પણ અટકલપૂર્વકના જ છે એમ સમજવાનું છે.

(૪) મૂળ ગ્રંથના સંપાદકને શબ્દાર્થ બેઠો ન હોય તેથી એને કોઈ શબ્દાર્થ આપ્યો જ ન હોય કે કેવળ પ્રશ્નાર્થ મૂકી ચલાવ્યું હોય એમ પણ જોવા મળે છે. મૂળ ગ્રંથમાં શબ્દાર્થ ન હોય ત્યાં '—' ગુરૂરેલા મૂકી એ સ્થિતિ દર્શાવવી અને પ્રશ્નાર્થ હોય ત્યાં એમ ને એમ રાખવો તથા સંકલિત કોશના સંપાદકથી અર્થ આપી શકાય તો આપવો. (જો કે આરંભમાં '—' કે '?' મૂકવાને બદલે મૂળ ગ્રંથનો અર્થ છોડ્યાની નિશાની કરી હતી જે પછી સુધારી લીધું છે, પણ ક્યાંક સુધારવાનું રહી ગયું પણ હશે.)

દાખલા તરીકે,

અરંજ (અરંજ મૂકે) મદમો. —, [*અરણ્યમાં મૂકે, *દૂર રાખે, *છોડે]

અહીં મૂળ ગ્રંથના સંપાદકે અર્થ આપ્યો નથી અને સંકલિત કોશના સંપાદકે

અર્થની અટકલ કરી છે એમ સમજવાનું છે.

પાંડર પ્રાચીસં. ? , [“ફિક્કું”]

અહીં મૂળ ગ્રંથમાં શબ્દાર્થને સ્થાને કેવલ પ્રશ્નચિહ્ન છે. સંકલિત કોશના સંપાદકને ‘ફિક્કું’ એ અર્થની શક્યતા જણાઈ છે એમ સમજવાનું છે.

પિહિતિ આરાસ. ? , [રાંધેલી દાઢ, લચકો]

અહીં પણ મૂળ ગ્રંથના સંપાદકે કોઈ શબ્દાર્થ ન આપતાં પ્રશ્નચિહ્ન મૂક્યું છે, પણ સંકલિત કોશના સંપાદકને ‘રાંધેલી દાઢ, લચકો’ એ નિશ્ચિત અર્થ જણાયો છે એમ સમજવાનું છે.

ઉક્તિર.ના શબ્દાર્થ આ સંકલિત કોશમાં રજૂ કરવામાં જરા જુદી રીત અપનાવવાની થઈ છે એ તરફ ખાસ ધ્યાન દોરવું જોઈએ. ઉક્તિર.માં સંસ્કૃત પર્યાયો આપવામાં આવ્યા છે, એનો અહીં ગુજરાતી અનુવાદ કરી લેવાનું રાખ્યું છે, પણ એમાં મૂંઝવણભરી પરિસ્થિતિઓ સામે આવી છે. કેટલાક સંસ્કૃત શબ્દ એકથી વધારે અર્થ ધરાવતા હોય, કેટલાક શબ્દ સંસ્કૃત શબ્દકોશોમાં મળે નહીં અને પ્રાકૃત કે દેશ્ય શબ્દને સંસ્કૃત રૂપ અપાયું હોવાનો સંભવ લાગે, કેટલીક વાર મૂળ શબ્દનું જ કૃત્રિમ સંસ્કૃતીકરણ કરી નાખવામાં આવ્યું હોય. આથી ઉક્તિર.ને કયો અર્થ અભિપ્રેત હશે તે નક્કી કરવાનું મુશ્કેલ બની જાય. ઉક્તિર.માં જૂજ અપવાદો બાદ કરતાં શબ્દ વાક્યમાં વપરાયેલો નથી. તેથી એ ચાવી તો અહીં આપણા હાથમાં નથી. ઉક્તિર.ના જે શબ્દો અન્ય ગ્રંથોમાં પણ વપરાયેલા મળે છે ત્યાં એના અર્થ પણ આપોઆપ મળી જાય છે. તે ઉપરાંત, ઉક્તિર.ના ઘણા શબ્દો અમુકઅમુક જૂથમાં નોંધાયેલા છે, જેમકે ક્ષાદ્યપદાર્થને લગતા શબ્દો, જીવજંતુઓને લગતા શબ્દો, ધરવચ્ચીને લગતા શબ્દો, વિવિધ પ્રકારની સ્થિતિઓને લગતા શબ્દો વગેરે. આમાંથી કેટલીક વાર સૂચન મળે છે ને અર્થનિર્ણય થઈ શકે છે. પણ બધી વચ્ચે એમ થઈ શકતું નથી. અને જૂથમાં ન ગોઠવાતા હોય, છૂટા રહી જતા હોય એવા શબ્દો પણ ઘણા હોય છે જ. આથી ઉક્તિર.ના શબ્દાર્થ રજૂ કરવામાં આવી પદ્ધતિ અપનાવવી પડી છે.

(૧) જ્યાં અપાયેલો સંસ્કૃત શબ્દ પરિચિત જ હોય ત્યાં એ ને એમ જ રાહી દેવો. જેમકે,

અઝઘ ઉક્તિર. અયોધ્યા

(૨) જ્યાં સંસ્કૃત શબ્દનો એક અર્થ નિશ્ચિત થઈ શકતો હોય ત્યાં એ મૂકવો અને ગુજરાતી શબ્દની વ્યુત્પત્તિની કે એવી કોઈ દૃષ્ટિએ આવશ્યક હોય તો સંસ્કૃત શબ્દ કૌંસમાં બતાવવો. જેમકે,

અઝઘારિવું ઉક્તિર. અવધારવું, ધ્યાનમાં લેવું

અડલવડ ઉત્તિર. ઓઢવે, કપટથી પડાવી લે (સં.અપલપતિ)

૩. જ્યાં એક અર્થની અટકઢ જ થઈ શકતી હોય કે એકથી વધુ અર્થની શક્યતા દેખાતી હોય ત્યાં એવા અર્થો સંપાદકના [ ] ચોરસ કૌંસમાં ફૂદડી કરીને જ દર્શાવવા. જેમકે,

પાટલડ ઉત્તિર. [*પાટલે બેસાડી કરાતો સલ્કાર] (સં.પાટાઘારઃ)

બકોર ઉત્તિર. [*શોર, *હાંસી] (સં.બર્કરિકા) [દે.બકર]

(૪) જ્યાં અપાયેલા પર્યાયનો કોઈ અર્થ પકડી જ ન શકાય ત્યાં સંકલિત કોશના સંપાદક તરફથી [ ] ચોરસ કૌંસમાં ‘?’ મૂકવો. આ સંયોગોમાં પર્યાય-શબ્દ કૃત્રિમ સંસ્કૃતીકરણવાળો હોય તોપણ કૌંસમાં મૂકી સાચવવો. જેમકે,

ઝસલસીધું ઉત્તિર. [?] (સં.ઝલાસિત-સંધિકમ્ / ઉત શલંઘ્રં)

જુદાજુદા ગ્રંથોમાંથી એક જ શબ્દના અર્થ એકથી વધુ પર્યાયો રૂપે મળ્યા હોય ત્યારે અહીં એને સંકલિત કરી લીધા છે. ને જરૂર લાગી ત્યાં પર્યાયોમાંથી પસંદગી કરી લીધી છે તેમજ ક્યાંક શાબ્દિક ફેરફાર કરી લીધો છે. આથી નિર્દિષ્ટ ગ્રંથોમાંથી કોઈમાં શબ્દનો અહીં અપાયેલો અર્થ બરાબર એ જ શબ્દરૂપમાં ન મળે એમ બને, પણ એ ત્યાં તત્ત્વતઃ તો જોઈ જ શકાશે.

તત્ત્વતઃ એક જ અર્થ જુદાજુદા પર્યાયશબ્દોથી દર્શાવાતો હોય ત્યારે એ પર્યાયશબ્દો અલ્પવિરામ-વિહ્વથી જુદા પાડી એકસાથે લીધા છે; પણ જે અર્થો કે અર્થછાયાઓ તત્ત્વતઃ ભિન્ન છે તેમની વચ્ચે અર્ધવિરામચિહ્ન મૂક્યું છે. આમાં જ્યાં જુદાજુદા આધારગ્રંથો જુદાજુદા અર્થો આપતા હોય ત્યાં એમને પણ જુદા પાડ્યા છે. જેમકે,

ઝફરાદું, ઝફરાદું, ઝફરાદું, ઝફરાદું દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. ઝંચું કરેલું, ઝલાઢેલું; *કાદં(શા). *નલાખ્યા. *પ્રબોપ. *પ્રેમાકા. [પરાડ્મુખ, અવઢું, પીઠ ફેરવેલું]; શૃંગામં, સિંહા(શા). અવઢું, [પ્રતિકૂઢ]; શૃંગામં. આડું, અવઢું, [ઝલટી દિશામાં]; [અવઢો ભાગ, પૂંઢડું]

અર્ધવિરામચિહ્ન ‘;’ થી જુદી પાડેલી આ શબ્દની પાંચ અર્થછાયાઓ અહીં નોંધાવેલી છે એમ કહેવાય. બીજી રીતે જોઈએ તો આ શબ્દ પ્રેમાકા.માં બે અર્થછાયાઓમાં અને શૃંગામં.માં ત્રણ અર્થછાયાઓમાં વપરાયેલો મળ્યો છે.

આ સંકલિત કોશમાં ઘણા અર્થનિર્ણયો કરવાના થયા છે એમાં મુખ્ય પરિવઢ અને ઘાવી તો શબ્દોના કૃતિઓમાં થયેલા વાસ્તવિક પ્રયોગો છે. પ્રાપ્ત અર્થ, શબ્દ કૃતિમાં જે રીતે વપરાયો હોય એ જોતાં અસંગત કે શંકાસ્પદ લાગે એટલે સાચો અર્થ શોધવા તરફ વઢવાનું થાય. કેટલીક વાર તો શબ્દના ઘણા પ્રયોગો એકઢ થવાથી એમાંથી જ ઝરા અર્થનો સંકેત થયો છે. પછી સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, અપભ્રંશ, દેશી, ફારસી, ઉર્દૂ, હિંદી,

રાજસ્થાની અને ગુજરાતી કોશોની भरपूर मदद लीधी છે. આ કોશોએ કોઈ વાર શબ્દના અર્થને આબાદ ઉઘાડી આપ્યો છે. અલબત્ત, શબ્દ ત્યાં ઉચ્ચારભેદથી પડેલો હોય ને એના સુધી પહોંચવા મધ્યમણ કરવી પડી હોય એવું બન્યું છે. ડૉ. ભાયાણીની શબ્દચર્ચાઓ-શબ્દકથાઓ, ડૉ. સાંડેસરાનાં *લેક્સિકોગ્રેફિકલ સ્ટડિઝ ઇન જૈન સંસ્કૃત* ને *वर्णकसमुच्चय* જેવાં સંપાદનો, વનસ્પતિકોશો, જૈનધર્મવિચારના ગ્રંથો વગેરે પ્રકારનાં કેટલાંક ઇતર સાધનોનો પણ વારંવાર ઉપયોગ કર્યો છે અને એ ઉપયોગ સાર્યક પણ થયો છે. ડૉ. ભાયાણીના પરામર્શનનો લાભ વારંવાર લીધો છે તે ઉપરાંત જુદાજુદા વિષયના કેટલાક જાણકારોને પૂછવાનું પણ અવારનવાર બન્યું છે. આ સંપાદકની પોતાની મધ્યકાલીન ભાષાસાહિત્યની જાણકારી પણ કેટલેક સ્થાને કામ આવી હોય. એક જ શબ્દ માટે અનેક સાધનોમાં ટાંચાંખોળાં કરવા પડ્યા છે ને અંતે સંપાદકે પોતાનાં સૂઝ અને વિવેક વાપરવા પડ્યાં છે એવું પણ બન્યું છે. આ આખી પ્રક્રિયા અહીં બતાવી ન શકાય તેમજ આ સંકલિત કોશમાં મૂકના અર્થો જ્યાં બદલ્યા છે ત્યાં કયા આધારે એમ કર્યું છે એ પણ કોશમાં ન દર્શાવી શકાય. પણ સંપાદકે જ્યાં અર્થ બદલ્યા છે ત્યાં આધારપૂર્વક જ એમ કર્યું છે એની ખાતરી જરૂર આપી શકાય. જ્યાં નવા અર્થ વિશે પૂરી ખાતરી થઈ શકી નથી ત્યાં શંકાચિહ્ન મૂકવાની પણ કાઠજી રાખી છે. આમ છતાં સંપાદકની સરતચૂક કે ગેરસમજ કામ નહીં કરી ગઈ હોય એવું તો સાવ ન કહી શકાય.

આ કોશમાં અર્થનિર્ણયની પ્રક્રિયા કેવી રીતે ચાલી છે એનો થોડો અંદાજ આ ગ્રંથમાં પાછળ થોડીક શબ્દાર્થચર્ચા મૂકી છે તેના પરથી આવશે.

કોશમાં અર્થનિર્ણય માટે ઉપયોગમાં લીધેલા ગ્રંથોની યાદી પણ પાછળ જોડવામાં આવી છે.

શબ્દમૂલ

શબ્દાર્થ આપ્યા પછી કૌંસમાં શબ્દમૂલ એટલેકે વ્યુત્પત્તિ આપવામાં આવેલ છે. ગોઠ કૌંસ( )માં છે તે મૂલ ગ્રંથમાંથી પ્રાપ્ત થયેલ શબ્દમૂલ છે, ચોરસ કૌંસમાં છે તે આ સંકલિત કોશના સંપાદકે આપેલ છે. આ વિશે આરંભે જ સ્પષ્ટતા કરવી જોઈએ કે કૌંસમાં બધે ચુસ્ત રીતે વ્યુત્પત્તિ અભિપ્રેત નથી. કેટલેક સ્થાને મલ્લતાપણું જ અભિપ્રેત છે. એટલે મધ્યકાલીન ગુજરાતી શબ્દને મલ્લતો શબ્દ અન્યત્ર પ્રાપ્ત થતો હોય તો એ પણ નોંધ્યો છે. કૌંસમાં ખીલી, કચ્છી, હિંદી, મરાઠી, પંજાબી, પાલિ વગેરે ભાષાના શબ્દો નોંધ્યા છે ત્યાં સમાન્તરતા જ સમજવાની છે.

આમ તો, ડૉ. ભાયાણીનો અભિપ્રાય એવો હતો કે વ્યુત્પત્તિના વિષયમાં બહુ પડવા જેવું નથી. આપણે ત્યાં ઘણી વાર વ્યુત્પત્તિ અપાય છે તે આધારભૂત હતી નથી, એ ગમે

તેમ બેસાડી દેવામાં આવેલી હોય છે કે અટકાવે મુકાયેલી હોય છે. છતાં વ્યુત્પત્તિ આપવી જ હોય તો અત્યંત પ્રમાણભૂત હોય તેવી જ આપવી. છોટી વ્યુત્પત્તિના પ્રસાર-પ્રચારમાં આપણે સાધનરૂપ ન થવું.

હાલની વાત છે કે વ્યુત્પત્તિ એ એક સ્વતંત્ર ને અભ્યાસ્ય વિષયક્ષેત્ર છે અને એ જુદી જ સજ્જતા ને જુદો પ્રયાસ માગે. આ કોશ મુખ્યત્વે શબ્દાર્થકોશ છે, એ ને માટે વ્યુત્પત્તિ આપવી અનિવાર્ય નથી. એટલે ડૉ. ભાયાળીની એ સલાહ યોગ્ય જ હતી કે વ્યુત્પત્તિ મર્યાદિત રૂપે ને એકદમ પ્રમાણભૂત હોય તે જ આપવી. પરંતુ પ્રાપ્ત વ્યુત્પત્તિની પ્રમાણભૂતતા ચકાસવાની આ કોશના સંપાદકમાં પૂરી યોગ્યતા નહોતી અને હાનોપાદાનનો વિવેક કરવો એને માટે મુશ્કેલ હતો. બીજી વાજુથી એમ જોવા મળતું હતું કે નિર્દિષ્ટ વ્યુત્પત્તિઓ કે સમાન્તરતાઓથી ઘણી વાર શબ્દને વધારે સારી રીતે ઓળખી શકાતો હતો ને એના અર્થને ટેકો પ્રાપ્ત થતો હતો. ઘણી વાર શબ્દના અર્થનો નિર્ણય કરવાની પ્રક્રિયામાં સંસ્કૃતાદિ ભાષાના શબ્દો મળી આવ્યા છે. એમ પણ લાગ્યું કે શબ્દમૂળ અંગેની જે કંઈ સામગ્રી પ્રાપ્ત થતી હોય એ એક વખત સંકલિત થઈ જાય તો એમાં કંઈ છોટું નથી. મૂળ સંપાદિત ગ્રંથો સિવાયનાં સાધનોમાંથી એવી સામગ્રી મળતી હોય તો એનેયે, આ દૃષ્ટિએ, આમેજ કરવી જોઈએ.

આમ, આ કોશમાં શબ્દના સ્વરૂપ અને પ્રયોગ પર પ્રકાશ પાડનાર વ્યુત્પત્તિની જે એવી સામગ્રી આપવામાં સંકોચ રાખ્યો નથી. પણ સાથેસાથે ડૉ. ભાયાળીની પ્રમાણભૂતતા માટેની જિકરને અવગણી પણ નથી. મૂળ ગ્રંથોમાં કે અન્યત્રથી પ્રાપ્ત વ્યુત્પત્તિઓ પોતાના મર્યાદિત જ્ઞાનથી પણ સંપાદકને નિરાધાર જણાઈ ત્યાં એ છોડી જ દીધી છે. જ્યાં સંપાદકથી નિર્ણય થઈ શક્યો નથી ત્યાં ફૂદડી મૂકી શંકા દર્શાવી છે. મૂળ ગ્રંથમાંની અને અન્યત્રથી પ્રાપ્ત કે સંપાદકે વિચારેલી એમ બન્ને વ્યુત્પત્તિઓ સાથે મૂકવાનું પણ ઘણી વાર બન્યું છે. સંસ્કૃતનાં કલ્પિત રૂપો પણ એના સંકેત સાથે સાચવી લીધા છે – એ માન્ય પ્રણાલિકા હોવાથી. અક્ષરના સંસ્કૃત શબ્દો તો વ્યુત્પત્તિની દૃષ્ટિએ ટકી શકે તેમ ન હોય ત્યાં પણ, અર્થપ્રકાશક હોવાને કારણે સાચવી લેવાનું બન્યું છે.

એ હકીકત ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે મધ્યકાલીન શબ્દની વ્યુત્પત્તિ દર્શાવતી વખતે એ જ વિષત્તિરૂપ કે ક્રિયાપદરૂપ આપવાનો આગ્રહ રાખ્યો નથી. શબ્દનું મૂળ કોઈ પણ રીતે સૂચવાય એ જ પર્યાપ્ત લેખ્યું છે.

જ્યાં શબ્દાર્થ રૂપે જ સંસ્કૃતાદિ ભાષાનો મૂળ શબ્દ આવી જતો હોય ત્યાં પછી વ્યુત્પત્તિના વિભાગમાં એ શબ્દ ફરી બતાવવાનું રાખ્યું નથી, કેમકે આ કંઈ વ્યુત્પત્તિકોશ નથી ને અહીં તો ગમે તે રીતે મૂળ શબ્દ દર્શાવાય તે ચાલી શકે.

થોડાક દાખલાઓથી આ બધા મુદ્દા સમજીએ :

અક્ષદ્ ષષ્ઠિપ્ર. કહે છે (સં.આખ્યાતિ)

અહીં ગોઠ કૌંસમાની વ્યુત્પત્તિ મૂઠ ગ્રંથમાંથી છે એમ સમજવાનું છે.

અઞ્ઞવિ એતિકા. આજ પળ [સં.અઘાપિ]

અહીં ચોરસ કૌંસમાની વ્યુત્પત્તિ સંપાદકે પૂરી પાડેલી છે એમ સમજવાનું છે.

અઝગનાઈ ઝકિર. ધ્યાનમાં ન લે (સં.અપકર્ણયતિ) [સં.અવકર્ણયતિ]

ગોઠ કૌંસમાં આપેલી વ્યુત્પત્તિ મૂઠ ગ્રંથમાંથી છે પણ એને માટે પૂરો આધાર નથી એમ ફૂદડી કરીને દર્શાવ્યું છે. ચોરસ કૌંસમાં મૂકેલી વ્યુત્પત્તિને માટે આધાર છે એમ સમજવાનું છે.

અત ષડાવા. *અહીં, [*આ બાબતમાં] (સં.અત્ર), [*કદાચ, *સંભવતઃ:] [સં.ઉત]

આ દાખલામાં મૂઠ ગ્રંથમાં અતને સં.‘અત્ર’માંથી વ્યુત્પન્ન કરી અર્થ આપવામાં આવ્યો છે, જે શંકાસ્પદ જણાયો છે. આથી સંપાદકે એની સં.‘ઉત’માંથી વ્યુત્પત્તિ સાધી બીજા અર્થનો તર્ક કર્યો છે.

અતાંડ પ્રેમાકા. ખૂબ ઝંચેથી [*સં.ઉત્તાન]

અહીં મૂઠ ગ્રંથમાં વ્યુત્પત્તિ આપવામાં આવી નથી, ને આ કોશના સંપાદકે પણ તર્ક કર્યો છે.

આફરિઝ ગુર્જરા. વિરાપ. આફરો ચડેલું, [ઉન્નાદ ચડેલું]; પ્રધુધુ. આફરો ચડેલું, ફૂલેલું (સં.આ+સ્ફુર) [સં.આ+સ્ફર]

અહીં મૂઠ ગ્રંથમાં અપાયેલી વ્યુત્પત્તિ ઉપરાંત સંપાદકે ઉમેરેલી વ્યુત્પત્તિ પણ શક્ય છે એમ સમજવાનું છે. વસ્તુતઃ સંસ્કૃતમાં જ ‘આ+સ્ફુર’ પરથી ‘આ+સ્ફર’ થયેલ છે.

આ રીતે એક કરતાં વધુ ગ્રંથોમાંથી શબ્દ મળેલો હોય ત્યાં વ્યુત્પત્તિ એમાંના કોઈ એક કે વધુ ગ્રંથમાં અપાયેલી સમજવાની છે, એની તરત પૂર્વે નિર્દિષ્ટ ગ્રંથમાંથી જ છે એમ સમજવાનું નથી.

આઘડે પ્રધુધુ. ઠોકર ધાવ; *અઘાકા. કાદં(શા). નેમિઠં. *પ્રેમાકા. લથડી પડે; *નરકા. [લડે] (સં.આસ્થલતિ) [સં.*આશુટતિ]

અહીં મૂઠ ગ્રંથમાં અપાયેલી વ્યુત્પત્તિ સામાન્ય રીતે સ્વીકૃત વ્યુત્પત્તિ છે સં. ‘આશુટતિ’માંથી શબ્દ વધારે સારી રીતે વ્યુત્પન્ન થઈ શકે તેમ હોવાથી સંપાદકે એ વ્યુત્પત્તિ ઉમેરી છે, પણ ‘આશુટતિ’ એ સંસ્કૃતમાં પ્રયોજાતું રૂપ નહીં પણ કલ્પિત રૂપ છે એમ એની પૂર્વે ફૂદડી કરી છે તે પરથી સમજવાનું છે. સંસ્કૃતમાં ‘શુટ્’ શબ્દ મળે છે, ‘આશુટ્’ શબ્દ મળતો નથી.

આમલીય તેરકા. આંબળો (સં.*આમલિકા, અપ.આમલીય)

અહીં એમ અભિપ્રેત છે કે સંસ્કૃતમાં ‘આમલિકા’ શબ્દ મળતો નથી, પણ એવા

શબ્દ પરથી જ અપભ્રંશમાં મળતો 'આમલીય' શબ્દ આવી શકે.

આમોડડ *પ્રાચીસં.* અંબોડો (સં.આમ્રમુકુટ) [દિ.આમોડો]

મૂળ ગ્રંથમાં વ્યુત્પત્તિ આપી છે તે બરાબર છે, પણ સાથે 'આમોડો' શબ્દ દેશ્ય શબ્દ તરીકે પણ નોંધાયેલો મળે છે એ સંપાદકના ઉમેરણનું તાત્પર્ય છે.

અજમાણ *નરકા.* અજમો [હિં.અજવાઇન]

અહીં સંપાદકે હિંદી શબ્દની સમાન્તરતા દર્શાવી છે એમ સમજવાનું છે એટલેકે 'સરખાવો હિં.અજવાઇન' એ તાત્પર્ય છે.

અડસીલા **નેમિછં.* [હઠીલા] [રા.અડસાલા]

અહીં રાજસ્થાનીમાં 'અડસાલા' શબ્દ આ અર્થમાં પ્રાપ્ત થાય છે એટલું જ તાત્પર્ય છે. અડસીલામાં પાઠદોષ જોઈ શકાય એવું નથી તેથી બન્ને શબ્દો એમ જ રાખ્યા છે.

કણિ *આરાસ.* કન્યા, પુત્રી (રા.; સં.કની)

અહીં એમ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે કણિનું મૂળ સં.'કની'માં છે, પણ રાજસ્થાનીમાં પણ કણિ શબ્દ નોંધાયેલો છે.

આ સાથે જ એ સ્પષ્ટતા કરવી જોઈએ કે જ્યાં શબ્દને રાજસ્થાની, હિંદી વગેરે કહ્યો છે ત્યાં એ કેવળ રાજસ્થાની કે હિંદી છે એમ હંમેશાં તાત્પર્ય નથી, ભગવદ્ગોમંડલ જેવો કોશ પણ ઘણી વાર એ શબ્દ આપતો હોય છે અને ઘણી ગુજરાતી કૃતિઓમાં એ પ્રાપ્ત થતો હોય છે, પરંતુ રાજસ્થાની કે હિંદી કોશમાંથી એ શબ્દને સમર્થન મળે છે એ બતાવવાનું તાત્પર્ય હોય છે.

આરાડિ *ઘડાવા.* આક્રંદ, ચીસ, બરાડા (સં.આરટ્ટે)

અહીં, જોઈ શકાય છે કે, સંજ્ઞારૂપના મૂળ તરીકે ક્રિયાપદરૂપ અપાયેલું છે. સંસ્કૃતમાં સંજ્ઞારૂપ મળતું ન હોવાથી ક્રિયાપદરૂપ પરથી એ સધાયું હોવાની ધારણા એની પાછલ છે.

અક્યત્થ *આરાસ.* એકે; *ऐतिहा.* અકૃતાર્થ, [જેનું જીવન સાર્થક નથી એવો]

અહીં અક્યત્થનું મૂળ સં.'અકૃતાર્થ' છે, જે શબ્દાર્થ તરીકે જ આવેલ છે તેથી વ્યુત્પત્તિ-વિભાગમાં એને દર્શાવેલ નથી.

અળગાલ **અખિઝ.* [અકાલ, ધરાબ સમય] [પ્રા.]

અળગાલ સં.'અકાલ'માંથી આવેલ છે, જે શબ્દાર્થમાં આવી ગયેલ છે. પણ પ્રાકૃતમાં 'અળગાલ' મળે છે તે અહીં દર્શાવવામાં આવ્યું છે.

અશાબો *નરપ.* અસબાબ, સરસામાન, અલંકાર

અહીં અશાબોનું મૂળ અરબી/ફારસી 'અસબાબ' શબ્દાર્થમાં આવી ગયેલ છે. તેથી અલગ દર્શાવેલ નથી.

સંપાદકે વ્યુત્પત્તિ કે સમાન્તરતા દર્શાવી છે એમાં અન્ય સાધનોની ઘળી મદદ લેવામાં આવી છે. વ્યુત્પત્તિની બાબતમાં, સામાન્ય રીતે, ડૉ. ભાયાળીએ એમના ગ્રંથોમાં આપેલી વ્યુત્પત્તિઓ વધુ સાધાર લેખવાનું વલણ રહ્યું છે. છતાં સંપાદક પોતાના આ પ્રયાસની અધૂરપથી સમ્માન છે જ. એથી જ એવી વિનંતી કરવાની છે કે અભ્યાસીઓ અહીં અપાયેલી વ્યુત્પત્તિઓને કામચલાઉ રીતે અપાયેલી લેખે અને પ્રમાણભૂત વ્યુત્પત્તિ માટે માન્ય લેખાતાં સાધનોનો આશ્રય લે. હવે તો ડૉ. હરિવલ્લભ ભાયાળીના *ગુજરાતી ભાષાનો લઘુ વ્યુત્પત્તિકોશ*માં ઘળી વ્યુત્પત્તિઓ હાથવગી પળ થઈ છે. અલબત્ત, એ અર્વાચીન ગુજરાતી શબ્દોનો વ્યુત્પત્તિકોશ છે, તેથી કેવળ મધ્યકાલમાં પ્રચલિત શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ એમાંથી નહીં જડે. જેવી છે તેવી આ સંકલિત કોશમાં અપાયેલી વ્યુત્પત્તિઓ થોડી પણ કામ આવશે તો સંપાદકે એ માટે કરેલો શ્રમ લેખે લાગશે.

આધારગ્રંથો

(શબ્દસાનગ્રી માટે ઉપયોગમાં લીધેલા સંપાદિત ગ્રંથોનો પરિચય,
એમના સંક્ષેપાક્ષરોને ક્રમે)

અઘાકા. *અઘાની કાવ્યકૃતિઓ ઁંડ ૨*, સંપા. શિવલલ જસલપુરા, પ્રકા. સાહિત્ય સંશોધન પ્રકાશન, અમદાવાદ, ૧૯૮૮.

આ સંપાદન અઘાભગતનાં પદો ઉપરાંત બીજી કેટલીક કૃતિઓને સમાવે છે. કોઈ કૃતિ રચનાવર્ષ ધરાવતી નથી, પરંતુ અઘાભગતનો કવનકાલ સત્તરમી સદી મધ્યભાગ નિશ્ચિત છે.

આમાં આશરે ૧૫૦૦ શબ્દોને સમાવતો કોશ છે. એમાં સંસ્કૃત શબ્દો અને રુદિપ્રયોગો પણ નોંધવામાં આવ્યા છે. ‘શુદ્ધિ અને વૃદ્ધિ’માં પણ શબ્દકોશને લગતી શુદ્ધિવૃદ્ધિ છે.

અઘાછ. *અઘાના છપ્પા*, સંપા. ઉમાશંકર જોશી, પ્રકા. વોરા, અમદાવાદ, ત્રીજી આવૃત્તિ ૧૯૭૭.

આ કૃતિને પણ રચનાવર્ષ નથી, પરંતુ અઘાભગતનો કવનકાલ સત્તરમી સદી મધ્યભાગ સુનિશ્ચિત છે.

આમાં ૪૫૦૦ જેટલા શબ્દોને સમાવતી શબ્દસૂચિ છે તે ઉપરાંત છપ્પાઓની સાથે ટિપ્પણ રૂપે પણ અર્થ ને સમજૂતી આપેલાં છે. ટિપ્પણમાં અપાયેલા શબ્દાર્થોમાંથી કેટલાક શબ્દસૂચિમાં આવ્યા ન હોય એવું દેખાય છે. શબ્દકોશમાં શબ્દો પરત્વે ંકથી વધુ સ્થાનનિર્દેશ કર્યા છે.

અઘેગી. *અઘેગીતા*, સંપા. ઉમાશંકર જોશી અને રમણલાલ જોશી, પ્રકા. ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ, બીજી આવૃત્તિ ૧૯૭૮.

આ કૃતિનું રચનાવર્ષ ૧૬૪૯ (સં.૧૭૦૫) મઠે છે.

૨૦૦ ઉપરાંત મહત્વના શબ્દોનો કોશ આમાં છે. આમાં પણ શબ્દો પરત્વે એકથી વધુ સ્થાનનિર્દેશ કર્યા છે. શબ્દકોશ ઉપરાંત વિસ્તૃત ટિપ્પણ પણ છે.

અધિકૃ. (દિહલકૃત) *અધિવન-ઝંજીરું*, સંપા. શિવલાલ જેસલપુરા, પ્રકા. પોતે, અમદાવાદ, ૧૯૬૨.

કૃતિનો રચનાસમય નથી, પણ એની હસ્તપ્રતનું લેખનવર્ષ ૧૬૨૪ મઠે છે. કર્તા ૧૫૦૦ આસપાસ હયાત હોવાનું અનુમાન થયું છે.

શબ્દકોશમાં ૪૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે. શબ્દોના વ્યાકરણી પદપ્રકાર દર્શાવેલ છે અને ઘણા શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ આપી છે.

અંગવિ. (ક્રીકુ વસહીકૃત) *અંગદ-વિષ્ટિ*, સંપા. હરિનારાયણ આચાર્ય. જુઓ *કૃષ્ણવા.*

અંબરા. (વાચક મંગલમાણિક્ય વિરચિત) *અંબડ વિદ્યાધર રાસ*, સંપા. બલવંતરાય ક. ઠાકોર, પ્રકા. એન. એમ. ત્રિપાઠી લિમિટેડ, મુંબઈ, ૧૯૫૩.

કૃતિનું રચનાવર્ષ ૧૫૮૩ (સં.૧૬૩૯) મઠે છે.

કૃતિનો મૂળ પાઠ છપાયા પછી બલવંતરાય ઠાકોરનું અવસાન થયેલું. એમની આંખની તકલીફને કારણે પ્રુફવાચનની ઘણી ભૂલો રહી જતાં ભોળીલાલ સાંડેસરાએ વિસ્તૃત પાઠશોધન આપ્યું છે અને શબ્દકોશ પણ ઉમેર્યો છે. એમાં ૨૫૦ જેટલા શબ્દો નોંધાયેલા છે. કેટલાક શબ્દો પરત્વે એકથી વધુ સ્થાનનિર્દેશ કરેલ છે. ‘ષ’ને ‘ઋ’ના ક્રમમાં મૂકેલ છે. જેમકે ‘ષાસર’ (=શ્વાસર).

આનંસં. ‘*આનંદધન વાવીસી*’ પર *જ્ઞાનવિમલસૂરિકૃત સ્તવક*, સંપા. કુમારપાઠ દેસાઈ, પ્રકા. કૌશલ પ્રકાશન, અમદાવાદ, ૧૯૮૦.

સ્તવકનું રચનાવર્ષ નથી, પરંતુ સૌથી જૂની હસ્તપ્રત ૧૭૧૩ (સં.૧૭૬૯)ની લખાયેલી મઠે છે જે જ્ઞાનવિમલસૂરિના જીવનકાળ (૧૭૨૬ સુધી હયાત)ની છે. એટલે એ વર્ષે કે એની પૂર્વેનાં થોડાં વર્ષોમાં સ્તવક રચાયો હશે એમ અનુમાન થઈ શકે.

આશરે ૭૦૦ શબ્દોને સમાવતો વિસ્તૃત શબ્દકોશ આમાં છે. ‘નીપજડ’ ‘પદાર્થનડ’ જેવા અંત્ય સ્થાનના સામાન્ય ઉચ્ચારણમેદવાળા ઘણા શબ્દો ને ‘અકસ્માત ભય’ જેવા ચાલુ શબ્દો નોંધાયા છે, જે આ સંકલિત શબ્દકોશમાં છોડી દીધા છે. તે ઉપરાંત, જૈન, બૌદ્ધ, ન્યાય વગેરે દર્શનોના ઘણા પારિભાષિક શબ્દોની સમજૂતી પણ આમાં છે. એ શબ્દો પણ ચાલુ ભાષાના

ન હોઈ અને દાર્શનિક સંદર્ભ ધરાવતી હોઈ સામાન્ય રીતે છોડી દીધા છે. આમ છતાં જૈન દર્શનના કેટલાક શબ્દો અન્ય મધ્યકાલીન કૃતિઓમાં સામાન્યપણે વપરાતા જણાયા તે સાચવવાનું પણ બન્યું છે.

શબ્દો પરત્વે એકથી વધારે સ્થાનોનો નિર્દેશ થયો છે.

સંપાદકે શબ્દકોશમાં માત્ર સ્તબક-અંતર્ગત શબ્દો જ સમાવ્યા છે, સ્તવનોમાં રહેલા શબ્દો લીધા નથી પણ સ્તબકોમાં મૂળ શબ્દ આપી એનો અર્થ નોંધવાની એક સ્થિતિ છે તેથી સ્તવનના કેટલાક શબ્દોને સ્થાન મળ્યું છે. જેમકે સ્તબકમાં *ગંજી જીતિ ન સકડ* એમ છે ત્યાં ‘ગંજી’ મૂળ સ્તવનનો શબ્દ છે ને એનો સ્તબકકારે ‘જીતિ’ અર્થ આપ્યો છે. પણ સ્તબકમાં મૂળના બધા શબ્દો આવ્યા નથી અને તેથી કેટલાક લાક્ષણિક મધ્યકાલીન શબ્દો સ્તવનોમાં જ રહ્યા છે, એમને શબ્દકોશમાં સ્થાન મળ્યું નથી.

સ્તબકકારે પોતે શબ્દના અર્થ કર્યા છે ને ક્યારેક પર્યાયે કથન કર્યું છે તેથી મધ્યકાલીન શબ્દાર્થ કે કતનિ અભિપ્રેત શબ્દાર્થ પ્રમાણભૂત રીતે આપના હાથમાં આવે એવું અહીં બન્યું છે. જોકે સંપાદક એનો લાભ ન લઈ શક્યા હોય એવાં સ્થાનો પણ દેખાય છે. જેમકે ‘વૃષ’નો અર્થ સંપાદક ‘શ્રેષ્ઠ’ આપે છે, પરંતુ ‘ઋષભ’ (વૃષભ) શબ્દ સમજાવતાં સ્તબકકારે આમ લખેલું છે : “વૃષ કહેતાં આત્મભાવરૂપ ધર્મ... મ કહેતાં શોભડ...” સંસ્કૃત કોશો પણ ‘વૃષ’ના ‘ધર્મ, નીતિ, સત્કર્મ’ વગેરે અર્થો નોંધે છે.

આરામ. આરામશોભા રાસમાળા, સંપા. ચર્યંત કોઠારી, પ્રકા. પ્રાકૃત જૈન વિદ્યાવિકાસ ફંડ, અમદાવાદ, ૧૯૮૯.

અહીં સમાવિષ્ટ આરામશોભા કથાનકને વર્ણવતી છ કૃતિઓ ૧૪૭૧થી ૧૭૦૫ સુધીનાં રચનાવર્ષો ધરાવે છે.

શબ્દકોશ ૨૦૦૦ ઉપરાંત શબ્દોને સમાવે છે. એકથી વધારે સ્થાનોનો નિર્દેશ પણ છે. શુદ્ધિપત્રકમાં થોડાક શબ્દોના અર્થ સુધારવામાં આવ્યા છે, જેનો અહીં લાભ લેવાયો છે. શબ્દકોશમાં ક્યાંક ક્રમભંગ છે.

આરામ(વ). ઉપર્યુક્ત ગ્રંથનો વનસ્પતિકોશ. એમાં આશરે ૨૫૦ શબ્દો છે.

ઉક્તિર. (સાધુસુન્દરગણી વિરચિત) ઉક્તિરલાકર, સંપા. જિનવિજય મુનિ, પ્રકા. રાજસ્થાન પુરાતત્ત્વાન્વેષણ મંદિર, જયપુર, ૧૯૫૭.

કૃતિનું રચનાવર્ષ નથી, પરંતુ કર્તાનો સર્જનકાલ ૧૬૨૪થી ૧૬૨૭ જાણવા મળે છે. ગ્રંથમાં આ કૃતિ ઉપરાંત અન્ય બે અજ્ઞાતકર્તૃક ઔક્તિકો પણ છે.

આ કૃતિઓ ગુજરાતી ભાષાનાં શબ્દો, વ્યાકરણરૂપો અને વાક્યોને સંસ્કૃત પર્યાયો આપીને સમજાવે છે. છેલ્લે સર્વ સામગ્રીને આવરી લેતો વિસ્તૃત શબ્દાનુક્રમ છે, જેમાં ૪૦૦૦ ઉપરાંત શબ્દો ને શબ્દસમૂહો નોંધાયા છે. આ કેવળ શબ્દાનુક્રમ છે, ત્યાં અર્થ નોંધેલ નથી, પણ નિર્દિષ્ટ સ્થાને અર્થ – અલબત્ત સંસ્કૃતમાં – મળે છે. સત્તરમી સદીના શબ્દાર્થોના એક પ્રમાણભૂત દસ્તાવેજ તરીકે આ ગ્રંથની સામગ્રીનું મોટું મૂલ્ય છે. તેથી સંસ્કૃતના આધારે ગુજરાતી અર્થ કરીને આ ગ્રંથના શબ્દકોશનો લાભ લેવાનું ઇષ્ટ મળ્યું છે. સત્તરમી સદીમાં વપરાતા શબ્દોમાં આજે વપરાતા શબ્દો પણ હોય જ. એ અહીં લેવાના ન હોય એ સ્પષ્ટ છે.

મધ્યકાલમાં ‘ઁ’ માટેનું લિપિચિહ્ન પણ ‘ષ’ હતું. આ પુસ્તકના શબ્દાનુક્રમમાં ‘ઁ’થી આરંભતા શબ્દો ‘ઁ’માં તેમજ ‘ષ’માં એમ બન્ને સ્થાને મુકાયેલા છે. ‘ષ’માં ‘ષ(ઁ)ઈં’ એમ કરીને શબ્દો નોંધ્યા છે. આ સંકલિત શબ્દકોશમાં વધા શબ્દો ‘ઁ’ના ક્રમમાં જ લીધા છે.

ઉપવા.

અ સ્ટડી ઑફ ધ ગુજરાતી લૅંગ્વિજ ઇન ધ સિક્સ્ટિથ સેન્ટ્યુરી (વી.એસ.) વિથ સ્પેશિઅલ રૅફરન્સ ટુ ધ એમએસ. બાલાવબોધ ટુ ઉપદેશમાલા, ત્રિંબલકાલ એન. દવે, ધ રૉયલ ઑશિઆટિક સોસાયટી, લન્ડન, ૧૯૩૫.

આમાં નત્રસૂરિચિત્ત બાલાવબોધ સમાવિષ્ટ છે. એ ૧૪૮૭માં રચાયેલો છે.

બાલાવબોધના લગભગ ૧૬૦૦ શબ્દોને સમાવતો શબ્દકોશ આમાં છે. કૃતિપાઠ, શબ્દકોશ વગેરે સઘળું રોમન લિપિમાં છે. શબ્દો પરત્વે લગભગ અંશેષપણે સ્થાનનિર્દેશ કરવાનો પ્રયત્ન દેખાય છે અને દરેક સ્થાને વપરાયેલા શબ્દના વ્યાકરણી રૂપને પણ ઓઢાયાવું છે. શબ્દોના અર્થ અંગ્રેજીમાં છે, જેનો અહીં ગુજરાતી અનુવાદ કરવામાં આવ્યો છે. શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ દર્શાવવામાં આવી છે. ‘ઁ’ ‘ષ’ રૂપે લખાયેલો હોવાથી એનાથી આરંભતા શબ્દો (જેમકે ‘ઁઝરઝ’) ‘ષ’ના ક્રમમાં જ મૂકેલા છે, જે આ કોશમાં ‘ઁ’ના ક્રમમાં લઈ લીધા છે.

ઉપાહ.

(વીરસિંહકૃત) ઉષાહરણ, સંપા. મોગીલાલ જ. સાંડેસરા, પ્રકા. ફાર્બસ ગુજરાતી સભા, મુંબઈ, ૧૯૩૮.

કૃતિનું રચનાવર્ષ નથી પણ પ્રાપ્ત પ્રતનું લેખનવર્ષ ૧૫૧૩ (સં. ૧૫૬૯) છે ને એનો રચનાકાળ પંદરમી સદીનું ત્રીજું ચરણ હોવાનું અનુમાન થયું છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૪૦૦ શબ્દો છે. મૂળ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત-દેશ્ય શબ્દો

તથા સમાંતર હિંદી, મરાઠી, આધુનિક ગુજરાતી શબ્દો પણ નોંધ્યા છે.

ऐतिहा. ऐतिहासिक जैन काव्यसंग्रह, संपा. अगरचंद नाहटा, भंवरलाल नाहटा, प्रका. शंकरदान शुभैराज नाहटा, कलकत्ता, सं. १९९४.

આમાં બારમી સદી પૂર્વાર્ધથી ઓગણીસમી સદી પૂર્વાર્ધ સુધીની કૃતિઓ સંઘરાયેલી છે.

શબ્દકોશમાં લગભગ ૧૩૦૦ શબ્દો છે. અત્યારે ગુજરાતીમાં અત્યંત અપરિચિત એવા ‘અઢઢક દાન’ જેવા કોઈક શબ્દો પણ નોંધાયા છે, તે રાજસ્થાની પ્રદેશમાં અત્યારે વપરાશમાં નહીં હોય તે કારણે હશે. આ ગ્રંથમાં અર્થ હિંદી ભાષામાં આપવામાં આવ્યા છે, તેનો આ કોશમાં સામાન્ય રીતે અનુવાદ કરી લીધો છે.

ऐतिहा. ऐतिहासिक राससंग्रह, भाग पहलो, संपा. विजयधर्मसूरि, प्रका. यशोविजय ग्रंथमाळा, भावनगर, सं. १९७२.

ગ્રંથમાં પંદરમી સદી ઉત્તરાર્ધથી સત્તરમી સદી પૂર્વાર્ધ સુધીની કૃતિઓ સંગૃહીત થઈ છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૩૫૦ શબ્દો છે. પ્રથમાક્ષરમાં ‘અ’કારવાળા શબ્દો (‘ભંતિ’) જુદાજુદા ક્રમે મુકાયા છે પણ ‘ઓ’કારવાળા શબ્દો ‘આ’કારની પૂર્વે જ મુકાયા છે. ‘ખ’થી આરંભતા શબ્દો ‘પ’માં છે, જે આ કોશમાં ‘ખ’માં લઈ લીધા છે.

कपूर्मं. (मत्तिसारकृत) कपूर्मसंजरी, संपा. भोगीलाल ज. सांडेसरा, प्रका. फार्बस गुजराती सभा, मुंबई, १९४९.

કૃતિ ૧૫૪૯ (સં. ૧૬૦૫)માં રચાયેલ છે.

શબ્દકોશ આશરે ૧૦૦ શબ્દોને સમાવે છે. સંસ્કૃત-પ્રાકૃત-દેશ્ય ને ક્વચિત્ ફારસી શબ્દમૂલ તેમજ હિંદી, મરાઠી, અર્વાચીન ગુજરાતી, પ્રાદેશિક ગુજરાતી વગેરે પ્રકારનાં સમાન્તર રૂપો દર્શાવ્યાં છે. ‘પ્ર’ ‘નિ’ વગેરે પ્રત્યયો લીધા છે તે આ સંકલિત કોશમાં છોડી દીધા છે.

कस्तुवा. (शामळ भट्ट कृत) कस्तुरचंदनी वारता. जुओ नंदब.

कादं(ध्रु). (कविश्री भालणकृत) कादंबरी, पूर्व भाग, संपा. केशवलाल ह. ध्रुव, प्रका. पोते, अमदावाद, १९७६.

કૃતિનો રચનાસમય મળતો નથી. પણ ભાલણનો જીવનકાલ સોઢમી સદી પૂર્વાર્ધ આસપાસનો હોવાનું અનુમાન થયું છે.

‘કેઢલાક અસાધારણ શબ્દો’ એ શીર્ષક નીચે ૨૦૦ ઉપરાંત શબ્દોના

અર્થ આપવામાં આવ્યા છે. શબ્દો પરત્વે કાવ્યપંક્તિનો તેમજ ટિપ્પણના પૃષ્ઠનો સંદર્ભ આપેલ છે. આથી, ક્યાંક અર્થ નોંધ્યા નથી ('પોત્' 'પ્રણીતા' જેવાં છાસ શબ્દોના) ત્યાં ટિપ્પણમાંથી મેળવી શકાય છે તે ઉપરાંત કેટલાક શબ્દોની વિશેષ સમજૂતી પણ ત્યાંથી મેળવી શકાય છે.

કાદં(શા). (કવિ ભાલણકૃત) *કાદંબરી*, પૂર્વ ભાગ, સંપા. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી, પ્રકા. ભારત પ્રકાશન, અમદાવાદ, બીજું સંસ્કરણ ૧૯૬૯; (કવિ ભાલણકૃત) *કાદંબરી*, ઉત્તર ભાગ, સંપા. પ્રકા. એ જ, પ્રથમ સંસ્કરણ ૧૯૬૯.

બંને ગ્રંથોમાં બંને ભાગોને આવરી લેતો સમાન શબ્દકોશ આપવામાં આવ્યો છે. એ શબ્દકોશમાં આશરે ૬૦૦ શબ્દો છે. થોડા શબ્દો પરત્વે એકથી વધુ સ્થાનનિર્દેશો છે. વ્યુત્પત્તિવિષયક ને વ્યાકરણવિષયક નોંધો બધા શબ્દોમાં આપી છે.

કામા(ત્રિ). (લોકવાર્તાકાર શિવદાસકૃત) *કામાવતી*, સંપા. ભૂપેન્દ્ર બા. ત્રિવેદી, પ્રકા. ફાર્બસ ગુજરાતી સભા, મુંબઈ, ૧૯૭૨.

કૃતિનું રચનાવર્ષ ૧૫૧૭ (સં. ૧૫૭૩) મઠે છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૨૦૦ શબ્દો છે. ઉચ્ચારણભેદથી આવતા શબ્દો સાથે જ લઈ લીધા છે. જેમકે, 'ઓહોલાસ, હોલાસ [૫૧૦ વ.] – ઉહાસ'. આથી થોડાક શબ્દો એમના વર્ણાનુક્રમથી અલગ સ્થાને નોંધાયા હોવાની સ્થિતિ ઊભી થાય છે.

કામા(શા). *કામાવતીની કથાનો વિકાસ અને કવિ શિવદાસકૃત 'કામાવતીની વાર્તા'*, પ્રવીણ અ. શાહ, પ્રકા. પોતે, વિરમગામ, ૧૯૭૬.

શબ્દકોશમાં ૨૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે. અહીં પણ ઉચ્ચારભેદવાળા શબ્દો સાથે લીધા છે. થોડાક શબ્દો પરત્વે સ્થાનનિર્દેશ આપવાનો ચુકાઈ ગયો છે.

કૃષ્ણચ. (અજ્ઞાત કવિકૃત) *કૃષ્ણચરિત્ર*. જુઓ *કૃષ્ણવા*.

કૃષ્ણવા. (કીકુ વસહીકૃત) *કૃષ્ણ-બાલચરિત તથા અન્ય મધ્યકાલીન રચનાઓ*, સંપા. હરિવલ્લભ ભાયાળી, પ્રકા. ફાર્બસ ગુજરાતી સભા, મુંબઈ, ૧૯૯૨. અન્ય મધ્યકાલીન રચનાઓમાં કીકુ વસહીકૃત *અંગદવિદિ*, અજ્ઞાત કવિકૃત *કૃષ્ણચરિત્ર* અને અજ્ઞાત કવિકૃત *રાવણચરિત્ર*નો સમાવેશ છે.

એકેય કૃતિ રચનાવર્ષ ધરાવતી નથી. પરંતુ કીકુ વસહી પંદરમી સદીના અંતે કે સોઠમી સદીના આરંભે હયાત હોવાનું અનુમાન થયું છે અને અજ્ઞાતકર્તૃક બે કૃતિઓ અનુક્રમે પંદરમી સદી અંતભાગ અને તેરમી

શતાબ્દી લગભગની હોવાનું અનુમાન થયું છે.

રાવળચરિત સિવાયની ત્રણે કૃતિઓના અલગ શબ્દકોશ આપવામાં આવ્યા છે, જે અનુક્રમે ૧૦૦, ૫૦ અને ૧૦૦ શબ્દોને સમાવે છે. અંગદવિદિના શબ્દકોશને મથાળે મૂલતી કૃષ્ણવિદિ છપાયું છે.

ગુર્જરા.

ગુર્જરાસાવલી, સંપા. બી. કે. ઠાકોર, એમ. ડી. દેસાઈ, એમ. સી. મોદી, પ્રકા. ઑરિએન્ટલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ, બરોડા, પુનર્મુદ્રણ ૧૯૮૧.

આ ગ્રંથમાં ૧૩૫૪(સં.૧૪૧૦)થી ૧૪૨૯(સં.૧૪૮૫) સુધીની કૃતિઓ સંઘરાયેલી છે. ૨૨૬ પાનાંમાં વિસ્તરતા શબ્દકોશમાં ૩૫૦૦ જેટલા શબ્દો છે. શબ્દોનાં વિવિધ વિભક્તિઓ કે કાલ-અર્થનાં રૂપો નોંધ્યાં છે, એમનાં પ્રયોગસ્થાનો પ્રચુરતાથી નિર્દેશ્યાં છે અને દરેક શબ્દ પરત્વે વ્યુત્પત્તિવિષયક, વ્યાકરણવિષયક, અર્થવિષયક નોંધ વીગતે આધારો સાથે આપી છે. કેટલાક શબ્દોના અર્થ ટિપ્પણમાં સુધાર્યા છે, જેનો આ સંકલિત કોશમાં ઉપયોગ કરી લીધો છે. શબ્દકોશમાં સર્વગ્રાહી બનવાનો હેતુ હોવાથી 'દ્રૌપદીઅ' 'ધણિયાળી' 'નાગિણી' 'નાચડ' જેવા શબ્દો પણ આપ્યા છે, જે આ સંકલિત કોશમાં છોડી દીધા છે. ગ્રંથમાં અર્થો અંગ્રેજીમાં આપેલા છે તેનું અહીં ગુજરાતી કરી લીધું છે.

ચતુચા.

(વિશ્વનાથ જાનીરચિત) ચતુરચાલીસી, સંપા. મહેન્દ્ર અ. દવે, પ્રકા. ક. લા. સ્વાધ્યાયમંદિર, અમદાવાદ, ૧૯૮૬.

આ કૃતિ રચનાવર્ષ ધરાવતી નથી, પણ વિશ્વનાથ જાની, ૧૬૫૨ની અન્ય રચનાઓ મળે છે.

શબ્દસૂચિમાં ૨૫૦ ઉપરાંત શબ્દો છે.

ચંદ્રવા.

(શામળ ભટ્ટકૃત) ચંદ્ર-ચંદ્રાવતી વારતા, સંપા. હીરા રા. પાઠક, પ્રકા. ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ, ૧૯૬૮.

કૃતિનું રચનાવર્ષ નથી, પરંતુ શામળની અન્ય કૃતિઓ ૧૭૧૮થી ૧૭૬૫નાં રચનાવર્ષો બતાવે છે.

શબ્દકોશમાં ૩૦૦ જેટલા શબ્દો છે. એકથી વધુ સ્થાનનિર્દેશો થયા છે ને ઉચ્ચારભેદવાળા શબ્દો એકસાથે લઈ લીધા છે. અર્થ નિશ્ચિત ન થઈ શક્યો હોય તેવાં સ્થાનોએ પ્રશ્નાર્થ મૂક્યો છે.

શબ્દકોશને મથાળે “પહેલો ક્રમ પૃષ્ઠનો છે, બીજો કડીનો છે” એમ કહ્યું છે તે મૂલ છે. પહેલો અંક કડીનો ને બીજો ચરણનો છે.

ચારફા.

પંદરમા શતકનાં ચાર ફાગુકાવ્યો, સંપા. કાન્તિલાલ બ. વ્યાસ, પ્રકા.

ફાર્બસ ગુજરાતી સભા, મુંબઈ, ૧૯૫૫.

સંગૃહીત કૃતિઓ રચનાવર્ષ ધરાવતી નથી, પણ એ ૧૪૦૦થી ૧૪૭૫ના આસપાસના ગાઠામાં રચાયેલી હોવાનું નક્કી થઈ શકે છે.

શબ્દકોશમાં ૧૫૦ જેટલા શબ્દો છે. શબ્દોના સંસ્કૃત-પ્રાકૃત-દેશ્ય મૂળ દર્શાવ્યાં છે.

ચિત્તસં. (અઘાજીકૃત) ચિત્તવિચારસંવાદ, સંપા. કીર્તિદા જોશી, પ્રકા. પોતે, અમદાવાદ, ૧૯૯૨.

કૃતિ રચનાવર્ષ ધરાવતી નથી, પરંતુ અઘાભગતનો કવનકાલ સત્તરમી સદી મધ્યભાગ નક્કી થઈ શકે છે.

શબ્દકોશ બે વિભાગમાં વહેંચાયેલો છે – સામાન્ય શબ્દકોશ તથા પારિભાષિક અને પૌરાણિક કોશ. આ સંકલિત શબ્દકોશમાં સામાન્ય શબ્દકોશના શબ્દો જ લીધા છે, પરંતુ એમાં પારિભાષિક કોશનો હવાલો આપ્યો છે ત્યાં પારિભાષિક કોશને આધારે આ સંકલિત કોશમાં અર્થ આપ્યો છે.

સામાન્ય શબ્દકોશમાં ૬૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે. શબ્દો પરત્વે પ્રાસ બધા સંદર્ભો નોંધ્યા છે. થોડાક શબ્દો વર્ણક્રમભંગથી મુકાયા છે.

જિનરા. જિનરાજસૂરિ-કૃતિ-કુસુમાંજલિ, સંપા. અગરચન્દ નાહટા, પ્રકા. સાદૂલ રાજસ્થાની રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ, બિકાનેર, સં. ૨૦૧૭.

આમાં સમાવિષ્ટ બે દીર્ઘ કૃતિઓ ૧૬૦૮ અને ૧૬૨૨નાં રચનાવર્ષો ધરાવે છે, પણ બીજી ઘણીબધી લઘુ કૃતિઓ રચનાવર્ષો ધરાવતી નથી. તે ઉપરાંત જયકીર્તિમણિનો જિનરાજસૂરિ રાસ પણ આમાં સમાવાયો છે. જિનરાજસૂરિનો જીવનકાલ ૧૫૯૧થી ૧૬૪૩ અને કવનકાલ ૧૬૦૮થી ૧૬૪૩ પ્રાપ્ત છે. જિનરાજસૂરિ રાસ એમની હયાતીમાં જ રચાયો છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૫૦૦ શબ્દો છે. સંગૃહીત કૃતિઓમાં કોઈક પ્રાકૃત છે ને ઘણા જૈન પારિભાષિક શબ્દો ધરાવે છે તેના શબ્દો પણ આ કોશમાં છે. એકથી વધુ સ્થાનો નિર્દેશાયાં છે, પણ કેટલાક શબ્દોના અર્થ આપવાના રહી ગયા છે. અર્થ હિંદી ભાષામાં આપ્યા છે તેનું આ સંકલિત કોશમાં, જરૂર લાગી ત્યાં, ગુજરાતી કરી લીધું છે. શબ્દો ક્વચિત વર્ણક્રમભંગથી મુકાયા છે.

તેરકા. તેરમા-ચૌદમા શતકનાં ત્રણ પ્રાચીન ગુજરાતી કાવ્યો, સંપા. હરિવલ્લભ ચૂ. માયાણી, પ્રકા. ફાર્બસ ગુજરાતી સભા, મુંબઈ, ૧૯૫૫. સંગૃહીત કૃતિઓ

તેરમી સદી પૂર્વાર્ધથી ચૌદમી સદી પૂર્વાર્ધના ગાઠાની છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૧૨૫૦ શબ્દો છે. લગભગ અશોષપણે શબ્દો નોંધવાનું વલણ જણાય છે, તેથી 'આસો' 'આહાર' 'ઇંદ્રમંડપ' જેવા શબ્દો જોવા મળે છે, જેના અર્થો આપવાની સંપાદકને જરૂર જણાઈ નથી. બધા શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ આપી છે ને સઘળા સ્થાનનિર્દેશ કર્યા છે. ક્રિયાપદો મૂળ ધાતુ રૂપે જ દર્શાવ્યા છે, જેમકે 'અવગન્'. ગ્રંથપાઠ શંકાસ્પદ લાગ્યો છે ત્યાં પ્રશ્નાર્થ મૂક્યો છે. તે જ રીતે જ્યાં અર્થ આપી શકાયો નથી ત્યાં પણ પ્રશ્નાર્થ મૂક્યો છે. ત્રણે કૃતિઓના અનુવાદ આપવામાં આવ્યા છે ત્યાં આવાં સ્થાનોનો અર્થ બેસાડવાની કોશિશ કરી છે, જેનો આ સંકલિત કોશમાં ભરે શકાયો ત્યાં આધાર લીધો છે.

દશસ્કં(૧). દશમસ્કંધ-૧, સંપા. ઉમાશંકર જોશી અને હરિવલ્લભ ચૂ. ભાયાણી, પ્રકા. ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ, ૧૯૬૬.

પ્રેમાનંદની આ કૃતિમાં રચનાવર્ષ નથી, પણ આ અધૂરી રહેલી કૃતિ એમની છેલ્લી કૃતિ હોવાનું સમજાય છે તેથી એનો રચનાસમય સત્તરમી સદીનું બીજું ચરણ ગણાય.

શબ્દસૂચિમાં ૫૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે. કેટલાક શબ્દો પરત્વે એકથી વધુ સ્થાનનિર્દેશ છે. આ શબ્દસૂચિ ઉપરાંત કૃતિનાં પંક્તિવાર ટિપ્પણો કરેલાં છે તેમાં પણ શબ્દાર્થો આપેલા છે. આ સંકલિત કોશમાં એની ક્વચિત્ મદદ લીધી છે.

દશસ્કં(૨). દશમસ્કંધ-૨, સંપા. ઉમાશંકર જોશી અને હરિવલ્લભ ભાયાણી, પ્રકા. ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ, ૧૯૭૧.

આ ગ્રંથની શબ્દસૂચિમાં આશરે ૨૫૦ શબ્દો છે. અહીં પણ ટિપ્પણો છે.

દેવરા. (અજ્ઞાત કવિકૃત) દેવકીજી છ ભાયારો રાસ, સંપા. વિપિનચંદ્ર જી. ફાવેરી, પ્રકા. ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ, ૧૯૫૮.

કૃતિમાં રચનાવર્ષ નથી પણ એની રચના અઢારમી સદી પૂર્વાર્ધની અનુમાનવામાં આવી છે.

શબ્દસૂચિમાં આશરે ૭૦૦ શબ્દો છે. કાવ્યની શરૂઆતની વેત્રણ ઢાઢોમાંથી પ્રત્યેક શબ્દ નોંધ્યો છે, તેથી જેનો અર્થ આપવાની જરૂર નથી લાગી તેવા 'અચરજ' જેવા શબ્દો પણ સૂચિમાં જોવા મળે છે. ઉદ્ધારભેદથી આવેલા શબ્દોને એમના ક્રમમાં જ મૂક્યા છે, પણ આ એક જ શબ્દના

ઉચ્ચારભેદો છે એ દર્શાવતી નિશાની કરી છે. 'ખ'થી આરંભાતા શબ્દો 'ખ'ના તેમ 'ષ'ના ક્રમમાં પણ મુકાયા છે. શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ સંસ્કૃત, અરબીફારસી વગેરેમાંથી નોંધી છે. વિસ્તૃત ટિપ્પણો છે તેમાં પણ શબ્દાર્થો નોંધાયા છે. શુદ્ધિપત્રકમાં શબ્દસૂચિના કોઈ શબ્દાર્થનો ને કેટલીક વ્યુત્પત્તિઓનો સુધારો નોંધાયો છે.

નરકા. નરસિંહ મહેતાની કાવ્યકૃતિઓ, સંપા. શિવલાલ જેસલપુરા, પ્રકા. સાહિત્ય-સંશોધન પ્રકાશન, અમદાવાદ, ૧૯૮૧.

નરસિંહ મહેતાની કોઈ કૃતિમાં રચનાવર્ષ મળતું નથી, પણ નરસિંહ મહેતાનો સમય પંદરમી સદી માનવામાં આવ્યો છે. જોકે નરસિંહને નામે પાછલ્લથી ઘણું ઉમેરાયું હોવાની શક્યતા છે તેથી આ ગ્રંથનો શબ્દકોશ પંદરમી સદીનો જ છે એમ કહેવું મુશ્કેલ છે.

શબ્દકોશ આશરે ૧૩૦૦ શબ્દોને સમાવે છે. ક્વચિત્ પાઠાંતરમાંથી પણ શબ્દ લીધેલ છે. 'અંતરાય' 'આખરણ' જેવા અત્યારે વપરાતા થોડા શબ્દો પણ એમાં જોવા મળે છે.

નરકા-૨. નરસિંહ મહેતાની કાવ્યકૃતિઓ, સંપા. શિવલાલ જેસલપુરા, પ્રકા. સાહિત્ય-સંશોધન પ્રકાશન, અમદાવાદ, બીજી સંશોધિત આવૃત્તિ, ૧૯૮૯.

આ આવૃત્તિમાં પહેલી આવૃત્તિમાં લીધેલી કેટલીક કૃતિઓ છોડી દેવામાં આવી છે ને તેથી શબ્દકોશમાં પણ કેટલોક ફેરફાર થયો છે. પહેલી આવૃત્તિના થોડા શબ્દો આમાં નથી, થોડાક નવા સંદર્ભો દાખલ થયા છે ને ક્યાંક અર્થનો ફેરફાર પણ જોવા મળે છે. આ ફેરફારો પૂરતો, આવશ્યકતા જણાઈ તેટલો, આ બીજી આવૃત્તિના શબ્દકોશનો આ સંકલિત કોશમાં ઉપયોગ કર્યો છે.

શબ્દકોશની શબ્દસંખ્યા પહેલી આવૃત્તિથી ઓછા ફરક બતાવતી નથી.

નરપ. નરસિંહ મહેતાનાં પદ, સંપા. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી, પ્રકા. ગુજરાત સાહિત્ય સભા, અમદાવાદ, ૧૯૬૪.

આ ગ્રંથમાં આશરે ૧૬૫૦ સુધીની બે હસ્તપ્રતોમાંથી જ પદો લેવામાં આવ્યાં છે.

શબ્દકોશ નાનકડો - આશરે ૭૫ શબ્દોનો છે. શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ આપેલી છે. કોઈક શબ્દ ક્રમભંગથી મુકાયા છે. 'જ્યોવન-નાડા' શબ્દ છેક 'ધેડી' થઈ આવે છે ! 'ચાઉલ'ને બદલે 'ઉલ' છપાયું છે.

નરપ(દ). નરસિંહ મહેતાનાં પદ (અપ્રકાશિત), સંપા. રતિલાલ વિ. દવે, પ્રકા. લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર, અમદાવાદ, ૧૯૮૩.

આ સંગ્રહનાં ઘણાં પદોનું ભાષાસ્વરૂપ એ ઘણા મોડા સમયની રચનાઓ હોવાનો સંકેત કરે છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૧૫૦ શબ્દો છે.

નલરા. (મહીરાજકૃત) નલદવદંતી-રાસ, સંપા. ભોગીલાલ જ. સાંડેસરા, પ્રકા. મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલય, વડોદરા, ૧૯૫૪, બીજી આવૃત્તિ, ૧૯૭૭.

કૃતિ ૧૫૫૬(સં.૧૬૧૨)માં રચાયેલી છે. એની સાથે જોડવામાં આવેલ અજ્ઞાત કવિકૃત નલદવદંતી-ચરિત્રનું રચનાવર્ષ નથી. પણ એની એક પ્રતનું લેખનવર્ષ ૧૪૮૩ (સં.૧૫૩૯) છે. એ કૃતિ પંદરમા શતકના ત્રીજા ચરણમાં રચાયેલી હોવાનું અનુમાન થયું છે.

બન્ને કૃતિઓને આવરી લેતા શબ્દકોશમાં લગભગ ૧૨૦૦ શબ્દો છે. શબ્દો વિશે વ્યુત્પત્તિવિષયક તેમજ અર્થવિષયક નોંધો આપવામાં આવી છે અને મધ્યકાલીન ગુજરાતી ઢગેરેના પ્રયોગોના આધારો પણ ઘણા શબ્દો પરત્વે દર્શાવ્યા છે. ઉદ્ધારભેદથી આવેલા શબ્દો એક મુખ્ય શબ્દના પેટામાં દર્શાવ્યા છે. જેમકે ‘પરિષ’નો અર્થ આપી પછી એના પેટામાં ‘પરિષી’ ‘પરીઘડી’ નોંધ્યા છે. આથી, देखीती રીતે જ, વર્ણક્રમભંગ થાય. ‘ઁ’ ઉદ્ધારવાઢા પણ ‘ષ’ની જોડણીવાઢા શબ્દો ‘ઁ’ના ક્રમમાં જ મૂક્યા છે.

નલાઢ્યા. (ભાલળવૃત્ત) નલાઢ્યાન, સંપા. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી, પ્રકા. મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલય, વડોદરા, આવૃત્તિ બીજી ૧૯૬૫.

આ કૃતિ રચનાવર્ષ ધરાવતી નથી, પરંતુ ભાલળનો જીવનકાઢ સોઢમી સદી પૂર્વાર્ધ આસપાસનો હોવાનું અનુમાન થયું છે.

૧૧૦ પાનાં સુધી વિસ્તરતા શબ્દકોશમાં આશરે ૯૦૦ શબ્દો છે. લગભગ અશેષપણે શબ્દકોશ આપવાનું ઘાર્યું જળાય છે, કેમકે ંમાં ‘અજગર’, ‘અઢાર’, ‘અઢમુઆ’, ‘અપાર’, ‘અભિરામ’ જેવા આજે જાળીતા ઘણા શબ્દો જોવા મઢે છે (જે આ સંકલિત કોશમાં લીઢા નથી). શબ્દો વિશે વ્યુત્પત્તિદર્શક, વ્યાકરણવિષયક અને અર્થવિષયક વીગતે નોંધ છે.

નંદબ. (શામઢ ઢટકૃત) નંદબત્રીસી અને કસ્તુરચંદની વારતા, સંપા. ંંદિરા મરચંટ, રમેશ જાની, પ્રકા. ભારતીય વિઢ્યાઢવન, મુંબઈ, ૧૯૬૭.

બેમાંથી ંકેય કૃતિ રચનાવર્ષ ધરાવતી નથી પણ કસ્તુરચંદની વારતા,

સિંહાસન બત્રીસીની ૨૩મી વાર્તા હોઈ એ ૧૭૨૧થી ૧૭૪૫ સુધીમાં રચાયેલી ગણાય. શામળની અન્ય કૃતિઓ ૧૭૧૮થી ૧૭૬૫નાં રચનાવર્ષો बतावे છે.

બન્ને કૃતિઓના અલગ શબ્દકોશો છે. નંદવત્રીસીના શબ્દકોશમાં આશરે ૧૦ તથા કસ્તુરચંદની વારતાના શબ્દકોશમાં આશરે ૭૫ શબ્દો છે.

નેમિહં. (કવિ લાવણ્યસમયવિરચિત) નેમિ રંગરત્નાકર છંદ, સંપા. શિવલાલ જેસલપુરા, પ્રકા. લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર, અમદાવાદ, ૧૯૬૫.

કૃતિ ૧૪૯૦(સં.૧૫૪૬)માં રચાયેલી છે.

શબ્દકોશમાં ૧૦૦ જેટલા શબ્દો છે. ‘અળાવડ’ ‘કરિ’ (=કરમાં, કર વડે) જેવા કેવળ મધ્યકાલીન અંત્ય પ્રત્યયવાળા શબ્દોનો સમાવેશ છે અને ‘ગયળંગણ’ ‘ગયળંગળ’ ‘ગયળંગણિ’ એ જુદાં વિભક્તિરૂપોવાળા શબ્દો પણ અલગ નોંધ્યા છે. શબ્દોનાં વ્યાકરણી રૂપો ઘણે સ્થાને ઓઠછાવ્યાં છે ને વ્યુત્પત્તિ પણ દર્શાવી છે.

પંચવા. (અજ્ઞાત ગુજરાતી ગદ્યકાર વિરચિત) પંચવંડની વાર્તા, સંપા. સોમાભાઈ ધૂ. પારેખ, પ્રકા. મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલય, વડોદરા, ૧૯૭૪.

કૃતિનું રચનાવર્ષ નથી, પરંતુ એની હસ્તપ્રતનું લેખનવર્ષ ૧૬૮૨ (સં.૧૭૩૮) મળે છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૨૦૦ શબ્દો છે. ‘ઠકા’ જેવા કોઈ પ્રત્યયનો પણ એમાં સમાવેશ છે. શબ્દો વિશે વ્યુત્પત્તિદર્શક વિસ્તૃત નોંધ છે તે ઉપરાંત કેટલાક શબ્દોના અર્થને પૂર્વપરંપરા આપીને વીગતથી સમજાવ્યા છે. લેખનમાં ‘ષ’ પણ ઉચ્ચારમાં ‘ઋ’થી આરંભાતા શબ્દો ‘ઋ’ના ક્રમમાં જ લીધા છે.

‘ઉળે’ (=એળે), ‘ઉવા’ (=એ), ‘ક’ (=કે), ‘કળે’ (=કોળે), ‘ક્યું’ (=કહ્યું) વગેરે શબ્દો बतावे છે કે કૃતિની હસ્તપ્રત તદ્દન લૌકિક, ગ્રામ્ય ઉચ્ચારણોને અનુસરે છે.

પ્રથુવુ. (વાચક કમલશેખરકૃત) પ્રથુમ્નકુમાર વુપડે, સંપા. મહેન્દ્ર બા. શાહ, અમદાવાદ, ૧૯૭૮.

કૃતિનું રચનાવર્ષ ૧૫૫૦ (સં.૧૬૨૬) છે.

શબ્દકોશ આશરે ૨૦૦ શબ્દોને સમાવે છે. ઘણા શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ આપી છે અને કેટલાક શબ્દોના અર્થો માટે આધારો આપ્યા છે.

પ્રબોધ. (ભીમકૃત) *પ્રબોધપ્રકાશ*, સંપા. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી, પ્રકા. ગુજરાત વિદ્યાસભા, અમદાવાદ, ૧૯૩૬.

કૃતિનું રચનાવર્ષ ૧૪૯૦ (સં.૧૫૪૬) છે.

શબ્દકોશ આશરે ૨૫૦ શબ્દોને સમાવે છે. શબ્દમૂળ દર્શાવેલ છે ને ક્વચિત્ શબ્દનું વ્યાકરણી રૂપ ઓળખાવેલ છે. મધ્યકાલમાં 'જ'ને સ્થાને કેટલીક વાર 'ય' લખાતો. અહીં એવા શબ્દો 'ય'માં જ રહેવા દીધા છે. જેમકે, 'યિશુ' (=જિશુ) 'યીવ' (=જીવ), 'યીવતા' (=જીવતાં). 'ક્ષ'ને 'ક'ના જોડાક્ષરના ક્રમમાં નહીં, પણ અંતે 'હ' પછી મૂકેલ છે.

પ્રાચીના. *સત્તરમા શતકનાં પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્ય*, સંપા. મોગીલાલ જ. સાંડેસરા, પ્રકા. ગુજરાત વિદ્યાસભા, અમદાવાદ, ૧૯૪૮.

સમાવિષ્ટ કૃતિઓ ૧૬૦૪(સં.૧૬૬૦)થી ૧૬૯૮(સં.૧૭૫૪)નાં રચનાવર્ષો બતાવે છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૪૦૦ શબ્દો છે. શબ્દોનાં સંસ્કૃત-પ્રાકૃતાદિ મૂળ દર્શાવેલ છે, સમાંતર હિંદી, બંગાળી, મરાઠી, અર્વાચીન ગુજરાતી, પ્રાદેશિક ગુજરાતી શબ્દરૂપો નોંધ્યાં છે ને ક્વચિત્ અન્ય પ્રયોગ પણ આપેલ છે.

પ્રાચીના. *પ્રાચીન ફાગુસંગ્રહ*, સંપા. મોગીલાલ જ. સાંડેસરા, સોમાભાઈ ધૂ. પારેખ, પ્રકા. મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલય, વડોદરા, વીજી આવૃત્તિ ૧૯૬૦.

સંગ્રહ ૧૨૮૫ આસપાસથી ૧૬૮૨ આસપાસની કૃતિઓને સમાવે છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૬૦૦ શબ્દો છે. એમાં '૦ચડ' જેવા કેટલાક પ્રત્યયોનો પણ સમાવેશ છે. શબ્દો વિશે *પંચવા* ને ધોરણે નોંધો થયેલી છે.

પ્રાચીન. *પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્યસંચય*, સંપા. હ. ચૂ. ભાવાણી, અગરચંદ નાહટા, પ્રકા. લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર, અમદાવાદ, ૧૯૭૫.

સંગૃહીત કૃતિઓ બારમીથી ચૌદમી સદી સુધીમાં રચાયેલી છે. જૂના સમયની કેટલીક કૃતિઓની ભાષા અપભ્રંશપ્રધાન છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૮૦૦ શબ્દો છે. શબ્દોના અર્થ સંસ્કૃતમાં આપ્યા છે. તે પછી ઘણે સ્થાને ગુજરાતી, હિંદી, મરાઠી વગેરેના મળતા આવતા શબ્દો નોંધ્યા છે. આ સંકલિત કોશમાં સંસ્કૃતનું ગુજરાતી કરી લીધું છે. ક્રિયાપદો ધાતુ રૂપે જ નોંધ્યા છે - 'ચિજ્ઞ' વગેરે. ઉદ્ધારભેદવાળા શબ્દો સાથે ભૂલે લીધા છે - 'વણ' 'વાણ' 'વાણડડ' - તેથી વર્ણક્રમભંગ થાય છે. શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ પણ આપી શકાઈ ત્યાં આપી છે.

પ્રેમપ.

(વિશ્વનાથ જાનીરચિત) પ્રેમપચીસી, સંપા. મહેન્દ્ર અ. દવે, પ્રકા. ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ, ૧૯૯૨.

કૃતિ રચનાવર્ષ ધરાવતી નથી, પરંતુ કવિની અન્ય બે કૃતિઓ ૧૬૫૨(સં.૧૭૦૮)માં રચાયેલી મળે છે.

શબ્દકોશ ૧૫૦ જેટલા શબ્દોનો છે. એમાં ક્યાંક વર્ણક્રમભંગ થયો છે.

પ્રેમાકા.

પ્રેમાનંદની કાવ્યકૃતિઓ ટુંડ ૧ અને ૨, સંપા. કેશવરામ કાં. શાસ્ત્રી, શિવલાલ જેસલપુરા, પ્રકા. સાહિત્ય-સંશોધન પ્રકાશન, અમદાવાદ, ૧૯૭૮ અને ૧૯૭૯.

પ્રેમાનંદની કૃતિઓ ૧૬૬૭ (સંભવતઃ) કે ૧૬૭૧થી ૧૬૯૦નાં રચનાવર્ષો દર્શાવે છે.

આ સંગ્રહમાં શામલશાનો વિવાહ પ્રેમાનંદની અધિકૃત રચના નથી, એ અર્વાચીન સમયની સરજત હોય એવું જ જણાય છે. શ્રાદ્ધ પળ પ્રેમાનંદની કૃતિ નથી પણ એ મધ્યકાલીન તો છે જ, પ્રેમાનંદ પછીના સમયની. ઋક્મિણીહરણ, સસમસ્કંધ જેવી બીજી થોડીક કૃતિઓ પણ પ્રેમાનંદની હોવા વિશે શંકા છે. એ પણ પાછળના સમયની હોવા સંભવ છે.

આ ગ્રંથમાં આશરે ૩૨૦૦ શબ્દોને અને રૂઢિપ્રયોગોને સમાવતો મોટો કોશ છે. એમાં 'આણે' (=લાવે), 'આદરું' (=શરૂ કરું), 'આણું' જેવા અત્યારે પ્રચલિત થોડા શબ્દો છે તે આ સંકલિત કોશમાં છોડી દીધા છે, તે ઉપરાંત શામલશાનો વિવાહ મધ્યકાલીન કૃતિ ન હોઈ એના શબ્દો પણ છોડી દીધા છે.

મદમો.

(શામલ ભટકૃત) મદનમોહના, સંપા. હરિવલ્લભ ચૂ. ખાયાણી, પ્રકા. ભારતીય વિદ્યાભવન, મુંબઈ, ૧૯૫૫.

કૃતિમાં રચનાવર્ષ નથી. પરંતુ શામલની અન્ય કૃતિઓ ૧૭૧૮થી ૧૭૬૫નાં રચનાવર્ષો બતાવે છે.

ગ્રંથમાં ૫૦૦ ઉપરાંત શબ્દોને સમાવતો શબ્દકોશ છે. કેટલાક શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ આપી છે.

મદમો-૨.

(શામલ ભટકૃત) મદનમોહના, સંપા. હરિવલ્લભ ચૂ. ખાયાણી, પ્રકા. પાશ્વ પ્રકાશન, અમદાવાદ, ૧૯૮૯.

પહેલી આવૃત્તિ તરીકે ઓઢાયાયેલી આ વસ્તુતઃ બીજી આવૃત્તિ છે. આ આવૃત્તિનો શબ્દકોશ એકલે સ્થાને અર્થનો સુધારો બતાવે છે તેટલા

પૂરતો અહીં એનો ઉપયોગ કર્યો છે.

મોસાચ. (વિશ્વનાથ જાનીરચિત) *મોસાચાચરિત્ર*, સંપા. મહેન્દ્ર અ. દવે, પ્રકા. પરિમાણ પ્રકાશન, અમદાવાદ, ૧૯૮૭.

આ કૃતિનું રચનાવર્ષ ૧૬૫૨ (સં.૧૭૦૮) છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૮૦ શબ્દો છે.

રૂપચ. (શિવદાસકૃત) *રૂપસેન વૃતુષ્પદિકા*, સંપા. કનુભાઈ વ્ર. શેઠ, પ્રકા. ફાર્બસ ગુજરાતી સભા, મુંબઈ, ૧૯૬૮.

કૃતિમાં રચનાવર્ષ નથી, પરંતુ કવિ શિવદાસ સોઠમી સદીના અંતમાં કે સત્તરમી સદીના આરંભમાં થયા હોવાનું અનુમાન થયું છે.

શબ્દકોશમાં ૭૦ જેટલા શબ્દો છે. એમાં ક્વચિત્ વર્ણક્રમખંડ દેખાય છે.

રુસ્તસ. (કવિ શામલ મટ્ટરચિત) *રુસ્તમનો સલોકો*, સંપા. હરિવલ્લભ ચૂ. ખાયાણી, પ્રકા. ફાર્બસ ગુજરાતી સભા, મુંબઈ, ૧૯૫૬.

કૃતિની રચના ૧૭૨૫(સં.૧૭૮૧)માં થયેલી છે.

શબ્દકોશમાં ૮૦ જેટલા શબ્દો છે. એકથી વધુ સ્થાનનિર્દેશ કર્યા છે.

પરિશિષ્ટ રૂપે એક પ્રતમાંની ટિપ્પણીઓ નોંધી છે તેમાં કેટલાક શબ્દાર્થો છે તે શબ્દકોશના શબ્દો પરત્વે પણ ક્યાંક માર્ગદર્શક બને છે.

લલિરા. (ક્ષમાકલશકૃત) *લલિતાંગકુમાર રાસ*, સંપા. કનુભાઈ વ્ર. શેઠ, ધનવંત તિ. શાહ, પ્રકા. સમતા પ્રકાશન, અમદાવાદ, ૧૯૮૨.

કૃતિનું રચનાવર્ષ ૧૪૯૭ (સં.૧૫૫૩) છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૮૦ શબ્દો છે. એમાં છાપભૂલો છે ને સ્થાનનિર્દેશમાં પણ ક્યાંક ભૂલ થયેલી છે.

લાવલ. કવિ લાવણ્યસમયની લઘુ કાવ્યકૃતિઓ, સંપા. શિવલાલ જેસલપુરા, પ્રકા. પોતે, વિરમગામ, ૧૯૬૯.

સંગૃહીત કૃતિઓ ૧૪૯૭(સં.૧૫૫૩)થી ૧૫૩૧ (સં.૧૫૮૭) આસપાસનાં રચનાવર્ષો દર્શાવે છે.

શબ્દકોશમાં ૧૪૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે. એમાં 'ગઢ' 'દોટ' જેવા અત્યારે જાણીતા કોઈ શબ્દો છે, 'નડ' 'નવડ' 'નડડ' જેવા અત્યારના શબ્દથી કેવળ અંત્ય સ્વરનો જ ઉચ્ચારભેદ દર્શાવતા શબ્દો છે, ને 'પડઠ' 'પડઠા' જેવા કેવળ વ્યાકરણી રૂપે કરીને જુદા પડતા શબ્દો પણ છે.

શબ્દોનાં વ્યાકરણી રૂપો ઓઠાઠાવ્યાં છે અને ક્વચિત્ શબ્દમૂળ દર્શાવેલ છે.
સ્થાનનિર્દેશ એકથી વધુ કરેલ છે.

વસંત્., વસંતવિલાસ ફાગુ, સંપા. મધુસૂદન મોદી, પ્રકા. રાજસ્થાન પ્રાચ્ય વિદ્યા
વસંત્(લ). પ્રતિષ્ઠાન, જોધપુર, ૧૯૬૦.

કૃતિનું રચનાવર્ષ નથી, પણ એના રચનાસમય વિશે ૧૨૫૦થી ૧૩૫૦
સુધીનાં અનુમાનો થયાં છે.

આ સંગ્રહમાં વસંતવિલાસી બૃહદ્ વાચના તથા લઘુ વાચના બન્ને
આપવામાં આવેલ છે અને બન્નેના અલગ શબ્દકોશ આપવામાં આવેલ છે.
લઘુ વાચનાના શબ્દકોશમાં આશરે ૫૦૦ અને બૃહદ્ વાચનાના શબ્દકોશમાં
આશરે ૮૦૦ શબ્દો છે. એમાં 'અતિ' 'અપાર' 'અવતાર' 'ઉદર' જેવા
અત્યારે પ્રચલિત શબ્દો પણ છે તે બતાવે છે કે શબ્દકોશ લગભગ અશેષપણે
કરવાની નેમ છે. શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ દર્શાવવામાં આવી છે. અર્થો અંગ્રેજીમાં
છે, જેનો આ સંકલિત કોશમાં અનુવાદ કરી લેવામાં આવ્યો છે. શુદ્ધિપત્રકમાં
શબ્દકોશવિષયક શુદ્ધિઓ પણ છે ને કૃતિ વિશે ટિપ્પણો છે તેમાં પણ
શબ્દાર્થ-સમજૂતી છે.

વસંતિ. વસંતવિલાસ, સંપા. કાન્તિલાલ બ. વ્યાસ, પ્રકા. એન. એમ. ત્રિપાઠી પ્રા.
લિ., મુંબઈ, પુનર્મુદ્રણ ૧૯૬૯.

આમાં પણ બૃહદ્ અને લઘુ બન્ને વાચના સમાવિષ્ટ છે. શબ્દકોશ બન્ને
વાચનાને આવરી લેતો ભેગો જ છે. એમાં ૧૦૦ જેટલા શબ્દો છે. 'અંગ'
'અધીર' 'અનંદ' જેવા શબ્દો બતાવે છે કે શબ્દકોશ લગભગ અશેષપણે
આપવાની નેમ રાખી છે. શબ્દોનાં વ્યાકરણી રૂપ ઓઠાઠાવ્યાં છે, એકથી
વધુ વ્યાકરણી રૂપ નોંધ્યાં છે અને વ્યુત્પત્તિ પણ આપી છે. અર્થ ગુજરાતી
તેમજ અંગ્રેજી બન્ને ભાષામાં આપ્યા છે, જેનો આ સંકલિત કોશમાં લાભ
લીધો છે. કૃતિનાં ટિપ્પણ અને અનુવાદ આપેલાં છે તે પણ મદદરૂપ થઈ
શકે.

કોઈક ઉપયોગી શબ્દો પેટામાં જતા રહ્યા છે તેથી શબ્દકોશમાં સીધા
જોવા ન મળે એવું બન્યું છે. જેમકે 'અલિ'ના પેટામાં 'અલિજન' 'અલિરાજ'
શબ્દો છે, 'નવી'ના પેટામાં 'નવનેહ' 'નવરંગ' વગેરે શબ્દો છે.

વસંતિ(બ્રા). ધ વસંતવિલાસ, સંપા. ડબલ્યૂ. નોર્મન બ્રાઉન, પ્રકા. અમેરિકન ઑરિએન્ટલ,
ન્યૂહેવન, ૧૯૬૨.

આમાં પણ બન્ને વાચના છે. શબ્દકોશ બન્નેનો ભેગો જ છે. અન્ય

સંપાદનોમાં પાઠાંતર રૂપે જ રહેલાં પદ્યોના શબ્દો પણ અહીં શબ્દકોશમાં સ્થાન પામ્યા છે. શબ્દકોશ સર્વગ્રાહી છે અને ૧૦૦૦ જેટલા શબ્દોને સમાવે છે. શબ્દોનાં વ્યાકરણી રૂપ ઓછાંબાં છે અને શબ્દમૂળ દર્શાવેલ છે. સમાસાત્મક શબ્દો સમાસ રૂપે નોંધાયા છે, તે ઉપરાંત પાછળનો શબ્દ ઘણી વાર અલગ પણ આપ્યો છે. 'વંદરવાલ' જેવો શબ્દ તો બે ટુકડે 'વંદર' અને 'વાલ' એમ જ મળે છે.

વાગ્મવા. (મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાય કૃત) *વાગ્મટાલંકાર બાલાવબોધ*, સંપા. ધોગીલાલ જ. સાંડેસરા, પ્રકા. મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલય, વડોદરા, ૧૯૭૫.
બાલાવબોધની રચના ૧૪૭૯(સં.૧૫૩૫)માં થયેલ છે.

શબ્દકોશમાં ૧૩૦ જેટલા શબ્દો છે. '૦તુ' જેવા પ્રત્યયોનો પણ એમાં સમાવેશ છે. સ્થાનનિર્દેશ એકથી વધુ – ક્યાંક બધા જ – કરેલા છે. મૂળ સંસ્કૃત કૃતિ પણ આપેલ હોઈ અર્થોને ચકાસવાની એક સગવડ મળે છે.

વિક્રમ. (રાજશીલકૃત) *વિક્રમલાપરાચરિત્ર*, સંપા. કનુભાઈ વ્ર. શેઠ, ધનવંત તિ. શાહ, પ્રકા. સમતા પ્રકાશન, અમદાવાદ, ૧૯૮૨.
કૃતિ ૧૫૦૭(સં.૧૫૬૩)માં રચાયેલી છે.

શબ્દકોશમાં ૧૨૦ જેટલા શબ્દો છે. કેટલાક શબ્દો પરત્વે શબ્દમૂળ દર્શાવેલ છે.

વિક્રા. (ઉદયભાનુકૃત) *વિક્રમચરિત્ર રાસ*, સંપા. બલવંતરાય ઠાકોર, પ્રકા. મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલય, વડોદરા, ૧૯૫૭.
કૃતિ ૧૫૦૯(સં.૧૫૬૫)માં રચાયેલી છે.

બલવંતરાય ઠાકોરના આ મરણોત્તર પ્રકાશનનો શબ્દકોશ રણજિત પટેલે તૈયાર કર્યો છે. એમાં આશરે ૩૦૦ શબ્દો છે. ઉચ્ચારભેદવાળા શબ્દો એક મુખ્ય શબ્દના પેટામાં નોંધ્યા છે. તેથી 'ભારોટ'ના પેટામાં 'ભારવટ્ટિ' મળે છે.

વિમપ્ર. (લાવણ્યસમયવિરચિત) *વિમલપ્રબંધ*, સંપા. ધીરજલાલ ધનજીભાઈ શાહ, પ્રકા. ગુજરાત સાહિત્ય સભા, અમદાવાદ, ૧૯૬૫.
કૃતિ ૧૫૧૨(સં.૧૫૬૮)માં રચાયેલી છે.

શબ્દકોશમાં ૭૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે. એમાં '૦હિ' બગેરે કેટલાક પ્રત્યયોનો પણ સમાવેશ થાય છે.

વિરાપ. (શાલિસૂરિવિરચિત) *વિરાટપર્વ*, સંપા. ચિમનલાલ ત્રિવેદી, કનુભાઈ શેઠ,

પ્રકા. ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ, ૧૯૬૬.

કૃતિ પંદરમી સદીમાં ૧૪૨૨ પૂર્વે રચાઈ હોવાનું નક્કી થાય છે.

શબ્દકોશમાં ૪૫૦ જેટલા શબ્દો છે. 'રહે' 'રહવડઈ' 'રૂપઈ' 'રૂઝઉં' જેવા સામાન્ય ઉચ્ચારમેદથી અત્યારે પ્રચલિત શબ્દો પણ નોંધાયા છે. શબ્દોનાં વ્યાકરણી રૂપો ઓળખાવ્યાં છે ને વ્યુત્પત્તિ દર્શાવી છે.

વીસરા.

ઘ વીસઠ્ઠદેવ રાસ, એ રેસ્ટોરેશન ઑફ ઘ ટેકસ્ટ, જ્હોન ડી. સ્મિથ, પ્રકા. કેમ્બ્રિજ યુનિવર્સિટી પ્રેસ, કેમ્બ્રિજ, ૧૯૭૬.

કૃતિમાં રચનાવર્ષ નથી, પણ એની રચના ૧૪૫૦ આસપાસમાં થઈ હોવાનું અનુમાનવામાં આવ્યું છે.

શબ્દકોશ આશરે ૧૪૫૦ શબ્દોને સમાવે છે. એકેએક શબ્દ અને એકેએક પ્રયોગ નોંધવામાં આવ્યો છે. એમાં અત્યારે પ્રચલિત ઘણા શબ્દો પણ હોય જ. દેખીતી રીતે જ આ બધા શબ્દોને આ સંકલિત કોશમાં સ્થાન ન હોય. શબ્દોના વ્યાકરણી પદ્મપ્રકાર દર્શાવવામાં આવ્યા છે. ક્રિયાપદો ધાતુ રૂપે જ નોંધ્યાં છે. શબ્દમૂલ દર્શાવ્યાં છે અને શબ્દોની વિશેષ સમજૂતી માટે ટિપ્પણનો હવાલો આપ્યો છે. કૃત્તિનો અનુવાદ છે તે પણ અર્થને સ્પષ્ટ કરવામાં કામ આવે તેમ છે. અર્થો અંગ્રેજીમાં છે તેનો આ સંકલિત કોશમાં ગુજરાતી અનુવાદ કરી લીધો છે.

રાજસ્થાની ભાષાની એક લાક્ષણિકતા તરીકે અહીં સર્વત્ર 'ઠ' રાખવામાં આવ્યો છે, 'લ' નહીં, જોકે વર્ણક્રમમાં એ 'લ'ને સ્થાને જ છે. 'ઁ' ઉચ્ચારવાળા શબ્દો 'ષ' લિપિવિહીન અને 'ષ'ના જ ક્રમમાં મુકાયા છે. આ સંકલિત કોશમાં એને 'ઁ'ના ક્રમમાં લઈ લીધા છે.

વેતાપ.

(શામળ મટ્ટકૃત) વેતાલપવીસી, સંપા. અંબાલાલ સ. પટેલ, પ્રકા. ભારતીય વિદ્યાભવન, મુંબઈ, ૧૯૬૨.

કૃતિનું રચનાવર્ષ ૧૭૪૫ (સં.૧૮૦૧) છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૧૭૫ શબ્દો છે.

શબ્દકોશ હરિવલ્લભ માયાળીએ તૈયાર કરેલો છે.

શીલક.

(ઉદયકલશકૃત) શીલવતી કથા, સંપા. કનુભાઈ બ્ર. શેઠ, ધનંત તિ. શાહ, પ્રકા. સમતા પ્રકાશન, અમદાવાદ, ૧૯૮૨.

કૃતિનું રચનાવર્ષ ૧૫૫૨ (સં.૧૬૧૮) છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૧૦૦ શબ્દો છે. થોડા શબ્દોમાં વ્યુત્પત્તિ દર્શાવી છે. કોઈક શબ્દો વર્ણક્રમભંગથી મુકાયા છે.

શૃંગામં. (જયવંતસૂરિકૃત) શૃંગારમંજરી (શીલવતીચરિત્ર રાસ), સંપા. કનુભાઈ વ્ર. શેઠ, પ્રકા. લાલભાઈ દલપતભાઈ ભાસ્તીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર, અમદાવાદ, ૧૯૭૮.

કૃતિ ૧૫૫૮(સં.૧૬૧૪)માં રચાયેલી છે.

શબ્દકોશમાં ૫૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે. કેટલાક શબ્દોમાં વ્યુત્પત્તિ દર્શાવી છે. શબ્દકોશમાં કેટલીક છાપભૂલો રહી ગઈ છે. અસંગત શબ્દ અને અર્થ પણ એક સ્થાને આવી ગયેલ છે ને વર્ણક્રમભંગ પણ થયો છે.

ષડાવા. (તરુણપ્રભાચાર્યકૃત) ષડાવશ્યક બાલાવબોધ, સંપા. પ્રબોધ વે. પંડિત, પ્રકા. ભારતીય વિદ્યાભવન, મુંબઈ, ૧૯૭૬.

કૃતિ ૧૩૫૫(સં.૧૪૧૧)માં રચાયેલી છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૨૩૦૦ શબ્દો છે. શબ્દકોશ સર્વગ્રાહી કરવાનો આશય જણાય છે તેથી 'અમુક' 'અરણ્ય' 'આદિત્યુ' 'આકર્ષઈ' જેવા શબ્દો જોવા મળે છે, જોકે છતાં કૃતિમાંના અનેક મધ્યકાલીન શબ્દો કોશમાં આવી શક્યા નથી. શબ્દોના અર્થ અંગ્રેજીમાં છે ને એમને વિશે વ્યાકરણ તથા વ્યુત્પત્તિવિષયક વીગતે નોંધ છે, અન્યત્ર મહત્તા સમાંતર પ્રયોગો પણ નોંધ્યા છે. અનુસ્વારવાળા શબ્દો જેતે વર્ણમાં છેલ્લે લીધા છે, જેમકે 'કૌશામ્બી' પછી 'કંપાવતઽ' 'કાંગુણ' વગેરે આવે છે, જોકે 'કૃમિ' એ પછી છે. શબ્દોના રૂપભેદો પેટામાં મૂક્યા છે ને એકથી વધુ સ્થાનનિર્દેશ કર્યા છે.

ષષ્ટિપ્ર. (નેમિચન્દ્ર મંડારીવિરચિત) ષષ્ટિશતક પ્રકરણ (ત્રણ બાલાવબોધ સહિત), સંપા. મોગીલાલ જ. સાંડેસરા, પ્રકા. મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલય, વડોદરા, ૧૯૪૩.

મૂળ પ્રાકૃત કૃતિ પરના ત્રણ બાલાવબોધો ૧૪૪૦(સં.૧૪૯૬)થી ૧૪૬૯(સં.૧૫૨૫)નાં રચનાવર્ષો બતાવે છે.

શબ્દકોશ સ્વાભાવિક રીતે જ ત્રણ ગુજરાતી બાલાવબોધોનો છે. એમાં ૨૭૫ જેટલા શબ્દો છે. શબ્દોનાં વ્યાકરણી રૂપો ઓછાવાળાં છે, વ્યુત્પત્તિ આપી છે અને અર્થવિષયક વિસ્તૃત નોંધો કરી છે. સ્થાનનિર્દેશ બધા જ કરવાની નેમ જણાય છે. 'રુલઈ' પછી 'કુટકઈ' અને 'દ્વઈ' આવે એટલો મોટો વર્ણક્રમભંગ પણ થયેલ છે. ઉચ્ચારભેદવાળાં શબ્દો એક મુખ્ય શબ્દના પેટામાં દર્શાવ્યા છે.

ત્રણ બાલાવબોધો લગભગ સમાંતર ચાલતા હોઈ, એક બાલાવબોધના શબ્દનો ખુલાસો બીજા બાલાવબોધમાંથી મળે એવું બને છે.

સમ્યચો. (યશોવિજયજીવિરચિત) સમ્યક્ત્વ ષટ્સ્થાન ઘડપડ (સ્વોપન્ન બાલાવબોધ સહિત), સંપા. પ્રદ્યુમ્નવિજયજી ગણિ, પ્રકા. અંધેરી ગુજરાતી જૈન સંઘ, મુંબઈ, સં.૨૦૪૬.

કૃતિ તથા બાલાવબોધ બન્ને મુજરાતીમાં છે. બાલાવબોધ ૧૬૮૫ (સં.૧૭૪૧)માં રચાયો હોય એમ સમજાય છે. યશોવિજયજીની અન્ય કૃતિઓ ૧૬૫૫થી ૧૬૮૩નાં રચનાવર્ષો બતાવે છે.

શબ્દકોશ નાનકડો - ૩૩ શબ્દોનો જ - છે, જેમાં સ્વાભાવિક રીતે જ ઘણા મધ્યકાલીન શબ્દો બાકાત રહ્યા છે. અહીં લાભ એ છે કે મૂળ ગાથાના શબ્દોનો સ્વોપન્ન વૃત્તિમાં જ અર્થ કરેલો છે. તેથી તત્કાલીન શબ્દાર્થની સીધી માહિતી મળે છે.

સિંહા(મ). (મલયચન્દ્રકૃત) સિંહાસનચત્રીસી, સંપા. રણજિત મો. પટેલ ('અનામી') પ્રકા. મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલય, વડોદરા, ૧૯૭૦.

કૃતિ ૧૪૬૩(સં.૧૫૧૯)માં રચાયેલી છે.

શબ્દકોશમાં ૧૨૦ જેટલા શબ્દો છે. ઘણા શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ આપી છે, એકથી વધુ સ્થાનનિર્દેશ કર્યા છે અને અર્થવિષયક નોંધો પણ છે. ક્રિયાપદો ધાતુ રૂપે આપી પછી કૃતિમાંનું એનું વ્યાકરણી રૂપ પણ આપ્યું છે. ક્વચિત્ ઉચ્ચારભેદવાળો શબ્દ પેટામાં મુકાયો છે, જેમકે 'અલ્પ'ના પેટામાં 'અલ્પ'.

સિંહા(શા). (શામળ ષટ્કૃત) સિંહાસનચત્રીશી, સંપા. હરિવલ્લભ ખાયાણી, પ્રકા. ભારતીય વિદ્યામંડળ, મુંબઈ, ૧૯૬૦.

આમાં સંઘરાયેલી સિંહાસન-ચત્રીશીની વાર્તાઓ ૧૭૨૯થી ૧૭૪૫ના ગાળામાં રચાયેલી છે.

શબ્દકોશમાં ૨૫૦ જેટલા શબ્દો છે. સ્થાનનિર્દેશ બધા કર્યા હોય એવું જણાય છે. કેટલાક શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ દર્શાવી છે.

સ્થૂલિપ્ર. (હલરાજકૃત) સ્થૂલિપ્રકર પ્રગુ - એક પરિચય, સંપા. કનુભાઈ વ્ર. શેઠ, સ્વાધ્યાય પુ.૮ અં.૩, એપ્રિલ ૧૯૭૧.

કૃતિ ૧૩૫૩(સં.૧૪૦૯)માં રચાયેલી છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૭૦ શબ્દો છે. ક્વચિત્ વર્ણક્રમભંગ થયો છે.

હમ્મીપ્ર. (અમૃતકલશકૃત) હમ્મીપ્રબંધ, સંપા. ભોગીલાલ જ. સાંડેસરા, સોમાખાઈ ધૂ. પારેખ, પ્રકા. મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલય, વડોદરા, ૧૯૭૩.

કૃતિ ૧૫૧૮(સં.૧૫૭૫)માં રચાયેલી છે.

શબ્દકોશમાં ૨૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે. ઉચ્ચારમેદવાળા શબ્દો પેટામાં મૂક્યા છે. કેટલાક શબ્દોમાં સ્થાનનિર્દેશ એકથી વધુ કર્યા છે.

હરિહ્યા. (રત્નદાસકૃત) **હરિશ્ચન્દ્રાખ્યાન**, સંપા. કેશવલાલ હ. ધ્રુવ, પ્રકા. ગુજરાત વિદ્યાસભા, અમદાવાદ, ૧૯૨૭.

કૃતિ ૧૬૪૮ (સં. ૧૭૦૪)માં રચાયેલી છે.

શબ્દકોશમાં આશરે ૨૭૫ શબ્દો છે 'દારિક્ષ' 'દિનકર' જેવા ઘણા જાણીતા સંસ્કૃત શબ્દો એમાં છે. શબ્દમૂલ દર્શાવેલ છે.

હરિવિ. (અજ્ઞાતકર્તૃક) **હરિવિલાસ** : **રાસતીલા**, સંપા. હરિવલ્લભ ખાયાળી અને અન્ય, પ્રકા. પોતે, અમદાવાદ, ૧૯૮૮.

કૃતિનું રચનાવર્ષ નથી, પણ એનો રચનાસમય ૧૪૫૦થી ૧૫૫૦ (વિક્રમની સોઠમી શતાબ્દી) અનુમાનવામાં આવ્યો છે.

સંગ્રહમાં બીજી કૃતિઓ પણ છે, પરંતુ શબ્દાર્થ **હરિવિલાસ**ના જ આપવામાં આવ્યા છે. એમાં ૯૦ જેટલા શબ્દો છે. થોડા શબ્દોમાં વ્યુત્પત્તિ આપી છે.

કૃતિનો અનુવાદ આપવામાં આવ્યો છે તેમાંથી કેટલાક શબ્દાર્થની ચાવી મળે છે.

શબ્દકોશ માટે ઉપયોગમાં લેવાયેલા ગ્રંથોની સમયાનુક્રમણી

આમ તો, કેટલાક ગ્રંથો સમયના લાંબા ગાળાને આવરે છે, છતાં ભાષાના વિકાસ-ઇતિહાસનો અભ્યાસ કરનારને આ સમયાનુક્રમણીમાંથી કેટલોક આધાર અવશ્ય સાંપડી રહેશે.

સમય	ગ્રંથ કે કૃતિ
૧૨મીથી ૧૪મી સદી	પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્યસંચય
૧૨મી પૂર્વાર્ધથી ૧૪મી પૂર્વાર્ધ	ऐतिहासिक जैन काव्यसंग्रह
૧૩મી પૂર્વાર્ધથી ૧૪મી પૂર્વાર્ધ	તેરમા-ચૌદમા શતકનાં ત્રણ પ્રાચીન-ગુજરાતી કાવ્યો
૧૨૫૦થી ૧૩૫૦ દરમ્યાન	વસંતવિલાસ (ફાગુ)
૧૨૮૫ આસપાસથી ૧૬૮૨	પ્રાચીન ફાગુસંગ્રહ
૧૩૫૩	સ્થૂતિમદ્ર ફાગુ
૧૩૫૪થી ૧૪૨૯	ગુર્જર રાસાવલી
૧૩૫૫	ષડાવશ્યક બાલાવબોધ
૧૪૦૦થી ૧૪૭૫ આસપાસ	પંદરમાં શતકનાં ચાર ફાગુકાવ્યો
૧૫મી સદી	નરસિંહની કાવ્યકૃતિઓ, નરસિંહ મહેતાનાં પદ, નરસિંહ મહેતાનાં પદ

१५मी पहेलुं चरण	विराटपर्व
१४४०थी १४९०	'षष्टिशतक प्रकरण'ना त्रण बालावबोध
१४५० आसपास	वीसळदेव रास
१४५०थी १५५० दरम्यान	हरिविलास
१५मी त्रीजुं चरण	उषाहरण
१५मी उत्तरार्धथी १७मी पूर्वार्ध	ऐतिहासिक राससंग्रह
१४६३	सिंहासनबत्तीसी (मलयचंद्र)
१४७९	वाग्भटालंकार बालावबोध
१४७९थी १७०५	आरामशोभा रासमाळा
१४८७	उपदेशमाला बालावबोध
१४९०	नेमिरंगरत्नाकर छंद, प्रबोधप्रकाश
१४९७	ललितांगकुमार रास
१४९७थी १५३१	लावण्यसमयनी लघु काव्यकृतिओ
१५मी अंतभाग	कृष्णचरित्र
१५मी अंत के १६मी आरंभ	अंगदविष्टि, कृष्ण-बालचरित
१५०० आसपास	अभिवन-ऊझणुं
१६मी पूर्वार्ध आसपास	कादंबरी, नलाख्यान
१५०७	विक्रमखापराचरित्र
१५०९	विक्रमचरित्र रास
१५१२	विमलप्रबंध
१५१७	कामावती
१५१८	हम्मीरप्रबन्ध
१५४९	कर्पूरमंजरी
१५५०	प्रद्युम्नकुमार चुपई
१५५२	शीलवती कथा
१५५६	नल-दवदंती रास
१५५८	शृंगारमंजरी
१५८३	अंबड विद्याधर रास
१६मी अंत के १७मी आरंभ	रूपसेन चतुष्पदिका
१७मी पूर्वार्ध	उक्तिरत्नाकर, जिनराजसूरि-कृति-कुसुमांजलि
१६०४थी १६९८	सत्तरमा शतकनां प्राचीन गुर्जर काव्य

૧૭ની મધ્યભાગ	અરખાની કાવ્યકૃતિઓ, અરખાના છપ્પા, ચિત્તવિચાર-સંવાદ, ચતુરચાલીશી, પ્રેમપચીસી
૧૬૪૮	હરિશ્ચન્દ્રાધ્યાન
૧૬૪૯	અરેગીતા
૧૭મી ઉત્તરાર્ધ	પ્રેમાનંદની કાવ્યકૃતિઓ
૧૬૫૨	મોસાઢાચરિત્ર
૧૭મી ચોથું ચરણ	દશમસ્કંધ
૧૬૮૨ પહેલાં	પંચદંડની વાર્તા
૧૬૮૫ કે ૧૭મી ઉત્તરાર્ધ	સમ્યક્ત્વ ષટ્સ્થાન ચતુષ્પદ
૧૮મી પૂર્વાર્ધ	દેવકીજી છ ભાયારો રાસ
૧૭૧૩ કે તે પૂર્વે	આનંદઘન વાઘીસી સ્તબક
૧૭૧૮થી ૧૭૬૫ આસપાસ	ચંદ્ર-ચંદ્રાવતી વારતા, નંદબત્રીસી, મદનમોહના
૧૭૨૫	રૂસ્તમનો સલોકો
૧૭૨૯થી ૧૭૪૫ દરમ્યાન	કસ્તુરચંદની વારતા, સિંહાસનબત્રીશી (શામળ)
૧૭૪૫	વેતાલપચીસી

સંદર્ભગ્રંથો

(શબ્દાર્થનિર્ણય તથા વ્યુત્પત્તિના વિષયમાં સહાયરૂપ થયેલા મહત્વના ગ્રંથોનો પરિચય) *અનુશીલનો*, હરિવલ્લભ ચૂ. ભાયાળી, પ્રકા. ધી પૉપ્યુલર પબ્લિશિંગ હાઉસ, સૂરત, ૧૯૬૫.

આ ગ્રંથમાં પૃ.૭૮-૯૨ પર પ્રાકૃત-અપભ્રંશ અને પ્રાચીન ગુજરાતીના ૨૫ જેટલા શબ્દોની પ્રયોગોની નોંધપૂર્વક ચર્ચા છે તે અહીં ઉપયોગી થઈ છે.

અભિધાન વિન્તામણિ કોશ (હિમચન્દ્રચાર્યવિરચિત), અનુ. સંપા. વિજયકસ્તૂરસૂરિજી, પ્રકા. જસવંતલાલ ગિરધરલાલ શાહ, અમદાવાદ, વિ.સં.૨૦૧૩.

આ નામકોશ છે. નામો જુદાજુદા વર્ગોમાં રજૂ થયાં છે, જેમકે દેવાધિદેવો, દેવો, મનુષ્યો, તિર્યંચો, નારકી, સાધારણ પદાર્થો વગેરે. એમાં ઘણા પેટાવર્ગો પણ પડે છે જેમકે તિર્યંચોમાં પૃથ્વીકાય, વનસ્પતિકાય, કૃમિઓ, સ્થલચારો, હેચર, જલચર, વગેરે; સાધારણ પદાર્થોમાં ઘીજવસ્તુઓ, ભાવો, ગુણો, ક્રિયાઓ વગેરે. વઢી નામોના સઘઢા પર્યાયો પણ આપવામાં આવ્યા છે. આ રીતે, આ કોશ સંસ્કૃત ભાષાનાં સર્વ નામોને અશેષપણે સંઘરે છે. તેમ પ્રાકૃત-અપભ્રંશ-દેશ્ય ભાષાથી પ્રભાવિત નામો પણ એમાં છે. કુલ ૧૫૦૦૦ જેટલાં નામો એમાં છે. અનુવાદમાં એના ગુજરાતી પર્યાયો નોંધાયા છે. પાછઢ સંસ્કૃત શબ્દોની તેમજ ગુજરાતી શબ્દોની એમ બે વર્ણાનુક્રમિકસૂચિઓ છે. કેટલાક વિરલ શબ્દાર્થોમાં આ કોશ ચાવીરૂપ બન્યો છે.

ઉર્દૂ હિન્દી શબ્દકોશ, સંપા. મુહમ્મદ મુસ્તફાં ખાં 'મદ્દાહ', પ્રકા. ઉત્તર પ્રદેશ હિન્દી સંસ્થાન, લાહનઝ, ૧૯૮૧ (ષષ્ઠ સંસ્કરણ)

સાનુસ્વાર વર્ણો પહેલાં અને નિરનુસ્વાર પછી એ વર્ણક્રમ અહીં છે. એટલેકે 'કં' પહેલાં અને 'ક' પછી. મધ્યકાલીન ગુજરાતીમાં વપરાયેલા કેટલાક ફારસી-અરબી શબ્દો માટે તેમજ કેટલાક શબ્દોની એમની આજે અપરિચિત અર્થછાયા માટે આ કોશ કામમાં આવ્યો છે. આ કોશમાં ૩૫૦૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે.

ગુજરાતી ભાષાનો લઘુ વ્યુત્પત્તિકોશ, સંપા. હરિવલ્લભ ભાયાળી, પ્રકા. ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી, ગાંધીનગર, ૧૯૯૪.

અત્યારે પ્રચલિત ગુજરાતી શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ આમાં આવી છે. વ્યુત્પત્તિમાં પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત ભૂમિકાનાં શબ્દરૂપો નોંધ્યાં છે. ટર્નરને અનુસરી સંસ્કૃત-પ્રાકૃતનાં કલ્પિત રૂપોનો પણ આશ્રય લીધો છે. આશરે ૩૦૦૦ શબ્દો આમાં સમાવેશ પામ્યા છે. પાછલ કેટલાક શબ્દો વિશે વ્યુત્પત્તિ તથા પ્રયોગવિષયક ટૂંકી નોંધ આપી છે તેમાં મૂળ શબ્દકોશમાં નહીં આવેલા પ્રાચીન શબ્દો પણ જોવા મળે છે.

આ કોશના ઠીકઠીક શબ્દો ઉદ્ધારમેદે મધ્યકાલમાં મળે છે એટલે વ્યુત્પત્તિના વિષયમાં આ ગ્રંથ ઘણો માર્ગદર્શક બન્યો છે.

ગુજરાતીમાં પ્રચલિત ફારસી શબ્દોનો સાર્થ વ્યુત્પત્તિ કોશ, ભાગ ૧થી ૪, સંપા. છોટુભાઈ રણછોડજી નાયક, પ્રકા. ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ, ૧૯૭૨-૧૯૮૮.

આ કોશમાં ગુજરાતીમાં પ્રચલિત શબ્દોનાં મૂળ અરબી-ફારસી રૂપ તેમજ અર્થ દર્શાવવામાં આવ્યાં છે અને ગુજરાતીમાં શબ્દ જે અર્થ કે અર્થોમાં પ્રચલિત હોય તે પણ આપવામાં આવેલ છે. કેટલેક ઠેકાણે શબ્દના પ્રયોગ દર્શાવતી પંક્તિઓ પણ ઉદ્ધૃત થઈ છે. કોશમાં આશરે છ હજાર શબ્દો છે.

ઉદ્ધૃત થયેલી કેટલીક પંક્તિઓ મધ્યકાલીન કૃતિઓમાંથી છે, તે ઉપરાંત પણ મધ્યકાલમાં વપરાયેલા કેટલાક ફારસી શબ્દો અહીં જડે છે, તેથી અર્થનિર્ણયમાં આ કોશ પણ ઉપયોગી થયો છે.

દેશી શબ્દકોશ, સંપા. મુનિ દુલહરાજ, પ્રકા. જૈન વિશ્વભારતી, લાડનું, ૧૯૮૮.

આ ગ્રંથમાં દેશી શબ્દો એના અર્થ ને પ્રયોગના સ્થાનનિર્દેશ સાથે આપવામાં આવેલ છે. કેટલેક સ્થાને ઉક્તિ પણ ઉદ્ધૃત થઈ છે. અર્થ હિંદી ભાષામાં આપવામાં આવ્યા છે. આશરે ૧૧૦૦૦ શબ્દોનો એમાં સમાવેશ છે. પરિશિષ્ટ રૂપે ઉત્તરકાલીન પ્રાકૃત ગ્રંથોમાં એમના સંપાદકોએ આપેલા શબ્દકોશોને સંકલિત કરી લેતો એક કોશ આપવામાં આવ્યો છે, જેમાં આશરે ૩૦૦૦ શબ્દો છે. બીજા પરિશિષ્ટમાં દેશી ધાતુઓનો અર્થ સાથેનો અને કેટલેક સ્થાને આધાર પણ નિર્દેશતો કોશ છે, જેમાં ૧૬૦૦

જેટલા ધાતુશબ્દો છે. પરિશિષ્ટના બન્ને કોશોના ઘણા શબ્દો, સ્વાભાવિક રીતે જ, મૂળ કોશમાં મળે છે. વર્ણક્રમ આ પછીના પ્રાકૃત કોશ પ્રમાણે છે.

મધ્યકાલમાં વપરાશમાં રહેલા દેશી શબ્દો પરત્વે આ કોશ ઘણો ઉપયોગી થયો છે.

પાઙ્ગલસદમહર્ણવો, પંડિત હરગોવિંદાસ ત્રિ. શેઠ, પ્રકા. પ્રાકૃત ગ્રંથ પરિષદ, વારાણસી, ૧૯૬૩ (દ્વિતીય સંસ્કરણ).

પ્રાકૃત ભાષાના આ કોશમાં શબ્દાર્થ આધારગ્રંથના નિર્દેશ સાથે આપવામાં આવ્યા છે. ક્વચિત્ પંક્તિ પણ ઉદ્ભૂત થઈ છે. અર્થ હિન્દી ભાષામાં છે. સમાવિષ્ટ શબ્દોમાં સંસ્કૃતમાંથી ઊતરી આવેલા તેમજ દેશ્ય ભાષાના શબ્દો પણ છે. સાનુસ્વાર વર્ણો નિરનુસ્વાર વર્ણોની પૂર્વે છે, પણ પાછલ સ્વરવાળા વર્ણો પહેલાં મુકાયા છે. જેમકે, ક, કઙ્ વગેરે, પછી કં, કંઙ્ વગેરે, પછી કંક, કંકઙ્ વગેરે, પછી કકાણિ, કઙ્કુઘ વગેરે. કોશમાં આશરે ૫૭૦૦૦ શબ્દો છે.

પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાનો પ્રાકૃત ભાષા સાથેનો સંબંધ ઘણો ગાઢ હોઈ કેટલાક શબ્દોની ચાવી ઉકેલવામાં આ કોશ ખાસ કામમાં આવ્યો છે.

બૃહદ્ ગુજરાતી કોશ શ્રેણી ૧-૨, કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી, પ્રકા. યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ, ૧૯૭૬ અને ૧૯૮૧.

સાર્થ ગુજરાતી જોડણીકોશ ઉપરાંત ભગવદ્ગોમંડલ આદિ કોશોની સહાય લઈને રચાયેલા આ કોશમાં ૭૫૦૦૦થી ૮૦૦૦૦ શબ્દો સમાવિષ્ટ છે. જોકે સંસ્કૃત તત્સમ શબ્દોને બાદ કરતાં આ કોશ સાર્થ ગુજરાતી જોડણીકોશથી ખાસ વિશેષ સમગ્રી આપતો જણાતો નથી. શબ્દના અર્થ નોંધવા ઉપરાંત શક્ય બન્યું ત્યાં, શબ્દનાં મૂળ પણ દર્શાવેલ છે. સાધિત અને સામાસિક શબ્દો સ્વતંત્ર રાખ્યા છે, પણ રુદિપ્રયોગો શબ્દના પેટામાં મૂક્યા છે.

બૃહદ્ હિન્દી કોશ, સંપા. કાલિકાપ્રસાદ વગેરે, પ્રકા. જ્ઞાનમંડલ લિ., વારાણસી, ૧૯૮૪ (પંચમ સંસ્કરણ).

આ કોશમાં હિન્દી શબ્દો એના હિન્દી પર્યાય સાથે આપવામાં આવ્યા છે. ક્વચિત્ શબ્દનો પ્રયોગ દર્શાવતી પંક્તિ ટાંકવામાં આવી છે. સામાસિક શબ્દો અને રુદિપ્રયોગો શબ્દના પેટામાં લીધા છે. આમાં સંસ્કૃત શબ્દો મોટા પ્રમાણમાં સમાવી લેવાયા છે. અને કેટલાક મધ્યકાલીન શબ્દો પણ જોવા મળે છે. સાનુસ્વાર વર્ણો પહેલાં અને નિરનુસ્વાર વર્ણો પછી એવો વર્ણક્રમ છે. કુલ શબ્દસંખ્યા ૧,૪૦,૩૦૦ છે.

નોંધાયેલા કેટલાક જૂના હિન્દી શબ્દો, કેટલાક ફારસી-અરબી મૂળના શબ્દો અને કેટલાક સંસ્કૃત શબ્દોના આ કોશના અર્થો મધ્યકાલીન ગુજરાતી શબ્દોના

અર્થનિર્ણયમાં ઉપયોગી થયા છે.

મગવદ્ગોમંડલ શ્રામ ૧થી ૯, મગવતસિંહજી, પ્રકા. પ્રવીણ પ્રકાશન, રાજકોટ, ૧૯૮૬ (પુનર્મુદ્રણ).

અનેક સંસ્કૃત શબ્દો, મધ્યકાલીન શબ્દો, વિવિધ વિદ્યાશાલાના પારિભાષિક શબ્દો, ઐતિહાસિક નામો — વ્યક્તિઓ વગેરેનાં — ને સમાવતો આ કોશ માત્ર શબ્દાર્થ-કોશ નહીં પણ કંઈક અંશે સર્વસંગ્રહ બનવા તાકે છે. જોકે એમાં પૂરી અધિકૃતતા સાધી શકાઈ નથી. શબ્દોના અનેક અર્થો નોંધાય છે તે ઘણી વાર તો કાવાંપાકાં સાધનોમાંથી મેળા કરેલા જણાય છે. મધ્યકાલીન શબ્દો પરત્વે ઘણી વાર એના પ્રયોગ દર્શાવતી પંક્તિ ઉદ્ધૃત કરવામાં આવી છે. પરંતુ કરવામાં આવેલો અર્થ એમાં બંધ બેસતી ન હોય એવું પણ કોઈકોઈ વાર જોવા મળ્યું છે. તેમ છતાં કાલ્પજીપૂર્વક ઉપયોગ કરીએ તો આ ગ્રંથમાંથી કાંઈ સામગ્રી અવશ્ય મળી રહે છે. આ ગ્રંથમાં ૨,૮૧,૦૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે.

રાજસ્થાની સવદ કોસ ટાંક ૧થી ૪ ગ્રંથ ૧થી ૯, સીતારામ લાલસ, પ્રકા. રાજસ્થાની શોધ સંસ્થાન, (પછીથી) ઉપસમિતિ, રાજસ્થાની સવદ કોસ, જોધપુર, ૧૯૬૨-૧૯૭૮.

આ કોશ રાજસ્થાની શબ્દોના અર્થ હિંદી ભાષામાં આપે છે. સન્નુસ્વાર વર્ણો નિરનુસ્વાર વર્ણોની પૂર્વે મુકાયેલા છે તે ઉપરાંત વર્ણક્રમની એક ધ્યાન ખેંચતી લાક્ષણિકતા એ છે કે એમાં લ-ઠને એકરૂપ ગણી 'લ'ના ક્રમમાં સાથે જ રમ્બેલ છે. 'શ' ને 'ષ' નથી, એકત્વે 'સ' છે. એટલે 'શ'વાળા શબ્દો 'સ'માં જ શોધવાના રહે છે. શબ્દાર્થોની સાથે ઘણી વાર ઉદાહરણરૂપ પંક્તિઓ — એકથી વધુ પણ — ટાંકી છે. ચારણી ભાષાના ઘણા શબ્દોનો સમાવેશ છે, તે ઉપરાંત ઘણા ઉચ્ચારભેદોને સમાવી લેવાયા છે. અપાયેલા અર્થો સૌ ટકા પ્રમાણભૂત નથી, પણ કદાચ મગવદ્ગોમંડલ કરતાં આ કોશની પ્રમાણભૂતતા વધારે છે. આ કોશમાં આશરે ૨,૦૦,૦૦૦ શબ્દો છે.

મધ્યકાલીન ગુજરાતના જૈન સાધુકવિઓ રાજસ્થાન-ગુજરાતમાં વિહાર કરનારા હતા. તેથી રાજસ્થાનીમાં ટકેલા અને ગુજરાતમાં લુપ્ત થયેલા ઘણા શબ્દાર્થો એમની કૃતિઓમાં જોવા મળે છે. એવા શબ્દાર્થો પરત્વે આ કોશ ખૂબ ઉપયોગી થયો છે. એમ પણ કહી શકાય કે મધ્યકાલીન ગુજરાતી શબ્દકોશને સૌથી વધુ ઉપયોગી થયેલો આ કોશ છે.

લેક્સિકોગ્રેફિકલ સ્ટડિઝ ઇન જૈન સંસ્કૃત, બી. જે. સાંડેસરા અને જે. પી. ઠાકર, પ્રકા. ઓરિએન્ટલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ, બ્રોડા, ૧૯૬૨.

આમાં ત્રણ જૈન પ્રબંધોના શબ્દો, કૃતિવાર અલગઅલગ આપવામાં આવેલ છે.

રહી ગયેલા શબ્દો પૂર્તિ રૂપે આપવામાં આવેલ છે. સંસ્કૃત શબ્દોના અંગ્રેજીમાં અર્થ આપવામાં આવ્યા છે અને ઘણે સ્થાને શબ્દનો પ્રયોગ દર્શાવતી મૂઠની પંક્તિઓ ઉદ્ધૃત કરી છે. શબ્દો નાગરી લિપિમાં અને સંસ્કૃત કોશના વર્ણક્રમમાં છે. બધી કૃતિઓના થઈને કુલ ૪૦૦૦ જેટલા શબ્દો નોંધાયેલા છે, પરંતુ એક શબ્દ એકથી વધુ કૃતિઓમાં મળતો હોય એવા દાખલા પણ ઘણા છે.

જૈન સંસ્કૃત દેશી શબ્દોના સંસ્કૃતીકરણ માટે જાણીતું છે. કેટલાક શબ્દોમાં વિશિષ્ટ અર્થછાયાઓ પણ વિકસી છે. મધ્યકાલીન ગુજરાતીમાં પણ આમાંના કેટલાક શબ્દોનું અનુસંધાન દેખાય છે ને તેથી કેટલાક લાક્ષણિક શબ્દપ્રયોગોમાં આ કોશ માર્ગદર્શક બન્યો છે.

વનૌષધિકોશ, સંપા. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી, પ્રકા. પ્રાચ્યવિદ્યા મંદિર, મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલય, વડોદરા, ૧૯૮૨.

આ ગ્રંથનો મુખ્ય ભાગ તે વનસ્પતિઓનાં સંસ્કૃત નામોનો કોશ છે. મૂળ શબ્દ, એના એક કે વધુ ગુજરાતી પર્યાયો મૂળ શબ્દના અન્ય સંસ્કૃત પર્યાયો, લૅટિન પરિભાષિક પર્યાય અને મઠી શક્યા તે મરાઠી, હિંદી, પંજાબી, બંગાળી, તામિલ અને અંગ્રેજી પર્યાય – એ રીતે બધાં વનસ્પતિનામો અકાદિક્રમે આપવામાં આવ્યાં છે. આ કોશમાં આશરે ૪૫૦૦ વનસ્પતિનામો છે. ચાર પરિશિષ્ટોમાંથી પહેલામાં કચ્છી નામો ગુજરાતી પર્યાય સાથે, બીજામાં લૅટિન નામો સંસ્કૃત પર્યાય સાથે, ત્રીજામાં ગુજરાતી નામો સંસ્કૃત પર્યાયો સાથે અને ચોથામાં ‘સોઢલ-નિઘંટુ’માં મળતાં નવાં વનસ્પતિનામો સમાવાયાં છે.

મધ્યકાલીન ગુજરાતી વનસ્પતિનામોને ઉકેલવામાં આ કોશ ઉપયોગી થયો છે.

વર્ણકસમુદ્ધય ભાગ ૧ અને ૨, (ભાગ ૧) સંપા. ધોગીલાલ જ. સાંડેસરા, (ભાગ ૨) ધોગીલાલ જ. સાંડેસરા અને રમણલાલ ના. મહેતા, પ્રકા. મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વવિદ્યાલય, વડોદરા, ૧૯૫૭ અને ૧૯૫૯.

પહેલા ભાગમાં વર્ણકો છે અને બીજા ભાગમાં એને આધારે કરવામાં આવેલું સાંસ્કૃતિક અધ્યયન અને શબ્દસૂચિઓ છે. શબ્દસૂચિઓ બે પ્રકારે છે – વિષયવાર અને સામાન્ય. વિષયવાર શબ્દસૂચિમાં ભોજનસામગ્રી, વસ્ત્ર, અલંકાર, દેશપ્રદેશ, નગરરચના અને સ્થાપત્ય, રાજલોક અને પૌરલોક, શસ્ત્રાસ્ત્રો, અશ્વજાતિ વગેરેનાં નામોની સૂચિઓ છે અને સામાન્ય શબ્દસૂચિમાં એ સિવાયના સર્વ શબ્દોની સૂચિ છે. શબ્દસૂચિમાં પહેલા ભાગનો સ્થાનનિર્દેશ માત્ર છે, અર્થો નથી, પરંતુ જુદાજુદા વિષયોના જે શબ્દો છે તેની સમજૂતી એ વિષયોના સાંસ્કૃતિક અધ્યયનોમાંથી મોટે ભાગે મળે

છે, જોકે આ શબ્દો પરત્વે આ બીજા ભાગના સાંસ્કૃતિક અધ્યયનનો પૃષ્ઠાંક આપી શકાયો નથી એ અગવડ રહી ગઈ છે. સામાન્ય શબ્દોના અર્થ માટે તો એ જ્યાં વપરાયો છે તે સ્થાન જોતાં સંદર્ભ પરથી ઘણી વાર અર્થ ઝૂકતે છે. પહેલા ભાગમાં પરિશિષ્ટ ૨ તરીકે મુકાયેલ ક્રયાણક-વસ્ત્ર-આભરણ નામાવલિના શબ્દો સૂચિમાં આવ્યા નથી. વિષયવાર શબ્દસૂચિમાં આવવા જોઈતા થોડા શબ્દો સામાન્ય શબ્દસૂચિમાં રહી ગયા છે. વિષયવાર શબ્દસૂચિમાં ૩૫૦૦ જેટલા અને સામાન્ય શબ્દસૂચિમાં ૨૮૦૦ જેટલા શબ્દો છે.

મધ્યકાલીન ગુજરાતીના કેટલાક શબ્દોના ઉક્તિપ્રયોગો આ ગ્રંથમાંથી મળે છે એ રીતે એળે અર્થનિર્ણયમાં ઘણી વાર મદદ કરી છે.

વ્યુત્પત્તિવિચાર, હરિવલ્લભ ભાયાણી, પ્રકા. યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ, ૧૯૭૫.

આ ગ્રંથના બીજા ખંડમાં સંસ્કૃતથી અર્વાચીન ગુજરાતી સુધીના ધ્વનિવિકાસમાં જોવા મળતા નિયમો ઉદાહરણ સહિત આપવામાં આવ્યા છે અને ત્રીજા ખંડમાં કેટલાક શબ્દો વિશે વ્યુત્પત્તિ ને અર્થવિષયક નોંધો છે. બન્નેમાં આવતા ગુજરાતી શબ્દોની અકારાદિ સૂચિ પાછલ પૃષ્ઠાંકનિર્દેશ સાથે આપી છે. તે દ્વારા શબ્દનાં વ્યુત્પત્તિ ને અર્થ સુધી પહોંચી શકાય છે. શબ્દસૂચિમાં ૧૪૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે.

આમાંની ઘણી વ્યુત્પત્તિઓ તો 'ગુજરાતી ભાષા લઘુ વ્યુત્પત્તિકોશ'માં હવે અકારાદિ ક્રમે પ્રાપ્ત થઈ છે, પણ શબ્દાર્થ-વિષયક નોંધોની પોતાની જુદી ઉપયોગિતા છે, જેનો લાભ આ સંકલિત કોશમાં લેવામાં આવ્યો છે.

શબ્દકથા, હરિવલ્લભ ભાયાણી, પ્રકા. ક. લા. સ્વાધ્યાય મંદિર, ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ, અમદાવાદ, ૧૯૮૩.

આ પુસ્તકમાં શબ્દોનાં સ્વરૂપ, ઇતિહાસ અને અર્થછાયાવિષયક નોંધો છે. એમાં સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, ગુજરાતી, હિંદી, મરાઠી વગેરે ભાષાઓમાં જોવા મળતા શબ્દાર્થરૂપોને આવરી લેવાયાં છે. ૧૫૦ જેટલી નોંધો છે પણ એક નોંધમાં એકથી વધુ શબ્દો વિશે પણ ચર્ચા થઈ છે. પાછલ આપેલી શબ્દોની સૂચિમાં ઉલ્લેખાયેલા સઘળા શબ્દો છે ને એ ૨૮૦૦ જેટલા છે જેમાં એક શબ્દના ઉદ્ધારભેદોનો પણ સમાવેશ છે.

આમાં અપાયેલો શબ્દના સ્વરૂપ અને અર્થનો ઇતિહાસ આ સંકલિત કોશમાં અવારનવાર સહાયરૂપ થયો છે.

શબ્દપરિશીલન, હરિવલ્લભ ભાયાણી, પ્રકા. ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, અમદાવાદ, ૧૯૭૩.

આ પુસ્તકના વિભાગ બીજામાં કેટલાક પ્રાચીન શબ્દપ્રયોગો વિશે નોંધો છે. નોંધો ૧૨ છે પણ એમાં સમાવિષ્ટ શબ્દપ્રયોગો ૨૨ જેટલા છે. એ નોંધો આ સંકલિત

કોશમાં અર્થનિર્ણય પરત્વે મદદરૂપ થઈ છે.

સંસ્કૃત-ઇંગ્લિશ ડિક્શનરી, સર મૉનિયર-વિલિઅમ્સ, પ્રકા. મારવાહ પબ્લિકેશન્સ, ન્યૂ દિલ્હી, ૧૯૬૬ (પુનર્મુદ્રણ).

આ કોશમાં સંસ્કૃત શબ્દો નાગરી તેમજ રોમન લિપિમાં આપેલા છે, જોકે મુખ્ય શબ્દના પેટામાં આવતા સામાસિક શબ્દો કેવલ રોમન લિપિમાં આપેલા છે. અર્થો અંગ્રેજી ભાષામાં છે. શબ્દ જે-તે અર્થમાં જ્યાં વપરાયો છે તે કૃતિઓ પણ નિર્દેશી છે. ઉપરાંત, અન્ય શબ્દકોશો વગેરેમાંથી મળતા શબ્દો પણ સમાવી લીધા છે. આમ આ કોશ સર્વગ્રાહી થવા જાય છે. આ કોશના શબ્દક્રમની એક લાક્ષણિકતા ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે કે એમાં મૂળ ધાતુ પરથી સાધિત થયેલા શબ્દો, એના વર્ણાનુક્રમને બદલે, ધાતુ પછી તરત આપવામાં આવ્યા છે. જેમકે કૃ પછી કરણ, કર્તૃ વગેરે. આ સંવર્ધિત આવૃત્તિમાં આશરે ૧,૮૦,૦૦૦ શબ્દો છે. થોડા શબ્દો પૂર્તિ રૂપે છે.

સર્વગ્રાહી કોશ હોવાને કારણે કેટલાક વિરલ શબ્દોનાં સ્વરૂપ અને અર્થની ચાવી એમાંથી મળી છે.

સંસ્કૃત સાહિત્યમાં વનસ્પતિ, બાપાલાલ ગ. વૈદ્ય, ગુજરાત વિદ્યાસભા, અમદાવાદ, ૧૯૫૩.

આમ તો, આમાં જુદીજુદી વનસ્પતિઓ સંસ્કૃત સાહિત્યમાં ક્યાંક્યાં નિર્દેશાઈ છે એ પંક્તિઓ ઉદ્ધૃત કરીને દર્શાવ્યું છે. સાથે એ વનસ્પતિની લાક્ષણિકતાઓ વર્ણવી છે, એનાં સંસ્કૃત નામાન્તરો નોંધ્યાં છે અને ગુજરાતી વગેરે ભાષાઓનાં એ વનસ્પતિ કયે નામે ઓળખાય છે તે પણ બતાવ્યું છે. અનુક્રમ અકારાદિ ક્રમે છે તેમાં ૧૧૦ વનસ્પતિઓ ઉલ્લેખાય છે, પરંતુ પાછલની શબ્દસૂચિમાં સંસ્કૃત ઉપરાંત ગુજરાતી વગેરેનાં વનસ્પતિનામો આવરી લેવાયાં છે. એમાં ૧૮૦૦ ઉપરાંત શબ્દો છે, જેમાં થોડા ગ્રંથ, વ્યક્તિ વગેરેનાં નામો છે.

વર્ણનાત્મક હોવાને કારણે આ ગ્રંથ કેટલાંક વનસ્પતિનામોને ઓળખવામાં વિશેષ ઉપયોગી થયો છે.

સંસ્કૃત-હિન્દી કોશ, (છાત્ર-સંસ્કરણ), વામન શિવરામ આપ્ટે, પ્રકા. નાગ પ્રકાશક, દિલ્હી, ૧૯૮૮ (પુનઃ મુદ્રિત સંસ્કરણ)

આ કોશમાં સંસ્કૃત શબ્દોનું ઘડતર દર્શાવવામાં આવ્યું છે, એના હિન્દી અર્થો આપવામાં આવ્યા છે અને શબ્દો જ્યાં વપરાયા છે એ કૃતિઓના નિર્દેશો પણ છે. કેટલીક વાર પંક્તિ પણ ઉદ્ધૃત થઈ છે. કોશમાં આશરે ૨૫,૦૦૦ શબ્દો છે. શબ્દના પેટામાં મુકાયેલા સામાસિક વગેરે શબ્દો જુદા. પરિશિષ્ટ રૂપે ૫૦૦૦ શબ્દો પાછલથી ઉમેરાયેલા છે.

ખાસ કરીને સંસ્કૃત મૂળના મધ્યકાલીન શબ્દોના યોગ્ય આધુનિક પર્યાયો

મેઢવવામાં આ કોશ ઉપયોગી થયો છે.

સાર્થ ગૂજરાતી જોડણીકોશ, પ્રકા. ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ, ૧૯૬૭ (પાંચમી આવૃત્તિ).

શબ્દોના ગૂજરાતી પર્યાયો આપવા ઉપરાંત એના સંસ્કૃતાદિ મૂળનો શક્ય હોય ત્યાં નિર્દેશ કર્યો છે. સાધિત શબ્દો મૂળ શબ્દોના પેટામાં લીધા છે ને રુઢિપ્રયોગો પણ ત્યાં લઈ લીધા છે. કોશની આ પાંચમી આવૃત્તિમાં ૬૮૪૬૭ શબ્દો છે.

આ કોશના કેટલાક તલ્લપદા શબ્દો મધ્યકાલ સાથે સમાન છે, તેથી અર્થ નિશ્ચિત કરવામાં આ કોશનો ઉપયોગ થયો છે.

આ ઉપરાંત, શબ્દ અને અર્થ (મોગીલાલ સાંડેસરા), લોકસાહિત્ય શબ્દકોશ તથા સંતસાહિત્ય શબ્દકોશ (જેઠાલાલ ત્રિવેદી), ડિક્શનરી ઑફ ઇન્ડો-આર્યન લૅંગ્વેજીઝ, અન્ય કેટલાક કોશો તેમજ કેટલાક જૈનધર્મવિષયક ગ્રંથોનો પ્રસંગોપાત્ત ઉપયોગ કરવાનો થયો છે.

સાંકેતિક ચિહ્નો અને સામાન્ય સંક્ષેપાક્ષરો

- [ ] આ કૌંસ સર્વત્ર સંપાદકીય નોંધને નિર્દેશે છે.
- ( ) (૧) આ કૌંસમાં મુકાયેલા મધ્યકાલીન શબ્દ મૂળ કૃતિમાં પાઠાંતર રૂપે મળે છે એમ સમજવાનું છે. (૨) આ કૌંસમાં મુકાયેલી વ્યુત્પત્તિઓ મૂળ આધારગ્રંથમાં છે એમ સમજવાનું છે.
- ફૂદડીની નિશાની (૧) મધ્યકાલીન શબ્દની પૂર્વે હોય ત્યારે એ શબ્દનું એ રૂપ શંકાસ્પદ હોવાનું દર્શાવે છે; (૨) આધારગ્રંથના સંક્ષેપાક્ષરની પૂર્વે હોય ત્યારે એ આધારગ્રંથનો અર્થ છોડવામાં આવ્યો છે એમ દર્શાવે છે; (૩) આપેલા અર્થની પૂર્વે હોય ત્યારે એ અર્થ વિશેનો સંશય દર્શાવે છે અને (૪) અપાયેલી વ્યુત્પત્તિની પૂર્વે હોય ત્યારે એ વ્યુત્પત્તિની પ્રમાણભૂતતા શંકાસ્પદ હોવાનું દર્શાવે છે, પણ સંસ્કૃત શબ્દરૂપની તરત પૂર્વે હોય ત્યારે એ કલ્પિત રૂપ છે એમ દર્શાવે છે.
- મીંઢાની નિશાની આધારગ્રંથના સંક્ષેપાક્ષરની પૂર્વે જ આવે છે અને મધ્યકાલીન શબ્દ એ આધારગ્રંથમાં નિર્દિષ્ટ પૃષ્ઠ પર મળતો નથી, અથવા તો એમાં પૃષ્ઠાંકનો નિર્દેશ નથી એમ દર્શાવે છે.
- અ. અરબી
- અપ. અપભ્રંશ
- ઉ. ઉર્દૂ
- ક. કન્નડ

का.	काठियावाडी
गुज.	गुजराती
दे.	देश्य
पं.	पंजाबी
पा.	पाली
प्रा.	प्राकृत
फा.	फारसी
ब.व.	बहुवचन
भी.	भीली
म.	मराठी
सर.	सरखावो
सं.	संस्कृत

*

अनुक्रम

प्रकाशकीय निवेदन • [७]

संपादकनुं निवेदन • [८]

एक नूतन शिखरनुं सफल आरोहण • हरिवल्लभ भायाणी • [१४]

न घीसरवा जेवो वारसो • जयंत कोळरी • [१६]

संपादकीय भूमिका • [२७]

मध्यकालीन गुजराती शब्दकोश • १-५६४

थोडी शब्दार्थचर्चा • ५६५-६२७

१. अउले खाले वहै • ५६८; २. अउल्हाइ • ५६८; ३. अउगनाइ • ५६८; ४. अउगउ, उगउ • ५६९; ५. अखाडो • ५६९; ६. आछूतउ • ५७०; ७. अकज, अकाज • ५७१; ८. अखत्र, अखंत्र, अखतर, खत्र • ५७२; ९. अगम, निगम • ५७३; १०. अगाज • ५७५; ११. अघाट (आघाट) ऊभो • ५७५; १२. अच्छुं, आछुं • ५७६; १३. अज उभां • ५७६; १४. अजण • ५७७; १५. अडसाला/अडसीला • ५७७; १६. अणगाल/अगाल • ५७७; १७. अणाथ, अणाथि, आथ, आथि, आथ्य • ५७८; १८. अणिख • ५७९; १९. अणिअ/अणीय आखइ • ५७९; २०. अणीसर • ५७९; २१. अणूहं, अणूरति • ५८०; २२. अत • ५८१; २३. अतिधज • ५८२; २४. अतिसंता • ५८२; २५. अधरास, ओलववुं, ऊलववुं • ५८२; २६. अनिवड, निवड • ५८४; २७. अनुभाव, अनु भाव • ५८६; २८. अप्रमाण • ५८६; २९. अवाह • ५८७; ३०. अभोखउ, आभोखउ, अभोखण, अभोखणुं, अबोषण, अबोखण • ५८७; ३१. अमलीमाण, अमलीमान • ५८९; ३२. अमाइ, अमामो, अमाणुं, अभान, अमानी • ५८९; ३३. अनिआउ, अन्या, अंत्रा, अत्रैयो, अन्याई • ५९०; ३४. अरज • ५९३; ३५. अलगुं, अलगेरी • ५९३; ३६. अंक भरवो • ५९५; ३७. आधुं, आवेहं • ५९६; ३८. आडइ, आडौ • ५९७; ३९. आदर, आदरवुं • ५९८; ४०. करो • ६०१; ४१. खगां, खगमंडल, खगाकार • ६०१; ४२. खराप • ६०२; ४३. गान, किण गानइ • ६०२; ४४. उशंकल, उसंकल, उसीकल, उसीकल, ओशिगळ, ओशीकल, ओशीगल, ओसंकल, ओसीकल • ६०३; ४५. काण, काणि, काणी, कांणि, कुलकाणि, मुहकाणि • ६१३

અંગ્રેજ, ફ્રેન્ચ વગેરે પાશ્ચાત્ય પ્રજાઓએ પોતાના વાપરમાંથી કે શબ્દકોશોમાંથી જુનવાણી શબ્દો કે રૂઢિપ્રયોગો પર ઢાંકણ દઈને ભાષાના કલેવરને શોષાવા ન દેતાં તેમને જીવતા રાખ્યા અને તેમાં નવા અને નરવા અર્થભાવ (કન્ટેન્ટ)નાં ટૉનિક પૂરીને ભાષાના હાડને પુષ્ટ રાખ્યું છે, જ્યારે આપણે ત્યાં આજનો આપણો શિષ્ટ વર્ગ એવી સામગ્રીના વાપર સામે મોં મચકોડે છે.

ભાષા એ ઘરતી પરનો પાણીવીરડો છે. જનવાણી એ એની અઘૂટ સરવાણી છે. ઘડા પાણીના વીરડાને વાડકી કે છાલિયાથી ઉલેચ્યે જાઓ ને સો બેડાં પાણી ભરી લ્યો. ન ઉલેચો તો વીરડાનું પાણી ઘડો જ રહેશે. એમ વાડકી-છાલિયાથી એને ઉલેચવાની પ્રક્રિયા પણ જનવાણી જ છે. એનાથી રોજેરોજ ઉલેચાયા વગર વીરડો મેલો ને બંધિયાર બની જશે. ભાષારૂપી વીરડાનું પાણી જનવાણીને વાટકે ચડે ત્યારે જ એ ફિલ્ટર અને ક્લોરિનેટ થઈને પ્રજાના વાપર માટે નરવું થયું ગણાય.

સ્વામી આનંદ

મધ્યકાલીન ગુજરાતી શબ્દકોશ

શબ્દો થકી ચિત્ત પંચાલું બની જાય છે.
ઍરિસ્ટોફનીઝ

જૂની વસ્તુઓ વેચનાર એક દુકાનદારને ત્યાં મેં એક ટેબલ જોયેલું. લાગતું હતું તો સામાન્ય પણ એની કિંમત હજારો રૂપિયામાં અંકાઈ હતી. એનું કારણ પૂછતાં એણે કહ્યું : “જૂનું છે એટલે મોંઘું છે. એના ઉપર ઘણા હાથ બેઠા છે, એનું કાષ્ટ ઘણી આંગલીઓના સ્પર્શથી સુંવાળું બન્યું છે... આ ટેબલ ઉપર પેઢીઓનો ઇતિહાસ બેઠો છે એટલે મૂલ્યવાન છે. જાણકાર ઘરાક એ બરાબર જાણે છે.”

ભાષા એ પુરાણી चीजवस्तुઓનો મંડાર. દરેક શબ્દ જ્ઞાનનો રત્નજડિત નાનકડો કોશ છે. જ્ઞાની ઘરાકની જેમ એની કદર કરતાં શીઘ્રીશું તો એનો પહેલો લાભ આપણને જ મળશે.

ફાધર વાલેસ

अ षष्टि. निश्चयार्थ अव्यय, [ज] (सं.च)

अइ तेरका. अति

अइठि लावल. एंठ, उच्छिष्ट [सं.*आचष्ट]

अइरावण तेरका. ऐरावण, [इंद्रनो हाथी]

अइसा नरप. आवा (सं.ईदृश) [हिं.]

अइसिउं नलरा. एवुं (सं.ईदृश)

अइइवि गुर्जरा-टि. सौभाग्यवती स्त्री (सं. अविधवा)

अउ उक्तिर. आ (सं.अयम)

अउआरणे कर्पूमं. ओवारणे [सं.अपवारण]

अउखघ प्राचीसं. औषध

अउगनाइ उक्तिर. ध्यानमां न ले (*सं. अपकर्णयति) [सं.अवकर्णयति]

अउगनिया जुओ अडगनिया, अवगनियां, उगनियुं

अउगी *तेरका. प्राचीसं. मूगी; जुओ उगउ

अउज उक्तिर. अयोध्या

अउठ, अऊठ अंबरा. उक्तिर. नलरा.

स्थूलिफा. साडा व्रण (सं.अर्धचतुर्थ)

अउत मदमो. अयुत, दश हजार

अउषारिवुं उक्तिर. अवधारवुं, ध्यानमां लेवुं

अउलवइ उक्तिर. ओळवे, कपटथी पडावी ले (सं.अपलपति); जुओ ओलवइ

अउले (अउले खाले वहे) *जिनरा. [अवळी खाले वहे, ऊभराय, छलकाय]

अउलेवेवउं षडाबा. ओळववुं (सं.अपलप)

अउल्हाइ जिनरा. *संकुचित थाय, [पाछुं पडे, खिन्न थाय] [दि.ओहुळ]

अउरुटइ जिनरा. दूर थाय, [आघुं खसे]

अउंगउ-मुगउ उक्तिर. ऊगोमूगो, मूगो

(सं.अवाङ्मूक); जुओ उगउमुगउ

अऊठ जुओ अउठ

अकज अखाका. न करवा जेवुं काम, [न थवा जेवुं, अघटित] दशस्कं(२). प्रेमाका. सिंहा(शा). नकामुं, व्यर्थ (सं. अकार्य)

अकयत्प आरारा. एके; ऐतिका. अकृतार्थ, [जेनुं जीवन सार्थक नथी एवो]

अकरणि षडाबा. नहीं करवानां

अकरतउ षडाबा. नहीं करतो

अकलि ऐतिरा. नहीं कळातुं, नहीं समजातुं

अकह प्राचीफा. अकध्य, अवर्णनीय (सं. अकथ)

अकाचीन सिंहा(शा). ?, [*अकिचन, *कर्मशून्य]

अकाज अखाछ. आरारा. शीलक. नकामुं, व्यर्थ, खोटुं; अखाका. अकार्य, न करवा जेवुं काम, [हानि]; उपबा. चतुघा. *रुपच. अघटित कार्य

अकाजि गुर्जरा. विराप. अकारण, [खोटी रीते, खराब रीते, खोटुं करीने] (सं.अकार्य)

अकाम अखाका. निष्काम

अकारिम प्राचीफा. अकृत्रिम, स्वाभाविक (सं.अ+कार्मिक ?)

अकिती जिनरा. अकीर्ति, [अपयश अपावनार नामकर्मभेद] [जै.]

अकीधइ षडाबा. वणकीधे, वणकर्ये

अकुप्य वाग्भवा. सोनुं-चांदी [सं.]

अकुलीणउ वीसरा. अकुलीन [रा.]

अकेकलां कादं(शा). एकेक, प्रत्येक

अखेपव वित्तसं. अक्षयपद, ब्रह्मपद

अखेपात्र अखेगी. अक्षयपात्र

अखेर कामा(त्रि). कामा(शा). चंद्रवा.
अक्षर

अखेला अखाका. खेत्या वगर

अखोड आरारा(व). उक्तिर. ऐतिका.
अखरोटनुं वृक्ष (सं.अक्षोटक)

अख्याणां प्रेमाका. मंगळ प्रसंगे भरवामां
आवतुं अखंड अनाजनुं पात्र [सं.अक्षत-
वायन, अक्षतदान]; जुओ अक्षाणुं

अगड नरका. प्रेमाका. प्रतिज्ञा, बाधा
[*अ.अवद]

अगड नलरा. साठमारीनुं मेदान

अगडी ऐतिका. अभिग्रह, [व्रत, बाधा]
[*अ.अवद]

अगत्य दशस्कं(१). अगम्य गति

अगधीउ आरारा(व). वृक्षविशेष, अगधियो,
सेगरो (सं.अगस्ति)

अग्नि-झाला लावल. अग्निनी ज्वाळा

अग्नि साधी जुओ साधी

अगम दशस्कं(२). अमंगळ भाविना संकेत;
*अखाका. *नरका. [आगम, मूळ शास्त्र
- वेद]; जुओ अगंम, आगम

अगर आरारा(व). उक्तिर. ऋषिरा.
कामा(शा). तेरका. नरका. नलरा.
वसंवि(ब्रा). अगुरु, एक जातनुं सुगंधी
लाकडुं

अगरज वसंवि. अगुरुवृक्ष, अगरजा

अगररस नरका. अगुरु(सुगंधी लाकडुं)नो
रस

अगरु प्रेमाका. ए नामना वृक्षनी छालनो
भूको

अगरु उखेव- प्राचीसं. अगर उखेववुं,
अगरनो धूप उडाडवो; जुओ उखेवे

अगवाणि वीसर. आगेवान, अग्रणी (सं.
अग्रयावन)

अगस्ति विराप. अगत्य ऋषि

अगंजिउ ऐतिका. अपराजित [सं.अगंजित]

अगंजी नेमिछं. गांज्यो न जाय तेवो

अगंम मदमो. आगम, *शैवशास्त्रो, [परंपरा-
प्राप्त मूळ शास्त्रो - वेद]; जुओ अगम

अगाज आरारा. दुष्कर; शृंगमं. अग्राह्य,
[अस्वीकार्य]; प्रेमाका. अग्राह्य, अगाध,
[पार न पामी शकाय एवुं]; *विमप्र.
[*अग्राह्य - मोटो उत्सव]; जुओ
अघराज

अगाध सम्यचो. निस्तरंग, [स्थिर]

अगाल प्रबोप्र. प्राचीफा. अकाळ, अयोग्य
समय, कवखत

अगावती चंद्रवा. वृक्षवाळी (सं.अग परधी)

अगाश, अगास गुर्जरा. विमप्र. विराप.
आकाश

अगाहा आरारा. अगाध, ऊंडी

अगि गुर्जरा. आग (सं.अग्नि)

अगिअर, अगियर नलाख्या. प्रेमाका.
अजगर

अगिया प्रेमाका. आगिया

अगितउ वीसर. अग्रणी, महान (सं.अग्र)

अगुण तेरका. एक वनस्पति

अगुरुलहु जिनरा. अगुरुलघुपर्याय, [शरीर-

नी अगुरु (स्थूल के भारे नहीं) तथा अलघु (कृश के हलवी नहीं) स्थिति, सम्प्रमाणता, ए प्राप्त करावनार नामकर्म-भेद] [जै.]

अगेवाण उक्तिर. आगेवान (सं.अग्र परधी)

अगेवाणु उक्तिर. आगळ रहेनार, मोखरानुं; गुर्जरा. नेतृत्व

अगोचरनी गत्य प्रेमाका. अदृश्य रहेवानी शक्ति

अगोष दशस्कं(१). प्रेमाका. गोप्य, गुप्त

अग्नलि तेरका. आगळ, [पासे, समक्ष] (सं.अग्र परधी)

अग्नली नलरा. आगळ पडती, विशिष्ट, आगली

अग्नि प्राचीसं. अग्नि, आग

अग्निम उक्तिर. आगळ रहेलुं, अग्निम

अगेवाणि आरारा. आगळ चालनार, अग्रेसर

अगेवाणु उक्तिर. आगळ रहेनार, मोखरानुं

अग्यर चतुचा. अगुरु, अमर

अध नरका. हरिख्या. पाप [सं.]

अधउ विमप्र. शोभ्यो

अध-ओघ प्रेमाका. पापसमूह [सं.]

अध-ओघ-दहन दशस्कं(१). पापसमूहने बाळे तेवुं [सं.]

अधगम सिंहा(शा). आगम ने निगम साधे गणावेलो एक शास्त्रप्रकार, [*अधमर्षण मंत्र] (सं.अध+गम=पापविनाशक)

अधमर्षण कादं(शा). पापनो नाश करनार मंत्र के मंत्रविधि (सं.)

अधराज नरका. अग्राह्य, ग्रहण न करी शकाय एटलोबधो, अगाध; जुओ अगाज

अघाट (उभो अघाट) *नंदब. [चारे आघाट - सीमा वच्चे ऊभो रहीने, जाहेरमां, खुल्लेखुल्लं]; जुओ आघाट

अघाती आनंस्त. अघाती कर्म, जीवना मूळ गुणोनो घात नथी करतुं ते कर्म [जै.]

अघोरा ऐतिका. जे घोर नथी होतुं ते, [सौम्य, सुंदर]; जुओ उअचट

*अचट (*उअचट) *चारफा. [गर्व] [सं.उच्चटा]; जुओ उअचट

अचरत षदमो. अचरज

अचरिज, अचरिज्ज, अचरीज आरारा. उक्तिर. ऋषिरा. देवरा. नरका. प्रद्युचु. प्राचीफा. विक्ररा. अचरज, आश्चर्य

अचल जुओ अवल

अचव्युं अखाका. अखाछ. अखेगी. *नरका. न कहेलुं, अवर्णनीय; अखाछ. ब्रह्म

अचंभ आरारा. आश्चर्यकारक, नवतर (सं.अत्यद्भुत); जुओ असंभि

अचंभउ, अचंभू ऋषिरा. प्रद्युचु. प्राचीसं. अचंभो (सं.अत्यद्भुत)

अचालनिउ षडावा. अडग, दृढ (सं. अचालनीय)

अचाले नंदब. अनिवार्यपणे, [न चालतां]

अचित्त कादं(धु). बावरुं

अचिरज, अचिरत, अचीरीज आनंस्त. प्राचीफा. वेताप. सिंहा(शा). अचरज, आश्चर्य

अचिरेण शृंगामं. तरत (सं.)

अचिंतु गुर्जरा. अणचितव्युं, ओचितुं (सं.
अचितित)

अचीरीज जुओ अचिरज

अचीतविड गुर्जरा. अणचितव्युं

अचोरिउं षडाबा. वणचोरेलुं

अछमु गुर्जरा. अत्यंत विस्मयकारक (सं.
अत्यद्भुत)

अछव्युष प्राचीसं. अति आश्चर्यकारक (सं.
अत्यद्भुत)

अच्छइ, अछइ, अछि आरारा. उक्तिर.
उषाह. गुर्जरा. तेरका. नलरा. नेमिछं.
प्रबोप्र. प्राचीफा. प्राचीसं. विराप.
हरिवि. छे (सं.आक्षेति); प्राचीसं. रहे

*अच्छक (उच्छक) जिनरा. उत्सुक

अच्छय तेरका. आछुं, [सुंदर] (सं.अच्छ)

अच्छर, अच्छरा, अच्छरी तेरका. प्राचीसं.
अपसरा; जुओ कइच्छरी

अच्छरक हम्मीप्र. आज्ञाभंग

अच्छरा जुओ अच्छर

अच्छरायण *चारफा. [नृत्य]; जुओ
अछरायण

अच्यंत चित्तसं. अचित्य, घणुं

अच्छरी जुओ अच्छर

अच्छेरा षष्टिप्र. अचरज (सं.आश्चर्य)

अच्यंत चित्तसं. अचित्य, घणुं

अछइ जुओ अच्छइ

अछतउ उक्तिर. होतो, रहेतो

अछतो अखाका. अखाछ. जिनरा. प्रबोप्र.

जेनुं अस्तित्व नथी तेवो, असत्, मिथ्या

अछरायण प्राचीफा. नृत्य (सं.

अपसरायन ?); जुओ अछरायण

अछं आरारा. छुं

अछाडवुं दशस्कं(१). पछाडवुं (दि.अच्छोड)

अछाणिइ षडाबा. गाढ्या वगरनुं (सं.क्षण
परथी); जुओ अणछाणिथां

अछि जुओ अच्छइ

अछिवउं उक्तिर. होवुं, रहेवुं

अछीउं उक्तिर. रखातुं

अछूतउ उक्तिर. स्पर्शदोषना अभाववाळुं,
निर्मल (सं.अच्छुप्त)

अछेद आनंस्त. अछेद्य

अछेप जिनरा. आस्पृश्य

अछेरुं षष्टिप्र. अचरज[भरी घटना], [अपूर्व
घटना] (सं.आश्चर्य)

अछेह आरारा. छेडा वगरनुं, पार वगरनुं,
खूब [सं.अ+छेद]

अछोपावि *षडाबा. [आस्पृश्यता वगेरे]

अज अखाका. अखेगी. नरका. ब्रह्मा [सं.];
प्रेमाका. बकरुं [सं.]

अज (अजउभां) सिंहा(शा). ?, [*अत्यारे
ज, ऊभाऊभ]

अजइ वीसरा. हजी, हवे (सं.अद्यैव)

अजमाण नरका. अजमो [हिं.अजवाइन]

अजमाल *अखाका. *अखाछ. चित्तसं. ?,
[*उजमाळ, *उज्ज्वल, *प्रकाशमान,
*प्रकाशित]

अजयणाइ उपबा. [जीवरक्षानी] जतन -
संभाळ विना

अजयणावंत षष्टिप्र. जयणा विनाना, [हिंसा

ટાઢવાની કાઢજી વિનાના]

અજર અમિઝ. કસ્તુવા. ચંદ્રવા. પ્રેમાકા.
મદમો. સિંહા(શા). ઢીલ, વિલંબ
(અ.અઝ)

અજર અઢાકા. પ્રેમાકા. જરા - વૃદ્ધત્વ
વિનાનું, જીર્ણ ન થાય તેવું; નરકા.
પચ્ચું નથી એવું, [ટક્યું નથી એવું,
ગુમાદેલું, નથ] [સં.]

અજરખ-જરણ અઢાકા. અજીર્ણતા અને
જીર્ણતા

અજસ ઉપવા. ગુર્જરા. અપયશ
અજસ નરકા. સતત, [નિરંતર] [સં.]

અજંખ મદમો. અજંપો, [અસ્વસ્થતા,
વલોવાટ] [અ.અજ્જ]

અજા અઢાકા. અઢેગી. પ્રેમાકા. માયા
[સં.]; પ્રેમાકા. માયા, [જોગમાયા];
બકરી [સં.]

અજાચિક આરારા. અયાચક, અજાચક,
ન માગવું પડે તેવા

અજાણતો ઉપવા. વિરાપ. ષડાબા. નહીં
જાણતો, અજાણ (સં.અ+જ્ઞાન પરથી)

અજાણિ વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા).
અજ્ઞાન, મૂર્ઢ (સ્ત્રી)

અજાણિવડં ઉપવા. ષટ્ટિપ્ર. [ન જાણવું તે],
અજ્ઞાન

અજાપતિ અઢાકા. અઢેગી. માયાનો પતિ,
બ્રહ્મ [સં.]

અજારો નંદવ. ઇજારો

અજિર તેરકા. હજી (સં.અઢાપિ+ખલુ);
જુઓ અઝિર

અજિય વસંફા(લ). વસંવિ(બ્રા). હજી

[સં.અઢાપિ]

અજિર કાદં(શા). આંગણું (સં.)

અજી આરારા. ઉત્તિર. ગુર્જરા. ષડાબા.
હજી (સં.અઢાપિ)

અજીર ગુર્જરા. હજી (સં.અઢાપિ); જુઓ
અઝિર

અજીય ગુર્જરા. વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા).
હજીયે, હજી પળ (સં.અઢાપિ)

અજુઆલી શૃંગામં. અજવાઢી, [શુક્લ
પક્ષની]; ઐતિકા. ઉઝ્ઢલ [કરી]

અજૂઆલડં ઋષિરા. ષટ્ટિપ્ર. અજવાઢું
(સં.ઉઝ્ઢાલયિતમ) (સં.ઉઝ્ઢાલકમ)

અજૂઆલે લાવલ. અજવાઢે, પ્રકાશિત કરે

અજૂડું ઢશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. અજીડું, ઇડું
[*સં.આજુષ્ટ]

અજૂઆલડં વિરાપ. *અજવાઢું, ગુર્જરા.
[ઉજાઢાયેલું] (સં.ઉઝ્ઢાલયિતમ)

અજોગી ઝિનરા. અયોગી [કેવલી],
સર્વવ્યાપારરહિત કેવલ - શુદ્ધ જ્ઞાનની
આત્માવસ્થા [જૈ.]

અઝ તેરકા. આર્ય [આદરવાચક]

અઝ-કલ્લિ પ્રાવીસં. આજકાલમાં, [યોડા
સમયમાં] [સં.અઢ+કલ્ત્ય]

અઝવસાળ ઝિનરા. અઢ્યવસાય, [આત્મા-
નો] પરિણામવિશેષ, [ભાવોત્કર્ષ] [જૈ.]

અઝવિ ઐતિકા. આજ પળ [સં.અઢાપિ]

અઝા નેમિઢં. આર્યા, સાઢ્વીઓ

અઝિર, અઝિય, અજિર, અજીય, અજીર
પ્રાવીસં. હજુ, હજી, [સં.અઢાપિ]

અઝીર ગુર્જરા. હજી (સં.અઢાપિ)

अञ्जो प्रबोप्र. महानुभाव (सं.आर्यः)

अटकण अखाका. अंतराय; नरका. न बोली शकाय एवं, [आडुंतेडुं, मनफावतुं (वचन)]

अटकली आरारा. अनुमान करी, विचारी, नक्की करी

अटकवुं दशस्कं(१). युद्ध करवा बाथ भीडवी; प्रेमाका. अटकी जवुं, चोंटवुं, लुब्ध बनवुं

अटकाणउ जिनरा. अटकी रहो, [थंभी गयो]

अटणाता प्राचीका. अथडाता (सं.अट्)

अटाट अखाका. अखाछ. नकामुं, फोगट; नकामी प्रवृत्ति

अटारहुं, अटाठं नरप(द). नरका. प्रेमप. प्राचीका. शृंगामं. वांकुं, अटकचाळुं [*सं.अट्]

अटाल, अटालि, अटाली दशस्कं(२). प्राचीफा. प्रेमाका. रूपच. अटारी, बारी, झरूखो (सं.अट्टालिका)

अटूठ तेरका. नेमिछं. आठ (सं.अष्ट)

अटूठम तप जिनरा. एक साथे त्रण दिवसना उपवास [सं.अष्टम+तपस]

अटूठमि, अटूठमी गुर्जरा. नेमिछं. आठम (सं.अष्टमी)

अटूठाणऊ सउ षडाबा. एकसो अट्टाणुं (सं.अष्टानवति+शत)

अटूठावय गुर्जरा. तेरका. अष्टापद [पर्वत]

अटूठेतालीस षडाबा. अडतालीस (सं.अष्ट-चत्वारिंशत्)

अटूठेतर सउ गुर्जरा. षडाबा. एकसो आठ (सं.अष्टोत्तरशत)

अटूठेतर सहस्सु षडाबा. एक हजार आठ (सं.अष्टोत्तर-सहस्र)

अठ आरारा. गुर्जरा. तेरका. आठ (सं.अष्ट)

अठतालीस उक्तिर. अडतालीस (सं.अष्ट-चत्वारिंशत्)

अठत्रीस उक्तिर. आडत्रीस (सं.अष्टात्रिंशत्)

अठम आरारा. सळंग त्रण दिवसना उपवास

अठमि, अट्टमि आरारा. आठमनो (सं. अष्टमी)

अठसट्ठि षडाबा. अडसठ (सं.अष्टाषष्टिः)

अठहत्तरि उक्तिर. अठ्योतेर (सं.अष्ट-सप्ततिः)

अठंगी प्रेमाका. अढेली, टेको दर्ई

अठार उक्तिर. अठार (सं.अष्टादश)

अठाही उक्तिर. अठाई, आठ दिवसनुं तप [सं.अष्टाहिका]

अठितालीस षडाबा. अडतालीस (सं.अष्टा-चत्वारिंशत्)

अठील षडाबा. बेडी

अट्टमि जुओ अठमि

अट्टसट्टा विमप्र. अडसठ [सं.अष्टाषष्टिः]

अट्टोतेर सो प्रेमाका. एकसो ने आठ [सं. अष्टोत्तरशत]

अट्टोत्तर सो आनंस्त. एकसो ने आठ

अड ऐतिका. जिनरा. प्राचीसं. अष्ट, आठ

अडकवडक प्रेमाका. दडी जवाय – गबडी पडाय तेवी

*अडगनिया [अडगनिया] ऐतिका. काननुं

एक आभूषण
अडनउय सयं षडावा. एकसो अठाणुं (सं.
 अष्टानवतिशत)
अडयाला षडावा. अडतालीस [सं.अष्ट-
 चत्वारिंशत्]
अडवडे उक्तिर. कादं(शा). गुर्जरा. नेमिछं.
 प्रेमाका. डगडगतो पडी जाय, लथडियां
 खाय, गोथां खाय (दि.)
अडवण प्रेमाका. जोडा वगरना, उघाडा
 (सं.अनुपानह); जुओ अणवण
अडवन जिनरा. अड्ठवन [सं.अष्टानवति]
अडवुं दशस्कं(१). प्रेमाका. अथडामणमां
 आववुं, लडवुं; चंद्रवा. सिंहा(शा).
 वळगवुं, चोंटवुं; चंद्रवा. नरका. मदमो.
 अटकवुं, अटकीने रहेवुं, थया विना
 रहेवुं; मदमो. रुस्तस. लावल. पहोंचवुं,
 थयुं; प्रेमाका. अटकाववुं; मदमो. नडवुं
अडसीला * नेमिछं. [हठील] [रा.अडसाला]
अडागर अंबरा. प्राचीफा. नागरवेलनां पान
अडागर पान वसंवि(ब्रा). नागरवेलनां पान
अडाणा विमप्र. [गीरवे लीधेला], भाडेथी
अडाया लावल. लगाड्या
अडीअल मदमो. छंदविशेष
अडी बेसवुं प्रेमाका. हठ, जीद करवी;
 जुओ हडी
अडुयो वेताप. अडवो, [आभूषण वगरनो]
अडुयो-पडुयो वेताप. अडवो-पडवो, साव
 अडवो, [आभूषण वगरनो]
अडई विमप्र. अडवे (खाती), [आभूषण
 वगरना]

अडे चित्तसं. नडे
अडोली जिनरा. आभरणहीन, [अडवी]
अडिय प्राचीसं. आडी [*सं.अड]
अड्युं राखे प्रेमाका. विनानुं राखे, अटकावी
 राखे
अड्युं रैतुं चित्तसं. अटकी रहे छे
अडई षडावा. अदी (सं.अर्धत्रियः)
अद्वार भार आरास. प्रेमाका. अद्वार जातनी,
 बधी जातनी (वनस्पति)
अद्वारोतरु सड षडावा. एकसो अद्वार
 [सं.अष्टोत्तरशत]
अण *जिनरा. [अनंतानुबंधी, अनंतकाल
 सुधी आत्माने संसारमां भ्रमण
 करावनार] [प्रा.] [जै.]
अणआधारिडं उपवा. आधार - आश्रय
 - मदद विना
अणआलोई ऋषिरा. आलोचना विना, गुरु
 समक्ष दोषनो स्वीकार कर्या विना
अणआलोची *षडावा. [विचार्या विना]
 (सं.आलोच)
अणऊगिड उपवा. वणऊग्ये, ऊग्या पहेलां
अणऊठीं षडावा. ऊठ्या विना, बरखास्त
 थया विना
अणकरतड उपवा. वाग्भवा. नहीं करतो
अणकहिउं उपवा. गुर्जरा. वणकहुं
अणकीधइ उपवा. वणकर्ये, कर्या विना
अणख वीसरारोष[दि.अणख;सं.अनीक्षा]
अणखलिउ उपवा. न चूके एवो (सं.अन+
 खलित)
अणखाइय प्राचीसं. अप्रसन्न, रुष्ट

अणखि, अणखी नरका. नेमिछं. क्रोध,
रोष, अणगमो (दे.अणक्ख) [सं.
अनीक्षा]

अणखूटि अंगवि. आयुष्य खूटे ते पहेलां
अणगमी गुर्जरा. न गमी (अण+सं.गम्यते)

अणगल अभिऊ. पुष्कळ (सं.अनर्गल)

अणगार आरारा. ऋषिरा. ऐतिका. देवरा.
घर विनाना, परिव्राजक, साधु (सं.
अनागार)

अणगाल *अभिऊ. [अकाल, खराब
समय] [प्रा.]

अणगुक उक्तिर. अणगो, रांध्या विनानुं
भोजन(सं.अनग्निपक्वः)

अणघातिइ षडावा. नाख्या विना

अणचवुं अखाका. अखाछ. अखेगी. न
कहेलुं, अवर्णनीय, ब्रह्म

अणछतुं अखाका. अखाछ. अखेगी.
वित्तसं. जेनुं अस्तित्व नथी तेवुं, असत्,
मिथ्या; उपवा. न होय तेवुं

अणछाणियां षडावा. गाळ्या विनानां,
जुओ अछाणिइ

अणछांडीइ उपवा. वणछांड्ये, छांड्या विना

अणछेदिउं उपवा. वणछेवुं, छेद्या विनानुं

अणजस उपवा. अपयश

अणजाणवुं उपवा. गुर्जरा. न जाणवुं

अणझुंअंतउ गुर्जरा. युद्ध न करतो

अणडही गुर्जरा. गाय (सं.अनडुही)

अणतेडिउं गुर्जरा. घणतेड्युं, वणनोतर्युं

अणतोछडकं उपवा. तोछडुं नहीं तेवुं (सं.
अन्+तुच्छ)

अणत्पिइं नेमिछं. अनर्थथी, [अनिष्टताथी,
बुराईथी]

अणदीधउं उपवा. षडावा. वणदीधुं, न
दीधेलुं

अणदेवउं उपवा. न देवा जेवुं, [न देवुं ते]

अणनमतउ उपवा. नहीं नमतो

अणपडिहिं वि षडावा. न पड्युं [न नाख्युं]
होय त्यारे ज

अण परी गुर्जरा. आ रीते

अणपरीछिउं उपवा. [वणपारख्युं], बराबर
न जाणेलुं [सं.अन्+परीक्ष]

अणपलोत प्रेमाका. पलोत्या विनाना

अणपामिउ उपवा. वणपाम्युं, नहीं पामेलुं

अणपूगइ षडावा. आवी पहींच्या वगर,
[(प्रहर) चड्या वगर, थया वगर]

अणपूछिउ उपवा. षडावा. वणपूछ्युं

अणपूजतउ उपवा. न वाळनारो, साफसूफ
न करनारो

अणप्रीछिइं, अणप्रीछविइं नेमिछं. लावल.
प्रीछ्या के जाण्या वगर

अणबीह जिनरा. निर्भय

अणबीहतउ गुर्जरा. विराप. न बीतो, निर्भय
(अण+सं.बिभेति)

अणभिडिउ ऐतिका. सामे नहीं आवेलो,
मुकाबलो कर्या विना

अणभोगवता उपवा. नहीं भोगवता

अणमणतां नरका. मन वगर [उदास -
खिन्न - अस्वस्थ थतां]

अणमणुं नरका. प्राचीफा. मोसाच. मन
विनानुं, उदास (सं.अन्+मनस)

अणमवी अखाछ. अणमापी, अमित
 अणमारे गुर्जरा. विराप. वणमार्ये
 अणमिलतुं कादं(ध्रु). अजुगतुं; उपवा.
 अणसरखुं, [मळतुं न आवतुं]
 अणमूउ गुर्जरा. वणमूउं, न मूएलुं
 अणरमिवउं उपवा. आनंद न पडवो ते
 अणरस प्राचीफा. अरसिक (सं.अन्+रस)
 अणरहिवउं उपवा. न रहेवुं ते
 अणरागिय गुर्जरा. अनुरागी
 अणलहतउ षष्टिप्र. नहीं मेळवतो (सं.अन्+
 लभ)
 अणलंग अखेगी. अणलिंगी, [ब्रह्मज्ञानी]
 अणलागइ उपवा. न लागेलुं होतां, लाग्या
 विना
 अणलाजमणउं उपवा. लज्जा नहीं करावनारुं
 अणलाघउ षष्टिप्र. अणलाध्यो, [वण-
 मेळव्यो]
 अणलिंग अखेगी. लिंग वगरनुं, ब्रह्म
 चित्तसं. अणलिंगी, ज्ञान, ब्रह्मस्वरूप
 अणलिंगी अखाका. देहभावधी मुक्त,
 ब्रह्मज्ञानी
 अणलेखे प्रेमाका. हिसाब वगरनो, घणो
 अणलेहेतुं प्राचीफा. मोसाव. अणसमजु,
 बाळकबुद्धि
 अणवट अभिऊ. दशस्कं(१). नरका.
 प्राचीफा. प्रेमाका. स्त्रीना पगना अंगूठानुं
 एक घरेणुं
 अणवण वेताप. सिंहा(शा). अडवाणुं,
 [पगरखां विनानुं] (सं.अन्+उपानह)
 अणवरी नरका. वर्या विनानी, अपरिणीत

अणवाणे चंद्रवा. अडवाणे, खुळे, जोडा
 वगर [सं.अन्+उपानह]
 अणबांछतउ उपवा. न इच्छतो
 अणविमासिउं गुर्जरा. वणविचार्यु (अण+
 सं.विमर्शितम्)
 अणविहरतां षडाबा. विहार न करतां
 अणवूँडि शृंगामं. वरस्या वगर
 अणसण आरासा. ऋषिरा. नलरा. प्रधुचु.
 षडाबा. अनशन, उपवास
 अणसणीआ उपवा. उपवासी
 अणसन्न नलरा. आहारत्याग, उपवास (सं.
 अनशन)
 अणसरइ, अणिसरइ नलरा. प्रबोप्र. पाछळ
 जाय; अभिऊ. प्रबोप्र. अनुसरे,
 अनुयायी थाय, [-नुं पालन करे];
 ऋषिरा. अनुसरे, [-नी प्रमाणे करे];
 नलाख्या. अनुसरे, [-नी दिशा ले]
 अणसंवहितु शृंगामं. अश्रद्धावान, अंदेशो
 करतो
 अणसार, अणसारो दशस्कं(१). प्रेमाका.
 इशारो, निशानी [सं.अनुसार]
 अणसीझतइ उपवा. असिद्ध थतां, पार न
 पडतां
 अणहारउ उक्तिर. अनुकरणरूप (सं.
 अनुहार:); जुओ अणुहार
 अणहितूआ उपवा. अहित करनारा
 अणहुति *ऐतिरा. [न होवा छतां]
 अणहुंणी आरासा. न थनार
 अणहूतु अखेगी. जे थयुं नथी ते
 अणहंतुं षडाबा. नथी तेवुं

अणहूँतीइ उपवा. न होता
 अणंगु गुर्जरा. वसंफा(ल). अनंग, कामदेव
 अणंत गुर्जरा. अनंत
 अणंतकाई *गुर्जरा. [जेमां अनंत जीवो छे
 तेवी (वनस्पति)] (सं.अनंतकायिक)
 अणंतरु तेरका. पछी (सं.अनंतरमू)
 अणाथ, अणाथि, अणाथ्य दशस्कं(१).
 दशस्कं(२). प्रेमाका. *ललिरा.
 सिंहा(शा). दारिद्र्य, गरीबी; आरारा.
 नंदव. दरिद्र, गरीब (सं.अन्+अस्ति)
 अणादि गुर्जरा. अनादि
 अणावण आरारा. अणाववुं ते, तेडाववुं ते
 अणाह आरारा. उषाह. प्राचीका. अनाथ,
 रंक, गरीबडुं, दीन; गुर्जरा. विराप.
 अनाथ, असहाय
 अणिअ आखइ लावल. आखी अणीए,
 अणीशुख, [अखंड] [सं.अनीक+
 अक्षत]; जुओ अणीय आंखइ
 अणिख *अभिऊ. [*सुंदर, *अद्भुत,
 *भयानक, *तेजस्वी] [अ.अनीक; रा.
 अणीख]
 अणि परि गुर्जरा. आ रीते
 अणिमा शृंगामं. सूक्ष्मता, [पातळापणुं]
 (सं.)
 अणिसरइ जुओ अणसरइ
 अणीइं अभिऊ. सेनामां (सं.अनीक)
 *अणीय आंखइ [अणीय आखइ] *लावल.
 [अखंडपणे, संपूर्णपणे] [सं.अनीक+
 अक्षत]; जुओ अणिअ आखइ
 अणीसर *विकरा. [आरपार]

अणु प्राचीसं. अने [सं.अन्यद्र]
 अणुआणे वेताप. अडवाणे, [जोडा वगैरेने,
 खुल्ले] [सं.अन्+उपानह]
 अणुक्कमि ऐतिका. अनुक्रमे, [एक पछी
 एक]
 अणुजणावइ उपवा. अनुज्ञा - रजा आपे
 अणुठाणु षडावा. अनुष्ठान
 अणुत्तरि गुर्जरा. अनुत्तर, जैनोना पांच
 देवलोकमांनुं एक
 अणुदिण गुर्जरा. दररोज (सं.अनुदिन)
 अणुपुच्चि जिनरा. आनुपूर्वी, [नामकर्मनो
 एक भेद, वर्तमान शरीर मूक्या पछी एने
 ऊपजवाना स्थळ तरफ खेंची जनार
 कर्म] [जै.]
 अणुरत्तउ प्राचीफा. अनुरक्त, आसक्त
 अणुराउ नलरा. अनुराग, प्रेम
 अणुरागु तेरका. अनुराग
 अणुवाइ षडावा. अभ्यास करनार (सं.
 अनुवाचिन्)
 अणुवाणो मदमो. अडवाणो [पगरखां
 विनानो] (सं.अनुपानह)
 अणुसरइ आरारा. अनुपालन करे; ऐतिका.
 गुर्जरा. अनुसरण करे, [अनुपालन करे,
 सेवे]
 *अणुहण (अणुहाण) विमप्र. अडवाणुं,
 उघाडुं, [पगरखां विनानुं] [सं.
 अनुपानह]
 अणुहर- तेरका. अनुसरवुं (सं.अनु+हर)
 अणुहाण, अणुहाणुं प्राचीका. लावल.
 हरिख्या. अडवाणुं, उघाडुं, पगरखां

विनानुं (सं.अनुपानह); जुओ अणुहण
अणुहार, अणुहारि, अणुहार आरारा.
 जिनरा. देवरा. अनुकरणरूप, -ना जेवां;
 जुओ अनुहार
अणूरुं आरारा. नलरा. विमप्र. न्यून, ओछुं,
 अधूरुं (सं.अनू+पूर); *नेमिछं. गुर्जरा.
 [ओछपवाळुं], वणपुरायेली आशावाळुं,
 असंतुष्ट
अणूरति आरारा. अधूरापणुं, ओछापणुं,
 [न्यूनता, खोट] (अण+सं.पूर्ति)
अणूवांणे देवरा. अडवाणे, जोडा विना
 (सं.अनुपानह)
अणूहाण नलरा. पगे जोडा पहेर्या विना,
 अडवाणा (सं.अनुपानह)
अणूहार, अणूहार देवरा. -ना जेवा (सं.
 अनुहार)
अणूअर नलरा. अणवर (सं.अनुवर)
अणोसरुं उषाह. उदास
अत चतुचा. अति
अत षडाबा. *अहीं, [*आ बाबतमां] (सं.
 अत्र), [*कदाच, *संभवतः] [सं.उत]
अतयान शृंगामं. अतिजाण, समजु
अतलिबळ, अतलीबल, अतुलीबल नरका.
 मदमो. प्रेमाका. सिंहा(शा). अतुलित-
 बल, अतुल - अपार बळवाळी
अतंतर देवरा. बेकाबू, पार विनानो (सं.
 अतंत्र)
अतांड प्रेमाका. खूब ऊंचेथी, जेमतेम,
 [खुलेखुले] [*सं.उत्तान]
अतिकाळ प्रेमाका. मोडुं

अतिकुंअल, अतिकुंअलि, अतिकुंवली
 वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). अति-
 कोमळ
अतिक्रम्यु आरारा. वटाव्युं, छोड्युं
अतिक्रमावइ षडाबा. वितावे, पसार करे
अतिखूत ऋषिरा. अत्यंत खूपी गयेलो
अतिघण अभिऊ. गुर्जरा. अतिघणुं (सं.
 अतिघन)
अतिचरिउं षडाबा. भंग कर्यो (सं.अतिचर)
अतिचार उपवा. [व्रत के नियमनो] भंग
 (सं.)
अतिजाण गुर्जरा. घणुं जाणनार
अतिघज *विक्ररा. [भारे मोटो, भव्य]
 (सं.अतिध्वज)
अतिलील ऋषिरा. अतिसुंदर
अतिवंकुड वसंवि(ब्रा). घणी वांकी (सं.
 अतिवक्र)
अतिविस उक्तिर. अतिवख, एक वनौषधि
 (सं.अतिविषा)
अतिशि, अतिसि नलाख्या. घणुं, खूब
 (सं.अतिशय)
अतिशे चित्तसं. अतिशय
अतिसज, अतिसय षडाबा. अतिशय वधारे
 प्रमाण; [चमत्कारिक] प्रभाव; देवरा.
 महिमा, प्रभाव [प्रभावक चमत्कारिक
 लक्षण] (सं.अतिशय); जुओ यतिसय
अतिसयवंत नलरा. महिमावंत, प्रभावशाली
अतिसय ज्ञानी आरारा. विशिष्ट ज्ञान
 धरावता, खास करीने अन्य काळनुं
 ज्ञान धरावता ज्ञानी

અતિસંતા *ઋષિરા. [વિશ્રાંત, અત્યંત આરામ પામેલ] (સં.અતિશ્રાન્તા)

અતિસંમદા ઋષિરા. ઘણો હર્ષ [સં.અતિ-સંમુદા]

અતિસિ જુઓ અતિશિ

અતિસી ષડાવા. અઠસી (સં.અતસી)

અતિહિ, અતિહિં ઉપવા. ગુર્જરા. વિરાપ. ખૂબ જ

અતીત અઘાકા. પર થયેલો, અલિપ્ત [સં.]

અતીત અઘાછ. પ્રેમાકા. અતિથિ, ભિક્ષુક, સાધુ-સંન્યાસી

અતુલી આરાસ. અતુલ્ય, અમાપ

અતુલીબલ જુઓ અતલીબલ

અતોલ અઘાકા. કસ્તુવા. પ્રેમાકા. અતુલ, અતુલ્ય

અત્તાગમ આનંસ્ત. આત્માગમ, [ભગવાન મહાવીર પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલો સિદ્ધાંત] [જે.]

અત્ય જિનરા. અર્થ, [તાત્પર્ય]

અત્યત્ય એતિકા. અર્થ-અર્થ, [વિભિન્ન અર્થ]

અત્યમળ શૃંગામં. આથમયું તે (સં.અસ્તમન)

અત્યિ એતિકા. છે (સં.અસ્તિ)

અત્ય ચંદ્રવા. ચિત્તસં. પ્રેમપ. મદમો. અતિ

અત્યારતાઈ પંચવા. અત્યાર સુધી (સં.અત્ર+વાર)

અત્ર-અમુત્ર ઋષિરા. આ લોકમાં અને પરલોકમાં [સં.]

અત્રિસુત. પ્રેમાકા. સૂર્ય [સં.]

અથ કિંવા દશસ્કં(૨). તો શી ગણના ? [સં.]

અથગી ઋષિરા. અટક્યા વિના, [થાક્યા વિના] [દિ.અત્યક્ક]

અથા અઘાછ. અથાગ, [અત્યંત] [સં. અસ્થાઘ]

અથાહ ઉક્તિર. અગાધ, ઝંડું (સં.અસ્થાઘ)

અથિર જિનરા. અસ્થિર, [નામકર્મનો એક ભેદ, જેના ઉદયથી કાન, પાંપણ, જીભ વગેરે અવયવો ચપલ હોય] [સં.]

અયિર, અયીર અભિક્ક. એતિરા. દેવરા. અસ્થિર

અયિરતા આનંસ્ત. અસ્થિરતા

અયીર જુઓ અથિર

અવપડિયાઠી પ્રેમાકા. અડધી મીંચેલી; જુઓ અધપડિયાઠી

અદબદ, અદબદા અઘાકા. અઘાછ. અઘેગી. ચિત્તસં. નરકા. અદ્ભુત, અલૌકિક, પરમ તત્ત્વ

અદબુદ, અવબુદ પ્રાચીફા. પ્રાચીસં. આશ્ચર્ય-જનક, અદ્ભુત

અદભૂય ગુર્જરા. અદ્ભુત

અવંસળ શૃંગામં. અદર્શન, [ન દેખાવું તે]

અદાપ દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. દુઃખ, વેદના, ત્રાસ

અદિકેરું રુસ્તસ. અદકેરું, અધિકતર

અદીળ આરાસ. અદીન, ગૌરવવાળો

અદૃષ્ટાયકા કૃષ્ણચ. અધિધાત્રી

અદેહતા ષડાવા. નહીં દેહતા

અદેહવા પ્રેમાકા. અદેહા, ઈર્ષાકુ

અદેસડ ઉક્તિર. ઉપદેશક, માર્ગદર્શક (સં. ઉદેશક)

अधकु मदमो. अधिक

अद्याप अखाका. अद्यापि, हजु सुधी

अद्यापिक प्रेमाका. अद्यापि, हजु सुधी

अत्रि चित्तसं. पर्वत

अद्वीत दशस्कं(२). अद्वैत, अनन्य

अधकी चतुचा. वधारे [सं.अधिक]

अधकेरडी *मदमो. [अदकेरी, घणीबधी]
(सं.अधिकतर+डी)

अधकेरु, अधिकेरुं उपवा. प्रबोप्र. षडाबा.
अदकेरुं, वधारे (सं.अधिकतर)

अधन्न आरारा. अधन्य, पापी

अधपडियाळी दशस्कं(१). प्रेमाका. अडधी
बीडेली; जुओ अदपडियाळी

अधर अखाका-शु. धारण न करी शकाय
एवुं; ० अखाका-शु. निरालंब; चित्तसं.
अधर, ऊंचे

अधर वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). नीचुं

अधर (अधर किया) वसंवि. नीचे (उतारी
पाड्यां)

अधरु गुर्जरा. धारण करे छे (सं.आधरति)

अधरवटे प्रेमाका. ऊर्ध्व वाटे, [स्वर्ग]

अधरास *नरका. *नरप. [अधरासव,
अधरामृत]

अधलउं, अधलूं उपवा. नलरा. अर्धु

अधवधरा, अधिवधिरा आरारा. नरका.

अधकचरा, ओछी समजवाळा

अधवारुं *अखाका. [भागीदारी, सहियारा-
पणुं, समकक्षता] [सं.अर्ध+वारक]

अधविचि उपवा. अधवच्चे [सं.अर्ध+
*व्यच]

अधसस्ता प्रेमाका. अधमूआ [सं.अर्ध+
श्वस]

अधार वीसरा. आधार

अधाशण प्रद्युचु. अर्धासन, उभडक बेसवुं
ते

अधांध नरप(द). *पुष्कळ

अधिकरी उक्तिर. अधिष्ठित करीने, -मां
रहीने

अधिकार उपवा. ऐतिरा. नलरा. लावल.
वृत्तान्त, विषय, विभाग.(सं.)

अधिकेरुं जुओ अधकेरुं

अधिरातिड आरारा. अधराते, अर्धी रात्रे

अधिवधिरा जुओ अधवधरा

अधिवासियां षडाबा. [धूप आपी अर्च्या]
(सं.अधिवासित)

अधिष्टत आरारा. अधिष्ठित, -मां रहेलो

अधीकार कामा(त्रि.) कामा(शा). अधिक
संख्यामां

अधुर कामा(त्रि). चतुरा. नरका. मदमो.

अधर, नीचलो होठ, होठ

अधेन देवरा. अधन्य, [खराब] (काय)

अधोपचार अखाका. अधकचरा उपचार के
उपाय

अध्यारु नलरा. प्रेमाका. सिंहा(शा).

अध्यापक, शिक्षक, गुरु (सं.अध्ययु)

अध्यास चित्तसं. वस्तुनुं अन्य रूपे भासवुं
ते

अन चतुचा. अन्य

अन वीसरा. अन्न

अनइरुं वाग्भवा. अनेरुं, बीजुं [सं.

અન્યતર]

અનકુલ *પ્રેમાકા. [પ્રતિકૂલ]

અનલ નરપ(દ). ઈર્ષા, [રોષ]; જુઓ અળખી

અનડાં એતિકા. અનપ્ર, [ઉદ્ડ, નિર્બંધ]

અનડુહી વિરાપ. ગાયો (સં.)

અનપત્ય કાદં(શા). અપત્ય – સંતાન વિનાનું (સં.)

અનપુરાણ સિંહા(શા). અન્નપૂર્ણા

અનમે અલાકા. પ્રેમાકા. અમય, નિર્ભયતા

અ-નમણા પ્રેમાકા. અસુંદર, ન ગમે તેવા

અનમાન આરારા. અપમાન

અનમિષ આરારા. અનિમેષ, અપલક

અનમી કસ્તુવા. પ્રેમાકા. અળનમ

*અનય ગુર્જરા. અને [સં.અન્ય]

અનરત સિંહા(શા). અનૃત, અસત્ય

અનલ અલાકા. અલાહ. અગનપંચી, એક પંચી, જે પોતાની મેલે બલી મરે છે અને તેની ભસ્મમાંથી વીજું અનલપંચી ઉત્પન્ન થાય છે

અનહાત *ઉષાહ. [અસંભવ – વધારે પડતી વાત] [*રા.અળહોતો; *હિં.અનહોતા]

અનંતર જુઓ ઘનંતર

અનંતરાગમ આનંસ્ત. ભગવાને પોતાના શિષ્યને સીધું શીખવેલું શાસ્ત્ર [જૈ.]

અનાઘાત પ્રેમાકા. *તાજું, *સબલ

અનાડ ઉત્કિર. જાર, ઉપપતિ (*સં.અનાટ) [દે.અળાડ]

અનાળી પ્રાંચીકા. અજાની

અનાદેય જુઓ નાદેય

અનામ નલરા. હમ્મીપ્ર. ઇનામ, બક્ષિસ

અનામિક હરિહ્યા. ચંડાલ (સં.અનામક)

અનારિજ ગુર્જરા. અનાર્ય

અનાધિષ્ઠિ કૃષ્ણચ. અનાધૃષ્ટિ [એક નામ]

અનાશાતના આનંસ્ત. આશાતના ન કરવી તે, વિનય

અનાશંસા આનંસ્ત. નિષ્કામ ભાવ, [કામનાથી અલિપ્તપણું] [સં.]

અન્નહૂત પ્રેમાકા. પૂછ્યા વિનાનું, [વળ-બોલાવ્યું] [સં.]

અનિઆડ *ઉષાહ. [દોષ]; જુઓ અન્યા, અન્યાય

અનિક અધિક. અનેક

અનિમિષ એતિરા. [જેને આંખનો પલકારો નથી તેવા], દેવ [સં.]

અનિમેષી ગુર્જરા. વિરાપ. જેની આંખમાં પલકારા નથી થતા તે, દેવી

અનિયટ ઝિનરા. અનિવૃત્તિ, [જીવોની વિશુદ્ધિમાં તારતમ્ય ન હોય એવી આત્માવસ્થા] [જૈ.]

અનિર્વાચી નરકા. વર્ણવી ન શકાય એવો, [અનિર્વચનીય]

અનિવડ *આરારા. *ઝિનરા. [નિઃસ્નેહી, અ રાગી] [સં.અ+નિકટ/નિબિડ]

અનિવાર આરારા. અનિવારિત, અપાર; નેમિછં. *સતત, [ખૂબ]

અની ગુર્જરા. અને (સં.અન્ય પરથી)

અનીઠ, અનીઠડં *અલાહ. લાવલ. વસંફા. વસંધિ. વસંધિ(બ્રા). શૃંગામં. અનંત, અપાર, અઘૂટ (સં.અનિષ્ઠિત)

अनीत प्रेमाका. अनीतिभयुं
 अनीरा षष्टिप्र. बीजा (सं.अन्यतर)
 अनीलभ्रष्टक चंद्रवा. पवननो भक्षक, साप
 अनु गुर्जरा. चारफा. तेरका. प्राचीफा. अने
 (सं.अन्यत); जुओ अनुभाव
 अनुकार आरारा. जेवा [सं.]
 अनुक्रमी प्रेमाका. [एक पछी एक] पसार
 करी
 *अनुक्रम्ये अखाका. [अनुक्रमे, -ना
 अनुक्रममां, वगेरे]
 *अनुखल प्रेमाका. खांडणियो; जुओ ऊखल
 अनुग्रह प्रेमाका. हरिख्या. शाप पाछो
 खेंचवानी कृपा के ए माटेनो उपाय,
 दंडनुं निवारण, माफी (सं.)
 अनुचार प्रेमाका. सेवक, नोकर (प्रास माटे
 'अनुचर'नुं रूप)
 अनुदिन लावल. दरेक दिवसे, हंमेशां [सं.]
 अनुष चित्तसं. अनुपम, जुदुंजुदुं, जुदुं; जुओ
 अनूप
 अनुभाव गुर्जरा. प्रताप, [गौरव, महिमा]
 (सं.)
 अनुभाव [अनु भाव] *आनंस्त. [अने भाव]
 अनुमत देवरा. अनुमति
 अनुमनइ षडाबा. माने (सं.अनुमन्यते)
 अनुमिणइ षडाबा. अनुमान करे, अनुमान-
 पूर्वक जाणे (सं.अनुमिमान)
 अनुसारि आरारा. जेती
 अनुहार देवरा. -ना जेवा (सं.)
 अनुष कृष्णच. अमर्याद, अत्यंत [रा.अनूतौ]
 अनूप *अखाका-शु. आरारा. कादं(शा).

चंद्रवा. नलाख्या. प्रेमाका. अनुपम,
 उत्तम; जुओ अनुप
 अनेकष गुर्जरा. हाथी (सं.)
 अनेकि परि गुर्जरा. अनेक रीते
 अनेतइ, अनेति उक्तिर. अन्यत्र
 अनेयइ, अनेयि, अन्येयि उक्तिर. ऐतिरा.
 जिनरा. नलरा. वाग्भवा. *विमप्र. षष्टिप्र.
 बीजे स्थाने, बीजे स्थळे [सं.अन्यत्र]
 अनेरउं आनंस्त. आरारा. उपवा. ऋषिरा.
 ऐतिका. गुर्जरा. चित्तसं. तेरका. देवरा.
 नलरा. प्राचीसं. लावल. वाग्भवा.
 विमप्र. षष्टिप्र. षडाबा. बीजुं; जुदुं (सं.
 अन्यतरक); उक्तिर. बीजुं, वळी
 अनेरडउ जिनरा. बीजो
 अनेरि परि उक्तिर. बीजी रीते
 अनेरिसिउ उक्तिर. अनोखुं, (सं.अन्यादृशः)
 अनेरी बार, अन्येरी बार उक्तिर. बीजी वखते
 अनेसउ उक्तिर. प्राचीसं. अनोखो (सं.
 अन्यादृशः)
 अनोपम नलाख्या. वसंफा. वसंफा(ल).
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). अनुपम
 *अनोहक गुर्जरा. वृक्ष (सं.अनोकह)
 अन्तरि जुओ अंतरि
 अन्तेउर जुओ अंतेउर
 अन्न जुओ अन्न
 अन्नइ गुर्जरा. अने (सं.अन्य परधी)
 अन्नलि गठिउ ऐतिका. अन्नल राजानो गढ
 अन्नैयो नरका. *वांकाबोलो, अणचियो,
 [अळवीतरो, तोफानी]
 अन्या, अन्याय *कस्तुवा. चतुवा. *नलरा.

प्रेमाका. *वेताप. दोष, वांक, दुष्कर्म;
जुओ अंत्रा

अन्याइ नलाख्या. अन्यायी, अन्याय
करनार, [खोटुं करनार]

अन्वेथि जुओ अनेथि

अन्वेरी बार जुओ अनेरी बार

अप चित्तसं. पाणी

अपघात देवरा. मुश्केली (सं.उपघात)

अपछर, अपछरा आरारा. उक्तिर. गुर्जरा.
दशस्कं(१). प्रद्युनु. *विमप्र. वीसरा.

अप्सरा

अपज्जत जिनरा. अपर्याप्त, [नामकर्मनो एक
प्रकार, स्वयोग्य पुद्गलो नो संचय पूरो
न थयो होय एवी जीवदशा, कर्मदशा]
[जै.]

अपणउ अभिऊ. वीसरा. आपणो, पोतानो
(सं.आत्मनक)

अपत्थिय जिनरा. वणमायुं [मोत], (सं.
अप्रार्थित)

अपत्थ चित्तसं. बाळक, संतान [सं.]

अपभ्राजना कृष्णच. निंदा [सं.]

अपमत्त जिनरा. अप्रमत्त[विरत], [अप्रमाद-
पूर्वकनी विरति जेमां होय एवी
आत्मावस्था] [जै.]

अपर पाख प्राचीसं. अपर पक्ष, [कृष्ण
पक्ष, वद], [अही] श्राद्ध पक्ष

अपराधइ उक्तिर. -नो अपराध करे, [-ने
हानि करे] (सं.अपराध्यति)

अपराठी विराप. विमुख; जुओ उपराठी

अपवरग, अपवर्ग आरारा. चित्तसं. मोक्ष

[सं.अपवर्ग]

अपवाद नरका. आळ, आक्षेप, दोषारोपण
[सं.]

अपसोस आरारा. अफसोस, विषाद

अपहरइ षडाबा. लई ले, लूटी ले; गुर्जरा.

अपहरण करे, उपाडी जाय (सं.
अपहरति)

अपाइ षडाबा. दुःखमां, मुश्केलीमां (सं.
अपाय)

अपान आनंस्त. गुदा [सं.]

अपाय कर्पूमं. उपाय

अपाया ऋषिरा. संकटो (सं.अपाय)

अपारि कादं(शा). हुं पार पाडुं छुं (सं.
आपारये), हुकम बजावी लवाय छे
(सं.आपार्चते)

अपारि कादं(शा). अपार, घणुं

अपांगरंग कादं(ध्रु). कटाक्षलीला [सं.]

अपुणीक नलरा. पुण्य विनाना (सं.
*अपुण्यिक)

अपूरणु षडाबा. परिपालन न करवुं

अपूरव वीसरा. अपूर्व, असाधारण

अपूरव आरारा. नवुं

अपोपा *अभिऊ. [पोते]; जुओ आपोपुं

अप्य आरारा. आपणी, पोतानी (सं.आत्म)

अप्यउ आरारा. पोताने

अप्यण तेरका. आपणुं; पोताने (सं.आत्मनः)

अप्यणउं प्राचीसं. आपणुं, पोतानुं (सं.
आत्मनः)

अप्यथुइ षडाबा. पोतानी जातनी प्रशंसा
(सं.आत्मस्तुति)

अप्याण प्राचीसं. ललिरा. पोताने (सं.)

आत्मानम्)
अप्यियउं ऐतिका. नेमिछं. आप्युं [सं. अर्पित]
अप्रमाण, अप्रमाण आरारा. असिद्ध, [नहीं बननारी हकीकत]; *गुर्जरा. [असिद्ध, नकामुं] (सं.)
अप्रार्थक आनंस्त. इच्छारहित [सं.]
अ-प्रोजन कादं(शा). कारण विना (सं. अप्रयोजन)
अफराटां चतुचा. पीठ फेरवेलुं. [अचळुं]
अफू अंबरा. अफीण
अफेडणु षडाबा. नष्ट न थवुं ते
अबछरा मदमो. अप्सरा
अबद मदमो. वरस (सं.अब्द)
अबल वसंफा. वसंफा(ल). अबळा, स्त्री
अबलख, अबलखा मदमो. हम्मीप्र. घोडानी एक जात, काबरचीतरो (घोडो)
अबलिय *ऐतिका. [अबळा]
अबंझ [अवंझ] ऐतिरा. अवंध्य, सफळ
अबाह *गुर्जरा. [अबाध, अन्तराय विना, खूब]
अबाहु गुर्जरा. अबाध, अंतराय विना, खूब; [जेने कशो अंतराय नडतो नथी एवो वीर पुरुष]
अबांधतउ षडाबा. न बांधतो, बांध्या वगर
अबीर नलरा. नेमिछं. एक प्रकारनुं सुगंधी-दार सफेद चूर्ण, अबील (अ.)
अबीह, अबीहो अखाका. ऋषिरा. जिनरा. विमप्र. स्थूलिफा. बीक विनानुं, निर्भय (सं.अ+भी); (जुओ अविह)

अबुह ऐतिका. अबोध, [अज्ञानी]
अबूके [हबूके] नरप. धबकारा करे, [धडके]
अबूझ, अबूझणा, अबूझ्या अभिऊ. आरारा. लावल. शीलक. अज्ञानी, समज विनाना (सं.अ+बुध् परधी)
अबूझी आरारा. अज्ञानी (स्त्री)
अबोखण सिंहा(शा). अपोशण, [भोजन वखते आचमन करवुं ते] (सं.आपोशान)
अबुय प्राचीसं. अबुद, आबू पर्वत
अभव्य षष्टिप्र. मोक्षनो अनधिकारी (जै.)
अभराख नेमिछं. अभरखो, [अभिलाषा, तृष्णा] [रा.अभलाष]
अभरे मर्यु प्रेमाका. पुष्कळ [भरेलुं]
अभंड विमप्र. असभ्य, [अशोभनीय] [सं. उद्भांड; दे.उब्भंड]
अभावडि षष्टिप्र. अभाव, अणगमो
अभिख प्राचीफा. अभक्ष्य, नहीं खावा जेवुं
अभिगम देवरा. [जिनदेवने बांदवा जतां पाळवाना] शुद्धि ने विनयना नियमो (जै.)
अभिगह, अभिग्रह ऐतिका. तेरका. नलरा. प्राचीफा. प्रतिज्ञा, धार्मिक नियम (सं. अभिग्रह)
अभिचार कादं(शा). तांत्रिक-मांत्रिक धर्मक्रिया (सं.)
अभि-दान देवरा. अभयदान, जीवतदान
अभिधा ऐतिका. नाम
अभिध्यान अंबरा. अभिधान, नाम
अभिध्यान सम्यको. अभिमुख ध्यान,

[चिंतन]

अभिनवेरउ ऐतिका. [साव] नवुं
अभिप्राउ षडाबा. अभिप्राय, मत, विचार
अभिमान-तन दशस्कं(१). अभिमन्युपुत्र
परीक्षित

अभिवनु गुर्जरा. अभिमन्यु
अभिषेचन प्रेमाका. अभिषेक, स्नान [सं.]
अभिसिंचावइ षडाबा. अभिषेक करावडावे
अभिहाण ऐतिका. नाम (सं.अभिधान)
अभीतर, अभीतर कामा(शा). कामा(त्रि).
अभ्यंतर, अंदर, अंतरमां
अभीधानं, *अवीधानं कामा(शा). नाम
अभीराम कामा(त्रि). कामा(शा). आनंद
[सं.अभिराम]

अभीरु षडाबा. निर्भय (सं.)
अभीतर जुओ अभीतर
अभूमीयउ *वीसरा. [अ-भूमियो, मार्ग
नहीं जाणनारो]

अभूल अखाछ. भूलचूक वगर
अभेदान नरका. अभयनुं दान
अभेपद नरका. अभयपद
अभोखउ, अभोखु उक्तिर. *विक्रच.

[सत्कार रूपे पाणीनुं] सिंचन, छंटकाव
(सं.अभ्युक्षण); जुओ आभोखइ

अभोखण, अभोखणुं उक्तिर. *विमप्र.
*लावल. [सत्कार रूपे पाणीनुं] सिंचन,
छंटकाव (सं.अभ्युक्षणम्); जुओ
अंबोषण

अभोखु जुओ अभोखउ
अभोगत अखाछ. चित्तसं. भोगव्या

(अनुभव्या) विनानो

अभ्यसइ उक्तिर. ऋषिरा. कादं(शा).
अभ्यास करे, तालीम ले, शीखे; षडाबा.
अभ्यास करे, प्रयोग करे, करे; चित्तसं.
सेवन करे

अभ्यंतर प्रेमप. अंतरमां [सं.]

अभ्याख्यान ऋषिरा. ऐतिका. आळ, खोदुं
तहोमत, अद्वार पापस्थानकमांनुं एक
(जै.)

अभ्यास आरारा. हमेशां बनती क्रिया;
गुर्जरा. पुनरावर्तन (सं.)

अमकइ षष्टिप्र. अमुकमां (सं.अमुके);
जुओ उमकु

अमगउ ऐतिका. कुमार, मिथ्यात्व [जै.]

अमयुं *अखाका. दशस्कं(१). एमनुं एम;
प्रेमाका. [एम ने एम ज], कारण वगर

अमथां नाखीए प्रेमाका. नकामां गणीए,
[नकामां गणी एम ने एम राखीए]

अमथो रड्यो प्रेमाका. [एम ने एम रड्यो],
नकामो थई पड्यो

अमन, अमनं अखाका. अखाछ. एषणा
के इच्छा विनानुं मन; मननी पारनी
(अतिमनस) स्थिति; एवी स्थितिए
पहोंचेलुं

अममा देवरा. अममदेव, आवती चोवीसीना
एक तीर्थकर

अमया उषाह. उमिया

अमरख नलरा. विमप्र. अदेखाई (सं.अमर्ष)

अमरख अखाछ. *व्यर्थ, [मिथ्या] [सं.*मृषा
परधी]; *खरेखर [सं.अ+मृषा]

अमरतां उपवा. न मरतां

अमरविमाण आरारा. देवविमान, देवलोक,
स्वर्ग

अमरसाल गुर्जरा. देवलोक, [स्वर्ग] (सं.
अमरशाला)

अमराउरि गुर्जरा. अमरापुरी, देवनगरी,
[स्वर्ग]

अमरिख प्रबोप्र. क्रोध (सं.अमर्ष)

अमरी प्रबुचु. प्राचीफा. विक्ररा. देवांगना
(सं.अमर परधी)

अमरी प्राचीफा. कसबी वस्त्र (सं.अंबर)

अमरेसर तेरका. अमरेश्वर, [दिवोनो
अधिपति इन्द्र]

अमल, अमळ अखाका. अखेगी. नरका.
प्रेमाका. मल वगरनुं, निर्मळ, पवित्र

अमल *अखाका. अखाका-शु. अफीण,
केफी पदार्थ

अमल करे चित्तसं. वर्ते, वर्तन करे

अमलीमाण *ऐतिका. जिनरा. [अमर्दित
मानवाळो], अपराजित

अमंदो लावल. अमंद, तेजस्वी

अमन जुओ अमन

अमाइ तेरका. ?, [ऊभराय] [सं.अ+मा]

अमाणुं *अखाका. [मान - माप वगरनुं,
अनंत]

अमान *अखाका. [मान - माप वगरनुं,
अनंत]

अमानी *अखाका. [मान - माप वगरनी,
अनंत]

अमामो *जिनरा. [अमाप, पुष्कळ]

अमाय आनंत. माया विनानुं, [निष्कपट,

सरळ]

अमारि, अमारी आरारा. उपवां. ऐतिका.
गुर्जरा. विक्ररा. अहिंसा, हिंसानिषेध,
जीवितदान (सं.)

अमावस, अमावसि उक्तिर. अमास (अं.
अमावास्या)

अमिअ-बाणी चारफा. अमृत समी वाणी-
वाळा

अमित चित्तसं. अमाप, ऊंडो [सं.]

अमिय, अमीय ऐतिरा. गुर्जरा. तेरका. देवरा.
प्राचीफा. वसंफा(ल). अमी, अमृत

अमिय-कलश, अमीय-कलसा वसंवि.
वसंवि(बा). अमृतभर्या कळश

अमिय वूठ प्राचीसं. अमृत-वृष्टि

अमीअ लावल. अमृत

अमीउ विराप. अमी, अमृत

अमीकंदा *लावल. [अमृतनो कंद, अमृत-
मय मूळियुं]

अमीछंटा नांखी प्रेमाका. कृपा करी

अमीनिधि प्रेमाका. अमृतनो भंडार, चंद्र

अमीय जुओ अमिय

अमीयकलसा जुओ अमिय-कलश

अमीसारणी प्राचीफा. अमृतनो प्रवाह (सं.
अमृतसारणी)

अमुजावुं वेताप. अकळावुं [सं.*आमुह्यति]

अमुत्र कादं(शा). परलोकमां (सं.); जुओ
अत्र-अमुत्र

अमुन्ति षष्टिप्र. अज्ञात (प्रा.मुण परधी)

अमुलीक जुओ अमूलक

अमूझ नलरा. विद्वत्ता, आकळो (सं.मुह्य

परथी)

अमूलक, अमूलिक, अमुलीक अभिज्ञ.
आरारा. ऐतिका. नलाख्या. प्रेमाका.
रूपच. षडाबा. सिंहा(शा). अमूल्य,
कीमती (सं.अमूल्यक)

अमृतकुंडली प्रेमाका. एक वाद्य
अमेल्हत्तड षडाबा. न छोडतो, छोड्या वगर
अमोघ वित्तसं. निष्फळ के अफळ न थाय
तेवुं, कायमी

अमोरी आरारा. कोईक वस्त्रप्रकार

अम्ब प्रबोप्र. आंबानुं वृक्ष

अम्मा-पिड, अम्मा-पिउ प्राचीसं. मातापिता
(सं.अम्बा-पितु)

अम्मीणा शृंगामं. अमारा

अम्ह नेमिछं. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).

अमारा गुर्जरा. षडाबा. अमे (सं.अस्मद्)

अम्हासित गुर्जरा. अमारा जेवा (सं.
अस्मादृश)

अम्हासित उक्तिर. अमारा जेवा (सं.
अस्मादृश)

अय शृंगामं. लोदुं (सं.अयस)

अयरावड ऐतिका. ऐरावत, [इंद्रना] हाथी

अयाण आरारा. जिनरा. ऐतिका. प्रबोप्र.
वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).

विक्ररा. षष्टिप्र. अज्ञानी, अजाण, मूर्ख;
जुओ एआण

अयुत प्रेमाका. दश हजार [सं.]

अर पंचवा. वीसरा. अने (सं.अपर)

अरड जिनरा. अरति, [इन्द्रियोने प्रतिकूल
विषय मळे त्यारे वित्तमां थतो उद्देग,

चारित्रमोहनीय कर्मनो प्रभेद] [जै.]

अरडंपरडं आरारा. आजुबाजु [सं.आरात्-
परात्]

अरगचा ऐतिका. अरगजा

अरगजा, अरघजा कामा(शा). नरका.
प्रेमाका. मदमो. एक सुगंधी भूकी

*अरघल [*परघल] प्राचीफा. पुष्कळ,
जुओ परघल

अरचड उक्तिर. लावल. वसंफा. वसंफा(ल).
वसंवि. वसंवि(ब्रा). अर्चें, पूजे

अरचनियाण नरका. अर्चना - पूजाने योग्य
[*सं.अर्चनीयानाम् परथी]

अरचा आरारा. पूजा; *ऐतिका. [अंगलेप];
प्रेमाका. अर्चा, कपाळे चंदनादि
लगाडवां ते

अरची लावल. अर्चेली, सुसज्ज, [शोभित]

अरज *मदमो. [निवेदन, रजुआत] [अ.
अर्ज]

अरजना प्रेमाका. कमाणी (सं.अर्जन)

अरड *विमप्र. [हठ]

अरडक-मल्ल उक्तिर. ऐतिरा. प्राचीका.
अजेय मल्ल, शूरवीर

अरडावुं दशस्कं(१). प्रेमाका. आरडवुं

अरडी पंचवा. भेंकडो ताणीने (सं.आ+रट)

अरडूसड, अरडूसु उक्तिर. आरारा(व).
अरडूसो, एक वनस्पति (सं.अटस्व)

अरणड, अरणए उक्तिर. गुर्जरा. नेमिछं.
वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).

अरति, असुख, पीडा, शोक, चिंता

अरणि ऋषिरा. *जिनरा. दशस्कं(२).

अरणिनुं जंगली वृक्ष, इंधण (सं.);
 अखाका. सूर्य [सं.]
 अरणी ऋषिरा. घसवाथी अग्नि पेदा करनार
 काष्ठ (सं.)
 अरणेटउ षडाबा. एक प्रकारनी थोळी माटी
 अरणोदय आरारा. अरुणोदय
 अरत-परत उक्तिर. आकृति-प्रकृति,
 [*आमथी-तेमथी, *बधी-रीते] [सं.
 आरात्-परात्]
 अरति गुर्जरा. नेमिछं. लावल. विराप.
 दुःख, वेदना, [असुख] (सं.)
 अरथइ उक्तिर. मागे, विनंती करे (सं.
 अर्थयति)
 अरथिया अखाका. अर्थ - उद्देशवाळा,
 [इच्छुक, अभिलाषी] [सं.अर्थिन]
 *अरद कामा(त्रि). अर्थ
 अरदास आनंस्त. देवरा. वीसरा. हम्पीप्र.
 प्रार्थना, अरजी, विनंती (फा.अर्जदास्त)
 अरध-ऊरध नरका. अधः अने ऊर्ध्व,
 पालाळथी आकाश
 अरधंगी नरप(र). अर्धांगना
 अरत्र तेरका. अरण्य
 अरबद चितारां मांसनो लांचो, काचो गर्भ
 (सं.अर्बुद)
 अरभ मदमो. बाळक (सं.अर्भक)
 अरभक चितसं. अर्भक, बाळक
 अररि ऐतिका. अरेरे [सं.अरेअरे]
 अरलू आरारा(व). अरडूसो, अरलवो, एक
 वनस्पति (सं.अरलु)
 अरवाकी, अर्वाकी *अखाका. अखेगी.

अर्वाचीनो, [पाछळना समयना]
 अरस *अखाका. [रसनो अभाव, स्वादनो
 अभाव]
 अरसविरस आरारा. लूखुंसूकुं
 अरहट उक्तिर. गुर्जरा. नलरा. रहेंट (सं.
 अरघट्ट)
 अरहु उक्तिर. विमप्र. नजीक [सं.आरात्];
 जुओ उरहउं
 अरहु-परहु अंबरा. ऋषिरा. आमतेम,
 आगळ- पाछळ [सं.आरात्-परात्]
 अरण मदमो. अरण्य
 अरण (अरण मूके) मदमो. -, [*अरण्यमां
 मूके, *दूर राखे, *जतुं करे]
 अरति प्रबोप्र. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 वसंवि(बा). शत्रु (सं.)
 अरापरी सिंहा(शा). आघीपाछी (प्रा.
 अरहुपरहु); जुओ अरुपरं
 अरियण, अरीअण, अरीयण ऐतिरा.
 गुर्जरा. जिनरा. अरिजन, शत्रु
 अरिरम, अरीरम उक्तिर. बीजे दिवसे (*सं.
 अपरेद्यु:); जुओ अरीम
 अरिष्ट दशस्कं(१). प्रेमाका. अनिष्ट, पीडा;
 कादं(द्वि). लीमडो [सं.]
 अरिथ्या प्रेमप. ईर्घ्या
 अरीअण जुओ अरियण
 अरीगंजण वंदवा. शत्रुविनाशक [सं.
 अरिगंजन]
 अरीठा लावल. अरिष्ट, पाप
 अरीम उक्तिर. बीजे दिवसे (*सं.अपरेद्यु:);
 जुओ अरिरम
 अरीयण जुओ अरियण
 अरीरम जुओ अरिरम

अरु आरास. चारफा. प्राचीसं. वीसरा. के,
बीजा, अने (सं.अपर)

अरु, अरुं अखेगी. विमप्र. पासे, नजीक
[सं.आरातु]; जुओ अहरुं

अरुणपण आरास. लालाश

अरुणी ऋषिरा. ज्वाला, लालिमा, लालाश
(सं.अरुण)

अरुणरुहु कादं(शा). आसपास, आसतेम,
(सं.आरातु-परातु)

अरुं जुओ अरु

अरुं परुं कामा(त्रि). कामा(शा). दशस्कं(१).

दशस्कं(२). *नरप(द). प्रेमाका. मदमो.

आधुं पाहुं, आहुं अवहुं, अहींतहीं,

आगळपाछळ (सं.आरातु-परातु, प्रा.

अरुहु-परहु); जुओ अहरुपरु

*अरु कामा(त्रि). उर, स्तन

अरुठ प्रेमाका. अप्रसन्न [सं.आरुष्ट]

अरोग अखाका. आरोग्य

अरु अखेगी. नरका. सूर्य (सं.); प्रेमाका.

सूर्यना प्रकाशमां, दिवसे; हरिख्या.

आकडो (सं.)

*अरुं कखें [अरुं पूखें] *अखाछ. [आगळ
के पाछळ]

अरु हरिख्या. पुष्प-चंदनवाळी अंजलि

आपी सत्कार करवो ते [सं.]

अरुपाद ऋषिरा. पग धोवा वगेरे सत्कार-
सामग्री [सं.]

अरुपादार्थ जुओ अरुपादार्थ

अरुमारण अखाका. तेजनो - अत्मज्ञाननो
मार्ग

अरुजु चित्तसं. मोर [सं.]

अरु वेताप. अरण्य, वन

अरुतु वाग्भवा. अर्थात्

अरु हरिख्या. गरजु (सं.)

अरुसिनि शृंगामं. अडधे आसने

अरुचंद्र बाण पंचवा. बीजना चंद्रनो आकार

जेनो होय छे ते बाण (सं.)

*अरुपादार्थ [अरुपादार्थ] *पंचवा. [फूल

वगेरे अर्पवा अने पग धोवारूपी सत्कार]

[सं.अरुपादार्थ]

अरुसीं प्राचीफा. उर्वशी, एक अप्सरा

अरुकी जुओ अरुवाकी

अरुकी अखाछ. अरुकीए, अरुचीनोए,

[पछी आवनाराओए]

अरुची अखाछ. वाचाथी पर

अरुपद गुर्जरा. मुक्तिपद (सं.अरुत्+पद)

अलका ऋषिरा. वाळनी लट (सं.अलक)

अलक्ष आनंस्त. अलक्ष्य, [सं.सारीथी कळी
न शकाथ एवो]

अलखत, अलखत्य कस्तुवा. चंद्रवा. मदमो.

रुस्तस. सिंहा(शा). धनदोलत, समृद्धि

अलग विमप्र. दू. [वेगळा]; वसंवि. अज्जो,

[वेगळो] (अं.अलग्न)

अलगुं आरास. *कादं(शा). *नलाख्या.

नेमिछं. लावल. दूर, आधुं, वेगळुं

अलगरी उषाह. अळगी, [वधारे आधी]

(सं.अलग्नतर)

अलछ मोसाव. फूवड स्त्री [सं.अलक्ष्मी]

अलज, अलजउ, अलज्यो आरास. उत्तर.

ऐतिका. *कादं(शा). *गुर्जरा. चतुचा.
 नरका. प्रेमाका. लावल. विमप्र. शृंगामं.
 आतुर, उत्कंठ; आतुरता, उत्कंठ
अलजईआं *विमप्र. [उत्कंठापूर्वक]
अलजउ जुओ अलज
अलजो (अलजो जाय) ऐतिका. उत्कंठित
 थवाय
अलज्यउ जिनरा. नरका. प्रेमाका. विराप.
 शृंगामं. उत्कंठित थयो, तलस्यो, ओरतो
 थयो
अलज्यो जुओ अलज
अलझी नरका. *नरप. अलजी, आतुर थई
अलप मदमो. गुप्त, लुप्त
अलपाइ, अलपाये अखाका. टंकाय,
 वींटाय; चित्तसं. लपाय, छुपाय, लुप्त
 थाय, समाय
अल पूरीउ जुओ पूरीउ
अलव नरप(द.) *अटकचाकुं, *अडपलुं,
 [*लीला, *नखरां]
अलवइ अखाका. ऋषिरा. कर्पूमं. जिनरा.
 दशस्कं(र). नरका. नरप. नरप(द).
 नेमिछं. प्रेमाका. लावल. वसंफा. वसंवि.
 *वसंवि(ब्रा). *विमप्र. वेताप. शृंगामं.
 सिंहा(म). अनायासे, सहजभावे, लीला-
 पूर्वक, रमतमां, हळवेथी, सुंदर रीते
अलबेसर गुर्जरा. *जिनरा. नलरा. प्राचीफा.
 लावल. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 *वसंवि(ब्रा). हम्मीप्र. अलबेलो, सुंदर,
 वरणागियो, रसीलो
अलसाणउ जिनरा. आळस्यो
अलसिबेल उक्तिर. अळसीनुं तेल (सं.)

अतसीतैलम)
अलस्यां नरका. शिथिल, मदभर्या,
 [आळस- भर्या]
अलंकरिउ उक्तिर. वाग्भवा. अलंकृत कर्युं,
 शणगार्युं
अलंगक्रत मदमो. अलंकृत
अलाधो जुओ अलाधो
*अलाधो [अलाधो] सन्धचो. अळगो, जुदो
 [रा.अलागौ]
अलाप अखाका. आलाप, वाणी
अलाबु कादं(शा). तूंबडुं (सं.)
अलाभइ ऋषिरा. न मळतां, [प्राप्त न थतां]
 [सं.अलब्ध]
अलिअ ऐतिका. अप्रिय, [अनिष्ट] (सं.
 अलीक); जुओ अलीय
अलिअल, अलीअल, अलीयल प्राचीफा.
 वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). भमरो,
 (सं.अलिकुल)
अलियरणुं अखाका. भ्रमरवृत्ति
अलीअल जुओ अलिअल
अलीअल-आण *वसंवि(ब्रा). [भमराओनी
 सत्ता]
अलीक जिनरा. शृंगामं. मिथ्या, [खोटुं]
 (सं.)
अलीय *ऐतिका. [अप्रिय, अनिष्ट] (सं.
 अलीक); जुओ अलिअ
अलीयल हरिवि. भ्रमर [सं.अलिकुल];
 जुओ अलिअल
अलीयल हरिवि. मिथ्या वचन ?
अलूक अंबरा. ऊलूक, घुवड
अलूणिय गुर्जरा. असुंदर (सं.अलवणिका)

अलुणुं कादं(शा). असुंदर, दरवुं (सं.अलव-
णकम)

अलुरवुं कृष्णवा. अळवीतराई करवी,
[परेशान करवुं, हानि करवी] [प्रा.
उल्लूर]

अलेल *अखाळ. [नियमरहित, निराळु]
[दि.अल्लिलह]

अलेहेती प्रेमाका. अज्ञान, अणसमजु

अलोकित वेताप. सिंहा(शा). अलौकिक

अलौकि प्राचीका. अलौकिक

अल्यार्योउ उपवा. दरिद्र

अल्यवि प्रद्युचु. अलावो, अपावो

अल्ल- प्राचीसं. आलवुं, [आपवुं]

अवकर वीसरा. अपमान, निंदा[युक्त
वचन], [अपशब्द] [सं.अपकृ-; प्रा.]

अवगत्य अखाळ. अवगतिए गयेलो

अवगनियां जिनरा. काननुं एक आभूषण;
जुओ अउगनिया

अवगन्न- तेरका. अवगणवुं (सं.अव+गण्)

अवगाह कादं(शा). स्नान (सं.)

अवगाहइ *ऐतिका. अवगाहन करे, [ऊंडे
सुधी जाय]; *कादं(ध्रु). वसंफा.
वसंवि. वसंवि(ब्रा). डूबकी मारे, स्नान
करे (सं.अवगाहति)

अवगाहनारूपइ *आनंस्त. [अंगभूत रीते]

अवगुणउं *ऋषिरा. [अवगणुं, छोडी दउं]

अवग्रह गुर्जरा. केदखानुं (सं.)

अवघट शृंगामं. मुश्केल, [विकट, दुर्गम];
जुओ ऊवड, ओघट

अवघाय अखाका. चित्तसं. डूबी जाय,

[अवगाहन करे]

अवछरा मदमो. अपसरा

अवज्झा, अवज्ञा प्राचीफा. प्राचीसं.
अयोध्या

अवटाडिउ *शृंगामं. [मूझव्युं, दुःखी कयुं]
[सं.आवर्त]

अवटाय *ऋषिरा. [भमे, आधडे]; ऋषिरा.
*नरका. *प्रेमाका. मूझाय, दुःखी वाय,

[पीडा अनुभवे] [सं.आवर्त]; प्रेमाका.
ऊछळे; जुओ आवटे

अवटावि *नलाख्या. [पीडे, दुःखी करे]
(सं.अप+वृत्) [सं.आवर्त]

अवडा ऐतिका. अयोध्या

अवतंस कादं(शा). काननुं घरेणुं (सं.)

अवतारीइ *आनंस्त. [संशोधीए, घटावीए]

अवतारीक मदमो. जन्मथी; अवतारी,
अवतार धारण करेलो

अवत्या आरारा. अवस्था

अवदात *ऐतिका. ऋषिरा. नलरा. वृत्तान्त;
ऐतिका. ऐतिरा. *गुर्जरा. जिनरा.

यशस्वी वृत्तान्त, चरित्र; यश; गुण;
सम्यचो. चरित्र; प्रकट; विक्ररा.

दुश्चरित, [करतूत]; अंबरा. वृत्तान्त;
[करतूत] (सं.)

अवधारइ, अविधारइ अखाका. अभिऊ.
आनंस्त. आरारा. ऐतिका. ऐतिरा.

गुर्जरा. तेरका. देवरा. नरका. प्रेमाका.
ध्यानमां ले, विचारे, धारे; नक्की माने;

धारण करे, सांभळे

अवधि आरारा. अवधिज्ञान, दूर रहेला
पदार्थनुं इन्द्रियोनी मदद विना ज्ञान

અવધિજ્ઞાન, અવધીગિનાંન દેવરા. નલરા.
અતીન્દ્રિય જ્ઞાનવિશેષ, દિશા યા કાલની
અમુક સીમા સુધીની ઘણી યા સર્વ
બાબતો જોઈ શકવાની શક્તિ [સં.]

અવધૂ હમ્મીપ્ર. અવધૂત, વેરાગી
અવધ્ય પ્રેમાકા. અવધિ, મર્યાદા, હદ
અવધૂત નલરા. મસ્ત, [ઉન્મત્ત]; *ઋષિરા.
[ઉન્મત્ત, ઘેલો, મુઘ્ધ]

અવન આનંસ્ત. જતન કરવું [સં.]

અવની ચિત્તસં. પાર્થિવ તત્ત્વ [સં.]

અવને ચતુચા. અવિનય

અવભંગિહિં, અવિભંગિહિં વસંફા. વસંવિ.
વસંવિ(બ્રા). અંતરાય વિના, (સં.
અવિભંગેન)

અવચરિડ એતિકા. અવતર્યો

અવચાર તેરકા. અવતાર

અવચારિય તેરકા. ઉતાર્યું (સં.અવતારિત)

અવર વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). બીજું,
અથવા વઢી, [અને, વઢી] (સં.અપર)

અવરતડ પ્રાચીસં. અભિલાષ, ઔરતો [સં.
આતુરત્વ]

અવરથા પ્રેમાકા. વ્યર્થ, નકામું [સં.વૃથા
પરથી]

અવરલ વિક્રરા. પુષ્કલ [સં.અવિરલ]

અવરાડં *પ્રેમાકા. [ઓવારણાં લડં, ઓવારી
જાડં]

અવરાહ, અવરાહુ ગુર્જરા. શૃંગામં. અપરાધ,
દોષ

અવરિ *નલાહ્યા. [વઢી] (સં.અપરે)

અવરી આરારા. બીજી

અવરોધ ગુર્જરા. વિરોધ વિના, [મેઠપૂર્વક]
(સં.અવિરોધમ્)

અવરોહ *એતિકા. [આગ્રહ, અનુરોધ] [સં.
ઉપરોધ]

અવલ પ્રાચીફા. *મુખ્ય, [ઉત્તમ] (અ.
અવ્વલ)

અવલ પ્રેમાકા. અવલ, અવલ્લ, ઠંધાં
[સં.ઉદ્વલ]

*અવલ [અચલ] *એતિકા. [નિશ્ચલ, સ્થિર]

અવલવણુ *ષડાવા. [દ્રોહ] (સં.અપલવ્)

અવલસવલ ચિત્તસં. અવઢી અને સવઢી
બાજુ, પાછઢની અને આગઢની બાજુ;
[સં.ઉઢલસુવલ]

અવલાસવલ આંક ચંદ્રવા. સમસ્યા વગેરે
જેવો એક રચનાપ્રકાર

અવલોઈંયડ એતિરા. તેરકા. અવલોકીએ,
જોઈએ

અવલોળ તેરકા. અવલોકન

અવશમિવ, અવશમેવ, અવસમેવ
કાદં(શા). નલાહ્યા. અવશ્યમેવ, અરૂર

અવસપ્પિણિ ગુર્જરા. અવસર્પિણી, એક
અવનતિકારક કાઢવિભાગ [જૈ.]

અવસમેવ જુઓ અવશમિવ

અવસર પ્રાચીફા. સમારંભ, [ઉત્સવ], સભા

અવસાળ જિનરા. મોકો, તક

અવસોયળ પ્રાચીસં. અવસ્થાપિની, [ઝંઘાડી
દેનારી વિઘા]

અવસ્તા વેતાપ. માઢી દશા [સં.અવસ્થા]

અવહથડ ઉત્તિર. ત્યાગ કરે (સં.અપ-
હસ્તયતિ)

અવહરદ્ આરારા. એતિકા. હરી લે, લઈ

ले, दूर करे

अवहित चित्तसं. अविहित, शास्त्रमां जेनुं

विधान नथी तेवुं (कर्म), अनुचित (कर्म)

अवहील, अवहीला आरारा. लावल.

अवहेलना, अवगणना, तिरस्कार

अवहेल उपवा. अपमान, तिरस्कार [सं.]

अवहेलइ उपवा. गुर्जरा. षडावा. अवहेलना

करे, तिरस्कार करे, अपमान करे

अवंश जुओ अवंश

अवाच्यक चित्तसं. अवाचक, मूंगा

अवाच्यवीर्य चित्तसं. अवाच्यवीर्य, अवाच्य

एटले ब्रह्म - तेनी शक्ति जेनामां छे ते

अवाही गुर्जरा. विराप. स्थान पामेली,

वसली (सं.उपस्थिता) [सं.अवस्थिता]

अवाडू उक्तिर. प्रतिकूल; जुओ उवडू

अवाणगू जिनरा. गुमसुम, [निस्तेज] [*अ+

रा.वाणक]

अवारिय सत्त प्राचीसं. अवारित सत्र,

[अणअटकाव्युं - अविरत चालतुं -

अत्रसत्र]

अवारी, अवारीय, अवेरी मदमो. *विमप्र.

सिंहा(शा). अविरत, निरंतर (सं.

अवार्य); जुओ आवारी

अवारी-स्थंभ प्रेमाका. यूप, यज्ञस्तंभ,

[अश्वमेध यज्ञनो (*अप्रतिरोधसूचक)

स्तंभ]

अवारीय जुओ अवारी

अवाली जुओ सवाली

अवाश, अवास गुर्जरा. कादं(शा).

नलाख्या. वीसरा. आवास

अवांछतउ षडावा. न वांछतो, न इच्छतो

अवि उपवा. वळी (सं.आपि)

अविकत्थना ऋषिरा. बडाश न मारवी ते

[सं.]

अविकल विराप. संपूर्ण, [अखंड] (सं.)

अविकुल गुर्जरा. अविकल, अखंड

अविगत, अविगति, अविगती, अविगत्य

अखाका. दशस्कं(१). दशस्कं(२).

नरका. नरप. प्रेमाका. अव्यक्त

अविघन विक्रच. अविघ्न, [निर्विघ्नता]

अविछन्न आरारा. अविछिन्न, अखंड

अविणउ गुर्जरा. अविनय

अविणासी शृंगामं. अविनाशी

अवितथ आनंस्त. साचुं [सं.]

अवितथनामा नलाख्या. यथार्थनामा (सं.)

अवित कादं(शा). निर्धन, बापडुं [सं.]

अविधारइ जुओ अवधारइ

अविनि कादं(शा). अविनय

अविभंगिहिं जुओ अवभंगिहिं

अवियुगतुं गुर्जरा. अवियुक्त, छूटुं न पडेलुं

अविरति लावल. अविरक्ति; आनंस्त. व्रतनो

अभाव, [असंयम, अविरक्ति] [सं.]

अविलोक, अविलोकन दशस्कं(१).

दशस्कं(२). प्रेमाका. अवलोकन

अविलोकवुं दशस्कं(१). अवलोकवुं

अविह (अबीह) देवरा. न बीधेलुं, निर्भय

(सं.अ+भी)

अविहड ऐतिका. ऐतिरा. कर्पूमं. *गुर्जरा.

जिनरा. नलरा. विकरा. अभग्न, सातत्य-

युक्त, अतूट, अखंड (सं.अविघट)

*अवीधानं, *अवीधाम, *अवीधामं
कामा(त्रि). अभिधान, नाम; कामा(शा).

जुओ अभीधान

अवीससिबड उपबा. अविश्वासपात्र

अवीसास उपबा. अविश्वास

अवेरी जुओ अवारी

अवेला, अवेलां, अवेली, अबेलु अभिऊ.

उपबा. कवेळा; *गुर्जरा. देवरा. *विराप.

मोडुं

अवेव, अव्येव अखाका. अखेगी. कादं(शा).

चित्तसं. दशस्कं(९). नरप(शा). प्रेमाका.

अवयव

अव्येर चंद्रवा. अवर, अधम

अव्येव जुओ अवेव

अशकटा षडाबा. जेनी पासे गाडुं नथी तेवा

अशदु षडाबा. प्रामाणिक, सज्जन

अशनपणे, असनपणे नरका. नरप.

प्राचीका. प्रेमप. *निर्दोषताथी, अज्ञान-

थी, अजाणतां, अणसमजमां; अंगवि.

मूर्छा - बेभानदशामां (सं.असंज्ञ-)

अशतरी कामा(त्रि). स्त्री

अशमेव कामा(शा). चोक्स (सं.अवश्य-
मेव)

अशर्णाशर्ण दशस्कं(९). अशरणनुं शरण

अशंमरथे मदमो. असामर्थ्य

अशाबो नरप. असबाब, सरसामान,
अलंकार

अशिम उषाह. बेधारुं खड्ग

अशुकुनु षडाबा. अपशुकन (सं.अ+शकुन)

अशुं अखाका. चित्तसं. आवुं, एवुं

(सं.ईदृश)

अश्या प्रबोप्र. आवा प्रकारना

अश्रज, असरज, अक्षज कामा(त्रि)
आश्वर्य

अश्वत्थळ दशस्कं(९). अश्वत्थनुं स्थळ,
पीपळवृक्ष

अश्वबंध, अस्वबंध गुर्जरा. विराप.
अश्वपाल (सं.)

अश्वमुख कादं(शा). किन्नर, [एक देवकल्प
योनि] (एनां मोढां घोडानां जेवां होय
छे) [सं.]

अश्वमेव दशस्कं(९). प्रेमाका. हरिख्या.
अवश्यमेव, अवश्य

अश्ववार गुर्जरा. विराप. असवार (सं.)

अष्ट कर्म विकरा. [जीवने वळगतां] आठ
प्रकारनां कर्मपुद्गल (जै.)

अष्ट कुल कृष्णाबा. आठ कुलपर्वत

अष्ट मासीघ चंद्रवा. आठ प्रकारनी महा-
सिद्धिओ

अष्टादश भार दशस्कं(९). अठार प्रकारनी
वनस्पति

अष्टापद नलरा. एक पौराणिक पर्वत (सं.)

असउण गुर्जरा. खराब शुकन (सं.अशकुन)

असक्ता षडाबा. अज्ञात

असगाह प्राचीसं. दुराग्रहथी, [हठपूर्वक,
अटक्या वगर, खूब ज] (सं.असद्ग्राह)

असगां विमप्र. सगां न तेवां

असद्यान गुर्जरा. सभाखंड (सं.आस्थान);
जुओ अस्थान

असदारंभ *आनंस्त. [आरंभनो अभाव,

વ્યવહારક્રિયામાંથી નિવર્તન] [સં.]
અસદ્ગ્રહી આનંત. અસદ્ ગ્રહણ કરનાર,
 [દુષ્ટજન] [સં.]
અસન, અસન્ન, અસંન ૦ અઘાકા-શુ.
 અઘાઠ. પ્રેમાકા. હરિહ્યા. અજ્ઞાની,
 અબૂઝ, મૂઢ (સં.અસંજ્ઞ); ચતુષ્પા. મોઢું,
 નિર્દોષ; *નરકા. શૃંગામં. શૂન્યમનસ્ક;
 જુઓ આસનરૂં
અસનપણે જુઓ અશનપણે
અસનાદિક આરારા. ધાવાપીવાનું (સં.અશ-
 નાદિક)
અસન્ન જુઓ અસન
અસંજી ષડાવા. જેને મનની ઇન્દ્રિય નથી
 તેવો (જીવ) (જૈ.) (સં.અસંજી)
અસપક્ષ હમ્મીપ્ર. તંબુ માટે ઉપયોગમાં લેવાતું
 એક પ્રકારનું કોપડ
અસબાબ પંચવા. સરસામાન, [માલમિલ્કત]
 [અ.]
અસમત્યુ ષટ્ટિપ્ર. અસમર્થ
અસમાધિ, અસમાધ્ય ગુર્જરા. પ્રેમાકા.
 શૃંગામં. ષટ્ટિપ્ર. ચિત્તની અસ્થિરતા,
 અસ્વસ્થતા, અશાંતિ [સં.]
અસમાધિયો આરારા. આકુલ, અસ્વસ્થ,
 [દુઃખી]
અસમાધ્ય જુઓ અસમાધિ
અસમાન્ન, અસમાનિ, અસમાનૌ અભિઝ.
 આરારા. *પ્રેતિકા. અદ્વિતીય,
 અસાધારણ, મોટું, મારે
અસંભાવિ પ્રબોધ. ન કલી [ધારી, વિચારી]
 શકાય તેવું (સં.અસંભાવ્ય)
અસરજ જુઓ અશ્રજ

અસરાલ, અસરાલડ આરારા. *પ્રેતિકા.
 જોરાવર, મયંકર, મારે (રા.); આરારા.
 *દેવરા. પ્રદ્યુત્યુ. પ્રાચીપા. હમ્મીપ્ર.
 પુષ્કળ, અત્યંત, મોટું, વિશાળ; જુઓ
 સરાલડ
અસરીલડું ગુર્જરા. અણસરલું. અસમાન
 (સં.અ+સદૃશ)
અસલેષ, અસલેસ ઉક્તિર. પ્રાચીસં.
 આશ્લેષા નક્ષત્ર
અસંકલ કૃષ્ણવા. ઋણમુક્ત; જુઓ ઉશંકલ
અસંકલેસ આનંત. કલેશ વિનાની સ્થિતિ,
 [સમાધિ - શુદ્ધિની અવસ્થા]
અસંશાત ચિત્તસં. અસંખ્ય
અસંખ આરારા. ગુર્જરા. વસંપા(લ). વસંવિ.
 વસંવિ(બ્રા). અસંખ્ય
અસંખ્યાત ઉપવા. પ્રેમાકા. અસંખ્ય
અસંધડ ગુર્જરા. અશ્વપાલક; જુઓ
 અશ્વબંધ
અસંન જુઓ અસન
અસંબો સિંહા(શા). અચંબો; જુઓ અસંભિ
અસંભમ અંબરા. આરારા. ઋષિરા. ગુર્જરા.
 નલરા. સિંહા(મ). સિંહા(શા). અસંભવ,
 અશક્ય, હેરતમર્પ્ય
અસંભવિ નલાહ્યા. અસંભાવ્ય, અસંભવિત
અસંભાવના, અસંભાવ્ય ચિત્તસં. જીવ અને
 બ્રહ્મની એકતા વિશે સંશય હોવો તે [સં.]
અસંભાવિ જુઓ અસંભાવિ
અસંભાવ્ય જુઓ અસંભાવના
અસંભિ પ્રાચીકા. આશ્ચર્યજનક (*સં.
 અસંભવ) [*સં.અત્યદ્ભુત]; જુઓ

अचंभ, असंबो

असावु *नेमिछं. [आंगळीओ] [अ.असावे]

असाय जिनरा. अशाता, [शारीरिक, मानसिक पीडा, व्याधि, वेदनीयकर्मनो एक प्रकार] [जै.]

असारइ *नेमिछं. [निःसार – निर्बल थईने]

असांभरताई षडाबा. न सांभरतां पण

असिउं नलरा. लावल. एवं (सं.ईदृश)

असिणि ऐतिका. अश्विनी (नक्षत्र)

असिपव अखाका. ब्रह्मपद, [*तत्त्वमसिपद, – ते ब्रह्म हुं छुं एवी स्थिति]

असिपत्र नेमिछं. जैन धर्मनी मान्यता अनुसार नरुमां आवेलुं, तरवार जेवां पांदडांवाळुं एक वृक्ष के एणुं पांदडुं, पापीओने शिक्षा करवा जेनो उपयोग थाय छे [सं.]

असिय ऐतिका. भक्षित (सं.अशित)

असिव ऐतिका. गुर्जरा. अकल्याण, अमंगल (सं.अशिव)

असी उत्तरि. प्राचीसं. वीसर. एंसी (सं.अशीति)

असीमउ उपवा. एंसीमो

असी-सउ षडाबा. एकसो एंसी (सं.अशीति + शतम्)

असुण्ड उत्तरि. अपशुकनियाळ (सं.अश-कुनिक)

असुर-मळतो प्रेमाका. असुरोनो मळतियो

असुह ऐतिरा. असुख

असुहाणी आरारा. अणशोभती के असुख आपनारी, अणगमती

असुं आरारा. एवं, आम [सं.ईदृश]

असूझतां उपवा. अशुद्ध

असूत्र प्रेमाका. शास्त्र विरुद्ध

असूर ऋषिरा. सांज, [सूर्य आधम्या पछीनो समय, रात] (सं.उत्सूर, अ-सूर); नरका. नलाख्या. प्रेमाका. मोडुं

असेस आरारा. गुर्जरा. वीसर. अशेष, संपूर्ण, खूब

असोई उत्तरि. उपश्रुति, [श्रवण; वचन; संमति]

असोय तेरका. अशोक वृक्ष

असौच शीलक. अशुद्ध [सं.अशौच]

अस्त, अस्ति अखाछ. दशस्कं(२). नंदव.

*वेताप. सिंहा(म). अस्थि, हाडकां

अस्तीरज कर्पूमं. स्त्रीराज्य, त्रियाराज

अस्त्री अभिऊ. आरारा. नलरा. विक्ररा. वीसर. स्त्री

अस्थ प्रेमाका. अस्थि

अस्थर *हम्मीप्र. [चामडी] [सं.आस्तर]

अस्थान *सिंहा(म). [सभामंडप] [सं. आस्थान]; जुओ असथान

अस्मेव प्राचीका. जरूर (सं.अवश्यमेव)

अस्मज जुओ अश्रज

अस्वबंधु जुओ अश्वबंध

अह गुर्जरा. प्राचीका. हवे (सं.अथ); तेरका. गेय पंक्तिने आरंभे आवतो एक अलंकारार्थ उद्गार (सं.अथ)

अहडि विक्ररा. हेड, पगमां नाखवानी लाकडानी बेडी

अहनसि, अहनिशि, अहनिसि आरारा.

નેમિછં. ગુર્જરા. લાવલ. અહર્નિશ, દિવસ
અને રાત, રોજેરોજ

અહમતિ ગુર્જરા. અહંભાવ (સં.અહં+મતિ)

અહમેવ અઘાકા. દશસ્કં(૨). ચંદ્રવા.

પ્રેમાકા. હરિચ્યા. અહંભાવ, અહંકાર

અહર ઉપાહ. ગુર્જરા. તેરકા. પ્રાચીફા.

વીસરા. શૃંગામં. અધર, હોઠ

અહરુપઠ, અહરુપહઠં ચતુરા. નંદવ. આમ-

તેન [સં.આરાત્+પરાત્]; જુઓ અરુપરં

અહરં અઘાકા. *અઘાછ. ચિત્તસં. ઝોરં,

નજીક, પારે, [અહીં], [સં.આરાત્];

જુઓ અહુ

અહોત *અઘાછ. [અહીં, નજીક, પારે]

[સં.આરાત્]

અહરંજી અઘેગી. સૂર્ય [સં.અહ+ગુ.ધળી]

અહલૌ, અહલ્યહ, અહિલહ આરાસા.

જિનરા. વ્યર્થ, ફાલે (સં.અફલ)

અહલ્લ તેરન્દા. એક ચનસપતિ, [સંભવતઃ

અફલ, શાલૂક]

અહલ ગુર્જરા. પ્રાચીફા. પ્રાચીફા. અથવા

અહલહુહલ આરાસા. અવિધવા અને સઘવા

— સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીઓ (દ્વિરુક્ત પ્રયોગ);

જુઆ હિહિવિસૂદિયિ

અહલ્લ આરાસા. અથવા

અહલાતન અધિક. અહેવાતળ, સૌભાગ્ય

(સં.અવિધવા+ત્વન)

અહલિ ચારફા. *પ્રાચીફા. *અથવા, *કે

અહલિ, અહિલિ પ્રધુચુ. પ્રાચીફા. પ્રાચીસં.

વિક્રરાં. અવિધવા, સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી

અહંકાર કાવં(ધુ)-ટિ. બ્રહ્મભાવ, (અહં-

બ્રહ્માસ્મિ રૂપે અહંપણું)

અહંકૃત્ય અઘેગી. અહંકૃતિ, અહંકાર

અહાર દેવરા. આહાર

*અહારમ (આહારમ) જિનરા. આહારક

શરીર, [યોગબલે પ્રાપ્ત અન્ય સૂક્ષ્મ

શરીર]; જુઓ આહારમ

અહાં ઉત્તિર. ઉપવા. અહીં

અહિડી, અહેડી નલાલ્યા. પંચવા. વીસરા.

શિકારી (સં.આલેટિક)

અહિઠાળ ઋષિરા. ઐતિકા. વિક્રરા. વિમપ્ર.

શૃંગામં. અધિષ્ઠાન, સ્થાન

અહિળવ આરાસા. તેરકા. અભિનવ, નૂતન

અહિતૂં ઉપવા. અહિત કરનારં

*અહિધર [*અહિવર] *શૃંગામં. [સર્પ]

અહિનશે, અહિનસિ, અહેનશ ઝાવં(શા).

નલાલ્યા. વિમપ્ર. અહર્નિશ, રાતવહાડી,

દરોજ

અહિનાળ, અહિનાળિ, અહિનાળી,

અહિનાંળ આરાસા. ઉત્તિર. ઋષિરા.

ઐતિકા. કૃષ્ણવ. ગુર્જરા. જિનરા. નલરા.

પ્રધુચુ. પ્રાચીસં. વિમપ્ર. વિરાપ. વીસરા.

શીલક. શૃંગામં. ષષ્ઠિ. ઇંધાળ,

ઇંધાળી, નિશાની (સં.અભિજ્ઞાન)

અહિસ શૃંગામં. રાત અને દિવસ

[સં.અહર્નિશ]

*અહિયાસને [અહિયાસે] ઐતિકા. અનુભવ

કરે, સહન કરે [સં.અધિ+આસ]; જુઓ

અહીંઆસહ

અહિરાળી પ્રાચીફા. સર્પિણી (સં.અહિરાણી)

અહિરુ પ્રાચીફા. હોઠ (સં.અધર)

अहिलउ जुओ अहलौ

अहिलास शृंगामं. अभिलाष, इच्छा

अहिलोक सिंहा(म). जगत, इहलोक

अहिवर जुओ अहिधर

अहिवा उक्तिर. विधवा, (सं.अधवा)

अहिबि जुओ अहवि

अही चित्तसं. सर्प

अहीअं वाग्धवा. अहीं [सं.अस्मिन्]

अहीआसइ *उपवा. ऋषिरा. सहन करे
(सं.अधि+आस); जुओ अहियासने

अहीआसणहार *उपवा. [सहन करनार]

अहीणुं उक्तिर. गाय वगरनुं (सं.अधेनुकम्)

अहीकणि कादं(शा.) *अहीं नजीकमां,
[अहींयां] (सं.अस्मिन्+*कर्णस्मिन्)

अहुण, अहुंण, अहूण उक्तिर. वेताप.

हमणां; आ काळे, ओण (सं.अधुना)

अहुरणी कस्तुवा. वेताप. सिंहा(शा). ऋण-
मुक्त, (सं.उत्+ऋण)

अहुंण जुओ अहुण

अहूठ गुर्जरा. चारफा. प्राचीफा. प्रेमाका.
षडावा. ऊंठ, साडा व्रण (सं.अर्धचतुर्थी)

अहूण जुओ अहुण

अहे प्राचीफा. हवे (सं.अथ)

अहेडइ गुर्जरा. शिकारमां (सं.आखेटक)

अहेडी जुओ अहिडी

अहेनश जुओ अहिनशे

अहेली सिंहा(शा). हेली, [निरंतर वर्ष]

अह्ला लावल. वसंवि. अमारुं; गुर्जरा. अमे
(सं.अस्पद)

अहरुपहरु कादं(शा). आसपास, आमतेम

(सं.आरात्-परतः)

अंक कादं(ध्रु). चिह्न, अभिज्ञान [सं.]

अंक भरतां *नरका. [आलिगन लेतां] [हिं.]

अंकुरियइ गुर्जरा. अंकुरित थाय

अंकुल तेरका. अंकोलवृक्ष

अंके *नरका. [निश्चित, खरेखर]

अंकोर अखाका. अखेगी. दशस्कं(९).
नरका. प्रेमाका. अंकुर; नंदब. सिंहा(शा).

अंकुर, मूळ, मर्म, रहस्य, भेद

अंकोल उक्तिर. ए नामनुं वृक्ष, अंकोठ

अंखि गुर्जरा. आंख (सं.अक्षि)

अंखी लावल. जोईने [सं.अक्ष]

अंग आरास. ऐतिका. जैन अंग-शास्त्रो;
आरास. प्रकारो; उक्तिर. अंगदेश

अंगउ वीसरा. अंग, भाग

अंगउवंग ऐतिरा. अंग अने उपांग [नामनां
जैन शास्त्रो]; जुओ अंगोवंग

अंगओलगूं नलरा. *अंगरक्षक, [अंग-
सेवको]

अंगचेन कामा(शा). अंग उपरनां लक्षणो
[सं.अंग+चिह्न]

अंगण तेरका. लावल. आंगणुं [सं.]

अंगद वसंफा. बाजुबंध, कांडा परनुं कहुं
(सं.)

अंगन्यास प्रेमाका. शरीरनां जुदांजुदां अंगोने
हाथथी स्पर्शी ते-ते अंगमां मंत्रनुं
आरोपण करवानो विधि [सं.]

अंगरखी उक्तिर. प्रेमाका. हम्मीप्र. अंगनुं
— शरीरनुं रक्षण करनार, बख्तर (सं.
अंगरक्षिका)

अंगरेची रुस्तस. अंग्रेज

अंगलूहणउं षडाबा. शरीर लूछवानुं वस्त्र
(सं.अंग+लूष्)

अंगा ललिरा. एक प्रकारनुं बख्तर

अंगारसगडी उक्तिर. सगडी (सं.अंगारशक-
टिका)

अंगारूउ नलरा. अंगारारूप, [दाहक]

अंगारो अखाका. जुवार इत्यादि अनाजनो
एक रोग, तेथी बीज-दाणा बळी जाय छे

अंगित ऋषिरा. नलरा. संकेत, इशारो,
चेष्टा (सं.इंगित)

अंगीकरे, अंगेकरे ऋषिरा. गुर्जरा. देवरा.
प्रेमाका. षडाबा. अंगीकार करे,
स्वीकारे; अखाका. अंगीकार करे,
*पकडे, [ले, धारण करे]

अंगीठउ, अंगीठडी, अंगीडी उक्तिर.
ऋषिरा. प्रेमाका. सगडी (सं.अग्नि-
ष्ठिका)

अंगुल गुर्जरा. आंगळ (माप) (सं.)

अंगुलफरस नलरा. आंगळीनो स्पर्श

अंगुल मोड्या आरारा. टाचका फोड्या,
निंदा करी

अंगूठी प्रेमाका. हाथनी आंगळीए पहेरवानी
वींटी [सं.अंगुष्ठ+इका]

अंगूथल *कृष्णवा. [आंगळीओ] [सं.अंगुल-
स्थल]

अंगूथली *रूपव. [आंगळी]

अंगेकरे जुओ अंगीकरे

अंगोल ऐतिका. पुत्र

अंगोबंग जिनरा. [शरीरनां] अंगोपांग, [ए
निर्णित करतो नामकर्मभेद] [जै.];

जुओ अंगउवंग.

अंगोहल विमप्र. अंधोळ, स्नान [सं.अंगहोल]

अंधोल, अंधोळ, अंधोलि कृष्णच. प्रेमाका.

विमप्र. स्नान, नाहवुं ते, माथुं पलाळ्या
विनानुं स्नान [सं.अंगहोल]

अंधोळवुं आनंस्त. दशस्कं(१). *प्रेमाका.
नाहवुं

अंच *अखाका. [अग्निनी आंच]; गुर्जरा.
दुःख, बळतरा (सं.अर्चिष्)

अंच- *ऋषिरा. प्राचीसं. अर्चवुं, पूजवुं;
*प्राचीफा. [अर्चवुं, कपाळे लगाडवुं]

अंचल उषाह. आंचळ, [स्तन, छाती] [सं.]

अंज- तेरका. आंजवुं (सं.)

अंजण आरारा(व). तेरका. अंजनवृक्ष

अंजत प्राचीफा. काजळ आंजेल (सं.अजित)

अंजल, अंजळ आरारा. वीसरा. अंजलि,
प्रणाम

अंजुलि अंबरा. अंजलि, [हाथजोड, प्रणाम]

अंड अखाका. ईडुं [सं.]

अंडुउ षडाबा. जेना हाथमां हथोडो छे ते,
[हथोडाथी काम करनार व्यवसायीनुं
नाम]

अंडुय षडाबा. हथोडो

अंत कादं(ध्रु). वसंवि. भाग, छेडो; लावल.
अणी; कादं(ध्रु). सुधी, [अंते]

अंतसर गुर्जरा. अंत्य अक्षर

अंतगड प्राचीफा. ए ज जन्ममां मुक्ति पामनार
(सं.अंतकृत्)

अंतर विमप्र. भेदभाव

अंतरउ गुर्जरा. आंतरो, फरक (सं.अंतरक)

अंतर करी कामा(शा). वच्चे पडदो राखी
अंतरगत, अंतर्गत दशस्कं(२). अंतःकरण;
प्रेमाका. अंतरमां

अंतरगति नलाख्या. मनमां (सं.अंतर्+गत)

अंतरघट नरप(द). मनमां

अंतरद्वार चित्तसं. मर्म, रहस्य

अंतरपथ तेरका. वच्चेनो मार्ग

अंतरपुर दशस्कं(२). अंतःपुर

अंतरभूत चित्तसं. अंदर समायेलुं

अंतरमांहां चित्तसं. अंदर

अंतराड ऋषिरा. नरका. अंतराय, अडचण,
[विघ्न]; प्रेमाका. अंतराय, जुदाई,
तफावत

अंतराड, अंतराय आनस्त. गुर्जरा. नलरा.
अंतरायकर्म, जे शुभ कार्योंमां विघ्नरूप
थाय छे (जै.)

अंतराल गुर्जरा. विराप. *मध्य भाग,
[अंतरीक्ष] (सं.)

अंतरालि ऋषिरा. वच्चे

अंतरि, अन्तरि गुर्जरा. *प्रबोप्र. विराप.
[अंतरमां], अंदर, वचमां

अंतरे तेरका. वच्चेवच्चे (सं.)

अंतर्गत जुओ अंतरगत

अंतर्गृह कादं(ध्रु). अंतःपुर

अंतर्धान दशस्कं(९). अंतर्धान, [अदृश्य]

अंतर्य चित्तसं. अंदर

अंतस्कर्ण दशस्कं(९). अंतःकरण

अंति आरारा. अंदर, -मां

अंतेउर अंबरा. आरारा. उक्तिर. ऐतिरा.
कादं(शा). गुर्जरा. नलरा. नेमिछं.

प्रद्युचु. प्राचीका. प्राचीफा. लावल.
विमप्र. वीसरा. सिंहा(म). हम्मीप्र.
अंतःपुर, राणीवास; राणीओ

अंतेउरि, अंतेउरी, अंतेवरी अंगवि. अंबरा.
आरारा. उक्तिर. उपवा. उषाह.
कादं(ध्रु). लावल. विकरा. हम्मीप्र.
राणीओ (सं.अंतःपुर उपरथी)

अंतेवारा *नेमिछं. [राणीओ]

अंत्यावरी मदमो. राणी (सं.अंतःपुर+इका)

अंत्रस प्रेमाका. आंतरो, जुदाई

अंथ अखाछ. चित्तसं. प्रेमाका. सहेज पण,
लेश पण, [साव, बिलकुल]; *मदमो.
[साव, बिलकुल, पूरेपूरुं]

अंदर देवरा. इंद्र

अंदोह आरारा. *गुर्जरा. जिनरा. नलरा.
प्रद्युचु. विक्रच. *विमप्र. *शृंगामं.
सिंहा(म). चिंता, विमासण, खेद

अंद्र उषाह. प्राचीका. इन्द्र

अंद्रगोप प्राचीका. चोमासामां थतुं एक
जीवहुं (सं.इन्द्रगोप)

अंद्रजाल प्राचीका. इंद्रजाल, एक प्रकारनुं
जादु

अंद्रासन प्राचीका. इन्द्रनुं आसन (सं.
इन्द्रासन)

अंद्री प्राचीका. इन्द्रिय

अंद्रीव्रत्य प्राचीका. इन्द्रियवृत्ति, [इंद्रिय-
व्यापार, इंद्रियसुख]

अंध लावल. *अंधारी, *काळी, [*अर्ध]

अंधकार कादं(ध्रु). अंधापी

अंधकूप *विक्रच. [न देखाय तेवो,

कशाकधी ढांकेलो, छानो कूवो]
 अंधण षष्टिप्र. अंधापो
 अंध-धंध जुओ धंध, धंध-धुवारी
 अंधल सम्यचो. आंधलो
 अंधमूधपणइ उक्तिर. ऊंधमूधपणे, ऊंधे
 माथे, बेभानपणे [सं.अवमूर्धा+मूर्धा]
 अंधेर चित्तसं. अंधकार [सं.अंधकर]
 अंध्य नलरा. आन्ध्रप्रदेश
 अन्न, अन्न आरारा. गुर्जरा. चतुचा. तेरका.
 अन्य, बीजुं
 अन्नमी चंद्रवा. न नमे तेवो, अणनम
 अन्ना, अन्या चंद्रवा. दोष, वांक, खोड-
 खांपण
 अंब उषाह. चित्तसं. पाणी (सं.अम्बु)
 अंब आरारा. अंबा, माता
 अंब, अंबउ अभिऊ. आरारा(व). तेरका.
 प्राचीफा. लावल. वीसरा. षडावा. आंबो
 (सं.आम्र)
 अंबर कामा(शा). *नरका. वस्त्र [सं.]
 अंबर तेरका. एक वनस्पति
 अंबवण तेरका. प्राचीफा. आंबावाडियुं (सं.
 आम्रवन)
 अंबा मोसाच. माता [सं.]
 अंबाइय प्राचीसं. अंबामाता, अंबाई
 अंबाएवि ऐतिका. अंबादेवी
 अंबाड्य तेरका. एक वनस्पति, अंबाडो
 (सं.आम्रातक)
 अंबार मोसाच. शृंगामं. हरिख्या. दगलो,
 भंडार
 अंबाविउ प्राचीसं. प्रचलित कर्यो, प्रवर्ताव्यो

अंबिक तेरका. नलरा. अंबिका देवी
 अंबिकि गुर्जरा. अंबिका देवी
 अंबिल तेरका. आंबेल, [एक जैन तप-
 प्रकार, जेमां छ प्रकारना विकृतिजनक
 आहारनो त्याग होय छे] (सं.आचान्ल)
 अंबिलीय तेरका. आमली (सं.अस्तिका)
 *अंबोषण [अभोखण] *अभिऊ. [सत्कार
 रूपे पाणी सींचवुं ते]; जुओ अभोखण
 अंस कादं(धु). *कादं(शा). *लगार
 अंसु तेरका. अश्रु
 आइ प्रबोप्र. आयु
 आइ, आई कादं(शा). प्राचीफा. माता,
 (*सं.आयी) [सं.*आपिका]
 आइ गुर्जरा. आ वडे
 आइ आरारा. आवीने
 आइखइ आरारा. कहे (सं.आचक्षते)
 आइम जिनरा. आदिम, [पहेलु] [प्रा.]
 आइवुं आरारा. आववुं
 आइस गुर्जरा. प्रबोप्र. वसंफा. वसंफा(ल).
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). स्थूलिफा. आदेश,
 आज्ञा
 आइसु वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा).
 आवुं (सं.एतादृश)
 आई जुओ आइ
 आउ जिनरा. आयु [नामनां कर्मपुद्गल],
 [कई गतिमां केटलो काळ गाळवो एनुं
 निर्माण करतां कमी] [जै.]
 आउ, आऊ गुर्जरा. मलमो. विनप्र. आयुष्य
 (सं.आयु)

आउकार जिनरा. आवकार, स्वागत
 आउख, आउखउ, आऊखउ उक्तिर.
 उपवा. ऐतिका. कामा(शा). गुर्जरा.
 जिनरा. प्राचीसं. विमप्र. आयुष्य
 आउज गुर्जरा. प्राचीसं. आतोद्य, एक वाद्य
 आउध नलाख्या. नेमिछं. आयुध, शस्त्र
 आउधशालां नेमिछं. शस्त्रशाळां
 आउलि आरारा(व). शृंगामं. आवळ (सं.
 आहुल्य)
 आउव जुओ वुजोय
 आउवुजोय जुओ वुजोय
 आऊ जुओ आउ
 आऊखउ जुओ आउखउ
 आएस ऐतिका. तेरका. प्राचीफा. आदेश,
 अनुज्ञा
 आक अखाका. अखेगी. आरारा(व). उक्तिर.
 नरका. वीसरा. आकडो (सं.अकी)
 आक-इंधण ऋषिरा. आकडानुं बळतण
 (सं.अर्क+इन्धन)
 आकडिइ (दीवटीआ कडिइ) *विमप्र.
 [गोळाकारे वींटायाेला मशालची]
 [सं.दीपवर्तिक + सं.कटकित, प्रा.
 कडइअ]
 आकमदार आरारा(व). आकडो ए ज
 मदार के मंदार (सं.अर्कमदार)
 आकरखुं चतुचा. आकर्षुं, [पासे
 खेंचुं]; दशस्कं(९). आकर्षुं, [खेंची
 लेवुं, लई लेवुं]
 आकरसी ऋषिरा. आकर्षीने, खेंचीने
 आकर्षइ उक्तिर. प्रेमाका. षडाबा. खेंचे,

ताणे
 आकरो चित्तसं. न छूटे तेवो, दृढ
 आकलइ उक्तिर. गुर्जरा. *नलाख्या. समजे,
 जुए (सं.आकलयति)
 आकलूं कादं(ध्रु). गीच (सं.आकुलम्)
 आकंप गुर्जरा. कंप, धुजारी (सं.)
 असकंपियउ गुर्जरा. स्थूलिफा. कंथो
 आकारण प्रद्युचु. नोतरुं, तेडुं, कहेण,
 संदेशो (सं.)
 आकुड्य षडाबा. दीवालने अढेलीने बेसवुं
 ते (सं.कुड्य परधी)
 आकुलउ, आकुळउ उपवा. व्याकुळ,
 [धेरायेलो]; वीसरा. आकळो, रोषीलो,
 (सं.आकुल); गुर्जरा. व्याकुळ, [व्यस्त,
 लीन]; विराप. व्याकुळ, अस्वस्थ
 आक्रमइ, आक्रमिइ उक्तिर. उपवा.
 षडाबा. आक्रमण करे, हल्लो करे, चढी
 आवे
 आक्रंदइ उक्तिर. गुर्जरा. विराप. आक्रंद
 करे, रडे
 आकुसिउ उक्तिर. निंदित, शापित (सं.
 आक्रुष्टः)
 आक्षर जुओ ए आक्षर
 आक्षान चंद्रवा. मदमो. आख्यान
 आक्षेप चित्तसं. विस्तार [सं.]
 आखइ उक्तिर. ऐतिरा. बोले (सं.आख्याति)
 आखउ उक्तिर. वीसरा. चोखा (सं.अक्षत)
 *आखउंडली [आंखउंडली] उक्तिर. पोपचुं
 (सं.अक्षिपटलिका)
 आखडी आरारा. ऋषिरा. ऐतिरा. जिनरा.

નેમિછં. પ્રેમાકા. વિક્રચ. વિમપ્ર. શૃંગામં.
જિનરા. વ્રત, નિયમ, વાધા, માનતા
આશ્વડે પ્રધુચુ. ઠોકર ધાવ; *અશ્વાકા.
કાદં(શા). નેમિછં. *પ્રેમાકા. લથડી પડે;
*નરકા. [લડે] (સં.આસલતિ) [સં.
*આશ્વટતિ]

આશ્વપાશ્વનો નેહ જુઓ આંખપાંશ્વનો નેહ
આશ્વર ષડાવા. અક્ષર; વીસરા. પત્ર
આશ્વંડલ વિમપ્ર. સમગ્ર ધૂમંડલ
આશ્વા *પ્રધુચુ. [નામ, ઓઠલાણ] [સં.
આશ્વા]

આશ્વા ઉત્તિર. ચોલા (સં.અક્ષતાઃ)
આશ્વા ત્રીજ, આશ્વા ત્રીજ ઉત્તિર. ઐતિકા.
અક્ષયત્રીયા, [આશ્વા ત્રીજ]

આશ્વા પાણી પ્રધુચુ. ચોલા અને પાણી
(સં.અક્ષત) [+સં.પાનીય]

આશ્વી અણી પ્રેમાકા. અક્ષત અણી, સંપૂર્ણ
સલામત; જુઓ અણિઅ આશ્વડ
આશ્વડડ ઉત્તિર. આશ્વડે, ઠોકર ધાવ
(સં.આસલતિ) [સં.*આશ્વટતિ]

આશ્વે પ્રેમાકા. અક્ષત, ચોલા
આશ્વેટ પંચવા. પ્રાચીપા. હરિહ્યા. શિકાર,
મૃગયા (સં.)

આશ્વેષ જિનરા. પ્રવોપ્ર. આક્ષેપ, [નાશ્વં
તે]; આઠ, આરોપ, [ટીકા]; ઐતિરા.
આક્ષેપ, [પરિશ્રમ, યત્ન] [રા.]

આશ્વપાશ્વ નરપ. આસપાસ, ફરતે
(સં.પાશ્વ); જુઓ આંખપાંશ્વનો નેહ
આશ્વાન કાદં(શા). વાત, કથા (સં.)

આશ્વડ ઉત્તિર. ઉપવા. ગુર્જરા. નરકા. નેમિછં.

વસંપ્ર. વસંપ્ર(લ). વસંવિ. વસંવિ(લા).
વિક્રા. શૃંગામં. આગઠ, અગાઠ, પૂર્વ,
પહેલાં, અગાઠથી (સં.અગ્રે); તાવત.
*અગ્રિમપણે, [પૂર્વથી]; ગુર્જરા. વિરાપ.
ષડાવા. આગઠ, સમઘ; ષડાવા. આગઠ,
હવે પછી; વિરાપ. પૂર્વનું

*આગઠ (અગ્રમુખે) કિતસં. અગ્રયાથી,
આગઠ ચાલનાર [સં.*અગ્રમું]
આગન્યા આરાસ. કાદં(શા). નલાહ્યા.
આગ્રા

આગમ આરાસ. આગમન; પ્રેમાકા. અવિષ્ય-
નું દર્શન, [ચનાર વસ્તુની ઇંધાણી];
*ઋષિરા. વિક્રા. જ્ઞાત્ર; જુઓ અગમ

આગમયું પ્રેમાકા. અગમ્યું
આગમિવિ ઉપાહ. આગમચ, આગમ્યથી;
[તરત જ, એકાએક]

આગમો અમિઠ. મોવડી (સં.અગ્રિમ)
આગર આનંત. ઉત્તિર. ઉપવા. ઐતિરા.
તેરકા. મંડાર, સમૂહ (સં.આકર);
અશ્વાકા. સામર, [પાણીનો] મંડાર
આગર *ઋષિરા. ઐતિકા. દેવરા. નેમિછં.
મકાન, ઘર, નિવાસ (સં.આગાર)

આગરડ ઉત્તિર. આગ્રા નગર (સં.
અર્જલાપુરમ)

આગત ઉત્તિર. આગમ્યે (સં.અર્જતા)
આગત, આગત્ત, આગમ્યે આરાસ. ઐતિરા.
ગુર્જરા. ચંદ્રવા. નલરા. પ્રાચીપ્ર. પ્રાચીસં.
પ્રેમાકા. મદમો. વીસરા. આગઠ, આગઠ
પડતો, અગ્રણી, ચડિયાતો, શ્રેષ્ઠ (સં.અગ્ર
પરથી)

આગતિ, આગતિ આનંત. ઉત્તિર. ઉપવા.

કદં(શા). ગુર્જરા. નલાહ્યા. નેમિછં.
લાવત. *વિરાપ. વીસરા. આગલ, પાસે,
સમક્ષ (સં.અગ્ર+સં); ઉપવા. રુપચ.
લાવત. શીલક. આગલ, [અગ્રસ્થાને];
વસંપ્ર. વસંતિ. વસંતિ(જા). આગલ,
સમક્ષ, [-ની તુતનામા]; ઉપવા. ગુર્જરા.
પહેલાં, પૂર્વ; આનંત. લાવત. આગલ,
[હવે પછી]

અનુવર્તિ *ગુર્જરા. [અગ્રજ, મોટો]
અનુવર્તિશુ શૃંગાર્યં. આગલથી, પહેલાંથી
અનુવર્તિ જુઓ આગલ
અનુવર્તિ અસાક્ષ. આગલનો, *ભૂત-
પવિષ્યનો, [*પ્રત્યક્ષ પદાર્થનો]
અનુવર્તિયં ષડ્ઘા. આગામી, આવનારં
અનુવર્તિ અસાક્ષ. પ્રેમ્યક્ષ. નિવાસસ્થાન,
રહેઠણ, [મકાન] [સં.]
અનુવર્તિ ઉત્તર. આકાશ
અનુવર્તિનામિની ષડ્ઘા. આકાશગામિની
વિદ્યા
અનુવર્તિ અમિત. નલાહ્યા. અગાઉ, પૂર્વ
(સં.અગ્ર)
અનુવર્તિ, અંબી ઉત્તર. ઉપવા. ગુર્જરા.
ષડ્ઘા. ષટ્પિ. આગ (સં.અગ્નિ)
અનુવર્તિ ગુર્જરા. અન્નિમય (બાળ) (સં.
આન્નેય)
અનુવર્તિ ઉત્તર. અગ્રેસર
અનુવર્તિ, અનુવર્તિયં ઉત્તર. આગલ,
આગલું (સં.અગ્ર); આનંત. હવે પછીનું;
ઉપવા. ષડ્ઘા. આગલું, પૂર્વનું, આગલ
રહેતું
અનુવર્તિ પ્રાચીસં. આગેવાન

આગી જુઓ આગિ
આયુઓ જુઓ આગડ
આયુની નરકા. અગાડની, પહેલાંની
*આયું [આંયું] નલરા. એક પ્રકારનું બહાર
(સં.અંગ પરથી)
આગે ચિત્તસં. આગલ, પહેલાં
આગેવાણિ *વિક્રચ. [આગેવાન, અગ્રણી,
આગલ ચાલનાર]; જુઓ અગેવાણિ
આઘ *વિક્રચ. [પાસે, નજીક] (સં.અગ્ર)
આઘડ *અમિત. *નલાહ્યા. પ્રધુચુ. ષડ્ઘા.
[પોતાના સ્થલથી] આગલ; આરારા.
ઉત્તર. [પોતાના સ્થલથી] આગલ,
[બીજાની નજીક]; નરપ(દ). ગુર્જરા.
વિરાપ. *ષડ્ઘા. આગલ, નજીક, પાસે],
સમક્ષ (સં.અગ્ર પરથી)
આઘલડ વિમગ્ર. નજદીક (સં.અગ્ર)
આઘાટ *નલરા. [સીમા, ચારે સીમા, ચારે
સીમા સાથે] [સં.]; જુઓ અઘાટ
*આ ઘી [*આ ઘી] ગુર્જરા-શુ. આ વિચાર
આધું, આધેરં અસાક્ષ. નલાહ્યા.
[આગલ], *દૂર; ચિત્તસં. આગલ,
આગલું, આગલની સ્થિતિ
આચમડ ઉત્તર. આચમન કરે (સં.
આચામતિ)
આચરણી હરિહ્યા. ધાર્મિક ક્રિયા આચરતું,
આચાર પાઠતું
આચામ્ત ષટ્પિ. વ્રતવિશેષ, જેમાં લૂંછુંસૂકું
ખાવાનું હોય છે, આંબેલ [સં.] (જૈ.)
આચારજ, આચારિજ અસાક્ષ. અલેગી.
આરારા. ઉત્તર. પ્રેમાકા. આચાર્ય
આચારી હરિહ્યા. આચાર પાઠનાર (સં.)

आचार्यास उक्तिर. आचार्यवर (सं.आचार्य-
मिश्राः)

आच्छिदइ उक्तिर. आंचके, झूटवी ले
(सं.आ+छिद्)

आछइ आरारा. जिनरा. प्राचीसं. छे
[सं.आक्षेति]

आछउ *गुर्जरा. [भले रह्युं, पडतुं रह्युं]

आछउं प्राचीफा. *झीणुं, [सुंदर]; उक्तिर.
वीसरा. सुंदर, सरस (सं.अच्छ)

आछटे दशस्कं(२). प्रेमाका. पछाडे, झापटे;
हरिख्या. पछाडा खाय

आछडतां प्रेमाका. पछाडतां

आछण ऐतिरा. *नलरा. लावल. षडाबा.
नीतरामण, आछरेलुं पाणी; जुओ इक
आछण

आछणची (आछण चीनउ भात) *जिनरा.
[चीणा भात - एक प्रकारना जंगली
चोखा - नुं नितरामण, धोवण]

आछाई प्रद्युचु. आच्छादन करी (सं.
आच्छादित)

आछोटई उक्तिर. पछाडे (सं.आछोट्यति)

आजतां जुओ जतां-आजतां

आजूनचं, आजूनं उक्तिर. कृष्णच. जिनरा.
*षडाबा. आजनुं, अद्यतन, हमणांनुं
[सं.अद्य+खलु+गु.नउं]

आज्य अखेगी. प्रेमाका. घी (सं.)

आटारणमां गई रुस्तस. अटामणमां गई,
धूळधाणी थई

आटारेहण जाय आरारा. अटामणमां जाय,
नकामुं नीवडे

आटीने चतुचा. ?

आटकाठ अखाछ. आटकाठ, कमठाण

आठगुणउं गुर्जरा. आठ गणुं (सं.अष्ट-
गुणकम्)

आठमि उक्तिर. उपबा. आठम (सं.अष्टमी)

आठवइ उषाह. स्थापित करे, विचारे;
*गुर्जरा. *विराप. योजे, विचारे, गोठवे;
लावल. मूके, गोठवे (सं.आस्थापयति)

आठु मदमो. वेत्ताप. आठेय (सं.अष्ट+खलु)

आठोठ अखाछ. व्यापेलुं

आठोडुं *अखाका. [खंखेरवुं]

आड, आड्य अखाका. अंतराय, विघ्न

आड चंद्रवा. *हठ [करीने]

आडइ *नेमिछं. [हठे, आडाइए]; *जिनरा.
[शरणमां] [रा.]; प्रेमाका. वच्चे,
[मददे] [रा.]; जुओ आडौ

आडउ जिनरा. हठ, [आडाई, अडपलुं]

आडण उक्तिर. अंगमंडन, अंगशोभा

आडणी गुर्जरा. लावल. जमती वखते थाळी
मूकवानो पाटलो; विमप्र. अढेलीने
बेसवा माटेनुं आसन, [*थाळी टेकववा
माटेनो पाटलो]

आडल मदमो. छंदविशेष, [अडिल]

आडाखोडी लावल. *अनादर, [आडखीली,
विघ्न]

आडाबंग उक्तिर. अडबंग, ढंगधडा विनानुं,
विलक्षण, अटपटुं

आडांत्रेडां उपबा. प्राचीसं. आडांअवळां,
वांकां

आडि ऋषिरा. आड, [कपाळमां करवामां]

आवती रेखा]

आडि उक्तिर. एक पक्षीनुं नाम (सं.आटिः)

आडि शृंगामं. जीद, हठ (दि.अड्ड)

आडी लीट बळी जुओ वळी आडी लीट

आडे जुओ सीध्यां आडे

आडे चड्यो प्रेमाका. तोफाने चड्यो, [हठे
भरायो]

आडौ [आडौ आसै] जिनरा. काममां
आवशे, [मददरूप यशे] [रा.]; जुओ
आडइ

आड्य जुओ आड

आडउ उक्तिर. अनाजनुं एक माप (सं.
आढकः)

आडवइ उक्तिर. आरंभे [दि.]

आण, आंण अखाका. आरारा. उक्तिर.
उपवा. ऋषिरा. ऐतिका. गुर्जरा. देवरा.
नेमिछं. प्रेमाका. लावल. वसंफा.
वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). षडावा.
आज्ञा, सत्ता; चतुचा. वीसरा. आज्ञा,
सोगंद, मनाई

आणइ आरारा. कादं(शा). लावल.
आ(मां), आ (वडे)

आणनहार उक्तिर. आणनार (सं.आनय)

आणवइ वसंवि. आनंद आपे; वीसरा.
आनंद करे

आणंविण ऐतिका. वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). आनंदजनक

आणा ऐतिका. ऐतिरा. आज्ञा

आणावी आरारा. बोलावीने [सं.आनय]

आणि नलाख्या. आण, शपथ [सं.आज्ञा]

आणि अभिऊ. आणा माटे, [तेहुं करवा]
(सं.आ+नय)

आणि, आणी आरारा. चित्तसं. प्रेमाका. आ
आणीतउं उक्तिर. अणातुं, लवातुं (सं.
आनीयमानम्)

आणी वार दशस्कं(१). आ वारे, आ वखते
आणे आरारा. चतुचा. प्रेमाका. आ

आणेश कान अखाका. सांभळीश

आतपत्र आनंस्त. छत्र [सं.]

आतमलक्ष चित्तसं. आत्मबोध

आता कादं(ध्रु). कादं(शा). दशस्कं(१).

नरप(द). प्राचीका. प्रेमप. प्रेमाका.

पुत्रने लाडमां करातुं 'बापा'ना प्रकारनुं
संबोधन [सं.*अत्त]

आती प्रेमाका. आटली

आतुरी प्रेमाका. आतुरताभर्यो, [कामातुर]

आतुंपोतुं *विमप्र. [मूडी, थापण]

आत्थि हम्मीप्र. धन, साधनसामग्री [सं.
अस्ति]; जुओ आथ, आधि

आत्मनिष्ठित आनंस्त. आत्मनिष्ठ, [आत्म-
भावमां स्थित]

आथ अखाका. अखाछ. अंबरा. जिनरा.

देवरा. सिंहा(शा). धन, पूंजी, समृद्धि

[सं.अस्ति]; जुओ आथ, आधि

आथडी नलाख्या. अथडाई, [भटकाई पडी]

आथमण षडावा. आथमवुं ते (सं.अस्तमन)

आथर अभिऊ. उक्तिर. आच्छादन,

पाथरणुं, पशुनी पीठ उपर नाखवामां

आवती डळी (सं.आस्तरः)

आथि आरारा. छे (सं.अस्ति)

आधि, आध्य अखाका. अंबरा. आरारा.
कस्तुवा. नंदब. प्राचीका. मदमो. विक्रच.
विमग्र. वेताप. हम्मीप्र. पूंजी, धनवैभव,
साधनसंपत्ति (सं.अस्ति); जुओ आत्थि
आयो 'देवरा. [पूंजी, संपत्ति, (प्रास माटे
'आथ'नुं 'आयो')]

आध्य जुओ आधि

आदउ उक्तिर. आदु (सं.आर्द्रकम्)

आवक्षण (आ वक्षण) *शृंगामं. [आ साचुं]

आव पुरुष प्रेमप. आदिपुरुष विष्णु

आवर *अखाका. [आश्रय]; अखाछ.
अखेगी. प्रयत्न

आवरण जिनरा. स्वीकार

आवरुं अखाछ. अखेगी. *प्रेमाका. प्रयत्न-
शील थवुं, [प्रवृत्त थवुं, करवुं]; आरारा.
उक्तिर. गुर्जरा. *आनंस्त. आरारा.
*नरका. लावल. स्वीकारवुं, आश्रय लेवो,
पामवुं; आरारा. गुर्जरा. विवाह करवो,
सगपण करवुं; उपबा. नलाख्या. *शरू
करवुं, [मांडवुं, करवुं]

आदरी *गुर्जरा. [आदरपूर्वक]

आदानभय आनंस्त. मागणी मुजब मळशे
के नहीं तेवो भय

आदिक्षर गुर्जरा. आदि अक्षर

आवित, आवीत कामा(त्रि). कामा(शा).
आदित्य, सूर्य

आदिशवुं उक्तिर. आदेश आपवो

आदिस देवरा. आदेश, आज्ञा

आदीस्त जुओ आदित

आदीतवार कामा(त्रि). रविवार

आदे देवरा. आदि, [वगेरे]

आदेशकार ऐतिका. आज्ञाकारी, [आज्ञा-
नुवर्ती, आज्ञा पाळनार]

आदेसडइ लावल. आदेशथी, आज्ञाथी

आद्य चित्तसं. -थी मांडीने

आद्ये देई जुओ देई

आद्रहणु उक्तिर. आंधण, उकाळवुं ते [सं.
आदहन]

आध, आध्य अखाका. अखाछ. कामा(त्रि).
कामा(शा). आधि, मानसिक पीडा, चिंता

आधउ उक्तिर. गुर्जरा. षडाबा. अर्धो

आधरण उक्तिर. आंधण, उकाळवुं ते [सं.
आदृह]

आधाकर्म षष्टिप्र. साधु माटे खास तैयार
करेलुं भोजन, जे जैन साधु माटे लेवानुं
निषिद्ध छे (प्रा.आहाकम्मिय) (जै.)

आधानु गुर्जरा. गर्भाधान

आधावेध प्रेमाका. हूंसातूंसी, अंदरोअंदरनो
विरोध

आधीन चित्तसं. परवश, गौण, ऊतरतुं

आधेन मदमो-२. अध्ययन

आधोरण कादं(शा). गुर्जरा. हाथीनो
महावत (सं.)

आध्य जुओ आध

आध्या अंबरा. आधार

आध्ये-आध्ये नरका. आधि अने व्याधिऐ

आनपान षडाबा. श्वासोच्छ्वास (सं.आन+
प्राण)

आनंदए वसंफा. आनंद आपे

आनुपूरवी ऐतिका. [नाम]कर्मनो एक भेद,
[वर्तमान शरीर मूक्या पछी एने ऊपजवा-
ना स्थळ तरफ लई जनार कर्म] [जै.]

આન્યા આરારા. આઝા

આપ આનંસ્ત. કાદં(ધુ). કાદં(શા). ગુર્જરા.

દશસ્કં(૯). નલાહ્યા. પ્રેમાકા. લાવલ.

વીસરા. પોતાની જાત, પોતે (સં.આત્મા);

કાદં(ધુ). દશસ્કં(૨). પ્રેમાકા. શરીર,

સ્વરૂપ; અઘાકા. ચિત્તસં. આત્મા, આત્મ-

સ્વરૂપ, આત્મભાવ; અહંભાવ; જુઓ આપો

આપ અઘાકા. પાળી (સં.અપ્)

આપહળી ઉત્તર. જાતે, પોતાની મેલે

આપહડ ઉત્તર. આવી પડે (સં.આપતતિ)

આપહિચડ ષડાબા. આવી પડે

આપણ ષષ્ટિપ્ર. પોતાનું; વસંફા. વસંવિ.

વસંવિ(બ્રા). આપણું, આપણે, આપણી

વઘે (સં.આત્મનું)

આપણહ આરારા. લાવલ. પોતાને

આપણડં આરારા. ઉત્તર. ઉપબા.

દશસ્કં(૨). નલરા. નલાહ્યા. પ્રેમાકા.

વિરાપ. વીસરા. ષડાબા. પોતાનું (સં.

આત્મન:); ચિત્તસં. પોતાપણાન, આત્મ-

તત્ત્વનું

આપણહહ જિનરા. આપણે, પોતાને

આપણપહ આરારા. આપણાથી, આપણે,

પોતે; જુઓ આપોપે

આપણપડં, આપણપું આરારા. ઉપબા.

કૃષ્ણવ. ગુર્જરા. તેરકા. પ્રાચીસં.

ષડાબા. ષષ્ટિપ્ર. પોતાની જાત, પોતે (સં.

આત્મન+ત્વ); કાદં(શા). આત્મત્વ,

સ્વત્વ; જુઓ આપોપું

આપણહાર ગુર્જરા. આપનાર

આપળી ધાચર ઉત્તર. આત્મસંતુષ્ટ

(સં.આત્મના ધ્રાત:)

આપળીહીજ આનંસ્ત. આપોઆપ જ,
[પોતાની મેલે]

આપ-નૈવેદી પ્રેમાકા. પોતાની રસોઈ પોતે

બનાવી જમનારો, સ્વયંપાકી

આપન્યા અઘેગી. શાતા, [તૃપ્તિ]

આપહળી આરારા. ઉપબા. *વિક્રવ.

આપમેલે, આપણિયે, જાતે

આપહે ષડાબા. જાતે

આપાપળા, આપપળા આનંસ્ત. આરારા.

ચંદ્રવા. ચિત્તસં. નલાહ્યા. પ્રેમાકા.

વિક્રવ. પોતપોતાના, એમના પોતાના,

પોતાના, આપળા

આપાપર અઘાકા. અઘેગી. પોતે અને અન્ય

આપુળ પ્રાચીફા. પોતાની (સં.આત્મનું)

આપુલડ ચારફા. નરકા. નૈમિછં. પ્રાચીસં.

પોતાનું (સં.આત્મ પરથી)

આપું અઘાઠ. પોતાપણું; જુઓ આપોપું

આપે વીસરા. આપણે

આપેથ્ય ચંદ્રવા. *આપેથી, [આપે] [પ્રાસાર્થ

‘આપે’નું આપેથ્ય]

આપો અઘાકા. અહંભાવ; આત્મા; જુઓ

આપ

આપોપું અઘેગી. ઐતિરા. *નરકા. પોતાપણું,

સ્વરૂપત્વ; અઘાકા. આત્મતત્ત્વ; ચિત્તસં.

પોતાપણું, અહંભાવ, હુંપણું; અઘાકા.

*અઘેગી. અહંભાવ, દેહભાવ; જુઓ

આપણપડં, આપું

આપોપે દશસ્કં(૨). નરપ(દ). મદમો. આપે,

જાતે, પોતે; જુઓ આપણપડ

આપોહ ઋષિરા. વિચારણા, [તર્ક] (સં.

अपोह)

आप्यपणा जुओ आपापणा

आप्यायमान कादं(शा). पोषित यतुं, भराव-
दार यतुं (सं.)

आप्लवन कादं(शा). कूदवुं ते (सं.)

आफणी, आफणिये, आफणीए अखाका.

अखेगी. अंबरा. उषाह. कादं(शा).

कामा(त्रि). कामा(शा). चतुचा. चित्तसं.

दशस्कं(१). नरका. प्राचीका. प्रेमप.

प्रेमाका. सिंहा(म). हरिख्या. हरिवि.

पोतानी मेळे, आपमेळे, आपोआप

आफरिउ गुर्जरा. विराप. आफरो चडेलुं,

[उन्माद चडेलुं]; प्रद्युचु. आफरो चडेलुं,

फूलेलुं (सं.आ+स्फुर) [सं.आस्फुर]

आफलइ, आफळइ गुर्जरा. चित्तसं.

प्रेमाका. *शृंगामं. अथडाय, [भटकाय]

आफाणी जिनरा. पोते, जाते ज

आभ दशस्कं(२). आभा

आभ अधारी प्राचीका. कांचळी माटेनुं एक

कीमती काळुं वस्त्र

आभउं, आभूउं उक्तिर. नलरा. वादळुं

(सं.अभ्र)

आभडळोत अखाछ. आभडळेट, छूताछूत

आभडुं अखाका. हरिख्या. अडकवुं

आभर्ण नलाख्या. आभरण, घरेणुं

आभले कादं(शा). आकाशमां (सं.अभ्र

परधी)

आभसे चतुचा. वारंवार करे (सं.अभ्यस)

आभा ऋषिरा. वादळ (सं.अभ्र)

आभाषी जुओ आभीषी

आभिडइ उक्तिर. नीं तरफ जाय, मळे,

भेगुं थाय; गुर्जरा. जयडाय, स्पर्श (प्रा.

अभिड)

आभिओभिक वडवा. देवनो एक प्रकार

(जै.) (सं.आभियोभिक)

आभीर नलरा. देशविशेष, आभीरोनो -

आहीरोनो देश

*आभीषी [*आभषी] *वडवा. [कदी]

आभुक्षण मदयो. आभूषण

आभूउं जुओ आमउं

आभूयानुं उक्तिर. प्रस्फुटित यतुं, चंकुरित

यतुं (सं.उद्भिद्यमानम्)

आभोखइ आराय. सत्त्वर रूपे पाणीनुं

सिंचन करवामां (सं.अभ्युक्षण); जुओ

अभोखउ

आभोखो *जिनरा. [*उपभोग]

आभ्यंतर चित्तसं. अभ्यंतर, चंदर

आभ्र दशस्कं(१). अभ्र, [आकाश, वादळ]

आभ्रण अखाका. आभरण, शणगार

आम उषाह. कर्पूमं. अपारा, मारा (सं.

अस्मद्, प्रा.अम्हउ); नलरा. अमे;

पोताना; मारा

आमखि *विग्र. [भक्ष] (सं.आमिष)

आमण चतुचा. गूंयपी ?

आमणदूमणी आराय. जिनरा. प्रद्युचु.

निराश, उदास, सक्ति (सं.अमनदुर्मन);

जुओ ऊमणदूमणउ

आमय अखेगी. प्रबोप्र. रोम (सं.)

आमत्तउ, आमळउ आराय. *जिनरा.

नरका. *प्रबोप्र. तलिरा. वळ, द्वेष,

खार; रीस; **विमप्र.** *भूच, *मर्म, [*वळ,
*वर्तुळकर विस्तार]

अमलबेतस उक्तिर. रसोईमां खटाश माटे
वपरता जांबली, कोकम जेवा पदार्थ
(सं.आमलबेतस), अमलबेत - एक
लताफळ [रा.]

अमलबेतस उक्तिर. **तेरका.** आमलक,
मंदिरशिखरना कळज्ञ नीचेनो भाग

अमलबेतस *पंचका. [आमळ जेवडां,
मोटो]

अमलबेत **तेरका.** जांबळो, एक वनस्पति
(सं.*आमलिका, अप.आमलिय)

अमान, **अमय** **प्रवृत्त.** प्रेमाका. रांध्या
विनानुं, काचुं अनाज, सीधुं [सं.आमान]

अमे **अखाका.** आमय, पीडा, रोग
अमोड **प्राचीसं.** अंबोडो (सं.आप्रमुकुट)
[दि.अमोड]

अमन **ऐतिका.** [शास्त्र]परंपरा, संप्रदाय
[सं.]

अमनबंत **अमनंत.** [शास्त्र]परंपरानो
जामकर

अमनित जुजो जांबित

अम कस्तुवा. आई, मा [सं.*आपिका]

अम **अखाका.** नेमिछं. *विमप्र. आयुष्य
(सं.आयु)

अमदिय **प्राचीसं.** जाकूट, खंचेलुं

अमद **कदं(श).** पडोवुं (सं.)

अमदुं उक्तिर. ने जाधीन [सं.आयत्त]

अमय **उपना.** आवक, [पिदाश, लाभ]
(सं.)

आयरिय **ऐतिका.** आचार्य

आयरिस **प्राचीफा.** आरीसो (सं.आदर्श)

आयस **अभिऊ.** उषाह. कर्पूमं. कृष्णवा.
गुर्जरा. **प्राचीफा.** वसंफा. वसंवि(ब्रा).

आदेश, आज्ञा

आयसइ **आरारा.** उक्तिर. आदेश आपे

आयास **चतुचा.** चित्तसं. कष्ट, तकलीफ,
श्रम

आयासी **प्रेमाका.** कष्ट सहन करनार,
[(तपनो) श्रम करनार]

आर नंदब. आहार

आरउ **गुर्जरा.** नियत कालविभाग (सं.
आरक); जुजो आरा

आरखे **ऐतिका.** प्रकारे, [समान] [रा.]

आरठी **आरारा.** अरीठी, एक वनस्पति
(सं.अरिष्ट)

आरडे **गुर्जरा.** जिनरा. विराप. आक्रंद करे,
रडे (सं.आरटति); उपवा. प्रेमाका.
बराडा पाडे

***आरणि** [आरेणि] ***अभिऊ.** [सेनानी
प्रथम हरोळ, युद्धनो मोखरो]

आरत, **आरति** **अखेगी.** **आरारा.** उक्तिर.
चतुचा. ***चारफा.** नलाख्या. नेमिछं.

प्रेमाका. हरिख्या. दुःख, पीडा (सं.आर्ति)
आरतबंत ***हरिख्या.** [दुःखी]

आरति जुजो आरत

आरति ध्यान **आरारा.** इष्टवियोग वगेरेथी
उत्पन्न थती दुःखभरी मनस्थिति [सं.
आर्तध्यान]

आरतिवां **शृंगामं.** आतुर, [कामातुर] (सं.
आर्ती)

आरतीक दशस्कं(२). प्रेमाका. आरती
(सं.आरात्रिक)
आरतीयासह उक्तिर. आरतीनो ओरडो
(सं.आरात्रिकावसरः)
आरति तेरका. आरती (सं.आरात्रिक)
आरंभ उषाह. [उत्सव], आनंद; आरारा.
प्रयत्न [सं.]
आरा *ऐतिका. [नियत कालावधि, काळ-
विभाग] [जै.]; जुओ आरउ
आराडि षडाबा. आक्रंद, चीस, बराडा (सं.
आरटते); जुओ आरेणि
आराधणहार षष्टिप्र. आराधना करनार,
[सेवनार, श्रद्धापूर्वक करनार]
आराम *अखाका. चतुचा. सुखशान्ति,
प्रसन्नता [फा.]
आराम, आराम आरारा. गुर्जरा. तेरका.
नलरा. वाग्मबा. विक्ररा. बगीचो,
उपवन (सं.)
आरामी उषाह. माळी (सं.आराम परधी)
आरासणउं प्राचीसं. आरासणुं, एक गाम
आराहइ आरारा. आराधे
आराहण ऐतिका. आराधना, [पूजा]
आराम जुओ आराम
आरिज ऐतिका. आर्य, [महानुभाव];
ऐतिका. गुर्जरा. शीलक. आर्य[देश]
आरिमकारिम आरारा. ? [*दानादि
अद्भुत कार्यो]
आरीसउ उक्तिर. उपवा. प्रबोप्र. लावल.
षडाबा. अरीसो, दर्पण (सं.आदर्श)
आरुत शृंगामं. अवाज [खास करीने पंखी-

ओनो] (सं.)
आरुहइ उक्तिर. ऐतिका. प्रद्युचु. आरोहे,
चडे
*आरेणि [*आराडि] अभिऊ. त्राड,
[चिक्कार, नाद] [दि.आराडी]
आरेणि, आरेणी *अभिऊ. *प्रबोप्र. [सेना-
नी प्रथम हरोळ, युद्धनो मोखरो]; जुओ
आरणि
आरेण आरारा. आरोग्य
आरोग्य प्रेमाका. तंदुरस्ती, सलामती,
[क्षेमकुशळता]
आरोट *विमप्र. [पराक्रमी] [रा.आरोड]
आरोडइ गुर्जरा. *अवरोधे (*सं.आरुणद्धि)
[आक्रमण करे, आक्रमक शब्दो बोले]
[दि.]
आरोपीनइ आनंस्त. आरोपीने, [रोपीने,
सर्जिने, ऊभी करीने], चित्तसं. रूपक
वगेरेमां थती आरोपणनी क्रिया करीने
आरोविय तेरका. मूक्युं (सं.आरोपित)
आल, आळ चतुचा. नरका. अटकचाळुं,
अडपलुं; अभिऊ. *उपवा. तेरका.
प्राचीसं. *वीसरा. वेताप. हरिख्या.
असत्य, मिथ्यावचन, नकामुं वेण (दि.);
०जिनरा. प्राचीसं. प्रेमाका. लावल.
विमप्र. आळ, मिथ्यारोप, आक्षेप [दि.];
*गुर्जरा. देवरा. एळे, [व्यर्थ, नकामुं];
जुओ आलि
आल (घडीआल) *कामा(त्रि). [समय
दर्शववा वगाडवामां आवती शालर]
आलइ शृंगामं. निष्फळ, [एळे]
आलउ षडाबा. धर (सं.आलय)

आलङ्गीलउ आरारा. लीलुंछम (सं.
आर्द्रनील)

आलउं, आलुं उक्तिर. प्रद्युचु. आर्द्र, लीलुं,
भीनुं

आलजाल, आळजाळ उक्तिर. असंगत,
अर्थहीन; अखाका. उपाधि, खोटी
जंजाळ [दि.]

आलतउ प्राचीफा. अळतो (सं.अलक्तकः)

आलति, आलती लावल. हरिख्या. आलाप
[सं.आलसि]

आळपंपाळ अखाका. मिथ्या वस्तुओ;
प्रेमाकां. आडुंअवळुं, [कालुंघेलुं,
पटामणुं, खुशामतभरेलुं]

आलरां सिंहा(शा). ?

आलवइ कृष्णबा. गुर्जरा. नलरा. प्रद्युचु.
वसंफा. वसंवि. सिंहा(शा). *स्थूफा.
हरिख्या. आलाप करे, गाय, वगाडे
(सं.आलपति)

आलवणी प्रद्युचु. वीणा (सं.आलापिनी)

आलवाल कादं(शा). क्यारो (सं.)

आलस आरारा. आळसु (सं.); वसंवि(ब्रा).

आळसभर्युं, सुस्त (सं.)

आलसियां वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). अलस बन्यां, [सुस्त बन्यां]
(सं.आलसित)

आलंगन कामा(शा). आलिंगन

आलंगिउ ऐतिका. आलिंगनआपुं, [भेट्यो]

आलंगन *कादं(ध्रु). [आलिंगन]; जुओ
आल्यघन

आलंबडु शृंगामं. आलंबन, आधार

आलाणधंभ उक्तिर. हाथीने बांधवानो स्तंभ

(सं.आलानस्तंभः)

आलालुंनु चित्तसं. शृंगामं. तृष्णा, लालसा,
[लालच]

आलालुंवे लाय *अखाका. [तृष्णाने वळगे]

आलावउ उक्तिर. षडाबा. पाठ, परिच्छेद,
ग्रंथांश (सं.आलापकः)

आलि विमप्र. हरिवि. आप, दे, लगाड
[सं.आ+ली-]

आलि, आळि *चारफा. *नेमिछं. प्राचीसं.
लावल. वीसरा. तोफान, मजाक, मस्ती,
आळवीतराई, [अटकचाळो]; उषाह.
झघडो, [लडाई]; *प्रबोप्र. [मिथ्या,
खोटुं]; ऐतिका. *नलरा. लावल. विराप.
प्राचीसं. एळे, व्यर्थ, नकामुं; जुओ आल

आलि, आली कादं(शा). प्राचीसं. वसंफा.
वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). हरिवि.
सखी, सहियर (सं.)

आलिजा जुओ आलीजा, जालिजा

आलिघन, आलीघन, आलींघन चतुचा.
दशस्कं(२). नलाख्या. नंदब. सिंहा(शा).

आलिंगन

आली जुओ आलि

आलीगारउ उक्तिर. *चतुचा. नरका. प्रद्युचु.
अटकचाळो, तोफानी, मस्तीखोर

आलीघन जुओ आलिंघन

आलीजा *ऐतिका. [उत्कंठा]; जुओ
आलिजा

आलीमाली प्रद्युचु. आलीलीली, लीलीछम

आलींघन जुओ आलिंघन

आलुं *नरप(द). [अटकचाळा] (ब.व.)

आलूजइ उक्तिर. मूंझाय [रा.]

आलू जुओ आलउं

आले, आळे अखाका. दशस्कं(१).

दशस्कं(२). प्रेमाका. एळे, फोगट,
निरर्थक; चित्तसं. तोफाने

आले अखाका. आलय, रहेठाण

आळे चडवुं दशस्कं(१). तोफाने चडवुं

आलोअण, आलोअण आरारा. ऐतिका.

स्थूलिफा. गुरु पासे पोताना दोषो बतावी
प्रायश्चित्त लेवुं ते (सं.आलोचना)

आलोइ आरारा. प्राचीसं. षष्टिप्र. षडाबा.

आलोचे, प्रायश्चित्त करे

आलोच स्थूलिफा. मनन, चिंतन [सं.]

आलोचइ आरारा. उत्किर. *षडाबा. विचारे

आलोडइ कादं(धु). कादं(शा). हलावे,
डखोळी नाखे (सं.आलोडयति)

आलोअण जुओ आलोअण

आलोवुं जिनरा. आलोचना करुं, [प्रायश्चित्त
करुं]

आल्य, आल्य नरप(द). आळ, [आक्षेप];
जुओ आल

आल्यधनं, आल्यधन कादं(शा). मदमो.

आलिंगन; जुओ आलंधन

आवइ कादं(धु). गुर्जरा. षडाबा. आवडे,
जाणे (*सं.आवर्तते) [सं.आपयति]

आवटे *अखाछ. कामा(शा). *दशस्कं(१).

*दशस्कं(२). नलरा. *प्रबोप्र. प्रेमाका.

शृंगामं. मूझाय, दुःखी थाय; अंगवि.

*ऊकळे, ऊकळे [सं.आवर्तयति]; जुओ

अवटाय

आवटे (जई आवटे) *अखाछ. [जई पहाँचे]

आवटे (वढी आवटे) *अखाछ. [वढी पडे,
वढी मरे]

आवडिय *प्राचीसं. [आथडी रहेला, खदबदी
रहेला]

आवडली *नेमिछं. [आवडीक]

आवण आरारा. आववुं ते

आवणहार उत्किर. षडाबा. आवनार

आवतिया ऐतिरा. आवे छे

आवरजइ, आवर्जइ विकरा. प्रसन्न करे.
(सं.आवर्जयति)

आवरत ऐतिरा. लहेर, तरंग [सं.आवर्त्त]

आवरिया, आवरीआ वसंफा. वसंफा(ल).

वसंवि. वसंवि(ब्रा). आवर्या, दांक्या,
गोपन कर्युं (सं.आवृत्त)

आवरो नरका. आवक लखवानो हिसाबनो
चोपडो

आवर्जइ जुओ आवरजई

आवर्जन विकरा. प्रसन्न करवुं ते

आवर्जितु षडाबा. प्रसन्न, राजी (सं.
आवर्जित)

आवर्जिया उपवा. प्रसन्न (सं.आवर्जित)

आवर्त्त *ऐतिका. [वंदन करतां पूर्वे जोडेला
हाथने गोळाकारे फेरववा ते, एक
प्रकारनी उत्कृष्ट वंदनक्रिया] [जै.]

आवला चतुचा. *विमप्र. उतावळा (सं.
आकुल)

आवली षडाबा. जैन परंपरा मुजबनुं एक
सूक्ष्म कालपरिमाण (सं.आवलिका)

आवस ऋषिरा. घर, [आवास] [सं.
आवसथ]

આવસત, આવસચ કસ્તુવા. પ્રેમાકા.

અગ્નિશાળા, વેદી, ઘરમાં અલ્ખંડ પ્રજ્વલિત રાખવામાં આવતો અગ્નિ, પાંચ અગ્નિપ્રકારોમાંનો એક (સં.આવસથ્ય)

આવસહી જિનરા. નિવૃત્તિમાંથી આવશ્યક પ્રવૃત્તિમાં જવું (ધર્મસ્થાનમાંથી નીકળતી વખતે બોલાતો શબ્દ) [જૈ.]

આવાગમણ, આવાગમન અલ્ખાકા. નરકા.

પ્રેમાકા. પ્રાચીસં. આવવું અને જવું, જન્મ અને મરણના ફેરા

આવાઠડં ગુર્જરા. ઉપસ્થિત થયું, આવી પહોંચ્યું (સં.ઉપસ્થિતકમ્)

આ વારકી દશસ્કં(૧). આ વારે, આ વખતે

*આવારી [અવારી] *પ્રેમાકા. [અવારિત, અટક્યા વિના]; જુઓ અવારી

આવીતડં ઉત્તિર. અવાતું [*સં.આ+યા પરથી]

આવીસ ચંદ્રવા. મદમો. આયુષ્ય

આવ્રણ અલ્ખાકા. આવરણ

આશરો *પ્રેમાકા. [ગર્જું]

આશવાસના, આસવાસના કામા(શા).

દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. વેતાપ.

આશવાસના, આસનાવાસના

આશંક ઉત્તિર. પ્રેમાકા. આશંકા, [અંદેશો, *અટકો, *સંકોચ]

આશંશા ષડાબા. ઇચ્છા, અભિલાષ (સં. આશંસા)

આશિકા વિમપ્ર. આશીર્વાદ

આશિલા પ્રબોપ્ર. આશીર્વાદ (સં.આશિષ્)

આશી નરકા. પ્રબોપ્ર. મોસાચ. આશીર્વાદ

(સં.આશિષ્)

આશી અલ્ખાકા. *આશયવાળા, [આશા - ઇચ્છનાવાળા]

આશે અલ્ખાકા. અલ્ખા. અલ્ખેગી. આશય

આશ્વા કાદં(શા). આશા

આશ્વઙ ઉત્તિર. ઉપવા. આશ્રય લે (સં. આશ્રયતિ)

આશ્રય કામા(ત્રિ). કાદં(શા). દશસ્કં(૧).

દશસ્કં(૨). નલાખ્યા. પ્રેમાકા. આશ્રય

આશ્રયડ ઉત્તિર. આશ્રય કરનાર, આશ્રયે રહેનાર

આશ્રયી *ઘડાબા. [-ને આશ્રય કરીને, અનુલક્ષીને]

આશ્રવ પ્રાચીકા. કર્મોનું પ્રવેશદ્વાર, [કર્મ-બંધનું કારણ] [જૈ.]

આશ્રી આનંસ્ત. આશ્રયી [-ને આશ્રયે રહેનાર]

આશ્રીનડ આનંસ્ત. આશ્રય કરીને

આશ્વાસ પ્રેમાકા. આશ્વાસન, [આસના-વાસના]

આશ્લેષિડ ઉત્તિર. ભેટ્યો

આપ્યા નલરા. આશા, ઇચ્છા

આસ *અભિક્ક. ઉપવા. ગુર્જરા. દેવરા. વિક્રરા. વીસરા. આશા

આસ પ્રાચીસં. અશ્વ

આસ આરાસ. મુખ, ધાર, છેડો (સં.આસ્ય)

આસ નલાખ્યા. આનું, [એને] (સં.આસ્ય)

આસડજ પ્રાચીસં. ષડાબા. આસો માસ (સં. આશ્વયુજ)

આસદુ આરાસ(વ). આસદ, અશ્વત્થ,

પીંપળો ? આસોંદ, અશ્વગંધા ?

આસડી ઋષિરા. આશા

આસણ ઉપવા. આસન; ગુર્જરા. યોગાસન

આસન આરારા. પાસેની (સં.આસન)

આસનનું વિમગ્ર. અજાણતાં, [અજ્ઞાનપૂર્વક]

(સં.અસંજ્ઞક); જુઓ અસન

આસનનું, આસંઝૂં ગુર્જરા. પૂર્ણ, [સમાપ્ત, નષ્ટ]

(સં.આસન); આરારા. ઐતિરા. કૃષ્ણચ.

લાવલ. પાસે, પાસેનું (સં.આસન);

આરારા. *વિમગ્ર. રહેલું (સં.આસન)

આસન્નસિદ્ધિ ઐતિકા. નજીકના સમયમાં

મુક્તિ પામી શકે એવા

આસમુદ્ર ગુર્જરા. સમુદ્ર સુધી (સં.આસમુદ્ર)

આસરજ, આસ્રજ કામા(શા). આશ્ચર્ય

આસરું આરારા. સામે થયો (દે.આસરિઅ)

આસવામતા ગુર્જરા. અશ્વત્થામા

આસવાસના જુઓ આશવાસના

આસં આરારા. આશા

આસંકી *નરકા. [સંભાવના - કલ્પના

કરી] [સં.આશંક]

આસંછુ કાદં(શા). વિશ્વાસ, મરોસો (દે.

આસંઘ)

આસંગ, આસંગા *જિનરા. [આસક્તિ,

અનુરાગ, *મરોસો] [રા.]

આસંગાયત ઐતિકા. જિનરા. *આશ્રિત,

*આધીન, [અનુરાગવશ, આસક્ત]

આસંગો નરકા. આસક્તિ

આસંજિકા કાદં(શા). નાની બેઠકવાળી

પાટલી (સં.આસંદિકા)

આસંધિ આરારા(વ). આસોંદ, એક વનસ્પતિ

(સં.અશ્વગંધા)

આસંઝૂં જુઓ આસનનું

આસંસ દેવરા. ઇચ્છાવાળો, આસક્ત [સં.

આશંસુ]

આસંસાદિ આનંસ્ત. કામના વગેરે [સં.

આશંસાદિ]

આસા પ્રાચીફા. દિશા (સં.આશા)

આસાત પ્રેમાકા. આશાતના, પીડા, વ્યથા

આસાતન ગુર્જરા. [દુઃખ લગાડવું તે],

આશાતના, અવિવેક, અનાદર [જૈ.]

આસાસિહ ગુર્જરા. તેરકા. આશ્વાસન આપું

(સં.આશ્વાસિત)

આસાંચરીજિ ગુર્જરા. સંચર્યા, ગયા

આસિ આરારા. છે (સં.અસ્તિ)

આસિ દેવરા. આવશે

આસિ તેરકા. હતું (સં.આસીત)

આસિ ગુર્જરા. આશા

આસી આનંસ્ત. આશામરેલી, આશાયુક્ત

આસૂ ઉક્તિર. આસો માસ (સં.આશ્વિન)

આસેવિવડ ષડાવા. આચરવું, કરવું

આસોજ વીસરા. આસો માસ (સં.અશ્વયુજ)

આસોજી ષષ્ટિ. આસો માસની (સં.

આશ્વયુજ)

આસોય પ્રાચીસં. આસો માસ (સં.આશ્વયુજ)

આસ્તા શીલક. ષષ્ટિ. આસ્થા, શ્રદ્ધા

આસ્ત્ય અઘાઘ. અઘેગી. અસ્તિ (છે) એવો

ભાવ, અસ્તિત્વ, હોવું તે

આસ્ત્ય-નાસ્ત્ય અઘાકા. અસ્તિત્વ અને તેનો

અભાવ

આસ્ફોટન *પ્રેમાકા. [ઠોક લગાવવી તે]

[સં.]

आस्वागत नंदब. स्वागत

आस्या आरारा. आशा

आसज जुओ आसरज

आस्वासइ उक्तिर. आश्वासन आपे

आह गुर्जरा. हवे

आह, आहि आरारा. आ

आह, आहि, आह अंबरा. कर्पूमं. नलरा.
प्रधुचु. प्रेमाका. लावल. हरिवि. शक्ति,
हिमत (सं.आय)

आहण प्राचीफा. प्रहार (सं.आ+हन्)

आहणइ उक्तिर. उपवा. ऋषिरा. कृष्णच.
गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. प्राचीफा. लावल.
षष्टिप्र. षडाबा. प्रहार करे, मारे, कूटे,
फटकारे, ठपकारे (सं.आ+हन्)

आहरइ उपवा. षडाबा. खाय (सं.आहरति)

आहर-जाहर, आहार-जउहार आरारा.
उक्तिर. शृंगामं. आवजा, आवरोजावरो

आहव गुर्जरा. विराप. युद्ध (सं.)

आहवु नलरा. आवो, आ प्रकारनो

आहारग जिनरा. आहारक शरीर, [योगबळे
प्राप्त सूक्ष्म शरीर]; जुओ अहारग

आहारजउहार जुओ आहर-जाहर

आहि जुओ आह

आहिडी, आहेडी अंबरा. उक्तिर. गुर्जरा.
दशस्कं(र). नरका. नलाख्या. प्रेमाका.
रुस्तस. वाग्भवा. विमप्र. षडाबा.
सम्यचो. शिकारी, पारधी (सं.
आखेटकः)

आहीठाण जिनरा. अधिस्थान, [ठेकाणु]

आहीरडि अभिऊ. आहीरोना, [आभीर

प्रदेशना]

आहुकार कस्तुवा. आवकार

आहुलां अखाका. आवलां, फांफां, मिथ्या
प्रयल

आहेडइ गुर्जरा. शिकारे (सं.आखेटक)

आहेडउ उक्तिर. नलरा. विमप्र. षडाबा.
शिकार, मृगया (सं.आखेटकः)

आहेडी जुओ आहिडी, आहेरडी

आहेरडी, आहेडी चंद्रवा. शिकारी, पारधी

आह जुओ आह

आं कर्पूमं. आंय, अहीं

आंकडीआ विमप्र. एक प्रकारनुं घरेणुं

आंकडो *आनस्त. [अंदाज, निश्चय]

आंकणी गुर्जरा. प्राचीफा. प्राचीसं.
ध्रुवपंक्ति, टेकनी पंक्ति (सं.अंकनिका)

आंकिलु गुर्जरा. अंकित, निश्चित (सं.अंक
परधी)

आंकुडी वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). आंकडी, छेडेथी वांकुं
वाळेलुं शस्त्र (सं.अंकुट)

आंकुरीइ विराप. अंकुरित थाय, [ऊभा
थाय]

आंकुस उक्तिर. अंकुश

आंखउडली जुओ आखउडली

*आंख-पांखनो [आखपाखनो] नेह

*नरका. [आसपास - पासेपासे होवानो
- निकटतानो स्नेह]; जुओ आखपाख

आंख उक्तिर. उपवा. वीसरा. विराप.
आंख (सं.अक्षि)

*आंखुडी [*आंटडी] *गुर्जरा. [गूच,

मुश्केली]

आंखुलडी विराय. आंख

आंग षडाबा. षडाबा. शरीरनो अवयव
(सं.अंग); षष्टिप्र. षडाबा. अंग, जैन
आगमसाहित्यनो एक विभाग; षष्टिप्र.
अंग, [भाग]

आंगडणु उक्तिर. अंगमंडन

आंगमड षष्टिप्र. स्वीकारे, [पामे] (सं.अंग+
गम्)

आंगलु प्राचीका. प्रेमप. प्रेमाका. झमलुं,
अंगरखुं (सं.अंग उपरथी)

आंगा विक्ररा. हम्मीप्र. एक प्रकारनां बख्तर

आंगी प्राचीफा. जैन मूर्तिनो शणगार

आंगीगमड आरारा. षष्टिप्र. स्वीकारे, ले,
[पामे] (सं.अंग+गम्)

आंगुं जुओ आगुं

आंगुलि षडाबा. आंगळी (सं.अंगुलि)

आंगळियड वीसरा. आंगळी (सं.अंगुलि)

आंगुली, आंगुळी, आंगूळी उक्तिर. उपबा.
नलरा. वीसरा. आंगळी (सं.अंगुलि);

*वीसरा. [*वींटी] [सं.अंगुलीयक]

आंच (आंच दीधी) मदमो. धमकी [दीधी]

आंचलि, आंचली प्राचीफा. लावल. टेकनी
पंक्ति, ध्रुवपद (सं.अंचल परथी)

आंचो *प्रेमाका. [हरकत, आफत] [सं.
अर्चि:]

आंजणी वीसरा. *स्त्री

आंटडी जुओ आंखुडी

आंटलीए बले चतुचा. आडा फरे

आंटे (आंटे वेतां) *कादं(ध्रु). [पग
भरावतां, पग लगाडतां]

आंटीयो *चंद्रवा. [आंटी, कोयडो]

आंटे *नरका. [आंटे - हठ के टेकथी]

आंटे अखाका. गूंच, मुश्केली

आंड उक्तिर. ईहुं (सं.अण्डम्)

आण जुओ आण

आंतरड आरारा. वच्चे, -मां, आश्रये; आंतरे,
पछी

आंतरणी *षडाबा. [तूटकपणुं, खंडितपणुं]

आंतर्तं *ऋषिरा. [वहेरो, भेदभाव];
आनंस्त. अंतर, छेटापणुं, [जुदाई]

आंतरो अखाका. भेद, जुदाई, अंतर;
प्रेमाका. अंतर, समयगाळो

आंतलूहण, आंनलूहण जिनरा. आत्मज,
[संतान]

आंन उक्तिर. षडाबा. आंतरडां (सं.अंन)

आंनलूहण जुओ आंतलूहण

आंबोल थया प्रेमाका. हली ऊठ्या

आंधज, आंधो आनंस्त. गुर्जरा. आंधळो
(सं.अंध)

आंब अभिऊ. नलरा. आंबानुं झाड
(सं.आम्र)

आंबइरा उक्तिर. आंबाना

आंबर प्राचीफा. कीमती वस्त्र, (सं.अंबर)

आंबळी प्रेमाका. मरडी

आंबलु, आंबुलु वसंफा-शु. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). पति, प्रियतम

आंबलु, आंबुलु प्राचीसं. वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). आंबलो, आंबो (सं.आम्र)

आंबलो, आंबळो नरका. वेताय. आमळो,
अमळाट, खार, [रीस]

आंबिल, आम्बिल उक्तिर. ऐतिका. षडाबा. आर्यंबिल, आंबेल, जैन तपप्रकार [जेमां विकृतजनक आहारनो त्याग होय छे] (सं.आचाम्ल)

आंबिलवर्धमानु गुर्जरा. एक प्रकारनुं तप, एक आंबेलनी साथे वधता जता उपवासना दिवसो [के एक उपवासनी साथे वधता जता आंबेलना दिवसो] (सं.आचाम्लवर्धमान)

आंबिली उक्तिर. गुर्जरा. जिनरा. वसंफा. वसंवि. विराप. आमलीनुं झाड (सं. अम्लिका)

आंबुलउ वसंवि(ब्रा). आंबानुं

आंबुलु जुओ आंबलु

आंम तात कृष्णच. आदरणीय वडील, [आप वडील]

आंमला गुर्जरा. विनाशक (सं.आ+मृद्)

आंहां प्रेमाका. अहीं, अहींयां

इ, इं, ई *षष्टिप्र. [पण, छातां] [सं.अपि]; उपबा. गुर्जरा. वीसरा. षडाबा. *षष्टिप्र. [अंतर्भावात्मक] पण, य (सं.अपि)

इ, इं, ई *उपबा. गुर्जरा. वीसरा. षडाबा. षष्टिप्र. निश्चयार्थ अव्यय, ज (सं.च)

इ, इं, ई, ई अभिऊ. उक्तिर. नरप(द). नलरा. नेमिछं. वसंफा. वसंवि(ब्रा). आ, ए (सं.इदम्, एतत्)

इउ षडाबा. अहीं, आ तरफ (सं.इतः)

इउ, यउ तेरका. षडाबा. आ, आम (सं. इदम्)

इक ऐतिरा. गुर्जरा. नेमिछं. लावल.

वसंफा(ल). वसंवि. एक; गुर्जरा. कोई-एक, केटलाक; *विराप. [केटलाक]

इक आछण (इक आछण पाणी छांडती) *विमप्र. [एक नितरामणनो पण त्याग करती]

इकलास जिनरा. प्रीति [फा.इखलास]

इकवीस उक्तिर. एकवीस (सं.एकविंशत्)

इक-संय प्राचीसं. एक वखत सांभळवायी जेने बराबर याद रही जाय ते (सं. एकसंस्थ)

इकावन उक्तिर. एकावन (सं.एकपंचाशत्)

इकि षष्टिप्र. एक ज

इक गुर्जरा. तेरका. षष्टिप्र. एक

इककह ऐतिका. एकेक, [दरेक] [सं.एकैक]

इकारस तेरका. अगियार (सं.एकादश)

इकिऊइं गुर्जरा. एकएक वडे [सं.एकैकेन]

इक्षरस लावल. इक्षुरस, शेरडीनो रस

इक्षुक प्रेमाका. शेलडी

इक्ष्वाकुळ दशस्कं(२). इक्ष्वाकु कुळ

इखू शृंगामं. शेरडी (सं.इक्षु)

इग, इगु उक्तिर. नेमिछं. प्राचीफा. एक

इगतालीस उक्तिर. एकतालीस (सं. एकचत्वारिंशत्)

इगसठि उक्तिर. प्राचीसं. एकसठ (सं. एकषष्टि)

इगसय जिनरा. एक सो [सं.एकशत]

इगहत्तरि उक्तिर. एकोतेर (सं.एकसप्ततिः)

इगार षडाबा. अगियार (सं.एकादश)

इगारमउ षडाबा. अगियारमो

इगु जुओ इग

इगुणचालीस उक्तिर. ओगणचालीस (सं. एकोनचत्वारिंशत्)

इगुणतीस, इगुणत्रीस उक्तिर. रूपच. षडाबा. ओगणत्रीस (सं. एकोनत्रिंशत्)

इगुणनवइ षडाबा. नेव्यासी (सं. एकोन-नवतिः)

इगुणपचास, इगुणपंचास उक्तिर. षडाबा. ओगणपचास (सं. एकोनपंचाशत्)

इगुणवीस उक्तिर. षडाबा. ओगणीस (सं. एकोनविंशतिः)

इगुणसठि उक्तिर. ओगणसाठ (सं. एकोन-षष्टिः)

इगुणहत्तिरि उक्तिर. गुर्जरा. ओगणोसितेर (सं. एकोनसप्ततिः)

इगुणीसमउ उक्तिर. ओगणीसमो (सं. एकोन-विंशतितमः)

इगुण्यासी उक्तिर. ओगणाएंसी (सं. एकोना-शीतिः)

इग्यार उपबा. गुर्जरा. अगियार (सं. एकादश)

इग्यारमउ आनंस्त. उक्तिर. गुर्जरा. वीसरा. अगियारमुं (सं. एकादशम)

*इच्छे-वेय [इत्थिवेय] जिनरा. स्त्रीवेद, [स्त्रीने पुरुष साथे कामभोगनी इच्छा थाय ते] [प्रा.] [जै.]

इजि उपबा. केवळ, मात्र, [ज]

इटाल, इंटाल ऐतिका. लावल. ईट, ईटाळा, [पथ्थरना रोडा] [सं. इष्टा]

इठ शृंगामं. इष्ट

इठिया लावल. एंठा [सं. *आचष्ट]

इण, ईण आनंस्त. आरारा. गुर्जरा. तेरका.

देवरा. नेमिछं. प्रबोप्र. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. ए, आ (सं. एतेन)

इण ताल आरारा. अत्तारे

इण परि, इणि परि, ईण परि उक्तिर.

गुर्जरा. वसंफा. आ प्रकारे, आ रीते

इणि, ईणि आनंस्त. आरारा. ऋषिरा.

गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. लावल. विराप.

षडाबा. आ (-ए, -थी, -ने, -मां), ए

(-ए, -थी, -ने, -मां) (सं. एनेन)

इणि उषाइ आरारा. एने लीधे

इणि परि जुओ इण परि

इतउ षडाबा. -थी, वडे, पूर्वक

इतराइ कृष्णच. *आछकलापणुं, [गर्वनो देखाडो, फुलाश, बडाश] [हिं. ईतराना]

इतस्तत अखाका. आमतेम

इति अंबरा. अति

इत्तलउ प्राचीसं. एटलुं [सं. इयत्+तुल्य]

इत्थिवेय जुओ इच्छेवेय

इथी उषाह. स्त्री [प्रा. इत्थि]

इधाण कादं(शा). नलाख्या. एंधाण,

निशान, चिह्न (सं. अभिज्ञान)

इधूणि प्राचीका. एंधाणी (सं. अभिज्ञान)

इभ्य आरारा. ऋषिरा. धनवान, धनाढ्य

शेठ (सं.)

इम, इंम, ईम अभिउ. उक्तिर. उपबा.

ऋषिरा. गुर्जरा. तेरका. देवरा. नलाख्या.

नेमिछं. लावल. वसंफा. वसंफा(ल).

वसंवि. षडाबा. आम, आ प्रमाणे, एम

(सं. एवम)

इमइ, इमै, ईमइइ तेरका. एम ने एम

(सं.एवम्+अपि); उक्तिर. आम ज,
 एम ज
 इमेवइ नेमिछं. आ ज रीते (सं.एवमेव)
 इमै जुओ इमइ
 इव तेरका. आटलुं, आवुं, आम (सं.इति)
 इव, इवचं चारफ़. षडावा. आ, आवुं
 (सं.इयम्)
 इरिक्कवही षडावा. हलनचलन वगेरे
 शारीरिक चेष्टा(वी नीपजतां कमी)
 (सं.ईर्यापथिकी) [जै.]
 इति ऐतिक. पृथ्वी पर [सं.इला]
 इत्तिका, इत्ती आनंस्त. इयक [सं.]
 इवडे जिनरा. जावा, आवडा
 इसी, इसी आरा. कादं(शा). तेरका.
 आवी, एवी (सं.ईदृशिका)
 इत तावल. ईश, ईश्वर
 इत गुर्जरा. आवुं (सं.ईदृश)
 इतचं उक्तिर. गुर्जरा. वसंफ़(ल). वसंवि.
 वीसरा. षडावा. आ, आवुं, आ प्रकारनुं,
 आम (सं.ईदृश)
 इतडे ऐतिक. एवा (हिं.ऐसा)
 इतर, ईतर गुर्जरा. विमप्र. शृंगामं. महादेव,
 शिव (सं.ईश्वर)
 इताररति शृंगामं. ईर्षा अने अरति - अरुचि
 इत्तिचं उपवा. नेमिछं. तावल. आवुं, एवुं
 (सं.ईदृशम्)
 इसी जुओ इसी
 इसी षडावा. एंशी (सं.अशीतिः)
 इस्वी प्राचीका. स्त्री
 इस्वउ उक्तिर. उवाह. तावल. वसंफ़. षष्टिप्र.

आ प्रकारनो, आवो, एवो, (सं.ईदृश)
 इह, इहु, ईह, ईह, ईहं आरा. गुर्जरा.
 तेरका. षडावा. ए, आ (सं.एषः)
 इह आरा. ऐतिरा. गुर्जरा. अहीं (सं.);
 तेरका. आ, अहींनुं (सं.)
 इहकार प्रबोप्र. अहंकार (पात्रनुं नाम)
 इहरति प्राचीसं. आ लोकमां [सं.इहत्र,
 प्रा."इहरत्त]
 इहां, ईहां, ईहं आरा. उक्तिर. उपवा.
 गुर्जरा. नरका. पंचवा. विराप. षडावा.
 अहीं, अहींयां
 इहां किणइ आरा. अहींयां
 इहि, ईही प्रबोप्र. षडावा. अहीं, [आ
 लोकमां] (सं.इह)
 इहिनाणि आरा. एंधाण, निशानी (सं.
 अमिज्ञान)
 इहिनिश प्रबोप्र. अहर्निश, दिनरात
 इहिवातन कृष्णवा. हेवातन, [सौभाग्य-
 वतीपणुं] [सं.अविधवात्वन]
 इहिविसूहिवि जुओ विसू
 इहीणइ ० उपवा. एणे
 इहु जुओ इह
 इहे आनंस्त. जावा, [आ]
 इं जुओ इ
 इंगटि *तावल. [तबलाना तालसूचक ध्वनि-
 शब्द]
 इंटाल जुओ इटाल
 इंव नरका. नलाख्या. इन्दु, चंद्र
 इंव, इंवा ऐतिका. गुर्जरा. नेमिछं. तावल.
 इन्द्र

ઈન્દિયાલ પ્રાચીસં. ઇન્દ્રજાલ, [જાદુ]

ઈન્દિરા ઋષિરા. લક્ષ્મી (સં.)

ઈંદુ ગુર્જરા. ઇન્દ્ર

ઈંદુ નિવાન પ્રેમાકા. નક્કી ચંદ્ર

ઈંદ્રજાલ, ઇંદ્રજાલ અલ્લેગી. પ્રેમાકા. જાદુ
[સં.]

ઈંદ્રખિમલવેલા આરારા. ઇન્દ્રયમલવેલા,
[કોઈ જ્યોતિષયોગ]

ઈંદ્રવારુણો પ્રેમાકા. કડવા પળ સોનેરી રંગના
[ઈંદ્રવારુણીના] ફલ જવો, સોનેરી

ઈંદ્રવારુણી પ્રેમાકા. દેખાવે સુંદર પળ શેરી
ફલવાલો એક છોડ [સં.]

ઈંદ્રાઈસિ ગુર્જરા. ઇંદ્રના આદેશથી

ઈંદ્રિલોક ગુર્જરા. ઇંદ્રલોક

ઈંદ્રી નલાઘ્યા. ઇન્દ્રિયો

ઈમ જુઓ ઇમ

ઈંદ્રિકુ ષડાવા. આ લોકનું, એહિક

ઈ જુઓ ઇ

ઈંછાઈ કાદં(ધુ). યથેચ્છ

ઈંછાચારી આનંસ. સ્વેચ્છાચારી, [સ્વેચ્છાથી
વર્તનાર]

ઈંટ ઉત્તિર. ઈંટ (સં.ઈટિકા)

ઈંડ નલરા. ઈંડું (સં.અંડ)

ઈંણ જુઓ ઇંણ

ઈંણઉ ઉપવા. વસંફા. વસંવિ(બ્રા). એળે
(સં.એતેન)

ઈંણ પરિ જુઓ ઇંણ પરિ

ઈંણ *ઘટિપ્ર. [એનાથી] (સં.એતેન)

ઈંણ લાક્ષીડ ઉત્તિર. આનાથી શરમાય

ઈંણિ જુઓ ઇંણિ

ઈંતર-સ્યું લાવલ. બંનેથી, બંને વડે

ઈંતિ એતિકા. ધાન્યાદિકને હાનિ
પહોંચાડનાર હંદર વગેરે પ્રાણી [સં.]

ઈંધણ ઉત્તિર. ઈંધણ (સં.ઇન્ધનમ)

ઈંમ મદમો. હાથી (સં.ઇમ)

ઈંમ જુઓ ઇમ

ઈંમહઈ જુઓ ઇમહ

ઈંયાહુ અઘાહ. પોતાની ઇચ્છાથી બહી જનારું
અને સ્વાતિ નક્ષત્રમાં વર્ષાબિંદુથી ફરી
સજીવન થતું (કાલ્પનિક) પંખી

ઈંરજા-સુમતિ, ઈંર્યા-સુમતિ એતિકા. દેવરા.
ચાલવામાં સંયમ, વિવેક (સં.ઈંર્યા-
સમિતિ) [જૈ.]

ઈંરજાદી દેવરા. ચાલવામાં જીવાદિ પ્રત્યે
સંયમ વગેરે (સં.ઈંર્યાદિ) [જૈ.]

ઈંર્યા-સુમતિ જુઓ ઈંરજા-સુમતિ

ઈંશ ઋષિરા. મહાદેવ, શંકર

ઈંષ જુઓ હલરી ઈંષ

ઈંસ ઉત્તિર. ઘરી, ધૂસરી (સં.ઈંષા)

ઈંસહ ઉત્તિર. આવો (સં.ઈંદૃશઃ)

ઈંસર જુઓ ઇસર

ઈંહ જુઓ ઇહ

ઈંહઈ પ્રાચીસં. ષટિપ્ર. ઇચ્છે (સં.ઈંહ)

ઈંહણાં જિનરા. ઇચ્છુક, [યાચક] [સં.ઈંહ
પરથી] [રા.]

ઈંહાં જુઓ ઇહાં

ઈંહી જુઓ ઇહિ

ઈં જુઓ ઈં

ઈંડું ચડ્યું પ્રેમાકા. શિખર ચડ્યું, વિજય
થયો, નામના થઈ

ईहुं राख्युं नरका. श्रेष्ठता सिद्ध करी
ईह, ईहं जुओ इह
ईहां जुओ इहां

उ आरारा. ए; कृष्णबा. हरिवि. ओ
उअचट प्राचीफा. अभिमान [सं.उच्चटा];
जुओ अचट
उअर, उयर ऐतिका. नेमिछं. उदर
उअहाणउ गुर्जरा. उखाणुं, कहेवत (सं.
उपाख्यान)
उआरणां अभिऊ. ओवारणां [सं.
अपवारण]

उइखहु ऐतिका. उपेक्षा करो
उइलउ उक्तिर. ओलुं, पेलुं [सं.अवर+प्रा.
इल]

उइसइ उक्तिर. बेसे (सं.उपविशति)
उकउच्छी *गुर्जरा. [उभङक आसन करी]
[सं.उत्कटुक+आसनिक]; जुओ उत्कडु
उकसइ, ऊकसइ जिनरा. उन्नत बने, ऊंचुं
थाय (सं.उत्कर्ष)

उकांटउ, ऊकांटउ *ऋषिरा. कादं(ध्रु).
कादं(शा). *चतुचा. *नलाख्या. षष्टिप्र.
रोमांच, कंप, ध्रुजारी; रोमांचित, कंपाय-
मान (सं.उत्कंटक)

उकांठिउ ऐतिका. उत्कंठित थयो
उक्षा नलाख्या. बकद (सं.)

उखध, उखधी, ऊखध कस्तुवा. वीसरा.
शीलक. औषध, औषधि

उखाणउ, ऊखाणउ अंवर. जिनरा. षष्टिप्र.
कहेवत (सं.उपाख्यानकम्)

उखांगे दशस्कं(१). दशस्कं(२). आरडे
उखुडइ उक्तिर. ऊखडे, तूटे [प्रा.; सं.
उत्स्कृत]

उखेलइ, ऊखेलइ उक्तिर. षष्टिप्र. उखाडे,
उखेडे (सं.उत्कीलयति) [दि.उक्खिल];
आरारा. खोले (रा.)

उखेवे, ऊखेवे ऐतिका. कादं(शा). प्रेमाका.
छांटे, ऊंचे उडाडे, धूप करे (सं.उत्क्षेप);
जुओ अगरु उखेव-, उवेखे

उगउ *षडाबा. [मूगो]; जुओ अउगी

उगउमुगउ, उगमुगउ उक्तिर. मूगो; जुओ
अउंगउ-मुगउ

उगट, उगटण, उगटी, ऊगट, ऊगटि
अभिऊ. आरारा. तेरका. दशस्कं(१).
दशस्कं(२). नेमिछं. प्राचीका. प्राचीफा.
प्राचीसं. प्रेमाका. लावल. स्थूलिफा.
हरिवि. सुगंधी पदार्थोनो लेप, अंगराग
(सं.उद्वर्तन)

उगणत्रीस उपबा. ओगणत्रीस (सं.एकोन-
त्रिंशत्)

उगणीस उक्तिर. ओगणीस (सं.एकोन-
विंशति)

उगणीसमा आनंस्त. ओगणीसमा

उग्त आरारा. उक्त, कह्युं

उगनिउं *अभिउ. नरका. नलरा. स्त्रीनुं
काने पहेरवानुं एक घरेणुं; जुओ
अउगनिया

उगमइ विकरा. ऊगे [सं.उद्+गम्]

उगमुगउ जुओ उगउमुगउ

उगरतउ उपबा. नरका. षडाबा. बचेलो,

बाकी रहेतो, वधेलो [*सं.उद्+वृ]
 उगाल प्रधुचु. पाननो चावेलो कूचो [दि.
 उगाल]
 उगाह पंचवा. साक्षी [*फा.गवाह]
 उगा- तेरका. ऊगवुं (सं.उद्+गा)
 उगमणे ऐतिका. उदित थतां, ऊगतां [सं.
 उद्गमने]
 उग्रबुद्धि अखाका. *कुशाग्र के सूक्ष्म बुद्धि,
 [अग्रबुद्धि, आगळ जनारी - दूरदर्शी
 बुद्धि]
 उग्रह- वीसरा. ऊभराय, उत्पन्न थाय,
 [बहार नीकळे] (सं.उद्ग्रह)
 उग्रहणी उक्तिर. उघराणी, चूकवणी माटे
 तकादो (सं.उद्ग्रहणिका)
 उघड नलरा. जैन साधुनुं रजोहरण, ओघो
 (सं.अवग्रह); जुओ उथड
 उघरेटी नरका. नरप. ऊंघरेटी, निद्रालु,
 ऊंधयी भरेली
 उघेला जुओ उघेला
 उचरन पंचवा. बोलवा (सं.उच्चर)
 उचलवुं, ऊचलवुं, ऊचळवुं, ऊंचलवुं
 दशस्कं(१). प्रेमाका. ऊंचकवुं, उपाडवुं
 [सं.उच्चल]; उचाळा भरवा; कादं(शा).
 ऊपडी नीकळवुं, चाली नीकळवुं
 उचाट्यो *अभिऊ. [विनाशक बन्यो] (सं.
 उच्चाट); जुओ ऊचाटइ
 उचितबोलु नलरा. प्रसंगानुसार उचित वाणी
 बोली राजानुं मनरंजन करनार
 उचीतु अभिऊ. ओघितुं (सं.अचित्य)
 उचेर्या प्राचीका. छंछेड्या

उचेल, ऊचेल *अखाका. *कादं(शा).
 [खोळो, गोद]
 उच्छक, उच्छक आरारा. कादं(शा). जिनरा.
 नलरा. प्रबोप्र. विमप्र. उत्सुक, आतुर;
 जुओ अच्छक
 उच्छरंग, उच्छरंग आरारा. ऐतिका. देवरा.
 उत्साह, [उमंग], आनंद
 उच्छव, उच्छव आरारा. उक्तिर. कादं(शा).
 गुर्जरा. देवरा. प्रेमप. षडाबा. उत्सव
 उच्छंग, उच्छंग अखाका. आरारा. उक्तिर.
 ऋषिरा. ऐतिका. कादं(शा). चतुचा.
 तेरका. नरका. नेमिछं. प्रेमाका. खोळो
 (सं.उत्संगः)
 उच्छाह, उच्छाह, उच्छाहो, ऊच्छाह आरारा.
 उक्तिर. उपवा. ऋषिरा. कृष्णच. गुर्जरा.
 देवरा. नरका. नलाख्या. पंचवा. प्रेमाका.
 *वीसरा. उत्साह, उमंग; प्राचीसं.
 उत्साह, गीतकाव्यनो एक प्रकार
 उच्छाहिवुं उक्तिर. उत्साह आपवो, प्रेरवुं
 उच्छांछली आरारा. चंचळ, तरल, थरकती
 उच्छुकपणउ उक्तिर. उत्सुकता
 उच्छेव घातवुं दशस्कं(१). सत्यानाश करवो
 उच्छं, ऊच्छं अभिऊ. अंबरा. उपवा. नलरा.
 नेमिछं. विमप्र. ओछुं, अधूरुं, ऊणुं (दे.
 उच्छ) [*सं.ओच्छ]; जुओ उछं
 उच्छक जुओ उच्छक
 उच्छकपणइ नलरा. आतुरपणे (सं.उत्सुक)
 उच्छरंग जुओ उच्छरंग
 उच्छराण कपूर्मं. आनंद, [हर्षोल्लास]
 उच्छलइ, ऊच्छलइ अंबरा. जिनरा. फरफरे,
 ऊडे [सं.उच्छलति]
 उच्छव जुओ उच्छव

उच्छाभणउ जिनरा. तरवरियो, [मस्त,
उन्मत्त, नटखट] [रा.]

उछं कर्पूमं. ओछुं; जुओ उछउं

उछंक ० कामा(शा). उच्छंखल

उछंकल, उछंगल दशस्कं(१). प्रेमाका.

उच्छंखल, स्वच्छंदी

उछंग जुओ उछंग

उछंग गुर्जरा. होंश, उमंग, उमळको
[सं.उत्तंग]

उछंगल जुओ उछंकल

उछाह, उछाहो जुओ उछाह

उछांइ प्रद्युचु. उत्साहथी

उछांइयो अखेगी. ओछायो [सं.अपच्छाया]

उछांग अखाका. उछाळो, [पुरस्करण,
विस्तरण] [*दे.उच्छंगिय]

उछेव चित्तसं. दूर करवुं ते, नाश

उछेरइ जिनरा. रमाडे, [लालन करे]

उछेरडउ नलरा. वधारे प्रमाणमां ओछुं
[प्रा.उच्छ] [सं.*ओच्छ]

उछम, उछंम, ऊछम अंबरा. उपबा. कर्पूमं.

उछम, प्रयत्न; कामा(त्रि). कामा(शा).

प्रेमाका. हरिख्या. उमंग, उत्साह

उछमदार प्रेमाका. उछम करनार, [श्रम
करनार, कामवाळो]

उछल नंदव. उछल

उछवालण ऐतिका. अजवाळनार (सं.उछल
परथी)

उछंम जुओ उछम

उछाड, ऊछाड अखाका. अभिऊ. अंगवि.
अंबरा. उक्तिर. कर्पूमं. कादं(धु).

कादं(शा). कृष्णबा. *गुर्जरा. नेमिछं.
प्राचीफा. विकरा. शृंगामं. दोडे, दोडीने
जाय, धसमसे (सं.उद्+याति)

उछागरता आनंस्त. उछागरो [सं.उछागर+
ता]

उछाडि शृंगामं. उछाडपणुं (दि.उछाड)

उछाडो जुओ लोक-उछाडो

उछाणी, ऊछाणी आरारा. नरका. *नलाख्या.

*नेमिछं. धसमसी, दोडी, चाली नीकळी
(सं.उद्+या); जुओ उछाणउ

उछाती नरका. *नरप. दोडती (सं.उद्+या)

उछेणी दशस्कं(१). उछाणी [सं.उछानिका]

उछेणी, ऊछेणी कस्तुवा. गुर्जरा. उछयिनी

उछेशकार *प्रेमाका. [उछाश, ऊछळुं काम]

उछल्लो गुर्जरा. ऊछळो (सं.उछल)

उछाणउ प्राचीसं. दोडतो (सं.उद्+या);
जुओ उछाणी

उछिल तेरका. गिरनार (सं.ऊर्जयंत परथी)

उछिल तेरका. गिरनार (सं.ऊर्जयंत)

उछोइउ ऐतिका. प्रकाशित कर्पुं [सं.
उछोतित]

उछोय जिनरा. उछोत, [नामकर्मनो एक
प्रकार, जेना उदयथीजीवनुं शरीर शीतल
प्रकाश आपे] [जै.]; जुओ वुछेय]

उछोयकठ षट्पि. प्रकाश करनार (सं.
उछोतकर)

उछल प्रद्युचु. ओझल, पडदो, बुरखो

उछेडो प्रेमाका. उछरडी नाखो

उछित जिनरा. [शुष्क, लूखुं] [दि.उछिअ]

उट सिंहा(शा). ओट [सं.अवघट]

उद्गीय गुर्जरा. ऊठी, [(आग) लागी] (सं. उत्थित)

उठंभ उपवा. आधार, टेको [सं.उपष्टम्भ]; जुओ ओठंभ

उठां मेती जुओ ठामेली

उठीगणि, उद्गीगणि लावल. विमप्र.

ओठीगणे, अढेलवा माटे

उठवणी, ऊठवणी *गुर्जरा. *विमप्र.

[आक्रमण, हल्लो] (सं.उत्थापनिका)

[रा.]; जुओ ऊठवणिय

उद्गीगणि जुओ उठीगणि

उडगण चित्तसं. उडुगण, ताराओनो समूह

उडद विक्रच. अडद [दि.]

उडपति चित्तसं. उडुपति, ताराओनो राजा, चंद्र

उडल सिंहा(शा). बाथ; जुओ उंडल

उडवडं अंबरा. ऋषिरा. गुर्जरा. पर्णशाला,

झूपडुं (सं.उटज)

उडवुं, उडवुं ऐतिरा. सिंहा(म). सिंहा(शा).

ओडवुं, आगळ धरवुं, मागवा माटे हाथ

लंबाववो; नलाख्या. ओडवुं, होडमां

मूकवुं (दि.हुड्ड); जुओ ओडड

उडीस, उडीसउ नलरा. वीसरा. ओरिस्ता (सं.ओड्रदेश)

उडुकारकरण षडाबा. ओडकार खावो ते

उडुगण नरका. तारा [सं.]

*उडुय [उडु] *विमप्र. [उदय हो]; जुओ

उदो

उडुमर प्राचीसं. उग्र भय, [विप्लव वगेरेनी

स्थिति] [सं.उत्+डमर]

उडु नलरा. वर्तमान ओरिस्ता प्रान्तनो प्रदेश [सं.ओड्र]

उडण प्राचीसं. परिधान, [पहेरवेश]

उडणउं, ऊडणूं आराय. उपवा. उषाह.

कादं(शा). विमप्र. ओडणुं, [ओडवानुं

वस्त्र] (दि.ओड्डण)

उडवुं जुओ उडवुं

उडवुं, ऊडवुं उपवा. उषाह. कादं(शा).

विमप्र. ओडवुं

उण ऐतिका. पंचवा. वीसरा. ए (सं.एन परयी)

उणम सिंहा(शा). खामी (सं.ऊन+म)

उणमण सिंहा(शा). खामी

उणहार वीसरा. मुखाकृति, [अणसार] (सं. अनुहार) (रा.)

उणि, उणी आराय. पंचवा. ए (स्त्री) (सं.एन परयी)

उतइं गुर्जरा. आ बाजु, आम

उतपत देवरा. उत्पत्ति

उतपत्ति गुर्जरा. उत्पत्ति, जन्म

उतलीबल प्रधुचु. अतलीबल, अतुल्य बळ-वाळो

उतापड ऋंगामं. संतापे [सं.उत्तापयति]

उत्कडु *षडाबा. [उभडक, लपाईने] (सं.

उत्कटुक); जुओ उकडळी, ऊकडू

उत्तर-उत्तर आराय. एक पळी एक, क्रमशः (सं.)

उत्तरपोषड *गुर्जरा. [उत्तर दिशामां गायोने वाळी जवानो प्रसंग] (सं.)

*उत्तराण्यम् उकिर. ऋणमुक्त; जुओ

ऊतरिण्यु

उत्तरासण आनंत. नलरा. उत्तरासंग, वंदन
करती वखते उत्तरीय वस्त्रने शरीर उपर
अमुक रीते राखवुं ते [जै.]

उत्तरी, उत्तरीअ ऋषिरा. कादं(शा). उपर
ओढवानुंवस्त्र, पछेडी, खेस (सं.उत्तरीय)
उत्तंग आरारा. ऊंची कोटिनुं, मोटुं; आरारा.
ऐतिका. उत्तंग, ऊंचुं

*उत्तंग, [*उत्तंग] ऋषिरा. *चेन न पडवुं,
[खिन्न, उद्विग्न] [प्रा.उत्तम्य]

उत्तीरण हरिख्या. पार ऊतरेलुं, मुक्त थयेलुं
(सं.उत्तीर्ण)

उत्थपिय, उत्थपिय ऐतिका. उथापी [सं.
उत्था-]

उत्थत्य प्रेमाका. उत्पत्ति

उत्पात चित्तसं. मुश्केली

उत्सूत्राविधि ऐतिका. उत्सूत्र [सूत्रविरुद्ध]
तथा अविधि [विधिविरुद्ध]

*उक्क [उक्क] *उपबा. [ओघो, जैन
साधुनुं रजोहरण] [सं.उपग्रह]

उत्थपिय जुओ उत्थपिय

उत्थल बाए मदमो. ऊथली पडे [सं.उत्थल]

उथाप अखाछ. उथापवुं ते [सं.उत्थाप]

उथापतां *चंद्रवा. [अवगणतां, टाळतां]

उदइ आरारा. उदय; गुर्जरा. ०षडाबा.
उदयमां, उदये

उदक, ओदक ०कामा(शा). पाणी [सं.]

उदकलुं दशस्कं(१). (आवेशायी) ऊळळवुं,
[सफाळ ऊमा थवुं, चोंकी ऊठवुं];
जुओ उघडकवुं

उदपात चंद्रवा. उत्पात

उदभीज दशस्कं(१). उदभिज, वनस्पति
उदभुत नलरा. अदभुत; जुओ उदभुत
उदमाद दशस्कं(१). प्रेमाका. उधमात,
तोफान-मस्ती

उदयो, उदियो, ऊदीओ दशस्कं(१).
प्रेमाका. मदमो. उदित थयो, ऊग्यो

उदवस, उदवस्त दशस्कं(१). सिंहा(शा).
उज्जड (सं.उद्ध्वस्त)

उदंत आरारा. ऋषिरा. समाचार, वृत्तांत
(सं.; रा.)

उदंष, ऊदंष वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). गर्विष्ठ, हर्षाविष्ट, मदमत्त
(सं.उददृप्त)

उदार आरारा. विशाळ (सं.)

उदारय, उदारय सिंहा(म). उदारता (सं.
औदार्य)

उदालइ, ऊदालइ अखाछ. अंबरा. आरारा.
गुर्जरा. नरका. प्रद्युचु. प्राचीफा. ललिरा.
विराप. झूटवे, छीनवे, बळात्कारे पडावी
ले, खेंची ले (दे.उद्दाल); जुओ ओदाली

उदास चित्तसं. उदासीन, तटस्थ

उदासन षष्टिप्र. तटस्थ (सं.उदासीन)

उदाहरणतु वाग्मबा. उदाहरण आपतां

उदाहरी षडाबा. उदाहरण आप्युं (सं.उदाह)

उदियो जुओ उदयो

उदी, ऊदी कामा(त्रि). कामा(शा). आछ
वादळी रंगनी [फा.ऊद्दु]

उदीओ जुओ उदयो

उदीपक, ऊदीपक वसंफा. वसंफा(ल).
वसंवि(ब्रा). अजवाळतो (सं.उदीपक)

उदीरनै जिनरा. प्रयत्नपूर्वक निपजावीने
उदीसइ शृंगामं. उदय धशे, ऊगशे [सं.
उदिश्यति]

उदु जुओ उदुय

उदुंबर हरिख्या. उमरडानुं झाड (सं.)

उदे अखाका. देवरा. नरका. प्रेमाका. उदय
उदेध, ऊदेग आरारा. उपवा. ऐतिका. उद्वेग
उदेगइ उक्तिर. उद्वेग पामे, दुःखी थाय
उदेगामणउं, ऊदेगामणउं उक्तिर. उद्वेग-
जनक

उदेही, ऊदेही उक्तिर. षडाबा. ऊधई [दे.
उदेही]

उदो उदो आरारा. उदय हो, जय हो;
जुओ उदु

उदुगता ऐतिका. उदित थतो, ऊगतो

उदिसी षडाबा. उद्देशीने

उद्धरइ प्रेमाका. उद्धार करे, [ऊंचे लई
जाय, तारे]; तेरका. उद्धार करे, समरावे
उद्धरियलि प्राचीसं. उद्धार कर्यो, [तार्या]
(सं.उद्धृत)

उद्धसइ, ऊद्धसइ, ऊधसइ विराप. शृंगामं.
षडाबा. (खंवाडा) ऊभां थाय (सं.उद्+
हर्षति); *गुर्जरा. [रोमांचित थाय,
उल्लास पामे]; जुओ उधसइ, ऊधसइ

उद्धसी जुओ उद्धसी
उद्धसिवा गुर्जरा. नाश करवा (सं.उद्ध्वस्)
उद्धभिज्ज, उद्धभीज अखेगी. प्रेमाका.
वनस्पति [सं.]

उद्धभुत, उद्धभूत नलरा. नेमिछं. शृंगामं.
अद्धभुत; जुओ उद्धभुत

उधम आरारा. नलाख्या. ऊजम, खंत,
उत्साह, उमंग [सं.]

उधमइ उक्तिर. उधम करे

उधमभरे आरारा. प्रयत्नपूर्वक

उद्धस कादं(शा). उज्जड, नष्ट (सं.); जुओ
ऊधस, उध्वस

*उद्धसी [उद्धसी] गुर्जरा. (खंवाडा) ऊभां
थई गयां (सं.उद्+हर्षित)

उद्धस्त हरिख्या. उज्जड [सं.उद्ध्वस्त]

उधडकुं नरका. प्रेमाका. चौकी ऊठवुं,
[आवेशथी ऊछळवुं]; जुओ उधकवुं,
उधरकवुं

उधन नेमिछं. ओधान, गर्भधारण

उधमाद प्रेमाका. उन्नाद, धमपछाडा

उधस्कवुं, उधकवुं, ऊधरकवुं उक्तिर.
दशस्कं(१). नरका. प्रेमाका. धडकवुं,
(आवेशथी) ऊछळवुं; जुओ उधडकवुं

उधरी *लावल. [उतारवामां आवे, लखवा-
मां आवे]

उधरुं लावल. उद्धारुं

उधसइ कृष्णच. झडपथी धसे; जुओ
उद्धसइ

उधाण, ऊधाण, ऊधाणह अखाका.

*ऋषिरा. दशस्कं(१). प्रेमाका. विमप्र.
समुद्रनी मोटी भरती

उधाणी नरका. उधाण - मोटी भरती
पामी, [वृद्धि पामी]

उधार उक्तिर. उद्धार, [उगार, बचाव]

उधारवुं, ऊधारवुं आरारा. वीसरा. उद्धारवुं,
बचाववुं

उधारो प्रेमाका. उधार, बाकी, मुलतवी
राखवुं ए, [विलंब]; प्रेमप. ओछप,
[छोट]

उधि गुर्जरा. अवधि, सीमा; जुओ ओधि
उधेला [*उधेला] ऐतिरा. खर्च, [उछाळवुं
ते, वापरवुं ते]; जुओ ऊधलवुं

उधकवुं जुओ उधरकवुं

उध्वम्भूय शृंगामं. ऊंचा हाथ राखीने (सं.
उर्ध्वभुज)

उध्वस्त, उध्वस्त दशस्कं(१). प्रेमाका. उझड
[सं.उद्ध्वस्त]; जुओ उध्वस्त, उध्वस्त
उनइओ शृंगामं. आकाशमां झळूबी रहेलो
[सं.उज्जत]

उनपचासं नरका. ओगणपचास [सं.एकोन-
पचास]

उनमे, ऊनमे प्रेमाका. ऊमटे, [ऊंचे चडे]
[सं.उज्जमति]; जुओ ऊनविउ

उनमेख शृंगामं. आंखनो पलकारो (सं.
उन्मेष)

उन्नयउं, ऊनयउ, ऊन्नयउ अंगवि. आरारा.
ऋषिरा. प्राचीफा. स्थूलिफा. उन्नत, ऊंचे
रहेलो, ऊंचे चढी आवेलो, उपर छवायेलो
उन्ननी नरका. योगीना चित्तनी अंतिम
अवस्था, [मननी पारनी अवस्था]

उन्माव दशस्कं(२). उत्पात, तोफान
उन्मारण, उन्मार्ग उपवा. प्रेमाका. खोटो
के अवळो मार्ग

उन्मूलइ उक्तिर. उन्मूलन करे, उखेडी नाखे
उन्हालइ लावल. उन्हाळामां [सं.उष्णकाल]
उप गुर्जरा. पाणी (सं.अपस)

उपइ, ऊपइ उषाह. ऐतरा. कर्पूमं. नेमिछं.
ओपे, शोमे, [दि.ओप्]

उपकरइ, उपगरइ उक्तिर. उपकार करे
(सं.उपकरोति)

उपकंठ अखाका. कामा(शा). प्रेमाका.
किनारो [सं.]

उपकीर्ति प्रेमाका. अपकीर्ति

उपखाणा नरप. उखाणां, [कहेवत] (सं.
उपाख्यान)

उपगरइ जुओ उपकरइ

उपगरण आरारा. *उपवा. देवरा. साधन
(सं.उपकरण)

उपगार आरारा. उपवा. गुर्जरा. नलरा.
प्राचीफा. उपकार

उपघात कामा(त्रि). कामा(शा). ईजा, हानि
(सं.)

उपचईइ उक्तिर. उपचय पामे, वृद्धि पामे
(सं.उपचीयते)

उपचार अभिउ. आचार, रीत, [व्यवहार]
(सं.)

उपची जुओ उपवी

उपजण्य चित्तसं. उत्पन्न थयेलुं तत्त्व

उपतृष्ट्यो *अखाका. [तृष्णाविहीन थयेलो]
[सं.अप+तृष्ट]

उपतृष्णा चित्तसं. तृष्णा विना (सं.अपतृष्णा)

उपतेज चित्तसं. अपतेज, तेजहीनता, अंधारुं

उपदिशइ, उपदिसइ उपवा. ऐतिका.
वडावा. उपदेश आपे

उपदिशा नलरा. खराब दशा, अवदशा
(सं.अपदशा)

उपदिसइ जुओ उपदिशइ

उपदेश *नरका. [चिह, ठेकाणुं] [सं. अपदेश]

उपधान ऐतिका. तपविशेष, [जेमांनियमानु-
सार उपवास अने एकासणां करवानां
होय छे] [जै.]

उपनउं, उपनउं, ऊपन्युं अखाका. आनंस्त.
आरारा. उक्तिर. उपबा. कादं(शा).

गुर्जरा. चित्तसं. दशस्कं(९). देवरा.

नरका. नलाख्या. नेमिछं. प्रेमाका.

शृंगामं. षडाबा. उत्पन्न थयुं, उत्पन्न थयेलुं

उपन्य आनंस्त. *वस्तुनो उपसंहार करीने
कहेवुं ते, [दृष्टान्तना अर्थने प्रस्तुत वात
साथे जोडवो ते] [सं.]

उपनले ऐतिका. उत्पन्न थया

उपम, उपमा, ऊपम उपबा. गुर्जरा. उपमा;

वसंफा. सरखुं होवुं ते [सं. औपम्य];

*उपबा. हरिख्या. वडाई, [महिमा,

गौरव]; *नरका. [शोभा]; जुओ ओपम

उपम जाइ वसंदि. उपमा आपी शकाय,

[सरखावी शकाय]

उपमा जुओ उपम

उपमाण तैरका. उपमान

उपमानवुं कृष्णबा. अपमानवुं

उपमानं सिंहा(शा). अपमान

उपरछलुं अखाका. उपरउपरनुं, [बाह्य];

अखाछ. उपर थईने, [-थी उपरनुं,

उपरवट]

उपरणा प्रेमाका. खेस

उपरम *कादं(शा). [मृत्यु] (सं.)

उपरमिउ षडाबा. विलीन थयो [सं. उपरम]

उपरवट प्राचीसं. अधिक, [चडियातो]

उपरवाड, ऊपरवाड नरका. *षडाबा. गामनी

नजीकनो [बहारनो] भाग; जिनरा.

उपरनो मार्ग, [उपरनो भाग - प्रदेश]

उपरजन शृंगामं. उपार्जन, [प्राप्ति]

उपरजइ, ऊपरजइ ऋषिरा. दशस्कं(२).

सिंहा(शा). उपार्जन करे, प्राप्त करे,

कमाय

उपरठउ, ऊपरठउ उक्तिर. गुर्जरा. विराप.

पराङ्मुख, अवकुं, पीठ करीने; उपबा.

[विमुख, ऊलटुं, विरुद्ध]

उपरि, ऊपरि उक्तिर. उपबा. कादं(शा).

तैरका. नेमिछं. उपर (सं.); वीसरा.

उपरनुं; गुर्जरा. षडाबा. उपर, [तरफ]

उपरि ठाई उक्तिर. उपर रहेलुं (सं. उपरि

स्थायी)

उपरियामणुं उक्तिर. व्याकुलता, खेद; जुओ

उपरियामणु

उपरेण वेताप. उपरनुं पाथरणुं, जोछाड [सर.

उपरणुं]

उपरोध *गुर्जरा. [आग्रह, अनुरोध] (सं.)

उपलभी षडाबा. प्राप्त करी

उपवाद, ऊपवाद कामा(त्रि). कामा(शा).

सिंहा(म). निंदा (सं. अपवाद)

*उपवी [*उपची] *रुपच. [पुष्ट करी,

एकत्र करी, पिंड रूपे बांधी]; जुओ

उपचईइ

उपशम उपबा. शांत थवुं ते, शमन (सं.);

ऐतिका. [कषायादि] शांत थवा ते,

[इन्द्रियनिग्रह, वैराग्य] [जै.] [सं.]

उपशमावइ उपबा. शांत करे, शमन करे

उपशमिउं षडाबा. उपशम पाम्युं, शांत थयुं, [नष्ट थयुं]

उपशहीअर प्राचीका. संकेली ले, (सं. उपसंहर)

उपसमण ऐतिका. उपशमन, [कषायोनुं शमन] [जै.]

उपसमवासी ऋषिरा. कषायोने शांत करनार [जै.]

उपसमी आरारा. उपशमी, शांत थई, दूर थई

उपसर्ग उपबा. नलरा. विघ्न, अंतराय (खास करीने तपश्चर्यामां) (सं.) [जै.]

उपसंहरतउ षडाबा. पूरुं करतो

उपस्ती प्रेमाका. सेवक, अनुचर [सं.उपस्ति के उपास्ति]; जुओ उवस्ती

उपस्थगुढा आनंस्त. लिंग, [जननेंद्रिय] [सं.]

उपहरुं, ऊपहरुं, ऊपहिरुं सिंहा(म).

उपर; उषाह. -थी उपर, [ऊंचे]; उपबा.

-थी उपरांतनुं, [-ना सिवाय]; विमप्र.

षडाबा. उपरांतनुं, [वधु समय के

अंतरनुं]; *षष्टिप्र. [-थी उपरवट, -थी

आगळ जईने]; जुओ उफरुं

उपंग कादं(शा). दशस्कं(१). दशस्कं(२).

प्रेमाका. एक प्रकारनुं वाद्य

उपाइ गुर्जरा. प्रबोप्र. उपाय; विराप.

*उपावे, [कारणे]

उपाइ, ऊपाइ ऐतिरा. ऋषिरा. गुर्जरा.

कादं(धु). नलाख्या. उपजावे, उत्पन्न

करे (सं.उत्+पद)

उपाउ उषाह. उपाय; गुर्जरा. उपाय; [कारण]

उपाडी, ऊपाडी गुर्जरा. हरिवि. उखेडी,

उखाडी (सं.उत्पाट); गुर्जरा. विराप. उगामी

उपाध्यायांस उक्तिर. उपाध्यायवर (सं. उपाध्यायमिश्राः)

उपान, उपानह आनंस्त. कादं(शा). प्रेमाका. जोडां, पगरखां

उपायउं, ऊपायु अखाका. अखाळ. आरारा. कादं(धु). कादं(शा). प्रद्युचु.

प्रगट्युं; उत्पन्न कर्युं, उपजाव्युं (सं. उत्पादित).

उपायनां षष्टिप्र. मानता, आखडी (सं. उपायन)

उपारजइ, उपार्जइ उक्तिर. प्रेमाका. षडाबा. उपार्जन करे, मेळवे

उपासी जुओ कुंभकर्णना उपासी

उपांगे प्रेमाका. उपाये

उपोषितु षडाबा. उपवासी (सं.उपोषित)

उप्पलु ऐतिका. उत्पल, कमल

उफराटुं, उफराटुं, ऊफराटुं, ऊफराटुं

दशस्कं(१). प्रेमाका. ऊंचुं करेलुं,

उलाळेलुं; *कादं(शा). *नलाख्या.

*प्रबोप्र. *प्रेमाका. [पराइमुख, अवळुं,

पीठ फेरवेलुं]; शृंगामं. सिंहा(शा).

अवळुं, [प्रतिकूल]; शृंगामं. आडुं,

अवळुं, [ऊलटी दिशामां]; [अवळो

भाग, पूंछडुं]

उफरुं, ऊफरुं कादं(शा). ऊंचुं, [ऊंचुं

करेलुं]; अखाका. उपर, [उपरवट, पर];

अलग [थईने]; चित्तसं. उपरवट, अलग;

कर्पूमं, [उपरांत], विशेष; कामा(त्रि).

दशस्कं(१). दशस्कं(२). नलरा. प्रेमाका.

उपरवट, ऊंचुं, चडियातुं; जुओ उपहरं
 उबकी प्रद्युचु. ऊलटीथी [सं.*उब्बक्क]
 उबटणुं, ऊवटणउ उक्तिर. नरप(द).
 खुशबोदार मर्दन, अंगलेप (सं.उद्वर्तन)
 उबरन ऐतिका. ऊंबरानुं वृक्ष (सं.उदुम्बर)
 उबाड, उंबाडु, ऊंबाडु गुर्जरा. षडाबा.
 उंबाडियुं, सळगतुं लाकडुं (*दे.
 उम्माडिय); जुओ उमाड
 उबारी *नरका. [ऊभराती, छलकाती,
 आवेशभरी]
 उबार्या नरका. उभरायेलां, [आवेशभर्या]
 उबीठउ, उवीठउ, ऊबीठ, ऊबीठउं
 आरारा. अरुचिवाळी, अनुराग वगरनो
 (सं.उद+द्विष); नेमिछं. *प्राचीफा.
 *वसंफा(ल). वसंवि. षडाबा. अरुचि-
 भर्युं, अकारं, अणगमतुं; जुओ ऊबीठउ
 उब्भ- प्राचीसं. ऊभुं करवुं (सं.ऊर्ध्व);
 जुओ ऊभइ
 उभगइ, ऊभगइ ऐतिका. जिनरा. शृंगामं.
 उद्विग्न थाय, निर्वेद अनुभवे, अरुचि
 थाय (सं.उद्भग्न); जुओ उभाजणी
 उभजइ, ऊभजइ *ऋषिरा. *शृंगामं. उद्वेग
 करे, [अरुचिअनुभवे, कंटाळे] (सं.उद+
 भंज); जुओ औभजउं
 उभाखरु *विमप्र. [भटकतो] [रा.]
 उभाजणी जुओ गुभाजणी
 उभात अखाळ. भात मटी जवी ते, [भात
 - छाप विनानी स्थिति]; जुओ ऊभति
 उभे प्रेमाका. उभय, बे
 उभकु षडाबा. अमुक (सं.अमुक); जुओ

अमकइ
 उमगवुं, ऊमगवुं नरका. [उत्साहथी]
 ऊळळवुं; नरका. नरप. ऊभरावुं,
 ऊलटवुं (सं. उन्मग्न); अखाका.
 *ऊभरावुं, [उल्लसवुं]; चित्तसं. प्रसरी
 रहेवुं, स्फुरी रहेवुं, फेलावुं
 उमगु षष्टिप्र. आडो मार्ग, [खोटे मार्ग]
 (सं. उन्मार्ग)
 उभता हम्मीप्र. उन्मत्त
 उमाइ देवरा. उमंगथी [दे.उम्माहिअ]
 उमागि प्राचीसं. उन्मार्गे
 उमाड उक्तिर. उंबाडियुं [दे.उम्माडिय];
 जुओ उबाड
 उमाह- वीसरा. ऊभरावुं, विकसवुं, फेलावुं
 (रा.उमहणौ); प्राचीफा. उत्साहित थवुं;
 जुओ उम्माहियउ
 उमाह, उमाहउ, उमाहलउ, ऊमाह,
 ऊमाहउ, ऊमाहलउ अंबरा. आरारा.
 ऋषिरा. ऐतिका. ऐतिरा. नेमिछं.
 प्राचीफा. प्राचीसं. वीसरा. शृंगामं.
 उमंग, उत्साह, होंश (दे.उम्माह)
 उमाहलुं प्रद्युचु. आतुर, उत्सुक (सं.उन्माथ,
 प्रा.उम्माह)
 उमी गुर्जरा. गरम थईने, तपीने
 (सं.ऊष्माइत)
 उमेतइ *कृष्णवा. [उखेडी नाखे]; *गुर्जरा.
 [प्रकाशमान थाय, उल्लसे] (सं. उन्मील
 परथी); जुओ ऊमेत्यां
 उमेहि आरारा. उमंगथी, उत्साहथी, इच्छाथी
 (दे.उम्माहिअ)
 उम्माहियउ, ऊमाहिउ *गुर्जरा. तेरका.

नलाख्या. प्राचीसं. विराप. उत्कंठित,
[उत्साहसभर, आनंदपूर्ण] (सं.
उन्माथित); जुओ उमाह-
उम्भूलिय, उम्भूलेवि कृष्णच. ऐतिका.
उन्मूलित करी, उखेडी
उयर जुओ उअर
उयारउ षडाबा. ओवारो (सं.अवतारक)
उयारि आरारा. उतारी ? पार उतारी ?
उर (वरि) वसांवि. उदर (उपरनी); जुओ
उअर
उरग तेरका. प्रेमाका. नाग [सं.]
उरज अखाका. कादं(शा). नरका. प्रेमाका.
स्तन (सं.उरोज)
उरयां नरप. [अलज्यां], आतुर थयां; जुओ
अलज्यउ
उरडउ अंबरा. नेमिछं. प्राचीफ. शृंगामं.
ओरडो (सं.अपवरक)
उरणी (परणी-उरणी) वीसरा. निरर्थ प्रति-
ध्वनि शब्द, [परणी करीने]
उरतउ, ऊरतु कपूर्मं. कस्तुवा. गुर्जरा. विमप्र.
विराप. शृंगामं. ओरतो, अभिलाष
(सं.आतुरत्वम)
उरथ, ऊरथ कादं(शा). दशस्कं(२). नलरा.
ऊर्ध्व, ऊंचुं, ऊंचे
उरन्जिं उक्तिर. ओलुं, [पिलुं] [प्रा.अवरिल्ल]
उरव. नरका. [हृन्नी स्तन]
उरवसी, उरवसी नेमिछ. वेताप. उर्वशी,
ए नामनी अप्सरा
उरहं उक्तिर. षडाबा. अहीं, आ बाजु,
पासे; आरारा. *उपबा. आ तरफ,

आम; आरारा. आपणी पासे, पाछुं;
जुओ अरहु, उहरउं, ओरहुउं
उरहभरि उषाह. छाती वडे, छातीभेर [सं.
उरस]
उरहां परहां जुओ परहां
उरंगी शृंगामं. नागिणी [सं.]
उरा प्रद्यु. ओरडा, कोठडी (सं.अपवरक);
जुओ ओरि
उराउर प्रेमाका. सामी छातीए
उरि लावल. उदरमां; जुओ उअर
उरि वीसरा. छाती (सं.उरस)
उरि, उरै जिनरा. *रूपच. अहीं, [आ
बाजु] [रा.]; जुओ ओरइ
उलखइ, ऊलखइ, ऊळखइ अभिऊ.
आनंस्त. आरारा. उपबा. उषाह.
कादं(शा). नलरा. नलाख्या. प्रबोप्र.
वीसरा. शृंगामं. षट्पि. ओळखे (सं.
उपलक्षति)
उलग, ऊलग अंबरा. नंदब. सेवक, दास;
अंबरा. उषाह. कपूर्मं. गुर्जरा. प्राचीफ.
विमप्र. सिंहा(शा). हम्मीप्र. ओळग,
सेवा, चाकरी; वीसरा. परदेशमां
राजसेवा (दि.ओलगगा) (क.ऊळिग);
जुओ ओलग
उलगइ, ऊलगइ नलरा. लावल. हम्मीप्र.
सेवा करे; वीसरा. परदेशमां राजसेवा
करे; जुओ ओलगइ
उलगण, ऊलगण जिनरा. सेवक; वीसरा.
परदेशी राजसेवक; जुओ ओलगणउ
उलगण अखाका. गूंच, [मूझवण, मुश्केली]
उलट, उलट, ऊलट अभिऊ. ऋषिरा.

ऐतिका. कादं(शा). गुर्जरा. तेरका.
जिनरा. नरका. नलाख्या. प्राचीसं.
प्रेमाका. लावल. विमप्र. उत्साह, होंश,
उमंग (दे.उल्लङ्घ)

उलट-भाव देवरा. उल्लास - उमंगनो भाव
उलपट वीसरा. "छाती पर राखवानुं वस्त्र,
[एक वस्त्रप्रकार]

उलपति अंबरा. गुप्तता, [छुपाववुं ते] [सं.
अप+लप]

उलभउ आरारा. ओलंभो, ठपको, टीका
(सं.उपालंभ); जुओ उलंभउ

उललियै, ऊललियइ जिनरा. ऊंधुं पडी
जाय, [ऊलाळ ले, पाछळ ढळी जाय]
[सं.उल्लयति]; उक्तिर. उलाळे (सं.
उल्लयति)

उलवइ, ऊलवइ उपबा. नलरा. ओळवे,
पचावी पाडे; अंबरा. सिंहा(म). छुपावे,
संताडे; आनंस्त. उपबा. लोप करे, द्रोह
करे (सं.अपलपति); जुओ ओलवइ

उलविबापूर्वक वाग्भवा. अपह्नुतिपूर्वक,
ढांकवा साथे

उलवी हरिवि. संताई, [छेतरी]

उलवे, ऊलवे प्राचीका. *गुप्त स्थानमां,
[आडशमां, पडछे]; वेताप. ओळवेथी,
[आडशमांथी, गुप्त रीते, संताईने] [सं.
अपलप]; जुओ ओलवे

उलश-बालस वेताप. आकळविकळ, ऊंचो-
नीचो

उलसतइ जिनरा. प्रकाशित थतां

उलंच, ऊलंच कादं(श्रु). कादं(शा). चंदरवो
(सं.उल्लोच)

उलंभउ, ऊलंभु अभिऊ. अंबरा. आरारा.
कादं(शा). जिनरा. नलरा. प्राचीफा.
शृंगामं. उपालंभ, ठपको, कहेणी,
[महेणुं]; जुओ उलंभउ, ओलंभउ

उलंभइउ, ऊलंभइउ, वीसरा. शृंगामं.
ठपको, महेणुं (सं.उपालंभ)

उलाप नलाख्या. ओलाण, शांति
(दे.ओल्हव)

उलाव, उल्लाव मदमो. वेताप. सिंहा(शा).
आह्लाद, उल्लास

उलालो, उलाळो, उल्लाळ अखाका. अखेगी.
उलाळो, उदय, [उल्लसवुं प्रगट थवुं]

उलावी अभिऊ. अवलंबन आपी

उलास, ओलाश, ओहोलाश कामा(शा).
उल्लास

उलि, उली ऐतिरा. नेमिछं. विमप्र. हस्मीप्र.
हार, पंक्ति [सं.आवलि]; जुओ ओल,
ओली

उलिइ षष्टिप्र. पेलामां, ओल्यामां

उलिउं *षडाबा. [पेली तरफ] [प्रा.
अवरिल]; जुओ ओलिउं

उलूरइ उक्तिर. तूटे [प्रा.]

उलोच गुर्जरा. चंदरवो (सं.उल्लोच)

उल्लट जुओ उलट

उल्लसइ शृंगामं. उल्लास पामे; तेरका. शोभे;
[दिदीप्यमान बने, विस्तीर्ण बने];

षडाबा. प्रकाशित थाय, प्रगट थाय;
गुर्जरा. प्रकाशे [शोभे]; चित्तसं. चाले,

गति करे, प्रवृत्त थाय, प्रगटे

उल्लसे चित्तसं. उल्लासथी, प्रगटीकरणथी

उल्लाव जुओ उलाव

उल्लाळ जुओ उलालो

उल्लावइ उक्तिर. मोटेथी पोकारे, बकवाद करे (सं.उल्लापयति)

उल्लाचइ उक्तिर. उलेचे, खाली करे [सं. उद्+रिच्]

उल्लोच ऋषिरा. चंदरवो (सं.)

उल्लोय आरारा. चंदरवो (सं.उल्लोच)

उल्लववुं नलरा. प्रद्युचु. शृंगामं. ओलववुं, (दे.उल्लव) [सं.उद्र परथी]

उल्लारो *प्राचीसं. [ऊमटवुं ते, छलकावुं ते] [रा.]

उल्लावइ शृंगामं. ओलवे, [बुझावे] (प्रा. ओल्लव)

उवइसइ जिनरा. उपदेश आपे

उवएस आरारा. उपकेश, ए नामनो गच्छ - साधुसमुदाय [जै.]

उवएस आरारा. गुर्जरा. चारफा. तेरका. विक्ररा. उपदेश

उवघाइ जिनरा. उपघात, [नामकर्मनो एक प्रकार, जेना उदयथी शरीरना अवयवो-थी पीडा थाय] [जै.]

उवज्झाय, उवझाय ऐतिका. नलरा. प्रद्युचु. प्राचीसं. उपाध्याय, जैन साधुनी एक पदवी

उवट, ऊवट उक्तिर. उपवा. जिनरा. नलरा. प्रद्युचु. प्राचीका. प्राचीफा. *सम्यचो. आडो रस्तो, अवळो रस्तो, खोटो रस्तो (सं.उद्+वल्); जुओ ऊवट्ठं

उवठाणसाल *देवरा. [सभामंडप, विश्राम-मंडप] [सं.उपस्थानशाला]

उवडु *शृंगामं. [अवळुं, प्रतिकूल]; जुओ अवाडूउ

उवर प्राचीसं. उदर

उवरि, ऊवरि तेरका. उपर, उपरवट (सं. उपरि)

उवरे पंचवा. बचे, बाकी रहे (सं.उद्वरति); जुओ ऊवर्यउ

उवलकख प्राचीसं. ओ लखवुं (सं.उपलक्ष्)

उवली *गुर्जरा. [पाछी फरी] (सं.उद्वलिता); जुओ ऊवलइ

उवसग्य ऐतिका. उपसर्ग, विघ्न

उवसम तेरका. उपशम, [वैराग्य]

उवसमघोडां चारफा. इन्द्रियनिग्रहरूपी घोडां (सं.उपशम+गु.घोडा)

उवसंत जिनरा. उपशांत[मोह], [मोहनीय कर्म ज्यां उपशांत - ढंकायेलां रहे छे तेवी आत्मावस्था] [जै.]

उवसिमिग जिनरा. औपशमिक, [उपशम पामेला, शांत थयेला]

उवस्ती *प्रेमाका. [साथीदार, सहायक] [सं.उपस्ति, उपास्ति]; जुओ उपस्ती

उवा पंचवा. ए (स्त्री) (सं.एषा)

उवाट अखाका. कृष्णवा. प्रेमाका. उन्मार्ग, अवळो मार्ग, आडो मार्ग (सं.उद्+वल्)

उवाणउ ठाण उक्तिर. चूलो (सं.उद्धानं स्थानम्)

उवारणइ आरारा. ओवारणे, सामानुं दुःख लई लेवा माटे थती विधिमां [सं. अपवारण]

उवारु शृंगामं. उगारो, बचाव

उवास प्राचीसं. उपवास

उवीठउ जुओ उबीठउ

उबीली कादं(श्रु). यज्ञनु कोई पात्र के साधन,
[यज्ञनु एक साधन, मंथन- दंडनो उपलो
भाग जेमां घूमे ते] [सं.ओवीली]

उवेख जिनरा. उपेक्षा; चित्तसं. उपेक्षा,
इन्कार

उवेखे ऐतिरा. [उखेवे], पाछुं हठावे,
[फेंके]; दशस्कं(२). *नरका. प्रेमाका.
उछाळे, प्रसरावे (सं.उद्+क्षिप); जुओ
उखेवे

उशंकल, उसंकल, ओशंकल, ओशिकळ
*कस्तुवा. *वेताप. [ऋणमुक्त; बदलो
वाळवो ते]; उपबा. सिंहा(शा). ऋण
चूकवेल, ऋणमुक्त (सं.उत्+शृंखल);
जुओ गुणउसंकल, उसीकल, ओशिंगळ

उशीर कादं(शा). सुगंधी वाळो (सं.)

उषधि प्राचीका. दवा (सं.औषधि)

उषर, ऊषर अखाका. प्रेमाका. खारवाळी
जमीन (सं.)

उष्ट्र अखाका. ऊंट- [सं.]

उत्सन्नइं उपबा. आचारभ्रष्ट साधुवर्गमां (सं.
उत्सन्न) [जै.]

उत्सन्नापणउं उपबा. शिथिलाचारीपणुं [जै.]

उत्सर्पिणि गुर्जरा. उत्सर्पिणी, उन्नतिकारक
कालविभाग [जै.]

उत्सभ ऐतिका. ऋषभदेव

उत्सर, ऊत्सर *अंबरा. उषाह. गुर्जरा. नृत्य
(*सं.अप्सरस् परथी) [सं.अवसर]

उत्तरइ, ऊत्तरइ प्रद्युचु. *शृंगामं. पाछा हठवुं

(सं.अप+सु); सिंहा(शा). -थी दूर
भागवुं, शरमावुं; अखाछ. *अंबरा.

ओसरे, पूरूं थाय; जुओ ओसरे

उत्तर्या वेताप. 'रीया', 'रड्या' के 'मुआ'
जेवी एक गाळ

उत्सवि आरारा. ऊंची धरीने (अप.ऊसविय)

उत्ससइ, ऊससइ उक्तिर. नलरा. खीले,
विकास पामे (सं.उत्+श्वस्) [प्रा.];
*गुर्जरा. *वीसरा. [आवेश अनुभव,
उल्लसे, उमंगथी ऊछळे]

उत्सह षडाबा. औषधि

उसंकल जुओ उशंकल

उसंख- नलरा. संकोच पामवो, ओशंकावुं
(सं.उत्+शंक)

उसाई लावल. ओसावीने [सं.अवसाव]

उसारण अखाछ. उसरडी लेवुं ते, ओसरवुं
ते [सं.उत्+सार]

उसास, ऊसास उपबा. श्वास लेवो ते;
गुर्जरा. षडाबा. उच्छ्वास; जिनरा.
उच्छ्वास, [एक नामकर्म, जेना उदयथी
श्वासोष्वासनी तकलीफ न थाय]
[जै.]

उसासे जुओ सासे-उसासे

उसिणीस प्राचीसं. पाघडी, साफो, मुगट
(सं.उष्णीष)

उत्तिरि कादं(शा). *ने निमित्ते

उत्तीआल्लु उक्तिर. [*ओशियाळु] (*सं.
अस्पृष्टालयम्) [सं.अवशी परथी]

उत्तीकल *नलरा. *सिंहा(म). [ऋणमुक्त,
बदलो वाळवो ते] [सं.उत्+शृंखल];
शृंगामं. *ऋणमुक्त, [(वचन) पाळवुं

ते]; जुओ उशंकल

उसीसउं, ऊसीसउं उक्तिर. प्राचीसं. वीसरा.

ओशीकुं (सं.उच्छीर्षकम्)

उसूर उक्तिर. प्राचीसं. असूरं, मोडुं (सं. उत्सूर)

उत्सासहि ऐतिका. आनंदित थाय, उत्साहित थाय

उहरउं, उहुरउं अभिऊ. उक्तिर. ओरुं, अहीं, पासे; जुओ उरहउं

उहना आरारा. एना

उहलाइ, ऊहोलाइ नलाख्या. शृंगामं. ओलवाय, बुझाय (दि.ओल्हव)

उहलि(?) तेरका. ?

उहां पंचवा. त्यां (सं.अमुष्मात्)

उहीं गुर्जरा. त्यां

उहुण गुर्जरा. ओण, आ वरसे (सं.अधुना)

उहुरउं जुओ उहरउं

उह्नाव नलाख्या. आह्नुद, आनंद

उह्नास नलाख्या. उह्नास, उमंग

उंकार चंद्रवा. ओमकार

उंघांवता आरारा. ऊंघ आवतां

उंछ शृंगामं. वीणी लीधेली वेरायेली वस्तु (सं.)

उंजइ उक्तिर. ऊंजे, तेल सींचे (सं. उदंजयति)

उंजणी नाखवी वेताप. मंत्र भंणीने कपडुं, मोरपीछ, सावरणी इत्यादिना छेडाथी रोगने काढवानी क्रिया करवी

उंझरुं अभिऊ. आपुं (प्रास माटे 'ऊझणुं'नुं 'उंझरुं'); जुआ ऊझणूं

उंडल, उंडळ, ऊंडल, ऊंडळ अंगवि.

कस्तुवा. दशस्कं(२). नरका. प्रेमाका.

वेताप. बाथ, आलिंगन; जुओ उडल

उण सिंह(शा). अत्यारे (सं.अधुना)

उंविर, ऊंविर उक्तिर. उपवा. षडाबा. उंदर (सं.उन्दुर)

उंबर, ऊंबर आरारा(व). उक्तिर. उपवा. तेरका. विक्रच. उंबरो, उमरो, एक वृक्ष (सं.उदुम्बर)

उंबर-पाट शृंगामं. उंबराना लाकडानी पाट, [(घरना) उंबरानो पट्टो]

उंबरा चित्तसं. उंबराना वृक्षनां फळ

उंबरा, ऊंबरा ऐतिका. हम्मीप्र. उमराव

उंबाडु जुओ उबाड

ऊअरसरि चारफ्र. उदररूपी सरोवर

ऊआरणउं नलरा. ओवारणुं [सं.अपवारण]

ऊआस प्राचीसं. उपवास

ऊकडू, ऊकूडउ उक्तिर. उमडक (सं. उत्कुटुक); जुओ उत्कडु

ऊकवइ उक्तिर. ऊंचे कूदे, ऊछळे, (*सं.उत्कूर्दते)

ऊकलंबइ गुर्जरा. जकडीने लटकावे, फांसीए लटकावे (प्रा.उकलंब-)

ऊकसइ जुओ उकसइ

ऊकास अखेगी. अवकाश, खाली जग्या

ऊकांटउ जुओ उकांटउ

ऊकुडउ जुओ ऊकडू

ऊखडि आरारा. भार लाधे (रा.उखणौ)

ऊखध जुओ उखध

ऊखल, ऊखळ, ऊखलउ उक्तिर.
दशस्कं(१). नरका. प्राचीफा. प्रेमाका.
षडाबा. खांडणियो (सं.उदूखलः)

ऊखाणउ जुओ उखाणउ

ऊखेलइ जुओ उखेलइ

ऊखेवे जुओ उखेवे

ऊगट जुओ उगट

ऊगटइ आरारा. उक्तिर. कृष्णबा. *जिनरा.

अंगलेप करे (सं.उद्धर्तयति); *अखाछ.

[आगळ जाय, उपरवट थाय] [सं.

उद्वर्तयति]

ऊगटि जुओ उगट

ऊगरतउ जुओ उगरतउ

उगवियां कादं(शा). सूकव्यां

ऊगाइ नलाख्या. प्राचीफा. सुकाय

ऊगाहउ ऐतिका. लई जाओ, चढावो

ऊघउ जुओ ऊघउ

ऊघउदूधउउ उक्तिर. गूचवायेलुं (*सं.उद्धट-
दुर्घटम्) [पं.अघडादुघडा]

ऊघलवुं अखेगी. मर्यादा मूकवी,

[छलकावुं]; *प्रेमाका. [विदाय थवुं]

[सं.उदघल]; जुओ उघेला

ऊघट- वीसरा. नष्ट थवुं (सं.उच्छटयते)

ऊघलवुं, ऊघळवुं जुओ उचलवुं

ऊघाटइ उक्तिर. नाश करे (सं.उच्चाटयति);

जुओ उचाट्यो

ऊचालडा शृंगामं. उचाळा [सं.उच्चाळ]

ऊचेल जुओ उचेल

ऊछउं जुओ उछउं

ऊछलइ जुओ उछलइ

ऊछव जुओ उच्छव

ऊछाह जुओ उच्छाह

ऊजउ-उधारउ आरारा. उछीउधारं

ऊजड बाळवुं दशस्कं(१). पायमाल करवुं,
ठेकाणे करी नाखवुं [दि.उज्जड]

ऊजडे प्रेमाका. उज्जड थाय

ऊजम जुओ उजम

ऊजमणा आरारा. उजवणा, उत्सव (सं.
उद्यापन)

ऊजमवंत उपवा. उद्यमवंत, प्रयत्नशील

ऊजमाल उपवा. उद्यमशील

ऊजलि गुर्जरा. ऊर्जयंत - गिरनार पर;
जुओ ऊजलि

ऊजलिगिरि चारफा. ऊर्जयंत गिरि, गिरनार
पर्वत

ऊजाइ जुओ उजाइ

ऊजाणां *नलाख्या. [धसमसतां, दोडतां]
(सं.उद्+या)

ऊजाणी जुओ उजाणी

ऊजलि तेरका. प्राचीसं. ऊर्जयन्त गिरि,

ऊजल गिरि, गिरनार; जुओ ऊजलि

ऊजेणी जुओ उजेणी

ऊझणूं अभिऊ. कन्याने सासरे विदाय
करवी ते, आणुं (सं.उज्झन)

ऊझरा देवरा. ऊझर्या

ऊटवणिय *प्राचीसं. [आक्रमण, हुमलो]
[रा.] (सं.उत्थापनिका); जुओ उटवणी

ऊटंटाइ उक्तिर. [*उन्मुक्त बने, *उन्मत्त
बने] (*सं.उद्वन्धयति) [दि.उट्टेंट]

ऊटाटीयुं उक्तिर. [*मोटी उधरस] [*सं.
उट्टीकनम्]

ऊठ अखाका. नरका. प्रेमाका. साडा त्रण
[सं.अर्धचतुर्थ]

ऊठमण उपबा. [दीक्षानी] अंतिम विधि,
[वडी दीक्षा] [सं.उपस्थापना]

ऊठवणी जुओ उठवणी

ऊड षडाबा. ओड, खोदकाम करनारी एक
जाति [दि.ओड]

ऊड उक्तिर. ओरिस्ता (सं.उड)

ऊडण गुर्जरा. ढाल (दि.अडण)

ऊडण-पीपटी, ऊडन-पीपटी दशस्कं(१).

प्रेमाका. एक बाळरमत

ऊडी अखाछ. कूदको [म.]

ऊडुपति अखाका. ताराओनोपति, चंद्र [सं.]

ऊडणि उषाह. ओढवामां, पहेरवामां

ऊडणी, ऊंडणी दशस्कं(१). प्रेमाका.

ईढोणी; जुओ ऊंडहणुं

ऊडणूं जुओ उडणउं

ऊडवुं जुओ उडवुं

ऊणीझणी जिनरा. उदास

ऊणोदरी आरारा. ओछुं खायुं ते, एक तप
(सं.ऊन+उदर)

ऊतजिइ गुर्जरा. तजाय (सं.उत्त्यज्यते)

ऊतरिण्यु उक्तिर. ऋणमुक्त (*सं.उत्तारित-
ऋणम्) [हिं.उतरिन]; जुओ उत्तराण

ऊतारणउं उक्तिर. षष्टिप्र. उतारणुं, उतारीने
फेंकी देवुं ते, [वारी जवुं ते] (सं.
उत्तारणम्, अवतारणम्)

ऊतारु विमप्र. उतारो, [ऊतरवानुं स्थळ]

ऊत्रेबडि नेमिछं. उत्तरेड, एक पर एक मूकेलां
वासण के माटलांनी हार (दि.उत्तिरिविडि)

ऊयड्या अखाछ. छोटे मार्गे टियाता,
[आथड्या]

ऊयानदशा वित्तसं. उन्नत दशा

ऊयापणी ऋषिरा. स्थानभ्रष्ट करवुं, घर
बहार काढी मूकवुं ते (सं.उत्थापन)

ऊवलइ उक्तिर. आंचके, झूटवी ले

ऊवंप जुओ उदंप

ऊवारिक आनंस्त. औदारिक, स्थूल,
[मनुष्य के तिर्यंचनुं] (शरीर) [जै.]

ऊवालइ जुओ उदालइ

ऊवालिबउं *उपबा. [छीनवी लेवुं] [दि.
उदाल]

ऊवी जुओ उदी

ऊदीपक जुओ उदीपक

ऊवेग जुओ उदेग

ऊवेगामणउं जुओ उदेगामणउं

ऊवेगियइ षडाबा. उद्देग पामे

ऊवेही जुओ उदेही

ऊवोत देवरा. भपको, [शोभा] (सं.उद्योत)

ऊद्धसइ जुओ उद्धसइ

ऊध(मुखि) गुर्जरा. नीचे [मुखे], ऊंधे -
ऊलटे [मुखे]

*ऊधड [ऊधड] अखाका. *अटकळ,
*मननी कल्पनाओ, [मुश्केली] [सं.

अवघट]; जुओ अवघट, ओघट

ऊधरइ अखाका. उपबा. गुर्जरा. लावल.
ऊंचके, उपाडे, उपर काढे, बहार लावे

[सं.उद्धरति]; प्रेमाका. *उत्कर्ष पामे,
[ऊछरे]; वीसरा. उद्धार पामे

ऊधरकवुं जुओ उधरकवुं

ऊधसइ जुओ उद्धसइ
ऊधंधलु, उधंधलु उक्तिर. झांखुं (*सं.
उद्धलिकम्)
ऊधाण, ऊधाणह जुओ उधाण
ऊधारइ उक्तिर. उधारे, उधार, बाकी (सं.
उद्धारके)
ऊधारवुं जुओ उधारवुं
ऊधांधलु जुओ ऊधंधलु
ऊधि षडावा. गाडानो धोरियो, बहार तापेलां
वे लाकडांनी मांडणी [सं.उद्धि]
ऊधसइ गुर्जरा. (खंवाडा) ऊभां थाय (सं.
उद्+हर्ष); जुओ उद्धसइ
ऊनधां (उनयां) ऐतिका. उद्दंड [सं.उन्नद्ध/
उद्+नाथ]
ऊनमे जुओ उनमे
ऊनयउ जुओ उनयउ
ऊनवा प्रेमाका. पेशाबनी बळतरा [सं.उष्ण
+वात]
ऊनविउ ऐतिका. ऊमट्या; जुओ उनमे
ऊपइ जुओ उपइ
ऊपज-हरिख्या. [मनमां उत्पन्न थवुं], सूझवुं
[सं.उत्पद्यते]
ऊपज्य चित्तसं. उत्पत्ति, परिणाम
ऊपणइ उक्तिर. झाटके, साफ करे (सं.
उत्पुनाति)
ऊपनउं, उपन्नउं, ऊपनुं जुओ उपनउं
ऊपम जुओ उपम
ऊपरबाड जुओ उपरवाद
ऊपराजइ जुओ उपराजइ
ऊपराठउ जुओ उपराठउ

ऊपरि जुओ उपरि
ऊपरिलुं उक्तिर. उपर रहेलुं, उपरनुं
ऊपरुं उक्तिर. उपरनुं, उपरांत
ऊपवाद जुओ उपवाद
ऊपहरउं, ऊपहिरु जुओ उपहरुं
ऊपाइ जुओ उपाइ
ऊपाउणहार ललिरा. उपाडनार
ऊपाडी षडावा. प्राप्त करी [*सं.उत्पातय]
ऊपाडी जुओ उपाडी
ऊपातु कादं(शा). प्राचीका. प्रेमप. उत्पन्न
थतुं, उत्पन्न करतुं (सं.उत्पादित परथी)
ऊपाय कादं(धु). हरिख्या. उपजावीने (सं.
उत्पाद्य)
ऊपायु जुओ उपायउं
ऊपावेबा आरारा. उपार्जन करवा, मेळववा
(सं.उत्पादय)
ऊपेला षडावा. उपर, उपरांत (प्रा.
उप्पेलिअ)
ऊफरुं *प्रेमाका. [उपरांत]; जुओ उफरुं
ऊफराहुं, ऊफराहुं जुओ उफराहुं
ऊफरुं जुओ उफरुं, ऊफराहुं
ऊफरे अखाका. उपर, [उपरवट]
ऊफिरियामणु उक्तिर. व्याकुलता, खेद;
जुओ उपरियामणु
ऊबर्यउ [उबर्यउ] जिनरा. बची गयो,
[ऊगरी गयो]; जुओ उवरे
ऊबाहुल तेरका. प्राचीसं. उत्कंठित (दे.
उव्वाहुल)
ऊबीठ, ऊबीठउं जुओ उबीठउ, उभीठउ
ऊभइ *विकरा. [ऊंचुं करे, (बीडुं) जाहेर

करे, फेरवे]; *उषाह. [ऊंचो करे];
[सं.ऊर्ध्व परधी]; जुओ उब्म-
ऊभगइ जुओ उभगइ
ऊभगउ, ऊभंगउ आरारा. *उपबा. उद्विग्न
(सं.उद्भग्न)
ऊभजइ जुओ उभजइ
ऊभड आरारा. उद्धत (प्रा.उब्भड)
ऊभडू षडाबा. उभडक (सं.ऊर्ध्व-)
*ऊभति [कुभति] षष्टिप्र. खराब भात -
चित्रामण (सं.उद्+भक्ति); जुओ उभात
जुओ कुभति
ऊभलूखी षडाबा. [(तेल चोपडेली पण)
अर्धी लूखी - तेल वगरनी], ओछा तेल-
वाळी (तावी)
ऊभविय ऐतिका. [ऊभी करी], ऊंची करी
ऊभंगउ जुओ ऊभगउ
ऊभारा नेमिछं. ऊभरा, [उत्साह, आवेश]
(सं.उद्भारः)
ऊभार्यु *अभिऊ. [(बीडुं) धर्यु, राख्युं]
(सं.उद्+भृ-)
ऊभांभली ऋषिरा. *मूंझायेली, *ऊंचा
मनवाळी, [अत्यंत अरुचिवाळी]
ऊभीठउ *गुर्जरा. [अणगमतो] [सं.उद्+
द्विष]; जुओ उबीठउ
ऊमगुं जुओ उमगुं
ऊमटे चित्तसं. थाय, आवी पडे [स.उन्मृष्ट]
ऊमटे (ऊमडे) अखाका. ऊखडी पडे
ऊमडे चित्तसं. नष्ट थाय, (सं.उन्मर्द, प्रा.
उन्मड); जुओ ऊमटे
ऊमणदूमणउ गुर्जरा. चिंतातुर, [उदास]

(सं.उन्मन-दुर्मन); जुओ आमणादूमणी,
ऊमणदूमणुं
ऊमहइ ऐतिरा. होंश राखे (दे.उम्माहिअ)
ऊमही आरारा. उमंगधी, [उमंग राखी]
(दे.उम्माहिअ)
ऊमाह, ऊमाहउ, ऊमाहलउ जुओ उमाह
ऊमाहवुं कृष्णबा. ऊत्कंठित थवुं
ऊमाहिउ जुओ उम्माहियउ
ऊमाहे आरारा. फेलाय, छवाय (रा.ऊमहणी
= ऊमडवुं, ऊभरावुं)
ऊमेल्यां कादं(शा). उखेडी नाख्यां (सं.
उन्मेलित्तानि); जुओ उमेलि
ऊयेणी ललिरा. उज्जयिनी
ऊर कादं(धु). गुर्जरा. ऊरु, साथळ
ऊरण; ऊरिण अंबरा. ऋषिरा. गुर्जरा. प्रद्युचु.
प्राचीसं. लावल. विकरा. ऋणमुक्त (सं.
उद्+ऋण)
ऊरणा अखेगी. ऊन, [करोळियानी] लाळ
[सं.ऊर्ण]
ऊरतु जुओ उरतउ
ऊरध जुओ उरध
ऊरहि चारफा. [छाती साथे], छाती वडे
ऊरिण जुओ ऊरण
ऊर्जनाभ, ऊर्जनाभि अखाका. अखेगी.
करोळियो [सं.]
ऊलखइ, ऊळखइ जुओ उलखइ
ऊलखउ, ऊलिखउ, ओलखउ उक्तिर.
उपबा. खास करीने हाजते जती वखते
वपरातुं पाणीनुं नानुं वासण, जैन साधुनुं
एक उपकरण

ऊलग जुओ उलग
ऊलगइ जुओ उलगइ
ऊलट जुओ उलट
ऊलटभेव *अखाका. [मनना उमळकारूपी
मर्म - युक्ति]
ऊलटमान कादं(शा). ऊभरातुं
ऊलटवुं *नरका. [उत्साहित थवुं, आनंदित
थवुं]; वीसर. ऊभरावुं [प्रा.उल्लट-]
ऊलडइ उक्तिर. फेंकी दे, नष्ट करे (दि.उल्लड)
ऊलतु कादं(शा) अळतो, लाखनो रंग (सं.
अलक्तकः)
ऊललियइ जुओ उललियै
ऊलवइ जुओ उलवइ
ऊलवै जुओ उलवै
ऊलसो देवरा. उल्लस्यो, ऊछळ्यो, ऊभरायो
ऊलंच जुओ उलंच
ऊलंभडउ जुओ उलंभडउ
ऊलंभु जुओ उलंभउ
ऊलिखउ जुओ ऊलखउ
ऊवट जुओ उवट
ऊवटइ उक्तिर. अंगलेप करे (सं.उद्वर्त्तयति)
ऊवटणउ जुओ उवटणुं
ऊवटहं कृष्णच. आडवाटे; जुओ उवट
ऊवरयइ नलरा. व्यर्थ करे, [खोटुं पाडे,
उयापे] (*सं.उद्+व्यथी)
ऊवरि जुओ उवरि
ऊवर्यउ जुओ ऊवर्यउ
ऊवलइ अंबरा. [पाछुं वळे], दूर थाय
[सं.उद्वलति]; जुओ उवली
ऊवलतउ उक्तिर. पाछो वळतो (सं.उद्वलन)

ऊवस शृंगामं. उज्जड (दि.उव्वस) [सं.
उद्धवस]; जुओ उद्वस
ऊवेजइ प्रबोप्र. उद्वेग करे (सं.उद्वेजयति)
ऊवेडइ उक्तिर. छोडे, जुदुं करे (सं.उद्वेष्टते)
ऊषध, ऊसध उपवा. प्रबोप्र. विकरा.
षडावा. औषध
ऊषर जुओ उषर
ऊस गुर्जरा. बळद (सं.ऊषध)
ऊसध जुओ ऊषध
ऊसनउ उपवा. विनष्ट; क्षीण; भ्रष्ट (सं.
उत्सन्न); *गुर्जरा. [*क्षीण, *खिन्न]
[*सं.अवसन्न]; नलरा. विमप्र. क्षीण
थयेल, बरबाद थयेल
ऊसर जुओ उसर
ऊसरइ जुओ उसरइ
ऊसरीइ अभिऊ. ओसरे, खसी जाय
(सं.अप+सु)
ऊसलसीधुं उक्तिर. [?] (सं.उल्लासित-
संधिकम् के उत शलंघं)
ऊससइ जुओ उससइ
ऊसारइ लावल. उपाडे, [दूर करे] (सं.उत्
+सु-)
ऊसास जुओ उसास
ऊसिय *प्राचीसं. [-थी व्यास, -मां रोकायेलुं]
[सं.उत्सृत]
ऊसीसउं जुओ उसीसउं
ऊसु षडावा. ओस, झाकळ (सं.अवश्या,
अवश्याय)
ऊहटइ अंबरा. दूर जाय [सं.अपघट्ट]
ऊहाडउ उक्तिर. आंचळ (*सं.ऊधस)

જહોલાઈ જુઓ ઉહલાઈ

ઝંચલણું જુઓ ઝચલવું

ઝંઠાં *અંબરા. [ઝોઠાં, દૃષ્ટાંતરૂપ કહેવત]

[*સં.અવશંભ]

ઝંડલ, ઝંડલ દશસ્કં(ર). નરકા. પ્રેમાકા.

બાય, આલિંગન

ઝંડલગૂંડલ પ્રેમાકા. જેમતેમ વીંટિલી, [ઘાટ-

ઘૂટ વગરની, બેડોલ]

ઝંઠણું ઊત્તિર. ઉઢાણું, ઈંદોળી [દિ.ઝંડ+ સં.ધા]

ઝંઠળી જુઓ ઝઠળી

ઝંઘિર, ઝંઘિરઝ ઊત્તિર. ઉપવા. ઝંદર (સં.ઝન્દુર)

ઝંઘ પ્રેમાકા. ગાઢાની ધૂંસરી અને માંચડાને જોડતો ભાગ

ઝંબર જુઓ ઝંબર

ઝંબરા જુઓ ઝંબરા

ઝંબાડુ જુઓ ઝબાડ

ઝંમણદૂમણું કૃષ્ણચ. ઝચક મનવાલું, વ્યાકુલ, ઝમ્મનસ્ક; જુઓ ઝમણદૂમણઝ

ઝતુવાન પ્રેમાકા. ગર્ભ રચાવવો તે, સંધોગ

ઝવડ, ઝવડ આરાસ. હૃદય, હૃદયમાં

ઝચિમતી ઐતિકા. તપગચ્છવાળાઓનું એક ઉપનામ [જૈ.]

ઞ ગુર્જરા. વીસરા. ષડાબા. આ (સં.એષઃ)

એ ગુર્જરા. આ

એ આશ્વર ગુર્જરા. આ શબ્દો, [વેળ,

ચિટ્ટી]

એઆળ, એઆળ, એયાળ પ્રબોધ. અજ્ઞાની; જુઓ અયાળ

એઝ ઊત્તિર. વસંધા. વિરાપ. ષડાબા. આ, એ (સં.એષઃ)

એક ગુર્જરા. વસંધા. *વસંધિ. ષડાબા. કોઈ, કેટલાક (સં.)

એકઝઝ ઊત્તિર. એકવડું વસ્ત્ર (સં.એક-પટિકઃ)

એકએકને ચિત્તસં. દોકને

એકચોઈ હમ્મીય. [એક થાંભલાવાળો, નાનકડો] એક પ્રકારનો તંબુ

એકળ જિનરા. દેવરા. એક જ

એકળ વાર જિનરા. એક જ વાર

એકતાઈ પ્રેમાકા. કીમતી [એક પનાવાળો બારીક] ઉપરળો

એકપક્ષી આનંસ્ત. એકપક્ષી, એક બાજુની

એકપત્ય *અઘાકા. [એકાધિપત્યવાળું, ચક્રવર્તી]

એક પરિ ઊત્તિર. એક પ્રકારે

એકભવી અઘાઘ. એક ભવમાં સાક્ષાત્કાર મેળવનાર, [પુનર્જન્મમાંથી મુક્તિ મેળવનાર]

એકમનર, એકમનઝ *અઘાકા. ઉપવા. ઋષિરા. નરકા. એક મનવાળો, દૃઢ મનવાળો, સ્થિર મનનો; કાદં(શા). ગુર્જરા. એકમન, [એકચિત્ત, એકાગ્ર]

એકરસ્યો ઐતિકા. જિનરા. એક વાર

એકલમલ્લ ચિત્તસં. મસ્ત, એકલવિહારી બ્રહ્મજ્ઞાની

एकवटाह जुओ वटाह

एकवारकु दशस्कं(१). एक वार

एकबाहुं अखाछ. एक मारगे जतुं; [एक तरफ ढळतुं, एकपक्षी]

एकसरा, एकसरां गुर्जरा. एकी वखते, [एकी साथे] (*सं.एकसरक); वीसरा. सीधेसीधा, तरत ज (दि.एकसरिसं)

एकसाटिक आनंस्त. एक वस्त्रवाळुं [सं. एकशाटिक]

एकहथी अखाछ. एक हाथे

एकहु आनंस्त. एक ज

एकहुतरि षडाबा. एकोतेर (सं.एक-सप्तति)

एकंत आरारा. एक बाजु; आरारा. गुर्जरा. एकांत; ऐतिरा. लावत. एकलो

एकाउलि नलरा. एक सेरनो (हार), एकावळ (हार) (सं.एकावलि)

एकाएक आरारा. एकेएक, दरेक

एकातीत अखाका. एक अने [सर्वथी] अतीत - [पर], परब्रह्म

एकारो प्रेमप. गर्वभर्यो उद्गार, वर्तन [सं.अहंकार]; जुओ एंकार

एकाबलहार आरारा. एक सेरनो हार (सं. एकावलि)

एकाशनी विकरा. दिवसमां एक वार जमनार [सं.]

एकांत चित्तसं. संपूर्णपणे, हमेशां [सं.]

एकीभाव आनंस्त. एकभाव, [एकरूप थवुं ते]

एकु अखाका. उपबा. दशस्कं(१). प्रेमाका. एकेय [सं.एक+खलु]

एकु सउ सतेतालु षडाबा. एकसो सुडतालीस (सं.एकशत+सप्तचत्वारिंशत्)

एके चित्तसं. दरेक

एको प्रेमाका. एके, एकेय

एकोई अभिऊ. एक पण (सं.एक: अपि)

एकोत्तर सउ उत्तिर. एकसो एक (सं. एकोत्तरं शतम्)

एख शृंगामं. आ (सं.एष)

एखटा, एखठा कादं(शा). नलाख्या. एकठा, साथे, एकत्रित थयेल (सं. एकस्थकाः)

एखलो दशस्कं(१). दशस्कं(२). एकलो

एग आरारा. जिनरा. षडाबा. एक

एगारमि जिनरा. अगियारमे [सं.एकादशम्]

एगावलि देवरा. एकसेरो (हार) (सं. एकावलि)

एगासण तेरका. एकासणुं, एकटाणुं (सं. एकासना)

एज सिंहा(शा). गरम ?, [*एज्य, *पूज्य, *पवित्र]

एणं वाग्भवा. एणे, ए वडे, [जाणे, आ वडे] [सं.एतेन]

एणि लावल. ए(मां) (सं.एनेन)

एणी आनंस्त. चित्तसं. नलाख्या. ए, [आ] (सं.एतेन)

एणी आरारा. नलाख्या. हरणी (काळा रंगनी एक जात) (सं.)

एणीनयणी ऋषिरा. हरिणी जेवी आंखो-वाळी, मृगाक्षी

एत [ए ति] *विराप. [ए ते]

एतद् गुर्जरा. एटलामां; नेमिछं. एटलाथी
(सं.एतद् परथी)

एतवं, एतु आरारा. गुर्जरा. पंचवा. मदमो.
लावल. शृंगामं. एटलुं, एवडुं (सं.एतद्
परथी) (सं.एतावत्)

एतलद् अभिऊ. आनंस्त. उपवा. गुर्जरा.
नलरा. नेमिछं. विराप. एटला वडे;
एटले, माटे; एटलामां

एतलउं अनंस्त. उक्तिर. उपवा. ऋषिरा.
रूपच. षडाबा. आटलुं, एटलुं [सं.इयत्
+तुल्य]

एतलं गुर्जरा. एटलामां

ए ति जुओ एत

एतुं जुओ एतउं

ए-थां कादं(शा). एनाथी

एधाण नलाख्या. एधाण, निशान, चिह्न
(सं.अभिज्ञान)

एन अखाका. *मदमो. *वेताप. असल,
खरं, [खरेखरं] (अ.ऐन); जुओ येन

एम-थो नरका. एम ने एम, एवो ने एवो
एमंतो देवरा. अतिमुक्त, [एक मुनिनुं नाम]

एय, एयु उक्तिर. गुर्जरा. आ (सं.एतद्)

एसउ गुर्जरा. आवो (सं.ईदृश)

एसवण आरारा. कृष्णबा. षडाबा. इंद्रनो
हाथी (सं.ऐरावण)

एसित, एसिउ ऐतिका. तेरका. विराप.
आवुं, एवुं (सं.एतादृश)

एला ऋषिरा. इलायची (सं.)

एतिवउ उक्तिर. एळियो, एक प्रकारनुं
गंधद्रव्य, [कुंवारपाठाना रसमांथी थतो

पदार्थ] (सं.एलेयम्)

एळे अखाछ. वगर महेनते, फोगटमां,
[अनायास] [सं.अफल]

एवड, एवडउं आरारा. उक्तिर. जिनरा.
नलरा. प्राचीसं. *वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). एटलुं, एवुं, आटलुं (सं.
एतावत्)

एवंविह गुर्जरा. आ प्रकारनुं, आवुं (सं.
एवंविध)

एवातण नरका. प्रेमाका. सौभाग्यवतीपणुं
(सं.अविधवा+त्वन)

एवाल उक्तिर. बकरा चरावनार [सं.
अजापाल] [रा.]

एषणासुमति ऐतिका. एषणासमिति, निर्दोष
आहारनुं ग्रहण, [साधुनो भिक्षाचर्या-
विषयक विवेक] [जै.]

एषा आरारा. आ (स्त्री) (सं.)

एस अखाका. ओसरतां, दूर थतांथतां,
[विनाश] [*अ.ऐस]

एस, एसु गुर्जरा. विराप. आ (सं.एष)

एह आनंस्त. उक्तिर. गुर्जरा. देवरा. नलाख्या.
वीसरा. षडाबा. ए, आ (सं.एषः)

एह भणी उपवा. एथी

एहिबूं नलाख्या. एवुं

एही ज आनंस्त. ए ज

एहु गुर्जरा. आवुं, आ; तेरका. ए (सं.एषः)

एहे उपवा. आनाथी, एनाथी (सं.एषः)

एहेवो स्यो चित्तसं. एवा प्रकारनो

एहेशी लस्तस. एंशी [सं.अशीति]

एंकार नरका. अहंकार, अभिमान; जुओ

एकार

ऐआण, ऐयाण जुओ एआण

ऐराबण ऐतिका. हाथी [सं.]

ऐश्वर्य चित्तसं. ऐश्वर्य

ऐंद्र प्राचीका. इन्द्र

ऐंद्री प्राचीका. इन्द्रिय

ओकली गुर्जरा. षडाबा. ओकळी, तरंग,
तरंगनी भात (सं.उत्कलिका)

ओखणुं प्रेमाका. विमप्र. खांडवुं, छडवुं
[दि.उक्खण][सं.उत्क्षण]

ओखणो प्रेमाका. खांडणियो

ओखव, ओखव दशस्कं(२). प्रेमाका.
वेताप. औषध, ओसड

ओखध, ओखधी *कादं(शा). प्राचीका.
औषधि, दवा

ओखर विमप्र. विष्टानुं भोजन [सं.अवस्कर]

ओखांने प्रेमाका. बराडा पाडे

ओगालइ उक्तिर. फरीफरीने चाववुं,
वागोळवुं [प्रा.ओगाल]

ओगुणीस षडाबा. ओगणीस [सं.एकोन-
विंशति]

ओघ अखाका. दशस्कं(९). प्रेमाका. जथ्यो,
भंडार, समूह (सं.)

ओघड उक्तिर. षडाबा. ओघो, जैन साधुओ-
नुं रजोहरण (सं.अवग्रह)

ओघट अखाछ. मुश्केली [सं.अवघट];
जुओ अवघट, ऊघड

ओघराळा प्रेमाका. लपेडा, रेला

ओघसंज्ञा आनंक्ष. *चित्तनी विचारशून्य

सामान्य अवस्था, [लोकबुद्धि, चीलाचालु
समज] [सं.]

ओचरे नलाख्या. प्रेमाका. उच्चरे

ओच्छव नरका. प्रेमाका. उत्सव

ओछरंग कामा(त्रि). कामा(शा). उछंग,
खोळो [सं.उत्संग]

ओछंग कामा(शा). दशस्कं(९). प्रेमाका.
उत्संग, खोळो

ओछावणु षडाबा. ढांकवुं ते (सं.
अवच्छादन)

ओझड, ओझा उक्तिर. जिनरा. उपाध्याय,
शिक्षक

ओझड नरका. झपट

ओझा जुओ ओझड

ओट अखाका. अखाछ. पडदो, आवरण,
[आडश, अंतराय]; *कादं(शा). [ओठुं,
*आडश, *अंतरपट] [सं.अपवृत्ति]

ओटइ नैमिछं. लावल. विमप्र. ओटला
उपर

ओटइ उक्तिर. ढांके [दि.ओहट्ट]

ओटहिया षडाबा. (धूळमां) रगड्या

ओठंभ *जिनरा. षष्टिप्र. आलंबन, [सहारो]
(सं.अवष्टम्भ); जुओ उठंभ

ओठंभइ उक्तिर. षडाबा. टेको आपे, अढेले
(सं.अवष्टम्भते)

ओठी उक्तिर. ऊंटसवार (सं.औष्टिकः) [रा.]

ओठीडा ऐतिका. ऊंटसवार

ओठुं प्रेमाका. पडदो, अंतराय; लावल.
समर्थन माटे दृष्टांत

ओठे अखाका. ओथे, -नी पाछळ, [आडशे]

ओड उक्तिर. ओरिस्ता (सं.ओडः)

ओडइ *षडाबा. [प्रतिरूप -- समान आकार-
ने लीधे] [दि.अवडअ=चाडियो]

ओडइ नलाख्या. होडमां मूके (दि.हुड्ड);
जुओ उडवुं

ओडइ, ओडे अभिऊ. ऐतिरा. चतुचा.
नरका. नलाख्या. प्रेमाका. मोसाच.
लावल. वेताप. सिंहा(शा). (हाथ)
लंबावे, धरे; जुओ उडवुं

ओडक उक्तिर. अटक, शाख, अवटक

ओडणु विराप. ढाल (प्रा.अडण)

ओडवुं गुर्जरा. प्राचीसं. विराप. सामे धरवुं,
तैयार करवुं

ओडावुं कृष्णवा. लंबाववुं

ओडियां नलाख्या. शरतमां - होडमां मूक्यां
(दि.हुड्ड)

ओडो (ओडो बांभ्यो) नरका. अंतराय,
अटकायत [करी], [आंतया]

ओडे जुओ ओडइ

ओतराडुं प्रेमाका. उत्तरादुं, उत्तर दिशानुं

ओतळी अखाका. सरी जई, [आधो जई]

ओतावलु विमप्र. उतावळो

ओधार *प्रेमाका. [दुःस्वप्न]

ओदओ ऐतिरा. ऊग्यो (सं.उदित)

ओदक जुओ उदक

ओदाली षडाबा. झूटवी [दि.उद्दाल]; जुओ
उदालइ

ओधम नलाख्या. उधम, [प्रयत्न]

ओधरे कामा(त्रि). कामा(शा). उद्धार पामे

ओधाण प्रेमाका. उधाण, मोटी भरती

ओधार प्रेमाका. उद्धार

ओधारि षडाबा. उधार, उछीनुं (सं.उद्धार)

ओधाहूली उक्तिर. ऊंधाफूली, एक वनस्पति
(सं.अधःपुष्पी)

ओधि गुर्जरा. विराप. मर्यादा, अवधि;
जुओ उधि

ओपटी *प्रेमाका. [मुश्केली, संकडामण]

ओपम उषाह. मदमो. औपम्य, उपमा,
सरखामणी; जुओ उपम

ओपमा अखेगी. देवरा. नलाख्या. उपमा,
[सरखामणी] (सं.औपम्य)

ओपरी विमप्र. उपर

ओपाण चतुचा. उपाये

ओपाणुं अखाछ. [घसाईने] ओप (चळकाट)
पाम्युं

ओभजउं *विमप्र. [पाछो हटुं, नासुं] [सं.
उद+भंजुं]; जुओ उभजइ

ओयणु गुर्जरा. बगीचो (सं.उपवन)

ओयरइ षडाबा. ओरे, रांधवा नाखे [सं.
अवपूरयति]

ओर आनंस्त. बीजुं [हिं.]

ओर अखाका. पट, असर

ओरइ षडाबा. नजीकमां, ओरुं, वहेलुं
(सं.अवरः) [सं.आरातुं]; जुओ उरि

ओरणी *अखाका. [ओरण, खेतरमां अनाज
ओरवानुं साधन]

ओरस, ओरसीउ, ओरसु उक्तिर. गुर्जरा.

विमप्र. ओरसियो, चंदन घसवानो पथ्यर
(सं.अवधर्षक) [दि.ओहरिस]; जुओ

ओरीसउ

ओरहुउं उक्तिर. *षडाबा. अहीं, आ बाजु;
जुओ उरहुउं, ओहरी

ओरि *प्राचीका. [ओरडी, स्थान]; [रा.
[सं.अपचारिका]] जुओ उरा

ओरिओ, ओरियो कादं(शा). प्रेमाका.
ओरतो, अभिलाष, लहावो

ओरिया वीतवा दशस्कं(१). ओरता पूरा
थवा

ओरी प्रेमाका. सुधीमां, [लगभग]

ओरीसउ उक्तिर. ओरसियो, चंदन घसवानो
पथर (सं.अवघष) [दि.ओहरिस]; जुओ
ओरस

ओर्वशी नलाख्या. उर्वशी

ओल लस्तस. जामीन [हिं.]

ओल, ओळ *अखाळ. [रिखा, लीटी];
अखाका. पंक्ति, [वर्ग, प्रकार] [सं.
आवलि]; जुओ उलि

***ओळ [ओर]** अखाका. गर्भ

ओलउ उक्तिर. ओलो, चूलानी पाछळनो
नानो चूलो

ओलखउ जुओ ऊलखउ

ओलखाणउ उक्तिर. परिचय, प्रसिद्धि [सं.
उपलक्षण]

ओलखियउ आरारा. स्वीकार्यो, बनाव्यो
(सं.उपलक्षित)

ओलग, ओलिग उक्तिर. गुर्जरा. चंद्रवा.
नरका. नरप. विक्ररा. *विमप्र. विराप.
सेवा (दि.ओलगा); जुओ उलग

ओलगइ, ओळगइ उक्तिर. ऐतिका. जिनरा.
नरका. षडाबा. हरिख्या. सेवा करे (दि.

ओलगा) [सं.अवलग्यति]; जुओ
उलगइ

ओलगाणउ पंचवा. प्राचीसं. सेवक (क.
ऊळिग परथी); जुओ उलगाण

ओलजो *जिनरा. [क्लेश अनुभवो]

ओलण *षडाबा. [ओसामण, आर्द्र करवुं
ते, द्रवरूप] [दि.उल्लण]

ओलतु कादं(शा). अळतो, लाखनो रंग
(सं.अलक्तकः)

ओळपाणां नरका. झांखां पाड्यां, [सर.
अळपाणां]

ओलवइ, ओळवइ उक्तिर. *गुर्जरा. विराप.
छुपावे, संताडे (सं.अपलपति); नरका.

*नरप. *पचावी पाडे, [चोरी ले, झूटवी
ले]; जुओ अउलवइ, उलवइ

ओलवडे नरका. *नरप. [आडशे], ओथे

ओलवा *नलाख्या. [आडश, पडदो, ओथ]

ओलवे अखाळ. ओथे, [आडशे]; जुओ
उलवे

ओलंघन प्रेमाका. उल्लंघन

ओलंडवुं उक्तिर. वेताप. ओळंगवुं (सं.
ओलंडयति) [दि.ओलंड]

ओलंभइ उक्तिर. ठपको आपे, टोणो मारे
(सं.उपालभते)

ओलंभउ आनंस्त. आरारा. उक्तिर. ऋषिरा.
कादं(शा). गुर्जरा. नरका. नरप(द).

प्रेमप. उपालंभ, ठपको, मर्मप्रहार; जुओ
उलंभउ

ओलाश जुओ उलास

ओलां चतुचा. भोळां

ओलि कृष्णबा. [आडशे], गुप्त स्याने

ओलिउ जुओ दधि ओलिउ
 ओलिउं, ओल्यउं उक्तिर. विक्ररा. ओल्युं,
 पेनुं, [आ] [सं.अवरिल्ल]; जुओ उलिउं
 ओलिण् जुओ ओलग
 ओली उक्तिर. ऋषिरा. पंक्ति, श्रेणी (सं.
 आवली); जुओ उलि
 ओलीजे *जिनरा. [क्लेश अनुभवीए]; जुओ
 ओलजो
 ओले नरका. ओथे, [आडशे]
 ओळे चळ्युं अखाका. बराबर तैयार थयुं
 [वावेतरनी - डूडानी हार थई]
 ओळोसोळो *प्रेमाका. [उत्सव-अवसर]
 [गु.सोहलो परथी]
 ओल्यउं जुओ ओलिउं
 ओल्हाणी रूपच. ओलायेली आग
 ओवउ [ओवरउ] उक्तिर. ओरडो (सं.
 अपवरकः)
 ओशंकल, ओसंकल *विक्ररा. [ऋणमुक्त]
 [सं.उत्+शृंखल]; जुओ उसंकल
 ओशंके, ओसंके नरका. प्रेमाका. शरम
 के संकोच अनुभवे (सं.अपशंक)
 ओशिकळ जुओ उशंकल
 ओशिंगळ, ओशीकल, ओशींकल,
 ओशींगल, ओसीकल, ओसीकळ
 दशस्कं(१). दशस्कं(२). *नलाख्या.
 प्रेमाका. मदमो. ऋण के भारमांधी मुक्त,
 [बदलो वाळवो ते]; (सं.उत्+शृंखल);
 *रुस्तस. [ऋणमुक्त, बदलो वाळनार];
 जुओ उशंकल
 ओषधी चित्तसं. मादक पदार्थ

ओस अखाका. उक्तिर. झाकळ (सं.
 अवश्यायः)
 ओसउ ऐतिका. औषध
 ओसपिणिसपिणि गुर्जरा. अवसर्पिणी-
 उत्सर्पिणी, ए नामना काळविभागो [जै.]
 ओसरे नरका. *प्रेमाका. सिंहा(शा). पाछा
 हठे, -थी दूर भागे, शरमाय; उषाह.
 दूर जाय (सं.अपसरति); जुओ उसरइ
 ओसहु षडावा. औषध
 ओसंकल जुओ ओशंकल
 ओसंके जुओ ओशंके
 ओसाण *दशस्कं(२). प्रेमाका. [स्वत्व,
 पोतापणु], हिंमत, जुस्सो; प्रेमाका.
 ओळखनी निशानी, स्मरण
 ओसामणु *षडावा. [आर्द्र करवुं ते,
 द्रवरूप] [सं.अवसावण]
 ओसार प्रेमाका. पीछेहठ [सं.अप-सार]
 ओसीकल, ओसीकळ जुओ ओशिंगळ
 ओसीसउं आरारा. नलरा. प्राचीफा. प्रेमाका.
 ओशीकुं (सं.उत्शीर्षक); जुओ उसीसउं
 ओहड- तेरका. घटवुं, ओछुं थवुं (सं.अव+
 *घट)
 ओहड *तेरका. [रुकावट] [रा.ओहडणौ]
 [सं.अवघट]
 ओहडणु *षडावा. [रोकवुं ते, रुकावट]
 [रा.]
 ओहरी विक्ररा. [ओरी], नजीक; जुओ
 ओरहुउं
 ओहली *षडावा. [घसीने] [प्रा.ओहलिय]
 ओही *षडावा. [साधुनां वस्त्ररूप उपकरणो]

[सं.उपधि]

ओही बीट उक्तिर. साधुना वस्वरूप
उपकरणोनो बीटो (सं.उपधिदेष्टिका)

ओहोणुंका प्रेमाका. आ सालना, आ वर्षना,
चालु समयना [सं.अधुना परथी]

ओहोलाई प्रेमाका. ओलाई, शांत थई
ओहोलावीए अखाका. ठंडुं करीए [दे.
ओल्हव] [सं.उद्र परथी]

ओहोलाश, ओहोलास कामा(त्रि). प्रेमाका.
उलास; जुओ उलास

ओहलाव कादं(शा). आनंद (सं.आह्लाद)

औखव जुओ ओखद

औलिखि उषाह. ओळख, ओळखाण कर

क गुर्जरा. पंचवा. के, अथवा (फा.के)

कइ गुर्जरा. वसंफा. वसंवि. केटलीये,
केटलीक (सं.कापि) [सं.केऽपि]; जुओ
केइ

कइ आरारा. गुर्जरा. नेमिछं. लावल. वीसरा.
कां [तो], अथवा, के

कइ ऐतिका. कृत, [कर्तृ]

कइछरी गुर्जरा. कोई अपसरा; जुओ अछर
कइजिनइ षष्टिप्र. कोईकना ज

कइय गुर्जरा. क्यारे, [क्यारेंपण] (सं.कदा+
अपि)

कइयइ जिनरा. क्यारेय; ऐतिका.क्यारेक,
कोई वार

कइर विकरा. शृंगामं. स्थूलिफा. केरडो,
वृक्षविशेष [सं.करीर]

कइरीय हरिवि. केरी (फळ)

कइलि प्राचीफा. केळ (सं.कदली)

कइवार वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). *विमप्र.
शृंगामं. सिंहा(म). प्रशंसा; जुओ कयवार

कइसा लावल. केवा [सं.किदृशकम्]

कउ आरारा. कहो

कउ वीसरा. केरं, -नुं

कउगला जिनरा. कोगळा

कउछ उक्तिर. कौवच, ए नामनी वनस्पति
(सं.कपिकच्छूः)

कउठ आरारा(व). उक्तिर. षडावा. कोठुं,
ए नामनी वनस्पति (सं.कपित्थ)

कउडां, कउडी उक्तिर. उपवा. प्राचीसं.
षडावा. कोडी (सं.कर्पदिका)

कउडि-जक्ख तेरका. कपर्दियक्ष, एक यक्ष
कउण गुर्जरा. वीसरा. षडावा. कोण (सं.कः
पुनः)

कउतिग गुर्जरा. षष्टिप्र. कौतुक, आश्चर्य,
[नवाईभर्यु]; आरारा. तेरका. प्राचीफा.
कौतुक, आश्चर्य; लावल. षडावा.
कौतुक, [विनोद, गम्मत]; *वीसरा.
[अभिवादन]; जुओ कुतगि, कुतिक,
कुहुतग, कौतग

कउतिगामणी उपवा. कौतुक उपजावनारी,
[मनोरंजक, रसभरी]

कउमुदि भेर देवरा. भेरीनो एक प्रकार
कउरब गुर्जरा. कौरव

कउल गुर्जरा. विराप. कोळियो (सं.कवल)

कउलिउ, कउली प्राचीफा. प्राचीसं. *पंजो,
[मूठी] (सं.कवल)

कउसीसउ उक्तिर. प्राचीसं. कोसीसां, कांगरां

(सं.कपिशिर्षकम्); जुओ कोसीस

कए ऐतिका. करातां [सं.कृते]

ककाण नलरा. बलूचिस्तान पासेनो देश,
कयकाण, केकाण

ककाह आरारा(व). एक प्रकारनो कपास
(हिं.ककही) ?

कक्षापुट प्रेमाका. काख, बगल(सं.)

*कखर(खर) विमप्र. खर कर्म, [कठोर
कर्म], [जेमां अनेक जीवोनी हानि थाय
छे एवं काम - धंधा]; जुओ खंतिकखर

कखा अखाछ. कषाय, मेल, विकार

कखांबर सिंहा(शा). काषाय वस्त्र, [भगवां
वस्त्र]; जुओ काषांबर

कच नलरा. कच्छ देश; जुओ काछ

कचकडउ ऐतिका. वस्तुविशेष, [*कचकडानुं
आभूषण के रमकडुं]

कचको नरका. *कचकचाट, *नकामी माथा-
फोड, [मरडाट]

कचकोल *चंद्रवा. [भिक्षापात्र] [फा.
कचकूल]

कचनारि आरारा(व). कचनार, एक वृक्ष
(सं.कांचनार)

कचपच, कचपिचि प्राचीफा. [कचकच],
ककळाट, [नकामी माथाफोड, तकरार];
नलरा. न समजाय तेवो अवाज,
[*ककळाट]

*कच-भूषण प्रेमाका. वाळनुं भूषण,
चोटलानो गोफणो(सं.)

कचि आरारा(व). एक वनस्पति, कचियुं
के काचकुं ?

कचित्र नलाख्या. कुचित्र, कद्रपुं

कचुंडली विमप्र. कचोळुं, [(फूल माटेनुं)
पात्र] [प्रा.कच्चोलय]

कचूर आरारा(व). कचूरो, एक वनस्पति
(सं.कर्चूर)

*कचूबरि [*कचूवरि] गुर्जरा. कच -
वाळनी उपर

कचोल, कचोळ ऐतिका. वीसरा. कचोळुं;
जुओ कचुंडली, कंचोला

कचोलडी जिनरा. कचोळुं

कचोलडु, कचोलय तेरका. नलरा. प्यालो,
[कचोळुं] [प्रा.कच्चोलय]

कचोली, कचोलीय वसंवि. वसंवि(ब्रा).
कचोळुं (प्रा.कच्चोलय)

कच्चोलक षडाबा. कचोळुं (प्रा.कच्चोलय)

कच्छ प्रेमाका. काचबो (सं.कच्छप)

कछोटी नलरा. लंगोटी (प्रा.कच्छोटी) [सं.
कक्षापट्टिका]

कछवो प्रेमाका. कस्यो, बांध्यो; जुओ काछ
कछवो *

कज अंबरा. *प्राचीका. कमळ (सं.)

कजा *अखाछ. [हुकम, फेंसलो, निर्माण]
(फा.)

कजाकजीया सिंहा(शा). कलहटंटा(अ.)

कजामणु (तिलक जामणु) *विमप्र. [जमणे
अंगे टीलुं]

कज आरारा. कार्य; काजे, माटे

कजल तेरका. -, [काजळ] (सं.)

कजारंभ ऐतिका. कार्यारंभ, कार्यप्रवृत्ति

कजि उषाह. गुर्जरा. काजे, माटे (सं.कार्ये)

कट प्रेमाका. कटि, कैंड; जुओ कैसरी-कटे

कटक चित्तसं. कडुं [सं.]

कटकाइ मदमो. रुस्तस. पराक्रम, बहादुरी
[सं.कटक परथी]

कटरि ऐतिका. आश्चर्य अने प्रशंसासूचक
अव्यय [अप.]

कटले देवरा. केटले [सं.कियत्+तुल्य]

कटा *नलरा. विमप्र. कट्टा, कट्टर, [दृढ,
अणनम (योध्या)]

कटाभेव *अखाका. ["आवरणभंग"]; जुओ
कटाह

कटासं लावल. कटार [सं.कर्तारिक]

कटाव प्रेमाका. रंगीन कापडना वेलबुट्टा
जेना पर सीवेला होय तेवुं कापड

कटाह *अखाका. ["आवरण"] [सं.]; जुओ
कटाभेद

कटिक कादं(शा). लश्कर, सेना (सं.कटक)

कटिमेखला प्रेमाका. कमर पर बांधवानो
घूघरीवाळो कंदोरो [सं.]

कटिलंक कशस्कं(१). केडनो वळांक

कटीरक गुर्जरा. पोलो भाग, खाडो(सं.)

कटुक षडाबा. कडवुं (सं.)

कट्ट प्राचीसं. कापवुं (सं.कृन्त)

कट्टु ऐतिका. कट्ट, [कट्टकारक कर्म],
[पापकर्म]

कठिणुं प्रेमाका. कठण[पणे], घणुं, [भारे]

कटूबरि आरारा(व). कोठींबडी, कोठीमडी
[सं.कपित्थ परथी]

कठोदर आरारा. कबजियात (सं.कथोदर)

कट्ट (कट्ट लेसडं) शीलक. काष्टभक्षण
करीश, चिता सळगावी बळी मरीश

कड उषाह. ऐतिरा. नेमिछं. केड (सं.कटि)

कड तेरका. एक वनस्पति, [एक प्रकारनुं
घास, खसं]

कडउ उक्तिर. कडुं, [आभूषण], (सं.कटक)

कडकडइ उक्तिर. ["चकळवकळ थाय]
(सं.कटकटायते) ["दे.कडयडिअ]

कडकडता *षष्टिप्र. [शुद्ध कियावंत, दृढ
आचारशील]

कडवख तेरका. प्राचीफा. कटाक्ष, प्रेमभरी
वांकी दृष्टि

कडखइ प्राचीफा. आंखनो कटाक्ष करे

कडखु शृंगामं. आंखनो कटाक्ष

कडग देवरा. कडुं, [हाथनुं आभूषण] (सं.
कटक)

कडछिऊ *नलरा. [कसीने पहेंयो]

कडडेरा (?) तेरका. वधु करडा ? ["कठोर,
*रुक्ष]

कडण, कडणि उक्तिर. तेरका. [पर्वतनो]
चडाव, टूंक

कडयले प्रेमाका. केड मांडीने, [केड
लंबावीने] [सं.कटिस्थल]

कडनौ *जिनरा. [केडनो, पासे छे ते]

कडब उक्तिर. विमप्र. सूकी चार, (सांठा)

कडली नेमिछं. हाथना कांडानुं एक आभूषण
(सं.कटक+अप.इल्ल)

कडवड वीसरा. कडी, [पद्यनो एकम] (सं.
कडवक)

कडहटउ उक्तिर. ["कटासणुं - साधुओनुं
ऊननुं पाथरणुं"] ("सं.कटाहकम)

कडाजूड प्रेमाका. भींसोभींस, [परस्पर

भिडायेला]

कडाह आरारा(व). तेरका. वृक्षविशेष
(प्रा.) (सं.कटाह)

कडाह, कडाउह गुर्जरा. षडाबा. कडाई,
कडायो (सं.कटाहः)

कडि *नलरा. [पाछलो भाग]

कडि उक्तिर. उपबा. उषाह. ऋषिरा. गुर्जरा.
*विराप. वीसरा. केड, कमर (सं.
कटि); विकरा. केड उपर

कडिइ जुओ आकडिइ

कडिचीरु गुर्जरा. केड पर पहेरेलुं अधोवस्त्र

कडिदोरउ उक्तिर. कंदोरो [सं.कटि+दे.दोर]

कडियाली *षडाबा. [लगाम] [रा.]

कडिलंक जुओ कंडिलंक

कडीआरा कामा(त्रि). एक जातना सोनी

कडीउ जुओ कंडीउ

कडु, कडुं, कडू आरारा(व). उक्तिर. नरका.
कडो, अंदरजो (सं.कटुक, कुटज)

कडु (कूड) *अखाका. [भारे कपट,
कूडकपट]

कडुआवीया शृंगामं. दुभाव्या, [पीडित,
संतप्त] (दि.कडुयाविय)

कडुउं कादं(शा). गुर्जरा. कडवुं (सं.कटुक)

कडुछउ उक्तिर. कडछो [दि.कडुच्छय]

कडुछी उक्तिर. कडछी [दि.कडुच्छय]

कडुय तेरका. कडवुं (सं.कटुक)

कडुवउ वीसरा. कडवुं, कठोर (सं.कटुक)

कडुं, कडू नरका. जुओ कडु

कडुउं उपबा. नलरा. वाग्भवा. शृंगामं.
कडवुं (सं.कटुक)

कडे कीधां नरका. *जीत्यां, [प्रभुत्व मेळव्युं]

कडेवर आनस्त. प्राचीसं. कलेवर, शरीर

कडे जिनरा. केडे, पाछळ

कड्डीय गुर्जरा. काढी, खेंची (सं.कषी)

कडवें अखाछ. कटिए, केड पर

कडा अखाका. प्रेमाका. मदमो. वेताप.

कडाई (सं.कटाहिका)

कडावुं लीह *लावल. [हद वाळुं, शिरमोर
ठरुं]

कण *नलरा. [अनाजना दाणा, भिक्षात्र]
[सं.]

कणअर विमप्र. करेणनां फूल [सं.कर्णिकार]

कणइअर प्राचीफा. करेणनुं झाड, (सं.
कर्णिकार)

कणइर-कंब प्राचीसं. करेणनी सोटी (सं.
कर्णिकारकम्बा)

कणउज उक्तिर. कनोज (नगर) (सं.कन्य-
कुब्जम्)

कणग देवरा. सोनुं (सं.कनक)

कणगावलि गुर्जरा. तपनो एक प्रकार, जेमां
उपवासोनी हारमाळा होय छे [जै.]
(सं.कनकावलि)

कणदियो नरका. स्त्रीओना हाथना कांडा
उपर पहेरवानुं एक घरेणुं

कणदोरो ऐतिरा. दशस्कं(१). दशस्कं(२).
प्रेमाका. कंदोरो (सं.कनकदोरो)

कणब चारफा. कुटुंब

कणमणवुं शृंगामं. [कणकणवुं], त्रासवुं,
दुःखी धवुं

कणय ऐतिका. गुर्जरा. विक्रच. सोनुं

(सं.कनक)

कणयर आरारा(व). उक्तिर. ऋषिरा. करेण-
नुं झाड (सं.कर्णिकार)

कणयाचल ऐतिका. विक्ररा. कनकाचल,
मेरु पर्वत

कणवंटिया प्रेमाका. कण - दाणानी भिक्षा
मागनारा ब्राह्मण (सं.कणवृत्ति परथी)

कणवार *नलरा. *सिंहा(म). [सारसंभाळ]

कणहतउ उक्तिर. *विमप्र. रोजी तरीके
अपातुं अनाज (सं.कणभक्तम्)

कणहू वाग्भवा. कोईक [सं.क: परथी]

कणि आरारा. कन्या, पुत्री (रा./सं.कनी)

कणि कर्पूमं. कोणे (सं.केन)

कणि दशस्कं(२). नलाख्या. कने, पासे
[सं.कर्णे]

कणि [तीहां कणि] सिंहा(म). पासे, कने,
[त्यां] (सं.कर्णे); जुओ तिहां किणइ

कणिक्क *षडाबा. [कणेक, पाणीथी बांधेलो
लोटे] [सं.कणिका; दे.कणिक्का]

कणियार उक्तिर. करेण (सं.कर्णिकार)

कणे पंचवा. कोईए [सं.क: परथी]

कणेर-काम, कणेरकांब दशस्कं(१).
प्रेमाका. करेणनी सोटी [सं.कर्णिकार-
कन्बा]

कतीफा *हम्मीप्र. [मखमलनुं कपडुं] [अ.;
रा.]; जुओ कथीपा

कतूहल नलरा. [कुतूहल], कौतुक, [विनोद;
विनोदक्रीडा]

कस्तेब अखाका. *किताब, *ग्रंथो, [इस्लामी
धर्मग्रंथ], कुरान [हिं.; रा.]

कत्तिग, कत्तिय तेरका. प्राचीसं. कारतक
(सं.कार्तिक)

कथलो कीजे मोसाच. कूचो करवो,
बगाडवो

कथतां प्रेमप. कथतां, कहेतां

कथीपा ऐतिका. वस्त्रविशेष; जुओ कतीफा

कथीर गुर्जरा. एक हलकी धातु

कदधस (कदध स) सिंहा(म). संकट ?,
[*ते संकट] [*सं.कद+अघ]

कदर्व प्रेमाका. कदरूप (सं.कदर्य); जुओ
कदर्य, कद्वज

कदर्विबउं उपवा. *अपमान करवुं ते,
[सताववुं ते] [सं.कदर्थय]

कदर्य दशस्कं(२). कृश, [कदरूपुं] (सं.);
जुओ कदर्व

कदलि, कदली आरारा(व). तेरका.
प्रेमाका. केळ (सं.); जुओ कंदली

कदलीवल आरारा. केळनो गर्भ

कदलीथंभा लावल. केळना स्तंभ

कदलीपत्र प्रेमाका. केळनुं पांदडुं, [तेना
जेवो वांसो]

कदलीहर वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). सिंहा(म). कदलीगृह, केळ-
नो मंडप

कदही, कदिहिं ऋषिरा. प्राचीसं. क्यारेय
पण [*सं.कदा+हि, किं+दिवि+हि]

कदाचि कादं(शा). नलाख्या. कदाच (सं.
कदाचित्)

कद्वज प्रेमाका. कदरूप; अखाका. मेल
(सं.कदर्य); जुओ कदर्व

कदु-जात, कदु-सुत दशस्कं(१). प्रेमाका.

कदुनां संतान, नाग

कनक अंबरा. आरारा(व). धंतूरो (सं.)

कनककेलबंध प्रेमाका. सोनेरी के सुवर्णना
चूनाथी बद्ध - युक्त

कनककेवडी आरारा(व). केवडानी मादा
जात (सं.कनककेतकी)

कनकफल जिनरा. धतूरा[नां बी] (सं.)

*कनकवजी (कनवजी) हम्मीप्र. उत्तम
घोडानी एक जात, [*कनोजी, *कनोज
प्रदेशना]

कनात नरका. तंबुनी कपडानी भीत,
कापडनो पडदो

कनेउर गुर्जरा. काननुं एक घरेणुं (सं.कर्णपूर)

कन्त जुओ कंत

कन्ध गुर्जरा. प्रबोप्र. खांध, खभो (सं.स्कन्ध)

कन्न उषाह. तेरका. कान (सं.कर्ण)

कन्न गुर्जरा. तेरका. कन्धा

कन्न गुर्जरा. कर्ण (सारथिपुत्र)

कन्थो दशस्कं(२). अत्यंत प्रचंड कदनी
कन्था

कन्ह गुर्जरा. प्राचीसं. कृष्ण

कन्हइ उक्तिर. उषाह. ऋषिरा. गुर्जरा. नलरा.

विराप. षडाबा. षष्टिप्र. कने, पासे
(सं.कर्णे)

कन्हड गुर्जरा. कृष्ण

कन्हलि उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. विक्ररा.

कने, पासे (सं.कर्णे)

कन्हा जिनरा. पासे [सं.कर्णे].

कन्हेली प्राचीफा. कने, पासे (सं.कर्णे)

कपर्वक षडाबा. कोडी (सं.)

कपाट नरका. प्रेमाका. षडाबा. कमाड, बारणुं
(सं.)

कपिला, कपिलावर्णी अखाका. प्रेमाका.
घेरा बदामी रंगनी (सं.)

कपीलउ उक्तिर. कंपीलो, एक वनस्पति
(सं.काम्पिल्यम्)

कपीलकृत मदमो. केशपाशनुं उपमान,
[काळा रंगनुं]

कपीवार *कामा(त्रि). [रविवार] [सं.
कपिवार]

कपोल आरारा. लावल. वसंफा. वसंवि(ब्रा).
गाल (सं.)

कपोले कर वइ प्रेमाका. [गाले हाथ मूकी],
निराश थई

कण्ड ऐतिका. कपडां, वस्त्र [सं.कर्पट]

कण्पतरो ऐतिका. कल्पतरु, कल्पवृक्ष

कण्पयरु ऐतिका. कल्पतरु, कल्पवृक्ष

कण्पिय तेरका. कायुं (सं.कर्तिरत)

कफ वित्तसं. कप, चकमकना तणखा
शीलवानुं रु, जामगरी

कबची हम्मीप्र. *एक प्रकारनुं बख्तर,
[*कवच धारण करनार सैनिक]

कबधी विमप्र. कुबुद्धि, कमअकल

कबरी ऋषिरा. दशस्कं(१). प्रेमाका. चोटलो
(सं.)

कबही आरारा. क्यारेय (हिं.) [सं.क्व+हि]

कबंध गुर्जरा. प्रेमाका. धड (सं.)

कबाइ वीसरा. जामो, झम्भो (फा.कबा)

कबाडी सिंहा(म). कठियारो

કબાડ્યા પંચવા. કદરૂપા, खराब,

[खवायेला, सडेला, भांग्यातूट्या] (*સં.

કર્બટ); जुओ कवाड्यउ

કબાડી અધિક. *શિકારી; *લુછી, *પ્રપંચી,

*જૂઠી

કબાહિ વિક્રચ. જરીનો જામો, वाघो (फा.

કબાહ); जुओ कुलह कबाइ

કબાંન પ્રાચી.ફા. મદમો. कामठुं, धनुष्य

(फा.कमान)

કબુએક મદમો. क्यारेक (हिं.कबहु+क)

[સં.કવ+ખલુ+ક]

કબુધ સિંહા(શા). कुबुद्धि

કબુએક સિંહા(શા). कदीक; जुओ कबुएक

કબુલ કરો મદમો. [अपनावो], पोताना

તરીકે સ્વીકારો

કભાજ, कभाय कामा(त्रि). दशस्कं(२).

પ્રેમાકા. अंगरखुं, इम्भो, कसबी वाघो

[फा.कबाह]

કમ ચતુચા. क्याम, कैम

કમકેહે ચંદ્રવા. कमखे (फा.कम्खा)

કમગ્ય પ્રાચીસં. चरणाग्र (सं.क्रमाग्र)

કમઠ *પ્રદુચુ. [ज्ञानावरणीय आदि आठ

કર્મबंधनो] (સં.કર્મ+અષ્ટ); जुओ

कमठ

કમઠાય પ્રાચીસં. कमठाण, [वांस वगैरेथी

ऊभुं करेलुं काचुं माळखुं] [સં.કમઠ

परथी]

કમઠ [કમઠ] *પ્રાચીસં. [ज्ञानावरणीय

आदि आठ कर्मबंधनो]; जुओ कमठ

કમણ ગુર્જરા. विक्रा. कोण, कयुं [સં.કઃ

पुनः]

કમલ વૈતાપ. मस्तक, ब्रह्मरंध; अभिऊ.

શીશ [સં.]

કમલડ ઉત્તિર. *કમલો (સં.કામલકઃ)

કમલણી આરારા. कमलिनी

કમલનહીણે પ્રેમપ. कमलनयने कृष्णे

કમલભાષણી ચતુચા. कमलतंतुनो आहार

करनार हंस, हंसिणी [સં.કમલ+શ્વ]

કમલમૂ અલાકા. कमळमांथी उत्पन्न થયેલા

બ્રહ્મા [સં.]

કમલમૂ-તન દશસ્કં(૧). ब्रह्माना पुत्र नारद

કમલ-મૃણાલ વસંતિ. वसंति(ब्रा). कमल-

नाळ, कमलदंड (સં.)

કમલંતરિ ગુર્જરા. कमळनी अंदर

કમલ-સકુંડલા લાવલ. कमळ जेवा

सुकोमळ, सुंवाळा

કમલા આરારા. लक्ष्मी, श्री, वैभव; ऐतिका.

લક્ષ્મી [સં.]

કમલાઈ આરારા. कामा(त्रि). करमाय [સં.

कलाम]

કમલાનેહ ગુર્જરા. लक्ष्मीना निवास समान,

[धनसमृद्ध] (સં.)

કમલાણી આરારા. करमाणी [સં.કલામ]

કમલિણિ ગુર્જરા. कमळनो छोड (સં.

कमलिनी)

કમલી, कवली ઉત્તિર. वांसनी पट्टी अने

कपडानुं बनेलुं पोथीओनुं एक प्रकारनुं

बंधन [*દે.કવલિઆ]

કમાઈ આરારા. नेमिछं. करे, कामकाज

करे, (तैयार) करे, [बनावे] (સં.કર્મ

પરથી) [સં.કર્માપય]; જુઓ કુડકમાઈ
કમાણ આરાસ. [ધનુષ્યની] કમાન
કમાયું આરાસ. લાવલ. કર્યું (સં.કર્મ
પરથી); આરાસ. કામકાજ કર્યું
કમાવડ આરાસ. તૈયાર કરે, [ચઢવે, રાંધે]
[સં.કર્માપય]

કમાવીઈ આરાસ. ની તૈયારી થાય
કમેડી વીસરા. એક જાતનું કબૂતર
કમોવની દશસ્કં(૨). કુમુદિની
કમૂહરતિ હમ્મીપ્ર. ધરાબ મુહૂર્તમાં
કમ્મ ઉપવા. કર્મ; તેરકા. નેમિછં. કર્મ-
(બંધન)

કમ્મ *જિનરા. [કાર્મણ શરીર – જે જીવને
વળગેલાં કર્મોનું બનેલું હોય છે, આ
શરીરની પ્રાપ્તિ કરાવનાર નામકર્મ] [જૈ.]
કમ્મપયડિ એતિકા. કર્મપ્રકૃતિ, [કર્મ-
બંધનના પ્રકાર]

કય *નલરા. પ્રાચીસં. અથવા, કે
કયત્થ તેરકા. કૃતાર્થ

કયર આરાસ. ઉત્તિર. નલરા. એક વૃક્ષ-
વિશેષ, કેરડો (સં.કરીર)

કયલિ પ્રાચીસં. કેઠ (સં.કદલી)

કયવજ્ઞડ પ્રાચીસં. કયવજ્ઞો, કૃતપુણ્ય, એક
શ્રાવકનું નામ

કયવાર પ્રાચીપા. *વિમપ્ર. પ્રશસ્તિ; જુઓ
કઙવાર

કયંબ તેરકા. કદંબ

કયા કૃષ્ણવા. કાયા (છંદ છાતર 'કયા')

કયાણડં પ્રાચીસં. કરિયાણું (સં.ક્રયાણકમ્)

કયાવિ જિનરા. કદાપિ, [ક્યારેય]

કયું પંચવા. કહ્યું (સં.કથિત)

કરજલ *ગુર્જરા. [હાથ] (સં.કરતલ)

કરકડા વેતાપ. કકડા, કટકા

કરકડા પ્રેમાકા. કાગારોઢ, [દુઃખના
ચિત્કાર] [હિં.કરકના]

કરકરો *નરકા. પ્રેમાકા. [ઁરબચડો],
ઘસાયા વિનાનો [સિક્કો]; અઁવાકા.

*કઠળ, [કરડો, આકરા સ્વધાવનો]

કરકસ, કરકસુ *વસંપા. *વસંપા(લ).

*વસંવિ. *વસંવિ(બ્રા). વિમપ્ર. આકરા,

[દૃઢ, કસીને] (સં.કર્કશ)

કરઁ નરપ. ઁંવે, [*ઉત્તેજિત થાય] (સં.
કૃષ) [હિં.]

કરગર *અઁવાકા. *કર્પૂમં. વિક્રરા. *વિમપ્ર.
કચકચ, [કકઢાટ]; જુઓ કિરગિરડ

કરજડો અભિક્ક. [કળજી], કળેજરો, એક
પ્રકારનો ઁડ [સં.કરંજ]

કરજાઢી દશસ્કં(૨). કજરાઢી, કાજઢની
દાબડી

કરટ એતિકા. હાથીનું ગંડસ્થઢ, લમણું [સં.]

કરટિ એતિકા. હાથી [સં.]

કરડડ જુઓ સરડડ

કરડિ પ્રાચીસં. વાઘવિશેષ [દે.કરટી]

કરણ આરાસ. લાવલ. કર્ણ, કાન

કરણડ *ગુર્જરા. નેમિછં. વિમપ્ર. રડે, આક્રંદ
કરે, [કળસે]

કરણકુટૂહલ *ગુર્જરા. [જ્યોતિષવિષયક
એક ગ્રંથ, જ્યોતિષશાસ્ત્ર] (સં.કરણ-
કુટૂહલ)

કરણઢ ઁંદ્રવા. કરણાટ નામે એક વાઘ;

જુઓ કરણાટ
 કરણહાર, કરણહાર ઉત્તર. ઉપવા. નલરા.
 કરનાર (સં.કરણ+કાર)
 કરણાટ રુસ્તસ. એક વાજું; જુઓ કરણદ
 કરણાહરુ ઉત્તર. કરનાર, કરવા ઇચ્છનાર
 કરણી ઋષિરા. હસ્તિની, હાથળી (સં.કરિણી)
 કરણી વિમગ્ર. કાજ, વરા
 કરણી, કરણીઅ નેમિછં. વસંપા.
 વસંવિ(બ્રા). કરેણ (સં.કર્ણિકાર)
 કરણીકર આરાસ. હાથળીની સૂંદ (સં.
 કરિણીકર)
 કરણીકર આરાસ(વ). ગરમાલો (સં.
 કર્ણિકાર)
 કરતમ્ય, કરતમ્ય ચિત્તસં. કર્તવ્ય, કર્મ,
 ક્રિયાકારિત્વ
 કરતાકારૈતા અલેગી. કર્તા અને કારણિતા,
 કરતા-કારવતા
 કરતાર ગુર્જરા. પ્રાચીસં. સુષ્ટિકર્તા, કિરતાર,
 [ઈશ્વર] [સં.કર્તા]
 કરતારથ આરાસ. કૃતાર્થ
 કરતારિ આરાસ. *કરતલમાં, *હથેલીમાં,
 [હાથમાં]
 કરતુલ, કરતું, કરતુલ પ્રેમાકા. વેતાપ.
 સિંહા(શા). કરતૂક, [કાર્ય, કૃત્ય],
 આચરણરૂપ પ્રવૃત્તિ
 કરપટ, કરપટિ આરાસ(વ). તેરકા.
 કરપટી, કાંકડનું ઝાઢ
 કરપણ આરાસ. કૃપણ, લોભી
 કરપા લાવલ. *કરપડી, *કાપવાનું એક
 ઓજાર, [*દાંતા]
 *કરપા [*કરખા] *લાવલ. [મદનિયાં]

કરપી નંદવ. પ્રેમાકા. *મદમો. કૃપણ,
 કંજૂસ; મદમો. —, [કૃપણ] જુઓ
 ક્યરપી, ક્રપી
 કરબ તેરકા. એક વનસ્પતિ
 કરબક ગુર્જરા. કુરબક, [કાંટાસેરિયો],
 એક વૃક્ષ
 કરબુજ દશસ્કં(૨). કુબ્જા, [કૂબડી]
 કરમ આરાસ. ઋષિરા. ઝંટ (સં.)
 કરખા જુઓ કરપા
 કરમ પ્રેમાકા. કર્મ, ભાગ્ય; વિમગ્ર. કર્મ,
 [ભાગ્યનિર્માણ]; તેરકા. કર્મ[બંધન]
 કરમ પ્રેમાકા. ડગલાં, પગલાં (સં.ક્રમ)
 કરમડતા જુઓ કરમિ
 કરમ કાઢવાં પ્રેમાકા. ફલ પામવાં, પરિણામ
 મેલવવું, [પરાક્રમ બતાવવું]
 કરમના ભોગ પ્રેમાકા. નસીબની માઠી દશા
 કરમને પાર પ્રેમાકા. કર્મ — ભાગ્ય પળ
 ન બનાવી શકે તેવું, અસાધારણ
 કરમપાસો લાવલ. કર્મનાં બંધન [સં.
 કર્મપાશ]
 કરમલો નરકા. દહીંમિશ્રિત ખાત [સં.કરંખ]
 કરમા-ધરમા પ્રેમાકા. કરેલાં કર્મ અને ધર્મ
 પ્રમાણેના, [કર્મધર્મ અનુસાર]
 કરમિ (કરમિતા, કરમડતા) લાવલ. કર્મી,
 કાર્ય- કુશલ
 કરમો દશસ્કં(૧). નરપ(દ). પ્રેમાકા. દહીં-
 ખાત (સં.કરંખ)
 કરયલ ગુર્જરા. તેરકા. પ્રાચીપા. હથેલી,
 હાથ (સં.કરતલ)
 કરલ આરાસ. પ્રાચીપા. વાઢ, વાઢનો

बांधेलो गुच्छो (सं.कुरुल); जुओ कुरुल
करलकेस रूपच. वांकडिया वाळ (दि.कुरुल+
सं.केश)

करलीइ ऐतिरा. कचवाय, [ककळाट करे];
जुओ कुरलइ

करबड गुर्जरा. विराप. करवडो, [नाळचा-
वाळो लोटो] (सं.करक)

करवडो दशस्कं(१). प्रेमाका. नाळचावाळो
लोटी

करवतुं *हरिख्या. [डंगोरो, नानी डांग]
[सं.करवेत्रक]

करवर तेरका. एक वनस्पति, [*करवीर,
*कोरेण]

करवरु *विमप्र. [मृत्यु]

करबंदी तेरका. करमदी (सं.करमर्दिका)

करवाल आरारा. गुर्जरा. विक्रच. विकरा.
शीलक. तलवार (सं.)

करवालुं प्रेमाका. देवाळुं

करवी लावल. करवडी, नाळचावाळी लोटी
[सं.करक]

करवीर तेरका. एक वनस्पति, [कोरेण] (सं.)

करशंपुट करी कामा(शा). हाथ जोडी

करशण सिंहा(शा). खेती, ऊभो मोल (सं.
कर्षण)

करशंजी मदमो. खेडूत (सं.कर्षण+ई)

करसड उक्तिर. खेडूत (सं.कर्षक)

करसण अखाछ. अखेगी. ऐतिरा. कृष्णबा.
*लावल. खेती, वावेतर [सं.कर्षण]

करसणी अखाछ. अखेगी. उपबा. सम्यचो.
खेडूत (सं.कर्षण+ई)

करसणु उक्तिर. खेती (सं.कर्षण)

करसाण *अखाका. [अग्नि] [सं.कृशानु]
करहडी *उषाह. [करेडी, गढ के महेल परनी
रक्षको माटेनी ओटली के पाळ]

करह, करहड, करहु उक्तिर. प्राचीफा.
वीसरा. षडाबा. ऊंट (सं.करभ);
अभिऊ. ऊंट, [सांढणी]

करहला आरारा. ऊंट (सं.करभ)

करहा विमप्र. करा (बरफना) [सं.करक]

करहा, करहां उषाह. विमप्र. ऊंट (सं.
करभ)

करहु जुओ करह

करंक ऋषिरा. कस्तुवा. हाडपिंजर, हाडकां
(सं.)

करंकइ प्रद्युचु. (कागडो) ककळे

करंगी प्राचीफा. हरणी (सं.कुरंगी)

करंड ऋषिरा. कादं(शा). विक्रच. करंडियो
(सं.)

करंबड उक्तिर. दहीमिश्रित भात (सं.
करंभः)

करंबक गुर्जरा. दहीमिश्रित भात (सं.
करंभक)

करंबला, करंबा नेमिछं. लावल. दहीमिश्रित
भात (सं.करंभक)

करंबु, करंबुलड आरारा. वसंफा(ल).
वसंवि(ब्रा). दहीमिश्रित भात

करंम मदमो. कपाळे; जुओ कर्म

कराअइ उक्तिर. कराय

कराड नरका. भेखड

कराडा दशस्कं(२). भेखडो

કરાડી આરાસ. કરાવીને
 કરાર, કરારુ આરાસ. મદમો. શાંતિ, શાતા
 (પ્ત.)
 કરાલિય, કરાલિય, કરાલિયડ, કરાલીય
 ઉક્તિર. ગુર્જરા. વસંપા. વસંપા(લ).
 વસંવિ(બ્રા.) પીડિત (સં.કરાલિત)
 કરાવણહાર ષડાવા. કરાવનાર
 કરાવણુ ંષડાવા. કરાવણું તે
 કરાં મોસાચ. કરે; પંચવા. કરોશું, [કરું]
 કરાંબલા, કરાંબુલા *વસંપા. વસંવિ.
 વસંવિ(બ્રા). એક વૃક્ષ [વિજોરી કે]
 કરમદી (સં.કરામ્લક)
 કરાંબુલુ વસંપા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા.) કરંબો,
 [દહીંમિશ્રિત ખાત] (સં.કરમ્ભક)
 કરિ આરાસ. વિમગ્ન. જાણે કે (સં.કિલ)
 કરિ દેવરા. -થી, થકી
 કરિઅલ *ગુર્જરા. [હાથ] (સં.કરતલ)
 કરિકુંભા ઋષિરા. હાથીનાં કુંભસ્થલ
 [- લમણાં] (સં.કરિકુંભ)
 કરિ જાણે ઉષાહ. જાણે કે
 કરિયલ કૃષ્ણચ. ચારપા. સ્થૂલિપા. હાથ
 (સં.કરતલ)
 કરિવણં ઉક્તિર. કરવું
 કરિવાલ પ્રાચીપા. તલવાર (સં.કરવાલ)
 કરિંદો ગુર્જરા. કરીન્દ્ર, ઉત્તમ હાથી
 કરી પ્રેમાકા. હાથી [સં.કરિનું]
 કરી નરકા. પરહેજી, ચરી
 કરી આરાસ. દેવરા. -ને લઈને, -થી વડે
 કરી (તીણિ કરી) *વિરાપ. [તેને લીધે,
 તેવી રીતે]

કરીમ કાદં(શા). હાથીમય, હાથીથી ભરપૂર
 (સં.કરિમય)
 *કરી લંકની [*કેસરી-લંકની]
 *શિંહ(શા). [સિંહ જેવી કમરવાળી]
 કરીસ ઉક્તિર. છાણું (સં.કરીષઃ)
 કરુણ *ગુર્જરા. તેરકા. એક વનસ્પતિ,
 [કરુણી]
 કરુણ પલાલ ચારપા. કરુણ પ્રલાપ, આક્રંદ
 કરુણી, કરુણીઅ *વસંપા(લ). *વસંવિ.
 વસંવિ(બ્રા). એક પુષ્પવૃક્ષ (સં.)
 કરંડડ આરાસ. કરંડિયામાં (સં.કરંડ)
 કરંબુ ઉષાહ. દહીંમિશ્રિત ખાત (સં.કરંભ)
 કરુપ નલાઘ્યા. કુરુપ, કરૂપું
 કરેલી પ્રેમાકા. *કમકમાટી, [રોષની જાળ]
 કરેવડ આરાસ-શુ. કાગડો (રા.)
 કરો *નંદવ. [હેડૂત] [રા.કરૌ]
 કરોટ, કરોટક, કરોટી ષડાવા. એક
 વાસણ, કટોરો (સં.)
 કરોડિ ગુર્જરા. કરોડ [સંખ્યા] (સં.કોટિ)
 કરોત ચંદ્રવા. કરત
 કરોસ પ્રબોધ. કરીશ
 કર્ણાટો પ્રેમાકા. કનાતો, [તંબુની કપડાંની
 ખીંત]
 કર્ણિકે વિમગ્ન. કાનમાં [સં.કર્ણકે]
 કર્તુ પ્રેમાકા. કૃત્ય
 કર્તુમકર્તુમ્ દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. કરવાને
 અને ન કરવાને, સર્જવાને અને નષ્ટ
 કરવાને
 કર્પ પ્રેમાકા. કૃપ, કૃપાચાર્ય
 કર્પાસનાં વસ્ત્ર ઉક્તિર. સુતરાઉ વસ્ત્ર
 કર્બુજ પ્રેમાકા. કૂબડી

कर्म आरारा. नरका. प्रेमाका. भाग्य;
 दशस्कं(२). प्रेमाका. कपाळ, ललाट;
 जुओ करंम
 कर्मइजिनइ षष्टिप्र. कर्मने ज
 कर्मनयावास आनंस्त. कर्मक्षय करीने प्राप्त
 करेलुं [सं.]
 कर्मडां प्रेमाका. *तुच्छ कर्मो, *चेनचाळा,
 [*भाग्य]
 कर्मनिकाय ऋषिरा. कर्मसमूह(सं.)
 कर्मलडो भोसाच. [दहीमिश्रित भात],
 [करमानो] कोळियो [सं.करंभ]
 कर्मविपाक आनंस्त. आरारा. कर्मनो
 परिपाक, परिणाम [सं.]
 कर्मी नेमिछं. (मोटो) कर्म करनारो,
 [पराक्रमी; भाग्यशाली] [सं.]
 कर्माइ विमप्र. करमाय, चिमोडाय
 [सं.कूर्मायते]
 कर्मोस ललिरा. *करीश, [*करशो, *करशे]
 कल प्राचीसं. कादव [प्रा.; सं.कल्क]
 कल षडाबा. [स्थळतुं] अंतर, [योजननो
 एक अंश] [जै.]
 कल वतुचा. कळियुग [सं.कलि]
 कलक वेताप. औषधनो छंदो, [चूर्ण] (सं.
 कल्क)
 कलकलइ गुर्जरा. विराप. कोलाहल करे,
 गाजे; कादं(शा). ककळाट करे;
 *चित्तसं. *नेमिछं. [तपे, धगे, दांशे]
 कलकलतउं षडाबा. कळकळतुं, ऊकळतुं,
 दाशतुं (सं.कलकल)
 कलकंठी *ऋषिरा. [मधुर कंठवाळी स्त्री]

(सं.)
 कलगलीय गुर्जरा. कोलाहल करी (सं.
 कलकल)
 कलगेर प्रेमाका. एक प्रकारनुं रेशमी वस्त्र
 के रेशमी साडी
 कल छूटवी चित्तसं. कळ वळवी, मूर्छ दूर
 थवी
 कलण अखाछ. चित्तसं. कलन, कळवुं
 (समजवुं) ते
 कळण अखाका. खूंची जवाय एवो कादव
 कलणा अखाछ. कलना, कळवुं ते
 कलतर सिंहा(शा). [खेतरमां पाकेलुं] धान्य
 कळनार, [अंदाज काढनार] [सं.कल्
 परथी ?]
 कळतो अखाका. [कादवमां] खूंची जतो
 कलत्र आरारा. नरका. प्रेमाका. स्त्री, पत्नी
 (सं.)
 कलशुक वेताप. खेतरमां पाकेलुं धान
 कळनार, [अंदाज काढनार] [सं.कल्
 परथी ?]
 कलपइ आरारा. देवलोकमां (सं.कल्प)
 कलपतरो गुर्जरा. कल्पतरु
 कलपना *नरका. [दुःख, पीडा]
 कळपना अखाका. नरका. प्रेमाका. कल्पांत,
 दुःख, वलोपात
 कळपावो प्रेमाका. दुःखी करो
 कलपांत गुर्जरा. प्रलय (सं.कल्पान्त); जुओ
 कल्पांत
 कलपे उक्तिर. प्रेमाका. कळपे, कल्पांत करे
 कलम ऋषिरा. चोखानी एक उत्तम जात

(સં.)

કલમાધુરી નરકા. અવાજની સુંદરતા, [સ્વર-માધુર્ય]

કલમે શરીચ અચાછ. કલામે શરીફ, કુરાન
કલયલ ગુર્જરા. તેરકા. પ્રધુચુ. કોલાહલ
(સં.કલકલ)

કલ્લકલ અચાછ. યુક્તિ અને વિશેષ યુક્તિ,
[યુક્તિપ્રયુક્તિ]

કલ્લકલિયા પ્રેમાકા. યુક્તિબાજ, વિચક્ષણ
કલ્લવિકલ *નરકા. [યુક્તિપ્રયુક્તિ]

કલ્લવો પ્રેમાકા. વરને જાનીવાસેથી નીકળતાં
પહેલાં કન્યાપક્ષ તરફથી મોકલવામાં
આવતું હઠવું ભોજન, [સં.કલ્લવર્ત];
જુઓ કલુવો; કલેવડ

કલ્લશ નેમિછં. સમાસિની કડીઓ (સં.)

કલ્લસ, કલ્લસા તેરકા. વસંફા. વસંવિ(બ્રા).

ષડાબા. કલ્લશ, ઘડો

કલ્લહંસા ઋષિરા. હંસ, [એક હંસજાતિ] (સં.)

કલ્લહી ચિત્તસં. કલાઈ, સીસાનો ઢોઢ

કલ્લંકિય, કલ્લંકીય વસંફા. વસંફા(લ).

વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). કલ્લંકિત, જેનામાં

ડાઘ છે તે

કલ્લંબી નલરા. લલિરા. કળબી, છેડૂત (સં.
કુડુંબી)

કલા, કલા હરિચ્યા. મુખકલા, મુખમુદ્રા,
[શરીરકાંતિ]; વસંફા. વસંફા(લ).

વસંવિ(બ્રા). (ચંદ્રનો) અંશ, ભાગ

કલાઈ ઉત્તિર. કોળીથી કાંડા સુધીનો
હાથનો ભાગ [પ્રા.કલાઈઆ]

કલાડ પ્રાચીફા. [મોરનો] કલાપ

કલાકર પ્રેમાકા. મોર

કલા પાડી નરકા. પ્રેમાકા. [શરીરની કાંતિ
જાણી પાડી], સ્વરૂપ ઢાંકી, નવું સ્વરૂપ
કરી

કલામીય વસંફા. કલાન્ત, થાકેલ (સં.
કલામિત)

કલા મૂકે પ્રેમાકા. ક્ષીણ થાય, [કાંતિ
ઓછી કરે]

કલાયુ લાવલ. કલાયો, સમજાયો,
ઓઠચાયો

કલાલ ઉત્તિર. વિક્રવ. મઘ - દારૂનો
વેપારી (સં.કલ્લપાલ)

કલાલી શૃંગામં. કલાપી, મોર

કલાંળ કામા(શા). ચંદ્રવા. કલ્યાણ

કલિ ઇતિરા. કલ્લવામાં, સમજવામાં

કલિ આરામ. કાઠે (સં.કાલ)

કલિ તેરકા. કલિયુગ

કલિ, કલિ આરારા. વીસરા. કજિયો,
જાઘડો (સં.)

કલિદ્રુડ *ઘટિપ્ર. [કઠિન, કલેશજનક]
(સં.ક્લિષ્ટ)

કલિડ કાદં(શા). નેમિછં. પ્રેમપ. જાણ્યો,
ઓઠચ્યો [સં.કલિત:]; *કાદં(શા).

નલાચ્યા. નેમિછં. પ્રેમાકા. ડૂબ્યો,
ખૂંચ્યો, [ગરકાવ થયો] (સં.કલિત:)

કલિ-કુરંગ *લાવલ. [પાપબુદ્ધિનો ચરાવ
રંગ]

કલિ જ વિરાપ. સમજ જ, માન જ

કલિય, કલીય વસંફા(લ). વસંવિ(બ્રા).
(ફૂલની) કઠી; *વસંફા. વસંવિ(બ્રા).

(दीवानी) शग (सं.कलिका)
कलुबो नरका. कलवो, परणवा आवनार
 वरने घाटे कन्यापक्ष तरफथी मोकलवामां
 आवतुं जमणनुं भाणुं [सं.कल्पवर्त];
 जुओ कलवो
कलुस तेरका. कलुष, [मेल]
कलुहु प्रबोप्र. कजियो (सं.कलह); जुओ
 कलवो
कलेबड उक्तिर. कलवो, कन्यापक्ष तरफथी
 वरने अपातुं प्रारंभिक हळवुं भोजन
 (सं.कल्पवर्त)
कलो नंदब. जाणो
कलो अखाका. अखाछ. नरप(द). कलह,
 कजियो
कलोडी दशस्कं(१). प्रेमाका. एके वेतर न
 थयेली गाय, [वाछडी] (दे.कल्होडी)
कलोल ऋषिरा. प्रेमाका. विमप्र. कल्लोल,
 आनंद; चित्तसं. कल्लोल, [सागरनां]
 मोजां
कल्प प्रेमाका. चार युग जेटलो समय
कल्प अखाका. *ने योग्य; [*कामकला,
 *कामोपभोग]
कल्पव्रम गुर्जरा. कल्पवृक्ष
कल्परस *अखाका. [*कामरस, *कामोप-
 भोग]
कल्पवरखी चतुचा. कल्पवृक्ष समी
कल्पवेति आनंस्त. इच्छित फळ आपनार
 वेल [सं.]
कल्पा गुर्जरा. [धारेला], निश्चित करेला
 (सं.कल्पिता)

कल्पांत गुर्जरा. अखाका. विराप. युगनो
 अंत, प्रलय (सं.); दशस्कं(१). कल्पांत-
 कारी, भयंकर; जुओ कल्पांत
कल्मष हरिख्या. पाप, मळ (सं.)
कल्याणय तेरका. कल्याणक, [जिन
 भगवानना जीवनना मंगल अवसर]
कल्यावंत अंबरा. कलावंत
कल्लाणवल्ली लावल. कल्याणरूपी वेली
कल्लाळ *वीसरा. [शराब वेचनार] (सं.
 कल्पपाल)
कल्लां प्रेमाका. कडलां, स्त्रीजोना पगनां कांडां
 पर पहेरवानां घरेणां [सं.कटक+लां]
कल्लोल प्रेमाका. छोल, मोजां
कल्लार आरारा(व). धोळुं सुगंधी कमळ
 (सं.कल्लार)
कल्होड उक्तिर. वाछडो (दे.)
कवड उक्तिर. कोडो (सं.कपर्दकः)
कवडप्रबंध गुर्जरा. कपटजाळ
कवडि-जवखप्राचीसं. एक यक्ष, कपर्दियक्ष
कवण आरारा. गुर्जरा. तेरका. दशस्कं(१).
 नरका. प्रेमाका. रूपच. लावल. कोण,
 केवो, कयो, शो (सं.कः पुनः)
कवरधुं प्रेमाका. वधु पडतुं खराब, [वांकुं,
 अधटित]
कवराब ऐतिका. कविराज [रा.]
कवर्ते अखाका. खराब रीते वर्त
कबली जुओ कमली
कवाड उक्तिर. कमाड (सं.कपाटम्)
कवाड्य *वीसरा. [खवायेलुं, भांग्युंतुट्युं,
 सडेलुं]; जुओ कवाड्या

कवि लावल. केटलांये (सं.के अपि, प्रा. केवि)

कवि आरारा. कवे, वर्णवे (सं.कवति)

कवित, कवित्त गुर्जरा. प्राचीसं. विराप. काव्य (सं.कवित्व)

कविता, कवीता अखाछ. अखेगी. कर्पूमं. ०कामा(शा). प्राचीका. प्रेमाका. मदमो.

कवयिता, कवन करनार, कवि

कवियण आरारा. नेमिछं. विक्ररा. कविजन

कवियणजण नेमिछं. कविजनोनो समूह

कविलउ, कविळउ उक्तिर. वीसर. घेरा बदामी रंगनुं (सं.कपिलः)

कविळास वीसर. कैलास पर्वत (प्रा.)

कविसमय वाग्भवा. काव्यरचना अंगेनी प्रचलित संकेतपरंपरा, [काव्यरूढि]

कवीता जुओ कविता

कवीयण जुओ कवियण

कव्य ऐतिका. काव्य

कव्यदूठ ऐतिका. कवित्त, काव्य

कशकशतो *मदमो. [थनगनतो]

कशण नरप. कापडानी कस - दोरी [सं. कशा]

कशिम, कसिम प्राचीका. कुसुम, फूल

कशुं चित्तसं. केटलुं [सं.कीदृशकम्]

कश्चपी मदमो. कश्यपनी, आसुरी

कश्यपसुत, कत्यपसुत कामा(त्रि). कामा(शा). सूर्य

कष देवरा. कष्ट

कषाय अखाका. आनंस्त. आरारा. उपबा.

ऐतिका. चित्तविकार, दुर्वृत्ति; क्रोध,

मान, माया, लोभ ए चार संसारहेतुओ कषायां नलाख्या. खराब, गंदा (सं.कषाय)

कषियइ षडाबा. खेंचाय, घसडाय (सं.कष)

कष्टइ नलाख्या. प्रेमाका. कष्ट आपे, दुःखी करे

कस लावल. कोई (हिं.किस)

कस जुओ कसप्रहार

कसउटउ उपबा. कसोटी करवानो पथ्यर [तेना समो], [परीक्षा करनारो] (सं. कषपट्टक)

कसकसी नरका. खेंची, ताणी, [कसीने, तंग करीने] [सं.कष]

कसण अखाका. *अभिऊ. कादं(शा).

नरका. नरप(द). प्रेमाका. *स्थूलिफा.

हरिवि. कस, चोळी के कापडाने बांधवानी दोरी [सं.कशा]

कसतां *प्रेमाका. [कसकसतां, कूदतां]

कसत्तुरीय गुर्जरा. कस्तूरी (सं.कस्तूरिका)

कसत्तूरिय प्राचीफा. कस्तूरी (सं.कस्तूरिका)

कसप्रहार आरारा. चाबुकना प्रहार (सं.कश-प्रहार)

कसमस, कसमसतु प्राचीसं. प्रेमाका.

लावल. खेंचातुं, तणातुं, [कसकसतुं], तंग

कसमसे नरका. खूब खेंचाय, [तंग रहे]

कसमीर उक्तिर. तेरका. काश्मीर देश (सं. कश्मीराः)

कसवट्टउ प्राचीसं. कसोटीनो पथ्यर (सं. कषपट्टकः)

कसा लावल. कोई (हिं.किस्या)

कसार प्राचीसं. कंसार [दि.]

कसि नलरा. कसोटी (सोनानी), [कस, आंक] (सं.कष)

कसिउं नलरा. शुं, [कोई]; [केम, शा माटे] (सं.कीदृशकम्); लावल. शुं, केवुं

कसिण नेमिछं. काळी (सं.कृष्ण)

कसिम जुओ कशिम

कसिया प्रेमाका. कसेला [सं.कषित]

कसी उत्तिर. चाबुक (सं.कशिका)

कसी आरारा. लावल. केवी [हिं.कैसी]

कसीबो कामा(शा). जरीनुं भरतकाम [फा. कशीदो]; जुओ हाथकसीदो

कसुटी विमप्र. कसोटी [सं.कषपट्टिका]

कसुं मदमो. शुं [प्रश्नार्थक] (सं.कीदृशकम्)

कसुंबो नरका. कसुंबनां फूल [जे केसरी - लाल रंगनां होय छे]

कसुंभउ आरारा(व). कसुंबो (सं.कुसुम्भ)

कसुंबिया नरका. कसुंबाना रंगना - लाल रंगना

कसे प्रेमाका. पीडे, दुःख दे [सं.कष]

कसै जिनरा. कष्ट आपे

कस्मली गुर्जरा. विराप. श्याम - धूधळी (सं.कश्मलित)

कस्यउ लावल. *कसेलो, [*खेंचीनेबांघेलो], [*केवो, *केवो सुंदर]

कस्यपसुत कामा(त्रि). सूर्य; जुओ कश्यप-सुत

कस्युं प्रेमाका. कशुं, केवुं, शी गणनामां [सं. कीदृशकम्]; चित्तसं. कयुं

कह-अंब आरारा(व). कोसंबो - लाखनुं

झाड (सं.कोशाग्र) ?

कहइ आरारा. क्यांय

कहण आरारा. ऋषिरा. नलरा. पंचवा. वसंफा(ल). वसंवि(त्रा). कहेवुं ते (सं. कथ)

कहणहार उपबा. कहेनार

कहने चतुचा. क्यां

कहर ऐतिका. *मोत, [देवी आफ्त] [अ. कइ]

कहरा कस्तुवा. करा, [वरसादी बरफना कणो] [सं.करक]

कहं षष्टिप्र. तुं कहे (छे)

कहा ऋषिरा. कथा

कहाणउ जिनरा. कहेवायो

कहाणी उत्तिर. प्राचीफा. वात, वृत्तान्त, [घटना] (सं. *कथानिका)

कहाणी लावल. कहेवाई

कहां *षडाबा. [कहे छे]

कहि नलरा. वाग्भवा. कोई (सं.कापि);

उपबा. षडाबा. कोण; जुओ कही

कहि न चारफा. कहे ने

कहियइ उत्तिरक्यारे,क्यारेक

कहिं, कहीं षडाबा. क्यारेक, कोई वखते;

प्रेमाका. क्यांक; [क्यारेय]; नरका.

क्यांय, कोई स्थळे; चित्तसं. क्यां; शुं

कही चतुचा. कई; षडाबा. कोई (सं.

कस्यापि); आरारा. क्यांय, कदी; तेरका.

क्यांय (सं.कस्मिन्); जुओ कहि, कयहें

कहीअं गुर्जरा. क्यां (सं.कस्मिन्+चित्)

कहीइ आरारा. कादं(शा).क्यारे(सं.कस्मात्

परधी); आरारा. क्यांय; उपबा.क्यांय;
 क्यां; उक्तिर. क्यारेय; जुओ कंहीए.
 कहीड़ उपबा. एटलेके
 कही चाहीजइ आरारा. कहेवी जोईए
 कहीं जुओ कहिं
 कहींइ कादं(शा). क्यारेपण, [क्यारेय]
 कहींए प्रेमाका. क्यारे; चित्तसं. क्यांय
 कहींएक प्रेमाका. क्यारेक
 कहींय उक्तिर. क्यारे, क्यारेय
 कहींये *प्रेमाका. [क्यारे]
 कहुआलउ उक्तिर. कोलाहल
 कहुइ कादं(शा). नलाख्या. प्रबोप्र. कने,
 [नी पासे] [कर्णे]
 कहुलि वाग्भवा. कने, पासे [सं.कर्णे]
 कंक ऋषिरा. बगलो (सं.)
 कंकण प्राचीका कंकर, कांकरो (सं.कंकर)
 कंकणी चतुचा. घूधरी [सं.किंकणी]
 कंकरी प्राचीका. दासी (सं.किंकरी)
 कंकुम नलरा. कंकु (सं.कुंकुम)
 कंकोडउ उक्तिर. कंकोडानुं झाड (सं.
 कर्कोटक) [दि.कंकोड]
 कंकोडी अखाछ. अखाछ-टि. एक जातनी
 कठण माटी, एक वनस्पति, जे गढा
 जेवी होय छे; आरारा(व). कंकोडा -
 कंटोलानुं झाड (दि.कंकोड)
 कंख *ऐतिका. [शंका] [सं.कांक्षा]
 कंचकी चतुचा. कंचुकी, कांचळी
 कंचण गुर्जरा. तेरका. लावल. कंचन, [सोनु]
 कंचनवत्रि गुर्जरा. कांचनवर्णी, सोना जेवा
 वाननी

कंचल उषाह. कांचळी [सं.कंचुक]
 कंचवो नरका. कांचळी, कमखो [सं.कंचुक]
 कंचु नरका. कंचवो, कमखो (सं.कंचुक)
 कंचुक वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). कांचळी
 (सं.)
 कंचुकिउ *विराप. [-नुं बखार पहेर्युं छे एवो,
 -ना आचरणवाळी]; जुओ कुंचुकिउ
 कंचुकी प्रेमाका. कांचळी, कमखो [सं.]
 कंचुयउ वीसरा. कांचळी (सं.कंचुक)
 कंचुलिय, कंचुली अखेगी. तेरका. कांचळी
 (सं.कंचुलिका)
 कंचुवा देवरा. कांचळी (सं.कंचुककः)
 कंचू प्राचीसं. वीसरा. कांचळी (सं.कंचुक)
 कंचूअउ ऐतिका. कंचवो, कांचळी
 कंचूअडउ लावल. कंचवो, कांचळी [सं.
 कंचुक]
 कंचूउं प्राचीफा. कांचळी (सं.कंचुक)
 कंचोला प्राचीफा. कंचोळां, प्यालां (प्रा.
 कंचोलअ); जुओ कंचोल
 कंझार (लीलां कंझार) सिंहा(शा). (लीलां)-
 छम (कणझार उपरधी)
 कंट गुर्जरा. कांटो (सं.कंटक)
 कंटकसंकट वसंवि. कंटकोथी भरेला (सं.
 कंटक+संकट)
 कंटेलइ आरारा. ऊंटने प्रिय वनस्पति,
 कंटोली, कंटोडी, ऊंटकंटो
 कंठ आरारा. कंठमाळ, ए नामनो रोग
 कंठ अखाका. किनारे, कांठे; जुओ कूआ-
 कंठइ

कंठमां (कंठे) कांटा पडवा अखाका.

प्रेमाका. खूब तरस लागवी, शोष पडवो
कंठीर (कंठीरव) ऐतिका. सिंह [सं.]

*कंडिलंक [कडिलंक] स्थूलिफा. केडनो
लांक - वळांक [सं.कटि+दे.लंक]

*कंडीउ [कडीउ] नलरा. कडियो (दे.
कडइअ)

कंडुक दशस्कं(२). कंडुक, दडो

कंत, कन्त आरारा. गुर्जरा. तेरका. नलरा.

प्रबोप्र. लावल. पति, कंथ (सं.कान्त);

आरारा. प्यारा (सं.कान्त); जुओ कंन

*कंन [कंत] *प्राचीफा. [कान्त, प्रियतम]

कंता आरारा. लावल. कान्ता, पत्नी; पति,

कंथ (सं.कान्त)

कंति, कंती ऐतिरा. तेरका. नेमिछं. कान्ति,

प्रकाश, रूप

कंथा ऋषिरा. गोदडी, [चीथरानुं वस्त्र, साधु-
वस्त्र] (सं.)

कंथेर आरारा(व). मदमो. एक हलकी
कांटाळी वनस्पति (सं.)

कंद *अखाका. गुर्जरा. *नरका. लावल.
मूळ, गांठ (सं.); चित्तसं. मूळ, मूळ
स्थिति

कंदए वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). खांडे,
चूरो करे (सं.कंडयति)

कंदर्प-दर्प-तर्प प्रेमाका. कामदेवना गर्वने
तृप्त करे तेवा

कंदल *नेमिछं. प्रद्युचु. लडाई, [झगडो],
वादविवाद (सं.)

कंदली दशस्कं(१). दशस्कं(२). केळ (सं.)

कदली); जुओ कदलि, कदली

कंदुक ऋषिरा. प्रेमाका. दडो (सं.)

कंदू चारफा. कुंदनां फूलो

कंद्रप नरका. कामदेव [सं.कंदर्प]; चित्तसं.
कामवासना

कंध जुओ कन्ध

कंधरा अखाका. कादं(शा). गरदन, डोक
(सं.)

कंपवाय प्रेमाका. कंपवायु, कंपारी, धुजारी

कंपीर तेरका. एक वनस्पति (*कंपिल्ल,
*कपीलो)

कंब, कंव नलरा. प्राचीफा. सोटी, छडी
(सं.कम्बा)

कंबलि उषाह. आभूषणविशेष, कांबडी,
[बंगडी]

कंबु प्रेमाका. शंख (सं.)

कंबुवत दशस्कं(१). शंख जेवो

कंबोज नलरा. एक देशनाम, अफघानिस्तान
(सं.कांबोज)

कंभ प्राचीफा. घडो (सं.कुम्भ)

कंमिण ऐतिका. कर्मथी, कृत्यथी

कंन्व जुओ कंन्व

कंन्वल *षडावा. [गायभेंस वगेरेने गळांमां
नीचे लटकती चामडी] [सं.कंन्वल];
जुओ गलकंन्वल

कंस नलाख्या. पात्र, वासण, (लक्षणार्थी)
विचार, आत्मा, [जात, प्रकृति]

कंसाळ आरारा. उक्तिर. ऐतिका. गुर्जरा.
तेरका. प्राचीसं. स्थूलिफा. एक वाद्य-
विशेष - कांसीजोडना प्रकारनुं (सं.)

कांस्यताल, कांस्याल)
कंहीए चतुचा. क्याये, क्यारेय; जुओ कहीई
 का षडाबा. कोई (सं.)
 काअ कामा(त्रि). कोई पण [सं.काऽपि];
 काइ आरारा. कोई [सं.काऽपि]
 काइ तेरका. शुं (सं.किम्, अप.काई), जुओ
 काइ
 काइ चित्तसं. काया, शरीर; षडाबा. कायाथी
 काइया षडाबा. शारीरिक (सं.कायिका)
 काइर प्रबोप्र. बायलो (सं.कातर)
 काई गुर्जरा. तेरका. वीसरा. षडाबा. केम,
 शा माटे (सं.कानि; अप.काई)
 काई गुर्जरा. काई, कईक; षडाबा. काई,
 कई (सं.कानिचित्)
 काउसग, काउसग आरारा. उक्तिर.
 ऐतिका. देवरा. षडाबा. कायोत्सर्ग, देहथी
 पर धवुं ते, एक जैन ध्यानक्रिया
 काकडासींगी उक्तिर. एक वनस्पति (सं.
 कर्कटशृंगिका)
 काकबउ षडाबा. शेरेडीनो अर्धो काढेलो
 रस
 काकर, काकरउ, कांकर अखाका. अंबरा.
 उक्तिर. विमप्र. कांकरो (सं.कर्कर)
 काकींडउ उक्तिर. काचंडो (दे.ककिंड)
 काकूंबर उपबा. वृक्षविशेष, [एक जातनो
 उंबरो] [सं.काकोदुम्बर]
 काख बजाई जिनरा. काखली कूटीने,
 आनंदमां आवीने
 कागमुं प्रेमाका. *रथ उपर फरकती धजानो
 दंडो, [*रथनुं अडा आगळनुं लाकडुं]

कागलउ, कागुलउ वसंफा. वसंफा(ल).
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). कागडो (सं.काकः)
 कागळ चढशे लेखे प्रेमाका. भणतर लेखे
 लागशे, सफळ थशे
 काग-बांश प्रेमाका. एक ज वार फळनार
 वनस्पति [सं.काकवंध्या]
 कागिणी *उपबा. [कोडी, एक मूल्य
 तरीके] (सं.काकिनी)
 कागु उक्तिर. कागडो (सं.काक)
 कागुलउ जुओ कागलउ
 काचकी बाझवी प्रेमाका. शोष पडवो, गळुं
 सुकाई जवुं
 काचली जिनरा. लाकडानुं नानकडुं पात्र,
 [नाळियेरनुं भांगेलुं कोचलुं]; जुओ
 काछली
 काचसकल जिनरा. काचना टुकडा [सं.
 काचशकल]
 काछ नलरा. कच्छ देश
 काछ नरका. प्रेमाका. कच्छ, कछोटो; जुओ
 वाच-काछ
 काछउ उक्तिर. कछोटो (सं.कच्छः)
 काछ कछवो दशस्कं(१). कच्छो मारवो,
 [कछोटो बांधवो]
 काछउ नलरा. काछडो, कछोटो (सं.कक्ष
 +ड)
 काछडा (काछडा करवा) *अभिऊ. [*पेंतरा
 करवा]
 काछबा उपबा. काचबा (सं.कच्छप)
 काछली जिनरा. लाकडानुं नानकडुं पात्र,
 [भिक्षापात्र]; जुओ काचली

काष्ठवड उक्तिर. षडाबा. काचबो (सं. कच्छप)

काष्ठ वाच निकलंक जिनरा. चारित्र्यमां अने वाणीमां निष्कलंक

काष्ठे वेश *अखाका. [वस्त्र पहरे]; जुओ काष्ठ कच्छवो

काज उपबा. गुर्जरा. देवरा. कार्य, काम; *उपबा. गुर्जरा. प्रयोजन, कारण

काजइ आनंस्त. गुर्जरा. प्रबोप्र. माटे [सं. कार्ये]

काजउ *षडाबा. [कचरो, पूंजो] [दि.कज]

काजगरउ *अखाका. उपबा. चित्तसं. उपयोगी, काममां आवे एवुं, [फायदा-कारक] (सं.कार्यकारक)

काजल हरिवि. काळी गाय ? [जेनी आंखना चारे बाजुना भाग काळा होय एवी गाय] [हिं.काजरी]

काजळराणी *नरका. [काजळिया त्रीज, श्रावण वद त्रीज]

काजलवाइ *गुर्जरा. [काजळभरी] (सं. कजल-)

काजळी नरका. वीसरा. [काजळिया त्रीज, श्रावण वद त्रीज], एनो उत्सव

काजु विराप. कार्य; षडाबा. काम; [उपयोग]

काट- अखाका. कापवुं; वीसरा. (दिवस) निरर्थक पसार करवा (सं.कर्त्तति) [हिं. काटना]

काट *अखाख. [दांतथी कापीने, कटकट करीने]

काटका गुर्जरा. प्रेमाका. कडाका, मोटा अवाज

काटयउ उपबा. काट लागेलो, [मार मरायेलो, हणायेलो]

काटल लावल. वजन करवानां काटलां काटी उक्तिर. लोखंडनो काट [दि.कट्ट; रा.]

काट्ट कर्पूमं. लाकडुं (सं.काष्ठ)

काठ उक्तिर. मदमो. वीसरा. लाकडुं

काठउ उक्तिर. जिनरा. नेमिछं. कठोर, पाकुं, मजबूत [सं.कष्ट]

काठ खावुं, काष्ट मुख देवुं, काष्ट लेवुं पंचवा. चितामां प्रवेशी बळी मरवुं

काठिमी, कांठिमी उषाह. काष्ठमय, [लाकडानी]; काष्ठनुं बळतण

काठिया, काठीआ, काठीया उक्तिर. *गुर्जरा. प्राचीफा. लावल. जे कारणोथी जीव हितकारी ज्ञान प्राप्त न करी शके ते आळस वगैरे तत्त्वो (जै.) (सं. *कष्टिक)

काठीहारउ उक्तिर. कठियारो (सं.काष्ठ-हारकः)

काठउ वीसरा. काढो, उकाळो (सं.क्वाथ)

काण आरारा. जिनरा. *हरिख्या. संकोच, शरम (रा.); *अखाका. [संकोच] जुओ काणि

काणण गुर्जरा. कानन, जंगल

काणि, काणी, कांणी *अंबरा. आरारा. प्रद्युधु. *प्राचीसं. हरिवि. शरम, संकोच (रा.); *कर्पूमं. [संकोच, खटक, शल्य]; *नलाख्या. [संकोच, खटक, वसवसो] *प्राचीका. [कष्ट] [हिं.कानि]; *वीसरा. [संकोच, कुलमर्यादा, लोकलज्जा; कष्ट,

दुःख]; *गुर्जरा. [संकोच, खटक, वसवसो]; सभ्यचो. खोट, हानि; जुओ काण, कुलकाणि, मुहकाणि
 काणीकथा चतुचा. कहाणीकथा
 काणेतर मोसाच. विचित्र दृश्य?, [*कौतुक-भर्यो बनाव, *विघ्नरूप घटना]
 काततड उक्तिर. षडाबा. कांततो (सं.कृत)
 कातरणी उक्तिर. ऋषिरा. कातर (सं.कर्तरी)
 कातरि उक्तिर. कातर (सं.कर्तरी)
 कातरो अखाछ. केळांनी लूम
 कातळो अखाका. कातरो, केळांनी लूम
 कातिग वीसरा. कारतक (सं.कार्तिक)
 काती उक्तिर. प्रद्युचु. कारतक (सं.कार्तिक)
 काती अखाक. कामा(त्रि). प्रेमाका. छरी [सं.कर्तकी]
 कातुं प्रेमाका. मोटी छरी [सं.कर्तक]
 काथ नेमिछं. वीसरा. [पानमां वपरातो]
 काथो[सं.क्वाथ]
 कादम उक्तिर. प्राचीफा. षडाबा. षष्टिप्र. कादव (सं.कर्दम)
 कादी हम्मीप्र. काजी, इस्लामी विद्वान (फा.)
 कान आणेश जुओ आणेश कान
 कानडे लावल. कानमां [सं.कर्ण]
 *कानन पंचवा. काननां
 काना लगी प्रेमाका. [वासणनी] उपरनी किनारी - टोच - [धार] सुधी
 कानिथी कादं(शा). कनेथी, पासेथी (सं. कर्णे)
 कानी उक्तिर. [*कमलनो बीजकोश, *फळनी डांखळी] [सं.कर्णिका]

कान्ह गुर्जरा. नेमिछं. वीसरा. कृष्ण
 कान्हअडा लावल. कृष्ण
 कान्हइ प्राचीसं. समीपे, कने [सं.कर्णे]
 कान्हजी उषाह. कृष्ण
 कान्हड प्राचीफा. कृष्ण
 काप उक्तिर. प्रक्षालन, धोवुं ते (सं.कल्प)
 कापड षडाबा. कपडां, वस्त्र (सं.कर्पट)
 कापडी उक्तिर. कामा(त्रि). कामा(शा).
 *गुर्जरा. नलरा. विक्ररा. विमप्र. सिंहा(म). साधु, तापस (सं.कार्पटिक)
 कापुरिस ऐतिरा. कायर पुरुष [सं.कापुरुष]
 काबरड षडाबा. काबरचीतरो, विविधरंगी [सं.कर्बुर]
 काम वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). कामदेव
 काम, कामइ आरारा. कामे, काजे, माटे, अर्थ
 कामकुंभोपम ऐतिका. कामकुंभ[इच्छित वस्तु आपनार कुंभनी समान]नी समान [सं.]
 कामगवी ऐतिका. जिनरा. कामधेनु
 कामण जिनरा. कामिनी
 कामणगारिउ नलरा. कामण करनार, कामणगारो (सं.कार्मणकरक)
 कामणि, कामणी आरारा. वीसरा. कामिनी
 कामणियां नरका. कामण [सं.कार्मण]
 कामणी नरका. कामण कर्युं, वश करी
 कामणी जुओ कामणि
 कामदुषा अखाका. कामधेनु, [इच्छित वस्तु आपनारी गाय] [सं.]

कामदुरघा दशस्कं(२). मदमो. इच्छित वस्तुओ आपनारी गाय, कामधेनु (सं. कामदुघा)

कामदुर्गा प्रेमाका. इच्छित वस्तुओ आपनारी गाय, कामधेनु (सं.कामदुघा)

कामना क्रोड प्रेमाका. [जाणे] करोडो कामदेव

कामाक्षा नलरा. नलरा. कामाख्या देवीनुं पीठ ज्यां आवेलुं छे एवो प्रदेश, कामरूप अर्थात् आसाम

कामासण शीलक. कामशास्त्रमां वर्णवायेलां आसन

कामालय *गुर्जरा. [कामदेवनुं मंदिर]

कामिणि गुर्जरा. विराप. कामिनी, स्त्री

कामिय तेरका. कामी, [प्रेमी]

कामिय गुर्जरा. अभिलाषावाळुं, [अभिलाषा-ओनुं]

कामी अखाका. कामनावाळो, इच्छावाळो
कामीक नलाख्या. काम्यक वन

कामीय वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). कामी-जन, प्रेमीजन

कामु, कामु गुर्जरा. इच्छा; कामभाव, रतिभाव; कामदेव

कामुक वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). कामीजन, प्रेमीजन

कामुरडां प्रेमाका. बाळको, नानां छेकरां

काम्य आनंस्त. इच्छित, [इष्ट, प्रिय, मन-गमता]

काम्यउ *ऐतिरा. [इच्छुं, कामना करी]

काय गुर्जरा. कांई (सं.कानिचित्)

कायउ वीसरा. शो, केवो (सं.किम् परथी ?)

काया हरिख्या. जात

कायाकल्प अखाका. शरीरनुं रूपांतर, [औषधिओनाउपयोगथीजर्जरितशरीर-ने नवुं बनाववुं ते, एक सिद्धि] [सं.]

कायि प्रबोप्र. काजे, माटे (सं.कायै)

कायोच्छर्ग आरारा. देहथी पर थवुं ते; एक प्रकारनीजैनध्यानक्रिया; जुओकाउसग

कार *कस्तुवा. देवरा. प्रेमाका. मदमो. *शीलक. वक्रर, शाख, आबरू, [कुलवट]

कार नलरा. एक प्रदेश (सं.कारा)

कारण तेरका. करनारुं (सं.कारक)

कारण *जिनरा. [शास्त्रानुसार शुद्ध क्रिया [प्रा.]

कारज अखाका. अखाछ. देवरा. नरका. प्रेमाका. कार्य, काम, [प्रयोजन]

कारज्य चित्तसं. कार्य

कारज्यवादी चित्तसं. कार्यवादी, परिणाम-वादी

कारटउ उक्तिर. कायटुं, मरनारना अगियारमा दिवसे करवामां आवती क्रिया के जमण

कारटियो उक्तिर. प्रधुचु. कायटियो, मरनारना अगियारमाने दिवसे करवामां आवती क्रिया करावनार ब्राह्मण, [हलको ब्राह्मण] (सं.करट; दे.करट्ट)

कारण कामा(त्रि). [न बनवा जेवुं], अकस्मात्, उपाधि, संकट; कृष्णबा. चमत्कार; दशस्कं(२). चमत्कारी, [दिव्य]

कारण (कारणरूप) *कामा(त्रि). [चमत्कारी,

दिव्य]; जुओ कारणरूप
 कारण-अवतार नरका. चमत्कारी [दिव्य]
 अवतार
 कारणइ आरारा. माटे, तरफ, उपर, ने-
 उपायथी
 कारणपणइं उपबा. कारण तरीके, कारण
 रूपे
 कारणरूप दशस्कं(१). प्रेमाका. अगन्य
 शक्ति के परचो धरावनार, चमत्कारी,
 [देवी, अद्भुत]
 कारमुक नरका. ओचिंतुं
 कारमुं आरारा. वेताप. कृत्रिम, बनावटी
 (दे.कारिम); मदमो. अद्भुत; प्रेमाका.
 *अजुगतुं, [असाधारण, अद्भुत];
 नवाईभर्युं, [आश्चर्यचकित]; [कोमळ,
 निर्बळ] नरका. [कारमुंक], ओचिंतुं;
 *देवरा. [खोटुं, मिथ्या]; जुओ कारिमउं
 कारमोक नरका. ओचितो
 कार्यं प्रेमाका. आकारनां
 कारबइ ऐतिका. करावे
 काराग्रेह प्रेमाका. कारागृह, केदखानुं
 काराभवन प्रेमका. कारागृह, केदखानुं
 कारिम आरारा. अद्भुत [दे.]
 कारिमउं चारफा. जिनरा. *नलरा. *लावल.
 *सिंहा(म). व्यर्थ, खोटुं, [मिथ्या];
 आरारा. कर्पूमं. कृत्रिम, बनावटी;
 सिंहा(शा). अद्भुत (दे.कारिम);
 *प्राचीसं. [निर्बळ, नश्वर]; जुओ कारमुं
 कारिय तेरका. कराव्युं (सं.कारित)
 कारी आरारा. करावीने
 कारी प्रेमाका. कारमां, भयंकर

कारीय वसंफा. करवामां आवी, [करीने,
 करावीने]
 कारीया *हम्मीप्र. [करनार] [सं.कार]
 कारु, कारू उक्तिर. नलरा. विकरा. विमप्र.
 गांछा, छीपा, लुहार, मोची, दरजी ए
 पांच कारीगरजाति (सं.)
 कारुण्य *ऋषिरा. [करुण, शोकभर्युं]
 कारू जुओ कारू
 कार्तस्वर ऐतिका. सुवर्ण [सं.]
 काल लावल. *काळ, *विनाश, [*विलंब,
 *आवती काल]
 कालक, काळक वेताप. काळप; अखाछ.
 काळप, कलंक; जुओ कालीक
 कालट, काळट दशस्कं(१). प्रेमाका.
 काळप, काळाश; जुओ कालिटि
 कालपराण ऋषिरा. काळबळ, [कालदेवता
 - यमदेवनं सामर्थ्य] (सं.कालप्राण)
 काळभायी प्रेमाका. काळ जेवो योद्धो
 कालभुयंगम ऋषिरा. काळरूपी सर्प,
 [मृत्युदेवरूपी सर्प] (सं.कालभुजंगम)
 कालमुहउ *उपबा. *गुर्जरा. [काळा पडी
 गयेला मुखवाळुं, शोकमग्न, निराश]
 (सं.कालमुखक)
 कालवन आरारा. काळा वर्णनुं
 कालंद्री प्रेमाका. कालिंदी, यमुना नदी
 काला प्रेमाका. अणसमजु, [भोळा, लाडका,
 प्रेमभीना] [सं.कल्य]
 कालाखरिड उक्तिर. धीमेथी अक्षर
 शीखनार, वांचतां शीखवानुं शरू ज
 कर्युं होय तेवो (सं.कालाक्षरिक)

- काढाग्रह, काढाग्रह दशस्कं(१). कालि, काले उक्तिर. वीसरा. षडावा.
दशस्कं(२). कारागृह काले (सं.कल्ये)
- काढानी कच *अखाका. [*काला - काल्लूणउं उक्तिर. कालनुं, गई काल साथे
अणसमजुनो निरर्थक बबडाट] संबंध धरावतुं (सं.कल्यतनम्); जुओ
काढाभोवन दशस्कं(१). काराभवन, कारा- काल्लूनुं
गृह काले वीसरा. जुओ कालि
- कालिज उक्तिर. वसंवि. काळजुं (सं. कालेय) काले बाले *जिनरा. [कालावाला करीने]
- कालिटि अंबरा. काढाश; जुओ कालट कावडि उक्तिर. कावड [दि.]
- कालियु उक्तिर. सारस; बगलो (सं. कावडीया ऋषिरा. कपटकरनारा, [मायावी]
कालिक:); क्रौंच पक्षी (हिं.) (सं.कार्पटिक)
- कालिंद्री दशस्कं(१). कालिंदी, यमुना कावजि उक्तिर. [?] (सं.कायाटनी, काया-
काली मदमो. कालिदास [कवि] वालिनी वा)
- काढी प्रेमाका. कोयल का वलि जिनरा. कोण वळी
- कालीउं नलरा. स्त्रीनो एक अलंकार, कावली प्राचीफा. बंगडी, चूडी
- [काढा पारानी कंठी] काश्मीरमुद्रा ऋषिरा. केसरनी कानसळा,
[योनीओनुं एक आभूषण]
- कालीक वेताप. काळप; जुओ कालक काषांबर प्रेमाका. भगवां वस्त्र [सं.
कालीरोली मदमो. रोळीकोळी, सांजनी कषायांबर]; जुओ कखांबर
- (वेळा) काष्ट गुर्जरा. विराप. काष्ठ, लाकडुं
- कालुंबरि आरारा(व). एक करियाणुं; काळो काष्ट मुख देवुं, काष्ट लेवुं जुओ काठ
उंबरो, धुरडो (सं.काकोदुम्बर) ? खावुं
- काल्लूनुं उक्तिर. कालनुं, गई काल साथे काष्ठा उक्तिर. अवधि, छेली हद (सं.)
संबंध धरावतुं (सं.कल्यतनम्); जुओ कास विमप्र. नानी नेहर, [नीक]
- काल्हनउं, काल्हूणउं कासग गुर्जरा. नलरा. प्राचीसं. एक प्रकारनी
कालेयक षडावा. काळजुं (सं.) जैन ध्यानक्रिया (सं.कायोत्सर्ग); जुओ
काल्यु (?) नलाख्या. काळो काउसग
- काल्हनउं उक्तिर. कालनुं, गई कालने लगतुं कासडली नरका. कासळ, नडतर, पीडा
(सं.कल्यतनम्); जुओ काल्लूनुं कासर नलरा. जंगली पाडो (सं.)
- काढा जिनरा. कालो, भोळो, अज्ञानी कासठ अखाका. अखाछ. आडखीली,
[*दे.काहल] [नडतर, पीडारूप वस्तु] [सं.काश];

जुओ कांसलि
 कासंधरउ आरारा(व). कासूंदरो (सं.
 काशमर्द); जुओ कासुंदउ
 कासी आरारा. कांसी, एक वाद्य
 कासुंदउ उक्तिर. कासूंदरो, एक वनस्पति
 (सं.काशमर्द); जुओ कासंधरउ]
 कासूं आनस्त. केम, शा माटे
 काहणी विकरा. [कहाणी], कथनी [सं.
 कथा परधी]
 काहरि अभिऊ. क्यारे
 काहल, काहली गुर्जरा. [ढोल के भेरीना
 प्रकारनु] एक वाद्य (सं.); जुओ
 रणकाहल
 काहला आरारा. काला, धेला
 काहली जुओ काहल
 काहवानूं(?) *नलाख्या. [*कंटाळावाळुं,
 *श्रमित, *दुःखी]
 काहाणी नलाख्या. कथनी (सं.कथनिका)
 काहाली *ऋषिरा. कादं(शा). ढोल के भेरी-
 ना प्रकारनु वाद्य (सं.काहल)
 काहावी नलाख्या. कहेवडावीने (सं.
 *कथापय)
 काहू आरारा. कोईने
 काह्यरणुं मदमो. कायरपणुं [सं.कातर-]
 कां गुर्जरा. नरप(द). नलाख्या. नेमिछं.
 लावल. विराप. केम, शा माटे
 कांइ ऋषिरा. कयां (सं.क्व)
 कांई उक्तिर. उपवा. कादं(शा). लावल.
 वीसरा. केम, शा माटे (सं.किम् परधी);
 जुओ काइ
 कांइजइ जुओ जइ

कांकडु प्रेमाका. [कांगडु], चड्या वगरनो,
 करडु, [दि.कंकडुअ]
 कांकण उपवा. कंकण, बंगडी
 कांकणिया नरका. हाथना कांडे पहेरवानां
 आभूषण, कांगरावाळी चूडी
 कांकणी मदमो. कंकण
 कांकर जुओ काकर
 कांकसी उक्तिर. कांसकी [दि.कंकसी]
 कांकसीआ *दिमप्र. [एक वनस्पति,
 कांकचियो]
 कांकिमपणउं नलरा. हांकी काढवानी प्रवृत्ति
 कांकोल नरका. कांटावाळी एक वनस्पति
 [सं.कंकोल]; जुओ कंटेलइ
 कांगउ उक्तिर. कांग, एक हलकुं धान्य
 [सं.कंगु]
 कांगवा *नरका. *प्रेमाका. [एक हलकुं
 धान्य]
 कांगुण षडावा. एक वेल, [मालकांगण]
 कांचलडी, कांचू लावल. हरिवि. कांचळी,
 स्त्रीओनुं छाती उपर पहेरवानुं वस्त्र,
 कापडुं [सं.कंचुलिका]
 कांठलि जिनरा. कंठमां, गळामां
 कांठिमी जुओ काठिमी
 कांडी उक्तिर. [*एक वनस्पति, *तणखलुं,
 *सळी] (सं.काण्डी)
 कांणि जुओ काणि
 कांत चतुचा. कान्ति, प्रकाश
 कांतिमत्ता वाग्भवा. कान्तिमत्व, [कांतिमय
 होवुं ते]
 कांत्य अखाका. कांति, शोभा

कांतुं थाय कपास अखाका. *हतुं तेवुं थाय,
[करेलो श्रम एळे जाय]

कांदमी जाइ आरारा(व). जाईनी कोई जात
(सं.कंदमी जाति ?)

कांवे वाग्भवा. कंद [एक वनस्पति, जंगली
कांदो] वडे

कांवे प्रेमाका. कादव के कीचड वडे

कांब चतुचा. नरका. प्राचीफा. छडी, सोटी
(सं.कम्बि)

कांबडी उक्तिर. छडी, सोटी (सं.कंबि)

कांबी उक्तिर. सोटी, छडी (सं.कम्बि:);
नरका. स्त्रीना पगनुं घरेणुं

कांबु नेमिछं. कांब, छडी (सं.कम्बा)

कांम कामा(त्रि). कामदेव; मदमो. कामिनी
कांमकोट *कामा(शा). [कोटि - करोडो
कामदेव समान]

कांमु जुओ कामु

कांम्य मदमो. कामिनी, स्त्री

कांम्यी मदमो. कामी

कांस गुर्जरा. कंस

कांसलि आनंस्त. छटक, वसवसो; जुओ
कासल

कांसीवाजउ उक्तिर. कांसीजोड, झांझ (सं.
कांस्यवाद्यम्)

कांहनासोरी ऐतिर. छानी बात कानमां
कहेवी ते, [कानफूसी]

कांहां प्रेमाका. क्यां, केम, शा माटे; नलाख्या.
क्यां, कये स्थळे (सं.कस्मात्)

कि *वसंफा. *वसंफा(त). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). जाणे के, जाणे, जेवुं के;

कादं(शा). गुर्जरा. नलाख्या. नेमिछं.
षडाबा. के, अथवा (सं.किम); तेरका.
वीसरा. शुं (सं.किम)

किअ *नेमिछं. [‘सारुं’, ‘खरे’ जेवो उद्गार]

किइ आरारा. कां, अथवा; आरारा. जाणे
के

किउ, कीउ आरारा. प्रबोप्र. विमप्र. कयों
(सं.कृत+क)

किउ, किउं, क्यउं, क्युं वीसरा. केम, शा
माटे, केवी रीते (सं.किम्+एवम्)

किछउं प्राचीसं. केवुं, शानुं (सं.कीदृक्षकम्)

किडउ उक्तिर. चटाई (सं.कटः)

किण आनंस्त. आरारा. गुर्जरा. तेरका.
देवरा. लावल. वीसरा. षडाबा. कयुं,
केवुं, कोण, कोई (सं.केन परयी)

किणइ जुओ तिहां किणइ

किण गानइ आरारा. कई विसातमां; जुओ
केणइ गान, गाने

किण परि आरारा. केवी रीते, कोई रीते,
गमे तेम

किण मेलि आरारा. कोई मेळथी, कोई
संयोगथी

किस्ति ऐतिका. कीर्ति

किन्न ऐतिका. कृष्ण

किन्नरकंठि, किन्नरकंठि वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). किन्नर [एक देवकल्प
योनि]ना जेवा मधुर कंठवाली स्त्री

किम, कीम उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. तेरका.
देवरा. नलाख्या. पंचवा. लावल. वीसरा.
षडाबा. केम, शा माटे; केवी रीते

किमइ आनंस्त. कादं(शा). *गुर्जरा. तेरका.

केमेय, मुश्केलीए (सं.कथमपि) [अप.];
उक्तिर. नरका. नेमिछं. केमे, कोई पण
रीते; वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). केमेय, कोई पण रीते,
मुश्केलीए

किमइय, किमए गुर्जरा. मुश्केलीए पण;
कोई पण रीते

किमकिम उपवा. केवीकेवी रीते, कईकई
रीते

किमहि, किमही आनंस्त. कादं(शा). केमेय
(सं.कथम्+हि परथी)

किमाड वीसरा-अनु. कमाड, बारणुं (सं.
कपाट)

किमइ उक्तिर. केमे, कोई पण रीते (सं.
कथमपि)

किय तेरका. लावल. कर्युं (सं.कृत)

कियउ, कीयउ उक्तिर. नरका. लावल.
वीसरा. कर्यो (सं.कृत)

कियथ तेरका. कर्युं (सं.कृत+क)

किया आरारा. क्रिया

किया प्रबोप्र. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). कर्या (सं.कृत)

कियारइ *विमप्र. [*कोई वार]

किर, किरि उक्तिर. गुर्जरा. तेरका.
प्राचीफा. खरेखर, समजो के, मानो के,
जाणे के (सं.किल); जुओ किरि

किरगिरइ उक्तिर. कचकच करे, ककळाट
करे; जुओ करगर

किरडा नलाख्या. केरडानो छोड (सं.करीर)

किरणी अखाका. अखेगी. सूर्य (सं.)

किरतारथ देवरा. कृतार्थ

किरवाण वीसरा. किरपाण, तरवार (सं.
कृपाण)

किराण प्राचीसं. करियाणुं (सं.क्रयानक)

किरातउ उक्तिर. करियातानो छोड (सं.
किरातः)

किरि उक्तिर. गुर्जरा. नेमिछं. लावल. वसंफा.
वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).
वाग्भवा. षडावा. खरेखर, जाणे के (सं.
किल); जुओ किर

किरिया आरारा. क्रिया

किरुण प्राचीफा. करुण

किलकइ प्रधुचु. किलकारी, करे [सं.
किलकिल परथी; रा.]

किलबिलाडु विराप. किलकिलाट, [कल-
बलाट, शोर] (सं.किलकिल परथी)

किलामण जिनरा. कष्ट, [धाक, खेद] [सं.
क्लमना]

किलिटडु ० ऐतिका. क्लिष्ट

किलूषीउ, किल्विषीआ उपवा. [चांडाळना
प्रकारनां हलकां कार्यो करनार एक
देवजाति] [जै.] (सं.किल्विष)

किलेश आनंस्त. क्लेश

किलेस आरारा. क्लेश

किलोळ वीसरा. किल्लोल, आनंदप्रमोद

किल्विष, कीलमीश अखाका. दशस्कं(१).
पाप (सं.)

किल्विषीआ जुओ किलूषीउ

किव गुर्जरा. कृपाचार्य, पांडवोना गुरु

किवहर गुर्जरा. कृपाचार्यनुं घर (सं.कृपगृह)

किवाड प्राचीसं. कमाड (सं.कपाट)

किवाडी उक्तिर. कमाड, झांपली (सं. कपाटिका)

किवाण ऐतिका. कृपाण, [तलवार]

कि वार आरारा. क्यारेय [सं.किं वारम्]

किवारइं उपबा. *नेमिछं. क्यारेय, कोई वार (सं.किं वारम्)

किवाहरइं *वाग्भवा. [क्यारेक]

किवि गुर्जरा. केटलांक (सं.केऽपि)

किहारि अंबरा. क्यारे, [कोई वार, थोडी वार] [सं.कस्मिन् वारे]

किशइ प्रबोप्र. केवी रीते (सं.कीदृश)

किशल *वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). किसलय, कूपळ

किशलकृपाण वसंवि. वसंवि(ब्रा). कूपळ-रूपी तरवार

किशलसंतान *वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). कूपळोनी हार

किशलय *वसंफा. [कूपळ]

किशलयकोमल वसंवि. वसंवि(ब्रा). कूपळ जेवुं कूपुं

किशा वसंफा. वसंवि(ब्रा). शा माटे; अखाका. कादं(शा). नरका. नलाख्या. केवा, शा (सं.कीदृश)

किशूं वाग्भवा. शुं (प्रश्नार्थक)

किशोर वसंफा. वसंवि(ब्रा). युवान (सं.)

किसउं आनंस्त. उक्तिर. गुर्जरा. वीसरा. षडावा. शुं, केवुं, केटलुं, कशुं, केम (सं. कीदृश)

किसण ऐतिका. जिनरा. कृष्ण पक्ष

किसल वसंवि(ब्रा). कूपळ

किसलय *वसंफा. [कूपळ] [सं.]

किसले अखाका. किसलय, कूपळ

किसा वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). शा माटे

किसानउं आरारा. कशानी

किसिइं नेमिछं. शाथी (सं.कीदृश परथी)

किसिउं आरारा. उपबा. नेमिछं. लावल. वाग्भवा. केवुं, शुं, कयुं, कई (सं. कीदृश)

किसोयरी प्राचीफा. पातळी कमरवाळी (सं. कृशोदरी)

किसोर हम्मीप्र. *वछेरो, [घोडानी एक जात, किसोयरा] [*सं.कृशोदर]

किसोर तेरका. किशोर, बछुं

किस्युं ऋषिरा. नरका. लावल. वसंफा. वसंवि. केवुं, शुं, केम (सं.कीदृश)

किस्योई आनंस्त. कशोय

किह, किहइं, कीहं आरारा. *ऐतिरा. गुर्जरा. क्यां, क्यांय (सं.कस्मिन्)

किहाडा अभिऊ. एक जातना घोडा

किहारि, किहारे, किहिवारि कादं(शा). नलाख्या. क्यारे (सं.कस्मिन् वारे)

किहां, कीहां आनंस्त. उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. नलरा. नलाख्या. प्रेमाका. लावल.

वीसरा. षडावा. क्यां (सं.कस्मात्)

किहांइं गुर्जरा. क्यांय

किहांतउ उपबा. वाग्भवा. क्यांथी

किहां हूतउ उक्तिर. क्यांथी, कये स्थळेथी

किहि कादं(शा). गुर्जरा. क्यांय(सं.कस्मिन्)

किहि प्रबोप्र. कहे (सं.कथय)

किहिण नलाख्या. कहेण, [कहेती, लोक-
प्रसिद्ध कथनी] (सं.कथनी)

किहिबारी जुओ किहारि

किहिं गुर्जरा. क्यांय

किही गुर्जरा. कोई [सं.कति, प्रा.कइ परथी]

किही नलाख्या. *क्यांय, *कोई स्थळे[क्यां]

किहीं कादं(शा). नलाख्या. क्यां, कये स्थळे,
क्यांक (सं.कस्मिन्)

किहु उषाह. (सं.कीदृश)

किहो नरका. कयो, शो [सं.कीदृश]

किह्यां *गुर्जरा. [क्यां] (सं.कस्मात्)

किं प्रेमाका. तेथी शुं, [शुं थयुं जो]

किंकिणी प्रेमाका. झीणी घूघरी [सं.
किंकिणी]

किंकिणि, किंकिणी तेरका. नरका. घूघरी,
नानी घंटडी [सं.]

किंगाई ऋषिरा. केकारव करे [सं.केकायते]

किंचूण षडाबा. थोडुंक ओछुं, [लगभग
पूर्ण] (सं.किंचित्+ऊनम्)

किंनर, कीनर कामा(शा). नेमिछं. एक
देवकल्प योनि, [व्यंतरदेवनी एक
जाति] [सं.]

किंनरकंठि जुओ किन्नरकंठि

किंनरय तेरका. किन्नर, [व्यंतरदेवनो एक
प्रकार] (सं.किन्नरक)

किंयि आरारा. ऐतिका. गुर्जरा. नेमिछं.
*विराप. कई पण (सं.किमपि)

किवा दशस्कं(१). दशस्कं(२). प्रेमाका.
पण, तोपण; अथवा; शुं थयुं जो, तेथी
शुं, छोने (सं.)

की पंचवा. केवी रीते (सं.कथं)

की पंचवा. क्यां (सं.कुत्र)

की नरका. केवी, शी; वीसरा. शुं (प्रश्नार्थक)
(सं.किम्)

कीउ जुओ किउ

कीकर मदमो. किंकर

कीकीयउ जिनरा. कीकलो, बाळक

कीगरी कामा(शा). सारंगी [सं.किंनरी];
जुओ कीनरी

कीच अखाका. कीचड, कादव

कीजइ आनंस्त. उपवा. कराय, करवामां
आये [सं.क्रियते]

कीजउ उक्तिर. तेरका. करायुं

कीजतउं उक्तिर. षडाबा. करातुं (सं.क्रिय-
माणम्)

कीजिसिइ उक्तिर. कराशे

कीटउं षडाबा. कीटुं, धीमां जमा थतो मेल
(सं.किट्टम्)

कीटिका षडाबा. कीडी (सं.)

कीटी उक्तिर. रूमां वळगेलुं कस्तर के तेल-
धीनुं कीटुं (सं.किट्टिका)

कीडीउं नलरा. नानो काचनो मणको, [एनो
हमीनो] (दे.चीड)

कीडी-नगरा आरारां. कीडियारां, कीडीनां
दर

कीडय वेताप. खजवाळ, चळ

कीणइ उपवा. कोनाथी (सं.केन)

कीध, कीधउं आनंस्त. उपवा. ऋषिरा.
नलाख्या. लावल. वीसरा. षडाबा. कर्धुं
(सं.कृतम्)

कीन आरारा. कयुं, कीधुं, प्रवर्तावुं (रा.)
 कीनर जुओ किनर
 कीनरी, कींगरी कामा(त्रि). सारंगी [सं.
 किनरी]; जुओ कीगरी
 कीम जुओ किम
 कीयउ जुओ कियउ
 कीर अखाका. कामा(त्रि). पोपट (सं.)
 कीर प्रद्यु. देशविशेष, [काश्मीर] (सं.)
 कीर-आनन प्रेमाका. पोपटनी चांच
 कीरत नरप(द). कीर्तन, [भक्तिगान]
 कीरत अखाका. कामा(शा). कीर्ति
 कीरत्य अखेगी. कीर्ति
 कीरपी वेताप. सिंहा(शा). कृपण
 कीर्तइ उक्तिर. षडावा. स्तुति करे, यश
 गाय (सं.कीर्तयति)
 कीलइ *ऐतिका. [डामर वडे]
 कीलमीश जुओ किल्मिष
 कीब गुर्जरा. पावैयो (सं.क्लीव)
 कीशचारु गुर्जरा. पावैयाओनो आचार्य
 (सं.क्लीवाचार्य)
 कीसी गुर्जरा. कोई पण (सं.कीदृशानि)
 कीहं जुओ किह
 कीहा चतुचा. प्रेमाका. कयां [सं.कीदृश]
 कीहा पंचवा. क्यां (सं.कस्मात्)
 कीहां जुओ किहां
 कीहि कादं(शा). कये
 कीहु रुस्तस. कयुं
 कीहूं कादं(धु). कादं(शा). कयुं
 कीहे *अखाछ. दशस्कं(१). प्रेमाका. कये;
 कया

कीहो प्रेमाका. कयो
 कींगरी जुओ कीनरी
 कींगाइ, कींगावइ उक्तिर. शृंगामं. केकारव
 करे (सं.केकायते)
 कु नेमिछं. कोई, कोईक; गुर्जरा. तेरका.
 कोण (सं.क.); जुओ कु जि
 कुई उषाह. तेरका. कोई (सं.कोऽपि)
 कुउ, कुयु, कूउ आरारा. उक्तिर. वाग्भवा.
 कूवो (सं.कूप)
 कुउण षष्ठिप्र. कोण (सं.क: पुनः)
 कुएक नलाख्या. कोईएक, कोक (सं.कोऽपि
 एकः)
 कुकुतु वाग्भवा. ग्रहण करतो, लेतो, [उच्चार
 करतो] [*सं.कु; प्रा.कुक्क]; जुओ कूकइ
 कुगला आरारा. कादं(शा). कोगळा
 कुग्गह ऐतिका. कुग्रह, दुष्ट ग्रह
 कुघाट उक्तिर. [?] (सं.)
 कुच वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). स्तन
 (सं.)
 कुचभर *वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा).
 स्तननी परिपूर्णता, [पुष्टता] (सं.)
 कुचभरभार वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 स्तननी पुष्टतानो भार (सं.)
 कुचेल उक्तिर. एक वनस्पति, काळी पाठ
 (सं.कुचेल)
 कुच्छि ऐतिका. कुक्षि, कूख
 कुच्छित, कुछित, कुछित्र उक्तिर. निंघ, नीच,
 गंदो (सं.कुत्सितः); नलाख्या. नलरा.
 *निंघ, [गंदु, कद्रूप, मेलुं]
 कुञ्ज वीसरा. फूवड, [हलका] [सं.]

कुत्स परथी]
कुछोभी मदमो. निर्लज्ज ?, [*कलंकिनी,
 "दुष्ट]
कुणकोइ जिनरा. हरएक, सर्व
 "कुजर [कुंजर] कामा(त्रि). हाथी
कु जि उक्तिर. [*कोई ज, "कई ज];
 जुओ कु
कुटकई षष्टिप्र. टुकडो पण
कुटम देवरा. कुटुंब
कुटल आरारा. कुटिल, कपटी
कुटंब गुर्जरा. कुटुंब
कुटी ऋषिरा. कुटणी, वेश्यानी दलाली
 करनार स्त्री (सं.कुटिनी)
कुटीरड "गुर्जरा. "विराप. [एक छोड] [सं.
 कुटीर]
कुटुंबी षडावा. कुटुंबवाळो, गृहस्थ
कुटो मदमो. भंगार [सं.कुट्ट-]
कुडि उक्तिर. कोटियो, खूँघो (*सं.कुडी)
कुटिम कादं(शा). फारसबंधी (जमीन) (सं.)
कुठ आरारा(व). कोठी, कोठुं (सं.कपित्थ)
कुडंबड आरारा. कुटुंब
कुडा त्रेरका. वाग्भवा. कुटज, वृक्षविशेष
कुडि प्राचीसं. शरीर (सं.कुटि)
कुडि नलरा. कोडी, शंखलुं (सं.कपर्दिका)
कुडी (कूडी) उक्तिर. चामडानी कुप्पी (*सं.
 कुतू); जुओ कूडी
कुडीरजं प्राचीसं. कुटीर, झूपडी
कुडुणी षडावा. कडणी [दे.कडच्छु]
कुडुं ऐतिका. देवरा. मिथ्या, खोटी; जुओ
 कूडुं

कुडुंबड गुर्जरा. कुटुंब
कुडुंबी उक्तिर. कुटुंबी, [*कणबी]
कुइमल कादं(शा). कूणळ (सं.)
कुठार दशस्कं(२). कुहाडो [सं.कुठार]
कुडि उक्तिर. कोढियो, कोढवाळो (सं.
 कुष्ठी)
कुण, कुंण, कूण, कूण आरारा. उक्तिर.
 उपवा. गुर्जरा. नलाख्या. लावल.
 वाग्भवा. वीसरा. कया, कोण, कोई (सं.
 क: पुनः)
कुणइ "षडावा. [कोणे] (सं.क: पुनः)
कुणजं आरारा. कूणुं, निर्बळ
कुणएक उपवा. कोईएक, कोईक
कुणओ चारफा. [बाळक], अधूरो, [काचो]
 (दे.कूणज?) [सं.कुणक]
कुणप ऋषिरा. मडदुं (सं.)
कुणबी सिंहा(म). खेडूत (सं.कुटुंबी)
कुणबु आरारा. गुर्जरा. कुटुंब
कुणहइ, कुणहि गुर्जरा. वाग्भवा. कोई
 पण, कोईक
कुणंति ऐतिका. कहे, [गणगणे] [सं.कुण]
कुणिकि कादं(शा). कोईके (सं.क: पुनः)
कुणे मदमो. खूणे [सं.कोण]
कुणेक "नलाख्या. [कोईएक, कोईक]
कुण्डी उक्तिर. कमंडळ (सं.)
कुतकुं, कुतको सिंहा(शा). दंडूको; दस्तो
 (फा.कुत्कः)
कुतगि नेमिळ. आश्चर्यथी, [कुतूहलथी],
 [विनोदमां] (सं.कौतुक); जुओ कजतिग
कुतबी हमीप्र. कुलुद्दीने पडावेली (महोर)

कुतिक, **कुतिग** कर्पूमं. विक्ररा. शीलक.
 कुतूहल, इंतेजारी; आरारा. विक्ररा.
 सिंहा(म). नवाई, [नवाईभरी घटना -
 बाबत]; गुर्जरा. नलरा. कौतुक, [गम्मत,
 विनोद]; नेमिछं. आश्चर्य, [मनोरंजन];
 नेमिछं. *आश्चर्यकारक हावभाव
 [विनोदात्मक चेष्टा]; गुर्जरा. विराप.
 कौतुक, इच्छा, [उमंग]; *प्रद्युचु.
 [तमाशो]; जुओ कउतिग
कुतिगीउ उक्तिर. विमप्र. हम्मीप्र.
 कौतुकयुक्त, [कुतूहलवाळो] (सं.
 कौतुकिकः)
कुतूहल सम्यचो. कौतुक, गम्मत, [विनोद,
 कल्पनाविलास, मनोरंजन] [सं.]
कुतोहल, **कुतोहळ** कादं(शा). कौतुक,
 [उत्कंठा] (सं.कुतूहल); दशस्कं(१).
 कौतुक, [कौतुकभरी, नवाईभरी]
कुय कादं(शा). सादडी (सं.कुथा)
कुइल षडाबा. कोदाळी (सं.)
कुधातु आनंस्त. हलकी के उपेक्षणीय धातु
कुपइ उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. कोपे, गुस्से
 धाय (सं.कुप्यते)
कुबेर हम्मीप्र. उत्तम घोडानी एक जात
कुभति षट्प्र. खराब भात - चितरामण
 (सं.कुभक्ति); जुओ ऊभति
कुमर गुर्जरा. तेरका. देवरा. विक्ररा. कुमार,
 कुंवर
कुमर-सरोवर तेरका. कुमारी सरोवर, [एक
 सरोवरनुं नाम]
कुमरि, **कुमरी** आरारा. कुमारिका; गुर्जरा.
 वीसरा. दीकरी, राजकुंवरी

कुमलाइ अंबरा. करमाय [सं.क्ताम्यति]
कुमळाणउ वीसरा. करमायेलो
कुमाग ऐतिरा. कुमार्ग
कुमाणस उपबा. खराब माणस (सं.कु+
 मानुष)
कुमारीपुर कादं(शा). कुमारीओने रहेवानो
 वास
कुमास प्राचीसं. अडद, अडदना बाकळा
 (सं.कुत्माष)
कुयु जुओ कुउ
कुर, **कूर** आरारा. ऐतिरा. नरका. नेमिछं.
 लावल. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). भात, [रांधेला चोखा]
 [सं.कूर]
कुरकट मदमो. कूकडो (सं.कुक्कुट)
कुरडबरडादिकनी आनंस्त. कुरंड, बरुड
 (मनुष्यनी हलकी जातिनां नाम) आदिनी
कुरणी प्राचीफां. करेण (सं.करेणु)
कुरबक, **कुरुबक** ऋषिरा. कादं(शा).
 तेरका. एक प्रकारनुं झाड, [कांय-
 शेरियो] (सं.)
कुरमाणी गुर्जरा. शीलक. करमाई, खिन्न
 थई (सं.क्ताम्यति परधी) [सं.कूर्मायते
 परधी]
कुररी अखेगी. विराप. टिटोडी (सं.); जुओ
 कुरुरी
कुरलइ, **कुरळइ** प्राचीफा. वसंफा.
 वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). वीसरा.
 हम्मीप्र. टहुके, चीसो पाडे, आक्रंद करे,
 का का करे, बोले, [अवाज करे]
 (दि.कुरुल)

कुरव गुर्जरा. कौरव
कुरवदल अभिऊ. कौरवोनुं सैन्य
कुरंग वसंफा. कमळ (सं.); वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). कुरंग, [मोगरा के
 जूई-जाईनी जातिनो] छोड (सं.)
कुरंग, कुरंगो ऋषिरा. गुर्जरा. नरका.
 प्रेमाका. हरण (सं.)
कुरांग सिंहा(शा). करुणा, [कृपा, दया]
कुरुखेत, कुरुखेत्र उक्तिर. गुर्जरा. कुरुक्षेत्र
कुरुटतउ उक्तिर. खोतरतो, कातरतो
कुरुत अखाका. कृत्य, कर्म
कुरुवल गुर्जरा. विराप. कौरवोनुं सैन्य
कुरु-नरिंदु गुर्जरा. कुरुराज (सं.कुरुनेन्द्र)
कुरुबक जुओ कुरबक
कुरुरी गुर्जरा. टिटोडी (सं.कुररी)
कुरुल प्राचीफा. वांकडिया (सं.कुरल)
कुरुविंद शृंगामं. हींगळो [सं.]
कुरुंआइय तेरका. करमाव्युं (सं.कूर्मायित)
कुल तेरका. समूह [सं.]; कादं(ध्रु). समूह,
 जथ्यो; [गुरु]गृह
कुलकरणी ऋषिरा. कुलना आचार के
 रिवाज (सं.)
कुलकाणि कादं(ध्रु). कादं(शा). कुलनी
 मर्यादा, प्रतिष्ठा [रा.]; जुओ काणि
कुलखंपण प्रबोप्र. विक्ररा. कुलकलंक,
 [कुळनी खांपण, एब]
कुलख्यणा आरारा. कुलक्षणवाळा
कुलय, कुलथी उक्तिर. कळथी, एक अनाज
 (सं.कुलथ्य)
कुलदेवति लावल. कुलदेवता

कुलदेवति गुर्जरा. कुळदेवी
कुलबाला ऋषिरा. खानदान कुटुंबनी
 स्त्रीओ [सं.]
कुळ-बेडो प्रेमाका. कुळने तारनार [नाव]
 [सं.कुल+दे.बेड]
कुलबोई गुर्जरा. विराप. कुळने बोळनार
कुलमंडण गुर्जरा. विक्ररा. कुलमंडन,
 कुलना आभूषणरूप
कुलवट आनंस्त. गुर्जरा. कुलाचार, कुळनी
 रूढि; जुओ कुलिवट
कुळ-वत्रेक प्रेमाका. कुळथी विरुद्ध,
 [कुळथी जुदो], [*कुलश्रेष्ठ] [सं.कुल-
 व्यतिरेक]
कुलसिणगारी गुर्जरा. कुळना शणगाररूप
 (स्त्री)
कुळह वीसरा टोपी (फा.कुलाह)
कुलह कबाइ, कुलह कबाहि हम्मीप्र.
 प्रीतिदान तरीके अपातां वस्त्रालंकार,
 [टोपी-झम्भो, अमीरोनो एक पोषाक]
 [फा.कुलाह+कबा]; जुओ कबाहि
कुलंछणु गुर्जरा. खराब लांछन, [एब] (सं.
 कुलांछन)
कुलाचल नेमिछं. लावल. ए नामनो
 पौराणिक पर्वत [सं.]
कुलाहल दशस्कं(१). रुस्तस. कोलाहल
कुलिवट अभिऊ. कुळवट, कुलीनता (सं.
 कुल+वर्त्स); जुओ कुलवट
कुली अभिऊ. आरारा. गुर्जरा. *विमप्र.
 हरिवि. कळी (सं.कलिका)
कुली *वसंवि(ब्रा). [*कूला, *नितंब,

*थापा] [दि.कुल]; जुओ कूलीय
 कुडी वीसरा. कुळ, वंश
 कुलीक *जिनरा. [कलंक, लांछन]
 कुलडड वीसरा. कूलडी, नानुं वासण (दि.
 कुलड)
 कुश-अग्र ऋषिरा. डाभ - एक घास -
 नी अणी (सं.)
 कुशम प्राचीफा. फूल (सं.कुसुम)
 कुशलीखेम कामा(शा). क्षेमकुशळ
 कुशोभो नलरा. शोभानो अभाव, अपकीर्ति
 कुष्ट कादं(ध्रु). उपलेट, [कोठुं, एक
 करियाणुं]; [कोढ]; [श्लिष्ट शब्द]
 [सं.कुष्ठ]
 कुटी ऋषिरा. पंचवा. कोढियो (सं.कुष्ठिन्)
 कुस आरारा. कुश, एक प्रकारनुं घास
 कुसइ उक्तिर. रुप, आक्रंद करे (सं.
 क्रोशति)
 कुसका प्रेमाका. फोतरां [दि.कुक्षुस]
 कुसणइ उक्तिर. कसणे, [दाळभात वगेरे]
 चोळे [दि.कुसण परधी]
 कुसलखेभि आरारा. क्षेमकुशळ
 कुसहिज सिंहा(म). अनुदारता, कृपणता;
 जुओ सहिज
 कुसा षडाबा. नाना सळिया जेवा टुकडाओ
 कुसाटि आरारा. खोटो सोदो
 कुसि उक्तिर. दोरडी, लगाम (सं.कुशा)
 कुसुधउ गुर्जरा. अमंगल (सं.कु+शुद्ध)
 कुसुमचय लावल. पुष्पोनो समूह [सं.]
 कुसुमबाण तेरका. [कुसुम जेनां बाण छे
 ते] कामदेव (सं.)

कुसुमायुध वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). कुसुम जेनां शस्त्र छे ते
 कामदेव (सं.)
 कुसुंब प्रेमाका. कसुंबो, [*पीतांबर - नीचेनुं
 वस्त्र]
 कुसुंभ कांद(शा). कसुंबल - राता रंगनुं
 (सं.कौसुंभ)
 कुसूत वीसरा. खराब गोठवण, खराब रचना
 (सं.कुसूत्र)
 कुहइ उक्तिर. कोहे, सडी जाय, नाश पामे
 (सं.कुथ्यति)
 कुहका आरारा. कुहु कुहु अवाज
 कुहणी उक्तिर. वीसरा. षडाबा. कोणी
 (सं.कफोणि)
 कुहरिया *वसंफा. *वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 कोयलना अवाजथी गुंजी ऊठ्या (प्रा.
 कुहुरिअ)
 कुहाडि (मत्थइ भागी कुहाडि) नेमिछं. माथे
 अतिशय दुःख नाख्यां
 कुहिउं उक्तिर. शीलक. षडाबा. कोहेलुं,
 सडी गयेलुं, वासी (सं.कुथितम्)
 कुहु नलाख्या. कडो (सं.कथय)
 कुहुतग कर्पूम. आश्चर्य, [मनोविनोद] (सं.
 कौतुक); जुओ कउतिग
 कुहुने कादं(शा). कोने
 कुहुंनइ ऋषिरा. कोईने
 कुहे नलाख्या. कोई (सं.कः अपि)
 कुहिन नलाख्या. कोने
 कुंअर उक्तिर. गुर्जरा. कुमार, राजकुमार
 कुंअलउं उक्तिर. प्राचीफा. लावल. कोमल,

નાજુક; વિમપ્ર. કોમઠ, નમ્ર
કુંઅર ઉત્તિર. કુમારી
કુંઆરિ આરા(વ). કુંવાર, કુંવારપાટું (સં.
 કુમારી)
કુંઆરિ, કુંઆરી ઉત્તિર. **ગુર્જરા**. કુમારી
કુંકડતી ઇતિકા. કુંકુમપત્રિકા
કુંકણ નલરા. નેમિછં. એક દેશ, કોંકણ;
 કેઢાની એક જાત સૂચવતું વિશેષણ
 [કોંકણના ?]
કુંકણ આરા(વ). રાતું કમઢ (દિ.)
કુંકણા હમ્મીપ્ર. ઉત્તમ ઘોડાની એક જાત,
 [કોંકણના]
કુંકમરોલ ઋષિરા. *વિમપ્ર. મંગલ માટે
 જ્યાં કંકુ રેલાવેલું હોય તે, [કંકુનો
 છંટકાવ]
કુંકાવટી દશસ્કં(૧). કંકાવટી
કુંકુમધોલ વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). કેસર
 [કંકુ] ઘોઢેલું પાણી, કંકુનો રગડો
 [સં.કુંકુમ+પ્રા.ધોલ]
કુંકૂ ઉત્તિર. કંકુ (સં.કુંકુમ); જુઓ કૂંકમ
કુંચ, કુંચ અંવરા. પ્રાચીસં. *વિમપ્ર. દાઢી;
 દાઢી-મૂછ [સં.કૂચી]; જુઓ મૂછકૂચ
કુંચકી પ્રાચીપ્રા. કાંચકી (સં.કંચુકી)
કુંચુકિડ (કંચુકિડ) *ગુર્જરા. [-નું બહાર
 પહેર્યું છે એવો, -ના આવરણવાળો];
 જુઓ કંચુકિડ
કુંજર નરકા. પ્રેમાકા. વીસરા. હાથી (સં.);
 જુઓ કુજર
કુંજર-શૌચપણું અઘાકા. (હાથી નહાવાના
 શોષીન હોય છે, છતાં મેલા દેખાય છે

તે પરથી) મિથ્યા બાહ્યાચાર
કુંઝીબાલ અઘાકા. ફ્લેમિંગો કે બગલા જેવા
 એક પક્ષીનાં બચાં, [કુંઝડીનાં બચાં]
કુંઠસત્ર ઉત્તિર. કુંઠિત - ઘૂંટું શસ્ત્ર (સં.
 કુંઠં શસ્ત્રમ)
કુંડલ, કુંડલ તેરકા. નરકા-૨. પ્રેમાકા.
 લાવલ. વસંપ્રા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા).
 હમ્મીપ્ર. કાનનું આપૂષણ
કુંડલી દશસ્કં(૨). પ્રેમાકા. કુંડાલું -
 ગૂંચલું વઢેલાં શીંગડાંવાળી
કુંડલું નલાહ્યા. કૂંડાલું, [ગૂંચલું] (સં.
 કુંડલકમ)
કુંડી જુઓ કુંડી
કુંડે ચડવું [કૂડે ચડવું] પ્રેમાકા. તડાઈમાં
 દાવપેચ खेलવા; જુઓ કૂડે ચડવું
કુંડે ફરે [કૂડે ફરે] પ્રેમાકા. દાવપેચ खेले
કુંઢ ઉત્તિર. મંદ, મૂર્ખ, આઢસુ (સં.કુંઢમ)
કુંઢગોઠિ ઉત્તિર. મૂર્ખાઓની મંડલી (સં.કુંઢ-
 ગોષ્ઠી)
કુંઢલી જુઓ કૂંઢલી
કુંળ જુઓ કુંળ
કુંતલ રુસ્તસ. ઘોડા (ડ.કોતલ) [તુ.
 કુતલ]; જુઓ કોતલ
કુંતાર દશસ્કં(૨). પ્રેમાકા. મહાવત [*સં.
 કુંત પરથી]
કુંથુયા ષડાવા. એક નાનકડું જીવડું [પ્રા.
 કુંથુ]
કુંવ તેરકા. મોગરો (સં.)
કુંવકુસુમ વસંપ્રા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા).
 કસ્તૂરી મોગરો (સં.)

कुंवण नलाख्या. कुंदन, सोनुं
 कुंब हरिवि. कंबु, शंख
 कुंभकर्णना उपासी प्रेमाका. [कुंभकर्णना
 उपासक], कुंभकर्ण जेवा ऊंघणशी
 कुंभी उक्तिर. घडो - धान्यनुं एक माप
 (सं.)
 कुंभीय गुर्जरा. हाथी (सं.कुंभिन)
 कुंमख रुस्तस. कुमक, [मदद], [सहायता
 अर्थे मोकलेली सेना]
 कुमारउ (कुमारउ सोनउ) उक्तिर. शुद्ध
 सोनुं (सं.कुमार सुवर्णम)
 कुंयर विकरा. कुंवर, कुमार
 कुंयरी गुर्जरा. कुंवरी, राजकुंवरी
 कुंयारी आरारा. कुंवारी
 कूअडा हम्मीप्र. कूवा [सं.कूप]
 कूआकंठइ उक्तिर. कूवाकांठे (सं.कूपकंठे)
 कूड, कूए अभिऊ. उपबा. गुर्जरा. कूवामां
 कूड जुओ कुउ
 कूओ प्राचीफा. वहाणनो एक भाग,
 कूवाथंम (सं.कूप)
 कूकइ उक्तिर. बोलावे [सं.कु. प्रा.कुक्क];
 जुओ कुकतु, कूकूड, कोक-
 कूकट अखाका. दंभ, [कपट, जूठ, मिथ्या]
 कूकर उक्तिर. विक्रच. षष्ठिप्र. कूतरो (सं.
 कुकुर)
 कूकस अखाका. अखाछ. नलरा. वीसरा.
 सिंहा(म). कुशका, फोतरां (दि.कुकुस)
 कूका उक्तिर. तीव्र स्पृह, उत्कंठा
 कूकूड प्रधुवु. कू कू एम अवाज करे,
 [बडबडे, दुःखनो अवाज करे] [सं.कु.

प्रा.कुक्क]; जुओ कूकइ
 कूखडी नेमिछं. कूख, उदर (सं.कुसि)
 कूछ जुओ मूछकूछ
 कूट अखाछ. कूडी, [भूडी, खोटी] (सं.)
 कूटजानी अखाछ. कूडभयों ज्ञानी, [मिथ्या-
 ज्ञानी]
 कूटणउ उक्तिर. कूटणुं, कूटवुं ते (सं.
 कुडनम)
 कूटणी वीसरा. वेश्यानी दूती - दलाल
 (सं.कुडिनी)
 कूटतारुड षडाबा. खोटां वजनियां मूकवां
 कूटिबइ उपबा. कूटवामां, मारवामां (सं.
 कुड)
 कूड अखाका. उक्तिर. उपबा. गुर्जरा.
 नरका. नलाख्या. नेमिछं. लावत.
 विराप. *वीसरा. कपट, छल, प्रपंच
 (सं.कूट); जिनरा. *मिथ्या, [*खोडुं],
 [*कपट]
 कूडउं उपबा. षडाबा. असत्यमय, जूठ
 कूडकमाइ (कूड कमाइ) *नेमिछं. [कपट
 करे]; जुओ कमाइ
 कूडकला आरारा. छलकपटनी कळा (सं.
 कूटकला)
 कूडछी उक्तिर. कडछी [दि.कडच्छु]
 कूडाबोलउ उपबा. खोटाबोली
 कूडी षडाबा. चामडानी कुप्पी; जुओ कुडी
 कूडीउ गुर्जरा. कपट करनार (सं.कूटिक)
 कूडी कूडी नरका. *खोटी, [*नकामी,
 *अमथी]
 कूडं आरारा. कपटी, बनावटी (सं.कूट);

અભિઝ. પ્રેમાકા. કપટયુક્ત, [ખોટું, ધરાવ]; *નલાહ્યા. [ખોટું]; જુઓ કુંડે
 કૂડે ચડવું દશસ્કં(૧). લડાઈમાં દાવપેચ
 ચેલવા; જુઓ કુંડે ચડવું
 કૂડે ફરે જુઓ કુંડે ફરે
 કૂળ ઉપવા. કોણ; જુઓ કુળ
 કૃતિ *ષડાવા. [અક પ્રકારની મધમાઝી]
 [દિ.કૃતિકા]
 કૃતિર, કૃતિરડ આનંસ. વિક્રચ. ષડાવા.
 ષટ્પ્ર. કૃતરો (સં.કુકુર; પ્રા.*કૃતુર)
 [દિ.કૃત્તી]
 કૂપડ ઉત્તિર. કોપે, ગુસ્સો કરે (સં.કુપ્યતિ)
 કૂપચક્ર અઢેગી. કૂવાનો રેંટ [સં.]
 કૂપલ, કૂપલ ગુર્જરા. વીસરા. કૂપલ
 (સં.કુડ્મલ)
 કૂમાર ગુર્જરા. કુંમાર (સં.કુંભકાર)
 કૂયા આરાસ. ષડાવા. કૂવા (સં.કૂપ)
 કૂર ગુર્જરા. કૂર, [નિર્દય]
 કૂર જુઓ કુર
 કૂરી પ્રેમાકા. કૂર, ખાત, રાંધેલા ખાત
 કૂર્મ આરાસ. કાચબો (સં.)
 કૂલડ ઉપવા. [કૂલું], અવિકસિત, [પોચું]
 (સં.કોમલકમ)
 કૂલ-શરો ચંદ્રવા. ?, [*કુલના પ્રવાહરૂપ,
 *કુલને આગલ લઈ જનાર]
 કૂલિરિ સિંહા(મ). ધી-ગોઠ સાથે ચોઢેલો
 બાજરીનો લોટ, કુલેર (દિ.કુલ્હરી)
 કૂલીય *ગુર્જરા. [*કૂલા, *નિતંબ, *થાપા]
 [દિ.કુલ]; જુઓ કુલી
 કૂલુ ગુર્જરા. કાંઠો (સં.કૂલ)

કૂલેરા જુઓ વેલાકૂલે
 કૂલ્લ ઉત્તિર. નહેર, ધાઈ (સં.કુલ્યા)
 કૂલ ગુર્જરા. કૃપાચાર્ય
 કૂલડડ ઉત્તિર. ગાડા વગેરેનો આગલનો
 માગ, ધૂસરીનું લાકડું (સં.કૂલરઃ)
 કૂલડિય તેરકા. પ્રાચીપા. પ્રાચીસં. નાનો
 કૂલો, કૂઈ (સં.કૂપિકા)
 કૂશકે નરકા. ફોતરામાં
 કૂંઅર નલાહ્યા. રાજપુત્ર [કુંવર, દીકરો]
 (સં.કુમાર); નેમિઢ. કુંવર
 કૂંઅલડ ઉત્તિર. વસંવિ. કૂલું, સુકુમાર
 (સં.કોમલ)
 કૂંકમ, કૂંકું વીસરા. કંકુ (સં.કુંકુમ);
 જુઓ કુંકુ
 કૂંકૂય ગુર્જરા. કુંકુમ
 કૂંચ જુઓ કુંચ
 કૂંઢલી (કુંઢલી) ઉત્તિર. વર્તુલાકાર શિંગડા-
 વાઢી (સં.કુંડલિતશૃંગી)
 કૂંળ ગુર્જરા. કોણ (સં.ક: પુનઃ); જુઓ
 કુળ
 કૂંપલી પ્રેમપ. કુપ્પી, [ધામડાની શીશી]
 કૂંપી વીસરા. શીશી, ચામડાનું સાંકડા મોનું
 પાત્ર [સં.કુતુપ]
 *કૂપુ [કૂંપુ] *અભિઝ. [માથા પરનો ફૂલનો
 અક શણગાર, શહેરો] [દિ.કૂંપા]
 કૂંમટ ઉત્તિર. કુબ્જકંટક, [*ગોરડિયો
 બાવઢ, *અક કાંટાઢી વનસ્પતિ જેનાં
 ફઢનાં બી શાકમાં વપરાય ઢે] [રા.
 કૂંમટો]
 કૂંમી ઉત્તિર. ધાંમલા નીચેની પથ્થર અથવા

लाकडानी बेसणी (सं.कुम्भी)
 कूभी गुर्जरा. षडाबा. नानो घडो (सं. कुम्भिका)
 कूयार ऐतिरा. गुर्जरा. कुंवर, राजकुंवर (सं. कुमार)
 कूयार गुर्जरा. विराप. कुंवरी, राजकुंवरी (सं.कुमारिका)
 कूयारपणई नेमिछं. कुमारवस्थामां, [युव-राजपद पहेलांनी अवस्थामां]
 कूयार गुर्जरा. राजकुंवर (सं.कुमार)
 कूयारि गुर्जरा. राजकुंवरी (सं.कुमारिका)
 कूयारी गुर्जरा. कुंवारी (सं.कुमारिका)
 कूली ऋषिरा. कुमळी, सुवाळी (सं.कोमल)
 कूवळउ वीसरा. कूणुं, नाजुक (सं.कोमल)
 कृतमअकृतम दशत्कं(१). कर्तुम् अकर्तुम्, करवानुं ने नष्ट करवानुं
 कृत श्येन कांद(शा). ऊजळो सत्ययुग (सं.)
 कृतांत आरारा. प्रेमाका. यमदेव, काळ-देवता (सं.)
 कृत्या गुर्जरा. मारणकर्म माटे आराधाती देवी (सं.)
 कृपणई आरारा. कृपणता, लोभ; लावल. कृपणपणुं, कंजूसई, [दरिद्रता, लघुता]
 कृपागुरु प्राचीफा. कृपानिधान (सं.कृपा-कर)
 कृपागुरु गुर्जरा. गुरु कृपाचार्य
 कृपाण वसंफा. वसंवि(ब्रा). तरवार (सं.); जुओ किशलकृपाण
 कृपाणपाणि गुर्जरा. हाथमां तलवार धारण करनार (सं.)

कृपाणी लावल. तरवार [सं.कृपाण+ई]
 कृशतणुं ऋषिरा. दुर्बळ, सूकुं शरीर [जेनुं छे एवी स्त्री] (सं.कृशतनु)
 कृशि-कटी कादं(शा). पातळी केडवाळी (सं.कृश-कटी)
 कृष्ण-भगां अभिऊ. कृष्णायी भागेलां [के पराजित] [सं.कृष्ण+भग्न]
 कृष्णागर, कृष्णागुरु आरारा(व). ऋषिरा. नरका. नरप(द). नेमिछं. प्रेमाका. काळुं अगुरु
 के उषाह. नरप(द). नलरा. विमप्र. षडाबा. कोई, केटलाक, कया (सं.कः, के)
 के (जदुपतिके) चतुचा. (जदुपति) पासे; जुओ तमके, माहावके, राधाजीके
 केड, केई आनस्त. आरारा. गुर्जरा. "देवरा. केटलाय (सं.के अपि)
 केई जुओ केड
 केई केई प्रेमाका. कईकई, केटली
 केडर गुर्जरा. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). केयूर, बाजुबंध, कडां
 केकणो (कीकणो) मदमो. छंदविशेष
 केकाण, केकांण गुर्जरा. नलरा. प्राचीसं. प्रेमाका. मदमो. रुस्तस. ललिरा. विकरा. वीसरा. कयकान प्रदेशना घोडा
 केकि, केकिय ऋषिरा. गुर्जरा. केका करे ते, मोर (सं.केकिन)
 केटिलि नलाख्या. केटलेक (सं.कियत्+तुल्यकम्)
 केड जिनरा. नरका. प्रेमाका. केडो, पीछो, [केडे, पाछळ] [सं.कटि]

केडइ गुर्जरा. जिनरा. रूपच. षडाबा. पाछळ
(सं.कटि); गुर्जरा. पछीथी

केडउ करइ प्राचीसं. पीछो करे
केडाइतपणउं षष्टिप्र. अनुयायीपणुं
केडावेड वेताप. वाराफरती, [*केडाकेड,
*पाछळपाछळ]

केडि नलाख्या. केड, पूंठ, [पछी] (सं.
कटि); अंबरा. नेमिछं. प्रबोप्र. केडो,
[पीछो]; ललिरा. केडे, पाछळ

केडिलु षष्टिप्र. पाछळनो
केण कामा(त्रि). कहेवापणुं, [लोकापवाद]
[सं.कथन, प्रा.कहण]

केण आरारा. शा माटे, [कया कारणथी]
[सं.केन]

केणइ आरारा. कया; ऐतिरा. कोईए;
लावल. कोणे; कोईए

केणइ गान आरारा. कई विसातमां; जुओ
किण गानइ

केणी आरारा. कई
केत उक्तिर. हरिवि. केतु, एक ग्रह;
कादं(शा). भूतप्रेत (सं.केतु)

केतइ ऋषिरा. केटलेक [सं.कैयत्तिक]

केतन गुर्जरा. चिह्न (सं.); वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). ध्वज, चिह्न (सं.)

केतलउं आनंस्त. उक्तिर. उपबा. जिनरा.
नलरा. षडाबा. केटलुं [सं.कियत्+
तुल्यम्]

केतलाएक आनंस्त. उपबा. केटलाक
केती वार षडाबा. केटलीये वार, वारंवार
(सं.कैयत्तिक वार)

केतु *वसंफा. वसंवि(ल). वसंवि(ब्रा).

धूमकेतु (सं.)

केतुकि वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा).
केतकीनो छोड

केतुं अभिऊ. आरारा. ऋषिरा. गुर्जरा.
नेमिछं. प्रद्यु. मदमो. लावल. केटलुं,
केटलुंक [सं.कैयत्तिक]

केथउं गुर्जरा. *क्यांय [अप.केत्यु],
[*निरर्थक, *मिथ्या] [सं.कदर्थ, प्रा.
कयत्य]

केथि आरारा. *क्यां, [क्यांय] [अप.केत्यु]

केवार उक्तिर. क्यारो (सं.)

केनी नरका. कोईनी

केर दशस्कं(१). प्रेमाका. केरडां, केरडांनुं
अथाणुं [सं.करीर]

केरुं अखाका. ऋषिरा. लावल. केरुं, तणुं
केल, केलि अखाका. नरका. प्रेमक्रीडा,
कामक्रीडा [सं.केलि]

केलवइ *अंबरा. आरारा. ऋषिरा. *नलरा.
प्राचीफा. *विक्रा. करे, बनावे, [उत्पन्न
करे, तैयार करे, घडे, सज्ज करे, रचे,
सर्जन करे] [दि.केलाय]

केलवण *नलरा. [रचना, उत्पत्ति]

केलि नरका-२. गुर्जरा. वसंफा. वसंवि(ब्रा).
रतिक्रीडा (सं.); जुओ केल

केलि, केळि आरारा. उक्तिर. नलरा. केळ
(सं.कदली); वीसरा. केळ, केळुं
केलिहरां विक्रा. कदलीगृह, [केळनो रचेलो
मंडप]; जुओ केलीहर

केली नरका. प्रेमक्रीडा [सं.]

केलीशुक ऋषिरा. रमतनो [मनोविनोद
माटे पाळेलो] पोपट (सं.)

केलीहर गुर्जरा. केळनो रवेलो मंडप (सं. कदलीगृह); जुओ केलिहरां

केले आखाका. केलिमां, [क्रीडामां]

केव *नलाख्या. [केमेय] [अप.केम्ब]

केवओ चारफा. केमेय (अप.केवं)

केवड आरारा(व). केवडो (सं.केतकी)

केवडियालउ प्राचीसं. केतकीयुक्त, [केवडा-ना फूलनो बनेलो]

केवडी आरारा(व). गुर्जरा. केवडो (सं. केतकी)

केवडी *चारफा. [केटली, केवी]

केवडीआलउ गुर्जरा. केवडाना फूलनुं बनेलुं

केवल नलरा. प्राचीफा. सर्वश्रेष्ठ ज्ञान, सर्वज्ञता, केवलज्ञान

केवलउं उपवा. मात्र; [कशा विशेष अर्थ विना]; वृथा

केवलकमला लावल. केवलज्ञानरूपी लक्ष्मी [सं.]

केवलन्यान, केवलज्ञान ऋषिरा. गुर्जरा.

प्राचीफा. सर्व पदार्थोनुं ज्ञान, सर्वज्ञता

केवलनाणी गुर्जरा. केवळज्ञानी, [सर्वज्ञ]

केवलनाणुं गुर्जरा. प्राचीफा. केवळज्ञान, [सर्वज्ञता]

केवललच्छी नेमिछं. केवलज्ञानरूपी लक्ष्मी

केवलि, केवली गुर्जरा. नलरा. प्राचीफा. केवळज्ञानी, सर्वज्ञ

केवि, केवी उषाह. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं.

प्राचीफा. कोई, केटलाक (सं.के अपि)

केशी *प्रेमाका. [केशवाळीवाळा, घोडा] (सं.),

केशु दशस्कं(१). प्रेमाका. केसूडां (सं. किंशुक) [सं.कैशुक]

केशुं प्रेमाका. केवुं [सं.कीदृश]

केशुं नरका. कोनी साथे

केसर आरारा. केसरी, सिंह

केसर वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.

वसंवि(ब्रा). पुष्परज, फूलनां तंतु

केसर गुर्जरा. वसंफा. वसंफा(ल).

वसंवि(ब्रा). बकुलवृक्ष (सं.)

केसरमुकुल वसंवि. वसंवि(ब्रा). बकुलनी कळीओ (सं.)

केसरयालां गुर्जरा. केसररंगी, [केसर छांटलां - युद्धनी तैयारी रूपे]

केसर-लंक, केसर-लंकी हम्मीप्र. सिंह जेवी पातळी कमरवाळी [सं.केसरि+दे.लंक]

केसर-सटा लावल. केसरीना जेवी केशवाळी जेनी छे ते

केसरी-कटे प्रेमाका. केसरी - सिंह जेवी पातळी कटिए - कमर उपर

केसरी-लंकी नरका. सिंहना जेवी पातळी कमरवाळी; जुओ करी-लंकनी

केसु, केसुअ, केसुय, केसू, केसूअ, केसूय आरारा(व). उत्तिर. केसूडो, केसूडानां

फूल (सं.किंशुक) [सं.कैशुक]

केसु-वरणा देवरा. केसूडाना रंगना

केह गुर्जरा. केटलाक, कोई (सं.के खलु); अभिऊ. आरारा. कोण

केहइ *ऋषिरा. [कया]; गुर्जरा. कोईक

केहउ आरारा. विमप्र. केवो

केहर, केहरि जिनरा. प्राचीफा. सिंह (सं. केसरी)

केहवी ऋषिरा. केवी (*सं.कीदृशी)
 केहि नलाख्या. कहे (सं.कथय)
 केहिइं आरारा. कया
 केही चित्तसं. कई
 केही चित्तसं. कहे
 केहुं अखाका. अभिऊ. आनंस्त. आरारा.
 कादं(शा). जिनरा. नरका. नलाख्या.
 प्रबोप्र. प्राचीसं. प्रेमाका. विमप्र.
 शीलक. कयुं, केवुं (*सं.कीदृश/किम्)
 केहे चित्तसं. मदमो. के, [अथवा]
 केहेने चित्तसं. शेने; कोईने
 केहेने चित्तसं. कने, पासे, साक्षात्
 केहेनो अखाका. प्रेमाका. [केनो], कोनो
 केह्या वाग्भवा. कया
 केंगार प्राचीफा. मोरनो केकारव
 कैट *प्रबोप्र. [कीटस्थान, गंदुं - अपवित्र
 स्थान] (सं.)
 कैतव प्रेमाका. कपटी, जुगारी (सं.)
 कैही मदमो. क्याय, क्याय
 कैहीइ नलाख्या. क्याय पण
 कैव्रव्य जुओ द्रव्य
 कोइयउ वीसरा. (आंखनो) खूणो, [डोळो]
 कोइल, कोइला, कोइलि, कोइली आरारा.
 ऐतिरा. उक्तिर. गुर्जरा. तेरका. नलरा.
 प्राचीफा. लावल. वसंफा. वसंफा(ल).
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). विराप. कोयल
 (नर/मादा) (सं.कोकिल)
 कोउ दशस्कं(१). कोई [सं.कः]
 कोउ शृंगामं. (अडायानो) अग्नि (दे.
 कोउआ)

कोक आरारा. देडकी (सं.); हरिवि.
 चक्रवाक (सं.); मदमो. कोकशास्त्र
 कोक- वीसरा. बोलाववुं (सं. *कुक्ति; प्रा.
 कोक-); जुओ कूकइ
 कोककला नरका. प्रेमशास्त्र, [कामकळा]
 [सं.]
 कोक-गत नरका. प्रेमनी रीत, [कामभोगनी
 रीत]
 कोकील मदमो. एक लुटारु जातिनो पुरुष
 कोकोला (कोकोला *बिणि) [कोकोला-
 गिणि] *प्राचीफा. [अडायानो अग्नि]
 [सं.कुकूलाग्नि]
 कोट *नरका. [*मुश्केलीए, *मांडमांड]
 [दे.कोट्टी=स्खलना, भूल]
 कोट अभिऊ. कादं(शा). गुर्जरा. डोक,
 गरदन (सं.)
 कोट, कोट्य अखाका. कामा(त्रि).
 कामा(शा). चतुचा. नरका. प्रेमाका.
 कोटि, करोड, [असंख्य]; जुओ
 कामकोट
 कोटडउं उक्तिर. कोट, किल्लो (सं.कोट्ट)
 कोटडी ० नरका. डोकमां पहेरवानुं एक
 आभूषण
 कोटवाल उक्तिर. पंचवा. कोटनो - शहेर
 के गामनो बंदोबस्त राखनार अमलदार,
 नगररक्षक (सं.कोट्ट+पाल)
 कोटानकोट, कोटनकोटी नरका. प्रेमाका.
 करोडो, [असंख्य]
 कोटान्तर कामा(शा). [कोटकोटान्तर],
 करोडो, [असंख्य]
 कोटि प्रेमाका. प्रकार (सं.)

कोटिद्वं आरा. कोटे, गळे (दि.कोट्टा)
कोटिक कामा(त्रि). उत्तम, अपूर्व (सं.);
दशस्कं(१). नरका. करोड जेटला,
[असंख्य]

कोटिध्वज, कोटीध्वज, कोटीध्वज अंबरा.
नरका. प्रेमाका. विक्ररा. करोडपति,
(करोडाधिपतिनी निशानी तरीके मकान
उपर धजा फरकती); *अंबरा. [करोडा-
धिपतिनी निशानीरूप धजावाळो
(महेल)] [सं.]

कोटिया नरका. करोडो, [असंख्य]
कोटि ऐतिरा. कोटे, गळे
कोटी *अखाका. [विकल्प, जोड, समान]
[सं.]

कोटी नेमिछं. करोड, [विपुल]
कोटीक मदयो. कोटि, करोड
कोटीध्वज, कोटीध्वज जुओ कोटिध्वज
कोटीर आनस्त. ऐतिका. मुगट समान,
अग्रणी, श्रेष्ठ (सं.)

कोटीलउ उक्तिर. हथोडो, मोगरी (सं.कुट्ट
परथी) [दि.कोटिल्ल]

कोट्ट षडाबा. कोट, गढ [दि.]

कोट्य जुओ कोट

कोट्य कोटा अखाका. अनेक प्रकारना,
[असंख्य]

कोठउ उक्तिर. [*कोठो - धान्य भरवानुं
मोटुं पात्र, *ओरडो, *अटारी, *पेट]
(सं.कोष्ठकः)

कोठी प्रेमाका. पेढी [सं.कोष्ठिका]

कोठीभडउ उक्तिर. कोठीबडुं [सं.कपित्थ
परथी]

कोठीवाल प्रेमाका. पेढीनो मालिक [सं.
कोष्ठिका+पाल]

कोड देवरा. हरिख्या. करोड, [असंख्य]
(सं.कोटि)

कोड *अखाका. [*कूड, *मिथ्या,
*अभिलाषा]

कोडणु प्रबोध. धनुष, कामटुं (सं.कोदंड)
कोडाकोडि अंबरा. उपबा. गुर्जरा. तेरका.
करोड गुण्या करोड, [असंख्य] (सं.
कोटाकोटि)

कोडि अभिऊ. आरा. ऐतिरा. उक्तिर.
उपबा. उषाह. कादं(ध्रु). कादं(शा).
गुर्जरा. नलरा. नलाख्या. नेमिछं.
लावल. विक्ररा. विराप. वीसरा. शृंगामं.
षडाबा. षष्टिप्र. कोटि, करोड,
[असंख्य]

कोडि *ऐतिका. [कोड, होंश, अभिलाष];
गुर्जरा. कोडपूर्वक, होंशपूर्वक (*सं.
कौतुक, दे.कुड)

कोडि(कोडि सिला) *नेमिछं. [कोटिशिला,
कोटि लोकोथी उपाडाय तेवी - भारे
- शिला]; जुओ कोडिसिला

कोडिगुणउ उपबा. करोड गणो

कोडिमउ उक्तिर. करोडमो (सं.कोटितमः)

कोडिसिला लावल. जैन श्रुति अनुसार
सिद्धोए जेना उपर बेसीने तप करी
मुक्ति मेळवी हती एवी शिला, [(अही)
कोटि लोकोथी उपाडाय तेवी - भारे
- शिला]; जुओ कोडि

कोडी प्रेमाका. वीसनी संख्या

कोडी चतुचा. कोटि, अनेक

कोडी (कोडी तणुं) चतुचा. [कोडी जेटलुं],
जरा जेटलुं

कोडीधज, कोडीधज ऐतिका. रूपच. करोड-
पति, [कोटि धननी निशानी तरीके जेना
निवास पर धजा फरके छे ते] [सं.कोटि-
धज]

कोडो लावल. कोड, [अभिलाष], होंश
[दि.कुड]

कोड्य अखाका. करोड, [असंख्य]

कोठ आरारा. कपट

कोणे (कोणे करी) षडाबा. खूणो काढीने

कोतर नलाख्या. दर (सं.*कोटर)

कोतल प्राचीका. प्रेमप. सवारी माटेनो खास
घोडो [उ.; तु.कुतल]; जुओ कुंतल

कोतिल ऐतिका. कोतल, [खास सवारीनो
घोडो]

कोदंड गुर्जरा. प्रेमाका. धनुष (सं.)

कोदिरा ऋषिरा. कोदरा, [एक हलकुं
अनाज] (सं.कोद्रव)

कोपति *प्रबोप्र. [कोपते, कोया त्यारे]

कोपातर देवरा. क्रोधाचमान (सं.कोपातुर)

कोपीन प्रेमाका. कौपीन, लंगोटी; जुओ
कौपीन

कोमास षडाबा. अडद (सं.कुल्माष)

कोयलडा प्रेमाका. कोलसा (दि.कोइला)

कोरक गुर्जरा. कूपळ (सं.)

कोरडी* अभिऊ. [वीसनीकेकरोडनीसंख्या]

कोरडइ लावल. कोरा (मन) वडे

कोरुं चित्तसं. प्रेमाका. कोरुं, भीजाया
विनानुं

कोरुड विमप्र. न चड्या होय तेवा दाणा

कोरण आरारा. कोरवुं ते, कोतरणी, शिल्प

कोरण अखाका. दशस्कं(१). दशस्कं(२).

प्राचीफा. प्रेमाका. धूळनी आंधी,
वंटोळियो

कोरण बाई जुओ रणवाइं

कोरंग कामा(त्रि). दशस्कं(२). प्रेमाका.

कुरंग, हरण

कोरिउ वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). कोर्यो,

छेद्यो, भेद्यो (सं.कोरित)

कोरियउ उक्तिर. कंडारेलुं, चीतरेलुं (सं.
कोरितम्)

कोरिबउ उक्तिर. कोरवुं ते, कोतरवुं ते,
कापवुं ते

कोलंबो, कोळंबो नरका. वृक्षनी डाळीनो
नमेलो अग्र भाग, [डाळी]

कोलिक सम्यचो. करोळियो

कोलिका-जालक षडाबा. करोळियानुं जाळुं
(सं.कौलिक+जाल)

कोली, कोळी दशस्कं(१). दशस्कं(२).

प्रेमाका. कवली, कपिला, [बदामी
रंगनी], वाछडुं बताव्या विना दोहवा
देती गाय

कोविलडी प्राचीसं. कोकिला, [कोयल]

कोश प्रेमाका. न्यान (सं.)

कोशीशां दशस्कं(२). कांगरा [सं.कपि-
शीर्षक]

कोस उक्तिर. प्रेमाका. एक गाउ(त्रण
किलोमिटर)नुं अंतर (सं.क्रोश)

कोसंब प्रेमाका. कसुंबानो लाल रंग [सं.
कौसंभ]

कोसीरीआ मदमो. करकसरिया
 कोसीस, कोसीसां ऐतिरा. प्रद्युचु. प्राचीफा.
 प्रेमाका. विक्ररा. कोट उपरना कांगरा
 (सं.कपिशीर्षक); जुओ कउसीसउ
 कोसींउ उक्तिर. रेशमनो कीडो, एनुं
 कोकडुं [*सं.कोशस्थः]
 कोसेर कस्तुवा. करकसर
 कोसेरीआ मदमो. करकसरिया
 कोह प्रद्युचु. क्रोध
 कोहग्नि गुर्जरा. क्रोधाग्निथी
 कोहलउ उक्तिर. कोलुं (सं.कूष्माण्ड)
 कोहलुं वेताप. सिंहा(शा). ढाल
 कोहली उक्तिर. कोळी, कोळानी वेल
 कोहाइय जिनरा. क्रोधादिक
 कोही चित्तसं. सडीने
 कोहो चित्तसं. कोण
 कौअचि ऋषिरा. कौवच नामनी वनस्पति
 कौतग मदमो. कौतुक, [कुतूहल]; जुओ
 कउतिग
 कौतिक, कौतीक दशस्कं(१). दशस्कं(२).
 प्रेमाका. कौतुक, आश्चर्यकारक वर्तन;
 मजाक, विनोद
 कौतुक प्रेमाका. आश्चर्य, मजाक, विनोद
 कौपीन (कोपीन) *कादं(ध्रु). [लंगोट] [सं.]
 कौमोदी मदमो. सिद्धांतकौमुदी [ए नामनो
 व्याकरणग्रंथ]
 क्यउं जुओ किउ
 क्यरपी मदमो. कृपण; जुओ करपी
 क्यर्ण चित्तसं. किरण
 क्यवराज ऐतिरा. कविराज, कवि

क्यहीं प्रेमाका. क्यां; जुओ कही
 क्यंनर-मिथुनकादं(शा). किंनर पति-पत्नीनुं
 जोडुं (सं.किंनर-मिथुन)
 क्याहइं गुर्जरा. क्यांय
 क्याहारि कादं(शा). क्यारेक
 क्याहार्यै रुस्तस. क्यारे
 क्यांथो प्रेमाका. क्यांथी
 क्युं आरारा. कई; केम
 क्रडा सिंहा(म). क्रीडा
 क्रत मदमो. कृत्य
 क्रतव्य प्रेमाका. कर्तव्य, कार्य
 क्रत्य चित्तसं. क्रियाकारिता, प्रवृत्ति
 क्रपी मदमो. कृपण; जुओ करपी
 क्रम चित्तसं. कर्म
 क्रमइ उक्तिर. चाले (सं.क्रामति) [सं.क्रमते]
 क्रमि *ऐतिका. [पदवीए]
 क्रमु गुर्जरा. कर्म[बंधन], [भाग्य]
 क्रयाणउं उक्तिर. षडाबा. करियाणुं, ले-
 वेचनी वस्तु
 क्रश्न देवरा. श्रीकृष्ण
 क्रसाण अखेगी. अग्नि (सं.कृशानु)
 क्रम अंबरा. चरण (सं.क्रम)
 क्रियाण प्रेमाका. किरपाण, नानी तलवार
 जेवुं हथियार [सं.कृपाण]
 क्रिया-उधार ऐतिका. शुद्ध मार्गनुं प्रवर्तन
 क्रियाणा हस्मीप्र. करियाणां, वेचवानो माल
 (सं.क्रयानक)
 क्रीडइ उक्तिर. रमे, खेले (सं.क्रीडति)
 क्रोड प्रेमाका. करोड
 क्रोडि षडाबा. करोड (सं.कोटि)

क्रोड्य नरका. करोड, [असंख्य वार]

क्रोड्या दशस्कं(२). कोप्या

क्रोश कादं(शा). बे माइल[त्रण किलो-
मिटर]नुं अंतर (सं.)

क्लीब अखाका. नपुंसक (सं.).

क्लीब विराप. [नपुंसक, पावैयो] (सं.क्लीब)

क्षउ षडाबा. क्षय, नाश

क्षण नलरा. पर्वदिवसनी कथा के व्याख्यान
(सं.)

क्षणवा कादं(शा). रात्रि (सं.)

क्षणु, क्षणुं मदमो. क्षण पण, जरा पण
(सं.क्षण+खलु)

क्षणुक्षणुए दशस्कं(१). क्षणेक्षणे, धोडीथोडी
वारे

क्षत्रीनंवन प्रेमाका. क्षत्रियनो पुत्र

क्षप षट्पि. श्रम, [प्रयत्न] (सं.क्षप् परधी)

क्षपइ षट्पि. खपावे, दूर करे, [नाश करे]
[सं.क्षप्]; जुओ क्षपइ

क्षपकश्रेणि आनंस्त. मोहनीय कर्मनो क्षय
करनारी गुणस्थाननी [आत्मावस्थानी]
श्रेणी [जै.] [सं.]

क्षपणक कादं(शा). बौद्ध के जैन साधु (सं.)

क्षमिउ उक्तिर. क्षमा आपी [सं.क्षम्]

क्षयकारणाहठ वाग्भवा. नाश करनार

क्षरइ उक्तिर. वाग्भवा. झरे (सं.क्षरति)

क्षात चतुचा. ख्याति

क्षामोदरि ऋषिरा. कुशोदरी, [पेटनो भाग
कुश होय तेवी स्त्री] [सं.]

क्षालण प्रबोप्र. धोनार (सं.क्षालन)

क्षालन प्रेमाका. प्रक्षालन, धोवुं ते [सं.]

क्षि कादं(शा). क्षय, नाश

क्षिइ षडाबा. क्षय पामे, नाश पामे (सं.
क्षयति)

*क्षितित्र (क्षित्तिग?) तेरका. प्राचीसं.
कृतिका नक्षत्र

क्षिपइ *उपवा. [नो ह्रास करे, नाश करे]
[सं.क्षप्]; जुओ क्षपइ

क्षिमि षडाबा. क्षमा आपो (सं.क्षम्)

क्षीणमोह आनंस्त. ए नामनुं गुणस्थानक,
जेमां मोहनीय कर्मनो क्षय थई गयो
होय एवी आत्मावस्था [जै.] [सं.]

क्षीरहरो गुर्जरा. क्षीर सरोवर (सं.क्षीरहृद)

क्षुद्र नलरा. छिद्र, दोष

क्षुभाय आरारा. क्षुब्ध बने

क्षुभि कादं(ध्रु). आकळविकळ थाय [सं.
क्षुम्]

क्षुर अभिऊ. खरी (सं.क्षुरा)

क्षुरी कादं(शा). खरी, डाबलो (सं.)

क्षेत्र, क्षेत्रु, क्षेत्र उपवा. प्रदेश, स्थान (सं.);
उक्तिर. खेतर(सं.); नलरा. धन
वापरवानुं स्थान (जै.)

क्षेद नलरा. खेद, क्लेश; जुओ खेद

क्षे-क्षे अखाका. क्षय अने लय

क्षोणि तलि (क्षोणि तलि कीध) *लावल.
[पृथ्वी तळे करी, कबजे करी]

क्षोभन वसंफा. वसंवि(ब्रा). क्षुब्ध -
व्याकुल करनार (सं.)

क्षोभिवि उपवा. हलावी, चलित करी

क्षोहणी दशस्कं(१). प्रेमाका. अक्षौहिणी,

चोक्कस संख्यानां रथ, हाथी, अश्व अने
लडवैयानो समावेश करतुं सेनादळ

खड़ गुर्जरा. क्षय[रोग]

खड़डां ऐतिका. खड़ग, तलवार; जुओ खेडुं

खड़र प्राचीसं. शृंगामं. षट्प्र. खेर, एक
झाड (सं.खदिर)

खड़ई उक्तिर. क्षय पामे, नाश पामे (सं.
क्षीयते)

खउरउ *उपवा. [खोरुं, कलुषित] (दि.
खउर)

खउळि वीसरा. चांझो, तिलक, त्रिपुंझ
(हिं.खौर)

खउली अंवरा. खोळी, [तपासी]

खग-जन दशस्कं(१) पक्षी (सं.)

खगपती कामा(त्रि). पक्षीराज गरुड

खग-मंडल वेताप. गगनमंडळ; जुओ खगां

खगाकार *अखाका. [आकाशना जेवुं,
शून्यवत्]

खगां *प्रेमाका. [आकाश] [दि.खग]; जुओ
खगमंडल

खग ऐतिका. कर्पूमं. तेरका. प्राचीफा.
तलवार (सं.खड़ग)

खचकउ लावल. खचको, क्षति, [अटकाव,
अंतराय]; नरका. अंतराय, अटकायत;
[संकोच]

खचकी प्रेमाका. रोकाई, अटकी

खचखची प्रेमाका. खीचोखीच

खचर षडावा. आकाशमां ऊडता (सं.)

खजड आरारा(व). वृक्षविशेष, [*खीजडो]

(सं.खर्ज, प्रा.खज ?)

खजमति, खजिमति, खिजमति, खिजमती
ऐतिका. हम्मीप्र. खिदमत, सेवाचाकरी

खजिनो, खजीनो देवरा. हम्मीप्र. खजानो
(फा.खजिन)

खजिमति जुओ खजमति

खजीनो जुओ खजिनो

खजुअउ, खजूअउ उक्तिर. वाग्मवा.
खद्योत, आगियो

खजूरउ उक्तिर. [*खजूरनो कोई प्रकार,
*खलेलुं, *खारेक] (सं.खर्जुरकः)

खज्ज- तेरका. खवावुं (सं.खाद्य-)

खट अखाका. आरारा. चित्तसं. दशस्कं(१).
दशस्कं(२). नरका. नलाख्या. छ (सं.
षट्)

खटकइ लावल. खट खट एवो अवाज
करे

खटकर्म आरारा. प्रेमाका. ब्राह्मणे करवानां
छ कर्म; प्रेमाका. सवारे करवानां छ
नित्यकर्म

खटकाय आरारा. देवरा. छ प्रकारना जीव,
छकायना जीव (सं.षट्काय) [जै.]

खटकुइ शृंगामं. खटके

खटचक्र प्रेमाका. योगदर्शन प्रमाणे मनुष्यनां
शरीरनां छ चक्रो

खटण ऐतिका. प्राप्त करनार

खट तस्कर प्रेमाका. छ चोर : काम, क्रोध,
लोभ, मोह, मद अने मत्सर

खट दरिशाण, खट दर्शन अखेगी. विक्ररा.
छ दर्शन[शास्त्रो]

खटदश रूप नरका. सोळ शणगार

खटपट प्रेमाका. चिंता, [उचाट]; अखाका.

वादविवाद, [झगड़ो]

खटपड् दशस्कं(१). प्रेमाका. षट्पद, भमरा

'खटमल उक्तिर. मांकड (सं.खट्वामल)

खटमुखवाहन दशस्कं(१). प्रेमाका. षण्मुख

— कार्तिकेयनुं वाहन एटलेके मोर

खटमे प्रेमाका. छट्टे

खटवुं अखाछ. खाटवुं, फाववुं

खटी *दशस्कं(१). *प्रेमाका. [*खटखटती,
*खखडती]

खटूके नरका. [खटकखटक] अवाज करे

खडइ आरारा. खडो रहेजे, ऊभो रहेजे

खडकी नेमिछं. प्राचीफा. घर आगळनी

बांधेली बारणावाळी छूटी जगा, डेली,

[डेलीनो] दरवाजो (दे.खडक्की)

खडके लावल. ढगले

खडग उक्तिर. गुर्जरा. नलाख्या. प्रेमाका.

खांडुं, तलवार (सं.खड्ग); कादं(शा).

गेंडो; तलवार (सं.खड्ग)

खडग तेरका. प्राचीफा. तलवार (सं.खड्ग)

खडताले मदमो. [खरीना प्रहारपूर्वक], चट

दर्दने, [वेगपूर्वक]

खडधान प्रेमाका. हलकी जातनुं अनाज —

राजगरो, मोरैयो वगेरे

खडभड्य नरप(द). *गडभांज, [खटखट,

धांधल, पीडा]

खडहडइ उक्तिर. *नेमिछं. प्रद्युचु. प्राचीसं.

[कडकडाट करे, खळभळे, लडथडे],

खखडी पडे, तूटी पडे

खडहडी *नेमिछं. [कोपरं, सूका नाळियेरनी
काचली]

खडहली चारफा. कडकडीने, [तीव्र] (दे.)

खडियो, खडीउ जिनरा. प्रेमाका. *विमप्र.

थेलो, झोळी, खलतो

खडी नेमिछं. लावल. ऊभी

खडी उक्तिर. नेमिछं. षडाबा. धोळी माटी

(सं.खटिका)

खडीउ जुओ खडियो

खडी घसी प्रबोप्र. स्पष्ट स्वरूपमां जणावी

खडु आरारा. चाखडी (हिं.खडाउ)

खडु खाबडां प्रेमाका. खाडा-खाबोचियां

खडोकळी दशस्कं(१). कुंड, होज

खडोखडी उषाह. नानो कुंड

खडोखली, खडोखलिय, खंडोखलि अंबरा.

उक्तिर. कादं(शा). गुर्जरा. चारफा.

जिनरा. नलरा. नेमिछं. प्राचीफा. लावल.

क्रीडा भाटेनी नानी वाव, कुंड, होज

[दे.खडु+ओखली]; जुओ खलोखली

खडहड विमप्र. खळखळ करतां

खण उक्तिर. मजला, माळ [रा.]; खंड,
ओरडो (सं.क्षण)

खण उक्तिर. [?] (सं.क्षण:)

खण, खणु कामा(त्रि). गुर्जरा. प्रबोप्र.

क्षण, पळ

खणइ अखाका. उक्तिर. गुर्जरा. प्रबोप्र.

प्रेमाका. सिंहा(म). खोदे (सं.खनति)

खणण षडाबा. खनन, खोदवुं ते

खणश प्रेमाका. शंका, अंटस, वेरझेर

खणावड आरारा. खोदावे

खणीतड षडाबा. खोदातो (सं.खन्)
 खणु जुओ खण
 खणेत्र उक्तिर. कोदाळी, खुरपी (सं.
 खनित्रम्)
 खत उक्तिर. घा (सं.क्षत)
 खत्ती अभिऊ. क्षत्रिय
 खत्र गुर्जरा. सारुं, [उचित] [सं.क्षात्र];
 जुओ अखत्र
 खद्द प्रबोप्र. खाधेलुं, [करडेलुं] (सं.खादित)
 खपोत अखाका. अखेगी. प्रेमाका. आगियो
 (सं.)
 खनक षडाबा. खोदनार (सं.)
 खप अखाका. अखेगी. *उपबा. प्रेमाका.
 षष्टिप्र. श्रम, प्रयत्न, [उद्यम] (सं.क्षप);
 आरारा. नरका. नलरा. उपयोग (सं.
 क्षप); अंबरा. इच्छा; जुओ हेत-खप
 खपइ अखाका. गुर्जरा. वपराय, उपयोगी
 धाय (सं.क्षयते); अखाका. गुर्जरा. पूरां
 धाय, नाश पामे; अखाछ. जोईए
 खप करी दशस्कं(२). खंतथी, [प्रयत्न
 करी]
 खपरियो *चंद्रवा. [हळधारी, *खेडूत]
 खपाया ऐतिका. पूरां कर्या, नाश कर्या
 खपावइ षडाबा. पूरां करे, नाश करे
 खपुआं, खपुवा दशस्कं(२). प्रेमाका. शस्त्र-
 विशेष
 खबेर प्रेमाका. समाचार, (प्राप्त मेळववा
 माटे 'खबर'नुं रूप)
 खभेडइ *विमप्र. [धांधलधमालपूर्वक]
 खमइ *उपबा. गुर्जरा. षडाबा. क्षमा करे

(सं.क्षम); उपबा. सहन करे
 खमण गुर्जरा. उपवास (सं.क्षपण)
 खमण *अखाका. [अभिवादन] [रा.]
 खमणउ विक्रच. श्रमण, साधु [सं.क्षपण]
 खमणा प्रबोप्र. जैन [साधु] [सं.क्षपणक]
 खमयो ऋषिरा. क्षमा करजो
 खमवुं *अखाका. [*धारण करवुं, *उपाडवुं]
 खमाया ऐतिका. खमाव्या, क्षमा मागी
 खमावीड शीलक. शृंगामं. क्षमा मागी
 खमासण, खमासणु उक्तिर. षडाबा. एक
 जैन वंदनक्रिया (सं.क्षमाश्रमण)
 खभि गुर्जरा. क्षमामां (सं.क्षम)
 खय तेरका. क्षय, [क्षीण थवुं ते]
 खयडउ उक्तिर. खेडुं, गाम (सं.खेटक)
 खयन आरारा. क्षय
 खयर आरारा(व). खेर, खेरियो बावळ
 (सं.खदिर)
 खयरवडी उक्तिर. खदिरनी गोळी (सं.
 खदिरवटिका)
 खया ऋषिरा. क्षय, नाश
 खर अखाका. क्षर, नाशवंत
 खर जुओ कखर
 खर जुओ खंतिखर
 खरखशो *चतुचा. [झंझट, उपाधि, *चिंता]
 खरच-खूटण प्रेमाका. *खर्चमां पडती तूट,
 [परचुरण खर्च, हाथखर्ची]
 खर-खूच प्राचीसं. ?, [*टूका बरछट वाळ,
 *वाळना खूपरा]
 खरजे प्रेमाका. खरजवाधी, खूजलीथी [सं.
 खर्जू]

खरड षष्टिप्र. हलकी मनुष्यजाति (प्रा.)
खरदूखर अंगवि. खरदूषण, [ए नामना बे राक्षसयोद्धा]
खरमां *लावल. [एकफलमेवो, खजूर] [फा. खुर्मा]; जुओ खुरमा
खरबलतड षडाबा. खणतो, खोतरतो
खरसणीउ आरारा(व). एक वनस्पति, खरसण, खरसाणी - खरसांडी, के खरसाणी - एक थोर ?
खरसिल प्राचीसं. खरशिला, आधारशिला
खरहडी उक्तिर. कोपरं, सूका नाळियेरनी काचली (*सं.खरकाष्ठिका)
खरहर *गुर्जरा. लावल. करकरा
खरंटेतु षडाबा. खरडायेलुं, अशुद्ध थयेलुं (प्रा.खरंट)
खराप अखाका. *खराब, [विनाश, बरबादी] (अ.खराब)
खरो, **खराय** अखाळ. चित्तसं. खरेखर
खरीअ लावल. खरी, सुंदर, मोटी [सं.खर-]
खरीदार सिंहा(शा). खरीददार, [खरीदनार] (फा.)
खरो प्रेमाका. घोडाना शरीर उपरनी धूळ साफ करवानुं साधन [हिं.खरहरा]
खल उक्तिर. षडाबा. तल वगेरेनो खोळ; खळुं (सं.)
खळ प्रेमाका. खल, कपटी, लुछुं
खलइ आरारा. स्खलित थाय, चूके; कादं(शा). पडे (सं.स्खलति)
खलइ षडाबा. खळामां
खलउ उक्तिर. खळुं (सं.खलम्)

खलका उपवा. खणखणाट, रणकार
खलके, **खळके** ऋषिरा. गुर्जरा. प्रेमाका. लावल. *खळखळ अवाज करे, खखडे, रणके
खलखल कादं(धु). खणखण, [सांकळनो अवाज]
खलबत मदमो. खानगी बेठक, [मुग्ध एकांत गोष्ठि] [फा.खलाबत]
खलहल, **खळहळ** तेरका. प्राचीसं. वीसरा. खळखळ
खळहाण उक्तिर. खळुं (सं.खलधान्यम्) [हिं.खलिहान]
खलहिउ *गुर्जरा. [दुष्टताभर्यु आचरण कर्युं]
खलाया शृंगामं.स्खलितथया, [ठोकरखाधी]
खली उक्तिर. तैली धान्यनो खोळ (सं.खलिः)
खलीता *प्रेमाका. [थेला] [फा.खरीतो]
खलूकि अभिऊ. खळके, अवाज करे
खलेलुं हरिख्या. खजूरिनुं फळ
खलोखली प्रेमाका. खडोखली, क्रीडावाव; जुओ खडोखली
खल्या लावल. खाळ्या, [रोक्या], पाछा वाळ्या
खळी उक्तिर. वायुप्रकोपने कारणे चडती खाली (सं.)
खब- *प्राचीफा. [झबकवुं, चमकवुं] [सं. क्षिपु]; जुओ खिवइ
खवा विमप्र. खभा (दे.खदय); जुओ खवे
खवा (खवा काढी) *विमप्र. [*खभे उचाळा लई]
खवाखाजि *गुर्जरा. विराप. [खभानी]

खंजवाळ, चळ (दि.खवय+सं.खजू)
 खवास प्रेमाका. सेवक, [हजूरियो] (फा.)
 खवासी नरका. सेवा
 खबु छोटी कृष्णच. खभो ठोकीने
 खवे गुर्जरा. खभे [दि.खवय]; जुओ खवा
 खशबोई, खसबोई मदमो. वेताप. खुशबो
 खसइ उक्तिर. [*ईजा करे, *खसेडे, *खसे]
 (सं.खषति) [दि.]
 खसर *विमप्र. [घसारो, उझरडो]
 खं अखाका. आकाश, [आकाश समुं ब्रह्म]
 [सं.ख]
 खंखर शृंगामं. वूं, [हाडपिंजर]
 खंखोळी प्रेमाका. खोळीखोळी, शोधीशोधी
 खंच विमप्र. खचको, खचकाट [प्रा.]
 खंचइ नरका. प्राचीसं. खेंचे, [ताणे]; नंदब.
 प्राचीफा. खेंचे, [पकडे, ग्रहण करे],
 राखे; ऋषिरा. [पाछुं खेंचे], रोके;
 वीसरा. खेंचे, घसडे (प्रा.)
 खंचइ(दृष्टि न खंचइ धार) विक्ररा. रोके,
 [नजरनो प्रवाह रोकाय नहीं, नजर
 एकटश बने]
 खंचि करि प्राचीसं. खेंचीने, [ताणीने,
 लंबावीने]
 खंजन ऋषिरा. प्रेमाका. ए नामनुं पक्षी (सं.);
 [गालना] खाडा; नरका. चपळता-
 (वाळां), चंचळता(वाळां)
 खंड आरारा. प्रदेश (सं.); षडाबा. खांड
 (सं.)
 खंड तेरका. खांडु, [तरवार] (सं.खड्ग)
 खंडइ आरारा. उक्तिर. षष्टिप्र. खंडन करे,

खांडे, तोडे (सं.खंडयति)
 खंडउ, खंडू उषाह. वीसरा. खांडुं, तरवार
 (सं.खड्ग)
 खंडण तेरका. खंडन करनार (सं.खंडन)
 खंडणा, खंडना अखाछ. प्रेमाका. टुकडा
 करवा ते
 खंडविखंड जुओ विखंड
 खंडायितु उक्तिर. तलवारधारी
 खंडी उक्तिर. खंडित, खांडी, तूटेली
 खंडू जुओ खंडउ
 खंडोखलि जुओ खंडोखलि
 खंडोखंड ऋषिरा. टुकडेटुकडा
 खंति आरारा. गुर्जरा. नेमिछं. शीलक.
 शृंगामं. खांत, होंश, उमंग (सं.क्षान्ति)
 खंति *ऐतिका. [क्षमा, शमभाव]
 खंतिवखर (खंति खर खग्गु) *ऐतिका.
 [क्षातिरूपी - उपशमरूपी कठोर
 खड्ग]
 खंध आरारा. गुर्जरा. नेमिछं. खांध, खभो
 (सं.स्कंध)
 खंधवालि गुर्जरा. केशवाळी (सं.स्कंध+
 वाल); जुओ खंधावलि
 खंधागलि गुर्जरा. खभा पर चडवानी क्रीडा
 (सं.स्कंधकेली)
 खंधार उक्तिर. प्रद्युचु. *विमप्र. हम्पीप्र.
 सैन्यनो पडाव, छावणी, शिबिर (सं.
 स्कन्धावार)
 खंधावलि *विमप्र. [केशवाळी]; जुओ
 खंधवालि
 खंध्ये चित्तसं. खंधे, खभे

खंपण आरारा. ऋषिरा. प्राचीसं. *रूपच.

विमप्र. खांपण, क्षति, दोष, कलंक,
एव

खंभ, खंभा गुर्जरा. प्रेमाका. स्तंभ, थांभला

खंभायत प्राचीसं. खंभात [सं.स्कंभादित्य]

खाखत्य *नरप. [खेधे, केडे, पाछळ];

जुओ खांखते

खाखर नरका. खाखरो, केसूडानुं वृक्ष

खाखसि *गुर्जरा. [*सफाचट]

खाम्य ऐतिरा. खड्ग, खडग वापरवामां,

[शूरवीरतामां]

खाज उक्तिर. खंजवाळ, खूजली (सं.खर्जूः)

खाजइ उक्तिर. खंजवाळे

खाजइ उक्तिर. विराप. खवाय (सं.खाद्यते)

खाजलु, खाजहलउ उक्तिर. खाद्यपदार्थ (सं.

खाद्यफलम्)

खाट उक्तिर. नेमिछं. लावल. खाटलो,

[पलंग] [सं.खट्वा]

खाटइ ऐतिका. जिनरा. प्राप्त करे

खाटकडी नरका. सूवा माटेनी खाट

खाटि उक्तिर. खाट, खाटलो, पलंग (सं.

खट्वा)

खाण, खाम्य अखाका. अखाछ. चित्तसं.

नरका-२. उत्पत्तिस्थान, जीवयोनि;

चित्तसं. नलाख्या. खाडो (सं.खनि)

खाण विमप्र. घोडाओने खावानुं जोगाण

[सं.खादन]

खाणहार षष्टिप्र. खानार (सं.खादन+कार)

खाणि, खाणी, खांणि आरारा. उक्तिर.

गुर्जरा. नेमिछं. वीसर. षडाबा. खाण,

भंडार (सं.खनि)

खाणी (वाणी-खाणी) अखाछ. [बोलवा-

ना] ढंग, [बोलचाल] [हिं.खानि;

रा.खाणि]

खाणीकणउं उक्तिर. खाउधरुं, भोजनप्रिय

(सं.खादन परयी) [रा.खाणखंडौ]

खाम्य जुओ खाण

खात आरारा. खातां

खात प्राचीका. कीर्ति (सं.ख्याति)

खात्र उक्तिर. (खेतरमां नाखवानुं) खातर

[दि.खत्त]

खात्र उक्तिर. लावल. विक्रा. खातर, चोरी

करवा माटे घरमां प्रवेशवा भीतमां

पाडवामां आवतुं कणुं (दि.खत्त)

खाप प्रेमाका. दर्पण, अरीसा; आमलां,

[काच, अबरख वगेरेनी पतरी, चीप]

खाप *कस्तुवा. [खांपण, कलंक]

खापड्यो चोर पंचवा. खापरो चोर

खापण, खांपण गुर्जरा. कंठवा. प्रेमाका.

*खोट, खामी, क्षति

खापर, खापरउ, खापरउं उपवा. *विक्रच.

भीखनुं शकोरुं (सं.कर्पर); उक्तिर.

शकोरुं, ठीबडुं (सं.खर्परः)

खामणउं उक्तिर. षडाबा. क्षमा मागवानी

एक जैन क्रिया

खामणुं अखाका. वासण मूकवानी बेसणी

— बेठक; प्रेमाका. *कद, [बांधो, काठुं]

खामे अखेगी. खामणामां, [खाडामां]

खामो ऐतिका. कमी, त्रुटि, [खामी, चूक]

खाय हाडा अखाका. फोगट फांपां मारे,

[દોડાદોડી કરે]

સાથિક *આનંત.* સાથિક, કર્મનો ક્ષય થવાથી ઉત્પન્ન થતું [જૈ.]

સાર *ઉત્તર.* સાર, મીઠું

સારા *પ્રેમાકા.* સાર-ઈર્ષાથી ભરેલા, [વેરઝેર-

વાળા, અકારા]; *પ્રેમપ.* અકારા, દુઃખી

સારિક, **સારિકિ** *આરાસ(વ).* ઉત્તર.

લાવલ. સારેક (દિ.સારિક)

સારેસ *આરાસ(વ).* સારેક (દિ.સારિક)

સાલ, **સાઢ** *ગુર્જરા.* પ્રાચીસં. શીલક. સાઢ,

[નીક, મોરી]; *વીસરા.* જઠપ્રવાહ (દિ.)

સાલ *વંદ્રવા.* છાલ, [ચામડી] (દિ.સાલ)

સાલિ *આરાસ.* [સાઢ], નાલિકા, નીક (દિ.)

સાલિ **ઉપવા.* [*સાઢામાં] (અપ.સાલ)

સાઢી (**સાઢી લીધો**) *નરકા.* પડાવી [લીધા]

સાલે પડ્યો *પ્રેમાકા.* પાછલ પડ્યો

સાસ *આરાસ.* ઉત્તર. સાંસી (સં.કાસ)

સાસડ ઉત્તર. સાંસી સાય (સં.કાસતો)

સાસર, **સાસરું** *અંબરા.* ગુર્જરા. સાસડું

સાસા *ઉષાહ.* પ્રેમાકા. સાસ પ્રકારના,

સારા, [ઉત્તમ, સુંદર]; *પ્રાચીપા.* એક

કીમતી વસ્ત્ર, [*ઉત્તમ, *સુંદર] [પા.

સાસ]

સાસી *પ્રેમાકા.* ('સાસી'નું પ્રાસ મેળવવા

માટેનું રૂપ), સેવિકા, દાસી

સાંસલે *નરકા.* કેડે, પાછલ, [સેધે]; જુઓ

સાંસલ્ય

સાંસલ *વસંપા.* વસંવિ. વસંવિ(ત્રા).

સાંસડી ગયેલા, હાડપિંજર સમા

સાંસલપાંસલ જુઓ સાંસલપાંસલ

સાંસું *અભિજ્ઞ.* ત્રાંસું, [આડું]

સાંચડ *આરાસ.* પ્રેમાકા. સેંચે (રા.) [પ્રા. સંચ]

સાંચિયડ *વડાવા.* સેંચવામાં આવે, નાંચવા-માં આવે (પ્રા.સંચ)

સાંડ ઉત્તર. તૂટેલા શીંગડાવાળો (આંખલો) (સં.સંડિત)

સાંડળાં *કૃષ્ણવા.* સાંડતાં ગવાતાં ગીત, સાંચળાં

સાંડમી *પ્રેમાકા.* મોજનની એક [ફરસી] વાની, [સાંડવડી]

સાંડાસરુ *ગુર્જરા.* તલવાર ચલાવવી તે (સં.સંડગ્રશ્રમ)

સાંડી *દશસ્કં(૧).* દશસ્કં(૨). *પ્રેમાકા. સાંડાં [-તૂટેલાં] શીંગડાંવાળી [ગાય]; *જિનરા.* સંડિત, માંગેલી

સાંડું *અસાકા.* ઉત્તર. પ્રેમાકા. લાવલ. શૃંગામં. સંડગ્ર, તલવાર

સાંડો *પ્રેમાકા.* સંડિત

સાંણિ જુઓ સાંણ

સાંત, **સાંતિ** *અસાકા.* લાવલ. કાઠજી; *ગુર્જરા.* *ધૈર્ય, [કાઠજી, ઉઘમ, ઉત્સાહ]; *આરાસ.* હોંશ; *વતુવા.* નરકા. નલાખ્યા. વિક્રચ. હોંશ, ઇચ્છા; નરકા. લાલસા, [તૃષ્ણા] (સં.જ્ઞાન્તિ)

સાંધ ઉત્તર. સાંધ, સંધો (સં.સંધ)

સાંધ્ય (**સાંધ્ય ભાગવી**) *અસાકા.* સાંધ - ગરદન [મારવી], [નાશ કરવો]

સાંપણ જુઓ સાંપણ

સાંપી નાખ્યો *પ્રેમાકા.* તોડી નાખ્યો, [સોરી

नाख्यो, उझेडी नाख्यो]
 खामंड ऋषिरा. खमावे, क्षमा मागे (सं.क्षम् परथी)
 खावंन नंदब. खाविंद, [मालिक]
 खांसकरण षडाबा. खांसी खावी ते (सं. कास)
 खिजमति, खिजमती जुओ खजमति
 खिज- प्राचीसं. खेद पामवो, क्लेश थवो (सं.खिद्यते)
 खिडियुं आरारा. रचायेलुं, पर ऊभेलुं (रा.)
 खिण आरारा. ०कामा(त्रि). ऋषिरा. गुर्जरा. देवरा. नरका. नेमिछं. प्राचीफा. लावल. क्षण, पळ, अत्यंत अल्प समय; विक्ररा. [पर्वदिवसनुं] व्याख्यान; जुओ क्षण
 खिणमात देवरा. क्षणमात्र
 खिणि आरारा. क्षणे, समये
 खिणिखिणि लावल. क्षणक्षणे
 खिणु नरका. क्षण, पळ
 खिति प्रबोप्र. पृथ्वी (सं.क्षिति)
 खित्तवाल ऐतिका. क्षेत्रपाल, [क्षेत्ररक्षक देव]
 खित्री आरारा. क्षत्रिय
 खिपइ गुर्जरा. खपे, नाश पामे; जुओ खपइ
 खिपकश्रेणि *देवरा. [मोहनीय कर्मनो जेमां क्षय थाय छे एवी गुणस्थानकनी श्रेणी] [सं.क्षपकश्रेणि] [जै.]
 खिप्र आरारा. उतावळ; तरत (सं.क्षिप्र)
 खिया, खीमा आरारा. देवरा. प्राचीफा. सिंहा(शा). क्षमा
 खिर नलाख्या. खेरनुं झाड (सं.खदिर)

खिरइ उक्तिर. नेमिछं. खरे (सं.क्षरति)
 खिल. तेरका. खेलनुं, क्रीडा करवी (सं.खेलुं)
 खिल्ल- प्राचीसं. खेले, [जुगारमां होडमां मूके]
 खिवइ, खिबाइ प्राचीसं. वीसरा. चमके, झबकारा करे (सं.क्षिपति); जुओ खव-, खीबें
 खिसइ उक्तिर. लावल. खसे, [सरके, बाजु पर जाय]; आरारा. षडाबा. खसे, जतुं रहे; ऐतिका. हटे, [आघा जाय, अटके]; जिनरा. सरके, [जाय, आगळ जाय] (प्रा.)
 खिसरहंडी उक्तिर. [?] (सं.क्षिप्रसरहिंडिका)
 खिहाला ऐतिका. खाद्य वस्तुविशेष, [*कंद-विशेष], [*दे.खिल्लहल]
 खिंगाल *अभिऊ. [प्रलयाग्नि] [सं. क्षयांगार]
 खीच, खीचु उक्तिर. खीचडी; *गुर्जरा. विराप. लोचो (दे.खिच्च)
 खीज अखाका. क्रोध, [खिन्नता]
 खीजइ उक्तिर. गुर्जरा. खिन्न थाय; लावल. *खिजाय - गुस्से थाय; खिन्न थाय, (सं. खिद्यते); प्रेमाका. गुस्से थाय
 खीजविय प्राचीसं. खीजवी, दुःखी करी, पजवी
 खीजवे नरका. चीडवे, [परेशान करे]
 खीटलां अभिऊ. [काने] पहेरवानुं घरेणुं
 खीटलिया, खीटलियाळा, खीटळियाळा दशस्कं(१). प्रेमप. प्रेमाका. वांकडिया, गूळवाळा

खीटली, खीटली नरका. नलरा. *नेमिछं.
प्राचीफा. लावत. विमप्र. स्त्रीओनुं
काननुं घरेणुं

खीण आरारा. उपबा. गुर्जरा. चित्तसं.
जिनरा. क्षीण, दुर्बल; मदमो. खोट

खीणइ गुर्जरा. क्षीण थाय

खीणपण कृष्णबा. क्षीणता

खीणा जिनरा. क्षीण[मोह], [मोहनीय कर्म
ज्यां क्षीण - नष्ट थायां होय एवी
आत्मावस्था] [जै.]

खीन, खीना तेरका. प्राचीसं. खिन्न

खीमा जुओ खिमा

खीर कादं(धु). *गुर्जरा. नलरा. मदमो.
विराप. दूध (सं.क्षीर)

खीरणा, खीरणी आरारा(व). उक्तिर.
खीरण, खीरवेल, एक वनस्पति

खीरवास अभिऊ. बारीक सफेद रेशमी
वस्त्र (सं.क्षीर+वासस)

खीरह ऐतिका. क्षीर, दूध

खीरि उक्तिर. षडाबा. खीर (सं.क्षैरेयी)

खीरोदक अभिऊ. ऐतिरा. *गुर्जरा. नरका.
पंचवा. प्रेमाका. विमप्र. एक जातनुं धोकुं
रेशमी वस्त्र (सं.क्षीरोदक); *विमप्र.
[क्षीरसागर]

खीलइ उक्तिर. चारफा. हरिख्या. रोके,
[स्तंभित करे, बांधे] (सं.कीलयति)

खीलउ उक्तिर. खंटो, स्तंभ (सं.कीलकः)

खीसउ उक्तिर. थेली, पाकिट, गजवुं [अ.
कीसः]

खीख अंबरा. हरकत, [हानि] [रा.खीखां];

उक्तिर. विनाश (सं.क्षिति); जुओ खींव
खींचाताणि आरारा. खेंचताण, आनाकानी
खींचे नस्का. खेंचे

खींटलियाळा जुओ खीटलियाळा

खींटली जुओ खीटली

खीबें ०जिनरा. चमके, कडाका करे; जुओ
खिवइ

खीब [*खींख] कर्पूमं. नुकसान [रा.
खीखां]; जुओ खींख

खुटकइ गुर्जरा. खटके (दि.खुडुक)

खुडत गुर्जरा. आखडता [दि.खुडिय]

खुतउ, खुतउ गुर्जरा. प्राचीसं. खूयो,
[खूंयो, गरकाव थयेलो] [दि.]

खुदालिम, खुंदालिम हम्मीप्र. शहेनशाह
(फा.)

खुभइ उक्तिर. गुर्जरा. शुब्ध थाय
(सं.क्षोभते)

खुर, खुरउ उक्तिर. उषाह. गुर्जरा. प्रेमाका.
पगनी खरी (सं.खुर)

खुरमा *नेमिछं. [एक फळमेवो, खजूर]
[फा.खुर्मा]; जुओ खरमां

*खुरुणा [*परुणा] नंदब. ?, [परोणो,
महेमान]

खुलु अभिऊ. नलाख्या. खोळो (दि.खोल=
वस्त्रनो एक भाग, ते परथी)

खुसइ *गुर्जरा. [खोसे, अंदर धकेले, घाले]
[रा.; दे.खुसिय] (*सं.कुष्यति)

खुहे नंदब. खूप

खुंट षष्टिप्र. निरंकुश माणस

खुंटियइ गुर्जरा. खेंची कढाय, तोडाय

(दि.खुड्ड)

खुंदकार हम्मीप्र. खूनी, [खूंखार, जालिम, क्रूर] (फा.खूंखार)

खुंदालिम जुओ खुदालिम

खुंप, खूप, खूप उषाह. कादं(शा). गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. प्राचीफा. प्राचीसं. प्रेमाका. लावल. वसंफा. वसंवि. वसंवि(त्रा). विमप्र. स्थूलिफा: माथा उपरनो पुष्पनो एक शणगार, शहेरो (दि.खुंपा)

खूटवइ गुर्जरा. खुटाडे, दूर करे (दि.खुड्ड) खूण हरिवि. *कलंक, *लांछन, [अपराध, पाप] (दि.)

खूणालउ लावल. खूणावाळो [सं.कोण-]

खूतउ जुओ खुत्तउ

खूप जुओ खुंप

खूपइ उक्तिर. षडाबा. खूपे, ऊंडुं पेसे

खूह जिनरा. *खभो, [कूवो] [रा.]

खूंखारी प्रेमाका. खोंखारो करी

खूंट अखाका. माप, हद, सीमा; खूंटी, अवरोध [दि.खूंट]

खूंटइ गुर्जरा. खेंची काढे, तोडे (दि.खुड्डइ)

खूंटीइ विराप. *खोतरिए, [खेंची काढीए]

खूंथा प्रेमाका. खूंधवाळा

खूप जुओ खुंप

खूप जुओ कूप

खेअ मदमो. क्षय

खेउ गुर्जरा. खेद

*खेटक [खेटक] विक्रच. ढाल [सं.खेटक]

खेकारि देवरा. क्षयकारी, [विनाशकारी]

खेचर चित्तसं. आकाशमां ऊडनारा [सं.]

खेचरी प्रेमाका. पक्षिणी

खेचरु गुर्जरा. आकाशमां ऊडनार (देव के देवकल्प योनि)

खेचित *देवरा. [(रलो वगेरे) जडेली] [सं.खचित]

खेजडी गुर्जरा. विराप. खीजडो, शमीवृक्ष

खेटक प्रेमाका. खेडनार, हांकनार

खेटक जुओ खेकट

खेड उक्तिर. गाम (सं.खेट)

खेडइ लावल. ढाल वडे (सं.खेटक)

खेडइ उक्तिर. गुर्जरा. नलाख्या. प्राचीफा. प्रेमाका. विकरा. विराप. हांके, चलावे, आगळ लई जय, (प्रा.खेड); *ललिरा. [धसे]

खेडउं उक्तिर. उपवा. लावल. *विमप्र. ढाल (सं.खेटक)

खेड खेड करंता मदमो. दडमजल करतां

खेडावि नलाख्या. हंकावे, [चलावडावे]

खेडु अखाका. ढाल (सं.खेटक)

खेडु दशस्कं(१). कापवानुं एक ओजार

खेडुं अखाछ. मदमो. गामडुं [सं.खेट]; प्रेमाका. रुस्तस. लावल. *विमप्र. ढाल [सं.खेटक]

खेडुं दशस्कं(२). खड्ग, तलवार; जुओ खड्गां

खेडू, खेडू कादं(ध्रु). कादं(शा). षड्ज स्वर, [खरज, संगीतनो स्वरविशेष]

*खेण नरप(द). क्षण

खेत अखाका. क्षेत्र, रणक्षेत्र

खेतरपाल ऐतिका. क्षेत्रपाल, [क्षेत्ररक्षक देव]

खेतल उषाह. प्राचीसं. क्षेत्रपाल, [खेतरनो रक्षक देव]

खेतलबीर विमप्र. क्षेत्रपाळ, [एक प्रकारना नीचली कोटिना देव]

खेत्र आरारा. गुर्जरा. लावल. क्षेत्र, स्थान, प्रदेश; जुओ क्षेत्र

खेत्रपाल पंचवा. क्षेत्रदेवता, खेतरनो रक्षक देव [सं.क्षेत्रपाल]

खेह हरिख्या. *क्रोध, [रंज, अप्रसन्नता]; जुओ क्षेद

खेवुं *अखाका. नंदब. प्रेमाका. मदमो. वेताप. सिंहा(शा). छेदुं, [कापी नाखवुं]; कृष्णच. थकवुं, [पीडवुं]

खेप आरारा. नाखवुं ते (सं.क्षेप)

खेप अखेगी. *सफर, *मुसाफरी, [*खांत, *उद्यम]

खेपइं शृंगामं. षष्टिप्र. फेंके, नाखे (सं.क्षेप)

खेपन अखाळ. गाळवुं ते, [व्यय करवो ते] (सं.क्षेपन)

खेपावुं ऐतिरा. नखावुं [सं.क्षिप]

खेम आरारा. कादं(शा). गुर्जरा. प्रेमप. कुशळपणुं, सुख (सं.क्षेम)

खेमा कामा(त्रि). क्षमा

खेय रुतस. धूळ (दि.खेह)

खेरी अखेगी. घेटो

खेल *नलरा. विक्रच. लीला, रंगराग, [क्रीडा, आनंदप्रमोद] [सं.]

खेलउ प्राचीसं. रमनारा, [नर्तक]

खेलणउ उक्तिर. खेलवुं ते, क्रीडा, रमकडुं (सं.खेलनकम्) [हिं.खिलौना]

खेलणा ०जिनरा. क्रीडा

खेलन वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). क्रीडा नाटे (सं.)

खेला *अंबरा. तेरका. *प्राचीफा. रमनारा, खेलाडी, [नट, नर्तक] (सं.खेलका:)

खेलाखेली *प्राचीसं. [रमनारा-रमनारी]

खेली *अंबरा. [नर्तकी, नटी]

खेलो मदमो. [*खेळ, *आर, *कांजी]

खेलो नरका. संघरो, संग्रह

खेव *प्रबोप्र. [फेंकवुं ते, दूर करवुं ते, नाश] [सं.क्षेप]

खेव आरारा. ऋषिरा. कृष्णच. वार, विलंब (सं.क्षेप)

खेव उषाह. ऋषिरा. कांद(ध्रु). कादं(शा). चित्तसं. नलाख्या. प्रेमाका. हरिख्या. जलदी, तरत ज (सं.क्षिप्र); *कामा(शा). [तरत तो, हमणां]

खेव सिंहा(शा). जलदी (के खेवनाथी ? काळजीथी ?)

खेवइ आरारा. नाखे, प्रसारे (सं.क्षेप); ऋषिरा. नाखे, फेंके

खेवउ प्राचीसं. [अगरनो] उछाळ (सं.क्षेप)

खेवि (इणि खेवि) कृष्णच. आ क्षेणे, अत्यारे

खेस ऋषिरा. नलरा. *विमप्र. खार, द्वेष; *ऐतिरा. प्राचीफा. क्षति, ऊणप (*दे.खस =खसवुं उपरथी) [रा.खेसौ]

खेह प्राचीफा. ?, [*पक्षी] [रा.खे]

खेह, खेहा अंगवि. आरारा. गुर्जरा.

दशस्कं(१). दशस्कं(२). प्रयुचु. प्राचीसं.
 प्रेमाका. रुस्तस. वीसरा. शृंगामं.
 सिंहा(शा). हम्मीप्र. धूळ, रज [दे.]
 खेहाडंबर वीसरा. धूळनी डमरी
 खेंम चंद्रवा. क्षेम, [कुशळपणुं, सुख]
 खोई प्रेमाका. [बाळकने सुवाडवा माटेनी]
 झोळी
 खोटारा प्रेमाका. खोटा, जूठा, [खोटाबोला]
 खोटि गुर्जरा. सीमा, मर्यादा (दे.खोड);
 आनस्त. नलाख्या. खोट, खामी, ऊणप
 खोटियड षडावा. खोडीए, साथे जोडीए
 खोड नलरा. प्रेमाका. थडियुं, लाकडुं (दे.;
 *सं.क्षोट)
 खोड प्रेमाका. आफत, [दुःख, पीडा]
 खोड- प्राचीसं. खंडित करे, फोडे
 खोडउ उक्तिर. लंगडो [दे.; खारेक, खोटक]
 खोडायड उक्तिर. लंगडाय [रा.]
 खोडि, खोडी अभिऊ. उपवा. जिनरा.
 नलाख्या. नेमिछं. प्राचीसं. लावल.
 विमप्र. क्षति, खामी, खोड, [दोष] (दे.)
 खोडी उक्तिर. फोली (*सं.स्त्रोटिका) [*दे.
 खोडी]
 खोडी नरका-२. खोडवाळी; प्रेमप.
 खोडवाळी स्त्री, कुब्जा
 खोणि ऐतिका. क्षोणी, पृथ्वी
 खोभइ उक्तिर. क्षुब्ध करे (सं.क्षोभयति)
 खोल उक्तिर. माथे बांधवानुं वस्त्र (दे.
 खोला)
 खोलइ आरारा. बंधन छोडे
 खोळवी प्रेमाका. खोळवाळुं, काचबो -

कच्छप
 खोबलउ नलरा. खोबो, खोबलो
 खोसइ आरारा. लई ले, लूटी ले (रा.);
 *गुर्जरा. *विराप. [नष्ट करे]
 खोह ऋषिरा. *नरप(द). नलरा. प्रेमाका.
 शृंगामं. खो, खीण, कोतर
 खोही चित्तसं. प्रेमाका. खोई, गुम करी,
 दूर करी
 खोही बांहे प्रेमाका. बांहाभां - बाहुमां
 खोसीने - घालीने
 ख्यात प्रेमाका. ख्याति
 ख्याल *अखाका. [कल्पना, तरंग, तरंग
 लीला]; *नरका. [गम्मत, क्रीडा]
 ख्याली *अखाका. [कल्पनाक्रीडा करनार]
 गइ अभिऊ. हाथी (सं.गज, प्रा.गय)
 गइ जिनरा. तेरका. गति, जन्मयोनि
 गइल *वीसरा. [गमन, जवुं ते, प्रवास];
 जुओ गजगेली, गेली, गैला
 गइला नरका-२. गयो (म.)
 गइवर, गइवर गुर्जरा. तेरका. प्राचीसं.
 उत्तम गज, उत्तम हाथी (सं.गजवर)
 गइंडउ उक्तिर. गेंडो (सं.गण्डकः)
 गइंद प्राचीफा. वीसरा. हाथी (सं.गजेन्द्र)
 गइंवर जुओ गइवर
 गईमर उषाह. हाथी [सं.गजवर]
 गउ अभिऊ. गुर्जरा. नेमिछं. वाग्भवा.
 वीसरा. गयो (सं.गत)
 गउख, गउखु उक्तिर. उपवा. ऋषिरा. गुर्जरा.
 प्राचीफा. वसंवि. वीसरा. शीलक. गोख,

झरूखो (सं.गवाख)
गडंछवडं उक्तिर. पात्र वगेरे साफ करवानुं
 कपडुं [दि.गोच्छ्रज]
गडड ऐतिका. गौडी रागणी
गडडीव आरास. गोडी - एक तीर्थ [जै.]
गडज जिनरा. गमन, [चात्या जवुं ते];
 आरास. जतां रहेवुं ते (सं.गमन; हिं.
 गवन, गौना); जुओ गवन
*गडगडड [गडगडड] ऐतिका. गडगडे,
 [डळी पडे]; जुओ गडमडत
गवर उक्तिर. गौर, ऊजळो
गवस प्राचीफ. वरनुं सन्मान करवा कन्या-
 पक्ष तरफयी अपातुं जमण (सं.गौरव);
 जुओ गोरवु
गवरी ऐतिका. गौरी [राग]
गवरी वीसरा. पार्वती (सं.गौरी); गुर्जरा.
 गाय (सं.गौरी); जुओ गावरी
गव ऐतिका. समुदाय [जै.]
गव विकरा. जा [सं.]
गवळी शिंह(शा). चूनागच्छी, धाबो.
गव नेमिछं. हाथी
गव नेमिछं. बेफूट [साठ सेन्टिमिटर] अंतर
गवकोठ वित्तसं. गजकपित्यन्याय, हाथीए
 गळेला कोठनो न्याय
गवगड *ऐतिका. [वीर पुरुष] [रा.;
 *सं.गज+ग्राह]
गवगेसी आरास. गजगामिनी स्त्री (प्रा.
 गजगडली)
गव-जुवती नरका. हाथणी
गवजर उक्तिर. मंदिरमां हाथीओना शिल्पनी

हारमाळा (सं.गजस्तरः)
गजधाट ऐतिका. हाथीओनो समूह, [हाथी
 जेवा गौरववंत पुरुषोनो समूह]; जुओ
 धाट
गजधर लावल. सुधार; [कडियो, स्थपति;
 दरजी]
गजमुक्ता प्रेमाका. हाथीना मस्तकमांथी
 नीकळतां मनातां मोती [सं.]
गजयज (गजवज) [*गजवय] विमप्र. हाथी
 [*सं.गजपति]
गजवड, गजवडि गुर्जरा. प्राचीसं. एक
 जातनुं *रेशमी कापड - गजचित्रयुक्त
 (सं.गजपटी)
गजवय जुओ गजयज
गजवाड प्रेमाका. हाथीखानुं
गजा *विमप्र. [हाथीओ]
गजार प्रेमाका. रसोडा के भंडार तरीके
 वपराय एवो नानो खंड
गजियाणी प्रेमाका. एक प्रकारनुं रेशमी
 कापड - [गजना मापनुं]
गजियां प्रेमाका. गज पनानां कापड
गज तेरका. गाज, (मेघ)गर्जना (सं.गर्ज-)
गजइ गुर्जर. तेरका. लावल. गर्जना करे,
 गाजे (सं.गर्जति)
गड्डु विड्डु प्राचीसं. गाजवीज (सं.गर्जितम्
 विद्युत्)
गड उक्तिर. ढीमडुं, फोले (सं.गडुः)
गड कामा(त्रि). *हाथी
गडगडती प्रेमाका. [गाजती, जगजाहेर],
 जाणीती

गडवउ अंबरा. गडदो, [मूठीनो] प्रहार
 गडमडत गुर्जरा. *गडगडतुं, *गडगडाट
 करतुं [*गबडी पडतुं]; जुओ गडयडइ
 गडयडइ जुओ गडयडइ
 गडार, गडारउ *उषाह. *प्राचीसं. [मकानना
 पायानी ऊभणी, प्लिन्य]
 गडिया शृंगामं. बख्तर वगेरेथी सज्ज थयेल
 (दे.गुडिअ)
 गडुलु *षडाबा. [चोखा वगेरेनुं धोवण]
 गडुरि प्रवाह आनंस्त. गाडरियो प्रवाह
 गडरोहउ *उपबा. [गढने घेरो घालवामां
 आवे ते] (दे.गढ+सं.रोधक)
 गडिउ जुओ अन्नलि गडिउ
 गण कर्म. प्राचीफा. गुण; अभिऊ. [धनुष्य-
 नी] दोटे, [पणछ] [सं.गुण]
 गणक कांद(शा). जोशी (सं.)
 गणधर कादं(धु). कादं(शा). गंधर्व, गानारा
 गणधर ऋषिरा. तीर्थकरना प्रधान शिष्य
 गणधार गुर्जरा. चारफा. लावल. जिनदेवना
 प्रधान शिष्य, अनुपम ज्ञानादि गुणयुक्त
 जैन साधु के आचार्य (सं.गणधर)
 गणहर ऐतिका. गुर्जरा. नेमिछं. प्राचीसं.
 षष्टिप्र. गणधर; जुओ गणधार
 गणि उपबा. गुर्जरा. साधुओना एक समूहना
 अधिपति (सं.गणिनु) [सं.]
 गणित नरका. गणी शकाय एवं, [हिसाब
 थई शके एवं, पार पामी शकाय एवं]
 गणीअल प्राचीका. गुणियल, [गुणवान]
 गणीउ नलरा. ज्योतिषी (सं.गणक)
 गणीस उक्तिर. गणीवर, गणाधिपति

(सं.गणिमिश्रः)
 गणीस विमप्र. ओगणीस [सं.एकोन-
 विंशति]
 गणेश आरारा-शु. तेतर
 गत आरारा. गति, [झडप]; *अखाछ.
 कामा(शा). नरका. प्रेमाका. गति, दशा,
 स्थिति; अखाका. प्रेमाका. मदभो. गति,
 चाल, रीत; नरका. गति, [समज, बुद्धि,
 भान]; वित्तसं. गति, शक्ति
 गतभंग कामा(शा). बेभान
 गति आरारा. जवुं ते, गमन; जीवयोनि;
 उपबा. स्थिति, [जीवस्थिति, जीवनी
 अवस्था]; वीसरा. बाबत, [अवस्था,
 हालत] (सं.)
 गतिमगु *गुर्जरा. [पंचम गति एटले मोक्षनो
 मार्ग]
 गत्य चित्तसं. गति, [स्थिति, दशा]
 गत्यमत्य नरका. गति अने मति, [सान-
 भान]
 गत्य थाए चित्तसं. गत थाय, दूर थाय
 गद प्रेमाका. [गद्य], कहेलां
 गदकलां नरका. गतकडां, टोळ, मश्करी
 गदहिला उक्तिर. बळद वगेरेने चलाववा
 माटे वपराती आर (दे.गदहिला)
 गदहउ उक्तिर. गधेडो (सं.गर्दभ)
 गघ प्रेमाका. सीधांसादां वचन, [शब्दोभां
 कही शकाय एवं]
 गनीम रुत्तस. मराठा
 गन्हउ विकरा. गुनो
 गफा दशस्कं(१). दशस्कं(२). गुफा

गन्ध तेरका. गर्भ

गम्भ अखाका. [बन्धु], वाछरडुं

गम्भार, गम्भारा, गम्भारउ उक्तिर. ऋषिरा.
षडाबा. गम्भारो, गर्भगृह, [दिवालयनो
अंदरनो भाग] (सं.गर्भागार)

गम्भु गुर्जरा. गर्भ

गम्भेलउ *गुर्जरा. [नौकानो चाकर] (दि.
गम्भेल्लग)

गम्भ अखाका. *अखाछ. गुर्जरा. प्रेमाका.
सूझ, दृष्टि, समज; अखाका. स्वरने
कंपावीने गावुं ते, [एक प्रकारनो
स्वरबंध]

गम्भ *उषाह. [गम्य, मनमां लाववुं ते];
दिशा, [युक्ति, मार्ग]; वीसर. गमन

गम्भइ आरारा. गुर्जरा. लावल. निर्गमन
करे, पसार करे, वितावे [सं.गमयति];
गुर्जरा. सूझे

गम्भइ, गम्भइं *प्रद्युचु. [तरफ, माटे]; उक्तिर.
नेमिछं. लावल. *विमप्र. षडाबा.
बाजुए, [दिशामां, तरफ] (सं.गम्य)

गमण गुर्जरा. तेरका. लावल. गमन

गमणागमणु षडाबा. गमनागमन, आव-जा

गमती आरारा. पसार करती

गमा उक्तिर. बाजु

गमाणि उक्तिर. गमाण (सं.गवादनी)

गमाया नेमिछं. लावल. वीसर. गुमाव्या,
नाश कर्यो

गमारि वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). गमार
स्त्री (दि.गमार)

गमां कामा(शा). चंद्रवा. नरका. बाजु,

दिशा, तरफ

गमांतरुं सिंहा(शा). गामतरुं [सं.ग्रामान्तर]

गमीआं ऋषिरा. गुमाव्यां

गमीजइ विराप. (दिवसो) पसार करीए.
वितावीए (सं.गम्यते)

गमे नेमिछं. विमप्र. बाजुए, दिशाए, [तरफ]

गमेइ आरारा. गुर्जरा. विराप. (समय)
पसार करे, वितावे (सं.गमयति)

गमें आनंस्त. प्रकारे

गम्य चित्तसं. प्रेमाका. गम, सूझ

गय जिनरा. गति, [जीवयोनि]

गय अंबरा. आरारा. ऐतिका. गुर्जरा. दैवरा.
नेमिछं. विराप. हाथी (सं.गज)

गयगत्त *प्रद्युचु. [नष्ट] [सं.गतगात्र]

गयगमणी आरारा. कृष्णच. वसंफा.
वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). हाथी-
ना जेवी चालवाळी (सं.गजगमनी)

गयण ऐतिका. ऐतिरा. ऋषिरा. गुर्जरा.
तेरका. नेमिछं. लावल. हरिवि. गगन,
आकाश

गयणगंय तेरका. गगनगंगा, [आकाशगंगा]

गयणंगण गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. शृंगामं.
गगननुं आंगणुं (सं.गगनांगन)

गयदूषण नेमिछं. जेमनां दूषण गयेलां छे
तेवा, दोष विनाना, [खामी विनाना]

गयमर उषाह. गुर्जरा. नलरा. हाथी (सं.
गजवर)

गयय तेरका. गयुं (सं.गत+क)

गयराय तेरका. गजराज

गयवर आरारा. गुर्जरा. विक्ररा. शृंगामं.

हाथी (सं.गजवर)
 गयंद अभिऊ. अंगवि. नरका. नंदव.
 प्राचीफा. मदमो. शृंगामं. हम्मीप्र. हरिवि.
 हाथी (सं.गजेन्द्र)
 गयंदर जुओ गयंधर
 गयंदवय प्राचीसं. गजेन्द्रपद, [गिरनारनुं
 एक जलतीर्थ]
 *गयंधर [गयंदर] विराप. सुंदर हाथी,
 [उत्तम हाथी] [सं.गजेन्द्र]
 गरइ प्रबोप्र. गळी जाय, [क्षीण थई जाय]
 (सं.गिरति); जुओ गरी पडे
 गरकलुं (गरफलुं) सिंहा(शा). गळचटुं ?,
 [*फरसुं]
 गरका प्रेमाका. टुकडा
 गरकाव्य अखाका. गरकाव, [संकोडाईने
 चालवुं ते]
 गरजण चंद्रवा. [गरजाण], गीधण, [गीध]
 गरष्टि ऐतिका. गरिष्ठ, मोटो
 गरठउ आरारा. उक्तिर. ऐतिका. कर्पूमं.
 नलरा. प्रद्युच. प्रेमाका. वाग्भवा. विक्ररा.
 घरडो, वृद्ध (सं.जरठ)
 गरठपणि प्रबोप्र. घडपणमां
 गरणां-गोर वेताप. गणागौर, गणगौरी,
 [पार्वतीनुं प्रतीक-रूप, जेनुं आ व्रतमां
 पूजन करवामां आवे छे]
 गरत (घरत) देवरा. घी (सं.घृत)
 गरथ कामा(शा). नरका. प्रेमाका. *वीसरा.
 नाणुं, धन
 गरथ्व मदमो. गर्दभ, गधेडो
 गरफलुं जुओ गरकलुं

गरब, गरबु वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 वीसरा. गर्व, अभिमान
 गरभ *वीसरा. [गर, अंदरनोमावो] (सं.गर्भ)
 गरभु प्राचीफा. गर्व, अभिमान
 गरबी लावल. गर्ववाळी
 गरसली नलरा. स्त्रीनुं एक धरेणुं, [गलसिरी,
 गळानुं धरेणुं]
 गरहइ उक्तिर. निंदा करे (सं.गर्हति)
 गरहणइ विक्ररा. शृंगामं. हम्मीप्र. घराणे,
 गीरो तरीके [सं.ग्रहणक; दे.ग्रहण]
 गराण *विमप्र. [भारे, वजनरूप, अप्रिय]
 [फा.गिरां; हिं.गरां]
 गरिट्ठ, गरिठ आरारा. गरिष्ठ, महान,
 महिमावंत
 गरिठउं *षडाबा. [निंदुं] [सं.गर्ह]
 गरी पडे प्रेमाका. खरी पडे, गबडी पडे;
 जुओ गरइ, गिरी पडवुं
 गरीठो ऐतिका. लावल. गरिष्ठ, महान,
 श्रेष्ठ
 गरीघर प्राचीका. कृष्ण (सं.गिरिघर)
 गरुअओ वसंफा. मोटो (सं.गुरुक)
 गरुई आरारा. षडाबा. मोटी (सं.गुरु+ई)
 गरुउं, गरुउ उक्तिर. उपवा. गुर्जरा.
 वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). वाग्भवा.
 षष्टिप्र. गरवो, मोटो, महान (सं.गुरुक)
 गरुज हम्मीप्र. गुरज, [गदा जेवुं] एक
 हथियार (फा.गुर्ज)
 गरुयड उक्तिर. चंद्रवा. तेरका. षडाबा.
 मोटुं, गरवुं (सं.गुरुक)
 गरुयड *ऐतिका. [मोटाई, महत्ता]

गरुयडि, गरुयडि शृंगामं. षष्टिप्र. मोटाई;

आरास. गौरवपूर्वक

गरुबो नरका. गौरवशाळी

गरुअडी नलरा. मोटाई, माहात्म्य

गरुई षडाबा. मोटी (सं.गुरु परथी)

गरुड जुओ गरुड

गरुयडि जुओ गरुयडि

गरेणे कामा(त्रि). गीरवे [सं.ग्रहणक,
दे.ग्रहण]; जुओ ग्रहण

गर्भ प्रेमाका. पैसा, धन

गर्भव दशस्कं(१). गर्दभासुर

गर्भकमल चित्तसं. अंदर रहेल कमलरूपी
अवयव [सं.]

गळ वीसरा. गळुं (सं.गल-)

गलअलइ उक्तिर. गळगळे, आर्द्र थाय

गलउ आरास. गळयुं, मीठुं

गळउ वीसरा. गळुं (सं.गल-)

गलकंबल षडाबा. गाय वगेरेनी गळा नीचे-
नी लटकती चामडी (सं.गलकंबल)

गलकी वेताप. गंडकी नदी

गल गरजत ऐतिरा. गाल गजावता, [गाल-
थी गर्जना करता]

गलगलीया गुर्जरा. गर्जना करी ऊठ्या
(प्रा.गुलगुलइ)

गलगंठी उक्तिर. गळानी ग्रंथिओ (सं.
गलग्रन्थयः)

गलचामीकर सम्यचो. [कंठनी शोभारूप]
गळानो सोनानो हार [सं.]

गलणउ उक्तिर. विक्ररा. गळणुं, गरणुं (सं.
गलनकम्)

गलतडी *उषाह. [गळती, पाणी गळतुं रहे

तेवी गोठवण]

गलशियिल जुओ शिथिल

गलसरण षडाबा. हीबकां (सं.गलस्वर)

गळस्थळ नरका. प्रेमाका. गाल

गलहथउ उक्तिर. बोची पकडवी ते, पराजित
करवुं ते (सं.गलहस्तः)

गलहथियउ उक्तिर. जेनी बोची पकडायेली
छे ते, पराजय पामेल (सं.गलहस्तिः)

गलान्य चित्तसं. ग्लानि

गळा मांझ पग घालुं जुओ पग घालुं गळा
मांझ

गलाल प्राचीफा. गुलाल

गलित अखाळ. अखेगी. प्रेमप. गळेलुं, नम्र,
आर्द्र [सं.]

गलितपणे अखेगी. नम्रताथी

गलियार उक्तिर. गळियो बळद, हृष्टपुष्ट
पण सुस्त बळद (सं.गलिः) [सं.गलित-]

गळियो प्रेमाका. चालवाने अशक्त, [चालवा
न मागतो, सुस्त] [सं.गलित]

गलि साहै जिनरा. गळामांथी पकडीने

गली नेमिछं. दीला थईने

गलीउ नेमिछं. गळयो, [मीठो] [सं.गुल्य]

गलीया आरास. बेठुं ऊठे नहीं तेवुं, [सुस्त,
आळसु] [सं.गलित]

गळुबंध दशस्कं(१). प्रेमाका. गळामां
पहेरवानुं आभूषण

गलेलवुं सिंहा(शा). दीला थवुं, [गळिया थवुं]

गलेलुं दशस्कं(१). प्रेमाका. गलोटियुं [दे.
गलत्थिअ]

गलोढां प्रेमाका. गलोफां

गलोलां *नरप(द). [टींडोरां]

गल कादं(शा). प्राचीसं. वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). गाल (सं.)

गवन दशस्कं(१). गमन; जुओ गउण
गवन-धवन अखाका. जवुं ते, [दोडधाम]
(सं.गमनधावन)

गवरी विराप. गायो; जुओ गउरी, गौरी
गवाणि उक्तिर. गमाण, ढोरने ज्यां घास
नाखवामां आवे छे ते स्थान (सं.
गवादनी)

गवानिक प्रेमाका. [दररोज काढवामां
आवतो] गोग्रास; जुओ गवानंक

गवालु अंबरा. गवाळो, सरसामाननो जय्थो
गवाळो प्रेमाका. वस्त्र के सरसामाननो
जय्थो

गवाही प्रेमाका. साक्षी [फा.]

गवानंक, गवांनीक सिंहा(शा). गोग्रास,
[रोज अपातो चारो] (सं.गवाहिक);
जुओ गवानिक

गविल *आरास. गुर्जरा. दूधनुं बनेलुं (सं.
गव्य+इल्ल)

गबिल लावल. *जंगली पाडो [प्रा.गवल],
[दूर कर्या] [हिं.गैल=जवुं]

गवेषीइं आनंस्त. गवेषणा करीए, शोध
करीए

गव्यूति कादं(शा). गाउ, [त्रण किलोमिटर]
(सं.)

गशाब्यो मदमो. ग्रस्त थयो, वश थयो

गह आरास. ऋषिरा. तेरका. ग्रह

गहइगिहिती, गहगहती आरास. आनंद

पामती, हर्षभरी (दे.)

गहइली, गहेली लावल. घेली [सं.ग्रह+इल्ल]

गहगहवुं, गहगहिवुं आरास. ऋषिरा.
ऐतिका. ऐतिरा. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं.
प्राचीफा. लावल. विक्ररा. विराप.
आनंद पामवुं, हर्षधी भराई जवुं, नलरा.
सुगंधधी महेकवुं; वसंफा. वसंफा(ल).
वसंवि. वसंवि(ब्रा). वृद्धि पामवुं,
विस्तरवुं (दे.)

गहगाट, गहिगाट आरास. ऐतिका. आनंद,
आनंदनी अभिव्यक्ति, [आनंदकिल्लोल]
गहण तेरका. वगडो (सं.गहन); ऊंडाण
(सं.गहन)

गहबरइ प्रधुचु. प्राचीफा. गभराय
गहलो विक्ररा. घेलो [सं.ग्रह+इल्ल]

गहवरिउ प्राचीसं. व्याकुळ थयुं

गहिगाट जुओ गहगाट

गहिवर शृंगामं. गभरु, [व्याकुळ]

गहिवरिउ आरास. ऋषिरा. नेमिछं. शृंगामं.
गभरायुं, [व्याकुळ थयुं]

गहिर प्राचीफा. ऊंडुं (सं.गभीर); ऐतिका.
घेरुं

गहिलउ, गहिल्लउ आनंस्त. आरास. उक्तिर.
उपमा. गुर्जरा. तेरका. प्राचीफा. प्राचीसं.
रूपच. वीसरा. शीलक. सिंहा(म). घेलो,
गांडो, मूर्ख, [उन्मत्त] (सं.ग्रह+इल्ल)

गहीय गुर्जरा. ग्रही

गहू उक्तिर. घउं (सं.गोधूम)

गहूली ऐतिका. घउंनी ढगली, [गुरुना
स्वागतार्थे करवामां आवती घउं आदिनी

आकृतिओ]

गहेली वसंफा. वीसर। गांडी, घेली [सं.

ग्रह-इल्ले]; जुओ गहइली

गंगजभन अभिऊ. गंगाजमनी प्रकारनुं
वस्त्र, पछेडी, [बेरंगी वस्त्र, आगळ-
पाछळ जुदा रंगनुं वस्त्र]

गंगरे उषाह. गांगरे, [ऊंट अवाज करे]
[दे. गंगर]

गंगलि नेमिछं. आनन्द

गंगवणे गुर्जरा. गंगातटना वनमां

गंगाजलु प्राचीफा. हम्पीप्र. घोडानी एक
जात

गंगाधार कामा(त्रि). शिव

गंगानंदणु गुर्जरा. गंगानो दीकरो

गंगेटी उक्तिर. एक वनस्पति, जीतेली (सं.
गंगेठिका)

गंगेर आरारा(व). एक औषधीय वनस्पति,
गंगेडु (रा. गंगेरण; सं. गंगेरुकी); गंगेटी,
बाजोलियुं, नागबला ?

गंछी, गंछी पंचवा. वांसफोडानी पत्नी;
जुओ वंशफोड

गंजण तेरका. कलंक (सं. गंजन); ऐतिका.
मर्दन करनार, हरावनार; जुओ गंजन

गंजणहार गुर्जरा. पराभव करनार

गंजन *ऋषिरा. [मर्दन करनार, चूरो
करनार] (सं.); जुओ गंजण

गंजिउ प्रद्युचु. गज्यो

गंजिउ आनंस्त. जीत्यो [सं. गंजित]

गंजिउ जुओ गंजिउ

गंठ, गंठि अखाका. तेरका. प्रेमाका.

वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). वीसर।

षडाबा. गांठ (सं. ग्रन्थि)

गंठाला आरारा(व). गंठोडा, पीपरीमूळ ?

गंठि जुओ गंठ

गंठोडा जिनरा. काननुं आभरण

गंठस्थल प्रेमाका. लमणुं (सं.)

गंठूआ जुओ सेजगंठूआ

गंठोल षडाबा. एक प्रकारनुं जंतु [जे पेटमां
उत्पन्न थाय छे] (सं. गंठुल)

गंठ्री आरारा. पेटी (सं.)

गंधकारी जुओ गंधारी

गंधमायण गुर्जरा. गंधमादन पर्वत

गंधरव जुओ गंधूव

गंधर्व (गंधर्व गोरी) *सिंहा(म). [गंधर्व स्त्री,
गानारी]

गंधलेण विक्रच. गंध लेवी ते, [थोडोक स्वाद
लेवो ते, चाखवुं ते]

गंधव (गंधव गोरी) *प्राचीफा. [गंधर्व स्त्री,
गानारी]

गंधाअइ, गंधाइ उक्तिर. षडाबा. गंधाय,
-नी गंध आवे, वास आवे

गंधारि गुर्जरा. राणी गांधारी

गंधारी, गंधकारी गुर्जरा. विराय. स्वामीनी
पाछळ सुगंधी द्रव्यो लईने चालनारी
दासी (सं. गंधहारिका, गंधकारी)

गंधूव (गंधूवविवा), गंधरव (गंधरवविवा)
चंद्रवा. गंधर्वविवाह, [स्त्रीपुरुषनी]

इच्छाथी थतो, उत्सवरहित विवाह

गंधप जिनरा. गंधर्व, गवैया

गंधव लावल. गंधर्व, [देवगायक]

ગંભાર જુઓ ગંભાર

ગંભીર *વસંફા. વસંફા(લ). વસંવિ.
વસંવિ(બ્રા). કુંડું; વીસરા. ગાઢ, ભારે;
હરિહ્યા. પ્રૌઢ, મોટું [સં.]

ગંભીરિમ ઋષિરા. નલરા. ગંભીરતા, કુંડાળ
(સં.ગંભીરિમા)

ગંચિય [ગંઝિય], ગાંચિય [ગાંઝિય]
પ્રબોધ. ગાંચ્યો, હરાચ્યો [સં.ગંઝિય]

ગાઈ વીસરા. ગાય (સં.ગાવી)

ગાઈળ વિક્રા. ગાયન

ગાઝ વતુચા. ગાળું

ગાગરી ઉત્તિર. ગાગર (સં.ગર્ગરી)

ગાજંળ મદમો. ગાજતો

ગાઠડી વીસરા. ગાંઠડી (સં.ગ્રન્થિ)

ગાઠડ જુઓ ગાઠડ

ગાઠ *નરકા. *નરપ. પ્રેમાકા. છેતરાયા,
જિતાયા

ગાઠુઓ અઘાઠ. પ્રેમાકા. ગઠિયો, [છેતર-
નાર]

ગાઠર, ગાઠરિ આરા. ઉત્તિર. ગુર્જરા.
ઘડાવા. ઘેંટી (દે.ગઢરી)

ગાઠલડં ઉપવા. ગાઠું (દે.ગઢ)

ગાઠવા પ્રેમાકા. ઘડા જેવા વાસળ [દે.
ગઢુક, ગઢુઅય]

ગાઠવું પ્રેમાકા. વીસરા. વેતાપ. ઢાટવું
(દે.ગઢ પરથી); અઘાકા. રોપવું,
[ઘોડવું]

ગાઠીત ચંદ્રવા. ગાઠાઘાઠો

ગાઠૂડા ઉપાહ. ગાગર, ગાઠવા [દે.ગઢુક]

*ગાઠડ [ગાઠડ] લાવલ. *બઢવાન, *મોટો,

[*છેતરાયો; *વંચિત થયો]

ગાઠડં આરા. ઉત્તિર. ઉપવા. ગુર્જરા.
વીસરા. ઘડાવા. ઘૂબ મોટું, ભારે, સઘળ,
દૃઢ; આરા. આગ્રહપૂર્વક, ભારપૂર્વક
(રા.)

ગાઠિમ *વિમપ્ર. [ગૌરવ, ગૌરવપૂર્વક]

ગાઠ કામા(ત્રિ). ગાઠ, [જાત], મન; નરકા.
ગાઠ, અંગ, [શરીર]

ગાઠડી પ્રેમાકા. છાતી અને બરડો ઢંકાય
એમ ગાંઠ વાઢી વસ્ત્ર ઓઢવું તે [સં.
ગાઠિકા]

ગાઠી ઉત્તિર. ગાઠડી, ગાંઠ મારી લપેટેલું
વસ્ત્ર (સં.ગાઠિકા)

ગાઠહ ઘડાવા. ગઘેઢા (સં.ગર્દભ)

*ગાઠી (ગાઠી હાટ) કામા(ત્રિ). ગાંધીની
ડુકાન

ગાઠે *જિનરા. [ગણનામાં, સંખ્યામાં] [પ્રા.
ગણ]; જુઓ કિણગાનડ

ગાઠડી ઉત્તિર. ગ્રીવા, ગરદન

ગાઠરુ ઉત્તિર. [*બઘું, *ગઠરુ] (સં.ગર્ભ-
રૂપ)

ગાઠરો પ્રેમાકા. ગઠરાયેલો, ત્રસ્ત

ગામટ, ગામટિ લાવલ. વસંફા. વસંફા(લ).
વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). ગામડાની,
ગામડિયણ (સં.ગ્રામટિકા પરથી ?)

ગામંતરડ વીસરા. પરગામ જવું તે (સં.ગ્રામ+
અન્તર)

ગામાં કામા(ત્રિ). કામા(શા). ગામ, ગામડાં
[સં.ગ્રામ]

ગામાંતર દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. બીજે ગામ

जवानी क्रिया, गामतरुं
गामी लावल. [विषय] दूर करी
गामी *लावल. [(सिद्धि) पहुँचनार]
गामीत्रा रूपच. परगाम [जवुं ते]
गामेचउ उक्तिर. गामडानुं, गामडियुं (सं. ग्रामेयः)
गायण *गुर्जरा. प्राचीसं. गायक [सं. गायन]; **गुर्जरा.** गायन, गान
गायतउ षडावा. गातो
गायत्री, गायत्रीय **गुर्जरा.** विराप. गायो (म.; सं. गायत्री साथे भेळसेळ)
गार अखाछ. गारो, गेरो, वहेर; **प्रेमाका.** लीपण, [माटीनो केल]
गारउ प्राचीसं. अभिमान (सं. गौरव); जुओ गारव, गारो
गार काढे अखाछ. नाश करे ?
गारडी अखेगी. अंबरा. आरारा. प्राचीफा. गारुडी, मदारी, साप उतारवानो मंत्र जाणनार (सं. गारुडिक)
गारव, गारवउ, गारवो उक्तिर. उपवा. वेताप. अभिमान, अहंकार [सं. गौरव]; जुओ गारउ
गारुडविद्या आरारा. सर्पवशीकरणनी मंत्र-विद्या [सं.]
गारुडिक, गारुडी नरका. प्रेमाका. वीसरा. षडावा. मदारी, सर्पने रमाडनार [सं.]
गारो चतुया. गौरव, अभिमान; जुओ गारउ
गाल, गाळ, अखाछ. महेणुं, [कलंक, दूषण]; **०कामा(त्रि).** दोष [सं. गालि]
गालडा विमप्र. गाल [सं. गल्ल]

गाल मारे अखाछ. बडाश हांके
गाला अभिऊ. नेमिछं. गाळा, (गळानुं) बंधन
गालि उपवा. गाळ [सं.]
गालिमसूरा तेरका. प्राचीसं. गालमसूरिया, [गाल तळे राखवानां मशरूनां के अन्य ओशीकां] (सं. गल्ल+मसूरक)
गाल उक्तिर. नलरा. ०षडावा. षष्टिप्र. स्थूलिफा. गाथा, गीत
गाह *गुर्जरा. [विध्वंस, नाश] [रा.]
गाह- उक्तिर. **गुर्जरा.** प्रद्युच. अवगाहन करवुं, प्रवेशवुं (सं.)
गाह वीसरा. पकडमां लेवुं (सं. ग्राह)
गाहडुं प्रेमाका. गाढुं, ऊंडुं
गाहां षडावा. गाथाए, गाथा वडे
गाहिंड उपवा. गाथामां
गाहो मदमो. छंदविशेष (सं. गाधः); वेताप. गाथा, छंद
गांग प्राचीसं. गंगा
गांगडु प्रेमाका. चड्या वगरनो, करडु
गांगेउ विराप. गांगेय, भीष्म
गांगेव दशस्कं(२). गांगेय, भीष्म
गांछउ नलरा. वांसफोडो; जुओ वंशफोड
गांछी जुओ गंछी
गांजुं प्रेमाका. हराववुं, [पराजय पामवुं] (सं. गंज)
गांजे नरका-२. [जीतीने, हरावीने]
गांजिउ जुओ गांजिउ
गांठइ उक्तिर. कादं(शा). गांठे, गूथे (सं. ग्रंथयति)
गांठे उक्तिर. ग्रंथि, गांठ

गांठीउ नलरा. स्त्रीनुं एक घरेणुं (सं.ग्रंथिक)

गांधव कामा(त्रि). गंधर्व, ए नामना देव;

मोसाच. गायक

गांधवी प्रेमाका. गंधर्वनी

गांथिउ जुओ गांथिउ

गिउ जुओ गउ

गिडगिडी ऐतिका. वाद्यविशेष

गिणइ उक्तिर. गुर्जरा. वसंवि. वीसरा.

नलाख्या. गणे (सं.गणयति)

गिण्ड- तेरका. ग्रहण करवुं (सं.गृण्ह)

गिर उक्तिर. गर, अंदरनो मावो (दि.)

गिर तेरका. गिरि

गिरइ उक्तिर. कादं(शा). पडे, झरे, टपके
(सं.गिरति)

गिरट्ट प्राचीफा. महान (सं.गरिष्ठ)

गिरठि उक्तिर. एक वार वियायेली गाय
(सं.गृष्टिः)

गिरिमालुं आरारा(व). गरमाळो (सं.कृत-
मालक)

गिरिसंधि गुर्जरा. गिरनार पासे

गिरी पडवुं दशस्कं(१). प्रद्युचु. दडी पडवुं,
पडी जवुं; जुओ गरी पडे

गिरुउ अभिऊ. उषाह. ऐतिका. गुर्जरा.
नलरा. नेमिछं. हम्मीप्र. गरवुं, गौरववंतुं,
महान, मोटुं (सं.गुरुक)

गिरुयु, गिरुयु आरारा. प्रद्युचु. शृंगामं.
गरवो, गौरववंतो, मोटो, [महान]
(सं.गुरु)

गिरे तेरका. गिरि

गिलइ, गिलइ उक्तिर. वीसरा. गळे, टपके;

नलाख्या. वाग्भवा. षडाबा. गळे, गळे

उतारे, ग्रास करे (सं.गलति, गिलति)

गिलगिली उक्तिर. गलगलियां, गलीपची

गिलानि षडाबा. न्लानि

गिलो उक्तिर. गळो, एक वनस्पति (सं.
गुडूची)

गिलोई उक्तिर. षडाबा. गरोळी, धिलोडी
(दि.गिरोलिया, गिलोइ)

गिल्यां आरारा. गळ्यां, मीठां [सं.गुल्य]

गिवरी कपूर्मं. पार्वती (सं.गौरी)

गिहिन कादं(शा). ऊंडा, [गाढ] (सं.गहन)

गिहिलुं आरारा. नलाख्या. घेलुं (सं.ग्रयू+
इल के ग्रह+इल)

गीणी दशस्कं(२). प्रेमाका. ठींगणी

गीतारथ, गीतार्थ आरारा. विद्वान, ज्ञानी,
धर्मतत्त्व जाणनार

गीय शृंगामं. गीत

गीस्त वेताप. सिंहा(शा). निष्फळ, फोगट
(फा.जिस्त)

गुख, गूख आरारा. उषाह. कादं(शा).

नेमिछं. वसंफा. वसंवि(त्रा). विकरा.

विमप्र. गोख, झरुखो (सं.गवाक्ष)

गुज, गुज्य, गूज, गूज्य कामा(त्रि).

कामा(शा). नरप(द). प्राचीका.

प्राचीफा. सिंहा(शा). छानी वात (सं.

गुह्य); दशस्कं(१). गुह्य, [मार्मिक,

ऊंडुं]; शीलक. गुप्त, [एकांतमा]

गुजर, गूजर नलाख्या. गुजरोने लगतुं,

गुजराती; उक्तिर. गूर्जर, एक जाति

गुजरी, गूजरी नरप(द). *नरका. गोवालणी;

उक्तिर. गूर्जर जातिनी स्त्री
कुजरी ऐतिकर. रागनुं नाम
कुजर (दिश) तेरका. गुर्जर (दिश), [गुजरात]
कुजरा षडाबा. यक्ष, एक अधर्देवजाति
 (सं.गुहक)
कुज्याम जुओ गुज्यग्राम
कुज्यर भाख्य मदमो. गुर्जर भाषाए
कुजराति रुस्तस. गुजराती
कुस, कुम्, कू अखाका. ऐतिरा. नरका.
 प्राचीफा. मदमो. विक्रच. विक्ररा.
 सिंहा(शा). खूनुं, छानी वात, मर्म, रहस्य
 (सं.गुह)
कुसबी प्राचीफा. [गजब करनार],
 जुलमगार, [त्रासदायक] [अ.गदबी]
कुठ चंद्रवा. गोठडी [सं.गोष्ठि]
कुड गुर्जरा. विराप. हाथीनो बख्तर वगेरे
 साज (सं.)
कुड उक्तिर. गोठ (सं.)
कुड *नत्तरा. [भांगी नाखे]
कुड आरारा. *हम्पीप्र. झूमे, झूमता चाले
 (रा.)
कुड प्रद्यु. (हाथीने) कवच वगेरेथी सज्ज
 करे [सं.गुड]
कुड नत्तरा. गुडो, पग [दि.गोड]; जुओ
 गूड
कुड षडाबा. घडो, गाडवो [दि.गडुक]
कुड ऊंधा घाल अखाका. ऊंधा पग घालीने
 जलदी ऊभा थवानी तैयारी राखीने,
 [उभडक, निरांत विना, कष्टपूर्वक]
कुडि गुर्जरा. हाथीनो साज (सं.गुडा)

गुडि उषाह. धजा
गुडिउ, गुडियउ, गुडीय उक्तिर. गुर्जरा.
 स्थूलिफा. कवच वगेरेथी सज्ज करेला
 (सं.गुडितः)
गुडी, गूडी आरारा. ऐतिकर. ऐतिरा.
 कादं(धु). *जिनरा. प्रद्यु. प्राचीफा.
 नत्तरा. ललिरा. विक्ररा. विमप्र. वीसरा.
 हम्पीप्र. हरिख्या. नानी धजा, पताका
गुडीय जुओ गुडिउ
गुड षडाबा. गोठ (सं.गुड)
गुड शृंगामं. रहस्य [रा.गुडौ; सं.गूढ]
गुडउ, गोडउ प्राचीसं. गूडो, पग [दि.गोड]
गुडिया प्राचीसं. गूडी, धजा
गुड्या *विराप. [कवच वगेरेथी सज्ज कया]
 [सं.गुडिताः]
गुडुं उक्तिर. [?] (सं.गुदगूढम)
गुण गुर्जरा. नरका. वसंफा. वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). (धनुष्यनी) दोरी, पणछ
 (सं.)
गुण सिंहा(शा). गण (शंकरनो); मदमो.
 हरिवि. समूह (सं.गण)
गुण वसंफा. छिद्र (सं.)
गुण (गुणवनाएक) प्राचीका. गणनायक,
 गणपति
गुणजन प्राचीका. गुणवान व्यक्ति (सं.गुणि-
 जन)
गुणइ उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. *नत्तरा.
 षडाबा. षष्टिप्र. पुनरावर्तन करे, अभ्यास
 करे (सं.गुणयति)
गुणउ (कोडि गुणउ) उपबा. (करोड) गणो

ગુણડસંકલ એતિરા. ગુણની ભરપાઈ, [ગુણ
- ઉપકારનો બદલો]

ગુણકા, ગુંગકા મદમો. ગણિકા

ગુણગૃહ ઋષિરા. ગુણોનું ઘર, [ગુણોનું નિવાસ-
સ્થાન] (સં.ગુણગૃહ)

ગુણઠાળ આનંસ્ત. જિનરા. ષડાવા. ગુણ-
સ્થાનક, આત્માની આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ-
ની ઉત્તરોત્તર અવસ્થાઓ [જૈ.]

ગુણળી ઉત્તિર. પુનરાવર્તન, અધ્યયન (*સં.
ગુણનિકા)

ગુણત્તમ આરાસ. ગુણોત્તમ, ઉત્તમ ગુણવાળા

ગુણનાયક મદમો. ગણનાયક, [ગણપતિ]

ગુણનિલડ આરાસ. એતિકા. નલરા. ગુણોનું
સ્થાન, [ગુણોના આવાસ સમાન],
ગુણવાન (સં.ગુણનિલય)

ગુણનિહાળ એતિકા. ગુણનિધાન, [ગુણોનો
ખંડાર]

ગુણપંચાસિ પ્રાચીફા. ઓગણપચાસ (સં.
એકોનપંચાશત)

ગુણભૂરિ આરાસ. ઘણા ગુણવાળા (સં.)

ગુણવેધ *શૃંગમં. [ગુણચતુર, ગુણરસિક]
[સં.ગુણવિદગ્ધ]; વસંફા. વસંવિ(બ્રા).
ગુણચતુર, ગુણરસિક (સં.ગુણવિદગ્ધ)

ગુણવેધ વસંફા. કાળું પાડનાર [સં.ગુણ+
વેધક]

ગુણસિલ આરાસ. ગુણશિલક નામનું
જિનમંદિર

ગુણહ વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). પળછ (સં.ગુણ)

ગુણાકરો ઋષિરા. ગુણનો આકર - ધાણ
[- ખંડાર]

ગુણાગર વસંફા. વસંવિ. ગુણોનો ખંડાર (સં.
ગુણાકર)

ગુણિઅન કાદં(ધ્રુ). કાદં(શા). ગુણિજનો,
[પ્રશસ્તિગાયકો], માટ, ચારણ વગેરે

ગુણિડ ઉત્તિર. પુનરાવર્તન કર્યું, અભ્યાસ
કર્યો (સં.ગુણિત્તમ)

ગુવ પ્રેમાકા. ગુદા [સં.]

ગુદરાણી *એતિકા. [નિવેદિત કરી, નિવેદિત
થઈ, જાણી] [ફા.ગુજર]

ગુદરાવડું સિંહા(શા). મોકલાવડું (હિં.
ગુદરાના) [ફા.ગુજાર પરથી]

ગુદરે મદમો. દરગુજર થાય, [માફ થાય]

ગુદારે જુઓ હસીય ગુદારે

ગુપતિ આરાસ. એતિકા. ચારફા. મન, વચન,
કાયાની અશુભ વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિ ટાળવી તે
[જૈ.]; વીસરા. ધાનની (સં.ગુપ્ત)

ગુપ્તી પ્રેમાકા. લાકડીના પોલાણમાં છુપાવી
શકાય તેવું એક પ્રકારનું શસ્ત્ર

ગુપ્તે *ઉપવા. [મન, વચન, કાયાની અશુભ
વૃત્તિ ટાળવારૂપ ગુપ્તિ વડે] [જૈ.]

ગુબડું સિંહા(શા). ગુમડું [સં.ગુલ્મ:]

*ગુભાજળી [ઉભાજળી] *ગુર્જરા. [ઉદ્દેગ,
ઉત્સાહભંગ]; જુઓ ઉભગઈ

ગુમાર, ગુંમાર મદમો. ગમાર [દિ.ગવાર]

ગુર આરાસ. કર્પૂમં. કાદં(શા). પ્રાચીફા.
ષડાવા. ગુરુ

ગુરજ, ગુરુજ, ગુર્જ પ્રેમાકા. હમ્મીપ્ર. [ગદા
જેવું] એક શસ્ત્ર (ફા.ગુફી); જુઓ ગરુજ

ગુરજર-ધર તૈરકા. ગુર્જરધરા, ગુર્જરભૂમિ,
[ગુજરાત]

गुरुव प्रद्युचु. प्राचीफा. गौरव, [वरना सत्कार
रूपे अपातुं भोजन]

गुरां षष्टिप्र. गुरुओने

गुरि कृष्णाबा. गोर, गणगोर, गौरी

गुरी *उषाह. [पार्वती, पार्वतीनां अन्य देवी-
रूपो] (सं.गौरी)

गुरुअडि *विमप्र. शृंगामं. मोटाई, [महत्ता]
(सं.गुरु परधी)

गुरुज जुओ गुरुज

गुरुड अंबरा. गुर्जरा. गरुड

गुरुडासण गुर्जरा. गरुडासन

गुरुनंदणु गुर्जरा. गुरुनो पुत्र

गुरुपसाये ऐतिका. गुरुनी कृपाधी; जुओ
पसाय

गुरुभाग *अखाका. [गुरु पासेधी मळतो
हिस्सो, गुरुनुं ऐश्वर्य के एनी शक्ति]

गुरया गुर्जरा. मोसाच. महान, गरवा, सुंदर
(सं.गुरुक)

*गुरुलहुपणउ [अगुरुलहुपणउ] *जिनरा.
[अगुरु लघुपर्याय, शरीरनी अगुरु
(स्थूल के भारे नहीं) तथा अलघु (कृश
के हळवी नहीं) स्थिति, समप्रमाणता]
[जै.]; जुओ अगुरुलहु

गुरुव प्राचीसं. गौरव, विवाहभोजन [सं.
गौरव]

गुरु *वाग्भवा. [मोटुं, लांबुं, प्रशस्त]

गुरुआपणइ उपवा. अभिमानधी, [मोटाई-
ना भावधी]

गुर्ज जुओ गुरुज

गुल अभिऊ. आरारा. उक्तिर. नलरा. नेमिछं.

विक्रच. षडाबा. गोळ (सं.गुड, गुल)

गुलगुल- *प्राचीसं. [हर्षनो अवाज करे];

जुओ गुगलीउ

गुलगुलायइ उक्तिर. (हाथी) गर्जना करे
[दे.]

गुलणी उक्तिर. लतागृह [दि.गुलिणी]

गुलघाणी उक्तिर. गोळ-धाणी (सं.गुडधाना:)

गुलपापडी उक्तिर. गोळपापडी (सं.गुड-
पर्पटिका)

गुलमंडा उक्तिर. गोळमांडा, मीठा मांडा
(सं.गुडमण्डका:); जुओ मांडा

गुलर दशस्कं(२). ऊमरो (वृक्ष) [हिं.गूलर]

गुलाल आरार(व). *कृष्णबा. गुलाला -
गुलाला, लाल फूलनो छोड (रा.) [फा.
गुले लाल] ?

गुलांठ दशस्कं(२). गुलांट

गुलियउ उक्तिर. प्राचीसं. गळ्युं, मधुर (सं.
गुल्य:)

गुली नेमिछं. गळी, [मीठी]

गुली (गुली कांठिलउ) ऐतिका. नजर न
लागे एटला माटे बांधवामां आवे छे
[ते गळानो कांठलो]

गुल्य प्रेमाका. [वृक्ष]घटा, [झाडी] (सं.)

गुबालरी मदमो. रागिणीविशेष

गुसाइउ प्राचीका. स्वामी, पति (सं.
गोस्वामिन)

गुसाही पंचवा. [गोसांई] धर्मगुरु, साधु
(सं.गोस्वामिन)

गुह तेरका. ?, [*हृदय] [सं.]

गुहवर सिंहा(म). गुफा (सं.गह्वर)

ગુહરી હમ્મીપ્ર. ઘેરી [સં.ગંધીર]
 ગુહિર, ગુહિરડ આનંસ્ત. આરારા. ઉત્તિર.
 ગુર્જરા. જિનરા. તેરકા. પ્રાચીપ્રા.
 લલિરા. લાવલ. વીસરા. હમ્મીપ્ર. ગંધીર,
 ઝંડું, ઘેરું, ગાઢ, ગૂઢ
 ગુહિર સાદિ સ્તૂલિપ્રા. ગંધીર અવાજે
 ગુઢક *શૃંગામં. [યક્ષ]
 ગુંજા નરકા. પ્રેમપ. પ્રેમાકા. ચળોઠી [સં.]
 ગુંજારતુ લાવલ. ગર્જના કરતો
 ગુંજે ઘાતી ૦પ્રેમાકા. ગુપ્ત રીતે
 ગુંજ્યગ્રામ [ગુંજ્યગ્રામ] *ચંદ્રવા. [ગુહ્યેન્દ્રિયો]
 ગુંગ જુઓ ગગન
 ગુંગકા જુઓ ગુણકા
 ગુંગધાર દેવરા. [સાધુના છત્રીસ] ગુણોને
 ધારણ કરનાર
 ગુંમાર જુઓ ગુમાર
 ગુંદું વિમપ્ર. ઘડું [સં.ગોધૂમ]
 ગૂઘ જુઓ ગુઘ
 ગૂગલિ આરારા(વ). ગૂગલ (સં.ગુમ્ગુલ)
 ગૂગલી પ્રેમાકા. બ્રાહ્મણની એક જાત (ખાસ
 કરીને દ્વારકાના તીર્થગોર)
 ગૂગલીડ *નલરા. [હર્ષથી અવાજ કરતા]
 [સં.ગુલગુલ]; જુઓ ગુલગુલ-
 ગૂગુલિયા પ્રાચીસં. ગૂગલી, બ્રાહ્મણ-જાતિ-
 વિશેષ
 ગૂજ જુઓ ગુજ
 ગૂજર ઉત્તિર. ગૂર્જર, એક જાતિ; જુઓ
 ગુજર
 ગૂજરડી પ્રાચીપ્રા. ગુજરાતની સ્ત્રી, ગુજરાતણ
 (સં.ગૂર્જર)

ગૂજર-દેસ પ્રાચીસં. ગુર્જરદેશ
 ગૂજર-ઘાડ શૃંગામં. ગતિમાન વાયરાથી ?
 ગૂજરી ઉત્તિર. ગૂર્જર જાતિની સ્ત્રી; જુઓ
 ગુજરી
 ગૂઝ નલરા. છાની વાત (સં.ગુઘ)
 ગૂઝ્ય જુઓ ગુઝ
 ગૂઝ, ગૂઝ્ય અઘાકા. અધિક. અંબરા.
 ઉત્તિર. ઉપવા. ઋષિરા. ગુર્જરા. નરકા.
 નરપ. પ્રેમાકા. સિંહા(મ). હમ્મીપ્ર. છાનું,
 છાની વાત, રહસ્ય (સં.ગુઘ); જુઓ ગૂઝ
 ગૂઝા ઉત્તિર. ગોઠણ; જુઓ ગુઝડ
 ગૂઝિય એતિકા. પતાકા, [ધજા]
 ગૂઝિય ગુર્જરા. સજ્જ કર્યા, પાંચર્યા, પલાળ્યા
 (સં.ગુઝિત)
 ગૂઝી જુઓ ગુઝી
 ગૂઢ ગુર્જરા. ઘેરું, ઝંડું (સં.)
 ગૂઢી નરકા. ગાઢી, ઘેરી, ઘેરા રંગની
 ગૂળી ઉત્તિર. ગૂળ, કોથળો (સં.ગોળી)
 ગૂતડ *અઘાકા. *નલાહ્યા. *પ્રાચીસં.
 [ફસાયો, ગૂંચાયો] (સં.ગુપ્ત)
 ગૂથ *પ્રેમાકા. [લોભી, લાલચુ] [સં.ગૃધ્ર]
 ગૂયાડલનગર સિંહા(મ). ગોંડલનગર
 ગૂરજ દશસ્કં(૨). શસ્ત્રવિશેષ [ફા.ગુર્જ]
 ગૂહ ઉત્તિર. ગૂ, વિષા (સં.ગૂથમ)
 ગૂહડ વિમપ્ર. ઘૂંઘડ
 ગૂંડાં *અઘાકા. [ધરોનાં ધૂમડાં, નકામા
 ઘાસનાં મૂઠાં]
 ગૂંફડ ઉત્તિર. ગૂંથે (સં.ગુમ્ફતિ)
 ગૂંહલી ઉત્તિર. [*ગરોઢી] (સં.ગોમુખા)
 ગૃથલ, ગ્રથલ અઘાઘ. આરારા. ચિત્તસં.

वळगाड लाग्यो होय तेवुं, गांडुं, घेलुं
[सं.ग्रथ+इल्ल, ग्रह+इल्ल]
गृहदीर्घिका कादं(शा). घर पासेनी पगथियां-
वाळी वाव, कुंड के होज (सं.)
गेरो प्रेमाका. खेरो, भूको, रज
गेलि कादं(धु). चारफा. नलरा. आनंद,
आनंदभरी क्रीडा (सं.केलि); *गुर्जरा.
*विमप्र. [आनंदथी]; जुओ गेल्लि
गेलि लावल. आनंद कर, [क्रीडा कर]
गेली जुओ गजगेली
गेलो लावल. आनंद, आनंदभरी क्रीडा
[सं.गेलि] [प्रासमां 'गेलि'नुं 'गेलो']
गेल्लि ऐतिरा. गेल, गम्मत, [आनंद] [सं.
केलि]; जुओ गेलि
गेलु (घेलु) प्रेमाका. धूळ
गेह आरारा. ऋषिरा. गुर्जरा. नेमिछं.
प्रेमाका. शीलक. घर (सं.)
गेहणे पंचवा. घरेणे, [गीरवे] (दि.गहण)
[सं.ग्रहणी]; जुओ ग्रहण
गेहली चतुचा. घेली [सं.ग्रथ के ग्रह+इल्ल]
गेहिणि षडावा. गृहिणी
गेहिठ कृष्णवा. घेरुं [सं.गभीर]
गेहेन अखाका. अखेगी. घेन
गेहेर बेसो चित्तसं. घेर बेसो, शांतिथी बेसो
गेहेल नरका. घेलुं [सं.ग्रह+इल्ल]
गेहेलडी प्रेमाका. घेलडी, घेली
गैला नरका. गयो (म.)
गोअम गुर्जरा. गौतम, [महावीरना गणधर]
गोअंगे प्रेमाका. [गगनांगणे], आकाशना
चोकमां [सं.गो]

गोआडइ उक्तिर. गायोना वाडामां (सं.
गोवाटक)
गोइ पंचवा. सुंदर स्त्री (सं.गोपी ?)
गोइक ऐतिका. गाय अने आकडो
गोई गोसली उक्तिर. [?] (सं.गोय-
शिलाका)
गोउल उक्तिर. गोकुल, [गायोना समूह]
गोकल प्राचीफा. गोकुल, ए प्रदेश
गोकलि हरिव-अनु. गोकुळे
गोकुल लावल. गायोनां कुळ, घण (सं.)
गोकुलिस्थान कादं(शा). गायोनुं गोठडुं
[- वाडो] (सं.गोकुलस्थान)
गोख रूपच. प्रेमाका. गवाक्ष, गोखलो.
झरखो
गोखर अखाख. गोरखर, जंगली गधेडानी
एक जात [फा.गोरखर]
गोगवेश विक्ररा. गोग नामनी वेश्या
गोगीडउ, गोगीडउ उक्तिर. *षडावा.
गीगोडो, गाय वगेरेने वळगतुं जनु
(*सं.गोकीटः)
गोग्रास हरिख्या. रांधेली रसोईमांथी गायने
माटे काढेलो भाग (सं.)
गोघर अभिऊ. गोग्रहण, [विराटपर्वमांनो
गायने पकडवानो प्रसंग] [सं.गोग्रह]
गोघर होय चित्तसं. अनुभवगम्य बनशे,
समजाशे [सं.गोघर]
गोचरि देवरा. साधुनी भिक्षा (सं.गौचरी)
गोछउ उक्तिर. पात्र वगेरे साफ करवानो
वस्त्रनो टुकडो (सं.गोच्छकम्)
गोटको, गोटीको अखाका. अखेगी. चंद्रवा.

पंचवा. *गुटको, गोटी, गोळी (सं. गुटिका)

गोटी अखाछ. गोटीलां जेवांस्तन?, [*गोठी, *पूजारी, *भक्त]; जुओ गोठिय

गोटयका चित्तसं. गोटी, गोळी

गोठ *प्रेमाका. [पहेरामणी करवा माटे ज्ञाति-समुदायने एकठो करवो ते, मिजलस, मिजबानी]

गोठ, गोठि नरका. नलरा. विक्रच. विकरा. *वीसरा. शृंगाम. गोष्ठि, गोठडी, वात-चीत

गोठिय प्राचीसं. गोठी, [पूजारी] (सं. गोष्ठिक)

गोठिसे *जिनरा. [भाव धरशे]

गोडउ जुओ गुडउ

गोडा षडाबा. गुडा, घूंटण, [पग] (दि.गोड)

गोडिहिलियां षडाबा. घूंटण जमीनने अडके एयी रीते वंदन करवुं

गोडी *नरप. [*मूकी]

गोति हरिवि. कारागार (सं.गुप्ति)

गोतिहर, गोतिहिरु *उपबा. *विमप्र. [केदखानुं] [सं.गुप्तिगृह]

गोती प्राचीसं. कुटुंबी, स्वजन (सं.गोत्री)

गोतीहर आरास. केदखानुं (सं.गुप्तिगृह)

गोत्र आनस्त. गोत्रकर्म, जीवनुं उच्च के नीच गोत्र नक्की करनार कर्मबंधन [जै.]

गोत्रज प्रेमाका. कुळदेवी

गोत्रिय षडाबा. सगां, कुटुंबीओ (सं.गोत्रिक)

गोदी नरका. नरप. गोदा भारी

गोदोहण आरास. गाय दोहवी ते

गोधउ उक्तिर. आखलो [सं.गोधवः]

गोधनु नलाख्या. आखलो

गोधीका मदमो. घो (सं.गोधिक)

गोनुं अखाका. पृथ्वीनुं, [जगतनुं] [सं.गो]

गोपाविवा (पग गोपाविवा) षडाबा. [पगेरुं] छुपाववा

गोपिविउ उक्तिर. गोपव्यो, गुप्त राख्यो

गोप्य नरका. मदमो. गुप्त, छुपुं (सं.)

गोफण अखाका. पथ्यर भरावीने एनो घा करवानुं एक साधन [दि.गोफणा]

गोफण, गोफणउ, गोफणियो अभिऊ. उषाह. ऋषिरा. दशस्कं(१), नरका.

नलरा. नेमिछं. प्रेमाका. लावल. विकरा. विमप्र. वेणी साथे गूंयवामां आवतुं के

अंबोडे लटकाववामां आवतुं एक घूघरियाळुं आभूषण (सं.गुंफन)

गोफणि उक्तिर. पथ्यर फेंकवानुं साधन (दि.गोफणा)

गोफणियो जुओ गोफण

गोबरे विमप्र. गंदा (दि.)

गोमत कर्पूम. धूमट; *अभिऊ. [धूमटवाळी देवडीओ, चोकीओ]

गोमती नलरा. स्त्रीओनुं एक घरेणुं [*सं. गोमूत्रिका]

गोमय प्रेमाका. गायनुं छाण (सं.)

गोमुख प्रेमाका. फूकीने वगाडवानुं एक वाद्य [सं.]

गोमूत्री उक्तिर. एक प्रकारनुं घास (सं. गोमूत्रिका)

गोयम आरास. प्राचीसं. गौतम, महावीरना

गणधर

गोवरुड उक्तिर. गोचरनी जमीन

गोयल प्राचीसं. ?, [*सिपाईडा] [दि.गोह+
इल]

गोयुल आरारा. गाय साथे (सं.)

गोर आरारा. गौर, उज्ज्वल

गोर अखाछ. गुरु

गोरुं दशस्कं(१). दशस्कं(२). प्रेमाका.
गोरुं [सं.गौर+ट]

गोरड आरारा(व). गोरडियो बावळ, खेर

गोरड प्राचीसं. गौरी, [पार्वती]

गोरडी ऋषिरा. गुर्जरा. लावल. वीसरा.
सुंदर स्त्री, स्त्री (सं.गौर-)गोरु प्राचीफा. वरनुं संमान करवा कन्या
तरफयी अपातुं भोजन; जुओ गउरउ
गोरस गोली लावल. [दूध]दही भरवानी
गोळीगोरंभउ गुर्जरा. गूंचवण, [मुश्केली,
आपति]गोरुचंदन *प्रेमाका. [गोरोचन, गायना
पित्तमांथी मळतो सुगंधी पदार्थ]; जुओ
गोशीर्षगोरु आरारा. गुर्जरा. नलरा. वेताप. दोर,
गायो (सं.गोरूप)

गोरे *प्रेमाका. [पासे] [म.गोडे]

गोलड षडावा. आंखनो डोळो (सं.गोलक)

गोलड उक्तिर. गोलो, विधवानो जारज
पुत्र (सं.गोलकः)

गोलओ जुओ पर गोलओ

गोलणी कृष्णवा. प्राचीका. ललिरा.

गोवालणी, गोपी (सं.गोपाल परधी)

गोलांटां प्रेमाका. गलोटियां, गुलांट [दि.
गलथिअ]गोलि नरप(द). (महीनी) गोळी; जुओ
गोरस गोली*गोली, गोहली पंचवा. गूहली, एक
प्रकारनी तान्त्रिक आकृतिगोलीडां, गोळीडां दशस्कं(२). प्रेमाका.
रवैया, वलोणां

गोळ आरारा. टिंडोरं (दि.)

गोळी आरारा(व). गिलोडां, टिंडोळानो वेले
(दि.गोल्हा)गोब- *प्राचीफा. [व्याकुल करे, कृश करे]
[दि.गुब्ब; रा.गोवणौ]

गोवळ वीसरा. गोकुळ गाम

गोवांदरे दशस्कं(१). प्रेमाका. गोंदरे, पादर-
मां, भागोळे [सं.गोवृंद]

गोव्यंद प्राचीका. गोविंद

गोशपेच प्रेमाका. कानने ढांकी दे तेवुं
(पाघडी के फेंटो) (फा.)

गोष्ट प्रेमप. गोष्टि, वार्तालाप

गोष्ठ दशस्कं(१). प्रेमाका. वात (सं.गोष्टि)

गोष्ठा षडावा. गायोनों वाडो (सं.गोष्ठ)

गोसामी वीसरा. स्वामी, प्रियतम (सं.
गोस्वामिन्)गोशीर्ष आरारा(व). गोरुचंदन, चंदननो
एक प्रकार (सं.गोशीर्ष); जुओ
गोरुचंदनगोह, घोह आरारा. उक्तिर. प्रेमाका. मदमो.
घो (सं.गोधा)

गोहडिय प्राचीसं. घो (सं.गोधा)
 गोहर्य रुस्तस. घोर, कबर (फा.गुर के गोर)
 गोहली जुओ गोली
 गोहीरड उक्तिर. घो (सं.गोधेरः)
 गोहुं, गोहू आरारा. उक्तिर. घउं (सं.गोधूम)
 गोधेन दशस्कं(१). गोघन, गायोनुं धण
 गोपद *अखाका. [गायना पगला जेवहुं,
 नानकहुं] [सं.गोष्पद]
 गौरी, गवरी अखाका. सिंहा(शा). गाय
 गौब आरारा. गाय (सं.गौः)
 ग्यड षष्टिप्र. गयेलो (सं.गतः)
 ग्यसआपणं मदमो. गरवापणुं
 ग्यस्वो कस्तुवा. गरवो [सं.गुरुक]
 ग्रत नंदब. मदमो. घृत, [घी]
 ग्रथ मोसाच. गर्थ, संपत्ति, धन
 ग्रथल जुओ गृथल
 ग्रथवी मदमो. गर्दभी, [गधेडी]
 ग्रथ चंद्रवा. गर्भ
 ग्रभवेदना चतुचा. गर्भवेदना, [गर्भमां
 आववानी, जन्म लेवानी वेदना]
 *ग्रब, ग्रभ प्राचीका. गर्भ
 ग्रशामांहि नलाख्या. ग्रस्यो [- गळी गयो]
 तेटलामां
 ग्रहण विक्रा. षष्टिप्र. घराणुं, गीरो (सं.);
 जुओ गरेणे, गेहण
 ग्रहणा आरारा. आभूषण (दे.गहणय; हिं.
 गहना) [सं.ग्रहण] [रा.]; जुओ ग्रहिणु
 ग्रहिणु सिंहा(म). घरेणुं, दागीनो (दे.
 गहणय); जुओ ग्रहणा
 ग्रहिस्त प्रेमाका. गृहस्थ

ग्रहेश प्रेमाका. सूर्य
 ग्रंथ आरारा. बांधेलुं, बांधीने [सं.]
 ग्राम आरारा. समूह (सं.)
 ग्रास गुर्जरा. विमप्र. गरास, जमीन वगेरेनो
 भोगवटो, भाग, हिस्तो (सं.); नरका.
 कोळियो
 ग्रासवुं दशस्कं(१). दशस्कं(२). ग्रसवुं,
 [गळवुं]; ०प्रेमाका. खायुं
 ग्रासीआ विमप्र. गराशिया, जागीरदार
 ग्राह प्रेमाका. मगर [सं.]
 ग्रिहिवानि नलाख्या. ग्रहवाने, पकडवाने
 ग्रेह दशस्कं(१). प्रेमाका. गृह, घर; अखाका.
 घर, (घरबार)
 ग्रैवेक प्राचीफा. ए नामनुं देवविमान (सं.
 ग्रैवेयक)
 ग्वाल गुर्जरा. विराप. गोवाळ (हिं.; सं.
 गोपाल)
 ग्वालणी प्रेमप. गोवालणी
 ग्वालेर उक्तिर. वीसरा. ग्वालियर (सं.
 गोपालगिरि)
 घइरि विक्रा. घरे [सं.गृह]
 घइसइं अंबरा. घेंसथी
 घउंला प्रेमाका. एक जातनो सुगंधी पदार्थ
 घग्घरि प्राचीफा. घूघरी (सं.घर्घरी)
 घघरणुं प्रेमाका. नातरुं, [अन्यत्रथी छूटी
 थयेली स्त्री साथेनुं लग्न]
 घट अखाका. चित्तसं. दशस्कं(१).
 दशस्कं(२). वीसरा. शरीर; चित्तसं.
 पात्र; प्रेमप. घडो (सं.)

घटइ उक्तिर. वीसरा. बने (सं.घटयति);

गुर्जरा. शक्य - संभवित होय

घट-जुअल शृंगामं. घटयुगल, [बि घडा]

घटपट गुर्जरा. खडखडाट, (रवानुकारी शब्द)

घट पडी वित्तसं. बंधाई ?

घट-पुत्र शृंगामं. अगत्य

घणेरडउ नलरा. वधारे (सं.घनतर)

घटमट, घटमट्य कादं(शा). गडमथल;

वित्तसं. चित्तमां चालताविचारो, विकल्पो

घटमठ, घटमठ *अखाका. [घडो अने ओरडो वगेरे, (लक्षणाधी) भौतिक जगत]

घटमान आनंस्त. घटित, योग्य

घटमां विचारवुं दशस्कं(१). पंडे विचारवुं पोते विचारवुं

घटिका, घडी प्रेमाका. चोवीस मिनिटनो समय [सं.]

घटोरा आरारा(व). गट-बोरडी, घटबोरडी (सं.घुट्टा, घोट्टा) ?

*घट्टि (यट्टि) ऐतिका. ठाठ, [समूह]

घड कस्तुवा. नलरा. नंदव. सिंहा(शा). गढ, किल्लो

घड *गुर्जरा. [टोळी, समुदाय] [सं.घटा]

घडणुं षडाबा. घडवुं ते (सं.घटनम्)

घडनाल शृंगामं. गरनाळा

घडला आरारा. घडा [सं.घट]

घडवी सिंहा(शा). गढवी

घडांमंची, घडामांची उक्तिर. पाणीनो घडो राखवानी घोडी (सं.घटमंचिका)

घडियइ षडाबा. घडी - समयनुं माप -

ते दरम्यान (सं.घटिका)

घडिया (घडियाजोयणी) षडाबा. एक घडीमां एक जोजन [- तेर किलोमिटर] कापती

घडियालउ, घडियाळुं अखाका. उक्तिर. चंद्रवा. प्रेमाका. समय सूचववा अमुक

अंतरे वागती झालर, सपाट घंट

घडी आरारा. घडी वार, [घोडी वार]; जुओ घटिका

घडीआल लावल. घडियाळुं, [समय दर्शाववा वगाडवामां आवती झालर; जुओ आल]

घडीयाल सिंहा(शा). कांसानो गोळ सपाट घंट, झालर

घडुउ गुर्जरा. भीमपुत्र घडोत्कच

घण *नलरा. षडाबा. मोटो हथोडो; गुर्जरा. तेरका. वादळ (सं.घन); आनंस्त.

आरारा. उक्तिर. तेरका. नेमिछं. लावल. घणुं, गाळुं (सं.घन)

घण अखेगी. काष्ठनो कीडो (सं.घुण)

घणतूर ऐतिका. घणां *वाजां, [घणी शरणाईओ, गाढी वागती शरणाई]

घणदीहुं उक्तिर. घणा दिवसनुं, पुराणुं

घणनामी अखाका. घणां नामवाळो

घण-मुली कस्तुवा. घणो मूल्यवान

घणवास विक्ररा. घणां सुगंधीदार

घणहठी विमप्र. घणे हठे, हठपूर्वक

घणाला नेमिछं. घणा, पुष्कळ

घणी (पंनर घणी) मदमो. [पंदर] गणी

घणी परि गुर्जरा. घणी रीते

घड्ढा उपवा. गधेडा, [मूख] (सं.गर्दभ)

घन आरारा. वादळ; कादं(घु). कादं(शा).

घणुं (सं.)
 घनसार अखेगी. आरारा(व). शृंगामं. कपूर,
 कपूरनुं झाड (सं.)
 *घनंतर [*अनंतर] अभिऊ. *वधारे घन,
 *घणुं भयंकर, [*तरत ज]
 घवक- प्राचीसं. गंध फैलाववी ? [*दे.
 घवघव]
 घय आरारा. प्राचीसं. घी (सं.घृत)
 घरक- नलरा. घूरकवुं (दि.घुरुक)
 घरकज आरारा. घरनां कामकाज
 घर-घरणी अभिऊ. प्राचीसं. विमप्र. घर-
 घणियाणी (सं.गृह+गृहिणी)
 घर घाल्युं प्रेमाका. घर पायमाल कर्युं, नाश
 कर्यो; जुओ घातइ
 घर घाल्युं दशस्कं(१). प्रेमाका. घर पायमाल
 कर्युं, नुकसान कर्युं
 घरट उक्तिर. घंटलो (सं.घरट्टः)
 घरटी उक्तिर. षडाबा. घंटी (सं.घरट्टः)
 घरट्ट, घरट्ट अंबरा. उक्तिर. प्राचीसं. घंटी
 (सं.)
 घरडे *अखाका. [घसे, वलूरे]
 घरणि, घरणी आरारा. ऋषिरा. ऐतिका.
 गुर्जरा. जिनरा. नलरा. प्रद्युचु. लावल.
 गृहिणी, पत्नी
 घरत जुओ गरत
 घरबारि, घरबारी गुर्जरा. लावल. घरना
 द्वारे [सं.गृहद्वारि]
 घर बेसवुं प्रेमाका. [घर] पायमाल थवुं
 घरमइ आरारा. गरमी, घाम [सं.घर्म]
 घरमाटी विमप्र. [घरनो मर्द - पुरुष], पति

घर-रातुं नरका. घरमां रक्त - डूबेलुं, [घर-
 ना अनुरागवाळुं]
 घर वसइ आरारा. घर वसाय, नुकसान
 थाय
 घर-सार आरारा. घरने अनुसार, अनुरूप,
 शोभतुं; जुओ सारू
 घरसुत्र, घरसूत, घरसूत्र चंद्रवा.
 दशस्कं(१). प्राचीफा. प्रेमाका. मदमो.
 सिंहा(शा). घरनो वहेवार, घरसंसार
 (सं.गृहसूत्र)
 घरंण मदमो. ग्रहण, [एक ग्रह बीजाथी
 गळाय ते]
 घरांणुं वेताप. धरेणुं [सं.ग्रहणक]
 घरि आनंस्त. घर
 घरिसूत (घरि सूत) *गुर्जरा. [(राजाने)
 घेर सारथि]
 घरिसूत्र गुर्जरा. घरनी व्यवस्था (सं.गृहसूत्र)
 घरुणी, घरुणी दशस्कं(१). देवरा. प्रेमाका.
 मदमो. गृहिणी, पत्नी
 घरेणे कामा(शा). गीरवे [सं.ग्रहणक; दे.
 गहण]
 घर्मबाधा आरारा. गरमीथी पडती मुश्केली
 [सं.]
 घाल प्राचीसं. प्रभूत, पुष्कळ
 घलावइ उक्तिर. फेंकावे, नखावे
 घलइ गुर्जरा. घाले, नाखे [दि.घल]
 घल्ली लावल. [घलायेली], डूबेली
 घस- वीसर. घसावुं, नष्ट थवुं (सं.घृष)
 घस्त प्राचीफा. गृहस्थ
 घंघोलियां अखेगी. नानां घर [दि.घंघ+उल्ल]

घंटबल्य *नरप. [घांटरवाल, जंतर]; जुओ
घांटलवाल

घंटोरणि आरा(व). घूघरो (सं.घंटारवा) ?

घाइ गुर्जरा. प्राचीफा. हरिख्या. उतावळ
[दि.घति]; जुओ घायिसउं

घाइ जिनरा. विराप. घा (सं.घात)

घाइ (*पणघाइ)[पराघाइ] *जिनरा.
[पराघात, नामकर्मनो एक प्रकार जेना
उदयथी सामा पर विजय मळे] [जै.]

घाइत *विमप्र. [मोको, लग] [रा.घात];
जुओ घात घाले

घाउ वीसरा. घा; गुर्जरा. हत्या (सं.घात)

घाघर नदी उक्तिर. घर्घरिका, गोघरा नदी

घाघरि, घाघरिय, घाघरी उक्तिर. तेरका.
प्राचीसं. घूघरी (सं.पर्घरिका)

घाघली नरप. विहळ [दि.घंघलिय]; जुओ
घांघली

घाट जिनरा. न्यून, [ओछी] [हिं.]

घाट प्रेमाका. हालत, स्थिति; योजना, युक्ति

घाट उषाह. नरका. नेमिछं. प्राचीफा.
प्राचीसं. प्रेमाका. विक्ररा. घाटडी, स्त्री-
ओनुं रेशमी वस्त्र; रातुं वस्त्र; चारफा.
*घाटडी, *लाल रंगनी बांधणीनी भातनी
चूंदडी, [*घणियो] (दि.घट्ट)

घाट अखाछ. [घडेली वस्तु], घरेणुं

घाट नलरा. नलाख्या. वीसरा. पहाडी मार्ग,
खीणनो मार्ग (सं.घट्ट); चतुचा. स्थळ,
स्थान; नेमिछं. *रस्ता, *सीमाडा,
[*प्रदेश]

घाट (घाट घाली) *नरका-२. [लागमां

लई]; जुओ घाली

घाट चाले चित्तसं. नीवडे

घाटडी गुर्जरा. लावल. लाल बांधणीनी
ओढणी [दि.घट्ट]

घाट बेसे अखाका. चित्तसं. मनमां घड बेसे,
समजाय, मेळ बेसे

घाटरवाल *नरप. [जंतर]; जुओ घांटल-
वाल

*घाटा [घाठा] *गुर्जरा. छेतराया, जिताया,
हार्यो]; *अखाछ. [धूर्त, शठ]; जुओ
धाठउ, गाठा

घाटी मोसाच. गाढी, वधारे

घाढु जुओ घाढु

घाटे घाल्य चित्तसं. समजणमां नाख, समजाव
घाटे घाले, घाट्ये घाले अखाका. बराबर

समजी शके, स्वीकारे; चित्तसं. समजमां
नाख, समजाव; समजमां नाख, समज

घाठउ प्राचीसं. *विराप. छेतरायो, [जितायो,
हार्यो]; नेमिछं. *नुकसान पान्यो,
[छेतरायो]; नरका. घसाई गयो (सं.घृष्ट)

घाठऊउ नलरा. गठियो, [छेतरनार]

घाठा जुओ घाटा

घाढुओ प्रेमाका. गठियो, छेतरनारो

घाढुं नरका. गाढुं, गाढ संबंध; प्रेमाका.
[गाढुं], मुश्केल, कठण

घाड अभिऊ. गाढ, [दुर्गम]

घाडि सईनी [घाडि सईनी] *ऋषिरा.
[दरजीओनी धाड, आक्रमण (जे
निष्फळ होय छे)]

घाडी नरप(द). गाढ, घनिष्ठ

घाणु षडाबा. घाणो, तळवा माटे एक साथे
नाखवामां आयतो जथ्यो; नेमिछं.

षडाबा. घाणी

घात प्रेमाका. घा; अखाका. वेताप. शीलक.
मोत, हत्या (सं.घाति)

घात प्रेमाका. *शृंगामं. रीत

घातइ उक्तिर. उपवा. कादं(धु). जिनरा.
दशस्कं(२). नेमिछं. प्रेमाका. षडाबा.
षष्टिप्र. घाले, नाखे (दे.घत्त); जुओ घर
घातुं

घातकू उक्तिर. घातकी, हत्यारो (सं.घातुकः)

घात घाले *अखाका. [कार्यसिद्धिनो मोको
मेळवे, लाग ले] [रा.; हिं.]; जुओ घाइत

घातण ऐतिका. नाखवुं ते

घाति-करम देवरा. आत्माना स्वाभाविक
गुणोनो घात करनारां कर्मो [जै.]

घाती प्रेमाका. घातक, हिंसक, कपटी [सं.
घातिन]

घाती आरारा. नेमिछं. घाली, नाखी (दे.घत्त)

घातीकर्म आनंस्त. ऋषिरा. आत्माना
गुणोनो नाश करनार कर्म[बंधन] [जै.]

घात्य चित्तसं. घाल, नाख [दे.घत्त]

घाय *उपवा. गुर्जरा. तेरका. घा, प्रहार
(सं.घात)

घायक अखाछ. चित्तसं. घातक, [नुकसान
करनार]

घायड, घाहड वेताप. सिंहा(शा). बलिष्ठ,
शूरवीर; [प्रबळ, भारे, विकट]; शूरत्व;
जोस

घायिसउं उक्तिर. उतावळे; जुओ घाइ,
घांइसिंऊं

घायो अखाका. घायल थयेलो, [-थी
टेवायेलो, रसियो]

घार सिंहा(शा). घारण, [घोरवुं ते]

घारडां षडाबा. एक मीठाई, घारी (दे.घारंट,
घारिया)

घारण *प्रेमाका. [घेन]

घारिउ, धार्यउ अंबरा. आनंस्त. ऋषिरा.
नलरा. प्राचीसं. -नुं घारण - घेन चडेलुं
होय एवो, -थी घेरायेलो, मस्त; गुर्जरा.
मदमस्त, मदीलो (सं.घारित) [दे.
घारिअ]; जुओ विषघारिय

घार्थां जुओ धार्या

घाल प्रेमाका. जमवा बेठेलाओनी पंगत
घालइ (विसारी घालइ) जिनरा. [विसारी]
नाखे

घालि अभिऊ. घालीने, [परोवीने] (दे.घल)

घालिउ उक्तिर. फेंक्युं, नाख्युं, राख्युं (दे.घल)

घाली (घाट घाली) *नरका-२. [लागमां
लई]; जुओ घाट

घासइ जिनरा. घसाय; नेमिछं. घसाय,
[घसारो - नुकसान वेठे] (सं.घृष)

घाहड सिंहा(शा). जुओ घायड

घाहाडे चतुचा. गाढे, [अत्यंत]

*घाहु [घाहु] गुर्जरा. [दळ], सैन्य [रा.]

घाहो कस्तुवा. चतुचा. गाथा

घांइसिंऊं विक्ररा. उतावळे; जुओ घायिसउं

घांघ चित्तसं. गभरामण; अखाका. गभराट;
[(आकाशनुं) घनघोरपणुं] [दे.घंघल]

घांघली नरका. गभरायेली, विहळ [दे.
घंघलिअ]; जुओ घायली

घांचण *गुर्जरा. [घसडवुं, कचडवुं ते] [दे.

घचण]

घांट उक्तिर. उपबा. घंट (सं.घंटा)

घांटलवाल *नरका. [जंतर]; जुओ घंट-
वल्य, घाटरवालय

घांटली उपबा. घंटडी

घांटी अखाका. पर्वत वद्येनो सांकडो रस्तो

घांटी उक्तिर. पडजीभ (सं.घंटिका)

घिर कादं(शा). नलाख्या. घर (सं.गृह)

घिरई जिनरा. पाछा फरे [रा.]

घिर्य प्राचीका. घरमां (सं.गृहे)

घिसि उक्तिर. [*घीस, *खांचो] (सं.घृष्टि)

घिविणि प्राचीसं. रास-नृत्य-विशेष

घीई उषाह. घी (सं.घृत)

घीउ उक्तिर. घी (सं.घृत)

घीरत कामा(शा). घी [सं.घृत]

घीवेलि उक्तिर. घिमेल, कीडीमकोडाना
प्रकारनुं लाल जंतु

घीसरं प्रेमाका. वजन खेंचवा माटेनुं
बळदथी चालतुं पैडां वगरनुं एक साधन

घीहटी विमप्र. घीनी दुकानो, घीनां हाट,
[घीबजार]

घुग्घर, घूग्घर नेमिछं. घूघरी, [नानी
घंटडीओ] (सं.घुर्घुरी)

घुग्घुर गुर्जरा. घूघरा (सं.घर्घर)

घुघराबुं दशस्कं(१). प्रेमाका. गुस्ताथी मोदुं
फुलावचुं

घुटण दशस्कं(२). घोडानी एक जात

घुडुक्कइ प्राचीसं. गर्जे (दे.)

*घुमारण [घुमरण] *प्रेमाका. [धूळनी

आंधी]

घुरइ आरारा. ऐतिका. धमधमे, वागे

घुराया ऐतिका. वगाड्या, [धमधमाव्या]

घुलर वेताप. गूलर, ऊमरो

घुलरउं ऐतिरा. हारडो, [बाळकोनुं एक
कंठ-आभूषण]

घुसण, घुसिण प्राचीसं. केसर, कुंकुम ए
सुगंधित द्रव्य (सं.घुसृण)

घुंगा गुर्जरा. रवसूचक शब्द

घुंटीइ *गुर्जरा. विराप. घूंटीए, [घसीए,
चोपडीए] (सं.घृष्ट)

घूक ऋषिरा. घूवड (सं.)

घूग्घर जुओ घुग्घर

घूघटिउ उक्तिर. घूंघटो, घूमटो

घूघरी अखाछ. बाफेली जारबाजरी[नी
वानगी]

घूघुरउ उक्तिर. घूघरो (सं.घुर्घुरकः)

घूघुरी उक्तिर. घूघरी (सं.घुर्घुरिका)

घूघू उक्तिर. घुवड (सं.घूकः)

घूघूइ ऋषिरा. घूघवे, [घोर अवाज करे]

घूट, घूंट प्रेमाका. *घूंटायेला, *कसायेला,
[घोडानो एक प्रकार]

घूतकार नलरा. घुवडनो अवाज

घूनकार दशस्कं(२). धमकार

घूमइ उक्तिर. गुर्जरा. विराप. *घोरे, [झोकां
खाय] [दि.घुम्प]

घूमण घाले नरका. हींचोळे

घूमणी प्रेमाका. घुमरडी, फुदरडी [दि.घुम्प]

घूलर प्रेमाका. ऊमरानुं वृक्ष, [गूलर]

घूंट जुओ घूट

घूंट आरा(व). वृक्षविशेष (हिं.; सं.घोंटा);
गटबोरडी ?

घूंटउ उक्तिर. रगडो (*सं.घट्टक)

घृतपूर आरा(व). घेबर [सं.]

घेउर प्राचीसं. घेबर (दि.) [सं.घृतपूर]

घेघाट मदमो. आनंद (अप.गहगह+आट)

घेयंवर सिंहा(शा). हाथी; जुओ घेंमर

घेर कामा(त्रि). प्रेमाका. घेरुं (सं.गभीर)

घेर सिंहा(शा). घेरीने

घेरण *अखाका. [धारण, ऊंच, घेन]

घेर्य रहे चित्तसं. समजणनी स्थितिमां रहे

घेहली चतुचा. घेली [सं.ग्रह+इल]

घेंमर सिंहा(शा). हाथी (सं.गजवर)

घोडाहडि उक्तिर. घोडार, अश्वशाळा

घोडिलउ वीसरा. अश्विनी नक्षत्र (सं.घोट+
इल)

घोरोपसर्ग ऋषिरा. देव, दानव के मानवकृत
कठोर विघ्न, आपदा [सं.]

घोल ऐतिका. गुर्जरा. जिनरा. देवरा.

नेमिछं. प्राचीसं. लावल. दहीनुं घोळवुं,

[वलोवेलुं दही]; वसंफा. वसंवि(ब्रा).

विमप्र. षडाबा. [कोई पण प्रकारनुं]

घोळवुं, [रगडो, घट्ट प्रवाही] (सं.)

घोलण गुर्जरा. घूमडवुं ते, [मर्दन करवुं,
रगडवुं ते]

घोलिर शृंगामं. चकळयकळ [दि.]

घोळी *नरका. [ओळघोळ करी, ओवारी]
[सं.घोल]

घोळी जाउं नरका. वारी जाउं

घोलीडां नरका. वलोणां, रवैया; जुओ

गोलीडां

घोळीश नरका. घुमावीश

घोश, घोष दशस्कं(१). प्रेमाका. (घोडानो)

वाडो, घोडार (सं.घोष)

घोष कादं(शा). अवाज; नेसडो, [गायोनो
वाडो] (सं.)

घोषविउ उपवा. जाहेर कर्युं (सं.घोष)

घोसइ उक्तिर. जाहेर करे (सं.घोषति)

घोह जुओ गोह

घ्राइउ उक्तिर. सूंघ्युं (सं.घ्रा-)

-च, -चइ, -चउ, -ची, -चु प्राचीफा. वसंफा.

वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). -नुं, संबंध

विभक्तिनो प्रत्यय (सं.त्यक, प्रा.छअ);

जुओ हृदय-चइ

चउ जिनरा. तेरका. चार (सं.चतुर)

चउक गुर्जरा. प्राचीफा. साथियो (सं.
चतुष्क); जुओ चुक

चउकडी लावल. लोक, [भुवन] [तुच्छ-
कारमां] (सं.चतुष्क)

चउकीबट्ट उक्तिर. बाजोठ, बेसवानी पाट
(सं.चतुष्कपट्टः)

चउखंडी नेमिछं. लावल. चोखंडी, [चार
बाजुवाळी] (सं.चतुष्खंड); [*चार
बाजुवाळी देवडी प्रकारनी रचना];
वीसरा. एक स्थापत्यरचना, [देवडी
प्रकारनी]

चउगट्टि उक्तिर. चोकटुं, [बारीबारणानो के
बीजो कोई, लाकडां सालवी करेलो
चोखंडो घाट] (सं.चतुष्ककाष्ठिका)

चउगति आनंस्त. नरक, तिर्यच, मनुष्य
अने देव ए चार गति, [जीवयोनि]
[सं.चतुः+गति]

चउगुणउ उक्तिर. चोगणुं (सं.चतुर्गुणम्)
चउग्गइ षष्टिप्र. देव, मानव, नरक अने
तिर्यच ए प्रमाणे चार प्रकारनी गति,
[जीवयोनि] (सं.चतुर्गति)

चउघडिउ उक्तिर. चोघडियुं (सं.चतु-
र्घटिकम्)

चउउचपट प्रद्युचु. सफाचट [दि.चप्पडय]

चउडोत्तरसउ उक्तिर. एकसो चार (सं.
चतुर्त्तरं शतम्)

चउतरइ जिनरा. चोतरे

चउतालिस षडाबा. चुमालीस (सं.चतुः
+चत्वारिंशत्)

चउत्थ, **चउथ** उपबा. नलरा. (चोथे टंके
जमाय तेवो, त्रण टंकनो एटले) एक
दिवसनो उपवास (सं.चतुर्थ)

चउत्रीस उक्तिर. षडाबा. चोत्रीस (सं.
चतुस्त्रिंशत्)

चउथ जुओ चउत्थ

चउथउ, **चूथउ** उक्तिर. उपबा. गुर्जरा.
नलरा. षडाबा. चोथुं (सं.चतुर्थकः)

चउथि उक्तिर. वीसरा. चोथ (सं.चतुर्थी)

चउद उक्तिर. चौद (सं.चतुर्दश)

चउदइ गुर्जरा. चौदेय

चउदसि उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. चौदश
(सं.चतुर्दशी)

चउनाणी आरारा. जिनरा. चार प्रकारना
ज्ञानवाळा (सं.चतुर्ज्ञानी)

चउपउ उक्तिर. चोपणुं (सं.चतुष्पदम्)

चउपखेर विक्ररा. चारे बाजु [सं.चतुः+
पक्ष]; जुओ चुपखेर

चउपट प्रद्युचु. चोगान [जेवुं साफ],
[खेदानमेदान, विनष्ट]; चारफा. *चारे
बाजुथी, [संपूर्ण नाश पामे एवी रीते];
लावल. मोटुं; [संपूर्ण; संपूर्णपणे]; [रव-
सूचक शब्द]; जुओ चुपट

चउपव उपबा. चोपणुं (सं.चतुष्पद)

चउपन उक्तिर. चोपन (सं.चतुष्पंचाशत्)

चउपनमइ ऐतिरा. चोपनमे

चउपन्नह नेमिछं. चोपन

चउपर्वी ऐतिका. चार पर्वतिथी

चउवारउ *वीसरा. [अगाशी परनी चारे बाजु
खुल्ली स्थापत्यरचना, *ग्रीष्मभवन] (सं.
चतुर्द्वार-); ऋषिरा. चार बाजु बारणां-
वाळो; जुओ चौवार

चउमालीस उक्तिर. चुमालीस (सं.चतुश्चत्वारि-
ंशत्)

चउमासउ उक्तिर. उपबा. तेरका. नेमिछं.
प्राचीका. प्राचीसं. लावल. षडाबा.
चोमासुं, [जैन मुनिओने एक स्थळे
रहेवानो समय] (सं.चतुर्मासिकम्)

चउमुख प्राचीफा. चारे बाजु मुखवाळुं, चारे
बाजु दरवाजावाळुं (सं.चतुर्मुख)

चउमुखतारुप षडाबा. चार मुखवाळुं रूप

चउ-मुहि नेमिछं. चार मुखे

चउरउ *वीसरा. [चोरो, खुल्लो चोतरो,
सभास्थान] (सं.चतुर-) [दि.चउरय]

चउरसउ उक्तिर. [*पथ्थरनो चोरस टुकडो]

(સં.ચતુરસઃ)

ચડરાણૂ ઉત્તર. ચોરાણું (સં.ચતુર્નવતિ)

ચડરાસી ઉત્તર. ઉપબા. ગુર્જરા. રૂપચ.

ઘડાબા. ચોર્યાસી (સં.ચતુરશીતિ)

ચડરાસી ચડવીસી લાવલ. [તીર્થકરોની]

ચોરાસી ચોવીસી [થાય એટલો સમય],

[અત્યંત દીર્ઘ કાળ]

ચડરાસીયડ વીસરા. *પ્રાદેશિક [ચોરાસી ગામના] અધિપતિ; [*ચોરાસી નાતનો બ્રાહ્મણસમુદાય]

ચડરિય તેરકા. [લગ્નમંડપની] ચોરી (સં.

*ચતુરિકા) [સં.ચત્વરિકા]

ચડરિંદિ, ચડરિંદી આનંસ્ત. જિનરા. સ્પર્શ, રસના, ગ્રાણ અને ચક્ષુ એ ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવો [સં.ચતુરિન્દ્રિય]

ચડરી, ચડેરી આરારા. ઉત્તર. ગુર્જરા.

નલરા. નેમિછં. વીસરા. ચોરી, લગ્ન-મંડપમાં ચાર સ્ત્રી થતી વાસણોની ઉતરેડની ગોઠવણીવાળું લગ્નસ્થાન (દે.)

ચડલડ આરારા. ચોળાથી

ચડવટ વિક્રા. ચૌટું, [ચાર રસ્તા ભેગા થાય તે સ્થળ] [સં.ચર્તુહટક]

*ચડવડી (ચડવડી) *વિમ્પ્ર. [ઝાડપથી]

ચડવાહ પ્રાચીસં. ચોપાસ, [પ્રચુરપણે, અત્યંત] (*સં.ચતુઃપાશ્વર્મ)

ચડવિહ, ચડવિહિ આરારા. ગુર્જરા. તેરકા. નેમિછં. ચતુર્વિધ, ચાર પ્રકારનો

ચડવિહાર *ઉપબા. [ચોવિહાર, ચાર પ્રકારના આહારનો ત્યાગ] [સં.ચતુર્વ્યાહાર]

ચડવિહિ જુઓ ચડવિહ

ચડવીસ ઉત્તર. ગુર્જરા. ઘડાબા. ચોવીસ

(સં.ચતુર્વિંશતિ)

ચડવીસીઈ *ઉપબા. [ચોવીસ તીર્થકરના કાળ દરમ્યાન] [સં.ચતુર્વિંશતિકા]

ચડસદિઠ, ચડસદિ આરારા. ઉત્તર.

એતિકા. લાવલ. ઘડાબા. ચોસઠ (સં.

ચતુઃષ્ટિ)

ચડસાલ આરારા. *એતિકા. *જિનરા. નેમિછં.

*વિમ્પ્ર. વિશાળ, વિસ્તૃત, મોટું, [ખૂબ]

(સં.ચતુઃશાલા); જુઓ ચઓસાલ, ચુસાલ

ચડસાલડ ઉત્તર. ચારે બાજુ સુધી પરસાળ-

વાળું મકાન (સં.ચતુઃશાલમ)

ચડહટું રૂપચ. લાવલ. વિમ્પ્ર. ચૌટું, બજાર

(સં.ચતુર્હટક); જુઓ ચુહટું

ચડહત્તરિ ઉત્તર. ચુંમોતેર (સં.ચતુઃસપ્તતિઃ)

ચડહું દિસિ ઘડાબા. ચારે દિશામાં (સં.ચતુઃ+ દિશા)

ચડંપ *જિનરા. [ચોંપ, ઁંત, ચીવટ]

ચડેરી જુઓ ચડરી

ચડકી ઋષિરા. ચાર સૂનાવાળી ચોકી, [નાનો ચોક - સમા-સ્થાનનો] (સં. ચતુષ્કી)

ચડડ ગુર્જરા. ચૌદ

ચડડ-વહોત્તર ગુર્જરા. ચૌદસો દશ

ચઓસાલ પ્રાચીફા. વિશાળ (સં.ચતુઃ-શાલા); જુઓ ચડસાલ

ચક પ્રેમાકા. પડડો

ચકચૂર આરારા. પ્રેમાકા. ચૂરેચૂર

ચકચૂંચ અલાહ. અંજાવું તે, [-માં આંધળા થઈ જવું તે, અંધતા, જડતા]

ચકચોલા નરકા. મસ્તી, આનંદ, [ક્રીડા]

[रा.]

चक्रडोल *प्राचीफा*. संकल्प-विकल्प, [मननी
अस्थिरता, व्याकुलता] (सं.चक्रदोला)
चक्रसि *अभिऊ*. लडशे, [सामसामे आवशे]
चक्रिछि *कादं(शा)*. वैद्य (सं.चिकित्सक)
चक्रित *आरारा*. भयकंपित, गभरायेली (सं.)
चकीछा *वेताप*. चिकित्सा
चक्रधरो *ऐतिका*. चक्रधर, चक्रवर्ती राजा
चक्रवइ *अंबरा*. चक्रवर्ती, [सम्राट] [सं.चक्र-
पति]
चक्रवट्टि *गुर्जरा*. चक्रवर्ती
चक्रवृत्ति *गुर्जरा*. चक्रवर्ती
चक्षु जुओ वक्षु
चक्षु आनंस्त. चक्षु
चक्षुउ उक्तिर. चक्रित
चक्रगत *चतुचा. [चक्रगतिए, आजुबाजु
बधे]
चक्रचाल *उषाह*. चिन्ता, [व्याकुलता]
चक्ष *अखाका*. चित्तसं. प्रेमाका. चक्षु
चक्षु भरवां *प्रेमाका*. आंसुथी आंख भरवी,
रुदन करवुं
चक्षार *प्रेमाका*. विमप्र. धुतारा; जुओ घोर-
चिखार
चक्षगतां *कादं(धु)*. *कादं(शा)*. चक्रचक
करतां, चीं चीं करतां
चक्षपट, चक्षपट्ट *गुर्जरा*. *लावल. तालध्वनि
माटेनो रवानुकारी शब्द
चक्षुकडइ *आरारा*. चांच बोळवा जतां
चक्षर *विक्रारा*. चाचर, चोगान [सं.चत्वर]
चट *प्रेमाका*. श्राद्धमां देवने स्थाने मुकाती

गांठ वाळेली दर्भनी सळी

चट *प्रेमाका*. हठ, जीद, [आदत]
चटक *झडाबा*. चकली (सं.)
चटक *प्रेमाका*. उश्केराटनी लागणी,
[चानक]; *अखाका*. लालसा, झंखना
चटकनी भटक *प्रेमाका*. चटकानी [डंख
लागवानी] भडक, बीक
चटको *नरका*. *आंखमां वसी जाय एवी
शोभा, [लगनी, मोह]
चटडा *जिनरा*. *प्राचीफा*. विद्यार्थीओ [दे.
चट्ट]
चटपट *अखाका*. प्रेमाका. झटपट, जलदी,
[एकाएक]
चट्ट *गुर्जरा*. विद्यार्थी (दे.)
चडकली *दशस्कं(२)*. चरकली, चकली
[सं.चटक]
चडकी *कर्पूम*. [चडवुं ते], सवारी [हिं.
चड्डी]
चडचड *नेमिछं. [चडचड एवो अवाज करतुं,
करकरुं]
चडबडाबड *झडाबा*. ठपको आपो (सं.
चटपटति) [दे.चडप्फड]
चडवड, चडवडी *लावल*. [चटपटीथी],
उत्साहथी, [आतुरताथी], झडपथी (दे.
चडपट); जुओ चडवडी
चडवाईजिनी *षष्टिप्र*. चढवावी
चडावळि *प्राचीसं*. चन्द्रावती
चडि-उत्तरिय *तेरका*. *प्राचीसं*. वडचड, उक्ति-
प्रत्युक्ति (दे.चड+सं.उत्तर)
चडी *आरारा*. घिडी, पक्षी

ચળ ઉત્તિર. ચળો (સં.ચળક)
 ચળક ષડાવા. ચળા (સં.)
 ચળ કાજી એતિરા. [ચળવા], વીળી ધાવા
 ચળહડીડ ઉત્તિર. [*કોઈ પ્રાણીનામ] (સં.
 ચળકવર્તકઃ)
 ચળિયારાં પ્રેમાકા. જે ધાડામાં ટેકાવાથી
 બારણું ફરે છે તે
 ચળારો *પ્રેમાકા. [ચળ]
 ચળિસુત પ્રાચીકા. ચળિકનો પુત્ર, ધાળક્ય
 ચતુરવંતિ નલરા. ચતુર [સં.ચાતુર્યવંતી]
 ચતુરસુજાળ કામા(શા). ચતુર અને સમજુ
 - જ્ઞાની
 ચતુરંગ ઋષિરા. ચાર અંગવાળી (સેના)
 ચતુરંગિણી પ્રેમાકા. ચાર અંગવાળી (સેના)
 ચતુરંગી *વીસરા. [સુંદર અંગવાળી] [પ્રા.
 ચર/ચતુર+અંગ]
 ચતુરાત પ્રાચીકા. પ્રેમપ. ચતુરાઈ
 ચતુરિમ, ચતુરિમા પ્રાચીફા. શૃંગામં. ચતુરાઈ
 (સં.)
 ચતુષ્ટ (બુષ્ટ ચતુષ્ટ) પ્રેમાકા. ચારનો સમૂહ,
 [ચંડાળ] ચોકડી
 ચત્તારિસઈ ષડાવા. ચારસો (સં.ચત્વારિ
 શતાનિ)
 ચત્તિ ગુર્જરા. ચિત્તમાં
 ચત્તુષ્પાટ દશસ્કં(૧). ચત્તુપાટ
 ચત્રક કામા(શા). ચાતક
 ચત્રુભુજ દશસ્કં(૧). ચતુર્ભુજ
 ચત્રુવાક નંદવ. ચક્રવાક
 ચન્દ્રોદય જિનરા. ચંદરવો [સં.]
 ચપલક ષડાવા. ચોળા

ચપલા મદમો. વીજળી (સં.)
 ચપેટ ગુર્જરા. તમાચો (સં.)
 ચબક પ્રેમાકા. [ચપ કરીને], ફાડપથી
 ચબકા *ઉષાહ. [કાપ, ધા]; જુઓ ચમકાડ
 ચબોલા કામા(ત્રિ). ઠપકાનાં વચન,
 [મહેળાં, ચાબખા]; જુઓ ચોબોલા
 ચમક ચિત્તસં. પ્રકાશ; *પ્રેમાકા. [ચોંક,
 ધ્રાસકો] [સં.ચમત્કૃ- પરથી]
 ચમકડ લાવલ. [ચમકવું તે, ચોંકવું તે],
 આશ્ચર્ય [સં.ચમત્કૃ-]
 ચમકીઅલિ વિમપ્ર. ચમક્યા, [ભય પામ્યા]
 [સં.ચમત્કૃત]
 ચમકડ પ્રાચીસં. ડંચ, [ચબકો]; જુઓ
 ચબકા
 ચમન અઘાકા. બગીચો (ફા.)
 ચમર આનંસ. તેરકા. નલરા. લાવલ. ચામર
 ચમરાત નલરા. ચામરો
 ચચ- પ્રાચીસં. છોડવું, ત્યાગ કરવો (દિ.)
 ચર *આરાસ. [દૂત, સેવક]; ગુર્જરા. વિરાપ.
 (સં.); મોસાચ. હરિચ્યા. [અનુચર],
 સેવક
 ચરડ ઉત્તિર. ચરવું તે (સં.ચર)
 ચરકલું નરકા. પ્રેમાકા. ચકલું (પક્ષી)
 ચરચે ઉત્તિર. નરકા. પ્રેમાકા. વીસરા. શૃંગામં.
 લેપ કરે, લગાડે, ચોપડે (સં.ચર્ચ)
 ચરડ ગુર્જરા. જિનરા. પ્રદ્યુચુ. પ્રાચીફા.
 શીલક. શૃંગામં. ચોર, લૂંટારો (સં.ચર+
 ટ) (દિ.ચરડ); જુઓ ચોરચરડ
 ચરડાહુંતિ ઉષાહ. ચિદ્દાતી, [અકળાતી,
 દુઃખી થતી]

ચરણ હરિહ્યા. ડગલું (સં.)

ચરણ આરારા. સંયમ, ચારિત્ર (સં.)

ચરણકજ આનંસ્ત. ચરણપંકજ, ચરણકમલ (સં.)

ચરણ-કરણ આરારા. ઋષિરા. આચાર અને ક્રિયાકાંડનો પરામર્શ, સંયમધર્મની પુષ્ટિ માટેનાં નિયમો, સંયમના મૂલ અને ઉત્તરગુણો [જૈ.]

ચરણ-ત્રાણ નલાહ્યા. શૃંગામં. મોજડી, પગરબું (સં.)

ચરણો ચંદ્રવા. દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. મદમો. લાવલ. ચણિયો, ઘાઘરો

ચરબોટડ નેમિછં. એક પ્રાકૃત છંદ (પ્રા.ચરપટ)

ચરંટ મદમો. છંદવિશેષ

ચરંણા મદમો. ચણિયા

ચરિ આરારા. કથની (સં.ચરિત)

ચરિઅ નેમિછં. ચરિત્ર [સં.ચરિત]

ચરિય ગુર્જરા. ચરિત્ર, જીવનકથા (સં. ચરિત)

ચરી અંબરા. આરારા. ગુર્જરા. ચરિત, જીવન-કથની

ચરી અહ્યાકા. પરહેજી [સં.ચર્યા]

ચરીઅઈ *વસંફા. વસંવિ. *વસંવિ(બ્રા).

ચરાય છે, મોગવાય છે (સં.ચર્યતે)

ચરીઈ ગુર્જરા. ચરિત, જીવનકથા

ચરીડ આરારા. ગુર્જરા. ચરિત્ર, જીવનકથની (સં.ચરિત)

ચરીત્ર મદમો. પંચવા. કૂટ યુક્તિ; ઠગારી વાતો; કપટ[ધર્મ] વર્તન (સં.ચરિત્ર)

ચરુ ગુર્જરા. ધનનાં પાત્ર (સં.)

ચરુ હરિહ્યા. અગ્નિમાં બલિદાન આપવા રાંધેલો ખાત (સં.)

ચરે ચિત્તસં. મક્ષણ કરે

ચર્મ અહ્યાહ. ચિત્તસં. [ચામડાનું] શરીર;

પ્રેમાકા. ચામડાની બનાવેલી ઢાલ

ચર્બડી પ્રેમાકા. ચડખડી, [ગુસ્સે થઈને]

ચલચીત ગુર્જરા. ચંચલ ચિત્તવાળો

ચલ્લણ કરૂંમં. ગુર્જરા. તૈરકા. લાવલ.

વસંફા. વસંવિ. પગ (સં.ચરણ)

ચલણહે લાવલ. ચરણમાં, પગમાં

ચલણવલણ અહ્યાહ. અહેગી. ચાલવુંવલવું તે, હલનચલન, [પ્રવર્તન]

ચલણી ઉત્તિર. કટિવસ્ત્ર (સં.ચલની)

ચલવડં લાવલ. ચાલવું [સં.ચાલવું]

ચલવઢે અહ્યાહ. અહેગી. હાલેચાલે, [પ્રવર્તે]

ચલાણડ આરારા. ચાલવું તે, પ્રયાણ (રા.)

ચલાણાં, ચલાણી અમિઝ. વાટકી, વાટકા

ચલાવિસુ આરારા. રવાના કરીશું, મોકલીશું

ચલી નેમિછં. ચલિત થઈ, [હલમલી]

ચલૂ ઉત્તિર. ષષ્ઠિપ્ર. ચલુ, હથેલીપર પાણી;

આરારા. નરપ. લાવલ. વિમપ્ર. ચલુ,

જમ્યા પછી હથેલીમાં પાણી લઈ મોં

ચોખવું કરવું તે (સં.ચુલુક)

ચલે ચિત્તસં. ચલે, ચલિત થાય; વીસરા.

ચાલે [સં.ચલ]

ચલેવઢે અહ્યાહ. ચાલેહાલે, હિલચાલ કરે,

[પ્રવર્તે] [સં.ચલ+વલ]

ચલ્લઈ ગુર્જરા. ચાલે; લાવલ. ચાલે, ચલિત

થાય (સં.ચલ્યતે)

चववइ उक्तिर. चौद (सं.चतुर्दश)
 चवला आरारा. उक्तिर. चोळा
 चववुं, चववुं *अखाका. प्राचीका. च्युत
 थवुं, भ्रष्ट थवुं; आरारा. देवरा. प्राचीफा.
 षडाबा. देवमांथी मनुष्य के तिर्यक्
 अवतारमां जवुं, स्वर्गमांथी पडवुं (सं.
 च्यवते)
 चववुं अखाका. अखाछ. प्राचीसं. कहेवुं,
 वर्णववुं (दि.चव-)
 चवीयला गुर्जरा. स्वर्गमांथी पडेला (सं.च्यु
 परयी)
 चवेड प्राचीसं. धण्ड, तमाचो (सं.चपेटा)
 चइ नलरा. इच्छे (दि.चाह)
 चहट *उषाह. [चोंटेला] (दि.चहुट)
 चहि कर्पूमं. जिनरा. चेह, चिता, अग्नि
 चहुटउं, चुवटउं आरारा. नलरा. नेमिछं.
 प्रद्युधु. विक्ररा. चौटुं, बजार (सं.चतुर+
 हट)
 चहुटइ नेमिचं. चौटांमां, बजारमां
 चहुटा *शीलक. [चोंट्या] [दि.चहुट]
 चहुडी, (चुहुडी) उषाह. चोडी, पहोळी,
 [विस्तृत]
 चहुडीउ लावल. चोडयो
 चहु पाखलि जुओ पाखलि
 चहुंटी उक्तिर. चूटी, चीमटी [दि.चहुंतिपा]
 चहेन अखेगी. चिह्न
 चहेरो चतुचा. बदनामी
 चहोडी आरारा. चडावी; वीसरा. [पूजा]
 चडावी, अर्पी (रा.)
 चंग. दशस्कं(१) दशस्कं(२). प्रेमाका.

मोसाच. एक प्रकारनुं वाद्य [फा.]
 चंग अखाका. आरारा. ऐतिका. तेरका.
 नरका. नलरा. प्रेमाका. लावल. वसंफा.
 वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 विक्ररा. सुंदर, सरस (दि.)
 चंगा गुर्जरा. नेमिछं. लावल. सुन्दर, सरस
 चंगिम, चंगिमा प्राचीसं. शृंगारं. सुन्दरता
 चंगी लावल. सुंदर
 चंचल लावल. अश्व [सं.]
 चंचंतु वाग्भवा. देदीप्यमान, प्रकाशमान
 [सं.चंच]
 चंड आरारा. खूब (सं.)
 चंत अखेगी. चतुचा. चंद्रवा. प्रेमाका. चित्त
 चंत मदमो. आभ्रक, [स्वामी]
 चंतनी चतुचा. चंद्रवा. दशस्कं(२). मदमो.
 चित्रिणी, सुंदरी, नारी; जुओ चित्तनी
 चंतवे देवरा. चितवे, [विचारे]
 चंता देवरा. चिंता
 चंतामण चंद्रवा. चिंतामणि, [चिंतवेलुं आपे
 तेवो मणि]
 चंद गुर्जरा. तेरका. नरका. नेमिछं. लावल.
 वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 वीसरा. चन्द्र
 चंदण, चंदणु गुर्जरा. तेरका. चंदन
 चंदन गोह शीलक. *पाटला घो, [चंदन
 घो]
 चंदनवाळवुं दशस्कं(१). जडमूळथी उखेडवुं,
 [घाण वाळवो, रगडो करी नाखवो]
 चंदनसीपा लावल. चंदनथी भरेली छीपो
 चंदनि (चंदनि देह) गुर्जरा. चांदनी (जेवो

शुभ्र देह)

चंदलडउ लावल. चांलो
 चंदलावयणी लावल. चंद्रना जेवा वदनवाळी
 चंदसूर नेमिछं. लावल. चन्द्र अने सूर्य
 चंदाइश्च प्राचीसं. चन्द्रादित्य
 चंदाननी चारफा. चंद्रमुखी (सं.चंद्रानना)
 चंदिम प्राचीसं. चन्द्रिका
 चंतु शृंगामं. चंद्र
 चंदूआ ऋषिरा. चंदरवो [सं.चन्द्रोदय]
 चंदौउ उक्तिर. चंदरवो (सं.चंद्रोदय)
 चंद्रवा प्रेमाका. चंदरवा
 चंद्राअण मदमो. चांद्रायण [व्रत]
 चंद्राउली *नेमिछं. लावल. चंद्रावली,
 कृष्णनी एक राणी
 चंद्रुवा लावल. चंदरवा
 चंद्रुउ कादं(शा). नरका. नलरा. विमप्र.
 चंदरवो [सं.चन्द्रोदय]
 चंद्रयउ उक्तिर. चंदरवो (सं.चन्द्रोदय)
 चंद्रोदय जुओ चंद्रोदय
 चंद्रोय तेरका. चंदरवो (सं.चन्द्रातप, जै.सं.
 चन्द्रोपक) [सं.चन्द्रोदय]
 चंपइ लावल. वीसर। चांपे, दबावे [दि.]
 चंपइविळि तेरका. चमेली (सं.चंपक+वल्ली)
 चंपकवत्री गुर्जरा. चंपकवर्णी
 चंपय प्राचीसं. चंपक, चंपो
 चंपलु प्राचीफा. चंपानो छोड (सं.चंपक)
 चंपावत्री, तेरका. चंपावरणी (सं.चंपक-
 वर्णिका)
 चंभ विमप्र. चामडी [सं.चमी]
 चंबक ऋषिरा. लोहचुंबक (सं.चुम्बक)

चंबुकगिरि चित्तसं. लोहचुंबक धरावतो
 पर्वत
 चंमकपांहाण मदमो. लोहचुंबक
 चाउ प्रद्युचु. चाप, धनुष्य
 चाउआ *वतुचा. [चोवा, विविध गंध-
 द्रव्योधी बनावेलुं सुगंधित द्रव्य]
 चाउचियाविउ विमप्र. *उश्केरायेलो,
 [*आवेशमां आव्यो] [*रा.चूंचावणो]
 चाउरि, चाउरी अंगवि. आरारा. *गुर्जरा.
 *नंदब. *नेमिछं. *विमप्र. गादी (दे.)
 चाउल विमप्र. चोखा (दे.)
 चाउंडा उक्तिर. चामुंडा
 चाक अभिऊ. उक्तिर. प्रेमाका. [चाकडो],
 चक्रावो, गोल भ्रमण (सं.चक्र)
 चाक नलरा. अंबोडामां खोसवानुं स्त्रीनुं
 एक चक्राकार घरेणुं (सं.चक्र)
 चाकल लावल. चाकळा, [नानी गादी]
 [दि.चकल]
 चाकवो *पंचवा. [जोवो] [सं.चक्ष-]
 चाकुलउ अंबरा. गुर्जरा. नेमिछं. चाकळो,
 [गोल नानी गादी] (सं.चक्र+उल्ल) [दि.
 चकल]
 चाख आरारा. जिनरा. नजर, दृष्टिदोष (सं.
 चक्षु)
 चाखिवउ जिनरा. चाखदोक
 चाखी *गुर्जरा. विराप. चाखी, भोगवी (दे.
 चक्खिआ)
 चावर उक्तिर. नलरा. नेमिछं. शृंगामं.
 चोगान, चोक (सं.चक्वर)
 चाचरि उक्तिर. प्राचीसं. चर्चरी,

[गीतविशेष]
 चाट नेमिछं. खुशामत करनार (सं.चाटु)
 चाटको नरका. चटको, आघात
 चाटवो प्रेमाका. लाकडानो कडछो [दे.
 चट्टुअ]
 चाटिखु विमप्र. चटाको, [चटको, झीणो
 धा]
 चाटू अंबरा. चाटवो, [लाकडानो कडछो]
 [दे.चट्टुअ]
 चाटुकारिया वचन उक्तिर. मीठां वचन
 (सं.चाटुकारिकानि वचनानि)
 चाड षष्टिप्र. दुर्जन, कपटी (दे.चाड)
 चाड, चाडि आरारा. प्रयोजन, जरूर (रा.);
 उषाह. प्राचीसं. *शीलक. सेवा, *भक्ति,
 [सहायता, मदद]
 चाडू नलरा. एकनी वात बीजाने कही
 देनार चाडियो [दे.चाडय]
 चाढीनइ आरारा. चडावीने
 चाणउरि प्राचीसं. चाणूर, [एक मल्ल]
 चातरइ लावल. चलित थाय, [खसे]
 चातारिणी आरारा. मीठाई वगेरेनी भेट
 (रा.)
 चातुक नरका. चातक पक्षी
 चातुर मदमो. चतुर
 चातुरिय नलरा. चतुराई (सं.चतुरिमा)
 चात्र सिंहा(शा). चातरीने, गुप्त, संयत
 चात्रुक दशस्कं(१). दशस्कं(२). नरका.
 प्रेमाका. चातक पक्षी
 चाथरि उक्तिर. हास्य [दे.चत्थरि]
 चाप प्रेमाका. लावल. धनुष (सं.)

*चापइ [चांपइ] वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा).
 चंपाना फूलमां (सं.चम्पक)
 चापकि कादं(शा). चाबुकथी
 चाबख प्रेमाका. चाबुक
 चापकि प्रेमाका. चाबुक
 चाबण उक्तिर. चावीने खावानो शेकेलो
 खाद्य पदार्थ, चवानुं (सं.चर्बण) [रा.]
 चाम अखाछ. [चामडानुं] शरीर; जिनरा.
 चामडी
 चामडुं अखाछ. [चामडानुं] शरीर; जुओ
 चामड
 चामर *विमप्र. [चमार जेवा हलका लोक]
 चामरहारी प्राचीफा. चामरधारिणी स्त्री
 चामाचेड उक्तिर. चामाचीडियुं [दे.चम्म-
 चिडअ]
 चामीकर नलाख्या. सुंदर (सं.)
 चाय देवरा. चाह, इच्छा
 चारण *गुर्जरा. [आकाशगमन करी शक्ता
 साधुनो प्रकार]
 चारण आरारा. (गाय) चारवी ते
 चारणी आरारा. हालतीचालती (रा.चारिणी)
 चारवी आरारा. चरावीने
 चारंणी मदमो. चाळणी
 चारि गुर्जरा. घास, [चारो]
 चारि *प्रबोप्र. [उपाय, लाग] [दे.]
 चारि उक्तिर. चार (सं.चत्वारि)
 चारित आरारा. ऐतिका. गुर्जरा. व्रतमय
 जीवन, संयम, दीक्षा (सं.चारित्र)
 चारितु षडावा. संयमधर्म (सं.चारित्र)
 चारित्र आनंस्त. देवरा. नलरा. लावल.

संयमधर्म, त्यागधर्म, दीक्षा [सं.]
 चारित्री आनंस्त. संयमी, [संयमधर्मी]
 चारित्रीआ उपवा. चारित्र - जैन दीक्षाव्रत
 पाठनारा
 चारिहिं गुर्जरा. विराप. चालवाथी, चालथी
 (सं.चार)
 चारीय हरिवि. नृत्यना गतिविशेषमां (सं.
 चारी)
 चारुवाक अखेगी. चार्वाक[दर्शन]
 चारो *अखाका. चतुचा. प्रेमप. उपाय
 चाल, चालो चित्तसं. प्रवर्तन
 चाळ प्रेमाका. चादर
 चालइ *लावल. [चाले, काम थाय]
 चालइ वसंवि. चळे, [चलित थाय] (सं.
 चल्पते)
 चाळ ओढवी प्रेमाका. देवाळुं काढवुं
 चालणी उक्तिर. चाळणी (सं.चालनी)
 चालबि कादं(शा). चालवाथी
 चालबे चित्तसं. चलित करे; नरका. चळावे,
 चलित करे; चलावे, हलावे [सं.चाल]
 चाला आरारा. चेष्टा; नेमिछं. *गति, [चेष्टा,
 प्रवृत्ति]
 चालि प्राचीफा. चाल, रुढि
 चाले नरका. चलावे, चलित करे
 चालेव्या चंद्रवा. चालवा[मां]
 चालो जुओ चाल
 चाळो अखाका. चेष्टा
 चालुं जाइ चित्तसं. प्रवर्त्युं जाय
 चावइ *जिनरा. [स्वेच्छाए]
 चावडी प्रेमाका. [चोकी], पोलीसथाणुं

चावळ वीसरा. चोखा
 चावी *नरका. [बदनाम] [हिं.]
 चावे अखाळ. कहे (दि.चव)
 चास उक्तिर. प्रेमाका. मदमो. कुंजडुं, एक
 पक्षी (सं.चाषः)
 चासणी *विमप्र. [घोडाने आपवामां आवतुं
 जोगाण, चंदी]
 चासंघ अखाळ. जाहेर, उघाडे छोणे
 चाहइ उषाह. नरका. नेमिछं. *प्राचीफा.
 प्रावीसं. विकरा. *विमप्र. जुए, नीरखे,
 [प्रेमभरी दृष्टिथी जुए] (अप. चाह)
 [दि.चाह]; *अंबरा. [राह जुए, प्रतीक्षा
 करे]; उषाह. प्रबोप्र. इच्छे, [याचे]
 चाहन वेताप. उघाडुं, जाहेर
 चाहीजइ जुओ कही चाहीजइ
 चाहेक चंद्रवा. मनगमतां
 चांचूड षडाबा. चांचड [दि.चंचट]
 चांदरणी दशस्कं(२). प्राचीफा. चंद्रनो
 प्रकाश, चांदनी
 चांदलु गुर्जरा. चंद्र
 चांदुलड गुर्जरा. वसंफा. वसंवि. चंद्र
 चांदुलडउ गुर्जरा. चंद्र
 चांदुला वसंफा. वसंवि(ब्रा). चंद्र
 चांद्र प्राचीफा. चन्द्र
 चांद्रणउ प्राचीसं. चन्द्रिका, [चंद्रप्रकाश]
 चांद्रणी कादं(शा). विमप्र. चांदरणी, तारा-
 मंडळ; दशस्कं(२). चांदनी, [चंद्र-
 प्रकाश]; नरका. चांदनी, [*तारामंडळ]
 चांद्रिणी प्राचीफा. चांदनी, चंद्रप्रकाश-
 [युक्त]; लावल. चांदनी, [चंद्रप्रकाश]

चांद्रिणु उक्तिर. चंद्रप्रकाश

चांप उक्तिर. चंपानगरी

चांपइ वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). चंपामां (सं.चंपक); जुओ
चापइ

चांपइ अखाछ. उक्तिर. जिनरा. वसंफा.
वसंफा(ल). विराप. वीसरा. षडाबा.
चांपे, दबावे [दे.चंप]

चांपउ उक्तिर. चंपक, [चंपो]

चांपला-तरुअर वसंवि(ब्रा). चंपक वृक्ष
चांपी *नरका. [चांपीने, दबावीने, कडकाई-
थी]

चांपुला वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). चंपो (सं.चंपक)

चांपेल लावल. विमग्र. चंपानुं तेल [सं.चंपक-
तैल्य]

चांपे-शुं प्रेमाका. [काळजीथी, खंतथी]

चांबडउ उक्तिर. चामडुं (सं.चर्म-)

चांबलि हम्मीग्र. चंबल नदी

चांबिल वीसरा. चंबल नदी

चांमड चंद्रवा. ?, [*चामडानुं शरीर]; जुओ
चामडुं

चांहीन अखेगी. चिह्न

चिऊआलीस नलरा. चूवाळीस (सं.चतु-
श्चत्वारिंशत्)

चिगचिगतउ उपवा. चकचकतुं

चिधि *प्रद्युचु. [त्याज्य] [दे.चिच्च]

चिटक प्रेमाका. वळगाड, [मेली विद्या]

चिडउ उक्तिर. नलरा. चकलो (सं.चटक:)

चिडी अंबरा. उक्तिर. चकली (सं.चटका);
वीसरा. पक्षी, [चकली] (सं.*चिटक)

चिणइ उक्तिर. वीणे, एकत्रित करे (सं.
चिनोति)

चिणय तेरका. चणो (सं.चणक), (*चीणो,
एक धान्य) [दे.चीण]; जुओ चीणउ

चिणिउ उक्तिर. वीणेतुं, एकत्रित करेतुं

चिणी षष्टिग्र. चणेली, [चणतर धयेली] (सं.
चिनोति परथी)

चिणोठी उक्तिर. चणोठी (दे.चिणोद्ठी)

चितवी देवरा. चितवी, विचारी

चित लाई आरारा. चित्त लगाडीने, ध्यान-
थी; जुओ लाइ

चित्त चोरी नरका-२. कसर राखी, झांखो
पडी, [संकोच पामी]

चित्तप्रसत्ति आनंस्त. चित्तने जोडवुं ते
[सं.चित्तप्रसक्ति]

चित्तमास प्राचीसं. चैत्र मास

चित्रउ षडाबा. चित्तो (सं.चित्रक)

चित्रकारीजं वाग्भवा. आश्चर्यकारक

चित्र-लखिया प्रेमाका. चित्रमां चीतर्या होर
तेवा, स्थिर, मूढ [सं.चित्रलिखित]

चित्र-लंक प्रेमाका. चित्ताना जेवो केडनो
वळांक; जुओ लंक

चित्रशाली, चित्रशाळी, चित्रसाली *गुर्जरा.
*प्रेमाका. *विराप. [सुंदरी]

चित्रसालि, चित्रसाली *उषाह. तेरका.
लावल. पंचवा. प्राचीफा. ज्यां चित्रो
गोठव्यां होय एवुं दीवानखानुं, रंगभवन
(सं.चित्रशाला)

चित्रसाली जुओ चित्रशाली

चित्राम कादं(धु). कादं(शा). गुर्जरा. नलरा.

*विमप्र. चितरामण, चित्रो
 चित्रालंकी नरका. चित्ताना जेवी पातळी
 केडवाळी; जुओ लंक
 चित्रावेलि, चीत्रावेल ऐतिरा. उक्तिर.
 इच्छित फळ आपनारी वेली, [अक्षय-
 निधिनी सिद्धिवाळी वेली] [सं.चित्रक-
 वल्ली]; जुओ चित्रावेल
 चित्रांम प्राचीफा. चितरामण
 चिपुट ऋषिरा. चपटुं, बेसी गयेलुं (सं.
 चिपिट)
 चिबुक अखाका. प्रेमाका. हडपची (सं.)
 चिमिचिमि ऋषिरा. चमचम अवाज
 चिय प्राचीसं. चिता
 चिय गुर्जरा. भारवाचक अव्यय (सं.चैव)
 चियवास ऐतिका. चैत्यवास
 चियारि षडाबा. चार (सं.चत्वारि)
 चियालीस षडाबा. चालीस (सं.चत्वारिंशत्)
 चिरास *शृंगामं. [चिरकालीन, चिरंजीव]
 [सं.चिरस्य, प्रा.चिरस्स]
 चिवियां शृंगामं. कक्षां [दि.चव]
 चिह गुर्जरा. विराप. सिंहा(म). चिता, चेह
 चिहउं विराप. चार [सं.चतुर+खलु]
 चिहारइं शृंगामं. चारेय
 चिहिंन प्रेमाका. चिह्न, लक्षण
 चिहु लावल. चार (सं.चतुर+खलु)
 चिहुपखी विमप्र. चारे बाजु
 चिहुर शृंगामं. केश, वाळ (सं.चिकुर)
 चिहुं आरारा. गुर्जरा. नरका. नेमिछं. लावल.
 वीसरा. चार, चारेय (सं.चतुर+खलु)
 चिहुंघडियउ वीसरा. चोघडियुं, सुमुहूर्त

(चिहुं+सं.घटि)
 चिहुं विसि ऋषिरा. चारे दिशामां
 चिहुं परि उक्तिर. चार प्रकारे
 चिंचूड षडाबा. चांचड [दि.चंचट]
 चित, चींत उषाह. नलरा. लावल. चित;
 गुर्जरा. वीसरा. चिंता, विचार
 चितइ नेमिछं. लावल. विचारे
 चितनी, चींतनी *अखाका. मदमो.
 सिंहा(शा). चित्रिणी, सुंदरी; जुओ
 चंतनी
 चितबइ देवरा. जिनरा. चितवे, विचारे
 चित्ति नेमिछं. चित
 चित्तु गुर्जरा. चित्त
 चित्य कादं(शा). चित्तमां
 चिंघ गुर्जरा. प्राचीफा. निशानी, धजा (सं.
 चिह्न)
 -ची नलरा. प्राचीफा. षष्ठीनो प्रत्यय, [-नी]
 (सं.-त्य); जुओ -च
 चीकण वेताप. एक जातनी काकडी
 चीखल उक्तिर. ऐतिरा. नलरा. प्राचीफा.
 कादव (दि.चिखल)
 चीखलालुं उक्तिर. कादवियुं
 चीखली शृंगामं. चीकणी, कादवयुक्त (दि.
 चिखल)
 चीणट नंदब. चीकाश
 चीगराई आरारा(व). चिकाखाई ?
 चीचूअइ उक्तिर. चींचीं अवाज करे, वीस
 पाडे
 चीणउ उक्तिर. चीणो, एक धान्य [दि.चीण];
 जुओ चिणय

चीणीकबाबा आरारा(व). चण-कबाब, एक वनस्पति (फा.चिनिकबाला)

चीत प्राचीसं. चैत्र

चीतनी मदमो. सुंदरी (सं.चित्रिणी); जुओ चीतनी

चीतरा प्रेमाका. चित्ता

चीतराबुज जिनरा. याद कराव्या

चीतवइ, चीतवइ अखेगी. उपबा. नलाख्या.

*प्रेमप. षडाबा. चिंतन करे, विचारे (सं.चिन्तयति)

चीती विमप्र. चितव्या मुजब, इच्छा मुजब

चीतु वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). चित्त

चीत्रइ उक्तिर. चीतरे (सं.चित्रयति)

चीत्रउ उक्तिर. चित्तो (सं.चित्रकः)

चीत्राम कामा(त्रि). कामा(शा). चित्तरामण

चीत्राबेल जुओ चित्राबेलि

चीनउं गुर्जरा-टि. *विराप. चीरेलुं, विदारेलुं (सं.चीर्णम्)

चीनी नरका. ओळखी [सं.चिह्न परशी]

चीन्यो नरका. ओळख्यो, जाण्यो [सं. चिह्नितम्]

चीपडी *विमप्र. [चीबी, बूची, चपटा नाक-वाळी]

चीपडीउ, चीपिडउ उक्तिर. एक झेरी जीवडुं (सं.चिपिटक)

चीफाड उक्तिर. [?] (सं.चित्तस्फोटक)

चीर कादं(धु). जथ्यो, जूडो

चीर गुर्जरा. जिनरा. नेमिछं. पंचवा. प्रेमाका. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). वीसरा.

वस्त्र, उत्तम के रेशमी वस्त्र (सं.)

चीरी प्रधुचु. वीसरा. चिष्टी

चील्ह उक्तिर. समडी (सं.चिल्लः)

चील्हडां शृंगामं. समडी (दे.चिल्ल)

चील्हसाग उक्तिर. चील, एक पांदडावाळी वनस्पति जेनुं शाक बने छे (दे.चिल्ली+ सं.शाक)

चीवर आरारा. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). वस्त्र (सं.)

चींचूए प्रेमाका. चूं चूं एवो अवाज करे

चींत आरारा. गुर्जरा. चित्त; जुओ चिंत

चींत- गुर्जरा. लावल. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). विचार करवो (सं.चिन्तय)

चींतनी जुओ चिंतनी, चीतनी

चींतवइ जुओ चीतवइ

चींतारउ नलरा. चित्रकार, चीतारो

चीनविउ कृष्णच. ओळखाव्यो

जुआ *नरका. [विविध गंधद्रव्योना मिश्रण-वाळुं एक गंधद्रव्य]; जुओ चुवा चंदन, चूआ, चूया, चोआ, चोवउ

चुक विक्ररा. चोक [सं.चतुष्क]

चुकडई विमप्र. चारचार; जुओ चोकड

चुकडउ नलरा. काननुं एक घरेणुं, चोकडा

चुकडुं कादं(शा). विमप्र. चोकडुं (घोडानुं)

चुकसि रूपच. चूकीश, [खोईश]

चुक्क अभिऊ. चोक, [साथियानी आकृति] (सं.चतुष्क); जुओ चउक

चुक्क- तेरका. चूकवुं (सं.च्यु+क्क)

चुक्कवि गुर्जरा. चूकी जईने

चुटां कर्पूरं. चौटां [सं.चतुर+हट्ट]

चुणणि गुर्जरा. चणवा माटे (सं.चिनोति)
 चुणिवानइ सिंहा(म). चणवा वखते
 चुषड आरारा. नलरा. नलाख्या. चोथुं (सं.
 चतुर्थक)
 चुपखेर हम्मीप्र. चारे बाजु; जुओ चउपखेर,
 चुपाखर
 चुपट *नलरा. [चारे बाजु खुला]; उषाह.
 चारे तरफथी, [*विनाशक] (सं.चतुः
 +पट्ट) [हिं.चौपटा]; जुओ चउपट
 चुपट्ट *विमप्र. [खुली रीते, मुक्तपणे]
 चुपाखर नलरा. चारे बाजु (सं.चतुः+पक्ष);
 जुओ चुपखेर
 चुफला उषाह. कदावर, [पुष्ट]
 चुमासुं नलरा. विमप्र. चोमासुं, [जैन साधुनुं
 चातुर्मास]
 चुयो वेताप. कोई वस्तु बाळी उकाळीने
 काढेलो सत्त्वरूप रस
 चुइ विक्ररा. चोरामां
 चुंग अभिऊ. चारे अंगनी, [गाढ]
 चुरी लावल. नलख्या. चोरी, लग्नमंडपना
 चार तूणे करवामां आवती माटलीनी
 रचना
 चुलसी प्राचीफा. प्राचीसं. चोराशी (सं.
 चतुरशीति)
 चुले आरारा. चोळथी [दि.चवलय]
 चुबटं जुओ चहुटं
 चुबटि, चुबटि कादं(धु). कादं(शा).
 चोवाटमां, चकलामां, [चार रस्ता भेगा
 थाय त्यां] (सं. चतुर्वर्त्ती); जुओ चहुटं
 चुवण अखाका. चूवेलुं द्रव्य

चुवा चंदन *मदमो. [चुवा - एक मिश्रण-
 युक्त गंधद्रव्य अने चंदन]; जुओ चुआ,
 चोवा
 चुविह आरारा. चार प्रकारना (सं.चतुर्विध)
 चुसठि नलरा. लावल. चोसठ (सं.चतुःषष्टि)
 चुसाल नलरा. *प्रद्युचु. *पहोळी, [विशाळ]
 (सं.चतुःशाला); जुओ चउसाल
 चुहटुं प्राचीफा. विक्ररा. चौटुं, बजार (सं.
 चतुर+हट्ट); जुओ चउहटुं
 चुहडियां लावल. चोड्यां [दि.चुहट्ट]
 चुहि नलख्या. चारे, चारेय (सं. चतुर+खलु)
 चुहु कादं(शा). चार (सं.चतुर+खलु)
 चुहुट्ट विक्ररा. चौटे, [बजारमां] [सं.
 चतुर+हट्ट]
 चुहुडी जुओ चहुडी
 चुहुबटां अभिऊ. चौटां, बजार (सं.चतुर+
 हट्ट) [सं.चतुर्वत्स]
 चुं प्रद्युचु. चार [सं.चतुर]
 चुंकलइ उक्तिर. धारदार वस्तु घोंचवी [*दे.
 चंछ]
 चुंकार प्राचीफा. आश्चर्य[कारक] (सं.
 चमत्कार)
 चुंनुता *नरप(द). [चमचमता, फळफळता,
 गरम, ताजा]
 चुंदिनुं उक्तिर. चूंटवुं, वीणवुं [सं.चंट]
 चुंबइ उक्तिर. गुर्जरा. विराप. चुंबन करे
 (सं.चुम्बति)
 चूआ *अभिऊ. *प्रेमाका. [विविध गंध-
 द्रव्योना मिश्रणवाळुं एक गंधद्रव्य];
 जुओ चुआ

चूक उक्तिर. आमली (सं.चुक्रम)
 चूटवा बांछइ उक्तिर. चूटवा इच्छे
 चूड प्रेमाका. [वींटळाईने करवामां आवती]
 पक्कड, भींस [दे.]
 चूडकरण कादं(शा). बाळमोवाळा उतराववा-
 नो विधि (सं.चूडाकरण)
 चूडाली कादं(शा). चूडावाळी, सौभाग्यवती
 स्त्री
 चूडावयंसु ऐतिका. चूडावतंस, [शिरमोर]
 चूडीयिइ कादं(शा). चौढवामां आवे (दे.
 चउट्ट)
 चूणि उक्तिर. चूरो (सं.चूणि)
 चूतांकर जुओ नूतांकुर
 चूति उक्तिर. स्त्रीयोनि; गुदा (सं.च्युति)
 चूथउ जुओ चउथउ
 चून उक्तिर. लोट (सं.चूर्णम्) [हिं.]
 चूनउ गुर्जरा. चूरो (सं.चूर्ण+क); उक्तिर.
 चूरो, भूसुं
 चूनडि, चूनडी ऐतिका. वीसरा. स्थूलिफा.
 वस्त्रविशेष, चूंदडी
 चूनडीअ स्थूलिफा. चूंदडी, स्त्रीनुं एक
 जातनुं भातीगर रेशमी वस्त्र
 चूनलडी नरका. चूंदडी
 चूनी नरका. प्रेमाका. हीरानो के रत्नो
 नानो टुकडो, स्त्रीओने नाकमां पहेरवानी
 टीपकी
 चूब *गुर्जरा. [भोंकवुं ते] [हिं.चुभना]
 चूया *लावल. [विविध गंधद्रव्यना मिश्रण-
 वाळुं एक गंधद्रव्य]; जुओ चुआ
 चूर नेमिछं. चूरो

चूरइ गुर्जरा. प्रेमाका. चूरो करे (सं.
 चूरयति)
 चूरी नेमिछं. चूरो, भूको
 चूरीइ, चूरीयइ उपवा. नेमिछं. चूरो कराय
 चूरी पूरी *नरका. [चूरमुं अने पूरी]
 चूरीयइ जुओ चूरीइ
 चूर्यु आरारा. ऋषिरा. दळी नाख्युं, चूरेचूरा
 करी नाख्युं
 चूल्हउ आरारा. प्रद्युचु. चूलो (सं.चुलिः)
 चूल्हि, चूल्ली उक्तिर. षडाबा. चूल (सं.
 चुलिः)
 चूवटि जुओ चुवटि
 चूथा नरका. प्रेमाका. चींधरा
 चूंबणी वीसरा. चुंबन करवां ते
 चेजं *विमप्र. [चणतर] [दे.चेद्य]
 चेजुं *विमप्र. *लावल. [चणतर] [दे.चेद्य]
 चेट ऋषिरा. दास (सं.)
 चेटक कस्तुवा. चित्तसं. प्रेमाका. जादु,
 मेली विद्या
 चेटक (चेटक लाग्युं) नरका. घेलुं [लाग्युं]
 चेटी अखाका. आरारा. दासी (सं.)
 चेडी नेमिछं. षडाबा. दासी (सं.चेटिका)
 चेत आरारा. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 चित्त (सं.चेतसु); आरारा. ऋषिरा.
 नेमिछं. भान [सं.चेतसु] चंद्रवा. सावचेती
 राखीने, काळजीपूर्वक, [विचारीने]
 चेत उक्तिर. चैत्र मास
 चेतिउ अखाका. उपवा. चेत्यो, जागृत
 थयो, सभान बन्यो (सं.चेतयति)
 चेत्र वीसरा. चैत्र मास

चेत्रड मदमो. गांडी, दाधारंगी स्त्री
 चेन जुओ अंगचेन
 चेरी दशस्कं(२). प्रेमाका. दासी (सं.चेटी)
 चेलुकां प्राचीसं. बाळको [दि.चेल्लय]
 चेलुखेप प्राचीफा. आकाशमांथी वस्त्रोनी
 वृष्टि थवी ते (सं.चेलोत्क्षेप)
 चेहेन अखाका. अखेगी. चंद्रवा. चित्तसं.
 मदमो. चिह्न, लक्षण
 चेहेबचो प्रेमाका. शेवाळ अने वनस्पतिवालो
 होज [फा.चहबच्चह]
 चेंन सिंहा(शा). चिह्न
 चैतन्यमे चित्तसं. चैतन्यमय
 चैत्य आरास. जिनमंदिर (सं.)
 चैत्यपरबाडि प्राचीफा. क्रमपूर्वक मन्दिरोनी
 यात्रा (सं.चैत्यपरिपाटी)
 चैत्यमाला ऋषिरा. जैन देरासरोनी हार
 चैव दशस्कं(२). चेदि देश; नलाख्या. चेदि
 देशने लगतुं
 -चो ऐतिका. -नो; जुओ -च
 चोआ विमप्र. हम्मीप्र. [विविध गंधद्रव्यो-
 वाळो]. एक सुगंधीदार पदार्थ; जुओ
 चुआ
 चोक नरका. नरप. स्त्रीओनुं मस्तकनुं एक
 घरेणुं (सं.चतुष्क)
 चोकड *नरका. [चार सेरनी]; जुओ चुकडइ
 चोकडी प्रेमाका. चारनी संख्या; [*चोकडी-
 नी भातवाळा]
 चोकी नरका. स्त्रीओनुं माथानुं एक घरेणुं
 चोकु आनंस्त. चारगणुं
 चोको प्रेमाका. रसोई वगेरे माटे जमीन

उपर थतुं लीपण, अबोट
 चोखभंडि *विमप्र. [साव हलकी, असती,
 कुलटा][दि.चोक्ख+भंडी]
 चोखरो मदमो. छंदविशेष
 चोखालणि नेमिछं. चोखबुं करवा माटे [दि.
 चोक्ख]
 चोखाला लावल. चोख्खा, स्वच्छ [दि.
 चोक्ख]
 चोखी आरास. सरस, सरस रीते (रा.);
 नेमिछं. चोख्खी, [स्वच्छ, निर्मळ]
 चोखुट, चोखुं चंद्रवा. मदमो. चारे दिशा,
 चारे सीमा, सर्वत्र [सं.चतुर+दे.खुंट]
 चोगमा चंद्रवा. चारे बाजु
 चोज अखाका. अखाछ. *अखेगी. उक्तिर.
 आश्चर्य, चमत्कार, [चमत्कारपूर्ण
 अनुभव]; अखेगी. *शृंगामं. व्यंग्य[भरी
 उक्ति], [चमत्कारपूर्ण उक्ति] (सं.चोघ)
 चोट प्रेमाका. चीवट, [काळजी; झडप]
 चोड (चोड बाळ्युं) प्रेमाका. नाश [करो]
 चोडो प्रेमाका. पडोळो
 चोनाणी शृंगामं. चार प्रकारना ज्ञानवाळा
 [सं.चतुर्ज्ञानी]
 चोप, चोप प्रेमाका. झडप, उतावळ,
 उत्साह, चपळता, [चानक]
 चोपडणु षडावा. चोपडवानी क्रिया (दे.
 चोपड)
 चोपडा बरांसे एदुं नरका. चोपडेलाने भरोसे
 एदुं (उच्छिष्ट), [कईक लाभ माटे हलकी
 वस्तुनो स्वीकार करवो ते]
 चोपां वेताप. सिंहा(शा). दोर (सं.चतुष्पद)

ચોફેર પ્રેમાકા. ચારે બાજુ
ચોબદાર પ્રેમાકા. છડીદાર [ફા.]
ચોબોલા કામા(શા). ટોળા, [ચાબખા];
 જુઓ ચબોલા
ચોમાલ કસ્તુવા. ચોથે માલે
ચોરચરડ તલિરા. ચોરલૂંટારા [સં.ચૌર+
 ચરટ]; જુઓ ચરડ
ચોરચિહાર દશસ્કં(૨). ચોર-ધુતારા; જુઓ
 ચહાર
ચોરડડ ઉક્તિર. ચોરટો [સં.ચૌર પરથી]
ચોરાંરિ લાવલ. ચોર અને અરિ - શત્રુ
ચોરાસી અહાકા. નરકા. જીવના ચોરાસી
 લાખ અવતાર
ચોરાસી છાળ પ્રેમાકા. ચોરાસી લાખ જન્મ-
 યોનિ
ચોરી અહાહ. ?, [કોઈક ધાર્મિક આચાર]
ચોલ ઐતિકા. નરકા. નલરા. નલાહ્યા.
 શીલક. મજીઠ, ઘેરા લાલ રંગની
 વનસ્પતિ; ઘેરો રાતો રંગ; *શૃંગામં. [વસ્ત્ર-
 વિશેષ, લાલ રંગનું વસ્ત્ર]
ચોલક ઐતિરા. ચૌલુક્ય વંશ
ચોલણા જિનરા. વેશ, [ઝમ્મા] [હિં.ચોલના]
ચોલપટ્ટ ષડાવા. કટિવસ્ત્ર (સં.ચોલપટ્ટ)
ચોલમજીઠા પ્રાચીપા. લાવલ. વસંવિ.
 વસંવિ(બ્રા). મજીઠ જેવા લાલ; જુઓ
 ચોલ
ચોલવટ ઉક્તિર. કટિવસ્ત્ર (સં.ચોલપટ્ટ)
ચોલીય વસંવિ. ચોઠી (સં.ચોલિકા)
ચોઠો પ્રેમાકા. મૂંઝવણ, [ગભરાટ, ભય,
 ચિંતા]

ચોવડ આરારા. વીસરા. વિવિધ ગંધદ્રવ્યોના
 મિશ્રણવાળું એક ગંધદ્રવ્ય; જુઓ ઘુઆ,
 ઘુવા, ચોવા
ચોવટ વાઘ્યું દશસ્કં(૨). ધ્વસ્ત કર્પા,
 [નષ્ટ કર્પા]
ચોવટિ અહાહ. કાદં(શા). ચૌટામાં,
 ચકલામાં
ચોવા આરારા. ઐતિકા. વિવિધ ગંધદ્રવ્યોથી
 બનાવેલું એક સુગંધી દ્રવ્ય; જુઓ ચોવડ
ચોવિહાર આનંસ્ત. ખાન-પાન આદિ ચાર
 પ્રકારના આહારનો ત્યાગ [સં.ચતુર+
 વ્યાહાર]
ચોસર દેવરા. પ્રેમાકા. ચાર સેરની (માઠા)
ચોહટે પંચવા. બજારમાં, ચૌટે (સં.ચતુર્હટ્ટ)
ચોહો ચંદ્રવા. દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. મદમો.
 ચાર (સં.ચતુર+ખલુ)
ચોહોવટે મદમો. ચૌટે, [ચાર રસ્તા મેળા
 થાય તે સ્થળે] (સં.ચતુર્વર્ત્તન)
ચોંપ જુઓ ચોપ
ચૌંડું અહાકા. અહાહ. ચૌદવલું, સોઠ
 ભાગમાંથી ચૌદ ભાગ સોનાના હોય એવું,
 ચોખ્ખું સોનું
ચૌનાળી જિનરા. ચાર પ્રકારના જ્ઞાનવાળા
 [સં.ચતુર્જ્ઞાની]
ચૌરજ્ય ચિત્તસં. ચૌર્ય
ચૌવટ નરપ(દ). ચૌડું, [ચાર રસ્તા મેળા
 થાય તે સ્થળ, જાહેર સ્થાન] [સં.ચતુ-
 વર્ત્તન]
ચૌવાર *જિનરા. [અગાથી પરની ચાર બાજુ
 ઘુમી સ્થાપત્યરચના]; જુઓ ચડવાર

ચતુરંગી રુસ્તસ. ચતુરંગી [ચાર અંગવાળી]
(સેના)

ચવડં ઉપવા. નીચલા અવતારમાં પડે
[સં.ચ્યુ]; જુઓ ચવવું

ચહુ પરિ ઉક્તિર. ચાર પ્રકારે

ચંત અઢાકા. અઢેગી. ચિત્ત

ચંતા ઉઘાહ. ચિંતા

ચાર કાદં(શા). દૂત, [સેવક] (સં.ચાર)

ચારસયાં ઐતિરા. ચાર સો [સં.ચત્વારિ
શતાનિ]

ચારિ આરાસ. ઉક્તિર. ઉપવા. ગુર્જરા.
નલાહ્યા. નેમિછં. પ્રાચીસં. લાવલ.
વીસરા. ચાર (સં.ચત્વારિ)

ચાલિ (ચારિ) નેમિછં. ચાલીસ, [સં.ચત્વા-
રિંશત્]

ચ્યહુ ઉક્તિર. ચાર [સં.ચતુર+ચલુ]

ચેહેન મદમો. લક્ષણ, ચેન (સં.ચિહ્ન)

છ નલરા. છે

છઢુ ઉક્તિર. ગુર્જરા. નલરા. વસંફા(લ).
વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). વીસરા. ષડાવા.
છે (સં.આક્ષેતિ)

છઢ ષડાવા. દેઢાવ, આકૃતિ (સં.છવિ)

છઢતાલીસ ષડાવા. છેતાલીસ (સં.ષટ્ચત્વા-
રિંશત્)

છઢલ, છઢલ નલરા. નેમિછં. લાવલ. વસંવિ.
છેલ, રસિક, [ચતુર] (સં.છવિ+ઇલ્લ;
દે.છઢલ્લ); જુઓ છયલ

છઢગાલા જિનરા. છોગાવાળા, [છેલછબીલા]

છઢમત્થ નેમિછં. છઢ્ઢસ્થ, કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત
કર્યા પહેલાંની અવસ્થા, [અસર્વજ્ઞ

અવસ્થા]; જુઓ છઢસ્થ

છપ ઐતિરા. છે

છકાઈ નરપ(દ). બહેકી ગઈ, [ઉન્મત્ત થઈ]

છગ જિનરા. છ

છગણક ષડાવા. છાણું [દિ.છગણ]

છગલ્યાનો આનંસ્ત. ચગલ્યાનો

છગવીસ જિનરા. છવીસ

છછંડેરી ઋષિરા. છછૂંદર [દિ.છછુંદર]

*છછેરા [છછોરા] પ્રેમાકા. છીછરા,
[આછકલા]

છછોરી પ્રેમાકા. છીછરી, [છોકરમતવાળી]

છછોંહા જિનરા. [સ્ફૂર્તિવાળું, ઉત્સાહયુક્ત;
જલદીથી]

છટકી ઋષિરા. છાંટી [ગુ.છટકવું; હિં.
છિટકના]

છઢડ ગુર્જરા. છઢે [વરસે]

છઢડ ગુર્જરા. છંટકાવતો [હિં.છઢના]

છઢડ પયાણડ પ્રાચીસં. એકાકી પ્રયાણ;
જુઓ છઢે પીઆળે

છઢપડુ જુઓ છુડિપુડિ

છઢા ઐતિકા. નરકા. છંટા, છંટકાવ, થાપા

છઢા (છઢા છાબઢા) લાવલ. છંટકાવ (અને
થાપા)

છઢી પંચવા. રાજચિહ્ન તરીકે રાજા આગલ
રખાતો દંડ (સં.છત્રિકા)

છઢી(છઢી તા) *જિનરા. [છઢતાં]

છઢીવાર *પ્રેમાકા. [રાજાદિ આગલ એમનાં
સ્તુતિવચન બોલી માર્ગ કરનાર]

છઢે પીઆળે વિમગ્ન. ચઢી સવારીએ, [રસાલા
વગરની ને તેથી ઝઢપી સવારીએ]; જુઓ

છઢઉપયાણડ

छडोत्तरइ [सोल छडोत्तरइ] ऐतिरा.

[सोळसो] उपर छ

छतराल मदमो. छतरायुं, जाणीतुं

छति, छते कर्पूमं. विराप. होतां, होवा छातां
(सं.सति)

छतु, (रहितु) उक्तिर. रहेतो, होतो

छतुं अखाका. सतु, सत्यसनातन,
[पारमार्थिक अस्तित्व धरावतुं]; चितसं.
उपस्थित; अस्तित्व धरावतुं,
कामा(शा). जीवतुं

छते जुओ छति

छती कर्पूमं. छत, [होवुं ते, हयाती] (सं.
स्थिति)

छतु षडाबा. छत्र

छत्य मदमो. [होवुं ते], अस्तित्व; चंद्रवा.
छत, *पूर्ण, [होशियारी, कौशल]

छत्ये थई मदमो. पारंगत [आवडतवाळी]
थई

छत्रसिल तेरका. छत्रशिला, [गिरनारनी एक
टुक]

छवम आरारा. कपट (सं.छव)

छवस्थ आनंस्त. षष्टिप्र. अ-सर्वज्ञ, सावरण
ज्ञानवाळुं; जुओ छउमत्य

छ नोकषाय आनंस्त. छ मंद कषाय -
हास्य, रति वगेरे

छन्नवइ प्राचीसं. षडाबा. छत्रुं (सं.षण्णवति)

छपवा ऐतिका. षट्पद, छप्पा

छपवुं अंबरा. दशस्कं(१). छुपावुं

छपती नरका. छूपी

छपाइ आरारा. छुपाव

छपई उक्तिर. चोपाई छंद (सं.षट्पदी)

छप्पन उपर भेर [वागवी] प्रेमाका. खूब
श्रीमंत होवुं (जूना समयमां छप्पन लाख
के करोडनी मिलकतवाळाने आंगणे भेर
वागती)

छप्पय शृंगामं. भमरो (सं.षट्पद)

छब नरका. सुंदरता (सं.छवि)

छब प्रेमाका. [पृथ्वीस्पर्शनो] अवाज

छबळइ प्राचीफा. *धारण करे, [शोभे] [रा.]

छबवुं अखाछ. अटकवुं, पहोंचवुं; *अंबरा.
[पहोंचवुं]; अभिऊ. गुर्जरा. नलाख्या.
ललिरा. विकरा. सिंहा(शा). स्पर्श करवो
(दे.छिव)

छमकलडो नरका. अटकचाळो

छमकलां नरका. अडपलां

छमकलो नरका. अटकचाळो, अडपलां
करनारो

छमछर अभिऊ. वर्ष (सं.संवत्सर)

छम्मास गुर्जरा. षडाबा. छ महिना (सं.
षण्मास)

छय अंबरा. छे

*छयकारु [बयकारु] उक्तिर. गानार (*सं.
गेयकारु) [सं.वाग्+भेयकार, प्रा.
वइकार]; जुओ वेकार

छयल *विमप्र. [*वरणागी, *चतुर], [*छल,
*बहानु]

छयल, छयल ऐतिका. ऐतिरा. प्राचीफा.
शीलक. शृंगामं. वरणागी, दस, रसिक;
जुओ छइल

छयलपणइ गुर्जरा. वसंफा. कुशळतायी,
चतुराईथी, [रसिकताथी]

અવ્ય જુઓ અવ્યલ

અવ્યસ્તીત ઝકિર. છેતાલીસ (સં.ષટ્ચત્વા-
રિંશત)

અ પ્રેમાકા. અસ્ત્રા (સં.ધુર)

અસ્ત્ર પ્રાચીપ્ર. મસ્ત, [મદીલો]

અ *વિમ્પ્ર. [*હાય, *પંજો] [સં.ત્સર]

અર્વા *પંચવા. [તૂટ્યાં, મંગાયાં] [હિં.; સં.
ધુર]

અસ્ત્રસ્તીત ન્તરા. આછકલો, [સહેલાઈથી
છતકાઈ જતો]

અસ્ત્રે રૂપચ. અસ્ત્રપટ (સં.અસ્ત્રમેદ)

અસ્ત્રે પ્રેમાકા. અસ્ત્રી ઝઠણે, મયથી ચમકી
ઝઠણે

અસ્ત્રી *તાવત. [બહાને, રૂપે]

અસ્ત્રી *વિરાપ. [-નો દ્રોહ કરીને], [*રક્ષા-
પ્રસંગે] [રા.]

અસ્ત્રીય એતિકા. અસ્ત્રી શકાય, [પરાસ્ત
કરી શકાય]

અસ્ત્રી પ્રેમાકા. અસ્ત્રી

અસ્ત્રી આરા. ગુર્જરા. છેતરી, કપટ કરી
(સં.અસ્ત્ર)

અસ્ત્રીયા, અસ્ત્રીયા *તાવત. [છેતરાયા,
પરામવ પામ્યાં]; શૃંગાર. છેતરાયા

અસ્ત્રીય આરા(વ). એક કરિયાણું, અસ્ત્રીલો,
શિલાપુષ્પ ?

અસ્ત્ર અધિક. છેતરું

અસ્ત્ર મદમો. *ધૂંધરીવાળી વીંટી, [સોનાની
વીંધવાળી વૂંટો]

અસ્ત્રનું (અસ્ત્ર અસ્ત્ર) વિમ્પ્ર. [અસ્ત્ર]અપનું

અસ્ત્રનું વતુચા. નિર્દોષતામાં, બાલભાવથી

અસ્ત્રંગી પ્રેમાકા. *વસ્ત્રવિશેષ, [*વેપાર-
વણજનું કોઈ સાધન]

અસ્ત્ર એતિકા. અ પ્રકાર

અસ્ત્રી પ્રેમાકા. અસ્ત્રી, ઢાંકીને

અ સિ નલાખ્યા. અ સો (સં.ષટ્સ્તાનિ);
જુઓ સહ

અસ્ત્ર આરા. તેરકા. પ્રાચીસં. અ (સં.ષષ્)

અસ્ત્ર, અસ્ત્ર ઉત્તર. ષડાવા. છોતેર
(સં.ષટ્સત્તિ:)

અસ્ત્ર વિગદ સ્થૂલિફા. અ પ્રકારની વિકૃતિ
- વિકારકારક આહાર

અ વામ્બવા. છે

અસ્ત્રો મદમો. અસ્ત્રો

અસ્ત્ર અવાકા. આરા. ગુર્જરા. જિનરા.
તેરકા. તાવત. વીસરા. અંડે, અંડે (સં.
અસ્ત્ર)

અસ્ત્ર વતુચા. વાળા, [સ્વચ્છંદ વર્તન]

અસ્ત્ર *વિમ્પ્ર. [ખુશામત]; જુઓ અંડો

અંડિહિં વારપ્ર. અસ્ત્રા કે અભિલાષથી,
[મનની રુચિથી]

અસ્ત્ર આરા. અંડામાં

અસ્ત્ર, અસ્ત્ર ગુર્જરા. વિરાપ. અસ્ત્ર દીધો
(સં.અસ્ત્ર)

અસ્ત્ર ષડાવા. અસ્ત્રામાં, ઢાંકેલામાં

અસ્ત્ર *નરકા. નરપ(દ). ગંધ, વાસ; જિનરા.
નશો, [કેફ]

અસ્ત્ર [અસ્ત્રાઓ] *જિનરા. [અસ્ત્રાઓ]

અસ્ત્ર ષડાવા. જેણે નશો કરેલ છે તે,
મદીલો

અસ્ત્ર, અસ્ત્ર ઉત્તર. પ્રેમાકા. વિમ્પ્ર.

[छापराभां] घास, पाटियां के वांसनुं
आच्छादन; छापरुं [सं.छाद्यकम्]

छाजावलि षडाबा. छाजांनी हार (सं.छाद्य+
आवलि)

छाणावलि उक्तिर. छाणांनी हार [दे.छाण+
सं.आवलि]

छातिया ऐतिका. छाती, वक्षस्थल
छात्र प्राचीसं. छात्र

छाना छल *विमप्र. [छानाछपनां स्थानो]
छानुंछवनउं जुओ छवनउं

छान्यनुं मोसाच. छाणनुं

छाबडा जुओ छडा छाबडा

छामखेडुं अखाछ. चित्तसं. चामखेडुं,
चामडानी आकृतिओ, [एनाथी यतो]
पूतळीखेल

छायइ उक्तिर. गुर्जरा. छाया, ढांके (सं.
छादयति)

छार आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. देवरा. प्रद्युचु.
प्रेमाका. रूपच. वीसरार. शृंगामं. राख,
धूळ (सं.क्षार)

छारड प्राचीसं. भस्म, [राख] (सं.क्षार+ड)

छार्य मदमो. राख

छालउ उक्तिर. छाल ('सं.छल्ली) [दे.छल्ली]

छाली अंबरा. उक्तिर. उपवा. गुर्जरा.
षडाबा. बकरी (सं.छागल)

छालुं अखाका. [छाल]; [छालवाळुं] वृक्ष
[दे.छल्ली]

छावउ प्राचीफा. युवान (सं.शावक)

छावडउ उक्तिर. कृष्णबा. बच्चुं, बाळक,
छोकरडुं (सं.शावक)

छावति उक्तिर. घरनी छत के छापरुं (सं.
छदि:)

छावपणुं प्राचीका. प्रेमप. बालपण (सं.
शावत्वन)

छावी प्राचीफा. युवती (सं.शाव+ई)

छावीस उक्तिर. छावीस (सं.षड्विंशति:)

छासठि उक्तिर. छासठ (सं.षट्षष्टि:)

छासि, छासी अभिऊ. षडाबा. छास [दे.]

छाह आरारा. छाया, शोभा; ऋषिरा. छाया
[रंग]; रूपच. छाया, [छांयडो]

छाहडी गुर्जरा. छांयडो; वीसरार. छांयो,
पडछायो (सं.छाया)

छाहा सिंहा(शा). पडछायो (सं.छाया)

छाहार ऋषिरा. छार, राख [सं.क्षार]

छाहि आरारा. छांयो [सं.छाया]

छाहिउ, छाहिय आरारा. तेरका. प्रद्युचु.
छवायेलो, छायेलो, ढांकेलो (सं.छाहित-)

छाही नरका. छाई, ढांकी

छाहु विमप्र. छायो, ढांक्यो, [ढंकायो]

छां प्राचीका. प्रेमाका. (तुं) छे

*छांछलपांछल [*खांखलपांखल] अखाका.
अखाछ. *जेवोतेवो, *काचोपोचो,
[*तुच्छ, *सारहीन]; जुओ खांखल

छांडिजे कादं(शा). छांडी देजे (दे.छडु)

छांडुआं प्राचीका. प्रेमप. अलवीतरां,
अडपलां

छांडु राखइ शृंगामं. खुशामतथी राजी राखे

छांवो पंचवा. खुशामत; जुओ छंदा

छांह आरारा. उक्तिर. छांयो, पडछायो (सं.
छाया)

છાંહડી આનંસ્ત. આરારા. મદમો. વીસરા.

છાયા, છાંયો, પડછાયો

છાંહા આરારા. છાંયો, પડછાયો [સં.છાયા]

છાંહિયા આરારા. છાંયો, પડછાયો [સં.છાયા]

છિ, છિઈ કાદં(શા). નલાખ્યા. છે (પા.

અચ્છતિ) [સં.આક્ષેતિ]

છિકારડાં પ્રેમાકા. [નાની જાતનું] હરણ

છિછડ, છિપડ ઉત્તિર. સ્પર્શે [સં.સ્પૃશતિ]

છિડુ નલાખ્યા. છેડો, [વસ્ત્રનો ભાગ] (સં.

છેદ)

છિદમર (છિ દમર સુકી) પ્રાચીપા. ?,

[દોરડી જેવી સુકાયેલી]

છિદું નલાખ્યા. છેદું (સં.છિદ)

છિદ્ તેરકા. છિદ્ર, લાગ

છિદ્રુ ઉત્તિર. છદ્રુ (સં.ષણ્ણવતિ)

છિપડ જુઓ છિછડ, છીપડ

છિપાયડ વીસરા. છુપાવ્યો

છિરિકા પ્રાચીસં. ?, [કોઈ શસ્ત્રવિશેષ]

છિલ્લું ગુર્જરા. [નાનું] સરોવર, [છીછરા

પાણીનું તઢાવ] [દિ.છિલ્લર]

છિવડ ઉત્તિર. ષડાબા. સ્પર્શે (સં.સ્પૃશતિ)

છિંડીપંથ *સમ્યચો. [કેડીમાર્ગ, સાંકડોમાર્ગ]

છી ચતુષ્ચા. છે

છીકડું ઉત્તિર. ષડાબા. શીકું (સં.શિક્વમ)

છીકળી ઉત્તિર. છીંક, છીંક ખાવી તે

(સં.છિક્કિકા)

છીછિ વસંપા(લ). વસંવિ. વસંવિ(બ્રા).

નિર્ભર્ત્ના કરે, તિરસ્કાર કરે (દિ.છીછિ

= ધિકધિક્ પરથી ?)

છીંડણિ, છીંડણિ ઉત્તિર. છીંડી, વાડનું છીંડું

(*સં.છિદ્રાટિની)

છીતર ઉત્તિર. સૂપડું [દિ.છિત્તરય]

છીતિ આરારા. ક્ષતિ, કલંક

છીપડ ગુર્જરા. જિનરા. સ્પર્શાય, સ્પર્શ કરે;

જુઓ છિપડ

છીપડ ઉત્તિર. કપડાં રંગનારો, છીપો [દિ.

છિંપય]; જુઓ છીંપડ

છીપડું સિંહા(શા). લાંગરવું

છીપાં મદમો. લાંગર્યા

છીપું (છીપું હું) કૃષ્ણચ. *મને સ્પર્શ થાય,

[મારે સંતાવું પડે છે] [હિં.છીપના]

છીતર નરકા. પ્રાચીપા. શૃંગામં. સ્થૂલિપા.

ખાલોચિયું, [છીછરા પાણીનું તલાવ]

(દિ.છિલ્લર)

છીલોજી *નંદવ. [પલાશ, ખાલરો]

છીંડણિ જુઓ છીંડણિ

છીંડી નરકા. સાંકડી ગલી, [છીંડું, વાડ-

માંથી કરેલો રસ્તો]; ઉત્તિર. પ્રાચીસં.

છીંડું

છીંપડ નલરા. કપડાં છાપનાર, છીપો (દિ.

છિંપય); જુઓ છીંપડ

છુડ આરારા(વ). છડ - એક કરિયાણું,

છુર, ગોઝરુ ?

છુડિ વિક્રચ. છોડિયાં

છુડિપુડિ, છુડપુડ, છડપુડ તેરકા. પ્રાચીસં.

ઝટપટ [દિ.છુડ પરથી]

છુરડ ઉત્તિર. છરો [સં.છુરક:]

છુરી ગુર્જરા. ષડાબા. છરી (સં.છુરિકા)

છુહિય તેરકા. પ્રાચીસં. ખૂંચ્યો (સં.ખુધિત)

છૂટે દોરયં પ્રેમાકા. છૂટે દોર, પુષ્કલ

छेए मदमो. छये

छेक अभिऊ. दशस्कं(१). नरका. प्रेमाका.

छेडो, अंत; अखाका. वित्तसं. अंत,

छेडो; साव, [जराय] [सं.छेद+क]

छेकडि उक्तिर. [*छेकवानुं साधन के *छिद्र पाडवानुं साधन] (*सं.छिद्रकरी)

छेकि आरारा. छेक सुधी, पुष्कळ, पूरेपूरं

छेड नरका. छेडती

छेदि ० षडाबा. छेडो, हद

छेबकै जिनरा. [छिद्र वाटे], छुपाईने

छेय प्राचीसं. अंत, छेडो [सं.छेद]

छेल अखाका. चतुचा. पंचवा. रसिक, चतुर

छेबट्टि जिनरा. छेवट्टा संस्थान, [पाटा,

खीली वगेरे विना हाडकां अरसपरस

एम ज वळगेलां होय तेवो शरीरबंध]

[जै.] [सं.छेद+पट्ट]

छेबेट (लीधा छे बेट) *प्रेमाका. [वींटी लीधा छे]

छेह आराम. छेद, भंग; अंबरा. षष्टिप्र.

खोट, [हानि]; अभिऊ. आरारा.

ऋषिरा. उपबा. कादं(शा). कामा(शा).

गुर्जरा. दशस्कं(१). प्राचीसं. विमप्र.

वीसरा. सिंहा(शा). षडाबा. छेडो; अंत;

उषाह. कपडानो-छेडो, आरारा. उषाह.

तेरका. नलरा. नलाख्या. प्रेमाका.

हरिख्या. विश्वासभंग, दगो, छोडी देवुं

ते, त्याग; हरिख्या. घा, दुःख (सं.छेद)

छेह *शृंगामं. [धूळ] [रा.]

छेहडइ आनंस्त. उपबा. छेडे, अंते

छेहडउ प्रद्युचु. वस्त्रनो छेडो; आरारा.

विकरा. छेडो, अंत (सं.छेद+ड)

छेहल्यो आनंस्त. छेडो

छेहा विमप्र. दगो, [त्याग]

छेहि उक्तिर. छेडे, अंते

छेहिलुं उक्तिर. उपबा. छेलुं

छेहु नेमिछं. छेह, दगो

छेहे मदमो. छ

छोई चतुचा. स्पर्शी

छोकलडां प्रेमाका. छोगां, वस्त्रना टुकडा, [अंगूठा]

छोउ प्रेमाका. अशुद्धि, अपवित्रता

छोहुं सिंहा(शा). ओछुं; चंद्रवा. हलकुं;

प्रेमाका. *नमालुं, असहाय, एकलुं (सं. तुच्छ, प्रा.छुच्छ)

छोड-भलाई दशस्कं(१). प्रेमाका.

छोडाववानीं भलाई, एनो जश

छोति उक्तिर. छेत, अस्पृश्यनो स्पर्श, स्पर्शदोष, मलिनता [दि.छुत्ति]

छोबन प्राचीका. छोबंध, छोवाळां (सं. सुधा+बद्ध)

छोयो *नरका. स्पर्श्यां

छोवरावियां प्रेमाका. चूनाथी धोळाव्यां

छोवाय प्रेमाका. अभडाव, अपवित्र थाय

छोह प्राचीसं. क्षोभ, [रोष]; अभिऊ. क्षोभ, [आघात, दुःख]; हम्मीप्र. प्रक्षोभ, शूरातन

छोह उक्तिर. षडाबा. षष्टिप्र. चूनानी छो (सं.सुधा)

छोहरी उषाह. छोकरी, छोरी [दि.]

छोहलउ [?] सोहलउ] प्राचीसं. उत्सव

छाया कादं(शा). छांयडो (सं.छाया)

ज तेरका. षडाबा. जे (सं.यद्)

जइ आरारा. उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. तेरका.
नेमिछं. लावल. वीसरा, षडाबा. जो
(सं.यदि)

जइ (कांइजइ) उषाह. लगाम[नी दोरीमां]
[अ.कायजा]

जइ किमइ उक्तिर. *उपबा. जो केमे, कोई
रीते (सं.यदि किमपि)

जइणा ऐतिका. यतना, [जीवहिंसा न थाय
तेनी काळजी]

जइतवाद नलरा. विजय

जइतवादी नलरा. जय मेळवनार

जइ पुण उपबा. *पण जो, [जो वळी]
(सं.यदि पुनः)

जइलच्छि, जइ-लच्छी गुर्जरा. *नेमिछं. जय-
लक्ष्मी, [विजयरूपी लक्ष्मी]

जईतउं, जईतुं उक्तिर. जवातुं

जईसर ऐतिका. यतीश्वर.

जईसु ऐतिका. यतीश, [मोटा यति]

जउ गुर्जरा. जे (सं.यः)

जउ उपबा. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. लावल.
वीसरा. षडाबा. जो (यतः); उपबा.
तेरका. षडाबा. ज्यारे (सं.यतः); वीसरा.
एम के, ए रीते के, केमके (सं.यतः)

जउख ऐतिका. आनंद, विश्राम; जुओ जोख

जउणा उक्तिर. यमुना

जउराणउ उक्तिर. यमराज

जऊया षडाबा. [त्रण इन्द्रियवाळुं] एक

जीवडुं, [*आगियो] [*दे.जोईय]

जकर *कस्तुवा. [नर, पुरुष] [अ.]

जकला कामा(त्रि). जकीला, *हठीला
[बुद्धिमान, कुशळ] [उ.जकी]

ज के विमप्र. जे कोई, [जे कंई]

जकख तेरका. यक्ष

जक्त चित्तसं. मदमो. वेताप. जगत

जक्ष चित्तसं. यक्ष

जक्षणि चंद्रवा. फसावनारी, लोभावनारी,
अर्धदिव जातिनी स्त्री, [भूतडी]

जगडइ गुर्जरा. पीडे (दे.जगड-)

जगत्र आनंस्त. ऐतिका. नेमिछं. लावल.
[त्रण] जगत [सं.]

जगत्र-वदीतु हरिवि. त्रण जगतमां प्रख्यात;
जुओ वदीतउ

जगदीसरु आरारा. जगदीश्वर, भगवान

जगनाह गुर्जरा. जगन्नाथ (सं.जगत्+नाथ)

जगनि चंद्रवा. ? [बाज पक्षी], [उ.जगन]

जगवंच गुर्जरा. जगतने छेतरनार, [भ्रामक,
खोटी]

जगाति हम्मीप्र. जकात, दाण

जगाती पंचवा. जकात लेनार

जगीश, जगीस *अभिऊ. आरारा. ऐतिका.

ऐतिरा. ऋषिरा. कृष्णच. जिनरा. नलरा.

प्रद्युचु. प्राचीफा. वीसरा. शृंगामं. हम्मीप्र.

इच्छा, अभिलाषा, होंश (सं.जिगीषा);

विमप्र. *प्रसन्नता, [अभिलाषा(पूर्ति)];

जुओ सुजगीश

जग्न दशस्कं(१). प्रेमाका. मदमो. यज्ञ

जघन, जघनु आरारा. वसंफा(ल).

वसंवि(ब्रा). थापानो भाग
 जज्ञ-पुरुष नरका. भगवान विष्णु [सं.
 यज्ञपुरुष]
 जट प्रेमाका. जड, [मंदबुद्धि], जुओ जट्ट
 जटा प्रेमाका. वेदना मंत्रोना पाठनो एक
 प्रकार
 जटाजूटा ऋषिरा. जटा रूपे बांधेला (सं.
 जटाजूट)
 जट्ट उक्तिर. जट्टदिशनो वासी, [जाट,
 अनाडी माणस]; जुओ जट, जाट
 जट्टपणइ उपवा. जडपणे, [हठपूर्वक,
 अनाडीपणाथी]
 जड *नेमिछं. [नाकनुं घरेणुं, चूनी]
 जड *अखाका. उक्तिर. मूळ, मूळियुं [सं.
 जटा]
 जडइ गुर्जरा. विराप. जोडाई जाय, [साथे
 थाय] (दे.जड-)
 जडाया लावल. जडेला
 जडाव चतुचा. प्रेमाका. पट्टीथी - चीपथी
 जडेलो [चूडलो]
 जडिति शृंगामं. झट, झडपथी [सं.झटिति]
 जडी उक्तिर. एक वृक्ष, [पींपळो, गूलर के
 पाकड] (सं.जटी)
 जडी आरारा. उक्तिर. प्रेमाका. रूपच.
 जडीबुट्टी, औषधिना गुणवाळुं मूळियुं
 जडी लावल. जडाईने
 जडीउ नलरा. दागीनामां हीरामाणेक जडवा-
 नुं काम करनार, जडियो (सं.जडितः)
 [*सं.जटिकः]
 जडीत्र मदमो. सिंहा(शा). जडित, [जडेळुं]

जडीमूळी प्रेमाका. [औषधिना गुणवाळुं
 चमत्कारिक] वनस्पतिनुं मूळियुं
 जडीया पंचवा. हीरामाणेक वगेरे जडवानुं
 काम करनार
 जडुं लावल. जडवुं
 -जण तेरका. बहुत्ववाचक प्रत्यय (सं.जन)
 जणणि, जणणी आरारा. गुर्जरा. तेरका.
 विराप. षडवा. जननी
 जणमेळुं गुर्जरा. विराप. जनसमुदाय (सं.
 जन+मेल)
 जणवइ गुर्जरा. राजा (सं.जनपति)
 जणसाल विकरा. [उत्तम प्रकारनुं] एक
 प्रकारनुं बख्तर (फ़.जीन); जुओ जीण
 जणाविवइ उपवा. जणाववाथी
 जणु नलाख्या. जण्यो (सं.जनितः)
 जणु तेरका. जाणे के
 जतन, जतंन, जत्न अखाका. अखाछ.
 आरारा. प्रेमाका. *वीसरा. रक्षण,
 काळजी, [संभाळ] (सं.यत्न); अखाका.
 अखाछ. आरारा. नरका. प्रबोप्र. प्रेमाका.
 प्रयत्न, महेनत, आचरण, [पुरुषार्थ];
 जुओ यतन
 जतना जुओ यतना
 जतां-आजतां सम्यचो. जतां-आवतां
 जतियांरउ उक्तिर. यतिओनुं
 जत्न जुओ जतन
 जत्थ ऐतिका. तेरका. ज्यां (सं.यत्र)
 जथाबध अखेगी. अकबंध, [एकठा]; जुओ
 जये
 जथारथ अखेगी. दशस्कं(२). नरका.
 प्रेमाका. मदमो. यथार्थ, जेवुं ह्येय तेवुं,

साचुं; दशस्कं(१). जेवी रीते
 जये अखेगी. *अकबंध, [*एकरूप,
 *एकठा], [*यथा, *यथास्थाने, *यथा-
 रूपे]; जुओ जयाबध
 जयपि षडवा. जो के (सं.यद् अपि)
 जयकस्ति षडवा. ज्यारे (सं.यदाकाल)
 जयीष चतुवा. जो (सं.यद्यपि)
 जन अखाछ. हरिजन, संत
 जन वीसर. जान (सं.जन्या)
 जनिता, जनीता उषाह. प्रेमाका. जनेता,
 माता (सं.जनयित्री)
 जनुनी दशस्कं(२). प्रेमाका. मदमो. जननी
 जनुआ अखेगी. जन, मनुष्य
 जवत प्राचीसं. जान (सं.जन्या-यात्रा)
 जन्मंतरि जृंगामं. जन्मांतरमां, बीजा जन्ममां
 जन्म प्राचीसं. यज्ञ
 जयमाली उक्तिर. वीसर. जप करवानी
 माळ (सं.जपमालिका)
 जय- वीसर. जपवुं
 जयस अखाछ. जवाब
 जयाय, जयति वेताप. हरिवि. एक सुगंधी
 द्रव्य
 जय चतुवा. ज्यम, जेम; जुओ यम
 जयस-समय सयचो. एकसाथे, [सामटां]
 [दि.]
 जय-जाचना प्रेमाका. यमनी याचना, जमनुं
 तेहुं
 जयदस वीसर. कटार (सं.यमदंष्ट्रा) [रा.]
 जयण गुर्जरा. यमुना नदी
 जयणतंस वसंवि. वसंवि(ब्रा). यमुनानो

तरंग
 जमर दशस्कं(२). वाद्यविशेष; जुओ जमरु
 जमल, जमलउ अखाका. अखाछ. अभिऊ.
 अंबरा. आरारा. उपवा. उषाह.
 कामा(शा). कृष्णवा. नरका. प्रबोप्र.
 प्राचीफा. प्रेमाका. विमप्र. लावल. षष्टिप्र.
 सिंहा(म). जोडमां, संगाये, साथे; समान;
 पासे (सं.यमल); जुओ जवल
 जमला-जर्जुन दशस्कं(१). यमलार्जुन
 जमलासी आरारा(व). एक वनस्पति,
 जटामासी ?
 जमल्य, ज्यमलो प्राचीका. पासे, साथे (सं.
 यमल)
 जमबारउ उक्तिर. जन्मारो, जीवनकाल (सं.
 जन्मवारकः)
 जमहर हम्मीप्र. यमगृह, जौहर, [युद्धमां
 पराजय निश्चित यतां रजपूत स्त्रीओनो
 चिताप्रवेश]
 जमवुं अखाछ. जामवुं
 जमाणो अखाका. जमावेलो, घन, [स्थूल
 रूप]
 जमार, जमारउ उपवा. जिनरा. षष्टिप्र.
 जन्मारो, भव (सं.जन्म+कार)
 जमवुं अखाछ. जामवुं
 जमिवउं जुओ यमिवउं
 जमीतउं जुओ यमीतउं
 जमुण प्राचीफा. यमुना नदी
 जम्पइ ऐतिका. कहे छे
 जम्बुय ऐतिका. शियाळ [सं.जंबुक]
 जम्म आरारा. जन्म, अवतार

जम्मक्खण ऐतिका. जन्मक्षण

जम्मण तेरका. जन्म (सं.जन्मन्)

जम्मंती आरारा. जन्मती

जम्मे आरारा. जमे

जम्मु ऐतिका. जन्म

जय- तेरका. जय थवो

जयकरियां प्रेमाका. जय सूचवतां [जयकार थता]

जय-ढक नलरा. विजयसूचक पडघम (सं. जयढक्का)

जयणा उक्तिर. *उपवा. देवरा. विमप्र. रक्षण, [जीवरक्षा], जीवहिंसा न थाय तेनी काळजी (सं.यतना)

जयणारहित धष्टिप्र. हिंसा टाळवाना प्रयत्न-थी रहित (सं.यतनारहित)

जयतवाढ नलरा. विजय

जयतसिरी ऐतिका. [जयतिश्री], रागनुं नाम

जयपत्तु ऐतिका. जयपत्र, [विजयलेख]

जयलडी विक्ररा. जयलक्ष्मी, [विजयरूपी लक्ष्मी]

जयवरलो, जवरलो, जबलो सिंहा(शा).

जवळो, विरलो, विरल (सं.जगति विरलकः, प्रा.जए विरलओ); जुओ जेवरलो, ज्यवरलो

जरकशी, जरकसी नरका. प्रेमाका. सोनारूपाना - जरीना तार भरेली, कसबी [फा.]

जरगो आरारा(व). एक प्रकारनुं घास (हिं. जरगा)

जरगोजी आरारा(व). जरगोजां - एक

मेवो ?

जरजरी प्रेमाका. जर्जरित

जरजडण सिंहा(शा). द्रव्यप्राप्ति ?

जरठ कादं(शा). घरडो (सं.)

जरण जुओ अजरण-जरण

जरती ऋषिरा. डोशी, वृद्धा, [वडील स्त्री] (सं.)

जरद गुर्जरा. विक्ररा. एक प्रकारनां बख्तर [उ.जर्द]

जरदबंध विमप्र. जेरबंद, घोडाने [पेटे] बांधवानो सामान - [पटो] [फा.झेरबंद]

जरदोजी सिंहा(शा). कसबी भरतकामवाळुं (फा.); जुओ जरदोरनी

*जरदोरनी [जरदोजी] *नरका. [भरतकाम - कसबीकामवाळी]

जरबाफ जिनरा. वस्त्रविशेष, [जरी अने रेशमना वण्णाटवाळुं वस्त्र] (फा.)

जरह ललिरा. विक्ररा. हम्मीप्र. एक जातनुं बख्तर(फा.)

जरह जिण *अंगवि. [बख्तरना प्रकारो]

जरहि *विक्ररा. [एक प्रकारनुं बख्तर]

जराजूरण कादं(धु). खळीखळी गयेलो, [खखडी गयेलो] (सं.जरा+जूणी)

जरायुज अखेगी. ओरमांथी जन्मेलुं, [प्राणी-ओनो एक प्रकार] [सं.]

जरसिंध, जरसिंधु गुर्जरा. तेरका. प्राचीसं. जरासंध, [एक राजा]

जरि वसंवि. जो (सं.यदि+रि के यहि)

जरिड उक्तिर. जीर्ण थयुं [सं.जरित]

जरे अखाका. नलाख्या. पचे (सं.जु)

जल- तेरका. बाळवुं (सं.ज्वल)
 जळजळां प्रेमाका. पाणी झमतां
 जलजलियउं प्राचीसं. भीनुं थयुं
 जलजंत प्रेमाका. जळनां जंतु
 जलण आरारा. तेरका. देवरा. लावल.
 अग्नि (सं.ज्वलन)

जलतरी विमप्र. तरवानी विद्या
 जलथळ *वीसरा. [जलस्थान, जळाशय] (सं.
 जल+स्थल)

जलथ अखाका. तेरका. वादळुं [सं.]
 जलवहि देवरा. जलसमुद्र (सं.जल+उदधि)
 जलद्धि विमप्र. पाणीनी ऋद्धि [- प्रचुरता]
 जलप- नलाख्या. हरिवि. बोलवुं, रटवुं (सं.
 जल्प)

जलपूरी आरारा. आंसुमरी
 जळ मथी प्रेमाका. पाणी वलोवी, मिथ्या
 प्रयास करी

जळशायी प्रेमाका. जळमां शयन करवानी
 क्रिया, [जळमां डूबी जवुं ते]

जलशिंणी *प्रेमाका. [एक जातनी माछली,
 मादा मगरमच्छ] [सं.जल+शृंगी]

जलसई, जलसयउ *वसंफा. वसंवि.
 *वसंवि(ब्रा). कमळ (सं.जलशय के
 जलेशय)

जलसप अंबरा. जलसर्प

जलसयउ जुओ जलसई

जलहर अभिऊ. *लावल. हरिवि. वादळ
 (सं.जलधर)

जळाखउ (जाळजळांखी) *वीसरा. [*जळ-
 जळ आंखोवाळी]

जल्पना अखेगी. बडबडाट [सं.]

जव आरारा. ऐतिरा. कामा(त्रि). नेमिछं.
 लावल. ज्यारे

जवखार उक्तिर. जवनो खार (सं.यवक्षार)

जवणि प्राचीफा. यमुना नदी

जवन अखेगी. यवन, खाटकी

जवमात्र चतुघा. जराक

जवरलो अखाका. नरका. विरलो, कोईक
 ज; जुओ जयवरलो

जबराइ अंबरा. जवाय

जबल, जबलि प्राचीफा. प्राचीसं. सदृस
 [जिवुं] (सं.यमल); जुओ जमल

जबलो सिंहा(शा). पासे [सं.यमल]

जबहरी नलरा. विमप्र. झवेरातनो वेपार
 करनार, झवेरी [फा.जौहरी]

जवारें जुओ यवारें

जवासा अखाका. अखेगी. उनाळामां थतो
 कांटाळो छेड [सं.यवास]

जशुं प्रेमाका. मदमो. जेवुं [सं.यादृश];
 जुओ यशू

जस आरारा. नरप. नंदब. नेमिछं. लावल.
 जेवुं [सं.यस्य]

जसउ जुओ यसउ

जस-जीत मदमो. जशने जीतनारो, यशस्वी

जसनि *लावल. [उत्सव, सुख] [फा.जश्न]

जसवाउ गुर्जरा. विमप्र. यशोवाद, कीर्ति-
 गाथा

जसबाय लावल. कीर्तिगाथा (सं.यशोवाद)

जसवास आरारा. यशोवाद, यश बोलावो
 ते

जसिइं आरारा. ज्यां, ज्यारे
जसु आरारा. ऐतिका. तेरका. जेनी (सं.
यस्य)
जसु गुर्जरा. यश
जसु, जसुं कामा(शा). गुर्जर. नरका. नेमिछं.
मदमो. लावल. जेवुं (सं.यादृशक)
जस्यउं आरारा. प्रेमाका. लावल. जेवुं (सं.
यादृशकम्).
जस्यउं ऋषिरा. जईशुं
जहर आरारा. झेर [फा.]
जहिइ उषाह. ज्यारे
जहियइ उक्तिर. ज्यारे
जहिं ०षडावा. ज्यां (सं.यस्मिन्)
जही तेरका. ज्यां (सं.यस्मिन्)
जहीइ, जहीय उक्तिर. ज्यारे
जहे उषाह. ज्यारे
जं उक्तिर. *उपवा. तेरका. नेमिछं. लावल.
वाग्भवा. जे (सं.यद्)
जं उपवा. जो (सं.यतः)
जंखजाल, जंखजाळ कामा(त्रि). कामा(शा).
प्रेमाका. झांखरांनी जाळ, झाडी [दि.
झंखर+सं.जाल]
जंखर शृंगामं. झांखरा जेवुं, [सुकायेलुं]
[दि.झंखर]
जंखंणी मदमो. जक्षणी, [खराब स्त्री] (सं.
यक्षिणी)
जंग नेमिछं. प्राचीफा. विमप्र. समारंभ,
आनंदोत्सव (फा.)
जंगाली *कामा(त्रि). [काटना जेवा राता
रंगनुं] [फा.]

जंगोटो दशस्कं(१). प्रेमाका. जांघ ढांकतो
लंगोट
जंघ आरारा. *वीसरा. साथळ (सं.जंघा)
जंघा-जुंअली, जंघाजूअली लावल. जांघ
[साथळ]नी जोड
जंत अखाका. अभिऊ. आरारा. चित्तसं.
प्रेमाका. जंतु, जीव, प्राणी
जंति आरारा. ऋषिरा. जाय छे
जंति(?) [*संति] तेरका-अनु. शांति
*जंत्ये चंद्रवा. जाते
जंत्र अखाछ. यंत्र; चतुचा. ?, [ओजार];
कामा(शा). प्रेमाका. एक तंतुवाद्य,
[जंतर]; चित्तसं. प्रेमाका. यंत्र, तांत्रिक
आकृति, अक्षर ने आंकडावाळी आकृति
जेमां देवताओनो वास मानवामां आवे
छे; चित्तसं. व्यवस्था, युक्ति, पद्धति
जंत्रभेद चित्तसं. रचनानो भेद एटलेके
रचावेला पदार्थनी क्रिया
जंत्र-मध्याह्न दशस्कं(१). प्रेमाका. भर-
बपोर, छायायंत्र प्रमाणेनो भरमध्याह्न
जंत्री अखाका. जंत्र (वाजिंत्र) वगाडनार
जंथ अखाछ. जंत्र, तूत(?), [प्रपंच,
तरखड]
जंन अखाछ. हरिजन, [भक्तजन]
जंप नेमिछं. शांति
जंपइ अभिऊ. आरारा. उषाह. ऋषिरा.
गुर्जरा. जिनरा. तेरका. नेमिछं. प्रद्युचु.
लावल. विक्ररा. हरिवि. बोले, कहे (सं.
जल्पति)
जंपड गुर्जरा. अशांति, अजंपो, [क्षुब्धता,

आघात] (प्रा.दे.झंप)
 जंपावबुं दशस्कं(१). जंपापात करवो, कूदी
 पडयुं
 जंब आरारा(व). तेरका. जांबु (सं.जंबू)
 जंबीर, जंबीरि आरारा(व). नरका. *नरप.
 जंबीरी, लींबुडी; लींबुं जेवुं एक फळ
 (सं.)
 जंबु, जंबू आरारा(व). ऋषिरा. जंबुनुं वृक्ष
 (सं.)
 जंबुक अखाका. शियाळ [सं.]
 जंबू जुओ जंबु
 जंबुक नरका. प्रेमाका. शियाळ [सं.जंबुक]
 जंभा कादं(ध्रु). कादं(शा). शृंगामं. बगासुं
 (सं.जृम्भा)
 जंभाआइ उक्तिर. बगासुं खाय (सं.जृम्भते)
 जंम गुर्जरा. जन्म
 जंम नरप(द). यम
 जंमण गुर्जरा. जन्म (सं.जन्मन्)
 जंवारडु शृंगामं. जन्म, अवतार [सं.जन्म+
 कार के वार]
 जंवारि अभिऊ. ज्यारे [सं.यत्+वारें]
 जा वीसरा. जे; जुओ या
 जा तेरका. ज्यां सुधी (सं.यावत्)
 जाइ प्रबोप्र. *जेवी, [जे]
 जाइग, जाइगा ऐतिका. ऐतिरा. जगा, स्थान
 जाइव तेरका. यादव
 जाइवउं अभिऊ. उक्तिर. कर्पूमं. जवुं (सं.
 यातव्यम्)
 जाइवा-गति हरिवि. जादवानी गति, कृष्ण-
 नी गति

जाइसर, जाईसर प्राचीसं. शृंगामं. पूर्वभव-
 स्मरण (सं.जातिस्मर)
 जाई उक्तिर. जईने
 जाई आरारा. जन्मी
 जाई गुर्जरा. विराप. पत्नी (सं.जाया)
 जाईसर जुओ जाइसर
 जाउ गुर्जरा. जन्मेलो (सं.जात)
 जाउ *गुर्जरा. [ज्यारे]
 जाउलि कृष्णच. जव [के अन्य हलका
 अनाज]नी राब, [कांजी] [सं.यवागु+
 ली]
 जाओ *षडावा. [उत्पन्न थयुं, थयुं]
 (सं.जातः)
 जाकी(?) *नलाख्या. [जोवुं ते] [हिं.
 झांकी]
 जाख प्राचीसं. यक्ष
 जाखल आरारा. षष्टिप्र. यक्ष
 जाग अखाख. पंचवा. जग्यां, स्थळ, ठेकाणुं
 (फा.जायगाह)
 जाग गुर्जरा. प्रेमाका. यज्ञ (सं.याग)
 जागर ऐतिका. जामरण
 जागरता आनंस्त. जाग्रति
 जागवइ नेमिछं. जगाडाय, उत्पन्न कराय
 जागणो अखाका. जागृति, [जागता होवुं
 ते]
 जागीइ उक्तिर. जगाय
 जाग्य अखाका. चंद्रवा. चित्तसं. जग्या
 *जाघडी [जांघडी] वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा).
 जांघ (सं.जंघा)
 जाचना प्रेमाका. याचना, मागणी

जाचंध प्राचीसं. ललिरा. जन्मांध (सं.
जात्यन्ध)

जाचा नेमिछं. जातवाळा, ऊंची जातना,
[साचा] (सं.जात्य, प्रा.जच्च)

जाचियं जुओ जावियं

जाची अभिऊ. याचेली

जाचीक मदमो. सिंहा(शा). याचक

जाजर दशस्कं(२). वाद्यविशेष

जाजरउं अखाछ. अंबरा. आनंस्त. उक्तिर.

*उपवा. कादं(शा). गुर्जरा. वाग्भवा.

जर्जरित, जीर्ण, क्षीण, [दुर्बळ]

जाजि आरारा. झाडुं, घणुं

जाजीवा उपवा. जीवनभर, आजीवन (सं.
यावज्जीवम्)

जाजुल प्रेमाका. जाज्वल्यमान, प्रतापी,
[उग्र]

जाजुलता दशस्कं(२). जाज्वल्यमानता,
दीप्ति

जाजुल्यमान अखेगी. प्रेमाका. जाज्वल्य-
मान, प्रकाशयी झळहळतो

जाट चतुचा. *नेमिछं. अजड, [अनाडी];
जुओ जट्ट

जाडेरो अखेगी. वधु जाडो, हष्टपुष्ट

जाडो देह चित्तसं. पुष्ट शरीर, पुष्टता

जाड्य अखाका. चित्तसं. जडता, अज्ञान
[सं.]

जाण अखाका. अखाछ. उपवा. गुर्जरा.

चतुचा. चंद्रवा. प्राचीसं. ललिरा. षष्टिप्र.

ज्ञानी, जाणकार (सं.जानन्)

जाण अखाका. अखाछ. अखेगी. नताख्या.

लावल. ज्ञान, जाणकारी, खबर

जाण वाग्भवा. यावत्, सुधी; जुओ याण

जाणउं गुर्जरा. जवुं ते [रा.]

जाणणा आनंस्त. जाणवुं ते

जाणणहार, जाणनहारो उक्तिर. अखेगी.

वाग्भवा. षडाबा. जाणनारो

जाणहार उक्तिर. जनारो

जाणं षष्टिप्र. (तुं) जाणे छे

जाणां छां चतुचा. समजे छे, माने छे

जाणि वसंवि. जाणे, [जाणे के] (सं.जाने)

जाणि कि वीसरा. जाणे के

जाणिवउ षष्टिप्र. जाणवो

जाणी आरारा. ज्ञानी, जाणकार

जाणीइ कादं(शा). वाग्भवा. जाणे के

जाणीतउं उक्तिर. जणातुं (सं.ज्ञायमानम्)

जाणो-बाणो नरका. प्रेमाका. फजेतो,
फजेती

जाण्य चित्तसं. ज्ञान, इन्द्रियज्ञान

जात प्राचीसं. यात्रा

जात कामा(त्रि). [जन्मेलुं, संतान,] दीकरो,
दीकरी [सं.]

जातइ हुतइ (क्षय जातइ हुतइ) *आनंस्त.
[क्षय पामे छे]

जातक आरारा. जन्मेलो (पुत्र) [सं.]; गुर्जरा.

जन्मफळविषयक ज्योतिष (सं.)

जात नीबडी प्रेमाका. हलकी जात नक्की
थई

जातभात्र आरारा. गुर्जरा. जन्मतां ज (सं.)

जातायात अखेगी. अवरजवर [सं.

यातायात]

जाति *आनस्त. [वर्ग, प्रकार, श्रेणी, रूप]
जातिसर विक्ररा. जातिस्मरण, [पूर्वजन्मनुं
स्मरण] [सं.जातिस्मर]

जातिस्मरण आरारा. पूर्वजन्मनुं स्मरण
[सं.]

जाती वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). जाईनो
फूलछोड (सं.जाति)

जातीइं उपवा. जन्मथी, [कुलथी]

जातीफल आरारा(व). जायफळ (सं.)

जातीसमरण विक्ररा. जातिस्मरण, पूर्व-
जन्मनुं स्मरण

जातीस्मर गुर्जरा. पूर्वजन्मनुं स्मरण (सं.
जातिस्मर)

जातु *नेमिछं. [निंदावाचक उद्गार],
[*खरेखर, *नक्की] [सं.]

जात्य *आनस्त. [उत्पन्न थाय छे, थाय छे,
नीवडे छे] [सं.जायते]

जात्र प्रेमाका. विक्ररा. तीर्थयात्रा; *गुर्जरा.
प्राचीफा. देवपूजानो उत्सव (सं.यात्रा)

जात्र हरिख्या. *उत्सव (सं.यात्रा), [*जात
— प्रास अर्थे जात्र]

जात्र विमप्र. धांधल, धमाल, [तमासो];
जुओ जोयणजात्र

जात्रणि प्राचीफा. यात्रिक स्त्री (सं.यात्रिणी)

जात्रि विक्ररा. *सभामां, [उत्सवार्थे, भेगा
यईने]

जात्रिगु प्राचीफा. यात्रिक

जादर *ऐतिरा. गुर्जरा. चारफा. प्राचीफा.
प्राचीसं. एक प्रकारनुं सफेद रेशमी
कापड [दि.जहर]

जादणी विमप्र. जानरणी, जानडी; जुओ
जादणी

जान अखाका. अखेगी. दशस्कं(१). नरका.
प्रेमाका. नुकसान (फा.झियान)

जान षष्टिप्र. वाहन (सं.यान)

जानउत्र ऐतिका. प्राचीसं. जान (सं.
जन्यायात्रा) [दि.जन्नता]

जानणीइ प्रद्युचु. जांदरणी, जानरणी

जानत्र *चारफा. प्राचीफा. जान [सं.
जन्यायात्रा] [दि.जन्नता]

जानावासउ उक्तिर. जानीवासो [दि.
जन्नावास]

जानी उक्तिर. जान (सं.जन्या) [दि.जन्ना]

जानीवासउ उक्तिर. जाननो उत्तारो (सं.
जन्यावासकः)

जानु आरारा. कामा(शां). प्रेमाका. गोठण,
घूंटण, ढींचण [सं.]

जानुत्र उक्तिर. जान [दि.जन्नता] [रा.]

जाबतउ जिनेरा. *यत्न, [जासो, रक्षा,
संभाळ]

जाम आरारा. ऋषिरा. गुर्जरा. चारफा.
तेरका. नलरा. नेमिछं. विक्ररा. ज्यारे,
ज्यां सुधी, जेटलामां (सं.यावत्)

जाम चतुचा. नरका. प्रेमाका. प्रहर, त्रण
कलाकनो समय, रात्रिनो प्रहर (सं.याम)

जामइ *षडावा. [ज्यारे] [सं.यावत्, प्रा.
जाव]

जामइ उक्तिर. जन्मे [सं.जन्मते]

*जामइ (धरणउ) [जावइ धरणउ] *तेरका.
*प्राचीसं. [पकडी शकाय]

જામળ અઘાઘ. મેઢવળ; જુઓ જ્યામળ
જામળ જિનરા. પ્રબોપ્ર. જન્મ (સં.જન્મનું)
જામળ ઐતિકા. યામિની, રાત્રિ
જામળ-જાયા જિનરા. [એક માતાનું સંતાન],
માઈ

જામળિ જિનરા. માતા; જુઓ જામળ
જામળુ જુઓ કજામળુ
જામની ચતુચા. પ્રેમાકા. રાત્રિ (સં.યામિની)
જામલિ ગુર્જરા. નલરા. પ્રાચીસં. લલિરા.
લાવલ. વિમપ્ર. જોડમાં; જેવું, સમાન,
પાસે; સાથે, એકઠા (સં.યમલ)

જામા પ્રેમાકા. ઘેરવાઢા મોટા અંગરઘા,
[શ્રમ્મા] [ફા.જામ:]

જામિની ચિત્તસં. નરકા. પ્રેમાકા. રાત્રિ
(સં.યામિની)

જામિની-જીવન અઘાકા. યામિની(રાત્રિ)નો
પતિ, ચંદ્ર

જામી આરારા. જન્મી

જામુ ચતુચા. જામેલું

જામુક વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). બેલડી,
જોડી (સં.યામક); જુઓ યામુક

જાય આરારા. આરારા(વ). પ્રેમાકા. જાઈનો
ફૂલછોડ (સં.જાતિ)

જાય અભિઝ. જાયો, પુત્ર [સં.જાત:];
તેરકા. જાયા, દીકરી (સં.જાતા)

જાયડ ઉત્તિર. ગુર્જરા. જિનરા. જન્મ્યો,
જન્મ આપ્યો

જાયગાઈ આનંસ. જમ્યાએ

જાયળહાર ષડાવા. જનાર

જાયવ તેરકા. યાદવ

જાયવડ ઋષિરા. દેવરા. જાવું, જવાનું
જાયો અઘાકા. અભિઝ. ગુર્જરા. દેવરા.
પ્રેમાકા. જન્મ્યો, જન્મ આપ્યો (સં.
જાત:); નરકા. જન્મ્યો, [પુત્ર]; પ્રેમાકા.
પુત્ર

જાયો (જસ જાયો) લાવલ. [(યશ) ઉત્પન્ન
થયો, (યશ) થયો] [સં.જાત:]

જાર પ્રેમાકા. યાર, પરસ્ત્રી સાથે પ્રીતિ
કરનાર [સં.]

જારી-વજારી *પ્રેમાકા. [જારકૌશલ્ય,
વ્યભિચાર કરી સંતાડવો તે]

જારે *શૃંગામં. [જાર - ઉપપતિ - પરપુરુષ
પ્રેમીએ

જાલ વસંફા. વસંફા(લ). વસંવિ.
વસંવિ(બ્રા). જાઢી, માથા પર પહેરવાનું
ઘરેળું (સં.જાલક); પ્રેમાકા. *જાલ,
*સ્ત્રીઓનું કાનનું એક ઘરેળું, [માથા
પર પહેરવાનું ઘરેળું]; જુઓ સિરિ જાલ
જાલ *વિમપ્ર. [જાઢી] [સં.]

જાલડર ઉત્તિર. પ્રાચીસં. જાબાલિપુર,
જાલોર

જાલરડ પ્રાચીસં. જાલોરનો વાસી

જાલક શૃંગામં. જાઢું, ડૂંડ [સં.]; તથા
જુઓ કોલિકા જાલક

જાલગવક્ષ ચારફા. જાઢીવાઢો ગોઘ,
ઢરૂઢો (સં.જાલક-ગવાક્ષ)

જાઢજઢાંઢી જુઓ જઢાઘડ

જાલ ને માલ અઘેગી. જાઢું [જાઢિયું,
ગોઘ] અને ઘરનો માઢ (?)

જાલમજોર પ્રેમાકા. જોરદાર જાઢીમ, મારે

जुल्ल करनार
जालवड ऐतिका. जलावे, बाळे (रा.);
आरास. जलावे, दुःखमां काढे
जालां षडावा. छिद्र, [भीतमांणी जाली]
(सं.जालक)
जालि अभिऊ. भेदप्रपंच, [दगो] (सं.जाल)
*जालिजा, [आलिजा] *गुर्जरा. [मोटा
दरजावाळा, महामान्य] [अ.
आलीजाह], [अलबेलो, रसिक] [रा.
आलिजौ]
जालिय गुर्जरा. *गळामां पहेरवानुं घरेणुं
(सं.जालिकः), [*जालक - माथा पर
पहेरवानुं घरेणुं]
जालिवी विमग्र. जाळवीने, [संभाळी लईने,
बचावीने]
जाली लावल. सळगावी (सं.ज्वल)
जालीय-गुल्ल वसंवि(वा). जाळीवाळो गोख
- बारी (सं.जालिकगवाक्ष)
जाब तेरका. त्यां सुधी (सं.यावत्)
जाबक मदमो. अळतो (सं.यावक)
जाबजिव, जाबजीब देवरा. आजीवन, जीव
छे त्यां सुधी (सं.यावजीव)
*जावियं [*जाचियं] तेरका. ?, [*श्रेष्ठ]
[सं.जात्यम्]
जावुं लहइ आरास. जवानुं छे
जाबेल उक्तिर. जाईनुं तेल (सं.जात्यतैलम्)
जास आरास. कृष्णच. प्राचीका. लावल.
जेनुं (सं. यस्य)
जासक गुर्जरा. *नेमिछं. प्रेमाका. लावल.
पुष्कळ, सारी पेछे, खूब; जुओ झासक

जासु तेरका. वसंफा. वसंवि. जेनुं (सं.
यस्य); आरास. लावल. जेने (सं.यस्य)
जासूल आरास(व). नेमिछं. जासूद, जासूद-
नां फूल
जासो लावल. जेनो [सं.यस्य]
जाह ऐतिका. जेनुं
जाहउ उक्तिर. शाहूडी (सं.जाहकः)
जाहरे मदमो. जाहेर
जाहारी चंद्रवा. जाहेर, प्रगट
जाहो *पंचवा. [जाओ]
जाहि जुओ याहि
जां उक्तिर. उपवा. उषाह. गुर्जरा. नेमिछं.
प्रबोप्र. षडावा. ज्यां, ज्यां सुधी, ज्यारे
(सं.यावत्)
जांगडीआं मदमो. जांगिया ढोल, [मोटा
लश्करी ढोल]
जांगि विमग्र. ढोलनो एक प्रकार [मोटा,
लश्करी ढोल]
जांगी ढोल हम्मीग्र. युद्धनां पडघम
जांगी वाय नरका. जांगियो ढोल वगाडे,
जोरथी चेतवणी आपे
जांघडी वसंवि. जंघा, [जांघ]; जुओ जाघडी
जांण देवरा. जाणनार [सं.जानन्]
जांणह *ऋषिरा. [ज्ञान]
जांणिकि वीसरा. जाणे के
जांणीतल वेताप. जाणीती
जांदरणी प्रेमाका. जानरडी, वरनी जानमां
आवेली स्त्री
जांघणी दशस्कं(२). प्रेमाका. लावल. जानमां
आवेली स्त्रीओ, जानरडी; जुओ जांघणी

जांबुआ नरका. जांबु - एक फळ [सं.जंबू]

जांबुक कामा(त्रि). जंबूक, शियाळ

जांमण देवरा. जणनार, जन्म आपनार,
[माता] (सं.जन्मन्); जुओ जामणि

जांमलि आरारा. जोडमां, समान; जोडमां,
बन्ने; कर्पूम. साथे, पासे (सं.यमल)

जांमीड शृंगामं. (डूमो) जामे

जां लगइ उपबा. ज्यां सुधी

जांह जुओ यांह

जांहरि अभिऊ. ज्यारे

जांहां मदमो. ज्यां (सं.यस्मात्)

जांहे *चंद्रवा. [बरबाद, नष्ट] [फा.झांहे]

जि उपबा. तेरका. वसंफा. वसंफा(ल).

वसंवि(ब्रा). वाग्भवा. षडाबा. ज (सं.
चैव)

जि. उसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. षडाबा.

जे (सं.ये); जुओ यि

जिइकार कादं(शा). जयजयकार (सं.जय-
कार)

जिउ प्राचीसं. जीव

जिउं, जिऊं आरारा. वीसरा. जेम

जिके आरारा. प्राचीसं. जे (रा.; सं.ये के)

जिको गुर्जरा. विमप्र. विराप. जे कोई (सं.
यः+कोऽपि)

जिगिमिगए स्थूलिका. झगमगे

जिदूठ तेरका. जेठ मास (सं.ज्येष्ठ)

जिण जुओ जरह जिण, जीण

जिण आरारा. देवरा. वीसरा. जे

जिण तेरका. जिन भगवान; जुओ जिणु

जिण तेरका. जाणे के; जुओ जिणु

जिणइ उक्तिर. जय पामे, हरावे [सं.जि-,
प्रा.जिण]

जिणइं करी आनंस्त. जेने कारणे, जेना
वडे

जिण कारणि आरारा. कारणके

जिणवय ऐतिका. जिनपति

जिणसाली(?) विमप्र. चामडानुं बख्तर
[सजेला]

जिणहर आरारा. प्राचीफा. प्राचीसं. लावल.

जिनमंदिर (सं.जिनगृह)

जिणंद आरारा. तेरका. देवरा. लावल.

जिनेन्द्र, रागद्वेष आदिने जीतेला
तीर्थकर

जिणि तेरका. नेमिछं. षडाबा. जेणे (सं.
येन)

जिणिउ गुर्जरा. षडाबा. षष्टिप्र. जीत्यो (सं.
जि-, प्रा.जिण)

जिणिदु ऐतिका. जिनेश्वर देव

जिणु गुर्जरा. जिन भगवान; जुओ जिण

जिणु तेरका. जाणे के; जुओ जिण

जिणेसर आनंस्त. तेरका. लावल. जिनेश्वर,
तीर्थकर

जिण्यउ उक्तिर. जीत्यो, हराव्यो (सं.जि-,
प्रा.जिण)

जित नेमिछं. जितायेला, [जीत्या]

जिन देवरा. जे

जिनउं षडाबा. जेनुं

जिनकल्पी नलरा. जैन मुनिओ माटेना
आचारोवाळो (सं.)

जिनता उषाह. जनेता (सं.जनयित्री)

जिपही आरारा. जीत, [जय मेळव]
 जिभेय शृंगामं. [बगासां खाय], *आळस
 खाय (सं.जृम्भते)
 जिभ्या दशस्कं(१). जिह्वा, जीभ
 जिम गुर्जरा. लावल. यम
 जिम उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. तेरका.
 नलाख्या. नेमिछं. लावल. वसंफा.
 वसंवि. वसंवि(त्रा). वीसरा. षडाबा.
 जेम, जेवुं (अप.जेवं); जुओ यिम
 जिमइ आरारा. उपबा. गुर्जरा. नेमिछं.
 लावल. वीसरा. षष्टिप्र. जमे (दे.जिम्म-)
 जिमइ *ऋषिरा. [जेवा, जे वखते]
 जिमघर ऋषिरा. यमनुं घर (सं.यमगृह)
 जिमण उषाह. जमण [सं.जेमन]
 जिमणउ आरारा. उक्तिर. उपबा. वीसरा.
 जमणो
 जिमणवार नलरा. जमणवार
 जिम ते उपबा. दाखला तरीके, जेमके
 जिमवार देवरा. ज्यारे
 जिमाडइ उक्तिर. वीसरा. जमाडे
 जिमिवुं उक्तिर. जमवुं [दे.जिम्म-]
 जिमी आरारा. जमीन
 जिमी उक्तिर. नेमिछं. वाग्भवा. जमीने
 जिमीतुं उक्तिर. जमातुं
 जिमु गुर्जरा. जेम
 जिवारइ अभिऊ. आनंस्त. उपबा. ज्यारे
 [सं.यद्वारे]
 जिशउं, जिश्यउं जुओ यिशउं, यिश्यउं
 जिसइ आरारा. जे वखते, ज्यां
 जिसउ उक्तिर. वसंफा(ल). वीसरा. षडाबा.
 जेवुं (सं.यादृशकम्)

जिसिइ नेमिछं. जेवा, [ज्यां, ज्यारे]; गुर्जरा.
 विराप. जेथी
 जिसिउं आरारा. उपबा. नेमिछं. लावल.
 जेवुं (सं.यादृशकम्)
 जिसे *देवरा. [ज्यां, ज्यारे]
 जिस्यउ ऋषिरा. नेमिछं. लावल. वसंफा.
 वसंवि. जेवो (सं.यादृशक)
 जिहवारि अंबरा. जे वारे, ज्यारे
 जिहाज देवरा. जहाज
 जिहां आनंस्त. आरारा. उक्तिर. कादं(शा).
 गुर्जरा. लावल. वसंवि. वीसरा. षडाबा.
 ज्यां (सं.यस्मिन्); जुओ यिहां
 जिहां कणि जुओ यिहां कणि
 जिहां किणि ऐतिरा. ज्यां, जे ठेकाणे
 जिह्वारइ आनंस्त. ज्यारे
 जी वसंफा. वसंवि. जे (सं.ये); तेरका. जे
 स्त्री (सं.या)
 जी- (जीयइ) वीसरा. जीवे (सं.जीवति)
 जीउ गुर्जरा. जीवन
 जीजंब आरारा(व). जीजवो - एक घास-
 छोड ?
 जीण उक्तिर. जे
 जीण, जीणि, जीण *गुर्जरा. *विकरा.
 *विराप. [चामडानुं बख्तर] [फा.जीन];
 आरारा. घोडानो साज, पलाण; जुओ
 जरह जिण, जिण
 जीण आरारा. घोडानो साज, पलाण [फा.
 झीण)
 जीणइ उपबा. नेमिछं. जेणे (सं.येन)
 जीणं उक्तिर. जे

जीणंग शृंगामं. जीर्ण अंगवालुं, कृशांग
जीण्यउ उक्तिर. जीत्यो, हराव्यो (सं.जि-,
प्रा.जिण)

जीतू-फलू *अभिऊ. [जीतेलुं अने फळेलुं
- सिद्ध थयेलुं]

जीन प्रेमाका. पलाण [फा.झीण]

जीनस पंचवा. [जणस], वस्तु, चीज, माल
(अ.जिन्स)

जीपइ अंबरा. आरारा. उक्तिर. उपबा.
उषाह. ऋषिरा. ऐतिका, गुर्जरा. चारफा.
नंदव. प्राचीका. प्राचीफा. प्राचीसं.
वसंफा. वसंवि. शृंगामं. षडाबा. जीते
(सं.जि-, प्रा.जित्त, जिप्प); जुओ यीपइ

जीपक आनंस्त. जीतनार

जीपण अंबरा. जीत

जीपणहार अंबरा. उपबा. जीतनार

जीपिबुं ऐतिरा. ऋषिरा. जीतवुं

जीभ जुओ जीम

जीभाहा प्रेमप. जीभ वडे

जीम वीसरा. जेम

***जीम**, [जीभ] *अभिऊ. [मंगल समाचार
लावनारने अपाती सोनानी जीभ]

जीमइ आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. वीसरा.
षडाबा. जमे [दि.जिम].

जीमणउ जिनरा. षडाबा. जमणो

जीमणवार प्राचीसं. जमणवार

जीमणवइ आरारा. जमाडे

जीमूल ऋषिरा. मेघ [सं.]

जीपइ जुओ जी-

जीयूं देवरा. जेम, जे रीते (हिं.ज्युं)

जीलतां शृंगामं. जळक्रीडा करतां (दि.झिल)

जीव सिंहा(शा). जीभ

जीव खूतवो प्रेमाका. चित्त चोंटवुं

जीवत मदमो. जीवित, [जीवन]

जीवरखी प्रेमाका. विक्ररा. एक प्रकारनुं
बरखार

जीवापोता उक्तिर. एरंडाना वर्गनुं एक वृक्ष
[जेनां फळनी माळा पहेराववाधी पुत्र
जीवे छे एवी मान्यता छे] [सं.पुत्र-
जीवक.]

जीवारे देवरा. ज्यारे

जीबांतक प्रेमाका. जीवोनो अंत लावनार,
पारधी [सं.]

जीवित्व दशस्कं(१). जीवितव्य, जीवित,
[जीवन]

जीविय गुर्जरा. तेरका. जीवित, जिंदगी

जीवी अभिऊ. आरारा. उषाह. नलरा.
नेमिछं. लावल. वीसरा. जीवन (सं.
जीवित); जुओ यीवी

जीवी विमप्र. जिवाई, भरणपोषण [सं.
जीविका]

जीबीदान प्रद्युचु. जीवितदान, [जीवनदान]

जीवू आरारा. जीवन

जीसे देवरा. जेने (हिं.जिसे)

जीह गुर्जरा. ज्यां

जीह ऐतिका. जिनरा. नेमिछं. प्राचीसं. जीभ
(सं.जिह्वा)

जीहडी लावल. जीभ (सं.जिह्वा)

जीहा लावल. जीभ (सं.जिह्वा)

जीहां उपबा. ज्यां

जु उक्तिर. कादं(ध्रु). कादं(शा). गुर्जरा.
 तेरका. *प्रद्युचु. षडाबा. जे (सं.यः)
 जु गुर्जरा. तेरका. षडाबा. ज; जुओ जि
 जु आरारा. उक्तिर. कादं(शा). गुर्जरा.
 नेमिछं. वाग्धबा. षडाबा. जो (सं.यतः)
 जु नलाख्या. जुओ (सं.घोतयत)
 जुअलई गुर्जरा. जोडीमां, [साथे] (सं.
 युगल); जुओ जूली
 जुआ उक्तिर. दशस्कं(१). प्रबोप्र. प्रेमाका.
 जुदा
 जुआरि उक्तिर. बळद (सं.युगन्धरी)
 जुइ कादं(शा). तेरका. जुए (सं.घोतते)
 जुइ प्रद्युचु. जुगार (सं.घृत)
 जुक्त अखाका. प्रेमाका. युक्त, योग्य;
 चित्तसं. विचारपूर्वक
 जुक्ति चित्तसं. विचारणा, तर्क, दलील,
 विचारप्रक्रिया, युक्ति, योजना
 जुक्तु षडाबा. युक्त, जोडायेलुं
 जुक्त्य चित्तसं. मर्म, विचारणा, विचार-
 सरणी [सं.युक्ति]
 जुग आरारा. जोड, बे (सं.युग)
 जुग चंद्रवा. जगत, जग; जुओ युग
 जुगत, जुगतु षडाबा. योग्य [संबद्ध, संगत,
 बंधबेसतुं] (सं.युक्त)
 जुगत, जुगति नरका. रचना, [गोठवण]
 (सं.युक्ति)
 जुगतउ अखाका. आरारा. गुर्जरा. नरका.
 ललिरा. योग्य (सं.युक्त); नरका. योग्य,
 सरखुं, [बंधबेसतुं]
 जुगता नरका. युक्ति, करामत, रीत

जुगताइ मदमो. मेळ
 जुगताजुगति आरारा. योग्यता अनुसार
 जुगता ते जुगति प्रेमाका. योग्य करामत
 [- युक्ति, चातुर्य]
 जुगति लावल. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 योजना, युक्ति, बुद्धिचातुर्य; जुओ जुगत
 जुगती नरका. योग्य, सरखी
 जुगतुं नरका. युक्त - योग्य [स्थिति], [लाग,
 मोको]; जुओ युगतुं
 जुगते अखेगी. नरका. प्रेमाका. युक्तिपूर्वक,
 औचित्ययी, [सुंदर रीते]
 जुगत्य अखाका. युक्ति, [योजना, मर्म]
 जुगवाधार दशस्कं(१). जगदाधार
 जुगदीश दशस्कं(१). मदमो. जगदीश
 जुगदीश्वरी जुओ युगदीश्वरी
 जुगपवरु ऐतिका. युगप्रवर
 जुगपहाणु ऐतिका. युगप्रधान
 जुगम अखेगी. कामा(शा). दशस्कं(१).
 मदमो. जोडकुं, जोड (सं.युग्म)
 जुगल वीसरा. जोड (सं.युगल)
 जुगलाधरम *गुर्जरा. [युगल रूपे जन्मेलं
 स्त्रीपुरुष पतिपत्नी बने ते जातनो
 आचार]; जुओ जुगलाधर्म
 जुगवर ऐतिका. युगमां श्रेष्ठ, उत्तम
 जुगिजुगता जुओ युगियुगता
 जुगांण, जूगाण रुस्तस. ?, [धुमाडो] [उ.
 दुखान]
 जुगतु जुओ जुगत
 जुग्विओ षडाबा. (व्यायामना) अभ्यास-

वाळो (सं.योग्य परथी प्रा.)
 जुगम अखाका. दशस्कं(१). प्रेमाका. जोड,
 बे (सं.युग्म)
 जुगम तुरि प्रेमाका. अश्वनी जोडी, अश्विनी-
 कुमार; जुओ तुरी
 जुजबा देवरा. जुदा
 जुजाल्य मदमो. —, [योद्धा] [हिं.जुझार;
 रा. झुझमल]
 जुजुआ, जुजुया, जुजुबा चंद्रवा. चित्तसं.
 नरप(द). सिंहा(शा). जुदाजुदा
 जुठ चंद्रवा. एतुं [सं.जुष्ट]
 जुडइ वीसरा. जोडाय [दि.]
 जुडता उपवा. यथायोग्य, बंधबेसता
 जुडियां गुर्जरा. [लडवा माटे] सामसामे
 आव्यां [दि.जुडिअ]
 जुत्त आरारा. युक्त, -वाळुं
 जुध कामा(शा). युद्ध
 जुन्ह प्राचीसं. ज्योत्स्ना, [चांदनी]
 जुभना मदमो. यमुना
 जुय तेरका. युगल (सं.युग-)
 जुयउं जिनरा. नंदब. षडाबा. जुदुं (सं.युतः)
 जुयल तेरका. युगल
 जुयारी षडाबा. जुगारी (सं.द्युतकारी)
 जुलहो अखाका. वणकर (हिं.)
 *जुलि [डुलि] *अंबरा. [काचबो] [दि.]
 जुवटुं मदमो. रूपच. जुगार (सं.द्युत परथी)
 जुवटुं विक्ररा. जुगार, जुगटुं
 जुवा अखाछ. जुदा
 जुवारी वीसरा. जुगारी (सं.द्युतकारिन)
 जुवां पंचवा. जुगार, द्युत

जुव्वण गुर्जरा. तेरका. यौवन
 जुहर हम्मीप्र. जौहर, [पराजय निश्चित धतां
 रजपूत स्त्रीओनो अग्निप्रवेश] (सं.
 यमगृह)
 जुहार आरारा. उक्तिर. कादं(शा). गुर्जरा.
 जिनरा. नरका. *प्रबोप्र. प्राचीसं.
 प्रेमाका. विक्ररा. *विमप्र. वीसरा.
 नमस्कार, प्रणाम [दि.जोहार]
 जुहारइ अंगवि. लावल. वीसरा. प्रणाम
 करे
 जुहारडु शृंगामं. जुहार, नमस्कार (दि.जोहार)
 जुहारि उषाह. नमस्कार
 जुहिय गुर्जरा. जूर्ई (सं.यूधिका)
 जुं आरारा. जेम, जेवां (हिं.ज्युं)
 जुंजनकरण आनंस्त. युंजनकरण, संयोगी-
 करण, जेने लईने कर्मनो आत्मा साथे
 संबंध धाय ते युंजनकरण [सं.]
 जू नलरा. ललिरा. लावल. जुगार (सं.द्युत)
 जूअ नलरा. जुगार (सं.द्युत)
 जूअली विमप्र. बे [सं.युगल]
 जूआ विमप्र. जुदा [सं.युत]
 जूआ प्रेमाका. ढोरना शरीर पर चोंटतुं एक
 जीवडुं
 जूआरउ उक्तिर. जुगारी (सं.द्युतकारकः)
 जूआरी नलरा. जुगारी (सं.द्युतकारिन)
 जूइ कादं(शा). जुए; नलाख्या. जोई; जुओ
 जुइ
 जूर्ई आरारा. वाग्भवा. जुदी
 जूउ उक्तिर. कादं(शा). द्युत, जुगार
 जूउ, जूउं उक्तिर. कर्पूमं. प्रबोप्र. सिंहा(म).

जुदुं (सं.युत)
 जूऊउ उपबा. जुदुं (सं.युतः)
 जूका षडाबा. जू (सं.यूका)
 जूकृत्य अखेगी. जुक्ति, [मर्म] (सं.युक्ति)
 जूगांण जुओ जुगांण
 जूजुबुं दशस्कं(१). नरका. प्रेमाका. जुदुंजुदुं,
 जातजातनुं
 जूजूऊं अखेगी. आरारा. उपबा. उषाह.
 गुर्जरा. जिनरा. नलाख्या. प्रद्युचु. प्रबोप्र.
 विमप्र. वाग्भवा. जुदुंजुदुं, जातजातनुं
 (सं.युतयुत)
 जूठिलु गुर्जरा. युधिष्ठिर
 जूडी नरका. नानो झूडो, [लट] [सं.जूट-]
 जूतउ अखाका. अखाछ. प्राचीसं. जोडायो,
 जोडेलो (सं.युक्त)
 जूतीय आरारा. युक्त, -वाळी
 जूपइ उक्तिर. जोडे [सं.युक्त, प्रा.जुत्त,
 जुष्ण]
 जूरी नलरा. *सतामणी, *जोराई (फा.जोर),
 [खिन्न, दुःखी] [दे.जुरिय]
 जूबउ आरारा. जुदो
 जूबटउ गुर्जरा. ललिरा. जुगार (सं.धुत)
 जूबणु गुर्जरा. यौवन
 जूबनु षडाबा. यौवन
 जूबां प्रेमाका. जुदां
 जूसर षडाबा. झूसरुं, धूसरुं (सं.युगशर)
 जूह विमप्र. धुत, जुगार
 जूही आरारा(व). प्राचीफा. जूईनो छोड
 (सं.यूथिका)
 जूली ऋषिरा. जोडी (सं.युगल); जुओ

जुअलइं
 जूसरुं उक्तिर. प्रेमाका. झूसरुं, धूसरुं
 जे वसंवि. वसंवि(वा). षडाबा. जो (सं.
 यदि)
 जे कसि ऋषिरा. जे कोई
 जेठ, जेठउ आरारा. प्राचीसं. मोटुं (सं.
 जयेष्ठ)
 जेठी कृष्णच. प्राचीफा. मोटा मल्ल, जेठीमल्ल
 (सं.ज्येष्ठिन्)
 जेठीमल चंद्रवा. ज्येष्ठमल्ल, जोद्धो
 जेड *सिंहा(शा.) [जेवुं, समान] [रा.;
 कच्छी]
 जेड, जेडि, जेड्य नेमिछं. प्राचीफा. लावल.
 विक्ररा. वेताप. विलंब; आरारा.
 विलंबपूर्वक, छेवटे
 जेडवुं, जेडिवुं अंबरा. प्राचीफा. विलंब करवो
 जेण तेरका. जाणे के
 जेण-तेण कृष्णबा. -, [जेनाथी-तेनाथी,
 जेणे- तेणे]
 जेणं वाग्भवा. जेमां
 जेणि कादं(धु). *केमके, [जेथी, जे कारणे]
 जेणी दशस्कं(२). जे स्त्री
 जेतइ आरारा. ज्यारे
 जेतउ आरारा. गुर्जरा. प्राचीसं. लावल.
 जेतलुं (सं.यावत्, प्रा.जेत्त)
 जेतल आरारा. जेतलुं
 जेतलइ अभिऊ. गुर्जरा. जेतले, ज्यारे (प्रा.
 जेतुल)
 जेतलउं आनंस्त. उक्तिर. उपबा. जिनरा.
 षडाबा. जेतलुं (प्रा.जेतुल)

जेती वार षडाबा. जेटली वार, [ज्यारे]
 जेतुं-तेतुं कृष्णबा. जेटलुं-तेटलुं
 जेत्र ऐतिका. जयसूचक [सं.जैत्र]
 जेथि आरारा. ज्यां
 जेमणवार षडाबा. जमणवार
 जेव तेरका. जेम (अप.)
 जेवड तेरका. जेवडुं (अप.)
 जेवडइ जिनरा. रस्सीधी, दोरडाथी
 जेवरलो मदमो. विरलो (सं.जगति+
 विरलकः, प्रा.जए विरलओ परधी ?);
 जुओ जयवरलो
 जेष्टिका कामा(त्रि). प्रेमाका. लाकडी, दंड
 [सं.यष्टिका]
 जेष्टिकादार प्रेमाका. छडीदार
 जेह उक्तिर. ऋषिरा. *विमप्र. वीसरा. जे,
 जेने; जुओ येह
 जेहउं गुर्जरा. जेवुं
 जेह कही उपबा. जे कई; जुओ कही
 जेह भणी आरारा. उपबा. कारणके
 जेहरफल पंचवा. झेरी फळ (फा.झहर+
 सं.फल)
 जेहवइ आरारा. ज्यारे
 जेहारि जुओ येहारि
 जो उक्तिर. तेरका. वीसरा. जे (सं.यः,
 यो)
 जोअण ऐतिरा. उक्तिर. कृष्णबा. गुर्जरा.
 नलरा. लावल. चार गाउ, आठ माइल
 [तेर किलोमिटर] जेटलुं अंतर (सं.
 योजन)
 जोइ *अभिऊ. [जो, मान]

जोइउ उक्तिर. जोयुं
 जोइणि ऐतिका. योगिनी
 जोइलि वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 कोयल- नो अवाज, कलरव
 जोइवुं उक्तिर. रूपच. वाग्भवा. जोवुं
 जोइस आरारा. ज्योतिष, जोश
 जोइसिइं नेमिछं. जोशे, [अनुभव -
 आस्वाद लेशे]
 जोइसी वीसरा. षडाबा. जोशी, जोश
 जोनार (सं.ज्यौतिषिक); षडाबा. [सूर्य,
 चन्द्र वगेरे] ज्योतिष्क देव (सं.
 ज्यौतिषिक)
 जोइजइ आरारा. जोईये
 जोउ नेमिछं. लावल. जुओ
 जोओ आनंस्त. जुओ
 जोक्षम प्रबोप्र. जोखम [सं.योगक्षेम]
 जोख मदमो. सिंहा(शा). सुख, आनंद
 (सं.जोष); जुओ जउख
 जोखमां *चंद्रवा. [जोखवानी क्रियामां]
 जोखिम षडाबा. जोखम (सं.योगक्षेम)
 जोग चित्तसं. योग, संयोग; योग, स्थिति;
 वीसरा. ग्रहयोग; षडाबा. योग [भन,
 वचन, कायानो], जैन पारिभाषिक संज्ञा
 जोग, जोगउ उपबा. योग्य, लायक
 जोगइ आनंस्त. आरारा. योगधी, संपर्कधी,
 संबंघधी, साधनधी
 जोगउ जुओ जोग
 जोगखेम चित्तसं. योगक्षेम, पालनपोषण,
 कल्याण

જોગવડ આરા. ચંદ્રવા. વ્યવસ્થા કરે, [સંખાળે], સાચવે; અણેગી. [યોગ કરે], મેઠવે, ચલાવે, [-માં નાણે]

જોગવટ ઉત્તર. ભાવસમાધિ વચ્ચે સંન્યાસીઓ દ્વારા પહેરાતો લાંબો કાપડો (સં.યોગપટ્ટઃ)

જોગા લાવલ. યોગ, [સંબંધ]; યોગ, [વૈરાગ્ય]

જોગિણી વીસરા. યોગિની, સંન્યાસિની

જોગિણી *ઘડાબા. [જોગણી, એક ઘીકળો પદાર્થ, લાચ] [*સં.યોગિણી]

જોગિની *વીસરા. [જ્યોતિષનો કોઈ યોગ]

જોગિનડ વીસરા. યોગી

જોગિયડ નરકા. વીસરા. યોગી

જોગી જંગમ *પ્રેમાકા. [હરતાફરતા સંન્યાસી, રણડતા સાધુવાવા]

જોગીસરા લાવલ. યોગીશ્વર, શ્રેષ્ઠ યોગી

જોગ્ય આરા. યોગ્ય, લાયક

જોગ્યે ચિત્તસં. યોગે, અનુસાર

જોજન પ્રેમાકા. ચાર ગાડ [તેર કિલો-મિટર]નું અંતર [સં.યોજન]

જોજિ *વિમ્પ્ર. [પત્ની, સ્ત્રી] (રા.જોજે; અ.જોજ)

જોડ અણા. સંબંધ; જોટો, જોડી; જોડવું તે, યમક(પદ્ય)ની રચના કરવી તે; મદમો. *વિમ્પ્ર. જેવું, [સમાન]

જોડડ ઉત્તર. જોટો, બે સમાન વસ્તુ (સં. યૌટકમ્) [દે.જોડ]

જોડાબાડ નેમિહં. સરખેસરખી, જોડી, [બરાબરીમાં]

જોડિ લાવલ. *જોડ, *બેનો સમૂહ, [સમૂહ] [રા.]; જોડ, સમાનતા

જોડિવડું ઘડાબા. જોડવું (સં.જુટતિ પરથી)

જોડુઆં મદમો. જોડકાં, એક જોડનાં

જોડો ચંદ્રવા. જોડીનો, જોડનો, [બરો-બરિયો]; મોસાચ. જોટો, બે

જોટ દેવરા. જોતરું, બઢદને ધૂંસરીએ જોડવાનો પટો [સં.યોક્ત્ર]

જોતર અણા. બઢદને ધૂંસરી સાથે જોડવાનો પટો [સં.યોક્ત્ર]

જોતરડ અણા. પ્રેમાકા. શૃંગામં. જોડે; નલાચ્યા. (ઘોડા) જોતરે, બાંધે, જોડે (સં.યોક્ત્ર પરથી)

જોતરું પ્રેમાકા. ધૂંસરીની સાથે બઢદને જોડવાનો બે છેડે દોરીવાળો પટો [સં. યોક્ત્ર]

જોતિ આરા. પ્રકાશ (સં.જ્યોતિ)

જોતિક, જોતીક દશસ્કં(૨). મદમો. જ્યોતિષ (સં.જ્યૌતિષ-)

જોતિકજાણ જુઓ યોતિકજાણ

જોતીય વસંફા. વસંફા(લ). વસંકિ. જોતાં, દૃષ્ટિપાત વડે, [દૃષ્ટિથી, આંખથી]

જોત્ય ચિત્તસં. જ્યોતિ

જોત્ર, જોટ્ર ઉત્તર. જોતરું (સં.યોત્ર, યોક્ત્ર)

જોટ્યા ગુર્જરા. જોતર્યા, જોડ્યા (સં.યોત્ર, યોક્ત્ર)

જોનિ પ્રાચીસં. *ઘડાબા. અવતાર, [જીવ-યોનિ]

જોબનમંદ પ્રેમાકા. જોબનવાળી

જોયડ ઉત્તિર. ષડાબા. જુપ (સં.ઘોતતે)
 જોયણ અધિક. આરારા. ગુર્જરા. શૃંગામં.
 ષડાબા. જોજન, આઠ માઈલ [તેર કિલો-
 મિટર]નું અંતર (સં.યોજન)
 જોયણજાત્ર સિંહા(શા). જોવા જેવી બાબત
 [જોવા જેવો તમાસો]; જુઓ જાત્ર
 જોરાબર મદમો. જોરાવરી, બઢજોરી
 જોરી ઋષિરા. જોરજુલમ
 જોરો પ્રાચીફા. દોર, જુલમ (ફા.જોર)
 જોવણ તેરકા. યૌવન
 જોવણભરિ ગુર્જરા. યૌવનનો ભાર [યૌવનનો
 જથ્થો]
 જોવતાં દેવરા. જોતાં (સં.ઘોત)
 જોવન ઉત્તિર. ગુર્જરા. લાવલ. વીસરા.
 યૌવન
 જોવ્વણ તેરકા. યૌવન
 જોશીતા ચતુચા. નારી (સં.યોષિતા)
 જોસી આરારા. બ્રાહ્મણ (રા.)
 જોસીયડ વીસરા. જોશી (સં.જ્યૌતિષિકઃ)
 જોહરી પંચવા. ઝવેરી, ઝવેરાતનો વેપારી
 (ફા.જૌહરી)
 જોહાર ઉત્તિર. પ્રાચીસં. નમસ્કાર [દે.]
 જાઈ ષષ્ટિપ્ર. ન્યાય વડે (સં.ન્યાયેન)
 જાત પ્રેમપ. જ્ઞાન
 જ્ઞાનચલ ચિત્તસં. ચલજ્ઞાની
 જ્ઞાન વિક્રરા. [જ્ઞાનયુક્ત] પુસ્તક
 જ્ઞાનહેત પ્રેમાકા. *જ્ઞાન અને હેત, [જ્ઞાન
 માટે હેત - ઉમઠકો]
 જ્ઞાપિત વિક્રરા. નાપિત, [હજામ]
 જ્ઞાયક આનંસ્ત. જાણનાર [સં.]

જ્ય (એજ્ય) તેરકા. ?, [પૂજા] [સં.ઇજ્ય]
 જ્ય રુસ્તસ. જ
 જ્યડં વીસરા. જેમ
 જ્યવારવ ચિત્તસં. યથાર્થ
 જ્યદા ચિત્તસં. યદા, જ્યારે
 જ્યવિપ નરપ. જોકે (સં.યદ્યપિ)
 જ્યદી પ્રેમપ. જો [સં.યદિ]
 જ્યમ છે ત્યમ ચિત્તસં. વસ્તુતઃ, વસ્તુસ્થિતિમાં
 જ્યમળી રુસ્તસ. જમળી
 જ્યમલો પ્રેમપ. નજીક; જુઓ જમલ્ય
 જ્યવરલો વેતાપ. સિંહા(શા). જવલ્લો,
 વિરલો, કોઈક જ; જુઓ જયવરલો
 જ્યંત્ર મદમો. વાર્જિત્ર (સં.યંત્ર)
 જ્યાચ્યુ નલાહ્યા. જાચ્યો, માગ્યો, [-ની
 પાસે યાચના કરી]
 જ્યાન ચિત્તસં. દશસ્કં(૯). વિમપ્ર. નુકસાન
 [ફા.જાન]
 જ્યામ કાદં(શા). પહોર (સં.યામ)
 જ્યામણ પ્રાચીકા. પ્રેમપ. દૂધ જમાવવા
 માટેનું મેઠવણ; જુઓ જામણ
 જ્યારતાઈ પંચવા. જ્યાં સુધી (સં.યદ+વાર)
 જ્યાંહાંકણ પ્રેમપ. જ્યાં
 જ્યુડ નલાહ્યા. જુપ
 જ્યુધ્ય રુસ્તસ. યુદ્ધ
 જ્યું વીસરા. જેમ
 જ્યેષ્ઠિકા કામા(શા). દશસ્કં(૯). લાકડી
 [સં.યષ્ઠિકા]
 જ્યોણ ચિત્તસં. જોગ, યોગ
 જ્યોગ્ય મદમો. યોગ્ય
 જ્યોછના કાદં(શા). જ્યોત્સ્ના, ચાંદની

ज्योतिक प्रेमाका. ज्योतिष

ज्योवन-नाडा नरप. जुवानीना चाळा -
खेल (सं.यौवन-नाटक)

ज्वलइ उक्तिर. विराप. षडावा. सळगे, प्रकाशे
ज्वाजुलमान दशस्कं(१). जाज्वल्यमान

झकझोळ दशस्कं(१). रेलंछेल; नरका. रेलं-
छेल, [रंगरेल]

झकर कामा(शा). वातचीत, [चर्चा] (फा.
जिकर)

झकोल, झकोळ *कस्तुवा. प्रेमाका. आनंद,
[आनंदनो ऊभरो, मोज]

झकोलवुं, झकोळवुं प्राचीसं. झबोळवुं,
नाहवुं, डूबवुं; जुओ झंकोल-

झखइ *कृष्णच. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं.
प्राचीसं. लावल. *विराप. प्रताप करे,
बबडाट करे, [बोलबोल करे]; उक्तिर.
संताप पामे (दि.झंख); जुओ झंख,
झंखइ

*झखत [*अखत] नरप(द). *मंत्रतंत्रनो
जाणकार, [*मंत्रेला दाणा]

झखोलिय प्राचीसं. [पाणीथी] छलकाया,
भराया

झगर कामा(शा). चंद्रवा. वेताप. उज्जड,
खेदानमेदान

झगारै जाय ० नरका. प्रकाशित देखाय

झझणण गुर्जरा. झणझण अवाज

झझणणी आरारा(व). झिझिणी - एक
प्रकारनी लता के वृक्ष ? (दि.झिझिणी)

झटकइ उक्तिर. झडपथी (सं.झटिति)

झटे अखाछ. झूटवे

झड आरारा. झोड, पिशाच

झड नरका. लगनी, [झडी, लगातार थवुं
ते]; प्राचीसं. झडी, जोरदार वृष्टि [दि.
झडी]

झडहडइ ऐतिका. पडे, नासे

झण नरका. झणकार, [झणझण ध्वनि]

झति नलरा. झट, जलदी (सं.झटिति)

झबके नरका. चमकी जवाय ए रीते,
ओचिंता, [झब दर्ईने, झडपथी]; जुओ
झाबक

झमर *प्रेमाका. [कोलाहल, विक्षोभ]; जुओ
झंमर

झमरु प्रेमाका. एक वाद्य; जुओ जमर

झमाल गुर्जरा. विराप. डंख मारनारुं जीवडुं,
धिमेला, [राती कीडी]

झमाला गुर्जरा. लावल. झाकझमाळ, प्रकाश

झरमार नरका. *डोकनुं - गळानुं एक
आभूषण, [झीणी]

झरलाणी अखाछ. [झळलाणी], झळकी,
ज्वलित थई (?)

झरवाळियुं नरका. लूछवानुं कपडुं, [जीर्ण
वस्त्र]

झरहठी हम्मीप्र. चढाण [*झाडी, *जंगल]

झरेळी प्रेमाका. [तावनी] धुजारी, कंपारी,
असर

झल प्राचीसं. ज्वाला, [बळवुं ते]

झलकण चित्तसं. ज्योति, झबकार, प्रकाश;
अखाका. *चळकाट, *प्रकाश,
[*आभास, *झांखी]

झलझल- *देवरा. [क्षुब्ध थवुं]; प्राचीसं.
 ऊछळवुं, [खळभळवुं, छलकवुं]
 झलझलि *देवरा. [झळझळियां आव्यां]
 झलझांखसउ उक्तिर. भळभांखळुं, मळसळुं
 (*सं.चलद्ध्वांक्षम)
 झलम-टोप सिंहा(शा). एक प्रकारनुं शिर-
 स्त्राण
 झळमळइ वीसरा. प्रकाशे
 झलमलानंद सिंहा(शा). खूब आनंद
 झलमलीय गुर्जरा. *प्रकाशथी चमकती,
 [*परिपूर्ण, *छवायेली] [दे.झलमल]
 झलहलिय तेरका. झळहळतुं करेलुं
 झळइ नेमिछं. झीले, सहन करी शके
 झळरि, झळरी ऋषिरा. गुर्जरा. नेमिछं. एक
 वाद्य, झालर (सं.)
 झवार कामा(शा). जुहार, नमस्कार
 झंक नलरा. संताप (दे.झंख); जुओ झखइ
 झंकोल- प्राचीसं. झबोळावुं, झूबवुं; जुओ
 झंकोलवुं
 झंखइ *वीसरा. हम्मीप्र. बोले, [बोलबोल
 करे, बकवाद करे] [दे.]; जुओ झखइ
 झंखजाळ प्रेमाका. झाडी
 झंखर शृंगामं. झांखरा जेवुं [दे.]
 झंखिउ गुर्जरा. झांखुं थयुं
 झंघडीआं मदमो. जंघडिया, चोघडियांवाळा,
 ढोली
 झंजीर प्राचीफा. बेडी (फा.जंजीर)
 झंझ तेरका. *प्राचीसं. व्याकुळ? (दे.झंझा=
 व्याकुळता)
 झंझ उपबा. कजियो (दे.)

झंझेडी प्रेमाका. खंखेरी
 झंटी, झांटी, झूटा प्रधुचु. [झटिया], नाना
 ऊभा वाळ (दे.झंटी)
 झंप, झांप अभिऊ. कूदको (सं.झम्पा)
 झंप- *कादं(धु). कादं(शा). कूदवुं, [ठेक
 मारवी]
 झंपापात प्रेमाका. कूदको, [कूदी पडवुं ते]
 झंपावइ उक्तिर. गुर्जरा. दशस्कं(१).
 नलाख्या. कूदी पडे
 झंप- वीसरा. कूदी पडवुं [सं.झम्पा]
 झंभा कादं(शा). चतुचा. बगासुं (सं.जृम्भ)
 झंम रुस्तस. ज्यम, जेम
 झंमर चंद्रवा.?, [*डोल, *आडंबर]; जुओ
 झमर
 झाउ दशस्कं(२). झांखप
 झाक हरिवि. खिन्न, [करमावुं - सुकावुं
 ते] [रा.झाकणौ]
 झाकइ उक्तिर. झगमगे, प्रकाश करे
 झाकझमाली चारफा. देदीयमान
 झाकमझोळ प्रेमाका. रेलंछेल; अखाछ.
 नरका. प्रेमाका. लहेर, आनंद
 झाकळ उतारीश प्रेमाका. सीधा करीश,
 *अभिमान उतारीश, [खोखरा करीश,
 खबर लई नाखीश]
 झाइखो ऐतिका. झांखी, आभास,
 [प्रकाशित थवुं ते]; जुओ झांख
 झागइ गुर्जरा. ध्वनिसूचक शब्द
 झाटक गुर्जरा. प्रहार, झाटको
 झाडाया (झाडायाला) ऐतिका. छोडाव्या
 झाडी नरका. झपटाणी, झपटमां आवी,

[જપટમાં લીધી]

જાણ એતિકા. જિનરા. તેરકા. પ્રાચીંફા.

પ્રાચીંસં. ધ્યાન (પ્રા.)

જ્ઞાતકાર અખેગી. કાદં(શા). ચિત્તસં.

દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. જ્ઞબકાર, પ્રકાશ;
પ્રકાશમાન, જ્ઞઝાંહઝાં

જ્ઞાબડ જિનરા. પહેરણ, જ્ઞબ્બો [ફા.જામ:]

જ્ઞાબક વિમપ્ર. જલદી, [એકાએક] [રા.];

જુઓ જ્ઞબકે

જ્ઞાબલ વિમપ્ર. ખાબડું, ખાબોચિયું

જ્ઞામરજ્ઞોઢે અઘાછ. આડંબરથી ?, [ડોલ
અને ચંચઢતા, અસ્થિરતા, ડામાડોઢ
વૃત્તિથી]

જ્ઞામર માટિ ચારફા. *જ્ઞામરી અને માઢી

— આખૂષણ-વિશેષો, [*માથે જ્ઞામર એ
આખૂષણ]

જ્ઞામલ પ્રાચીંસં. નિસ્તેજ [દે.]

જ્ઞામલડ ઉત્તિર. નિસ્તેજ દૃષ્ટિવાઢું (સં.
ધ્યામલમ્)

જ્ઞાયડ એતિકા. ગુર્જરા. પ્રાચીંસં. વિચાર
કરે, ધ્યાન કરે (સં.ધ્યાયતિ)

જ્ઞાર મદમો. જાર, [વ્યધિચારી]

જ્ઞારિડ વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). રેડ્યું,
છાંટ્યું

જ્ઞારી મદમો. જારી, [વ્યધિચાર]

જ્ઞાલ અધિક. નરકા. પ્રાચીંફા. કાનમાં
પહેરવાનું એક આખૂષણ; જુઓ જ્ઞાલિ

જ્ઞાલ ઋષિરા. અંતરની બઢતરા; ગુર્જરા.
જ્ઞાઢ; (સં.જ્વાલા) ક્રોધ; દેવરા.

પ્રાચીંસં. લાવલ. જ્ઞાઢ (સં.જ્વાલા)

જ્ઞાલડ નેમિછં. (વિરહની) જ્વાઢા જેવી,
[જ્વાઢા તરીકે]

જ્ઞાલડ આરારા. હાથમાં લે, ઉપાડી લે (દે.
શિલ-)

જ્ઞાલર, જ્ઞાલરિ ઉત્તિર. *એતિકા. એક
વાઢ, ગોઢ સપાટ ઘંટ (સં.જ્ઞલરિકા)

જ્ઞાલરી ષડાવા. એક વાઢ, [ગોઢ સપાટ
ઘંટ] (સં.જ્ઞલરી)

જ્ઞાલા, જ્ઞાલ્ય અધિક. [ક્રોધની] જ્વાઢા;
જુઓ અગનિ-જ્ઞાલા

જ્ઞાલિ ચારફા. નેમિછં. લાવલ. વિમપ્ર.
હરિવિ. કાનનું આખૂષણ; જુઓ જ્ઞાલ
જ્ઞાલિહિ એતિકા. સંખાઢો, [ગ્રહણ કરો,
સ્વીકારો]

જ્ઞાલ્ય અધિક. જુઓ જ્ઞાલા

જ્ઞાલ્યું પ્રેમાકા. જ્ઞાર્યું, સાંધ્યું

જ્ઞાસક દશસ્કં(૧). પુષ્કઢ; જુઓ જ્ઞાસક

જ્ઞાસા પ્રેમાકા. કાકલૂદી, આઢીઢી,
[જ્ઞાવાં, વ્યર્થ પ્રયત્નો]

જ્ઞાંડ પ્રેમાકા. જ્ઞાંખપ

જ્ઞાંડઆ પ્રેમપ. જ્ઞાંખરાં

જ્ઞાંખ અઘાછ. *જ્ઞાંખી, [દૃષ્ટિ, નજર];
જુઓ જ્ઞાંખો

જ્ઞાંજ નરકા. પ્રેમાકા. એક પ્રકારનું વાઢ,
કાંસીઢોડ

જ્ઞાંજ *અઘાકા. [ક્લેશ, વ્યાકુલતા] [દે.
જંજા]

જ્ઞાંજવાં પ્રેમાકા. આંખમાં પાળી આવવાથી
પડતી જ્ઞાંખપ

જ્ઞાંટા ઋષિરા. ડાખની અળીઓ, [બારીક

सळीओ] [दे.झंटी]

झोंटे उषाह. झटियां, वाळ (दे.झंटी);

जुओ झंटी

झांप उक्तिर. गुर्जरा. विराप. कूदको (सं.

झम्पा); जुओ झांप

झांपइ *गुर्जरा. *विराप. [आच्छादित करे, आवृत्त करे] [दे.झांप]

झांपडो हरिख्या. चंडाळ, भंगियो

झांपे *प्रेमाका. [ढांके, आवरी ले, ग्रसे]

झिगमिग वीसरा. झगमगवुं

झिज्ज-, झिज्ज- तेरका. प्राचीसं. क्षीण थवुं

झिझिउ तेरका. क्षीण [दे.झिज्ज]

झिझिम गुर्जरा. ध्वनिसूचक शब्द

झिरइ प्रबोप्र. झरे [सं.झरति, झरति]

झिरिमिरि तेरका. प्राचीसं. झरमर

झीणउ उक्तिर. दुर्बल, कृश (सं.क्षीणम्)

झीलण नेमिछं. षडाबा. स्नान, नहावण

[दे.झिल]

झीलवुं अखाका. ऋषिरा. ऐतिका. कादं(शा).

नरका. नेमिछं. प्रेमाका. मदमो.

०वसंवि(ज्ञा). हरिवि. नहावुं (दे.झिल)

झींझ आरारा(व). एक वनस्पति, झींझी,

आसोंदरो

झींटी नरका. प्रेमाका. वळगी, वींटाळाई,

भराई

झींटाय प्रेमाका. भराय, [वळगे]

झुझ, झुझ अभिऊ. उपबा. गुर्जरा. प्राचीसं.

लावल. विक्रच. विराप. षडाबा. युद्ध

(सं.युध्य- परथी)

झुझकारवुं दशस्कं(१). प्रेमाका. युद्ध माटे

पडकारवुं

झुणा, झुना, झूना *मोसाच. हरिख्या. एक

प्रकारनी साडी, [एक वस्त्रप्रकार];

वीसरा. मलमल, [बारीक कापड]

झुणि ऐतिका. ध्वनि

झुणि प्राचीफा. अवाज करे, [बोले] (सं.

ध्वनि परथी)

झुणित नरका. झणझण एवो अवाज करतां

[सं.ध्वनित]

झुंझारा विक्ररा. योद्धा; जुओ झुंझार

झुंबख ऋषिरा. झूमखो (सं.युग्मक, प्रा.

जुग्मय) [दे.झुंबक]

झुंबवुं नरका. झूमवुं, झूकवुं (दे.)

झूकड *प्रेमाका. [मेदनी, समुदाय] [फा. झूक]

झूज्ज नलरा. युद्ध (सं.युध्य- परथी)

झूझ जुओ झुझ

झूझणि विमप्र. युद्ध करवा माटे

झूझार गुर्जरा. नलरा. नेमिछं. प्रेमाका.

रुस्तस. विमप्र. विराप. झूझनार, युद्ध

करनार योद्धो (सं.युद्धकार); जुओ

झुंझार

झूझारि प्रबोप्र. योद्धो

झूझाला *विमप्र. [शूरवीर, बहादुर]

झूझि कादं(शा.) कपे (सं.युध्यते)

झूना जुओ झुणा

झूबकडे आरारा. झूमखे [दे.झुंबक]

झूबकु नलरा. लूमखुं, झूमखुं, [दे.झुंबक]

झूमणुं दशस्कं(१). नरका. प्राचीफा. प्रेमाका.

लावल. काननुं एक झूलतुं घरेणुं

झरइ उपवा. ऋषिरा. पस्तावो करे, खेद करे (दे.)

*झलरइ [झलरउ] जिनरा. झूंड, समूह
झूटइ गुर्जरा. एकाएक आक्रमण करे [आंचको मारी पकड़े]; नरका. पडावे, आंचके

झूटा जुओ झंटी

झूना जुओ झुणा

झूबई गुर्जरा. लटके, लबडे, संघर्ष करे, सकंजामां ले, [माथे पडे, लपटमां ले]

झूबखां लावल. झूमखां, समूह [दे.झुंबक]

झूसर, झूसरा उपवा. प्रेमाका. झूसरी, धूसरी

झेण प्रेमाका. झीणी धार, [झरमर]

झेर कस्तुबा. वेताप. झेवर, घरेणुं

झेली दशस्कं(२). हेली ?, [तरंग, धारा] [दे.झिल्ली]

झोट वेताप. चोट, झपट

झोटडी विमप्र. * [जुवान] भेंश

झोटावियु अभिऊ. झूटाव्यो

झोटी (भोटीझोटी) *विमप्र. [मामूली, तुच्छ] [हिं.]

झोडवायो प्रेमाका. भूतप्रेतनी अडफेटमां आवेलो, वळगाड पामेलो

झोल विक्ररा. खीण

झोलउ ऐतिका. झोळी, [शेलो]

झोटे अखाका. नरका. प्रेमाका. झूटवे, पडावी ले

टकोल चारफा. विमप्र. मर्मोक्ति, मर्मप्रहार, टोळ, विनोद (सर.टक्कोर) अंबरा. [टोळ,

मश्करीनो प्रसंग], तमासो

टग टग जोती प्रेमाका. आश्चर्यथी मूढ

बनीने जोई रहेती, [टगरटगर जोती]

टचकउ लावल. टचको, [टचाको, टपाको] [दे.टच्चक]

टचांगुली कृष्णबा. विमप्र. टचली आंगळी

टबक विमप्र. नगारांनो अवाज

टबकई लावल. टपके

टबामात्र *विक्ररा. [टिप्पण - नोंध रूपे मात्र]

टमक उषाह. टमको, [टम एवो अवाज]

टमटमी प्रेमाका. आतुर थई

टमटमी रहुं जुओ रहुं टमटमी

टमंक उषाह. टमको, [टम एवो अवाज]

टळ अखाळ. टळे (नाश पामे) एवी [नश्वर] वस्तु, संसार

टलके, टळके कादं(धु). नरका. प्रेमाका. चलित थाय, [मोहित थाय]; कादं(शा).

*आनंद पामे

टलकइ *गुर्जरा. [कपे, डगमगे]

टलटलइ गुर्जरा. प्राचीसं. *विराप. धूजे, [डगेमगे]

टलती विमप्र. विनानी, [सिवाय]; जुओ टाली

टलबलीक नेमिळं. *टळवळया, [क्षुभित थया, वेरविखेर थया]

टलबल्लि- नलरा. टळवळवुं (दे.टलवल)

टलइटी उषाह. तळेटी [दे.तलहड्डिया]

टलिअ लावल. टाली, दूर करी

टलीउ नेमिळं. टळयो, [आघो रह्यो]

ટસર ઉક્તિર. વળકરનો કાંઠલો (સં.તસર)

ટહકય તેરકા. ટહુકો (દે.*ટહક)

ટંક પ્રેમાકા. વીસરા. એક સિક્કો (સં.)

પ્રેમાકા. ટાંક, કલમની અળી

ટંકડ અઘાકા. ઉક્તિર. કામા(ત્રિ).

કામા(શા). નલરા. પંચવા. ટંકો, એક

સિક્કો - રૂપિયાના પ્રકારનો (સં.ટંક)

ટંકાડલિ પ્રાચીફા. એક પ્રકારનો હાર (સં.)

ટંકા+આવલિ)

ટંકિય તેરકા. ટાંકેલું, ચિહ્નિત કરેલું (સં.)

ટંકિત)

ટંપાવડ ગુર્જરા. વિરાપ. કુદાવે, [દોડાવે]

(પ્રા.ટપ્પડ)

ટંબક પ્રાચીસં. વાઘવિશેષ (દે.તંબુક)

ટાક નલરા. ટક દેશ, સિન્ધુ અને બિયાસ

નદીઓ વચ્ચેનો પ્રદેશ (સં.ટક)

ટાકર *અઘાછ. [ટકરો] [રા.ટાકરો]

ટાકર વિક્રચ. શીલક. ટપલી, [પ્રહાર]

(દે.ટકર)

ટાટ પ્રેમાકા. શળનું જાડું કપડું

ટાટર દશસ્કં(૧). પ્રધુચુ. પ્રેમાકા. ગરદનનું

રક્ષણ કરતો ધાતુનો ટોપ

ટાટયાં પ્રેમાકા. ટાયડાં, [નાના હલકી જાત-

ના ઘોડા]

ટાર ઉક્તિર. હલકી જાતનો ઘોડો, ટાયડો

ઘોડો (સં.) [દે.]

ટાલડ નલરા. ટાલો, [જુદાઈ રાખવી તે]

ટાલક આનંસ્ત. ટાલનારો

ટાલળહાર ઉપવા. ટાલનાર

ટાલા ચિત્તસં. ભેદ, જુદાઈ, વાડા

ટાલી, ટાલી ઉક્તિર. છોડીને, વિના; નરકા.

પ્રેમાકા. સિવાય, વિના; તાવલ. પસંદ

કરીને, [ચૂંટીને]; જુઓ ટલતી

ટાહાડું પ્રેમાકા. ટાહું, ઠંડું

ટાંક અઘાકા. અઘાછ. ઉક્તિર. ચતુચા.

નરકા. નરપ(દ). નવટાંકનું વજનિયું,

(એ ઉપરથી) થોડુંક, તલભાત્ર, સહેજ

પણ (સં.ટંકઃ)

ટાંકુલડ ઉક્તિર. છીળી, ટાંકણું (સં.ટંકઃ)

ટાંડી નલરા. શોભાયુક્ત, સૌભાગ્યયુક્ત (સં.)

તુણ્ડકમ્ પરથી ?)

ટાંડો પ્રેમાકા. વળજારાની પોઠ, [પોઠનો

મુકામ] (હિં.ટાંડા)

ટિચાંગલી પ્રાચીફા. ટચલી આંગળી, સૌથી

નાની આંગળી

ટિટુડી પ્રેમાકા. ટિટોડી [સં.ટિટિમ]

ટિટ પ્રાચીસં. દ્યુતસ્થાન [દે.]

ટિંટડ પ્રાચીસં. ટેંટું, નિઃસત્ત્વ, [નિર્માલ્ય]

ટીકે ચતુચા. બિન્દી, ચાંદલો ? [* (સાજ)

સજ]

ટીંકો કાઠી પ્રેમાકા. તિલક કરી

ટીપ *ઘડાવા. [ચૂનાની પૂરણી, થાબડી,

ટીપણી]; વીસરા. દબાવવું તે, [ભીંસ,

આલિંગન]

ટીપારે પંચવા. જીવતા સાપ પૂરી રાખવા

વપરાતો ઘાંસનો કરંડિયો

ટીબી જિનરા. ટીકી, [ટબકું]

ટીમ દશસ્કં(૧). ટીંબો

ટીલાં *ઘડાવા. [કપાઠે ટીલાં]

ટીસી જિનરા. નાકની ઢાંડી

टींटोहडी उक्तिर. टिटोडी (सं.टिटिमः)

टींडूरी आरारा(व). टींडोरानो वेलो (सं.
तुण्डीकेरी)

टुक मदमो. टुकडा

टूटी प्रेमप. तूटेलां, वांकां अंगवाळी कुब्जा

टूंकडुं दशस्कं(१). टूंकुं

टूंटि कृष्णच. टांटियेथी

टूंटुड प्राचीसं. टूंटो [दि.टुंट]

टूपावी प्रेमाका. चूटावी, खेंचावी

टेक- *वीसरा. [टेकववुं, टेको लेवो]

टेक अखाछ. कोई वस्तुने पकडी बेसवुं
ते, जीद, अभिनिवेश, [नियम]

टेक मेळीने *प्रेमाका. [प्रतिज्ञा - निश्चय
करिने]

टेढा प्रेमाका. वांका

टेरो चतुचा. अंतरपट

टेव आरारा. अभिलाषा; गुर्जरा. *आदत,
[*अभिलाषा]

टहेलियो प्रेमाका. टहेलियो, सुभाषित बोली
शिक्षा मागनार, [धारवार बोली फरनार]

टोटम आरारा(व). महूडो (दि.टोलंब) ?

टोडर अभिऊ. उषाह. *प्रेमाका. लावल.
शृंगामं. [डमरो], [डमरानी] [के अन्य]
मंजरी, कलगी, छोगुं (दि.तोडर)

टोडे लावल. बारणाना टोडला पासे

टोडो नरप(द). [तोडो], पगनुं घरेणुं

टोष नलरा. विकरा. युद्धमां पहेरवानुं शिर-
स्त्राण (फा.)

टोयो प्रेमाका. पाकनुं रक्षण करवा खेतरमां
पंखी उडाडनारो

टोल गुर्जरा. नलरा. मकान, घर

टोल चित्तसं. टोळुं, समुदाय

टोलइ थाय आरारा. टोळे वळे छे

टोलां प्रेमप. मकान, घर

टोहळुं सिंहा(म). टोवुं, बूम पाडीने खेतर-
मांथी पक्षी उडाडवां

टोहण तेरका. प्राचीसं. टोयो करवो, हाकलो
करी पक्षी उडाडवा (दि.टोह+अण)

टोहिआ ऐतिरा. चोकीदार, रक्षक

टोहो दशस्कं(१). टोयो, खेतरनां पंखी
उडाडनारो

ट्रिथ्य जुओ भवणि ट्रिथ्य

ट्रिथ्यय ऐतिका. स्थित, रह्यो

ठउडवा षष्टिप्र. अपमान करवा माटे

ठकरालो मदमो. ठकोर, [गामधणी]

ठकुराई उपवा. ठकोरपणुं, [सत्ता ने
वैभवनी मोटाई]

ठकुराला जिनरा. मोटाईना रोफवाळा

ठग अन्वाका. अखाछ. ठगाई, छेतरपिंडी

ठणक नरका. रणको, अवाज

ठणहारी विमप्र. पुस्तक के बीजो पदार्थ,
जेमां गुरुनो संकेत करवामां आव्यो
होय [सं.स्थापनाचार्य]; जुओ ठवणारी

ठपकावे नरका. ठपको आपे

ठबकु उषाह. ठपको, [दोष, कलंक];
*विमप्र. [दोष] [रा.]

ठमकाळी नरका. ठमको - लटको करती

ठमठमती नरका. भपकावाळी

ठरावीक चंद्रवा. ठरावेल, [निश्चित, चोक्कस]

ઠવડ અઘાઠ. આરારા. ઋષિરા. ગુર્જરા.
 જિનરા. તેરકા. દેવરા. નલરા. પ્રાચીસં.
 *લાવલ. વિમપ્ર. વીસરા. શીલક.
 શૃંગામં. ષડાબા. સ્થૂલિફા. સ્થાપે, મૂકે,
 રાખે, રહે (સં.સ્થાપયતિ, *સ્થપયતિ)
 ઠવણાદિક એતિકા. સ્થાપનાદિ ચાર નિક્ષેપ
 [પ્રતિમા આદિમાં દેવનું આરોપણ]
 ઠવણારી ઊત્તિર. સ્થાપનાચાર્ય, જેમાં આચાર્ય-
 નો સંકેત કરવામાં આવ્યો હોય એવી
 વસ્તુ [સં.સ્થાપનાચાર્ય]; જુઓ ઠણહારી
 ઠવણી ઊત્તિર. પુસ્તક મૂકવાની નાની ઘોડી
 (સં.સ્થાપનિકા)
 ઠવણુછવ (પય ઠવણુછવ) એતિકા. પદ-
 સ્થાપનોત્સવ
 ઠવલ પ્રાચીસં. જુગારમાં હોડમાં મૂકવું તે
 ઠવિડ એતિકા. સ્થાપિત કર્યું
 ઠસકડ વીસરા. ઠમકો, લટકો, નલરું
 ઠઠેર જુઓ ઠેર
 ઠઠેરાણે અઘાકા. સ્થિર થયે
 ઠંઠાર વીસરા. ઠંડી
 ઠંઠોલી પ્રેમાકા. મશ્કરી
 ઠંખીજડ ઊત્તિર. રોકાય, સ્થિર થાય (સં.
 સ્તાખ્યતે)
 ઠાઈ, ઠાઈ આરારા. ઊત્તિર. તેરકા. નેમિછં.
 વસંફા. વસંવિ. *વસંવિ(જા.) વિમપ્ર.
 શૃંગામં. ઠામ, સ્થાન, ઠેકાણું; સ્થાને,
 ઠેકાણે (સં.સ્થામ)
 ઠાઈ દેવરા. સ્થાપી, [રચી], -માં સ્થિર થઈ
 ઠાડ કૃષ્ણચ. ગુર્જરા. પ્રદ્યુત્યુ. પ્રાચીસં. રૂપચ.
 વિક્રચ. સ્થાન, ઠામ, જગ્યા (સં.સ્થામ)

ઠકુર ઉપવા. ગુર્જરા. નલરા. માલિક,
 અધિપતિ, રાજા; વીસરા. માલિક, નાય;
 ઉષાહ. *મહારાજા, [ગામધર્મી] (સં.
 ઠકુર)
 ઠગો કમ્મા(ત્રિ). કમ્મા(શા). નરકા.
 કપટ, ઠગાઈ
 ઠઠ નરકા. શોભા, ભપકો; *અઘાકા.
 અઘાઠ. સાજ, [રચના, પ્રપંચ]; વિક્તસં.
 વૈભવ, વિસ્તાર, સાજ
 ઠઠમી વેત્તાપ. ઠઠમય, ઠઠવાલી
 ઠણ આરારા. ઊત્તિર. ગુર્જરા. નેમિછં. સ્થાન,
 ઠેકાણું
 ઠણડ ઊત્તિર. સ્થાનક
 ઠણા આરારા. ઠણાંગ [સ્થાનાંગ] નામે
 જૈન ગ્રંથ
 ઠણાંચ ઊત્તિર. સ્થાનાન્ન નામે જૈન શાસ્ત્રગ્રંથ
 ઠમ ઠાલું જુઓ ઠાલું
 ઠમ ફેડવો પ્રેમાકા. સમૂહનો નાશ કરવો;
 જુઓ ઠમ ફેડી
 ઠમ અખિઠ. ઋષિરા. નેમિછં. વસંવિ(જા).
 વિક્રચ. વિમપ્ર. સ્થાન, ઠેકાણું, જમ્યા
 ઠમ ફેડી વિમપ્ર. મારી નાલી; જુઓ ઠમ
 ફેડવો
 ઠર ચતુચા. દેવરા. નલાસ્યા. પ્રેમાકા.
 ઠેકાણું, જમ્યા (*સં.સ્તાર); વિક્તસં.
 સ્થાન, સ્થિતિ, અવકાશ
 ઠરણ પ્રેમાકા. શાંતિ, દિલાસો
 ઠરણઘાટ પ્રેમપ. વિસામો
 ઠરણહાર ઋષિરા. ઠરનાર, [શાંતિ પમાડ-
 નાર]

ठारवण शृंगामं. [ठारवुं ते; ठारनार],

आशवासनस्थान

ठार्य बेसशे चित्तसं. ठेकाणे आवशे,

समाधान थशे

ठाब प्राचीसं. स्थान, ठाम

ठाब- नलरा. मुकाम करवो (सं.स्थापयति)

ठाबड *जिनरा. [मुख्य, अग्रणी] [रा.]

ठाह आरारा. नलरा. नेमिछं. स्थान, ठाम
(सं.स्थामन)

ठाहड षडावा. नीचे बेठेलो कचरो, रगडो

ठाहारि *ऋषिरा. [स्थले]

ठाहि अभिऊ. उषाह. विमप्र. ठेकाणुं, स्थान
(दि.याह)

ठां, ठांइ अभिऊ. वीसरार. स्थान, स्थाने,
त्यां (सं.स्थामन)

ठाणई *ऋषिरा. स्थाने, ठेकाणे

ठांमेली (उठां मेली) *नेमिछं. [दृष्टांतो
जोडीने]

ठांह वीसरार. स्थान (सं.स्थामन)

ठिय तेरका. थयुं (सं.स्थित)

ठींठेली प्रेमाका. मश्करी

ठूंबर नरका. जारनुं भरडकुं

ठेऊइ विमप्र. ठेबेथी

ठेकुं प्रद्युचु. लाठीनो आधार लेवो,
[लाकडीनो टेको लेवो] [हिं.ठेकना]

ठेठ अखाछ. अंत, मुकाम, [अंतिम मंजिल]

ठेठु सिंहा(शा). चोरनो मळतियो, वाटपाडु

ठेबळं उषाह. चीबुं

*ठेर [*ठेरे] मदमो. (=ठार ?) सुतार,
[धातुना वासण बनावनार कारीगर,

वसवायो] [हिं.ठठेरा]

ठेराब अखाछ. निश्चय

ठेरावुं अखाछ. नक्की थवुं

ठेरावुं अखाछ. निश्चय करवो, नक्की करवुं

ठेलइ आनंस्त. हीणा करे, [हीणा पाडे]

ठेस्था दशस्कं(२). प्रेमाका. पगनी ठेस -
ठेकर मारी, ठेल्या

ठेहेराव्या अखाका. चित्तसं. ठराव्या, नक्की
कर्या

ठोठ प्रेमाका. थप्पड, लपडाक

ठोठि हरिवि. ?, [आग्रह]

ठोर अखाका. नरका. मदमो. सिंहा(शा).
स्थान, जग्या, ठेकाणुं

*ठोवुं [ठोवुं] *विमप्र. [मांगलिक प्रसंगे
धरवामां आवती वस्तु, भेट] [हिं.]

डउंब विराप. चांडाल (दि.डुंब)

डकावइ वीसरार. कुदावे [रा.]

डगर *नरका. [मार्ग, रस्तो]

डगां प्रेमाका. डगलां

डटियो प्रेमाका. दाटवो

डबोल- प्राचीसं. झबकोळवुं

डमकीअल विमप्र. डमक्या, डमडम अवाज
थयो; जुओ डमकीअल

डमडोलइ ऐतिका. चंचल बने

डमर ऐतिका. उपद्रव [सं.]; जुओ डंबर

डरपांणी ऋषिरा. डरी गई

डली षष्टिप्र. लचको (दि.)

डसकां अखाका. डूसकां

डसण उषाह. प्राचीफा. दांत (सं.दशन)

डसण-डंक नरका. दांतना डंख (सं.दशन-
दंश) [दि.डंक]

डसिवा उपवा. डसवा (सं.दश)

डहइकई हरिवि. डहेके, डचकां खाय

डहर उक्तिर. पाणी भराई रहेतुं होय एवी
भूमि, खाबोचियुं (सं.दहरः)

डहरउ उक्तिर. बघुं (सं.दहरः)

डहेकाय अखाका. छेतराय, भ्रममां पडे;
जुओ डेहेकाणा

डहोळाई प्रेमाका. खूब चोळाई

डंक नरका. मदमो. वीसर. षडावा. डंख
[दि.]

डंक प्रेमाका. डंका

डंकणु अभिऊ. डंख (सं.दश परथी)
[दि.डंक]

डंके अखाका. अभिऊ. डंखे, दंश दे

डंगुरउ प्राचीसं. डंगोरो, [ढंढेरो]

डंड उषाह. मेरुदंड (सं.दंड)

डंडडु शृंगामं. दंड, शिक्षा

डंडवृत्त सिंहा(शा). दंडवत् (प्रणाम)

डंडव्रत मदमो. वेताप. दंडवत् (प्रणाम)

डंडेरो चंद्रवा. वेताप. ढंढेरो

डंडो आरारा. दंड (भरवानो - करियावर
रूपे)

डंभ ० उषाह. बाळक (सं.डिम्भ)

डंबर, डंभर अभिऊ. धूळनी आंधी (सं.);

चंद्रवा. आडंबर, [फटाटोप, विस्तार];

शृंगामं. आडंबर, बाह्य भपको, [दिखाव];

जुओ डमर, डामर

डंश दशस्कं(१). मननो डंख [सं.दंश]

डंस आरारा. ऋषिरा. दंश

डाक प्रेमाका. एक प्रकारनुं चर्मवाद्य, डाकलुं

डाकडमाल *आरारा. ऐतिका. विमप्र.

धमाल, आडंबर, [ठाठमाठ, तमासा]

डाकर उक्तिर. गर्जना, जोशीलो अवाज
(सं.डात्कार)

डाढि कादं(शा). डाढमां, [दाढमां] (सं.दंष्ट्रा)

डाभ आरारा. उक्तिर. ऋषिरा. दर्भ, एक
प्रकारनुं घास

डाभडो मदमो. दाबडो

डाभा मदमो. रुस्तस. डाबा

डामर गुर्जरा. शोभा, ठाठमाठ (सं.डम्बर);
जुओ डंबर

डारइ गुर्जरा. डरावे, [पाछा पाडे]; विमप्र.
डरावे

डारइ *गुर्जरा. [चीरे] [हिं.दारना]

डालों नरका. पलोळा मोढाना टोपला

डालि शृंगामं. सूंडली, [टोपली]

डाब देवरा. दाभ, डाभ (सं.दर्भ)

डावउ उक्तिर. जिनरा. लावल. विक्रा.
विमप्र. वीसर. डाबो [दि.]

डावडी आरारा. वीसर. दीकरी, कन्या (रा.)

डाविय गुर्जरा-टि. डाबे

डाहउ उपवा. गुर्जरा. वाग्भवा. विमप्र.

षष्टिप्र. डाह्यो (सं.दक्ष/दक्षिण)

डाहरो मदमो. सिंहा(शा). वधारे डाह्यो

डाहा गुर्जरा. डाह्या

डाहाकण नंदब. डाकण

डाहापण, डाहापणपणुं नलरा. डहापण (सं.
दक्षत्वन)

डाहिम आरारा. लावल. विमप्र. डहापण
 डाही ऋषिरा. डाबी तरफ
 डाहीयार विकरा. षष्टिप्र. डाह्या (सं.दक्ष+
 कार)
 डाहु नलरा. डाह्यो, समजु (सं.दक्ष)
 डांग आरारा(व). डाग (दि.डाग) - एक
 भाजी ?
 डांगरुं रूपच. ढंदेरो, [दांडी]
 डाण ऐतिका. तेज, [गर्व, मान] [रा.]
 डांभइ उक्तिर. ऋषिरा. डाभ दे, दझाडे
 (सं.दम्नाति)
 डांलवइ (वादरडां लवइ) प्राचीफा. देडकां
 अवाज करे
 डांश, डांस उक्तिर. षडाबा. मच्छर (सं.दंशः)
 डांहरडां आरारा(व). डांगर
 डिंगइ आरारा. जिनरा. डगे, विचलित थाय
 डिंब प्राचीसं. विप्लव, [तोफान]
 डीबु शृंगामं. डूमो; जुओ डींबउ
 डीलरखी आरारा. शरीरने साचवनारी
 डील्लि षष्टिप्र. जात वडे (दि.डिल्ल)
 डींगल वेताप. गपाटो, डिंग
 डींबउ उपवा. डूमो; जुओ डीबु
 डुडी कामा(त्रि). ०कामा(शा). दांडी, ढंदेरो;
 जुओ डुंडी फेरवी, डोडी
 डुढ विमप्र. दोढ [सं.द्वयर्ध]
 डुढ प्राचीका. मजबूत (सं.दृढ)
 डुळए लावल. डोले
 डुळलपणउं *उपवा. [लालसायुक्त होवुं ते,
 रागवशता] [सं.दोहद, प्रा.डोहल]
 डुळलुं नलरा. कचरावाकुं, डहोळुं (प्रा.डोह)

डुहुलउं *उपवा. [डोकुं, मेलुं]
 डुंडी फेरवी मदमो. दांडी पिटावी; जुओ
 डुडी
 डुंब प्रद्युच. प्राचीसं. चांडाल (दि.)
 डुंबाल *लावल. [चांडाल, तुच्छ व्यक्ति]
 डुंब अंबरा. गुर्जरा. अंत्यज
 डेरो नरका. तोफानी ढोरने गळे बांधवामां
 आवतुं लाकडुं; पडाव, [पडाव माटेनी
 बिस्तर वगेरे सामग्री]
 डेहरे मदमो. दहेरे [सं.देवगृह]
 डेहली उक्तिर. डेली (सं.देहली)
 डेहेकाणा अखाछ. ठगायेला
 डोइलउ उक्तिर. डोयो, लाकडानी कडळी
 [दि.डोअ]
 डोकर, डोकरउ उक्तिर. गुर्जरा. जिनरा.
 वृद्ध, घरडो माणस [दि.डोकर]
 डोकरपणि ऐतिका. वृद्धावस्थामां
 डोकरि, डोकरी गुर्जरा. पंचवा. प्राचीसं.
 विकरा. षडाबा. वृद्धा, घरडी स्त्री
 (दि.डोक्करी)
 डोक्षां प्रेमाका. बखोल
 डोट प्रेमाका. दोट, दोड
 डोटी आरारा. एक प्रकारनुं जाडुं वस्त्र;
 जुओ दोटी
 डोड नरका. गुमान
 डोडी नलरा. एक अलंकार, हाथे पहेरवानुं
 मादळियुं
 डोडी उक्तिर. नानुं डूडुं; एक वनस्पति
 (सं.दोडी)
 डोडी कामा(त्रि). दांडी, ढंदेरो; जुओ डुडी

डोलायड जिनरा. डोलाव्यो

डोलिय *गुर्जरा. [डोली, पालखी] (सं. दोलिका)

डोलिया अखाका. बळद

डोली नलरा. झूलती झोली, मांदा के अशक्तने उपाडीने लई जवानी मांची (सं.दोला)

डोहइ अभिऊ. उषाह. मिश्रण करे, डहोळे, [हलावे]; प्राचीसं. डहोळे, [क्षुब्ध करे]; ऐतिका. *ढोळे, [डहोळे]

डोहलउ उक्तिर. ऐतिका. गुर्जरा. जिनरा. दोहद, गर्भवतीनी इच्छा; उषाह. इच्छा

ढक गुर्जरा. ढोल (सं.ढक्का); जुओ ढक ढकबुक ऐतिका. वाद्यविशेषो; जुओ ढकबूक

ढकारविण ऐतिका. ढोलना अवाजथी

ढणकउ अंबरा. ऊंघनुं झोकुं

ढणहण ऐतिका. प्राचीसं. झरझर, ध्वनि-सूचक शब्द, [धसाराबंध]

ढमकीअल विमप्र. [ढमक्या], ढम ढम अवाज थयो; जुओ ढमकीअल

ढल उक्तिर. लाकडुं (सं.दलिः)

ढळकणो नरका. ढळतो, नमतो, [नमन-शील]

ढळकतुं नरका. [ढळतुं], नम्र, [रीझतुं]

ढलाबइ लावल. ढळावे, ढोळे

ढळियो नरका. प्रेमाका. रीझ्यो

ढसकडुं प्रेमाका. ढसडवानी - घसडवानी क्रिया, [लंबावयुं ते]

ढंडार *शृंगामं. [हाडपिंजर] [रा.ढंडेर]

ढंडोलइ उक्तिर. खोळे, शोधे

ढंडोली नरका-२. शोधी, [तपासी]

ढाउ गुर्जरा. तीव्र इच्छा, आग्रह (दे.ढाव)

ढाक गुर्जरा. विराप. ढोलक (सं.ढक्का); जुओ ढक्क

ढाकबूक चारफा. डंकानिशांन (सं.ढक्का+दे.बुक); जुओ ढक्कबुक

ढाडइ (पडढाडइ) *गुर्जरा. [पोढाडे, सुवाडे]

ढाडसी *विक्ररा. [आक्रंद करशे, रडशे] [हिं.ढाडना; रा.डाडणौ]

ढापला प्रेमप. वहालनी चेष्टाओ

ढाळ अखाछ. ढोळाव, रीत, [मार्ग]

ढाळ- वीसरा. नाखवुं

ढालूं (ढाम ढालूं) *प्रबोप्र. [ठेकाणे पाडुं, नाश करूं]; जुओ ढाम फेडवो

ढांढणि आरारा(व). एक घास; कौंचानो वेलो (दे.ढंढणी)

ढांढी जिनरा. भमती, घूमती, [अमित यती] [दे.ढंढलिज]

ढिग उपवा. षष्टिप्र. ढग, ढगलो (दे.)

ढिगा *कृष्णच. [*पासे, *रस्ताना किनारा] [रा.; हिं.]

ढिंक, ढींक ऋषिरा. शृंगामं. षडाबा. ढेंक बगलो, एक पक्षी (दे.ढेंक) [सं.ढेंक]

ढीक विमप्र. हथेलीथी वागतुं वाद्य, [थापो, मुष्टिप्रहार - एक वाद्यरीति]

ढीक (रांकढीक) ऐतिका. गरीब[गुरबां]

ढीकडी षडाबा. ?, [मोढेथी अवाज करी कोईने बोलावयुं ते]

ढीकली हम्मीप्र. पथर फेंकवानुं यंत्र
ढीठ कादं(शा). धीट, निर्लज्ज (सं.धृष्ट)
ढीम *नरका. [चोसलां]
ढीमां प्रेमाका. लोहीनुं जामी जवुं अने एथी
आवता सोजा, [ढीमचां]
ढीलउ सनाह विमप्र. ढीलुं बख्तर
ढीलणि प्राचीफा. दिल्लीनी रहेवासी स्त्री
ढीली विमप्र. दिल्ली
ढींक जुओ ढींक
ढींकूओ विक्ररा. ढींकवो, खेतीने पाणी
पावानी विशेष व्यवस्थानुं साधन, [कूवा-
मांथी पाणी काढवानी व्यवस्था]
ढींबडुं आरारा(व). ढींबडो – एक भाजी
ढुकडी प्राचीसं. ढूंकवुं ते, नजीक आववुं
ते
ढुलइ, ढुळइ आरारा. वीसरा. ढळे, ढोळाय
ढूकइ जिनरा. नलरा. प्राचीसं. षडाबा.
नजीक जाय, पहेंचे
ढूक्या प्रेमाका. नजीक
ढूंकडाया शृंगामं. ढूंकडां – नजीक होवा
छतां (सं.ढौक)
ढुंढणवडइ *षडाबा. [खोळीने, बीजेथी मागी
लावीने]
ढेइ आरारा(व). हिंग (रा.ढे) ? ढेकी,
वरखली, कृष्णतमाल ?
ढेग प्रेमाका. ढग, ढगला
ढेढि *विमप्र. [ढेड जेवी, हलकी स्त्री]
ढेइ आरारा. प्राचीफा. शृंगामं. लई जाय,
धरे, भेट धरे, अर्पण करे (सं.ढौक)
ढोइली षडाबा. लोटी

ढोकइ उक्तिर. धरे, पासे मूके (सं.ढौकयति)
ढोय- प्राचीसं. अर्पण करे [सं.ढौक]
ढोल लावल. *ढोळाव, [ओप]
ढोली आरारा. नीचे नाखी, फेंकी
ढोळे नरका. प्रेमाका. गबडावे
ढोवुं जुओ ठोवुं
ढोस उषाह. [धोंस], हुमलो
ढोहि उषाह. धूप
ण गुर्जरा. न, नहीं
णटोल आरारा. निटोल, उइंड, घमंडी,
बेशरम (रा.); जुओ निटोल
णत्थदंड प्राचीसं. अनर्थदण्ड, [निष्कारण
हिंसा]
णाह गुर्जरा. नाथ, मालिक
त आरारा. तेरका. तो (सं.तत:); आरारा.
तेथी (सं.तत:)
त पंचवा. त्यां
त- तेरका. ते (सं.तद)
तइ, तई आरारा. तारे; तुं; उक्तिर. तेरका.
नेमिछं. लावल. वीसरा. तें, ताराथी
(सं.त्वया)
तउ, तऊ षष्टिप्र. -थी, -मांथी; उपवा.
तोपण; उक्तिर. उपवा. गुर्जरा. तेरका.
नेमिछं. वीसरा. षडाबा. तो, तेथी
(सं.तत:)
तउ तेरका. तुं (अप.तुहुं)
तउ तारुं (सं.तव)
तउ उक्तिर. ते (सं.तव)

तउणी गुर्जरा. कडाई, लोढी (सं.तपनी)

[दे.तवणी]

तउइ उपवा. तोपण [सं.ततः+हि]

तउं उपवा. गुर्जरा. तेरका. षडावा. तुं (सं.
त्वम्, अप.तुहुं)

तऊ जुओ तउ

तक, (तको) उक्तिर. ते [रा.]

तक प्रेमाका. *अभिलाषा, [टक, ताकी
रहेवुं ते, एकीटश]

तकर नरप(द). छास (सं.तक्र)

तका उक्तिर. ते (स्त्रीलिंगमां) [रा.]

तकारि आरारा(व). अरणीनी एक जात
(सं.तकारी)

तकीआ अखेगी. आश्रयस्थान, विसामो
[फा.तकिया]

तको जुओ तक

तक ऐतिका. तर्क[विद्या]

तक्खण, तक्खणि तेरका. प्राचीफा. प्राचीसं.
तक्काळ, ते ज समये, त्यारे (सं.तक्खणे)

तक्रा अखाछ. तक्र, छाश

तक्षण गुर्जरा. ते वखते ज (सं.तक्खणम्)

तखणि प्राचीसं. त्यारे (सं.तक्खणे)

तखर *विमप्र. [*विनाश, *बरबादी] [*अ.
तखीब]

तगतागु चारफा. प्राचीफा. शोभा, सुन्दरता,
[कांति, तेज]

तगन अखाछ. तज्ज, निष्णात

तगर आरारा(व). ऋषिरा. प्रेमाका. वृक्ष-
विशेष (सं.)

तछाविय प्राचीसं. खेलवामां आवेलो (सं.)

तक्ष)

तज्जय प्रबोप्र. छोडी दे (सं.तर्जय)

तज्ज अखाछ. तज्ज, निष्णात

तटिनी आनंस्त. नदी [सं.]

तठइ वीसरार. त्यां (सं.त+स्थामन्)

तड तेरका. ढोळाव ? (सं.तट), [चडाण,
चडाव] [दे.तठ परथी]

तडई हम्मीप्र. झूडे, लडे [सं.तड]

तडकस प्राचीफा. तंग, [कसीने बांधेल]

तडक- प्राचीफा. चमकवुं (प्रा.)

तडतडुं आरारा. तडतड अवाज

तडतडवुं लावल. तडतड अवाज करवो;
*प्रेमाका. [फाटफाट थवुं]

तडा गुर्जरा. तट, कांठा

तडाग आरारा. तळाव (सं.)

तडि गुर्जरा. तेरका. प्राचीसं. पासे, बाजुमां
(सं.तटे)

तडिछड प्राचीसं. वीजळीनो चमकारो [सं.
तडित्+छटा]

तडित अखाका. वीजळी (सं.तडित्)

तडिंग ऋषिरा. पखाली; जुओ तणंग

तडुळुं प्राचीफा. स्त्रीना काननुं आभूषण
(सं.ताटंक ?)

तडोतड प्रेमाका. उपराउपरी

तणइ, तणि, तणी आरारा. ते, तेणे

तणय- तेरका. तणुं, -नुं (सं.तनय-)

तणंग अखाछ. पखाली; जुओ तडिंग

तणायता आरारा. तणाता

तणि, तणी जुओ तणइ

तणी *षडावा. [दोरीनुं बंधन] [हिं.तनी]

तनु आराय. तेरका. प्राचीसं. तनु, शरीर
 तत्त्वज्ञान आराय. त्पारे, ते वस्तु
 तत्त्वज्ञ, तत्त्वज्ञि, तत्त्वज्ञिनि, तत्त्वज्ञ्य
 आराय. गुर्जरा. देवरा. नलरा.
 नल्लाख्या. प्रेमाका. वीसरा. ते ज समये,
 तरत ज, थोडा वस्तुतमां ज (सं.तत्त्वज्ञ)
 तत्त्वज्ञ अखाका. ऋषिरा. कामा(त्रि).
 दत्तक(१). नरका. नल्लाख्या. हरिख्या.
 तत्त्वज्ञ, तरत ज (सं.तत्त्वज्ञ)
 तत्त्वज्ञ जुओ तत्त्वज्ञ
 तत्त्वज्ञ चंद्रवा. मदमो. सिंहा(शा). तत्पर,
 तैयार
 तत्त्वज्ञ तेरका. प्राचीसं. तेत्तुं (सं.तद्+
 तुल्य)
 तत्त्वज्ञ हप्पीप्र. तत्तार देवना (थोडा), उत्तम
 थोडाही एक जात
 तत्ति जुओ हंस-तति
 तत्त्वज्ञ प्रेमाका. तुरत ज [सं.तत्त्वज्ञ]
 तत्त्वज्ञ ऐतिका. तत्त्वज्ञान, [तत्त्वज्ञा जाण-
 कार]
 तत्त्वज्ञ प्रेमाका. तेना जेवो
 तत्त्वज्ञ अखाका. तत्त्वबोध
 तत्त्व आराय. ऐतिका. तेरका. त्यां (सं.तत्र)
 तत्त्व देवरा. बराबर, सरखुं (सं.तद्वत्)
 तत्त्व अखाका. त्पार पछी, त्पारे
 तत्त्व सिंहा(शा). साव नानुं
 तत्ति आराय. शरीरमांथी
 तनु-हन्नि शृंगामं. शरीरनी हानि, नुकसान
 तन्नेका मदमो. तन्या, [पुत्री]
 तनुका उक्तिर. तनु, तांतपो

तपण आराय. सूर्य, ताप (सं.तपन)
 तपनतेज प्रेमाका. सूर्यनुं तेज
 तपला ऐतिका. तपागच्छीय [जै.]
 तपसंजम उपवा. तप अने संयम
 तपसा देवरा. तपस्या
 तपासी प्रेमाका. तपस्वी, [दीन, दयनीय]
 तपी वीसरा. तपस्वी (सं.तपिन)
 तप्पइ वीसरा. तपे, [प्रकाशे]
 तबक कामा(त्रि). कामा(शा). तासक [अ.
 तबाक]
 तबक ऋषिरा. गुच्छ (सं.स्तबक)
 तम चतुधा. तम, तेम
 तमक उक्तिर. आवेश, क्रोध (सं.)
 तमके चतुधा. तमारी पासे; जुओ के
 तमचर अखाका. अंधारामां (अज्ञानमां)
 फरनारा
 तमरा पंचवा. तमारा
 तमाल आराय(व). नरका. एक वृक्ष (सं.)
 तमाहि *वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). दुःख
 पामशे (सं.ताम्यसि)
 तमी गुर्जरा. विराप. रात्रि (सं.)
 तय तेरका. त्रय
 तयणंतरु ऐतिका. तेरका. ते पछी (सं.)
 तदनन्तरम्)
 तयणु ऐतिका. ते पछी [सं.तदनु]
 तर तेरका. तरु
 तर नंदब. तरवा पडेलो, [तरनारो]
 तरउ आराय. तरु, वृक्ष
 तरकस प्रेमाका. मदमो. *वसंफा(ल). वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). विमप्र. वीसरा. (तीर

भरवानुं भायुं (फा.तर्कस)
 तर्जात नरका. हलकी (बदतर) जात
 तरण प्राचीका. *तरुण, [तारनार]
 तरण-तारण देवरा. होडीरूप बनीने तारनारुं
 तर्णागार अखाका. धासनो ढगलो,
 [*उकरडो] [सं.तृणागार]
 तरणि अखाका. ऐतिका. गुर्जरा. नरका.
 सूर्य (सं.)
 तरणि-तनया नरका. प्रेमाका. सूर्यनी पुत्री,
 यमुना नदी
 तरणी अखेगी. सूर्य [सं.तरणि]
 तस्तर गुर्जरा. तडतड अवाज साथे
 तस्तीब चंद्रवा. मदमो. वेताप. सिंहा(शा).
 रीत; रीतभात; व्यवस्था; संभाळ;
 गोठवणीनी खूबी (अ.)
 तस्तीबतर मदमो. पूरेपूरी रीतभातवाळुं,
 [युक्तिपूर्ण]; पूरेपूरी व्यवस्था
 तस्तीबवंत चंद्रवा. मदमो. रीतवाळुं, पूरती
 रीतभातवाळुं, [कौशलपूर्ण]
 तरफोडां दशस्कं(१). प्रेमाका. तरफडियां
 तर्भाणी प्रेमाका. संध्या वगेरे धर्मविधिमां
 वपराती तांबानी तासक - थाळी
 तरलय तेरका. आळुं
 तस्वर अभिऊ. आरारा. वृक्ष (सं.तरुवर)
 तस्वरुं प्रेमाका. सिंहा(शा). टोळे मळवुं,
 ऊभरावुं
 तस्वरुं दशस्कं(१). तरवरियुं
 तस्वारि आनंस्त. तरवार
 तस्वुं अखाछ. धोळा रंगनी हळवी धातु,
 [टीन, कलाई]; जुओ तस्वां

तस्वुं आनंस्त. प्रेमाका. तलसवुं [सं.तृष]
 तस्वालूआं शृंगारं. तरस्यां, तृषालु
 तरंगिणी अखाका. नदी [सं.]
 तरंड ऐतिका. नौका [सं.]
 तरांश प्रेमाका. ब्राजवां
 तरि षडाबा. तर (सं.तरी)
 तरियां तोरण नरका. प्रेमाका. पांदडां,
 जरीना तार के वरख अने कापडना
 टुकडा वपरायां होय तेवुं तोरण
 तरियो प्रेमाका. त्रण दिवसे आवतो
 तरिबा नेमिछं. तरवा
 तरी उक्तिर. तर (सं.तरिका)
 तरी हम्पीप्र. स्त्री
 तरुअर वसंफा. वृक्ष [सं.तरुवर]
 तरुआर, तरुआरि चंद्रवा. नलरा. प्रबोप्र.
 तरवार
 तरुण, तरुणावंत, तृणावंत दशस्कं(१).
 दशस्कं(२). तृणावर्त, [एक राक्षस]
 तरुयर गुर्जरा. तरुवर, वृक्ष
 तरुअर आरारा. वसंवि. वरंवि(ब्रा). तरुवर
 तरुआं उपबा. *सीसुं, [कलाई, टीन] (सं.
 त्रपुक); जुओ तरवुं
 तरुण मदमो. सूर्य (सं.तरणि, 'अरुण'ना
 सादृश्ये)
 तरेरो प्रेमाका. आवेशभर्यो, क्रोधाविष्ट,
 [धुजारीवाळो] (अ.तरार)
 तरेबो अखाका. लावल. तरवो
 तरोबड अखाछ. सरखाई
 तर्जइ उक्तिर. *षडाबा. धमकावे, बिबडावे,
 तिरस्कार करे (सं.तर्जति)

तर्प दशस्कं(२). तर्पिने, तृप्त करीने

तर्पत प्रेमाका. तृप्त

तल प्रेमप. लेशमात्र

तलखुं अखाका. दशस्कं(१). *प्रेमाका.

व्याकुळ थवुं; प्रेमाका. तलसवुं, शंखवुं

तलपे प्रेमाका. तराप के छलांग मारे, [हलो करे]

तलमल दशस्कं(१). प्रेमाका. टळवळता,

व्याकुळ, तालावेलीभर्या [दे.तल्लोविल्लि];

जुओ तालावेली

तलवट प्राचीसं. तळेटी [दे.तलहट्टिया]

तलवखुं वेताप. घसाराथी तळियांनुं आळुं थवुं

तळवां प्रेमाका. पगनां तळियां

तलहटी उषाह. तळेटी [दे.तलहट्टिया]

तलाउ उक्तिर. तळाव (सं.तटाकः)

तलाउलिय प्राचीसं. तळावडी (सं.तडागः)

तलागु उक्तिर. तळाव (सं.तडाग)

तलार अंबरा. उक्तिर. उषाह. ऋषिरा.

चारफा. नलरा. विक्ररा. विमप्र. षडावा.

नगररक्षक, कोटवाल (दे.तलवर)

तलारखं लावल. प्राचीसं. नगररक्षण, कोट-वाळपणुं

तलावली प्राचीफा. नानुं तळाव, तळावडी (सं.तडाग)

तळावा प्रेमाका. गाडानी धरीने मजबूत

टेकवी राखनार अने बेठकनी किनारीमां

लगाडेल लाकडाना ककडा

तळासवुं, तलांसवुं, तळांसवुं कादं(शा).

कामा(शा). चतुचा. नरका. प्रेमाका.

वीसरा. (पग) दबाववा, चोळवा (सं.

तलघघ)

तलि (तलि कीध) जुओ क्षोणि तलि

तलिआं, तलीआ (तलिआं/तलीआ तोरण)

ऋषिरा. *गुर्जरा. तोरणनो एक प्रकार;

जुओ तलिया तोरण

तलिण प्राचीसं. बारीक [सं.तलिन]

तलियातोरण, तलीआतोरण, तलीयातोरण

आरारा. नलरा. प्राचीफा. लावल. वसंफा.

वसंफा(ल). वसंवि. *वसंवि(ब्रा).

विक्ररा. विमप्र. बारणेनटकाववानां खास

प्रकारनां तोरण, पांदडां के फूल साथे

कसबी तार, जरियान कापडना दुकडा

के वरख वपरायां होय तेवुं तोरण; जुओ

तालीआ तोरण

तलीआ (तलीआ तोरण) जुओ तलिआं

तलीआ तोरण जुओ तलिया तोरण,

तालीआ तोरण

तलीआं *उपवा. [जोडा] [दे.तलिया]

तलीया (तलीया तोरण) *ऐतिका. [एक

प्रकारनां तोरण]; जुओ तलिया तोरण

तळुए दशस्कं(१). प्रेमाका. तळिये [सं.

तल-]

तळुवां दशस्कं(१). प्रेमाका. पगनां तळियां

[सं.तल-]

तलेंटी कस्तुवा. तळे, नीचे

तल्लिच्छय प्राचीसं. इच्छुक (सं.तल्लिप्स)

तलो *अखाका. [मुखी, अग्रणी] [दे.तल];

अखाछ. तळियुं ?, [“मोटई”, “गुरुता]

तव आरारा. कादं(शा). गुर्जरा. देवरा.

नलाख्या. वीसरा. त्वारे (सं.ततः)

तव ऐतिका. तप

तव- उषाह. सिंहा(म). स्तुति करवी, स्तवन करवुं (सं.स्तव)

तव- वीसरा. तपवुं

तवगच्छ चारफा. तपागच्छ नामनी जैन मुनिओनी एक शाखा के गण (सं.तपस् +गच्छ)

तवगणवर (तवगणवरकाननि) चारफा. तपागच्छ[रूपी उत्तम वनमां] (सं. तपस्+गण)

तवण, तवणु तेरका. प्राचीफा. सूर्य (सं. तपन)

तवन अंबरा. आनंस्त. स्तवन

तवन्न उषाह. स्तुति (सं.स्तवन)

तवसज्जाई चारफा. तपश्चर्या अने शास्त्राध्ययन वडे (सं.तपस्+स्वाध्याय)

तविल अभिऊ. एक प्रकारनुं मुखवाद्य

तस वसंवि. तेना (सं.तस्य); देवरा. तेने (सं.तस्य)

तस पटे ऐतिका. तेनी पाटे

तसिई आरास. त्यां, त्यारे

तसु आरास. तेरका. लावल. तेनुं (सं. तस्य); लावल. तेने (सं.तस्य); आरास. ते, तेथी

तसीआ, तसीया, तसैहा *रुस्तस. [घोडेसवारनी] हाजरी] [अ.तसहीहा]

तस्करइ उक्तिर. चोरी करे (सं.तस्करयति)

तस्यु आरास. तेवो (सं.तादृशकम्)

तह ऐतिका. तेरका. तथा

तहति, तहति आरास. ऐतिका. जिनरा.

तेम ज, बराबर (सं.तथा+इति)

तहवि तेरका. तोय (सं.तथापि)

तहाविह जिनरा. तथाविध, [ते प्रमाणे]

तहि गुर्जरा. तेरका. त्यां (सं.तस्मिन्)

तहियइ उक्तिर. त्यारे

तहिं वसंवि. *वसंवि(ब्रा). तेनां (सं.तस्याः)

तहिं तेरका. त्यां (सं.तस्मिन्)

तहीनो प्रेमाका. त्यारनो

तहीय उक्तिर. त्यारे [सं.उस्मिन्]

तहु ऐतिका. तेना

तहुणा साह चारफा. त्रिभुवन शाह, [एक श्रेष्ठीनुं नाम]

तं उक्तिर. गुर्जरा. तेरका. वाग्भवा. ते (सं. तद्)

तंगोटी उक्तिर. नानो तंबू [रा.]

तंट सिंहा(शा). ?, [*मोटे अवाज] [दि. तंड]

तंत अखाछ. तंत्र; [शास्त्र; मूळ]; तांतणो; [खरेखर, खरी वात]; अखाका. अखेगी.

दशस्कं(१). नरका. तंतु, तांतणो; आरास. चित्तसं. खरी वात

तंत (मंतंतंत) जिनरा. तंत्र, [मंत्रतंत्र, जादुटोणा]

तंतवेणा अखाका. तंतुवीणा - एक वाजिंत्र

तंतु-ते प्रेमप. तंतु वडे

तन कामा(त्रि). संतान, दीकरी, दीकरो (सं.तन)

तन कामा(त्रि). मदमो. शरीर (सं.तनु)

तनक मदमो. तनीक, जराक

तंबाळू *वीसरा. [जलपात्र] [दि.तंबालुय]

तंबोल ऋषिरा. नेमिछं. लावल. षडाबा.

खायानुं नागरवेलनुं पान (सं.तांबूल)

तंबोलरी थई उक्तिर. पानदानी (सं.

ताम्बूलस्य स्थगी)

तंबोलिया षडाबा. नागरवेलना पानमां थतो
एक कीडो

ता चंद्रवा. ते

ता अखाछ. ताप

ताइ आरारा. तात, पिता

ताइ प्रबोप्र. ते [ज]

ताई नलरा. वणकर

ताएलां नरका-२. तारां

ताक अखाछ. [ताकवुं ते, ध्यान राखवुं
ते], लाग

ताकइ आरारा. नेमिछं. ताके, [लक्षित
करे], विचारे (सं.तर्क)

ताखणि गुर्जरा. प्राचीसं. त्यारे (सं.तत्क्षणे)

ताखिणि प्राचीसं. त्यारे (सं.तत्क्षणे)

ताग अखाका. पार; अखाछ. छेडो, [पार]

ताग काढवो चित्तसं. रस्तो काढवो, उपाय
करवो

ताग (ताग लीजिये) प्रेमाका. छेडो, [पार
लो, परीक्षा करो]

तामीर रुस्तस. बरतरफ, [सजा, दंड
करवो] [अ.ताजीर]

ताग्य ऐतिरा. त्याग, दान

ताच सिंहा(शा). साथ आपनारी मंडळी
[उ.ताश]

ताच मदमो. ताछ, शोभा, [ठाठ]; शोभतुं,
[ठाठभर्यु]

ताचा *नरका. *नरप. [तारा (उपर)]

ताछइ उपबा. प्राचीसं. कापे, छोले (सं.
तक्षति)

ताजइ आरारा. ताजा, नवा

ताजइ गुर्जरा. *विराप. अवगणना करे,
[उपहास करे, धमकी आपे] (सं.
तर्जयति); जुओ ताजिउ

ताजण, ताजणउ *उपबा. *नंदब. पंचवा.
वीसरा. वेताप. चाबुक (फा.ताजियान)

ताजा चारफा. प्राचीफा. तुरत, [हमणां]
(फा.ताजह)

ताजिउ *गुर्जरा. *नेमिछं. [धमकाव्यो,
ठपको आय्यो] [सं.तर्ज]; जुओ ताजइ

ताजिम प्राचीफा. मान आपवानी क्रिया,
अदब, [कुर्निश] (अ.तअजीम)

ताजी कर्पूम. हम्मीप्र. अरबी घोडो, उत्तम
प्रकारनो घोडो (फा.)

ताज्य मदमो. त्याज्य

ताज्य करबाने मदमो. तजवा

ताठउ उक्तिर. त्रस्त, [त्रासेलो]

ताडइ प्राचीफा. प्राचीसं. प्रसारे, पहेरे [दि.
तडु]

ताडइ आरारा. उक्तिर. उपबा. षडाबा.
मारे, पीटे (सं.ताडयति)

ताडंक प्राचीफा. शृंगामं. काननुं आभूषण,
कुंडळ (सं.ताटंक)

ताडीइ *नेमिछं. [नाखवामां आवे छे] [दि.
तडु]; जुओ ताडइ

ताडु, ताडो प्रेमाका. हठ, [आग्रह];
[*ताडूको]; शृंगामं. ताण, आग्रह

ताडो चंद्रवा. ततडाट, [खेंचाण]
 ताडि आरा. उपवा. टाढ (*सं.स्तब्धिः)
 ताढुं आरा. लावल. टाढुं
 ताण उक्तिर. त्यारे
 ताणउ आरा. खेंची लावो
 ताणती नरका. तरफेण करती, [अनुराग
 बतावती]
 ताणही आरा. ताणे, आग्रह करे
 तात आरा. चित्तसं. बाळक, संतानने
 'बापा' जेवुं संबोधन
 तात जिनरा. निन्दा [दि.तत्ति]; जुओ तातडी,
 ताति, परताति
 तातउं उपवा. गुर्जरा. प्रेमाका. गरम; मदमो.
 लालचोळ; तीक्ष्ण, धारदार; आकरुं,
 उग्र; चंद्रवा. तेजीलुं, तीखुं (सं.तप्त)
 तातडी प्राचीसं. *चिन्ता, [निंदा]; जुओ
 तात
 तातपरज प्रेमप. तात्पर्य
 ताति *विमप्र. [निंदा]; जुओ तात
 तावे सिंह(शा). सावे (सं.तथ्य?)
 तान चंद्रवा. रटण, रह
 तानें तान (तानें तान भिलइ) आनंस्त.
 तानथी तान [मळे], [संपूर्ण मेळ थाय]
 तानो प्रेमाका. तान, लगनी, आतुरता
 तापजो प्रेमाका. तप करजो
 तपिस्थइ आरा. तपावशे, बाळशे
 तापुं प्रेमाका. तप करुं
 तापेस प्राचीका. प्रेमप. तपस्वी (सं.तापस)
 ताम आरा. ऋषिरा. कादं(शा). गुर्जरा.
 तेरका. देवरा. नलरा. नेभिछं. लावल.

विकरा. त्यारे, तो, एटले, पछी (सं.
 तावत)
 तामइ आरा. त्यां
 ताम-रस शृंगारं. कमल (सं.)
 तामस प्रेमाका. तामसी, रोषवाळुं
 ताय आरा. गुर्जरा. शृंगारं. पिता, तात
 ताय आरा. ताप, संताप
 तायक नलरा. एक देश, ज्यां नलराजाए
 विजय कर्यो हतो
 तार आरा. *वसंफा(ल). वसंवि. देदीप्य-
 भान, उत्तम, मनोहर
 तार गुर्जरा. चित्तसं. आकाशनी तारो (सं.
 तारकः)
 तार आव्यां अखाका. योग्य के तैयार थयां,
 [उत्कर्ष पास्यां, फळ्यां]
 तारणउं आनंस्त. षडाबा. तारनार
 तारण-तरण देवरा. तारनारी होडीरूप
 तारतखानुं सिंह(शा). पायखानुं, [शौच-
 कूप] [अ.तहारतखाना]
 तारा प्रेमाका. आंखनी कीकी [सं.]
 तारायण स्थूलिफा. तारागण
 तारु अखाका. तरनारा
 तारुण वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). तारुण्य
 तारुणी नरका. मदमो. प्रेमाका. तरुणी,
 युवान स्त्री
 तारे देवरा. त्यारे, ते वखते
 तारोतार प्रेमाका. छिन्नभिन्न, अस्तव्यस्त
 ताल उक्तिर. खाबोचियुं (सं.तलः)
 ताल हरिख्या. काननुं घरेणुं (सं.) [प्रा.
 तालक; हिं.तार]

ताल शीलक. ताळुं (सं.तालक)
ताल आरारा. समय, वेळा (रा.); जुओ
 इण ताल, तिणि ताल
ताल आरारा(व). ताडनुं वृक्ष (सं.)
ताल, ताळ आरारा. नरका. प्राचीसं.
 प्रेमाका. लावल. एक प्रकारनुं वाद्य,
 करताल, कांसीजोड
ताल- प्राचीसं. ताळाथी बंध करवुं (सं.
 तालक परथी)
तालउ उक्तिर. ताळुं (सं.तालकम्)
तालक शृंगारं. ताडनुं झाड (सं.)
ताल-कांसी प्रेमाका. कांसानी धातुनुं
 बनावेल वाद्य, झांझ
तालपट, तालपड, तालपुट आरारा. एक
 तीव्र विष
तालमेल नेमिछं. प्रेमाका. संगीतना ताल
 अने मेळ
ताला लावल. एक प्रकारनुं वाद्य, [ताळ]
तालाचर नलरा. *नृत्यनो व्यवसाय करनार
 एक जाति, [ताल वगाडनार] (सं.
 तालचर)
तालावेली प्रबोप्र. धालावेली, आतुरता,
 [व्याकुळता] [दे.तल्लोविछ]; जुओ
 तलमल, तालोवीली
तालिमखानुं हम्मीप्र. नृत्यशाला
तालिय तेरका. ताडित, [प्रहार पामेल]
*तालीआ तोरण (तलीआ तोरण) विमप्र.
 बारणे लटकावधानां खास प्रकारनां
 तोरण; जुओ तलिया तोरण
ताळी पडशे प्रेमाका. मश्करी थशे, [फजेती

थशे]
तालीय वसंवि. ताळी दईने, ताल साधे
 (सं.तालिका)
ताली लागवी नरका. प्रेमाका. लगनी
 लागवी
तालु गुर्जरा. ताळ, कांसीजोड
तालुयउ उक्तिर. ताळवुं (सं.तालुकम्)
तालोवीली प्राचीफा. व्याकुळता, (दे.तल्लो-
 विछ); जुओ तालावेली
ताव तेरका. त्यां सुधी (सं.तावत्)
ताव गुर्जरा. ताप
ताव(?) वीसरा. *चादर, [*कोई वस्त्र-
 प्रकार]
तावड, तावडउ अंबरा. आरारा. जिनरा.
 दशस्कं(१). दशस्कं(२). नलरा.
 प्रेमाका. वीसरा. वेताप. सिंहा(शा).
 ताप, तडको (सं.ताप+क)
तावडी प्रेमाका. नानो तावडो, कढाई, पेणी
 [सं.तापक]
तावी षडाबा. कढाई, पेणी (सं.तापक)
तावीने *नरका. [कसीने, पारखीने]
तावोगल अभिऊ. *वैद्य
तास आरारा. कृष्णच. चंद्रवा. तेरका.
 नेमिछं. तेनुं (सं.तस्य); आरारा. देवरा.
 तेने (सं.तस्य); आरारा. ते
तास प्रेमाका. [रिशमी] कसबी कापड
 [फा.]
तास (तेणे तास) कामा(शा). *कलाक,
 [*ते स्थळे, *त्यां]
तासतु प्राचीफा. एक प्रकारनुं चकचकित

रेशमी कापड (फा.ताफ्तह)
 तासी *नरप. [तेनाथी, तेणे]
 तासु नेमिछं. लावल. स्थूलिफा. तेनुं (सं.
 तस्य)
 ताहारा अखाका. त्यारे
 ताहारि नलाख्या. त्यारे
 ताहारे चंद्रवा. त्यारे
 ताहि आरारा. तेरका. त्यां (सं.तस्मिन्);
 वीसरा. ते
 तां अखाछ. अभिउ. उक्तिर. उपबा.
 कादं(शा). नलाख्या. प्रबोप्र. प्रेमाका.
 लावल. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 वीसरा. षडाबा. त्यां, त्यां सुधी, तो,
 एटलामां (सं.तावत्)
 तांइ उक्तिर. *कृष्णच. [तो], तोपण
 तांगणी उक्तिर. मळविसर्जन करवुं ते (*सं.
 तनुगमनिका)
 तांडऊ गुर्जरा. माथुं (सं.तुण्डकम्)
 तांगोतांणि लावल. ताणाताणी, खेंचाखेंची,
 वादविवाद
 तांत अखाछ. तार, तांतणो [सं.तंतु]
 तांतण प्राचीसं. तांतणो (सं.तंतु)
 तांदुल अखाका. नरका. [छडेला] चोखा,
 [फोतरां काढी नाखतां रहेता अनाजना
 दाणा]
 तांम आरारा. त्यारे
 तां लगइ उपबा. त्यां सुधी; जुओ लग
 तांह नलाख्या. त्यां (सं.तस्मात्)
 तांहाकण चतुचा. त्यां, तो
 तांहे प्रबोप्र. त्यां

ति नलाख्या. लावल. वसंफा. वसंफा(ल).
 वसंवि. विमप्र. षडाबा. ते (सं.ते)
 ति अभिऊ. नलाख्या. तें, तारा वडे (सं.
 त्वया)
 तिइ, तिइं कादं(शा). लावल. तें [सं.त्वया]
 तिउणउ उक्तिर. तमणुं (सं.त्रिगुणम्)
 तिउली प्राचीसं. वाद्यविशेष; जुओ तिवलि
 तिऊं वीसरा. तेम, तेवुं [प्रा.तेम्ब]
 तिक्के आरारा. तेने
 तिग जिनरा. व्रण [सं.त्रिक]
 तिज प्राचीका. तेज
 तिजइ, तिजइं उक्तिर. नलरा. वीसरा. तजे,
 छोडी दे (सं.त्यजति)
 तिजक प्राचीका. पशुपक्षी, तिर्यच (सं.
 तिर्यक्)
 तिजहि वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). छोडी दे
 (सं.त्यजति)
 तिजीइ गुर्जरा. तजाय, छोडी देवाय (सं.
 त्यज्यते)
 तिडकउ उक्तिर. तडको
 तिडावे ऐतिका. बोलावे, आमंत्रित करे,
 [तिडावे]
 तिडोत्तर सउ उक्तिर. एकसो व्रण (सं.व्युत्तरं
 शतम्)
 तिण देवरा. वीसरा. ते (सं.तेन)
 तिणइं आनंस्त. तेणे
 तिणउ तेरका. तेनुं
 तिणं प्रबोप्र. तेणे
 तिणि आरारा. तेरका. नेमिछं. लावल.
 वीसरा. षडाबा. ते, तेणे, तेनाथी (सं.)

तेन); आरारा. तेमां; तेथी
 तिणि तालइ आरारा. ते वेळा, त्यारे; जुओ
 ताल
 तित्य ऐतिका. गुर्जरा. तेरका. तीर्थ
 तित्ययर प्राचीफा. तीर्थकर
 तित्येसर तेरका. तीर्थेश्वर
 तिथ प्राचीसं. त्यां ज (सं.तत्र)
 तिथ वीसरा. तिथि
 तिनि गुर्जरा. विराप. त्रणे (सं.त्रीणि)
 तिन्नि आरारा. गुर्जरा. नेमिछं. त्रणे (सं.
 त्रीणि)
 तिबल प्रबोप्र. वाद्यविशेष; जुओ तिविल
 तिम आनंस्त. उक्तिर. उपबा. गुर्जरा.
 तेरका. देवरा. नेमिछं. लावल. वीसरा.
 षडाबा. तेम (अप.तेम्ब)
 तिमइ उक्तिर. तरत ज
 तिम जि उपबा. तेम ज
 तिमर गुर्जरा. अंधकार (सं.तिमिर)
 तिमि उपबा. तेम ज, ते ज रीते
 तिय ऐतिका. त्रिया, स्त्री
 तियस ऐतिका. त्रिदश, देव
 तियाग जुओ प्राण-तियाग
 तिरषा अखाका. तृषा, तरस
 तिरसीयउ आरारा. तरसो [स.तृषित]
 तिरिअ प्राचीका. प्राचीफा. पशुपक्षी वगेरे
 प्राणीओ (सं.तिर्यक्); जुओ तिरिय
 तिरिछउ उक्तिर. षडाबा. तीरछुं (सं.तिरश्च)
 तिरिय आरारा. मर्त्यलोक (सं.तिर्यक्);
 जुओ तिरिअ
 तिरिस आरारा. तृषा, तरस

तिरी वीसरा. स्त्री
 तिरेह प्राचीफा. त्रण रेखावाळो (सं.त्रिरेख)
 तिर्यलोक गुर्जरा. तिर्यक्लोक, मृत्युलोक
 तिल अखाका. उक्तिर. प्रेमाका. षडाबा.
 तल (सं.); नलाख्या. तलमात्र
 तिलउ, तिलो उक्तिर. ऐतिका. गुर्जरा.
 प्राचीफा. तिलक, टीलुं; जुओ सिरतिलौ
 तिळउ *वीसरा. [आंखनी कीकी] (सं.
 तिलक)
 तिलकुशम ऋषिरा. तलना छोडनुं फूल (सं.
 तिलकुसुम)
 तिलकुसुमोपम वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). तलना छोडना फूल जेवुं
 तिलग आरारा(व). तिलकवृक्ष, रतावला
 तिलतार प्राचीसं. स्नेह
 तिल-नुस जुओ तुस
 तिल-नुस-मित्त शृंगामं. तलना फोतरा
 जेटलुं, स्वल्प [सं.तिलतुषमित]
 तिलय तेरका. तिलक
 तिलषटि षडाबा. तलवट
 तिलिमा प्राचीसं. वाद्यविशेष [दे.]
 तिली उक्तिर. तिलक
 तिलो जुओ तिलउ
 तिबरारि चारफा. प्राचीफा. त्रिपुरारि, शंकर
 तिबल प्राचीफा. पेट उपर पडती त्रण रेखा;
 जुओ त्रिवलि
 तिबल प्रद्युचु. प्राचीफा. लावल. वाद्यविशेष,
 संभवत: ढोलक (अ.तबल के तबलह);
 जुओ तिविल, त्रिवली
 तिबार, तिबारइ आनंस्त. आरारा. ऐतिरा.

देवरा. नरका. नलाख्या. लावल. त्यारे
 तिवाहरइं वाग्भवा. त्यारे
 तिविर अभिऊ. तीव्र, [कठोर]
 तिविल नेमिछं. विक्ररा. एक वाद्य, संभवतः
 तबलुं, ढोल; जुओ तिवल
 तिसइ आरारा. त्यारे, त्यां
 तिसउ आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. षडाबा.
 तेवुं (सं.तादृशकम्)
 तिसर देवरा. त्रिसेरो, त्रण सेरवाळो (हार)
 तिसंझ ऐतिका. त्रिसंध्या, [त्रण संध्या-
 काळ]
 तिसिउ नेमिछं. तेवो
 तिसेर हम्मीप्र. उत्तम घोडानी एक जात
 तिस्युं आरारा. तेवुं (सं.तादृशकम्)
 तिह आरारा. त्यां
 तिह वसंवि. *वसंवि(ब्रा). तेनो (तस्य)
 तिहा किणइ आरारा. त्यां [सं.तस्मिन्+
 कर्णे]; जुओ कणि
 तिहारइ, तिहारि अभिऊ. त्यारे
 तिहां अभिऊ. आनंस्त. आरारा. उक्तिर.
 ऋषिरा. कादं(शा.) नलाख्या. वसंफा.
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). षडाबा. त्यां (सं.
 तस्मात्/तस्मिन्)
 तिहि वीसरा. ते(मां)
 तिहुअण ऐतिका. गुर्जरा. शृंगामं. त्रिभुवन
 तिहुयण ऐतिका. जिनरा. तेरका. प्राचीसं.
 त्रिभुवन, त्रण लोक
 तिहूण तेरका. त्रिभुवन
 तिहूयण आरारा. त्रिभुवन
 तिह्वार, तिह्वारइ आनंस्त. कादं(शा). त्यारे,

त्यार पछी
 तिं ऐतिरा. तें
 ती आरारा. तेना
 ती वसंफा. वसंवि. ते (सं.ते)
 तीखालि, तीखाली नेमिछं. लावल. तीक्ष्ण,
 अणीदार
 तीडू आरारा(व). तिमिर वृक्ष (दे.तिरिड) ?
 तीणइं वसंवि. ते(थी) (सं.तेन)
 तीतर प्रेमाका. तेतर, एक जातनुं पक्षी
 तीतिर उक्तिर. तेतर (सं.तित्तिरि)
 तीथ गुर्जरा. प्राचीसं. तीर्थ
 तीथंकर गुर्जरा. तीर्थंकर
 तीने ऋषिरा. तेणीए
 तीन्हउं उक्तिर. तीक्ष्ण
 तीमइ उक्तिर. खाद्य पदार्थने उकाळीने
 प्रवाही रूप आपवुं, कढी करवी [दे.
 तिम्य]
 तीमण उक्तिर. ओसामण, कढी [दे.
 तिम्यण]
 तीमन शृंगामं. एक प्रवाही भोजन वानगी,
 ओसामण (दे.तिम्यण)
 तीमर चित्तसं. तिमिर, अंधकार
 तीयं षडाबा. ते
 तीयारी देवरा. तैयारी
 तीर, तीरइं, तीरि अभिऊ. गुर्जरा. नजीक,
 पासे; [*ते समये ज, *त्यां ज]
 तीरइ शृंगामं. शके, [शक्तिमान थाय] (दे.
 तीरइ)
 तीरइं, तीरि जुओ तीर
 तीसि नेमिछं. ए, [एवा]

તીહચુ વસંવિ. તેમનો
 તીહં વસંવિ. તેનાં
 તીહાં ઉપવા. તેઓ
 તીંછે ગુર્જરા. ત્યાં, ત્યારે (સં.*તત્યા)
 તીંહં ષડાબા. તેઓ (સં.તેષામ)
 તુ અભિક્ક. ઉક્તિર. ગુર્જરા. નેમિછં. લાવલ.
 વસંપ્રા(લ). વસંવિ(જા). વાગ્ધવા. તો,
 વઠી (સં.તતઃ)
 તુ તેરકા. તું ? (અપ.તુહં)
 તુ ઉક્તિર. તે
 -તુ આરાસ. ગુર્જરા. નલરા. વાગ્ધવા. -થી,
 -માંથી, કરતાં (સં.તઃ)
 તુષ પ્રાચીકા. ફોતરાં (સં.તુષ)
 તુષાર કાદંમ(શા). પ્રેમાકા. વીસરા. હમ્મીપ્ર.
 તોષારિસ્તાનના ઘોડા, તોષાર, ઘોડા
 તુષારા ઋષિરા. તુષાર દેશનો વેગીલો ઘોડો,
 [ઘોડો]
 તુદ્ઠ, તુદ્ઠઠ તેરકા. તુદ્ધ
 તુઠે એતિરા. સંતુદ્ધ થયો [સં.તુષ્ટ]
 તુડિ એતિરા. નલરા. પ્રદુચુ. પ્રાચીસં. વિક્રરા.
 સ્પર્ધા, બરાબરી, જોડો; જુઓ તોડિ
 તુડિ-વસિણ પ્રાચીસં. અકસ્માત્
 તુડીય દેવરા. (પગનો) તોડો, [એક
 આમૂષણ]
 તુણિ નેમિછં. ઝડપથી (સં.તૂર્ણમ)
 તુત જુઓ તુંત
 તુબલ વિરાપ. તબલાં (અ.તબ્લ/તબ્લહ)
 તુમન પંચવા. તમને
 તુમ્હ લાવલ. તમારા; તને; વીસરા. તમે
 તુમ્હચુ જિનરા. નેમિછં. તમારો

તુમ્હારઠ આનંસ્ત. લાવલ. વીસરા. તમારો
 તુમ્હાસિત ઉક્તિર. તમારા જેવો
 તુમ્હે આનંસ્ત. ઉપવા. લાવલ. વીસરા. તમે
 તુમ્હો આનંસ્ત. તમે
 તુર શૃંગામં. ?, [જલદી, ઉતાવળ કરીને]
 [સં.]
 તુર કાદં(શા). ઘોડો (સં.તુરગ)
 તુરક ગુર્જરા. ઘોડો (સં.તુરગ)
 તુરજતા અઘાકા. ઝંચાઈ (સં.તુર્યતા)
 તુરળી પ્રાચીકા. તરુળી
 તુર્યરી વિરાપ. તૂરી, એક વાદ્ય (સં.તૂર્ય)
 તુરી ગુર્જરા. રણશિંગાનો એક પ્રકાર (સં.
 તૂર્ય)
 તુરંગ પ્રાચીકા. હરિવિ. તરંગ, લહેર
 તુરંગમ નેમિછં. ઘોડો [સં.]
 તુરિઝ નલરા. ઘોડો (સં.તુરગ)
 તુરિય, તુરિયા એતિરા. કૃષ્ણચ. ગુર્જરા.
 જિનરા. વિરાપ. ઘોડાઓ (સં.તુરગ)
 તુરિયા શૃંગામં. ત્વરિત
 તુરી કામા(ત્રિ). કામા(શા). નરકા.
 લાવલ. વીસરા. ઘોડો (સં.તુરગ)
 તુરી રૂપચ. *વાજું, *એક સંગીતમય ધ્વનિ-
 વાલું વાજિંત્ર, [શરણાઈના જેવું વાદ્ય]
 [સં.તૂરી]
 તુરીય પ્રદુચુ. લલિરા. વિમપ્ર. ઘોડો
 તુરીયા અઘાકા. નરકા. [જાગૃતિ, સ્વપ્ન,
 સુષુપ્તિથી ઉપરની ચોથી અવસ્થા], બધા
 મેદ દૂર થતાં આત્મા અને પરમાત્માની
 એકતાની વ્યવસ્થા, [અઘાજીની દૃષ્ટિ
 બ્રહ્મ તુરીયાતીત]

तुरुणी ऋषिरा. तरुणी, युवती
 तुर्यलोक *विराप. [पृथ्वीलोक] (सं.तिर्यक्+
 लोक)
 तुलइ गुर्जरा. विराप. तोळी शकाय, समान
 थाय (सं.तुलयति)
 तुळची वीसरा. तुलसीनो छेड
 तुलडी प्रद्युचु. [तोलडी], दोणी, [नानी
 हांडली]
 तुलाई उक्तिर. तळाई, गादलुं (सं.तूलिका)
 तुळ आरारा. तेरका. तुल्य, -ने योग्य
 तुलइ नेमिछं. *तुलनामां, [तोले, समान]
 (सं.तौल्यके)
 तुष अखाछ. नरका. फोतरां [सं.]
 तुस [तिलतुस] जिनरा. [तलना फोतरा
 जेटलुं], लेशमात्र, (जराय) [रा.]
 तुसार तेरका. झाकळ (सं.तुषार)
 तुह नलाख्या. तो (सं.ततः खलु)
 तुह तेरका. तारुं (सं.तव)
 तुहइ उक्तिर. नेमिछं. लावल. विमप्र. शृंगामं.
 तोपण (सं.ततः परधी)
 तुहारइ जिनरा. तमारा
 तुहि कादं(शा). तोपण, तोय (सं.ततः
 परधी)
 तुहि गुर्जरा. तुं पण
 तुहितउ *गुर्जरा. [तो तो, तो पछी]
 तुहीन शृंगामं. झाकळ (सं.)
 तुहुने प्रेमाका. तने
 तुहुंजि गुर्जरा. त्यारे ज, तो ज
 तुह्मची शृंगामं. तमारी
 तुह्मासित *विमप्र. [तमारा जेवो]; जुओ

तुम्हासित
 तुंग ऐतिरा. मोटी [सं.]
 तुंगत्तणि ऐतिका. ऊंचाई [सं.तुंगत्वन]
 तुंगा लावल. उच्च, उत्तम प्रकारना, [मोटा]
 तुंगी ऐतिका. रात्रि (सं.)
 तुटे देवरा. प्रसन्न थाय (सं.तुष्ट)
 तुंत (तुंत ?) आरारा(व). फळझाड शेतूर
 (फा.तूत; सं.तूद) ?
 तुंब भड थाट हम्मीप्र. योद्धाओनी एवी
 ठठ के तुंबडुं मूक्युं होय तो भोय पडे
 नहीं; जुओ थाट भड तुंब
 तुंबर लावल. ए नामनो गंधर्व
 तुंबर, तुंबरु प्रेमाका. तंबूर, एक तंतुवाद्य
 तुंबरु प्रेमाका. ए नामनो एक गंधर्व
 तुंबलि देवरा. माधुं (सं.तुम्ब)
 तुंबीफल कामा(त्रि). कामा(शा). तुंबडुं
 [सं.]
 तूटउ आरारा. तूटयो, ओछो थयो
 तूटइ अभिऊ. आरारा. उक्तिर. ऋषिरा.
 ऐतिका. गुर्जरा. जिनरा. नेमिछं. लावल.
 वीसरा. शृंगामं. षडाबा. तुष्ट थाय,
 प्रसन्न थाय
 तूण जुओ पाडल-तूण
 तूणि विमप्र. तारुं
 तूणियउ उक्तिर. तूणेलुं - रफू करेलुं (सं.
 तुणितम)
 तूप अखेगी. प्रेमाका. घी [सं.]
 तूर अभीऊ. ऋषिरा. ऐतिका. कादं(धु).
 गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. प्रेमाका. एक
 वाद्य, शरणाई, रणशिंगु (सं.तूर्य)

તુર અઘાકા. રુ [સં.તૂલ]

તુરિ એતિરા. [બુદ્ધિના] ચારે પ્રકારે

તુરિ ડકિર. *ઘડાબા. એક પ્રકારની માટી; ગોપીચંદન [દે.; હિં.તુવરિકા]

તૂલી ડકિર. પીંછી (સં.તૂલિઃ)

તૂસડ આરાસા. ડકિર. ગુર્જરા. તેરકા. વિક્રાસ. ઘડાબા. તુષ્ઠ થાય, સંતોષ પામે, પ્રસન્ન થાય (સં.તુષ્યતિ)

તૂંઅરિ ડકિર. એક ધાન્ય, [*તુવરી - સરસવતી એક જાત, *તુવેર] (સં.તુંબરી)

તૂંછીડ ગુર્જરા. તરસ્યો થાય (સં.તૃષ્યતિ)

તુંબ ગુર્જરા. તુંબડું, એક વનસ્પતિ (સં.તુન્બ, તુન્બક)

તુંહરું વાગ્મવા. તારે, તારી પાસે

તૃણકર્મ ઋષિરા. તરણા સમાન હઠ્ઠવાં કર્મ

તૃણવારિ ઘડાબા. સાવરણી (સં.)

તૃણાવંત જુઓ તરુણ

તૃપતિ આનંસ્ત. તૃપ્તિ

તૃશૂલ ગુર્જરા. ત્રિશૂલ

તૃસ ઘડાબા. તરસ (સં.તૃષા)

તૃસિડ ઘડાબા. તરસ્યો (સં.તૃષિત)

તૃહુ પરિ ડકિર. ત્રણે રીતે

તે જુઓ તંતુ-તે

તેડ લાવલ. તેઓ

તેડ ઉપવા. ગુર્જરા. તેજ, પ્રકાશ

તેઝકાય આનંસ્ત. તેજસ્કાય, અગ્નિકાય, અગ્નિરૂપ જીવ

તેઝ નરકા. પ્રેમાકા. શૃંગામં. રોષ, ક્રોધ; વિમગ્ન. તીલાશ, [ઉગ્રતા]

તેઝતુ હરિવિ. છોટો ગર્વ કરતો

તેય મદમો. કટાર

તેગવાર એતિકા. તલવારવાળો

તેજગ્ગલિ *વિમગ્ન. [તેજીલા - તેજગતિએ ચાલનારા અશ્વ ઉપર]

તેજપણું ચિત્તસં. તાપ

તેજિડું ડકિર. ઉત્તેજિત

તેજી અધિક. નરકા. પ્રેમાકા. વીસરા. પાળીદાર ઘોડો, ઘોડો [ફા.તેજી/તાજી]

તેજે ચિત્તસં. તાપને કારણે

તેણ ચંદ્રવા. તેના વડે

તેતડ આરાસા. ત્યારે, તેટલામાં, ત્યાં

તેતડ આરાસા. ગુર્જરા. પ્રાચીસં. તેટલું (અપ.તેતીડ)

તેતલડું આનંસ્ત. આરાસા. ડકિર. ઉપવા. ગુર્જરા. નલરા. ઘડાબા. તેટલું (અપ. તેતુલ) [સં.તદ+તુલ્ય]

તેતીવાર ઘડાબા. તેટલામાં, ત્યારે

તેથિ આરાસા. ત્યાં

તે ધણી આનંસ્ત. તે માટે; જુઓ ધણી

તેય એતિકા. જિનરા. પ્રાચીફા. તેજ

તેય *જિનરા. [તેજસ શરીર - જે ગરમી અને પાચનશક્તિનું કારણ હોય છે, આવું શરીર પ્રાપ્ત કરાવનાર નામકર્મભેદ] [જે.]

તેડ ડકિર. તેર (સં.ત્રયોદશ)

તેરસિ ડકિર. તેરસ (સં.ત્રયોદશી)

તેરિમું ગુર્જરા. તેરમું

તેલંગિયા પ્રેમાકા. તૈલંગ દેશના

તેવડું, ત્રેવડું દશસ્કં(૨). ત્રેવડ કરવી, ગણવું, [લેખવું]

તેવડેતેવડી આરાસ. સરખેસરખી
 તેવલી વિમગ્ર. ધનસ્પતિવિશેષ, [કંદવિશેષ]
 તેસદ્દિઠ પ્રાચીસં. તેસઠ (સં.ત્રિષષ્ઠિ)
 તેહ ભળી ઉપવા. *ઋષિરા. [તે કારણે],
 તેથી; જુઓ ભળી
 તેહવ, તેહવડ, તેહવિ આરાસ. નલાહ્યા.
 ત્યારે, તે સમયે
 તેહવિડ આરાસ. તેથી, તેનાથી
 તેહે આરાસ. તેણે
 તેહેં આનંસ્ત. તે
 તેંવી આનંસ્ત. ત્રીન્દ્રિય - સ્પર્શ, રસના અને
 ઘ્રાણ એ ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવ
 તેંત્રિય ઉપવા. ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવ (સં.ત્રય+
 ઇન્દ્રિય)
 તૈવ પંચવા. ત્યારે (હિં.તવ)
 તો આરાસ. દેવરા. પંચવા. તારી (સં.તવ)
 તો આરાસ. દેવરા. વીસરા. તું
 તોડ ચિત્તસં. તોય, પાળી
 તોહાર અધિક. દશસ્કં(૧). પ્રધુચુ. પ્રેમાકા.
 તોહારિસ્તાનના પાળીદાર ઘોડા, ઘોડા
 તોડા પ્રેમાકા. ટોડલા
 તોડિ વિક્રા. સ્પર્ધા; જુઓ તુડિ
 તોડે લાવલ. બારણાના ટોડલા નજીક
 તોતર પ્રાચીસં. એક દેવી, તોતલા દેવી
 તોતલુ પ્રાચીસં. તોતલો
 તોબર વિમગ્ર. તોબરો, [ઘોડાને ચંદી
 ધવડાવવાની ચામડાની કોથળી] [ફા.
 તોબરો]
 તોમર નરકા. પ્રેમાકા. ખાલા જેવું એક
 શસ્ત્ર [સં.]

તોય પ્રેમપ. પાળી
 તોય દેવરા. તને
 તોયજ પ્રેમાકા. કમઠ [સં.]
 તોર આરાસ. વાઘધ્વનિ (સં.તૌર્ય)
 તોરડઈ શૃંગામં. તારે
 તોરંગ દશસ્કં(૧). તરંગ
 તોરાં કૃષ્ણાચ. તારાં
 તોરિય વસંફા(લ). વસંવિ. *વસંવિ(બ્રા).
 તારી
 તોરી વંત્રવા. ઘોડી [સં.તુરંગ]
 તોરીય વસંફા. વસંવિ. *વસંવિ(બ્રા). તારી
 તોરો *નરકા. નરપ(દ). પ્રેમાકા. કલ્પી,
 છોગું, [ફેંટો] [અ.તુર]
 તોલઓ *ચારફા. [તોલેલો, તુલનામાં
 મુકાય એટલો, સમાન] (સં.તોલિત)
 તોલીઆ મદમો. તોલનારા
 તોલી નરકા. તોલી, સરખાવી, [મૂલ્ય
 આંકી]
 તોલે ચિત્તસં. તોલે, ડાડાડે
 તોહિ આરાસ. તોપણ
 તોહિ આરાસ. તારા
 તોહિ જ આનંસ્ત. તો જ
 તોહે, તોહેં આનંસ્ત. તો; અહાકા. ચિત્તસં.
 પ્રેમાકા. તોપણ
 તિ તેરકા. એમ (સં.હિતિ)
 ત્યક્તભૂરિ આરાસ. ઘણો ત્યાગ કર્યો હોય
 એવા સાધુ (સં.)
 ત્યજન આનંસ્ત. ત્યાગ
 ત્યાગ કાદં(ધુ). સ્વાહા આદિ બલિદાન
 આપવાના બોલ

त्याग मांड्यो पंचवा. दान कर्युं, धर्मादा
 अन्नवस्त्र आप्यां, सदाव्रत मांड्युं
 त्याज नरकां. प्रेमाका. त्याज्य, तजेलुं
 त्यारताइ पंचवा. त्यां सुधी
 त्यांहांथुं नरका. त्यांथी
 तेम चंद्रवा. तेम, तेवी रीते
 तइसठइ विमप्र. त्रेसठेय [सं.त्रिषष्टि]
 त्रउअउ उक्तिर. सीसुं (सं.त्रपुक)
 त्रठि विक्ररा. ज्यां त्रण रस्ता भेगा यता
 होय एवे स्थळे (सं.त्रिक)
 त्रट कृष्णबा. कामा(त्रि). दशस्कं(१).
 दशस्कं(२). प्राचीका. प्रेमाका. मदमो.
 सिंहा(शा). तट, कांठो
 त्रटकइ, त्रटकी ऐतिका. देवरा. विमप्र.
 तटाक दर्ईने; जुओ त्राटक
 त्रटके गुर्जरा. नखरांथी, [चमकधमक,
 तडक-भडकथी]
 त्रठ कामा(त्रि). चंद्रवा. नरप(द). तट,
 किनारो
 त्रटुके रुस्तस. तडूके
 त्रण्णि अंबरा. त्रणेय [सं.त्रीणि]
 त्रतालीस उक्तिर. तेंतालीस (सं.त्रिचत्वा-
 रिंशत्)
 त्रपत कस्तुवा. नरका. प्रेमाका. तृप्त;
 कामा(शा). चतुचा. नरका. प्रेमाका.
 तृप्ति, संतोष
 त्रपति नरका. तृप्ति
 त्रभोइइ कृष्णबा. *तरभोये, *छजे, [त्रीजे
 माळे]; जुओ त्रिभोयुं
 त्रम्बा प्रबोप्र. तांबुं (सं.ताम्र)

त्रय-यामा कादं(शा). रात्रि (सं.त्रियामा)
 त्रवली कादं(शा). नाभि नजीकनी त्रण
 रेखा (सं.त्रिवली)
 त्रवेली विमप्र. त्रण वार [सं.त्रि+वेला]
 त्रस अंबरा. तरस [सं.तृषा]
 त्रस (त्रस जीव) आनंस्त. आरारा. प्राचीका.
 हलनचलनवाळां, एकेन्द्रिय सिवायनां
 जीवो ते त्रस जीवो [जै.]
 त्रसई विमप्र. त्रिशती गणितपाटी (ग्रंथ)
 त्रसको त्रोडियो प्रेमाका. निसासो नाख्यो
 त्रसरी प्राचीका. त्रण सेर - रेखावाळी
 त्रसाडिया षडाबा. त्रास आय्यो (सं.त्रास-
 यति)
 त्रहकंति चारफा. लचकावती
 त्रहत्रही अखाका. संपूर्ण, गाढ, [फाटुंफाटुं
 थई, गाढ थई]
 त्रहेकता प्रेमाका. धसमसता, धनगनता
 त्रंण चित्तसं. मदमो. तृण, सूकुं घास
 त्रंबक, त्रंबक अभिऊ. गुर्जरा. प्राचीसं.
 एक वाद्य (दि.तंबक)
 त्रंबालु प्रेमाका. एक जातनुं [त्रांबानुं]
 नगारा जेवुं वाद्य
 त्रंबासुत शृंगमं. गायनो पुत्र, वृषभ [दि.
 तंबा+सं.सुत]
 त्रंबालु सिंहा(शा). त्रांबानो डोल
 त्राकडी कादं(शा). तकली [सं.तर्कुः]
 त्राकडीवेलउ उक्तिर. त्राजवुं (*सं.तुला-
 वेलक)
 त्राकलउ उक्तिर. ताक, तकली (सं.तर्कुः)
 त्रागउ, त्रागलउं आरारा. त्रागुं, मागणी

માટે આત્મઘાતની તૈયારી
ત્રાગુ વિક્રચ. તાંતળો, [ત્રાગડો, દોરો] [દિ.
તળ]

ત્રાજવું, ત્રાજુડું નરકા. ઘૂંદણું

ત્રાજૂઈ વિમપ્ર. ત્રાજવું

ત્રાટ ગુર્જરા. ત્રાંસ, થાલી

ત્રાટ *નેમિછં. [પડદો - વાંસની પટ્ટીઓનો]
[દિ.તટ્ટી]; જુઓ ત્રાટી

ત્રાટક *નેમિછં. [તડાક દઈને, એકદમ];
જુઓ ત્રટકડ

ત્રાટી નલરા. શૃંગામં. કામડા (વાંસની
ચીપ)ની ખીંત કે પડદો (દિ.તટ્ટી=વાડ,
આવરણ); જુઓ ત્રાટ

ત્રાટીહર નલરા. કામડાનું ઘર [દિ.તટ્ટી+
સં.ગૃહ]

ત્રાઠઠ આરાસ. ઉક્તિર. કાદં(ધ્રુ).
કાદં(શા). ગુર્જરા. નરકા. નેમિછં.
પ્રેમાકા. લાવલ. ષડાબા. ત્રાસ પામ્યો,
હેરાન થયો, ભયમીત થયો (સં.ત્રસ્ત)

ત્રાડળી અભિઠ. ત્રાડ પાડવી તે, ભયથી
અવાજ કરવો તે

ત્રાડવું દશસ્કં(૭). પ્રેમાકા. તાડવું, મારવું;
નેમિછં. ત્રાડ પાડવી, મોટો અવાજ
કરવો

ત્રાડૂકડ એતિકા. તાડૂકે, મોટે અવાજે બોલે
ત્રાડૂકે રુસ્તસ. તાડૂકે

ત્રાપડ ઉક્તિર. તરાપો [દિ.તપ્પક]

ત્રાપડ અઘાઠ. તાપડું, [ગૂળપાટ]

ત્રાપડ્યા આરાસ. ઢસડાયા ? ગમ્ભરાવા
(સં.ત્રપ્) ?

ત્રાસડ ઉક્તિર. ગુર્જરા. ત્રાસ પામે (સં.
ત્રસ્યતિ)

ત્રાસકડો *નરકા. [ત્રાસ, પરેશાની - પ્રેમ-
ખરેલી]

ત્રાસવડ ઉક્તિર. ઉપવા. ત્રાસ આપે,
બિવડાવે (સં.ત્રાસયતિ)

ત્રાહિ નલાહ્યા. રક્ષણ કર (સં.)

ત્રાહુ વાગ્મવા. ત્રસ્ત, દુઃખી

ત્રાહે ત્રાહે પ્રેમાકા. બચાવો બચાવો, તોબા
તોબા (સં.ત્રાહિ ત્રાહિ)

ત્રિઝ ષડાબા. ત્રણનો સમૂહ (સં.ત્રિક)

ત્રિકરણ *એતિકા. [મન, વચન, કાયા એ
ત્રણ કરણ]

ત્રિકરણશુદ્ધિ, ત્રિકરણસુદ્ધિ ઋષિરા. નલરા.
મન, વચન અને કાયા એ ત્રણે કરણની
શુદ્ધિ

ત્રિકશાં તોરણ વિમપ્ર. ત્રણ ફળવાળાં [ત્રણ
પ્રકારનાં પાન વગેરે ગૂંથેલાં] તોરણ

ત્રિચ્ચ કૃષ્ણવા. તૃષા

ત્રિચ્ચલાં તોરણ વિમપ્ર. *ત્રણ ધારવાળાં
તોરણ, [ત્રણ પ્રકારનાં પાન વગેરે ગૂંથેલાં
તોરણ]

ત્રિચ્ચા જિનરા. તરસ (સં.તૃષા)

ત્રિગડૂ ઉક્તિર. ત્રિકટુ, [એક ઔષધ, સૂંઠ,
મરી અને પીપરનું મિશ્રણ]

ત્રિગવિ ગુર્જરા. ત્રણ ફળાંવાળું (બાળ) [*સં.
ત્રિ+ગો]

ત્રિગુણ ઉક્તિર. તમણું (સં.ત્રિગુણમ્)

ત્રિજંચ ગુર્જરા. નાનાં જીવડાં (સં.તિર્યચ્)

त्रिणउ आरा. उक्तिर. तृण, तरणुं
 त्रिणि अभिऊ. उक्तिर. त्रण, त्रण वडे [सं.
 त्रीणि]
 त्रिणि उपबा. गुर्जरा. त्रण (सं.त्रीणि)
 त्रिण्य आनंस्त. त्रण
 त्रिण्ह उक्तिर. त्रण (सं.त्रीणि)
 त्रिदिसि आनंस्त. त्रण दिशाए
 त्रिभि आरा. त्रण (सं.त्रीणि)
 त्रिन्हि षडाबा. त्रण (सं.त्रीणि)
 त्रिन्हिसइं षडाबा. त्रण सो
 त्रिपउं षडाबा. कलाई, सीसुं (सं.त्रपु)
 त्रिपणउ उक्तिर. जैन मुनिनुं पात्रविशेष,
 तरपणी (सं.तर्पणकम्) [दि.तप्पणग];
 जुओ त्रेपणउं
 त्रिपत नरका. तृप्त
 त्रिपन उक्तिर. त्रेपन (सं.त्रिपंचाशत्)
 त्रिस ऋषिरा. धरायेल (सं.तृप्त)
 त्रिभंगी ऋषिरा. देहना त्रण मरोड (सं.)
 त्रिभुवनचीतु वसंवि(ब्रा). त्रणे भुवननुं हृदय
 [- चित्त]
 त्रिभुवनतिसायियां षडाबा. त्रणे जगतमां
 असाधारण (सं.त्रिभुवन+अतिशयिन्)
 त्रिभोयुं प्रेमाका. त्रीजो माळ, मजलो; जुओ
 त्रभोइइ
 त्रिमणइ उक्तिर. उपबा. तमणुं, त्रण गणुं
 (सं.त्रिगुण)
 त्रिय प्राचीफा. स्त्री
 त्रिया अखाका. प्रेमाका. स्त्री
 त्रियाकांड अखाका. स्त्रीनुं प्रकरण, वृत्तांत,
 [प्रसंग]

त्रियामा कादं(शा). रात्रि (सं.)
 त्रियोग *आनंस्त. [(मननो) त्रण प्रकारनो
 योग - स्थिति]
 त्रिवलि, त्रिवली ऋषिरा. वसंफा.
 वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). शरीर-
 नी सुन्दरतासूचक पेट पर पडती त्रण
 वळी (सं.)
 त्रिवली ऐतिका. वाद्यविशेष; जुओ तिवल
 त्रिवायउ उक्तिर. [*चित्रक, *सिन्दूर,
 *हिंगळो] [सं.त्रिपाद]
 त्रिवेत्तीयां लावल. त्रणे वेळाए
 त्रिस आरा. वीसरा. तरस (सं.तृषा)
 त्रिसट्ट, त्रिसटि लावल. षडाबा. त्रेसठ
 (सं.त्रिषष्टिः)
 त्रिसिउ गुर्जरा. तरस्यो (सं.तृषित)
 त्रिसियउ आरा. उक्तिर. तरस्यो (सं.तृषित)
 त्रिसैथियां प्रेमाका. त्रण लटना सैथानी
 गूथणीमां पहेरवानुं एक घरेणुं - दामणी
 त्रिह जिनरा. त्रण
 त्रिहउं गुर्जरा. त्रण
 त्रिहन्तरि उक्तिर. तोंतेर (सं.त्रिसप्ततिः)
 त्रिहु, त्रिहुं उपबा. तेरका. शृंगामं. त्रणे
 (सं.त्रि+खलु)
 त्रिहुं परि उक्तिर. त्रण रीते
 त्री वीसरा. स्त्री
 त्रीखउ प्राचीसं. तीक्ष्ण, [धारदार]
 त्रीछि अभिऊ. तीरछे (सं.तिरश्चकम्)
 त्रीठ नरका. पीडा, दुःख
 त्रीय आरा. स्त्री
 त्रीया वीसरा. स्त्री

त्रीहो *सिंहा(शा)*. त्रणे
 त्रुटि *नेमिछं. तूटी जईने*
 त्रुटी *उक्तिर. [*कोई तहेवार] (सं.त्रिपुटी)*
 त्रुठो *कामा(त्रि)*. प्रसन्न थयो [सं.तुष्ट]
 त्रुह *कादं(धु)*. त्रण
 त्रुहे *कादं(शा)*. त्रण
 त्रूट *अखाछ. तोटो*
 त्रूटी *उपवा. देवरा. तूटी [सं.त्रुटित]*
 त्रूठो *चंद्रवा. नरका. प्रेमाका. तुष्ट थयो,*
 प्रसन्न थयो
 त्रेणति (*त्रेणडि*) *उक्तिर. हाथीने पगे*
 बांधवानी लाकडानी वेडी (सं.
 त्रिकाष्ठिका)
 त्रेडउं *नेमिछं. [आडुं]तेडुं, वांकुं (सं.तिर्यक्)*
 त्रेडवुं (*त्रेडवी दृष्टि*) **कृष्णवा. [*नजर*
चुकावी, *नजर त्रेवडी - गोठवी]
 त्रेणउं **षडाबा. [जैन मुनिनुं पात्रविशेष]*
 (दे.तप्पणग); जुओ त्रिणउ
 त्रेणमो *अखाछ. शब्दातीत परमात्मा*
 त्रेलियुं *प्रेमाका. तरीलुं, [खेंचनार वधारे*
पशु होय त्यारे] वाहनने वधारानुं नखातुं
धूसरुं
 त्रेवड *आरारा. नरका. नेमिछं. प्रेमाका.*
तेवड, शक्ति, पद्मोंच; आरारा. प्रेमाका.
तजवीज, गोठवण
 त्रेवडइ *आरारा. संभाळ राखे; जिनरा.*
प्रेमाका. गणनामां - लेखामां ले, माने;
जुओ तेवडवुं
 त्रेवडी **विमप्र. [शक्तिमान थई, जोगवाई*
करी]; गुर्जरा. *योग्य गोठवणीथी,

[*गोठवे छे, *जोगवे छे]
 त्रेसठि *उक्तिर. त्रेसठ (सं.त्रिषष्टि:)*
 त्रेह **अखाका. *जिनरा. नलरा. शृंगामं.*
भेज, भीनाश
 त्रेहेके *प्रेमाका. थनगने, [धसमसे]*
 त्रोउज *जिनरा. देवरा. तोटो*
 त्रोउज *आरारा. खूट्युं, गयुं [सं.त्रुटित]*
 त्रोडडी *लावल. स्त्रीओना कानमां पहेरवानुं*
एक आभूषण [सं.त्रपुष्टिका]
 त्रोडि **गुर्जरा. [संख्याविशेष] [दे.तुडिय]*
[जै.]
 त्रोटी *कृष्णवा. *नलरा. काननुं एक घरेणुं*
[रा.]
 त्रोडइ *गुर्जरा. देवरा. नलरा. नेमिछं. तोडे*
(सं.त्रोटयति)
 त्रोडियई *षडाबा. तोडये (सं.त्रुटित. परधी)*
 त्रोडी **गुर्जरा. [तोडीने]*
 त्रोहवीध *मदमो. त्रिविध*
 त्रोहो *चंद्रवा. त्रणे*
 त्र्याणू *उक्तिर. त्राणु (सं.त्रिनवति:)*
 तुमचउ *अंबरा. तमारो*
 थई *जुओ तंबोलरी थई*
 थईधर *नलरा. राजानो तांबूलवाहक (सं.*
स्थगीधर)
 थईयर *अंबरा. राजाने तांबूल आपनारो*
(सं.स्थगीधर)
 थईयातु *हम्मीप्र. एक राज्यसेवक, [ताम्बूल-*
वाहक] (सं.स्थगीवत्)
 थउ *गुर्जरा. थयो (सं.स्थित)*

यक- वीसरा. होवुं (सं.*स्थक्) [दे.यक्]

यकउ आनंस्त. आरारा. उपबा. चित्तसं.
नलाख्या. प्रेमाका. वसंफा(ल). वीसरा.
थईने, होईने, होतां, होवाथी; -थी,
-मांथी (सं.*स्थक्) (दे.यक्)

यके चित्तसं. थाके [सं.*स्थक्]

यक- प्राचीसं. *शृंगामं. होवुं, थवुं (प्रा.
यक्, सं.स्थग)

यटी उषाह. रहेठाण (सं.स्थिति) [दे.यत्ति]

यट्ट *जिनरा. प्राचीफा. प्राचीसं. *विमप्र.

ठठ, समुदाय [दे.]; जुओ थाट

यट्टि जुओ घट्टि

यडइ षष्टिप्र. थडा उपर, दुकानना अग्रभाग
उपर (दे.थुड)

यडइ उक्तिर. झाडनुं थड [*दे.थुड]

थडि, थडी जिनरा. *देवरा. ऊभा रहेवुं ते

थडुं कर्पूमं. स्थान [दे.थुड]

थण उक्तिर. उपबा. ऋषिरा. स्तन

थणहर कर्पूमं. प्राचीसं. स्तन (सं.स्तनभर)

थपोली प्रेमाका. थपली

यण्डिउ गुर्जरा. तेरका. स्थायुं, मूक्युं

यमणी दशस्कं(१). थापण [सं.स्थापनिका];

जुओ थवणी

यम्भ प्रबोप्र. थांभलो (सं.स्तम्भ)

थरके नरका-२. थरथरे

थरभा नरका. प्रेमाका. एक जातनुं कापड

थरहर तेरका. प्राचीसं. थरथर [दे.]

थरिहरि *विमप्र. [थरथर] [दे.थरहर]

थल नरका-२. स्थळ

थलकमल तेरका. स्थलकमल, [जमीनमां

ऊगतुं कमळ]

थलचर गुर्जरा. स्थलचर, जमीन परनां प्राणी

थलवट ऐतिरा. [निर्जल भूमि], रणप्रदेश

थलाश्रय आरारा. स्थलाश्रय, [गामनुं नाम]

थलि आरारा. ऋषिरा. स्थळमां, जमीनमां

थली उक्तिर. मरुस्थल, निर्जल प्रदेश [रा.]

(सं.स्थली)

थवइ उक्तिर. होय, छे (सं.स्थगयति)

थवक्क तेरका. प्राचीफा. प्राचीसं. झूमखुं,
जथ्यो (सं.स्तबक)

थवणी प्रेमाका. थापण, [बीजाने त्यां

मूकवामां आवेली वस्तु]; गुर्जरा.

[थापण], स्मृति रूपे मूकेली वस्तु;

जुओ थमणी, थाणुं

थवना ऐतिरा. स्तवना, स्तुति

थविर आरारा. स्थविर, साधु

थविसु षडावा. स्तवीश

थंडिल ठाम जिनरा. शुद्ध भूमि. (सं.स्थंडिल)

थंडिल *उषाह. [यज्ञनी वेदी] (सं.स्थंडिल)

थंभ आरारा. गुर्जरा. तेरका. विकरा.

षडावा. स्तंभ, थांभलो; आरारा. स्तंभ

जेवी मजबूत

थंभण वसंफा. वसंवि. *वसंवि(वा). थंभवुं

ते, [टकी रहेवुं ते] (सं.स्तम्भन)

थंभाणा जिनरा. स्तब्ध - चकित थया;

स्थिर थई गया [सं.स्तम्भ]

थाइवा उक्तिर. थवा, स्थितिमां रहेवा

थाइ सिउं उपबा. कोई रीते, [गमे ते थाय]

थाकइ उक्तिर. स्थित थाय, स्थान करे,

रहे [सं.*स्थक्; दे.थक्]

थाकड़ अंबरा. बाकी [दे.थक्कय]
 थाकड़ उक्तिर. स्थित, रहेलुं
 थाकतउ उपवा. जिनरा. वाग्धवा. षडावा.
 षष्टिप्र. बाकीनुं, बचेलुं, [बाकी रहेलुं]
 (सं.*स्थकित) [दे.थक्कय]
 थाकणे ऐतिका. अटकवुं ते, रोकान
 थाकि *गुर्जरा. [थकी, वती] (सं.*स्थकित)
 [दे.थक्कय]
 थाकिवा उक्तिर. स्थित थवा, रहेवा
 थाकी षष्टिप्र. रही, [बाकी रही, अटकी,
 नष्ट थई] (सं.*स्थकित) [दे.थक्कय]
 थाकीरीणी आरारा. थाकीपाकी (रा.);
 जुओ रीणउ
 थाग ऋषिरा. वीसरा. ताग, तळियुं, ऊंडाण
 (सं.स्ताघ)
 थाट आरारा. *गुर्जरा. नेमिछं. प्राचीफा.
 प्राचीसं. विक्ररा. समुदाय, ठठ (दे.थट्ट);
 जुओ गजथाट, थट्ट
 थाट भड तुंब हम्मीप्र. थोद्धाओनी एवी
 ठठ के तुंबडुं मूक्युं होय तो भोंय पडे
 नहीं; जुओ तुं भड थाट
 थाण उपवा. धावण (सं.स्तन्य)
 थाण आनंस्त. लावल. स्थान
 थाणुं *नरका. [बहना रूपे वस्तु] [सं.
 सत्यापन, प्रा.धावण]; जुओ थवणी
 थाथरि विमप्र. थथरे, [बीए]
 थान प्रेमाका. ताका
 थान अभिऊ. स्तन
 थान आरारा. नलाख्या. षडावा. स्थान,
 ठेकाणुं

थान उपवा. दूध, धावण (सं.स्तन्य)
 थानक आरारा. उपवा. ऐतिका. गुर्जरा.
 नेमिछं. रूपच. लावल. षडावा. स्थानक,
 स्थान, ठेकाणुं
 थाप आरारा. स्थपावुं ते, रोकईने रहेवुं
 ते; अखाका. अखाछ. चतुचा. चित्तसं.
 *प्रेमाका. स्थापना, ठराव, निर्णय
 थाप अखाछ. भूलथाप
 थाप प्रेमाका. थपाट, पंजानो प्रहार
 थाप-उथाप अखाका. स्थापना आने खंडन
 थापणि, थापिणि प्राचीफा. वसंफा.
 वसंफा(लि). वसंवि. थापण, अनामत
 (सं.स्थापनिका)
 थापणिमोसु शृंगामं. थापण ओळवी ते (सं.
 स्थापनिका+मोष)
 थापन अध्यात्म आनंस्त. स्थापन अध्यात्म,
 [मूर्त पदार्थ – प्रतीकनो आश्रय करनार
 अध्यात्म]
 थापना ऐतिका. स्थापना
 थापिणि नलाख्या. थापण, न्यास; लावल.
 थापणमां, मालमिलकतमां; जुओ थापणि
 थारउ वीसरा. तारुं [रा.]
 थारणहार चतुचा. ठारणहार, ठारनार
 थाळ प्रेमाका. देवने नैवेद्य धरावती वखते
 गवालुं गीत के पद
 थाली *कामा(त्रि). [*विषयो, *विषय
 विभागो] [सं.स्थल], [*समूह] [दे.]
 थावर आनंस्त. उपवा. शृंगामं. स्थावर, जेने
 हलनचलन नथी तेवा एकेन्द्रिय जीवो
 थाह अखाका. प्रेमाका. ताग, पार, छेडो

[सं.स्ताथ]

बाहर 'अंबरा. गुर्जरा. नेमिछं. प्राचीसं.

*विकरा. षडाबा. स्थान (सं.स्थावर)

(दि.थाह); लावल. स्थिर, स्थावर, हलन-

चलन वगरनुं

बाहरइ उक्तिर. होय, थाय, रहे, स्थान करे

बाहरावी षडाबा. रोक़ी (सं.स्थावर परथी)

बाहरी गुर्जरा. षडाबा. तारी [रा.]

-थां प्राचीका. पंचमीनो प्रत्यय, -थी, -मांथी;

जुओ अ-थां

थांण वीसरा. मंदिर, देवस्थान [सं.स्थान]

थांन वेताप. स्तन्य, दूध

थांपणि उक्तिर. उपबा. षडाबा. थापण

(सं.स्थापनिका)

थांभ आरारा. विकरा. थांभलो [सं.स्तम्भ]

थांभइ उक्तिर. स्थिर करे, स्तब्ध करे (सं.

स्तम्भाति)

थांभउ उक्तिर. उपबा. नलरा. थांभलो (सं.

स्तम्भः)

थिउ अभिऊ. गुर्जरा. लावल. विराप. थयुं

(सं.स्थित); नेमिछं. -थी (सं.स्थित)

थिक्उ गुर्जरा. *वसंफा(ल). *वसंवि.

षडाबा. थतां, रहेतां, थईने, रहीने (सं.स्था

परथी) [दि.थक्क]

थिक्उ अभिऊ. उपबा. नेमिछं. लावल.

शृंगामं. षष्टिप्र. -थी, -थकी, वडे, -मांथी

(दि.थक्कअ) (सं.*स्थक्ति)

थिति आनंस्त. आरारा. स्थिति, नियम, रुढि

थिनिगिनी लावल. थनगनी

थिपि देवरा. स्थापी, थापी

थिय वसंवि. रहेनार (सं.स्थित); तेरका.

थयुं (सं.स्थित)

थिर आनंस्त. आरारा. तेरका. लावल.

षडाबा. स्थिर

थिरत आनंस्त. स्थिरता

थिरता लावल. स्थिरता

थिवर ऐतिका. जिनरा. स्थिवर, वृद्ध साधु

थी आरारा. हती

थीअह जुओ धीअह

थीआं नलाख्या. *थी, [-मां रहेलां] (सं.

स्थित)

थीणथी जिनरा. [एक प्रकारनी] निद्रा

[जेमां दिवसे चिंतवेलुं काम रात्रे थई

जाय] [सं.स्त्यानगृद्धि] [जै.]

थीर अखाका. स्थिर

थीरथावर चंद्रवा. स्थिरस्थावर, [दृढ,

अचल, नित्य]

थीवलि प्राचीफा. पेट उपर पडती त्रण

रेखा (सं.त्रिवलि)

थुइ ऐतिका. षष्टिप्र. स्तुति

थुड उक्तिर. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.

वसंवि(ब्रा). हरिवि. थड (दि.)

थुण- आरारा. ऐतिका. गुर्जरा. प्राचीफा.

प्राचीसं. स्तुति करवी, स्तवन करवुं

(सं.स्तुनोति)

थुणवि ऐतिका. स्तुति करी

थुणस्सामि ऐतिका. स्तुति करीश

थुणहि ऐतिका. स्तुति करे छे

थुति आनंस्त. स्तुति

थुहर वेताप. थुवेर, [थोर] [दि.थोहर]

-धुं गुर्जरा. थी
 धुंभ ऐतिका. स्तूप, [स्मृति-स्तम्भ]
 धूणी उक्तिर. धांभली - ज्यां वलोववा
 माटेनी राश बांधवामां आवे छे (सं.
 स्थूणी)
 धूथड उक्तिर. [*कचरो, *रुंछु] (सं.तुच्छम्)
 धूप विक्ररा. स्तूप, [स्मृति-स्तम्भ]
 धूम उक्तिर. ऐतिका. स्तूप, [स्मृति-स्तम्भ]
 धूंकविउं उपवा. धूंकवुं (सं.धुत्कृ)
 थे चतुचा. थये
 थे वीसरा. तमे [रा.]
 थेग आरारा(व). थेगी, एक भाजी के कंद
 (दे.)
 थेट आरारा. छेक (रा.)
 -थो प्राचीका. पंचमीनो प्रत्यय, [-थी,
 -मांथी]; जुओ अम-थो
 थो पंचवा. हतो
 थोक आरारा. *ऐतिका. वैभव [रा.];
 ऋषिरा. नरका. प्रेमाका. थोकडो, समूह;
 विमप्र. थोकेथोक, खूब [सं.स्तबक]
 [दे.थवक्क]
 थोडिलउ प्राचीसं. थोडुं (सं.स्तोकम्)
 थोधुं आनंस्त. पोलुं, बोखुं; नरका. [फोफुं],
 फोतरुं, [पोलो सडेलो दाणो] [सं.तूस्त]
 थोभ आरारा. प्रशंसा (सं.स्तोभ); नलाख्या.
 लावल. थोभवुं ए, स्थिति (सं.स्तोभ);
 विमप्र. अटकायत, [रुकावट]
 थोभण प्रेमाका. टेको
 थोभवांदणां षडाबा. वंदननो एक प्रकार,
 [जेमां मात्र हाथ जोडवामां आवता

होय तेवो वंदननो लघु प्रकार] [जै.]
 थोर उषाह. गोळ, [सुडोळ]; तेरका. स्थूल
 (सं.स्थौर) (दे.)
 थोरो नरप(द). ढंग, रीत
 थोल उषाह. थोडुं (सं.स्तोक)
 थोहर आरारा(व). थोर (दे.)
 थोहरी ललिरा. ए नामनी पछात कोमनो
 पुरुष
 वडडा उपवा. दडा (*सं.दृतिः)
 वई वीसरा. दैव (*सं.दैविय-)
 वडड सड षडाबा. दोढसो (सं.द्वयर्ध+शत)
 वडढ उक्तिर. दोढ (सं.द्वयर्धः)
 वक्ख प्राचीफा. दुःख
 वक्खिण उक्तिर. दक्षिण दिशा
 दक्षण नलरा. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 दक्षिण दिशा(नुं); *गुर्जरा. नलरा.
 नेमिछं. लावल. जमणुं (सं.दक्षिण);
 गुर्जरा. होशियार, चतुर; जुओ आदक्षण
 दक्षणा लावल. दक्षिणा, दान
 दक्षणावंत मदमो. दक्षिणावर्त, [जमणी बाजु
 वळतुं]
 दक्षणावंत अखाछ. दक्षिण (जमणी) बाजु
 वळेल, [शंखनो एक विशिष्ट प्रकार]
 दक्षिण लावल. जमणुं
 दक्षिणावर्तिइं ऐतिरा. दक्षिणावर्त, जमणा
 वळवाळा
 दक्षीणावंत मदमो. दक्षिणावर्त (शंख)
 दख नेमिछं. दुःख
 दखणावंत नंदब. दक्षिणावर्त

दखणी ० नंदब. दुखणी

दखी गुर्जरा. देखी (सं.दृक्ष)

दखण लावल. जमणो [सं.दक्षिण]; चित्तसं.

जमणो; साचो, योग्य

दग-रथ प्राचीसं. जल-कण (सं.उदक-रजस)

ददरूण ऐतिका. जोईने

दडकरमणु षडाबा. दडा साथे रंमवुं ते

दडवडी गुर्जरा. एक प्रकारनुं ढोलक; जुओ

दडवडी, दुडुदुडी

दडबडाइउ उक्तिर. दडवड्यो, दोड्यो [दि. दडवड]

*दडवडी [*दडवडी] *चारफा. [*एक वाद्य]

दडवडु प्राचीसं. शीघ्रताथी [दि.]; जुओ दुडवडी

दड्डीय, दडी गुर्जरा. बलीने, दाझीने (सं.*दग्धित)

दणयरु ऐतिरा. दिनकर, सूर्य

दवामा, दवांमा अभिऊ. ऐतिरा. कामा(शा).

नरका. नंदब. ललिरा. नगारुं [फा. दमामः]

दवामी प्रेमाका. युद्धमां ददामुं - मोटुं नगारुं वगाडनार

दद प्रबोप्र. दाझेलुं (सं.दग्ध)

दधा अखाळ. चित्तसं. दुग्धा, पीडा

दधि-ओदन कादं(शा). दहीभात (सं.)

दधि ओलिउ षडाबा. दही साथे मेळवेल (सं.दधि+अव+ली)

दधिसुत नरका. सागरनो पुत्र चंद्र [सं.उदधि-सुत]

दधिसुता नरका. सागरनी पुत्री लक्ष्मी

दन प्रते चतुचा. प्रतिदिन

दनंतर अभिऊ. [बीजा दिवसो], वधु दिवस (सं.दिन+अंतर)

दनी प्राचीफा. दुनिया [फा.दुन्या]

दन्य प्रेमाका. दिन, दिवस

दप्पण प्राचीफा. शृंगामं. दर्पण, अरीसो

दभ्र प्रेमाका. दर्भ, दाभडो, एक घास

दमणु ऐतिका. चारफा. नेमिछं. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(झा). एक वनस्पति, डमरो (सं.दमनक)

दमणो नरका. दमन करनारो, दुःख देनारो

दमनक गुर्जरा. डमरो (सं.)

दभर जुओ छिदमर, दवर

दमामो प्रधुचु. प्राचीफा. विकरा. एक रणवाद्य, नोबत (फा.दमामह)

दमे अखाका. चित्तसं. दुःख दे, हेरान करे; उपबा. दमन करे, नियंत्रे

दय तेरका. दया

दयदयकार जिनरा. (दान) दीधा करवुं ते

दयी गुर्जरा. दया करीने

दरख वेताप. झाड (फा.दिरखा)

दरगील कामा(त्रि). दिलगीर

दरब वीसरा. द्रव्य, संपत्ति

*दरवडे कामा(त्रि). दोड [दे.दडवड]

दरवेश ऋषिरा. इस्लामी फकीर [फा.]

दरशवुं अखाळ. जोवुं; देखावुं [सं.दृश]

दरशंन मदमो. स्वरूप

दरसणियां ऐतिका. दर्शनी, दर्शनशास्त्री

दरसिन विमप्र. दर्शन

दरिद्र आसारा. गुर्जरा. दारिद्र्य; गरीबी

दरियाई जिनरा. प्रेमाका. एक प्रकारनुं

कीमती कापड

दरिसण आरासा. दर्शन

दरीदरीज वेताप. दारिद्र्य

दरीद्र मदमो. दारिद्र्य, दळदर

दर्शनी ऋषिरा. तत्त्वज्ञानी, दार्शनिक

दल जुओ कुरुदल

दल चित्तसं. दिल

दलगिर देवरा. दिलगीर, उदास

दलधीर जुओ दलधीर

दलणि नेमिछं. दळवामां, नाश करवामां (सं. दलन)

*दलधीर [दलधीर] ऐतिरा. दिलगीर

दलवइ गुर्जरा. सेनापति (सं.दलपति)

दलवावल कामा(त्रि). *शत्रु पर चढी जवाने सज्ज, [घणी मोटी] (सेना)

दलावल (कमलदलावल) ऐतिका. (कमल)-दलनी पंक्ति -- हार

दलिक आनंस्त. दळ, समूह

दलीद्र आरासा. दारिद्र्य

दवदवाए उपबा. उतावळथी (सं.*द्रवद्रवक)

दवर षडाबा. दोरी; जुओ दमर

दवाजो *प्राचीफा. [शोभा]; जुओ दिवाजउ

दवाडे प्रेमाका. दवान्निमां

दवालीबंध सिंहा(शा). तलवार लटकाववा-नो आडो पट्टे जेणे पहेर्यो छे तेवो सिपाई [फा.दुवालबंद]

दविण शृंगाम. पैसा, धन (सं.द्रविण) [प्रा.]

दव्व आरासा. ऐतिका. द्रव्य [प्रा.]

दव्वच्छण आरासा. द्रव्यार्चन, द्रव्यपूजा; जुओ

देवच्छण [प्रा.]

दशधा नरका. दशमो प्रकार

दशन नरका. प्रेमाका. दांत [सं.]

दशमुं द्वार प्रेमाका. [शरीरनां नव द्वार उपरातनुं] ताळवानुं द्वार

दशारण नलाख्या. दशार्ण देश

दशैयां प्रेमाका. लग्न पछी नवदंपतीने पितृ-पक्ष तरफथी अपातां दश जमण; जुओ दसाइआ

दशो अखाका. दिशावाळो, दिशामां

दशो दिशे अखाका. दशे दिशामां

*दशोरो चंद्रवा. दशेरो, दश शेरेनुं मापियुं

*दश्व वेताप. दिशा

दसग जिनरा. दश[नो समुदाय] [सं.दशक]

दस गुणउ उपबा. दश गणो

दसन ऋषिरा. दांत (सं.दशन)

दसाइआ नलरा. लग्न पछी वरवहुने श्वसुर पक्ष तरफथी अपातां दस जमण, दसैयां (सं.दश+अहानि); जुओ दशैयां, दसाहीइं

दसार गुर्जरा. चारफा. तेरका. देवरा. नेमिछं. प्राचीफा. लावल. एक कुळ, यादवकुळ (सं.दशाही)

दसाहीइं अंबरा. दसैयामां, लग्न पछी जमाईने सासरे जमवा तेडे तेमां; जुओ दसाइआ

दसि आरासा. दिशाए, मळत्याग माटे

दसी उत्किर. दीवानी वाट (सं.दशा)

दसुंदी, दसुंदी कस्तुवा. वेताप. दसमो भाग उधरावनार भाट के बारोट [सं.दशबंध]

दसूदूठण, दसूठण ऐतिका. जिनरा.

દસોટણ, જન્મથી દસમા દિવસનો ઉત્સવ
 વસુંદરી જુઓ દસુંદરી
 વસો પંચવા. દેશવટો
 વસ્ત્ર ચંદ્રવા. સારું, [ચમત્કારક, અદ્ભુત]
 [સં.દસ્ત્ર]; જુઓ દસ્ત્ર
 વસ્ત્ર *પ્રાચીફા. [વહાણમાં સઢ માટેના
 લાકડાનો એક ભાગ]
 વસ્ત્ર વેતાપ. *સિંહા(શા). સુંદર, [અદ્ભુત,
 ભારે] [સં.]; જુઓ દસ્ત્ર
 વહ ગુર્જરા. નલરા. નેમિછં. પ્રાચીસં. લાવલ.
 વસંફા. વસંવિ. દશ
 વહવિસિ વસંવિ(શ્રા). દશે દિશાઓ
 વહાડલા લીજો પ્રેમાકા. દિવસ લઈએ, દિવસ
 વિતાવીએ, પસાર કરીએ
 વહિ, વહી વીસરા. ષડાવા. વહીં (સં.વધિ)
 વહિવા ઉત્તિર. વાઠવા (સં.વહ)
 વહી જુઓ વહિ
 વહુર ઉપાહ. વહેરું, [મંદિર, ભવન] (સં.દેવ-
 ગૃહ)
 વહેવટ જવું વેતાપ. સિંહા(શા). ફનાફાતિયા
 થવું, જડમૂઠથી નાશ થવો; જુઓ વહેવટ
 વાલો
 વંગડડ પ્રાચીસં. ગામ (સં.વ્રઙ્ઙઃ)
 વંગણુ ઐતિકા. વાઠવું
 વંડવર્ત જુઓ વંડવૃત્ત
 વંડાવંછણુ ઉત્તિર. ષડાવા. જૈન મુનિઓનું
 રજોહરણ (સં.વંડક+વંછન)
 વંડાસણું ઉપવા. વંડ અને આસનિયું
 વંડાહિવ તેરકા. વંડનાયક (સં.વંડાધિપ)
 વંત વેલાડે જુઓ વેલાડે વંત

વંતધાવન પ્રેમાકા. વંત સાફ કરવાની
 ક્રિયા
 વંતવણુ ષડાવા. વાતણ (સં.વંતવણ)
 વંતસૂકટ ઉત્તિર. [?] (સં.વંતશકટ)
 વંતિ નેમિછં. પ્રકાશે છે, [પ્રકાશમાં]
 વંતી ગુર્જરા. હાથી (સં.)
 વંતુસલ ઉત્તિર. હાથીનો વંત (સં.વંતુસલ)
 વંવ ઋષિરા. ઉપાધિ, વલેશ (સં.વંવ);
 આનંત. વંવ, [સમુદાય]
 વંવડિયડ પ્રાચીસં. *પલાયન કરી ગયા,
 [વેડ્યા, ધૂમી વળ્યા]
 વંવોલ ઋષિરા. તોફાન, ધાંધલ, [ઉપદ્રવ];
 હમ્મીપ્ર. વોલાહલ, [ઉત્પાત]; વિમપ્ર.
 સંશય, [મૂંઝવણ, દ્વિધા]
 વંમડ ઉત્તિર. પાંચડ, આંડંબર, ઢોંગ કરે
 (સં.વંમનોતિ)
 વંસણ આરારા. ઐતિકા. વંસણ; તેરકા.
 વંસણ કરનાર
 વંસણ આરારા. વંસ, વંસ (સં.વંસણ)
 વંસણ આવરણી જિનરા. વંસણાવરણીય કર્મ
 [વસ્તુના સામાન્યબોધને કુંઠિત કરનાર
 કર્મ] [જૈ.]
 વાડ, વાય આરારા. લાગ, ઉપાય; મરજી,
 મન, ધ્યાન
 વાડજડ પ્રાચીફા. લગ્ન વચ્ચે વરકન્યાને
 અપાતું દ્રવ્ય (પ્રા.વડજડ) [સં.વાયાદ]
 વાડ સ્થૂલિફા. લાગ, [મોકો]; જુઓ વાવ
 વાડ (વાડ વેવો) *ગુર્જરા. [લાગ જોવો,
 મોકો મેલવવો]; જુઓ વાવ
 વાઓ મદમો. લાગ[નો], [પાત્ર]

दाक्षायणी प्रेमाका. दक्षनी पुत्री, चंद्रनी पत्नी [सं.]

दाक्षिणि कादं(शा). चतुराई (सं.दाक्षिण्य)

दाक्षिणि लावल. विचार करवामां, स्त्री प्रत्येनी सहानुभूतिमां [-दाक्षिण्यमां] (सं. दाक्षिण्य)

दाखइ आरारा. ऋषिरा. ऐतिका. कादं(शा). गुर्जरा. नलाख्या. प्रेमाका. विमप्र.

बतावे, कहे (सं.*द्रक्षयति); नरका. जुए दाखयुं प्रेमाका. दर्शावायुं, [प्रगट थयुं]

दाखिजे नेमिछं. दाखवजे, [बतावजे]

दाखियउ नेमिछं. बताव्यो

दाखीणी सिंहा(शा). दाक्षिण्य ?, [चतुराई]

दाख्य *चंद्रवा. मदमो. देखाय; चंद्रवा. चित्तसं. जाण, बताव

दाख्युं प्रेमाका. जोयुं

दाघ अंबरा. गुर्जरा. नलरा. दाह, बळतरा; हम्मीप्र. अग्निदाह

दाझ चतुचा. झंखना, इच्छा; प्रेमप. दुःख, गुस्सो

दाझणो अखाका. दझाडे एवो

दाट आरारा. दाटो, अंकुश

दाडिम वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). दाडम (सं.)

दाडिमकुली लावल. दाडमनी कळी

दाडिमहूला प्राचीफा. स्थूलिफा. एक प्रकारनुं कीमती वस्त्र

दाडु विमप्र. दादा, आदीश्वर, ऋषभदेव (प्रथम तीर्थकर)

दाडुर शृंगामं. देडको [सं.दुर्दुर]

दाढ षडाबा. पर्वतशिखर (सं.दंष्ट्रा)

दाडी सिंहा(शा). दहाडी, दररोज

दाढो मदमो. रुस्तस. वेताप. दहाडो

दाण उपवा. शृंगामं. षडाबा. कर, वेरो, जकात (सं.दान); तेरका. दान

दाणउ उक्तिर. दाणो [फा.दानह]

दाणमंडही उक्तिर. अनाजनी मंडी, बजार [फा.दानह+सं.मंडपिका]

दाणी (घंणी) (दाणीगणि) ऋषिरा. देवादार, [करजदार]

दाति षडाबा. अर्पण [करातो भाग], [एक वारनो जथ्यो]; आरारा. दहेज, करियावर [सं.दत्ति]

दातुर्य दशस्कं(२). प्रेमाका. दातार [सं.दात]

दात्रउ उक्तिर. दातरडुं (सं.दात्रम)

दादइ ऐतिका. दादा[पार्श्वनाथ]ए

दादर उक्तिर. [*घणुं; *प्रहार] [दे.ददर]

दादर (दादरडो) प्राचीफा. देडकां (सं. दादुर); जुओ डालवइ

दादुर अखाका. प्रेमाका. मदमो. सिंहा(शा). देडको (सं.दुर्दुर)

दादुरडी लावल. देडकी

दादूरा हम्मीप्र. उत्तम घोडानी एक जात

दाधउ उक्तिर. गुर्जरा. जिनरा. दशस्कं(१).

नरका. नलरा. नलाख्या. प्रबोप्र. प्रेमाका. विक्रव. बीसरा. शृंगामं. दाइयुं, बळयुं (सं.दग्ध)

दानरस नरका. (दहीनां) दाण मागवानो रस

दाणु प्राचीसं. दाणुं, [दाक्षिणा] [सं.दाण्य]

दावडुं उक्तिर. दावडुं, पाणी खेंचवानो
रेंट

दाव प्रेमाका. दर्प, उणीदार धारवाळुं एक
दास

दाव उक्तिर. पंचवा. पैसा, नाणुं (सं.द्रम्म)

दावण, दावणउं अभिऊ. उक्तिर. उपवा.
दशस्कं(१). प्रेमाका. दोरडुं [दोरने
बांधवानुं] (सं.दामन)

दावणी नरका. स्त्रीओना कपाळनुं एक
घरेणुं

दावणो दशस्कं(२). प्रेमाका. मदमो.
दयामणो

दावो लावल. दमन करीने, दबावीने

दाव ऋषिरा. दाव, [लाग] (सं.); जुओ
दाइ

दावो नंदव. सिंहा(शा). दाव, लाग (सं.
दाय)

दावो विकरा. बारणे [सं.द्वारे]

दाविका कादं(शा). छेकरी (सं.)

दाविव आरास. दारिद्र्य

दाविव गुर्जरा. गरीबी (सं.दारिद्र्य)

दाविविउ षडाबा. दरिद्र

दावियाडउ उक्तिर. वेश्याओनुं निवासस्थान
(सं.दारिकवाटक)

दाव, दावळ अखाका. लाकडुं [सं.]

दावळक कादं(शा). लाकड-काम, सुतार-
काम (सं.)

दावलि गुर्जरा. लावल. दाळ (*सं.दलति
परयो) [*सं.दाल]

दावलि ऐतिरा. शृंगामं. दारिद्र्य, निर्धनता

दालिह तेरका. प्राचीसं. दारिद्र्य

दालिह, दालिह दशस्कं(१). नलरा.
सिंहा(म). दारिद्रता, गरीबाई (सं.
दारिद्र्य)

दालिग्रीया शीलक. दरिद्र, गरीब

दालिह अंवरा. दारिद्र्य

दाळीवर प्रेमाका. दारिद्र्य, दळदर

दाव- तेरका. देखाडवुं (प्रा.)

दाव आनंस्त. नरका. अवसर, तक, मोको,
लाग; नरका. उपाय; जुओ दाउ

दाव (दाव देवो) *गुर्जरा. [अवसर मेळववो,
मोको मेळववो]; जुओ दाउ

दावडीए मदमो. लाग [वारो] आवतां (?)

दावावल मदमो. वेताप. सिंहा(शा).
दावानल

दावो अखाका. ममत, आग्रह, [वाद,
मताग्रह]; नरका. हक्क, [आग्रहपूर्वकनी
मागणी, विनंती] [फा.दावा]

दावो करे मदमो. लाग साधे

दाशेर कादं(शा). ऊंट (सं.)

दाहा नलरा. रमतमां पडता दाणा, दा (फा.
दाव)

दाहाडी चतुचा. दररोज

दाहिण, दाहिणउं तेरका. दक्षिण (दिशा);
उक्तिर. गुर्जरा. वसंफा. वसंवि.
वसंवि(त्रा). वीसरा. जमणुं (सं.
दक्षिणकम्)

दाही नंरवा. दाई, दायण

दांडइ षडाबा. रस्ते, [पगदंडीए] (सं.दंड)

दांतिलउ उक्तिर. मोटा दांतवाळुं, आगळ

नीकळता दांतवाळुं (सं.दन्तुरः)
 दांते दश आगळी लेवी लावल. शरणागत
 स्वीकारवी
 दांमि *कस्तुवा. [दमन करे, संयत करे,
 ढांके]
 दि उक्तिर. दे, आपे; नलाख्या. दे, आप
 (सं.देहि)
 दिइ आनंस्त. उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. तेरका.
 लावल. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 दे, आपे (सं.ददति, प्रा.दे-)
 दिक्ख, दिक्खा ऐतिका. तेरका. दीक्षा
 दिक्खाड- तेरका. देखाडवुं (सं.दृक्ष+प्रेक्ष)
 दिक्खिया षडाबा. दीक्षित थया
 दिक्षणडी प्राचीफा. दक्षिणनी स्त्री
 दिख देवरा. दीक्षा
 दिखसा देवरा. दीक्षा
 दिखाडइ गुर्जरा. लावल. वसंफा. वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). बतावे (सं.*दृक्षति)
 दिखाल- प्राचीसं. देखाडवुं (हिं.दिखलाना)
 दिगिदिगि गुर्जरा. ढोलकनो धिगधिग
 अवाज
 दिजराज आरारा. द्विजराज, ब्राह्मण
 दिदूठुं गुर्जरा. दीठुं (सं.दृष्ट)
 दिदूठंत, दिठंत आरारा. गुर्जरा. दृष्टांत
 दिढ तेरका. दृढ
 दिण आरारा. ऐतिका. दिन, दिवस
 दिणनाह शृंगामं. सूर्य (सं.दिननाथ)
 दिणयर अभिऊ. उषाह. गुर्जरा. जिनरा.
 तेरका. नेमिछं. लावल. शृंगामं. सूर्य (सं.
 दिनकर)

विणंद आरारा. नलरा. लावल. शृंगामं.
 दिनेन्द्र, सूर्य
 दिणाहिब शृंगामं. सूर्य (सं.दिनाधिप)
 दिणियर प्राचीसं. दिनकर, सूर्य
 दिणिहारि ऋषिरा. देनारी
 विणू गुर्जरा. दिवस (सं.दिन)
 दिदार प्राचीफा. चहेरो, स्वरूप (फा.)
 दिन दिन प्रत्ये चंद्रवा. दिनप्रतिदिन
 दिननाह ऐतिरा. सूर्य [सं.दिननाथ]
 दिनेरेणी चतुचा. दिवसरात; जुओ रेणी
 दिनिदिनि उपबा. दररोज
 दिमसु प्राचीफा. दिवस
 दिवइ उक्तिर. वसंफा(ब). षडाबा. दे, आपे
 दिवउ वीसरा. दीधुं (सं.*दित-)
 दिव प्राचीफा. चमत्कार, [चमत्कारभरी दिव्य
 घटना] (सं.दिव्य); जुओ दिव्य, दिव्य
 दिव वीसरा. दिव्य, दीवो (सं.दीप)
 दिवरावइ उक्तिर. देवडावे
 दिवस नाखवा प्रेमाका. दिवस विताववा
 दिवसंतरि आरारा. अन्य दिवसे [सं.
 दिवसान्तर]
 दिवा प्रेमाका. दिवसे [सं.]
 दिवाजउ ऐतिका. नेमिछं. शोभा; जुओ
 दवाजो
 दिवाड- वीसरा. देवडाववुं
 दिवानडी आरारा. दीवानी, गांडी
 दिवायर ऐतिका. नेमिछं. सूर्य (सं.दिवाकर)
 दिवारइ आरारा. गुर्जरा. देवडावे; विक्रार.
 बंध करावे
 दिवांन ऐतिका. दरबार

दिवि गुर्जरा. तेरका. *वीसरा. देवी

दिविय गुर्जरा. दीवी (सं.दीपिका)

दिविस(?) तेरका. दिवस ?

दिवेश अखाका. सूर्य

दिवोसही तेरका. दिव्य वनस्पति (सं.
दिव्यौषधि)

दिव्य जुओ पंच दिव्य

दिव्य ऋषिरा. अग्निमां पडवुं वगेरे एक
प्रकारनी कसोटी (सं.दिव्य); जुओ दिव,
दीव्य

दिशपति नलाख्या. दिक्पति, देव

दिशा नलाख्या. दशा, हालत, स्थिति

दिशाचर-काम प्रेमाका. दिवसे फरनारा -
सजन लोकोनुं काम

दिशाकर्ण दशस्कं(९). दिशानो दर्शक

दिशि वसंवि. दिशा

दिसउ वीसरा. दिशा

दिसा गुर्जरा. दीक्षा

दिसि उपवा. गुर्जरा. तेरका. लावल.
वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वीसरा.
दिशा

दिसि-अंत वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा).
दिशाओना छेडा, दिगन्त

दिसोदिसि आरारा. बधी दिशाओमां

दिह प्राचीसं. दिशा

दिह नलाख्या. देह, शरीर

दिह सिंहा(शा). दिवस

दिहाडउ उक्तिर. देवरा. नलरा. नेमिछं.
वीसरा. दिवस

दीआं लावल. दीधां

दीइ लावल. दे, आपे

दीकिरउ षडावा. दीकरो [दे.दिक्करअ]

दीकिरी कादं(शा). षडावा. दीकरी [दे.
दिक्करअ]

दीकोडी प्राचीफा. दासी

दीकोला *विमप्र. [चाकर]

दीक्षिउ उपवा. दीक्षा लीधेल (सं.दीक्षित)

दीख आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. दीक्षा

दीखइ उक्तिर. दीक्षा ले (सं.दीक्षते)

दीख्या *नेमिछं. [दीक्षा]

दीजइ उक्तिर. देवाय (सं.दीयते)

दीजउ उक्तिर. देवायुं

दीजतउं, दीजतुं उक्तिर. देवातुं (सं.दीयते
परथी)

दीजिसिइ उक्तिर. देवाशे

दीठ अखाका. *देखाव, [*कथन, *दृष्टांत];
[*दीठा]

दीठी वीसरा. दृष्टि

दीण आरारा. गुर्जरा. लावल. दीन, गरीबडुं

दीवार *ऐतिका. [रूप]; आनंस्त. दर्शन
[फा.]

दिधति गुर्जरा. विराप. किरणो (सं.दीधिति)

दीधलु कृष्णच. दीधो

दीन आरारा. धर्म (फा.)

दीनार उपवा. पंचवा. प्राचीफा. सिंहा(म).
एक प्राचीन चलणी सिक्को (सं.)

दीनीश मदमो. दिनेश, सूर्य

दीन्हउ प्राचीसं. वीसरा. दीधुं (रा.)

दीपति *वसंफा. वसंवि. *वसंवि(ब्रा).
प्रताप (सं.दीप्ति)

दीपधाम वित्तसं. दीवानो प्रकाश [सं.]
 दीपविसाम ऐतिरा. दीवादांडी (सं. दीप-
 विश्राम)
 दीयडी ० षडाबा. [कपडा के चामडानी]
 पाणी भरवानी धेली (सं. दृति)
 दीर्घनउं उक्तिर. लांबुं
 दीर्घिका नलाख्या. पगथियांवाळी वाव (सं.);
 जुओ गृहदीर्घिका
 दीव गुर्जरा. द्वीप
 दीवटीउ उक्तिर. नलरा. मशालची (सं.
 दीपवर्तिक)
 दीवटी (दीवटीआ) * विमप्र. [मशालचीओ]
 दीवमंदिर उक्तिर. दीपमंदिर, [*दीवादांडी]
 दीवलोट्टी * षडाबा. * नाह्या पछीनुं अंगमेलनुं
 पाणी
 दीवमि ऐतिका. दीपक [सातमी विभक्ति]
 [प्रा. दीवमि=दीपे]
 दीवसिखा आरारा. दीपशिखा
 दीवाण वीसरा. दरबार, राजसभा (फा.
 दीवान)
 दीवाकाणउ उक्तिर. काणो, एक आंखवाळो-
 [दि.]
 दीवीदार प्रेमाका. मशालची
 दीव्य चतुचा. माणस अपराधी छे के नहीं
 ते नक्की करवा माटे योजाती पाणी,
 अग्नि वगेरेनी कसोटी [सं. दिव्य]; जुओ
 दिव्य, धीज्य
 दीवो बाशे प्रेमाका. देवाळुं काढवुं पडशे
 दीश प्रेमाका. दिवस
 दीस आरारा. ऐतिका. उपबा. तेरका.

दशस्कं(१). नलरा. प्राचीफा. प्राचीसं.
 विमप्र. दिवस
 दीस गुर्जरा. दिशा
 दीस ऐतिरा. देश
 दीह अभिऊ. आरारा. उक्तिर. ऋषिरा.
 जिनरा. नलरा. प्रबोप्र. प्राचीसं. वसंफा.
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). विमप्र. षडाबा.
 दिवस
 दीह प्राचीसं. दीर्घ
 दीहडउ कृष्णच. नेमिछं. प्राचीसं. दिवस
 दीहर गुर्जरा. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 दीर्घ
 दीहर-मंडप-माल वसंवि(ब्रा). दीर्घ मंडप-
 माला
 दीहराति वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). दिवस-
 रात
 दीहा आनंस्त. लावल. शृंगामं. दिवसो
 दीहाडा उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. दिवसो
 दीहु गुर्जरा. दिवस
 दुअंगम, दूअंगम विमप्र. शृंगामं. दुर्गम,
 मुश्केल
 दुआर, दूआर उषाह. वीसरा. द्वार
 दुआरी गुर्जरा. द्वार
 दुकर, दूकर देवरा. कपरं, अघरं (सं.
 दुष्कर)
 दुकुर स्थूलिफा. दुष्कर, मुश्केल
 दुकृत अखाका. दुष्कृत्य
 दुकर आरारा. ऐतिका. तेरका. जिनरा.
 लावल. षष्टिप्र. दुष्कर, कठिन
 दुष्करकार ऐतिका. दुष्कर, कठिन (सं.)

दुष्करकारक)

दुःख आनंस्त. गुर्जरा. तेरका. दुःख
दुःकित, दुःक्रीत अखाका. नरका. दुष्कृत्य,
पाप

दुःखाउ नरका. दुःख पामुं
दुःखायु नलाख्या. दुःखित (सं.दुःख परथी)
दुग आनंस्त. जिनरा. बे
दुगणुं प्रेमाका. बे गणुं, बमणुं
दुगदुगी दशस्कं(१). प्रेमाका. स्त्रीओना
काननुं के गठानुं एक धरेणुं
दुगंछा जिनरा. घृणा, जुगुप्सा [दि.दुगुंछा]
दुगुंछइ उक्तिर. घृणा करे (सं.जुगुप्सते)
दुग्ग तेरका. दुर्ग
दुग्गय ऐतिका. दुर्गति
दुग्धा नरका. आपदा, जंजाळ
दुचती पंचवा. बे चित्तवाळी, गभरायेली,
[खित्र, उदास, चिंतित] (सं.द्वि+चित्ता)
दुच्छिय आरारा. जुगुप्सित (अप.दुउच्छिअ)
दुजण तेरका. दुर्जन
दुओहण गुर्जरा. दुर्योधन
दुदठ गुर्जरा. दुष्ट
दुदठुत्तण गुर्जरा. दुष्टत्व (सं.दुष्टत्वन)
दुदठवल ऐतिका. दुष्ट दल, [दुर्जनोनी समूह]
दुदठमणु गुर्जरा. दुष्ट मनवाळुं
दुडवडी ऐतिका. जलदी; जुओ दडवडु
दुडवडी वीसरा. वाद्यविशेष; जुओ दुडुडुडी
दुडी आरारा. बीजी
दुडी वेताप. डूडी
दुडुडुडी विराप. एक प्रकारनुं वाद्य; जुओ
दडदडी, दुडदुडी, दुडवडी, दुंडवडी

दुणउ, दूणउ पंचवा. वीसरा. सिंहा(शा).
बे गणुं, बेवडुं (सं.द्विगुण)
दुणी नरप(द). [दोणी], दूध.दोहवानुं पात्र
[सं.दोहिनी]
दुतर, दूतर प्रधुचु. शृंगामं. तरवाने मुश्केल
(सं.दुस्तार)
दुत्थ प्राचीसं. दुःख [सं.दौःस्थ्य]; नलरा.
दुःखी (सं.दुःस्थ)
दुत्तरि ऐतिका. दुस्तार, [तरवो मुश्केल]
दुत्तारो ऐतिका. दुस्तार, [तरवो मुश्केल]
दुवर शृंगामं. देडको (सं.दुर्दुर)
दुद्ध आरारा. दूध [सं.दुग्ध]
दुधर लावल. जेमनो सामनो करवो मुश्केल
होय एवा (सं.दुर्धर)
दुनी आरारा. वित्तसं. जिनरा. हम्पीप्र.
दुनिया, लोक, संसार (हिं.)
दुनी चतुचा. ?
दुनीठउ वसंफा(ल) वसंवि. वसंवि(ब्रा).
केमेय नीठे नहीं - अंत आवे नहीं
तेवुं (सं. दुर्निष्ठितकम)
दुत्रि गुर्जरा. बे (सं. "द्वीनि)
दुण्यसउ विमप्र. दुःप्रसह नामे आचार्य
दुप्राणु षडावा. दुष्प्राप्य
दुभग जिनरा. दुर्भाग्य, [नामकर्मनो एक
प्रकार, जेना उदयथी जीव काम करे
तोपण हडहड धाय, अवगुण न कर्यो
होय तोपण अपमान पामे] [जै.]
दुभण मदमो. दुभववुं, दुखाववुं ?, [दुःख]
दुभर अभिऊ. दुर्भर, [मुश्केलीथी पोषण
थाय एवुं, गरीब]

दुमणो आरारा(व). दमणो, एक वृक्ष (सं.
दमनक)

दुमनी *शीलक. [उदास] [सं.दुर्मनस्]

दुमाम, दुमांम हम्मीप्र. दमाम, दबदबो,
भपको

दुमास अखाछ. दमास्कसनुं कापड

दुमेलो मदमो. छंदविशेष (सं.दुर्मिला)

दुयार तेरका. द्वार

दुरग वीसरा. दुर्ग, गढ

दुरगा आरारा. दुर्गा, देवी, देवचकली

दुरनीवारी चतुचा. दुर्निवार्य, निवारी न
शकाय तेवी

दुरन्त *प्रबोप्र. [भारे, दुष्परिमाणी] [सं.]

*दुरबुद्धि आरारा. दुर्बुद्धि, दुष्ट

दुरभव आनंत. खराब भव - अवतार-
वाळो, [भारे संसारभाववाळो] (सं.
दुर्भव्य)

दुरमत्तियां नरका. दुर्मति धरावनारां

दुरंग *ऐतिका. [दुर्गम, कठिन]; गुर्जरा.

खराब, [कठण, अप्रिय, कडवु];

*लावल. [कठिन, भारे]

दुरिजन नरका. प्रेमाका. दुर्जन

दुरियण आरारा. दुर्जन

दुरिया *ऋषिरा. [पापमय] (सं.दुरिता)

दुरी हम्मीप्र. दुरित, पाप

दुरीउ गुर्जरा. पाप (सं.दुरित)

दुरीय गुर्जरा. पापी (सं.दुरित)

दुरोवर कादं(शा). नलाख्या. जुगार (सं.)

दुर्भगत्वं आरारा. दुर्भाग्य [सं.]

दुर्भर प्रेमाका. महामुसीबते भरी के पोपी

शकाय एवं [सं.]

दुर्वा प्रेमाका. एक घास, घरो

दुर्वाइक अभिऊ. दुर्वाक्य

दुर्वासना दशस्कं(१). प्रेमाका. दुर्गंध

दुर्लभ आरारा. दुर्लभ

दुलारा नरप. मनमगतां, वहल्लां

दुलि जुओ जुलि

दुलभ गुर्जरा. दुर्लभ

दुलह ऐतिका. गुर्जरा. प्राचीका. दुर्लभ

दुवार वीसरा. द्वार

दुवारांमति जुओ वारांमति

दुवि तेरका. बेय (सं.द्वै+अपि)

दुविस्सह *ऐतिका. [कठिन, अशक्य]

दुषमाअरउ उक्तिर. दुषम आरो, [जैन
कालगणनामां एक दुःखमय युग] (सं.
दुषम+आरकः)

दुषमा समइ ऐतिरा. माळ वखतमां

दुष्ट चतुष्ट जुओ चतुष्ट

दुसम ऐतिका. कठिन, खराब

दुसर जिनरा. दुःस्वर, [नामकर्मनो एक
प्रकार जेना उदयसी जीवने खराब
अवाज मळे] [जै.]

दुसार वीसरा. बेघारी तलवार

दुह आरारा. बे

दुह तेरका. -, [दुःख]

दुहरासि ऐतिरा. दुःखराशि

दुहवण, दूहवण उपवा. उषाह षडावा.

दूभवुं ते, दुभवणी, पीडा (सं.दुःख
परथी)

दुहवाळुं चतुचा. नरका. दुमावुं, दुःखी धवुं

दुहवियउ आरारा. कामा(शा). दशस्कं(१).

षडाबा. दूमव्यो (सं.दुःख परथी)

दुहाइ, दुहाई नरका. *पंचवा. प्रेमाका.

आण, सत्ता, मनाई

दुहातुं कामा(त्रि). दूमवतुं

दुहिलि कादं(शा). मुश्केलीथी [सं.दुःख परथी]

दुहु अभिऊ. बे (सं.द्वि+खलु)

दुहुलु नलाख्या. दुःखी अवस्था (सं.दुःख+इल)

दुहुं वीसरा. बन्ने

दुहुवो कामा(त्रि). दुभवो [सं.दुःखापय]

दुहुवावुं नरका. प्रेमाका. दुमायुं, दुःख पाम्युं

दुहे रे पाडा अखाका. पाडाने दोहे, मिथ्या प्रयास करे

दुहेलउं आरारा. ऐतिका. नेमिछं. प्राचीसं.

लावल. षडाबा. दुष्कर, दोहलुं; आपत्ति (सं.दुःख परथी)

दुंडुडुडी गुर्जरा. एक प्रकारनी ढोलकी; जुओ

दुंडुडुडी

दुंडी मदमो. दांडी, ढंदेरो

दुंडुभि अखाका. नरका. प्रेमाका. मोटुं नगारुं

दुंडुहि गुर्जरा. नेमिछं. मोटुं नगारुं (सं. दुंडुभि)

दूअ गुर्जरा. दूत

दूअउ आरारा. बीजा - पछीना

दूअडी लावल. दूती, नोकरडी, दासी

दूअंगम जुओ दुअंगम

दूआ *विमप्र. [दूत, संदेशो लई जनार]

दूआइति उषाह. आण, दुहाई

दूआड उषाह. ?, [“तोफानी, *वकवो”]
[“प्रा. दुआलि]

दूआर जुओ दुआर

दुइ, दुई तेरका. प्राचीसं. वीसरा. बे (सं.द्व-); द्वैत

दूउ गुर्जरा. संदेशो, [तेहुं] (सं.दौत्य)

दूउ आरारा. बन्ने

दूउ *विमप्र. [“दूत]

दूकर जुओ दुकर

दूखणि देवरा. दुःखी स्त्री (सं.दुःखिनी)

दूखल पास हरिवि. खांडणिया साथेनां बंधन (सं.उदूखलपाश)

दूघडउ उक्तिर. मुश्केल (सं.दुर्घटम्)

दूजई विराप. दूझे छे (सं.दुह्यति)

दूजउ दशस्कं(१). देवरा. प्रेमाका. वीसरा. शृंगामं. बीजो [सं.द्वितीय; हिं.]

दूजण गुर्जरा. जिनरा. दुर्जन

*जुजी कादं(शा). दूती

दूणउ जुओ दुणउ

दूत अखाछ. घूत, जूगटुं

दूतपालक नलरा. एक राज्याधिकारी

दूतर जुओ दुतर

दूवु नलरा. दडियो, पडियो

दूद्धर विमप्र. दुर्धर, [दुर्जेय]

दूध ने बहीं प्रेमाका. जे गणो ते, [सर्व कंई, सर्वस्व]

दूधे वरस्या मेह प्रेमाका. खूब आनंद फेलायो

दूभता प्रेमप्र. नाराज करता

दूमइ उक्तिर. गुर्जरा. नेमिछं. दुभवे (सं. दूयते)

दूमण नरका. उदासीनता (सं.दुर्मनस्)
 दूमणी प्राचीसं. दुःखी, संचित (सं.दुर्मनस्)
 दूयभावि गुर्जरा. दूत तरीके (सं.दूतभाव)
 दूयारिका अभिऊ. द्वारिका
 दूरी अखाछ. आधो
 दूलहा देवरा. दुर्लभ
 दूव्य प्राचीफा. द्रौपदी, पांडवोनी पत्नी
 दूषइ उक्तिर. दोष लगाडे, खराब करे (सं.
 दूषयति)
 दूसम उपवा. खराब समय; गुर्जरा. तेरका.
 [जैन कालगणनामां] पांचमो आरो,
 [कठिन आरो] (सं.दुःषम)
 दूहुउ कर्पूमं. आज्ञा, दुहाई
 दूहती ऋषिरा. दूभती [सं.दुःख परथी]
 दूहवइ उक्तिर. कादं(शा). जिनरा.
 दशस्कं(१). नलरा. प्रद्यु. प्राचीफा.
 लावल. दुःख आपे (सं.दुःखापयति)
 दूहविइ गुर्जरा. दुभवे (सं.दुःखापयति)
 दूहवण जुओ दुहवण
 दूहवाइ ललिरा. दुभाय, दुःखी थाय
 दूहवाणउ विमप्र. दुभायो
 दूहविउ, दूहन्यु आरारा. उपवा.
 [दुभायेलो], दुःख पामेलो
 दूहाइ आरारा. दोहे
 दुहिलु उषाह. दोहलु, [मुश्केल] [सं.दुःख
 परथी]
 दूहुबवुं अखाछ. दूभयवुं
 दूढाव प्रेमाका. दृढता, स्थिरता
 दृष्ट नरका. प्रेमप. प्रेमाका. दृष्टि, नजर
 दृष्टि त्रेडवी जुओ त्रेडववुं

दृष्टि न खंचइ. धार जुओ खंचइ
 दृष्टि पवारथ दशस्कं(१). प्रेमाका. दृष्ट
 पदार्थ, नजरे पडता पदार्थ
 दृष्टि-रक्षण प्रेमाका. नजरनी चोकी
 दृष्टि-रक्षा दशस्कं(१). नजरकेद
 दृष्टिवेध शृंगामं. दृष्टिथी वींधायेलुं
 -वे गुर्जरा. देव, [आदरवाचक]
 देअंत शृंगामं. [दितां], आपतां
 वेई (आये वेई) *चित्तसं. [वगेरे]
 वेई उक्तिर. नलाख्या. दर्ई, आपी
 वेउ गुर्जरा. देव
 वेउ गुर्जरा. देवानी वस्तु (सं.देयम्)
 वेउर गुर्जरा. नलरा. नेमिछं. प्राचीफा. दियर
 (सं.देवर)
 देउल आरारा. उषाह. कादं(शा). गुर्जरा.
 तेरका. नेमिछं. प्रबोप्र. विमप्र.
 सिंहा(शा). शीलक. देवळ (सं.देवकुल)
 देउली उक्तिर. नानुं देवळ (सं.देवकुलिका)
 देखईतुं दशस्कं(१). देखीतुं
 देखणहार उपवा. षडावा. देखनार
 देखणुं चित्तसं. दृश्य, [तमाशो, खेल]
 देखाडे वंत अखाका. दांतिया करे, मश्करी
 करे, [गुस्सो करे, चिडाय]
 देखाविखि उक्तिर. देखादेखी [दि.प्रा.देख
 +पेक्ख]
 देखि-न आरारा. देख ने
 देखिवजं उक्तिर. देखवुं
 देखी आरारा. द्वेषी
 देखैतुं दशस्कं(१). देखीतुं
 देठि आरारा. शीलक. दृष्टि
 देठे चतुचा. दीठे

देडी वेताप. देवडी, [चोकीदारनुं चोकीनुं स्थळ]

वेण आरारा. देवाने

वेणहार आनंस्त. षडाबा. देनार, देवा इच्छुक

वेणारु उक्तिर. देवा इच्छनार

वेमइ कृष्णच. देवकी

वेयु नंदब. दउं

वेरीय विकरा. विलंब (फा.देरी)

वेव आरारा. देवलोक; दैव, भाग्य

वेवकपट्टण अंबरा. प्रभासपाटण

वेवकउं नाम पतन अंबरा. देवनुं पाटण,
प्रभासपाटण

वेवकापट्टण अंबरा. प्रभासपाटण

वेवकां षडाबा. देवो ज्यां क्रीडा करे ते
[पर्वत] [सं.देवक]

*वेवच्चण [*वच्चण] आरारा. द्रव्य-अर्चन,
द्रव्यपूजा

वेवत चंद्रवा. देवता

वेवति विमप्र. देवता, देवी

वेवप्रकार आरारा. दैवी, अद्भुत घटना

वेवर गुर्जरा. दियर (सं.)

वेवलबाडउ प्राचीसं. देलवाडा (सं.देवकुल-
पाटक)

वेवसिउ षडाबा. दिवसने लगतुं (सं.
दैवसिक)

वेवसी *उषाह. [*देवेशे -- रामे]; जुओ सी

वेवहर प्राचीफा. देवमन्दिर (सं.देवगृह)

वेवंगह आरारा. देवोनां अंगने

वेवाणुप्रिय ऐतिका. देवोने प्रिय (सं.देवानां
प्रिय)

वेवावेवी गुर्जरा. देवदेवीओ

वेवानुप्रिओ आनंस्त. देवोने प्रिय

वेवारी अंबरा. देवरावी

वेवालइ उपवा. देवालयमां

वेवालि उक्तिर. एक वेल, देवताडी, देव-
दाली, कूकडवेल (सं.देवताडक, देव-
तालक)

वेवि विमप्र. चीबरी, भेरव पक्षी

वेविइं आरारा. देवे

वेवुलोइ जुओ लोइ

वेव्या प्रेमाका. मदमो. वेताप. देवी, देवता
देश चतुधा. दिशा

वेशघाती आनंस्त. आंशिक घात करनार
(कर्म) [जै.] [सं.]

वेशन, देशना ऐतिका. प्राचीफा. उपदेश,
[उपदेशात्मक] व्याख्यान [सं.]

देशांतरी उक्तिर. विदेशी (सं.देशान्तरिक);
जुओ देसंतरी

वेशोटो वेताप. देशवटो

वेशोत वेताप. देशपति, [राजा]; *नरप(द).
[गरासियो, जागीरदार] [*सं.देशपुत्र]

वेस जिनरा. देशविरति, [सम्यक्त्वना
स्वीकारपूर्वक मर्यादित त्याग, जैन
परंपरानी एक आत्मावस्था]

वेसईबंध *जिनरा. [देशविरति नामना गुण-
स्थानकमां यता कर्मबंध] [जै.]

वेसडु शृंगामं. देश

वेसण नेमिछं. षष्टिप्र. उपदेश, उपदेशात्मक
व्याख्यान (सं.देशना)

वेसणभारी चारफा. उपदेशादिथी गौरवयुक्त

(સં.દેશના+ખારિત)

દેસન એતિરા. દેશના, ઉપદેશ

દેસના દેવરા. ષડાબા. ઉપદેશ [સં.દેશના]

દેસપટ આરાસ. દેશવટો

દેસવટીતુ ચારફા. દેશખરમાં પ્રખ્યાત [સં. દેશવિદિત]

દેસવરતિ પ્રાચીફા. શ્રાવકનાં વ્રત, અણુવ્રત, હિંસા આદિનો આંશિક ત્યાગ (સં.દેશ-વિરતિ)

દેસંતર આરાસ. તેરકા. દેશાંતર, [અન્ય દેશ], દેશવટો

દેસંતરી ચારફા. વિદેશી (સં.દેશાંતરિક); જુઓ દેશાંતરી

દેસાડર નેમિછં. સિંહા(શા). દેશાવર, અન્ય દેશ, પરદેશ

દેસાડરી આરાસ. શૃંગામં. અન્ય દેશમાં ફરનાર, પરદેશી (સં.દેશાવરી)

દેસાની ડકિર. છાયાકર, [“છાંયો કરનાર સાધન, “છત્ર લઈને ચાલનાર]

દેસોદું નલરા. દેશવટો, દેશનિકાલ

દેહ વસંફા. *શરીર; વસંવિ. *દર્શન (સં. દૃશ્યતે, પ્રા.દેહડ?); વસંવિ(બ્રા). તક?

દેહચિંતા પ્રાચીફા. કુદરતી હાજત (સં.)

દેહરંડં ડકિર. નલરા. દેહરું (સં.દેવગૃહ)

દેહરાસરુ ડકિર. દેરાસર (સં.દેવતાવસર:)

દેહલી આરાસ. તેરકા. ડંબર (સં.)

દેહ-સુચિંત આરાસ. દેહચિંતા, મલ્લત્યાગ

દેહારામી ચિત્તસં. દેહનું સુખ માણે છે તે, દેહમાં વિશ્રાંત છે તે

દેહાંતર કામા(શા). મૃત્યુ [સં.]

દેહી ચિત્તસં. નરકા-૨. દેહ જેને છે તે, આત્મા [સં.]

દેહી પ્રેમાકા. દેહ, શરીર

દેહીના ચોર પ્રેમાકા. દેહના ચોર, અદૃશ્ય દેહવાળા

દેહુ આરાસ. દો, આપો

દેહું પંચવા. આપીશ [સં.દા, પ્રા.દેય]

દેહેન પ્રેમાકા. બાળવાની ક્રિયા, અગ્નિ-સંસ્કાર [સં.દહન]

દેહેવટ ચંદ્રવા. જડમૂલથી નાશ

દેહેવટ વાલો રુત્તસ. છેદાનમેદાન કરી નાખ્યું; જુઓ દહેવટ જવું

દૈવજોગ ષડાબા. દૈવયોગ, ભાગ્યયોગ

દૈવડા પ્રેમાકા. દૈવ, ભાગ્ય, નસીબ

દૈવત ગુર્જરા. દેવતાઓ

દો ગુર્જરા. લાવલ. બે (સં.દૌ)

દોઅંગમો ડષાહ. દુર્ગમ

દોડ ક્રધિરા. પ્રબોધ. લાવલ. વીસરા. બે, બન્ને [સં.દૌ+અધિ]

દોલ દશસ્કં(૭). નલાલ્યા. પ્રેમાકા. દોષ

દોલ્લી આરાસ.. મદમો. વેતાપ. અપરાધી, પાપી (સં.દોષી); આરાસ. દોષ – દૂષણ ઉત્પન્ન કરનારો; જુઓ દોષી

દોલ્લીસોલ્લી આરાસ. દુઃખી અને *શોક-વાળો, [*સુખીદુઃખી]

દોલ્લે અલ્લાકા. દુઃખ આપે

દોગંદક એતિકા. એક દેવજાતિ [સં. દોગંદક] [જૈ.]

દોગંધિક દેવરા. એક વિશિષ્ટ દેવલોકનું નામ [સં.દોગંદક] [જૈ.]

दोगुण देवरा. बेचड (सं.द्विगुण)
 दो(शुं)छइ उक्तिर. घृणा करे
 दोटावे अखाका. दोडावे, गबडावे
 दोटी उक्तिर. ऐतिरा. पहेरवानुं वस्त्र, [एक
 कापड] (सं.द्विपटी); जुओ डोटी
 दोठ आरारा. प्रहार, चोट (रा.दोट)
 दोत प्रेमाका. शाहीनो खडियो (अ.दवात)
 दोतडि उक्तिर. नदी, दुर्गम किनारावाली
 नदी (सं.दुस्तटी)
 दोभागपणुं नलरा. दुर्भाग्य (सं.दौर्भाग्य-
 त्यनं)
 दोभागिणि जिनरा. दुर्भागिनी
 दोभागीया आरारा. दुर्भागि
 दोरक अखाका. दोरो (सं.)
 दोरियां प्रेमाका. [दोरानी भात ऊपसती
 देखाय तेवुं] एक जातनुं कापड
 दोरियो नरका. गळामां पहेरवानुं घरेणुं
 दोल वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). हिंडोळा
 (सं.दोला)
 दोवट *नरप. [रफेदफे, विनाश]; जुओ
 दोहोवट
 दोवड वीसरा. बमणुं, बेवडुं, [खूब] (सं.
 *दुपुटक/दुवृत्त)
 दोवारिक विक्ररा. दरवान [सं.दौवारिक]
 दोषी दशस्कं(१). अपराधी; जुओ दोखी,
 दोसी
 दोशी प्रेमाका. कापडियो [सं.दौष्यिक]
 दोसी उक्तिर. नलरा. विमप्र. कापडनो
 वेपारी (सं.दौष्यिक)
 दोसी आनंस्त. दोषवाळो [सं.दोषी]; जुओ

दोषी
 दोहग आरारा. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). षष्टिप्र. दुर्भाग्य (सं.दौर्भाग्य)
 दोहगपणु शृंगामं. दुर्भाग्य
 दोहगु ऐतिका. दुर्भाग्य (सं.दौर्भाग्य)
 दोहडउ उक्तिर. [*कोई जीवडुं] (सं.ब्रोहाटः)
 दोहणी उक्तिर. दोणी (सं.दोहिनी)
 दोहलउं आनंस्त. चतुचा. मुश्केल
 दोहला ऐतिरा. प्राचीसं. षडाबा. दोहद,
 गर्भिणीना मनोरथ
 दोहवट प्रेमाका. दश वाटे, दशे दिशामां
 दोहिलउं आरारा. उक्तिर. उपबा. ऋषिरा.
 ऐतिका. कादं(शा). गुर्जरा. नेमिछं.
 प्रेमाका. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 विमप्र. शीलक. दोहलुं, दुःख आपनारं,
 कपरं, मुश्केलीभर्युं, मुश्केली, संकट
 (सं.दुःख+इल) आरारा. जिनरा.
 प्रेमाका. दुर्लभ, मेळववुं मुश्केल
 दोहिलम आरारा. दोहलापणुं, मुश्केली
 दोहिल्लय तेरका. दोहलुं, कठिन
 दोहिल्या विमप्र. मुश्केलीथी
 दोहवा उक्तिर. दोहवा
 दोही पंचवा. बत्रेय (सं.द्वौ)
 दोहीत्रउ उक्तिर. दौहित्र, [दीकरीनो दीकरो]
 दोहेलुं नरका. दुःखदायक; [मुसीबत];
 देवरा. दोहलुं, कपरं
 दोहो प्रेमाका. दश
 दोहो वस कामा(त्रि). दशे दिशामां
 दोहोल अखाछ. दोहलुं होवुं ते, मुश्केली
 दोहोली अखाका. दुर्लभ

दोहोवट *अखाका. [खेदानमेदान, विनाश];

जुओ दोवट

दोंकार ऐतिका. तबलानो अवाज

वौ सिंहा(शा). वे [सं.द्वौ]

दौगंधक शृंगामं. जैन शास्त्र प्रमाणेनी एक

देवजाति (सं.दोगुंदक)

घल मदमो. दिले, हृदयमां

थाढि कादं(शा). नलाख्या. दहाडे (सं.

दिवस-)

घामणुं नलाख्या. प्रेमाका. दयामणुं

घाहाडी रुस्तस. दहाडी, दररोज

घाहाडो रुस्तस. दहाडो

घोती प्रेमाका. प्रकाशी

घौ अखाका. आकाश [सं.]

घ्रउडइ आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. दोडे (सं.

द्रवति, द्राति)

द्रम गुर्जरा. वृक्ष (सं.द्रुम)

द्रमक उपवा. चलणनुं नाम (सं.)

द्रमकी गुर्जरा. विराप. [धमधम] अवाज

करी

द्रमद्रमइ उक्तिर. गुर्जरा. धमधमे

द्रम्भामु उक्तिर. दमाम; जुओ द्रुमाम

द्रव अभिऊ. द्रव्य

द्रवडिउ षडावा. दोड्यो (सं.द्रवते)

द्रव्य(?) (कैंद्रव्य) मदमो. —, [*निर्धन]

द्रव्य अध्यातम *आनंस्त. [द्रव्याश्रयी —

द्रव्य एटले पदार्थ, मूर्त के अमूर्त, तेनो

आश्रय करनार अध्यात्म] [जै.]

द्रव्य आरारा. द्रव्य

दृष्ट नरप(द). [दृष्टि], आंख

द्रष्ट्यमुष्ट्य चित्तसं. दृष्टिधी अने मुष्टिधी

ग्रही शकाय एवा अनुभववाळुं, प्रत्यक्ष

अनुभववाळुं

द्रष्ट्ये पड्डुं चित्तसं. समजमां आव्युं,

ख्यालमां आव्युं

द्रसुका विमप्र. *ध्रासका, [युद्धना मोटा

अवाज]

द्रह वाग्भवा. धरो [सं.हृद]; लावल.

तळाव, सरोवर

द्रहद्रहवार उक्तिर. संध्यासमय

द्रहद्रहीय गुर्जरा. [धमधनी], अवाज करी

द्रहो अखाछ. धरो [सं.हृद]

द्रंग ऐतिका. दुर्ग, [नगर] [सं.]

द्राख आरारा(व). उक्तिर. गुर्जरा. लावल.

वीसरा. षडावा. द्राक्ष (सं.द्राक्षा)

द्राम अंबरा. उक्तिर. प्राचीका. प्रेमाका.

मोसाच. दाम, पैसा (सं.द्रम्भ)

द्राहि नरप. दृष्टि, नजर

द्रु *लावल. [ध्रुवनो तारो]

द्रुउ प्राचीका. ध्रुवनो तारो

द्रुडि कादं(शा). दोडे

द्रुमचोला (विद्रुमचोला) *लावल. [परवाळा

जेवा राता]

द्रुमंडल प्राचीका. ध्रुवमंडल, [ध्रुवप्रदेश]

द्रुमाम हम्मीप्र. दमाम, दबदबो; जुओ द्रम्भामु

द्रु कृष्णावा. हरिवि. ध्रुव [हिरण्यकशिपुनो

पुत्र]; हरिवि. ध्रुव, [अचल, स्थिर]

द्रुपद नलरा. प्राचीका. ध्रुवपद, पद्यमां दरेक

कडीने अंते पुनरुक्त थती पंक्ति, टेक

द्रुमंडल कृष्णच. ध्रुवमंडल, [ध्रुवनो तारो]

द्रव्य *नेमिछं. *लावल. [ध्रुवनो तारो]
 द्रव्यमणि *ऐतिका. [ध्रुवनो तारो]
 त्रेठि आरारा. उषाह. गुर्जरा. नलरा.
 प्राचीफा. प्राचीसं. विराप. वीसरा.
 हम्पीप्र. दृष्टि, नजर
 त्रेण्ठी विक्रच. दृष्टि, नजर
 त्रेहे चित्तसं. धरो, जलाशय (सं.ह्रद)
 त्रो वेताप. दरो, दुर्वा
 त्रोई दशस्कं(१). दरो, दुर्वा
 त्रोडइ आनंस्त. कादं(शा). दशस्कं(१). दोडे
 (सं.द्रु परधी)
 त्रोण प्रेमाका. एक माप; हरिख्या. हांडो
 (सं.)
 त्रोह आरारा. अपराध
 द्वादश वाटे. प्रेमाका. बारे वाटे, बधी रीते
 द्वारा चित्तसं. साधन, मार्ग
 द्विगुण प्रेमाका. बमणुं, बे गणुं [सं.]
 द्विज प्रेमाका. बे वखत जन्मनारा, दांत
 [सं.]
 द्वीपायन अखेगी. द्वैपायन, व्यास
 द्वीब आरारा. द्वीप
 धउल- वीसरा. धोळवुं (सं.धवल-)
 धउलउ आरारा. उपवा. गुर्जरा. वीसरा.
 धोळुं (सं.धवल)
 धल्ली आरारा. गुस्से थई [सं.धिख]
 धगड हम्पीप्र. मुस्लिम योद्धो
 धगडमल नरका. जोरावर के खडतल पुरुष
 धज वीसरा. धजा (सं.ध्वज)
 धजबंध मदमो. खुलेखुल्लुं

धडहड गुर्जरा. धडधड
 धडहडइ उक्तिर. गुर्जरा. धडधडे (प्रा.
 धडधडिय)
 धडु (धडु प्रीछड) *विमप्र. [अंदाज जाण्यो,
 केटलामां छे ते जाण्युं, परीक्षा करी
 लीधी]
 धडू धरि अंगवि. *स्थिर टकी रहे, [तोले
 आवे]
 धडु विराप. धड, शरीर
 धडूक्या ललिरा. [धडूक्या], धडधडाट
 करता आव्या
 धण अभिऊ. आरारा. गुर्जरा. देवरा. धन,
 पैसो
 धण आरारा. धन्य
 धण वतुचा. जिनरा. प्राचीसं. वीसरा. स्त्री,
 प्रिया (सं.धनिका) [सं.धन्या]
 धणउ विक्रच. धनुष्य, कामठुं
 धणकणकंचणिई ऐतिरा. धनधान्यसुवर्ण
 वडे
 धणचर नेमिछं. पशु, धणमां फरनार
 धणवइ प्रद्युचु. कुबेर (सं.धनपति)
 धणि प्राचीफा. पति (सं.धनिनु); प्राचीसं.
 प्रिया; जुओ धण
 धणहर *कृष्णच. [बाणावळी] [सं.धनुर्धर]
 धणिउ उक्तिर. धणधण्युं
 धणिउ गुर्जरा. धन्य, भाग्यशाली
 धणिया उक्तिर. [*धाणाभाजी, *कोथमरी]
 (सं.धनिका)
 धणीप षष्टिप्र. स्वामित्व, स्वामीपणुं (सं.
 धनित्व)

ધળીવડ ઉત્તર. [?] (સં.ધન્યવયા:)

ધળુ તેરકા. નેમિછં. ધનુષ

ધળુહ અંગવિ. ગુર્જરા. વસંફા. વસંવિ.
વસંવિ(બ્રા). વિક્રવ. ષડાવા. ધનુષ્ય
(સં.ધનુષ)

ધળુહર, ધળુહરુ એતિકા. *વિક્રવ. ધનુર્ધર

ધળુઠીય વસંફા. વસંવિ. ધનુષ્ય (સં.ધનુષ)

ધળું પ્રાચીકા. ધનુષ્ય (સં.ધનુષ)

ધતૂરિયડ ઉત્તર. જેને ધતૂરાનો નશો કર્યો
છે એવો (સં.ધતૂરિત)

ધતૂર, ધતૂરડ આનંસ્ત. ઉત્તર. ધતૂરો (સં.
ધતૂરક)

ધન ગુર્જરા. તેરકા. દેવરા. નેમિછં. લાવલ.
વીસરા. ધન્ય

ધનવ આરારા. ગુર્જરા. ચંદ્રવા. કુબેર [સં.]

ધનદાણ એતિકા. ધનસંપત્તિ આપનાર

ધન ધન વસંવિ. ધન્ય ધન્ય

ધનાગરડ ઉત્તર. [?] (સં.ધાન્યનાગરમ)

ધનિ વીસરા. ધન્ય

ધનુહડી પ્રાચીકા. ધનુષ્ય (સં.ધનુષ)

ધન્ન આરારા. તેરકા. લાવલ. ધન્ય

ધનોઈ પ્રેમાકા. ખૂબ મારી, ધોઈ નાહી

ધબક ગુર્જરા. પ્રહાર, [થાપ]

ધબલ પ્રેમાકા. *બેવકૂફ, [*મંદિર]; જુઓ
ધમલ- ધર, ધવલ

ધમધમ વિમપ્ર. ધબધબ

ધમડ ઉત્તર. તપાવે (સં.ધર્મતિ)

ધમલ-ધર હમ્મીપ્ર. ધવલગૃહ, મહાલય

ધમીલ પ્રેમાકા. ધમ્મિલ, ચોટલો

ધમ્મ ગુર્જરા. તેરકા. ધર્મ

ધમ્મમડ એતિકા. ધર્મનતિ, [ધર્મબુદ્ધિવાળો]

ધમ્મલાભુ તેરકા. ધર્મલાભ

ધમ્મિય તેરકા. ધર્મિષ્ઠ જન, સમાન ધર્મ
પાઠનાર (સં.ધાર્મિક)

ધમ્મું પ્રેમાકા. ધમણથી તપાવેલું

ધમ્મુંધૂમું અઘાકા. ધમણથી ધમાવેલું અને
તપાવેલું

ધમ્મુંધૂમું વાણે સૂણે ચિત્તસં. શ્રમથી મેઠવેલું
સહેજમાં ગુમાવે

ધમ્મુંધૂમું વાયે જાય, ધમ્મુંધૂમું વાયે વટે
અઘાકા. ધમ્મુંધૂમું ફોગટ જાય,
[તપાવેલું વાયુથી ઠરી જાય, શ્રમ એકે
જાય]; જુઓ વાયે જાય, વાયે વટે

ધય એતિકા. તેરકા. ધ્વજ

ધયરડૂ ગુર્જરા. ધૃતરાષ્ટ્ર

ધયરાઠ ગુર્જરા. ધૃતરાષ્ટ્ર

ધયવડ એતિકા. ગુર્જરા. પ્રાચીકા. ધજા,
પતાકા (સં.ધ્વજપટ)

ધર ગુર્જરા. વિરાપ. વીસરા. પૃથ્વી, ધરતી
(સં.ધરા); તેરકા. ભૂમિ, જમીન-જાયદાદ

ધર પ્રેમાકા. પર્વત [સં.]

ધર અઘાકા. લલિરા. *હરિહ્યા. મૂઠ,
આદિ [તત્ત્વ], આરંભ [સં.ધુર]

ધરડ આરારા. સ્થાપિત કરે; આરારા. તેરકા.
વીસરા. રાહે, મૂકે; ઉપવા. ઉપાહ.
ગુર્જરા. તેરકા. વસંફા. વસંવિ.
વસંવિ(બ્રા). વીસરા. ષડાવા. ધારણ
કરે, રાહે (સં.ધરતિ)

ધર-ચરમની નરકા. [પહેલેથી છેલ્લે સુધીની,
સંપૂર્ણ], ઉત્તમ કોટિની

ધરણ **ઉક્તિ**. ગીરવી (સં.ધરણકે) [રા. ધરણ]

ધરણ **જાવડ** જુઓ જામડ

ધરણ **હાર** *આનંસ્ત. ઉપદ્રા.* ધરનાર, ધારણ કરનાર

ધરણી **ધર** *નેમિછં. પૃથ્વીને* ધારણ કરનારા, પર્વતો [સં.]

ધર **થકી કાદં(શા).** મૂઠથી, પ્રથમથી (સં.ધુરા પરથી)

ધરથી **ધુર લગે અઢાકા.** *આદિથી ધુરા – અંત સુધી, [મૂઠથી આગળના ભાગ સુધી, સંપૂર્ણપણે]

ધરથી **શ મદમો.** પૃથ્વીપતિ (સં.ધરા+ અધીશ)

ધરમ-પડો **દશસ્કં(૨).** ધરમનો ઢોલ (સં. ધર્મપટલ)

ધરમંડલિ **ગુર્જરા.** પૃથ્વીમંડલ (સં.ધરા+ મંડલ)

ધરહડી **ગુર્જરા.** [ધણધણી], ધૂંજી

ધરાધર **દશસ્કં(૧).** પ્રેમાકા. પૃથ્વીને ધારણ કરનાર શેષનાગ [સં.]

ધરિ **પ્રાચીફા.** પ્રારંભમાં (સં.ધુર)

ધરિ **વિક્રા.** પકડી, [સ્વીકારી]; *નલાહ્યા.* ધરે, ધારણ કરે, વિચારે (સં.ધરતિ)

ધરિયું **ઉક્તિ.** ધરવું, પકડવું, ધારણ કરવું

ધરી **કામા(શા).** (બદલામાં) આપી, [ગીરવે મૂકી]

ધરેવિ **આરા.** ધીરજ બંધાવે છે, હિંમત આપે છે

ધરેવિ **એતિરા.** ધરીને

ધર્મ-**ઝંડે** પ્રેમાકા. ધર્મના ઝંડનથી

ધર્મધોરિંધર પ્રેમાકા. ધર્મધુરંધર, ધર્મની ધુરા ધારણ કરનાર

ધર્થ ***ઉષાહ.** [મૂઠથી, માંડીને]

ધલહર **ઉષાહ. સિંહા(મ).** હમ્મીપ્ર. હવેલી, મહાલય (સં.ધવલગૃહ)

ધવ **આરા(વ).** *નલાહ્યા.* ધાવડો, એક ઝાડ (સં.)

ધવન જુઓ ગવન-ધવન

ધવલ **અંગવિ.** મહેલ [સં.]

ધવલ **અખિઝ.** આરા. ગુર્જરા. નલરા. વિમપ્ર. ધોઢ, એક પ્રકારનું મંગલગીત (સં.)

ધવલ **ઉક્તિ.** તેરકા. ધોઢે (સં.ધવલ-યતિ)

ધવલક તેરકા. ધોઢકું [ગામ] (સં.)

ધવલગ્રહ પંચવા. મહેલ (સં.ધવલગૃહ)

ધવલમંગલ **એતિકા.** ચારફા. વિક્રા. મંગલગીત, ધોઢ

ધવલહર **ગુર્જરા.** નેમિછં. પ્રયુચુ. પ્રાચીસં. સિંહા(મ). હવેલી, મહેલ (સં.ધવલગૃહ)

ધવાલ **આરા(વ).** ?, [કોઈ વનસ્પતિ]

ધસકડ **ગુર્જરા.** ધૂંજી ઠઠે; વિમપ્ર. ધાસકો – ભય અનુભવે [દિ.]

ધંઘના પ્રેમાકા. ઝાંઘના, તાલાવેલી

ધંધ(?) મદમો. ડિંગ કરે તેવા, છક કરે તેવા, [અદ્ભુત] [*હિં.દંઘ]

ધંધ **અઢાકા.** અઢાહ. ચિત્તસં. ધાંધલ, જંજાઢ, ઉપાધિ, આપત્તિ; પ્રેમાકા. ધાંધલ, ઘમસાણ; મદમો. ધાંધલ,

ધમસાળ; [ગરબડ, ઉપાધિ];
 *સિંહ(શા). [જંજાલ, ગૂંચવળ];
 ચંદ્રવા. સમ્યચો. મિથ્યા પ્રવૃત્તિ [-
 માન્યતા, વિચાર]; *ગુર્જરા. [જંજાલ];
 આરારા. કામકાજ

ધંધ (અંધ-ધંધ) *અલ્હેગી. [અંધાધૂંધી,
 અંધેર]

ધંધડ, ધંધુ *પ્રાચીસં. [જંજાલ, મિથ્યા
 પ્રવૃત્તિ]

ધંધ-ધુવારી (અંધ ને ધંધ-ધુવારી) અલ્લાકા.
 *ધાંધલ અને ધુમાડી, [અંધાધૂંધી -
 અંધેર અને ધુમાડાભરી સ્થિતિ]

ધંધહ નરપ(દ). *દ્વંદ્વની ઉપાધિ, [દ્વંદ્વની
 સ્થિતિ], [મિથ્યા સ્થિતિ]

ધંધુ જુઓ ધંધડ

ધંધોડ નરકા. ઢંઢોલ, હલાવ

ધંધોડી અભિઝ. રમવાનું કોઈ સાધન,
 [*દંડૂકો]

ધંધોલવું, ધંધોલવું કાદં(શા). ગુર્જરા.
 દશસ્કં(૧). નરકા. પ્રેમાકા. લાવલ.
 વસંપા. વસંપા(લ). વસંવિ.
 વસવિ(જા). સિંહા(શા). ઢંઢોલવું,
 હલબલાવવું, ધુજાવવું, વ્યગ્ર કરવું, હાનિ
 કરવી (દે.ધંધોલિય)

ધંધોલિયય તેરકા. જંજાલમાં સપડાયેલું
 [ક્ષુભિત, વ્યગ્ર] (અપ.ધંધ+ઓલ+ય)

ધંધુ ગુર્જરા. ધન્ય

ધા અલ્લાકા. અલ્લાહ. દોડાદોડ, ધાંધલ,
 પ્રવૃત્તિ, [હાથવોચ, તાલાવેલી, લાલસા]

ધાડ આરારા. ધાવ, આયા [સં.ધાત્રી]

ધાઈ નરપ(દ). દોડી [સં.ધાવતિ]

ધાઈક *મદમો. [ધારણ કરનાર]

ધાઓડી નલાહ્યા. ધવ નામનું જાડ, એની
 નાની જાત

ધાડ- જિનરા. પ્રાચીસં. આક્રમણ કરવું,
 વિનાશ કરવો [દે.]

ધાડિ ઉત્તિર. એતિકા. પ્રાચીપા. ષડાવા.
 આક્રમણ, ધાડ (સં.ધાટી) [દે.]

ધાડિ સર્ડની જુઓ ધાડિ સર્ડની

ધાણક *વિરાપ. ધનુષ્ય ચલાવનાર, ધનુ-
 ધારી (સં.ધાનુષ્ક)

ધાણિ અભિઝ. ધાવળ

ધાણુક ગુર્જરા. બાળાવઢી (સં.ધાનુષ્ક)

ધાત આરારા. પ્રકૃતિ, અવસ્થા, દશા (સં.
 ધાતુ); નલરા. પ્રેમપ. પ્રકૃતિ, સ્વભાવ;
 આરારા. વિક્તસં. નલરા. હરિહ્યા. ધાતુ,
 પદાર્થ; અલ્લાકા. *અલ્લાહ. મૂઠ,
 આત્મસ્વરૂપ; અલ્લાકા. અલ્લાહ. નલરા.
 હરિહ્યા. પ્રકાર, [મેદ], રીત [સં.ધાતુ]

ધાતડ ઉત્તિર. રાગથી (સં.ધાતુના)

ધાત મેલડ આરારા. પ્રકૃતિનો મેઠ કરે,
 સંબંધ જોડે

ધાતવું અલ્લાહ. ફાવવું, અનુકૂળ આવવું

ધાતસ્વાયુ ઉત્તિર. [?] [સં.ધાતુસ્વાદક:]

ધાતા વતુચા. વિધાતા, બ્રહ્મા [સં.]

ધાતુ અલ્લાકા. વીર્ય [સં.]

ધાતુકર *પ્રેમાકા. [*પર્વત] [સં.]

ધાતુવાદી ચંદ્રવા. સુવર્ણસિદ્ધિનો પ્રયોગ
 કરનાર [સં.]

ધાત્રી આરારા. ધાવમાતા, આયા [સં.]

ધાત્રીફલ કાદં(શા). આંબઢું (સં.)

धाधूप *प्रेमाका. [(शोधवा माटेनी)
दोडादोड, दोडधाम]

धाम चित्तसं. वैभव, प्रताप; स्थिति, स्वरूप
[सं. धामन्]

धामण आरावा(व). उक्तिर. धामण, एक
वनस्पति (दे. धम्मण्ण)

धा-मारु *अखाका. [दोट, हयवोय,
लालसायी]

धामिय गुर्जरा. धर्मी (सं. धार्मिक)

धामी लावल. *धार्मिक, *धर्मिष्ठ; [*स्वर्ग-
मां रहेनार, *देव]; [*पराक्रमी]

धाय आरावा. धावमाता [सं. धात्री]

धायइ ऋषिरा. धराइ जाय (सं. धै)

धायउ उक्तिर. धरायो (सं. धातः); जुओ
आपणी धायउ

धायेधूपे जुओ धूपे, धावुंधूपवुं

धार नलरा. मध्य भारतमां आवेल धारप्रदेश

धार अणी अटके नहीं अखाका. तलवार
के भालानी धार अडे नहीं, [कशी हानि
न थई शके]

धारइं आनंस्त. धारण करे, [राखे]

धार खंचइ जुओ खंचइ

धारण प्रेमाका. धरी राखनार, टेको,
[धांभलो]

धारण अखाका. प्रेमाका. धीरज, [*हिंमत];
हरिख्या. *मननी दृढता, [हिंमत];
[*धारण करवुं - राखवुं ते] (सं. धारणा)

धारण *गुर्जरा. [ग्रहण, स्वीकार]

धारणा आनंस्त. ग्रहणपटुता

धारवुं कादं(धु). चतुचा. पकडवुं, ग्रहण

करवुं

धारह नेमिछं. धारण करनार(नुं)

धारावउं (पाउ धारावउं) षडाबा. [पग]
धरावुं, रखावडावुं, [पधरामणी करावुं]
(सं. धारयति)

*धार्या [धार्या] *नरका. [धारण - वेनवाळां]

धाव प्रेमाका. धवडावनारी दाया [सं. धात्री]

धावइ उक्तिर. दशस्कं(९). दोडे (सं. धावति)

धावुं-धूपवुं अखाछ. दोडवुं, [दोडादोड
करवी, दोडधाम करवी, (तीर्योमां)
भटकवुं]

धास्यइ आरावा. चडी आवशे ? उत्पन्न
थशे ?

धाह आरावा. कृष्णच. वीसरा. (मदद
माटेनी) धा, पोकार, रुदन, क्रंदन [दे.
धाहा]

धाहडी आरावा(व). उक्तिर. धावडी, एक
वनस्पति (सं. धातकी)

धाहुडी षडाबा. कोईक प्रकारनो पथ्थर [के
माटी]

धांख अखाका. उक्तिर. कादं(शा). नलाख्या.
धखना, झंखना, आतुरता

धांमधुमाडे धाय *चंद्रवा. [धामधूमथी,
धमधमतुं, धसमतुं दोडे]

धिकवुं नरका. धिखावुं, खूब गरम करुं

धिग गुर्जरा. धिक्

धिगु धिगु तेरका. धिक् धिक्

धिधिकट, धिधिकटि गुर्जरा. लावल.
मृदंगना अवाजसूचक शब्दो, - बोल

धिन, धिन्न नलरा. प्राचीफा. शाबाश, धन्य

धिष्ट आरारा. धृष्ट, निर्लज्ज
 धिङ्गडमाल जिनरा. जबरदस्त, [समर्थ वीर]
 धी जुओ आधी, सारधी
 धीअ कृष्णच. विक्ररा. पुत्री [सं.दुहिता]
 *धीअह [धीअह] विक्ररा. [स्त्री]
 धीइ शृंगामं. बुद्धिधी, [स्वेच्छाधी, मरजी मुजब]
 धीकइ प्रेमाका. शृंगामं. धगधगे, सळगे
 धीकाइ पंचवा. चिता, धीकणी (सं.धिक्)
 धीज जिनरा. नरका. प्रेमाका. लावल.
 विमप्र. पाप माटेनी दिव्य [चमत्कार-
 भरेली] परीक्षा, कसोटी [अग्निमां हाथ
 नाखवो वगेरे] (सं.दिव्य); जुओ धीज्य
 धीज आरारा. द्विज, ब्राह्मण
 धीजी आरारा. ब्राह्मणी (सं.द्विज+ई); जुओ
 दीव्य, धेजी
 धीज्य नरप(द). [दिव्य] आकरी कसोटी;
 जुओ दीव्य, धीज
 धीट दशस्कं(१). प्रेमाका. हिंमतवाळुं, दृढ
 धीठ अखाका. आरारा. पक्कुं, नफ्फट, लुछुं
 (सं.धृष्ट)
 धीठाइ आनंस्त. धीठताथी, [दृढताथी, हठ-
 पूर्वक]
 धीठी प्राचीफा. कपटी (सं.धृष्टा); ऋषिरा.
 निर्लज्ज, बेशरम
 धीमार प्रेमाका. माछीमार [सं.धीवर]
 धीय गुर्जरा. तेरका. प्राचीसं. पुत्री (सं.
 दुहिता)
 धीयडी नरका. नरप. दीकरी (सं.दुहिता)
 धीया उक्तिर. पुत्री [सं.दुहिता]

धीर प्रेमाका. धीरज, धैर्य
 धीरदूठ नलरा. धैर्य; धैर्यवान (सं.धृष्ट);
 षष्टिप्र. धीट, निर्लज्ज
 धीरठपणउ सिंहा(म). धैर्य (सं.धृष्टवन)
 धीरणा ऋषिरा. धीरज [आपवी ते],
 [सांत्वना]
 धीरय नलाख्या. धीरज (सं.धैर्य)
 धीरवइ उक्तिर. आश्वासन आपवुं, हिंमत
 आपवी (सं.धीरयति)
 धीरवुं चतुचा. *दशस्कं(१). नरका. प्रेमाका.
 विश्वास मूकवो
 धीरिम आरारा. तेरका. प्राचीफा. धैर्य,
 धीरज (सं.)
 धीर्ज दशस्कं(२). धीरज, धैर्य
 धीवर ऐतिरा. गुर्जरा. माछीमार (सं.)
 धीश दशस्कं(१). दशस्कं(२). मदमो.
 वेताप. हरिख्या. अधीश, रजा
 धीस कामा(शा). राजा, अधिपति [सं.
 अधीश]
 धींग आनंस्त. धींगो, समर्थ
 धींगड ऐतिका. मोटो, जबरदस्त, मजबूत,
 पुष्ट
 धींगडमल नंदव. धींगा मल्ल जेवो
 धींगा ऐतिका. मोटो, जबरदस्त, मजबूत,
 पुष्ट
 धुणह गुर्जरा. धनुष
 धुतारे नरका. धूती ले, [छितरीने लई ले]
 धुत मदमो. धूर्त
 धुनइ आरारा. ध्वनिधी
 धुनि हरिख्या. घोष, अवाज (सं.ध्वनि)
 धुमाय प्रेमाका. धुमाडो करे [सं.धूम-]

धुय प्राचीसं. धुवनो तारो
धुयस्य ऐतिका. निष्पाप, दोषरहित,
 कर्मदोषहीन (सं. धूतरजस)
धुर आराय. ऋषिरा. ऐतिस. विमप्र.
 वीसरा. *षडावा. आरंभ, पहेलुं, मूळ
 (सं. धुर); ऋषिरा. तेरका. अग्र स्थान,
 मुख्यता (सं. धुरा); *अखाका. [आगळ-
 नो भाग]; जुओ धरथी धुर लगे
धुरहि ऐतिका. आरंभमां, प्रथम स्थाने
धुरि आनंस्त. आराय. गुर्जरा. *नेमिछं.
 प्राचीसं. *लावल. *विराप. शृंगामं. मूळ,
 पहेलुं, पहेलां, आरंभमां, पहेलेथी,
 मूळमांथी (सं. धुर); कर्पूमं. गुर्जरा.
 प्रबोप्र. लावल. आगळ, अग्रभागमां,
 मोखरे; लावल. धुरामां, धूसरीमां
धुरिधर प्रबोप्र. मोवडी, अग्रणी
धुरी आराय. बळद (सं. धुरिन्)
धुरीन जिनरा. धुरंधर
धुलहडी उक्तिर. प्राचीफा. फागण मासनी
 शुक्ल प्रतिपदा, धुळेटी [सं. धूलि परथी]
धुलही विमप्र. धोळ गानारी
धुली वाग्भवा. धोळी [सं. धवल]
धुव प्राचीफा. स्थिर, निश्चल (सं. धुव)
धुवारी जुओ धंध-धुवारी
धुवल जुओ धवल
धुवेष देवरा. द्वेष
धुसइ गुर्जरा. धसे
धुसट, धुंसट विमप्र. साडलानो छेडो
 ओढाडवानी [प्रसारवानी] क्रिया; नेमिछं.
 *विमप्र. [पाथरण्]; जुओ धुंसर

धुसळ प्रेमाका. (लग्न वखते वरने पोंखवा
 माटे वपराती सांठीकडानी) धूसरी
धुंबड, धूंबड प्रद्युचु. मोटा मल्ल; गुर्जरा.
 विराप. जंगली, उग्र, [जुलमी, अनाडी
 पुरुष]; जुओ धूबडि, धूमड
धुंसट जुओ धुसट, धुंसर
*धुंसर (धुंसट) *लावल. [पाथरण्]
धू उषाह. प्राचीसं. पुत्री (सं. दुहितु)
धूअ गुर्जरा. प्राचीफा. प्राचीसं. पुत्री (सं.
 दुहिता)
धूअच उक्तिर. धुमाडो (सं. धूम)
धूअडइ शृंगामं. धुमाडाथी
धूअरि उक्तिर. झाकळ (दि. धूमरी); जुओ
 धूयरि
धूआ अंबरा. उषाह. पुत्री (सं. दुहिता)
धूआ उक्तिर. धुवा, [*पद्यनी टेकनी पंक्ति,
 *यज्ञनुं घृतपात्र]
धूआडु वाग्भवा. धुमाडो
धूअइ ऋषिरा. गुर्जरा. नलाख्या. वसंफा.
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). षडावा. धूजे (सं.
 धूयते)
धूटस धात आराय. धूसट धात ? नश्वर
 - तुळ पदार्थ ?
धूता अखाछ. *धूर्त, *धुतारा, [*धूत्या,
 *छेतया]
धूतारिबउं उपवा. धूतवुं, छेतारवुं (सं. धूर्त-
 कार-)
धूधूइ प्रद्युचु. (धुमाडाथी) धूंधवाय [सं.
 धूमान्ध]
धून नरका. ध्वनि, अवाज

धूनि, धूनी अंबरा. ध्वनि; जुओ शंखधूनी
 धूप आरारा. तडको [हिं.] [*सं.]
 धूपइ उक्तिर. धूप करे (सं.धूपयति)
 धूपघटी नलरा. धूपदानी (सं.)
 धूपघाणउं उक्तिर. विमप्र. धूपदानी
 धूपायण विकरा. धूपदानी
 धू पे [घाये धू पे] (घ्यायेअऊको. *तप
 करे, [दोडादोड करे, (तीर्थोमां) भटके]
 धूबडि (धूंबडि) विमप्र. [अनाडी, जंगली
 स्त्री]
 धूम वसंफा. वसंफा(ल). धुमाडो
 धूमविराल वसंवि. वसंवि(ब्रा). धूमवराळ
 (काढतां अस्त्रो)
 धूमइ *नरप. [अनाडी, जंगली पुरुष]; जुओ
 धुंबड
 धूमप्रान अखाका. नरका. प्रेमाका. हठयोग-
 नी क्रिया, हाथ ऊंचा राखी, चारे
 दिशामां अग्नि अने उपर सूर्य एम
 पंचानि सेववानी एक उग्र तपश्चर्या,
 [धूणी पर ऊंचे माथे रही करातुं तप]
 धूममाराग अखाका. यज्ञनो, क्रियाकांडनो
 मार्ग
 धूय, धूया आरारा. तेरका. प्राचीसं. पुत्री
 (सं.दुहिता); जुओ मद्रधूय
 धूयरि षडावा. अप्कायनो एक प्रकार,
 झाकळ [दि.धुमरी]; जुओ धूअरि
 धूरइ गुर्जरा. उद्विग्न थाय, [*पहेंवे],
 [*पहेलां ज]
 धूळकट प्रेमाका. धूळनो कोट, वंटोळियो
 धूळकोट प्रेमाका. धूळनो कोट, वंटोळियो

धूलहडी नलरा. धूळेटी (सं.धूलि परधी)
 धूले घलहरे विमप्र. धोळां धवलगृहे-
 धूव प्राचीसं. दुहिता, कन्या
 धूसर ऋषिरा. धूखरा रंगनुं (सं.)
 धूहलइ शृंगारं. धूंधळो, [अंधकारभर्यो,
 घनघोर]
 धूखल, धूखलुं अखेगी. चित्तसं. वाग्भवा.
 धूवाडियुं, धूसर, धूंधळुं
 धूंधूकार चित्तसं. अंधकार
 धूंधूतो अखेगी. धूंधवातो [सं.धूमान्ध-]
 धूंबड जुओ धुंबड
 धूंबडि जुओ धूबडि
 धूसइ उक्तिर. नाश पामे (सं.ध्वंसते)
 धूड, धूड सिंहा(शा). दृढ
 धे जुओ मानेश धे, शधे
 धेडी नरप. धेनु, गाय
 धेण प्रेमाका. धेनु, गाय
 धेणू उक्तिर. धेनु, गाय
 धेण्य प्राचीका. सीमंतवाळी स्त्री (सं.धन्या)
 धेजी आरारा. ब्राह्मणी (सं.द्विज+इ); जुओ
 धीजी
 धेन आरारा. प्रेमाका. धेनु, गाय
 धेय सिंहा(शा). दीकरी
 धेर अखाका. अखाछ. धरमूळ, मूळ
 धेर्य चित्तसं. धरमूळ, मूळ, मूळधी, मूळ-
 मांथी, संपूर्णपणे
 धेण सिंहा(शा). नायिका, प्रियतमा [सं.
 धन्या]
 धैनड जिनरा. पुत्र [रा.]
 धोअइ उक्तिर. धूए (सं.धामति) [सं.धौवति]

धोक ऐतिका. साध्यांग प्रणाम

धोख जिनरा. *नमस्कार, [*वंदनीय, *प्रशस्त]

धोखो प्रेमाका. दुःख, शोक; *अखाका. [आपदा, क्लेश]

धोटा जिनरा. पुत्र [रा.]

धोती चित्तसं. शरीरनां आंतरडां वगैरे स्वच्छ करवा माटेनी हठयोगनी षट्कर्मविधि पैकीनी एक [सं.धौल]

धोप, धोपा रुस्तस. एक जातनी बंदुक

धोयण उक्तिर. धोवुं ते, धोण (सं.धावनम्) [सं.धौत परधी]

धोयती षडावा. धोती, धोतियुं

धोरणि, धोरणी गुर्जरा. *विमप्र. विराप. श्रेणी (सं.)

धोरंधर चंद्रवा. मदमो. धुरंधर, अग्रणी, आगळ पडतो

धोरिउ गुर्जरा. बळद (सं.धौरेय)

धोरी अभिऊ. विमप्र. धुरा धारण करनार, मुख्य, मोटो, मोखरे रहेनार; आरारा. उक्तिर. प्रेमाका. लावल. धुराने धारण करनार, बळद (सं.धौरेय)

धोलो प्रेमाका. थप्पड, लपडाक

धोवणी उक्तिर. एक वनस्पति, [*भोरींगणी] (सं.धावनिका)

धोवति प्राचीसं. धोती, [धोतियुं]

धोंकार विक्ररा. [धों एचो] अवाज

धोंसा रुस्तस. नगारा [रा.; हिं.]

ध्याडि विमप्र. धाड, [आक्रमण, हल्लो]

ध्यात अंबरा. प्रकृति, [स्वभाव, जात] (सं.

धातु)

ध्याता नरका. ध्यान करनार

ध्यातु अंबरा. धातु, [खनिज पदार्थ]

ध्यायइ उपवा. देखाय, जणाय; [(ध्यान) धराय]; कादं(धु). [एकाग्रताधी] निहाळे, जुए

ध्यावुं आनंस्त. नरका. प्रेमाका. लायल. ध्यान धरवुं

ध्ये चित्तसं. ध्येय

ध्रड रुस्तस. धड

ध्रडता मदमो. दृढता

ध्रढ मदमो. दृढ

ध्रम प्राचीफा. धर्म

ध्रसकइ जिनरा. प्राचीसं. भयथी छळे, ध्रासको खाय

ध्रसकाइ जिनरा. भयथी छळावे, ध्रासको पडावे

ध्रसकइ, ध्रसूकइ गुर्जरा. भयथी छळे, ध्रासको खाय (प्रा.ध्रसक्किय)

ध्रसुड- नलरा. हांकी काढवुं, [खसेडवुं, दूर करवुं]

ध्रसूकइ जुओ ध्रसकइ

ध्रा- उक्तिर. कादं(शा). तेरका. नलाख्या. प्रद्युचु. प्राचीसं. धरावुं, तूत धवुं (सं.ध्रायते)

ध्राय अखाछ. अधरके, जमावे

ध्रावड मदमो. द्राविड

ध्रास अभिऊ. ध्रासको

ध्रुवउ उक्तिर. स्तंभ, खूंटो (सं.ध्रुवकः)

ध्रु उक्तिर. ध्रुव, [*स्थाणु, *स्तंभ, *खूंटो]

घेठउ उक्तिर. धृष्ट

घोई प्रेमाका. धरो, दूर्वा, एक घास

घोब उक्तिर. दूर्वा

घोव्य आनंस्त. वस्तुनी स्थिरता, जैन दर्शन-
नी त्रिभंगीमानो एक भंग [सं.]

घजवड हम्मीप्र. ध्वजपट, धजानुं वस्त्र

घिज नलाख्या. ध्वज, वावटो

न अभिऊ. उषाह. गुर्जरा. तेरका. नलरा.

वसंवि. वसंवि(ब्रा). सिंहा(म). षडावा.

षष्टिप्र. ने (भारवाचक) (सं.नु के नु)
(प्रा.णाइ)

नअणे मदमो. नयणे

नइ आरारा. गुर्जरा. नलरा. माटे

नइ वीसरा. ने (भारवाचक)

नइ उक्तिर. गुर्जरा. तेरका. प्राचीफा.
हम्मीप्र. नदी

नइडउ वीसरा. नजीक (सं.निकट)

नइण वीसरा. नयन, आंख

नइतर *शृंगामं. [नदी तथा वृक्ष]

नइहर प्राचीसं. पियर (सं.ज्ञातिगृह; हिं.नैहर)

नइं नलरा. नदी

नउकार आरारा. नवकार, नमस्कारमंत्र

नउतन'चतुचा. [नूतन], सुंदर

नउव उक्तिर. पीज्या विनाना ऊनधी बनावेलुं
एक प्रकारनुं पाथरणुं [दि.णवतय]

नउल आरारा. उक्तिर. नोळियो (सं.नकुल)

नक-वेसर नरका. नाकनी वाळी

नकाळजो नरका. प्रेमाका. काळजी
[दरकार] वगरनो, चीवट वगरनो

नक्र कादं(शा). मगर (सं.)

नक्षत्रपति प्रेमाका. चंद्र [सं.]

न-क्षात प्रेमाका. क्षत्रियहीन, [योद्धा वगरनुं]

नखपात प्रेमाका. नखना घा [सं.]

नख्येत्र ऐतिरा. नक्षत्र

नग चित्तसं. नरका-२. पर्वत [सं.]

नगयुग हरिवि. वृक्षयुगल [सं.]

नगरगोयर पंचवा. नगरनो दरवाजो (सं.नगर
+गोपुर)

नगरनायिका कादं(धु). गणिका

नगरां आरारा. रहेठाण, दर (दि.णगर);
जुओ कीडी-नगरां

नगशृंग हरिवि. पर्वतशृंग [सं.]

नगीनो ऐतिका. प्रेमाका. रत्न, झवेरात

नगुरो अखाका. गुरु वगरनो, [गुरुभावधी
पर थयेलो, केवल आत्मनिष्ठ]

नगोदर नरका. प्राचीफा. कंठनुं एक
आभूषण; जुओ हार नगोदर

नघट नफेरी कृष्णवा. वाजिंत्रना प्रकार

नघरो मदमो. नघरोळ, बेफिकरो

नघात अखाछ. घात न थाय ए रीतनी

नघूष अंबरा. नहुषराजा

नघित नरप(द). निश्चित, चोक्स, नक्की

नघइ गुर्जरा. तेरका. नाचे (सं.नृत्यति)

नजिम शृंगामं. ?, [*जोशी] [*फा.नजुमी]

नजिरिं आनंस्त. नजरे *

नटन आनंस्त. नृत्य(पूजा)

नट माझि अंबरा. नटोनी वचमां

नटवो नरप(द). उत्तम नट, [नाचनार] (सं.
नट+वर)

नटावड अंबरा. उपवा. नटवो, नृत्य करनार

नटावी अंबरा. नर्तिका

नटीए (नाटक नटीए) नरका. वेश भजवीए,
[देखाव करीए]

नटुई सम्यचो. नटडी, नर्तकी

नटुओ प्रेमाका. नट, नर्तक

नटे नलरा. दुःख पामे (दि.णड); *प्रेमाका.
[पीडे]; जुओ नडइ

नट्टरसि स्थूलिफा. नृत्यना रसमां

नट्टरंभ गुर्जरा. नृत्य करवुं ते (सं.नाट्य+
आरंभ)

नट्ट(नट्ट सह) शृंगामं. शरीरमां धूसी
गयेलो [ने भांगीने एमां रही गयेलो
कांटो] (सं.नट्टशल्य)

नट्टा नेमिछं. [नाठा], नासी गया [सं.नष्ट]

नड गुर्जरा. नट, [नर्तक]

नडइ उपवा. गुर्जरा. तेरका. नलाख्या.
प्राचीसं. मदमो. लावल. व्याकुळ थाय,
हेरान थाय, कष्ट पामे; व्याकुळ करे,
दुःखी करे (प्रा.णडिअ) [सं.नटति];
जुओ नटे

नड-पिक्खणउं प्राचीसं. नटखेल (सं.
नटप्रेक्षणकम्)

नडाया लावल. *झांखा पाड्या, [नडतर
कराया, व्याकुळ कराया]

नडिया जुओ सह नडिया

नणवर विमप्र. नणंद [सं.ननान्द]

नणंवर नलरा. नणंद [सं.ननान्द]

नति अंबरा. नित्य

नत्थी तेरका. ललिरा. नथी (सं.नास्ति)

नय नरप(द). प्रेमाका. नाकमां पहेरवानी
कडी, वाळी [सं.नस्ता]

न-दोसी अभिऊ. दोष विनानी

नइ गुर्जरा. लावल. नाद (सं.नदी)

नधि आरारा. नलरा. निधि, भंडार, समृद्धि

ननु नलाख्या. नन्नो, नकार (सं.न-न)

नन्इ प्रबोप्र. निन्दा करे

नन्दी प्रबोप्र. नाटकना आरंभनुं मंगल, नान्दी

नपुंस अंबरा. नपुंसक

नपुंसक चित्तसं. पुरुषत्व विनानुं,
सामर्थ्यहीन

नफर आरारा. *जिनरा. पंचवा. चाकर,
गुलाम (फा.)

नफेट प्रेमाका. नप्फट, निर्लज्ज

नफेरी आरारा. कामा(शा). रुस्तस. शीलक.
शृंगामं. नानो ढोल; नरका. नेमिछं.
प्रेमाका. शरणाईना प्रकारनुं मुखवाद्य
(फा.नफीरी)

नबाप रुस्तस. नवाब

नभव- नलरा. निभाववुं (सं.निर्वह)

नमण अखाका. नमन, वंदन

नमणइ, नमणीय वसंफा. वसंवि.
*वसंवि(ब्रा). नमतुं, नमणुं, सुंदर (सं.
नमन-क)

नमणि वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). नमन,
नमवुं ते, [झूकवुं ते]

नमणीय जुओ नमणइ

नमस्करइ उक्तिर. षडाबा. नमस्कार करे
(सं.नमस्करोति)

नमंस- तेरका. नमस्कार करवा (सं.नमस्य)

नमाया लावल. नमाव्या
 नमि तेरका. नेमिनाथ
 नमीचा चतुधा. नम्र
 नमेरो मदमो. निर्दय
 नमेवी ऐतिका. नमीने, नमस्कार करीने
 नमेंरी सिंहा(शा). निर्दय
 नम्य कादं(शा). नमीने
 नम्रीभूत अखाका. नम्र थयेलो
 नय जिनरा. नलरा. प्राचीफा. नदी; जुओ
 नइ
 नयडउ उक्तिर. नजीक, पासे (सं.निकटम्)
 नयण गुर्जरा. तेरका. वसंफा. वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). वीसरा. नयन
 नयणकडक्खे चारफा. [नयन]कटाक्ष
 नयणकुरंग नरका. हरण जेवी आंखो
 नयणलां विराप. नयनो, आंखो
 नयणां घोरवां नरकां. नजर चुकाववी, न
 देखे तेम करवुं
 नयणुले चारफा. नयन
 नयणसुरंगु वसंवि(ब्रा). नयनने आनंद-
 जनक
 नयनिमल ऐतिका. नीतिमां [- न्यायमां
 - तर्कमां] निर्मल [सं.]
 नयर आरारा. कृष्णबा. गुर्जरा. तेरका.
 वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). विक्ररा.
 विराप. नगर
 नयरलोय विक्रच. नगरलोक
 नयरि, नयरी ऐतिका. गुर्जरा. नेमिछं. नगरी
 नरउत्त सिंहा(शा). नरपुत्र
 नरकातीत प्रेमाका. नरकने बटी गयेला,

नरकनी शिक्षा जेने भोगववानी नथी
 एवा [सं.]
 नरखड आरारा. प्राचीफा. जुप. नीरखे (सं.
 निरीक्षते)
 नरखक चंद्रवा. निरीक्षक
 नरखाय चित्तसं. नीरखाय
 नरण गुर्जरा. जिनरा. विक्ररा. नरक
 नरत अखाका. प्रेमाका. नृत्य
 नरत प्रेमाका. निवृत्ति, अंत, [छेडो]
 नरत *पंचवा. [खबर]; *अखाळ. [तपास;
 स्पष्टता]; जुओ नर्य, निरत, निरति,
 नीरति, नृत
 नरत पडें वेताप. खबर पडे
 नरति आरारा. ऐतिरा. नलाख्या. तपास,
 भाळ, खबर (रा.) (सं.निरुक्ति); जुओ
 निरति
 नरतुं अखाका. चंद्रवा. प्रेमाका. सिंहा(शा).
 नरसुं, खराब
 नरते चंद्रवा. नक्की, निश्चित करीने, [स्पष्ट
 करीने]
 नरनरड उक्तिर. गुर्जरा. नरका. गर्जना करे,
 [गाजे]
 नरनाह आरारा. गुर्जरा. नरनाथ, राजा
 नरपवरु गुर्जरा. नरोमां उत्तम (सं.नरप्रवर)
 नरबड चित्तसं. ?, [*गर्भनी प्राथमिक
 स्थिति] [*सं.नर्दबुद]
 नरम नरका. नर्म, विनोदलीला
 नरय आरारा. गुर्जरा. प्राचीका. लावल.
 नरक
 नरबड आरारा. गुर्जरा. नरपति, राजा

नरवय ऐतिका. नरपति

नरवर-विंदा नेमिछं. राजाओ [सं.नरवरेन्द्र]

नरवाणि आरारा. चोक्कस (सं.निर्वाण)

नरविंदो प्राचीफा. राजा (सं.नर+इन्द्रः)

नरहिणि शृंगामं. नेरणी, नख कापवानुं
ओजार (दि.णहरणी); जुओ नहरणी

नरंद आरारा. नरेन्द्र

नरालां कादं(शा). निराळां, जुदा ज प्रकार-
नां (सं.निरालय परधी)

नराहिबु गुर्जरा. राजा (सं.नराधिप)

नरियां सिंहा(शा). नारीओ

नरिंद गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. लावल. वीसरा.
नरेन्द्र, राजा

नरेडाट प्रेमाका. खेदानमेदान

नरेणी *अखाका. [?]

नरेसर गुर्जरा. देवरा. नेमिछं. लावल.
नरेश्वर, राजा

नरतकी सम्यचो. नाटिकणी, [नटी]

नर्ति, नर्त प्राचीका. नृत्य

नर्त्य *अखाछ. [भाळ, पत्तो]; जुओ नरत

नर्ष दशस्कं(२). नृप

नलवट उषाह. कादं(शा). प्राचीफा. कपाळ
[सं.निटलपट्ट]

नलाट उषाह. कपाळ

नलाड अखाका. अखाछ. अभिऊ. कपाळ

नलिआर, नलीआर हम्मीप्र. नलिकाकार,
तोपची

नव- तेरका. नमवुं (सं.नम) [जै.]

नवकारवाली उक्तिर. नवकार जपवानी
माळा (सं.नमस्कारमालिका)

नवकारसही उक्तिर. सूर्योदय थया पछी बे
घडीए एटले ४८ मिनिटे नवकार गणी
पारणुं करवानुं जैन व्रत (सं.नमस्कार-
सहित)

नवगर, नवघर अभिऊ. नव ग्रहनां रत्नो-
वाळुं आभूषण (सं.नवग्रह)

नवगीय ऐतिका. नव ग्रैवेयक [नामनुं विमान
- स्वर्ग]

नवघड नरका-२. *नवा अने गडीबद्ध, *नवां-
नद्धोर, [*नवीन प्रकारनां]

नवण वीसरा. नमन, [नमवुं ते]

नवतेरी (नगरी) सिंहा(शा). नवतर [नगरी]

नव नइ दो (गणवुं) हम्मीप्र. नव ने बे
एटले अगियारा गणवा, नासी जवुं
नवनवउं गुर्जरा. साव नवुं; उपवा. हमेश
नवुं

नवनिध प्रेमाका. नवनिधि, धनना देव
कुबेरना नव भंडार

नव-नीमालीय वसंवि(ब्रा). नवी - ताजी
- कूणी नवमालिका

नव-नेह वसंवि(ब्रा). नवा - ताजा स्नेह-
वाळी

नवपद आरारा. अरिहंत आदि ध्याननां
नव स्थान [जै.]

नवभंगिहि वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). नवी-
नवी रीते, वैचित्र्यपूर्वक

नवमइ गुर्जरा. नवमो, [नवमो रस - शम,
निर्वेद]

नवमइं (न वमइं) *गुर्जरा. [न छोडे, न
तजे]

नवयनिहाण आरारा. नव प्रकारना निधि,

भंडार [सं.नव+निधान]
 नवरंग *वसंवि(ब्रा). [नूतन छटाथी] (सं.)
 नवलखड लावल. वीसरा. हम्मीप्र. उत्तम
 घोडानी एक जात, अति कीमती घोडा
 (सं.नव+लक्ष)
 नवह्रिय प्राचीफा. नवी, नवली, नवेली (सं.
 नव+ली)
 नवविछित्ति आरारा. नूतन शोभायुक्त (सं.
 नवविच्छित्ति)
 नवसई षडाबा. नव सो (सं.नवशत)
 नव-सत्त नरका. प्रेमाका. नव अने सात,
 सोळ
 नवसर गुर्जरा. नलरा. प्रेमाका. लावल. नव
 सेरनो (हार)
 नवाण चित्तसं. प्रेमाका. बहोळा पाणीवाळां
 स्थान, जळाशय [सं.निपान]
 नवाणवइ षडाबा. नवाणुं (सं.नवनवति)
 नवारसउ उक्तिर. लोहना नव भाग धरावतुं
 एक औषध (सं.नवायसम्)
 न-वि अभिऊ. गुर्जरा. तेरका. नलाख्या.
 नेमिछं. वसंफा. वसंवि(ब्रा). वीसरा.
 लावल. नहीं (सं.न+अपि)
 नविलि लावल. नवल, ताजा
 नवी प्राचीफा. स्त्रीना अधोवस्त्रनी गांठ,
 [नाडी] (सं.नीवि)
 नवीनउ षडाबा. निर्वेदप्राप्त, खिन्न (सं.
 निर्विण्ण)
 नवीसंदो सिंहा(शा). कारकुन, लहियो [फा.
 नवीसंदः]
 नवुंसक अंबरा. नपुंसक

नवेण प्रेमाका. नाह्याधोया विना ज्यां जई
 न शकाय तेवी जगा, जेमके रसोडुं
 नवेण चौको अखाका. रसोईनी जग्याने
 लींपीने शुद्ध करवी
 नवेरउं नेमिछं. नवुं, नवुं आवेलुं [माणस]
 (सं.नवतर); नेमिछं. प्राचीफा. नवतर,
 [नवीन जातनुं, अद्भुत]
 नव्याणु ऐतिका. नवाणु
 नशावे अखाका. नसाडे
 नशि विमप्र. [निशाए], रात्रे
 नशिहर उषाह. राक्षस (सं.निशाचर)
 नष्टचर्या *प्रेमाका. [निशाचर्या, गुप्तचर्या,
 छूपी रीते रहेवुं ते]; जुओ नाटचर्या
 नष्टपणे मोसाच. नठारापणे
 नसले *विमप्र. [?]
 नसंक अखाछ. निःशंकपणे, चोक्कस
 नसा-जाळ प्रेमाका. नसोनी जाळ
 [सं.स्नसाजाल]
 नसावइ उक्तिर. नसाडे (सं.नश् परथी)
 नसावणहार उपबा. नसाडनार
 नसि प्राचीफा. रात्रि (सं.निशा)
 नसें, नशे प्राचीफा. निश्चय, [नक्की]
 नस्तर- नलरा. खूटवुं, [पसार थवुं] (सं.
 [तरति])
 नह तेरका. प्राचीफा. वीसरा. नख
 नह षष्टिप्र. नहीं
 नहपलव जुओ नीहपलव
 नहरणी उक्तिर. नेरणी, नख कापवानुं
 ओजार (सं.नखहरणी); जुओ नरहिणि
 नही उक्तिर. [?] (सं.नखिका)

नहींत उक्तिर. नहीं तो, नहींतर
 नहु आरारा. गुर्जरा. विराप. वीसरा. नहीं
 ज (सं.न+खलु)
 नहुतरखुं, नहुंतरखुं उक्तिर. प्रद्युचु. विराप.
 शृंगामं. नोतरखुं, निमंत्रण आपवुं
 नहुरा कृष्णबा. कालावाला
 नहू ऐतिरा. नहीं
 नहेरी प्रेमाका. माथामां नाखवानुं तेल
 नंग *विमप्र. [चीज, बाबत]
 नंदण गुर्जरा. तेरका. पुत्र (सं.नन्दन)
 नंदणी गुर्जरा. पुत्री (सं.नन्दिनी)
 नंदन वीसरा. पुत्र (सं.)
 नंदखुं तेरका. आनंद पामवुं
 नंदखुं अखाका. निंदवुं, निंदा करवी
 नंदिक नरका. आनंद[मंगल]
 नंदीसर तेरका. नंदीश्वर द्वीप [जै.]
 नंदेवी नेमिछं. निंदा करीने
 नंमण्य मदमो. नम्रता
 ना नंदब. वेताप. न्याय
 न्यअता *विमप्र. [नायता - सामुद्रिक
 वेपारी जाति] [दि.णार्इत]
 नाइ सक्थाऐतिका. न आवी शक्या
 नाई कामा(त्रि). वीसरा. हजाम (सं.नापित)
 नाउं तेरका. नाम (अप.)
 नाकनमणि जिनरा. शिर नमाववुं ते, [वंदन
 करवा ते]
 नाकसोरां अंगवि. नसकोरां
 नाकोटडे मोसाच. चडावेला नाके
 नाग आरारा(व). नागकेसर, नागचंपो (सं.)
 नाग नरका. लावल. स्त्रीओनुं काननुं घरेणुं

नागडर ऐतिरा. नागपुर, [राजस्थाननुं नागोर
 गाम]
 नागड सिंहा(शा). चारण, भाटविशेष (दे.
 नग्गुडि)
 नागड गुर्जरा. एक वाद्य
 नागदमनि *आरारा. [सर्पने वश करनार
 एक वनस्पति] [सं.नागदमनी]
 नागफूली नलरा. स्त्रीनो एक अलंकार,
 [नाकफूली, नाकफळी]
 नागलडो नरका. स्त्रीओनुं काननुं एक घरेणुं
 नागलु विमप्र. हरिवि. स्त्रीओनुं काननुं एक
 आभूषण
 नागबेलि आरारा(व). नागरवेल (सं.नाग-
 वल्ली)
 नागहथ नलरा. स्त्रीनो एक अलंकार
 नागिंद विकरा. नागेन्द्र, शेषनाग
 नागेंद नेमिछं. नागेन्द्र, [शेषनाग]
 नागोदर स्थूलिफा. कंठनुं एक आभूषण
 नाच सम्यचो. नाटक
 नाचणि प्राचीफा. नर्तिका (सं.नृत्य परधी)
 नाट अखाका. *अखाछ. चित्तसं. प्रेमाका.
 विमप्र. नेट, नक्की, चोक्कस, खरेखर
 नाट प्रेमाका. एक प्रकारनी सुतराउ साडी
 [के वस्त्र]
 नाटईउं नलरा. रेशमना वाणानुं वस्त्र
 नाटक अंबरा. नलरा. विकरा. नृत्य, नृत्य-
 समरंभ, नाटक, [नटखेल]; चंद्रवा.
 आख्यान, [साहित्यरचना, काव्य]
 नाटकरस अंबरा. नृत्यरस
 नाटकि अंबरा. नाटक करनार, नट, [नर्तक]

નાટકિણી અંબરા. નટી, [નર્તકી]
 નાટચર્યા પંચવા. [ગુપ્તવેશે ફરવું], *ઘૂપી
 રીતે યુક્તિથી નગરલોકની ચર્ચા જોવી;
 જુઓ નટચર્યા, નેષ્ટચરજ્યા
 નાટારંગ ચંદ્રવા. નૃત્યનો રંગરાગ કે ઉત્સવ
 નાઠી (હિઆની નાઠી) નેમિછં. નટ થયેલી,
 [હિયાફૂટી]
 નાઠીઈ ઉપવા. નટ થતાં, ગુમાવતાં (સં. નટઃ)
 નાઠુ કાદં(ધુ). *સંતાયો, [દોડી ગયો, નાસી
 ગયો]
 નાઢા જુઓ જ્યોવન-નાઢા
 નાઢચ એતિકા. નાટચ, નાટક
 નાણ આરાસ. એતિકા. એતિરા. ગુર્જરા. તેરકા.
 નલરા. પ્રાચીપ્ર. પ્રાચીસં. શૃંગામં. જ્ઞાન
 નાણઈ આનંસ્ત. કાદં(શા). જિનરા. નરકા.
 ન આપે, ન લાવે
 નાણડ ઉક્તિર. નાણું (સં. નાણકમ્)
 નાણ દંસણ શૃંગામં. જ્ઞાન અને દર્શન
 નાણધારા લાવલ. જ્ઞાનની ધારા
 નાણવંત એતિકા. જ્ઞાની
 નાણિવ્રડ ઉક્તિર. નણંદનો દીકરો [સં.
 નાનાન્દ્ર; રા. નાંણદૌ]
 નાણિર્હિ (નાણિર્હિ જલિ) એતિકા. જ્ઞાનરૂપી
 (જળથી)
 નાણી આરાસ. જ્ઞાની
 નાણી *આનંસ્ત. નેમિછં. ન આણી, ન લાવી
 નાણુડ વિક્રા. નાણાવટી
 નાણું આનંસ્ત. ન આણું, લાવું નહીં
 નાતણડ ઉક્તિર. રૂમાલ, ગમછો (*સં.
 નક્તકઃ) [દિ.; રા.]

નાતરડં જિનરા. [સગા તરીકેનો] સંબંધ;
 નેમિછં. લગ્નસંબંધ; જુઓ નાત્ર
 નાતિ વિક્રા. જ્ઞાતિ
 નાતું અઘાકા. સગપણ, [સંબંધ]
 નાત્ર પ્રવોપ્ર. અત્ર નહીં, અહીં નહીં (સં.)
 નાત્ર ગુર્જરા. લગ્નસંબંધ (સં. *જ્ઞાત્રક); જુઓ
 નાતરડં
 નાત્રા ષષ્ટિપ્ર. સંબંધ, [જ્ઞાતિસંબંધ] (સં.
 જ્ઞાત્ર); ઉક્તિર. જ્ઞાતિઓ
 નાત્રા-સંબંધિ આરાસ. સગપણ બાંધવા માટે
 નાથ અઘાકા. નરકા. નાકમાં પરીવેલી
 દોરી [સં. નસ્તા]
 નાથળા એતિકા. નાથવું, વશ કરવું
 નાથડિ ગુર્જરા. નાંદોદ (ગામ)
 નાથ-વિંદુ *પ્રેમાકા. [યોગાનુભવનાં બે તત્ત્વો
 - કુંડલિની જાગ્રત થતાં સંભળાતો
 અનાહત નાદ અને એ નાદનું પ્રકાશમય
 વ્યક્ત રૂપ]
 નાથપેદ લાવલ. સંગીતના પ્રકાર
 નાથર- *નલરા. [ન આદરવું, ન કરવું]
 નાથુ *ગુર્જરા. [ગર્વ] [*સં. નાદ]
 *નાદેય [અનાદેય] જિનરા. [નામકર્મનો એક
 પ્રકાર, જેના ઉદયથી જીવનું હિતકારક
 વચન પળ] અનાદરણીય [બને છે] [જૈ.]
 નાના અઘાકા. ચતુષ્ચા. ચિત્તસં. નરકા.
 *પ્રેમાકા. હરિચ્યા. અનેક, વિવિધ, તરેહ-
 તરેહનું (સં.)
 નાનાવાસી નેમિછં. વિવિધ પ્રકારની સુગન્ધ-
 થી ભરેલી

नानाविध चित्तसं. प्रेमप. प्रेमाका. जुदाजुदा
प्रकारना, अनेक प्रकारना [सं.]

नानाविधि नलाख्या. नानाविध, अनेक
प्रकारनुं

नानाविह गुर्जरा. विविध प्रकारनुं (सं.
नानाविध)

नापइ अभिऊ. आरारा. नलरा. नलाख्या.
नेमिछं. मोसाच. षष्टिप्र. न आपे

नापजे चंद्रवा. मापजे

नापिक अखाका. प्रेमाका. हजाम, वाळंद
(सं.नापित)

नापी विकरा. वाळंद

नापीक मदमो. सिंहा(शा). नावी, हजाम,
वाळंद (सं.नापित)

नापीणी सिंहा(शा). हजामडी

नाम अध्यात्म *आनंस्त. [नामाश्रयी
अध्यात्म] [जै.]

नामइ उक्तिर. ऐतिरा. गुर्जरा. नरका.
प्रेमाका. लावल. नमावे (सं.नामयति);
*आरारा. कादं(शा). रेडे

नाम सारे चतुचा. ?, (ना सारे = ना
कहे ?)

नामउ ऐतिका. नाम

नामकम्म जिनरा. नामकर्म, [कर्मनो एक
प्रकार, जे जीवनी गति, जाति, देखाव
वगेरेने निर्णीत करे छे] [जै.]

नामणउ (नामणउ) जिनरा. नम्युं जाय,
[नमन थाय]

नामी आनंस्त. नमावनारा

नामीनइ जुओ शिर नामीनइ

नायल प्राचीसं. ?, [*गर्विष्ठ] [दि.णाय]
नायल तेरका. नागेन्द्र (जैन साधुओनो एक
गच्छे) (सं.नाग+इल्ल)

नायो चंद्रवा. न्याय

नारकिइं उपबा. नरकमां

नारकी उपबा. षडाबा, नरकवासी (सं.)

नारमी गुर्जरा. नरकवासी (सं.नारकिन्)

नारंग गुर्जरा. नारंगीनुं वृक्ष

नारंगडुं *नरका. [स्तन]

नारंगफळ नरका. [नारंगीना जेवां] स्तन

नाराधइ षष्टिप्र. न आराधे

नारिग ऐतिका. नारिंग, नारंगी

नारिय-कुंजर, नारीकुंजर प्राचीसं. नारीमय
कुंजर, [नारीमां विहरतो कुंजर,
नारीविलासी], कामदेव-बिरुदविशेष

नारिंग आरारा(व). उक्तिर. नारंगीनुं वृक्ष
(सं.नारंग)

नारीकुंजर नरका. प्रेमाका. हाथीनी आकृति-
मां सर्वत्र स्त्रीओनी आकृति होय तेवी
भात

नारीकुंजर जुओ नारियकुंजर

नारु विकरा. विमप्र. कंदोई, काछिया वगेरे
नव कारीगर वर्ण

नाल देवरा. गर्भनाळ; अखाका. कमळनी
दांडी; देवरा. हम्मीप्र. तोप

नालकेर आरारा(व). नाळियेर (सं.नालिकेर)

नालपोला, नाळगोळा कस्तुवा. *प्रेमाका.
तोपगोळा

नाला लावल. नाळ, दांडली

नालि हम्मीप्र. तोप

नालिय प्राचीसं. मूढ [दे.]

नाली हम्मीप्र. तोप

नालीअर आरास(व). नाळियेर (सं.
नालिकेर)

नालेर, नाळेर उक्तिर. वीसरा. नाळियेर
(सं.नारिकेल)

नालेरी आरास(व). नाळियेरी (सं.नालिकेर)

नावड आरास. उपवा. कादं(शा). जिनरा.

नरका. नलरा. नलाख्या. प्रबोप्र. लावल.

षष्टिप्र. न आवे (सं.न+आयाति)

नावट चंद्रवा. न्यायवट, न्यायवृत्ति; जुओ
न्यावट

नावडियो चंद्रवा. नाविक

नावा चतुचा. न आव्या

नावी उक्तिर. ललिरा. विकरा. षडावा. हजाम
(सं.नापित)

नाशा विमप्र. लावल. नाक [सं.नासा]

नाशादंड आरास. नाकनी दांडी (सं.
नासादंड)

नाशिका, नाशीका सिंहा(शा). षडावा.
नाक (सं.नासिका)

नास तेरका. नाक (सं.नासा)

नासरडुं दशस्कं(२). प्रेमाका. नासी जवुं
ते; नासीने लीधेलो आश्रय के गुप्तवास

नासिक वसंवि(ब्रा). नासिका, नाक

नासिवडं उक्तिर. उपवा. नासवुं ते (सं.
नश्यति)

नास्त, नास्त्य अखाछ. अखेगी. नास्ति
(नथी) एवो भाव, न होवुं ते; जुओ
आस्त्य-नास्त्य

नाह आरास. उषाह. कृष्णवा. गुर्जरा.

चारफा. जिनरा. तेरका. नलरा. नेमिछं.

प्रद्युचु. प्राचीका. वसंफा. वसंफा(ल).

वसंवि. वसंवि(ब्रा). विकरा. विराप.

वीसरा. नाथ, स्वामी, पति

नाहर उक्तिर. वीसरा. वाघ (*सं.नाखर)

नाहर *विमप्र. [पथर खेंचवाना दोरडा]
[रा.]

नाहलउ आरास. नलरा. वसंफा(ल).

वसंवि(ब्रा). पति (सं.नाथ+ल)

नाहलीयौ जिनरा. नाथ

नाहवी विकरा. हजाम; जुओ नावी

नाहाठां रुस्तस. नाठां

नाहारुं आरास. न आहारुं, न खाउं

नाहालवा नंदब. न्याळवा, निहाळवा

नाहासे रुस्तस. नासे

नाहि प्राचीफा. षडावा. दूटी (सं.नाभि)

नाहि लावल. नाथे, [नाथ - स्वामी -
मालिक होवाथी, बनवाथी]

नाहिय तेरका. सुंदर नाभि (सं.नाभिका)

नाहिवुं उक्तिर. नाहवुं (सं.स्नातव्यम्)

नाहुलउ वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). नाथ

नाहोलीओ नरप(द). पति

नाहोली अखाका. मदमो. नावलियो, प्रेमी,
नाथ (सं.नाथ+प्रा.उल्लय)

नांखवा (वहाडा नांखवा) हरिख्या. [दिवस]
गाळवा

नांगर उक्तिर. वहाणनुं लंगर [दि.णंगर]

नांखणहार उपवा. नाखनार

नांणेश चंद्रवा. न आणीश

નાંદિયા ષડાવા. આનંદિત થયા, રાંજી થયા
(સં.નન્દિતાઃ)

નાંદી-કર્મ પ્રેમાકા. કુટુંબના કલ્યાણ માટે
દેવના આશીર્વાદ મેળવવાનો એક ધાર્મિક
વિધિ [સં.]

નાંદીવૃક્ષ આરારા(વ). નાંદસ્ત્રી વડ (સં.
નન્દિવૃક્ષ)

નાંધડિયો, નાંધડીઓ નરકા. નરપ(દ).
પ્રાચીકા. પ્રેમપ. નાનડિયો, નાનો (સં.
શ્લક્ષ્ણ)

નાંખ કામા(શા). નાખિ

નાંહાંનંહીઓ મદમો. નાનૈયો, નાનડિયો

નિ અભિઙ્ઠ. (ભારવાચક) ને (સં.નુ)

નિ અભિઙ્ઠ. અને (સં.અન્યદપિ)

નિ વીસરા. નહીં

નિઅ ગુર્જરા. નિજ, પોતાનું

નિઅડડ નેમિછં. નજીકનો, [નજીક રહીને]
(સં.નિકટ)

નિહ તાવલ. વિમગ્ન. અને [સં.અન્યદપિ]

નિઙ્ઠ ઉત્તિર. નેવું (સંખ્યા) [સં.નવતિ]

નિઙ્ઠજી ઉત્તિર. નિયોજે, જોડે, કામમાં લે
(સં.નિયોજયતિ)

નિઙ્ઠીડ ગુર્જરા. નિમંત્રણ આપું

નિકટ્ટ વિક્રા. નકટી, નાક વગરની

નિકર, નિકરડ ઉત્તિર. *નરકા.
વસંવિ(બ્રા). રાશિ, જથ્થો [સં.]

નિકઠ નલરા. કર ધિનાનો, [કરમુક્ત] (સં.
નિષ્કર)

નિકર્મણ વિક્રચ. કામ વગરનો, [નવરો]

નિકંવ કરું દશસ્કં(૧). નિકંદન કરવું

નિકાચિત કર્મ ષષ્ટિપ્ર. અત્યંત નિબિડ કર્મ,
[ચોંટીને વજ્રરૂપ બની ગયેલાં, છૂટી ન
શકે તેવાં કર્મ] [જૈ.] [સં.]

નિકાચિય એતિકા. નિબિડ - ગાઢપણે
બંધાયેલ [સં.નિકાચિત]

નિકામ કાદં(શા). ખૂબ

નિકાય *ઋષિરા. [સમૂહ] [સં.]

નિકાલિજા *ગુર્જરા. *વિરાપ. [*લાગણી
વગરનો, *નિર્દય, *સાહસિક]

નિકાંમુ ગુર્જરા. ખૂબ (સં.નિકામમ)

નિકોલિયા ઉત્તિર. ફોલવા [સં.નિષ્કુલ;
દે.પિઙ્ગોર]; જુઓ નીકોલઈ

નિકારણ વિમગ્ન. નિષ્કારણ

નિક્ષિપાવિસુ ષડાવા. ફેંકાવીશ, નખાવી
દર્શ (સં.નિક્ષિપ્)

નિખરા આરાસ. ધરાબ (રા.); જુઓ રાઘ-
નિખર

નિષ્કૃતી *નલરા. નિમગ્ન [થઈને],
[*કુશલતા]

નિષ્કેષા આનંસ્ત. નિક્ષેપ, નામ, સ્થાપના,
દ્રવ્ય અને ભાવ એવા ચાર ભેદથી વસ્તુને
ઓઢાવવાનો વ્યવહાર (જૈ.)

નિષ્કેવા અભિઙ્ઠ. નિક્ષિપ્, નાખેલા,
[સ્થાપના, ન્યાસ] (સં.નિક્ષેપ)

નિગડ હરિચ્યા. બેડી (સં.)

નિગડ-કટક *કાદં(શા). [બેડી]

નિગડબંધન *કાદં(શા). [બેડીનું બંધન]

નિગધ નલરા. નિષધ રાજા

નિગમ *અઘાકા. [વેદના પરવર્તી શાસ્ત્ર-
ગ્રંથો] નરકા. પ્રેમાકા. વેદગ્રંથો,

[शास्त्रो]; जुओ नीगम
निगमवृ अखाछ. काढवुं; जिनरा. गुमाववुं;
 देवरा. प्रेमाका. पसार करवुं, विताववुं
निगळ- *वीसरा. [गळी जवुं]
निगहिय गुर्जरा. संयमित करी (सं.निगृहीत)
निगुडी आरारा(व). नगोड, एक वनस्पति
 (सं.निर्गुडी)
निगुण आरारा. वीसरा. नगुणा (सं.निर्गुण)
निगोद ऐतिका. गुर्जरा. नलरा. प्राचीफा.
 अनंत जीवोनुं एक साधारण शरीर-
 विशेष, साधारण वनस्पति (सं.) [जै.]
निगोवर *गुर्जरा. प्राचीफा. कंठनुं एक
 आभूषण
निग्रहाविउ षडाबा. पकडाव्यो (सं.निग्रह)
निग्रंथ ऐतिका. परिग्रहरहित, [साधु] [सं.
 निर्ग्रंथ]
निघणु गुर्जरा. दयाहीन (सं.निर्घृण)
निघुख नलाख्या. नहुष राजा
निचंतउ शीलक. निश्चित, चिंता वगर
निचितु लावल. नक्की (सं.निश्चित)
निचु प्राचीसं. नित्य
निचोई नलाख्या. निचोवी (दि.णिद्युड; सं.
 *निश्चावयति) [सं.*निश्चोतयति]
निश्चल तेरका. निश्चल
निश्चलु तेरका. निश्चे, [चोक्कस] (सं.
 निश्चलम्)
निचं आरारा. नित्य
निचु ऐतिका. नित्य
निचणु तेरका. ?
निछमाली गुर्जरा. पांपणना पलकारावाळी
 (सं.निमिष+आली)

निछीछि वसंफा. वसंवि. वंसवि(ब्रा).
 निर्भर्त्सना करे, तुच्छकारे (सं.
 निस्तुच्छयति; दे.छिछि ?)
निजज्ञान प्रेमाका. आत्मज्ञान
निजघन अखाका. ब्रह्म[आत्मा]रूपी घन
 [वादळ]
निजर, निजरि आनंस्त. प्राचीफा. नजर,
 दृष्टि
निजंत्रइ उत्तरि. नियंत्रण करे (सं.
 नियन्त्रयति)
निज्जणवि ऐतिका. जीतीने, [नष्ट करीने]
निज्जिणित ऐतिका. जीत्या, [नष्ट कर्ता] [सं.
 निर्जित, प्रा.निज्जण]; जुओ निर्जिणइ
निज्झर तेरका. निर्झर, [झरणुं]
निटोल *अभिऊ. [नठोर]; आरारा. सम्यचो.
 उद्दंड, घमंडी, निर्लज्ज, नठोर (रा.); जुओ
 हाटोल
निटोल अंबरा. आरारा. उपबा. *ऐतिका.
 *ऐतिरा. नेमिछं. लावल. विकरा. विमप्र.
 षडाबा. नक्की, अवश्यपणे, संपूर्णपणे,
 साव (सं.निस्तुल्य) [दि.णित्तुलिय]
निटुरपणय तेरका. निष्टुरपणुं
निटुर अखाका. आरारा. उपबा. नेमिछं.
 लावल. निष्टुर, निर्दय
निठोर नरका. निष्टुर, दयाहीन
नित प्रत्ये नरका. रोजेरोज, हमेशां
नितर अभिऊ. नेत्र, आंख
नितंबन *नरका. [नितंब, कूलो, थापो]
नितंबिनी आरारा. स्त्री
निति उषाह. नित्य

नितु गुर्जरा. नलरा. नेमिछं. लावल. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). वीसरा. षडाबा. नित्य,
हमेशां

नितुल- प्राचीसं. उठाववुं, [मूकवुं, छोड़वुं]
[सं.निस+तुल]

नित्य नलाख्या. नित्यकर्म

नित्य प्रत्ये दशस्कं(१). नित्य क्रमे,
[रोजेरोज]

निद देवरा. निद्रा, ऊंघ

निदान चित्तसं. कारण, मूळ कारणरूप तत्त्व;
परिणाम; अंतिम लक्ष्य; चिकित्सा,
परीक्षा; छेवटे, चोक्कस, ज; अखाका.
आदि कारण, मूळ तत्त्व; अखाछ.
चिकित्सा, [परीक्षा, निर्णय]; छेवट,
अवश्य; नलरा. अंत, परिणाम, [छेवट];
अखाका. कादं(शा). नलाख्या. प्रेमाका.
नकी; जुओ इंदु निदान

निदानी शृंगामं. चोक्कस

निदेश नलाख्या. आज्ञा, सूचन, [*सामीप्य,
*पासे होवुं ते] (सं.)

निदलउं गुर्जरा. दळुं, चूरो करुं (सं.
निर्दलयति)

निद्रा जिनरा. [सुखे सहेलाईथी जागी शके
तेवी] निद्रा, [दर्शनावरणीय कर्मनो एक
प्रभेद] [जै.]

निद्रइ ऐतिका. परास्त करे; जुओ निर्धाटइ

निद्रंघस उत्तिर. अकृत्य करनार, निर्दय,
निर्लज्ज [दि.]

निद्रालखउ उत्तिर. निद्राळु (सं.निद्रालक्षः)

निध अखाछ. निधि, भंडार(रूप परमात्मा);
नरका. निधि, भंडार

निधत्त कर्म षष्टिप्र. एक प्रकारनुं बंधायेतुं
कर्म, [कालांतरे गाढ प्रयत्नथी फीटे
तेवां कर्म] [सं.] [जै.]

निधणा आरारा. निर्धन स्थितिमां

निधाइ- तेरका. प्राचीफा. ध्वंस करवो,
परास्त करवुं (सं.निर+धाइ)

निधान अखाका. गुर्जरा. नरका. प्रेमाका.
निधि, भंडार; अखाछ. निधिरूप
परमात्मा; *प्रेमाका. [भंडाररूप, आश्रय-
रूप व्यक्ति]; अखाका. मूळ, [आश्रय-
रूप] (सं.)

निधि दशस्कं(२). समुद्र [सं.]

निधि संख्या दशस्कं(२). प्रेमाका. समुद्र
जेटली संख्यामां एटलेके सात

निधुवन वसंफा. सुरतक्रीडा, संभोग (सं.)

निधुवनकेलिकलामीय वसंवि. वसंवि(ब्रा).
सुरतकेलिथी क्लान्त बनेलां (सं.निधुवन
+केलि+क्लामित)

निध्य अखाका. निधि, भंडार

निपट नरका. प्रेमाका. तद्दन, घणो (दि.
णिपट)

निपाई नरका. वीसरा. निपजावी, उत्पन्न
करी, तैयार करी (सं.निष्पादित)

निपात दशस्कं(१). प्रेमाका. पाडवुं ते,
नाश [सं.]

निपातन वुं दशस्कं(१). नष्ट थवुं

निपातु प्रबोप्र. पाड्यो, [जीत्यो, नाश कर्यो]
(सं.निपातित)

निपायुं उपबा. प्रेमाका. निपजावुं (सं.
निष्पादित)

निष्फल तेरका. निष्फल

निबलउं आरारा. नबळुं, ऊतरतुं, काचुं,
खामीवाळुं, नठाळुं [सं.निर्बल]

निबंध *वसंफा. *वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). नियम, [धारो] (सं.);
गुर्जरा. स्थिति, [संयोग] (सं.)

निबीजइ उक्तिर. निर्वेद पामे, विरक्त थाय
[सं.निर्विद्यते]

निब्बर तेरका. निर्भर, [भरेलुं]

निब्भंत ऐतिका. निर्भ्रान्त

निभ ऋषिरा. सरखा, [-ना जेवा] (सं.)

निभालइ ऋषिरा. निहाळे छे (सं.)
निभालयति)

निभंछइ अंबरा. कादं(शा). प्रेमाका. निंदा
करे, तिरस्कारे (सं.निर्भत्स)

निभ्रंत आरारा. निभ्रान्ति, निःशंकता

निमख नरप. पळ, क्षण, आंखनुं मटकुं
मारवा जेटलो समय (सं.निमिष)

निमजां आरारा(व). एक मेवो; चिलगोजा
(फा.); सनोबर के चीड

निमाजइ जुओ निमोजइ

निमालीय वसंवि. नवमालिका

निमि तेरका. नेमिनाथ

निमिती उक्तिर. ज्योतिषी (सं.नैमित्तिकः)

निमिष नरका. आंखनो पलकारो [सं.]

निमील अखाका. पळवारमां (सं.निमीलनम्)

निमूल *वसंफा(ल). वसंवि. *वसंवि(ब्रा).
अमूल्य (सं.निर्मूल्य)

निमेष, निमेष दशस्कं(२). पांपण (सं.)
निमेष); दशस्कं(१). नरका. प्रेमाका.

निमेष, [पांपणनी] पलक, [मटकुं];

मटकुं मारवा जेटलो समय, पळ, क्षण

*निमोजइ [निमाजइ] हम्मीप्र. नमाज माटे

निम्मल गुर्जरा. तेरका. निर्मल

निम्मविय तेरका. निर्मित कराव्युं; रचेलुं
(सं.निर्मापित)

निम्माण जिनरा. निर्माण, [नामकर्मनो एक
प्रकार, जेना उदयथी सर्व अवयवो
यथायोग्य स्थाने अने सारा आकारे
थाय छे] [जै.]

निम्मिय तेरका. निर्मित कर्तुं

निय ऐतिका. ऐतिरा. गुर्जरा. तेरका.
प्राचीफा. वसंफा(ल). वसंवि. निज,
पोतानुं

नियगुण वसंवि(ब्रा). पोताना गुण

नियट जिनरा. निवृत्ति, [जीवो वच्चे विशुद्धिनुं
तारतम्य होय एवी आत्मावस्था] [जै.]

नियडा आरारा. उषाह. निकट, नजीक

निय मणि ऐतिका. पोताना मनमां

निय मन ऐतिका. निज मन

नियय गुर्जरा. पोतानुं (सं.निजक)

नियर नलरा. नगर

नियठ ऐतिका. निकर, समूह

नियाणउं गुर्जरा. षडावा. मृत्यु पहेलां तपनुं
इच्छित फेळ मागवुं ते (सं.निदान)

नियुंज्या गुर्जरा. विराप. गोठव्या (सं.)
नियुनक्ति)

नियोजिवुं उक्तिर. नियोजवुं (सं.नियोजित-
व्यम)

निरक्षिय गुर्जरा. निरीक्षण करीने, जोईने

(सं.निरीक्षते)

निरघोष नरका. मोटा अवाज [सं.निर्घोष]

निरजणी *ऐतिरा. [जीती, परास्त करी];

जुओ निर्जणइ, रजणी

निरजल, निरजळ आरारा. वीसरा. निर्जळ,
पाणी वगर

निरत *विमग्र. [निश्चित, साव]; जुओ
नरत

निरत *अखाका. [निवृत्ति - बाह्य प्रवृत्ति-
मांथी]

निरतइ *विमग्र. [*लगावे, *लटकावे]

निरतइ *सिंहा(म). [मग्न यईनि]; जुओ
निरतु

निरति, निरती, निरतीय *विमग्र. [निश्चित-
पणे]; *अखाका. नेमिछं. प्राचीफा.

*वसंवि(ब्रा). विक्रव. स्पष्ट, निश्चित,
नक्की, [चोखुं, साव, पूरुं] (सं.निरुक्ति);

जुओनरत, निरतु, निरत, निरुतउ, नीरती

निरति ऋषिरा. पत्तो, [भाळ]; जुओ नरति

निरतिचार, निरतीचार *उपबा. चारफा.

जिनरा. देवरा. अतिचार विना, दूषण
के दोष विना (जै.) [सं.]

निरती जुओ निरति

निरतीचार जुओ निरतिचार

निरतीय जुओ निरति

निरतु नलरा. आसक्त, [मग्न] (सं.निरत);

जुओ निरतइ

निरतु *नलरा. [चोखुं, निश्चित]; जुओ
निरति

निरत कृष्णच. निश्चित, [चोखुं]; जुओ

निरति

निरवलुं अभिऊ. गुर्जरा. दळी नाखुं, नष्ट
कर्यु (सं.निर्दलित)

निरवाबो, निर्वाबो अखाछ. अखेगी. दावानो
अभाव, [मताग्रहणो अभाव]

निरदूषण आनंस्त. दूषण विनानुं

निरदे प्रेमाका. निर्दय, हृदय वगरनो

निरधार आरारा. तेरका. निराधार, असहाय

निरधार चित्तसं. निश्चय, निश्चित करेल
मत; नक्की कर; निश्चित; खरी; गुर्जरा.

चित्तसं. नरका. प्रेमाका. नक्की, ज
(सं.निर्धार)

निरधारा अखाका. नक्की

निरधारी लावल. आधारविनानी, [असहाय]

निरधारं आरारा. आधार विना, अधर

निरधुंम ऐतिरा. धुमाडा वगरनो

निरनामा आरारा. नाम वगरनी

निरनुबंध आनंस्त. अनुबंध विनानुं, राग
विनानुं, [आकांक्षा विनानुं]

निरपाय आरारा. निर्विघ्न, मुश्केली वगरनुं
(सं.)

निरबह- वीसरा. सेवा करवी (सं.निर्वह)

निरभरछइ उक्तिर. निंदा करे, तिरस्कार
करे (सं.निर्भर्त्सयति)

निरभी *प्रेमाका. [नभावडावी, सहेवडावी,
भोगवावी]

निरभे अखाका. नरका. प्रेमाका. निर्भय

निरमणउ वीसरा. क्रूर, हृदयहीन (सं.निर्मम)

निरमल चित्तसं. नीरोपी

निर-माय देवरा. मायारहित; जुओ निर्मायी

निरमुख, नीरमुख *सिंहा(शा)*. विमुख,
[पाछा फरेला]; जुओ निर्मुख

निरय *प्राचीका*. नरक

निरवाहुं नेमिछं. लावल. निभाववुं; अखाका.

करवानी जवाबदारी लेवी; आरारा.

निभाव थवो; चित्तसं. निर्वाह करवो,

उकेल आणवो; समजाववुं

निरवाट *प्रेमाका*. निर्वाट, मार्गनी निशानी
विनानुं

निरवाण, निरवाण्य, निर्वाण *कादं(शा)*.

चित्तसं. नक्की, खरेखर (सं.); *अखाका.

गुर्जरा. निर्वाणपद, मोक्ष

निरवाणि अभिऊ. *ऋषिरा. नलाख्या.

ललिरा. विमप्र. नक्की (सं.निर्वाण)

निरवाणी *अखाका. [निर्वाणदशाने -
मुक्तिने पामेला]

निरवाण्य जुओ निरवाण

निरवाहइ आनंस्त. गुर्जरा. नेमिछं. वीसरा.

नभावे, [पालन करे] (सं.निर्वाह्य)

निरवाह कर्यो चित्तसं. चलाव्युं, समजाव्युं

निरवाहिबउं उपबा. नभाववुं, राखवुं,

प्रवर्ताववुं

निरवाहु गुर्जरा. निभाव, पालन

निरवू गुर्जरा. प्रसन्न, नरवो [सं.नीरुज]

निरव्यंजन ऋषिरा. निर्जन [सं.निर्+विजन]

निरंजन अखेगी. निर्लेप, दोषरहित, निर्गुण

ब्रह्म [सं.]

निरंतर *तेरका*. गीचोगीच; [सदंतर, साव]

निरंध *नरका*. वधु आंधळा, [साव आंधळा]

[सं.निः+अंध]

निराकरइ आनंस्त. उक्तिर. ऋषिरा. गुर्जरा.

वाग्भवा. षडाबा. निराकरण करे,

निवारण करे, दूर करे, निषेध करे (सं.

निराकरोति)

निराट *अखाका*. केवळ, मात्र, [एकमात्र,

शुद्ध]; चित्तसं. एकलो ? स्वतंत्रपणे ?

सीधेसीधो ? निश्चितपणे ?

निराल, निराळ *अखाका*. निराळुं, न्यारुं,

अलग, अलिप्त [सं.निरालय]

निराळो चित्तसं. नवो, मौलिक

निराशंस आनंस्त. निष्काम, [कामना -

अपेक्षा विनानुं] [सं.]

निराशि, निराशी *अखाका*. अखाछ.

आनंस्त. आशा के इच्छा वगर

निरास चित्तसं. निरसन, दूर करवुं ते [सं.]

निरीक्षण (निरीक्षण) *गुर्जरा. [जोवा माटे]

निरीहो ऐतिका. अनासक्त, [इच्छारहित]

[सं.नरीह]

निरुच्छव *कादं(धु). [उत्सव - आनंद-

प्रमोद वगरनुं]

निरुतड, निरुतड ऐतिका. गुर्जरा. विराप.

चोक्कस, निश्चित (सं.निरुक्त); जुओ

निरति

निरुपमी, निरुपमी गुर्जरा. विराप. उपमा

आपी न शकाय तेवुं (सं.निरुपम परधी)

निरुप कृष्णबा. आदेश; जुओ निरोप

निरुंढइ षडाबा. रोके (सं.निरुणद्धि)

निरहणा गुर्जरा. विराप. इच्छातृप्ति विना,

[इच्छा विना ज] (सं.निरेषण)

निरोप अंगवि. कृष्णबा. प्राचीसं. आदेश;

जुओ निरूप
निरोपई वसंफा(ल). वसंवि. *वसंवि(ब्रा).
फरमावे, आज्ञा करे (सं.निरूपयति,
निरोपयति); वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). ठरावे, -ना जेवुं गणे, माने
(सं.निरोपयति)

निरोपम गुर्जरा. निरुपम
निरोल *गुर्जरा. *नेमिछं. *विमप्र. [*तैयारी]
निर्ममे अखाका. दूर करे; प्रेमाका. वितावे,
पसार करे
निर्गुणगाठ नरका. नलरा. अषगुण करनार,
नगुणो (सं.निर्गुण+कारक)
निर्गोख नलाख्या. निर्गोष, अवाज
निर्गोष नरका. अतिशय घोषवाळा, मोटा
(सं.)

निर्जणइ गुर्जरा. *प्रबोप्र. जीते, परास्त करे,
विनाश करे [सं.निर्जित, प्रा. निज्जिण];
जुओ निरजणी, निर्जिणइ
निर्जर प्रेमाका. वृद्धत्व विनाना, देव [सं.]
निर्जरा आनंस्त. प्राचीका. तप वगेरेथी
कर्मनो क्षय करवो ते [जै.]

निर्जिणइ विराप. षडाबा. जीते, परास्त
करे [सं.निर्जित, प्रा.निज्जिण]; जुओ
निज्जिणउ, निर्जणइ

निर्बाबो जुओ निरदावो
निर्बूषण शृंगामं. दूषण वगरनुं [सं.]
निर्बे प्रेमाका. निर्दय

निर्घाटइ उक्तिर. षडाबा. हांकी काढे (सं.
निर्घाटयति) [दि.णिद्धाड]; जुओ
निद्धाडइ, निघाड-

निर्धार प्रेमाका. नक्की, अवश्य [सं.]
निर्धार आनंस्त. निर्धार, [नक्की]
निर्बन्ध आरारा. संबंधविच्छेद
निर्भर्छिबउं उपबा. तिरस्कार करवो, ठपको
आपवो (सं.निर्भर्त्सयति)
निर्भरर कादं(शा). अदेखाई विनानुं (सं.
निर्मत्सर)

निर्मदा नलरा. नर्मदा नदी
निर्माण दशस्कं(२). प्रेमाका. माप, प्रमाण
निर्मायी आनंस्त. माया विनानुं, [राग
विनानुं]; जुओ निरमाय
निर्मुख दशस्कं(१). प्रेमाका. विमुख, मों
फेरवीने, खाली हाथे पाछा; जुओ
निर्मुख, नीरमुख

निर्मोक कादं(शा). सर्पनी कांचळी (सं.)
निर्यात आनंस्त. निश्चय
निर्लोभपणउं उपबा. निर्लोभीपणुं
निर्वत्य प्रेमाका. निर्वृति, आनंद, संतोष
निर्वहइ *लावल. हरिख्या. पार पाडे, [उपाय
करे]; उपबा. परिपालन करे, -ने प्रमाणे
चाले (सं.निर्वहति)

निर्बाण अखाछ. दशस्कं. नरका. प्रेमाका.
अवश्य, नक्की; जुओ निरवाण
निर्बाण उक्तिर. पितृने अनुलक्षीने करेलुं
दान (सं.)

निर्वृति कादं(शा). आनंद, [निरांत] (सं.)
निर्वव अखेगी. वैराग्य [सं.]

निर्ववी अखाछ. निरवयवी, अवयव विनानुं
निलउ *आरारा. ऐतिका. ऐतिरा. गुर्जरा.
जिनरा. स्थान, वासस्थान, घर

(सं.निलय)

निलखणउ उक्तिर. लक्षणहीन, गुणहीन
(सं.निर्लक्षणः)

निलग अखाछ. अलग, [असंगपणे, मुक्त-
पणे]

निलवट ऐतिका. नरका. प्राचीफा. लावल.
हरिख्या. ललाट, कपाळ [सं.नित्यलपट्ट]

निलाटपट्टि कृष्णच. ललाटपट्टे

निलाड आरास. उक्तिर. ऐतिरा. गुर्जरा.
तेरका. देवरा. नरका. वीसरा. कपाळ
[सं.नित्यलपट्ट]

निलुक्क प्राचीसं. गुप्त, तिरोहित [दि.]

निव गुर्जरा. राजा (सं.नृप)

निवड ऐतिका. नलरा. सज्जड, [मजबूत],
घनिष्ठ; षडाबा. दृढ, [भरपूर]
(सं.निबिड)

निवडियउ उक्तिर. नीवड्युं, पार पड्युं [सं.
निवर्तितम्]

निवत्तइ षडाबा. पाछो फरे (सं.नि+वृत्)
निवरुं अंबरा. [उपयोग वगरनुं], खाली
(घर); कामकाज वगरनुं, नवरुं

निवर्ते प्रेमाका. निवृत्त थाय, दूर थाय

निवर्तन आनस्त. निषेध, [मांथी हठवुं
ते] [सं.]

निबल प्राचीसं. बेडी (सं.निगड) [दि.णिजल]
निवसइ ऋषिरा. गुर्जरा. तेरका. निवास
करे, रहे (सं.निवसति)

निबरी आरास. निर्वहण करी, उपाडी

निशाण आरास. नवाण, जळाशय (सं.
निपान)

निबात आरास. वीसरा. खांड, साकर (रा.)
(अ.नबात)

निबायउ उक्तिर. वायु वगरनो (सं.निर्वातः)
निवार्यउ आरास. आघो कर्यो [सं.निवारित]

निबालिय प्राचीसं. नवमालिका

निबासी नेमिछं. वसावी; -मां राखी

निबांण ऋषिरा. नवाण, [जळाशय]

निबिरइ गुर्जरा. प्रसन्नताथी, [विश्रान्ति-
पूर्वक, सहजताथी] (सं.निर्वृत)

निबी उक्तिर. गोळ, धी वगरे विकार उत्पन्न
करनार पदार्थोना त्यागपूर्वकनुं एक जैन
व्रत (सं.निर्विकृतिक); जुओ नीवी

निवेडो अखाका. निकाल, अंत

निवेदन (नित्य निवेदन) अखाछ. रोज
निवेदित (रजू) थतुं आत्मतत्त्व

निवेदिवुं उक्तिर. जणाववुं (सं.निवेदयित्वम्)
निवेद्यु कादं(शा). निवेदन कर्तुं, जाण करी
(सं.निवेदितः)

निवेस आरास. आवास; ऐतिका. गुर्जरा.
स्थान (सं.निवेश)

निवेसइ गुर्जरा. मूके छे (सं.निवेशयति)
निबइ प्राचीसं. निर्वृति, [परम आनंदनी
शांत दशा]

निब्याण हस्मीग्र. नवाण, तळाव, [जळाशय]
[सं.निपान]

निब्याण तेरका. निर्वाण, [मोक्षदशा]

निशाचरी प्रेमाका. रात्रे फरनारा, चोरडाकु

निशाण मोसाच. प्रेमाका. नोबत, सैन्य के
सवारीनी आगळ फरकती धजानी साथे
वागतुं मोडुं नगारुं [सं.निःस्वान]

निशाण (निशाण वीघा) *प्रेमाका. [नोबत वगडावी, जवानी तैयारी करी]
 निशाणी वित्तसं. निशानी, लक्षण
 निशान नरका. धजा, [झंडो, वावटो] [फा.]
 निशाने चडीए अखाका. [युद्धनो] वावटो
 फरकावीए, *विजय मेळवीए
 निशानो दशस्कं(२). निशान, लक्ष्य
 निशि नलाख्या. हरिख्या. निश्चयपूर्वक,
 नक्की
 निशि प्रबोप. हरिख्या. निशामां, रात्रिमां
 निशे वित्तसं. निश्चे, निश्चितपणे, चोक्स;
 निश्चयपूर्वकनो, खरो
 निश्चइ आनंस्त. उपबा. षडाबा. चोक्स,
 निश्चित रीते, नक्की
 निश्चय भणि आरारा. निश्चयपूर्वक
 निश्चे अखाका. नरका. निश्चय
 निषधिपणइ, निषिधिपणइ वसंफा(ल).
 वसंवि. *वसंवि(ब्रा). [सर्व उपमानोना]
 निषेधपूर्वक
 निषेधइ उक्तिर. उपबा. षडाबा. निषेध
 करे (सं.निषेधयति)
 निष्टे, नीष्टे दशस्कं(९). निश्चे, [चोक्स]
 निस आरारा. निशा, रात्रि
 निसचइ आरारा. निश्चय, खातरी
 निसणैइ नलरा. सांभळे (सं.नि+श्रुणोति)
 निसन नरका. खिन्न (सं.निषण्ण), [अचेतन,
 सानभान विनानुं] [सं. नि:संज्ञ]
 निसनेह आरारा. नि:स्नेह, स्नेह वगरनुं
 निसपति अभिऊ. निष्पत्ति, [उत्पत्ति, पेदाश]
 निसमेह जुओ प्रेहनिसमेह

निसम्ये ऐतिका. सांभळ [सं.नि+समय]
 निसरावउ उक्तिर. ओसामण (सं.निश्राव)
 निसर्ग सभ्यचो. स्वभाव [सं.]
 निसही विमग्र. अन्य व्यापारनो निषेध
 सूचवतो, जैन मंदिरमां प्रवेशतां त्रण
 वार उच्चारतो शब्द; जुओ निसीही
 नि:संपन्नता *आनंस्त. [निसबत, संबंध
 जोडवो ते]
 निसंबला गुर्जरा. खोराक (भाता) विनाना
 (सं.निसु+शंबल)
 निसाण नरका. पंचवा. वीसरा. नोबत,
 डंको (सं.नि:स्वान)
 निसाण प्रेमाका. सवारीनी आगळ फरकतो
 वावटो [फा.निशान]
 निसालगणां नंदब. निशाळे बेसाडवुं ते
 [सं.तेखशाला+*करण]
 निसांण देवरा. डंको (सं.नि:स्वान)
 निसांणी आरारा(व). निसाणी, मसाडी,
 एक वनस्पति
 निसि अभिऊ. वीसरा. रात्रि (सं.निशा)
 निसिदीस ऐतिरा. गुर्जरा. विमग्र. रातदिवस
 *निसि परति [निसि परनि] *कादं(शा).
 [चोक्स बीजाने]
 निसिभरी गुर्जरा. आखी रात (सं.*निशाभरे)
 निसिथरु ऐतिका. निशाचर, राक्षस
 निसिहरि उषाह. [भर निशाए], मध्यरात्रे
 निसिंब ऐतिरा. झरो [सं.निस्यंद]
 निसीही आनंस्त. '[अन्य व्यापारनो] निषेध
 थाब' तेम कहेवुं ते (सं.नैषेधिका); जुओ
 निसही

निसुणइ आरारा. ऋषिरा. ऐतिरा. कृष्णच.

लावल. विराप. सांभळे (सं.निश्रुणोति)

निसुणवि ऐतिका. सांभळीने

निसुणेवि ऐतिका. सांभळीने

निसूण उक्तिर. निर्दय (सं.निःशूक)

निसे चतुचा. निश्चे, चोक्रस

निसेज निसेजा उक्तिर. षडाबा. [कपडानुं]

आसन (सं. निषद्या). [कपडानुं] आसन

(सं. निषद्या)

निसोत उक्तिर. एक वनस्पति, नसोतर

[सं.निसृता]

निस्तार्य उक्तिर. तयों (सं.निसृ+तृ)

निस्तारो अखाका. अखाछ. पार ऊतरवुं

ते, उद्धार, मुक्ति [सं.निस्तार]

निस्येह अखाछ. निःस्पृह

निस्येही अखाका. निस्पृही, स्पृहा वगरनो

नित्यि, नित्ये अंगवि. दशस्कं(२). निश्चे,

नक्की

निससंगा ऋषिरा. संग - राग वगरनी (सं.)

निहणीय गुर्जरा. हणीने (सं.निहन्)

निहतरइ ऐतिका. नोतरे, आमंत्रित करे

[सं.निमंत्र]

निहाइं गुर्जरा. प्रहार (सं.निधात)

निहाण आरारा. खजानो (सं.निधान)

निहार चंद्रवा. बहार काढवुं ते, [मलोत्सर्ग]

(सं.); जुओ नीहार

निहि प्राचीका. समुद्र (सं.निधि)

निहुंतीउ आरारा. नोतर्यो [सं.निमंत्रित]

निहुंतीता *उपबा. [निमंत्रित]

निबुष प्राचीसं. जेनां बाळक जीवी शकतां

न होय एवी स्त्री (सं.निन्दु)

निंब लावल. लीमडो [सं.]

निंबू आरारा(व). कागदी लींबु (सं.)

नीअंता चित्तसं. नियंता, सथा

नीआवि *जिनरा. [नियमन करे, नियम करे]

नीक उक्तिर. पाणी जवानो मार्ग (सं.)

नीक उक्तिर. हायपग दुखवानो के खंजवाळ

आववानो रोग (सं.नीरक्ता)

नीकड ऐतिका. प्राचीफा. वीसरा. सुंदर,

मजानो, सरस (सं.नित्त) (दे.णिक्क)

नीकड उक्तिर. [*एक सिक्को, *सुवर्ण,

*सुवर्णपात्र] (सं.निष्कः)

नीका नेमिछं. नीक, प्रवाह

नीका नेमिछं. चोखडी, [सरस]

नीकोलइ, नीकोलइ उक्तिर. फोले [सं.

निष्कुल; दे.णिक्कोर]; जुओ निकोलिवा

नीखणियामउ उक्तिर. *लणणी करनार]

[सं.निःक्षणकर्म]

नीखणी प्रेमप. गरीबडी (प्रा.णिक्कण)

नीगम चतुचा. वेदशास्त्र, [शास्त्रो]; जुओ

निगम

नीगमइ आरारा. कांदं(ध्रु). कादं(शा).

गुर्जरा. जिनरा. नरका. प्रबोप्र. प्रेमप.

प्रेमाका. शृंगामं. षडाबा. पसार करे,

गाळे, वितावे (सं.निर्गमयति); उपबा.

ऐतिका. गुमावे, वेडफे; चित्तसं. नरका.

निर्गमे, [दूर करे], न राखे

नीगमणहार उपबा. गुमावनार (सं.निर्गमन)

नीगवूं नलाख्या. निर्गमूं, पसार करूं

नीगुण वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).

गुणहीन (सं.निर्गुण)

नीचोयु कादं(शा). निचोव्यो (सं.निश्चय-
वितकः)

नीछोडिड *विमग्र. [बहार काढ्यो] [दे.
णिच्छोड]

नीजर देवरा. नजर, दृष्टिपात

नीजांमा शृंगामं. सुकानी, [मुख्य खलासी]
(सं.निर्यामक)

नीझणी गुर्जरा. अवाज वगरनुं (सं.निर्ध्वनि)

नीझर गुर्जरा. झरणुं (सं.निर्झर)

नीझरण तेरका. वसंवि(ब्रा). निर्झरण, झरणुं

नीझामता *ऐतिका. [चिंतन करता] [सं.नि
+ध्यायत]

नीठ उक्तिर. जिनरा. मुश्केलीए (सं.
निष्ठ्या); प्रद्युचु. नक्की

नीठइ आरारा. उक्तिर. कामा(त्रि). चारफा.
नेमिछं. प्रेमाका. हरिवि. समास थाय,
नष्ट थाय, खट्टी जाय (सं.निष्ठा-)

नीछर ऐतिरा. गुर्जरा. नलरा. नेमिछं.
विकरा. स्थूलिफा. निष्ठुर, दयाहीन,
[नठोर]

नीठि उक्तिर. निष्ठा, [*मुश्केली]

नीठियड उक्तिर. पूरं करेलुं (सं.निष्ठितम्)

नीठुर उक्तिर. उपबा. तेरका. निष्ठुर, नठोर

* नीत, नीत्य अखाका. अखेगी. नीति, [रीति,
रूढि]

नीति कादं(शा). नित्य, दररोज

नीत्य जुओ नीत

नीव वीसरा. निद्रा

नीवाणकरण षडाबा. खेतरमांथी नकामुं
घास काढी नाखवुं [सं.निर्+दायति]

नीव्र गुर्जरा. निद्रा

निद्रभरि गुर्जरा. ऊंघना भारथी, [भर-
ऊंघमां]

नीव्रलडी गुर्जरा. विराप. नींदलडी

नीव्रालूखड उक्तिर. निद्रा वगरनो (सं.निद्रा-
रुक्षक)

नीध मदमो. निधि, (रूप)निधि

नीधानं कामा(शा). भंडार [सं.निधान]

नीध्य मदमो. समृद्ध, [भर्योभर्यो]

नीपट दशस्कं(२). प्रेमाका. घणां, अत्यंत
(दे.निपट)

नीपनउं, नीपन्यउं कामा(त्रि). कामा(शा).
पेदा थयुं, जन्मुं; गुर्जरा. चित्तसं.
दशस्कं(१). प्रेमाका. षडाबा. नीपज्युं,
उत्पन्न थयुं (सं.निष्पन्न)

नीपात कामा(त्रि). कामा(शा). निपात,
विनाश

नीपायउं अभिऊ. उपबा. ऋषिरा.
कादं(ध्रु). कादं(शा). नरका. नलाख्या.
नेमिछं. मोसाच. लावल. शृंगामं.
षडाबा. निपजावेलुं, निपजाव्युं, तैयार
कर्णुं, उत्पन्न कर्णुं (सं.निष्पादित)

नीपावउं आरारा. नेमिछं. निपजावुं, उत्पन्न
करं, बनावुं (सं.निष्पादय)

नीभर प्राचीफा. गाढ (सं.निर्भर)

*नीमेडी [*नीमेडी] ऋषिरा. ?, [*निवेडी,
*उकेली] [हिं.निबेडना]; जुओ निमेडि

नीम जिनरा. नियम, त्याग[नुं व्रत]; चतुचा.

नरका. नलाख्या. प्रेमाका. नियम, प्रतिज्ञा, [व्रत]; नेमिछं. नक्की
 नीमडइ अखाका. अखाछ. अखेगी. अंबरा. चित्तसं. प्रेमाका. नीवडे, पाकी बने; *अखेगी. [समाप्त थाय, नष्ट थाय] [रा.नीमडणौ]; जुओ नीमेडि, नीवडइ
 नीमाला विमप्र. मोवाळा, [वाळ]
 नीमालिय, नीमालीय वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). नंवमालिका
 नीमी आरास. उक्तिर. मूलधन, मूडी (सं.नीवी); उक्तिर. नाडुं, अधोवस्त्रनी गांठ (सं.नीवी)
 नीमेखमां मदमो. निमेषमां, पलकमां
 नीमेडि *विमप्र. [नष्ट करी]; शृंगामं. ?, ["छूटा करी] [रा.] [हिं.निबेडना]; जुओ निवेडो, नीमेडी, नीमडइ
 नीय आरास. गुर्जरा. निज, पोतानुं
 नीय गोय जिनरा. नीच गोत्र, [नामकर्मनो एक प्रकार जेना उदयथी प्राणी हलका कुळमां जन्मे] [जै.]
 नीयांण आरास. निदान, चोक्कस
 नीर आरास. कांति, दीप्ति (रा.)
 नीरघोख मदमो. निर्घोष, [अवाज]
 नीरज गुर्जरा. प्रेमाका. नीरमां जन्मेलुं, कमळ (सं.)
 नीरज गुर्जरा. रजोगुण - आवेग विनानुं, [राग विनानुं] (सं.निस्+रजस्)
 नीरती *जिनरा. [चोख्खी, स्पष्ट] [सं. निरुक्ति]; जुओ निरति
 नीरत्य *अखाका. [चोख्खुं]

नीरख गुर्जरा. नरका. विराप. वादळ (सं.)
 नीरदोषण चंद्रवा. निर्दोष?, [दूषण विनानुं]
 नीरधार कामा(त्रि). निर्धार, नक्की
 नीरफळ दशस्कं(२). निष्फळ
 नीरमाल कामा(शा). निर्माल्य, [त्याज्य]
 नीरमुख चंद्रवा. मदमो. विमुख, पाछी (सं.निर्मुख); जुओ निर्मुख
 नीरलालची वेताप. लालचु नहीं तेवो
 नीरवाण, नीरवांण कामा(त्रि). कामा(शा). नक्की, जरूर [सं.निर्वाण]
 नीरंगु गुर्जरा. रंग के आसक्ति वगरनुं (सं.नीरंग)
 नीलड आरास. लीलुं [सं.नील]
 नीलक जिनरा. वस्त्रविशेष
 नीलचास आरास. चास पंखी जेवुं लीलुंछम
 नीलज आरास. कादं(शा). कामा(शा). गुर्जरा. जिनरा. दशस्कं(९). नलाख्या. निर्लज्ज
 नीलडड प्राचीफा. हम्पीप्र. उत्तम घोडानी एक जात
 नीलवट कामा(शा). प्रेमाका. मदमो. कपाळ, ललाट (प्रा.निडल+वट्ट-)
 नीलवण, नीलवणि ऐतिका. प्राचीफा. लीलुं शाक, लीलोटरी
 नीलुं उपवा. लीलुं, आर्द्र, [आतुं (चामडुं)] (सं.नील); गुर्जरा. लीलुं, ताजुं
 नीलाट अभिऊ. कपाळ [सं.निटलपट्ट]
 नीलाड आरास. ललाट [सं.निटलपट्ट]
 नीलेरी विक्रच. वादळी रंगनी
 नीवडइ उक्तिर. स्पष्ट थाय [सं.निवर्तयति];

जुओ निमडइ

नीबाणो *ऐतिका. [नवाण, जळाशय]
[सं.निपान]

*नीबारि *लावल. [नवडावे]

नीवी तेरका. तपविशेष; जुओ निवी
नीवेल्(?) तेरका. ?

नीशाण नलाख्या. निशान, सवारीने मोखरे
वागतुं वाघ, [नोबत] (सं.नि:स्वानम्)

नीशां, नीसां मदमो. निश्चय

नीशांण मदमो. वावटा [फा.निशान]

नीशांण कामा(शा). नोबत

नीशे कामा(त्रि). चंद्रवा. दशस्कं(९). मदमो.
निश्चे, नद्धी

नीष्टर विकरा. निष्ठुर, नीघ

नीष्टे जुओ निष्टे

नीस कामा(त्रि). निशा, रात्रि

नीसत ० ऋषिरा. गुर्जरा. नलरा. नेमिछं.
लावल. विमप्र. शृंगामं. नि:सत्त्व, निर्बळ,
कायर

नीसतपणउं उपबा. निर्बळपणुं

नीससइ उक्तिर. निश्वास नाखे (सं.नि:श्व-
सिति)

नीसंक गुर्जरा. नि:शंक, [निर्भय]

नीसा उक्तिर. वाटवानो पथ्यर [दि.णीसा];
जुओ नीहा

नीसाण आरारा. उक्तिर. कादं(ध्रु).
कादं(शा). गुर्जरा. नेमिछं. विमप्र.
विराप. नोबत, नगारुं (सं.नि:स्वान)

नीसास उपबा. षडाबा. नि:श्वास

नीसां जुओ नीशां

नीस्वत कामा(त्रि). निश्चित

नीस्यां सिंहा(शा). खातरी ? (सं.
निश्चितम् ?)

*नीहपलब [*नहपलब] *चंद्रवा. [नव-
पल्लव, पल्लवित]

नीहा चंद्रवा. वाटवानी निशा, [वाटवानो
पथ्यर] [दि.णीसा]; जुओ नीसा

नीहार शीलक. मलत्याग [सं.]; जुओ निहार
नीक लावल. धार, प्रवाह, [पाणी जवानो
रस्तो] [सं.नीक]

नीकोलइ जुओ नीकोलइ

नीख- नलरा. नाखी देवुं (सं.निक्षिप) [रा.]

नीगमइ उपबा. ऋषिरा. दूर करे, खुए (सं.
निर्गमयति); उक्तिर. ऋषिरा. वित्तवे

नीगलि कादं(शा). टपके (सं.निर्गलति)

नीगुण वसंफा. वसंवि(ब्रा). निर्गुण

नीठर जुओ नीठर

नीद्र षडाबा. ऊंघ (सं.निद्रा)

नीब आरारा(व). लीमडो (सं.निम्ब)

नीबू आरारा. उक्तिर. कागदी लींबू (सं.
निंबू)

नीमीड गुर्जरा. निर्मित थयुं

नीशाण नलरा. निशानडंका (सं.नि:स्वान)

नीसाण ऋषिरा. निशान, [नोबत]

नुखसान आनस्त. नुकसान, [दोष, एब,
कलंक]

नुतरं पंचवा. नोतरं (सं.निमंत्रणम्)

नुमाह जुओ सीतनुमाह

नुमु नलरा. नवमो (सं.नवम)

नुल उषाह. सिंहा(म). नोळियो (सं.नकुल)

नुहड़ ऐतिरा. कादं(शा). नलरा. नलाख्या.
विमप्र. न होय (सं.न+भवति)

नुहड़णइ अंबरा. नोतरामां, नोतरुं देवा माटे
नुहरा आरारा. हम्मीप्र. आजीजी, काला-
वाला

नूगि अभिऊ. न ऊगे

*नूतांकुर [चूतांकुर] कादं(शा). आंबाना
अंकुर [सं.]

नून नलाख्या. ओछुं, ऊणुं (सं.न्यून)

नून्य अखाका. न्यून, खामी, ऊणप

नूजडी हरिवि. नौजणुं, नौझणुं, [दोहती
वखते गायमेंसने पगे बांधवानुं दोरडुं]
[सं.निबध्यते परधी]

नूपर गुर्जरा. नूपुर, झांझर

नृत अखाका. खबर, जाण; जुओ नरत

नृत मदमो. नाच (सं.नृत्य)

नृति कादं(शा). नृत्य करे (सं.नृत्यति)

नृत अखाका. नृत्य, [खेल]

नृति कादं(शा). नाचे (सं.नृत परधी) [सं.
नृत्यति]

नृत्यकारी विराप. नर्तिका

नृपतई गुर्जरा. राजाए (सं.नृपति)

नृम चंद्रवा. नरम

ने- तेरका. दोरवुं, लई जवुं (सं.नय)

नेअर प्राचीफा. नूपुर, झांझर

नेअर उषाह. गुर्जरा. नलरा. नेमिछं.

प्राचीफा. प्राचीसं. वसंफा. वसंवि.

वसवि(ब्रा). सिंहा(शा). नूपुर, झांझर

नेउरी ऋषिरा. लावल. विकरा. विमप्र.

शृंगामं. नूपुर, झांझर

नेक, नेकी चंद्रवा. सारुं, उत्तम, श्रेष्ठ,
[पवित्र] [फा.]

नेके *चंद्रवा. [नक्की]

नेग प्रेमाका. नेह, स्नेहसंबंध

नेजउं अखाका. ऐतिका. प्रेमाका. वीसरा.
वावटो, वावटावाळी लाठी के भालो,
भालो (फा.नेझ)

नेट अखाका. अखाछ. अखेगी. कामा(त्रि).
कामा(शा). चंद्रवा. *जिनरा.
दशस्कं(१). दशस्कं(२). नरका. नंदब.
प्रेमाका. मदमो. हरिख्या. नक्की, जरूर

नेट्य चित्तसं. नक्की, निश्चितपणे, ज
नेठ मदमो. नक्की

नेठाउ गुर्जरा-टि. निर्णय [सं.निष्ठा]

नेठो अखाका. चित्तसं. छेडो, अंत

नेडउ जिनरा. वीसरा. नजीक (सं.निकटम्)

नेडे अखाका. चित्तसं. जिनरा. नजीक,
निकट; अखाका. अंते, छेडे

नेडो *अखाका. [?]

नेडो आणजे चित्तसं. परीक्षा करजे ?
विवेक करजे ?

नेतनेत चतुचा. नेतिनेति, [अवर्णनीय]

नेती मदमो. अवर्णनीय (सं.न इति)

नेत्र प्रेमाका. बरु, [नेतर]

नेत्र हरिवि. झीणुं रेशमी वस्त्र [सं.]

नेत्रउ उक्तिर. [*नेतरुं] (सं.नेत्रम्)

नेत्रबेली आरारा(व). नेतर (सं.वेत्रलता)

नेफेरी जुओ नफेरी

नेम अखाका. कामा(त्रि). प्रेमाका. नियम,
प्रतिज्ञा, [व्रत]; अखाका. निश्चय;

चित्तसं. नियम, नियमपूर्वक
 नेमाल अखाका. *लक्ष्य, *निशान (*सं.
 नियम>नेम), [*जाळ]
 नेमि गुर्जरा. विराप. नेम, लक्ष्य (सं.नियम)
 नेमिसर विक्ररा. नेमीश्वर
 नेरयण सिंहा(म). निर्णय
 नेरांति आरारा. निरांत
 नेब जिनरा. प्रेमाका. नेवां, छापरा उपरनां
 नीचेनी किनारी उपरनां नळियां; जिनरा.
 नळियां [सं.नीत्र]
 नेक्ज जिनरा. विमप्र. नैवेद्य
 नेक्त्थ प्राचीसं. नेपथ्य, [वेशभूषा]
 नेविझ शृंगामं. नैवेद्य
 नेवेला जुओ वेला
 नेशाल विक्ररा. निशाळ [सं.लेखशाला]
 नेष्ट नरका. प्रेमाका. नठारा, खराब, हलका
 (सं.न+इष्ट)
 नेष्टचरण्या *प्रेमाका. [गुप्तचर्या, छूपा वेशे
 रहेवुंते] [सं. निशाचर्या]; जुओ नष्टचर्या
 नेष्टा चित्तसं. निष्ठा
 नेष्टिक चित्तसं. नैष्ठिक, निष्ठावंत, साचा
 नेसडू नलरा. भरवाडोनुं जंगलमां आवेलुं
 निवासस्थान, नेसडो (सं.निवेश+डू)
 नेसाल अंबरा. गुर्जरा. नलरा. निशाळ,
 पाठशाळा (सं.लेखशाला)
 नेसाली कादं(शा). निशाळ (सं.लेख-
 शालिका)
 नेसालीआ, नेसालीया उपबा. गुर्जरा.
 निशाळिया
 नेसालीयड जुओ वडो नेसालीयड

नेसेक सिंहा(शा). निःशंक, नक्की
 नेस्ती प्रेमाका. ललिरा. मोदी, [खोराकनी
 वस्तु वेचनार] (दे.पेसस्थि)
 नेह आरारा. गुर्जरा. तेरका. नलाख्या. मदमो.
 वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 स्नेह
 नेहगहेलउ वसंवि. वसंवि(ब्रा). प्रेमघेलुं (सं.
 स्नेह+दे.गहिल्ल) [सं.स्नेह+ग्रह+इल्ल]
 नेह जुको पंचवा. *निशान चूक्यो (दे.पेम
 परथी), [*रस्तो चूक्यो, *आखड्यो]
 नेहझड नरका. स्नेहनी झडी
 नेहडइ आरारा. स्नेहधी
 नेहलु नलरा. स्नेह, नेह
 नेहपराणउ, नेहपरायण वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 स्नेहपरायण
 नेहा नेमिछं. स्नेह
 नेहाला नेमिछं. स्नेहयुक्त
 नेहिय गुर्जरा. स्नेह करीने
 नेहुर सिंहा(शा). नूपुर
 नेहेमेरो मदमो. नेमेरो, निर्दय
 नैअर *कृष्णवा. [नगर, गाम]; जुओ नैयर
 नैअरलोक *कृष्णवा. [नगरनां - गामनां
 लोको]
 नैअर-पुर *कृष्णवा. [नगर, गाम]
 नैअणो मदमो. नयणे
 नैयर प्राचीका. नगर; जुओ नैअर
 नैयायक चित्तसं. नैयायिक दर्शन, न्याय-
 दर्शन
 नैरत विमप्र. नैर्ऋत्य खूणो
 नैरस चतुचा. नीरस

નૈરાશી અર્થાત્. ચિત્તસં. આશા - આસક્તિ-
થી રહિત

નૈવ ગુર્જરા. ઘંઘ્રવા. નહીં જ

નૈવેદ ચિત્તસં. નિવેદન, સમર્પણ

નૈવેદન અર્થાત્. નિવેદન, [પ્રાર્થના, સમર્પણ-
ભાવ]

નૈળે મદમો. નયણે

નોદંદ્રિય આનંસ્ત. [ઇન્દ્રિય જેવું] મન [જૈ.]

નોડતમ, નોડતમ ઘંઘ્રવા. નવું, નવતમ,
[સુંદર]

નોકષાય જુઓ છ નોકષાય

નોઠાવરી અર્થાત્. ન્યોઠ્ઠાવરી, આત્મ-
સમર્પણ

નોડે અભિઝ. ન ઓડે, ન લંબાવે

નોમાલી ઉત્તિર. નવમાલિકા

નોલછીડું ગુર્જરા. ઓઠાયા નહીં

નોલમુંદી અભિઝ. નોઠિયા જેવાં મુખવાળી
(સં. નકુલમુખી)

નોલી ચિત્તસં. નૌલી, પેટ હલાવવાની વિધિ,

હઠયોગની ષટ્કર્મવિધિ પૈકીની એક

નોઠીકર્મ પ્રેમાર્થ. પેટનાં નઠ - આંતરડાં
હલાવવાની યોગની એક ક્રિયા

નોહરા નરકા. નહોરા, કાલાવાલા, આજીજી

નોહલી ઉત્તિર. તાજી ફઠી (સં. નવ-
ફલિકા)

નોહોરાનું મદમો. ?, [ઉપકારનું] [હિં.
નિહોરા]

નોઠે અર્થાત્. દશસ્કં(૧). નરકા. પ્રેમાર્થ.
ન હોય

નોઠે ઘન ને ચાપ અર્થાત્. વરસાદ અને

ઇન્દ્રધનુષ્ય બન્ને ન હોય, [એ બન્નેથી પર
એવી, કેવલ આકાશરૂપ સ્થિતિ]

નોઠોતરાં નંદવ. નોતરાં [સં. નિમંત્રણ]

ન્યસ્વહું ચિત્તસં. નિસ્વહું, ચલાવું

ન્યત્ય ચિત્તસં. નિવૃત્તિ, પરિણામ

ન્યવહું નરપ. છું, [થાડું, કરું] (સં. નિ-વહ)

ન્યહાલિ નલાહ્યા. નિહાળે, નીરહે (સં.
નિખાલ)

ન્યાઇ પ્રબોધ. ન્યાયયુક્ત, [વિવેકયુક્ત, જ્ઞાન-
યુક્ત] (સં. ન્યાય)

ન્યાઇ પ્રાચીસં. ન્યાયમાં, [ખરાખોટાની
પરીક્ષામાં]

ન્યાન આરારા. પ્રાચીફા. જ્ઞાન

ન્યાની આરારા. જ્ઞાની

ન્યાસ આનંસ્ત. સ્થાપના [સં.]

ન્યાપિત ઋષિરા. હજામ (સં. નાપિત)

ન્યાવટ મદમો. ન્યાયવટ, ન્યાયવૃત્તિ; જુઓ
નાવટ

ન્યાવાંળ મદમો. નવાળ, [જઠાશય] [સં.
નિપાન]

ન્યુંઝળું ઉત્તિર. તૂછળું, ઓવારળું (સં.
ન્યુઝળનકમ)

ન્યુંજળું ઉત્તિર. દોહતી વઘતે ગાયર્હેસને
પાછલે પગે બાંધવામાં આવતું દોરડું,
નોંજળું [સં. નિબદ્ધતે પરથી]

ન્યૂન નરકા. અધૂરપ, ધામી [સં.]

ન્યૂન્ય પ્રેમાર્થ. ધામી, ધોટ

ન્યેટ કાદં(શા). નક્કી (સં. નિવૃત્તિ પરથી
શક્યતા); જુઓ નેટ

ઝતકી મદમો. નર્તકી

ઝઘળ આનંસ્ત. તેરકા. પ્રાચીફા. નવડાવવું

ते, स्नान (सं.स्नपन)

न्हवारड उक्तिर. नवडावे (सं.स्नपयति)

न्हाउ उक्तिर. नाहेलुं (सं.स्नात)

न्हाण आरारा. वीसरा. स्नान

पअ मदमो. दूध (सं.पयस्)

पइ *उषाह. प्राचीफा. वसंफा(ल). पग (सं. पद)

पइआल अभिऊ. नेमिछं. प्राचीका. पाताळ

पइठ जुओ पयइ

पइठउ उक्तिर. ऋषिरा. गुर्जरा. नेमिछं. लावल. वसंफा. वसंवि. पेठो, प्रवेश कयो (सं.प्रविष्ट)

पइदिणि गुर्जरा. रोज (सं.प्रतिदिने)

पइर नलरा. विक्ररा. पेर, [स्थिति, दशा; वात] (सं.प्रकार)

पइलउ उक्तिर. पेलो

पइसइ उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). विराप. षडाबा. पेसे, प्रवेशे (सं.प्रविशति)

पइसठि ऐतिरा. पांसठ [सं.पंचषष्टि:]

पइसण जिनरा. प्रवेश करवो ते

पइसणहार षडाबा. पेसनार, प्रवेशनार

पइसरइ ऐतिरा. प्रवेशना समये

पइसार अंबरा. उषाह. प्राचीसं. प्रवेश

पइसारउ *गुर्जरा. [प्रवेश थवो ते]

पइसिवा उक्तिर. पेसवा, प्रवेशवा

पइं षडाबा. पैडां (सं.प्रधिः)

पइं *उषाह. [पद - शब्द वडे]

पइं षष्टिप्र. -ना करतां (सं.प्रति)

पइंत्रीस उक्तिर. पांत्रीस (सं.पंचत्रिंशत्)

पइंपइ प्रद्युचु. बोले [सं.प्रजल्पति]

पइंसठि उक्तिर. पांसठ (सं.पंचषष्टिः)

पई अखाछ. महेमान [सं.पथिक]

पईट्ट, पईठ वसंफा. वसंवि. पेठो (सं. प्रविष्टः)

पईडा अंबरा. पड्या

पईमई अंबरा. प्रेमथी

पईव तेरका. प्रदीप

पउडउ लावल. पोढो, सूओ

पउडाइ जुओ ढाडइ

पउडी नेमिछं. मोटी (सं.प्रौढ)

पउण षडाबा. पोणुं (सं.पादोन)

पउतीयां गुर्जरा. पोतियां, धोतियां (सं.प्रोत) [दि.पोत-]

पउम ऐतिरा. पद्य

पउमएवि ऐतिरा. पद्मादेवी

पउमप्यह ऐतिरा. पद्यप्रभ जिन

पउळि वीसरा. दरवाजो (सं.प्रतोति)

पउहउचावीयउ आरारा. पहोंचाड्यो

पउंजणी उक्तिर. पोंजणी, सूतर के भींडीनी नानी सावरणी (सं.प्रमार्जनिका)

पउंजी षडाबा. साफ करीने, लूछीने [सं. प्रमार्ज्]

पउंतार षडाबा. नियमन करनार, [महावत] (सं.प्रयोक्तृ)

पक्खर गुर्जरा. पाखर, घोडानो साज (दे. पक्खरा)

पक्खाउज गुर्जरा. पखवाज (सं.पक्षातोद्य)

पक्खाल- तेरका. पखाळवुं, धोवुं (सं.प्र+

क्षाल)
 पक्खि गुर्जरा. पक्षे, पक्षमां
 पक्खिया गुर्जरा. पंखी (सं.*पक्षिका)
 पक्खावु षडावा. तेल-घीमां तळेलेली विशिष्ट
 वानगी (सं.)
 पक्ष दशस्कं(१). *प्रेमाका. पांख, छत्रछाया
 पक्षीया गुर्जरा. पंखी (सं.पक्षिन्+क)
 पख गुर्जरा. पक्ष, बाजु; नरका. पक्ष,
 पखवाडियुं
 पखइ उपवा. *गुर्जरा. जिनरा. नेमिछं.
 प्रवुधु. प्राचीसं. विराप. सिंहा(म). विना
 (सं.पक्षस्मिन्)
 पखइ लावल. पक्षे, बाजुए
 पखरिय ऐतिका. पाखरेल, साज चडावेल
 (सं.प्रक्षरितः)
 पखवाडुं उपवा. नरका. नेमिछं. पखवाडियुं
 (सं.पक्ष+पाट)
 पखाज जुओ पखाल
 *पखाल [पखाज] आरारा. पखवाज
 पखाल, पखाळ चंद्रवा. प्रेमाका. षडावा.
 प्रक्षालन, धोवानी क्रिया (सं.प्रक्षाल)
 पखालण आरारा. धोनार (सं.प्रक्षाल)
 पखालण करवुं दशस्कं(१). पखाळवुं,
 प्रक्षालन करवुं, [धोवुं]
 पखां जुए चित्तसं. पडखां जुए, जातने
 तपासे
 पखि उषाह. सिवाय (सं.पक्षके); नेमिछं.
 प्राचीसं. लावल. पक्षे, बाजुए, [तरफ];
 अभिऊ. पक्षे, [कुले]
 पखी आनंस्त. बाजुनी, [तरफनी]

पखीइ नलरा. विना (सं.*पक्षस्मिन्)
 पखुं उषाह. कुल (सं.पक्ष); अखाछ. पडखुं,
 [बाजु]; पक्ष, [वाडो]
 पखे अखाका. चंद्रवा. चित्तसं. मदमो.
 लावल. विना
 पखे अखाछ. पक्षमां, बाबतमां
 पखें सिंहा(शा). विना
 पखै जिनरा. विना
 पखोडणि षडावा. खोडवुं, चोंटाडवुं, लगाववुं
 ते (दे.पक्खो ड)
 पखोडी कादं(ध्रु). कादं(शा). खंखेरीने [दे.
 पक्खोड]
 पख्य चित्तसं. पखे, विना
 पग गोपाविवा जुओ गोपाविवा
 पग घालुं गळा मांझ प्रेमाका. मुश्केल
 स्थितिमां मूकुं
 पगठ विमग्र. पग नीचे राखवानो बाजोठियो
 पगपान प्रेमाका. स्त्रीओनुं पगना पोंचानुं
 एक आभूषण [हिं.]
 पगपडण नलरा. पहेली वार सासरे आव्या
 पछी वहु वडीलोने पगे लागे ए क्रिया
 पगर आरारा. ऋषिरा. नेमिछं. वीसरा.
 समूह, गुच्छ (सं.प्रकर); जुओ फूलपगर
 पगरण नरका. (शुभ) प्रसंग, [तेनुं मंडाण]
 (सं.प्रकरण); जुओ दीवाहपगरण
 पगवट उषाह. पगवाट (सं.पदवर्त्ती) [सं.
 पदाग्र+वर्त्त]
 पगार अंवरा. आरारा. *उषाह. गुर्जरा.
 प्राचीफा. रूपच. *लावल. विकरा. कोट,
 किल्लो (सं.प्राकार)

पणिपगइ आरारा. पगलेपगले, पाछळ-
पाछळ; प्राचीसं. पदेपदे, [डगले ने
पगले, बधे ज समये]; गुर्जरा. पगलं-
पगले, दरेक पगले

पषबाह प्रद्युचु. पांगोळुं, पेंगडुं

पचइ उक्तिर. षडाबा. रंधाय (सं.पच्यते);
अखाका. अखाछ. मग्न थाय, रच्या-
पच्या रहे

पचखाण आरारा. उक्तिर. ऐतिका. नलरा.
कोई वस्तुनो त्याग करवानी प्रतिज्ञा (सं.
प्रत्याख्यान)

पचखुं आरारा. ऐतिका. त्यागनो नियम
करं

पचतालीस उक्तिर. पिस्तालीस (सं.पञ्च-
चत्वारिंशत्)

पचवी चतुचा. दळेकी ?, [*परिपक्व]

पचव्यं नलाख्या. पकवेलुं, रांधेलुं (सं.पच)

पचारइ उक्तिर. नेमिछं. प्रद्युचु. महेणुं मारे,
[उपालंभ आपे, टोणा रूपे कही बतावे]
(अप.पच्चार); अंगवि. महेणां देतां
आह्वान आपे

पचिबउं उपवा. ऊकळवुं, [शेकावुं] (सं.
पच्यते); उक्तिर. रांधवुं

पचवखाण जिनरा. त्याग(नुं) व्रत) (सं.
प्रत्याख्यान)

पचवखु ऐतिका. प्रत्यक्ष

पचल प्राचीसं. समर्थ [दि.]

पचलु तेरका. पाछळ [सं.पश्च+ल]

पछिम उक्तिर. पाछळ; तेरका. पश्चिम दिशा

पछिमहरए प्राचीसं. घरना पाछळना भागे

[सं.पश्चिमगृहे]

पछेबडी षडाबा. पछेडी [सं.प्रच्छदपट]

पछेबाणु गुर्जरा. पाछलो भाग, [पाछळ
रहेवुं ते] (*सं. पश्चादनीक)

पछोकडु उक्तिर. पाछळनो भाग (सं.पश्च
परथी); जुओ पछोकडउ

पछताविय प्राचीसं. पस्ताईने, [पस्तावो
पामीने] (सं.पश्चात्तापिता)

पछिता- वीसरा. पस्तावो करवो (सं.
पश्चात्ताप)

पछिम आरारा. पश्चिम, पाछलो

पछेवडउ अंबरा. उक्तिर. ऐतिरा. पछेडो
(सं. प्रच्छदपट)

पछोकडउ उक्तिर. पाछळनो भाग (सं.पश्च
परथी); जुओ पछोकडु

पजावो प्रेमाका. भट्टी, [निंभाडो]

पजुन तेरका. प्राचीसं. प्रद्युम्न

पजून प्रद्युचु. प्रद्युम्न

पजूसण उक्तिर. उपवा. ऐतिका. पर्युषण
पर्व [जै.] [सं.पर्युपवसन]

पजोडी (पंजेडी) मदमो. पंजेटी, खंपाली

पञ्चंगि ऐतिका. पांच अंगनुं

पट कामा(त्रि). वित्तसं. चित्रनो कागळ के
पडदो; अखाका. नरका-२. प्रेमप. वस्त्र

पटउ उक्तिर. राजगादी (सं.पटः)

पटउलउं गुर्जरा. नलरा. विराप. उत्तम
रेशमी वस्त्र, पटोळुं (सं.पट्टुकूल)

पटउलडी प्राचीफा. उत्तम रेशमी वस्त्र,
पटोळी, पटोळुं

પટડલાં વિરાપ. પટોઢાં
 પટડલી ગુર્જરા. પ્રાચીસં. લાવલ. પટોઢી,
 રેશમી સાડી
 પટકૂલ નંદવ. વિક્રરા. પટોઢું, રેશમી વસ્ત્ર
 પટકો પ્રેમાકા. [કમરે બાંધવાનો] કપડાનો
 ટુકડો
 પટ પાથરી પ્રેમપ. ઢોઢો પાથરી
 પટભૂષણ કામા(શા). વસ્ત્ર અને આભૂષણ
 પટરાંગીણી વેતાપ. પટરાણી [સં.પટરાઢી]
 પટલ મોસાવ. પટેલ
 પટલ *ગુર્જરા. *વિરાપ. [(તેજનો) સમૂહ,
 વર્તુઢ] (સં.)
 પટહ કાદં(શા). મોટો ઢોલ (સં.)
 પટંતર નરકા. વિક્રરા. સિંહા(શા). પડદો;
 છૂપું રહસ્ય, ખેદ
 પટંતરે અઢાકા. પડદા પાછઢ; નંદવ.
 મદમો. ગુપ્ત રીતે, [સંકેતથી, સમસ્યાથી]
 પટંતરો ચતુચા. અંતરાય, પડદો; સિંહા(શા).
 અંતર, [ખેદ]
 પટંબર વીસરા. રેશમી વસ્ત્ર (સં.પટ્ટ+અંબર)
 પટા હમ્મીપ્ર. ઁક પ્રકારની તલવાર
 પટાટ વિમપ્ર. પટો, [ઢોડાનો તંગ]
 પટાયુઢ વિક્રરા. તલવારથી ઢેલાતું યુદ્ધ
 પટાંતરં ડકિર. પડદો, અંતરાય, ખેદ
 પટુલડી વિમપ્ર. પટ્ટકુઢ, પટોઢું, [રેશમી
 વસ્ત્ર] [સં.પટ્ટદુકૂઢ]
 પટૂલડં વિમપ્ર. પટોઢું, [રેશમી વસ્ત્ર]
 પટેરો જુઓ પેરો
 પટોઢર પ્રેમાકા. પાટવી, યુવરાજ; વિમપ્ર.
 ગાદીનશીન; ઁતિકા. પાટ — ગુરુગાદીના

વારસ
 પટોઢી નરકા. ખાતીગઢ કીમતી સાડી કે
 ઓઢળી, [રેશમી વસ્ત્ર]
 પટ આરાસા. મુખ્ય; પાટ, ગાદી (સં.)
 પટકૂલ અંબરા. ઉત્તમ [રેશમી] વસ્ત્ર
 પટ્ટણ ષટ્ટિપ્ર. નગર [સં.પત્તન]
 પટ્ટી પ્રેમાકા. ઁક શસ્ત્ર, [*ધનુર્યથિ]
 પટંતરં *ઁતિકા. ખેદ
 પટળહાર, પટળહાર ડકિર. વાંચનાર
 પટતુ ડકિર. વાંચતો
 પટવી નલાઢ્યા. પાટવી, મોકલી (સં.
 પ્રસ્થાપિતા)
 પટાણી વિમપ્ર. પીઢ પર બાંધવામાં આવતા
 (પટા); [*પ્રતિષ્ઠાનપુરના મશહૂર
 (પટા)]; હમ્મીપ્ર. ઉત્તમ ઢોડાની ઁક
 જાત
 પટાયડ આરાસા. ઋષિરા. વીસરા. મોકલ્યું
 (સં.પ્રસ્થાપિત)
 પટાવિયડ ડકિર. ઋષિરા. ઁતિરા. મોકલ્યો
 (સં.પ્રસ્થાપિત)
 પડ ચિત્તસં. શરીર
 પડ (પડ પિતરાઈ) *પ્રેમાકા. [પિતરાઈના
 પિતરાઈ, વધુ ઁક પેઢી દૂરના પિતરાઈ];
 જુઓ પડ-પિતરાઈ
 પડડતર ઁતિરા. નરકા. પ્રતિડત્તર, સામો
 જવાબ
 પડચ્છદ ડકિર. કાદં(શા). ગુર્જરા. જિનરા.
 નલરા. નલાઢ્યા. પ્રેમાકા. વિરાપ. શુંગમં.
 રાહ જુપ, થોખે (સં.પ્રતીક્ષતે); *અઢાકા.
 [થોખે, વિચારે]; જુઓ પડિચ્છદ

पडखीजड ऐतिका. प्रतीक्षा करवामां आवे,
राह जोवामां आवे

पडगमि *कादं(धु). कादं(शा). -ना तरफ
जाय, [-ने पहोंचे] (सं.प्रतिगम)

पडघउ उक्तिर. दान लेवा माटेनुं के थूकवानुं
पात्र (सं.पतद्ग्रहम्) [सं.प्रतिग्रह]

पडघी प्रेमाका. प्रतिघोष, [जमीन पर वाहन
वगेरे चालवानो अवाज]

पडघाइ *कादं(शा). [आघातथी, -ना
लागवाथी] (सं.प्रतिघात)

पडघात कादं(धु). कादं(शा). आघात,
[अथडावुं ते] (सं.प्रतिघात)

पडच प्राचीसं. धनुष्यनी पणछ (सं.प्रत्यंचा)

पडजीभी उक्तिर. पडजीभ, गळानो काकडो
(सं.प्रतिजिह्वा)

पडछंवा अखाका. कामा(त्रि). वित्तसं.
प्रेमाका. पडघा [सं.प्रतिच्छन्दस]

पडताळ्या प्रेमाका. पछाड्या, [पीट्या]

पडतुं अखाछ. घडी न शकाय एवुं, [बरड,
हलकुं] (सोनं), जुओ पड्युं

पडपंच अखाका. संसार, संसारनी जंजाळ
[सं.प्रपंच]

पड-पितराई *नरका. [दूरना पितराई]; जुओ
पड

पडपूछ प्रेमाका. वधारे पडती पूछपरछ
[सं.प्रतिपृच्छा]

पडमा देवरा. प्रतिम्ण

पडल उक्तिर. टोपली, पोटीली (सं.पटल)

पडलउ उक्तिर. जैन साधु वहोरवा जाय
त्यारे पात्रने ढांकवा वपरातुं वस्त्र

(सं.पटलकम्)

पडली जुओ पुष्पपडली

पडलो अभिऊ. पलुं, लग्न वखते कन्याने
वरपक्ष तरफथी आपवामां आवती
पहेरामणी [सं.पट+ल]

पडवजिउं अंबरा. स्वीकारेलुं, [कबूल करेलुं]
[सं.प्रतिपद]; जुओ पडिवजिउं

पडवडइ गुर्जरा. *षडावा. जाणे, समजे, (सं.
प्रतिपद्य-)

पडवडु अंबरा. लावल. सज्ज, [उद्यत];
नलरा. *विमग्र. स्पष्ट, उचित; ऐतिरा.
प्रसिद्ध, जाहेर [सं.प्रतिपद]

पडवंड प्राचीफा. सज्ज, [उद्यत] (सं.प्रतिपद)

पडवाडे दशस्कं(२). पलवाडे, वाडमां,
[पाछली वाडे]; जुओ पडाळे

पडवास उक्तिर. कंकु वगेरेनुं सुगंधी चूर्ण
(सं.पटवासक)

पडसहे कृष्णच. प्रतिशब्दथी, पडघाथी

पडह आरारा. उपबा. ऐतिका. कादं(धु).
कादं(शा). गुर्जरा. विक्रच. विकरा.
सिंहा(शा). पडो, ढोल (सं.पटह)

पडहउ उक्तिर. उषाह. पडो, ढोल (सं.पटह)

पडहू उक्तिर. जामीन, जामीनदार (सं.
प्रतिभू:); जुओ पडू

पडाई उक्तिर. चंद्रवा. नानी पतंग (सं.
पताकिका)

पडाग ऐतिका. पताका, धजा

पडाया लावल. पाडी देवामां आढ्या

पडाळे नरका. परसाळे, ओसरीमां; जुओ
पडवाडे, परालें [सं.पटलालि]

पडिइ कादं(शा). पडियामां (सं.पुटक)
पडिक्रमइ उपवा. प्रतिक्रमण [जैन धर्म-
 क्रिया] करे (सं.प्रतिक्रमति)
पडिक्रमणउं, पडिक्रमणउं उक्तिर. ऐतिका.
 षडावा. दोषोना प्रायश्चित्त अर्थे यती
 जैन धार्मिक क्रिया, प्रार्थना (सं.प्रति-
 क्रमणम्)
पडिकार ऐतिका. प्रतिकार
पडिक्रमइ षडावा -नुं प्रायश्चित्त करे, -थी
 निवृत्त थाय (सं.प्रतिक्रमति)
पडिक्रमणउं जुओ पडिक्रमणउं
पडिखइ तेरका. प्राचीसं. स्थूलिफा. प्रतीक्षा
 करे, वाट जुए; जुओ पडिखइ
पडिगारिउ उक्तिर. इलाज करायेल, सचेत
 करायेल [सं.प्रतिकारित]
पडिगाहि *स्थूलिफा. [अनुग्रह अर्थे] (सं.
 प्रति+ग्रह)
पडिछंवा प्राचीसं. पड्या (सं.प्रतिच्छन्दस्)
पडिपुन ऐतिका. पूरा थया [सं.प्रतिपूर्ण]
पडिबिम्ब ऐतिका. प्रतिबिम्ब
पडिबोह- तेरका. प्रतिबोध करवो, [उपदेश
 आपवो]
पडिबोह ऐतिका. प्रतिबोध, [उपदेश]
पडिबोहग जिनरा. प्रतिबोधक, [उपदेश
 आपनार]
पडिबोहणओ ऐतिरा. प्रतिबोधक
पडियार सम्पन्नो. न्यान [सं.प्रत्याकार];
 जुओ पडीआर
पडिबण ऐतिका. प्रतिरव, प्रतिध्वनि, पडघो
पडिलाभी आरारा. जिनरा. वहोरावी, दान

आपी (सं.प्रतिलाभ)
पडिलेहइ उपवा. जिनरा. सूक्ष्म निरीक्षण
 करे, तपासे (जै.) (सं.प्रतिलेखयति)
पडिलेहण उक्तिर. सूक्ष्म निरीक्षण, तपास
 (सं.प्रतिलेखना)
पडिवजिउं गुर्जरा. *नेमिछं. शृंगामं. स्वीकार्युं
 [सं.प्रतिपद]; जुओ पडवजिउं
पडिवन्नउं आरारा. तेरका. प्राचीसं. स्वीकृत,
 अंगीकृत, स्वीकृत वचन (सं.प्रतिपन्नम्)
पडिवा उक्तिर. पडवो (सं.प्रतिपदा)
पडिवूं उक्तिर. पडवुं (सं.प्रतिपद्यम्)
पडिसूधा आरारा. मेंदो (*सं.परिशुद्ध)
 [*सं.प्रतिशुद्ध]
पडिहाइ गुर्जरा. शोभे (सं.प्रतिभाति)
पडिहार गुर्जरा. प्रद्युचु. षडावा. दरवान,
 द्वारपाल (सं.प्रतिहार)
पडिहारि अंबरा. प्रतिहारी, [द्वारपाल स्त्री]
पडीआर उक्तिर. न्यान (सं.प्रत्याकार:); जुओ
 पडियार
*पडीगइ [पडीगरइ] उक्तिर. सारवार करे
 (सं.प्रतीकरोति)
पडीगणउं [*पडीगरणउं] उपवा. सारवार
 (सं.प्रतीकरण)
पडीगरइ उक्तिर. सारवार करे [सं.प्रती-
 करोति]; जुओ पडीगइ
पडीगरणउं जुओ पडीगणउं
पडीघ प्रेमाका. पडो वगाडनार, ढोल
 वगाडीने जाहेरात करनार [सं.प्रतिघा-]
पडीमा ऐतिका. प्रतिमा
पडीसारउ उक्तिर. [*सजावट] (सं.

प्रतीसारक) [प्रा.पडिसार]

पडूछइ उक्तिर. सामुं पूछे, वारंवार पूछे,
पूछीने चाले (सं.प्रतिपृच्छति)

पडूर आरारा. ऐतिका. ऐतिरा. जिनरा.
प्रचुर, खूब (रा.)

पडूंचउ उक्तिर. जामीनगीरीमां मूकेली वस्तु;
जुओ पडूंचउं

पडोचा *उषाह. [*पूछपूछ]; जुओ पडूछइ

पडुं अखाळ. हताश थयेलुं, [भांगी गयेलुं
(मन)]; जुओ पडतुं

पडये पिंडये चित्तसं. शरीरनो नाश थतां

पडइ षडाबा. भणे (सं.पठति)

पडणहारु उक्तिर. भणनार

पडम गुर्जरा. जिनरा. तेरका. प्रथम

पडमाली उक्तिर. सवारनो नास्तो [दि.
पडमालिआ]

पडिवुं उक्तिर. भणवुं (सं.पठितव्यम्)

पडीतउं उक्तिर. पडातुं, भणातुं (सं.पठ्य-)

पडू उक्तिर. जामीनगीरी आपनार (सं.
प्रतिभू:); जुओ पडहू

पडूचउं, पडूचूं उक्तिर. जामीनगीरीमां मूकेली
वस्तु; जुओ पडूंचउ

पण जिनरा. प्राचीसं. पांच (सं.पञ्च)

पण उपवा. नलाख्या. होड, दाव (सं.)

पणच प्राचीफा. धनुषनी दोरी, [पणछ] [सं.
प्रत्यंचा]

पणनाणी जिनरा. [केवळज्ञान सुधीनां पांचे
ज्ञान धरावनार], केवळी [सं.पंचज्ञानी]

पणमइ गुर्जरा. तेरका. नलरा. विक्ररा.
प्रणाम करे (सं.प्रणमति)

पणवीस जिनरा. प्राचीसं. पचीस (सं.
पञ्चविंशति)

पणास शीलक. नाश [सं.प्र+नाश]

पणासइ आरारा. ऐतिका. गुर्जरा. शृंगारं.
नाश पामे, नाश करे (सं.प्रनश्यते) [सं.
प्रनाशयति]

पणासणु ऐतिका. नाश करनार [सं.
प्रनाशन]

पणांगना षडाबा. वारांगना (सं.)

पणि आनस्त. उपवा. गुर्जरा. नेमिछं.
वसंफा. वसंवि. षष्टिप्र. पण, वळी, तो,
[ये] (सं.पुनः अपि)

पणि कादं(शा). दुकानमां (सं.पण्य)

पणिदिय जिनरा. पंचेन्द्रिय, [जेने पांच
इन्द्रिय छे तेवी]

पणीहार, पणीहारि उक्तिर. पनिहारी, पाणी
भरनारी (सं.पानीय+हारी)

पण्ण *कादं(धु). [दुकान] [सं.पण्य]

पत नरका. प्रेमाका. टेक, आबरु

पतगरइ उषाह. सिंहा(म). स्वीकार करे
[सं.प्रतिकरोति]

पतडउ जिनरा. वीसरा. पंचांग, टीपणुं,
[तिथिपत्र] (सं.पत्र)

पतत्य चंद्रवा. पडतां

पतन्य चित्तसं. पतन

पतलइ नेमिछं. ढीला पडे, [स्खलित थाय]

पतंग उक्तिर. कामा(त्रि). चित्तसं. षडाबा.
पतंगियुं (सं.)

पतंग आरारा(व). पतंगनुं झाड; चंदननी
एक जात (सं.)

पति(?) तेरका. प्रति

पतियावुं अखाका. अखाछ. प्रतीति करवी,
विश्वास करवो, मानवुं [सं.प्रत्ययति]

पतियावुं अखाछ. प्रतीति कराववी [सं.
प्रत्याययति]

पतिसाह आरारा. पातशाह, बादशाह,
अग्रणी

पतीज नरका. नलरा. विश्वास (सं.प्रत्यय)

पतीजइ उक्तिर. तेरका. नरका. प्राचीसं.
लावल. वीसरा. शृंगामं. विश्वास राखे
(सं.प्रत्याययते)

पतीजउ प्राचीसं. प्रतीति, [खातरी] [सं.
प्रत्यय]

पतीठिय प्राचीसं. मूर्तिस्थापना करी (सं.
प्रतिष्ठित)

पतीठी ऐतिका. प्रतिष्ठित करी, [स्थापित
करी]

पतीनउं ऐतिका. प्रतीति थई

पत्त आरारा. पहोंच्यो, पाछो गयो; ऐतिका.
पहोंच्यो [सं.प्राप्त]

पत्तन नलरा. नगर (सं.)

पत्तलि अभिऊ. पत्ती, वनस्पतिनी पातरी,
[पांदडी] [सं.पत्र+ल]

पत्ति ऐतिका. पांदडे [सं.पत्र]

पत्ति षडाबा. पगपाळो सैनिक, [सेनाना
सौथी नाना विभागनो अधिकारी] (सं.)

पत्तु ऐतिका. पहोंच्या [सं.प्राप्त]

पत्तवरुं नेमिछं. पाथरुं (सं.प्रस्तार)

पत्तु गुर्जरा. पार्थ, अर्जुन

पत्रछेव, पत्रछेय कादं(धु). कादं(शा).

स्त्रीओना कपाळमां चोडवाने माटेनुं
भोजपत्र वगेरेनुं कोतरामण (सं.
पत्रछेय)

पत्रछेय जुओ पत्रछेद

पत्री अखाछ. वृक्ष; पंखी [सं.पत्रिन्]

पत्री प्रेमाका. पत्र, चिठी [सं.पत्रिका]

पथक ऐतिरा. तालुको, [पंथक, विस्तार]

पथरणउं उक्तिर. पाथरणुं (सं.प्रस्तारणम्)

पथिकपराण वसंवि. वसंवि(ब्रा). पथिकनां
प्राण

पदगर कर्पूमं. स्वीकारेलुं, वचन; जुओ
पतगरइ

पदठवण जिनरा. पदस्थापना

पदम ऐतिका. वीसरा. कमळ [सं.पद्म];
*कामा(त्रि). [पद्मनुं सामुद्रिक चिह्न]

पदमख आरारा(व). कमळकाकडी (सं.
पद्माक्ष)

पदमी कामा(त्रि). चंद्रवा. प्रेमाका. मदमो.
पदवी

पदिमनी नलाख्या. पद्मिनी, चार प्रकारनी
स्त्रीओमां प्रथम प्रकारनी सुलक्षण स्त्री

पहुं चित्तसं. आचरुं

पश प्रेमाका. सो करोडनी संख्या [सं.]

पशनी गुर्जरा. पद्मिनी, एक उत्तम स्त्रीजाति

पथ चित्तसं. पद, स्थान, स्थिति

पथरावीउ आरारा. लाव्यो, प्रवेश कराव्यो
[सं.पादौ+धार]

पथोर *अखाका. [पाथरुं, सीधुं, अनुकूल]

पनई नरका. *नरय. भोजडी (सं.उपानह)

पनउता लावल. [पनोता], पवित्र, भाग्य-

शाळी [सं.पुण्यवंत]

पनर उक्तिर. उपबा. प्राचीसं. षडाबा. पंदर
[सं.पंचदश] [अप.पन्नरह]

पनरमा आनंत. पंदरमा

पनरस षडाबा. पंदर (प्रा.पण्णरस) [सं.
पंचदश]

पनरह षडाबा. पंदर (अप.पन्नरह)

पनरागति कर्पूमं. *गोटाळो [*पुनरागति,
*पुनरा-वर्तन]

पनही हरिख्या. मोजडी (सं.उपानह)

पनुतुं प्रेमाका. विमप्र. शुक्रन देनारं,
भाग्यशाळी, पुण्यवंतु, [शुभ, मंगल,
पवित्र]

पनुहुतु नलाख्या. पनोतो, [पुण्यवंत]

पन्न तेरका. पांदहुं (सं.पर्ण)

पन्नग अखाका. आरारा. प्रेमाका. लावल.
नाग, साप (सं.)

पन्नाग आरारा(व). ऊंडी, रक्तकेसर (सं.पुं-
नाग)

पन्नाला *विमप्र. [पर्णकुटि]

पपील अखाका. पीपिलिका, कीडी

पपोटा उपबा. परपोटा (सं.प्रस्फोटक);
जुओ पंपोटा

पभणइ आरारा. ऐतिका. ऐतिरा. गुर्जरा.
चारफा. जिनरा. तेरका. नलरा.
स्थूलिफा. बोले, कहे (सं.प्रभणति)

पमज्जणा जिनरा. प्रमार्जन, [झाडु काढवुं
ते]

पमार उक्तिर. परमार

पमारी वीसरा. परमार स्त्री

पमावइ उक्तिर. जिनरा. [पोमाय], गर्व करे,
[फुलाय] (सं.प्रमापयति)

पमासन सिंहा(म). पद्मासन

पमुह ऐतिका. गुर्जरा. तेरका. प्रमुख, आदि,
वगेरे

पमुहाणं ऐतिका. वगेरेनां (सं.प्रमुखानां)

पमोउ ऐतिका. प्रमोद

पमोडी उक्तिर. पद्मबीज, कमळकाकडी (सं.
पद्मकर्कटी)

पय आरारा. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. प्राचीफा.
लावल. वीसरा. पग (सं.पद); नेमिछं.
स्थान; वसंवि(ब्रा). पद, [काव्यनुं
चरण], [शब्द]

पयउहर वीसरा. स्तन (सं.पयोधर)

पयकमल ऐतिरा. पदकमल, पग

पयठउ गुर्जरा. विराप. पेठो (सं.प्रविष्ट)

पयठाण प्रद्युच. नगरविशेष (सं.प्रतिष्ठान)

पयइ, पइठ प्राचीसं. प्रतिष्ठा, [मूर्ति-
स्थापना]

पयड शृंगामं. प्रकट, [खुल्लं, अनावृत्त];
ऐतिका. गुर्जरा. प्रकट, प्रगट; प्राचीफा.
प्रसिद्ध

पयड वसंफा(ल). वसंवि. प्राकृत

पयड-पय-बंध वसंवि(ब्रा). *स्पष्ट पदबंध
(सं.प्रकट+पदबंध), [प्राकृत पदबंध]

पयडि उषाह. प्रकटे

पयडि जिनरा. प्रकृति, [स्वभाव, स्वरूप,
प्रकार]

पयडिय *ऐतिका. [प्रगट थयेल] [सं.
प्रकटित]

पयतलि ऐतिका. पग तळे, पगमां
 पयत्रा दस ऐतिका. प्रकरण [नामना] दश
 [शास्त्रग्रंथ]
 पयबंधिहि वसंफा(ल). वसंवि. पदबंधमां
 पयमाल प्राचीफा. खुवार (फा.पायूमाल)
 पयला जिनरा. प्रचला, [निद्रानो प्रकार
 जेमां बेठांबेठां ऊंघ आवे, दर्शनावरणीय
 कर्मनो एक प्रभेद] [जै.]
 पयलु उक्तिर. पेलुं
 पयसारउ जिनरा. प्रवेशोत्सव; जुओ पेसारो,
 पैसारे
 पयसारु विमप्र. प्रवेश
 पयंडिहि *ऐतिका. [प्रखरताथी] [सं.प्रचंड]
 पयंडु ऐतिका. गुर्जरा. प्रचंड
 पयंतरउ उक्तिर. पटंतर, पडदो (सं.
 प्रत्यन्तरम्)
 पयंपड आरारा. प्राचीफा. कडे, बोले (सं.
 प्रजल्पति)
 पयाणउ आरारा. प्रयाण; वीसरा. प्रवास
 पयार ऐतिका. प्रकार
 पयाल आरारा. गुर्जरा. पाताल
 पयावि *ऐतिका. [प्रतापथी]
 पयासइ ऐतिका. प्रकाशित करे छे
 पयासणु ऐतिका. प्रकाशित करनार
 पयासिउ गुर्जरा. तेरका. प्रकाशित कयुं
 पयोडु गुर्जरा. विराप. वादळ (सं.पयोद)
 पयोधरी प्रेमाका. नदी [सं.]
 पयोहकी नलाख्या. पयोष्णी नामनी नदी
 पयोहर गुर्जरा. तेरका. लावल. वसंफा.
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). वीसरा. शीलक.

स्तन (सं.पयोधर)
 पर तेरका. परम
 पर प्रबोप्र. विक्ररा. पेर, प्रकार, [रीत];
 जुओ पेर
 पर अखाछ. पीछुं, (पांख) [फा.];
 दशस्कं(९). प्रेमाका. पीछुं
 परइ नेमिछं. उपर
 परइ आनंस्त. आरारा. ऋषिरा. प्रबोप्र.
 पेरे, रीते, पेठे, जेम (सं.प्रकार)
 पर-उपगार दशस्कं(९). परोपकार
 परऊत नलाख्या. ?, [*परायत्त, *पराधीन,
 *परवश]
 परकर *कादं(धु). [ढगला] [सं.प्रकर]
 परकल चतुचा. कंदोरो [सं.परिकर]
 परखक चंद्रवा. परीक्षक
 परगडउ आरारा. *ऐतिका. ऐतिरा. प्राचीफा.
 प्रकट, प्रसिद्ध
 परगति कादं(शा). स्वभाव (सं.प्रकृति)
 परगास- वीसरा. जाहेर करवुं, प्रगट करवुं
 (प्रा.) [सं.प्रकाश]
 पर गोलओ चारफा. उपर घोळी दीधो,
 ओवारी नाख्यो (सं.परि+घूर्णित)
 परघ सिंहा(म). घेरावो (सं.परिघ); जुओ
 परिघउ
 परघउ *आरारा. [राज्याधिकारी] (सं.
 परिग्रह); जुओ परघु, परिघउ, परिघा
 परघल अभिऊ. ऐतिका. कृष्णच. नेमिछं.
 विमप्र. पुष्कळ, अतिशय, भरपूर; जुओ
 अरघल
 परघलतउ जिनरा. पीगळतो, [नीतरतो]
 [सं.प्र+गल्]

परधलि मनि आरारा. मोकळे मने, पूरा मनयी (रा.)

परधालि आरारा. सवारे (रा.परगाळ; सं. प्रहकाल)

परधु प्राचीका. राजकर्मचारी, (सं.(राज)-परिग्रह); जुओ परधउ

परचक्र आरारा. पारकानुं शासन (सं.)

परचरी नरप. प्रचरी, प्रसरी, फेलाई

परचावइ *जिनरा. [परिचय - प्रतीति करावे]

परचावुं *जिनरा. [उपयोगमां लावुं]

परचि, परचो कादं(शा). परिचय, ओळखाण; अखाका. परिचय, [ओळखाण], [प्रताप]

परचूरणि उक्तिर. परचूरण (सं.प्रचूर्णि)

परचो जुओ परचि

परछंडा कामा(शा). पडघा [सं.प्रतिच्छन्दस]

परछांये मदमो. पडछायामां (सं.प्रतिच्छाया)

परजलइ, परजळइ आरारा. जिनरा. वीसरा. प्रजळे, बळे

परजंग प्रेमाका. पर्यंक, पलंग

परजंत चित्तसं. मदमो. पर्यंत, सुधी

परजंन प्रेमाका. पर्जन्य, वरसाद

परजालि जिनरा. प्रजाळीने, बाळीने

परजियो नरका. *परजियो सोनी, [*कोई अलंकार]

परजीओ मदमो. रागविशेष

परठ, परठि दशस्कं(१). नलाख्या. प्रेमाका. शरत; *जिनरा. [ठराव, निश्चय, नक्की करेलुं] [सं.परि+स्थाप]

परठवुं अखाका. अखाळ. अखेगी. कादं(शा). गुर्जरा. चित्तसं. नलाख्या. प्रेमाका. सिंहा(शा). स्थापित करवुं, ठराववुं, नक्की करवुं, निश्चित करवुं (सं.परिस्थाप); अभिऊ. चंद्रवा. रूपच. लावल. स्थापवुं, मूकवुं; *लावल. [स्थिति करवी]; चंद्रवा. मदमो. मूकवुं, मोकलवुं; चंद्रवा. राखवुं, [धारण करवुं]; स्थापवुं, [बनावीने मूकवुं]

परठि जुओ परठ

परठवइ उपवा. नाखे, फेंके (सं.प्रति-स्थापयति)

परठणहार अखेगी. नक्की करनार

परड मदमो. सापोलियुं

परणण, परणन आरारा. परणवुं ते (सं. परिणयन)

परणाल प्राचीका. नेवानुं पाणी झीलवा माटेनी नीक, परनाळ (सं.प्रणाल)

परणालियां ऐतिका. परनाळ, [नेवानुं पाणी झीलवा माटेनी नीक]

परणेवइ नेमिछं. परणवामां (सं.परि+नय)

परत (रक्खी) ऐतिका. पडती [राखी]

परत प्राचीसं. परत्र, परलोक

परत जुओ अरतपरत

परत हरिख्या. प्रत्ये, तरफ (सं.प्रति)

परतइ उक्तिर. परिवर्तन पामे, बदलाय (सं.परिवर्तयति)

परतइ *वसंफा(ल). *वसंवि. *वसंवि(ब्रा). [समान] [सं.प्रति]

परतउ जिनरा. नेमिछं. परचो, परिचय;

જુઓ પરતા, પરતો
 પરતક્ષ કાદં(શા). નલાહ્યા. નજરોનજર,
 સાક્ષાત્ (સં.પ્રત્યક્ષ)
 પરત્વ, પરત્વિ એતિરા. ઋષિરા. નૈમિહં.
 પ્રવોપ્ર. લાવલ. પ્રત્યક્ષ, આંખ સામે
 *પરતગ (પરતપ) પ્રથુચુ. *પરચો, [પ્રતાપ]
 પરતા નૈમિહં. *સામે (સં.પ્રતિ), [ચારે બાજુ]
 [સં.પરિતઃ]
 પરતા પ્રાચીસં. ?, [*પરચા]; જુઓ પરતઠ
 પરતાજિ વિમપ્ર. પરિત્યાગીને, છોડીને
 પરતાતિ ઉત્તિર. જિનરા. પરનિંદા; જુઓ
 તાતિ
 પરતાપીક મદમો. સિંહા(શા). પ્રતાપી
 પરતાલુ ચંદ્રવા. પત્રાલું
 પરતિ અભિક. કાદં(શા). તરફ (સં.પ્રતિ)
 પરતિચિ ઉષાહ. જિનરા. પ્રત્યક્ષ
 પરતિચ્ચ વીસરા. પ્રત્યક્ષ
 પરતીઠ જિનરા. પ્રતિષ્ઠા, [મૂર્તિસ્થાપના]
 પરતીત અહાકા. અહાહ. નરકા. પ્રતીતિ,
 છાતરી
 પરતીય હરિવિ. લસોટીને લગાડી (સર.
 મ.પરતળે)
 પરતો નંદવ. પરચો; જુઓ પરતા
 પરત્વી એતિકા. પરસ્ત્રી
 પરત્ર એતિકા. પરલોકનાં [સં.]
 પરથવી વિકરા. પૃથ્વી
 પરદક્ષણા દેવરા. પ્રદક્ષિણા
 પરદલ વીસરા. સમૂહ
 પરધિ આરાસ. પરિધિ, વિસ્તાર
 પરનાલ આરાસ. નલરા. નેવાંનું પાણી

ફીલવા માટેની નીક, પરનાલ (સં.
 પ્રણાલ)
 પરનાલિ, પરનાલી ઉત્તિર. ઋષિરા. પરનાલ,
 પાણી જવાનો માર્ગ (સં.પ્રણાલી)
 પરનાલીઠ વિમપ્ર. પરનાલ, [પાણીની નીક]
 પરપંચ અહાકા. સંસાર, સંસારની જંજાલ;
 કાદં(ધુ). વાળીનો વિસ્તાર, [માથાકૂટ]
 પર-પાળ અહાકા. પીંછા અને પગ (ફા.પર)
 [સં.પદાર્થ]
 પરપૂઠ જિનરા. પીઠ પાછલ, [પછવાડે,
 ગેરહાજરીમાં]
 પરબત વીસરા. પર્વત
 પરબંધ આરાસ. પ્રબંધ, કાવ્યરચના
 પરભવ ગુર્જરા. અપમાન, પરેશાની (સં.
 પરિભવ); જુઓ પરિભવ, પરીભવ
 પરભવડ અહાકા. અહાહ. નરકા. પ્રેમાકા.
 કષ્ટદે, હેરાન કરે, દુઃખી કરે (સં.પરિભૂ);
 ગુર્જરા. વિરાપ. અપમાનિત કરે, [પજવે];
 પ્રેમાકા. પરાભવ કરે, [પજવે]; જુઓ
 પરિભવે
 પરભવ્યા ચંદ્રવા. સંબંધ રાખ્યો, [સંગ કર્યો]
 [સં.પરિ+ભૂ]
 પરભા અહાકા. પ્રકાશ, [આભા, આભાસ]
 [સં.પ્રભા]
 પરભાય અહાહ. પ્રવાહ; જુઓ પ્રભા
 પરભાયું પ્રેમાકા. બારોબાર
 પરભાવડ આરાસ. ગુર્જરા. પ્રભાવથી
 પરભુઈ વીસરા. પારકી ભૂમિ (સં.પરભૂમિ)
 પરમ દશસ્કં(૭). પર્વ
 પરમ ઉત્તિર. પરમ દિવસ, ત્રીજો દિવસ

(सं.परघवि)

परमप्यय प्राचीसं. परमात्मा

परमल प्राचीफा. सुगंध (सं.परिमल)

परमत्य विक्रच. परम अर्थ[वाळुं], [साचुं]

परमाण अखाका. प्रमाण, *माप, [निश्चय, खातरी]; *देवरा. [चरितार्थ, सिद्ध];

नरका. समान; चित्तसं. प्रमाण, हेतु-साधक, सार्थक, उपयोगी

परमाण राखे चित्तसं. प्रमाणभूत गणे, खरुं माने, स्वीकारे

परमाणुं प्रेमाका. प्रमाण, माप

परमाणे चित्तसं. मापे, [-ना मापमां]

परमाण्य चित्तसं. स्वीकार

परमाण्यो नरका. प्रमाण्यो, [प्रतीत कर्यो, मान्यो]

परमाधामी गुर्जरा. नेमिछं. जैन धर्म अनुसार, नरकवासीओने शिक्षा करनार देवयोनि (सं.परम+अधार्मिक)

परमारथ आरारा. परमार्थपणे, खरेखर, साचेसाच; अखाका. परम अर्थ, परम ध्येय, [सारतत्त्व]

परमावधि प्रेमाका. जेनी अवधि - हद नथी तेटलुं बधुं, [खूब]

परमुहा देवरा. पराड्मुछ

परमूणउ उक्तिर. परम दिवसनुं (सं.परम-दिवसीयम्)

परमेठि गुर्जरा. परमेष्ठी

परमेसरु गुर्जरा. परमेश्वर

परमोघे अखेगी. प्रबोधे, उपदेश आपे

परभाग कादं(शा). शेषभाग (सं.); जुओ

परिभाग

परयचि सिंहा(म). पडदो [*सं.परिकक्षी, प्रा. परियच्छी; *सं.परिच्छद]; जुओ परिअच

परयाणइ आरारा. प्रयाणे

परलउ उक्तिर. पेलुं

परलोइ आरारा. परलोके

परब उक्तिर. तेरका. हरिख्या. परब (सं.प्रपा)

परबडतुं नरका-२. अनुकूल, फावतुं [सं. परिपत]

परवरिउ आरारा. ऋषिरा. कादं(ध्रु). कादं(शा). वींटाळयेलो, घेरायेलो (सं. परिवृत); लावल. पारंगत धयो, [आवृत धयो, -थी युक्त धयो] आरारा. दशस्कं(१). नलाख्या. गयो

परवरी ऐतिरा. प्रवर, महान्

परवरे चित्तसं. जाय, आवे, फरे, रहे, परिणमे

परवाडे प्रेमाका. वाडना पाछला भागमां

परवार ऋषिरा. चंद्रवा. नलरा. परिवार, कुटुंब, रसालो

परवार कृष्णच. नरका. फुरसद, नवराश

परवारइ उक्तिर. पार पाडे, आटोपे, आटोपी नवरो थाय (सं.प्रपारयति); जुओ परिवाराइ

परवाल, परवालउं, परवाली उक्तिर. गुर्जरा. वसंफा. वसंवि(त्रा). षडाबा. परवालुं (सं.प्रवाल)

परवाह आरारा. दरकार, गरज (फा.)

परवाहिक चित्तसं. प्रवाहिक, प्रवाह रूपे वहेनार, अवशपणे तणानारा

परवी हरिख्या. परबियो, [परबवाळो]
 परवृत्ति *प्रेमाका. [बीजानी आजीविका]
 [सं.]
 परवे नरका. नरप. परवश, पराधीन, विवश
 परवेस आरारा. प्रवेश; मदमो. प्रवास,
 [संक्रमण, जयुं ते]; जुओ प्रवेश
 परशीनि उषाह. स्पर्श करीने
 परशेवी कादं(शा). परसेवो पामी (सं.प्रस्वेद
 परथी)
 परषद ऐतिका. ऐतिरा. नेमिछं. परिषद,
 सभा
 पर समय जिनरा. पारकुं शास्त्र, [अन्य
 धर्मीना सिद्धांत] [सं.]
 परसरइ *जिनरा. [नजीकमां, तरफ] [सं.
 परिसर]
 परसशे नरका. स्पर्शशे
 परसवतां चित्तसं. प्रसवतां, जन्मतां
 परसंग चित्तसं. प्रसंग, संदर्भ
 परसाखि षडाबा. बीजानी साक्षीए (सं.पर+
 साक्ष्य)
 परसादि आरारा. कृपाथी (सं.प्रसाद)
 परसिरि आरारा. परिसरमां, पासे
 परसी चित्तसं. स्पर्शी, स्वीकारी
 परसीथो आरारा. प्रसिद्ध
 परसु उक्तिर. परम दिवसे (सं.परश्चः)
 परसे अखाका. चित्तसं. स्पर्श
 परसेवी कादं(धु)-टि. परसेवो छूटेलो होय
 एवी
 परस्परे दशत्कं(२). परस्पर
 परहउ उक्तिर. षडाबा. षष्टिप्र. दूर (सं.

परस्मिन्)
 परहंसिउ *षडाबा. [दुःखना आवेगमां
 आवी गयो]; जुओ परहुसीउ, परहुंस
 परहां [उरहांपरहां] *उपवा. [आमतेम]
 परही कृष्णच. पाछी
 परहु आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. विमप्र. विराप.
 दूर (सं.परस्मिन्); आरारा. पछी (रा.)
 परहु आरारा. चोक्रस (रा.परौ)
 परहुसीउ *विमप्र. [दुःखनी लागणीना
 आवेगवाळो थयो]; जुओ परहंसिउ,
 परहुंस
 परहुंस *विमप्र. [दुःखनी लागणीना आवेग-
 वाळा]; जुओ परहंसिउ, परहुसीउ,
 प्रहुसु
 परहूणि प्रबोप्र. स्त्री-महेमान (सं.प्राघूर्णिका)
 परहूणउ अभिऊ. ललिरा. विकरा. विमप्र.
 परोणो, महेमान (सं.प्राघूर्णक)
 परहो मोसाच. आघो, वेगळो [सं.परस्मिन्]
 परहोडि विमप्र. परोढमां
 परा आरारा. पंचवा. दूर (सं.) [सं.पर]
 पराए गुर्जरा. दूर (सं.*परकस्मिन्)
 पराइय तेरका. पहेंच्युं (सं.प्राप्+इत)
 पराकाष्टा चित्तसं. छेक सुधीनी
 पराघउ *गुर्जरा. *विराप. [मोंधुं] [सं.पराध]
 परायाइ जुओ घाइ
 पराण गुर्जरा. प्रबोप्र. वसंफा. वसंवि(ब्रा).
 प्राण, जीव; विकरा. *विमप्र. बळ, बळ-
 जबरी
 पराणउ वसंफा. वसंवि(ब्रा). -मां डूबेलो,
 परायण

पराणी उक्तिर. बळदने हांकवा भाटेनी लाकडी (सं.प्राजनिका)
पराणो प्रेमाका. परोणो, जाडी लाकडी [सं. प्राजनकः]
परात्पर प्रेमाका. सर्वश्रेष्ठ [सं.]
पराभव गुर्जरा. अपमान, [तिरस्कार] (सं.); लावल. *पराजय, [तिरस्कार, अनादर]; चित्तसं. नाश
पराभवइ आरास. उपवा. जिनरा. षडावा. पराभव, तिरस्कार, अनादर पामे, हारे
पराभव्या आनंस्त. पराभव पामेला, हारेला
परायण प्रेमाका. परम गतिरूप, [परम लक्ष्य]
परातु उक्तिर. पराळ, डांगर वगेरेना खरसलां, घास (सं.पलालम्)
*परातें [पडाळे] नरप. *राते, [परसाळे]; जुओ पडाळे
परां प्रेमाका. दूर, अलग
परांण वीसरा. जीव; बळ (सं.प्राण)
परांमुख प्रेमाका. विमुख
परांहां विमप्र. परां, दूर
परि आरास. परंतु (सं.परम्); तेरका-अनु. पण, [-ये]
परि अभिऊ. आरास. उक्तिर. उषाह. ऐतिका. कर्पूमं. कादं(शा). गुर्जरा. तेरका. नलरा. नलाख्या. नेमिछं. लावल. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). विमप्र. वीसरा. षडावा. प्रकार, रीत; प्रकारे, रीते, पेठे; जुओ पर
परि आरास. गुर्जरा. मोसाच. उपर (सं.उपरि)

परिअच अभिऊ. पडदो (सं.परिच्छद); जुओ परीअच
परिइं उपवा. नेमिछं. वाग्भवा. प्रकारे, रीते, जेम
परिकर आनंस्त. ऐतिका. परिवार, [परिजन, साथीगण] [सं.]
परिकर कादं(शा). ढगलो (सं.प्रकर)
परिकसी आरास. परीक्षा, कसोटी
परिक्रम *प्राचीफा. [परिक्रमण, प्रसरण] (सं.परिक्रम); *प्राचीसं. परिक्रमण, प्रदक्षिणा
परिक्खइ गुर्जरा. तपासे (सं.परीक्षते)
परिक्खवि *ऐतिका. [परीक्षा करीने, पारखीने]
परिखइ आनंस्त. नलरा. परीक्षा करे, पारखे (सं.परीक्षते)
परिगर प्राचीफा. मूर्तिनी आसपासनी कोतरणीवाळो परिवेश (सं.परिकर)
परिघ प्रेमाका. भोगळ जेवुं एक शस्त्र [सं.]
परिघउ अंबरा. हम्मीप्र. राजसेवक, राज्याधिकारी [सं.परिग्रह]; जुओ परिघउ
परिघल ऐतिका. ऐतिरा. नेमिछं. विमप्र. पुष्कळ, अतिशय
परिघा *अभिऊ. [राजसेवक, राज्याधिकारी] [सं.परिग्रह]; जुओ परिघउ
परिचउ उक्तिर. परिचय
परिचित प्राचीफा. तजायेत (सं.परित्यक्त)
*परिचय (परियच) अखाछ. पडदो; जुओ परिअच
परिचय- तेरका. प्राचीसं. तजवुं (सं.)

परित्यज्)

परिछड़ षडाबा. तपासे, परखे (सं.परीक्षते)

परिजलइ गुर्जरा. प्रजळे (सं.परिज्वलति)

परिहृ विक्ररा. धोबी [दे.परिअहृ]

परिठबइ *षडाबा. [पदार्थोनो परित्याग करे, मूके, नाखी दे] (सं.परिस्थापयति)

परिठिउं ऐतिरा. धर्यु, [मूक्यु] [सं.परि+स्था]

परिणइ उक्तिर. गुर्जरा. चारफा. तेरका.

षडाबा. परणे (सं.परिणयति)

परिणमावीइं आनस्त. परिणाम पमाडीए, [निष्पन्न करीए]

परिणय जुओ परिणय

परिणयण तेरका. प्राचीफा. परणवुं ते, लग्न (सं.परिणयन)

परिणावइ उक्तिर. लाबल. वीसरा. परणावे (सं.परिणापयति)

परिणुड षडाबा. परण्यो (सं.परिणीत)

परिणिति *ऐतिका. [परिणमन, परिणाम, फळ] [सं.परिणिति]

परितिषि विक्ररा. प्रत्यक्ष, हाजराहजूर

परियल विमप्र. पुष्कळ [सं.पृथुल; रा.]

परिवलि गुर्जरा. शत्रुसैन्यमां (सं.परदले)

परिदेवन ऋषिरा. दुःख, शोक (सं.)

परिदेस वीसरा. परदेश

परि परि अभिऊ. उषाह. ऋषिरा. प्रकारे-प्रकारे, जुदीजुदी रीते, फरीफरी

परिपलव- तेरका. फरी पल्लववुं, [पल्लवित करवुं] (सं.प्रतिपल्लव)

परिपंथीय वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). मार्गरोधक, शत्रु (सं.परिपंथिन)

परिबंध आरास. प्रबंध, [काव्यरचना]

परिब्रह्म दशस्कं(१). परब्रह्म

परिभव गुर्जरा. हरिख्या. सतावणी, अपमान (सं.); जुओ परभव, परीभव

परिभवे *गुर्जरा. [संताप पामे] (सं.परि+भू); *नरका. [सतावे]; जुओ परभवइ

परिभाग कादं(शा). शेषभाग; जुओ परभाग

परिमाण देवरा. प्रमाणे

परिभ्रमी षडाबा. परिभ्रमण करीने, फरीने

परियच जुओ परिचय

परियट उषाह. प्रेमाका. विक्ररा. धोबी [दे. परिअहृ]; जुओ परीअट

*परियण [*परिणय] *गुर्जरा. [विवाह, लग्न]

परियंक नरका. पलंग, (सं.पर्यंक)

परिया कस्तुवा. वंशज [सं.पर्याय]

परियागति जिनरा. परंपरागत, [वंशगत] [सं.पर्यायागत]; जुओ परीआगत

परियां चंद्रवा. वंशजो, पेढी [सं.पर्याय]

परिरंभण नरका. आलिंगन [सं.]

परिवरइ उपवा. ऋषिरा. ऐतिका. वींटळाय (सं.परिवृ-, प्रा.परिवरइ)

परिवर्जकि षडाबा. त्याग करनार (सं.परिवर्जक)

परिवाडी गुर्जरा. परिपाटी, रीत, शैली

परिवारइ आरास. उक्तिर. परवारे, पूरां करे (सं.प्रपारयति); जुओ परिवारइ

परिवारइ गुर्जरा. वींटळाय (सं.परिवारयति)

परिवारि खुं चारफा. परिवार साथे

परिवेषण गुर्जरा. पीरसण (सं.)

परिशोध दशस्कं(१). वावड, समाचार, [पत्तो]; प्रेमाका. चारे बाजु तपास, [खूब शोध]

परिसरि ऐतिरा. *नेमिछं. पादरे, [नजीक-मां] [सं.परिसर]

परिसर्पण आनंस्त. खसवुं ते, जवुं ते, [दूर थवुं ते] [सं.परिसर्पण]

परिसह आनंस्त. *देवरा. परीणह, कर्मनी निर्जरा अर्थे स्वेच्छाथी भोगववानां कथे [जै.]; जुओ परीसह

परिसाट आनंस्त. क्षय करवो ते, [अलग करवुं ते] [सं.परिशाट]

परिसाडि *षडाबा. [नीचे पडवुं ते] [सं. परिशाट]

परिसीजइ उक्तिर. परसेवो धाय (सं. परिस्विद्यति)

परिसीनउ उक्तिर. परसेवो थयेल (सं. परिस्विन्नः)

परिस्तरण, परिस्तरण दशस्कं(१). प्रेमाका. पाथरवुं ते [सं.]

परिहरइ लावल. षडाबा. परहरे, तजे

परिहरवि ऐतिका. छोडीने, तजीने

परिहरउ गुर्जरा. लो, धारण करो, राखो, [पकडो, स्वीकारो] [सं.परि+हृ]

परिहारी लावल. तजीने

परिं आनंस्त. ऐतिरा. पेठे, जेम [सं.प्रकारे]

परी आरारा. ऋषिरा. नरका. प्रेमाका. दूर; जुओ पहरी

परीअच, परीअचि, चतुचा. नलरा. ललिरा. पडदो (सं.परिच्छद); जुओ परिअच,

परियच, परीअंचि, परीयचि, प्रीअछि **परीअट** कृष्णबा. दशस्कं(२). धोबी [दे. परिअट]; जुओ परियट, परीयटु, परीहट

परीअंचि ऋषिरा. पडदो; जुओ परीअच **परीआगत** प्राचीका. वंश, [वंशपरंपरा] [सं.

पर्यायागत]; जुओ परियागति **परीकरी** प्रेमप. वीटाळी ?

परीखइ उक्तिर. ऋषिरा. षडाबा. षष्टिप्र. पारखे, परीक्षा करे (सं.परीक्षते)

परीखा *अखाका. [परीक्षा, समज]

परीछइ उक्तिर. विकरा. षडाबा. षष्टिप्र. प्रीछे, जाणे, समजे [सं.परिस्सते]

परीठ जिनरा. वृत्तांत; जुओ परेठ

परीठवीउ गुर्जरा. आश्वासन आयुं [सं.परि+स्थापित]

परीभव कामा(त्रि). हार, अपमान ? [कष्ट, पीडा]; जुओ परभव

परीयचि अंबरा. पडदो [सं.परिच्छद]; जुओ परिअच

परीयच्छि उक्तिर. पडदो [सं.परिच्छद]

परीयटु उक्तिर. धोबी [दे.परिअट]; जुओ परीअट

परीयण, परीयणि आरारा. गुर्जरा. परिवार, सेवकगण (सं.परिजन)

परीसइ आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. जिनरा. षडाबा. पीरसे (सं.परिवेषति)

परीसह ऋषिरा. *देवरा. नलरा. [कर्मक्षय माटे] श्रमणोए सहवानां टाढ, तडको वगेरे कथे [जै.]; जुओ परिसह

परीसिब्युं उक्तिर. पीरसवुं (सं.परिवेष-

યિતવ્યમ્)

પરીસ્વેદ મદમો. પ્રસ્વેદ

પરીહટ દશસ્કં(૨). ધોવી [દિ.પરિઅટ્ટ];

જુઓ પરીઅટ

પરીં પ્રવોપ્ર. પ્રકારે, [પેટે, જેમ]

પરુ નંદવ. દૂર; જુઓ પહરુ

પરુ ષડાવા. અન્ય, બીજી વ્યક્તિ (સં.પર:)

પરુણા જુઓ ખુરુણા

પરુપ્પર, પરુપ્પરુ એતિકા. શૃંગામં. પરસ્પર

પરં પ્રેમાકા. આડું, [બીજી બાજુ]; અઘાછ.

પ્રધુધુ. દૂર, અઠગું

પરંસ- નલરા. *ક્રોધ કરવો (સં.પ્ર+રુષ્),

[*દુઃખની લાગણી અનુભવવી]; જુઓ

પ્રહુસુ

પરુવડ ઉત્તિર. પ્રતિપાદન કરે (સં.પ્રરુપ-
યતિ)

પરુહળું ઉષાહ. પરોળો (સં.પ્રાધૂર્ણક)

પરે એતિકા. દેવરા. નેમિછં. પ્રકારે, પેરે, રીતે

પરેઠ પ્રેમાકા. રીત, [વ્યવહાર, રુઢિ]; જુઓ

પરીઠ

પરેરી અઘાકા. પ્રેરી, પ્રેરેલી; [વધુ દૂર,

વધુ આગઠ]; જુઓ પહરેરી

પરેરે અઘાછ. પ્રેરે

પરેરો અઘાછ. દૂર

પરેરો (પારેવો/પટેરો) મદમો. અશ્વનું

વિશેષણ, [એક અશ્વજાતિ]; જુઓ

પાટર

પરો અઘાકા. પ્રેમાકા. મદમો. દૂર, અલગ

પરોણાચાર પ્રેમાકા. મહેમાનગત, આતિથ્ય

[સં.પ્રાધૂર્ણક+આચાર]

પરોળો અઘાકા. પ્રેમાકા. બઢદને હાંકવા

માટેની લાકડી [સં.પ્રતોદન]

પરોળો-રાસ પ્રેમાકા. લાકડી અને લગામ

પરોહિત વિક્રરા. સિંહા(મ). પુરોહિત, ગોર.

પર્જન્ય પ્રેમાકા. વરસાદ, મેઘ [સં.]

પર્પટ વિરાપ. પાપડ [સં.]

પર્વક અઘાકા. પલંગ (સં.)

પર્વાળ કાદં(શા). ઘોડાનું પલાણ, જીન (સં.)

પર્વ *એતિરા. [(આંગઠીનો) વેઢા]

પર્વ પ્રેમાકા. પરબ [પાણીની]

પર્વળી પ્રેમાકા. [પર્વનો દિવસ, પવિત્ર

દિવસ]; આઠમ, ચૌદશ, પૂનમ અને

અમાસ — એમાંની કોઈ એક તિથિ

પર્ષદ આરારા. સભા (સં.)

પલ પ્રવોપ્ર. માસ (સં.)

પલ પ્રેમાકા. પલક, પાંપણ [ફા.પલ્ક]

પલડ આરારા. ષડાવા. પઢાય, પાલન ધાય

[સં.પાલ્ પરથી]

પલક શું પલક પ્રેમાકા. આંખની પાંપણ

સાથે પાંપણ, [નજરેનજર]

પલકા પ્રેમાકા. ઝાંખના[વાઢા], [લાલસુ]

પલકો નરકા. છટકીજાઓ, [ઘાલ્યાજાઓ]

પલક્યે ચિત્તસં. પલકમાં, પલકારામાં

[ફા.પલ્ક]

પલલંડ વિક્રરા. માંસ [સં.]

પલળાવો અધિક. ના ઉપર પલાણ મૂકો,

[સજ્જ કરો] (સં.પર્વાળ પરથી)

પલ્લતા નરકા. (પગમાં) પડતા, [જતા]

[સં.પલાયતે]

પલવટ કામા(શા). *ચતુચા. નરકા.

नरप(द). भेट, दुपट्टाथी केड बांधवी ते
पलवटि उक्तिर. कादं(शा). पलवट, खेस,
केड उपर खेस बांधवी ते (सं.पल्लवा-
वृत्ति)

पलवट बाळवी दशस्कं(१). रुस्तस. भेट
बांधवी

पलबाड सिंहा(शा). वाड

पलंतु अभिऊ. पळतो, दोडतो (सं.पलायत्)

पलाय, पळाय कामा(त्रि). कामा(शा).

देवरा. प्रेमाका. हरिख्या. जाय, भागे (सं.
पलाय)

पलाति गुर्जरा. पलायन (सं.*पलायिति).

पलाव प्राचीफा. आक्रंद (सं.प्रलाप); जुओ
करुणपलाव

पलाश, पलास, पळस प्रेमाका. वसंवि.

शृंगामं. खाखरो, केसूडानुं वृक्ष

पलासि गुर्जरा. मांसभक्षी, राक्षस (सं.पल+
अशिन)

पलि नलाख्या. पळे, जाय (सं.पलायते)

पलित कादं(शा). नरका. पळियां आव्यां
छे तेवो माणस, वृद्ध [सं.]

पलित प्राचीसं. प्रदीस

पलिया नेमिछं. पळ्या, गया [सं.पलाय]

पलिंग वीसरा. पलंग (सं.पल्यंक) [सं.
पर्यंक]

पली लावल. विमप्र. पळी (माप)

पली, पळी उक्तिर. प्रेमाका. पळियां, धोळा
वाळ [सं.पलित]

पलीवणुं उक्तिर. प्राचीसं. पलेवणुं, [अग्नि-
नुं बळवुं ते] (सं.प्रदीपनकम्)

पलेवणुं *अभिऊ. [अग्नि, बळतरा] [सं.
प्रदीपनकम्]

पलेबलउं उक्तिर. अग्निनुं बळवुं ते (सं.
प्रदीपनकम्)

पलोइ गुर्जरा. तेरका. जुए (सं.प्रलोकयति)

पल्यंग आरारा. पलंग (सं.पर्यंक)

पल्यु नलरा. सफेद वाळ, पळियुं (सं.पलित)

पळ्युं दशस्कं(१). प्रेमाका. पळियां - धोळा
वाळवाळुं थयुं

पल्योपम ऐतिका. गुर्जरा. एक काळगणना
[जै.]

पल्लणाय विमप्र. पलाणाय, [सज्ज करवामां
आवे] [सं.पर्याण परधी]

पल्लणो अभिऊ. -ना उपर पलाण मूको,
[सज्ज करो]

पल्लालइ उक्तिर. *उपवा. पलाळे, आर्द्र
करे (*सं.पर्यार्द्रयति) [सं.प्रह्लाध्यति]

पव तेरका. परब (सं.प्रपा)

पवजंति ऐतिका. प्रवृत्त थाय छे, [गति -
गमन करे छे] [सं.प्रव्रजति]

पवदडरति *ऐतिका. [वर्षाऋतुमां] [सं.
प्रावृषऋतु]

पवण गुर्जरा. तेरका. विराप. पवन

पवतणि ऐतिका. प्रवर्तिनी (जैन साध्वीओनुं
पद)

पवन अखाका. श्वास, प्राण; प्रेमाका.

*मिजाज, [*शरीरनो वायु, *श्वास]

पवन बांधी जुओ बांधी पवन

पवनाश कादं(शा). सर्प (सं.)

पवर ऐतिका. तेरका. नेमिछं. प्रवर, उत्तम,

श्रेष्ठ, [प्रधान]

पवरपुरि ऐतिका. प्रवर [उत्तम] नगरीमां
पवरिख प्रद्युचु. पौरुष
पवाई अखाका. पावैयो, नपुंसक
पवाडइ जिनरा. *पमाडे, *अपावे, [*प्रताप
 – दैवी चमत्कार वडे]
पवाडउ अभिऊ. *उषाह. प्रद्युचु. हम्मीप्र.
 पराक्रम; हम्मीप्र. पराक्रमवर्णननुं काव्य
 [सं.प्रवोद]
पवालउ प्राचीफा. परवालुं, एक रत्न (सं.
 प्रवाल)
पवित्तिण ऐतिका. पवित्र (नामग्रहण) वडे
पवितीय स्थूलिफा. दर्पनी वींटी
 [सं.पवित्रिका] (प्रा.पवित्तय)
पविनु षडाबा. पवित्र
पवित्रिइ, पवीत्रइ उक्तिर. पवित्र करे (सं.
 पवित्रयति)
पवित्री उक्तिर. प्रेमाका. दर्पनी वींटी (सं.
 पवित्रकम्)
पवेडो दशस्कं(१). प्रेमाका. लाकडी, डंगोरो,
 एनो छूटो घा
पव्वय ऐतिका. तेरका. पर्वत
पशाअ, पसाय मदमो. बक्षिस (सं.प्रसाद)
पशु-अरि प्रेमाका. सिंह [सं.]
पशुवां दशस्कं(२). दोरां
पक्षिमीउ उक्तिर. पश्चिम दिशानुं
पश्यम कादं(शा). पश्चिम दिशानुं; जुओ
 पस्यमु
पस लादल. खोबो (सं.प्रसृति)
पसइ प्राचीफा. खोबो, पोश, पसली (सं.

प्रसृति)

पसर गुर्जरा. प्रसर, फेलावो
पसरइ उपबा. गुर्जरा. चित्तसं. वसंफा.
 वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(बा). विराप.
 षडाबा. प्रसरे, फेलाय
पसवइ उक्तिर. जन्म आपे (सं.प्रसवति)
पसंस- तेरका. प्रशंसा करवी (सं.प्रशंस)
पसंसिजइ ऐतिका. प्रशंसा थाय छे
पसाइ आरारा. ने लीधे (सं.प्रसाद);
 आरारा. उषाह. कृष्णच. जिनरा. प्रबोप्र.
 रूपच. विक्ररा. विराप. कृपा, कृपाथी;
 अभिऊ. आरारा. बक्षिस
पसाउ ऐतिका. चारफा. शीलक. *षडाबा.
 स्थूलिफा. प्रसाद, कृपा
पसाउलइ कर्पूमं. गुर्जरा. विक्ररा. शृंगामं.
 कृपाथी (सं.प्रसाद)
पसाय आरारा. ऐतिका. नलरा. *शृंगामं.
 कृपादान, बक्षिस; अखेगी. ऐतिरा.
 दशस्कं(१). तेरका. नरका. प्रेमाका.
 विक्ररा. प्रसाद, कृपा; अखाछ. प्रसाद-
 रूप, प्रसन्न, [कृपावंत]; जुओ पशाअ
पसायलु ऐतिका. प्रसाद, [कृपा]
पसायो चंद्रवा. भेटसोगाद
पसार कादं(शा). फेलावो (सं.प्रसार)
पसारिय गुर्जरा. प्रसारीने, फेलावीने
पसाव आरारा. कृपा, प्रसाद
पसिद्ध ऐतिका. प्रसिद्ध
पसी ऐतिरा. पछी
पसीअइ उक्तिर. प्रसन्न थाय (सं.प्रसीदति)
पसीजइ उक्तिर. परसेवो थाय (सं.

प्रस्विघते)

पसु कामा(त्रि). बच्चां, बाळक

पसूआडे अखेगी. पडखे, पासा पर

पसूय शृंगामं. पशु

पस्ता शीलक. पिस्ता - एक मेवो

पस्यमु विमप्र. पश्चिमनो देश; जुओ पश्यम-

पह उक्तिर. मार्ग (सं.पथः)

पहइडिउ *लावल. [दूर हट्यो, धोखो दीधो,
विश्वासभंग कर्यो] [रा.पहिडणौ]

पहइलउ लावल. पहेलो, प्रथम [सं.प्रथिल्ल]

पहइं कृष्णच. करतां

पहचइ गुर्जरा. पहेंचे, जाय; जुओ पहुतइ

पहडइ *जिनरा. [दूर हटे, धोखो दे, विश्वास-
भंग करे] [रा.पहिडणौ]

पहती गुर्जरा. पहेंची; जुओ पहुतइ

पहर उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. षडाबा. प्रहर

पहरणि गुर्जरा. पहेरवेशमां; जुओ पहिरण

पहराउत प्राचीफा. पहेरो भरनार, चौकीदार
(सं.प्राहरिक)

पहरी *ऋषिरा. [दूर, अळगी]; जुओ परी

पहेरी चित्तसं. दूरनी, पारनी स्थिति; जुओ
परेरी

पहरो अखाका. दूर, अलग; दशस्कं(२).
आघो

पहल आरारा. पहेलो [सं.प्रथिल्ल]

पहलाण ऋषिरा. कादं(शा). पलाण, घोडा-
नी पीठ परजुं जीन (सं.पर्याण)

पहवइ आरारा. धाय, करी शके (सं.प्रभव)

पहाण अखाळ. पथ्यर [सं.पाषाण]

पहाण, पहाणु ऐतिका. जिनरा. तेरका.

प्राचीफा. प्रधान, मुख्य

पहाणको दशस्कं(१). पहाणो

पहारिं गुर्जरा. प्रहारथी

पहि विमप्र. पथिक, मुसाफर

पहि प्रद्युचु. पासे; शृंगामं. -ना करतां;
*हम्मीप्र. [पण] [रा.]

पहिचाणि प्राचीफा. ओळखाण, परिचय (सं.
प्रत्यभिज्ञान)

पहिट- नलरा. पलटवुं, [बदलावुं] [रा.]

पहिति लावल. रांधेली दाळ [हिं.]; जुओ
पिहिति

पहिय प्राचीफा. प्रवासी (सं.पथिक)

पहिरइ उक्तिर. उपबा. तेरका. लावल.
षडाबा. पहेरे (सं.परिधा-)

पहिरण, पहिरणउं उक्तिर. ऋषिरा. गुर्जरा.
तेरका. प्राचीफा. लावल. वसंफा.
वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). वीसरा.
षडाबा. पहेरवुं ते, पहेरवेश (सं.परिधा+
अन)

पहिरावइ उक्तिर. लावल. पहेरावे (सं.
परिधापयति)

पहिरावउं ऐतिरा. पहेरामणी आपुं

पहिरावणी वीसरा. पहेरामणी (सं.
परिधापन)

पहिलउं आनंस्त. उक्तिर. उपबा. गुर्जरा.
तेरका. लावल. वसंफा. वसंफा(ल).
वसंवि. वसंवि(ब्रा). वीसरा. षडाबा.
पहेलुं, पहेलां (सं.प्रथ+इल्ल)

पहिलेरउं षडाबा. -नी पहेलां; गुर्जरा. पहेला,
आगला (सं.प्रथिल्ल+तर)

पहिली तेरका. प्राचीफा. पहेली (सं.प्रथ+
इल्ल+इका)

पही उक्तिर. पथिक

पही परहणु विमप्र. पइ-परोणो, पथिक अने
परोणो

पहु ऐतिका. प्रभु

पहुआ प्रेमाका. पौआ [सं.पृथुका:]

पहुच्चइ गुर्जरा. प्होंचे, जाय (सं.प्रभूत,
प्रा.पहुत्त)

पहुडसि उषाह. पोढ्शे [सं.प्रवर्ध]

पहुतइ आरारा. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं.
प्राचीफा. प्राचीसं. लावल. वसंफा.
वसंवि. वसंवि(ब्रा). वीसरा. षडाबा.
पहोंचे, आवी पहोंचे, जाय (सं.प्रभूत:)

पहुतणी ऐतिका. प्रवर्तिनी, जैन साध्वीओनुं
एक पद

पहुत्त, पहुत्तउ उपवा. ऐतिका. प्होंच्युं,
जई प्होंच्युं (सं.प्रभूत-)

पहुतणी आरारा. प्रवर्तिनी, जैन साध्वीओने
अपातुं पद

पहुनुहता नेमिछं. पनोता, पुण्यशाळी [सं.
पुण्यवंता:]

पहुरइ उक्तिर. प्रहरे

पहुरु (पहुरु पाडता) *शृंगारं. [पहेरो -
चोकी, राखता] [सं.प्रहर]

पहुल *वसंवि(ब्रा). [पहोळुं] [सं.पृथुल]

पहुली *वसंवि(ब्रा). [पहोळी]

पहुबइ *ऐतिका. [पृथ्वीमां]

पहुवीनाह नलरा. पृथ्वीनो अधिपति (सं.
पृथ्वीनाथ)

पहुआ उक्तिर. पौआ (सं.पृथुका:)

पहुतउ ऐतिका. ऐतिरा. प्रबोप्र. वीसरा.
पहोंच्यो (सं.प्रभूत)

पहेधी मदमो. पेधी

पहेरण प्रेमाका. पोशाक [सं.परिधान]

पहेली उक्तिर. समस्या, कोयडो (सं.
पहेलिका)

पहोतवुं दशस्कं(१). प्रेमाका. प्होंचकुं [सं.
प्रभूत]

पहुउ अंबरा. गुर्जरा. दूर (सं.परस्मिन्);
जुओ परु

पह्माण कादं(शा). पलाण, घोडानी पीठ
परनुं जीन (सं.पर्याण)

पंकय ऐतिका. तेरका. पंकज, [कमळ]

पंख गुर्जरा. पंखी (सं.पक्षी)

पंख गुर्जरा. पांख (सं.पक्ष)

पंख वेताप. रजकण, केसर

पंखना प्रेमाका. पांखवाळां, [पंखी]

पंखुडिय प्राचीसं. पांखडी [सं.पक्ष]

पंखीउ उपवा. पंखी (सं.पक्षी)

पंखुडीय स्थूलिका. पांखडी

पंग प्राचीफा. ढोलक जेवुं एक वाजिंत्र
(सं.उपांग)

पंगरवुं कृष्णवा. पहेरवुं, [ओढवुं] [सं.प्र+
अंकुर-, प्रा.पंगुर-]; जुओ पांगुरइ

पंगुर- तेरका. प्राचीसं. पांगरवुं (सं.प्र+
अंकुर-)

पंच ईटाली चंद्रवा. विमप्र. शिक्षा करवा
माटे पंच भेगुं थई ईट मारे ते, ईट
मारीने मारी नाखवानी सजा

पंचगव्य प्रेमाका. गायनां दूध, दही, घी,

મૂત્ર અને છાણ [સં.]
 પંચગ્ગલઉં ગુર્જરા. પાંચને આગઠ કરીને,
 (સં.પંચ+અગ્નિલકમ્)
 પંચ દિવ્ય સિંહા(મ). જૈન પરંપરા મુજબ
 તીર્થંકરાદિના મહત્ત્વપૂર્ણ પ્રસંગોએ થતા
 પાંચ ચમત્કાર; જુઓ દિવ
 પંચત્રીમણુ શૃંગામં. પાંચ ઇન્દ્રિયો ધરાવવાનો
 ગુણ
 પંચ પદ નતરા. પંચ નમસ્કાર[નાં પદ],
 નવકારમંત્ર [જૈ.]
 પંચપરવા અલ્લેખી. પાંચ પર્વ(પર)વાલી, પાંચ
 સાંધાવાલી, [પાંચ ભાગ - અવિદ્યા,
 અહંકાર, રાગ, દ્વેષ અને મરણભય -
 વાલી (માયા)]
 પંચબાણ પ્રેમાકા. [કામદેવનાં પાંચ બાણ],
 અરવિંદ, અશોક, નવમાલિકા, આમ્ર-
 મંજરી અને નીલોત્પલ; ગુર્જરા. પાંચ
 બાણવાળો દેવ, કામદેવ (સં.)
 પંચભદ્ર હમ્મીપ્ર. ઉત્તમ ઘોડાની એક જાત
 પંચમ નરકા. વસંફા(લ). વસંવિ.
 વસંવિ(બ્રા). પંચમ સૂર
 પંચમગતિ ગુર્જરા. પાંચમી ગતિ, મોક્ષ
 પંચમાસી પ્રેમાકા. મોસાચ. સગર્ભાવસ્થાના
 પાંચમા મહિને થતી રાઘડી બાંધવાની
 વિધિ
 પંચમુ વસંફા. વસંવિ. પંચમ સૂર
 પંચ મેર સ્થૂલિફા. પાંચ મેરુ, પાંચ મર્યાદા-
 [વ્રત]રૂપી મેરુ
 પંચવીસ ઉક્તિર. પચીસ (સં.પંચવિંશતિ)
 પંચશબ્દ, પંચશબ્દ, પંચસબ્દ આરારા.
 *કામા(શા). નરકા. નતરા. પ્રાચીફા.

પ્રેમાકા. પાંચ વાદ્યનો મંગલસૂચક ધ્વનિ;
 જુઓ સબદ
 પંચસયાં આરારા. પાંચસો (સં.પંચશત)
 પંચહત્તરિ ઉક્તિર. પંચોતેર (સં.પંચસપ્તતિ)
 પંચહુતર, પંચહુતરી એતિરા. લાવલ. ષડાબા.
 પંચોતેર (સં.પંચસપ્તતિ:)
 પંચાણુ લાવલ. સિંહ (સં.પંચાનન)
 પંચાશરિયાં પ્રેમાકા. *મેલી વિદ્યા દ્વારા ભૂત-
 પ્રેતને કાઢનાર, [મંત્રવિદ્]
 પંચાણુ એતિકા. પંચાનન, સિંહ
 પંચાતીત અલ્લાકા. પંચભૂતથી પર એવું
 પંચાનન નેમિઠં. વસંફા. વસંફા(લ).
 વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). સિંહ (સં.)
 પંચામિગમ આરારા. ચૈત્યાદિકમાં પ્રવેશ
 કરવાના પાંચ નિયમ [જૈ.]
 પંચાચળ દશસ્કં(૨). નરકા. પ્રેમાકા. સિંહ
 (સં.પંચાનન)
 પંચાલી જિનરા. પ્રાચીસં. પૂતલી (સં.
 પાંચાલિકા)
 પંચાશ્રબ આરારા. કર્મનાં પાંચ પ્રવેશદ્વાર
 [જૈ.]
 પંચાસ નલાહ્યા. વીસરા. ષડાબા. પચાસ
 (સં.પંચાશત)
 પંચાસમ એતિકા. પચાસમું
 પંચાં અંગ પ્રસાદ વિક્રરા. પાંચે અંગે
 પહેરવાના પોષાકની બક્ષિસ
 પંચુત્તર એતિકા. પાંચ અનુત્તર વિમાન
 [દિવલોક] [જૈ.]
 પંચુંબરિ ષડાબા. ઉંબરો વગેરે પાંચ અલ્લાઘ
 ફલ (સં.પંચ+ઉદુન્બર) -

पंचेटौ जिनरा. [पांच लखोटौओथी रमाती]
 बाळकोनी एक रमत [रा.पंचेटौ]
 पंचेतालीस षडाबा. पिस्ताळीस (सं.पंच-
 चत्वारिंशत्)
 पंचेत्री गुर्जरा. पंचेन्द्रिय, पांच इन्द्रिय
 पंजर आरारा. वीसरा. शृंगामं. हाडपिंजर
 (सं.); गुर्जरा. पांजरुं (सं.)
 पंजेठी जुओ पजोडी
 पंड अखेगी. पिंड, देह-पुद्गल
 पंडत चतुचा. पंडित, डाह्या
 पंडिय ऐतिका. पंडित
 पंडियउ जिनरा. वीसरा. पंडित
 पंडु षडाबा. फिक्कुं, [लोहीनी ओछपवाळुं]
 (सं.पांडु)
 पंडुरउ वीसरा. धोळो, फिक्को (सं.पांडुर)
 पंड्य चित्तसं. पिंड, शरीर, पदार्थ
 पंड्यउ वीसरा. पंडित
 पंड्यांस उक्तिर. पंडितवर (सं.पण्डित-
 मिश्रः)
 पंति ऋषिरा. जिनरा. प्राचीफा. लावल.
 श्रेणी; पंगत (सं.पंक्ति)
 पंथकशाला ऋषिरा. मार्गमांनी धर्मशाळा,
 [पथिकशाळा] (सं.)
 पंनरपि प्राचीफा. फरी वार (सं.पुनरपि)
 पंपाल आरारा. खोटुं, व्यर्थ, मिथ्या (रा.);
 प्रपंच, कपट (रा.)
 पंपोटा *उपवा. [बहुबीजवाळी एक
 वनस्पति]
 पंपोटा उषाह. सम्यचो. परपोटा; जुओ
 पपोटा

पा नरका. तरफ
 पा उषाह. पग (सं.पाद)
 पाअती अखाका. पाती, पिवडावती
 पाइ प्रबोप्र. वसंफा. वसंवि. वीसरा. पग
 (सं.पाद)
 पाइ आरारा. वीसरा. पामे
 पाइउ लावल. पायेलो, पिवडावेलो
 पाइक आरारा. उक्तिर. नलरा. षडाबा.
 पगे चालनार सैनिक (सं.पादातिक)
 पाइकी अंगवि. सुभटता, वीरता
 पाइणि उक्तिर. पोयणी (सं.पद्मिनी)
 पाइदलां प्रबोप्र. प्यादां, [पायदळ, पदाति
 सैनिको] (सं.पाददल)
 पाइली उक्तिर. पाली, अनाज मापवा माटेनुं
 वासण (सं.पल्ली)
 पाइसि आरारा. पामशे
 पाइं कादं(शा). -ना करतां (सं.पक्षे)
 पाइंई लावल. पायामां
 पाउ चंद्रवा. पाम्यो
 पाउ गुर्जरा. वीसरा. षडाबा. पग (सं.पादु)
 पाउधारउ गुर्जरा. प्राचीफा. षडाबा. पधारो
 (सं.पाद+धु)
 पाउध्यारु अंबरा. पधारो
 पाउल उक्तिर. पाटल पुष्पछोड (सं.पाटला)
 पाउल नरका. पग; प्रद्युचु. *सिंहा(म).
 नर्तक
 पाउंछणउं उक्तिर. प्राचीसं. षडाबा. पाय-
 लूछणुं, जैन मुनिओ भोंय साफ करवा
 वापरे छे ते पोंछणुं (सं.पादप्रोंछनक)

पाक अन्न कादं(ध्रु). पकवान, [घी-तेलमां तळेली स्वादिष्ट वानगी] [सं.पक्व]

पाकड षडाबा. पकवेलुं, चूले चडावी मीठाई-रूप बनावेलुं (सं.पाक)

पाखइ आनंस्त. आरारा. उक्तिर. ऋषिरा. गुर्जरा. नलरा. नेमिछं. लावल. वाग्भवा. षष्टिप्र. विना (सं.पक्षे, पक्षस्मिन्); उक्तिर. लावल. पासे, आजुबाजु; लावल. पखवाडियामां

पाखखमण उक्तिर. पंदर दिवसना उपवास (सं.पक्षक्षपणम्)

पाखतियां षडाबा. पाखळ रहेला, [आजुबाजु रहेला] (सं.पक्ष परयी)

पाखती *ऋषिरा. गुर्जरा. जिनरा. *विराप. हम्मीप्र. आजुबाजु, बाजुमां, पासे (सं. पक्षती)

पाखर आरारा. उक्तिर. ऐतिका. कस्तुवा. कृष्णबा. नरका. प्रेमाका. लावल. वीसरा. हाथीघोडानो साज, जीन, बख्तर, पलाण (*सं.पक्षर) [सं. उपस्कर]; प्रद्युचु. घोडानी एक जात

पाखरिया अंगवि. ऐतिका. गुर्जरा. चारफा. नरका. प्रद्युचु. प्रेमाका. *विराप. वीसरा. जीन, बख्तर, आदिथी सज्ज कर्पा (*सं. प्रक्षर; दे.पक्खर) [सं.उपस्कर]; प्रेमप. घोडा

पाखरीआ ऋषिरा. *विमप्र. पाखर - बख्तर वगेरेथी सज्ज थयेला (दे.पक्खरिअ)

पाखल वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). पडखुं (सं.पक्ष)

पाखलइ, पाखलि अंबरा. आरारा. उक्तिर.

उषाह. कादं(ध्रु). कादं(शा). *जिनरा. नरका. नरप(द). नलाख्या. नेमिछं. प्राचीसं. ललिरा. शृंगामं. हरिवि. आसपास, चारे तरफ, फरता (सं.पक्ष-)

पाखलि (चहु पाखलि) कृष्णबा. चोपास पाखलीआ कृष्णच. फरता, आसपास **पाखाण** उपवा. दशस्कं(१). षडाबा. पाषाण **पाखि** अंगवि. कादं(शा). प्राचीका. प्रेमप. रुस्तस. विना (सं.पक्षे)

पाखियउ प्राचीसं. पक्षी **पाखी** अखाका. चंद्रवा. नंदब. प्रेमाका. मदमो. वेताप. सिंहा(शा). विना (सं.पक्ष)

पाखी उपवा. षडाबा. पखवाडिक दिवरा, [चौदश] (सं.पाक्षिक)

पाखे अखाका. कामा(शा). चतुचा. चित्तसं. दशस्कं(१). दशस्कं(२). देवरा. नरका. प्रबोप्र. *प्राचीसं. मदमो. मोसाच. षडाबा. हरिख्या. विना (सं.पक्ष)

पाग तेरका. पाज, सोपानपंक्ति **पाग** अखाछ. कर्पूमं. कादं(शा). गुर्जरा. चंद्रवा. दशस्कं(१). नलरा. नलाख्या. प्राचीफा. प्राचीसं. प्रेमप. प्रेमाका. मदमो. लावल. पग (सं.पादाग्र)

पाग जिनरा. पाघडी **पाग छवे** अखाका. पग स्पर्श, [पग मूके], सुधी पहेंचे

पागडि अभिऊ. पेंगडामां (सं.पादाग्र> पाग+ड); जुओ पाघडे

पागरण अभिऊ. चंद्रवा. हरिख्या. ओढणुं [दे.पंगुरण]; जुओ पागरण

पागरुण कस्तुवा. *पाघडुं. [ओढणुं]; जुओ
पागरण

पागोहरी उषाह. पगी, [पगपाळो सिपाई,
चोकीदार]

पाग्य मदमो. पग [सं.पादाग्र]

पाघडलां लावल. स्त्रीओना पगना कांडा
उपर पहेरवानां घरेणां [दि.पागडा]

पाघडे रुस्तस. पेंगडे; जुओ पागडि

पाचइ प्राचीफा. परिपक्व थाय, पाके; उक्तिर.
कादं(ध्रु). कादं(शा). प्राचीसं. रंथाय,
शेकाय (सं.पव्यते)

पाछइ आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. पाछळ,
पाछुं; प्राचीसं. पछी (सं.पश्चात्)

पाछणो सिंहा(शा). सजायो [रा.; दे.]

पाछपीलि गुर्जरा. पाछळथी (सं.पश्चात्त्व)

पाछिलउ षडाबा. [पाछुं, पछीनुं],
छेवटनुं; उक्तिर. उपबा. पाछलुं,
पाछळनुं, अगाउनुं (सं.पश्च परथी)

पाछलि उक्तिर. उपबा. कादं(शा). गुर्जरा.
पाछळ

पाछिलुं उक्तिर. उपबा. षडाबा. पाछलुं (सं.
पश्च परथी)

पाछुं कर्युं चित्तसं. छोड्युं

पाछुं रळुं चित्तसं. बाकी रळुं

पाछूं नलाख्या. [-थी, पाछळ, पूर्व], सुधी
(सं.पश्चात्)

पाछूं कहाव्यानी शंका कादं(ध्रु). तिरस्कार-
नी बीक

पाछेरउं षडाबा. पाछोतरुं, पछीथी थतुं

पाछेबाणु, पाछेबाणूं उक्तिर. पाछळ तरफनुं

(सं.पश्चादनीकम्)

पाछोपउ प्राचीसं. ?, [(वंशना) पाछला क्रमे]

पाज अंगवि. आनंस्त. *नरका. *प्रेमाका.
*लावल. पगदंडी, सेतु (सं.पद्या);
*अखाका. जिनरा. तेरका. सोपानपंक्ति,
सीडी

पाजणी उक्तिर. पीणुं, पेयपदार्थ, कांजी
(*सं.पर्यायणिका)

पाट उषाह. दशस्कं(१). प्रेमाका. वीसरा.
कीमती वस्त्र, रेशमी वस्त्र (सं.पट्ट)

पाट वीसरा. मदमो. [राजु]गादी, सिंहासन;
बाजोठ (सं.पट्ट); *वीसरा. [पाटवी,
मुख्य]

पाटउ उक्तिर. पाटो (सं.पट्ट); वीसरा.
पाटियुं (सं.पट्ट)

पाटघायो सिंहा(शा). राजवी उपर घा [सं.
पट्ट+घात]

पाटण नलरा. पंचवा. प्राचीफा. षष्टिप्र. नगर
(सं.पत्तन); वीसरा. पाटण नामनुं नगर
पाटणपोळ अखाका. मुख्य पोळ, [नगरनो
दरवाजो]

पाटर प्रद्युधु. ?, [*घोडानी कोई जात];
जुओ पटेरो

पाटल नलरा. एक देश ज्यां नलराजाए
विजय कर्यो हलो

पाटलउ उक्तिर. [*पाटले बेसाडी करातो
सत्कार] (सं.पाटाचारः)

पाटलीउतार हम्मीप्र. पाटियाउतार, उत्तम
घोडानुं एक विशेषण

पाटवट मदमो. गादीनो अधिकार

पाटा गुर्जरा. पाटला; राजगादी (सं.पट्ट)
 पाटा चहे *अखाका. [घा करवा मागे]
 पाटि उपवा. पाट (सं.पट्ट)
 पाटियाळो *प्रेमाका. [घणी सेरनी गूयणी-
 वाळो]
 पाटू ऐतिका. पट्ट, सुन्दर वस्त्र, [रेशमी वस्त्र]
 पाटूआली उत्तिर. पादप्रहारिणी, पाटु मारती
 पाटोतरी चंद्रवा. पाटवी
 पाटोघर प्रेमाका. पाटवी; ऐतिका. पदधारक,
 [पाट - गुरुगादीना अधिकारी]
 पाठग प्राचीका. ब्राह्मणनी अटक (सं.पाठक)
 पाठविउ आरारा. षडावा. गुर्जरा. वीसरा.
 मोकल्यो (सं.प्रस्थाप)
 पाठी प्रेमाका. पाठ करनारा
 पाठी अभिऊ. [निशाळियानी] पाटी, स्लेट
 पाठीन ऋषिरा. ते नामनुं जलचर प्राणी,
 [एक जातनुं माछलुं]
 पाठे आवडे प्रेमाका. मोठे आवडे
 पाठ प्रेमाका. शृंगामं. उपकार
 पाड सिंहा(शा). समीपमां, [पासे]; वीसरा.
 पडोशनी
 पाड गुर्जरा. पडो, नगरुं (सं.पट्ट)
 पाडइ (लेखे पाडइ) जिनरा. हिसाबमां नाखे,
 [खाते मांडे, उधारी नाखे]
 पाडउ उत्तिर. चंद्रवा. कामा(त्रि). जिनरा.
 देवरा. प्रेमाका. पाडो, महोलो (सं.
 पाटक:); जुओ पाडि
 पाडल आरारा(व). ऋषिरा. ऐतिका. गुर्जरा.
 वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). शृंगामं.
 राता रंगनुं एक फूल के फूलझाड

(सं.पाटल)
 पाडल लावल. पाटलिपुत्र नगर
 पाडल-तूण हरिवि. पाटलपुष्परूपी भाथो
 पाडलपुर आरारा. पाटलिपुर नगर
 पाडलिय, पाडलीय आरारा. तैरका. प्राचीफा.
 पाटलिपुत्र, मगधनुं प्राचीन पाटनगर
 पाडा दुहे जुओ दुहे रे पाडा
 पाडि षडावा. विस्तार, अधिकारक्षेत्र (सं.
 पाट, पाटक); जुओ पाडउ
 पाडिहार उत्तिर. साधुथी अमुक समय
 राखी गृहस्थने पाछी आपी शकाय तेवी
 वस्तु (सं.प्रातिहारिकम्) [जै.]
 पाडुं, पाडुं दशस्कं(१). *प्रेमाका. खराब,
 कडवुं; उपवा. *उषाह. कादं(शा).
 नलरा. शृंगामं. खराब, हलकुं, नठारुं;
 *ऋषिरा. कर्पूमं. षष्टिप्र. खराब, अशुभ,
 अनिष्ट (सं.*पातुक)
 पाठ *प्रेमाका. वेताप. पहाड
 पाठ उत्तिर. मांचडो
 पाण अखाका. दशस्कं(१). नरका. प्रेमाका.
 हरिख्या. हाथ (सं.पाणि); जुओ पान
 पाण आरारा. पाणी [सं.पानीयम्]
 पाण उत्तिर. पीणुं (सं.पानम्)
 पाण अखाछ. शिला, पथ्थर [सं.पाषाण]
 पाणहि, पाणही वीसरा. जोडा (सं.उपानह)
 पाणिवेत्र कादं(शा). वेत्रपाणि, हाथमां वांस-
 नी छडीवालुं [सं.]
 पाणिहारि विमप्र. पनिहारी [सं.पानीयहारी]
 पाणीरसउ उपवा. एक प्रकारनो रोग (सं.
 पानीय+रस)

પાળીવલ *જિનરા. [ક્ષણેક, ટૂંકો સમય]
 પાપ્ય, પાંણ ચતુચા. ચંદ્રવા. ચિત્તસં. પ્રેમપ.
 પાણિ, હાથ ..
 પાત આરારા. નિષ્ફલતા (સં.); હરિહ્યા.
 નાશ; પડવું તે
 પાતળી પ્રાચીસં. પાતકી, [પાપી]
 પાતરાં, પાંતરાં દેવરા. [જૈન સાધુ વાપરે
 છે તે] લાકડાનાં વાસણ (સં.પાત્ર)
 પાતરિસિ આરારા. છેતરીશ (સં.પ્રતાર)
 પાતરી નરકા. હરિહ્યા. પાંદડામાં વાળેલો
 ફૂલનો બીડો (સં.પત્રી)
 પાતલિ પ્રાચીસં. પાતલ
 પાતલિયા પ્રેમાકા. સુંદર, દેખાવડા
 પાતંજલી દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. પાતંજલ
 યોગસૂત્ર
 પાતાંજલી ચિત્તસં. પતંજલિનું, પતંજલિ
 રચેલું શાસ્ત્ર
 પાતિક, પાતીક દશસ્કં(૧). દેવરા. નરકા.
 મદમો. સિંહા(શા). પાતક, પાપ
 પાત્ર અભિજ્ઞ. અંબરા. *આરારા. *ઋષિરા.
 નલરા. પ્રાચીકા. પ્રાચીસં. વિક્રરા.
 સિંહા(મ). હમ્મીપ્ર. નર્તકી
 પાત્રડ ઉત્કિર. પાત્ર
 પાત્રાં ઉપવા. પાત્ર, વાસણ
 પાત્રાંરડ કાપ ઉત્કિર. પાત્ર - વાસણનું
 પ્રક્ષાલન (સં.પાત્રાણાં કલ્પઃ)
 પાથડ ઉત્કિર. એક માપ, પરિમાણ (સં.પ્રથઃ)
 પાથર ઉત્કિર. ઋષિરા. પ્રાચીફા. લાવલ.
 પથ્થર (સં.પ્રસ્તર)
 પાથરી વીસરા. * (કીમતી) પથ્થર (સં.પ્રસ્તર),

[* (હીરાની) કોથળી]
 પાથૂ ઐતિકા. પથિક
 પાથરિયડ ઉત્કિર. ગામડિયો (સં.પાદ્રિકઃ)
 પાથુ અલાકા. ચિત્તસં. પગ [સં.]
 પાથુપાણિ અલેગી. પગ અને હાથ [સં.]
 પાથ પ્રેમાકા. હરિહ્યા. સત્કાર રૂપે પગ
 ધોવા એ [સં.]
 પાત્ર ઉત્કિર. ગામડું (સં.પદ્ર)
 પાથર ચતુચા. સીધો, [સરલ]; *ગુર્જરા.
 [*ખુલ્લુંખુલ્લા, *પાદર] (દે.પદ્ધર) [સં.
 પ્રાધ્વર]
 પાથર નરકા. [પાદર], ભાગોઠ, ગામની
 નજીકની સીમા [સં.પદ્ર]
 પાથર (પાથરસીહ) ગુર્જરા. સીધોસટ, ભલો-
 ભોઠો; જુઓ પાથરસી
 પાથરપટ પ્રેમાકા. ઉજડ મેદાન
 પાથરસી *જિનરા. [સીધોસટ, સરલ, ભલો-
 ભોઠો]
 પાથરસીહ જુઓ પાથર
 પાથરિ ઉપાહ. ખુલ્લા મેદાનમાં; [સીધેસીધું]
 (દે.પદ્ધર) [સં.પ્રાધ્વર]
 પાથરું અલાકા. ઉત્કિર. ઉપવા. કાદં(શા).
 નરકા. નલાહ્યા. નેમિછં. પ્રેમાકા.
 ષડાવા. સીધું, સરલ (દે.પદ્ધર) [સં.
 પ્રાધ્વર]; ષટ્પિ. સામાન્ય કોટિનું; સીધું,
 (અવલું નહીં તે); સીધું, [શુદ્ધ]
 પાથારડ ગુર્જરા. પધારો; જુઓ પાઠધારો
 *પાન (પાણ) *હરિહ્યા. [હાથમાં] (સં.પાણિ)
 પાનડાં ઉપવા. પાંદડાં [સં.પર્ણ]
 પાનડી અભિજ્ઞ. પાંદડી, વનસ્પતિની પાતરી

(सं.पर्णिका); नरका. पाननी भातवाळी
 पाननो बीडलो गळबो अखाका. वाव्या
 विना पान खावुं, [सार विनानी क्रिया
 करवी]; जुओ बीड्यां पान ज गळवां
 पान-बीड प्राचीसं. पानबीहुं [सं.पर्ण+वीटि:]
 पानही आरारा. पगरखां (सं.उपानह)
 पानेत्र, पानेत्रो लावल. विमप्र. पानेतर,
 लग्नविधि वखते पहेरवामां आवती
 ओढणी [सं.पारिणेत्र]
 पानोठ अखाळ. जारबाजरीनां लांबां पांढडां,
 पानठ
 पान्हउ आरारा. उक्तिर. विमप्र. पानो,
 छातीमां धावण भरावुं ते (सं.प्रस्रव)
 पान्ही उक्तिर. षडाबा. पगनी पानी (सं.
 पाष्णी)
 पापइजिनइ षष्टिप्र. पापने ज (विशे)
 पापण चतुचा. पापिणी, तिरस्कारवाचक
 शब्द
 पापपणास विक्ररा. पापनो नाश (सं.पाप+
 प्रणाश)
 पापांतिक नलरा. एक प्रदेश ज्यां नलराजाए
 विजय कर्यो हतो
 पामणहार आनंस्त. पामनारा
 पायणहारो अखेगी. पामनारो
 * पामरी नरका. प्रेमप. प्रेमाका. बारीक
 रंगबेरंगी वस्त्र, दुपट्टा के खेस तरीके
 वपरातुं वस्त्र, ऊननुं वस्त्र
 पामिहुं उक्तिर. पामवुं (सं.प्राप्तव्यम्)
 पाम्बिउ प्राचीसं. पाम्यो (सं.प्राप्)
 पाय गुर्जरा. तेरका. देवरा. नलाख्या.

विक्ररा. वीसरा. पग (सं.पाद)
 पायउ ऋषिरा. देवरा. प्राप्त कर्युं
 पायक आरारा. गुर्जरा. नेमिछं. प्रद्युचु.
 लावल. विमप्र. विराप. पगपाळा सैनिक
 (सं.पादातिक)
 पायकी गुर्जरा. पातकी, पापी
 पायकेसरी उक्तिर. वासण लूखवानो कपडा-
 नो टुकडो (सं.पात्रकेशरिका) [जै.]
 पायठवणउ उक्तिर. पात्र मूकवानुं ऊननुं
 वस्त्र (सं.पात्रस्थापनकम्) [जै.]
 पायडीउ गुर्जरा. *प्रकट कर्युं (सं.प्रकटित),
 [*कोई वाद्य]
 पायसान दशस्कं(१). पायसान्न, खीर
 पायसान्न प्रेमाका. दूधमां रांधेलुं अन्न, खीर
 [सं.]
 पाया आरारा. वाग्भवा. पाय, पग [सं.पाद]
 पायाल अंबरा. आरारा. गुर्जरा. पाताळ
 पाये चंद्रवा. पामतां [सं.प्राप्]
 पायो लावल. पाम्यो, मेळव्यो
 पार आरारा. उपर, आगळ, चडियातुं [सं.]
 पार काळ्य चित्तसं. अंत आण, छेडो आण
 पारखि नेमिछं. विक्ररा. पारखनार, पारेख
 (सं.परीक्षक)
 पारखो मदमो. परखनारो (सं.पारीक्षक; प्रा.
 पारिक्खय)
 पारख्या अखाळ. परख, परीक्षा
 पारजातीक नंदब. पारिजातक
 पारणेत्र उषाह. *परणेतर, [लग्न]
 पारता षडाबा. पूर्ण करता (सं.पारयति)
 पारती चारफा. जे नामनां फूलो (दि.पारत्ति)
 पारथिया जिनरा. प्रार्थना करवावाळा,

[मागवावाळा]

पारद चित्तसं. पारो [सं.]

पारधि वसंफा. *वसंफा(ब्रा). एक फूलनुं
नाम

पारधि नलरा. शिकार, मृगया (सं.पापद्धि)

पारधि-रंगु *वसंवि(ब्रा). [पारधि नामना
फूल साथे आनंदक्रीडा]

पारधिवसणु गुर्जरा. शिकारनुं व्यसन (सं.
पापद्धिव्यसन)

पारधिसंशु वसंवि. *वसंवि(ब्रा). पारधिपुष्प-
नो संग

पारधी गुर्जरा. शिकार (सं.पापद्धि)

पारधीउ गुर्जरा. शिकारी (सं.पापद्धीक)

पारशी चंद्रवा. गुप्त बोली

पारशीकर कादं(शा). ईरान(देश), पारसी-
ओनो प्रदेश (सं.पारसीक+र)

पारशी-भेद कादं(शा). पारसी, चोक्कसकरेला
खानगी अर्थवाळा शब्दोना प्रयोगवाळी
बोली

पारश्ववर्ती कादं(शा). नजीक रहेलुं (सं.
पार्श्ववर्ती)

पारस प्रेमाका. पारसमणि; स्पर्शयी लोढाने
सुवर्ण बनावनार मणि

पारस पाखाण आनंस्त. पारसमणि

पारस पाहाण उक्तिर. पारसमणि (सं. स्पर्श-
पाषाण)

पारसी प्रेमाका. न समजाय तेवी, सांकेतिक
भाषा

पारासुर मदमो. पराशर [ऋषि]

पारांगत अखाका. संसारनी पार [जवुं ते]

पारि उक्तिर. षडाबा. पार, पेली बाजु,
पछी (सं.पारे)

पारिखइ आनंस्त. पारखे [सं.परीक्षते]

पारिखउ आरारा. ऋषिरा. पारखुं (सं.परीक्ष)

पारिखा विमप्र. परीक्षक

पारेख नरका. पारखुं - परीक्षा करी जाणनार

पारेबो जुजो परेरो

पार्यउ आरारा. पूरो कयों, समाप्त कयों
[सं.पारितः]

पालइ प्रबोप्र. पाळा [सैनिक] साथे

पालउ, पाळउ उक्तिर. नलरा. प्राचीसं.
ललिरा. वीसरा. पगे चालतो, पाळो
[*सं.पाद+मल]

पालउ अखाका. अखाळ. अखेगी. उक्तिर.
बरफ, करो (सं.प्रातेयम्)

पालक नलरा. एक देवविमान, [देवलोक]
(सं.)

पालकी प्राचीसं. पालखी (सं.पर्यकिका)

पालटइ उक्तिर. प्रबोप्र. प्रेमाका. वीसरा.
शृंगामं. बदलाय, पलटाय, [-मां
परिवर्तन पामे]; पलटावे, बदलावे [दि.
पल्लट्ट; सं.पर्यस्त]

पालटउ अखेगी. उक्तिर. वाग्भवा. पलटो,
परिवर्तन

पालटणां प्रबोप्र. बदलाववानां

पालटिआ उपवा. वारंवार बदलावनार (दि.
पल्लट्ट) [सं.पर्यस्त]

पालठी *विमप्र. [पलांठी] [सं.पर्यस्तिका]

पालठीकरण षडाबा. ऊभडक पगे के
साथळ पर पग चडावी बेसवुं

(सं.पर्यस्तिका, प्रा.पल्लथिय)

पालथी उक्तिर. पाथरणुं (सं.पर्यस्तिका)

पालवइ आरारा. उक्तिर. ऋषिरा. पल्लवित
थाय, पल्लवित करे

पालवियां प्रेमाका. साडीना पालव, छेडा
[सं.पल्लव]

पाला, पाळा कादं(शा). *गुर्जरा. नरका.
प्रेमाका. विमप्र. पगे चालनार, पगपाळा
सैनिको [*सं.पाद+चल]

पालाट- तेरका. प्रसरवुं (सं.पर्यस्, प्रा.पल्लट्ट)

पालि आरारा. पंक्ति, हार (सं.;रा.)

पालि उक्तिर. नानुं गाम; झूपडुं (सं.पल्लिः)

पालि लावल. षडाबा. पाळ [सं.]

पालिडी शृंगामं. पाळी, [पाळ] (सं.पालि)

पालित-सूरि प्राचीसं. पादलित-सूरि

पालिवुं उक्तिर. पाळवुं (सं.पालयितव्यम्)

पालित्यइ आरारा. पळाशे

पाली, पाळी आरारा. *ऋषिरा. प्रेमाका.
छरी (*दे.पालिजा)

पाली मदमो. *पांदडां, [*गरोळी] [सं.पल्लि]

पालुइ उक्तिर. वाग्भवा. पल्लवित थाय (सं.
पल्लवयति)

पालूं नलाख्या. पगपाळुं, [पगपाळा सैनिक]
[*सं.पाद+चल]

पाल्यक मदमो. पालक

पाल्यां लाड प्रेमप. लाड कर्या, [लाड पूरां
कर्या]; जुओ लाड पालवा

पाल्य्युं आरारा. पल्लवित थयुं

पाव लावल. वीसरा. पग (सं.पादु)

पाव ऐतिका. ऐतिरा. गुर्जरा. चारफा.

पापकर्म, अशुभ कर्म

पावइ अखाका. आरारा. उक्तिर. ऐतिरा.

गुर्जरा. देवरा. नरका. पामे (सं.प्राप्)

पावइ अभिऊ. पावैयो, हीजडो

पावटउ उक्तिर. जलाशयनो घाट, आरो
(सं.पादावती) [सं.पादवर्त्मा]

पावडिए जिनरा. पगथिये [सं.पाद परथी]

पावठ *प्रेमाका. [पगथियां(वाळुं)]

पावडी प्रबोप्र. चाखडी (सं.पादुका)

पावडीआरां उपवा. ऋषिरा. पगथियां (सं.
पाद+पटिक+कार)

पावति ऋषिरा. पामे

पाव रोर ऐतिका. भयानक पाप, [भारे
पाप] [सं.रौरव पाप]

पावलि गुर्जरा. *पगथियामां, [*पगमां]

पावलियो दशत्कं(१). दशत्कं(२).
नरका-२. प्रेमाका. पग [सं.पादु]

पावले नरका. रुस्तस. पगे, पगमां

पावस अखाका. अंबरा. तेरका. दशत्कं(१).
प्राचीफा. प्रेमाका. लावल. वरसाद,
वर्षाऋतु (सं.प्रावृष)

पावसकाल प्राचीसं. वर्षाऋतु

पावसि-कालि शृंगामं. चोमासाना समयमां

*पाव-सिरसि (पावसि रिति) *लावल.
[वर्षाऋतुमां] [सं.प्रावृष ऋतु]

पाविसु विकरा. पीवडावीशुं [सं.पायय]

पाश नलाख्या. पासे (सं.पाश्वे)

पाश अखाका. प्रेमाका. हरिख्या. फांसो,
बंधन (सं.)

पाषाणभेद कादं(शा). पथ्यरफोडी नामनी

वनस्पति, शंखावलीनी भाजी (सं.)
 पास वित्तसं. स्पर्श
 पास गुर्जरा. नेमिछं. *विमप्र. पाश, बन्धन,
 फांसो
 पासा(?) तेरका. [पासे, समक्ष, -नी तुलना-
 मां], करतां (सं.पार्श्व); जुओ पासे
 पासइ लावल. बाजुए (सं.पार्श्व); [पडखे,
 बाजुमां]; पासे, नजीक
 पासइ षष्टिप्र. बंधनमां (सं.पाश)
 पासउ उक्तिर. गुर्जरा. बंधन, फांसो (सं.
 पाशकः)
 पासउ उक्तिर. प्रेमाका. पडखुं (सं.पार्श्वम्)
 पासउ अभिऊ. पासो [सं.पाशक]
 पासछउ उक्तिर. शिथिलाचारी साधु (जै.)
 [सं.पार्श्वस्थ, प्रा. पासस्थ]
 पासनाह विक्ररा. पार्श्वनाथ
 पासहरा गुर्जरा. पाशवाळा, बांधवाना दोरडा-
 वाळा (सं.पाशधर)
 पासंग वेताप. प्रपंच, कपट
 पासाइय तेरका. प्रासाद, दहेरुं (सं.प्रासाद
 +क)
 पासाकेबली उक्तिर. पासा फेंकी ज्योतिष
 जोवानुं शास्त्र (सं.पाशककेवली)
 पासाथी पंचवा. पासेथी, [तरफथी, बाजुए-
 थी] (सं.पार्श्व)
 पासि देवरा. पामशे
 पासि तेरका. -नी करतां (सं.पार्श्व); जुओ
 पास, पाहइ
 पासिक तेरका. पासे रहेलो, [साथी,
 पक्षपाती] (सं.पार्श्विक)

पासिथु अंबरा. पासेथी
 पासी उक्तिर. बांधवानी रस्सी (सं.पाशिका)
 पासी मदमो. पासे
 पासु *ऐतिका. [पाश, बंधन]
 पासुं नरका. पक्ष, [तरफेण]; नलाख्या.
 प्रेमाका. पडखुं, सहाय, हूफ (सं.
 पार्श्वकम्)
 पासेस ऐतिका. पार्श्वनाथ [सं.पार्श्वेश]
 पासो अभिऊ. पासुं, पडखुं, मदद (सं.
 पार्श्वक)
 पासुं अखाका. पस्तुं, उपराणुं, पक्ष (फा.)
 [फा.पुश्त]
 *पास्यां (वास्यां) *लावल. [वासित कर्षा]
 पाह तेरका. पाश, [बंधन, फांसो]
 पाहइ षडाबा. पासे, द्वारा; षष्टिप्र. -ना करतां;
 *उपबा. [-ना करतां; द्वारा, वडे]
 (सं.पार्श्वेन); जुओ पासे
 पाहण गुर्जरा. षडाबा. पाषाण, पथ्थर;
 उक्तिर. घंटीनो पथ्थर
 पाहणिया उषाह. पथ्थरियां (सं.पाषाण
 उपरथी)
 पाहरी उक्तिर. गुर्जरा. विराप. रक्षक;
 [चोकीदार, पहेरेगीर] (सं.प्राहरिकः)
 पाहरीं उक्तिर. पहोरे [सं.प्रहर]
 पाहरु उक्तिर. चोकीदार, पहेरेगीर (सं.
 प्राहरिकः)
 पाहंति षष्टिप्र. [-थी, वडे]; पासे; द्वारा;
 [-ना करतां] (सं.पक्षतः)
 पाहाण उक्तिर. उपबा. पाषाण, पथ्थर
 पाहि, पाहिं गुर्जरा. द्वारा, पासेथी; ० उषाह.

नेमिछं. विक्ररा. पें, -थी, -ना करतां
(सं.पाश्वे); जुओ लोक पाहिं, शिष्य
पाहिं

पाहिइ नलरा. -ना करतां; पासे [सं.पाश्वे]

पाहिं जुओ पाहि

पाहुणा शृंगामं. हम्पीप्र. परोणा (सं.
प्राघूर्णक)

पाहुणी ऋषिरा. महेमान (स्त्री) (सं.
प्राघूर्णिकी)

पाहे पंचवा. पासे (सं.पाश्वस्मिन्)

पां प्रेमाका. -पें, -ना करतां

पांइ प्रबोप्र. [पासे, द्वारा]; -ना करतां (सं.
पाश्वे)

पांउ प्रेमाका. पग [सं.पादु]

पांके अखाका. *अखाछ. पंकाय, वखणाय;
अखाका. *पहोंचे, [प्रसिद्ध थाय, प्रगट
थाय]

पांखिया षडाबा. पक्षी

पांखु दशस्कं(१). प्रेमाका. पासेनुं, पडखेनुं

पांखुडी वसंवि. पांख (सं.पक्ष)

पांखोदुं दशस्कं(१). प्रेमाका. पांगोठुं, बावडुं

पांगरउ ऐतिका. विहार करवो, [जवुं]

पांगरण प्राचीसं. [पागरण, ओढणुं, पछेडी]
[दि.पंगुरण]; जुओ पागरण

पांगरो *प्रेमाका. [चोटलानी सेर, लट]

पांगुरइ उक्तिर. ओढणुं ओढे [दि.पंगुर]

पांगुरणउ उक्तिर. ओढणुं, पछेडी [दि.पंगुरण].

पांगुरावइ उक्तिर. ओढाडे

पांचयज्ञ प्राचीफा. श्रीकृष्णना शंखनुं नाम
(सं.पाञ्चजन्य)

पांचली प्राचीफा. पूतकी (सं.पांचाली)

पांच शब्द सिंहा(म). पांच वाद्योनो मंगल-
सूचक ध्वनि (सं.पंचशब्द)

पांचाली कादं(शा). दींगली, [पूतकी] (सं.)

पांजरी *प्राचीफा. [पींजरिया, वहाणना खूवा
उपर बेसी तपास करनार] (सं.पञ्जर
परथी)

पांडर प्राचीसं. ?, [*फिक्कुं]

पांडरउ उक्तिर. कादं(धु). धोकुं, फिक्कुं (सं.
पांडुर)

पांडव उषाह. अश्वपाल

पांडुरा नरका. धोळा, फिक्का

पांडुरोग नरका. कमळो [सं.]

पांण मदमो. हाथ (सं.पाणि); जुओ पाण्य

पांणही वेताप. पाणवी, पथरी, (अही)
पेटमां बंधातो गड्डो [सं.पाषाण]

पांतरइ जिनरा. ठगाय, छेतराय; ठगे, छेतरे;
[छेतरामणीथी, भूलथी] [सं.प्रतार]

पांतरउ जिनरा. प्रमाद, भूल, [छेतरामणी]

पांतरा जुओ पातरा

पांति उक्तिर. गुर्जरा. नेमिछं. लावल. पंक्ति,
हार, पंगत; लावल. पंक्ति, लीटी

पांति, पांती नरका. नरप(द). प्रकार, बाजु
(सं.पंक्ति)

पांते प्रेमाका. बाजुए, [समुदायमां].

पांनहियां जिनरा. पगरखां [सं.उपानह]

पांभडी उक्तिर. पामरी, उपरणो

पांभरी ऐतिका. वस्त्रविशेष, [पामरी,
उपरणो]

पांलंजे चंद्रवा. पालणामां, [झूलामां] [सं.]

पालन]

पांशु कादं(शा). धूळ (सं.)

पांसउ वीसरा. पासो (सं.पाश-)

पांसुली उक्तिर. पांसळी [दि.पंसुलिया;
पाश्व]

पांहण ऋषिरा. पाषाण, पथ्थर

पांहनी ऋषिरा. पगनी पानी (सं.पाणि)

पांदि, पांदिइ आरारा. ऋषिरा. प्रधुचु. ना
करतां, -थी [सं.पाश्वे]; अखाका.
ऐतिरा. पासे

पिअबंध उषाह. पद्यबंध

पिअ-हर प्राचीसं. पियर (सं.पितृगृह)

पिआल अभिऊ. प्राचीका. पाताळ

पिउ प्राचीसं. पिता

पिकबयणी कादं(शा). कोयलनां जेदां मीठा
वचनवाळी, (सं.पिकवचना)

पिका वसंफा. वसंवि. कोयल (सं.पिक)

पिकारव वसंवि(ब्रा). कोयलनो अवाज

पिक प्राचीसं. धूंकवुं ते, पिचकारी; जुओ
पीक

पिक्खइ तेरका. नेमिछं. प्राचीफा. पेखे, जुए
(सं.प्रेक्ष)

पिक्खहु ऐतिका. [पिखो], जुओ, देखो

पिक्खिवि, पिक्खेवि ऐतिका. कृष्णबा.
जोईने

पिखणय ऐतिका. दृश्य, [तमाशो] [सं.
प्रेक्षणक]

पिखेवि ऐतिका. जोईने

पिछोडी प्रेमाका. पछेडी, ओढवानुं वस्त्र

पिठउ कादं(शा). नलाख्या. पेठो, दाखल

थयो (सं.प्रविष्टकः)

पिडार वीसरा. गोवाळ (सं.पिंडार)

पिडाविसिइ षडाबा. पीडा आपशे

पिण, पिणि आरारा. ऐतिका. प्राचीफा.
वीसरा. पण (सं.पुनः, पुनः अपि)

पिण्डखजूर उक्तिर. एक जातनी मीठी खजूर
(सं.पिण्डीखजूरम्)

पिण्डत प्रबोप्र. विद्वान (सं.पंडित)

पितर उक्तिर. माबाप (सं.पितरः)

पित्राण दशस्कं(१). पितराई

पित्री प्रेमाका. पितृ

पित्रेण प्रेमाका. पितराई

पिपील अखाका. कीडी (सं.पिपीलिका)

पिपीलिका प्रेमाका. कीडी [सं.]

पिम्म ऐतिका. शृंगामं. प्रेम

पिय गुर्जरा. प्रिय; पिता

पियर प्राचीसं. पिता [सं.पितृ]

पियरपनोती प्रेमाका. भाग्यशाळी पियर-
वाळी

पिया आरारा. पिता (प्रा.)

पियाण कपूर्मं. *चारफा. प्राचीसं. प्रयाण,
कूय

पियामह गुर्जरा. पितामह

पियारउ वीसरा. प्यारुं [सं.प्रियतर]

पियारी अखाछ. नरका. प्रेमाका. पराई

पियुला नरका. पीधा (भ.)

पिर प्राचीका. पेर, [पेठे] (सं.प्रकार)

पिराणउ उक्तिर. षडाबा. ढोरने हांकवा
माटेनो परोणो (सं.प्राजन)

पिरायु उपबा. प्राचीसं. परायो, पारको

पिरि आरारा. नलाख्या. प्राचीका. प्रकारे,
पेरे, रीते

पिरियिम प्राचीसं. पृथ्वी

पिरु षडाबा. परु

पिरोजा प्रेमप. एक प्रकारनु तेजस्वी रत्न
[फा.पीरोज:]

पिल्ल- प्राचीसं. नाखी देवुं (सं.प्रेर) [दि.पल]

पिशी प्रबोप्र. प्रवेश करी (सं.प्र+विश)

पिशु प्राचीफा. पशु, प्राणी

पिशुनता *प्रेमाका. [निंदा, चुगली, द्रोह,
दुष्टता] (सं.)

पिष्ट हरिख्या. लोट (सं.)

पिसी अभिऊ. पेसी (सं.प्रविश्य)

पिसुन ऐतिका. दुष्ट [सं.पिशुन]

पिहाण प्राचीसं. आच्छादन, ढांकण (सं.
पिधान)

पिहिति आरारा. ?, [रांधेली दाळ,
लचको]; जुओ पहिति

पिहिरइ नलाख्या. पहेरे (सं.परिधा-)

पिहिरण कादं(ध्रु). *कादं(शा). *नलाख्या.
पोशाक, पहेरवेश (सं.परिधान)

पिहिरामणी नलाख्या. पहेरामणी, [भेट]
(सं.परिधापन)

पिहिरावीया आरारा. पहेरामणी - भेट आपी

पिहिलूं नलाख्या. पहेलुं, प्रथम (सं. प्रथ+
इल)

पिहिलुं आरारा. पहेलां (सं.प्रथिल्ल)

पिहुलउं उक्तिर. षडाबा. पहोळुं (सं.पृथुल)

पिहुलपणि षडाबा. पहोळाईमां

पिहेर, पीहर प्रेमाका. पियर (सं.पितृगृह)

पिंगल प्रेमाका. पीळा रंगनी, भूखरी [सं.]

पिंगाणी उक्तिर. प्रेमाका. कंकावटी (सं.
पिंगाणिका)

पिंजरिय तेरका. रातुं बनावेलुं (सं.पिञ्जरित)

पिंडखजूर जुओ पिण्डखजूर

पिंडत जुओ पिण्डत

पिंडल कादं(शा). पिंडाकार, फींडलुं, वींटे

पिंडार प्रेमाका. गोवाळ [सं.]

पिंडारणी प्रेमाका. गोवाळण

पिंडारं नरका. गोवाळियो, भरवाड

पिंडित आरारा. पंडित

पिंड्य चित्तसं. पिंड, शरीर, रूप

पिंड्याणी आरारा. पंड्याणी, ब्राह्मणी

पीअली लावल. पीयळ, कपाळमां लगाडवा-
मां आवती अर्चा [सं.पीत परथी]

पीआणउं नलरा. विमप्र. प्रयाण, कूच

पीआरडी नलरा. बीजानी, पराई (सं.
पराक ?)

पीआरं कादं(शा). चतुचा. नरका. मदमो.
विमप्र. पारकुं, परायुं

पीआंण ऋषिरा. प्रयाण

पीउ मदमो. प्रियतम (सं.प्रिय)

पीउला नरका. पीधुं (म.)

पीक नरका-२. कोयल [सं.पिक]

पीक वीसरा. पान - तांबूलनो रस,
[पिचकारी]; जुओ पिक

*पीखल (पीलख) उपवा. वृक्षविशेषनुं नाम

पीछोकडि आरारा. पछवाडे, पाछळने भागे

पीजहलउ उक्तिर. पेय, पीणुं (सं.पेयफलम्)

पीटणउ उक्तिर. पीटवुं ते (सं.पिट्टनम्)

पीठ प्राचीसं. बजार [सं.]

पीठमर्वक *नलरा. [राजाने प्रसन्न राखनार
सहायक मित्र] (सं.)

पीड कामा(त्रि). पिंड, शरीर

पीडि उपबा. चतुचा. कचडे, दबावे, दुःख
आपे, [रिबावे, सतावे] (सं.पीडयति)

पीडी उक्तिर. पीडियुं, मेडाना टेकानुं आडुं
लाकडुं (सं.पीठिका)

पीण गुर्जरा. पुष्ट (सं.पीन)

पीतकार विक्ररा. सोनी [सं.]

पीतपटोली ऋषिरा. पीळा रंगनुं नानुं पटोळुं
(सं.पीतपटुकूली)

पीतराण वेताप. पितराई

पीतरियउ, पीतरीउ उक्तिर. लावल. पितराई
(सं.पितृव्य)

पीत्राणी उक्तिर. पितराईनी पत्नी (सं.पितृ-
व्यपत्नी)

पीत्री मदमो. पितृ

पीत्रीयउ उक्तिर. गुर्जरा. पितराई (सं.पितृ-
व्यक)

पीन आरारा. नरका. पुष्ट, भरावदार (सं.)

पीपलरी पीपी उक्तिर. पीपळाना पाननी
भूंगळी, पिपूडी

पीपलि उक्तिर. पीपर, औषधि तरीके
वपराती वनस्पति (सं.पिप्पली)

पीपलीमूल उक्तिर. पीपरीमूल (सं. पिप्पली-
मूल)

पीपी जुओ पीपलरी पीपी

पीमळ प्रेमाका. परिमल, सुगंध

पीमळे नरका. सुगंध फेलावे (सं.परिमल)

पीय गुर्जरा. प्रद्युच. पिता

पीयगण हम्मीप्र. प्रियना गुण

पीयल प्राचीसं. पीळुं; नरका. स्थूलिफा.
कपाळमां करवामां आवती अर्चा (सं.
पीत)

पीयाण, पीयाणउं अंबरा. कृष्णच. गुर्जरा.
ललिरा. विक्ररा. विराप. षडाबा. प्रयाण,
कूच

पीयामहु गुर्जरा. पितामह

पीयारुं अखाका. लावल. पारकुं

पीयाबो नंदब. पाणी पावानो कर

पीराआ मदमो. परायां

पीरीयख गुर्जरा. परीक्षित

पीरोजी हम्मीप्र. पिरोजशाहे पडावेली (महोर)
पीळक दशस्कं(१). प्रेमाका. पीळाश,
फिकाश, पांडुता

पीलख जुओ पीखल

पीलुक षडाबा. पीलुनुं झाड

पीळ्यां प्रेमाका. पियलनी - कंकुनी अर्चा-
वाळां कर्यां

पीव अखाका. प्रिय, स्वामी

पीवर ऐतिरा. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). पुष्ट (सं.)

पीष्ट मदमो. [जोटनुं] पीठुं [सं.पिष्ट]

पीहर आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. नलरा.
नलाख्या. नेमिछं. पंचवा. प्राचीफा.
प्राचीसं. विक्ररा. पीसरा. षडाबा. पियर
(सं.पितृगृह); सिंहा(शा).पियर, आश्रय-
स्थान

पीहल मोसाच. कंकु - चंदननी अर्चा;

जुओ पीघल
 पीहो वेताप. पीयो, जळोदर
 पींगाणउ उक्तिर. हरताल, गोरोचन के कंकु
 (सं.पिंगाणम्)
 पीछ उक्तिर. पीछुं (सं.पिच्छम्)
 पीजणउ उक्तिर. पीजवानुं यंत्र (सं.
 पिञ्जनम्)
 पीजणी प्रेमाका. गाडाना पैडा उपरनुं ढांकण
 पीडार उक्तिर. दशस्कं(१). नरका. गोवाल,
 भरवाड (सं.पिंडार)
 पीडारडा गुर्जरा. विराप. गोवाळिया [सं.
 पिंडार]
 पुकार विक्ररा. ढंढेरो, [जाहेरात]
 पुख कस्तुवा. पोंक [सं.पुथुक]
 पुख बीसरा. पुध्य नक्षत्र
 पुखणां विक्ररा. पोंखवुं ते [सं.प्रोक्षन]
 पुखराग सिंहा(शा). पुष्करराज, पोखराज,
 एक किंमती पथ्थर, रत्न
 पुखाधन *सिंहा(शा). [मळ ज्यां भेगो थाय
 ते खाडो] [तु.पुख=मल]
 पुगा आरारा. प्होंच्या, पूरा थया
 पुगल जिनरा. पुद्गल, [रूपादिविशिष्ट
 द्रव्य, भौतिक पदार्थ] [जै.]
 पुग्या अंबरा. प्होंच्या [सं.पूर्यते]
 पुछदंड गुर्जरा. दंड जेवा पूछडा साथे, [ऊभी
 पूछडीए] (सं.पुच्छदंड)
 पुजनीक दशस्कं(२). पूजनीय
 पुटलिका षडाबा. पोटीली (सं.पुट परथी)
 पुठ बोले मदमो. पीठ पाछळ निंदा करे
 पुडइनि प्राचीसं. कमलिनी (सं.पुटकिनी)

पुडउ उक्तिर. पडो (सं.पुटकः)
 पुड कादं(धु). मोटुं [सं.प्रौढ]
 पुडइ नलरा. नलाख्या. पोढे, सूए (सं.प्रवर्धते;
 दे.पवड्ड)
 पुण आरारा. गुर्जरा. नेमिछं. पुण्य
 पुण आरारा. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. लावल.
 वाग्मबा. विमप्र. षष्टिप्र. पण, परंतु,
 वळी, [तो] (सं.पुनः)
 पुणइ, पूणइ *गुर्जरा. *विराप. [फूलेफाले;
 अनिष्ट करे] [रा.पूणपौ; सं.पृणाति]
 पुणति ऐतिका. पवित्र करे छे [सं.पुनाति]
 पुण पुण उक्तिर. वारंवार [सं.पुनः पुनः]
 पुणा उपवा. पण (सं.पुनः)
 पुणि आरारा. पण; वळी (सं.पुनः); षडाबा.
 वळी
 पुणु तेरका. वळी, (सं.पुनः)
 पुण्य पर्वणी प्रेमाका. पवित्र, पर्वनो -
 तहेवारनो दिवस
 पुण्यसिलोक सिंहा(म). उत्तम कीर्तिवाळो
 (सं.पुण्यश्लोक)
 पुतलिका अखाका. पूतली [सं.पुत्र]
 पुतार नलरा. सिंहा(म). हाथीनो महावत;
 जुओ पुहुतार
 पुत गुर्जरा. देवरा. तेरका. षडाबा. पुत्र
 पुतपुतेहिं लावल. पुत्र अने पौत्रो वडे
 पुतलिअ तेरका. पूतली (सं.पुत्र+ल+इका)
 पुद मदमो. कूला [सं.पुत, पूत]; जुओ पूंद
 पुदगल *गुर्जरा. देवरा. शरीर (सं.पुद्गल)
 पुद्गल *ऐतिका. [शरीर]
 पुनरपि अखाका. अखाछ. फरीफरी,

जन्ममरणना फेरा
 पुनरपे प्रेमाका. पुनरपि, फरी वार
 पुनिम षडावा. पूनम (सं. पूर्णिमा)
 पुन्न आरास. गुर्जरा. पुण्य
 पुन्न गुर्जरा. पूर्ण, परिपूर्ण
 पुन्नवंत तेरका. पुण्यवंत
 पुन्नाग आरास. (व). ऊंडी, रक्तकेसर (सं. पुं-
 नाग)
 पुन्निम, पुन्निमा तेरका. लावल. पूनम (सं.
 पूर्णिमा)
 पुन्य-पत्ताय दशस्कं(२). पुण्यनी कृपाथी,
 पुण्यने प्रतापे [सं. पुण्यप्रसाद]
 पुष्फ आरास. कर्पूमं. विकरा. पुष्प
 पुष्फपडली उक्तिर. पुष्पसमूह, फूलनो नानो
 करंडियो (सं. पुष्पपटली)
 पुष्फरास आनंस्त. पुष्पराशि
 पुफ प्राचीफा. फूल (सं. पुष्प)
 पुमान अखाका. पुरुष, नर [सं. पुमान्]
 पुर मदमो. पूरो
 पुरअहे उक्तिर. पर्वने दिवसे
 पुरख कामा(त्रि). दशस्कं(२). देवरा. वीसरा.
 पुरुष
 पुरजन्म चंद्रवा. पूर्वजन्म
 पुरण मदमो. पूर्णिमा?
 पुरमाण रुस्तस. फरमान
 पुरराउ गुर्जरा. नगरना अधिपति, राजा
 (सं. पुरराज)
 पुरवछाओ मदमो. [पूर्वछाया], छंदविशेष
 पुरस उक्तिर. एक पुरुष जेटलुं [ऊंडाई के
 ऊंचाईनुं] माप (सं. पौरुषम्)

पुरस अभिऊ. कामा(त्रि). पुरुष
 पुरसरि आरास. परिसरमां, पासे, [पादरे]
 पुरहूत ऋषिरा. इन्द्र (सं. पुरुहूत)
 पुरंजन अखाका. अखेगी. जीव [सं.]
 पुरंद्री विराप. परणेली स्त्री, [पत्नी] (सं.
 पुरन्ध्री)
 पुरंधिय ऐतिका. स्त्रीओ (सं. पुरन्ध्री)
 पुराय (शंख पुराय) प्रेमाका. [शंख
 फूकाय], यागे; जुओ पूर्यो शंख
 पुरिस तेरका. पुरुष
 पुरितादानी जिनरा. *पुरुषोमां प्रधान,
 [आदरणीय पुरुष]
 पुरितादानी ऐतिका. *पुरुषोमां प्रधान,
 प्रसिद्ध, [उपादेय पुरुष, आप्त पुरुष]
 [सं. पुरुषादानी]
 पुरिसु हेम सिंहा(म). हेमपुरुष, सुवर्णपुरुष
 पुरु उक्तिर. पोर, आगतुं के पछीनुं वर्ष
 (सं. परतु)
 पुरुषपण आनंस्त. पुरुषपणुं, पुरुषातन
 पुरुषरयण ऐतिरा. पुरुषरत्न
 पुरुषाक्रम प्रद्युचु. पुरुषार्थ अने पराक्रम
 पुरुसलउ प्राचीसं. पुरुष
 पुरुहुणा अभिऊ. महेमान, अतिथि (सं.
 प्राघूर्णक)
 पुरेंद्री गुर्जरा. वडील परिणीत स्त्री (सं. पुरन्ध्री)
 पुरोकउं उक्तिर. पुराणुं, पहेलांना समयनुं
 पुर्ख अखाछ. दशस्कं(१). पुरुष
 पुल-प्रद्युचु. प्राचीफा. जनुं, पळवुं [सं. पलाय]
 पुलकी नैमिछं. आनन्द पामी [सं. पुलक]
 पुलाइ आरास. गुर्जरा. प्राचीसं. पळे, जाय,

दूर थाय, नासी जाय (सं.पलायते)
 पुलाण हम्मीप्र. पलाण [सं.पर्याण]
 पुढाणउ वीसरा. पलायन थयेलो (सं.
 पलायते)
 पुलाय आनस्त. पलायन करे, [नासी जाय]
 पुलिन नरका. हरिख्या. किनारो, भीनोरेताळ
 कांठो (सं.)
 पुलिया ऐतिका. पळ्या, चाल्या
 पुबभवि गुर्जरा. पूर्वभवमां
 पुबुक्किउ ऐतिका. पूर्वकृत
 पुशप चतुचा. पुष्प
 पुष्टं विमप्र. पुष्ट
 पुष्ट्य चित्तसं. पुष्टि, पोषण, जामवुं ते, पुष्ट
 थवुं ते
 पुष्पित अखाछ. शणगारेली, उपरथी मीठी.
 मलावी-मलावीने रजू थती [सं.]
 पुसागो मदमो. पोशाक
 पुस्तग चंद्रवा. पुस्तक
 पुस्तककर्म कादं(शा). पुस्तक लखवानी
 कळा के पूतळां बनाववानी कळा (सं.)
 पुहचइ ऋषिरा. विराप. पहोंचे [सं.प्रभूत]
 (प्रा.पहुत्त); आरारा. परिपूर्ण थाय
 पुहचतु नलरा. मोटो, शक्तिशाळी, पहोंचतो
 पुहचि उषाह. पोंचा उपर
 पुहत्तउ उपबा. गुर्जरा. नेमिछं. पहोंच्यो;
 ऋषिरा. परिपूर्ण थयो [सं.प्रभूत, प्रा.
 पहुत्त]
 पुहर, पुहरा उषाह. वीसरा. पहेरा (सं.प्रहर
 उपरथी)
 पुहवि, पुहवी आरारा. ऐतिका. गुर्जरा.

तेरका. नलरा. नेमिछं. प्रद्युचु. हम्मीप्र.
 पृथ्वी
 पुहवीसर तेरका. पृथ्वीश्वर
 पुहुचाडी नेमिछं. पहोंचाडी, पूरी करी
 पुहुतु आरारा. कृष्णबा. नलरा. प्रबोप्र.
 शीलक. पहोंच्यो [सं.प्रभूत]
 पुहुतार, पुतार *प्रबोप्र. [हाथीनो महावत]
 पुहुर अभिऊ. उक्तिर. पहेर (सं.प्रहर)
 पुहुलउं उक्तिर. लावल. पहेळुं [सं.पृथुल]
 पुहुवि, पुहुवी अभिऊ. नेमिछं. प्रबोप्र. पृथ्वी
 पुहुंक उक्तिर. षडाबा. पोंक (सं.पृथुक)
 पुंआड उक्तिर. चक्रमर्द, कुवाडियानो छोड
 (सं.प्रपुत्राटः)
 पुंछ सिंहा(शा). झडपी?, [*पहोंच, *गति]
 पुंजी षडाबा. साफ करी, लूछी [सं.प्रोंछ]
 पुंतार अंबरा. कृष्णबा. विमप्र. हम्मीप्र.
 हाथीनो महावत [सं.प्रयोक्तृ]
 पुंयरा षडाबा. पोरा, पाणीमां थता बारीक
 जीव [सं.पूतर]
 पुंश्चली, पुंश्चळी चंद्रवा. प्रेमाका. छिनाळ,
 वंठेल स्त्री [सं.]
 पुंश्क अंबरा. पोंक [सं.पृथुक]
 पूअरउ उक्तिर. पोरो, पाणीनुं जंतु
 (सं.पूतरकः)
 पूग कादं(शा). सोपारी (सं.)
 पूगइ अखाका. गुर्जरा. सुधी पहोंचे, [प्राप्ति
 थाय], [पार ऊतरे]; गुर्जरा. प्रेमाका.
 आवी पहोंचे, जई पहोंचे; अंबरा.
 आरारा. कर्पूमं. गुर्जरा. नलरा. प्राचीफा.
 लावल. *षडाबा. सिंहा(म). पहोंचे, पूरं

थाय, परिपूर्ण थाय, संतोषाय (सं.पूर्यते)
 पूगीफल कादं(शा). सोपारी (सं.)
 पूगीफाड उक्तिर. सोपारीनो कटको (सं.
 पूगी+फालित)
 पूगै आनस्त. सोपारीथी
 पूछ नरका. [ज्योतिषविषयक] प्रश्न,
 [जोश] [सं.पृच्छा]; जुओ प्रश्न
 पूछिवउं उक्तिर. पूछवुं
 पूछीतउं उक्तिर. पूछातुं (सं.पृच्छ)
 पूज अखाछ. पूज्य; आरारा. वीसरा. पूजा
 पूजइ प्रद्युचु. [सुधी] पहोंचे, [-नी तोले
 आवे]; षष्टिप्र. पहोंचे, शक्तिमान थाय;
 आरारा. गुर्जरा. जिनरा. वसंफा. वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). पूरुं थाय, परिपूर्ण थाय
 (सं.पूर्यते)
 पूजनिक प्रेमाका. पूजनीय
 पूजनी कादं(ध्रु). पूज्य
 पूजनीक दशस्कं(१). पूजनीय
 पूजारउ षडाबा. पूजारी (सं.पूजाकर)
 पूजावइं आरारा. पूजा करे छे
 पूजिवा उक्तिर. पूजवा
 पूटिइ लावल. पीठ उपर [सं.पृष्ठि]
 पूठउ उक्तिर. पीठ, पूंठ, शरीरनो पाछळनो
 भाग (सं.पृष्ठम्)
 पूठि, पूठी आरारा. लावल. वीसरा. पीठ;
 उक्तिर. उपबा. *नलाख्या. पाछळ;
 उपबा. प्रेमप. पछी (सं.पृष्टि)
 पूणइ (? पूणइ) प्राचीसं. जीते, पहोंचे, [नष्ट
 करे] [रा.पूणणौ]; जुओ पुणइ
 पूठ्य चित्तसं. पेठे, जेम; पूठ, पाछळ

पूण्या नरका-२. फळया [सं.पूर्ण]
 पूतना हरिवि-अनु. गात्रवाळी
 पूतरी प्रेमाका. पुत्री
 पूतली, पूतळी पंचवा. बत्रीश पूतळीनी
 वार्ता; प्रेमाका. आंखनी कीकी [सं.पुत्र]
 पूत गुर्जरा. पुत्र
 पूत्रेलउ उक्तिर. पूतळुं (सं.पुत्रकः)
 पूनिम उक्तिर. वीसरा. पूर्णिमा, पूनम
 पूय ऐतिका. प्राचीसं. पूजा
 पूयडा षडाबा. पूडा (सं.पूप)
 पूर आरारा. वीसरा. पूर्ण, पूरुं, पूरेपूरुं (सं.
 पूर); आरारा. पूर्ति, पुरावुं ते, भरावुं
 ते
 पूरइ अहम पूंठि लावल. अमारुं समर्थन
 करे छे, [अमारी मददमां रहे छे]
 पूरणी *ऋषिरा. [दीवालना रक्षण के आधार
 माटेनुं बांधकाम] [रा.]
 पूरब वीसरा. पूर्व दिशानुं
 पूरब लावल. जैन मान्यता अनुसार एक
 काळपरिमाण [सं.पूर्व]
 पूरवइ आरारा. लावल. पूरुं करे, परिपूर्ण
 करे, [संतोषे]; अखाका. परवडे, [पूरुं
 पडे, परिपूर्ण थाय, यथेष्ट थाय]
 पूरवलउ आरारा. लावल. पहेलानो, पाछलो
 (सं.पूर्व)
 पूरबिलउं गुर्जरा. नेमिछं. पहेलानुं, आगलुं
 (सं.पूर्व+इल्ल)
 पूरिय गुर्जरा. नगर (सं.पुरिक)
 पूरी (आसन पूरी) जिनरा. (आसन) जमावी
 पूरी (सभा पूरी) षडाबा. [सभा] भरी

(सं.पूरयति)

पूरीउ (अल पूरिउ) *वाग्भवा. [हवे बस एवो भाव पूर्यो]

पूरो पाड्यो चित्तसं. पहोंचाड्यो, लई गयो
पूर्यो शंख प्रेमाका. शंख वगाड्यो, [शंख फूंक्यो]; जुओ पुराय

पूर्व नलरा. षष्टिप्र. जैन शास्त्रोनो एक विभाग [सं.]

पूर्वभवंतरिइं शृंगामं. पूर्वभवमां

पूर्विलउ *षडाबा. [पूर्वेनो, आगलो] (सं.पूर्व)

पूर्वीयु उक्तिर. पूर्व दिशानुं

पूलउ उक्तिर. पूळो (सं.पूलकः)

पूख प्रेमाका. तीरनो आगलो पीछावाळो भाग [सं.पूख]

पूख नलरा. वरकन्याने वधाववां ते, पोखवुं ते (सं.प्रोक्ष)

पूछ- वीसरा. पूछवुं (सं.पृच्छ)

पूछली अखाछ. पूछियल, थाकीने बेसी पडेली

पूछे आरारा. पूछे, [पूछडे, पाछळ]

पूजइ उक्तिर. षडाबा. कचरो वाळे, साफ करे [सं.प्रोष्ठ]

पूठि *नलाख्या. विमप्र. पाछळ (सं.पृष्टिः)

पूठि पूरइ जुओ पूरइ अह्य पूठि

पूव उक्तिर. कूला (सं.पुतौ); जुओ पुद

पे, पे नेमिछं. उपर; हरिख्या. पासे, पासेथी; नरका. प्रेमाका. हरिख्या. नी सरखा-मणीमां, -ना करतां [सं.प्रति]

पेअ कामा(त्रि). दूध [सं.पेय]

पेई अभिऊ. पेटी

पेखइ तेरका. नरका. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). जुए (सं.प्रेक्षते)

पेखणउं अंबरा. चित्तसं. पेखणुं, तमासो, [जलसो, उत्सव] [सं.प्रेक्षणक]

पेच अखाका. युक्ति, जोडाण, [प्रपंच]

पेचेतालीस षडाबा. पिस्ताळीस (सं.पंच-चत्वारिंशत्)

पेचे पेचे प्रेमाका. कपटथी, दावपेचथी

पेड *अखाका. [*पीड; *परड; *लप]

पेड अखाका. वृक्ष, [छोड, वेल] [हिं.]

पेणामां प्रेमाका. कडायामां, मोटी कडाईमां

पेदड *पंचवा. [पग, मूळियां] (सं.पद+दल)

पेध्याऊ अंबरा. पधारो [सं.पाद+धार]

पेम तेरका. प्रेम

पेमासव शृंगामं. प्रेमनो अर्क [सं.प्रेमासव]

पेर अखाका. अखाछ. प्रेमाका. प्रकार, रीत; कामा(त्रि). कामा(शा). प्रकार, रीत गोठवण; मोसाच. रीत, रिवाज; नरका. रीत, प्रकार, युक्ति, उपाय, [*आवडत]

पेरपेर प्रेमप. जुदीजुदी रीते

पेराईउ कामा(शा). सांठानी गांठ वच्चेनो भाग

पेरपेरना चतुचा. भिन्नभिन्न प्रकारना

पेय चित्तसं. प्रकार, रीत, मार्ग, गोठवण, जोगवाई

पेय चित्तसं. प्रकारे, रीते, पेठे

पेलइ गुर्जरा. दशस्कं(२). प्रेरे, धक्केले

पेलाडि प्राचीफा. *शृंगामं. पीडा, वेदना

पेलावेलि, पेलावेली उक्तिर. खेंचाखेंची,

धक्कामुक्की; गुर्जरा. तालावेली (सं.
*प्रेराप्रेरि)

पेशकसी मदमो. खंडणी [फा.पीश-कशी]

पेशल कादं(धु). सुंदर (सं.); *वसंफा(ब्रा).
[कोमळ]

पेस आरारा. उद्योग, श्रम (फा.)

पेसकशी चंद्रवा. खंडणी [फा.पीश-कशी]

पेसरां हम्मीप्र. युवान सैनिको, युवको (फा.
पिसर=पुत्र)

पेसारो ऐतिका. प्रवेश[नो उत्सव]; जुओ
पइसारउ

पेहे नंदब. पहो, सवार [सं.प्रभात]

पेहेली मदमो. प्रहेलिका, [समस्या]

पे जुओ पे

पेंड सिंहा(शा). पिंड, पंड, शरीर

पेंडार मोसाच. भरवाड [सं.पिंडार]

पैआल, पैआळ, पैयाल अंगवि. उषाह.
कृष्णबा. दशस्कं(१). प्रबोप्र. प्रेमाका.
पाताळ

पैब्रह्म प्राचीका. परिब्रह्म (सं.परब्रह्म)

पैयाल जुओ पैआल

पैयुं दशस्कं(१). प्रेमाका. रमतमां नक्की
करेलुं अमुक अंतर [सं.पदिक]

पैशुन *ऐतिका. [चाडी, चुगली] [सं.]

पैसण जिनरा. प्रवेश करवो ते

पैसारे ऐतिका. प्रवेश[ना उत्सवपूर्वक];
जुओ पइसारउ

पो- वीसरा. परोववुं (सं.प्रवयति) [सं.प्रोत-]

पोईस उक्तिर. [*वाटमांथी खसो एम
जणावतो उद्गार] [सं.पूतिकेश:]

पोखइ दशस्कं(२). प्रेमाका. *नेमिछं. पोषे,
[संतोषे, संवर्धे, जतन करे]

पोखी *नेमिछं. [पोषेली, -थी भरेली]

पोगर अखाछ. पुद्गल, [परमाणुपिंड,
भौतिक पिंड]; चित्तसं. परमाणु

पोटलिया उक्तिर. पोटली (दि.पोटलिय)

पोठी नलाख्या. प्रेमाका. पोठियो, बळद (सं.
पृष्ठि: परधी)

पोठीउ, पोठियउ उक्तिर. पोठियो (सं.पृष्ठि
परधी)

पोढउं अभिऊ. *ऋषिरा. चतुचा. चंद्रवा.
नलरा. रूपच. लावल. वीसरा. प्रौढ,
मोदुं, महान; विशाळ; बळवान

पोढेरो चित्तसं. प्रौढ, मोटो, विस्तृत

पोण कामा(त्रि). कामा(शा). दशस्कं(१).
नरका. प्रेमाका. पण, प्रतिज्ञा; प्रेमाका.
शरत, दाव; जुओ वर्णनपोण

पोत कादं(शा). बच्चुं (सं.)

पोत अखाका. मूळ रूप, [पोतापणुं]

पोतइ आरारा. *उपवा. भंडारमां, सिलकमां

पोतउ आरारा. भंडार [*सं.पोत]

पोतन उषाह. पूतना राक्षसी

पोतापणुं चित्तसं. आत्मस्वरूप

पोतावट हरिख्या. पोतापणुं, अत्यंत धरवट

पोति आरारा. पोतुं करे, लीपे

पोति कामा(त्रि). देवरा. नरप(द). नलाख्या.
पहोंचे, आवी मळे (सं.प्रभूत)

पोती *नरका. [पोतियां, वस्त्र]

पोतूं लावल. भंभार

पोते अखेगी. पोतथी, [आत्मस्वरूपथी];

चित्तसं. पोतापणुं, अहंभाव; पोतापणुं,
आत्मस्वरूप

पोत्रउ उक्तिर. उषाह. पौत्र, पोतरो

पोषउ प्राचीसं. पुस्तक, पोथुं

पोर कामा(शा). नरप(द). प्रहर

पोरसि, पोरसी, पोरिसि उक्तिर. जिनरा.

षडाबा. एक प्रकारनुं जैन तप, [एक
पहोर दिवस चडे त्यां सुधी भोजन
वगेरेनो त्याग] (सं.पौरुषी)

पोरुयाड तेरका. पोरवाड वंश (सं.पौर+
वाट ?)

पोलइआ प्राचीसं पोळिया, [दरवान] (सं.
प्रतोलि परथी)

पोळ, पोल देवरा. प्रेमाका. शीलक.
हरिख्या. दरवाजो, द्वार (सं.प्रतोलि)

पोलि आरारा. उषाह. *ऋषिरा. कादं(ध्रु).
कादं(शा). गुर्जरा. नलरा. नलाख्या.
नेमिछं. प्राचीसं. रूपच. लावल. विक्ररा.
विमप्र. दरवाजो (सं.प्रतोलि)

पोलिका षडाबा. 'पोळी (सं.)

पोलिदुयार आरारा. तोरणद्वार (रा.)

पोलियउ, पोळियउ आरारा. उषाह. चंद्रवा.
जिनरा. नरका-२. प्रेमाका. दरवान,
द्वारपाळ

पोली उक्तिर. पोळ, दरवाजो (सं.प्रतोली)

पोली नरप(द). [पोळी], रोटली

पोलीई विक्ररा. पोळियाए, [दरवाने]

पोलीया विक्ररा. दरवान

पोवइ षडाबा. परोवे (सं.प्रवयति) [सं.प्रांत-]

पोशाअ *मदमो. [पलंगनी चादर, बिछानुं]

[फा.पोश]

पोशो प्रेमाका. खोबो [सं.प्रसृति]

पोष आनंस्त. ऐतिरा. पुष्टि, पोषण

पोषक चित्तसं. पोषनार, पुष्ट करनार,
अस्तित्वना आधाररूप [सं.]

पोषण चित्तसं. अस्तित्वनो आधार [सं.]

पोषणो आनंस्त. पोषण [करनार], [पुष्ट
करनार]

पोषधसाल देवरा. सामायिक, पौषध आदि
करवानुं स्थळ [सं.उपवसथ+शाला;
जै.; सं.पौषधशाला]

पोषाइ चित्तसं. पोषण आपे छे

पोस उक्तिर. पोष महिनो (सं.पौष)

पोस प्रेमाका. खोबो [सं.प्रसृति]

पोसउ ऐतिका. पौषध, [श्रावकोए उपाश्रय-
मां साधुनी जेम रहेवानुं एक जैन व्रत]

पोसहयउ उक्तिर. पौषधमां बेठेलो (सं.
पौषधस्थः)

पोसहसाल लावल. पौषधशाला

पोसहा ऐतिका. पौषध, [श्रावकोए उपाश्रय-
मां रही साधुनी जेम रहेवानुं जैन व्रत]

पोसहु षडाबा. एक जैन तपप्रकार, [पौषध,
चोवीस कलाक माटे उपाश्रयमां रही
उपवासपूर्वक धार्मिक क्रियाओ करवी
ते] (सं.उपोसथ) [सं.उपवसथ]

पोसाल उक्तिर. जिनरा. विमप्र. शीलक.
पौषधशाला

पोसीजइ आरारा. पोषाय, कईकई आपवा-
मां आवे

पोस्त आरारा(व). अफीण-खसखसनो

डोडो, [पोसनो डोडो] (फा.)
 पोहचावड़ आनस्त. प्होंचाडे [सं.प्रभूत-]
 पोहाल पंचवा. परसाळ (सं.पृथु+शाला)
 पोहोतुं अखाळ. ऐतिका. कामा(त्रि). देवरा.
 नरका. प्रेमप. प्रेमाका. मदमो. मोसाच.
 प्होच्युं (सं.प्रभूत); दशस्कं(१).
 सिंहा(शा). प्होच्युं, पूरं थयुं, [परिपूर्ण
 थयुं] [सं.प्रभूत-]
 पोहोर कामा(शा). प्रहर
 पोहोलु कामा(त्रि). विशाळ, मोटुं [सं.
 पृथुल]
 पोकी प्रेमाका. पोखी, वधावी [सं.प्रोक्ष]
 पोर्णभासी प्रेमाका. पूर्णिमा, पूनम [सं.]
 पणहु ऐतिका. प्रभु
 प्यादा *प्रेमाका. [शतरंजनां पैदल सिपाहीनां
 महोरां] [फा.पियाद]
 प्रकार मोसाच. गढ (सं.प्राकार)
 प्रखोडी उषाह. पखोडीने, [फेलावीने,
 लंबावीने] [प्रा.पखोड]
 प्रग प्राचीका. प्रभात (सं.)
 प्रगत्य चतुचा. ?
 प्रगन्यावंत चित्तसं. प्रज्ञावंत, ज्ञानी
 प्रगल (प्रगलचित्त) *नरका. [मोकळे मने]
 प्रघल ऐतिका. नरका. नरप(द). पुष्कळ,
 अत्यंत
 प्रछन आरास. प्रछन, छानी
 प्रछा कादं(शा). पृच्छा, पडपूछ
 प्रज गुर्जरा. प्रजा
 प्रजंत दशस्कं(२). मदमो. सिंहा(शा). पर्यंत,
 [सुधी]

प्रजुंजइ आरास. उक्तिर. प्रयुक्त करे, योजे
 प्रजुंजन जिनरा. योजवुं ते [सं.प्रयुंजन]
 प्रठवुं अखेगी. परठवुं, नक्की करवुं [सं.प्रस्था-]
 प्रणिपत नरका. हरिख्या. प्रणाम, नमन;
 प्रेमाका. विनंती, आजीजी (सं.प्रणिपत्ति)
 प्रणीता कादं(धु)-टि. यज्ञमां वपरातुं एक
 पात्र
 प्रत कामा(त्रि). लखाण, टीपणुं [सं.प्रति]
 प्रतइ, प्रतइं ऋषिरा. ऐतिका. प्रत्ये, तरफ
 (सं.प्रति)
 प्रतख जुओ परतख
 प्रतपु गुर्जरा. प्रकाशो (सं.प्रतप)
 प्रति अखाळ. जोड, सरखुं, समोवडियुं
 [सं.]; जुओ प्रत्ये
 प्रतिकार *अखाळ. [उपाय] [सं.]
 प्रतिकूलि आरास. अवलुं
 प्रतिक्ष आरास. प्रत्यक्ष
 प्रतिक्ष प्रबोप्र. रूबरू (सं.प्रत्यक्ष)
 प्रतिखि अंबरा. प्रतीक्षा
 प्रतिग्रह प्रेमाका. दाननो स्वीकार [सं.]
 प्रतिघाउ षडावा. रुकावट, अंतराय (सं.
 प्रतिघात)
 प्रतिचारिका आरास. दासी, सेविका (सं.)
 प्रतिष्ठं नेमिछं. प्रतिज्ञा करेलुं,
 [स्वीकारेलुं]; जुओ पडिवन्नयउं
 प्रतीपाल मदमो. संभाळ, रक्षण, [पालन,
 आचरण]
 प्रतिपाल, प्रतिपाळ ऋषिरा. नरका-२.
 [पालनपोषण करनार], पाळनार, रक्षक
 [सं.]

प्रतिपालइ षडाबा. पालन करे, आचरे (सं.
प्रतिपाल)

प्रतिपालना प्रेमाका. हरिख्या. पालनपोषण,
रक्षण (सं.)

प्रतिपु *विमप्र. [प्रकाशो] [सं.प्र+तप]

प्रतिबाध दशस्कं(१). प्रेमाका. बांधो, हरकत

प्रतिबुझइ षडाबा. परमज्ञान - आत्मज्ञान
प्राप्त करे (सं.प्रति+बुध्यते)

प्रतिबोध चित्तसं. प्रत्युत्तर, समजूती [सं.]

प्रतिबोधीथो ऐतिका. ज्ञान आप्युं, [उपदेश
आप्यो] [सं.प्रतिबोधित]

प्रतिमल्ल गुर्जरा. विराप. प्रतिस्पर्धी, योद्धो
(सं.)

प्रतिमा नलरा. ध्यान माटे शरीरने निश्चल
राखवुं ते, कायोत्सर्ग (सं.)

प्रतिलाभइ आरारा. देवरा. प्राचीफा. साधु
आदिने दान आपे, भिक्षा वहोरावे
(सं.प्रतिलाभयति)

प्रतिवाय प्रेमाका. प्रत्यवाय, [अंतराय, दोष]

प्रतिवास आरारा. सुगंधी (सं.)

प्रतीकार चित्तसं. उपाय [सं.]

प्रतीठ उक्तिर. प्रतिष्ठा, [मूर्तिस्थापना]

प्रतीठिउ गुर्जरा. स्थाप्युं (सं.प्रतिष्ठित)

प्रतीत अखाका. नरका. प्रेमाका. खातरी,
विश्वास (सं.प्रतीति)

प्रतुसकाल कामा(त्रि). प्रातःकाळ

प्रते चतुचा. प्रति, तरफ

प्रतेकिइ नेमिछं. प्रत्येकने, दरेकने

प्रतें देवरा. प्रत्ये

प्रत्यन्या उषाह. प्रतिज्ञा, पण

प्रत्यमा अखाका. प्रतिमा, मूर्ति

प्रत्यय आरारा. शृंगारं. विश्वास, खातरी
(सं.)

प्रत्ये नरका. *सामे, [मुकाबलामां, जोडमां,
साथे]; जुओ प्रति

प्रत्येकबुद्ध प्राचीका. अनित्यादि भावनानी
कारणभूत कोई वस्तुथी जेने परमार्थनुं
ज्ञान प्राप्त थयुं छे एवो पुरुष (सं.) [जै.]

प्रवक्षण नलरा. वसंफा(ब्रा). प्रदक्षिणा

प्रदेश प्राचीफा. परदेश, बीजो देश

प्रधान आरारा. मुख्य, महत्त्वनो माणस;
उत्तम, प्रसिद्ध (रा.)

प्रध्यान अंबरा. प्रधान

प्रपंच*अखाका. चित्तसं.विस्तार; कादं(शा).

*नरका. प्रेमप. मायाप्रपंच, जगतप्रपंच;
कादं(धु). तजवीज, [खटपट, युक्ति,
उपाय]

प्रपंचभेद चित्तसं. संसारनो विविध प्रकारनो
विस्तार [सं.]

प्रबळ दशस्कं(१). प्रकृष्ट बळ, प्राबल्य

प्रवाल वसंवि(ब्रा). परवाळां [सं.प्रवाल]

प्रभ गुर्जरा. षष्टिप्र. प्रभु, स्वामी

प्रभववुं दशस्कं(१). दशस्कं(२). प्रेमाका.
हेरान करवुं, दूभववुं; (सं.पराभव के
परिभव)

प्रभववुं प्रेमाका. उत्पन्न थतुं (सं.प्रभव);
*षडाबा. [प्रभावकर्ता थवुं, -नी असर
थवी] (सं.प्रभव)

प्रभा वेताप. परवा

प्रभा अखाका. अखाळ. मदमो. प्रवाह;

जुओ परभाय
प्रभा-जळ प्रेमाका. प्रवाहजळ, जळनो प्रवाह
प्रभावना आरारा. ऐतिका. माहात्स्य, गौरव;
 एने अर्थे करवामां आवती लहाणी वगेरे
 क्रिया [जै.]
प्रमा अखाका. *माप, [प्रमाण, यथार्थ ज्ञान]
 [सं.]
प्रमाण आरारा. गुर्जरा. प्रतीति, खातरी,
 पुरावो (सं.); आरारा. हरिख्या. सिद्ध,
 खरं, मान्य, नक्की; आरारा. *ऋषिरा.
 ने लीधे
प्रमाणि [प्रमाणि चडिउं] लावल. प्रमाणे,
 सत्ये [चड्युं], [सिद्ध थयुं, साचुं पड्युं]
प्रमार प्राचीसं. परमार
प्रमीला लावल. मोहनिद्रा [सं.]
प्रमुख आरारा. षडाबा. आदि, वगेरे (सं.)
प्रयंड विक्रच. प्रचंड
प्रयुंजइ उक्तिर. गुर्जरा. प्रयोजे, प्रयोग करे
 (सं.प्र+युज्)
प्ररूपणा ऐतिका. कथन, वक्तव्य, [निरूपण,
 प्रतिपादन] [सं.]
प्ररूपीयो ऐतिका. कह्यो, [प्रतिपादित कर्यो,
 निरूप्यो] [सं.प्ररूपित]
प्रलउ गुर्जरा. प्रलय
प्रलणुं सिंहा(शा). खंडणी ?, [*ऊपजनो
 हिस्सो] [सं.प्रलवण]
प्रले अखाका. प्रेमाका. प्रलय
प्रवत्तिनी आरारा. प्रवर्तिनी, जैन साध्वी-
 ओनुं एक पद
प्रवरु ऐतिका. प्रवर, [श्रेष्ठ]

प्रवर्द्धइ षडाबा. वधे (सं.प्रवर्ध)
प्रवहण ऐतिरा. गुर्जरा. वहान (सं.)
प्रवाद कादं(धु). वजावणी, [वगाडवुं ते]
प्रवादी आनंस्त. जैनथी अन्य वाद[-
 मत]वाळा
प्रवाल ऋषिरा. कामा(शा). वसंवि. परवाळुं
 (सं.)
प्रवाली, प्रवाळी उक्तिर. वीसरा. परवाळां
 (सं.प्रवाल)
प्रवासाविउ *षडाबा. [दिशनिकाल कर्यो]
 [सं.प्रवास प्रथी]
प्रवाहिउ गुर्जरा. वहवडाव्युं (सं.प्रवाहित)
प्रवेश मदमो. प्रवास, [संक्रमण, जवुं ते];
 जुओ परवेश
प्रशंस मदमो. जाहेरात ? (सं.प्रशंसा)
प्रश्ण चित्तसं. प्रश्न, कोयडो
प्रश्न प्रेमाका. *भेद, *रहस्य, [ज्योतिष -
 भाविष्ययक पृच्छा]; हरिख्या. प्रस्ताव,
 बाबत, [जिज्ञासानो मुद्दो]; जुओ पूछ
प्रश्न करवुं प्रेमाका. भविष्य - ज्योतिष जोवुं
प्रसव्यो ऐतिका. जन्म आप्यो
प्रसंग आनंस्त. भेट, मिलन [सं.]
प्रसंगी आनंस्त. प्रसंग पाडनारो, [प्रगाढ
 मिलन करनारो] [सं.]
प्रसाउ गुर्जरा. प्रसाद, कृपा
प्रसाव आरारा. कादं(धु). प्रासाद, मंदिर
प्रसिद्ध चित्तसं. अगुस, बाह्य
प्रसुत आरारा. बाळक, दीकरो (सं.)
प्रस्तानुं मदमो. प्रयाणे नीकळवुं ते (सं.
 प्रस्थानकम्)

प्रस्ताव आरारा. गुर्जरा. *नेमिछं. प्रसंग,
कथाप्रसंग (सं.)

प्रस्थानुं विक्ररा. मंगलप्रयाण

प्रस्थाव पंचवा. प्रसंग, तक, लाग, [बाबत]
(सं.प्रस्ताव)

प्रस्नव कादं(शा). स्तनोमांथी दूधनुं झरवुं
(सं.)

प्रह अभिऊ. आरारा. ऋषिरा. ऐतिका.

गुर्जरा. नेमिछं. प्राचीसं. विमप्र. वेताप.

स्थूलिफा. हम्मीप्र. षो, सवार, प्रभात

प्रह फाटी ऐतिका. षो फाटी, [प्रभात
थयुं]

प्रहवइ *प्राचीसं. [आधिपत्य मेळवे] (सं.
प्रभवति)

प्रहसमि ऐतिका. प्रभात समये

प्रहुणु सिंहा(शा). परोणो (सं.प्राघूर्णक)

प्रहुसु *नलरा. [दुःखनी लागणीनो आवेग]
(सं.प्रहर्ष); जुओ परहुंस

प्रहोणा दशस्कं(२). प्रेमाका. परोणा, महेमान
[सं.प्राघूर्णक]

प्रहोणाचार दशस्कं(२). परोणागत

प्राइ जुओ प्राये

प्राइहि षडावा. सामान्य रीते (सं.प्रायेण)

प्राए जुओ प्राये

प्राकार हरिख्या. शृंगामं. गढ, कोट (सं.)

प्राक्रम चित्तसं. पराक्रम

प्राग कामा(शा). प्रेमाका. मदमो. प्रयाग

प्रागुण, प्राघुण मदमो. परोणो (सं.प्राघूर्णक)

प्राघुर्णुकु षडावा. महेमान (सं.प्राघूर्णक)

प्राठीत मदमो. जेने कारणे प्रायश्चित्त करवुं

पडे ते, पाप

प्राणि कादं(शा). प्रेमाका. पराजय

प्राजे करी मदमो. पराजय करी, पराजित
करी, विसर्जित करी, नष्ट करी

प्राण अंगवि. उषाह. ऐतिरा. कामा(त्रि).
नलरा. लावल. बळ, जबरई (सं.)

प्राणइ नेमिछं. पराणे, मांडमांड, आग्रह
करीने

प्राण-तियाग प्राचीसं. प्राणत्याग

प्राणथी नरका. पराणे, बळपूर्वक, आग्रह
करीने

प्राणपीड प्रेमप. अंतरनी व्यथा

प्राणि उषाह. कादं(शा). गुर्जरा. नरका.
नेमिछं. प्राचीसं. विराप. पराणे, जोरथी,
बळजबरीथी

प्राणिइ उपवा. पराणे, बळपूर्वक

प्राणिपत दशस्कं(१). आसनावासना,
[आजीजी] (सं.प्रणिपत्ति)

प्राणी अखाका. चतुचा. दशस्कं(१).
दशस्कं(२). नलाख्या. प्रेमप. प्रेमाका.
हरिख्या. प्राण, जीव, आत्मा

प्राणीपत दशस्कं(२). प्रणिपात, प्रणाम,
[आजीजी, कालावाला] [सं.प्रणिपत्ति]

प्राणीयल अंबरा. प्राणिकुल, प्राणीओनो
समूह

प्राणे-प्राणे नरका. पराणे-पराणे, आग्रह करी-
करीने

प्रातुकाळ प्रेमाका. प्रातःकाळ, परोढ

प्राक्तिक, प्रातीक दशस्कं(१). दशस्कं(२).
पातक, पाप

प्रातुस्काल मदमो. प्रातःकाल
 प्रादोषिक आरारा. सांजनुं (सं.)
 प्रापक आनंस्त. प्राप्त करावनारा [सं.]
 प्रापति *कृष्णबा. [भाग्य] [सं.प्राप्ति]
 प्रापति चित्तसं. प्राप्ति
 प्रापत्य, प्राप्तय अखाका. चित्तसं. प्राप्ति
 प्रापिवा षडाबा. प्राप्त करवा (सं.प्राप्)
 प्राप्तय जुओ प्राप्तय
 प्राभव अखाका. अखेगी. पराभव, [हानि, पीडा]
 प्रामइ गुर्जरा. षडाबा. पामे (सं.प्राप्नोति)
 प्रायछत आरारा. प्रायश्चित्त
 प्रायिहिं षडाबा. सामान्य रीते (सं.प्रायेण)
 प्राये अखाका. चित्तसं. प्रायः, खरेखर, साचे ज, निश्चितपणे, चोक्स; प्रेमाका. प्रायः, घणुं करीने, [*खरेखर]
 प्रारथिउ आरारा. इच्छेलुं (सं.प्रार्थित)
 प्रावृट कादं(शा). वर्षाऋतु (सं.प्रावृट्)
 प्राशन प्रेमाका. खावुं ए [सं.]
 प्राशुक जिनरा. पुत्र [*सं.प्राशक=खानार]
 प्राशे अखाका. नरका. खाय, आरोगे
 प्राश्यां नरका. आरोग्यां, खाद्यां [सं.प्राशित]
 प्रासंति लावल. भक्षी जाय
 प्रासुकेशणिउ षडाबा. अचित्त - जीवरहित होवाथी जैन मुनिओए लेवा लायक (खाद्य) (सं.प्रासुक+एषणीय)
 प्राहइं षष्टिप्र. घणुं करीने, मोटे भागे (सं. प्रायः)
 प्राहणकु षडाबा. महेमान (सं.प्राघूर्णक)
 प्राहार दशस्कं(१). दशस्कं(२). प्रहार

प्राहिं ऐतिका. प्रायः, [सामान्य रीते, बहुधा]
 प्राहुण, प्राहुणउ उक्तिर. दशस्कं(२).
 प्रेमाका. रूपच. विक्रच. षडाबा. परोणो, महेमान (सं.प्राघूर्णक)
 प्रांजळ प्रेमाका. ऋजु, सरळ [सं.प्रांजल]
 प्रांण कामा(शा). मरजी विरुद्ध, पराणे
 प्रिय षडाबा. प्रिय
 प्रियमेलउ गुर्जरा. प्रियमिलन (सं.प्रिय-मेलक)
 प्रिया हम्मीप्र. परियां, वंशज [सं.पर्याय]
 प्रियागत षष्टिप्र. वंशपरंपरागत [सं.पर्याया-गत]
 प्रियाण प्रेमाका. प्रयाण
 प्रियाल ऋषिरा. रायणनुं वृक्ष [सं.]
 प्री उषाह. वीसरा. प्रिय; प्रेमी
 प्रीअछि विमप्र. पडदो [सं.परिच्छद]; जुओ परीअच
 प्रीअंगु ऋषिरा. घउंलानुं शाड, कांगनो छोड (सं.प्रियंगु)
 प्रीउ नलाख्या. वीसरा. प्रिय, पति, प्रेमी
 प्रीउ स्पउं ऋषिरा. प्रियतम साथे
 प्रीक्षा प्राचीका. परीक्षा
 प्रीछ अखेगी. प्रेमाका. ओळख, जाण, ज्ञान
 प्रीछइ उपवा. चित्तसं. नरका. *नलाख्या. प्रेमाका. हरिख्या. जाणे, ओळखे, समजे [सं.परीप्सति]
 प्रीछवइ अखाका. आनंस्त. ऋषिरा. कामा(त्रि). कामा(शा). नरका. नेमिछं. प्रेमाका. हरिख्या. ओळखावे, समजावे, जणावे

પ્રીછવળ અઘાકા. ઓઠાઘ, જ્ઞાન, સમજ
 પ્રીણઈ ઉત્તિર. તુષ્ટ કરે, (સં.પ્રીણયતિ)
 પ્રીણી નેમિછં. પ્રસન્ન, [તુષ્ટ] (સં.પ્રીણિત)
 પ્રીતદાન આરારા. રાજી થઈને આપેલું દાન
 પ્રીધુત નંદવ. પ્રભૂત, પુષ્કલ
 પ્રીમઠ દશસ્કં(૯). પ્રેમાકા. પરિમલ, સુગંધ
 પ્રીમિ ગુર્જરા. પ્રેમથી (સં.પ્રેમન)
 પ્રીયમેલક ઋષિરા. પ્રિયને મેઠવી આપનાર
 પ્રીયાળ દશસ્કં(૯). પ્રયાળ
 પ્રીયંગ આરારા(વ). ઘડંલો (સં.પ્રિયંગુ)
 પ્રીયાણું અધિક. પ્રયાણ
 પ્રીયાં આરારા. પરિયાં, પેઢી, વંશ [સં.પર્યાય]
 પ્રીસઈ જિનરા. નતરા. નેમિછં. પ્રેમાકા.
 લાવલ. પીરસે (સં.પરિવિષ્)
 પ્રૂઢ કાદં(ધુ). ચિત્તસં. નલાઘ્યા. પ્રૌઢ, મોટું,
 ભવ્ય, વિશાલ
 પ્રેત હરિઘ્યા. મડદું (સં.)
 પ્રેતમ પ્રાચીફા. પ્રીતમ (સં.પ્રેયતમ)
 પ્રેતસ્વામી આરારા. યમદેવ (સં.)
 પ્રેમભાગ કાદં(ધુ). સ્નેહકૂલ્ય, [સ્નેહનો
 હિસ્સો, પ્રદેશ, પક્ષ] [સં.]
 પ્રેમલ, પ્રેમઠ દશસ્કં(૯). નરકા. નરપ.
 નંદવ. પ્રાચીકા. મદમો. વેતાપ.
 સિંહા(શા). પરિમલ, સુગંધ
 પ્રેમ-સુંહાતિડ, પ્રેમ-સુંહાંતીય વસંદિ.
 વસંદિ(બ્રા). પ્રેમે શોભતી (સં.પ્રેમ+
 શોભમાના)
 પ્રેરિયડ આરારા. મોકલ્યો [સં.પ્રેરિત]
 પ્રેતેકાલ મદમો. પ્રલયકાલ
 પ્રેહ નિસપ્રેહ અઘેગી. સ્પૃહાવાળો અને નિસ્પૃહ

પ્રોઅઈ ઉત્તિર. પરોવે (સં.પ્રવયતિ) [સં.પ્રોત-]
 પ્રોચિત શૃંગામં. પ્રોષિતભર્તૃકા, જેનો પતિ
 પ્રવાસે ગયેલો છે તેવી સ્ત્રી
 પ્રોજના *અઘાકા. [પ્રયોજન, હેતુ, ઉપયોગ,
 પ્રસંગ]
 પ્રોજી પ્રેમપ. પરોવી [સં.પ્રોત-]
 પ્રૌઢાશન પ્રેમાકા. પ્રૌઢ અશન, સારી રીતે
 ધાવું તે
 પ્રોયું પ્રેમાકા. વીસરા. પરોવ્યું (સં.પ્રવયતિ)
 પ્રોલ ઐતિકા. દરવાજો (સં.પ્રતોલી)
 પ્રોલિ, પ્રોલિ અધિક. વીસરા. દરવાજો
 (સં.પ્રતોલિ)
 પ્રોહળ પંચવા. વહાળ (સં.પ્રવહળમ્)
 પ્રોહોળો નરકા. પ્રેમાકા. પરોળો, મહેમાન
 [સં.પ્રાધૂર્ણક]
 પ્રૌગડ-અવસ્થા દશસ્કં(૯). બાઠવય (સં.
 પૌગંડાવસ્થા)
 પ્રૌગંડ પ્રેમાકા. બાઠકની કિશોર અવસ્થા
 પ્રૌઢ દશસ્કં(૯). જબર
 પ્લીહ ઉત્તિર. બરોઠ (સં.પ્લીહા)
 પ્હો નરકા. પ્રભાત
 પગર નરકા. *નરપ(દ). પગર, ઢગલો [સં.
 પ્રકર]
 પગવું અઘાકા. આઢાઅવઢા થવું, [સીધા
 ન જવું, આડું ફટાવું]; પ્રેમાકા. [આઢા
 થવું, વાંકા થવું, નિયંત્રણમાં ન રહેવું],
 છકવું
 પટક પ્રાચીકા. પ્રેમપ. કાચ (સં.સ્ફટિક)
 પટકે પ્રેમાકા. ડશ્કેરાય; પટક એવો
 અવાજ કરીને [*સં.સ્ફટ]

फटार्यु दशस्कं(१). दशस्कं(२). प्रेमाका.

फाट्युं, पहोळुं थयेळुं, साव उघाडुं

फटाळ्यां प्रेमाका. फाटेलां, तदन उघाडां

फटिक ऋषिरा. स्फटिक रत्न; [काच]

फडसूआं अखेगी. फाडियां [सं.स्फट]

फडीया ललिरा. कणिया, [अनाजना वेपारी]

फण गुर्जरा. फेण (सं.फणा)

फणगट (फणगट दीइ) *विमप्र. [फूदरडी

फरे, आमतेम घूमे, वांकुं चाले]; जुओ

फरंगट

फणगर नलरा. लावल. साप, फणिधर (सं.

फणाकर)

फणपति ऋषिरा. नाग [सं.]

फणमंडप गुर्जरा. विराप. फेणनो मंडप

(सं.फणमंडप)

फण-शरि हरिवि. फणाने माये, फणा उपर

फणि वसंफा. वसंफा(ल). सर्प (सं.फणिन)

फणिमणि वसंवि. वसंवि(ब्रा). नागमणि

(सं.)

फणी आरारा. सूतरफेणी (रा.)

फणी ऋषिरा. साप [सं.]

फणीदु विराप. फेणवाळो साप (सं.फणीन्द्र)

फर प्राचीसं. ढाल (सं.फल, फलक) [दे.]

फर मदमो. फरी

फरक प्रेमाका. फडक, बीक [सं.स्फुर]

फरजा कामा(त्रि). सुख, [शांति] [अ.फरज]

फरब अंगवि. कोईक खाद्यपदार्थ?, [उत्तम]

[अ.फरीद]

फरलउ उक्तिर. काणो (दे.फरल)

फरशुराम उपवा. परशुराम

फरस षडाबा. सिंहा(म). स्पर्श

फरसइ आनंत. उक्तिर. ऋषिरा. देवरा.

नलरा. षडाबा. स्पर्श

फरसण प्राचीफा. स्पर्श, [स्पर्शवुं ते] (सं.

स्पर्शन)

फरसणा आरारा(व). फालसां (सं.

परुषक) ?

फरसन षडाबा. स्पर्शेन्द्रिय (सं.स्पर्शन)

फरसनरूप *षडाबा. [स्पर्शेन्द्रियवाळुं] (सं.

स्पर्शन+रूप)

फरसुरामु विराप. परशुराम

फरतो वेताप. [पुरुष], पुरुषाकार ढाळो

फरहर *ऐतिका. [फरफर, फरकवानो

अवाज]

फरहर- वीसरा. फरकरवुं [सं.स्फुर परथी]

फरंगट (फरंगट दिइ) लावल. फूदरडी

[फरे], [आमतेम घूमे, वांकुं चाले];

जुओ फणगट

फरिसइ उक्तिर. उपवा. स्पर्श

फरुकइ ऋषिरा. प्राचीसं. फरके (सं.स्फुरति)

फळ प्रेमाका. फळुं, अणीवाळो के धारवाळो

भाग, पानुं [सं.फल]

फलदायन षष्टिप्र. फलदायक [सं.]

फलहउ उक्तिर. फलक, पाटियुं (सं.

फलहकः) [दे.फलह]

फलहलि, फलहूलि आरारा. *गुर्जरा. प्रद्युचु.

[लीलांसूकां] फळमेवादि

*फलहुरि प्रेमाका. भोजनमां पीरसातां फळ

[मेवा]; जुओ फलहूलि

फलहूलि, फलहूलि आरारा. नेमिछं. लावल.

भोजनमां पीरसातां [लीलांसूकां] फळ-
मेवा; जुओ फलहलि
फलावई छई उपवा. *दलील विस्तारे छे,
[तात्पर्य प्रगट करे छे] [*सं.फलाय]
फलित वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
फलवती, विकसित, विकास पामेली
(सं.)
फली उक्तिर. लावल. शिंग (*सं.फल्यः)
फलीआ विक्ररा. फडिया, [कणिया, अनाज-
ना वेपारी]
फहरेरे चित्तसं. फरफरे
फंद अखाका. प्रेमाका. जाळ, बंधन;
प्रेमाका. ढोंग, [कपट, छळ] (फा.)
फंदइ उक्तिर. फंदामां पडे, फसाय
फंदी ० नरका-२. फसायेली
फंदीउ आनंत. फसायेलो, [बंधनग्रस्त]
फंदो आरारा. जाळ; जुओ फांडो
*फाक नरप(द). [फोक], व्यर्थ
फाग चारफा. नलरा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). फागु, वसंतमां गावानुं गीत,
काव्यरचनानो एक प्रकार (सं.फल्गु)
फागु तेरका. प्राचीसं. ए नामनो काव्यप्रकार
फागुण उक्तिर. तेरका. वीसरा. फागणमास
(सं.फाल्गुन)
फाटउ उक्तिर. फाडो, चीरो (सं.स्फाटितम्)
फाटी प्रेमाका. चोंकी ऊठी, हेबताई गई
फाटुं चित्तसं. छकेलुं, उद्धत, असभ्य
[सं.स्फाटित]
फाड गुर्जरा. फाळियुं; जुओ फाली
फाड- (संयउ फाड-) तेरका. प्राचीफा.

सेथाना बे भाग करवा, सेंथो पाडवो
(सं.स्फाट)
फाडिवा उक्तिर. फाडवा
फाडी उक्तिर. विस्तरेला शिंगडावाळी
फाडो *कामा(त्रि). [फाडियां, भाग]
फार अंबरा. आरारा. ऋषिरा. तेरका. नेमिछं.
प्राचीफा. लावल. विमप्र. घणुं, खूब,
पुष्कळ, विशाळ, [मोटुं] (सं.स्फार);
जुओ फाल
फारक अखाका. फारेग, मुक्त
फारक गुर्जरा. स्फारक शस्त्र धरावनार
सैनिक (*सं.स्फारक) [दि.फारक]
फारकी उषाह. *पथ्थर फेंकवानुं यंत्र
[स्फारक अस्त्र फेंकवा माटेनी जग्या]
फारक प्राचीसं. फलकधारी, ढालधारी,
[शस्त्रधारी सैनिक] [दि.]
फाल, फाळ आरारा. उक्तिर. प्रेमाका.
लावल. छलांग, फलंग, कूदको (सं.
स्फाल)
फाल *अखाका. [*शुभ]
फाल [फार] *गुर्जरा. [पुष्कळ]
फालडी गुर्जरा. साडी, [ओढणी] [दि.
फालिय]
फालरउ परिधान उक्तिर. ओढणुं ओढवुं ते
फाला नेमिछं. फाळ, [छलांग]
फालि शृंगामं. साडी (*सं.फालिक) [दि.
फालिअ]
फाली, फाळी, फालीय गुर्जरा. *चतुचा.
चारफा. नरका. नेमिछं. प्राचीफा. प्राचीसं.
प्रेमाका. मोसाच. वसंफा. वसंवि.

स्थूलिफा. हरिवि. उपरनुं वस्त्र, ओढणी, साडी (दि.फालिय); *नलरा. [सादुं वस्त्र, सामान्य ओढणु]

फालु प्रेमाका. लोंकडी, एक वनपशु, [एक जातनुं शियाळ]

फावइ चारफा. नलरा. लाभ मेळवे, [प्राप्त करे, सिद्ध करे] [दि.फव]

फासू प्राचीफा. *विमप्र. षडाबा. निर्जीव, अचित्त पदार्थ (सं.प्रासुक) [जै.]

फासूय ऐतिका. अचित्त, जीवरहित (सं. प्रासुक)

फांकडा *अखाछ. [फांकडी रीते, सरस रीते]

फांडउ गुर्जरा. प्राचीसं. विमप्र. पाश, बंधन, फांदो, सकंजो [फा.फंद]; जुओ फंदो

फांदि नेमिछं. फांद

फांसी *नरका. [फांस, खटको]

फांसु अखाका. नरका. प्रेमाका. फोगट, व्यर्थ, मिथ्या [प्रा.फंस-]

फांटे आरारा. फिटकार

फांटेकडी षडाबा. फटकडी

फिरइ आनंस्त. उक्तिर. ऋषिरा. गुर्जरा. तेरका. देवरा. प्राचीसं. लावल. षडाबा. फरे (सं.*स्फिर) [*स्फुर, स्फर]; वीसरा. फरे, धूमे, [भटके, चाले]

फिरक उक्तिर. फिरकी (*सं.स्फुरितचक्रिका) फिरकडी जिनरा. लाकडानी चकरी, एक रमकडुं

फिरणु षडाबा. फरवुं ते, भ्रमण

फिरति गुर्जरा. फेरो, चक्र

फिरती उषाह. फरती, [आजुबाजु]

फिराव हम्मीप्र. फरियाद

फिरिओ कादं(शा). फरतो आवेलो

फिरिका प्राचीसं. ?, [शस्त्रविशेष]

फिरिवा उक्तिर. फरवा

फिरी, फिरीनइं आनंस्त. आरारा. कादं(शा).

फरी, फरीने; फरी वार

फिरीफिरी ऋषिरा. फरीफरी, वारंवार

फीटणकाळ दशस्कं(१). प्रेमाका. विनाश काळ [सं.स्फिट्+काल]

फीणली, फीणी, फीनी आरारा. सूतरफेणी [दि.फेणक] (रा.); जुओ फीण्यां

फीणोटा कादं(शा). फीणनां गूंचळां - गोटा, [फीणनो समूह] (सं.फेनावती)

फीण्यां *प्रेमाका. [एक मीठाई] [दि. फीणिया]; जुओ फीणली

फीतउ *प्राचीफा. [समृद्ध, भरपूर, प्राचुर्य-युक्त] (सं.स्फीत)

फीनी जुओ फीणली

फुईहाई उक्तिर. फोईयाई, फोईयात [दि.पुष्पी परधी]

फुइ- तेरका. फूटवुं, फाटवुं (सं.स्फुट्)

फुड गुर्जरा. स्फुट, स्पष्ट, [विस्तृत]

फुडवि ऐतिका. स्पष्ट, व्यक्त, विशद [रीते]

फुणंग अखेगी. फेणवाळो साप

फुणेंदु गुर्जरा. मोटो सर्प (सं.फणीन्द्र)

फुरइ उक्तिर. तेरका. स्फुरे

फुरकइ गुर्जरा. लावल. वसंवि. वसंवि(ब्रा). फरके (सं.स्फुर)

फुरसराम, फुरिसराम गुर्जरा. परशुराम

फुलिंग उक्तिर. स्फुलिंग, तणखो

ફુલ તેરકા. ફૂલ

ફુલી તેરકા. લાવલ. ફૂલેલી, લીલેલી (સં. ફુલિત)

ફૂટડ ઉત્તિર. પરિહસિત, પરિહાસ પામેલ (સં.સ્ફુટિત); લાવલ. [સ્પષ્ટ, ચોક્કસ] (સં.સ્ફુટ-)

ફૂટરડ ઉત્તિર. ફૂટડો, સુંદર (સં.સ્ફુટતર-)
ફૂટરું ઝપાહ. ?, ["ચોક્કસચોક્કસ"]

ફૂડ *પ્રધુચુ. ["ફૂવડ, *ગંદો, *અમદ્ર]

ફૂરકિય ગુર્જરા. ફરકી; જુઓ ફરકીય

ફૂલ અઘાઘ. ફુલાશ, પતરાજી

ફૂલ ચિત્તસં. તળાખા (અગ્નિના) [સં.ફુલ્લ]

ફૂલપગર ઋષિરા. ફૂલોનો જથ્થો, ઢગલો;
જુઓ પગર

ફૂલબડૂ અંબરા. ફૂલ ચૂંટનાર બટુક; જુઓ
બૂડડ

ફૂલવિસેલિ આરારા. ફૂલવિશેષવાળી, ફૂલ-
મરી

ફૂલી નરકા. સંધાનું ઘરેણું; નરપ. નરપ(દ).

નાકનું ઘરેણું, ફૂલના આકારની ચૂની

ફૂલેલું (ફૂલેલ) *નરકા-૨. [સુગંધીદાર
તેલ] [સં.ફુલ્લતૈલ્ય]

ફૂસણ ષડાબા. સ્પર્શ થવો તે (સં.સ્પૃશ
પરથી)

ફૂંકી જાય જુઓ ફૂંફી

ફૂંડડ વીસરા. ગુલ્લો, છોગું [હિં.ફૂંડ]

ફૂંફવે પ્રેમાકા. ફૂંફાડા મારે

*ફૂંફી (જાય) [ફૂંકી જાય] *પ્રેમાકા.
[શાતા પામે] [સં.ફૂંફરોતિ]

ફેકાર જુઓ ફેકાર

ફેકારડ ઋષિરા. (શિયાઠ) અવાજ કરે
[સં.ફેકાર]

ફેકારી વિક્રાર. શિયાઠ

ફેટ *ગુર્જરા. ["મેઢાપ (માટે)] [રા.]

ફેટિ (ફેટિ પાડિડ) પ્રધુચુ. ?, ["મેઢાપ
થયો, *મઢયો, *લાગમાં આવ્યો]

ફેડડ ઉત્તિર. ઉપવા. ગુર્જરા. જિનરા. મોસાચ.
વિરાપ. વીસરા. દૂર કરે, નષ્ટ કરે, છોડે
(સં.સ્ફેટયતિ)

ફેડડ (ફેડિ) *વિમપ્ર. [હાનિ, નાશ]

ફેળ દશસ્કં(૧). ફીળ (સં.ફેન)

ફેળા આરારા. સૂતરફેળી (રા.) [દિ.ફેળક]

ફેળાધર-રાય દશસ્કં(૧). ફળાધરોનો
રાજા, નાગરાજ

ફેતુરિ ષડાબા. છાશમિશ્રિત દૂધ

*ફેફાર (ફેકાર) પ્રધુચુ. શિયાઠ

ફેર અઘાઘા. ચક્કર, ભ્રાન્તિ, ["ફેરા];
વિમપ્ર. મિત્રભાવ, [ફરક, ભેદભાવ];
ગુર્જરા. ચક્કર, ફેરા

ફેરડ નરકા. નરકા-૨. વીસરા. ષડાબા.
હરિચ્ચા. ફેરવે [દિ.]

ફેરિડ ગુર્જરા. વિરાપ. ફર્યું

ફેરી *ગુર્જરા. *વિરાપ. ફેરવી; આનંસ.
ફેરવી, [ચલાવી]

ફેર ઋષિરા. શૃંગામં. શિયાઠ (સં.ફેરવ)

ફેરે ચિત્તસં. ફેરફારથી, [જુદી રીતે]

ફેલ અઘાઘા. *ઘોટો દેખાવ, [ઘટપટ,
ઘોટી મહેનત]; નરકા. નરપ(દ). *ઢોંગ,
ચેનચાઠા, [તોફાનમસ્તી]

ફેલી નરકા. ફેલાઈ

फेसंडिय प्राचीसं. फेनपिंड, [फीणनो फिसोटे]

फेसाणु चतुचा. छिन्नभिन्न थयुं, [रोळायुं]
फोक अखाछ. कामा(त्रि). विमप्र. फोगट
[दे.फुक्का]; जुओ फाक

फोर्कई सम्यचो. फोगट

फोडउ उक्तिर. उपवा. फोलो (सं.स्फोटकः)
फोडणु षडाबा. फोडवुं ते, तोडवुं ते (सं.
स्फोटन)

फोडी उक्तिर. फोली (सं.स्फोटिका)

फोफल, फोफळ आरारा(व). उक्तिर.
*ऐतिका. कामा(शा). नरका. प्रेमाका.
मदमो. लावल. विमप्र. सोपारी (सं.
पूगफल)

फोफलपान जिनरा. लावल. पानसोपारी
फोफलीआ विक्ररा. सोपारीना वेपारी
फोम अखाकां. समज, सान [अ.फहम]
फोरण प्राचीसं. ?, [निरंतर प्रवर्तन] [प्रा.;
सं.स्फोरण]

फोरवता हुंता आनस्त. स्फुरावतां, [प्रगट
करतां]

फोसरी पंचवा. डीली, नबळी

बइ विक्ररा. बे [सं.द्वि]

बइद्रठउ, बइठउ उक्तिर. ऋषिरा. गुर्जरा.
नेमिछं. लावल. वसंवि(त्रा). वीसरा.
बेठो (सं.उपविष्ट)

बइतालीस उपवा. गुर्जरा. षडाबा. बेताळीस
(सं.द्वि-चत्वारिंशत्)

बइरी उक्तिर. बैरी

बइसइ उक्तिर. उपवा. गुर्जरा. विराप.
वीसरा. षडाबा. बेसे (सं.उपविशति)

बइसण ललिरा. बेसवा माटे, [बेठक,
आसन]

बइसणउं विमप्र. आसन; लावल. वीसरा.
बेसणुं, राजगादी

बइसणडां आरारा. बेसणां, बेसवुं ते; आसन
बइसार- वीसरा. बेसाडवुं

बउल तैरका. वसंफा. वसंवि. बकुलवृक्ष,
जुओ वउल

बउलसिरी वसंवि. बोरसली (सं.बकुलश्री);
जुओ वउलसिरी

बकवा मदमो. बकवाद

बकसि, बकसु आरारा. माफ करो (फा.
बक्ष)

बकाण नलरा. एक देश ज्यां नलराजाए
विजय कर्यो हतो

बकारु *अंबरा. [बकवाद, बकवाद करनार]
[दे.बुकार, बकर]

बकाणि आरारा(व). बकानलीमडो, एक
वृक्ष (सं.वृक्षा)

बकी दशस्कं(१). पूतना

बके कादं(ध्रु). वित्तसं. कहे, बोले; लावल.
स्पर्धा करे, [शरत - होड करे]

बकोर उक्तिर. [*शोर, *हांसी] (सं.
बर्करिका) [दे.बकर]

बगतर, बगतीरी हम्मीप्र. बख्तर,
[बख्तरिया]

बगस्यउ आरारा. बक्ष्यो, आप्यो (फा.बक्ष)

बगाई उक्तिर. कादं(ध्रु). कादं(शा).

दशस्कं(१). प्रेमाका. बगासुं
 बगईकरण षडावा. बगासुं खावुं ते
 बचको कामा(त्रि). कामा(शा). पोटलुं
 बजडाव्या ऐतिका. वगडाव्या
 बजरइ उक्तिर. कहे [दे.वज्रर-]
 बजाज प्रेमाका. कापडियो [अ.बजाज]
 बटींग षष्टिप्र. मूर्ख
 बड आरु ऐतिका. *वडनुं फळ
 बडइल षष्टिप्र. गाडानी धरीनी अंदरनो
 खीलो; जुओ बडहिल
 बडवखती ऐतिरा. भाग्यशाळी [हिं.बडा
 +फा.बख्त]; जुओ वडवखती
 बडाला जिनरा. महान, [मोट]
 बडु जुओ फूलबडु
 बडुया गुर्जरा. बडवा, ब्राह्मण छोकरा
 (सं.बटुक)
 बडुं जिनरा. विमप्र. वडुं (खाद्य पदार्थ)
 [सं.वटक]
 बडूउ नलरा. बडवो, ब्राह्मण (सं.बटुक)
 बणाबंध *अभिऊ. [सुगंधी चूर्ण, एनो
 अंगराग] [दे.वण्णय+बंध]
 बणाया आरारा. बनाव्या [सं.वनित]
 बणावि देवरा. बनावीने, [सजीने]
 बत्रीशी *प्रेमाका. [बत्रीस जातनी स्वादिष्ट
 वानगीनो समूह] [सं.द्वित्रिंशिका]
 बयोडां अखाका. बाध, आलिंगन, [बय्यं-
 बय्या, धिंगाणां] [सं.*द्वाहस्त-]
 बदगो मदमो. बदबो
 बदरा, बदिरा *हम्मीप्र. [एक प्रकारनुं
 सोनानाणुं]; जुओ बदिरा

बदरी नरका. प्रेमाका. बोर, बोरडी [सं.]
 बदिरा विमप्र. एक प्रकारनुं नाणुं; जुओ
 बदरा
 बदै वेताप. गांठे
 बद्ध प्रेमाका. बधी, [आखी]
 बनयः *प्रेमाका. [संज्ञित] [हिं.] [सं.];
 जुओ वनियां
 बनी नरका. सज्ज थई, [शोभित, शृंगारयुक्त]
 बन्नउला ऐतिका. शुभ प्रसंगे कराववामां
 आवतुं भोजन; जुओ वरनोला
 बन्यो प्राचीका. बन्ने
 बपूकार विक्रारा. बापोकार, [उत्साहपूर्ण
 अवाज]
 बप्प प्राचीसं. बाप [दे.]
 बप्पीहड गुर्जरा. चातक पक्षी, बपैयो (दे.
 बप्पीह); हम्मीप्र. घोडानी एक जात
 बप्पीहडा शृंगामं. बपैया
 बप्पुडड, बापुडड प्राचीसं. बापडो [दे.बप्प-]
 बब्बर आरारा. बाबर, [मोगल शहेनशाह]
 बयकारु जुओ छयकारु
 बयठड गुर्जरा. बेठो; जुओ बडूठड
 बयसियड, बयसीयड गुर्जरा. विराप. बेसाय
 बयालीस उक्तिर. बेतालीस (सं.द्विचत्वारिंशत्)
 बरक- नलरा. गर्जना करवी (दे.बुकर; म.
 बरकणें)
 बरकां प्रेमाका. बूमो
 बरगुं आरारा. हम्मीप्र. बणगुं, रणशिगुं;
 जुओ वरगां
 बरधू वीसरा. बणगुं, रणशिगुं

बरज हम्मीप्र. बुरज, [किल्ला उपर तोप
वगेरे राखवा माटेनुं चणतर] [अ.बुर्ज]
बरटी नलरा. एक हलकुं धान्य, बंटी (दे.
बरट्ट)

बरड *मदमो. [*डांड माणस]

बरव चतुचा. टेक; मदमो. विरुद, [टेक;
नाम, ख्याति] [सं.विरुद]

बरवार मदमो. [भार] ऊंचकनार?, [समर्थ]
(फा.)

बरले अखाछ. बबडे

बरवइ, बरवी *विमप्र. लावल. अभिमानथी
[गु.बरो]

बरास अखाका. ऐतिका. कपूर[नी एक
जात]

बरासकपूर चित्तसं. एक प्रकारनुं कपूर

बरीस ऐतिका. वर्ष; जुओ बरीस

बरेलीया वेताप. फीण, [पाणीना परपोटा]
[हिं.बलूला; दे.बुलंबुला]

बल मदमो. बलिराजा

बलगाइ जिनरा. वळगाडीने [सं.विलग]

*बलचंड (बलबंड) विराप. बळवान,
[पराक्रमी]; जुओ बलबंड

बल जाय नरका. वारी जाय

बल छोड्यउ आरारा.?, [*कमजोर बनेलो]

बलह प्राचीसं. बळद (सं.बलिवर्द)

बलबलीउ उक्तिर. बडबडियो, वधु पडतुं
बोलनार [दे.बडबड]; जुओ वलवलइ

बलबंड, बलबंड कृष्णच. गुर्जरा. *प्राचीसं.
हम्मीप्र. बळवान, [पराक्रमी, प्रतापी]
[रा.]; जुओ बलचंड

बलबंधु *गुर्जरा. [कृष्ण] [सं.बलिबंधन]
बल-बाकल, बल-बाकुल वेताप. बलि ने
बाकळां, [बलिरूपे बाकळां, बाकळांनो
बलि]

बलबांकी प्रेमाका. बळवंका, बहादुर अने
साहसिक [कृष्ण] [सं.बल+वक्र]

बलबंड* जुओ बलबंड

बलराउ कस्तुवा. *बळवान राजा, [बलि
राजा]

बलहार रड्या अखाका. वारी गया,
[न्योछावर करी गया]

बलहि उक्तिर. बळी, वियाया पछीना तरतना
दूधनीबनावट (*सं.बालदधि, बालहिता)

बलाणा विमप्र. मंडपनो एक प्रकार; जुओ
वलाणय

बला लेउं प्रेमप. दुःखडां लउं

बलाहक *शृंगामं. [एक प्रकारनो बगलो]

बलि हम्मीप्र. बलिमां, दरमां

बलि किझ-, बलि कीज- प्राचीसं. वारी
जवुं

बलि छडि नेमिछं. बळवान स्त्रीए छडेला

बलि जाय नरका. वारी जाय

बलियां जिनरा. देवरा. बलैया, चूडी (सं.
वलय)

बलिवा उक्तिर. बळवा (सं.ज्वल)

बसवसइ उक्तिर. [जमीन] खूब पाणी सवे,
पाणीथी लथपथ होय

बहकइ प्राचीसं. वसंवि. बहेके, प्रसरी रहे

बहत्तरि गुर्जरा. बोंतेर (सं.द्विसप्तति)

बहन प्रबोप्र. बहेन (सं.भगिनी)

बहरखा ऐतिका. बाहुनुं घरेणुं, [बेरखां]
[सं.बाहुरक्षकाः]

बहारखटे *नरका. [बहार चाल्या जवुं, प्रदेश
छोडवो]

बहिकइ नेमिछं. वसंफा. वसंवि(ब्रा). बहेके,
विस्तरे (अप.बहिकइ)

बहिडां आरारा(व). बहेडां (सं.बिभीतक)

बहिणि, बहिणी उक्तिर. प्राचीफा. भगिनी,
बहेन

बहिन उक्तिर. गुर्जरा. वसंवि(ब्रा). वीसरा.
षडावा. बहेन (सं.भगिनी) '

बहिनडी, बहिनडीय गुर्जरा. लावल. वीसरा.
बहेन (सं.भगिनी)

बहिनर अंबरा. नलरा. प्राचीफा. लावल.
विमप्र. बहेन (सं.भगिनी)

बहिनी वीसरा. बहेन (सं.भगिनी)

बहिरउ उक्तिर. बहेरो (सं.बधिरः)

बहिरखादिक उपंवा. बहेरखां वगेरे (सं.
बाहु+रक्षक+आदिक)

बहिरखु नलरा. नेमिछं. प्राचीफा. लावल.
कांडानुं एक घरेणुं, [बाजुबंध] (सं.
बाहुरक्ष)

बहुअर जिनरा. बहुवर [सं.वधूवर]

***बहुकइ** विमप्र. बहेके

बहु ढंग प्रेमाका. घणा प्रकारे

बहुतरि आरारा. नेमिछं. षडावा. बोंतेर (सं.
द्वासप्ततिः)

बहुमानता आनंस्त. बहुमान होवापणुं
[आदर होवापणुं]

बहुभंग, बहुभंगि वसंफा(ल). वसंवि.

***वसंवि(ब्रा)**. विधविध प्रकारे

बहुयर वसंफा. घणीबधी (सं.बहुतर)

बहुयर-भंग, बहुयर-भंगि वसंवि.
***वसंवि(ब्रा)**. विधविध पेरे (सं.बहुतर+
भंगि)

बहुरखउ उक्तिर. बहेरखो, बाजुबंध (सं.बाहु-
रक्षकः)

बहुरा षडावा. मोटुं झाडु, मोटी सावरणी
(*सं.व्यवहारिन); जुओ बुहारइ

बहुलपणि नेमिछं. अधिकताथी, घणी

बहुलु आरारा. नेमिछं. बहोळुं, घणुं

बहुवल्लभ चतुचा. बहु स्त्रीने जे प्रिय छे ते
[पुरुष] [सं.]

बहुत विमप्र. बहु [हिं.]

बहुंतेर देवरा. बोंतेर [सं.द्विसप्ततिः]

बहेनड, बहेनर दशस्कं(२). प्रेमाका.
बहेनडी [सं.भगिनी]

बंग उक्तिर. बंगाळ देश (सं.बंगाः)

बंग हम्मीप्र. बांग, नमाजनो समय सूचववा
मुल्लाए करेलो पोकार

बंगला कामा(त्रि). [सौथी उपरना माळनी
हवादार] नानी ओरडीओ

बंद आनंस्त. *बंधन, [*मद - रागवशता]

बंद प्राचीका. टीपुं (सं.बिन्दु)

बंद हम्मीप्र. बंदी, केदी

***बंदई** (बंदी) ऋषिरा. भाटचारण [सं.
बन्दिन्]

बंदणी प्रेमाका. प्रशस्ति गानारी स्त्रीओ
[सं.बंदिन् परथी]

बंदिखाणो प्राचीका. केदखानुं (सं.बंदि

+फा.खाना)

बंदिण वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). विक्रच.

बंदीजन, भाटचारण (सं.बंदिन)

बंदी जुओ बंदई

बंदीजन आरारा. कामा(त्रि). स्तुतिगान
करनारा (सं.बंदिजन)

बंदीजन आरारा. केदीओ (सं./फा.बंदी
+सं.जन)

बंदीयण गुर्जरा. प्रशस्ति गानार भाटचारण
(सं.बन्दिजन)

बंदोर षष्टिप्र. बंदीवान, केदी (सं.बन्दी+
कार ?)

बंध आरारा. संबंधनी गांठ, [मेल];
कादं(शा). तेरका. बांधणी, रचना-
प्रकार; *कामा(त्रि). *कामा(शा).
[बांध, अंतराय]

बंध तेरका. बंधु, [भाई]

बंध- वीसरा. बांधवुं (सं.बंध)

बंधकर कादं(शा). गर्भने बांधनारो (उपाय)

बंधण जुओ बांधण

बंधव गुर्जरा. तेरका. देवरा. लावल. बांधव,
भाई; गुर्जरा. स्वजन

बंध साथे चित्तसं. नियमन करे .

बंधाण ऋषिरा. चित्तसं. बंधन, बंधावुं ते,
रचना, ग्रथन, [जोडाण, संबंध]

बंधानइ *आनस्त. [बंध, बंधावुं ते, जोडाण,
संबंध - तेने]

बंधालग प्राचीफा. एक कीमती वस्त्र

बंधी प्रेमाका. स्त्रीओनुं कपाळ पर पहेरवानुं
एक आभूषण

बंधुर ऋषिरा. गुर्जरा. सुंदर (सं.)

बंधूक शृंगामं. बपोरियानो छोड (सं.)

बंधेगीरी प्रेमाका. बंधननी स्थिति, [बंदी-
वाननी स्थिति]

बंन्यो प्रेमाका. बने

बंवारव अभिऊ. बूमना अवाज, बूमबराडा,
[कोलाहल] [दि.बुंवा+सं.रव]

बंबाल *गुर्जरा. हम्मीप्र. प्रचंड, विशाळ
[रा.] (दि.वमाल)

बंबालिय, बंबाली तेरका. षडाबा, व्याप्त
(दि.वमाल परधी)

बंध नलरा. प्राचीका. प्रेमाका. विक्रच.
विक्ररा. ब्राह्मण (सं.ब्रह्म)

बंध ऐतिका. शृंगामं. ब्रह्मा

बंधण आरारा. गुर्जरा. लावल. विराप.
वीसरा. ब्राह्मण

बंधणी गुर्जरा. ब्राह्मणी

बंधसूया शृंगामं. ब्रह्मानी पुत्री सरस्वती
(सं.ब्रह्मसूता)

बंधंड गुर्जरा. ब्रह्मांड

बंधी लावल. ब्राह्मी, ऋषभदेवनी ए नामनी
पुत्री

बाउची उक्तिर. बावची, तकमरियांनो छोड
(सं.बाकुची)

बाउल प्राचीफा. प्राचीसं. रमणी [दि.
बाउल्लिय]; जुओ वाउलि

बाउल, बाउलि आरारा. उक्तिर. ऋषिरा.
कादं(शा). नलरा. बावळनुं झाड (दि.
बळूल)

बाउलउ (बाउलउ) उक्तिर. वातोडियो

(सं.वार्तालयः); [*वातरोगी, *पागल]
[सं.वातूल]

बाउलीआ नलरा. बावळ, बावळी (दि.
बब्बुल)

बाओलियु नलाख्या. बावळनुं झाड [दि.
बब्बूल]

बाकरउ उक्तिर. बकरो (सं.बर्कर) [दि.
बकरय]

बाकरि, बाकरी चंद्रवा. मदमो. ममत पर
चडी सामे थयुं, ममतभर्युं वेर

बाकरी (बाकरी वाई) अंगवि. कृष्णवा.
होड [होडे चड्या], [चडसे चड्या]

बाकरी बांधवी प्रेमाका. चडसे भरावुं, [वेर
बांधवुं]

बाकरी वाई जुओ बाकरी, वाई बाकरी
बाकळा प्रेमाका. बाफेलां कठोल, आसुरी
अथवा मेलानं देव-देवीओने अपातां हुत-
द्रव्य

बाकुल षडावा. बाफेलां कठोल

बाकुला ऐतिका. बाकळा, [आखां बाफेलां
कठोल]

बाखडी दशस्कं(२). प्रेमाका. पारेठ, वाछरडुं
भोतुं थई ओछुं धावतुं होवाथी घट दूध
आपती गाय (सं.बष्कयिणी)

बाग रुस्तस. वाग, लगाम [सं.वल्गा]

*बागड विमप्र. तोछडुं, [असभ्य]; जुओ
बांगड

बाचका अखाका. पोटरा

बाचडां कादं(शा). नानां बच्चां (सं.अपत्य-
कानि)

बाछरडुं देवरा. वाछरडुं (सं.वत्सकक)

बाज अखाछ. बाह्य करणी; दशस्कं(२).
प्रेमाका. बाह्य, बहार, मर्यादानी बहार,
खुल्लेखुल्ली (सं.बाह्य)

बाज प्रेमाका. (जमवानां) पतराळां

बाजवट उपवा. बाजोठ; जुओ बाजुट

बाजी प्राचीफा. रमत, खेल [फा.]

बाजीगर महोर जुओ महोर

बाजुट कादं(शा). बाजोठ (सं.*पाद्यपृष्ठ)

बाजुबंध, बाजूबंध अभिऊ. नरका. प्रेमाका.
बावडामां पहेरवानुं आमूषण [फा.
बाझूबंध]

बाजूबंधन ऐतिका. अलंकारविशेष, [बाजु-
बंध, बावडानुं आमूषण]

बाझ प्रेमप. संबंध, मेळ

बाझइ कादं(ध्र). नरका. मन फावे, [मेळ
जामे]; नरका. वळगे

बाझ्य प्रेमाका. मर्यादा बहारनुं, अणघटतुं
(सं.बाध्य)

बाटडी ऐतिका. वाट, राह, प्रतीक्षा [सं.
वत्सा]

*बाठ [बांठ] नंदब. ?, [ठगाईभर्युं जूठुं]
[दि.वंठ]

*बाडिमा [बाढिमा] चारफा. वृद्धि,
[समृद्धि] [सं.वृद्धिमन्]

बाडुआं, बाडुवां, बाडूआ कृष्णवा.
दशस्कं(१). प्रेमाका. भलांभोळां
(बाळक)

बाढवा, बाडुआं दशस्कं(१). प्राचीका. प्रेमप.
[भलांभोळां, निर्दोष] बाळक (*सं.

बटुक)

बाढिमा जुओ बाढिमा

बाढुआं जुओ बाढवा

बाण अखाका. वाजित्र वगाडवानो गज

बाण भेदुं दशस्कं(१). बाण वागवुं, बाण
वडे भेदावुं, [दुःख थवुं]

बाणवइ जुओ वाणवइ

बाती प्रेमाका. बत्ती, दीप, [वाटवाळो
दीवो] (सं.वर्तिका)

बाबर गुर्जरा. शृंगामं. स्थूल, [आंखे देखाय
तेवा जीव]

बाबरनिगोद आनस्त. साधारण वनस्पति-
काय नामनी जीवराशि [जै.]; जुओ
निगोद

बाघ प्रेमाका. दोष; दशस्कं(१). प्रेमाका.
बाधित, दोषित

बाघउं गुर्जरा. षडावा. बांध्युं, बंधायेलुं (सं.
बद्ध)

बाधि कादं(शा). बाधा करे, अडचण करे,
[उपद्रव करे] (सं.बाध्यते)

बाधी चित्तसं. नरका. आखी, अखंड, *बधी

बाधुर चंद्रवा. रुस्तस. सिंहा(शा). बहादुर

बाधुं अखाका. अखाछ. चंद्रवा. नरका.

प्रेमाका. मदमो. बधुं, [आखुं, समग्र]

बाधे नरका. बधे, बधामां, [आखामां]

बाध्यो अखाका. बाइयो, वळग्यो (सं.बद्ध)

बाजु अखाछ. वचन, बांयधरी

बापीअडउ, बापीडु, बापीयडु ऐतिका.
नेमिछं. शृंगामं. बपैयो, [चातक] [दि.
बप्पीह]

बापीया ऐतिरा. बपैया (पक्षी)

बापीहड नलरा. बर्पघो (दि.बप्पीह)

बापुडउ जुओ बप्पुडउ

बापूकारया जिनरा. पडकार थतां

बापैयो नरका. बपैयो पक्षी

बाफ (श्रीबाफ) *विमप्र. [ऊंची जातनुं
मलमल]

बाबत, बाबत्य मदमो. प्रस्तुत, [जात-
जातनुं, वीगते] [फा.]

बाबत-बाबतना चंद्रवा. जुदा-जुदा विषयना

बाबर गुर्जरा. वाग्भवा. बर्बर, जंगली जाति

बाबरु वाग्भवा. बाबरो, बर्बरक नामे राक्षस

बाबहियड वीसरा. बपैयो, चातक पक्षी

बाबीहड उक्तिर. ऐतिका. बपैयो, (दि.बप्पीह)

बार आराया. उक्तिर. कामा(त्रि). गुर्जरा.
जिनरा. वीसरा. षडावा. बारणुं (सं.
द्वार)

बार देवरा. नरप(द). बहार (सं.बहिर)

बार जिनरा. वार, [वखत, आवृत्ति]

बारकस कस्तुवा. मालवाढक जहाज [फा.
बार-कश]

बारो वाट प्रेमाका. बधी दिशामां, छिन्न-भिन्न,
[अस्तव्यस्त थईने] [सं.द्वादश+वल्म]

बारगा, बारगाहई, बारगाहै हम्मीप्र. एक
प्रकारनो तंबु, [जाहेर मुलाकात माटेनी
जगा, कचेरी, दरबार] [फा.बारगाह]

बारगरी हम्मीप्र. [पगार पर काम करता अने
मालिक पासेधी घोडा वगेरे मेळवता]
घोडेसवार सैनिक [फा.बारगीर]

बारवई प्राचीसं. द्वारका (सं.द्वारावती)

बारवट उक्तिर. बारणानुं कमाड के पडदो
(सं.द्वारपट्टः)

बारसि उक्तिर. बारश (सं.द्वादशी)

बारह गुर्जरा. तेरका. वीसरा. षडाबा. बार
(सं.द्वादश)

बारह मास प्राचीसं. बारमासा [काव्यप्रकार]

बारां वीसरा. बार (सं.द्वादश)

बाळ अखाळ. बाळबुद्धि, अबूझ

बाल तेरका. विक्ररा. उषाह. बाला

बाल उषाह. बाळ [हिं.]

बालउ उक्तिर. सुगंधी बाळो, खस (सं.बालक
[बालक])

बालचन्द्र चतुचा. नखनां अर्धचन्द्रकार चिह्न

बाळ परं *नरका. [(तिरस्कारपूर्वक) दूर
कर, फेंकी दें]; जुओ परं

बालरंडि सिंहा(म). बालविधवा

बालही आरारा. बालकी

बाला *नेमिछं. [पशुबच्चां]

बालाणए ऐतिका. बालपणमां

बालापण प्राचीसं. यौवन, [युवान स्त्रीपणुं]
(सं.बालात्वन)

बालिय, बालीय गुर्जरा. वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). बाळा (सं.बालिका)

बाली आरारा. गुर्जरा. चतुचा. नरका.
नलाख्या. प्रेमाका. लावल. बाला, मुग्धा,
तरुणी

बालीवेस आरारा. बाळवयवाळी (सं.बाल-
वयस); जुओ वेस

बाळे वेशे चंद्रवा. तरुण अवस्थाए, [नानी
उंमरमां]

बाल्हेसर ऐतिका. वालेसर, प्यारा [सं.
वल्लभ+ईश्वर]; जुओ बाल्हेसर

बावन अखाळ. बावन मूळाक्षरनी शब्दलीला
[सं.रापंचाशत]

बावनचंदन, बावनउ चंदन उक्तिर. प्राचीफा.
लावल. विमप्र. एक प्रकारनुं चंदन (क.
बावन+सं.चंदन)

बावन बाहेरो अखाका. बावन अक्षरोनी
बनेली वाणीथी पर

बावनवीर प्राचीफा. पराक्रमी; *चतुर;
[समर्थ]

बावना चंदन, बावनां चंदन प्रेमाका. सुखड;
अखेगी. मदमो. ऊंची जातनुं चंदन

बावनां आरारा. एक जातनुं सुखड, [चंदन]
बावन्नचंदन लावल. बावनाचंदन, एक

प्रकारनुं चंदन [क.बावन+सं.चंदन]

बावना सिस्खंड स्थूलिफा. उत्तम प्रकारनुं
चंदन [क.बावना+सं.श्रीखंड]

बावला आरारा. व्याकुळ, बहवरा

बासठि उक्तिर. बासठ (सं.द्विषष्टि)

बासस्था विमप्र. बास्ता नामनुं [मुलायम
वणाटनुं सफेद] कापड [फा.बाफ्तह]

बासथे प्रेमप. वासथी

बाह अमिऊ. बांय; (लक्ष्यार्थे) चूडी;
आरारा. गुर्जरा. देवरा. लावल. बाहु,
हाथ, बावडुं

बाह प्राचीसं. बाष्प, [आंसु]

*बाह (बाहु) [बाहु] *गुर्जरा. [घोडो] [सं.
वाह]

बाहर जिनरा. सहाय, [वहार]; जुओ बूब

ન બાહર, વાહર
 બાહરિ ગુર્જરા. દેવરા. નતાહ્યા. બહાર (સં.
 બહિર)
 બાહરી પ્રેમાકા. બહાર
 બાહાજ્ય ચિત્તસં. બાહ્ય
 બાહિર, બાહિરિ આનંસ્ત. તેરકા. ષડાવા.
 બહાર (સં.બહિઃ)
 બાહિરત્યું ઉત્તિર. બહારનું [સં.બહિર પરથી]
 બાહિરિ ઉત્તિર. ઉપવા. બહાર (સં.બહિર)
 બાહિરંગ આનંસ્ત. બહિરંગ
 બાહી વાગ્મવા. બાધિત, [રોકાયેલ, ગ્રસ્ત,
 નિયંત્રણ પામેલ]
 બાહુ જુઓ વાહ
 બાહુડ- વીસરા. પાછા ફરવું (સં.*વ્યાધુટતિ)
 [રા.; સં.વ્યાવૃત્ત; દે.વાહુડ]
 બાહુંડલી લાવલ. બાંહ, [હાથ]
 બાહેર અઘાકા. પ્રેમાકા. બહાર
 બાહોડી નરકા. બાહુ, હાથ
 બાહ્યરું અઘાકા. *બહારનું, [બાહ્યપણું,
 પરાયાપણું, અઠગાપણું]
 બાંઈ નરપ(દ). [બાંય], હાથ
 *બાંકડ [ફાડડ] [બાંકડ ફાટડ] *નેમિછં.
 [વાંકો ફાટે, આડો ફાટે, ના પાડે]
 બાંગડ *નેમિછં. વિમગ્ન. તોછડું; લાવલ.
 વક્ર, કટાક્ષયુક્ત, [તોછડું]; જુઓ
 બાગડ, વાંગડ
 બાંઘડી જિનરા. વાંઘણી [સં.વંધ્યા]
 બાંઘણિ જિનરા. વાંઘણી
 બાંઘ વંદ્રવા. ચતુર?, [ચતુરાઈની, કપટની]
 [દે.વંઠ]; મદમો. વરવી?, [ઠગાઈધરી,

જૂઠી]; જુઓ વાઠ
 બાંદિ ષષ્ટિપ્ર. કેદમાં [ફા.બંદ]
 બાંદી વીસરા. દાસી
 બાંઘડ વાગ્મવા. રચના કરે, [યોજે, વર્ણવે]
 બાંઘણ [બંધણ] ઉપવા. બંધન
 બાંઘણી ઝૂવા. ગૂંથણી, [રચના]; [બંધન,
 નિયમ]
 બાંધી પ્રેમાકા. બદ્ધ થઈ, સિદ્ધ થઈ
 બાંધીતું વાગ્મવા. બંધાતું, રોકાતું
 બાંધી પવન પ્રેમાકા. પ્રાણાયામ કરી, [શ્વાસ
 સંધી]
 બાંધીવડ ઉત્તિર. બાંધવો
 બાંધ્યોલંઘ્યો અઘાઠ. આહો, સમગ્ર, [હસ્ત-
 ગત અને આત્મવશ]
 બાંનણડં ષઙ્ગવા. વંદવું તે, વાંદણું (સં.વંદન)
 બાંમળ આરારા. ઉત્તિર. વીસરા. બ્રાહ્મણ
 બાંમળાયતું ઉત્તિર. બ્રાહ્મણને આપી દીધેલું
 [સં.બ્રાહ્મણાયત્ત]
 બાંમળી ઉત્તિર. બ્રાહ્મણી
 બાંહ અમિઠ. આરારા. ઉપવા. મદમો.
 લાવલ. વીસરા. બાહુ, બાંહ, હાથ
 બાંહડ લાવલ. સહાય
 બાંહડિયાડું, બાંહડીઆડું વસંફા. વસંફા(લ).
 વસંધિ. બાહુઓ ઉપર
 બાંહબલિ ઐતિરા. બાહુના વલ્લથી
 બાંહ સ્હાવી નરકા. બાંય પકડવી, મદદ કરવી
 બાંહિ સિંહ(શા). વાવડું (પ્રા.બાહા)
 બાંહે નરકા. સહાયે, મદદથી
 બાંહેધર પ્રેમાકા. જામીન, બાંહેધરી આપનાર
 બાંહોડી પ્રેમપ. પ્રેમાકા. બાંય, વાવડું, હાથ

बि आनंस्त. आरारा. उक्तिर. उपबा. उषाह.
 गुर्जरा. नलाख्या. नेमिछं. लावल. वसंवि.
 वाग्भवा. विक्ररा. षडाबा. बे (सं.दे)
बिइसइ कादं(धु). लावल. बेसे (सं.उप-
 विशति)
बिउणउं उक्तिर. बमणुं (सं.द्विगुणम्)
बिगुणउं षडाबा. बमणुं (सं.द्वे+गुण)
बिचार, बिच्यार, बिच्यारि आरारा. लावल.
 वंसंफा. वसंवि(ब्रा). बेचार (सं.द्वि-
 चत्वारि)
बिजोरउ वीसरा. बिजोरुं (सं.बीजपुर)
बिजोरडी वीसरा. बिजोरानां फळ
बिठी भूँठि लावल. *बेठी मूठीए, *मूठी
 वाळीवाळीने, *उश्केराईने
बिठु कादं(शा). नलाख्या. बेठो (सं.उप-
 विष्टकः)
बिडोत्तर सउ उक्तिर. *षडाबा. एकसो बे
 (सं.द्वि+उत्तर+शत)
बिहुं नलाख्या. बहेडानुं झाड (सं.बिभीतकम्)
बिणी (बिमणी) कादं(शा.) बमणी [सं.
 द्विगुणी]
बि-ति जिनरा. बेत्रण
बिनास हम्मीप्र. बनास नदी
बिन्हइ रूपच. शीलक. बत्रे
बिन्हें जुओ बिन्हें
बिपहुर शृंगामं. बे पहोर [सं.द्विप्रहर]
बिपुहुर आरारा. रूपच. बपोर
बिमणउं उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. जिनरा.
 नेमिछं. वाग्भवा. बमणुं (सं.द्विगुण)
बिमणी जुओ बिणी

बियासी षडाबा. ब्यासी (सं.द्वयशीतिः)
बिरखि अभिऊ. बेरखामां [सं.बाहुरक्ष]
बिरद अखाका. *अखाछ. *अखेगी. नरका.
 *प्रेमाका. हरिख्या. बिरुद, प्रतिष्ठा,
 ख्याति, [नाम, आवरू, महत्ता]
बिर्द अखाका. बिरुद, पद [सं.विरुद]
बिल आरारा. प्रेमाका. दर (सं.)
बिल्लं बिल्ला प्राचीसं. ?
बिवहर सिंहा(भ). बपोर [सं.द्विप्रहर]
बिवुहर ललिरा. बे पहोर
बिशइ कादं(शा). नलाख्या. बेसे (सं.
 उपविशति)
बिश-माल कादं(शा). कमळनां तंतुओनी
 माला (सं.बिस-माला)
बिशलय शृंगामं. कमळनो छोड (सं.
 बिसलता)
बिसइ नलाख्या. लावल. बेसे [सं.उपविशति]
बिसरा त्रसरा विमप्र. बे हार[सेर]ना त्रण
 हार[सेर]ना
बिहइ उपबा. बेय
बिहत्तरि उक्तिर. बोंतेर (सं.द्विसप्ततिः)
बिहनेवी रूपच. बनेवी [सं.भगिनीपति]
बिहं गमा जुओ बिहु गमा
बिहाव्या प्रेमाका. डराव्या [सं.बिभी-]
बिहि, बिहु, बिहुं वाग्भवा. बेय [सं.द्विखलु]
बिहिडु नलाख्या. बहेडानुं झाड (सं.
 बिभीतकम्)
बिहिनु नलाख्या. बीतो (सं.बिभीते)
बिहिन नलाख्या. बहेन (सं.भगिनी)
बिहिनी प्रबोप्र. बहेन (सं.भगिनी)

बिहिरखा अभिऊ. [बेरखां], कांडा उपर
पहेरवानां आभूषण [सं.बाहुरक्षकाः]

बिहु, बिहुं अभिऊ. आनंस्त. आरारा.
उक्तिर. गुर्जरा. तेरका. लावल. वसंफा.
वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). वीसरा. बे,
बेउ (सं.ढे+खलु); जुओ बिहि

बिहु गमां, बिहं गमां उक्तिर. कादं(शा).
बेउ बाजु

बिहु परि, बिहुं परि उक्तिर. बन्ने रीते
बिहुं नेमिछं. बीजुं (सं.ढे+खलु); जुओ
बिहि, बिहु

बिहु, बिहुं लावल. बंने

बिंद अखाका. नलरा. बिंदु, टीपुं

बिंदुने नाद [बिंदु ने नाद] अखाका.

*नादबिंदु (=नादब्रह्मणुं अनुसंधान
करवानुं बिंदु) वडे, [नाद अने बिंदु
वडे, योगसाधना वडे]; जुओ नादबिंदु

बिंब आरारा(व). टींडोरानो वेलो (सं.बिंबी);
तेरका. प्रेमाका. पाकुं टींडोरं (सं.)

बिंब तेरका. प्रतिमा (सं.)

बीउ आरारा(व). बीयो, असन के
विजयसार वृक्ष (सं.बीजक); जुओ बीजू

बीकाण ऐतिका. बीकानेर

बीछाई देवरा. बिछावी, (सं.वि+छादय)

बीब अखाका. बीजनी तिथि; [श्लेषथी]
जुदापणुं, [द्वैतभावना] [सं.द्वितीया]

बीज जिनरा. बीजळी [सं.विद्युत्]

बीजउरा षडाबा. बिजोरां (सं.बीजपूरक-)

बीजपूरादि आनंस्त. बिजोरुं वगरे

बीजल प्राचीफा. बीजळी (सं.विद्युत् परथी)

बीजाबोल उक्तिर. [*बीजबल के बलबीज,
एक करियाणुं] (*सं.बीजक बोल)

बीजू आरारा(व). बीयो, असन के
विजयसार वृक्ष (सं.बीजक); जुओ बीउ
बीजेरां कृष्णच. अन्यतर, बीजां [सं.
द्वितीयतर]

बीजोर, बीजोरउ, बीजोरी आरारा(व).
उक्तिर. बिजोरुं (सं.बीजपूरक)

बीझं गुर्जरा. बीउं, भय पामुं (सं.*बिभ्यामि)

बीझ्या ऐतिका. बींझ्या, हवा नाखी

बीट पंचवा. बेट, द्वीप

बीडली शीलक. बीडुं, पाननुं बीडुं

बीडी चतुचा. नरप(द). पाननुं बीडुं

बीडुं विमप्र. पानबीडुं [सं.वीटिः]

बीडो (बीडो लियो) जिनरा. [बीडुं
स्वीकार्य], 'जवाबदारी लीधी

बीड्यां पान ज गळवां अखाका. चाव्या
विना पान खावुं, [आखी बीडो गळी
जवो]; जुओ पाननो बीडलो गळवो

बीडुलाई पंचवा. बिलाडी (सं.बिडालिका)

बीधा प्रेमाका. डर्या, भय पाम्या

बीन्या प्रेमाका. डर्या

बीवां चित्तसं. आकृति ढाळवानां चोकठां
[*सं.बिन्ब]

बीय आरारा. बीजी (सं.द्वितीय)

बीय-चंद शृंगामं. बीजनो चंद्र

बील उक्तिर. बीलीनुं झाड (सं.बिल्वः)

बीह उक्तिर. तेरका. बीक (सं.भिष् परथी)

बीहड़ आरारा. उक्तिर. उपबा. गुर्जरा. प्रबोप्र.
विराप. शृंगामं. षडाबा. बीए (सं.बिभेति)

बीहकण उपवा. बीकण

बीहाने अखाळ. बीधेलाने

बीहावइ उक्तिर. गुर्जरा. नलाख्या. बिवडावे
(सं.बिभीते परथी)

बीहिवा उक्तिर. बीवा

बीहीजीसइ शृंगामं. बीशे

बीहीबी प्रेमाका. बिवडावेली, डरावेली

बींट ऋषिरा. फूलनां दींट, [डांखळां] [सं.
वृन्त]; जुओ बींट

बींटानी ऐतिका. बींटळई गयुं [सं.वेष्ट]

बुक्क, बूक्क ऐतिका. प्राचीसं. वाद्यविशेष;
जुओ दक्कबुक्क, बूक्क, वुक्क

बुगचइ जिनरा. कपडानुं पोटलुं [रा.]

बुज्ज षडाबा. जाण, जागृत था (सं.बुध्य-)

बुझइ उक्तिर. चतुचा. देवरा. शीलक.

समजे, बोध पामे (सं.बुध्यते)

बुवबुदा चित्तसं. परपोटा [सं.दुबुद]

बुद्धिमान नलाख्या. बुद्धिनुं माप (सं.)

बुद्धियाल आरारा. बुद्धिवान

बुद्धे प्रेमाका. बुद्धिए

बुध प्रेमाका. बुद्धि

बुधने मान प्रेमाका. बुद्धिने मापे, बुद्धि
प्रमाणे

बुधि आरारा. नलाख्या. नेमिछं. बुद्धि,
विचार

बुधिडी लावल. बुद्धि

बुध्य अखाका. अखेगी. बुद्धि

बुध्यवणठो जुओ वणठो

बुलसिरी आरारा(व). बोरसली (सं.
बकुलश्री); जुओ बुलसरी

बुला- वीसरा. बोलावयुं [सं.बू परथी]

बुलइ गुर्जरा. नेमिछं. लावल. बोले (सं.बू,
प्रा.बोल्ल) [दे.बोल्ल]

बुल्लंति ऐतिका. बोले छे

बुल्लावइ गुर्जरा. बोलावे

बुसटियो प्रेमाका. सीमंतनी विधि वखते
सीमंतिनीना गाले कंकुवाळा हाथ
मारनार

बुहारइ आरारा. उक्तिर. उषाह. पंचवा.
प्राचीसं. प्रेमाका. वीसरा. वाळे, साफ
करे [दे.बोहारी परथी]; जुओ बहुरा,
*बुहारी

बुहि, बुहे नलाख्या. बेउथी (सं.दे+खलु)

बुंगण उषाह. अनाज बांधवा माटेनो मोटो
चोफाळ

बुंब उषाह. गुर्जरा. नलाख्या. प्रेमाका.
मदमो. बूम, पोकार, बुंवारव, शोरबकोर
(दे.बुंबा)

बुंब सिंहा(शा). बंब, पोली चीज ?, [मोटुं,
भारे]

बुंबाण दशस्कं(२). प्रेमाका. बुमराण

बुंवारव कादं(शा). कृष्णच. प्राचीसं.
बुमराण, पोकार (दे.बुंबा+सं.रव)

बुंहेतरा विमप्र. बहु, घणुं [सं.बहुतर]

बूअ आरारा(व). मोगरानी एक जात (सं.
बूक) ?

बूक गुर्जरा. एक वाद्य (दे.बुक्का); जुओ
बुक्क

बूकी नरका. नानो फाकडो - बूकडो

बूचा प्रेमाका. बेठेला के कपाई गयेला

નાકવાળા; ટૂંકા કાનવાળા
બૂજર નલરા. એક દેશ જ્યાં નલરાજાએ વિજય કર્યો હતો
બૂઝ અઘાકા. અઘેગી. ઓઠઘ, સમજ
બૂઝઈ આરારા. ઉત્તિર. ઉપવા. ગુર્જરા. પ્રાચીસં. વિરાપ. જાળે, સમજે, જ્ઞાન પામે (સં.બુધ્ધતિ)
બૂઝવઈ અમિઝ. ઋષિરા. ચારખા. ષડાવા. *સ્યૂલિખા. સમજાવે, જ્ઞાન કરાવે જાગૃત કરે (સં.બુધ્ધ પરથી)
બૂઝા એતિકા. જિનરા. વરસ્યા; જુઓ વૂઝઈ
બૂઝળ પ્રઘુચુ. બૂઝવું તે [દે.બુઝ-]
બૂઝ અંબરા. *મૂર્ખ, [*વહી જાય છે, *લઈ જાય છે]; જુઓ વૂઝું
બૂઝું પ્રેમાકા. દંડો
બૂસટ ઉપાહ. વિક્રચ. તમાચો
બૂહી જિનરા. ચાલી [રા.]
બૂંબ આરારા. ઉત્તિર. ગુર્જરા. નલાઘ્યા. બૂમ (દે.બુંબા)
બૂંબ ન બાહિર જિનરા. ન પોકાર, ન સહાયતા; જુઓ બાહર
બૂંબારવ વિક્રરા. બૂમરાણ [દે.બુંબા+સં.રવ]
બૂહઝા ગુર્જરા. વિરાટને ત્યાં ગુપ્ત વેશે રહેલા અર્જુનનું નામ (સં.બૂહઝલા)
બૂહઝલા પ્રેમાકા. વ્યંઙ, પાવૈયો, વિરાટરાજાને ત્યાં અર્જુને લીધેલો વેશ
બેડસળાં શીલક. આસનો
બેઝલ વસંવિ. વિચકિલ, એક પુષ્પવૃક્ષ; જુઓ વેઝલ
બેક દશસ્કં(૧). જરાક, થોડુંક

બેકામ આરારા. નિરર્થક
બેઘાસ (બેઘાસ) જિનરા. વિચાર; [પ્રયત્ન]; જુઓ વેઘાસ
બેટ કાદં(ધુ). *કાદં(શા). નાનું
બેડલી જિનરા. નૌકા
બેડી, બેડુલડી ઉત્તિર. ઉપવા. ગુર્જરા. પ્રાચીસં. નૌકા (સં.બેડા)
બેડી આરારા(વ). ?
બેડીવાહા ગુર્જરા. નાવિક (દે.બેડા+સં.વાહક)
બેડુલડી જુઓ બેડી
બેડો કામા(ત્રિ). કામા(શા). હોડી, વહાણ
બેબાકુલી પ્રેમાકા. બેબાકલી [સં.ભય વ્યાકુલ]
બેમના અઘાઘ. *દ્વિધા, *સંકલ્પવિકલ્પ, [*ઉદાસી]
બેર *ચંદ્રવા. [નાવ] [હિં.બેરી]
બેરડો દશસ્કં(૨). નરકા. પ્રેમાકા. *રુસ્તસ. અનાડી, ઉદ્ધત, હઠીલો
બેરઘા નરકા. પ્રેમાકા. બાવડાનું આમૂષણ [સં.બાહુરક્ષકા:]
બેલ ઉપાહ. દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. જોડી, બેલડી [સં.દે પરથી]
બેલ ઉત્તિર. [*મોગરો] [હિં.બેલા]; [*બીલી] [સં.બિલ્વ]; [*વાવડિંગ] [સં.વેલક]
બેલઈ આરારા. જોડ, સમાન
બેલ બેલ *નરકા. [વેઝાએવેઝાએ, વારેવારે] [હિં.બેરબેર]
બેલા દેવરા. બે ઉપવાસનું વ્રત
બેલાઝલ આરારા. બિલાવલ (રાગ)
બેલાડુ એતિકા. બિલાડા ગામ

बेलि आरास. मददगार
 बेलि कादं(शा). बेलडी, बेनो समूह (सं.द्वै)
 बेबि आरास. ऐतिका. बन्ने (सं.द्वे+अपि)
 बेबे जिनरा. बन्ने
 बेश कादं(शा). उत्तम, सुंदर [फा.]
 बेसण प्रेमाका. बेसवाने माटे
 बेह नलाख्या. प्रेमाका. बेउ (सं.द्वे+खलु)
 बेहडउं आरास. बेडुं
 बेहनर दशस्कं(१). बहेनडी [सं.भगिनी]
 बेहि नलाख्या. बेउ (सं.द्वे+खलु)
 बेह, बेहु, बेहू आनंस्त. गुर्जरा. नरप(द).
 नलाख्या. नेमिछं. बन्ने (सं.द्वे+खलु)
 बेहेक मदमो. बहेकतुं, सुगंधी
 बेवी आनंस्त. स्पर्श अने रसना ए बे
 इंद्रियवाळा
 बेद्रिय उपवा. बे इंद्रियवाळा जौव
 बैताल जुओ वैताल
 बैसाणी जिनरा. बेसाडी
 बोक अखाछ. [बोख], [पाणी काढवानी
 चामडा के शणियानी] डोल, [कोस]
 बोकड गुर्जरा. बोकडो (दि.बोक्कड)
 बोडलां प्रेमाका. बोडां, वाळ वगरनां
 बोध आरास. ज्ञान [सं.]
 बोध कादं(शा). बौद्ध धर्मना संस्थापक
 बुद्ध, [बौद्ध संप्रदाय] (सं.बुद्ध)
 बोधि आरास. शुद्ध धर्मप्रकाशनी
 आध्यात्मिक स्थिति, [आत्मज्ञान,
 सम्यग्दर्शन] (सं.)
 बोधि बीज आरास. शुद्ध धर्मप्रकाशनुं
 बीजरूप तत्त्व, सम्यक्त्व [जै.]

बोधिस्ताम गुर्जरा. ज्ञानप्राप्ति (सं.)
 बोधीउ गुर्जरा. उपदेश आयो, [समजाव्यो]
 (सं.बोधित)
 बोमांनी कस्तुवा. बहुमानी, [आदरणीयता]
 बोर हम्पीप्र. उत्तम घोडानी एक जात
 बोरफूल दशस्कं(१). एक घरेणुं
 बोरि उक्तिर. बोरडी (सं.बदरी)
 बोरियाबडि तेरका. प्राचीफा. बोरनी भातनुं
 [बूटीनी भातनुं] एक कीमती वस्त्र
 (सं.बदरिका+पटी?)
 बोल उपवा. बाबतो (दि.बोल्ल)
 बोलइ गुर्जरा. विराप. बोळे, डुबाडे, [कलंक
 लगाडे; नाश करे] [दि.]
 बोलणहार उक्तिर. बोलनार
 बोलण लावल. बोल, वचन, [बोलवुं ते,
 वाणी] [सं.बू, प्रा.बोल्ल]
 बोलबंध आरास. प्रेमाका. वचनधी बंधावुं
 ते, कोलकरार, [प्रतिज्ञा]
 बोलिवउं उक्तिर. बोलवुं
 बोलीतउं उक्तिर. बोलातुं
 बोवो अखाका. पेटाववो
 बोहइ ऐतिका. प्राचीफा. स्थूलिफा. बोध
 करे
 बोहयंतो ऐतिका. बोध देता [सं.बहुल]
 बोहो मदमो. बहु
 बोहोर अखाका. फरीधी, [पाछुं] [हिं.
 बहोर]
 बोहोला चित्तसं. [बहोळा], अनेक जातना
 बोहोलांशी प्राचीफा. *बडाश
 बोंकार नलरा. गर्जना (रवानुकारी)

व्य प्राचीका. वे (सं.द्वि)
 व्यहु परि जुओ व्यहु परि
 व्यासणउ उक्तिर. बेसणुं (सं.द्व्यासनकम);
 जुओ व्यासणउ
 ब्रखारते मदमो. वर्षाकृतुए; जुओ ब्रखारत
 ब्रच्छ चित्तसं. वृक्ष
 ब्रह्मपुरी हरिख्या. ब्राह्मणोने वासमां आपेलो
 भर्या घरनो समूह [सं.]
 ब्रह्मस्व प्रेमाका. ब्राह्मणोनी मालमिलकत
 [सं.]
 ब्रह्माउथ स्थूलिफा. ब्रह्मचर्यरूपी आयुध
 ब्रह्माणी मौसाच. ब्रह्मानी पुत्री, सरस्वती
 ब्रह्मांड दशस्कं(१). ब्रह्मरंध, ताळवानुं
 मर्मस्थान
 ब्दो ऐतिका. बहु, खूब
 भइ गुर्जरा. लावल. भय, डर
 भइरव प्राचीफा. वीसरा. एक कीमती वस्त्र
 (सं.भैरव)
 भइरव उक्तिर. शंकर (सं.भैरवः)
 भइरव उक्तिर. चीबरी (सं.भैरवी); जुओ
 भैरव
 भइरवी ऐतिका. भैरवी, ["देवी, *पार्वती]
 भइरवी आरारा. भैरवी, चीबरी
 भइसाइत नलरा. भेंसो राखनार (सं.महिष
 परथी)
 भइसि उक्तिर. भेंस (सं.महिषी)
 भइसु ऋषिरा. पाडो [सं.महिषः]
 भइं प्रबोप्र. भयथी
 भइंस, भइंसि गुर्जरा. नेमिछं. विराप.

वीसरा. षडाबा. भेंस (सं.महिषी)
 भई ऋषिरा. नंदब. थई [सं.भू-]
 भउजाइ, भउजाई उक्तिर. लावल. भोजाई,
 भाभी (सं.भ्रातृजाया)
 भउंभू- वीसरा. *व्याकुळ थवुं, [रुदन
 करवुं] [दि.भंज्मभूय परथी]
 भए ऋषिरा. थया [सं.भू-]
 भक्त आरारा. सज्ज, धरावनार (सं.)
 भक्ष आरारा. गुर्जरा. भक्ष्य, खाद्य;
 दशस्कं(१). भक्षण
 भक्षि नलाख्या. भक्ष्य, खोराकरूप
 भखइ आनंस्त. आरारा. उक्तिर. चंद्रवा.
 चित्तसं. वीसरा. षडाबा. खाय (सं.
 भक्षयति); चित्तसं. भोग करे, पामे
 भखर(?) विमप्र. *सूको पहाड, [*पहाड]
 [रा.भक्खर]
 भखळ प्रेमाका. भ्रष्ट, [अपवित्र]
 भखली उषाह. *भयंकर, *सख्त,
 [*अपवित्र, *छूटा मोनी]
 भख्य चित्तसं. भक्ष
 भग हरिख्या. छिद्र (सं.); चित्तसं. स्त्रीयोनि
 भगतइ ऋषिरा. भक्तिथी
 भगतडी शृंगामं. भक्ति, सेवा
 भगतवछल दशस्कं(१). भक्तवत्सल
 भगताविउं आरारा. गुर्जरा. खवडाव्युं (सं.
 *भुक्तापयति)
 भगति आरारा. गुर्जरा. भक्ति, सेवा; नेमिछं.
 लावल. भक्ति
 भगति-युगति आरारा. भक्ति/आदरपूर्वक
 भगत्य मदमो. भक्ति

भगनी आरारा. भगिनी, बहेन

भगळ अखाळ. *भोपाळां, [दंभ, कपट]

भगळविद्या अखाका. दंभ, ठगाइ, [कपट-विद्या]

भगवी पंचवा. भगवती, देवी, [विधात्री]

भगन प्रेमाका. भग्न, भांगेला

भगां जुओ कृष्ण-भगां

भग विमप्र. [स्त्री]योनि, [सं.भग]

भग्नय तेरका. भाग्युं, [नासी गयुं] (सं. भग्न+क)

भग्नडउ प्राचीसं. नासी गयेलो (सं.भग्नः)

भवरडायां प्रेमाका. कचडायां, दबायां

भजइ *नलाख्या. आश्रय करे; चित्तसं. आश्रय ले, स्वीकारे, पामे, धरे; आनंस्त. पामे; प्रेमाका. हरिख्या. धारण करे; प्रेमाका. *शंखे, [भक्ति करे, आदर बतावे] [सं.भजते]

भजइ ऋषिरा. प्रेमाका. शोभे (सं.भ्राज्)

भजना आनंस्त. अंश, [विभाग], विकल्प [सं.]

भजा ऐतिका. भार्या, पत्नी

भज्रीइ शृंगामं. भांगी जाय [सं.भज् परथी]

भज्य चित्तसं. [भज], स्वीकार, आश्रय ले

भट अखाळ. कथा कहेनार

भटके प्रेमाका. भटकाय, अथडाय

भटित नेमिछं. उत्साहप्रेरक [वचनो], [भट-वाद, प्रशस्ति] (सं.)

भट्ट ऐतिरा. गुर्जरा. प्राचीफा. विक्ररा.

षष्टिप्र. भाट, स्तुतिपाठक (सं.)

भठ मदमो. धिक्

भठवे (भठवे पाडे) *अखाळ. [तिरस्कारे]

भड कामा(त्रि). गुर्जरा. चंद्रवा. तेरका. हरिख्या. सुभट, योद्धो, समर्थ पुरुष (सं.भट)

भडइ अखाका. गुर्जरा. लावल. विराप.

झूझे, लडे, मुकाबलो करे; आरारा.

*प्रेमाका. सामे आवे, [लागु थाय, जोडाय]

भडिय गुर्जरा. उखेडी (सं.*भट्टिता)

भडत्थ गुर्जरा. भडयुं (*सं.भृष्ट) [सं.भटित्र]

भडवाउ, भडवाय कर्पूमं. प्राचीफा. हम्मीप्र. भटवाद, पराक्रमनी ख्याति

भडवाउ, भडवाय ऐतिरा. *प्रद्युचु. *विक्रच. विमप्र. *हम्मीप्र. [सुकीर्तित पराक्रमी, वीर], बहादुर योद्धा (सं.भटवाद परथी); जुओ भडिवाउ

भडहडइ उक्तिर. भडभडे

भडावली विराप. भडपणुं, शूरातन

भडांबली *गुर्जरा. [शूरातन]

भडिथं उक्तिर. भडयुं (सं.भटित्रम)

भडिवाउ *गुर्जरा. [सुकीर्तित वीर पुरुष] (सं.भट+वाद); जुओ भडवाउ

भणइ अखाका. आरारा. ऐतिरा. उक्तिर.

उपवा. कादं(शा). गुर्जरा. चंद्रवा.

तेरका. नलाख्या. नेमिछं. प्रबोप्र.

प्रेमाका. लावल. वसंफा. वसंवि.

वसंवि(ब्रा). वीसरा. षडाबा. षष्टिप्र.

कहे, बोले, वर्णवे (सं.भणति)

भणणहार आनंस्त. भणनार

भणतला विमप्र. बोलता

ભળિ, ભળી આરારા. ઉક્તિર. કાદં(શુ).
*કાદં(શા). ચારફા. જિનરા. દેવરા.
નલરા. નલાહ્યા. પ્રબોપ્ર. પ્રેમાકા. ષષ્ટિપ્ર.
સિંહા(મ). હરિહ્યા. પ્રતિ, -ને; -ને
અનુલક્ષીને, માટે; તરફ; લીધે, -થી;
[ગળીને, જાળીને], -ને બદલે, -ને સ્થાને,
તરીકે; જુઓ તે ભળી, તેહ ભળી, સાપુ
ભળી

ભળિયું ઉક્તિર. ભળવું; કહેવું (સં.ભળતે)

ભળીને કૃષ્ણવા. ગળીને, માનીને

ભળારહ એતિકા. મંડાર

ભતાર, ભતારો, ભતાર ગુર્જરા. તેરકા.
વસંફા(લ). વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). વિરાપ.
મર્યાર, પતિ (સં.ભતી)

ભત્તિ આરારા. કર્પૂમં. નેમિછં. પ્રાચીફા.
ભક્તિ, આદર

ભત્તિવંતુ એતિકા. ભક્તિવંત

ભત્ય પ્રાચીકા. ભક્તિ

ભથાવિતુ ઉક્તિર. ભાથાધારી (સં.ભસ્ત્રા
પરથી)

ભદ્ર દશસ્કં(૭). પ્રેમાકા. ભદ્ર જાતિનો હાથી

ભદ્રક આરારા. ખલો, ખોલો [સં.]

ભદ્રા વીસરા. અશુભ કાઠયોગ (સં.)

ભદુ *ગુર્જરા. [?] (સં.ભદ્ર)

ભદ્રે આરારા. ખલી બાઈ (સંબોધન)

ભઘર રુત્તસ. મદર, [ભદ્ર, મોટા કોટની
અંદરનો નાનો કોટ]

ભમડ- પ્રાચીસં. ભમવું, આથડવું [સં.ભમ્]

ભમણ તેરકા. ભ્રમણ

ભમણ પ્રાચીફા. ભવન, મંદિર

ભમતી ઉક્તિર. ઝણાહ. મંદિરમાં ચક્રાકારે
ફરવાનો માર્ગ (સં.ભ્રમ્ પરથી)

ભમર પ્રેમાકા. [ભમરી], સ્ત્રીઓનું સંથામાં,
[માથામાં, અંબોડામાં] હોસવાનું એક
ઘરેણું; ગુર્જરા. વસંફા. વસંવિ.
વસંવિ(બ્રા). વીસરા. ભમરો (સં.ભ્રમર)

ભમરહડ ગુર્જરા. પ્રાચીસં. વિરાપ. ભમરો
(સં.ભ્રમર); ઉક્તિર. જલાવર્ત, પાળીનો
હાડો (સં.ભ્રમરકઃ)

ભમરલા વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). ભમરો
(સં.ભ્રમર+લા)

ભમરી *પ્રેમાકા. [ગાડાનો એક ભાગ];
નરકા. ફુદરડી; નલરા. સ્ત્રીઓનું એક
ઘરેણું (સં.ભ્રમરી)

ભમલિ ઉક્તિર. ચક્કર આવવાના રોગવાળો,
બેહોશીના રોગવાળો (સં.ભ્રમલઃ)

ભમહ એતિરા. ભ્રમર, [ભવું] [સં.ભ્રમુખ]

ભમહડી, ભુમહિય, મુંયડિયહ, ભૂમહીય
પ્રાચીફા. હરિવિ. મૂ, ભમ્મર, [ભવાં]
(સં.ભ્રમુખ)

ભમહિ, ભમહી અધિક. અંબરા. નલરા.
નેમિછં. પ્રાચીફા. પ્રાચીસં. લાવલ.
વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). વાગ્મબા
ભમ્મર, ભવું

ભમહિ-મંગઈ લાવલ. ભ્રમંગ વડે, ભમ્મરના
વઢાંક વડે

ભમહી જુઓ ભમહિ

ભમંડલ પંચવા. આહી પૃથ્વી (સં.ભ્રમંડલ)

ભમાડૈ ઋષિરા. ગુર્જરા. નેમિછં. પ્રેમાકા.
લાવલ. વિરાપ. ભમાવે, ફેરવે, ઘુમાવે,
રહાડાવે (સં.ભ્રમ્ પરથી)

भमाया लावल. भमाव्या, [धुमाव्या]
 भभि कादं(शा). भवां (सं.भ्रु) [सं.भ्रुमुख]
 भभिऊण ऐतिका. भमीने, फरीने
 भमुह प्राचीफा. भम्पर, [भवुं]; [सं.भ्रुमुख]
 भमुहि, भमुहिं अभिऊ. ऋषिरा. वसंफा(ल).
 वसंवि(ब्रा). भवां [सं.भ्रुमुख]
 भयडि प्राचीफा. भमर, भवुं (सं.भृकुटि)
 भयणा जिनरा. भजना, [विकल्प, होवुं या
 न होवुं ते] [जै.]
 भयणि गुर्जरा. प्राचीसं. भगिनी, बहेन
 भयं नेमिछं. वीत्युं, थयुं (सं.भूत)
 भयु अभिऊ. थयो (सं.भूत)
 भर आसारा. गुर्जरा. तेरका. वसंवि(ब्रा).
 भार, जथ्यो, पूर्णता, प्रचुरता, अतिशय
 (सं.); अखाका. पूर्णता; उपबा. तेरका.
 भरेलुं, [पूरेपूरुं]
 भरड, भरडक, भरडू, भरडो अभिऊ.
 *उषाह. प्रद्युचु. मदमो. विमप्र. शिवनो
 पुजारी, हलको ब्राह्मण; ब्राह्मण
 भरणी ऋषिरा. भरणी नक्षत्र (सं.)
 भरणी उक्तिर. बरणी, भरवानुं पात्र (सं.
 भरणिका)
 भरब आसारा. भरतक्षेत्र; प्राचीसं. भरत
 चक्रवर्ती
 भरवेश्वर प्राचीफा. भरत चक्रवर्ती, प्रथम
 तीर्थंकर आदिनाथना पुत्र (सं.भरते-
 श्वर)
 भरवेसर प्राचीसं. भरतेश्वर
 भरपूर चित्तसं. बधे भरेलो, व्याप्त
 भरम-धी अखाका. भ्रमित बुद्धिवाळो,

[अज्ञान-बुद्धिवाळो]
 भरमे चित्तसं. भरमाय [सं.भ्रमु]
 भरह गुर्जरा. प्राचीफा. नाट्य-नृत्य-संगीत
 आदि (सं.भरत)
 भरहखंड गुर्जरा. भरतखंड
 भरहभावि प्रद्युचु. भरतनाट्यना भाव अनुसार
 भरह-भुंगल लावल. एक जातनी भूगळ
 भरहभेद विमप्र. भरतना नाट्यशास्त्रमां
 आपेला [नाट्य-]नृत्यना प्रकार
 भरहरी उषाह. गुर्जरा. विराप. भरभर
 अवाज कर्यो
 भरहेसर प्राचीसं. भरतेश्वर
 भारई आसारा. भरावुं ते [सं.भृ-]
 भरि (नीर भरि) नलाख्या. [नीर]भेर,
 [नीर]मात्रथी
 भरियउ (भरियउ मास) आसारा. (महिना)
 रह्या, [गर्भ रह्यो] [सं.भरित]
 भरिवुं उक्तिर. भरवुं
 भरुअच्छ उक्तिर. भरुच (सं.भृगुकच्छ)
 भरुआडि अभिऊ. [भाराडी], माथाभारे
 भरुयछ प्राचीसं. भरुच (सं.भृगुकच्छ)
 भरुअच वेताप. भरुच
 भरुआडी प्राचीफा. भरवाडी, भरवाडनी
 स्त्री, गोपी
 भरुंसे चित्तसं. विश्वासपूर्वक
 भर्तु प्रेमाका. भर्तु, भर्ता, पति
 भर्म आसारा. कादं(शा). नरका. नलाख्या.
 प्रेमाका. भ्रम, भ्रांति, अज्ञान
 भर्म-मेगळ अखाका. भ्रम[अज्ञान]रूपी
 हाथी; जुओ मेगल

ખલ, ખલુ અઘાકા. અઘાઠ. *ઉષાહ.
વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(જા). ખલું, સારું,
[શ્રેષ્ઠ] (સં.ખદ્ર)

ખલહ ઋષિરા. ચિત્તસં. લાવલ. સમ્યચો.
ખલો, સારો, ઉત્તમ (સં.ખદ્ર); આરારા.
સારો, સુખી

ખલકે એતિકા. ચમકે, [ફાલકે]

ખલકો અઘાકા. પ્રેમાકા. મદમો. ખાલો
ખલકો વાન્યો ખાલડે પ્રેમાકા. *एकाएक
ગુસ્સો આવ્યો, [આઘાત લાગ્યો]

ખલખંડ ગુર્જરા. ખાલાનો ટુકડો (સં.
ખલ+ખંડ)

ખલતી ખેલિ લલિરા. પરસ્પર આઘડતી

ખલપણ અઘાઠ. નરકા. ખલખઈ, મોટાઈ
[સારાપણું, શ્રેષ્ઠતા] [સં.ખદ્રત્વન]

ખલ-ખૂલી અઘાકા. *ખલી અને ખાન-
ખૂલેલી, *ખલી-ખોલી, [પૂરેપૂરી ખૂલથાપ
ઘાધી]

ખલહલીવો એતિકા. ચમક્યો, [ફાલક્યો]

ખલાઈ આરારા. ખલાવી

ખલિ પ્રાચીસં. હઠ, દુરાગ્રહ [દિ.]

ખલુ જુઓ ખલ

ખલે જિનરા. [વિદ્યાર્થીને આરંભમાં
શિખવાડાતો શુભ] અક્ષર, સ્વરવ્યંજન

ખલેરહં પ્રાચીસં. સુન્દરતર, ખલેરું (સં.
ખદ્રતર)

ખલ્લ ચિત્તસં. દશસ્કં(૨). પ્રેમાકા. ખલું,
સારું; પ્રેમાકા. સારી રીતે [સં.ખદ્ર]

ખલી ગુર્જરા. ખાલો, [બરછી] [સં.]

ખલી લાવલ. ઉત્તમ, શ્રેષ્ઠ (સં.ખદ્રિકા)

ખવ ગુર્જરા. તેરકા. નરકા-૨. પ્રેમાકા.

*લાવલ. વીસરા. જન્મારો, અવતાર (સં.);

ચિત્તસં. લાવલ. સંસાર (સં.); નરકા.

*પ્રેમાકા. શંકર, મહાદેવ (સં.)

ખવણ તેરકા. ખવન, દહેરાસર

ખવણિ દિઠ્ય (જિણ ખવણિ દિઠ્ય) એતિકા.

જિનખવનમાં [જિનમંદિરમાં] રહીને

ખવદોહગ આનંસ્ત. ખવનાં [સંસારનાં,
જન્મારાનાં] દુર્ભાગ્ય

ખવવિપાકી આનંસ્ત. જે કર્મનો વિપાક
[પરિણામ] આ ખવમાં મળે તે

ખવસહ ગુર્જરા. જન્મશત, સેંકડો જન્મારા
(સં.ખવ+શત)

ખવંતર તેરકા. શુંગામં. જન્માંતર, અન્ય ખવ
(સં.ખવાન્તર)

ખવાડવું નરકા. નરપ. ષટિપ્ર. બનાવવું,
વતાવવું, (શોખ) દેખાડવી

ખવિ તેરકા. પ્રાચીકા. ખવ્ય, મુક્તિયોગ્ય
જીવ [જૈ.]

ખવિ કાદં(શા). ખવાં (*સં.ખ્રુ) [સં.ખ્રુમુખ]

ખવિક ગુર્જરા. દેવરા. નલરા. પ્રાચીકા.
લાવલ. ષડાવા. મોક્ષને યોગ્ય જીવ
(સં.) [જૈ.]

ખવિય ગુર્જરા. તેરકા. નલરા. ખવ્ય, મોક્ષને
યોગ્ય જીવ (સં.ખવિક, ખવ્ય)

ખવિયણ આરારા. એતિકા. એતિરા. તેરકા.
નેમિછં. પ્રાચીકા. મોક્ષને યોગ્ય જીવ
(સં.ખવ્યજન, ખવિકજન)

ખવી આનંસ્ત. આરારા. ખવ્ય, મુક્તિની
યોગ્યતાવાળા જીવ

ખવીય નલરા. મોક્ષને યોગ્ય જીવ (સં.)

भविक)

भवीयण शृंगामं. भव्यजन, [मुक्तिनी
योग्यतावाळा जीव]

भव्य *उपवा. देवरा. नलरा. मोक्षने योग्य
जीव (सं.)

भशंण मदमो. भसतो

भषइ उक्तिर. भसे (सं.भषति)

भस *विमप्र. [*मोटुं, *विशाळ]

भसम आरारा. उक्तिर. वीसरा. भस्म, राख

भसलु वसंफा. वसंवि. भ्रमर, [भमरो] [दे.]

भस्मसूत उक्तिर. पारानी भस्म (सं.
भस्मसूतकम्)

भंग आरारा. भेद, प्रकार, वर्ग (सं.); वसंफा.
वसंवि. *वसंवि(त्रा). प्रकार, रीत

भंगि गुर्जरा. तेरका. लावल. प्रकार, रीत,
ढंग

भंगि ऋषिरा. भांग [सं.भंगा]

भंग्यांतर (भंग्यंतर) आनंस्त. बीजो प्रकार
(सं.भंगी-अंतर)

भंजइ गुर्जरा. नेमिछं. प्रबोप्र. भांगे (सं.भंज)

भंजणहार शृंगामं. भांगनार

भंजवाड उक्तिर. नुकसान, विनाश (सं.
भंज्+पात)

भंज्जिउ जुओ भंय्यिउ

भंड सिंहा(शा). ?, [*भांड, *निर्लज्ज,
*विदूषक]; षडाबा. [भांडभवायानी]
कुचेष्टा (सं.)

भंडरुआं उषाह. भांडरां, [भाईभांडु]
[सं.भांडरूप]

भंडसाल प्राचीसं. कोठार, भंडार (सं.भाण्ड-

शाला)

भंडारउ जुओ भण्डारउ

भंडाली प्राचीसं. पात्रसमूह (सं.भाण्डावलि)

भंति ऐतिरा. भाते, [प्रकारे] [सं.भक्ति]

भंभर-भोलिया जुओ भुंभर-भोली

भंभरभोली, भंभलभोलिय, भामरभोली,

भांभरभोलवी प्राचीफा. साव भोळी,

मुग्ध (सं.विह्वल+*भ्रमुल्लक) [दि.भुंभुर-

भोलिया]; जुओ भंभरभोलिय

भंभल *विमप्र. [विह्वळ, मत्]

भंभलभोलिय जुओ भंभरभोली

भंभली विक्ररा. विह्वल, हांफळीफांफळी

भंभी ऐतिका. वाद्यविशेष

भंभोला प्रेमाका. फोळा

भंभरभोलिय गुर्जरा. साव भोळी (सं.विह्वल+

*भ्रमुल्लक); जुओ भंभरभोली

भंय्यिउ [भंज्जिउ] प्रबोप्र. भांगी गयो
[सं.भंजति]

भाअग, भाग कामा(त्रि). भाग्य

भाइ आरारा. भावीने, विचारीने; भावे,
गमे [सं.भावयति]

भाइगु गुर्जरा. भाग्य

भाउ गुर्जरा. भाई (सं.भ्रातृ)

भाउ-बीज उक्तिर. भाईबीज (सं.भ्रातृ-
द्वितीया)

भाउलइ आरारा. भावथी

भाऊ तेरका. प्राचीसं. भाई (सं.भ्रातृ)

भाऊ गुर्जरा. भाव, लागणी

भाक्सी अखाका. केदखानुं; जुओ भाखसी

भाक्ष मदमो. भाख, कहे

भाख आरास. ऐतिरा. उषाह. गुर्जरा. भाषा,
वाणी, वचन

भाखइ आरास. उपबा. जिनरा. देवरा.
नलाख्या. प्रेमाका. लावल. भाखे, बोले,
कहे (सं.भाषति)

भाखडी नलरा. वाणी (सं.भाषा)

भाखणा आनस्त. कहेवुं ते, [कथन]

भाखाबंध कादं(धु). पोतानी भाषामां उतारो
भाखसी ऐतिका. केदखानुं; जुओ भाकसी

भाख्या मदभो. भाषा

भाग आरास. ऋषिरा. भाग्य; जुओ भाअग

भाग चित्तसं. अंश, भेद, प्रकार; जुओ
भांगउ

भागइ आनस्त. भांगे, विकल्पे, [प्रकारभेदे]

भागइ नलाख्या. भाग पडे, टुकडा थाय
(सं.भग्न); भागे, दूर थाय

भागडउ षडाबा. *लावल. [निराश],
विक्षुब्ध, भोळियो

भागळ प्रेमाका. भागोळ, पादर

भागलउ वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
भांग्यो, नाश पाम्यो, चाल्यो गयो
(सं.भग्न+ल)

भागायी वित्तसं. भाग्याथी

भागि नलाख्या. भाग्य, नसीब

भागी आरास. भांगी (सं.भग्न); चित्तसं.
भांगी, नष्ट थई

भाजइ अखाछ. आनस्त. आरास. उक्तिर.
गुर्जरा. चंद्रवा. लावल. विराय. शृंगामं.
षडाबा. भागे, तूटी जाय, नष्ट थाय,
दूर थाय; तोडे, नष्ट करे, दूर करे

(सं.भज); प्रेमाका. नासे

भाजन उपबा. प्रेमाका. पात्र, वासण (सं.)

भाजनहार देवरा. भांगनार (सं.भंजनकार)

भाटी षडाबा. रोजी [- खास करीने वेश्या-
नी] (सं.)

भाठ उक्तिर. शेकवा-उकाळवा-तळवा माटे-
जुं पात्र, कडाई (सं.भ्राष्ट्रा)

भाठी *प्रद्युवु. [कडाई] (सं.भ्राष्ट्रा)

भाहु षडाबा. कडाई (सं.भ्राष्ट्र)

भाडउ उक्तिर. षडाबा. भाडुं, [वस्तु वापरवा
माटे अपातुं नाणुं, माणस पासे काम
कराववा माटे अपातुं नाणुं -
पारिश्रमिक] (सं.भाटकम्)

भाडूल आरास. ?

भाण अखाका. अखेगी. आरास. ऐतिका.
गुर्जरा. चित्तसं. प्रेमाका. विमप्र. वीसरा.
भानु, सूर्य

भाणिजी वीसरा. भाणेज (सं.भागिनेय)

भाणु तेरका. भानु, [सूर्य]

भात आरास. थाय छे (सं.भाति)

भात उक्तिर. उपबा. नलाख्या. प्रेमाका.
भातुं, खोराक, अन्न (सं.भक्तम्)

भाति आरास. ऋषिरा. रीत, भांति, प्रकार;
आरास. भात, आकृति [सं.भक्ति]

भाति भाति प्रेमाका. भातभातनां,
जुदा-जुदा प्रकारनां

भात्रीजउ उक्तिर. भत्रीजो (सं.भ्रात्रीयः)

भाथडी उक्तिर. धमण (सं.भस्त्रा)

भाथी अखाछ. चंद्रवा. प्रेमाका. भाथावाळो,
योद्धो, बहादुर लडवैयो [सं.भस्त्रा

परथी]; जुओ काळभाथी
 भावव प्राचीफा. भादरवो महिनो (सं.
 भाद्रपद)
 भाववड प्राचीसं. भाद्रपद, [भादरवो]
 भावव तेरका. भादरवो (सं.भाद्रपद)
 भाववड उक्तिर. वीसर. भादरवो महिनो
 (सं.भाद्रपद)
 भानुसुता दशस्कं(१). प्रेमाका. सूर्यपुत्री
 यमुना
 भामणइ जिनरा. ओवारणांथी
 भामणउं अखाका. अभिऊ. अंबरा. नलरा.
 विमप्र. ओवारणां (सं.भ्रामण)
 भामणइइ आरारा. भामणां करीने, भमाडीने
 भामणडां, भामणा नरका. ओवारणां
 भामणि जिनरा. भामिनी
 भामणे जवुं दशस्कं(१). प्रेमाका. ओवारी
 जवुं, न्योच्छावर करवुं
 भामरभोली वतुचा. घेली, साव भोळी;
 जुओ भंभरभोली
 भामंडल आरारा. तेजवर्तुळ (सं.)
 भामा अखाका. प्रेमाका. भामिनी, सुंदर
 युवती
 भामा प्रेमाका. *फांफा, [*पाखंड; *देखाडा;
 खेल; तोफानी चेष्टाओ]
 भामिणि गुर्जरा. भामिनी, स्त्री
 भाभे अखाका. अखेगी. प्रेमाका. भ्रममां,
 भ्रमणामां
 भाभो अखाका. भ्रम, [भ्रमणा]
 भाय गुर्जरा. तेरका. भाई (सं.भ्रातृ)
 भायेग दशस्कं(१). दशस्कं(२). प्रेमाका.

भाग्य

भार प्रेमाका. [सोनानो एक मोटो तोल],
 वीस तोला के बार मणनुं वजन
 भार दशस्कं(१). उपकारनो के ऋणनो
 भार; प्रेमाका. प्रभाव, सत्ता; आबरू;
 मान, [गौरव]; वित्तसं. महत्त्व [सं.]
 भार अढार अखाका. प्रेमाका. बधा ज
 प्रकारनी, [अढार वर्गनी]; जुओ अढार
 भार
 भारइं चारफा. लावल. भार भरावे, [भार
 लादे], बोजाथी भरे (सं.भारयति)
 भारउट उक्तिर. मोभ, पाटडो, आडसर
 (सं.भारपट्ट:); जुओ भारोट
 भारट सिंहा(म). मोभ, पाटडो, [आडसर]
 भारणि आरारा. भारणरूप, भाररूप
 भारय चंद्रवा. भारत - महाभारत
 भारथी दशस्कं(२). प्राचीफा. *मदमो.
 भारती, सरस्वती
 भार भागवो, भार भांगवो ० नरका. *संशय
 दूर थवो; प्रेमाका. *अभिमान दूर थवुं
 [प्रतिष्ठा जवी, लाजशरम जवी]
 भारमाली गुर्जरा. भार उपाडनार (सं.भार+
 मालिन)
 भार राखवो नरका. मान राखवुं, शरम
 राखवी, [शाख राखवी, मोभो जाळववो]
 भारवड जुओ भारोट
 भारिउ विमप्र. *भारमां राख्यो, [भार कर्यो
 छे, वजन वधार्युं छे]
 भारिज्या आरारा. भार्या, पत्नी
 भारिण आरारा(व). भारंगी, एक वनस्पति

(सं.भागी)

भारेवत (भारेवन) चंद्रवा. महत्तावाळो,
मोटे

भारो अखाळ. भारवाळो, भारेखम

भारोट, भारवट्ट विक्ररा. पाटडो, मोभ [सं.]

भारपट्टे; जुओ भारउंट

भार्या नरका. [भारथी] भरेलां, [लादेलां]

भाल ऋषिरा. चित्तसं. भाळ, शोध,
समाचार, पत्तो [सं.भाल]

भालडी *गुर्जरा. *विराप. बाण, तीर (सं.
भल्ली+ड)

भालडे प्रेमाका. भालमां, कपाळमां

भालवुं ऋषिरा. नरका. प्रेमाका. भळावुं,
सोंपवुं, -ने माथे नाखवुं [सं.भालयु]

भालि उक्तिर. बरछी, बाण, तीर (सं.
भल्लिः)

भाली नरका. [भळावीने], बतावीने

भालोडे विमप्र. लावल. बाणथी, तीरथी
[सं.*भलकूट

भावइ जिती आरारा. गमे तेवी

भावइ तिम करी कृष्णच. गमे तेम करी

भावघण आरारा. भावार्चन, भावपूजा

भावज वीसरा. भापी (सं.भ्रातुर्जाया)

भावट नरका. प्रेमाका. उपाधि, जंजाळ,
दुःख

भावठ चंद्रवा. नरप(द). प्रेमाका. मदमो.

उपाधि, पीडा, भीड, मुश्केली

भावठि अंबरा. ऋषिरा. ऐतिका. नलरा.

नेमिछं. *विमप्र. मानसिक दुःख,

उपाधि, मुसीबत, जंजाळ (*सं.भाव+

अर्थिन)

भावठी आरारा. दरिद्र

भावन प्रेमाका. स्तुति, [गुणगान]; भावे
- गमे तेवो, सुंदर [सं.]

भावांतर अखाका. बीजो भाव [सं.]

भाविक प्रेमाका. भविष्यमां थनारी [सं.]

भावइ उक्तिर. बोले, कहे (सं.भाषिति)

भास आरारा. भाषा; गुर्जरा. *नलरा.
प्राचीफा. वसंफा(ल). वसंवि.

*वसंवि(ब्रा). पद्यखंड, काव्यनो एक
भाग, [काव्यप्रकार] (सं.भाषा)

भासइ आरारा. गुर्जरा. जिनरा. बोले, कहे
(सं.भाषते)

भासकशक्ति चित्तसं. प्रकाशित करवानी
शक्ति, प्रतिबिंब पाडवानी शक्ति

भासडी देवरा. वाणी, शब्दो (सं.भाषा)

भासरु प्राचीफा. प्रकाशमान, तेजस्वी
(सं.भास्वर)

भासुर वसंवि. वसंवि(ब्रा). तेजस्वी (सं.)

भासुरह ऐतिका. चमकतुं, प्रकाशमान

भांकार नलरा. भेरनो अवाज, (रवानु-
करी), [भां-भां एवो अवाज]

भांखडी उक्तिर. भांकडी, गोखरुने मळती
एक वनस्पति, (सं.भक्षटः)

भांगड उपबा. षडाबा. भेद, विभाग, प्रकार
(सं.भंग); जुओ भाग

भांगर अभिऊ. *एक जातना घोडा, [एक
जातनी सांढणी]

भांगरु उक्तिर. आरारा(व). भांगरो (सं.
भृंगराज)

भांजइ आनंस्त. आरारा. उक्तिर. उपवा.
गुर्जरा. वित्तसं. हरिख्या. भांगे, भांगी
नाखे; भांगी जाय (सं.भंज)

भांजिबुं उक्तिर. भांगवुं

भांड अखाका. पात्र, वासण [सं.]

भांड उक्तिर. आनंस्त. भवैया जेवी एक
जाति (सं.भंड)

भांडइ उक्तिर. [*गाळ दे; *संग्रह करे]
(सं.भण्डयति)

भांडशाला षडाबा. कोठार, भंडार (सं.)

भांडी षडाबा. हजामनी अस्तरा-पेटी (सं.
भाण्डि) [दे.भंड परथी]

भांण आरारा. भानु, सूर्य; मदमो. (सूर्य=)
राजा

भांत, भांत्य चित्तसं. भात, प्रकार

भांति आरारा. प्रकारे; ऋषिरा. साडला
वगेरेनी भात (सं.भक्ति)

भांत्य जुओ भांत

भांपणि षडाबा. पांपण

भांभरभोलवी जुओ भंभरभोली

भांभरभोळी नरका. प्रेमाका. घणी भोळी,
मुग्ध [सं.विह्वल+*भ्रमिलक]

भांभल (भांभलभोली) ऐतिका. [घणी]
भोळी

भांभणां चंद्रवा. ओवारणां, दुखणां [सं.
भ्रामण]

भि कादं(शा). भय, बीक

भिइसि आरारा. भेंस (सं.महिषी)

भिउड गुर्जरा. भ्रमर, भवां (सं.भृकुटि)

भिउडी उक्तिर. विराप. भृकुटि, भवां

भिख्यया प्रबोप्र. बौद्ध साधु (सं.भिक्षु+क)

भिख्या प्रबोप्र. भीख (सं.भिक्षा)

भिग्गह प्राचीफा. प्रतिज्ञा, धार्मिक नियम
(सं.अभिग्रह)

भिउ ऐतिका. भिक्षा

भिअ- तेरका. प्राचीसं. भींजावुं (सं.भिघ-)

भिउइ गुर्जरा. निकट आवे, लडे, [भीडे,
मुकाबलो करे] (सं.*भितति) [दे.]

भिउइ विराप. उखेडे (सं.भ्रष्ट परथी)

भित्ति कादं(शा). भींत, दीवाल (सं.)

भिदि नलाख्या. भेदथी, [रहस्यप्रकटन-
पूर्वक]

भिया दशस्कं(१). भाई - अजाण्या पुरुष-
नो निर्देश करवा वपराती संज्ञा

भिराडी गुर्जरा. विराप. भाराडी, हिंमतवान

भिलइ अंबरा. जिनरा. भळे, मळे, हळेमळे;
अंबरा. आरारा. गुर्जरा. भळे, मिश्रित
थाय, [जोडाय] (दे.)

भिलु, भीलु प्रेमाका. भेरु, साथी; जुओ
भीरु

भिइसु लावल. भेंसो, पाडो [सं.महिषः]

भिंगार उक्तिर. तेरका. झारी (सं.भृंगार)

भिंडिमाळ, भिंडीमाळ दशस्कं(१). प्रेमाका.

गोफण के तेना जेवुं पथ्थर फेंकवानुं यंत्र

भिंतर प्रबोप्र. प्राचीफा. अंदर (सं. अभ्यंतर)

भिभल, भिभलउ कृष्णबा. प्राचीसं. वसंफा.

वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा.) शृंगामं. विह्वल,

मदमत्त; जुओ भीमर, भींभल

भीकर प्रबोप्र. भयंकर (सं.भयकर)

भीखसा देवरा. भिक्षा

भीखु देवरा. भिक्षु

भीजड़ गुर्जरा. तेरका. नलाख्या. लावल.
वीसरा. भीजाय, [आर्द्र थाय] [सं.
अभ्यज्यते]

भीड़ गुर्जरा. भीडे, [सकंजामां ले] [सं.
अभ्यटति]

*भीडी [भीडी] प्रेमाका. *बीडेली,
*चोंटेली, [शणिवा रेसा] [सं.भिंडा]

भीति अभिऊ. उक्तिर. उपबा. षडाबा. भींत
(सं.भित्ति)

भीमर अभिऊ. [मदथी] विहल; जुओ
भिंमल

भीर वेताप. ?, [भयंकर, भारे मोटो]

भीरु दशस्कं(९). भेरु, भीलु, [साथी];
जुओ भिलु

भीलिम आरारा(व). भिलामो (सं.भल्लातक)

भीलु जुओ भिलु

भीडी जुओ भीडी

भींतर प्राचीका. भीतर (सं.अभ्यंतर)

भींभल वसंवि(ब्रा). प्रेमघेलुं (सं.विहल);
जुओ भिंभल

भींभली प्राचीका. मुग्धा, [प्रेमघेली] (सं.
विहला)

भींभली गुर्जरा. विराप. [मदथी] विहल,
[प्रेमघेली] [सं.विहल-]

भुअण, भुयण उषाह. भुवन, [लोक]

भुअंग रूपच. वसंफा(ल). विक्ररा. भुजंग,
साप

भुअंगम लावल. नाग (सं.भुजंगम)

भुइ, भुइं आरारा. उपबा. गुर्जरा. नलरा.
नेमिछं. वीसरा. षडाबा. पृथ्वी, जमीन;

जमीन पर (सं.भूमि); षडाबा. जमीन
परनुं अंतर

भुइफोड उक्तिर. भोंयफोडा, एक वनस्पति
(सं.भूमिस्फोट)

भुइं जुओ भुइ

भुए, भुये प्रबोप्र. भयथी

भुयत देवरा. भोगववा निर्णीत भोग

भुगतारि सिंह(शा). भोक्ता [सं.भोक्तर]

भुजन प्राचीका. भोजन

भुजंग विक्ररा. विलासी पुरुष [सं.]; नरका.
[नाग], शेषनाग [सं.]

भुजाइ उक्तिर. वाग्भवा. भोजाई (सं.भातु-
जाया)

भुदर दशस्कं(९). भूधर, कृष्ण

भुधणी शृंगामं. राजा

भुमहिया जुओ भमहडी

भुय गुर्जरा. भुज, हाथ

भुयण गुर्जरा. भुवन, [लोक]; तेरका.
[भुवन, लोक]; दहेरासर; जुओ भुअण

भुयंग, भुयंगु आरारा. वसंफा(ल).
वसंवि(ब्रा). शृंगामं. भुजंग, नाग

भुयंगम ऋषिरा. नरका. प्रेमाका. हरिवि.
साप (सं.भुजंगम)

भुये जुओ भुए

भुर वेताप. गमार

भुरशी, भुरसी दशस्कं(९). प्रेमाका. विवाह-
प्रसंगनी बांधेली दक्षिणा [सं.भूयसी]

भुलउ गुर्जरा. भूलभरेलो (प्रा.भुलड़)

भुलड़ उक्तिर. भ्रष्ट थाय, च्युत थाय, भूले
[दि.]

भुवण तेरका. वीसरा. भुवन, लोक, जगत
 भुवि शृंगामं. पृथ्वीमां
 भुहरा पंचवा. जमीनमां करेलुं घर (सं.भूमि
 +गृह)
 भुहि गुर्जरा. भूमि
 भुइ जिनरा. भूमि
 भुंखर विमप्र. "गांडानी माफक उश्केरायेलो,
 ["करडो"] ["दे.भुक्ख"]
 भुंगलभेर जुओ मंगलभेर
 भुंज- तेरका. भोगववुं (सं.)
 भुंड-निलाडि प्राचीसं. अशुभ ललाटवाळी,
 [निर्भागी]
 भुंद वेताप. ?
 भुंभर-भोली, भंभर-भोलिया प्राचीसं.
 अतिशय मुग्धा
 भुंहडियह जुओ भुमहडी
 भुंहरा आरारा. भोंयरा (सं.भूमिगृह)
 भूअबलिहि कृष्णच. भुजाबळे
 भूअंग कृष्णच. भुजंग, [सर्प]
 भूअंगम कृष्णबा. भुजंगम, नाग
 भूअंगु वसंफा. भुजंग, सर्प
 भूइ उक्तिर. जमीन, पृथ्वी (सं.भूः)
 भूआळ वीसरा. राजा (सं.भूपाल)
 भूइं विराप. भूमि
 भूखालू षडाबा. भूखळवो (सं.बुभुक्षापरथी)
 भूवर चित्तसं. पृथ्वी पर चालनारा; गुर्जरा.
 पृथ्वी पर रहेनार, माणस (सं.)
 भूजपत्र कादं(ध्रु). भूर्जवृक्षनी छाल, जेना
 पर लखवामां जावतुं हतुं (सं.भूर्जपत्र)
 भूजाल जिनरा. मोटी भुजाओवाळो वीर

भूजि आरारा(व). भोजपत्रनुं झाड (सं.भूज)
 भूत चित्तसं. पंचमहाभूत, भौतिक तत्त्व
 भूतिक चित्तसं. भौतिक
 भूतो अखाका. थया
 भूतोलिड षडाबा. एक प्रकारनो वंटोळ
 भूवर, भूवरो दशस्कं(१). भूधर, कृष्ण
 भूप थवा हींडो चित्तसं. ऊंचुं स्थान
 मेळववानी इच्छा राखो
 भूभंग अखाका. पृथ्वीनो नाश
 भूभाग आरारा. जमीन पर चालवा मांड ?
 भू-भूतो *अखाका. [पर्वत] [सं.भूमृत]
 भूमहइ प्राचीसं. भवां
 भूमहीय जुओ भमहडी
 भूमंड अखाछ. *भूमंडल, *पृथ्वी, ["ब्रह्मांड"]
 भूमिहर ऋषिरा. षडाबा. भोंयरुं (सं.
 भूमिगृह)
 भूयण अंबरा. गुर्जरा. भुवन, जगत; गुर्जरा.
 तेरका. महालय, दहेरुं (सं.भुवन)
 भूयपाल आरारा. भूपाल, राजा
 भूयबल गुर्जरा. भुजबळ
 भूयाल ऋषिरा. पृथ्वीपालक, राजा (सं.
 भूपाल)
 भूर अखाका. अखाछ. अखेगी. कृष्णच.
 कृष्णबा. दशस्कं(१). नरका. प्रेमाका.
 गमार, गांडो, मूरख, अबुध
 भूर दशस्कं(१). प्रेमाका. अतिशय, घणुं
 (सं.भूरि)
 भूरइ *गुर्जरा. [खूब मोटी संख्यामां] [सं.
 भूरि]
 भूर्यां नरका. *मूर्ख, *अणसमजु, ["पृथ्वी-

લોકનાં] [સં.ભુર]

ભૂરસી જુઓ ભુરશી

ભૂર આરારા. કાદં(શા). લાવલ. खूब, घणा
(સં.)

ભૂલડ લાવલ. ભૂલી ગયેલો, [ગુમાવેલું હોય
एवो], ભૂલો પડેલો; વિરાપ-अनु.
ભૂલખરેલો

ભૂલવળ અલેગી. ભૂલ

ભૂલવાઈ વંદ્રવા. મોઢવાઈ

ભૂલવળ એતિકા. પૃથ્વીમંડલમાં

ભૂશેળાં વંદ્રવા. શોધીતાં

ભૂસા(?) શૃંગામં. ઇચ્છા

ભૂહડી આરારા. ભમર, ભવાં (સં.ભૃકુટિ)

ભૂહિરડ ઉત્તિર. ખોંયરું (સં.ભૂમિગૃહમ)

ભૂંડ અંબરા. વિરાપ. શૃંગામં. પૃથ્વી, જમીન;
ભૂમિમાં, ભૂમિ ઉપર

ભૂંછ વિમપ્ર. *મૂર્ખ, *મોટ, *ગાંઠો, [*રણ-
પ્રદેશ] [રા.]

ભૂંથલ ઉષાહ. જગા, [ભૂમિપટ] (સં. ભૂમિ-
સ્થલ)

ભૂંચ જિનરા. *ભૂમિ, [*માઢ, *મજલો]

ભૂંચરડ આરારા. ખોંયરામાં (સં.ભૂમિગૃહ)

ભૂંહડી શૃંગામં. ભૂમિ, જમીન

ભૂંહિરડ અંબરા. ખોંયરામાં

*ભૃષ્ય સિંહા(શા). વૃષ, વઢદ

ભૃષ આરારા. પ્રષ, બગડી ગયેલું; પ્રષ, છૂટું
પડેલું

ભૃંગલી એતિકા. વાદ્યવિશેષ

ભૃંગાર અધિક. કાદં(શા). કઢશ (સં.)

ભૃંગાલિની આરારા. ભમરાઓની હાર જેવા

વાઢવાઢી (સં.)

મે, મેઐ અઢાકા. અઢાઢ. કામા(ત્રિ).
નરકા. પ્રેમાકા. મય

મેઢળી જુઓ મેઢળી

મેઢ ગુર્જરા. પ્રઘુચુ. પ્રાચીફા. વિકરા.
હમ્મીપ્ર. મેદ, રહસ્ય; વસંફા. વસંવિ.
વસંવિ(બ્રા). મેદ, મિત્રતા

મેઢળી (=મેઢળી ?) તેરકા. મેદાયેલી,
મિશ્રિત, [મીંજાયેલી, તરબતર થયેલી]
[રા. મેવળૌ]

મેઐ જુઓ મે

મેઢ એતિકા. દેઢકો

મેઢ અઢાકા. પ્રેમાકા. વેશ

મેટ ગુર્જરા. મેટો, મેઢાપ

મેટળ આરારા. વિમપ્ર. મેટ, [વક્ષિસ]

મેટમલળું પ્રેમાકા. મઢતીં વઢતે આપવાની
મેટ

મેટિ ગુર્જરા. વિમપ્ર. મેટ, વક્ષિસ; *આનંસ્ત.
વીસરા. મેટવું તે, મેટ, મિલન (સં*મેટ્ટ)

મેઢડ ગુર્જરા. મેટો, મેઢાપ, [મુકાબલો]

મેઢઘડ આરારા. મઢયો; ગુર્જરા. મેટયો,
[મુકાબલો થયો]

મેઢવઢ અલેગી. ગુર્જરા. મીઢવે, જોડે,
ટકરાવે

મેઢિ *ગુર્જરા. [મુકાબલો]

મેદાળી *જિનરા. [મેદાઈ, વીંધાઈ; આર્દ્ર
બની]

મેદામેદ ચિત્તસં. મેદ અને મેદ, વિવિધ
પ્રકારના મેદ

મેદિયડ ચારફા. મેદાયો, [મીંજાયો]

(सं.भेदित)

भेय आरारा. ऐतिका. ऐतिरा. भेद, रहस्य,
मर्म; चित्तसं. जिनरा. भेद, [प्रकार],
[तफावत]

भेर प्रेमाका. लावल. भेरी, शरणाईना जेवुं
मुखवाद्य

भैरवझंप्प कामा(शा). मनवांछितनी प्राप्ति
अर्ये जप करतांकरतां पर्वतनी कोई
ऊंची दूक उपरथी पडतुं मूकवुं ते [सं.
भैरवझम्पा]

भेरि, भेरी *गुर्जरा. नरका. नेमिछं. प्रेमाका.
विराप. *वीसरा. शरणाईना प्रकारनुं
एक मुखवाद्य (सं.)

भेल सिंहा(शा). भेद, शंका

भेळ नरका. भंगाण

भेलइ, भेळइ आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. नरका.
नेमिछं. *लावल. भेगुं करे, भेळवे [दि.];
गुर्जरा. प्रेमाका. विराप. भांगे, भंगाण
पाडे, छिन्नभिन्न करे

भेळाभेळ हरिख्या. अत्यंत विनाश, वणसाड
भेली आनंस्त. नलाख्या. भेळी, भेगी, साथे
मळेली

भेली आरारा. (गोळनो) रवो (रा.)

भेव अखाका. अखाछ. अखेगी. जिनरा.
नलाख्या. मदमो. भेद, रहस्य, [मर्म];
अखाछ. भेद, [भिन्नता]

भेष प्राचीफा. वेश, पहेरवेश

भैरव प्रेमाका. चीबरी; जुओ भइरव

भो प्रेमाका. भय

भोअण विक्रच. भोजन

भोअणनंदन गुर्जरा. पृथ्वीपुत्र मंगळ
(सं.भुवननंदन)

भोअला *उषाह. [भोळा]

भोअंगम उषाह. प्राचीका. सर्प (सं.भुजंगम)

भोगतारीक वेताप. भोगवनार [सं.भोक्तार]

भोगल, भोगळ उक्तिर. गुर्जरा. नरका-२.

प्रेमाका. आगळो; अखाका. [आगळो;
आड, अंतराय], बंधन (सं.भुजार्गला)

भोगवड आरारा. भोगवटो

भोगवणी चित्तसं. अनुभव

भोगिक *शृंगारं. [सर्प] [सं.]

भोगिनि ऋषिरा. सर्पिणी [सं.भोगिनी]

भोगीसर लावल. भोगीश्वर, श्रेष्ठ भोगी

भोजक् षडावा. उपभोग करनार [सं.]

भोजपतर, भोजपत्र कामा(त्रि). कामा(शा).

भूर्ज वृक्षनुं पत्र

भोजिण ऐतिका. विमप्र. भोजक (त्रागाळा),
[प्रशस्ति गानार]

भोपागाला वेताप. बोपागाळा, दुख पडद्यानो
ढोंग ने रोदणां

भोपालु उषाह. महान, [अधिपति] (सं.
भूपाल)

भोम अखाका. प्रेमाका. भूमि, [पृथ्वी,
जमीन]; प्रेमाका. माळ, मजला

भोमी अखाका. भूमि, [जग्या]

भोय तेरका. भोग

भोयण ऐतिका. शीलक. भोजन

भोयंग अखाका. दशस्कं(१). नरका. भुजंग,
नाग

भोयंगम दशस्कं(१). भुजंगम, शेषनाग

भोर ऋषिरा. नरका. प्रेमाका. प्रभात,
परोढियुं

भोल ऐतिरा. भूल

भोलउ प्राचीसं. भोळो [दे.]

भोळउ वीसरा. भूल, भ्रम, [भोळपण]

भोलविउ, भोलिउ प्राचीसं. भोळव्यो

भोलादी गुर्जरा. *छेतराई, *भोळवाई,
[भूली पडी]

भोलाबा लावल. भोळववा

भोलिउ जुओ भोलविउ

भोलिम ऐतिका. भोळपण, अज्ञान

भोलुव- नलरा. भोळववुं (सं.*भ्रमुल्लक)
[दे.]

भोलुयारी प्राचीसं. साव भोळी

भोवन दशस्कं(१). भवन, [आवास]

भ्रमरोग चित्तसं. गांडपण, चित्तभ्रमनो रोग

भ्रमस्त सिंहा(शा). ब्रह्मस्व, ब्राह्मणनुं धन,
ब्रह्मार्पण करेलुं द्रव्य

भ्रमहइ प्राचीसं. भू, भवां [सं.भ्रमुख]

भ्रमि-आकार प्रेमाका. गोल, चकरडाना
आकारनां, [*आवर्त-वमळ जेवां,
*चंचल]

भ्रष्ट षडाबा. रांधेला (सं.भृष्ट)

भ्रंग नलाख्या. भमरो (सं.भृंग)

भ्रंति गुर्जरा. नेमिछं. प्राचीसं. भ्रान्ति,
भ्रमणा; आरारा. भ्रान्ति, मूझवण; शंका,
शंकाभर्यो विचार

भ्रंम मदमो. ब्राह्मण (सं.ब्रह्मन)

भ्रंमचारज कामा(त्रि). ब्रह्मचर्य

भ्रंमचारज वरत कामा(शा). ब्रह्मचर्यनुं व्रत

भ्राजि कादं(शा). शोभे (सं.भ्राज)

भ्रांत, भ्रांत्य प्रेमाका. भ्रान्ति, भ्रमणा;
मोसाच. अंदेशो; मदमो. भ्रान्ति, मोह,
[मूझवण, शंका]

भ्रिखभान दशस्कं(१). वृषभानु, [राधाना
पिता]

भ्रूअ नलाख्या. भवां (सं.भ्रू)

भ्रूसो अधिक. भरोसो

भ उपबा. उषाह. तेरका. नरप(द). नलरा.
नेमिछं. प्रेमाका. लावल. वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). वीसरा. षडाबा. हरिख्या.
ना, नहीं (सं.मा)

भइ गुर्जरा. तेरका. जिनरा. वीसरा. में
(अप.भइ, प्रा.मया); गुर्जरा. तेरका. मने

भइगल वीसरा. षष्टिप्र. हाथी (सं.भदकल);
जुओ महिगल

भइडी *ऐतिका. [मेडी]

भइण गुर्जरा. मदन, कामदेव; वीसरा. मीण
(सं.भदन); जुओ मयण

भइता (करमइता) *विमप्र. [कार्यकुशळ];
जुओ करमइता

भइदु आरारा. मेंदो

भइमत वीसरा. मदमत

भइलउ आरारा. मेलुं, दुह; उक्तिर. उपबा.
वीसरा. मेलुं, गंदुं (सं.मलिल-)

भइलप उषाह. मेलप, [मेलापणुं] [सं.मलिह
+त्व]

भइलु *वसंफा. वसंवि(ब्रा). रोष; जुओ
मयलु

મહલાપણડં ઉપવા. મેલાપણું

મહવટ્ટુ જુઓ મહિવટુ

મહં વીસરા. માં

મહં આનંસ્ત. ઉત્તિર. ઉપવા. મેં (સં.મયા);
ઉત્તિર. મને (સં.મામ્)

મહંળ આરારા. હાથી (સં.મદકલ)

મઈ ઉત્તિર. પટેલો, છેડેલા છેતરને સપાટ
કરવાનું સાધન (સં.મત્ય/મદિ) [દિ.
મતિય, મહ્ય]

મઠ ઉત્તિર. મઠ (સં.મકુષ્ઠ)

મઠડ ઉત્તિર. ઉપવા. ઇતિકા. ગુર્જરા.
ચારફા. જિનરા. પ્રાચીફા. વીસરા.
ષડાવા. મુકુટ, મોડ

મઠડડ જિનરા. વીસરા. મોડું [સં.મૃદુ];
આરારા. ઉત્તિર. ધીમું; જુઓ મોડે મોડે
મઠડડધા ગુર્જરા. મુકુટધારી, [સામંતો]
(સં.મુકુટબદ્ધ); જુઓ મુઢુધા

મઠડબદ્ધ, મઠડબધા પ્રાચીસં. સામંત
(સં.મુકુટબદ્ધ)

મઠડેરં ષડાવા. વધારે મોડું [સં.મૃદુ-]

*મઠણિ [*મણિડ] ઉત્તિર. ઘડો, માટલું
(સં.મણિક-)

મઠર ઉત્તિર. અરીસો (સં.મુકુરમ્)

મઠરા ઉત્તિર. (આંબાનો) મોર [સં.મુકુલ]

મઠરિયડ, મુરિયડ પ્રાચીસં. મહોર્યો (સં.
મુકુલિત)

મઠરી ગુર્જરા. મહોરી (સં.મુકુલિતા)

મઠલડં પ્રાંચીસં. ધીમું [સં.મૃદુ પરથી]

મઠસાલ જિનરા. મોસાલ [સં.માતુ:શાલ]

મઝ, મૌ ઉત્તિર. રખડતી, ગરીબડી (ગાય)

(સં.માર્ગોકા; મુક્તૌકા)

મઝોલીઆં ગુર્જરા. મોઢિયાં, મુકુટ (સં.
મૌલિકાનિ)

મકનડ ઉત્તિર. પ્રેમાકા. દંતૂશઠ વગરનો,
ઠીંગણો, ભરાવદાર, તોફાની (હાથી)
(સં.મત્કુણ)

મકર અઘાકા. અઘેગી. માછલું; મગરમઠ્ઠ
(સં.)

મકર અઘેગી. મુકુર, દર્પણ

મકરનિકેતન વસંપા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા).
મકરધ્વજ, કામદેવ (સં.મકરકેતન
પરથી)

મકર-મીટ નરકા. માછલીની આંખના જેવા
આકારની

મકરાકૃત પ્રેમાકા. માછલાના આકારનાં

મકરંદ *નરકા. વસંપા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા).
પુષ્પમધુ (સં.)

મકલાય અઘાઠ. મલકાય, હરણાય

મકાયંત *વિમપ્ર. [હજારે] [જ.મકાતિઅ]

મઘવટ્ટુ વિમપ્ર. મુખપટ, મોઢું, [ચહેરો];
જુઓ મુખવટ્ટ

મઘાંતર અઘાકા. વહાનું, નિમિત્ત;
દશસ્કં(૨). પ્રેમાકા. વહાનું [સં.
મિષાંતર]

મઘિ પ્રાચીકા. મુઘમાં

મઘિયારડો પ્રેમાકા. [માઘીઓથી રક્ષણ
કરવા] ઘોડાના મુખ ઉપર બાંધવામાં
આવતી પટ્ટી [સં.*મઘિકા+આવરણ]

મગ *જિનરા. [માર્ગ]

*મગ [*નગ] ચંદ્રવા. *માર્ગ, [પર્વત]

मगति-निधान हरिवि. मुक्तिनिधान
 मगडी विक्ररा. रणक्षेत्रमां वगाडवानो राग-
 विशेष
 मगमद आरारा. कस्तुरी (सं.मृगमद)
 *मगरप(चारी) [मगरपचीसे] *नंदब.
 [भरपूर जुवानीमां] [रा.]
 मगरी मोसाच. मगमांथी बनावेली मीठाई ?
 मगरो नरप. डुंगर (भी.)
 मगसा *षडाबा. [माखी] (फा.मगस)
 मगसिर तेरका. मागशर (सं.मार्गशिरस)
 मगसिरनखत्र उक्तिर. मृगशीर्ष नक्षत्र
 मगसिरियउ वीसर. मागशर (सं.मार्ग-
 शिरस)
 मगह आरारा. मग [सं.मुद्ग]
 मगियां प्रेमाका. मगना जेवी छांटवाळां
 वस्त्रो, [रंगीन दोरियानां वस्त्र]
 मगग गुर्जरा. तेरका. मार्ग
 मगगइ गुर्जरा. मागे (सं.मार्गयति)
 *मघ [मेघ] *वसंवि(ब्रा). [वादळ]
 मचकउ लावल. मचको, आंखनो मिचकारो,
 [चाळो]; नरका. लटको, लहेको,
 [चाळो]; गर्व
 मचकंद आरारा. चारफा. मुचुकुन्द नामनां
 पुष्पवृक्ष
 मचका- वीसर. मारवुं, प्रहार करवो (*प्रा.
 मघ)
 मचकुंद आरारा. मुचुकुंद नामनुं पुष्पवृक्ष
 मचरडी प्रेमाका. आमळी, मरडी
 मचरालि नरप(द). मत्सरवाळी, गुमानी
 मचइं गुर्जरा. मत्त थाय (सं.माद्यति)

मच्छ ऐतिका. मृत्यु
 मच्छइ गुर्जरा. माछली प्रत्ये (सं.मत्स्य)
 मच्छर षडाबा. *ईर्षा, [अभिमान]; *ऋषिरा.
 [डंख, गुमान]; नरका. प्रेमाका. गर्व,
 अभिमान (सं.मत्सर)
 मच्छेदराय ऋषिरा. मत्स्यदेशनो राजेश्वर
 मछण नरप(द). चळु, जम्पा पछी मों साफ
 करवुं; जुजो माछन लेवुं, मुहछण
 मछर नरका. नरप(द). *विमप्र. मत्सर,
 गर्व; चित्तसं. ईर्ष्या
 मछरा सिंहा(शा). मदभरी (सं.मत्सर)
 मछराल, मछराळ कस्तुवा. नरका.
 मत्सरवाळा, गुमानी; जिनरा. विक्ररा.
 मत्सरवाळा, गुमानी, जोरावर, [बहादुर,
 रोषीला]; कृष्णबा. *द्वेषीला, [गुमानी,
 जोरावर]; प्रेमाका. ईर्ष्यावाळा,
 [रोषीला, गुमानी]
 मछाकार मदमो. मत्स्याकार
 मछ्छर नेमिछं. मत्सर, [ईर्ष्या, रोष]
 मज प्रेमप. मुज
 मज मदमो. —, [*नक्की] [*अ.मज्जुन]
 मजिल वीसर. मजल, मुसाफरीनो [एक
 साथे के एक दिवसमां] कपातो हिस्सो
 (फा.मंजिल)
 मजीठ उक्तिर. वसंफा. वसंवि(ब्रा). जेमांथी
 लाल रंग नीकळे छे ते वनस्पति (सं.
 मंजिष्ठा)
 मजीठियां प्रेमाका. मजीठना राता रंगनां
 मजीठुं अभिऊ. जिनरा. मजीठ जेवुं रातुं
 (सं.मंजिष्ठा)

मजीण प्राचीसं. ?, [कोई वस्त्रप्रकार]
 मज्ज गुर्जरा. मने; तेरका. मारुं, मुज (सं.
 महाम्)
 मज्ज आरारा. मध्ये, -मां
 मज्जन प्राचीसं. मध्याह्न
 मज्जारि गुर्जरा. मध्ये, -मां (सं.*मध्यकार्ये)
 मज्जि गुर्जरा. मध्ये, -मां
 मझ आरारा. गुर्जरा. कर्पूमं. मुज, मारुं;
 गुर्जरा. नलरा. प्रबोप्र. मने (सं.महाम्)
 मझइ आरारा. मध्ये, -मां
 मझार, मझारि आरारा. देवरा. नलरा.
 नेमिछं. प्राचीसं. रूपच. विक्ररा. मध्ये,
 -मां, अंदर (सं.*मध्यकार्ये, मध्य+
 कार); उषाह. मध्यमां, [वच्चे]
 मझार, माघ, मुझार, मोझार कामा(त्रि).
 मध्ये, -मां
 मटकउ *ऋषिरा. प्रेमाका. हावभाव, चेष्टा,
 [चाळो, नखरुं]
 मटि नलाख्या. माटे, काजे
 मट्टी प्राचीसं. माटी (सं.मृत्तिका)
 मठ प्रेमप. ओरडो [सं.]
 मठ- प्राचीफा. दबाववुं, [भांगवुं, मारवुं]
 (सं.मथ), [*चूर्ण करवुं, *कचडवुं]
 [*सं.मृष्ट]
 मठवासणि विक्ररा. मठवासिनी, साध्वी
 मठप्पर तेरका. *प्राचीफा. प्राचीसं. दर्प (दि.)
 मडि उक्तिर. [*आघात पामेली - घवायेली
 स्त्री] (सं.मडिका) [दि.मडिआ]
 मडिउ प्रघुचु. मडडुं [सं.मृतक]
 मड उक्तिर. ऐतिका. गुर्जरा. तेरका. देवरा.

नलरा. नेमिछं. विक्ररा. मठ, मकान,
 निवासस्थान; वेताप. मठ, [संन्यासीनुं
 निवासस्थान]
 मठ दशस्कं(२). सती थवा माटे खडकेली
 चिता, [चितारूपी घर]
 मठपति ऐतिका. मठाधीश
 मण आरारा. तेरका. मन; जुओ मणि
 मणची सिंहा(शा). एक खडधान
 मणछिउ ऐतिका. मनवांछित
 मणमणउ उक्तिर. अस्फुट उद्गार, गूसपूस
 ध्वनि (सं.मन्ननः)
 मणमणा ऐतिका. बालकनी भाषा,
 [कालाघेला अस्फुट (उद्गार)]
 मणमय प्राचीफा. मणिनां (सं.मणिमय)
 मणयतु ऐतिका. मनुष्यत्व
 मणशिलशिला कादं(शा). मनसील नामक
 धातुनां चोसलां [पथ्थर] (सं. मनः-
 शिला-शिला))
 मणसमाधि गुर्जरा. मनसमाधि, मननुं
 सांत्वन, मननी शांति
 मणसिल उक्तिर. ए नामनो खनिज पदार्थ
 (सं.मनःशिला)
 मणहर तेरका. मनहर
 मणि गुर्जरा. मनमां (सं.मनस्); जुओ मण
 मणिउ जुओ मडणि
 मणिबिब तेरका. मणिमय प्रतिमा
 मणिमइ गुर्जरा. मणिमय
 मणिमय ऐतिका. शिरोमणि
 मणियउ उक्तिर. मणको (सं.मणिकः)
 मणीडां प्रेमाका. माळाना मणका

मणु ऐतिका. मन

मणुय आरारा. ऐतिका. गुर्जरा. मनुष्य
(सं.मनुज)

मणुअ गुर्जरा. मनुष्य (सं.मनुज)

मणुय विराप. माणस (सं.मनुज)

मणुय-भवि शृंगामं. माणसना भवमां

मणु गुर्जरा. मनुष्य

मणोर वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). मनोरथ

मणोरथ गुर्जरा. मनोरथ

मणोरहु गुर्जरा. मनोरथ

मणीहर गुर्जरा. तेरका. वसंफा. मनोहर

मत अखाका. *मति, [मान्यता, धार्मिक
सिद्धान्त, पंथ]; मोसाच. मति

मतवारणउ उक्तिर. *विकरा. झरुखो,
अटारी (सं.मत्तवारण)

मतवाळउ वीसरा. नशाखोर (सं.*मत्तपाल)

मत्तिजीवी उक्तिर. बुद्धिजीवी (प्राणी),
मनुष्य (सं.मत्तिजीविनः)

मतु प्राचीफा. मत (निषेधार्थी), [मा, नहीं]

मत्तुं विमप्र. अभिप्राय, मत

मत्तो अखेगी. मत, [विचार, समजण];
अखाछ. मतमतांतर, सिद्धान्त, [मताग्रह,
मतप्रभाव, विचारनी पकड]; प्रेमाका.
*कबूलात, *करार, [अरसपरससमजण,
ठराव]

मत्कुण ऋषिरा. मांकड [सं.]

मत्थइ भागी कुहाडि जुओ कुहाडि

मत्थइं, मत्थिइं नेमिछं. माथे (सं.मस्तक)

मत्थ नलाख्या. मति, बुद्धि

मत्सराल विकरा. मत्सरवाळा, [शूरवीर,

रोसीला]

मत्त्य *प्रेमाका. [माछलानी आकृति]

मथ- अखाका. घसवुं; अखाका. नरका-२.

प्रेमाका. वलोववुं, मंथन करवुं; वसंफा.

वसंवि. वलोववुं, व्याकुळ करवुं

मथ जुओ मणिमथ

मथ (भोटउ मथ) *अंबरा. [बहु मोटो]

मथाला नेमिछं. माथां

मथिला नलरा. मिथिला नगरी

मथोमथ नरका. माथा सुधी, पूरेपूरी

मथ्यामति आरारा. मिथ्यामति, अन्य मिथ्या
दर्शनमां माननार, जैन धर्ममां अश्रद्धा-
वान

मव उक्तिर. मद्य, शराब [रा.]

मवगळ प्रेमाका. (मद गळता) हाथी

मव-नमाथा लावल. मद मातो नथी एवा

मवनभेर प्रेमाका. हम्मीप्र. एक प्रकारनुं
मुखवाद्य, रणशिंगुं

मवनमेथला प्राचीफा. एक प्रकारनी हीरा-
जडित मेखला (सं.)

मवनशाल ऋषिरा. मेना [दि.मयणसाल;
सं.]

मवफू विमप्र. किंमती कापड, [*छापेल
कापड] [*अ.मत्तबुअ]

मवभिभल नलरा. मदविहल, [मदमस्त]

मदभीभल वसंवि. वसंवि(ब्रा). आसक्तिथी
व्याकुल बनेलो (सं.मदविहल)

मदमिगल अधिऊ. मदथी मत्त हाथी (सं.मद
+मदकल)

मदल आरारा. ढोलना प्रकारनुं वाद्य,

[મૃદંગ] (સં.મર્દલ)

મદાર આરારા(વ). મંદાર, આકડો (સં.)

મદાક્તસ વસંફા. વસંવિ. *વસંવિ(બ્રા).

યૌવનમદથી આઠસમ્પરેલાં (સં.)

મવિ માતડ વસંફા. વસંવિ. મદમત્ત બનેલો
(સં.મદેન+મત્તક)

મઘૂડ આરારા. મદીલો, નશામાં છે તે

મહલ એતિકા. તેરકા. લાવલ. મૃદંગ (સં.
મર્દલ), વાદ્યવિશેષ

મદ્દિ કાદં(શા). નલાહ્યા. લાવલ. મધ્યમાં,
વચ્ચે, [-માં, અંદર]

મદ્રધૂય ગુર્જરા. મદ્રદેશના રાજાની કુંવરી
(સં.મદ્ર+દુહિતા)

મધ પ્રાકાસં. ચૈત્ર માસ (સં.મધુ)

મધ (મધમાધવ) *નરપ(દ). [ચૈત્ર-વૈશાખ,
વસંત ઋતુ] [સં.મધુમાધવ]; જુઓ મધુ-
માધવ

મધર પ્રાચીફા. મીઠું, કર્ણપ્રિય (સં.મધુર)

મધુ વસંફા(લ). વસંત (સં.)

મધુકર વેદ પ્રેમાકા. ચાર મંમરા [વેદ=ચાર]

મધુપ વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). મમરો
(સં.)

મધુમાધવદ્ *એતિકા. [ચૈત્ર-વૈશાખમાં,
વસંતઋતુમાં]; જુઓ મધ

મધુરાં હરિવિ. મીઠું દહીં

મધુવનરંડુ વસંવિ. *વસંવિ(બ્રા). વસંતના
વનની શોભા (સં.)

મધ્યત્રીયા ચતુચા. મધ્યસ્થી સ્ત્રી, દૂતી

મધ્યનાયકા ચતુચા. મુઘ્ધા, મધ્યા અને
પ્રગલ્ભા - આ ત્રણ પ્રકારની નાયિકા-

ઓમાં મધ્યનાયિકા

મધ્યમાન પ્રેમાકા. મધ્યનું [વચ્ચેનું] માપ [સં.]

મધ્યાનિ આરારા. મધ્યાહ્ને

મ-ન કૃષ્ણબા. ગુર્જરા. તેરકા. નંદવ.

પ્રાચીફા. પ્રાચીસં. મા, નહીં (સં.મા+ન)

મનદ્ ષડાબા. માને (સં.મન્યતે)

મન કરવા થેદ કાદં(ધુ). [મનનો] પાર
જાણવા

મનસ્થો અઘાકા. મનુષ્યનો અવતાર; જન્મારો

મનછા અધિક. મનની વાત, ઇચ્છા [સં.
મનીષા]

મન-થા *પ્રેમાકા. [મનમાંથી]

મન બહોલું કરવું પ્રેમાકા. મન મોટું કરવું,
ઉદાર થવું

મનમિતરિ એતિકા. મનની અંદર

મનમથ-ધનુહિય વસંવિ(બ્રા). કામદેવનું
ધનુષ્ય

મનરઘ્વતી અઘાઠ. મન સાચવતી, [મનને
ફોસલાવતી, ભ્રામક]

મનરલી આરારા. એતિકા. મનના આનંદ
સાથે, મનના ઉમંગથી

મન રહેવું પ્રેમાકા. મન સ્થિર રહેવું, ધીરજ
રહેવી

મનરંગિ ગુર્જરા. લાવલ. મનના આનંદથી,
મનના ઉમંગથી

મન લેવા પ્રેમાકા. *મનને જીતી લેવા,
[મનને જાણી લેવા]

મનશા કામા(શા). દશસ્કં(૭). દશસ્કં(૨).

મનીષા, ઇચ્છા; મનની કલ્પના

મનશા સુધ કામા(શા). મનની [શુદ્ધ,

खरी] इच्छाए
मनसा *उपबा. कामा(शा). दशस्कं(१).
 नरका. प्रेमाका. मनीषा, इच्छा
मनसिधि कृष्णबा. मनगमतुं, [मनने
 परिपूर्ण करनारुं]
मनसुधि आरास. मननी शुद्धिथी
मनाथा लावल. मनाव्या, तैयार कर्या,
 [स्वीकार कराव्यो]
मनावइ उक्तिर. मनावे, राजी करे; *लावल.
 [माने - स्वीकारे एवुं करे]
मनाविवुं उक्तिर. मनाववुं, राजी करवुं
मनां चंद्रवा. मनमां
म-नि प्राचीफा. नहीं (सं.मा+न)
मनिख प्रेमाका. मनुष्य
मनिशउ गुर्जरा. मनीषा, मननो विचार,
 तर्क
मनिसी विराप. मनीषा, इच्छा, [मननो
 विचार]
मनीश चित्तसं. मनुष्य
मनीष अखाछ. मनुष्य
मनीषित ऋषिरा. मनमां इच्छेलुं (सं.)
मनुक्ष गुर्जरा. मनुष्य
मनुहार प्राचीफा. *मननुं हरण करवुं ते,
 [मनोहर]; जुओ मनोहार
मनुहार, **मनुहार्य** दशस्कं(१). नरका. प्रेमप.
 प्रेमाका. परोणागत, [खातरबरदास्त,
 आदरसत्कार, आग्रह]; *प्राचीफा.
 [प्रार्थना; आदरसत्कार]
मनुहारि, **मनुहारी** दशस्कं(१). प्रेमाका.
 आजीजी, प्रार्थना; प्राचीफा. [प्रेमभर्यो]

आग्रह [आर्जव, प्रार्थना]
मनुहार्य प्राचीफा. आग्रह, [मनामणी,
 आजीजी, कालावाला]; जुओ मनुहार
मनुंवार नरप(द). विनंती; प्रेमाग्रह
मने आरास. माने
मनोन्य वाग्भवा. मनोज्ञ, मनोहर
मनोहार ऐतिरा. प्रेमाका. परोणागत;
 खातरबरदास्त; जुओ मनुहार
मनोहार वसंफा. वसंवि(ब्रा). मनोहर (सं.
 मनोहारिन); जुओ मनुहार
मन्नइ (विमन्नइ) गुर्जरा. माने, गणे, लेखे
 [सं.विमन्यते]
मन्मथ-चरिचन कादं(शा). [कामोद्दीपक
 लेप] (सं.मन्मथ-चर्चन)
मपधुनि गुर्जरा. ढोलना अवाजसूचक शब्दो
मम विराप. नहीं (सं.म+म)
ममकार आनंस्त. ममता, अहंकार
ममांणी कर्पूमं. आरसनी जात, [राजस्थान-
 ना मकरान-प्रदेशनी खाणना]
*मयगयल [मयगल] सिंहा(म). हाथी
 (सं.मदकल)
मयगल, **मयगलु** उक्तिर. ऋषिरा. ऐतिका.
 ऐतिरा. कृष्णच. गुर्जरा. नेमिछं. प्रद्युचु.
 प्राचीफा. प्राचीसं. लावल. विकरा. जेना
 माथामांथी मद झरतो होय ते, हाथी
 (सं.मदकल)
मयगल-जित नेमिछं. हाथीने जीती लेती
मयच्छिय प्राचीसं. मृगाक्षी, [मृगनयनी]
मयण उक्तिर. ऐतिका. गुर्जरा. तेरका.
 लावल. वसंवि. वसंवि(ब्रा). हरिवि.

मदन, कामदेव; प्राचीसं. मीण [सं. मदन]; जुओ मइण
 मन्थसागर लावल. मदन[कामभाव]नो
 सागर
 मन्थइल उक्तिर. मींढळ (सं.मदनफल)
 मन्थहुर गुर्जरा. कामातुर (सं.मदनातुर)
 मन्थमता नेमिछं. विमप्र. मदमत्त
 मन्थमत्त कृष्णच. हायी [सं.मदमत्त]; जुओ
 मियमत्त
 मन्थर एतिका. प्राचीसं. सागर (सं.मकर-
 गृह)
 मन्थरं तेरका. मकरंद, [पुष्पमधु]
 मन्थतउ तेरका. विमप्र. मेलुं, मेलुं बनेलुं
 (सं.मल+इळ)
 मन्थु वसंवि. क्रोध, [रोष]; जुओ मइलु
 मन्थट जुओ महिवटु
 मन्थंक, मन्थंका, मन्थंकु उषाह. नरका.
 नेमिछं. प्रेमाका. वसंफा(ल). वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). चंद्र (सं.मृगांक)
 मन्थं दशस्कं(१). प्रेमाका. मृगेंद्र, सिंह
 मन्था आरारा. माया, कपट; अखाळ.
 अभिऊ. आरारा. *ऋषिरा.. कामा(त्रि).
 चंद्रवा. दशस्कं(१). देवरा. प्रेमाका.
 विमप्र. दया, कृपा
 मन्थाला लावल. कृपालु; नेमिछं. मायाळु,
 प्रेमाळ
 मन्थूरसिखा आरारा(व). मयूरशिखा, एक
 वनस्पति
 मन्थ वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). मरे, हेरान
 थाय (सं.मृ-)

मरकलुं ऋषिरा. प्रेमाका. शृंगामं. मरकाट,
 स्मित, मलकाट, आछुं हास्य
 मरकलडे मुख नरका-२. हसता मोंए
 मरकलडो चतुचा. नरप(द). मरकवुं ते,
 मंद हास्य
 मरकलुं अखाका. नरका. शृंगामं. स्मित,
 आछुं हास्य
 मरकलखुं दशस्कं(१). मरकवुं
 मरकले अखाका. आछुं हसे
 मरकलो सिंहा(शा). मरकलुं, [आछुं हास्य]
 मरकी आरारा. एक मिष्टान्न, धोळी जलेबी
 [दि.मुरुकि]
 मरगथ तेरका. मरकत, [एक रत्न, नीलम]
 मरगयजावर प्राचीफा. मरकत जेवा लीला
 रंगनुं जादर वस्त्र (सं.मरकत+दे.जदर)
 मरगी उषाह. मरकी
 मरजन, मरजंन चतुचा. दशस्कं(१).
 *प्रेमाका. मर्जन, स्नान
 मरजाद प्राचीसं. मर्यादा, [सीमा]
 मरड प्राचीसं. गर्व, [मरड] [दि.]
 मरड *अखाळ. [गर्व]; नरका-२. रीस,
 [गर्व]
 मरण लागि आरारा. प्राणान्तक प्रयत्नथी
 मरणीक दशस्कं(२). प्रेमाका. मरणियो
 मरत, भ्रत प्रेमाका. मदमो. कामा(त्रि).
 मृत्यु
 मरतक अखाळ. अखेगी. देवरा. मृत्यु
 पामेल, मरेलुं (सं.मृत+क)
 मरतकवत चित्तसं. मृतकवत, मृत्यु पामेला
 जेवो

મરત-વઘા દેવરા. જેને મરેલાં છોકરાં અવતરે

છે તેવી (સં.મૃત-વત્સા)

મરત્યે અઘાઠ. મૃત્યુપ

મરમરસબદ ઉત્તિર. મર્મરશબ્દ

મરઘા આરાસ. મૃષા, છોટું

મરહઠ ઉત્તિર. લાવલ. મહારાષ્ટ્ર

મરહઠી પ્રાચીફા. મહારાષ્ટ્રની સ્ત્રી

મરહુંડીયા *વિક્રા. [તલ વગેરેના લાડુ
વેચનાર] [દિ.મોરંડક]

મરાલી શૃંગામં. હંસી [સં.]

મરિચ ષડાવા. મરી (સં.)

મરિયા બાંછડી ઉત્તિર. મરવા ઇચ્છે

મરીડ ઉત્તિર. મરી જવાય

મરુઅડ, મરુડ આરાસ(વ). પ્રાચીસં. મરવો
(સં.મરુબક)

મરુ ચંદ્રવા. મરવો

મરુઅડ ઉત્તિર. મરવો (સં.મરુબક)

મરુડ *ગુર્જરા. આરાસ(વ). નલરા. નેમિછં.
મરવો, ડમરો (સં.મરુબક)

મરુડઓ વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). મરવો
(સં.મરુબક)

મરુબક શૃંગામં. ડમરો, મરવો (સં.મરુબક)

મરેઠેઠા રુસ્તસ. મરેઠા, [મરાઠા]

મરોડી *નરકા. [ફેરવી, બદલી]

મરોત ચંદ્રવા. મરત, [મૃત્યુ પામત]

મર્જન અઘાકા. કૃષ્ણબા. દશસ્કં(૭).
પ્રેમાકા. મજન, સ્નાન [સં.]

મર્દડ ઉત્તિર. પ્રેમાકા. ચોઢી નાઘે, [મસઢી
નાઘે] [સં.મૃદ]

મર્દી ષડાવા. ઘસી માઘી, ચોઢી નાઘી

મર્મ કાદં(ધુ). ગુહ્ય વિધિ, ઉપાય [સં.]

મલ લાવલ. મલ્લ, યોદ્ધો; [વીર]

મલડી ઉત્તિર. ગુર્જરા. તેરકા. પ્રદુચુ. વીસરા.

મર્દન કરે, [મસઢી નાઘે] (દિ.મલ-)

મલ-જેઠી નરકા. જેઠીમલ, મોટો મલ્લ [સં.
જ્યેષ્ઠ+મલ્લ]

મલણ તેરકા. મર્દન કરવું તે (દિ.)

મલણ નરકા. મિલન

મલતયં *પ્રેમાકા. [મહાલે છે]; જુઓ મલ્હ-

મઢતો દશસ્કં(૨). મઢતિયો; જુઓ અસુર-
મઢતો

મલપિયા ઐતિકા. [ઉમંગમાં, ગૌરવપૂર્વક,
ધીમેધીમે] ચાલ્યા

મલયાગિરી આરાસ(વ). મલયાગિરું; પીઠું
ચંદન - તેનું વૃક્ષ

મલયાગર હરિચ્યા. મલય પર્વત ઉપર થતું
ચંદનવૃક્ષ

મલ્હનાન પ્રેમાકા. શરીર ખૂબ ચોઢીને કરવા-
માં આવતું સ્નાન

મલહપતડ *ઐતિકા. [ઉમંગ, ઠાઠ, ગર્વિષ્ઠ
છટાવાઢો]

મલાઢી નલરા. *અજ્ઞાન, [*રમવાના,
*રમકડાના] [*અ.મલાહી]

મલાણા હમ્મીપ્ર. મૌલાના, મોલવી

મલાર પ્રાચીફા. આનંદ કરાવનાર (દિ.
મલ્હ-); જુઓ મલ્હાર, મલ્હાર

મલિયાગર પ્રેમાકા. ચંદન, સુખડ

મલીઅલ ઘતુચા. મસઢેલું, લગાડેલું
[ચોઢેલું]

મલીઆગિરી વિક્રા. ચંદન[વૃક્ષ]

मलीदा हम्मीप्र. मलीदो, खाद्यविशेष,
[चूरमुं]

मले चित्तसं. मळतुं आवे, बेसतुं आवे,
बेसी जाय, निवेडो आवे

मळो अखाछ. मेल, [कचरो] [सं.मल]

मळणा हम्मीप्र. मौलाना, मौलवी

मळार प्राचीसं. आनन्दजनक [दे.मलह-];
जुओ मलार, मलहार

मळि आरारा(व). मोगरो (सं.मल्लिका)

मळी आनंस्त. *मलयुद्ध करनार, [मर्दन
करनार]

मलह- प्राचीफा. महालयुं, [आनंद करवो]
[दे.]

मलहार, मलहार *ऐतिका. प्राचीफा. आनंद
करावनार (दे.मलह-); जुओ मलार

मलहाबइ जिनरा. लाड लडावे; चारफा.
शोभावे, [दीपावे]

मवइ अखाछ. उक्तिर. मापे (सं.मा-, मि-)

मवावि ऋषिरा. मपावे, गणे

मशक प्रेमाका. मच्छर [सं.]

मशकलो अखाछ. पालीस करवानुं साधन,
[ओपणी] [अ.मिसकल]

मशारां रुस्तस. सुतेह [अ.मश्वर]

मशे दशस्कं(२). नरका. प्रेमप. मिषे,
बहाने, [निमित्ते]

मश्रु विमप्र. एक प्रकारनुं कापड, मशरू
[अ.मश्रूअ]

मषी ऋषिरा. मेश (सं.)

मस अखाछ. कादं(शा). नरका. प्रेमाका.
बहानुं; आरारा. कारण (सं.मिष)

मसउ उक्तिर. मच्छर (सं.मशक-; मष-)

मसकीन आरारा. गरीब (फा.मिस्कीन)

मसग (मसगति) *प्राचीफा. [महेनत, श्रम]
[अ.मशकत]; जुओ मसाकति

मसजर जिनरा. वस्त्रविशेष

मसतग देवरा. मस्तक, माथुं

मसमसता *नरका. [होंशपूर्वक लचकाती
चाले चालता]

मसलइ आरारा. मसके [सं.मष]

मसबाडउ आरारा. उक्तिर. कस्तुवा. नेमिछं.
मदमो. रुस्तस. वाग्भवा. मास, महिनो;
गुर्जरा. मासिक वेतन (*सं.मासवृत्तक)
[सं.मास+पाटक/वाटक]

मसवासी अंबरा. *कृष्णाच. *प्रबोप्र. एक
प्रकारनी तापसी [*एक स्थळे एक
महिनो रहेनारी]

मसवासिणी अंबरा. एक प्रकारनी तापसी,
[*एक स्थळे एक महिनो रहेनारी तापसी]

मसा गुर्जरा. विराप. मच्छर (सं.मशक)

मसाकति जिनरा. परिश्रम, [कष्ट, तपस्या]
[अ.मशकत]; जुओ मसगति

मसाहणी उक्तिर. प्रेमाका. सेनापति (सं.महा-
साधनिक)

मसि उक्तिर. गुर्जरा. मेश, [काजळ] (सं.
मषी)

मसि आरारा. विक्ररा. मिषे, बहाने, रूपे
मसी प्रेमाका. मेश

मसीजणउ (मसीभाजणउ) उक्तिर. शाहीनो
खडियो (सं.मषीभाजनम्)

मसीत हम्मीप्र. मस्जिद

मसीभाजणउ जुओ मसीजणउ
 मसीयारो कस्तुवा. वेताप. मुसारो, नासिक
 पगार
 मसु नलरा. मच्छर (सं.मशक)
 मसे मसे प्रेमाका. जुदीजुदी रीते, वारंवार,
 [*लालित्यपूर्वक, *धीमेधीमे]
 मह गुर्जरा. तेरका. मारुं (अप.; सं.मम)
 महइला लावल. महिला
 महइषी लावल. भेंस (प्रा.महिषी)
 महउ लावल. महा
 महऋषि षडाबा. महा ऋषि
 महतउ उक्तिर. *प्राचीसं. *षडाबा. महा-
 मात्य, मंत्री, महेतो (सं.महांत)
 महतउ, महितु, मुहुतउ गुर्जरा. मंत्री
 (सं.महत् परथी)
 महतार प्राचीसं. पिता (म.महतारा)
 महती गुर्जरा. मंत्रीनी पत्नी
 महभयण प्रद्युचु. कृष्ण (सं.मधुमधन)
 महमहइ आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. तेरका.
 नेमिछं. प्राचीफा. वसंफा. वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). मघमघे, महेके (दे.)
 महाराब हम्मीप्र. महाराब, (मस्जिदमां) कमान-
 ना आकारनुं चणतर
 महलावइए *ऐतिका. [आनंद पमाडे, रंजन
 करे]; जुओ मल्हावइ
 महलां आरारा. महेल
 महलुउ, मुहलु प्रद्युचु. मोवडी, [मोटेरा]
 [दि.महल्लय]
 महव्य ऐतिका. महाव्रत
 महंत आरारा. हरिख्या. उत्तम, श्रेष्ठ, मोटुं;

तेरका. शोभतुं (प्रा., सं.महान्त)
 महंतपणुं अखाका. मोटाई, [महत्ता]
 महाकारण अखाछ. ब्रह्म [सं.]
 महाणसि, महाणसी ऐतिका. षडाबा.
 रसोडुं, [रांधवानां वासणो], तेने लगती
 (सं.महानस)
 महातम अखेगी. माहात्य, महिमा
 महादिक अखाका. मादक [द्रव्य]; जुओ
 मादक
 महादिशा दशस्कं(१). महादशा
 महादे वीसरा. राणी (सं.महादेवी)
 महानिधि, महानिध्य अखाका. अखाछ.
 चित्तसं. महाभंडाररूप परब्रह्म [सं.]
 महाभाग प्रेमाका. महाभाग्यशाली [सं.]
 महामुंडा प्राचीसं. ?, [दिवालयना स्थापत्यनुं
 कोई अंग]
 महारंभ प्रेमाका. *महान आरंभ, [*मोटुं
 युद्ध]
 महारिखि विराप. महाऋषि
 महारिसि गुर्जरा. महाऋषि
 महारुंख आरारा(व). थोर (सं.महावृक्ष)
 महालणा (महालणादे) *मोसाच. [एक
 स्त्रीनाम]
 महाब अखेगी. माधव
 महासईय गुर्जरा. महासती
 महासति वीसरा. [जेनुं शकुन लेवामां आवे
 छे तेवुं] एक पक्षी, [भैरवी के रूपारेल]
 महासत्तु षडाबा. महात्मा (सं.महासत्त्व)
 महाहव गुर्जरा. मोटुं युद्ध (सं.)
 महांत नरका. वाग्मबा. महान, उत्कृष्ट [सं.]

महिकार आरारा. महेकवुं ते
 महिखी शीलक. भेंस [सं.महिषी]
 महिगल हाथी (सं.मदकल); जुओ मइगल
 महिण उषाह. समुद्र [सं.महार्णव; हिं.];
 जुओ महिणारंभ
 महिणउ जिनरा. महेणुं, [कलंक]
 महिणारंभ उषाह. समुद्रमंथन; जुओ महिण
 महितउ आरारा. उषाह. विक्ररा. विमप्र.
 सिंहा(म). महेतो, मंत्री, प्रधान (सं.महत्
 परथी), जुओ महतउ
 महिम गुर्जरा. महिमा
 महिमहि आरारा. मघमघे
 महिमानिलउ ऐतिरा. महिमावंत [सं.
 महिमानिलय]
 महिमूर ऐतिरा. अतिशय [*दे.महपुर]
 महियल ऐतिका. तेरका. प्राचीफा. वीसरा.
 पृथ्वीतल, पृथ्वी, भूमि (सं.महीतल)
 महियारां दशस्कं(१). गोवाळां
 महियां गुर्जरा. मही, दहीं (सं.मथित)
 महिर आनंस्त. आरारा. ऐतिका. प्राचीफा.
 शृंगामं. महेर, दया, कृपा
 महिराण ऐतिका. समुद्र; जुओ महिराण,
 महेराण
 महिरामण कादं(शा). महासागर (सं.
 महार्णव)
 महिरां अभिऊ. माह्वरामां (सं.मातृगृह)
 महिराण प्राचीफा. महासागर; जुओ
 महिराण
 महिला विमप्र. मांढला, अंदरना
 महिलि उषाह. [महिला], दासी

महिलि नलाख्या. मूके (प्रा.मिल्ल, मेल्ल-)
 महिली गुर्जरा. महिला
 महिवट्ट, महिवट्ट, मयवट, मइवट्ट प्राचीफा.
 *प्राचीसं. *स्थूलिफा. सुगंधी पदार्थ वडे
 कपाळ उपर कराती आड; जुओ मावटी
 महिषी अखाका. नरका. प्रेमाका. भेंस
 [सं.]
 महिषीना कुंवरनुं नरका. पाडानुं
 महिषु उक्तिर. पाडो (सं.महिषः)
 महिसि षडावा. भेंस (सं.महिषी)
 मही अभिऊ. अखाका. पृथ्वी [सं.]
 मही अखाका. *वसंफा(ल). वसंवि. दहीं
 (सं.मथित)
 महीअल, महीयल ऐतिरा. गुर्जरा. विक्ररा.
 पृथ्वीपट, पृथ्वी [सं.महीतल]
 महीचा नरका. दहींनुं
 महीडारो नरका. महीनुं, दहींनुं
 महीमंथन मदमो. माखण (सं.मथित+
 मथन)
 महीय वसंफा. दहीं (सं.मथित)
 महीयल आरारा. ऐतिका. नेमिछं. लावल.
 सिंहा(म). स्थूलिफा. महीतल, पृथ्वी,
 धरती; जुओ महीअल
 महीयां *विमप्र. [मूर्ख, अज्ञानी] [रा.]
 महुअर दशस्कं(१). वसंवि. मधुकर, भमरो
 महुअर, महुअरि, महुवर, महुअरि अखेगी.
 कृष्णच. कृष्णवा. दशस्कं(१).
 दशस्कं(२). नरका. नलरा. प्रेमाका.
 वांसळी, मोरली, मौवर
 महुआल उक्तिर. मधपूडो (सं.मधुजाल);

जुओ महूआल
 महुकम नलरा. समर्थ (अ.मुहकम)
 महुत नलरा. विमप्र. मोटाई (सं.महत्त्व)
 महुतउ जुओ महतउ
 महुय षडावा. महूडो [सं.मधुक]
 महुयर तेरका. वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा).
 मधुकर, भमरो
 महुए ऐतिका. गुर्जरा. तेरका. मधुर
 महुएउ आरारा. झेर (सं.मधुर); उक्तिर.
 मधुरुं
 महुएप्पणु शृंगामं. मधुरपणुं
 महुलु जुओ महलुउ
 महुलेठी उक्तिर. जेठीमध (सं.मधुयष्टिः)
 महुवर जुओ महुअर
 महूअ, महूयडा आरारा(व). महूडो (सं.
 मधूक)
 महूअउ उक्तिर. महूडो (सं.मधूकः)
 महूअर ऐतिका. वसंवि. वसंवि(ब्रा). मधुकर,
 भमरो
 महूअरि जुओ महुअर
 महूआल अंबरा. मधपूडो [सं.मधुजाल];
 जुओ महुआल
 महूछव, महोछव आरारा. महोत्सव
 महूय ऐतिका. मधूक, महूडो
 महूयडा जुओ महूअ
 महूयर, महूयरि प्रद्युचु. प्राचीफा. हरिवि.
 वांसळी, महुवर
 महूरत विमप्र. शृंगामं. मुहूर्त
 मेहेरांण, मेहेरांण मदमो. मेहरामण, सागर;
 जुओ महिराण

महूता षष्टिप्र. मंत्री, मेहेता
 मेहेला प्रेमाका. महिला; जुओ मेहेली
 मेहेलि प्राचीफा. स्त्री (सं.महिला)
 मेहेली, मेहेला प्राचीका. स्त्री (सं.महिला)
 मेहेलीय गुर्जरा. महिला
 मेहेलीयां ऋषिरा. महिलाओ, स्त्रीओ
 मेहेप्र वेताप. [मेहेन्द्र पर्वत जेटलो]
 अतिशय, प्रचंड; जुओ मेहे
 महोछव आरारा. गुर्जरा. महोत्सव;
 कादं(धु). [महोत्सव], नाट्य
 महोछव जुओ महूछव
 महोटम दशस्कं(१). मोटम, मोटाई
 महोर (बाजीगर महोर) * अखाछ. [शेतरंज-
 ना पासा चलावनार (खेलाडी)],
 [कपटी, घूर्त]
 मन्न पंचवा. मने (सं.महाम्)
 मं उषाह. मने (सं.माम्)
 मंख ऐतिका. [राजदरबारी भाट], एक
 भिक्षुक जाति [सं.]
 मंग- तेरका. मागवुं (सं.माग)
 मंगल लावल. वीसरा. मंगल गीतो
 मंगलचार, मंगलच्यारि प्राचीसं. विमप्र.
 मंगलाचार, मांगलिक क्रिया
 मंगलाच्यार वीसरा. [मांगलिक क्रिया],
 मांगलिक गीत (सं.मंगलाचार)
 मंगलेवड उक्तिर. मांगलिक दीवो - ७
 वाटनी आरती पछी १ वाटना दीवानी
 आरती (सं.मंगलदीपक) [जै.]
 मंच गुर्जरा. मांचडो, ऊंचे ऊभुं करेलुं
 आसन (सं.); विकरा. खाटलो

मंचक प्रेमाका. विक्ररा. खाटलो, पलंग
 मंजन प्रेमाका. स्नान [सं.मंजन]
 मंजार उक्तिर. बिलाडो (सं.मार्जार)
 मंजारि, मंजारी आरास. कामा(त्रि).
 बिलाडी (सं.मार्जार)
 मंजीठ नलरा. मजीठ, [लाल रंग आपती
 वनस्पति]; लाल रंग (सं.मंजिष्ठा)
 मंजीर प्राचीफा. झांझर (सं.)
 मंजूस उक्तिर. गुर्जरा. षडाबा. पेटी
 (सं.मंजूषा)
 मंजूसडी शृंगामं. पटारो (सं.मंजूषा)
 मंझार, मंझारि अखाका. आरास. वीसरा.
 मध्ये, मां, अंदर [*सं.मध्य+कार]
 मंड अखाका. अखाछ. अखेगी. मांडणी,
 रचना
 मंडइ अभिऊ. उषाह. ऋषिरा. ऐतिका.
 ऐतिरा. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. लावल.
 वीसरा. मांडे, आरंभे, करे, मूके; उक्तिर.
 गुर्जरा. शणगारे, शोभावे (सं.मंडयति)
 मंडक लावल. *षडाबा. एक प्रकारनी
 सेटली, [मांडा, पूडा] (सं.)
 मंडण आरास. गुर्जरा. तेरका. विराप.
 मंडन, शणगार सजवा ते, [शोभा]
 मंडणउ तेरका. प्राचीफा. अलंकार, शोभा
 [करनार], विभूषक (सं.मंडनक)
 मंडणि, मंडणी ऐतिरा. नेमिछं. शोभा
 (सं.मंडन-)
 मंडल तेरका. मंडळ, समूह; [प्रदेश]
 मंडली, मंडलीक उषाह. विक्ररा. मांडलिक,
 खंडियो राजा, [प्रादेशिक अधिपति]

मंडव गुर्जरा. प्रेमाका. मंडप
 मंडा जुओ गुलमंडा
 मंडाण आरास. साजसरंजाम; आरास.
 चारफा. नेमिछं. तैयारी, योजना,
 व्यवस्था; नेमिछं. रचना, [घटना],
 ऋषिरा. *आरंभ, [मांडवुं ते, करवुं
 ते]; प्रेमाका. आरंभ; गुर्जरा. देवरा.
 विमप्र. मांडणी, रचना, [फेलावो];
 हरिख्या. पायो, [रचनानो मूळ आधार]
 मंडाबइ गुर्जरा. नेमिछं. करावे; प्रेमप.
 लखावे
 मंडावी आरास(व). मांडवी, मगफळी ?
 मंडि तेरका. मांड, पराणे (अप.; सं.*मर्दन)
 मंडी कादं(शा). *शोभित, [थई] (सं.
 मंडित)
 मंड्य अखाका. चितसं. मांडणी, रचना,
 सृष्टि
 मंणीपुर मदमो. मणिबंध, कांडुं
 मंत जिनरा. मंत्र
 मंति तेरका. मंत्री
 मंत्र हरिख्या. खानगी मसलत (सं.)
 मंत्रइ उक्तिर. मंत्रणा करे, परामर्श करे
 (सं.मन्त्रयते)
 मंत्रवी आरास. प्रधानमंत्री (सं.मंत्रिपति)
 मंत्रासरु उक्तिर. मंत्रणाखंड (सं.मंत्रावसरः)
 मंत्रौदु षडाबा. मुख्य मंत्री (सं.मंत्रीन्द्र)
 मंत्रीसर गुर्जरा. लावल. मंत्रीश्वर
 मंत्रीस्वर आरास. मंत्रीश्वर
 मंत्रेइ आरास. ओरमान (मत्ता) (रा.);
 जुओ मात्रेई

मंथाणउ उक्तिर. रवैयो (सं.मन्थानक)

मंदधी अखाका. मंद बुद्धिवाळा

मंदर कामा(त्रि). चतुचा. देवरा. घर, मकान
(सं.मंदिर)

मंदरसा हम्पीप्र. मंदरेसा, निशाळ

मंदिर प्रेमप. घर

मंदोवरी मदमो. मंदोदरी

मंन-धारण प्रेमाका. दिलासो, आश्वासन

मंमाणी प्राचीफा. एक [राजस्थानना मकरान
प्रदेशनी] खाण, ज्यांथी उत्तम आरसना
पथ्यर नीकळता हता

माइ चित्तसं. माया

माइ, माई उक्तिर. गुर्जरा. चित्तसं. तेरका.
लावल. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
वीसरा. माता

माइघरिहि आरारा. माह्वरामां (सं.मातृगृह)

माइणी आरारा(व). इंद्रामणी (सं.
मृगादनी) ?, आंबळानुं वृक्ष (दे.
माइंदा) ?

माई *उपबा, विमप्र. 'अ'कारादि वर्णमाळा
(सं.मातृका)

माई जुओ माइ

माईय (माईयहायी) उक्तिर. मासियाई
(सं.मातृष्वसीय); जुओ मासिहाई

माउणो पंचवा. मनुष्य (सं.मानुष)

*माउल उषाह. माळा (सं.माला)

माउलउ उक्तिर. गुर्जरा. विमप्र. षडावा.
मामो (सं.मातुल)

माउलाणि जुओ मुलाणि

माउसाल प्राचीसं. मोसाळ, मातुलगृह [सं.

मातृशाला]

माउलाणि जुओ मुलाणि

मा(उ)लाही उक्तिर. मोळाई, मामानुं
(सं.मातुल परधी)

माकडी दशस्कं(२). मांकडाना वाननी,
[भूरा रंगनी]

माकण उक्तिर. मांकड, एक जंतु (सं.
मत्कुणः)

माकंद *ऐतिका. [आग्रवृक्ष] [सं.]

माण आरारा. मार्ग, रीति, प्रणालिका; लावल.
*वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). मार्ग

माण, माघ प्राचीफा. हरिवि. सेंथो (सं.मार्ग)

माण तुं मान प्रेमाका. विनंती कर; जुओ
मान मागवुं

माणघ ऋषिरा. स्तुतिपाठक, भाटचारणो
[सं.]

मागी लावि आरारा. मागी ले

माघ मदमो. माघकाव्य, शिशुपालवध

माघ जुओ माग

माघइ आनंस्त. उक्तिर. नरका. नलरा.
नेमिछं. *राचे, *आनंदित थाय, [गर्व
धरे, फुलाय, मत्त बने]; गुर्जरा. तेरका.
*देवरा. माते, गर्व धरे, [फुलाय]
(सं.माघति)

माछ, माछा उक्तिर. उपबा. वीसरा. माछली
(सं.मत्स्य)

माछन लेवुं दशस्कं(१). मछन लेवुं,
आचमन लेवुं; जुओ मछण

माछा जुओ माछ

माछिली गुर्जरा. नलरा. माछली (सं.मत्स्य

परथी)

माडी आरारा. लावल. माछली

माजणउ उक्तिर. स्नान (सं.मज्जन)

माजन कृष्णबा. अंदाज, अटकळ; जुओ
माझमाजम सिंहा(शा). भांगना सत्त्वमां बीजां
वसाणां नाखी बनावेलो केफी पदार्थ
(अ.मअजून; म.माजूम)

माजा मदमो. प्रमाण, [माप] (सं.मर्यादा)

माज्झिहो गुर्जरा. मध्ये, -मां (सं.मध्यमे)

माझ उक्तिर. चतुचा. मध्य

माझ (माझन) नलरा. अंदाज, [माप,
सीमा] [अ.मवाजीन]; जुओ माजन

माझारी गुर्जरा. -मां (सं.मध्य परथी)

माझि अंबरा. तेरका. प्राचीसं. मध्ये, -मां,
मांहि, अंदर, वच्चे

माझिला गुर्जरा. अंदरना (सं.मध्य+इह्ल)

माझीम रात्य सिंहा(शा). मधरात

माट नरप(द). प्रेमाका. लावल. माटलुं

माटडी लावल. माटली (सं.मृत्तिका)

माटी अखाका. चतुचा. नरका. *विमप्र.

मरद, पुरुष, बहादुर

माटीडा प्रेमाका. बहादुर, मरद

माटीपणउं विकरा. मर्दाई

माटो लावल. माटलां [प्रास माटे 'माट'नुं
माटो]माठउं प्रधुधु. विमप्र. षडाबा. टीलुं,
[सुस्त], ओछुंमाठी सिंहा(शा). माठेलुं, घडेलुं (सं.मृष्ट),
[*घडेलो पथ्थर के ईट]

माहुं हींडुं दशस्कं(१). प्रेमाका. खोटुं.

आचरण करवुं

माड विकरा. माळ; उषाह. मेडी[वाळुं घर]
(दे.माडिअ)माडइ गुर्जरा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि-
(ब्रा). आरंभे, मांडे, [करे] (सं.मंडयति)माडली पंचवा. पोची, [शिथिल, सडी
गयेली] [सं.मर्दित]

माडिय प्राचीसं. माता, माडी

माडी *अखाछ. [मांडीने, स्थापीने]; जुओ
माडइ*माडो पंचवा. मोटो, [जबरदस्त, भयंकर]
[रा.माठौ]माण कादं(धु). कादं(शा). थोडुं, जराक
(सं.मनाक)माण अभिऊ. गुर्जरा. चारफा. तेरका.
वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). मान, गर्व,
अभिमान; आरारा. मान, [आदर]माणइ नलरा. नलाख्या. म आणे, न लावे
(सं.मा+आनयति)

माणइ वीसरा. माने, स्वीकारे (सं.मानयति)

माणणि तेरका. मानिनी

माणस बहोणो प्रेमप. मानवसहज विवेक
विनानो

माणसामउ उक्तिर. [?] (सं.मनुष्यात्मकः)

माणिक गुर्जरा. पंचवा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). वीसरा. माणेक (सं.
माणिक्य)

माणिण ऐतिका. गर्वथी

माणिणि वसंफा(ल). मानिनी

માળિણી-માણ વસંવિ(બ્રા). માનિનીનો દર્પ
(સં.માનિનીમાન)

માળિસ નલાહ્યા. માણસ (સં.માનુષ)

માળી ઉક્તિર. પંચવા. બાર મણનું તોલ,
[પટલું સમાવે એવું પાત્ર] (સં.માળિકા);
જુઓ માંળીક

માણસ ગુર્જરા. ષડાબા. માણસ (સં.માનુષ)

માણસહાણિ ગુર્જરા. માણસની ગંધ (સં.
માનુષઘ્રાણિકા)

માળ્ય અહાકા. માળ, ગાગર

માતપણ ઉપવા. મદીલાપણું [સં.મત્તત્વન]

માતમ અહાહ. માહાત્મ્ય, મોટાઈ

માતર સાત લાવલ. સાત માતૃકા
[શક્તિદેવી] - બ્રહ્માણી, વૈષ્ણવી,
માહેશ્વરી, કૌમારી, વારાહી, આજ્ઞેયી
અને ઇન્દ્રાણી

માતરા ચંદ્રવા. સામગ્રી, [માલમત્તા, ધન]
[સં.માત્રા]

માતરું આનંસ્ત. પ્રેમાકા. હૃષ્ટપુષ્ટ; પ્રેમાકા.
ઉદાર, મોટું; અહાકા. ઉપવા. ગુર્જરા.
તેરકા. નરકા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા).
વિરાપ.મત્ત, [ધેલુંબનેલું], [સધનબનેલું]

માતંગ અહાકા. નરકા. પ્રેમાકા. હાથી
[સં.]

માતુલ પ્રેમાકા. મામા [સં.]

માત્રા વિના ઉક્તિર. પાત્ર - વાસણ વિના
(સં.માત્રકં વિના)

માત્રેઈ આરાસ. ઓરમાન (માતા) (રા.)
[સં.માતૃકા]; જુઓ મંત્રેઈ

માથાસરું ચિત્તસં. મથાહું, માથેનો આધાર

માથે થયું *પ્રેમાકા. [ચંડી આવવું]

માવક, માવિક અહાહ. ચિત્તસં. મદ -
કેફ ચડાવનાર; મદ - કેફ ચડયો
હોય એવી વ્યક્તિ; ચિત્તસં. મદીલાપણું;
જુઓ મહાદિક

માવકવાન ચિત્તસં. મદીલી [નશીલી]
વ્યક્તિ

માવલ ઉક્તિર. ઐતિકા. ગુર્જરા. નરકા.
પ્રધુચુ. પ્રાચીફા. સિંહા(શા). એક વાઘ,
મૃદંગ (સં.મર્દલ)

માવલિયું, માવલીડું નલરા. પ્રેમાકા. લાવલ.
[ઢોકનું] એક ઘરેણું (સં.મર્દલ)

માવિક જુઓ માવક

માઘ જુઓ મઝાર

માધુગરી પ્રાચીકા. મિક્ષા (સં.માધુકરી)

માન અહાકા. ઐતિરા. *ગુર્જરા. લાવલ.
પ્રમાણ, માપ [સં.]; ચિત્તસં. માપ,
ધોરણ, મોખો, સ્થાન, પરિમાણ, જથ્થો;
જુઓ મોહન માંન

માન પ્રેમાકા. તાલ[નો એક વિરામ] [સં.]

માન અહાકા. ગુર્જરા. પ્રેમાકા. લાવલ.
અભિમાન; નરકા. વસંફા. વસંફા(લ).
વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). અભિમાન, રીસ,
પ્રણયપ્રકોપ (સં.)

માનઅં ષટ્પિ. (તું) માને છે

માનઈ આરાસ. ઉક્તિર. લાવલ. વીસરા.
માન આપે (સં.મન્યતે)

માન માગહું દશસ્કં(૭). નરકા. પ્રેમપ.
પ્રેમાકા. વિનંતી, આજીજી કે.
કાલાવાલા કરવા; જુઓ માગ તું માન

માનમુહુત જુઓ મુહુત

मानरस नरका. *मानिनी - गोपीओनां
अभिमान तजाववानो रस, [गोपीओनी
प्रणयरीसना प्रसंगनो रस]

मानवी गुर्जरा. [मानव]स्त्री

मान-शुकन दशस्कं(१). प्रेमाका.
अपशुकन; जुओ मुहुत

मानसी प्रेमाका. मनना, [हृदयना]

मानी प्रेमाका. मानीती, [मान आपेली]

मानीनता अखाका. अखाछ. मानीपणुं,
अहंभाव

मानुख दशस्कं(१). मनुष्य

मानुस कामा(त्रि). मनुष्य

मानेश धे जुओ शधे

माप नंदब. रुस्तस. माफ

माम अखाका. आरारा. उषाह. चतुचा.
प्रद्युचु. प्रेमप. प्रेमाकां. मोसाच. ललिरा.
लावल. विमप्र. वीसरा. मोटाई, गौरव,
स्वमान, प्रतिष्ठा, मोमो, *टेक, *ममत
(सं.माहात्थ) (सं.ममत्व)

मामणा बचन जिनरा. बाळकोनी काली-
धेली, तोतडी वाणी [दि.मम्मण]

मामहिरु विमप्र. मामेरुं [गु.मामा+सं.गृह]

माय अखाका. माया

माय गुर्जरा. षडाबा. मा (सं.माता);
विकरा. स्त्रीने संबोधन, मा

मायताय ऐतिरा. ऋषिरा. लावल.
मातापिता [सं.माततात]

मायडि देवरा. माडी (सं.माता+डी)

मायंड, मायंडू ऐतिका. प्राचीसं. मार्तंड,
सूर्य

मायंद प्राचीसं. आम्रवृक्ष (सं.माकन्द)

माया नेमिछं. लावल. शृंगामं. माता

माया आरारा. कपट; चमत्कार; जुओ माया
मांडे

मायामउ षडाबा. मायावी, बनावटी (सं.
मायामय)

माया मांडे ०प्रेमाका. कावतरां करे, [कपट
करे]; जुओ माया

मायावी *हरिछ्या. [कपटवेश धारण
करनार]

मायावीआ उपबा. कपटी (सं.मायावी)

मायी आनंस्त. मायावाळुं, [रागवाळुं]

मायुंगोयुं उपबा. वाकुंचूकूं, [आडुअवळुं,
छळकपटभर्युं] (सं.मायित+गोपित)

मार उषाह. सखा मारनी घांटी, [अडचण]

मार तेरका. प्रेमाका. वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). कामदेव (सं.)

मारु प्रेमाका. वेताप. वटेमार्गु, मुसाफर

मारणहार उक्तिर. प्राचीसं. मारनार

मारणी आरारा. हत्या

मारमारगउदीपक वसंवि. वसंवि(ब्रा).
कामना मार्गने प्रकाशित करती (सं.
मार+मार्ग+उदीपक)

मारविकार लावल. मार(काम)ना विकार,
विषयवासना

मारिबउ उक्तिर. मारवुं

मारीतउं उक्तिर. मरातुं, हणातुं

मारुआड अखाछ. मारवाड

मारुआडि नलाख्या. मारवाड, मरुभूमि;
सूको प्रदेश

मारुणि ऐतिका. मारवाडनी
 मरुत वित्तसं. मरुत, पवन
 मरुणी ऋषिरा. मारवाड देशनी स्त्री
 मरु उक्तिर. वीसर. मारवाड
 मारो गुर्जरा. कामदेव (सं.मार)
 मारोमारि प्राचीसं. मारामारी
 मार्गण गुर्जरा. विराप. तीर (सं.मार्गण)
 मार्जन प्रेमाका. साफ करवानी क्रिया [सं.]
 मारु अखाका. *विसात, [आनंद]; जुओ
 मालणो, म्हाल
 माल तेरका. माळियुं, मांचडो (दि.)
 माल गुर्जरा. नलरा. प्राचीफा. पहेलवान
 (सं.मल)
 माळ वीसर. वनप्रदेश
 माळ वीसर. एक पक्षी
 मालणो नरका. महालनार; जुओ माल
 मालबराउ गुर्जरा. मालवदेशनो राजा
 मालविणी ऋषिरा. मालवदेशनी स्त्री
 मालविद्या उषाह. मल्लविद्या
 मालाखाड उषाह. दशस्कं(२). नलरा.
 नेमिछं. प्राचीफा. लावल. मल्लोनो
 अखाडो, व्यायमशाळा (सं.मल्ल+
 अक्षवाट)
 मालिया ऐतिका. [माळवाळा] महेल
 मालीउं अभिऊ. नलाख्या. माळ, मजलो;
 *लावल. [माळवाळां मकान] [दि.
 माल]
 मालुकार मदमो. वणकर, डेड
 मालोवम ऐतिका. मालोपम
 मालह गुर्जरा. जिनरा. नेमिछं. प्राचीफा.

महाले, आनंद करे, आनंदमस्तीथी घूमे
 मावटी प्राचीफा. *स्त्रीनी सेंथी उपरनो एक
 अलंकार, [*कपाळ पर कराती सुगंधी
 पदार्थनी आड]; जुओ महिवदु
 मावीत जिनरा. मातापिता, मावतर
 मावीत्र षडावा. मातापिता (सं.मातृपितृ)
 मावीत्रह गुर्जरा. मावतर (सं.मातृ+पितृ)
 मासळ उक्तिर. आठ रतीनुं वजन (सं.
 माषकः)
 मासकल्प *उपवा. एक स्थाने एक मास
 रहेवानो जैन साधुनो आचार (सं.)
 मासमड उक्तिर. महिनानो माळो पूरो करतो
 (दिवस)
 मासिक कर्म प्रेमाका. जन्म पछी एक महिने
 करवानो संस्कार - धार्मिक विधि
 मासिहाई उक्तिर. मासियाई (सं.मातृ-
 प्वसीयः); जुओ माईय
 मासीष जुओ अष्ट मासीष
 मास्याही उक्तिर. मासियाई (सं.मातृ
 प्वसीय)
 माड (सीत-नुमाह) *लावल. [*सीताने
 जोवा आवनार, *सीतानी भाळ लेवा
 आवनार] [सं.सीता+फा.नुमा]
 माहई आनंत. -मां
 माहण आरारा. जिनरा. ब्राह्मण (सं.माहन)
 माहणी आरारा. ब्राह्मणी
 माहरि विमप्र. माहरामां
 माहव कृष्णवा. दशस्कं(२). नेमिछं. माधव,
 कृष्ण

माहंत अखाछ. अखेगी. कादं(शा). महंत,

महापुरुष, महात्मा [सं.]

माहा नलाख्या. रुस्तस. महा, मोटुं

माहाअग्नि चित्तसं. विश्वाग्नि, विश्वमां
व्याप्त अग्नि

माहाजंम मदमो. माझम, [मध्य]

माहानिध्य चित्तसं. महानिधि, [महाभंडार-
रूप] ब्रह्म

माहाले नलाख्या. महाले, माणे, [आनंदयी
फरे]

माहाब अभिऊ. दशस्कं(२). माधव, कृष्ण

माहाबके चतुचा. माधव पासेधी

माहावर * नरप. [लाखनो रंग, जेनाथी स्त्रीओ
पानी रंगे छे] [हिं.महावर]

माहि, माहिं उपवा. गुर्जरा. तेरका.
नलाख्या. वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा).
वीसरा. षडाबा. अंदर, -मां (सं.मध्य)

माहि थिकी उपवा. -मांथी

माहिलउ उपवा. नलरा. वीसरा. षडाबा.
अंदरनुं (सं.मध्य+ल)

माहित्युं उक्तिर. माहिलुं, अंदरनुं

माहिं जुओ माहि

माहे, माहें वीसरा. -मां (सं.मध्य)

माहेरं प्रेमाका. [माह्वरं], लग्ननी विधि
करवानो मंडप

माहि नलाख्या. मारे

मांकड नलरा. रूपच. मांकडुं, वानर
[सं.मर्कट]

मांकडी षडाबा. घंटीनुं लोढा के लाकडानुं
चोकडुं [जेमां घंटीनो खीलो रहे छे]

(सं.मर्कटी)

मांकुण उक्तिर. षडाबा. मांकड (सं.मत्कुणः)

मांग नरका. मदमो. सिंहा(शा). सेंथो (सं.
मागी)

मांचउ उक्तिर. खाटलो (सं.मंचकः);
नलाख्या. मांचडो, ऊंची बेठकोनी मांडणी

मांची आरारा. उक्तिर. नरका. प्रेमाका.
खाटली (सं.मंचिका)

मांजर आरारा. प्रेमाका. वसंफा. वसंवि.
मंजरी

मांजरि उक्तिर. मंजरी

मांजार दशस्कं(२). मांजर, मंजरी

मांजार, मांझार प्रेमाका. बिलाडो [सं.मार्जार]

मांझ प्रेमाका. मांहे, मध्ये

मांझार जुओ मांजार

मांठिय प्राचीसं. सुभट, [मर्द]

मांटी आरारा. मर्द, पति; ललिरा. मरद,
पुरुष; उषाह. मरद, [बहादुर पुरुष]

मांड उक्तिर. वीसरा. चोखानुं ओसामण
(सं.मंड)

मांड अखाका. उपवा. गुर्जरा. प्राचीसं.
मदमो. विराप. बळपूर्वक, पराणे (दे.
महु); प्राचीफा. *मुश्केलीए, *मांडमांड,
[पराणे]

मांडइ गुर्जरा. आरंभे, शणगारे, [रचे, करे];
तेरका. मांडे, [शरू करे]; हरिवि. मंडित
करे; अभिऊ. मांडे, मूके; आरारा.
गोठवे; उपवा. लखे, [मूके] (सं.मंड)

मांडइ गुर्जरा. बळपूर्वक, [पराणे]

मांडण चतुचा. नलरा. शणगार (सं.मंडन)

मांडणउ उक्तिर. शृंगार, सजावट; जिनरा.

[मांगलिक प्रसंगे घर-आंगणे करवामां आवतां] चित्रांकन

मांडलउं *षडाबा. [चोक्कस परिस्थितिमां करवामां आवती हाथ हलावीने थती जैन क्रिया]; उपबा. हरिवि. मंडळ, समूह

मांडवीआ विमप्र. जकातना नाकेदारो

मांडहउ वीसरा. मांडवो (सं.मंडप)

मांडहिय उक्तिर. बळपूर्वक, पराणे

मांडा अभिऊ. उक्तिर. पूरणपोकी जेवी एक प्रकारनी रोटली, [पूडा] [दि.मंडक]

मांडी आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. नेमिछं. लावल. पूरणपोकी जेवी रोटली, [पूडा]

मांडो मोसाच. एक गायक जाति, [चारण जाति]

मांडो नरका. ?

माणउ ऋषिरा. न लावशो (सं.मा+आनय)

माणीक चंद्रवा. बार मणनी माणी; जुओ माणी

माणे चंद्रवा. माने

मांतरा सिंहा(शा). महामात्र, महेताजी

मान लावल. अभिमान

मानुनी मदमो. मानिनी

मांम आनंस्त. ऋषिरा. कामा(शा). गुर्जरा. विराप. वीसरा. [महत्त्व], गौरव, टेक (सं.माहात्य) *वीसरा. [गौरवपूर्वक, आदरपूर्वक]

मांहुल नलाख्या. मांहुलो, अंदरनो (सं.मध्य परथी)

मांहां नलाख्या. -मां, अंदर

मांहारु मदमो. माह्वरुं, [लग्नमंडप]

मि अभिऊ. कादं(शा). नलाख्या. में (सं. मया)

मिइं लावल. में

मिगल जुओ मदमिगल

मिच्छत जिनरा. मिथ्यात्व (गुणस्थान) [ज्यां सत्य तत्त्व पर मुख्यत्वे अश्रद्धा छे एवी आत्मावस्था] [जै.]

मिच्छात जिनरा. मिथ्यात्व, [सत्य तत्त्व पर अश्रद्धा] [जै.]

मिच्छादुक्कं ऋषिरा. मारुं दुष्कृत्य मिथ्या थाओ [जै.]

मिछत ऐतिका. मिथ्यात्व, [सत्य तत्त्व पर अश्रद्धा] [जै.]

मिछी *विमप्र. [*मिथ्यात्वी, * अन्यमती; *म्लेच्छ] [जै.]

मिटाई आरारा. मीठाई

मिणा देवरा. मीण [जेवा कोमळ] (सं. मदन)

मिणाय दशस्कं(१). प्रेमाका. वटके, पानो चोरे, दूध चोरे

मित अखाका. माप[वाकुं], [सीमित]

मिताक्षरा *प्रेमाका. [याज्ञवल्क्य-स्मृति उपरनी विज्ञानेश्वरनी टीका, जे एक मान्य धर्मशास्त्र छे]

मिताचार प्राचीसं. मित्राचार, मैत्री

मित्त *अभिऊ. [मैत्री, स्नेहसंबंध]; गुर्जरा. तैरका. षडाबा. मित्र

मित्तिडी शृंगामं. मित्रता

मिचुबि ऐतिका. मित्र वण (सं. मित्र+अपि)

मित्राई उक्तिर. मैत्री

मित्रेइ आरारा. ओस्मान (माता) (रा.)

[सं. मातृका]

मिथः नलाख्या. मिथ्या, फोगट

मिथ्यात आनंस्त. मिथ्यात्व नामनुं प्रथमगुण-

स्थान, आत्मानि निकृष्ट अवस्था [जै.]

मिथ्यात्वशत्य ऐतिका. मिथ्यात्व [सत्य तत्त्व

पर अश्रद्धा]रूपी शत्य [जै.]

मिवाणव अभिऊ. मयदानव, एक असूर,

दानवोनो स्थपति

मिमासण अंबरा. विमासण

मिय-कुंड प्राचीसं. अमृतकुंड

मियमत्त [मयमत्त] प्रद्युचु. मदमत्त

मियमय *शृंगामं. [मृगयुक्त]

मिरगानेणी आरारा. मृगनयनी

मिरांत प्रेमाका. दोलत [अ. मिरास,

अमीरात]

मिरिय तेरका. प्राचीसं. मरी (सं. मिरिच)

मिरी जिनरा. नेमिछं. मरी, तीखां (सं. मिरिच)

मिल नलाख्या. मेल, शरीर पर जामतो

आछो मंदो धर

मिलइ आनंस्त. आरारा. उक्तिर. गुर्जरा.

तेरका. देवरा. लावल. वसंफा. वसंवि.

वसंवि(ब्रा). वीसरा. षडाबा. मळे,

एकठा थाय, संग करे (सं. मिल)

मिलडी, मिहिलडी अभिऊ. मेलडी माता

मिलयाचल सिंहा(शा). मलय पर्वत (सं.

मलयाचल)

मिळा- वीसरा. मेळवावुं, मेळाप करावुं

मिलवतु *आनंस्त. [मळातुं, भेगा थदातुं]

मिलायइ उक्तिर. स्नान थाय, निस्तेज थाय

(सं. स्नायति)

मिलियागिरि प्राचीफा. मलयगिरि, दक्षिणमां

आवेलो एक पर्वत

मिली आरारा. भेगुं, साथे

मिलीआनील प्राचीफा. मलयगिरि उपरथी

आवतो पवन, दक्षिणानिल (सं. मलया-

निल)

मिलइ गुर्जरा. तेरका. प्राचीसं. मेल, मूके,

छोडे (दि. मेल-)

मिशइ कादं(शा). बहाने (सं. मिष); प्रबोप्र.

बहाने, [रूपे]

मिश्र कादं(ध्रु). द्विअर्थी

मिष्टाण देवरा. मिष्टान्न

मिस ऐतिका. मिश्र, युक्त

मिस उपबा. ऋषिरा. कादं(शा). गुर्जरा.

विराप. बहानुं (सं. मिष)

मिसरी आनंस्त. साकर [अ. मिस्री]

मिसरु ऐतिका. [मशरू], वस्त्रविशेष [अ.

मशरूअ]

मिसि विराप. मेश, राख; शृंगामं. शाही

(सं. मषी)

मिसि वसंफा(ल). बहाने, [रूपे] (सं. मिष)

मिसिबान अंबरा. मषीदर्ण, मेशना रंगनुं

काळुं

मिसेण *शृंगामं. [ना बहाने] [सं. मिषेन]

मिहर गुर्जरा. सूर्य (सं. मिहिर)

मिहरी आरारा. महेर, कृपा

मिहियुं प्रेमाका. महेणुं

મિહિતો જુઓ મુહિતો
 મિહિલડી જુઓ મિલડી
 મિહિલી, મેહિલી, મેહેલી- નલાહ્યા. મેલી,
 મૂકી, છોડી દીધી (પ્રા.મિલ્લ, મેલ્લ)
 મીચ પંચવા. મૃત્યુ
 મીજી જિનરા. મજા, [મર્મભાગ]
 મીટમેઢાવો નરકા-૨. દૃષ્ટિનું મિલન
 મીટિ નલાહ્યા. મીટ, માંડેલી નજર
 મીઠડાં નરકા. નરપ(દ). ઓવારણાં
 મીડાક, મેંડક ચંચવા. દેડકો
 મીઢરાં જિનરા. તુલના કરતાં [રા.]
 મીઢા ચંચવા. મેંઢા, [ધેટાં]
 મીઢી ઉત્તિર. વાંકાં શીંગડાંવાળી; જુઓ
 મીંઢી
 મીઢીઆઝલિ આરા(વ). મીંઢિયાવઢ
 મીત જિનરા. વસંઢા. વસંધિ. વસંધિ(બ્રા).
 મિત્ર; વીસરા. મિત્ર, પ્રેમી; નરકા.
 પ્રેમાકા. મૈત્રી, પ્રીતિ
 મીતર, મીત્ર, મીત્રી, મીંત્રી કામા(ત્રિ).
 મંત્રી, વજીર, પ્રધાન
 મીનતિ અંબરા. જિનરા. પ્રાચીફા. વિમપ્ર.
 શૃંગામં. વિનંતિ (સં.વિજ્ઞસિ; હિં.મિત્રત)
 મીયાંડ શૃંગામં. મૃગને
 મીલાણ પંચવા. મેલાણ, મુકામ, પડાવ
 મીલીર્ઝ *કાદં(શા). [બંધ કરી, બીડી]
 [સં.મિલ]
 મીસ મોહનિ જિનરા. મિશ્ર મોહનીય [શુદ્ધ
 દર્શન તરફ રુચિ પળ ન થાય અને
 અરુચિ પળ ન થાય એવી કર્મદશા]
 [જે.]

મીસરી નરપ(દ). ઘાંઢ
 મીસા જિનરા. મિશ્ર, [સમ્યક્ત્વ અને
 મિથ્યાત્વના મિશ્રણવાળી આત્માવસ્થા]
 [જે.]
 મીહનતિ ઋષિરા. મહેનત વઢે
 મીંજી ઉત્તિર. મજા, હાડમાંસનો માવો
 મીંઢાં પ્રેમાકા. વાંકડી શીંગડીઓવાળાં
 મીંઢી દશસ્કં(૧). દશસ્કં(૨). પ્રેમાકા.
 વાંકડિયાં શીંગડાંવાળી; જુઓ મીંઢી
 મીંઢુહલ વિક્રરા. મીંઢલ [સં.મદનફલ]
 મીંઢલ અલેગી. ઉત્તિર. મેંઢો, ઘેટો (સં.
 મેંઢક)
 મીંઢલ ઉત્તિર. મીંઢે, મીંઢું હોવાની સ્થિતિમાં
 મીંઢલ આરા(વ). મીંઢલનું શાઢ (સં.
 મદનફલ)
 મીંઢી ઉત્તિર. વાંકાં શીંગડાંવાળી; જુઓ
 મીંઢી, મીંઢી
 મીંત્રી કામા(શા). મંત્રી; જુઓ મીતર
 મુ ચતુચા. મારું, મારે
 મુ કાદં(શા). પ્રબોધ. મોઢું, [મોં] (સં.મુખ)
 મુઆલા રુસ્તસ. મોવાળો, [વાઢ]
 મુકલું અલાહ. મોકલું, છૂટું, નિરંકુશ
 [સં.મુક્ત]
 મુકરી કસ્તુવા. નામુકર જવું, કહીને ફરી
 જવું
 મુકલાવઢ, મોકલાવઢ *ગુર્જરા. તેરકા.
 પ્રાચીસં. રજા માંગે, વિદાય લે (સં.મુક્ત
 પરથી)
 મુક્ષ- તેરકા. મૂક્યું (સં.મુક્ત)
 મુક્ષહલિ ઐતિકા. મોક્ષસ્થલે

मुक्ता अखाका. मुक्त [जीवो]

मुक्ताफल अखाका. मोती

मुक्ताबलि गुर्जरा. [चोक्कस प्रकारनी चडती उपवास-श्रेणीवाळो] एक तपप्रकार (सं.) [जै.]

मुक्ताशिला कादं(ध्रु). धोळो आरस

मुक्त्य अखेगी. मुक्ति

मुक्ष चित्तसं. मुख; जुओ मुज मुक्ष

मुख चंद्रवा. मुख्य

मुख ऊडी जवुं प्रेमाका. फिका पडी जवुं, ढीला थई जवुं

मुखक विक्ररा. मूषक, [उंदर]

मुखकोसु षडाबा. कपडाथी मोने ढांकवुं ते (सं.मुखकोश)

मुखटाळो प्रेमाका. मुख जोवानुं टाळवुं ते, [-थी दूर रहेवुं ते]

मुखमल जिनरा. मखमल [अ.]

मुखरेखा आरारा. मोंफाड, होठ ?

मुखपट विमप्र. मोनो विस्तार, [मुखप्रदेश] [सं.मुखपट]; जुओ मखवट्ट मुहवटा

मुखामुखि उक्तिर. [*मुखोमुख होवुं ते] (सं.मुखामुख्यता)

मुखास उक्तिर. जडवां (सं.मुखास्याः)

मुखी मदमो. मुख्य

मुखे वश आंगळी *प्रेमाका. [शरणागतिना भावथी]

मुख्य आरारा. आदि, वगेरे

मुख्य चित्तसं. मुख

मुग उक्तिर. मग (सं.मुद्गाः)

मुगटा प्रेमाका. अबोटियां, जमती के पूजा

करती वखते पहेरवानां [रिशमी] वस्त्र

मुगतई आरारा. मुक्तिमां, मोक्षमां

मुगताफल लावल. मोती (सं.मुक्ताफल)

मुगतां *अभिऊ. ऐतिरा. उघाडां, (मरजीमां आवे ते लई लेवा माटे खुल्लां)

मुगतांवलि देवरा. मोतीनो हार (सं. मुक्तावलि)

मुगतिशिला प्राचीफा. सर्वार्थसिद्ध स्वर्गनी उपर बार जोजने आवेलुं मुक्त जीवोनुं स्थान (सं.मुक्तिशिला) (जै.)

मुग्धा आरारा. भोळी; *ऋषिरा. मुग्धा, भोळी, सरल स्त्री

मुगनी (मुगनीफली) लावल. मगनी [सींग]; जुओ मूंगफली

मुगरवी यंत्र, मुगरवी यंत्र हम्मीप्र. मगरवी यंत्र, गोळा फेंकवानुं यंत्र

*मुगलभेर [भुंगलभेर] चंद्रवा. एक प्रकारनुं वाघ, [भूंगळ अने भेरी]

मुग्ध आरारा. भोळो

मुचकोडी गुर्जरा. मचकोडी (सं.*मुचकृतति)

मुच्छांइ शृंगामं. *मूर्छाथी, [मूर्छा पामे]

मुज चित्तसं. मने [सं.मह्यम]

मुज मुक्ष चित्तसं. मारे मोढे, मने

मुजरो प्रेमाका. प्रणाम

मुजल उक्तिर. [?] (सं.मुखजलम)

मुज्ज षडाबा. मूझा, भ्रमित था (सं.मुख-)

मुज्ज नेमिछं. भारुं, मने; लावल. मने [सं. मह्यम]

मुझार, भोझार क्रमा(शा). देवरा. मध्ये, [-मां]; जुओ मझार

मुझारि कादं(शा). नलाख्या. प्राचीका. -मां,
 अंदर (सं.मध्य परधी)
 मुझ तेरका. मारुं (सं.महाम्)
 मुडइ जक्तिर. धीमेधीमे; जुओ मोडे-मोडे
 मुडाधा हम्मीप्र. मुकुटबद्ध (राजा), सामंत
 (राजाओं); जुओ मुडुधा
 मुडामां कस्तुवा. मोढामां
 मुडुधा, मुडुध्या नलरा. विक्ररा. सामंत राजा
 (सं.मुकुटबद्ध); जुओ मउडउध, मुडाधा
 मुणइ आरारा. ऐतिका. गुर्जरा. जाणे (प्रा.)
 मुणंद देवरा. महान मुनि (सं.मुनींद्र)
 मुणि तेरका. मुनि
 मुणिबइ तेरका. मुनिराज (सं.मुनिपति)
 मुणिवर गुर्जरा. लावल. मुनिवर
 मुणिंद ऐतिका. गुर्जरा. लावल. मुनीन्द्र,
 श्रेष्ठ मुनि
 मुणिबि *ऐतिका. [जाणीने]
 मुणीस तेरका. मुनिराज (सं.मुनीश)
 मुणीसर तेरका. लावल. मुनीश्वर; श्रेष्ठ
 मुनि
 मुतार *सिंहा(शा). [दंडूको]
 मुताहल आरारा. मोती (सं.मुक्ताफल)
 मुताहलमाल, मुताहलमाल वसंवि.
 वसंवि(ब्रा).मोतीनीमाळा (सं.मुक्ताफल-
 माला)
 मुताहलहार वसंफा. मोतीनी हार (सं.मुक्ता-
 फलहार)
 मुवशुर ललिरा. गदाना प्रकारनुं हथियार
 (सं.मुद्गर)
 मुवा अखाका. प्रेमाका. जानंद [सं.]

मुद्ग षडाबा. मग (सं.)
 मुद्गळ प्रेमाका. एक प्रकारनुं [गदाना जेवुं]
 शस्त्र [सं.मुद्गर]
 मुद्दा तेरका. मुद्रा, छाप
 मुद्धि तेरका. हे मुग्धा
 मुद्रडउ वीसरा. वींटी (सं.मुद्रा)
 मुद्रडी चारफा. दशस्कं(१). प्रेमाका.
 विक्रच. मुद्रिका, वींटी
 मुद्रा आरारा. सील, बंधन (सं.); गुर्जरा.
 महोर[वाळी वींटी]; लावल. वींटी;
 *अखाका. [योगमुद्रा, योगविहित
 अंगविन्यास]; प्रेमाका. [शंखचक्रादिनी
 वैष्णवी] छाप
 मुद्राव्यापार विक्ररा. शराफी
 मुद्रिश्वर प्राचीका. मद्र देशनो राजा, शल्य
 (सं.मद्रेश्वर)
 मुधठ प्राचीका. मधुर
 मुध्या अंबरा. फोकट (सं.मुधा)
 मुन देवरा. मूगा (सं.मौन)
 मुनियपय ऐतिका. मुनिनुं पद
 मुनिसर देवरा. मुनीश्वर
 मुनुस सिंहा(शा). मनुष्य
 मुन्य *अखाका. प्रेमाका. मौन
 मुन्य करवुं, मुन्य धरवुं दशस्कं(१). मौन
 धरवुं, मूगा रहेवुं
 मुमत मदमो. ममत
 मुयालो वेताप. मोवाळो, [वाळ] [सं.मुख+
 वाल]
 मुर कादं(शा). (आंबानो) मोर (सं.मुकुर)
 मुक्कतउ जिनरा. मरकतो

मुरकलइ वसंका. मरके

मुरकलइ लावल. मंद हास्य वडे, मलकाट-
थी

मुरकिउं हरिवि. मरक्युं, मरकलुं कथुं

मुरकी, मुरकीय गुर्जरा. नेमिछं. लावल.

जलेबी घाटनी मीठाई (दे.मुरुकि)

मुरकुलइ वसंवि. मंद स्मितमां

मुरखणि देवरा. मूर्खी

मुरजाव नंदव. मर्यादा, [अदब]; मदमो.

मर्यादा, [सीमा]

मुरजावा चंद्रवा. मर्यादा, [सीमा]

मुरडइ जिनरा. वीसरा. मरडे

*मुरति (मुरडि) दिमप्र. मरडीने

मुरमंडल ऐतिका. मरुमंडल, [मारवाड]

*मुरंगी [*सुरंगी] *ऐतिका. [रंगमां -
आनंदमां आवेल]

मुरियउ जुओ मउरियउ

मुरीजां लावल. महोर्या, खील्यो

मुरुकुलइ यसंफा(ल). मरके

मुरुकु षडाबा. *बळतो कोलसो, [भूसीनो
अग्नि] (सं.मुरुंर)

मुलक- वीसरा. मलकवुं

मुलताणी हम्मीप्र. उत्तम घोडानी एक जात

मुलाजइं सम्यचो. वशमां, मर्यादामां,
[अंकुशमां]

मुलाणा हम्मीप्र. मौलाना, मौलवी

मुलाणि [माउलाणि ?] उक्तिर. मामी
(सं.मातुल परथी)

मुली विक्ररा. मूळ, जडीबुट्टी

मुबाल पंचवा. [मोवाळा], वाळ (सं.मुख+

वात)

मुशल, मुशळ वेतका. षडाबा. सांबेलुं
(सं.)

मुष्ट अखाका. प्रेमाका. मूठी [सं.मुष्टि]

मुष्टि आरारा. चूप, खामोश (रा.मुस्ट; सं.
मुष्ट)

मुसइ उक्तिर. विक्रच. षडाबा. चोरी ले
(सं.मूष)

मुसकउ वीसरा. स्मित

मुसमूरण प्राचीफा. नाश करनार (दे.
मुसुमूरण)

मुसल-स्नान प्रेमाका. जेवुंतेवुं स्नान,
[विधिरहित, निरर्थक स्नान]

मुसाल चंद्रवा. मोसाळ [सं.मातृशाला]

मुसिया आरारा. छेतरायेल, लूंडायेल (सं.
मुषित)

मु सुं पंचवा. मने, मारी साथे

मुस्तक चंद्रवा. मदमो. मस्तक, माथुं

मुस्तण चंद्रवा. वेताप. मस्तक

मुस्यउ उक्तिर. लूंडायेल; पंचवा. लूंटयो
(सं.मुषित)

मुह उपवा. गुर्जरा. तेरका. वसंफा. वीसरा.
मुख; आरारा. घडानुं मोदुं; सोईनां
नाकां (सं.मुख)

मुह गुर्जरा. मारी (सं.*महा)

मुहकाणि *गुर्जरा. [शरम, लज्जा, दुःख,
वसवसो]; जुओ काणि

मुहछण उक्तिर. आचमन (*सं.मुखक्षण)
[रा.मूछण]; जुओ मछण

मुहडउं उक्तिर. उपवा. गुर्जरा. नलरा.

वीसरा. मोढुं (सं.मुख+ड)
 मुहत् प्राचीफा. मंत्री; महेतो (सं.महत्)
 मुहत् विमप्र. महत्त्व, [गौरव]
 मुहत्तु गुर्जरा. प्राचीफा. मंत्री, महेतो (सं.
 महत् परथी)
 मुहत्तानंवन गुर्जरा. मंत्रीपुत्र
 मुहपती उक्तिर. जैनोमां मुखे बांधवामां
 आवतो लूगडानो ककडो (सं.मुखपत्री)
 मुहबारी षडाबा. मोढे (सं.मुखद्वारे)
 मुहरइं गुर्जरा. मोर, आगळना भागे (सं.मुख
 परथी)
 मुहरां गुर्जरा. महोरां, [आकृति, रूप] [फा.
 मुद्रः]
 मुहरिया वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 गुंजारव करे (सं.मुखरिताः)
 मुहरी प्राचीसं. मधुरी
 मुहलु जुओ महलउ
 मुहवटा *विमप्र. [एक प्रकारनुं वस्त्र]; जुओ
 मुखवटउ
 मुहवडि प्राचीफा. लावल. विमप्र. मोवडे,
 आगळ, मोखरे (सं.मुखपट); जुओ
 मुहुंवडि
 मुहवि अभिज्. *महुडानां वृक्ष (सं.मधूक)
 मुहुंडाई (मुहुंडाई) उपबा. मुख वडे
 मुहुंतउ उपबा. मंत्री (सं.महान्, प्रा.महंत)
 मुहा गुर्जरा. खोटेखोटे, मिथ्याभावे (सं.
 मुधा); देवरा. व्यर्थ, फोकट
 मुहाडि तेरका. प्राचीसं. साम्मुख्य, मुखोमुख,
 रुवरू होवुं ते
 मुहियां उक्तिर. नेमिछं. षष्टिप्र. निरर्थक,
 व्यर्थ (सं.मुधा)

मुहितो, मिहितो, मेंहितो प्राचीफा. महेतो
 (सं.महत् परथी)
 मुहिया, मुहीयां उक्तिर. व्यर्थ, निरर्थक
 (सं.मुधा)
 मुहु विमप्र. खोटी रीते, [मिथ्याभावे] (सं.
 मुधा)
 मुहुखाई, मुहुखायी उक्तिर. परोक्षवादी,
 [“पाछळथी बोलनार, *निंदक]
 मुहुडइ शृंगामं. मोढे [सं.मुख परथी]
 मुहुत (मानमुहुत) शृंगामं. मुहूर्त, [शुकन],
 [अपशुकन]; जुओ मान-शुकन
 मुहुत नलरा. विमप्र. मंत्री, महेतो
 मुहुभरियां कादं(शा). मों-भेर (सं.मुख+
 भरित)
 मुहुर प्राचीफा. शृंगामं. मीठी (सं.मधुर)
 मुहुसरि *कादं(शा). [मूछ] (सं.मुखश्री)
 मुहुंडइ प्रद्युचु. मुखे
 मुहुंडाई जुओ मुहुंडाई
 मुहुंती षडाबा. मुहपत्ती, जैनोमां मों पर
 राखवामां आवतो कपडानो दुकडो (सं.
 मुखपत्री)
 मुंआल आरारा. मोवाळा, वाळ [सं.मुख+
 वाल]
 मुंकरं आनंस्त. मूके, छोडे, तजे [सं.मुक्त-]
 मुंच- तेरका. मुकावुं, [छूटवुं] (सं.मुच्य-)
 मुंजवयण वसंफा. वसंवि(ब्रा.) मीठां वचन
 (सं.मंजुवचन); वसंवि. मंजु (के मुंज-
 नां) वचनो (सं.मंजु के मुंज+वचन)
 मुंझि जिनरा. मुग्ध थईने, मोह पामीने [सं.
 मुह-]

મુંઠિ વસંવિ(બ્રા). મૂઠી (સં.મુઠિ)
 મુંડ ૦ નલરા. ધાન્યનું એક મોટું માપ, મૂડો
 [દે.મૂડ]; જુઓ મૂડા
 મુંઘી પ્રાચીસં. મુઘે, મોઢે
 મુંઘડી ઉત્તિર. વીંટી (સં.મુઘ્રિકા)
 *મુંઘ્ર [સુંઘ્ર] ગુર્જરા. સમુદ્ર; જુઓ સુદ્રહ
 મુંઘ્રડી લાવલ. વીંટી [સં.મુઘ્રિકા]
 મુંઘ્રડીયડ સ્થૂલિફા. મુઘ્રિકા, વીંટી
 મુંઘ આરાસ. મુઘ્ધા, સ્ત્રી (અપ.); વીસરા.
 મૂર્ઘ (સં.મુઘ્ધ)
 મુંઘિ ઋષિરા. પ્રાચીફા. મોઢી સ્ત્રી, મુઘ્ધા,
 મુઘ્ધ કન્યા; વીસરા. મૂર્ઘ સ્ત્રી (સં.મુઘ્ધ)
 મુંમત સિંહા(શા). મમત
 મું સી નરકા-૨. મારા જેવી
 મુંહતડ આરાસ. મહેત્તે, મંત્રી
 મુંહપતિ ૦ એતિકા. મુઘ્ધવસ્ત્રિકા, [મોં
 આગઠ રાઘવામાં આવતી વસ્ત્રપટ્ટી]
 મુંહુના માંઘ્યા આરાસ. મોંમાઘ્યા, ઇચ્છા મુજબ
 મુંહુવડિ પ્રધુચુ. મોઘરે; જુઓ મુઘ્ધવડિ
 મૂ. મૂં આરાસ. ગુર્જરા. તેરકા. વસંફા.
 વસંફા(લ). વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). ઘડાબા.
 મારું, મને
 મૂકડ આરાસ. જિનરા. મોકલે [સં.મુક્ત-]
 મૂકિવું ઉત્તિર. મૂકવું, છોડવું (સં.મોક્ત-
 વ્યમ)
 મૂક્યું વાગ્મબા. મુક્ત, [વિનાનું, રહિત]
 મૂઠ તેરકા. પ્રાચીસં. મૂઠા
 મૂઠકૂઠ પ્રેમાકા. મૂઠ અને દાઢી [સં.શ્મશ્રુ+
 કૂચી]; જુઓ કુંચ
 મૂઠી તેરકા. પ્રાચીસં. મૂઠિત, મૂઠા પાનેલી

મૂઝડ અધિઝ. ઉત્તિર. *ગુર્જરા. દેવરા.
 પ્રાચીસં. વિરાપ. મૂઝાય (સં.મુઝાતિ)
 મૂટક ઘડાબા. ટોપલી, [પોટલું] (સં.મુટક)
 મૂઠ અઘાકા. *પકડ, [*એકતાંત્રિકપ્રયોગ]
 મૂઠડ ઉત્તિર. નાશ પાન્યું (સં.મુઠઃ) [હિં.
 મૂઠના]
 મૂઠ્ઠ અઘાકા. મૂઠી [જેટલું], થોડુંક
 મૂઝડ લાવલ. મૂડો, નેતર કે બરુની બેઠક,
 [ઓઠીંગણ માટેનું કોઈ સાધન]
 મૂડા, મૂઝડા અધિઝ. [અન્નનું એક
 પરિમાણ], *સોઠ કે વીસ મણનું વજન
 [સં.મૂટક; દે.મૂડ]
 મૂધિ શૃંગામં. મુઘ્ધા
 મૂન પ્રાચીસં. મૌન
 મૂને-મૂને પ્રેમાકા. મૌને-મૌને, [મૂંગામૂંગા]
 મૂરલચડ ગુર્જરા. મૂર્ઘ શિષ્ય
 મૂરઠાઈ ચિત્તસં. મૂર્ઠિત ધાય, નિષ્ક્રિય ધાય
 મૂરત, મૂરત્ય અઘાકા. નરકા. મૂર્તિ
 મૂઠાંળી ઋષિરા. મૂર્ઠિત થઈ ગઈ, બેભાન
 થઈ ગઈ
 મૂલ ચિત્તસં. તઠિયું
 મૂલકો પ્રેમાકા. મૂલનો, પહેલાંનો
 મૂલગું અઘાઠ. અઘેગી. ઉપબા. ચિત્તસં.
 પ્રેમાકા. મૂલનું, મૂલ, [મૂલ હતું તે,
 અસલ]; ઉપબા. ગુર્જરા. નલરા.
 પ્રાચીફા. ઘટિપ્ર. મુઘ્ધ (સં.મૂલગત)
 મૂલિ આરાસ. મૂલમાંથી, જરા પળ
 મૂલિ ઘડાબા. [મૂલ્યથી], વેચાતું
 મૂલિગડ ઘડાબા. મુઘ્ધ (સં.મૂલગત)
 મૂલી ઉત્તિર. મૂલો (સં.મૂલિકા)

મૂલી *ગુર્જરા. [મૂઠ સાથે, મૂઠમાંથી]
 મૂલ્યે ચિત્તસં. મૂઠે, મૂઠમાં
 મૂષકગામી દશસ્કં(૧). મૂષકવાહન,
 [ગણેશ]
 મૂસ ઉક્તિર. કુલડી (સં.મૂષા)
 મૂસડ આરારા. ઉક્તિર. ઉંદર (સં.મૂષક)
 મૂસલ ઉક્તિર. સાંબેલું (સં.મુશલ)
 મૂહ *અભિક્ક. [મુખ]
 મૂહડા જુઓ મૂઢા
 મૂહનિ, મૂહૂને, મૂંહનિ અભિક્ક. નલાહ્યા.
 મને (અપ.મહુ)
 મૂં પ્રબોપ્ર. *લાવલ. હું, એતિકા. તેરકા.
 મને; જુઓ મૂ
 મૂંકડ આરારા. મોકલે; ઉપવા. ગુર્જરા.
 મૂકે, છોડે, રાખે (સં.મુંચતિ) [સં.મુક્ત-]
 મૂંકાવણહાર ઉપવા. છોડાવનાર (સં.મુંચ
 પરથી) [સં.મુક્ત પરથી]
 મૂંગ ઉક્તિર. ષડાબા. મગ (સં.મુદ્ગઃ)
 મૂંગફલી *વીસરા. [મગની સોંગ] (સં.મુદ્ગ
 +ફલી); જુઓ મુગની
 મૂંધી નરકા. મોંધી, કીમતી [સં.મહાર્ધ]
 મૂંછીયડં ગુર્જરા. મૂર્છા પામે (સં.મૂર્છતિ)
 મૂંજડી હરિવિ. મોઢે કાઠી અને શરીરે ઘોઠી
 ગાય
 મૂંજી વિમપ્ર. કૃપણ
 મૂંજાઈ આરારા. મૂંજાય, મૂલી પડે, મૂઢ થાય;
 *ગુર્જરા. [મૂંજાય, મૂઢ થાય] (સં.મુહ્યતિ)
 મૂંઠે વસંવિ. મૂઠીમાં (સં.મુથિ); ષડાબા.
 મૂઠી (સં.મુથિઃ)
 મૂંઢ ગુર્જરા. મૂઢ, મૂર્ધ

મૂંઢ વીસરા. સીલ, મહોરબંધ (સં.મુદ્રા)
 મૂંઢડ વીસરા. વીંટી (સં.મુદ્રા)
 મૂંઢડી ઉક્તિર. વીંટી (સં.મુદ્રિકા)
 મૂંઢપ્રભાવિ ગુર્જરા. મુદ્રા(વીંટી)ના પ્રભાવથી
 મૂંહનડ લાવલ. મને; જુઓ મુહનિ
 મૂં હરડ ગુર્જરા. મારે, માટે
 મૂં દ્રડ ઉક્તિર. મને
 મુગડડ પ્રાચીસં. મુગ
 મુગનામિ ગુર્જરા. નેમિછં. કસ્તૂરી (સં.)
 મુગનામિજ ચારફા. કસ્તૂરી
 મુગમદ અઘાકા. કામા(ત્રિ). ચતુચા.
 દશસ્કં(૨). નરકા. પ્રેમાકા. વસંફા.
 હરિવિ. કસ્તૂરી (સં.)
 મુગમવપૂર વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). કસ્તૂરીનું
 પૂર (સં.)
 મુગલોઅણિ ગુર્જરા. મુગલોચની
 મુગલોચની આરારા. વીસરા. મુગલોચની
 મુગ વસાવું પ્રેમાકા. હરણ વસે કે ચરે એવું
 જંગલ બનાવું, खेदानमेदान કરું
 મુગાલ *વસંફા. વસંવિ(બ્રા). કમઠદંડ
 (સં.)
 મૃત અઘાહ. ચંદ્રવા. સિંહા(શા). મૃત્યુ
 મૃતક અઘાકા. પ્રેમાકા. શબ, મડદું
 મૃતગ કાદં(શા). મૃતક, શબ, મડદું
 મૃત્ય નલાહ્યા. મૃત્યુ
 મૃત્યક પંચવા. મડદું, મૃતદેહ (સં.મૃતક)
 મૃત્યકા કાદં(શા). માટી (સં.મૃત્તિકા)
 મૃત્યુ-તુલ્ય દશસ્કં(૨). મૃત સમો
 મૃત્યુ-સમતુલ્ય દશસ્કં(૨). મૃતવત્, મરણ-
 તોલ

मृद अखाका. माटी [सं.मृद]
 मृदुर प्रेमप. मृदुल, [कोमल]
 मृषा *अखाका. [असत्य, मिथ्या] (सं.)
 मेउणी (=मेइणी) तेरका. मूमि (सं.मेदनी)
 मेकडा (रमेकडा) विमप्र. ?, [रमकडां,
 क्रीडानां साधनो]
 मेख मदमो. मेष राशि
 मेखल, मेखला, मेखली ऋषिरा.
 कामा(शा). लावल. (धूधरीवाळो)
 कंदोरो [सं.मेखला]
 मेखां (मेखां कीधां) सिंहा(शा). मेख जेवा,
 खीला जेवा सजड [कया] ?, [*जडी
 दीधा, *मेखला - सांकळ रची]
 मेखांतर अखाका. दशस्कं(१). दशस्कं(२).
 बहानुं (सं.मिषांतर)
 मेखे प्राचीका. बहाने (सं.मिष)
 मेखोन्मेख शृंगारं. आंख उघाड-बंध करवी
 (सं.मेषोन्मेष)
 मेगल अखाका. उषाह. कृष्णबा. गुर्जरा.
 दशस्कं(२). नरका. प्रबोप्र. प्रेमाका.
 हाथी (सं.मदकल)
 मेघनाद विमप्र. मंडपनो एक प्रकार
 मेघनिषा चित्तसं. वादळ घेरायेलां होय
 एवी घनघोर रात्रि
 मेघबनी प्राचीफा. मेघवर्णा नामे कीमती
 वस्त्रनी बनावेली
 मेघबाल मदमो. डेड
 मेघाडंबर *गुर्जरा. तेरका. *प्राचीका वीसरा.
 एक प्रकारनुं [उत्तम] छत्र [५५]
 मेचक कादं(शा). घेरा वादळी रंगनुं (सं.)

*मेचु [*मेहु] *गुर्जरा. [*वादळ]. [सं.
 मेचक], [*बळ], [सं.मेद]
 मेट (मेटजे) *अखेगी. [मितावजे, दूर
 करजे]
 मेटइ अखाका. अखाळ. आरारा. देवरा.
 मिटावे, फिटडे, नाबूद करे (दि.मिट)
 मेटजे जुओ मेट
 मेट-मेलावो नरका. मीटनो मेलाप, दृष्टिनुं
 मिलन
 मेडक प्रेमाका. देडका
 मेडी उक्तिर. खळामां अनाजने झूडवा माटे
 बळदने जेनी साथे बांधी गोल फेरववामां
 आवे छे ते स्तंभ (सं.मेथि)
 मेण नरका. मीण [जेवुं नरम] [सं.मदन]
 मेणानुं नरका. महेणुं
 मेव मदमो. मजबूत, नक्कर ?, [*चरबीयुक्त,
 *मांसमज्जायुक्त, *जीवतीजागतो]
 मेवनी, मेदिनी अखाका. वीसरा. पृथ्वी
 मेवपाट ऐतिरा. मेवाड
 मेदिनी जुओ मेदनी
 मेहु जुओ मेचु
 मेर अखाका. आरारा. कृष्णपा. प्राचीफा.
 प्रेमाका. विमप्र. मेरु पर्वत; मदमो.
 *लावल. श्रेष्ठ, [चंडियस्त]
 मेर अलखी मोसाव. आधी मर, आधी जा
 मेरु देवका. म रो
 मेरडा लावल. मारा
 मेराईउ उक्तिर. हाथमां झालवाना डोया-
 वाळो दीवो
 मेरायीयुं उक्तिर. हाथमां झालवाना डोया-

वाळो दीवो
 मे'राण चंद्रवा. महेरामण, [समुद्र]
 मेरु मदमो. श्रेष्ठ
 मेरु सनंदणो चारफा. नंदनवनयुक्त मेरु
 पर्वत (सं.मेरु: सनंदनः)
 मेल मदमो. नक्की, निश्चे
 मेळ वीसरा. *जान जवा पूर्वे वरपक्षत्तरफ-
 थी अपातुं जमण, [स्वजनसमुदायनुं
 भेगा थवुं ते] (सं.मेल-)
 मेलइ आनंस्त. मेळे, जाते
 मेलइ आरारा. मोकले [प्रा.मेल]
 मेलइ, मेळइ उपवा. जोडे; आरारा.
 *लावल. मेळवे, नक्की करे, [योजे];
 दशस्कं(९). जोडे, बंध करे; प्रेमाका.
 मेळवे, [योजे], अखाका. मेळवे,
 [मळतुं करे]; अखाछ. आरारा. मेळाप
 करे; आरारा. ऐतिरा. उक्तिर. उपवा.
 गुर्जरा. चारफा. तेरका. नरका. नेमिछं.
 प्रेमाका. *लावल. विराप. हरिख्या.
 मेळवे, भेगुं करे [सं.मिल]
 मेलउ आनंस्त. जिनरा. मेळो, मेळाप
 मेलउ आरारा. मळयो, मेळाप थयो
 मेलान, मेळलान अखाका. अखाछ.
 अभिऊ. उषाह. पडाव, मुकाम (प्रा.मेल
 परथी)
 मेळापक नरका. प्रेमाका. मेळाप, मिलन
 मेलापी *नरका. [जेनी साथे मेळ होय तेवुं
 माणस, मित्र]
 मेलावड अखाका. उपवा. उषाह. गुर्जरा.
 प्राचीस. विमप्र. षडाबा. मेळाप,
 मिलन, सन्ध. जन (सं.मेलापक)

मेलावडो जिनरा. मेळाप
 मेळावे नरका. मिलावे
 मेलि नेमिछं. मेळ (सं.मिल् परथी)
 मेलिइ नेमिछं. मेळपूर्वक, मेळ जोडिने
 मेलिय ऐतिका. मळीने, [भेगा थईने]
 मेली, मेळीने जुजो उठां मेली, टेक मेळीने
 मेळो अखाका. मेळाप
 मेळलान नलरा. विमप्र. वीसरा. मुकाम,
 छावणी (प्रा.मेल-)
 मेळलानइ गुर्जरा. मेळाप प्रसंगे
 मेळइ चारफा. गुर्जरा. नेमिछं. लावल.
 विराप. वीसरा. षडाबा. मूके, छोडे,
 तजे (प्रा.मेल)
 मेळणी (मेळणी जाय) जिनरा. छोडी
 [शकाय]
 मेळविय तेरका. मेलावी, मुकावी
 मेळलविउ गुर्जरा. मुकाव्यो, छोडाव्यो
 मेळि हरिवि-अनु. ना विना, [छोडीने]
 मेळिवा उक्तिर. मेलवा, मूकवा, छोडवा
 मेवडा ऐतिका. दूत [रा.]
 मेवार नरका. नरप(द). मेवास - महीवास
 प्रदेशनो रहेवासी, चोर-लूंटारु, शिरजोरी
 कसनार
 मेवास अखाछ. [महीकांठानो प्रदेश],
 धाडपाडुवाळो जंगली प्रदेश, [भयग्रस्त
 अंतरायरूप प्रदेश]
 मेवासी जिनरा. प्रेमाका. महीवासी - मही
 नदीना किनाराना प्रदेशनो; (जूना
 वखतमां त्यांना लूंटारु प्रख्यात होवाथी)
 नोर लूंटारु डाकु
 मेथोनमेथ ऐतिरा. [आखनो] पलकारो

[સં.મેષોન્મેષ]

મેસ કામા(ત્રિ). મસી, શાહી [સં.મષી]
 મેહ આરારા. ઉત્તિર. ઋષિરા. ગુર્જરા.
 તેરકા. દેવરા. નેમિછં. વીસરા. ષડાવા.
 મેઘ, વાદળ, વરસાદ
 મેહરુ ઉત્તિર. મુખી, નાયક; ભંગી (સં.
 મહત્તરઃ) [દે.; ફા.મિહતર]
 મેહલ ગુર્જરા. મેખલા, કંદોરો
 મેહલઇ આરારા. ઋષિરા. નેમિછં. લાવલ.
 મૂકે, છોડે (પ્રા.મેલ્હ); વિક્રા. મોકલે
 મેહલાણ જુઓ મેલાણ
 મેહલીબ સિંહા(શા). ?
 મેહલુ નલરા. મેઘ
 મેહિલી જુઓ મિહિલી
 મેહેર કામા(ત્રિ). *કામા(શા). સદ્ભાવ,
 કૃપા, દયામાયા, [પ્રેમ] [ફા.મહેર]
 મેહેર ચંદ્રવા. સ્ત્રી [દે.મેહરિયા]
 મેહેરાંણ જુઓ મહેરાંણ
 મેહેરાંણ મદમો. મહારાણો
 મેહેરિ, મેહેરિયો ચંદ્રવા. સ્ત્રી; [દે.મેહરિયા]
 મેહેરી મદમો. સ્ત્રી [દે.મેહરિયા]
 મેહેલઇ આનંસ્ત. નલાહ્યા. પ્રેમાકા. મૂકે,
 છોડે (પ્રા.મેલ્હ)
 મેહેલા, મેહેલાં મદમો. મહિલા; જુઓ મહેલી
 મેહેલી પ્રેમાકા. મહિલા
 મેંડક જુઓ મીડાક
 મેંદ્ર સિંહા(શા). મહેંદ્ર ?, [*મોટા]; જુઓ
 મહેન્દ્ર
 મેંશે મેંશે વેતાપ. [જુદાજુદા બહાને],
 કલેકલે, વાતવાતમાં, વાત કરવાને

મિષે [સં.મિષેન મિષેન]

મેંહિતો જુઓ મુહીતો
 મેંહેંવાસ વેતાપ. *મેવાસ; જુઓ મેવાસ
 મૈયલ દશસ્કં(૨). મિથિલા
 મૈલ્ય વેસ આરારા. મેલો સાધુવેશ
 મૈહીમાયે ચંદ્રવા. મહિમાપ, મહિમા વડે
 મો આરારા. મને; દેવરા. મારું; વીસરા. હું;
 મને; મારું
 મો પ્રાચીકા. નિષેધાર્થ અવ્યય (સં.મા)
 મોકલઇ ગુર્જરા. મોકલે; નલરા. વિદાય
 આપે, રજા આપે
 મોકલડં ઉત્તિર. લાવલ. મોકલાશવાલું,
 છુલું, વિસ્તૃત; નલરા. શિથિલ, ઢીલું;
 અધિક. ઉપવા. જિનરા. ષડાવા.
 મોકલું, છૂટું (સં.મુક્ત) [દે.મોકલ]
 મોકલકરણુ ષડાવા. મોકલું, છૂટું કરવું
 તે
 મોકલાવડ *અંબરા. ઉત્તિર. ગુર્જરા. તેરકા.
 *શૃગામં. વિદાય લે (સં.મુક્ત પરથી);
 જુઓ મુકલાવડ
 મોકુલમોકલુ નલરા. તદ્દન મોકલું, છુલું
 મોક્ષ અઘાકા. *મુક્ત (*સં.મોક્ષ), [મોકો,
 અવસર, પ્રસંગ]; નરકા. નલાહ્યા.
 અનુકૂળતા, મોકો, [અવસર] [અ.
 મૌકા]
 મોગર અધિક. *મોટું, *બલવાન (સં.મુદ્ગર
 પરથી); [*મુદ્ગર નામના શસ્ત્રથી સજ્જ]
 મોગર, મોગરડ ઉત્તિર. નલરા. હથોડાના
 જેવું નાનું ઓજાર, મોગરી (સં.મુદ્ગર)
 મોગરી અધિક. વૃક્ષવિશેષ (સં.મુદ્ગર)

मोगा लावल. व्यंतरविशेष (दि.मोग्गड)

मोचना नरका-२. मुक्ति [अपावनार]

मोछव देवरा. प्राचीफा. महोत्सव

मोजां प्रेमाका. मोजडी, पगरखां

मोजां सिंहा(शा). *इच्छित वस्तु, [आनंद, सुख] [अ.मौज]

मोझार दशस्कं(१). देवरा. प्रेमाका. मध्ये, मांहे (सं.मध्य+कार); जुओ मझार, मुझार

मोट मदमो. वेताप. गांसडी [सं.]

मोट (मोट बांधवा) *नंदब. [पोटलुं बांधवा, दोलत भेगी करवा]

मोटउ मथ जुओ मथ

मोटकउं आरारा. मोटुं

मोटण *उषाह. [दबाववुं, घसवुं ते] [सं. मोटन]

मोटम, मोटय्य अखेगी. चंद्रवा. चित्तसं. प्रेमाका. मोटप, मोटाई

मोटं मोसाव. मोटप, महत्ता

मोटंम मदमो. मोटुं

मोटिम, मोटिम्म ऐतिका. सिंहा(शा). मोटाई, गौरव

मोटी-झोटी जुओ झोटी

मोटुं मुख चतुचा. चढावेलुं, रीसभरेलुं मुख

मोटेम नरप(द). मोटप

मोट्य अखाका. *मोटाई, [मोटा होवापणुं]

मोठउ नलरा. मोटो (सं.महत परधी)

मोटी दशस्कं(१). प्रेमाका. ज्याफत, उजाणी

मोड *अखाका. [मरडावुं, तूटवुं ते, नाश]; अखाछ. अखेगी. मदमो. *लावल.

मरड, मरडाट, गर्व; प्रेमाका. मचकोड, वळांक

मोड नरका. प्रेमाका. मोडियो, [मोळियो] (सं.मुकुट)

मोडइ उक्तिर.. कादं(शा). कृष्णवा. गुर्जरा. चतुचा. दशस्कं(१). नरका. नेमिछं. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). वीसरा. मचकोडे, मरडे, वाळे, लचकावे, तोडे, चूरे (सं.मोटयति)

मोडबंध नरका. मुकुटबद्ध, [छोगाळाओ]

मोडामोड प्रेमाका. मरडाट, [अंग लचकाववां ते]

मोडमोडि ऋषिरा. कादं(शा). आम मरडवुं तेम मरडवुं ते, लटका करवा ते, [अंग लचकाववां ते]

मोडे *प्रेमाका. [मरड, लचक के छटा उपर]

मोडे-मोडे दशस्कं(१). प्रेमाका. धीमेधीमे [सं.मृदु]; जुओ मउडउ, मुडइ

मोणे-मोणे प्रेमाका. धीमेधीमे

मोतीन ऋषिरा. मोती (सं.मौक्तिक) [हिं.]

मोतीलग षडावा. मोतीभरेलुं (आभरण) (सं.मौक्तिक+लगयति)

मोतीसरी, मोतीसिरी नरका. नलरा. लावल. मोतीनी सेर, [मोतीनी माळा]

मोथ उक्तिर. नागरमोथ, एक प्रकारनुं घास, एनो कंद (सं.मुस्ता)

मोव सिंहा(शा). ?, [*पेशाब, *मूत्र] [*दे. मोज; सं.]

मोदकचूरकादिकु षडावा. मोदक, चूरमुं वगैरे

मोदिक, मोदीक गुर्जरा. मदमो. मोदक,
लाडु

मोदिक-थाल देवरा. लाडुनो थाळ (सं.
मोदक-स्थाल)

मोदीक जुओ मोदक

मोदइ आरारा. मने

मोभी *गुर्जरा. [ज्येष्ठ, अग्रणी] (दि.मुब्ब
परथी)

मोभण जिनरा. मोटी, ज्येष्ठ

मोय देवरा. मने

मोर हम्मीप्र. उत्तम घोडानी एक जात

मोर अखाका. आगळ, संमुख

मोरउ ऋषिरा. ऐतिका. देवरा. नलरा. मदमो.
मारो (अप.महु+रउ)

मोर-चंद्रनो प्रेमाका. मोरनां पीछांनी टीलडी-
ओनो - चांदलियानो

मोरडो प्रेमाका. पशुने मोढे बांधवानुं गांठो
पाडेलुं दोरडुं

मोरवी अखाळ. वितसं. तरफथी, द्वारा,
ने कारणे

मोरनां अखाका. तरफनां

मोरल प्रेमप. मोरली

मोरवी प्रेमाका. मोरनी छापवाळी

मोरसिखा उक्तिर. मयूरशिखा, एक
वनस्पति

मोरंगी उपवा. मोरपीछनो बनावेलो पट्टो
(सं.मयुरांगिका)

मोरा नेमिछं. मोर (सं.मयूर)

मोरियो नरका. महोर्यो, खील्यो

मोरी *प्रेमाका. [हाथनुं कडली जेवुं

आभूषण]

मोरे अखेगी. पूर्वे, आगळ

मोरे चित्तसं. तरफ, बाजु

मोल अखाका. आरारा. पंचवा. मूल्य

मोल, मोळ नरका. *प्रेमाका. मोळियुं, माथे
बांधवानुं कपडुं, [फेंटो] [सं.मौलि]

मोलइ उक्तिर. मोळे, कातरे, समारे

मोलि आरारा. ?

मोलि, मोलीयडउं नलरा. फेंटो (सं.
मौलिक)

मोलियां गुर्जरा. प्रेमाका. साफा, फेंटा (सं.
मौलिक)

मोलीउं उक्तिर. साफो, फेंटो

मोलीकं नरका. मोळियुं, [फेंटो]

मोलीयडउं जुओ मोलि

मोलीयां विराप. फेंटाओ (सं.मौलिकानि)

मोवड नरका. आगळ, संमुख; जुओ
मोहोवटे

मोसंधीयुं उक्तिर. फेंटो, साफो

मोस ऐतिका. मृषा, [मिथ्या]; विमग्र.
खोटुं, [असत्य]

मोसउ शृंगामं. असत्य; [सं.मृषा, प्रा.मुसा]

मोसउ लावल. सिंहा(म). चोरी, [ओळववुं
ते] (सं.मोषः)

मो-सु देवरा. माराथी

मोह, मोहु वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
मूढता, भ्रांति (सं.)

मोहइ उपवा. ऋषिरा. गुर्जरा. तेरका.
वसंफा. वसंवि. *वसंवि(ब्रा). मोहित
करे, मोह पामे

मोहकम *सिंहा(शा)*. खूब, सखत (अ. मुहकम; म.मोहोकम); जुओ मोहोकम

मोहण *लावल*. मोहवश करवुं ते, [वशीकरण]

मोहणवेलि *ऋषिरा*. ऐतिका. मोह पमाडे एवी वेल, मनोहर वेल

मोहनमंत्र *चतुचा*. मोहित करवा भाटेनो मंत्र, [वशीकरणमंत्र]

मोहनसारा *ऋषिरा*. मोह पमाडनारी, [श्रेष्ठ]

मोहनी *गुर्जरा*. मोहनीय, कर्मनो प्रकार जेमां योग्यायोग्यतानो विवेक रहेतो नथी (सं.मोहनीय) [जै.]

मोह-भाग्या *देवरा*. मों-भाग्या

मोहन मान *मदमो*. अत्यंत मोहक; जुओ मान

मोहि *आरारा*. मने; मारं

मो हुंती *आरारा*. माराथी

मोहो *चित्तसं*. नलाख्या. मोह

मोहोकम, मोहोकम *अखाछ*. चंद्रवा. मदमो. दृढ, सखत, [भारे]; जुओ मोहकम

मोहोटम *मदमो*. मोटाई

मोहोटा *रुस्तस*. मोटा

मोहोतां *अखाका*. मोहतां, मोह पामतां

मोहोथी *चतुचा*. मोंथी, मोढे

मोहोर *पंचवा*. सोनानो सिक्को, सोनामहोर

मोहोरवी *सिंहा(शा)*. मोखरानुं, आगळ पडतुं

मोहो-राखती *प्रेमाका*. भ्रममां नाखे तेवी,

[छेतरामणी, फोसलामणी]; जुओ मोंहो-राखती

मोहोल *कामा(त्रि)*. महेल

मोहोवटे *मदमो*. मोवडे, अग्र भागे, [आगळ-ना भागमां]; जुओ मोवड

मोह्य *रैयाजी ऐतिका*. मोही रह्या छे, [मोह पमाडी रह्या छे]

मोंधुं-दव *प्रेमाका*. मनमां आग (दव) उत्पन्न थाय एटलुं मोंधुं, मोधुंदाट

मों-बोली *प्रेमाका*. मोढेथी कहेवाती

मोंमां घाले हाथ *अखाका*. आजीजी करे, [दीनता दशवि]

मोंरखा *अखाछ*. मों साचववा पूरता, [जूठा]; जुओ मोंहो-राखती

मोंहो-टाळो *प्रेमाका*. मों बताववानुं टाळवुं ए, मळवानो इनकार

मोंहोरखती *अखाका*. मात्र कहेवा पूरती, [फोसलामणी]; जुओ मोहो-राखती; मोंरखा

मौ *उक्तिर*. जुओ मऊ

मौन करु *आरारा*. शांत थाओ

मौहय *नरप. [मोळियो, फेंटो]

म्यलि *नलाख्या*. मळे, [भेगुं थाय]

म्यलिउ *कादं(धु)*. घेरायेलो, [-नी साथे रहेलो]

मृगमद *कामा(त्रि)*. कस्तूरी (सं.मृगमद)

मृगडो *मदमो*. मृगलो

मृत *सिंहा(शा)*. मृत्यु; जुओ मरत

म्हा, म्हां *वीसरा*. हुं, मारं

म्हाकउ, म्हांकउ *वीसरा*. मारं

મ્હાલ *અઘાકા. [આનંદ]; જુઓ માલ

મ્હાં જુઓ મ્હા

મ્હાંકડ જુઓ મ્હાકડ

મે વીસરા. મેં

ય તેરકા. વઢી (સં.વ)

યડ જુઓ ઇડ

યકા પ્રબોપ્ર. જૂ (સં.યૂકા)

યક્ષકર્દમ પ્રેમાકા. કેસર, કસ્તૂરી, ચંદન,
કપૂર અને અગરુનો સુગંધી લેપ [સં.]

*યચ વતુચા. ?

યજ લાવલ. રેશમી વસ્ત્ર

યજન અઘાકા. સેવા, [પૂજા] [સં.]

યણિયુ [જણિયુ] કાદં(શા). નલાઘ્યા.
જખ્યો, જન્મ આપ્યો (સં.જનિતકઃ)

યતન આરારા. જતન, કાઠજી [સં.]; જુઓ
જતન

યતના [જતના] આનંસ્ત. અપ્રમાદ [સં.]

યતન્નો આરારા. પ્રબંધ, વ્યવસ્થા (રા.)

યતન અઘાઘ. યલ

*યતિસય (અતિસય) દેવરા. પ્રભાવ,
[મહિમા] [સં.અતિશય]

યતિપતી ઋષિરા. યતિઓના પતિ, સ્વામી,
આચાર્ય (સં.યતિપતિ)

યલ કાદં(શા). સાચવણ, જતન (સં.યતન)

યથાબદ્ધ અઘાઘ. જેવો બંધનમાં છે તેવો,
[જે-તે અવસ્થામાં બંધાયેલ]

યમ [જમ] કાદં(શા). *ગુર્જરા. નલાઘ્યા.
જેમ

યમડ [જમડ] ઉક્તિર. નલાઘ્યા. જમે

[દિ.જિમ]

યમણું [જમણું] ઉક્તિર. જમણું

યમિવડ [જમિવડ] ઉક્તિર. જમવું

યમીતડું [જમીતડું] ઉક્તિર. જમાતું

યવ [જવ] કાદં(શા). જ્યારે (સં.યતઃ)

યવારેં [જવારેં] પ્રાચીકા. જે સમયે (સં.
યદ્યારે)

યશનામિક એતિકા. યશસ્વી

યશવા પ્રાચીસં. યશની વાયકા, [યશ
બોલાવો તે]

યશું [જશું] નલાઘ્યા. જેવું (સં.યાદૃશકમ)

યસડ [જસડ] ઉક્તિર. જેવું

યસિંડં એતિરા. યશ વડે

યસુ [જસુ] તેરકા. [જેનું]

યસું ઉષાહ. એવું (સં.ઇદૃશ; હિં.એસા)

યહાં [જહાં] ઉક્તિર. જ્યાં

યહુ પ્રાચીસં. એ (સં.એષઃ; હિં.યહ)

યં પ્રાચીસં. તૃતીયાનો પ્રત્યય [-થી, વડે,
એ]

યંત્ર મુગરબી હમ્મીપ્ર. મગરબી યંત્ર, ગોઠા
ફેંકવાનું યંત્ર; જુઓ મુગરબી યંત્ર

યંત્રી કાદં(શા). તંતુવાઘ, વીણા

યા [*જા] આરારા. જેને ? આને ?

યા પંચવા. એ (સં.એષા); જુઓ યડ

યાગ પ્રેમાકા. યજ્ઞ

યાણ [જાણ] ઉક્તિર. જ્યાં સુધી (સં.
યાવત્)

યાતાયાત અઘાકા. આવાગમન, જન્મમરણ
યાત્ર અંબરા. પ્રાચીકા. નાટારંભ, નૃત્ય;

જુઓ જાત્ર

યાત્રાહાર વિક્રા. યાત્રાહુ

યામિનીકર ઋષિરા. ચંદ્ર (સં.)

યામુક વસંપા(લ). વસંવિ(બ્રા). જોડીમાં,

વેલડીએ (સં.યમક પરથી); જુઓ જામુક

યારી પ્રાચીપા. મૈત્રી (પા.)

યાદ્રિ [જાદ્રિ] કાદં(શા). જ્યારે

યાં આરારા. અહીં

યાંહ [જાંહ] નલાહ્યા. જ્યાં (સં.યસ્માત્)

યિ [જિ] નલાહ્યા. જે

યિમ [જિમ] ઉક્તિર. નલાહ્યા. જેમ

યિશંડ, યિશ્યંડ [જિશંડ, જિશ્યંડ] પ્રબોપ્ર.

જેવું (સં.યાદૃશ)

યિહાં [જિહાં] નલાહ્યા. જ્યાં

યિહાંકણિ [જિહાંકણિ] કાદં(શા). જ્યાં

યીતુ [જીતુ] પ્રબોપ્ર. જીત્યો (સં.જિત+કઃ)

યીપડ [જીપડ] પ્રબોપ્ર. જીતે (સં.જિ-)

યીવ [જીવ] પ્રબોપ્ર. જીવાત્મા

યીવતાં [જીવતાં] પ્રબોપ્ર. જીવતાં

યીવન [જીવન] પ્રબોપ્ર. જીવતર

યીવિત [જીવિત] પ્રબોપ્ર. જીવતર

યીવી [જીવી] પ્રબોપ્ર. જીવી (સં.જીવિતા)

યુગ [જુગ] નલાહ્યા. જગ (સં.જગત્)

યુગતું કાદં(શા). નલાહ્યા. વિમપ્ર. યુક્ત,

બંધવેસતું, યોગ્ય; જુઓ જુગતું

યુગતિ નેમિછં. યુક્તિ

યુગદીશ્વરી [જુગદીશ્વરી] પ્રબોપ્ર. જગદમ્બા

(સં.જગદીશ્વરી)

યુગલા ધર્મ લાવલ. જોડિયાં भाईबहेन

યુગલ (પતિ અને પત્ની) તરીકે જીવન

વિતાવતાં એવો ધર્મ [- જૂની રૂઢિ]

[જૈ.]; જુઓ જુગલા ધર્મ

યુગલિયા, યુગલીઆ નલરા. ષડાવા.

જોડિયાં भाईबहेन, જે પ્રાચીન કાઠમાં

પતિપત્ની બનતાં (જૈ.); જુઓ જુગલિયા

યુગવર ઐતિકા. યુગમાં પ્રધાન, [મુખ્ય,

શ્રેષ્ઠ]

યુગિયુગતા [જુગિયુગતા] નેમિછં. ઇગમગતા

યુદ્ધશત્ર, યુદ્ધસત્ર ગુર્જરા. વિરાપ. યુદ્ધરૂપી

યજ્ઞ (સં.યુદ્ધસત્ર)

યુવઈ આરારા. યુવતી (પ્રા.)

યુવતિ-મનોર વસંવિ(બ્રા). યુવતીના મનોરથ

યે [જે] ઉક્તિર. ઉપાહ. નલાહ્યા. જે (સં.)

યેક ચંદ્રવા. એક

યેટલિ [જેટલિ] નલાહ્યા. જેટલે (સં.

યતુલ્ય)

યેન, યેન [એન] ચંદ્રવા. [ચરેચરું], ચરેચર

[અ.એન]

યેમ [જેમ] કાદં(શા). જેમ

યેલફેલ [એલફેલ] નરપ(દ). અવિચારી,

ગાંડુધેલું

યેહ [જેહ] પ્રબોપ્ર. જે (સં.યઃ)

યેહારિ [જેહારિ] કાદં(શા). જ્યારે

યો ઉક્તિર. જે (સં.યઃ)

યો પંચવા. એ (સં.એષઃ)

યોગપાદુકા સિંહા(મ). એવી પાદુકા જે પહેરી-

ને યોગી આકાશમાં ઝડી શકે (સં.)

યોગપાવડી સિંહા(મ). એવી પાદુકા જે

પહેરીને યોગી આકાશમાં ઝડી શકે

(સં.યોગ+પાદ)

યોગિ આરારા. યોગ્ય, લાયક

યોજિત આરારા. જોડેલા [સં.]

યોતિક-જાણ [જોતિકજાણ] પ્રબોધ.

જ્યોતિષી (સં.જ્યોતિષ્+ગુ.જાણ)

યોધ લાવલ. વસંધા. વસંધા(લ).

વસંધિ(બ્રા). યોદ્ધા (સં.)

યોધર વસંધિ. યોદ્ધાઓ (સં.યોદ્ધાર:-)

યોવન-મદિ લાવલ. યૌવનના મદે

યૌવનમિ *કાદં(શા). [જુવાનીથી ભરેલું]

(સં.યૌવનમય)

ય્યા પંચવા. અહીં (સં.અત્ર)

રહ ગુર્જરા. રતિ, કામદેવની પત્ની; ઉપવા.

તેરકા. રતિ, પ્રીતિ, પ્રેમ

રહ વાગ્મવા. ચતુર્થી અને ષષ્ઠીનો પ્રત્યય,

[માટે]; જુઓ રહ, રહહ, હરહ, હ્રહ, હ્રહ

હ્રહ

રહય તેરકા. રહ્યું; ગુર્જરા. રચિત

રહવલ્લહ તેરકા. પ્રાચીસં. પ્રાચીસં. કામદેવ

(સં.રતિવલ્લભ)

રહીણુ ગુર્જરા. રતિ વગરનો, રતિવિયોગી

(સં.રતિહીન)

રહ વાગ્મવા. ષષ્ટિ. ચતુર્થી અને ષષ્ઠીનો

પ્રત્યય, [-ને, માટે]; જુઓ રહ

-રહ વીસરા. નો [રા.]

રક્ષ- તેરકા. રક્ષણ કરવું (સં.રક્ષ)

રક્ષસિ તેરકા. રાક્ષસી

રક્ષેમ પ્રેમાકા. રાતા રંગનું સોનું [સં.]

રક્ષાગૃહ કાદં(ધ્રુ). પાંજરું, કેદખાનું [સં.]

રક્ષત *વિમપ્ર. [માલમિલકત] [રા.]

રક્ષાલ, રક્ષવાઠ ગુર્જરા. નલાખ્યા. પ્રાચીસં.

રક્ષેવાઠ, ચોકીદાર (સં.રક્ષાપાલ);

પ્રેમાકા. *રક્ષેવાઠી, *રક્ષા, [*રક્ષેવાઠ]

રક્ષવાલહ ઉત્તિર. પ્રેમાકા. લાવલ. રક્ષેવાઠ

(સં.રક્ષાપાલ:-)

રક્ષવાલું ગુર્જરા. રક્ષણ કરવું તે

રક્ષિ આરારા. નક્ષત્ર (સં.રક્ષ)

રક્ષિ *ગુર્જરા. [રાક્ષે] [સં.રક્ષ]

રક્ષિ, રક્ષી કાદં(શા). નલાખ્યા. રક્ષિ,

મુનિ

રક્ષ્યા આરારા. રક્ષા, રક્ષણ

રક્ષ્યો પ્રેમપ્ર. રક્ષ્યો

રગહ અઘાકા. નેમિછં. કરગરે, આજીવી

કરે; જુઓ રગે

રગહગ સિંહા(શા). રકઙ્ગક

રગત વીસરા. લાલ (સં.રક્ત)

રગતનેત્ર ચતુરા. લાલ આંખો[વાળો]

રગત-લોચન નલાખ્યા. રાતાં લોચન [કરીને]

રગરગે નરકા. કાલાવાલા કરે

રગાડલિ, રંગાડલિ, રંગાવલિ નલરા.

હમ્મીપ્ર. બહ્તરનો એક પ્રકાર (સં.રંગ+

આવલિ ?)

રગિયા પ્રેમાકા. જક્કી, હઠીલા

રગે અઘાઠ. [રગ્યે], રગવા(કાલાવાલા

કરવા)થી; રગ(હઠ)ને લીધે; જુઓ રગહ

રઘવાઘો અઘાકા. રઘવાયો, ઉતાવળો,

ગમ્મવાયેલો

રઘાણું *અઘાઠ. [રઘાણું, રઘના રૂપે

પરિણમ્યું, વિસ્તર્યું]

રઘંતિ ઐતિકા. અનુરાગ કરે છે [દિ.];

જુઓ રંચ્યતિ

रज चित्तसं. (स्त्रीनुं) आर्तव [सं.रजस्]
 रजक प्रेमाका. धोबी [सं.]
 रजणी (निरजणी) *नेमिछं. [क्षीण करीने]
 रजमति(?) तेरका. राजिमती
 रजिनी आरारा. रजनी
 रज उषाह. ऐतिका. राज्य
 रडयड गुर्जरा. रडवड अवाज करतो
 रडवडइ ऋषिरा. गुर्जरा. विराप. रवडे,
 अथडाय, रखडे
 रडविडियउ प्राचीसं. रडवड्यो, [अथडायो-
 कुटायो]
 रढ उषाह. *हठ, [लगनी]; चंद्रवा. प्रेमाका.
 रटण, लगनी; नरका. हठ, जिद्द; जुओ
 रंद मांडि
 रडई *गुर्जरा. [ढळे, डोले] [दि.रड]
 रढि अभिऊ. रढ, [लगनी]
 रण प्रेमप. ऋण
 रण, रानं सिंहा(शा). अरण्य
 रणइ ऐतिका. वागे छे, [रणके छे]
 रणकाहल अंगवि. रणदुंदुभि [के रणभेरी]
 रणझणे ऐतिरा. [झणझणाट थाय], सचेत
 थई जाय, उश्केराय [सं.रणत्+ध्वनि]
 रणतूर लावल. युद्धना मेदानमां वगाडातां
 मुखवाद्य, [रणशिंशुं] [सं.]
 रणदेव्या प्रेमाका. रणदेवीओ, युद्धनी
 देवीओ
 रणभाष हम्मीप्र. रणभाषा, *तोपनो अवाज
 रणमाल अभिऊ. रणमाळा, युद्धमां जनारने
 पहेराववामां आवती विजयमाळा
 रणरण- तेरका. प्राचीसं. रणझणवुं, रणकवुं

रणरण तेरका. रणझण एवो ध्वनि
 रणरंग आनंस्त. युद्धनो रंग, युद्धनो उत्साह
 रणवट *अभिऊ. [क्षात्रधर्म, युद्धनी टेक];
 प्रेमाका. रणक्षेत्र[नो मार्ग]
 रणवणीयां गुर्जरा. रणवण अवाज कर्यो
 रणवाई (कोरण वाई) *गुर्जरा. [आंधी
 फेलाय]
 रणवावला जिनरा. युद्धातुर [सं.रण-
 व्याकुला]
 रणसंड हम्मीप्र. रणमां सांड जेवो, महा-
 पराक्रमी [सं.रणषंड]
 रणस्थंभ रोप्यो प्रेमाका. युद्ध शरू कर्युं,
 [युद्धना मंडाण रूपे स्तंभ रोप्यो]
 रणिझडि *विमप्र. [रेणु - धूळनी झडीथी]
 रणियु अखाका. नलाख्या. ऋणी, देवादार
 (सं.ऋणिककः)
 रणीउ ऋषिरा. ऋणवाळो, देवादार (सं.
 ऋणिन)
 रणे प्रेमाका. ऋणमां
 रत नरका. नरप(द). नलरा. प्रेमाका. ऋतु
 रतनखंभ प्रेमाका. रलथी जडेलो थांभलो
 रतनदोषी आरारा. रलमां दोष भूकनार;
 जुओ रतनदोषी
 रतनाळी *वीसरा. [रलमय]
 रत-मावडुं नरका. *कसमये वरसतो वरसाद,
 [मावठानी ऋतु, मावठानो समय]
 रतांजणी आरारा(व). उक्तिर. रक्तचंदन,
 एक वृक्ष
 रति, रिति आरारा. प्राचीफा. लावल.
 वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). ऋतु

रति, रत्य अखाका. प्रेमाका. लावल.
 अनुराग, आसक्ति; प्रेमाका. वसंवि(ब्रा).
 प्रेम, प्रेमक्रीडा, कामक्रीडा; आरारा.
 नेमिछं. आनंद

रतिपति-सूर वसंवि(ब्रा). शूरवीर कामदेव
 रतिवर चारफा. कामदेव

रतिवाड *गुर्जरा. [रात्रे करेलो हुमलो]
 रती उक्तिर. चणोठी (सं.रक्तिका);
 अखाका. आरारा. प्रेमाका. नरका.
 रतीभार, तद्दन थोडुं

रतु मदमो. रत, ऋतु; ऋतुसाव
 रतुदान प्राचीका. ऋतुदान, [ऋतुकाळे
 संभोग]

रतुं आरारा. तेरका. अनुरक्त, अनुरक्त
 थयुं [सं.रक्त]

रत्नकंबल अखाका. ऊननी रत्नजडित
 कीमती कामळी [सं.]

रत्नजडित नलरा. रत्नजडित [सं.]

रत्नत्रय प्रद्युचु. सम्यग् दर्शन, सम्यग् ज्ञान,
 सम्यग् चारित्र [जै.] [सं.]

रत्नदोषी आरारा. रलोमां दोष - दूषण
 मूकनार; जुओ रत्नदोषी

रत्नपारक्ष नलरा. रत्ननी परख करनार

रत्य अखाका. ऋतु

रत्य जुओ रति

रत्येबो रुस्तस. ?, [“पद, *होद्दो; *इजत,
 *कदर] [अ.रुख]

रथ-अंग, रथंग वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 चक्र, रथनुं पैडुं (सं.)

रथा (? रथ्या) शृंगामं. शेरी

रथी ति *विराप. [रथीओ - रथारूढ
 योद्धाओ ते]

रथ्या जुओ रथा

रदि नलाख्या. हृदये

रहुं चित्तसं. हृदय, हृदयनी वृत्ति, वलण

रदे चित्तसं. मदमो. हृदय; हृदये, हृदयमां

रधि आरारा. रिद्धि

रझ प्राचीसं. अरण्य, रान

रबाब नरका. एक तंतुवाद्य [फा.]

रभस नेमिछं. वेग, उत्साह (सं.रभस)

रमझोल *ऐतिका. [रमझट]

रमण तेरका. -, [प्रियतम] [सं.]; नरका.
 प्रेमक्रीडा [सं.]

रमणशाळा अखाका. कामक्रीडानुं स्थळ

रमणिक प्रेमाका. रमणीय, सुंदर

रमति, रमत्य अखाका. ऐतिका. रमत

रमलि आरारा. ०कृष्णच. गुर्जरा. चारफा.
 प्राचीफा. लावल. वसंफा. वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). विमप्र. स्थूलिफा. रमत,
 क्रीडा (सं.रम् परथी)

रमाउल, रमालउ प्राचीसं. सुन्दर, रमणीय,
 [समृद्ध, व्याप्त] (सं.रमा+आकुल);
 जुओ रम्माउल

रमिझइ ऐतिका. रमण [क्रीडा] करीए

रमिझिभि ऋषिरा. रूपझूम अवाज्जथी

रमिबुं उक्तिर. रमयुं

रमेकडा जुओ मेकडा, रामेकडउ

रम्म ऐतिका. रम्य

रम्माउल तेरका. सुंदर, रमणीय, समृद्ध,
 व्याप्त; जुओ रमाउल

रयण आरारा. गुर्जरा. तेरका. *देवरा.

नेमिछं. लावल. रल

रयण, रयणी चतुचा. प्रेमाका. सिंहा(शा).

रजनी, रात्रि

रयणउर गुर्जरा. रलपुर, गामनुं नाम

रयणप्यह आरारा. रलप्रभ (ए नाम)

रयणमए गुर्जरा. रलमय

रयणमणि नेमिछं. रलमणि

रयणागरा ० ऐतिका. रलाकर

रयणायर अंबरा. ऐतिका. कृष्णच. गुर्जरा.

नेमिछं. स्थूलिफा. रलाकर, सागर

रयणावली गुर्जरा. [चोक्कस प्रकारनी

उपवासनी चडती श्रेणीवाळुं] एक

प्रकारनुं तप (सं.रलावली) [जै.]

रयणाह ऐतिका. रलोमां

रयणां आरारा. रलो

रयणि उषाह. कर्पूमं. जिनरा. तेरका. रूपच.

वीसरा. हरिवि. रात्रि (सं.रजनी)

रयणी अखेगी. कृष्णबा. दशस्कं(२).

नरका. विक्ररा. हरिख्या. रजनी, रात;

जुओ रयण

रयणीय गुर्जरा. रात्रि (सं.रजनी)

रयणीदंन अखेगी. रजनीदिन, [रातदिवस]

रयणीयर प्राचीसं. चंद्र (सं.रजनीकर)

रयहरण देवरा. [रजोहरण], धूळ खसेडवा-

नी ऊननी मोटी पींछी, ओघो [जै.]

रयताणउ उक्तिर. रजोहरण, जैन मुनिनुं

एक साधन (सं.रजस्त्राणम)

रयवाडिय जुओ वाडिय

रल गुर्जरा. *तुच्छ वस्तु, [*सघळुं लूंटई

गयुं होय एवुं, *दरिद्र]

रलइ, रळइ अखाका. आनंस्त. ऋषिरा.

*कादं(शा). गुर्जरा. देवरा. नेमिछं.

शृंगामं. रडवडे, भमे, भटके, आजुबाजु

फरे, अटवाय, [घसडाय] (दे.रुल);

जुओ रुलइ

रलि नलाख्या. लावल. खुशी, आनंद

[*दे.रलि] [*सं.रति+ल]; जुओ रुलि

रलिआतो ऐतिका. आनन्द[युक्त],

[रळियात, प्रसन्न]

रलिआयत, रलिआयति, रलियाति

कादं(शा). विमग्र. रळियात, प्रसन्न,

खुश

रलिय ऐतिका. प्राचीफा. आनंद, उमंग

(सं.रति+ल)

रलियहि चारफा. आनंदथी

रलियाति जुओ रलिआयत

रलियायतु षडाबा. रळियात, प्रसन्न

रलियावणउ ऐतिका. रळियामणुं; चारफा.

प्राचीफा. रळियामणुं, आनंददायक;

जुओ रलियामणउ

रली, रळी आरारा. ऐतिका. कामा(त्रि).

*कामा(शा). गुर्जरा. तेरका. नरका.

नलाख्या. नेमिछं. प्रद्युचु. प्राचीका.

प्रेमप. प्रेमाका. विक्रच. विराप.

सिंहा(शा). आनंद, प्रसन्नता, होंश (दे.;

सं.रति परथी/लल् परथी); जुओ रली

रलीआइति प्रबोप्र. आनंदयुक्त

रलीआत कामा(शा). राजी, खुश

रलीआति शृंगामं. आनंदित

रलीआयत ऋषिरा. आनंदित

रलीयात्य चंद्रवा. रळियात, [खुश]
 रलीयायत नलरा. प्रद्युचु. आनंदित
 रलीयाली प्राचीसं. सुन्दर
 रळी रसे प्रेमाका. आनंदधी अने रसथी
 रब अखाका. तान, उमंग, [उत्साह]
 रवाडी, रखाडी, रिवाडी अंबरा. *ऋषिरा.
 नलरा. प्राचीफा. *विमप्र. राजसवारी
 (सं.राजपाटिका); जुओ राइवाडी
 रविनंदन गुर्जरा. सूर्यपुत्र बुध, [डाह्यो] (सं.)
 रविसुत नरका. यमराज, मृत्युनो देव;
 प्रेमाका. अश्विनी-कुमारो [सं.]
 रवीरजो प्राचीका. रवैयो
 रवेउ प्रेमाका. रविवार
 रवैयो नरका. प्रेमाका. दहीं वलोववानुं
 लाकडानुं साधन, वलोणुं
 रव्य मदमो. रवि
 रखाडी जुओ रवाडी
 रशी प्रेमप. रसिक
 रशे चित्तसं. *दूर करशे (*सं.रह परथी)
 [*सं.रिश् परथी]; जुओ रिहिश
 रश्म कादं(शा). किरण (सं.रश्मि)
 रस चित्तसं. आथो लाववा माटे मेळवण
 तरीके नखातुं द्रव्य
 रस चित्तसं. पारानुं सौथी असरकारक
 स्वरूप; एकरस, एकरूप
 रसक (रसकसवेध) *प्राचीफा. [रस, कस
 (परीक्षा) अने वेध (चातुर्य)]; जुओ वेध
 रसडा पंचवा. रसो, दोरडुं (सं.रश्मि)
 रसणीया विक्ररा. रस - प्रवाही चीजोनो
 वेपार करनार

रसना अखाका. ऋषिरा. कामा(त्रि).
 गुर्जरा. चित्तसं. विराप. जीभ (सं.)
 रसना डंसी प्रेमाका. जीभ कचरी, वचन
 आप्युं
 रसनिंदिउ षडावा. रसनेंद्रिय, जिह्वेन्द्रिय
 रसपात नरका. रसना धोध, [रसना प्रवाह]
 [सं.]
 रसरंग वसंवि(ब्रा). भोगानंद, [रसानंद,
 आस्वादानंद] [सं.]
 रसवती ऐतिरा. गुर्जरा. विराप. रसोई (सं.)
 रसबेव नेमिछं. रस छ, वेद चार एटले ४६-
 नी संख्या
 रसंत गुर्जरा. अवाज करतुं, चीस पाडतुं
 (सं.रसति); जुओ रसिर
 रसाइण *वीसरा. [रसभरी के रसायण जेवी
 नवजीवन बक्षती रचना]
 रसाउलु गुर्जरा. रसपूर्ण, रसाळ (सं.रसाकुल)
 रसाल आरारा. रसाळपणे, रसपूर्वक,
 आनंदपूर्वक; शृंगारं. आंबो (सं.)
 रसिर तेरका. किकियारी करतुं (सं.रस);
 जुओ रसंत
 रसो *कर्पूमं. नलरा. रसोई (सं.रसवती)
 रसोई दशस्कं(२). रसोडुं
 रसोयि उक्तिर. रसोडुं (सं.रसवती)
 रह ऐतिका. गुर्जरा. रथ
 रहइ गुर्जरा. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). अटके (सं.रहति) [दि.];
 चित्तसं. अटके, मटे
 रहइ, रहइ अंबरा. उपवा. गुर्जरा. नलरा.
 वाग्भवा. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).

षडाबा. षष्टिप्र. चतुर्थी अने षष्ठीनो
अनुग, -ने, -ने माटे, -नुं (सं.अप-
रस्मिन्); जुओ रइ, रहि, इइ
रहण गुर्जरा. रहेवुं ते; *प्रबोप्र. [रहेणी,
रीत, व्यवहार]

रहणहार उपवा. रहेनार

रहतउ उक्तिर. रहेतो

रहवइ गुर्जरा. रथपति, [रथी, रथारूढ योद्धो]

रहावइ उक्तिर. गुर्जरा. राखे, स्थापे
(सं.*रक्षापयति) [सं./दे.रह]

रहि, रहि वसंफा. वसंवि(ब्रा). चतुर्थी अने
षष्ठी विभक्तिको अनुग, -ने, माटे, -नुं;
जुओ रहइ

रहितउ उक्तिर. रहेतुं

रहितु जुओ छतु

रहिबउं उक्तिर. रहेवुं

रहीइ उक्तिर. रहेवाय

रहीतू उक्तिर. रहेवातुं, रखातुं

रहीबा उक्तिर. रहेबा

रहेण प्रेमाका. [रण], धातुने सांधवानुं
झारण

रहेण चित्तसं. रहेवुं ते

रखुं टमटमी प्रेमाका. घणुं उत्सुक थयुं

रंक्ण प्रेमाका. रणकतो, रणकार करतो

रंग चित्तसं. अनुभव; स्नेह, प्रीति, आसक्ति;

आरारा. गुर्जरा. तेरका. लावल. वसंफा.

वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).

वीसरा. आनंद, उल्लास; लावल.

[लगाव], प्रेम; वसंवि(ब्रा). विलास,

विभ्रम, सौन्दर्यछटा

रंगराड *नरप(द). [आनंदभरी तकरार,
प्रेमकलह] [सं.रंग+राटि]

रंगभूमि, रंगभूमी अंबरा. वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). रंगमंच, क्रीडाभूमि (सं.)

रंगंगणि गुर्जरा. रंगभूमिमां (सं.रंग+अंगन)

रंगाउलइ, रंगाउलि, रंगाबलि विमप्र.

हम्मीप्र. बख्तरनो एक प्रकार; जुओ

रंगाउलि

रंच अखाका. *अखेगी. चित्तसं. नरका.

मोसाच. सहेज, थोडुं, लगा

रंच्यति (?रंचंति) शृंगामं. राचे छे; जुओ
रंचंति

रंजण गुर्जरा. तेरका. रंजन करनार

रंजवइ उपवा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). रंजन
करे (सं.रंजयति)

रंजवणहार उपवा. राजी करनार

रंजि गुर्जरा. आनंद आपे

रंजिउ आरारा. षडाबा. राजी थयो
(सं.रंजित)

रंजवियउ ऐतिका. प्रसन्न कर्या

रंज्या ऐतिका. प्रसन्न कर्या

रंड, रंडा वेताप. स्त्री [सं.रंडा]

रंडमाल *विक्रच. [रंडमाळा, खोपरीओनी
माळा]

रंडा शृंगामं. विधवा स्त्री (सं.रण्डा); जुओ
रंड

रंडुओ मदमो. रंडवो, रंडेलो, विधुर

रंड मांडि जिनरा. जीद पकडीने; जुओ रड

रंडाला जिनरा. रणवीर, [टिकीला वीर]

रंभ, रंभा गुर्जरा. नेमिछं. लावल. ए नामनी

अप्सरा [सं.रंभा]
 रंभ-खंभ मदमो. कदलीस्तंभ, [केळनो
 थांभलो] (सं.रंभा+स्कंभ)
 रंभण प्रेमाका. आलिंगन, भेटवुं ए [सं.]
 रंभा आरारा. स्त्री; स्वर्गनी अप्सरानुं नाम
 [सं.]; जुओ रंभ
 रंभा ऋषिरा. प्रेमाका. केळ [सं.]
 रंभण मदमो. रमणी
 रंभ वाग्भवा. वेग [सं.रभस्]
 रा अभिऊ. कांद(ध्रु). नलरा. पंचवा.
 लावल. राजा
 राइ, राय, रायि नलाख्या. लावल. वीसरा.
 राजा (सं.राजन)
 राइ षडाबा. रात्रि
 राइउ षडाबा. रात्रिने लगतुं
 राइको वेताप. रबारी; जुओ रायको
 राइण, राइणि आरारा(व). उक्तिर. रायणनुं
 झाड (सं.राजादनी)
 राइतउ उक्तिर. रायतुं (सं.राजिका परधी)
 राइमइ तेरका. राजिमती
 राइवाडी शृंगाम. राजसवारी (सं.राज
 पाटिक); जुओ रयवाडिय, रवाडी
 राई (राई पडी) *जिनरा. [रीसे - रोषे
 भरायुं]
 राउ आरारा. उक्तिर. उषाह. कस्तुवा.
 गुर्जरा. लावल. वसंफा. वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). वीसरा. षडाबा. राजा
 राउत उक्तिर. उषाह. गुर्जरा. प्रद्युचु. प्रबोप्र.
 प्राचीफा. विराप. राजा [राजकुमार],
 रजपूत, योद्धो (सं.राजपुत्र)

राउताई उक्तिर. राजपूतपणुं, वीरत्व (सं.
 राजपुत्र परधी)
 राउल अंबरा. आरारा. नेमिछं. प्रद्युचु.
 लावल. वीसरा. स्थूलिफा. [राजगृह],
 राजमंदिर, राजदरबार (सं.राजकुल)
 राउलउ उक्तिर. राजगृह (सं.राजकुलम्)
 [रा.]
 राउलु प्रद्युचु. राजानुं, [रजवाडी] (सं.राज-
 कुल)
 राउली नेमिछं. राजकुटुंबनी; हरिवि. राज-
 कुळने लगती, राजानी
 राका आरारा. पूर्णिमा (सं.)
 राक्षिसि गुर्जरा. राक्षसे
 राखइ आरारा. उक्तिर. उपबा. तेरका.
 नरका. प्रेमाका. लावल. वाग्भवा.
 वीसरा. रक्षण करे, संभाळे (सं.रक्षति);
 गुर्जरा. राखे, मूके, [स्वीकारे, अटकावे,
 बचावे]; आरारा. उषाह. नेमिछं.
 प्रेमाका. राखे, अटके, बंध राखे,
 अटकावे
 राख प्राचीसं. रक्षा, [रक्षण]
 राखडी, राखलडी अभिऊ. उक्तिर. *गुर्जरा.
 नरका. *नेमिछं. प्रेमाका. ललिरा.
 वसंफा(ल). वसंवि. *वसंवि(ब्रा).
 *वीसरा. स्त्रीओना माथा उपर पहेरवानुं
 एक घरेणुं
 राखडी उपबा. राख
 राखण उषाह. राखेवाळ (सं.रक्ष परधी)
 राखणहार उपबा. रक्षण करनार;
 [राखनार, साधवनार]; वसंफा.
 *वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).

रक्षणहार
 राखसपुरी गुर्जरा. राक्षसोनी नगरी
 राखसि गुर्जरा. राक्षसी
 राखसु गुर्जरा. राक्षस
 राखिबुं उक्तिर. राखवुं, रक्षण करवुं
 राखिस लावल. राक्षस
 राखे प्राचीसं. राखे [सं.रक्षते]
 राख्यस चित्तसं. राक्षस
 राग तेरका. *आनंद, [भक्ति] [सं.]
 रागबसिइं ऐतिरा. रागवशे, प्रेमधी
 रागिनी आरारा. राड़ी, [राणी]
 राचबें वेताप. रीझवे [सं.रज्यते]
 राछ विमप्र. राचरचीलुं, [गृहसामग्री]
 राछनिखर (राछ निखर निरखीइ) *विमप्र.
 [साधनसामग्री हलकी - खराब देखाय छे]; जुओ निखरा
 राछपीछ विमप्र. राचरचीलुं, [गृहसामग्री]
 राज सिंहा(शा). आप [मानार्थे]; जुओ राज्य
 राज आरारा. वीसरा. राजा
 राजइ जुओ रिजइ
 राजकुली दशस्कं(१). प्रेमाका. हरिख्या.
 राजकुळ, राजवंश
 राजकुंअरि गुर्जरा. राजकुंवरी
 राजगुरिं विकरा. राजगुरुए
 राजगुल उक्तिर. [?] (सं.राजत्कुलम्)
 राजगुह *अखाका. [श्रेष्ठ ज्ञान, ब्रह्मविद्या, अध्यात्मज्ञान] [सं.]
 राजदुआर वीसरा. राजमहेलनुं द्वार
 राजधान, राजध्यान दशस्कं(१). दशस्कं(२).
 प्रेमाका. *राजधानी, राज्य, राज्यशासन

राजबीज अखाका. राजानुं संतान [सं.]
 राजविया आनंस्त. राजवीओ
 राजवेठि आनंस्त. राजवेठ, [राज्यनी वेठ, दरबारी वेठ]
 राजस अखाका. रजोगुणी [सं.]; *चंद्रवा.
 [रजवाडी, वैभवी, दमामयुक्त]; मदमो.
 रजवाडी
 राजस-रूप मदमो. राजाना जेवा रूपवाळो
 राजसिरी आरारा. राज्यश्री, राज्यलक्ष्मी
 राजसीआं मदमो. रजवाडी माणसो
 राजान उक्तिर. वनस्पतिविशेष (*सं.
 राजानक)
 राजि कादं(शा). नलाख्या. राज्य
 राजियो देवरा. राजा
 राजीइं आनंस्त. राजी थईए [सं.रज्यते]
 राजीउ आरारा. राजा
 राजीव प्रेमाका. भूरा - वादळी रंगनुं कमळ [सं.]
 राजीवलोचन अखाका. कमळ जेवी आंखो-वाळी [सं.]
 राज्य मदमो. आप [मानार्थे]; जुओ राज
 राटी नलरा. हलकी स्त्री, [कजियाळी स्त्री]
 [सं.राटि परधी]
 राठउड उक्तिर. राठोड, एक क्षत्रिय जाति (सं.राष्ट्रकूट)
 राठी प्राचीसं. ब्राह्मण-जाति-विशेष [सं. राष्ट्रिक]
 राड *अखाका. *चंद्रवा. दशस्कं(२).
 प्रेमाका. लडाई, तकरार, संघर्ष [सं.राटि; दे.राडि]; जुओ रंगराड, राड

राडि नेमिछं. फरियाद; उक्तिर. *गुर्जरा. जिनरा. *विराप. लडाई, झगडो, तकरार (दे.) [सं.राटि]; जुओ राड, राडि
राडो चंद्रवा. ?
राड कस्तुवा. प्रेमाका. मदमो. वेताप. सिंहा(शा). कजियो, तकरार [सं.राटि; दे.राडि]; नरका. *रद, *जिद; [तोफानमस्ती]; आसक्ति, [रद, लगनी]; जुओ राड
राडि विमप्र. राड, तकरार; नलाख्या. राड, झगडो, [*खोटी वात] (दे.राडि) [सं. राटि]; जुओ राडि, राहाडि
राणिम आरारा. गुर्जरा. *विमप्र. राजत्व, राजपद
राणोराण आरारा. समस्त (रा.)
राणोराणि अभिऊ. राजाओनो [मोट योद्धाओनो] समूह (सं.राजनूविकास) [प्रा.राण, सं.राजानक]
रातड ऐतिरा. *राजी, [आसक्त]; गुर्जरा. तेरका. प्राचीफा. नरका. लावल. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). आसक्त, अनुस्त (सं.रक्त)
रातडि उपबा. कादं(धु). कादं(शा). रताश, लालाश (सं.रक्त)
रातवासे *नरका-२. [रातवासा माटे, रात रहेवा माटे]
रातांबर अखेगी. सूर्य [सं.रक्तांबर]
राति उक्तिर. गुर्जरा. तेरका. वसंवि(ब्रा). वीसरा. षडावा. रात (सं.रात्रि)
रातीजगा ऐतिरा. [उत्सव प्रसंगे मांगलिक गीतो साधेनुं सामूहिक] रात्रे जागरण

रातु नलरा. आसक्त (सं.रक्त)
रातुड विराप. रागी, [आसक्त] (सं.रक्त)
रातूबर प्रबोप्र. लाल वस्त्र, लाल वस्त्रवाळी स्त्री (सं.रक्तांबर)
राथ प्रेमाका. रथ (प्रास खातर 'राथ')
राधा षडावा. रांध्यां (सं.रध्यति)
राधाजीके चतुचा. राधाजी पासे
राधावेध *अभिऊ. गुर्जरा. [ऊंचे घूमती] पूतळी[नी आंख]ने वींधवी ते [सं.]
रान अखाका. उक्तिर. कामा(त्रि). नरका. प्रेमाका. रूपच. लावल. वीसरा. अरण्य, जंगल; जुओ रान
राबड अखाछ. राबडी जेवुं, रगडो
रामघरणि लावल. रामनी गृहिणी, सीता
रामति, रामत्य अभिऊ. अखेगी. आरारा. उपबा. उषाह. कृष्णबा. गुर्जरा. जिनरा. नरका. नलरा. प्राचीफा. प्राचीसं. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). विमप्र. षडावा. षष्टिप्र. सिंहा(शा). रमत, क्रीडा (सं.रम् परधी)
राम थया नरका. पूर्ण थया
रामदासियां प्रेमाका. गरीब, कंगाल, दीनदुःखी
रामलि गुर्जरा. रमत, क्रीडा (सं.*रम्य+लि)
रामिणी अंबरा. रमणी
रामेकडड जिनरा. रमकडुं, [आनंदनुं साधन]; जुओ रमेकडा
राय उपबा. गुर्जरा. तेरका. वीसरा. राजा; जुओ राइ
रायड *वीसरा. [रात्रि] [सं.रात्र, प्रा.राय]

रायकूँवर गुर्जरा. राजकुंवर (सं.राजकुमार)
 रायको चंद्रवा. प्रेमाका. गोवाळ, रबारी;
 जुओ राईको, राया

रायणि गुर्जरा. रायणनुं झाड (सं.राजादनी)
 रायपुत्ति नेमिछं. राजकुंवरी (सं.राजपुत्री)

रायविहार विक्ररा. राजविहार, मोटां मंदिर
 राया *अभिऊ. [रायका, रबारी]; जुओ
 रायका

रायि जुओ राइ

राल आरारा(व). राळ, सालवृक्षनो रस
 (सं.)

रालइ *लावल. वीसरा. फेंके, नाखी दे,
 दूर करे (सं.*रल ?) [रा.]

राळे होठ अखाका. होठ भीडे, गुस्से थाय,
 झगडो के वादवियाद करे, [*बकवाद
 करे]

राव वीसरा. राजा (सं.राजनु)

राव, रावडली अभिऊ. उषाह. *गुर्जरा.
 नरका. प्राचीसं. प्रेमाका. ललिरा.
 विमग्र. विराप. शृंगामं. फरियाद (सं.)

रावटउ उक्तिर. कोई करियाणुं (*सं.
 राजावर्तः)

रावटी कामा(शा). प्रेमाका. गोळ छजुं,
 अगाशी

रावडली जुओ राव

रावडी नलरा. फरियाद (सं.राव+डी)

रावत प्रेमाका. मदमो. राजपुत्र, रजपूत,
 [वीर पुरुष]

रावल, रावळ, रावत्य अभिऊ. नरका.
 *नरप. मदमो. वीसरा. [राजगृह],

राजमंदिर, राजदरबार (सं.राजकुल)

रावली मदमो. रजवाडी (सं.राजकुल)

रावत्य चंद्रवा. राजदरबार; जुओ रावल

राश प्राचीसं. रास, गोळाकारे नृत्य करतां
 गीत गावुं ते

राश चतुचा. हरिख्या. राशि, ढगलो

राश प्रेमाका. लगाम, दोरडुं [सं.रश्मि]

राशि कादं(शा). नलाख्या. [राश], घोडा-
 बळदनुं दोरडुं, [लगाम] (सं.रश्मि)

राष्ट [*रुष्ट, *रिष्ट] प्रेमाका. *कष्टरूप,
 [*उग्र], [*अरिष्ट, *अनिष्ट, *उत्पात
 करनार]; जुओ रिष्ट

रास अखाळ. मेळ

रास अखाळ. राशि, भंडार

रास गुर्जरा. तेरका. नलरा. वसंफा. वसंवि.
 वसंवि(वा). वीसरा. गोळाकारे नृत्य
 करतां गीत गावुं ते (सं.); ए हेतुथी
 थयेली साहित्यरचना

रासह तेरका. गधेडो (सं.रासभ)

रासि आरारा. तेरका. राशि, मोटुं प्रमाण,
 समूह

रासिया प्रेमाका. रास - लगाम पकडनारा,
 [रथारोही योद्धा के सारथि]

रासुलउ, रासुलडउ प्राचीसं. रास, [नृत्य-
 प्रकार, साहित्यप्रकार]

राह उक्तिर. नलरा. वीसरा. राहु

राहवउ प्राचीसं. राघव, [राम]

राहवउ गुर्जरा. रक्षण करो, [साचवो,
 संभाळो] (सं.*रक्षापयति) [*सं.रह]

राहाडि कृष्णवा. रढ, हठ; जुओ राढ, राढि

राहावी उषाह. अटकावी
 राहावेहु गुर्जरा. राधावेध, गोळ घूमती
 पूतळीनी डावी आंख वींधवी ते
 राहि अभिऊ. मार्गमां
 राहि अभिऊ. राहु - नव ग्रहमांनो एक
 ग्रह, राहुथी
 राही *प्रेमाका. [राधाए मोकलेली एक
 गोपीनुं नाम]
 राही, राहीय कर्पूमं. नेमिछं. लावल. हरिवि.
 राधिका
 राहीवरा नरका. राधिकावर, कृष्ण
 राहु अभिऊ. राहदारी, वटेमार्गु
 राहे चित्तसं. राहुए
 रांकडीक जुओ ढीक
 रांघलुं सिंहा(शा). रांगुं, नबळुं (सं.रंग-)
 [सं.रंघ-]
 रांटा प्रेमाका. त्रांसा, [वांका, वळेला]
 रांडी गुर्जरा. विधवा (सं.रंडा)
 रांढू षडाबा. रांढवुं, दोरडुं
 रांण नंदव. अरण्य
 रांघणउ उक्तिर. रसोई. रांधवुं ते (सं.रंधनम्)
 रांधिवचं उक्तिर. रांधवुं
 रांन ऋषिरा. अरण्य; जुओ रण, रान
 रांपी उक्तिर. चामडुं छोलवानुं मोचीनुं
 ओजार [दि.रंप परथी]
 रांमा कामा(त्रि). स्त्री
 रि गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. वसंफा.
 वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). रे (अप.)
 रिउ गुर्जरा. तेरका. रिपु, दुश्मन
 रिखा ऐतिका. रक्षा

रिखसा देवरा. [रक्षा], रक्षण
 रिच कादं(शा). ऋग्वेद (सं.ऋच)
 *रिजइ [राजइ] उक्तिर. शोभे (सं.राजते)
 रिजइ (रोवइ रिजइ) प्राचीफा. *काकलूदी
 करे, [*रुए-विलपे]
 *रिडि [रिधि] उषाह. समृद्धि, विभूति
 रिण गुर्जरा. तेरका. प्राचीसं. रण, युद्ध
 रिण वीसरा. ऋण, देवुं
 रिणउ उक्तिर. ऋण, देवुं
 रिणतूर प्राचीसं. रणतूर, [रणशिंंगुं]
 रिणवास वीसरा. रणवास, राणीवास (सं.
 राजीवास)
 रिति जुओ रति
 रिति उषाह. ऋतुमां
 रितु आरारा. तेरका. नलरा. वसंफा. वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). वीसरा. षडाबा. ऋतु
 रितुपति गुर्जरा. वसंफा(ल). ऋतुपति, वसंत
 रितुपति-राउ वसंवि(ब्रा). ऋतुपतिराज
 रिदय आरारा. हृदयमां
 रिदि कादं(शा). हैयुं; नलाख्या. हृदये
 रिधि जुओ रिडि
 रिध्य अखाका. रिद्धि, समृद्धि
 रिभिझिमि गुर्जरा. तेरका. प्राचीसं. रूमझूम
 रिवाडी जुओ रवाडी
 रिषि गुर्जरा. लावल. ऋषि
 रिष्ट प्रेमाका. [अनिष्ट योग], अमंगल
 संकट [सं.]; जुओ राष्ट
 रिसह गुर्जरा. प्राचीसं. ऋषभदेव
 रिसहेसर, रिसहेसरो गुर्जरा. तेरका. ऋषभ-
 देव (सं.ऋषभेश्वर)

रिसावइ प्रेमाका. रिसाय, रिसाई [सं.रिष]
 रिसि उपवा. तेरका. ऋषि
 रिहिशि कादं(शा). रहेंसे, क्रूरताथी खूब
 पीडा करे [सं.रिश]; जुओ रशे
 रीखतु कादं(ध्रु). भांखडिये चालतो (सं.
 रिख)
 रीछ उक्तिर. रीछ (सं.ऋक्ष)
 रीझ चंद्रवा. प्रेमाका. राजीपो, प्रसन्नता,
 आनंद [सं.ऋध्यति]
 रीझवट चंद्रवा. राजीपो, प्रसन्नता
 रीडिया काढवा दशस्कं(१). हडी काढवी,
 दोडादोड करवी
 रीणउ आरारा. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 थाकेलो, पीडित (दे.रीण); जुओ थाकी-
 रीणी
 रीत नरका. प्रेमाका. रिवाज मुजबनो कर
 रीतभात प्रेमाका. रिवाज प्रमाणे पहेरामणी,
 [करकरियावर]
 रीति आरारा. स्थिति, अवस्था (रा.)
 रीतुसंग कामा(त्रि). [ऋतुकाळे] संभोग
 रीते चित्तसं. मार्गे
 रीव चित्तसं. रिद्धि
 रीवि कादं(शा). हैयुं
 रीथ, रीथ्य कामा(त्रि). कामा(शा). प्रेमाका.
 मदमो. सिद्धि, समृद्धि, ठाठ (सं.ऋद्धि)
 रीथ्यवीथ्य सिंहा(शा). ऋद्धिवृद्धि, [समृद्धि
 अने वृद्धि]
 रीयए *उपवा. [जाय] [प्रा.रीयइ]
 रीर अभिऊ. दशस्कं(२). प्रेमाका. चीस
 रीरी गुर्जरा. पित्तक (सं.रिरी)

रीव जिनरा. *नलरा. नेमिछं. विमप्र.
 विक्रच. चीस, पोकार
 रीस उपवा. गुर्जरा. नलाख्या. प्राचीसं.
 षडावा. रोष, गुस्ते (सं.रुष) [सं.रिष]
 रीसइ गुर्जरा. गुस्ते थाय (सं.रुष)
 रीसाल उपवा. रोषीलो; उक्तिर. ईर्ष्याकु
 रीसालाभुं आनंस्त. रसालानी भूमि,
 घोडासार
 रीसावइ आनंस्त. उपवा. रीस करे, गुस्ते
 थाय [सं.रुष परधी]
 रींखइ आरारा. रुप, विलाप करे (रा.रींकणौ)
 रींझ आरारा. रीझ, खुशी
 रुअडो मदमो. रूडो (सं.रूप परधी)
 रुखडउ जुओ रुंख
 रुख अभिऊ. आरारा. वृक्ष; जुओ रुंख,
 रूख
 रुखी कामा(त्रि). ऋषि, ब्राह्मण; दशस्कं(१).
 ऋषि
 रुचित दशस्कं(१). रुचिकर
 रुचे प्रेमाका. रुचिए, मरजीथी
 रुच्च- तेरका. रुचवुं (सं.रुच)
 रुच्य अखेगी. रुचि
 रुडेइ गुर्जरा. दडदडे [दे.रड]
 रुढ प्राचीका. रढ, हठ
 रुणऊणइ [रुणझुणइ] *ऐतिका. [रणझणे,
 गुंजारव करे]
 रुणझणिरि [रुणझुणिरि] तेरका. रण-
 झणती, रूमझूमती
 रुणझुणइ गुर्जरा. तेरका. स्थूलिफा.
 रणझणे; गणगणे, गुंजे; जुओ रुणऊणइ

रुणझुणकार वीसरा. रणझणकार
 रुणझुणिर जुओ रुणझणिरि
 रुदया दशस्कं(१). हृदय
 रुदे अखाका. हृदय; प्रेमाका. हृदयमां
 *रुदु [रुदु] गुर्जरा. रुंघ्यो, [*मसळी
 नाख्यो]
 रुद्धि ऐतिका. ऋद्धि, धन, [संपत्ति]
 रुयु आरारा. शृंगामं. रुडुं, सुंदर (सं.रूप)
 रुयरि प्राचीफा. वहाणनो कोई भाग
 रुलइ *आरारा. उपबा. *ऋषिरा. ऐतिका.
 गुर्जरा. प्राचीसं. षष्टिप्र. भटके, आथडे,
 रगदोळाय [दि.]; जुओ रलइ
 रुलि सिंहा(म). आनंद (सं.रति+ली) [दि.
 रली]; जुओ रलि
 रुलिआउति गुर्जरा. रळियात, आनंदित
 रुलिआयत हम्मीप्र. रळियात, आनंदित
 रुलियउ उक्तिर. आनंदित थयो (*सं.
 रुलितः) [दि.रली परथी]
 रुलियामणउ, रलियावणउ प्राचीसं.
 रळियामणुं, सुन्दर, आनन्दोत्साहजनक
 रुलियायितु षडाबा. आनंदित
 रुली, रली नलरा. प्राचीसं. लावल. विकरा.
 विमप्र. आनंद, आनंदपूर्वक (सं.रति+
 ली) [दि.रली]
 रुलीआयुत विमप्र. रळियात
 रुलीयाइति अंबरा. हर्षित
 रुलीयात सिंहा(म). आनंदित
 रुलीयामणउ उक्तिर. आनंदजनक (सं.रति
 परथी) [दि.रली परथी]
 रुलीयायित उक्तिर. प्रसन्न करायेत

रुववंत तेरका. रूपवंत
 रुष्ट जुओ राष्ट
 रुसल्य चित्तसं. भ्रांतिभर्यु; जुओ रुसल
 रुसी नरका. षडाबा. रिसाइ, गुस्से थई
 (सं.रुष)
 रुहाडि आरारा. प्राचीफा. लावल. *शृंगामं.
 इच्छा, अभिलाषा, मनोकामना [रा.]
 (दि.रुहरुहय); जुओ रुहाडि
 रुहिरिड विकरा. रुधिर वडे
 *रुंआंछ्यु [*रुंसाड्यु] उषाह. क्रुद्ध थयो;
 जुओ रुंसाडइ
 रुंख, रुखडउ प्राचीसं. लावल. विक्रच.
 वृक्ष; जुओ रुख, रुख
 रुंखडउ आरारा. नलरा. वृक्ष
 रुंढमाळ प्रेमाका. खोपरीनी माळा
 रुंबता अभिऊ. कुस्ती करता
 रुंसाडइ गुर्जरा. गुस्से करे
 रुंसाड्यु जुओ रुंआंछ्यु
 रुअ ऐतिका. रूप
 रुअडउ नलरा. लावल. सिंहा(शा). रुडो,
 सुंदर (सं.रूप)
 रुआ उपबा. रूपिया (सं.रूपक)
 रुउ नलरा. चांदीनो एक सिक्को (सं.रूपक)
 रुउ गुर्जरा. गायनुं धण (सं.रूप)
 रुइ नलाख्या. [रुए], रडे (सं.रोदिति)
 रुख आरारा. जिनरा. वीसरा. वृक्ष; जुओ
 रुख
 रुखउ उक्तिर. लूखुं (सं.रुक्षम) [रा.]
 रुणयजुसाम चतुचा. ऋग्वेद, यजुर्वेद अने
 सामवेद

रूढे अखाका. अखाछ. रुढिए, रढिने वश
थईने
रूणद्गुणि गुर्जरा. रणझण अवाज (सं.रणत्
+ध्वनि)
रूतउ उक्तिर. क्षुभित, पीडित (सं.रुतः)
रूदआ मदमो. हृदय
रूदराणी कामा(त्रि). रुद्राणी, पार्वती
रूदीआ कामा(त्रि). हृदये, छाती पर
रूवे कामा(त्रि). हृदयमां
*रूथि[रूथि] कादं(शा). रोकवामां आवी
(सं.रूद्ध-)
रूतउ वीसरा. रड्युं
रूपक चढे अखाका. देखादेखी करे,
[दाखतो ले, अनुकरण करे]
रूपके अखाका. *खेलमां, (*कामक्रीडामां)
रूपणि प्रद्युचु. रुक्मिणी (प्रा.रुप्पिणी)
रूपम *वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). रूपानी (सं.रौप्यमय)
रूपरेह गुर्जरा. रूपरेखा, [आकृतिसौंदर्य]
रूपरेल अखाका. रूपानी रेल जेवुं, रेलंछेल,
अति समृद्ध
रूपिणि प्राचीफा. हरिवि. रुक्मिणी (प्रा.
रुप्पिणी)
रूप गुर्जरा. प्राचीसं. रूप
रूपउ प्राचीसं. रूपियो (सं.रूपक)
रूपवंत गुर्जरा. रूपवंत
रूतिआमणां लावल. रळियामणां, सुंदर
रूव ऐतिका. रूप
रूवडउं प्राचीसं. रूडुं
रूवय ऐतिका. रूपक

रूविण ऐतिका. रूपथी
रूसइ उक्तिर. गुर्जरा. गुस्ते धाय (सं.
रूष्यति)
रूसण ऐतिका. [रिसावुं ते, रूठवुं ते],
गुस्ते थवुं ते
रूसणियुं नरका. रिसावानी क्रिया, [रूसणुं]
रूसल अखाछ. रोष, रिसायेलापणुं ?,
[*अज्ञानयुक्त - रागयुक्त भ्रान्त
मनोदशा]; अखाका. *रोष, *अभिमान
[*अज्ञान, *अज्ञानपूर्वक]; जुओ
रूसल्य, रूस
रूहाडि जिनरा. अभिलाषा; जुओ रुहाडि
रूं उक्तिर. रूवुं, रोम
रूंख उक्तिर. गुर्जरा. वृक्ष (सं.*रुक्ष); जुओ
रूख
रूंखडुं नलरा. प्रेमाका. वृक्ष
रूंयुं अभिऊ. *नलाख्या. रुदन, [रोवुं ते]
रूंध अखाका. अखाछ. रूंधामण, बंधन
रूस चित्तसं. रागयुक्त भ्रमित मनोदशा;
जुओ रूसल
रेख, रेखा अखाका. गुर्जरा. चतुचा.
रेखामात्र, लेशमात्र, थोडुं; चतुचा.
नलरा. परिसीमा, हद (सं.रेखा)
रेखीय हरिवि. रेखांकित करीने, [लिसोटो
करीने]
रेटइ प्राचीफा. *वसंवि(ब्रा). पहेरे [रा.]
रेड लावल. [घन]पवाह, [*घन - मूर्त
स्थिति, *अतिशयतानी स्थिति]
रेण गुर्जरा. नरका. धूळ, रज (सं.रेणु)
रेण अखाका. सांधवानो पदार्थ के ते माटेनो

- क्रिया, सांधेलां, एक थवेलां, [जोडाण, आम्लेष]
- रेण** अखाका. नरका. रात्री (सं.रजनी)
- रेणी** अखाका. कामा(त्रि). दशस्कं(र). नरका. प्रेमप. प्रेमाका. रजनी, रात; जुओ रेंयणी
- रेत** दशस्कं(१). प्रेमाका. वीर्य [सं.रेतस]
- रेल, रेलि** विमप्र. प्रवाह, [छोळ]; *लावल. विमप्र. *बहेक, *सौरभ, [शीतल वायु-प्रवाह] [रा.रेली]
- रेवइयागिरि** चारफा. गिरनार पर्वत [सं. रैवतगिरि]
- रेवणी** ऋषिरा. प्रद्युच. विमप्र. रेवडी दाणादाण, खेदानमेदान, अस्तव्यस्त, हेरान करचुं ते, [खंडखंड करचुं ते, फजेती, दुर्दशा]
- रेवति** गुर्जरा. गिरनार (सं.रैवतक)
- रेवय** आरारा. रेवती, एक प्रसिद्ध श्राविका
- रेवय** प्राचीसं. रैवतक, [गिरनार]
- रेवंत** कृष्णबा. नरका. प्रेमाका. हरिख्या. अश्व, घोडो
- रेवंत** तेरका. गिरनार (सं.रैवत)
- रेश** अखाछ. रहीश, रहेशे
- रेशि** उषाह. प्रबोप्र. चतुर्थीनो प्रत्यय, माटे (अप.रेसि)
- रेसि** अंबरा. आरारा. उषाह. कृष्णच. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. प्राचीफा. वसंफा. वसंवि. वसंवि(त्रा). विमप्र. चतुर्थीनो प्रत्यय, -ने, -ने माटे, प्रत्ये (अप.)
- रेसि** उषाह. शोभे (*प्रा.रेह)
- रेह** आरारा. ऐतिरा. वीसरा. रेखा, लीटी; नलरा. परिसीमा (सं.रेखा); *गुर्जरा. प्राचीसं. कीर्तिरेखा, [प्रतिष्ठा]
- रेहइ** उषाह. तेरका. प्राचीफा. शोभे (दि.)
- रेहा** ऋषिरा. रेखा, लीटी, [हृद, सीमा]
- रेहिणी** *ऐतिका. [शोभती] [दि.]
- रेहेकले** रूतस. रेंकडामां [*सं.रथकल]
- रेहेणी** प्रेमप. वर्तन, व्यवहार
- रेंयणी, रेणी** प्राचीका. रात्रि (सं.रजनी)
- रैणी-रमण** अखाका. रजनीपति, चंद्र
- रैवत** गुर्जरा. गिरनार (सं.रैवतक)
- रो** चतुवा. रहो; नंदब. रहो; रहो
- रोअती** गुर्जरा. विराप. रोती (सं.रोदिति)
- रोइवडं** उपबा. रोवुं ते (सं.रोदिति)
- रोक** आरारा. *चंद्रवा. नरका. प्रेमाका. रोकडुं, नगद [दि.रोक]
- रोकंत** प्रेमाका. रोक, [रोकड]
- रोकारोक** अखाका. रोकडेरोकडुं; [हाजरा-हजूर]; अखाछ. रोकडुं, [नगद]
- रोक** प्राचीसं. रोकडुं [दि.]
- रोख** चंद्रवा. शीलक. दमाम, रोफ, [गौरव], [स्थान-माननो ख्याल]
- रोख** *चंद्रवा. [रोकडुं, साचेसाच, प्रत्यक्ष]
- रोखमां** मदमो. वटमां, [गौरवभेर, वास्तव-मां, प्रत्यक्ष]
- रोचना** *अखाछ. [राजी करवापणु] [सं.]
- रोज** आरारा. एक दिवस (फा.)
- रोझ, रोझडी** उक्तिर. गुर्जरा. प्रेमाका. वीसरा. ए नामनुं प्राणी, नील गाय [दि.]

रोडउं गुर्जरा. गबडावुं, [अवरुद्ध करुं,
हेरान करुं] [दि.;रा.]

रोडी प्रेमाका. हडी, दोट; जुओ रोडा

रोडुं चतुचा. ईटनो टुकडो, तुच्छ वस्तु

रोडा दशस्कं(१). प्रेमाका. दोट; जुओ रोडी

रोदना आनस्त. रुदन [सं.]

रोध चित्तसं. अवरोध, अंतराय [सं.]

रोधुं चित्तसं. रूंधायेलुं [सं.रोधित]

रोपणा आनस्त. [रोपणुं ते], स्थापना [सं.]

रोमकूप प्रेमाका. रूवाडांनां छिद्र [सं.]

रोमराइ हरिनि. रोमराजी, [रूवाडां]

रोमंच्यउ ऋषिरा. गुर्जरा. रोमांचित थयो

रोमाउली वसंवि(ब्रा). रोमावलि, [रूवाडां]

रोयइ उक्तिर. गुर्जरा. तेरका. षडाबा. रुप
(सं.रोदिति)

रोयिवा उक्तिर. रोवा

रोर वाग्भवा. दरिद्रता; ऋषिरा. शृंगामं.
रांक, गरीब (दि.)

रोर जुओ पाव रोर

रोल, प्राचीसं. कोलाहल [दि.]; जुओ रोलि

रोळ प्रेमाका. विनाश [दि.रुल परधी]

रोल, रोळ नेमिछं. प्रेमाका. वीसरा. प्रवाही
निश्रण, लेप; *नरका. [आनंदमस्ती;
मस्ती, छोळ]; जुओ रोला

रोल स्थूलिफा. कंकु (हिं.रोरी, रोली);
विमप्र. [कंकु जेवुं] रातुं

रोलइ, रोळइ अभिऊ. विमप्र. रगदोळे,
[नष्ट करे] (दि.रुल परधी); गुर्जरा.
गबडावे, [रगदोळे, नष्ट करे; आच्छादित
करे]; नरका-२. रोळ्यानी क्रिया करे,

[लपेडे]

रोलंवइ आरारा. लावल. रोळे, भांगी नाखे,
[नष्ट करे]

रोलंब शृंगामं. भमरो (सं.)

रोला, रोळा *लावल. [लेप, घट्ट प्रवाही];
नरका. रेलंछेल; जुओ रोल

रोलि *गुर्जरा. [कोलाहल, विवाद] (दि.
रोल); जुओ रोल

रोवइ ऋषिरा. गुर्जरा. देवरा. रुप [सं.रोदिति]

रोवइ रिजइ जुओ रिजइ

रोश मदमो. खोड

रोशि प्रबोप्र. रोषे, [क्रोधधी]

रोशि *विमप्र. [आवेशमां आवे, मारेकापे]
[रा.रोसणौ]

रोस गुर्जरा. तेरका. वीसरा. रोष, गुस्तो
रोसारुणु गुर्जरा. क्रोधधी रातुं (सं.रोषारुण)

रोह अखाका. *रोष, *अभिमान, [*रोध,
*बंधन]; गुर्जरा. विराप. घेरो (सं.रोध)

रोहिणी गाज अखाका. रोहिणी नक्षत्रमां
वरसादनी गाजवीज (ते थाय तो वरस
मोळुं आवे — पाक बराबर न थाय)

रोहीडउ उक्तिर. रोहीडो, एक वनस्पति
(सं.रोहीतकः)

रोहीस उक्तिर. एक प्रकारनुं सुगंधी घास,
रोयडो, रोस, रोहीडो (सं.रोहिषः)

रोसा रुस्तस. ?

रोख मदमो. भयंकर [सं.]

लइय तेरका. लीधुं (सं.'नय्' तथा 'ला')

लउडउ उक्तिर. षष्टिप्र. लाकडी (सं.लकुट)

लउंकडी उक्तिर. लोंकडी [दे.लुंकडी]

लउंग उक्तिर. लविंग (सं.लवंग)

लख तेरका. नेमिछं. लाखनी संख्या
(सं.लक्ष)

लखणिण ऐतिका. लक्षणोना ज्ञाता [सं.
लक्षणिन्]

लक्ष चित्तसं. लक्ष्य, दृष्टिबिंदु

लक्षण आरारा. शुभ चिह्नो (सं.); चित्तसं.
गुणधर्म

लक्षे चित्तसं. लक्ष्ये, छेवटे, अंते

लक्षेलक्ष प्रेमाका. लाखो, [लाखंलाख]

लक्ष्मी वाग्भवा. शोभा [सं.]

लख वसंफा. लक्ष्य

लख नेमिछं. मोसाच. लावल. वीसरा.
शृंगामं. लाखनी संख्या (सं.लक्ष)

लखइ अखाका. अखाछ. आरारा. उक्तिर.
जुए, पामे, ओळखे, पारखे, समजे (सं.
लक्ष)

लखइ कामा(शा). प्रेमाका. आलेखे, चीतरे
[सं.लिखति]

लखण ऐतिका. लक्षण

लखणवन्तो ऐतिका. लक्षणवंत

लख प्रकारे मोसाच. लाख रीते

लखलख करती प्रेमप. बोलबोल करती

लखलखती प्रेमाका. बबडाट करती

लखलाघवी वसंवि. वसंवि(ब्रा). लक्ष्यवेधनुं
कौशल (सं.लक्ष+लाघव); जुओ लघु-
लाघवी

लख बार शृंगामं. लक्ष बार, लाख वखत

लखा विमप्र. लाख (संख्या) (सं.लक्ष)

लखाणी, लखी चित्तसं. आलेखी, वर्णवाई
[सं.लिख]

लखि (लखि बरि) विमप्र. लाख [प्रकारे]

लखी जुओ लखाणी

लखु गुर्जरा. लक्ष्य

लखे चंद्रवा. ?, [जणाय, ओळखाय];
चित्तसं. लक्षे, ध्यानमां ले, जुए

लखेण कामा(त्रि). लक्षण

लख्य प्रबोप्र. मदमो. लाख (संख्या) (सं.
लक्ष)

लख्य मदमो. लक्ष्मी

लख्यणहीण लावल. लक्षणहीन, गुण विनानो

लग, लगइ, लगी, लगइ, लगी, लगे,

लगें अखाका. उपवा. उषाह. गुर्जरा.

नरका. नरप. लावल. लगी, सुधी;

आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. प्राचीका.

*लावल. *षडाबा. -थी, -थी मांडीने;

अखाछ. उपवा. *उषाह. गुर्जरा.

चित्तसं. नलरा. प्राचीफा. षडाबा. -थी,
-ने कारणे, तेथी, [पूर्वक]

लगउं गुर्जरा. भेगुं थयुं, जोडायुं (सं.लग्न)

लगण प्रेमाका. सुधी

लगतो प्रेमाका. नजीक

लग्न लावल. ज्योतिषविद्या प्रमाणे मुहूर्तनी
कुंडळी, [मुहूर्त] (सं.लग्न); जुओ लग्न

लगंडु षडाबा. चांकुं लाकडुं [दे.]

लगाडणि षडाबा. लगाडवाभां

लगाडी देवुं दशस्कं(१). प्रेमाका. आग
लगाडी बाळी देवुं; जुओ लागी

लगामी वीसर। लगाम

लगि, लगिइ, लगी, लगे, लगे जुओ लग

लग्गइ गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. लागे (सं. लग्यति)

लग्न प्रेमाका. पृथ्वी एक राशिमां रहे तेटलो समय [सं.]; मुहूर्त; जुओ लग्न

लघवइ अभिऊ. लघुवय[वाळो]

लघु आरारा. धीमा

लघुकरमी ऋषिरा. जेनां कर्मो हळवां छे ते, [थोडां कर्म रह्यां छे तेवो, तरत मुक्ति पामनारो] [जै.]

लघुनीत दशस्कं(१). प्रेमाका. लघुशंका, मूत्रनो परित्याग

लघुलाघवी अखाका. चतुराई, [लक्ष्यवेध करवानी कुशळता]; जुओ लखलाघवी, लाधव

लघुलाघवी विद्या *प्रेमाका. [लक्ष्यवेध करवानी कुशळता]

लघु-वि कृष्णवा. लघु वय

लघु-वे दशस्कं(१). लघु वय

लच्छि, लच्छी, लछि, लछी, लंछी, लाछि आरारा. ऐतिरा. प्राचीका. प्राचीसं. सिंहा(म). लक्ष्मी, [धन]; गुर्जरा. प्राचीसं. लक्ष्मी [देवी]

लछ प्राचीका. वेत्ताप. सिंहा(शा). लक्ष्मी, [धनवैभव]

लछमछ *नेमिछं. [*सुंदर, *लटकाळी]

लछि ऐतिका. लक्ष्मी, [धनसंपत्ति]; [वैभव, महिमा]; विराप. लक्ष्मी[देवी]; जुओ लच्छि

लछी जुओ लच्छि

लछ्छी लावल. लक्ष्मी, [समृद्धि]

लंछी जुओ लच्छि

लज्या दशस्कं(१). मदमो. लज्जा, लाज

लटका करे चित्तसं. व्यवहार करे, रमण करे

लटके प्रेमाका. सहेलाईथी, [रमतमां]

लटपट प्रेमाका. खुशामत, *चालाकी; जुओ लाटेपाटे

लटपटी दशस्कं(१). प्रेमाका. लपेटी, वींटी, घेरी

लट्टा षडावा. कसुंबो, करडीनो छोड (दे.; सं.लट्टा)

लट्ट उकिर. कसुंबो, करडी (सं.लट्टा) [दे.लट्टा]

लडथडइ, नलाख्या. नेमिछं. जिनरा. लथडे

लडसडइ नरका. प्राचीफा. लहेरमां के मदमां चाले

लडहि प्राचीफा. सुन्दर (सं.लटभ) [दे. लटह]

लडहियतण प्राचीफा. सुन्दरता (सं.*लटभि-कत्वन)

लडा विमप्र. शोभीता [दे.लडह]

लडाक दशस्कं(१). प्रेमाका. लडकणो

लडावइ गुर्जरा. नेमिछं. लाड लडावे, [स्नेह करे] [दे.लड्डिय]

लडाविय प्राचीसं. प्रशंसित

लद्धउ गुर्जरा. जिनरा. नेमिछं. लीधुं, प्राप्त कर्पु (सं.लब्ध)

लद्धिवर ऐतिका. *उत्तम लब्धि, [योगादिथी

प्राप्त शक्तिविशेषनुं वरदान धरावनार]

लघ आरारा. मळी (सं.लब्ध)

लपनश्री षडाबा. लापसी (सं.लप्सिका) [दि. लप्सिया]

लपि नलरा. लिपि, लेखनविद्या

लबधि ऐतिरा. लब्धि, सिद्धि

लबधिवन्त ऐतिका. लब्धि(शक्तिविशेष)- संपन्न

लबधी आरारा. आसक्त रही (सं.लुब्ध)

लबरका *उषाह. [लपकारा]

लबांनीयो कस्तुवा. वणजारो

लबशी पडे प्रेमप. लपसी पडे

लबे अखाछ. होठे [फा.]

लब्धि लावल. योगथी प्राप्त थती विशिष्ट शक्ति, [सिद्धि]

लयलीण आरारा. रच्योपच्यो

लयउ उषाह. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).

लीधो (सं.ला-)

लया आरारा. लता

लयेत उक्तिर. लई लेत, हरी लेत

ललचे प्रेमाका. ललचाय

ललत प्राचीफा. रम्य (सं.ललित)

ललवटे कामा(त्रि). ललाटे, कपाळमां

ललवल *वसंफा. *वसंवि. वसंवि(ब्रा).

लचकपूर्वक, लटकभटक (सं.ललत्+वलत्)

ललवलउ प्राचीफा. [लटकाळुं], सुंदर

ललवलती वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).

लळती, लचकाती

ललाट लोही अखाका. कपाळ लूछी, आशा

तजी

ललिय तेरका. ललित - सुंदर रीते

ललि, ललि देवरा. लळीलळी, नीचा वळी [सं.लल]

ललीता मदमो. सुंदरी [सं.ललित]

ललीय गुर्जरा. ऊडी, ऊछळी, [धूमराईने, चकराईने] (सं.लल-)

लब कामा(त्रि). रटण, [धून] [हिं.लौ]; नरका. प्रेमाका. लवरी, बकवाद [सं.लप]

लवइ आरारा. शृंगामं. बोले [सं.लपति]; जुओ डालवइ

लवइ नलाख्या. फरके

लवणि आरारा. लावण्य

लवणिम, लवणिमा गुर्जरा. जिनरा. तेरका. प्राचीफा. शृंगामं. लावण्य, सौंदर्य (सं. लवण+इमन्)

लवधुलउ प्राचीफा. लुब्ध, आसक्त

लवल तेरका. लवली, एक पुष्पलता

लवंड ऐतिका. दीवालनी पोपडी

लवासी *आनंस्त. [बकवाद करनार] [हिं.]

लवि जुओ लिव

लवि लागी हरिवि. लववा लागी

लस- तेरका. प्रकाशयुं (सं.)

लहइ आनंस्त. आरारा. उक्तिर. उपवा.

उषाह. ऋषिरा. ऐतिरा. गुर्जरा. चित्तसं.

तेरका. देवरा. नेमिछं. लावल. वसंफा.

वसंवि. वसंवि(ब्रा). विराप. वीसरा.

षडाबा. मेळवे, पामे, प्राप्त करे (सं.

लभते); प्रेमाका. लावल. धारण करे;

अखाका. आनंस्त. कादं(शा).

कामा(त्रि). कामा(शा). चित्तसं. नरका.
नलाख्या. नेमिछं. प्रेमप. प्रेमाका.
लावल. ओळखे, समजे, जाणे; जुओ
जावुं लहइ

लहकइ ऋषिरा. गुर्जरा. तेरका. वसंफा.
वसंवि. वसंवि(ब्रा). लहेके, लळे (सं.
लसत्+कृत) (दे.लहक्क); प्रेमप. झूले,
शोमे

लहकइ नेमिछं. [लकीने], लहेकाथी,
सहेलाईथी

लहकुडलउ प्राचीफा. लहेको, [लटक],
कटाक्ष (सं.लसत्+कृत)

लहरीयउ स्थूलिफा. [स्त्रीओना कंठनुं] एक
आभूषण; जुओ लहेरियुं

लहलह- तेरका. प्राचीसं. हलवुं, धीमेथी
आंदोलित थवुं, लमलसवुं

लहलह तेरका. सळवळार करतुं

लहवळउ जिनरा. अस्वस्थ थयुं, [लेवाईगयुं]

लहिका (लहेका देइ) विमप्र. लटको
[करे], [आनंद बतावे]

लहिणु प्रधुचु. लहेणुं

लहिवुं उत्तिर. मेळववुं

लहिवासइ शृंगामं. लेवाशे

लही चित्तसं. समजाई, ओळखाई

लहु गुर्जरा. लघु

लहुअ (लहुअ लगइ) लावल. लघु वय[थी],
वाळपण[थी]

लहुअपण, लहुपण प्राचीका. लघुता,
नानापणुं (सं.लघुकत्वन)

लहुडउं उत्तिर. उपवा. कृष्णच. रूपच.

वीसरा. शीलक. षडाबा. हम्मीप्र.

लचुक, नानुं; जुओ लहूउं

लहुपण जुओ लहुअपण

लहुयडउं आरारा. नानुं, नाजुक (सं.लघु);

विकरा. नानुं

लहु वयि ऐतिरा. लघु वये

लहुअडउं चारफा. नानुं, मनोहर; नलरा.

प्राचीफा. नानुं (सं.लघुक)

लहुउं कृष्णवा. देवरा. नलरा. नानुं (सं.
लघुक)

लहुयडउ प्रधुचु. नानो, लघुवयस्क (सं.
लघुक)

लहेकावतां (लींनु लहेकावतां) नरका.

[लींनु] उळाळां, (सहेलाईथी)

लहेर दशस्कं(१). प्रेमाका. मूर्छा

लहेरियुं प्रेमाका. गळानुं एक घरेणुं; जुओ
चहरीयउ

लहेरी नरका. फुदरडी

लहेबाशे प्रेमाका. जणाशे, समजाशे, [खबर
पडशे]

लहेवुं नरका. प्रेमाका. ग्रहण करवुं, समजवुं;
वसंफा. प्राप्त करवुं

लंक विमप्र. (अक्षरोना) वळांक, मरोड

लंक सिंहा(शा).?, [अत्यंत, साव]; *मदमो.
[अत्यंत]

लंक लावल. लंकानगरी

लंक, लंका अभिऊ. कृष्णवा. नरका.

मदमो. लावल. वीसरा. शृंगामं. कमर,
कमरनो वळांक, मरोड; जुओ कंडिलंक,

चित्रलंक, शहीलंकी

लंक-केसरी अखाका. सिंहना जेवा कमरना
वळांकवाळी; जुओ हरिलंकी

लंक लुंठ्युं जुओ लुंठ्युं लंक

लंका जुओ लंक

लंकाळ दशस्कं(२). वळांकवाळा (सर्प)

लंकाळि, लंकाळी आरारा. शृंगामं. लांक

— वळांकवाळी

लंकित विमप्र. लांक — वळांकवाळी

लंकीली ऋषिरा. [लांकवाळी], मरोडवाळी

लंख ऐतिका. *मोटा वांस पर खेलनारी नट-

जाति [सं.], [*गायक] [दि.लंखक]

लंखइ कर्पूमं. प्राचीसं. नाखे

लंखण प्राचीसं. प्रक्षेप, नाखवुं ते

लंखनु षडावा. नाखवुं ते

लंग प्राचीका. लिंग, [मृत्यु पछी पण फळनो

भोग करवा रहेतुं] जीवात्मानुं सूक्ष्म

शरीर

लंगर *प्रेमाका. [हाथीना पगनी जंजीर]

[फा.]

लंगर कस्तुवा. सदाव्रत [फा.]

लंघइ गुर्जरा. तेरका शृंगामं. ओळगे (सं.

लंघति)

लंघाविय प्राचीसं. लांघण करावी

लंघा कस्तुवा. लांघ (सं.)

लंघी *लावल. [लांचियुं]

लंछण वीसरा. शृंगामं. लांछन

लंठ नरका. प्रेमाका. लुछो, [धूर्त, लांठ,

दांड]; जुओ लांठ

लंड चंद्रवा. मदमो. वेताप. शृंगामं. लुछो,

लांठ, [धूर्त]

लंडीयो चंद्रवा. लुछो, [लांठ, धूर्त]

लंतक षडावा. एक देवलोकनुं नाम (जै.)

[सं.लांतक]

लंपटपणुं *षडावा. [लोलुपता] (सं.लंपट-)

लंब चित्तसं. लांबुं, दूर सुधी पहींचतुं,

विशाळ

लंबिय तेरका. फेलायेला, व्याप्त (सं.लंबित)

लाइ आरारा. नेमिछं. वीसरा. लगाडे

(सं.लागयति); नलाख्या. लगाडे, जगावे

(सं.ला-); *गुर्जरा. [लगाडे, अर्पे];

नरका. लागी

लाइ अभिऊ. लावे (सं.ला-)

लाइ चित्तसं. ल्हाय, अग्नि

लाइक ऐतिका. लायक

लाई जुओ चित्त लाई

लाई उत्तिर. [*बिद्वारा, *गरीब] (सं.

लम्पकः) [रा.]

लाउ आरारा. प्रवुचु. लगाडो (प्रा.लाय)

[सं.लागय]

लाणइ *शृंगामं. [लागे]

लाख गमें आनस्त. लाख प्रकारे

लाखगुणउ उपवा. लाख गुणुं (सं. लक्षगुण-)

लाखपसाव ऐतिका. एक दानविशेष,

[कीमती भेट, मोटो सरपाव] [सं.लक्ष-

प्रसाद]

लाखहरु गुर्जरा. लाक्षागृह, लाखनुं बनावेलुं

घर

लाखाग्रेह प्रेमाका. लाक्षागृह

लाखाराम गुर्जरा. तेरका. लाक्षाराम (ए

नामनो उद्यान)

लाखां-करोडी प्रेमाका. लाखो अने करोडी
 लाखिवा उक्तिर. नाखवा [सं.नक्ष]
 लाखी प्रेमाका. लाख[पदार्थ] [सं.लाक्षा]
 लाखीणउ अंबरा. लाख रूपियाना मालिक;
 चंद्रवा. जिनरा. लावल. *विमप्र.
 लाखेणो, कीमती, महामूलो [सं.लक्ष-]
 लाखेणा दीपक प्रेमाका. लक्षाधिपतिनी
 निशानी तरीके एने त्यां सळगावाता
 दीवा
 लाखेणी नरका-२. प्रेमाका. कीमती
 लाखे लेखां थाय अखाका. अतिशय समृद्धि
 मळे
 लाग कादं(शा). [संबंध], कारण,
 [औचित्य]; *नलाख्या. [अवसर, तक;
 युक्ति] [सं.लग्न]
 लाग, लागु आरास. वसंफा. वसंफा(ल).
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). संबंध, स्नेह,
 अनुराग (सं.लग्न)
 लाग- वीसरा. शरु थवुं (सं.लग्न)
 लागटउ प्राचीसं. ?, [संबंध होवो ते]
 लागणा *प्रद्युचु. [आघात आपे एवुं]
 लागि उषाह. लागो, [कर], खर्च
 लागि आरास. माटे
 लागी प्रेमाका. सळगी, [नष्ट थई]; जुओ
 लगाडी देवुं
 लागु जुओ लाग
 लागू आरास. पाछळ लागेला
 लाध- वीसरा. ओळंगवुं (सं.लंघ)
 लाधव, लाधवि अखाका. *सार, [सरळता,
 सहेलापणुं]; वसंफा. वसंवि(ब्रा). कौशल

(सं.); जुओ लघुलाधवी
 लाछल लावल. लक्ष्मी [नाम]
 लाछवर नरका. लक्ष्मीनो पति, कृष्ण
 लाछा उत्तरवा वेताप. चिकित्सा तरीके
 गरम तवेथा के लोढा पर लींबडो ने
 छाश छांटी दरदीनां तळां शेकवां के
 डामवां
 लाछि अंबरा. प्राचीका. लक्ष्मी, [धननी
 देवी]; नेमिछं. लावल. लक्ष्मी [नाम];
 गुर्जरा. नेमिछं. लावल. धन; जुओ
 लच्छि
 लाछ्य मदमो. लक्ष्मी, [धनसंपत्ति]
 लाजइडी लावल. लाज, शरम (सं.लज्जा)
 लाज काढी प्रेमाका. आबरु गुमावी
 लाज लागे अखाका. [शरमावा जेवुं थाय],
 लांछन लागे, प्रतिष्ठा जाय
 लाजवी जिनरा. लजाईने [सं.लज्जति]
 लाजा कादं(शा). शाळ, आखा फोतरावाळा
 चोखा, [भूजेली डांगर] [सं.]
 लाजिवा उक्तिर. शरमावा
 लाजी नलरा. एक प्रदेश ज्या नलराजाए
 विजय कर्यो हतो
 लाजीइ उक्तिर. लजवाय, शरमाय
 ला अखाका. झांखुं पडे [सं.लज्जति]
 लाटेपाटे प्रेमप. कोई पण प्रकारना उपाये ?,
 [लटूडापटूडाथी, खुशामदथी]; जुओ
 लटपट
 लाटी षडाबा. रेवडी (सं.लटि) [दि. लट्ठिय
 परथी]
 लाडइ उक्तिर. लडावे, प्यार करे [दि.लड्डिय

परधी]

लाडगहिली ऋषिरा. लाडधेली

लाडण गुर्जरा. [लाडीली] कन्या

लाडण, लाडणु गुर्जरा. नलरा. प्राचीसं.
वर, प्रियतम

लाडपालवा मोसाच. *राजी राखवा, [लाड
पूरा करवा]; जुओ पाल्यां लाड

लाडिकूं नलाख्या. लाडीलुं, [लाडकुं]

लाडिय, लाडी गुर्जरा. कन्या, नववधू;
प्राचीफा. सुन्दर नायिका (प्रा.लडिय)

लाडुकलहडिय तेरका. ए नामनी ओरडी,
[लाडुनो नास्तो जेमां रखाय छे ते
ओरडी]

लाडूआ आरारा. लाडवा

लाडो *ऐतिका. [लाडको, प्यारो]

लाण (लाणे लेवाशे) प्रेमाका. लहाण, लाभ,
लहावो, [*भार वेठवानो आवशे,
*मुसीबतमां मुकाशे]

लादा विकरा. गांसडीओ, [पोटलां] [रा.]

लाध गुर्जरा. लाभ, प्राप्ति (सं.लब्धि)

लाधउं अभिऊ. आरारा. उक्तिर. उपवा.
ऋषिरा. गुर्जरा. चित्तसं. जिनरा.
नलाख्या. प्रेमाका. लावल. विराप.
वीसरा. मळयुं, प्राप्त थयुं; मेळवुं, कर्तुं
(सं.लब्ध)

लान्हउ प्राचीसं. नानो [सं.श्लक्ष्णं]

लापसिय प्राचीसं. लापसी [दि.लप्पसिया]

लाफालोल *नरप(दे). [पिसा उडाववानी
नजा]

लाबर नरका. डीलुं, नरम, [शिथिल]

लाबर विराप. लावरां, वडचकां, तिरस्कार-
युक्त कटुवचनो (सं.लवितु); जुओ लाबर
लाबरुं नरका. नरप. [शिथिल], अत्यंत
ढीली, लोथपोथ

लाभइ आरारा. उक्तिर. उपवा. गुर्जरा.
नरका. षडावा. मळे, प्राप्त थाय; मेळवे,
पामे (सं.लभ्यते)

लाम *वतुचा. [श्रेष्ठ] (सं.ललाम)

लामा ललिरा. खराब

लामी प्राचीफा. प्राचीसं. हलकी, नरसी,
अभद्रा, प्रतिकूला, विषम

लाय अखाका. आग. अग्नि

लायइ ऋषिरा. लागे; *गुर्जरा. [लगाडे];
देवरा. लावे

लायण्य तेरका. लावण्य

लार अखाका. आरारा. संबंध, साथ (रा.);
आरारा. *(आपणी) साथे, [साथ,
संग]; *अखाका. [हार, परंपरा];
*देवरा. [पाछळ]; जुओ लाहार

लाल उक्तिर. गुर्जरा. लाळ (सं.लाला);
नलाख्या. लालसा

लाळ वीसरा. घंटनी अंदरनुं धातुनुं लोलक
लालइ उक्तिर. लावल. लालन करे, लडावे,
स्नेहपूर्वक पाळे (सं.लालयति)

लाळच वीसरा. लालच

लालडा विमप्र. लाल, रातां

लालडीआ विमप्र. नानुं वहातुं वाळक

लालरी *गुर्जरा. [करचली]

लालास कादं(शा). लालचु (सं.लालस)

लालि जुओ सुहलालि

लालि उक्तिर. [*लाळी, *शियाळ आदिनो
अवाज] (सं.लल्लि)

लाली *विक्ररा. विमप्र. शियाळ

लालीय वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
लळीने, ललित रीते, लीलापूर्वक (सं.
लालयित्वा)

लालू नलरा. छंदमां पादपूरक तरीके, [लाल
- ध्रुवा तरीके]

लावइ आरारा. *लावल. लगाडे; गुर्जरा.
(बूम) मारे

लावि जुओ मागी लावि

लावणि आरारा. लावण्य

लावणो सिंहा(शा). सुंदर (सं.लावण्य)

लावन आरारा. जिनरा. लावण्य; वसंवि-
(ब्रा). सुंदर (सं.लावण्य)

लावनि वसंफा. लावण्य[युक्त]

लावनिसयरी वसंवि. लावण्ययुक्त शरीरे

लावर गुर्जरा. वडचकां, तिरस्कारयुक्त कटु
शब्दो; जुओ लावर

लावंन मदमो. लावण्य

लास, लासि अभिऊ. प्रेमाका. *विमप्र.
(घोडाओनो) समूह

लाह अंबरा. ऐतिरा. चारफा. प्राचीका.
लावल. *विमप्र. लाभ, लहावो

लाहइ आरारा. जिनरा. वहेंचे, लहाणी करे
(रा.); प्रेमाका. मदमो. मेळवे, पाने
(सं.लाभ-)

लाहउर उक्तिर. लाहोर (सं.लाभपुरम)

लाहणउ उक्तिर. उत्सवादि प्रसंगे थतुं लहाणुं

लाहार मदमो. रुस्तस. हार, लांबी हार;

जुओ लार, ल्हार

लाहिण ऐतिका. लहाणी (सं.लंभनिका)

लाहु आरारा. नलरा. ललिरा. विक्रच.

लहावो, आनंदनो उपभोग (सं.लाभ)

लाहूर अभिऊ. कोई लांबा दांतवाळुं पशु,
[एक प्रकारनुं शिकारी कूतरुं] [रा.
लाहोरी]

लाहो मदमो. वेताप. लगाडो (सं.लागय)

लाहो नरका. मदमो. लहावो (सं.लाभ)

लाहोले (लाहो ले) *नरप. [लहावो ले]

लांक दशस्कं(९). नेमिछं. प्राचीसं. (कमर-
नो) वळांक

लांकु वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). कमर

लांखइ उपवा. गुर्जरा. कृष्णबा. नेमिछं.
वाग्भवा. षडाबा. षष्टिप्र. नाखे (सं.
नक्षति)

लांगर्या प्रेमाका. (सांकळथी खीले)
बंधारेला

लांघइ आरारा. उक्तिर. षडाबा. उल्लंघे,
ओळंगे, पसार करे (सं.लंघयति)

लांघी आरारा. लंघनवाळो, उपवासी, भूख्यो

लांझु नेमिछं. लांछन

लांठ चंद्रवा. प्रेमाका. लोंठकुं, गांठे नहीं
तेवुं, तोफानी; जुओ लंठ

लांठीआ कामा(त्रि). शठ, [धूर्त]

लांप उक्तिर. आसक्ति, इच्छा (सं.लिप्सा)

लांपडुं *अखाका. [लूलुं, दम विनानुं]

लांपा हरिवि. लंपट ?, [*लालसा,
*आसक्ति]

लांबपणि षडाबा. लंबाईमां (सं.लंब-)

લાંબુયાં વેતાપ. લાંબવાં કે લાંખાં, ખાગ
વહેંચવા નાચવામાં આવતી ચિઠ્ઠીઓ
લિ, લિઅડ, લિડ અધિકૃ. ઉત્તર. ઉપવા.
ગુર્જરા. તેરકા. નરકા. નલાહ્યા.
લાવલ. વસંફા. વસંવિ. વીસરા. લે,
[ગ્રહણ કરે], લઈ જાય

લિક્ષ- પ્રાચીસં. સંતાવું [દિ.]

લિખડ આનંસ. ઉત્તર. કાદં(શા). ગુર્જરા.
લાવલ. વિરાપ. ષડાવા. લખે (સં.
લિખતિ)

લિખાડ *વીસરા. [લખાય, લખવામાં આવે]
લિખે *વિમપ્ર. [લક્ષ - ધ્યાન રાખે, કાઠજી
રાખે]

લિખાવડ ઉત્તર. લખાવે [સં.લિખાપયતિ]

લિખિવા ઉત્તર. લખવા

લિખેડ શૃંગામં. આલેખીને

લિખ્મી આરાસ. લક્ષ્મી, [લક્ષ્મીદેવી; ધન-
સંપત્તિ]

લિખ્યડ *વીસરા. [લખ્યો]

લિગાર ઋષિરા. એનિકા. દેવરા. લગાર,
થોડું

લિટ્ટુ પ્રાચીસં. ઈટ કં પથ્થરનો ટુકડો,
રોડું (સં.લેષ્ટુક)

લિદ્ધ એતિકા. ગુર્જરા. લીધું, મેઠવ્યું

લિપસળણં ઉત્તર. [*લપસળું] (સં. લિપ્સ્યા-
યનમ્)

લિયડ ઉત્તર. ગુર્જરા. તેરકા. દેવરા.
વીસરા. ષડાવા. લે, સ્વીકારે (સં.
લા,ની-)

લિયાય દેવરા. લયાવી, [લાવી]

લિયાવડ શૃંગામં. લઈ આવે
લિલવટ નરપ(દ). લલાટ; જુઓ લીલવટ
લિહર, લિહિર પ્રાચીસં. લીરો, ચીવર,
[સાધુવેશ] [દિ.]

*લિવ [*લવિ] *નેમિછં. [બોલે]

લિવરાવડ ઉત્તર. લેવડાવે

લિવંગ નેમિછં. પ્રાચીફા. લવિંગ (સં.લવન્ગ)

લિવિડં ગુર્જરા. ચીતરેલું (સં.*લિપિત, લિપિ)

લિહાલુ નલરા. કોલસો, લહાલો

લિહાવડ તેરકા. વિરાપ. લખાવે (સં.લિખ
પરથી)

લિહીજડ ગુર્જરા. લખાવીએ (સં.લિખ પરથી)

લિહીતી ષડાવા. ચટાતાં, ચાટવામાં આવતાં
(સં.લિહ)

લિંગ ચતુષ્ટય અઘાકા. [વેદાંતમત મુજબ
ચૈતન્યની જુદીજુદી અવસ્થા દર્શાવતા]
ચાર પ્રકારના દેહ : સ્થૂઠ, સૂક્ષ્મ, કારણ
અને મહાકારણ

લિંગભંગ અઘાકા. અઘેગી. [ચારે પ્રકારના
લિંગથી પર થવું તે], દેહભાવનો નાશ,
બ્રહ્મભાવની પ્રાપ્તિ

લિંહગટડં ષડાવા. એક પ્રકારની મીઠાઈ,
[ઢીલી લાપસી, ચાટળ લાપસી, શીરા
લાપસી]

લીડ, લેડ ગુર્જરા. વસંફા(લ). લે (સં.લા-)

લીક વેતાપ. લીટી, મર્યાદારેખા, [ગણના]

લીઠ આરાસ(વ). લીચી, પૂર્વ હિંદનું ફઠ-
ઝાડ ?

લીજડ ઉત્તર. તેરકા. *લાવલ. વસંફા.
લેવાય (સં.લા-); લાવલ. લેજો, લો

લીજતરું ઉત્તર. લેવાતું (સં.લીયમાનમ)
 લીજીઈ આનંસ્ત. લઈએ
 લીટ વઢી જુઓ વઢી આડી લીટ
 લીણ, લીણડ આનંસ્ત. આરાસ. ચારફા.
 નેમિછં. પ્રબોધ. વસંધા. વસંધિ.
 વસંધિ(ત્રા). લીન, મગ્ન, ડૂબેલું
 લીણડ તેરકા. લીન થયું (સં.લીન+ક)
 લીણ્યો આનંસ્ત. લીન થયેલો
 લીધરું અઘાકા. *નરકા. પકડેલું,
 [ફલાયેલું, વશમાં લેવાયેલું]
 લીવ ષષ્ટિપ્ર. લીંબુ (સં.નિમ્બુ)
 લીયડ ગુર્જરા. વીસરા. લીધું
 લીલ લાવલ. સુંદર, [આનંદભરી, મંગલ]
 લીલજ નરપ. નિર્લજ્જ, બેશરમ
 લીલવટ મદમો. લલાટ (સં.*નિલલવટ,
 પ્રા.નિડલ+વટ); જુઓ લિલવટ
 લીલાટ, લેલાટ ચંદ્રવા. લલાટ
 લીલાવતી વિમગ્ન. એ નામનો ગણિતગ્રંથ
 લીલાવપુ અઘેગી. લીલા માટે ધારણ કરેલું
 શરીર [સં.]
 લીલાં કાદં(શા). નેમિછં. વાગ્ધવા. લીલા-
 પૂર્વક, રમતમાં, શોભાપૂર્વક, [સુંદર
 રીતે]
 લીલાં લિહિર કાદં(શા). લીલાલહેરથી,
 [રમતમાં અને લહેરથી] (સં.લીલયા+
 લહરી)
 લીહ આરાસ. ઉત્તર. શૃંગામં. રેખા, [લીટી,
 લકીર]; કૃષ્ણા. રેખા, મર્યાદા; પ્રાચીસં.
 હરિચ્છા. મર્યાદા, [મલાજો]; *ગુર્જરા.
 નેમિછં. પ્રેમાકા. *લાવલ. વિમગ્ન.

*વિરાપ. આડો આંક, હદ, પરાકાષ્ઠા
 [સં.લેખા]
 લીહ કઢાવું જુઓ કઢાવું લીહ
 લીહડી ઋષિરા. રેખા, લીટી
 લીહ વઢી નરકા. હદ આવી, અંતિમ કક્ષાએ
 પહોંચ્યું [પરાકાષ્ઠા આવી]; જુઓ વઢી
 આડી લીટ
 લીહા શૃંગામં. લીટી (સં.લેખા)
 લીહાલા *ઉપવા. [સંયમધર્મની મર્યાદા]
 લીહી અઘાકા. નંદવ. દશસ્કં(૧). રેખા,
 લીટી; હદ, મર્યાદા
 લીહી વઢવી દશસ્કં(૧). હદ થવી,
 પરાકાષ્ઠા આવવી
 લીંબુ લહેકાવતાં જુઓ લહેકાવતાં
 લીંબૂઈ આરાસ(વ). લીંબુડી (સં.નિંબૂક)
 લુકડ અંબરા. ઉત્તર. છુપાય; વીસરા.
 છુપાય, ઢંકાય; *પ્રાચીફા. [અદૃશ્ય
 થાય, શમી જાય] (દે.લુક્ક) [રા.];
 જુઓ લૂકી
 લુકી આરાસ. સૂતેલી (દે.લુક)
 લુક્કસ અઘાકા. ખજવાઠ આવે એવો
 ચામડીનો એક રોગ
 લુક્કં ચિત્તસં. નિસ્તેજ; સાર વિનાનું [સં.રુક્ષ]
 લુઠડ ઉત્તર. આઝોટે, ડૂલે, ઢલે (સં.
 લુઠતિ)
 લુણડ અંબરા. ઉત્તર. કાપે (સં.લુનાતિ);
 જિનરા. વીસરા. કાપે, લણે
 લુણાઈ ઉત્તર. ગુર્જરા. વિરાપ. ફપાય,
 લણાય, લણવામાં આવે (સં.લુનાતિ)
 લુણાવડ ઉત્તર. કપાવે

लुबधउ आरारा. ऋषिरा. लुब्ध, ललचायेलो, लोभायेलो
 लुललुल ऐतिका. झूकीझूकीने, [ललीलली-ने]
 लुंकडि उक्तिर. लोंकडी [दे.लुंकडी]
 लुंकडी (लुंडी) शृंगामं. *लोंकडी
 लुंयइ उक्तिर. पंचवा. तोडे, घूटे (सं. लुंचति); जुओ लोच
 लुंचन नरका. तोडवानी के चूंटवानी क्रिया
 लुंछण *लावल. [ओवारवानी क्रिया] [रा.]
 लुंछणडइ गुर्जरा. माथे उतारिने नाखवुं ते, न्योछावर करवुं ते (सं.न्युच्छनकं)
 लुंडिणी वाग्भवा. कूतरी
 लुंडी जुओ लुंकडी
 लुंडीमुहा विमप्र. *दासीना मोढा जेवा मोढावाळा
 लुंबिय प्राचीसं. लूम, [झूमखुं] [सं.लुम्ब]
 लूअडी लावल. [लू. गरम हवा], *वराळ, गरमी
 लूकी प्रद्युच. छुपाईने (दे.लुक); जुओ लुकइ
 लूगड गुर्जरा. विक्रम. लूगडां
 लूणकयरा उक्तिर. मीठायुक्त केरडां (सं. लवण-करीराणि)
 लूणवा उक्तिर. लणवा, कापवा [सं. लुनाति]
 लूष अंबरा. लुब्ध
 लूधडी प्राचीसं. लुब्ध, आसक्त
 लूधी जिनरा. लुब्ध, आसक्त
 लूमे ने झूमे *नरका. [लालित्यपूर्वक झळंबता रहे, छवायेला रहे]

लूय प्राचीसं. गरम हवा, लू
 लूलता प्रेमाका. ललुता, लोलुपता
 लूसइ गुर्जरा. नलरा. विक्रम. *षडावा. हम्मीप्र. लूटे (सं.लूषयति)
 लूसड प्राचीसं. लूंटारु
 लूहइ कादं(शा). गुर्जरा. जिनरा. लावल. लूछे (दे.)
 लूहु षडावा. लूछवुं ते (दे.लुह)
 लूछणडा *विमप्र. [ओवारणां] [रा.] [सं. न्युच्छन]
 लूछणा ऐतिका. न्योछावर थवुं ते, [ओवारणां]
 लूट्युं लंक अखाका. लंका लूटी, घणो फायदो मेळव्यो
 लूठ अभिऊ. नकामी, मोटी, [अतिशय] [रा.लूठौ]
 लूठाइ प्रेमाका. जबरदस्ती
 लूसइ गुर्जरा. लूटे (सं.लूषयति)
 लूसविद्या कृष्णवा. लूटाच्यां
 ले *अखाका. अखाछ. लय, [विलय]
 ले नरका. प्रेमाका. लेह, लगनी
 लेइ जुओ लीड
 लेइ आनंस्त. उक्तिर. देवरा. नलाख्या. लईने
 लेउं बलिहारडी नरका. बलिहारी जाउं, वारी जाउं
 लेख अखाका. अखाछ. लेखुं, गणतरी
 लेखइ ऐतिका. हिसाबमां
 लेखण, लेखणि उक्तिर. जिनरा. लावल. लखवानी कलम (सं.लेखिनी)

लेखवड आरारा. लखे, लखी आपे; उपबा.

लेखवे, गणे (सं.लेख्य- परयी)

लेखसाला प्राचीफा. निशाळ (सं.लेखशाला)

लेखा मांहे चित्तसं. लक्षमां, लक्ष्य रूपे

लेखा वनुं मदमो. लेखा विनानुं, असंख्य

लेखुं नरका. लेखामां लउं, सफळ मानुं

लेखुं ये चित्तसं. समजाय

लेखे पाडइ जुओ पाडइ

लेखे लखा अखाका. गणतरीमां लीधा,

[गणनायोग्य - मर्यादायुक्त जणाया]

लेख्यउ *वीसरा. [लखेलुं]

लेणहार, लेणहार उक्तिर. उपबा. नलरा.

लेनार

लेढ *प्राचीफा. [लगाडेला, पहेरेला] [सं. लीढ]

लेयइ कादं(शा). गुर्जरा. ले (सं.ला-)

लेलाट दशस्कं(२). प्रेमाका. ललाट, कपाळ;

जुओ लीलाट

लेलीन अखाका. अखेगी. लयलीन, एकाग्र

लेव उक्तिर. लेप; प्राचीफा. स्पर्श, [लेप, लागवुं ते; डाघ]

लेवइवेवइ विमप्र. लेवडदेवडमां

लेवमय तेरका. लेप्यमय, [माटी आदिथी ढाळेलेली (मूर्ति)]

लेवि आरारा. लईने [सं.ला-]

लेशाल, लेसाल अंबरा. उक्तिर. जिनरा.

प्राचीसं. षडाबा. निशाळ (सं.लेखशाला)

लेसालीउ, लेसालीयउ प्राचीफा. प्राचीसं.

निशाळियो

लेसूडउ उक्तिर. गूंदानुं झाड (सं.लेख-

शाटक) [रा.]

लेह अखाका. लगनी

लेहइ आरारा. देवरा. ले, मेळवे, प्राप्त करे;

आरारा. लई जाय

लेहउ उक्तिर. लेखक, [लहियो]

लेहां उषाह. गणतरी, [गजु] (सं.लिख परयी)

लेहेर कामा(शा). लहेरो (समुद्रनी)

लेंची मोसाच. बेवडा पडवाळी रोटली

लोअणां ऋषिरा. आंख (सं.लोचन)

लोइ आरारा. नलरा. प्रधुचु. लोक, [लोको]

लोइ जिनरा. लोही

लोइ (वेवुलोइ) *ऐतिका. [देवलोकमां]

लोई उषाह. ऋषिरा. लोकमां, [भुवनमां, जगतमां]

लोई प्रेमाका. लुओ, पींडो

लोक-उजाडो प्रेमाका. लोकोनी पायमाली

लोकट लावल. *लोको

लोकडां प्रेमाका. लोको

लोकणरओ *ऐतिका. [जोवानो] [सं. लोकन]; जुओ हीयालोकणी

लोक पाहिं उक्तिर. लोको पास

लोकसंज्ञा आनंस्त. विचार्या विना लोकाचार-
नुं अंध अनुसरण

लोकिक उपबा. सामान्य (सं.लौकिक)

लोग वीसरा. लोक

लोच उपबा. गुर्जरा. वाळ खेंची काढवा
ते (सं.लुंच); जुओ लुंचइ

लोचउं *षडाबा. [प्रकट करुं] [सं.लोच]

लोड आरारा. लोटवुं ते, आळोटवुं ते;

दशस्कं(१). लावल. आळोटता, लोट-
पोट, लोधपोथ

लोटइ उक्तिर. लेटे, सूवे; आळोटे; नेमिछं.
लावल. आमतें फरे; गुर्जरा. आळोटे
(सं.लोटति)

लोट कीथो प्रेमाका. [लोटपोट कर्यो],
जमीनदोस्त कर्यो, [विनाश कर्यो]

लोटेण विमप्र. लोडण नामनुं स्थळ

लोडइ लावल. *वसंफा. *वसंफा(ल).
*वसंवि. वसंवि(ब्रा). आमतें घूमे,
फरे (सं.लुट); *उषाह. [नमे, नमन
करे]; कादं(शा). हलावे (सं.लोटेयति);
*लावल. प्राप्त करे [रा.]

लोडाभाई पंचवा. नानो भाई (सं.लघुक);
जुओ लोडीओ

लोडाबइ शृंगामं. हम्मीप्र. हलावे

लोढ अखाका. लावल. दरियानी भरती[नां
मोजा]

लोढउ उक्तिर. वाटवानो पथ्थर, लोढणियो
(सं.लोष्टकः)

लोढतउ षडाबा. लोढतो, कपासिया अने
रू जुदां पाडतो (सं.लोष्टते)

लोढी वेताप. नानी [सं.लघुक+डी]

लोढीओ, लोढीयो मदमो. लोटियो,
बोडो?, [कृश, ठींगुजी]; वेताप.
नानो; जुओ लोडाभाई

लोथ प्रेमाका. शव

*लोढ नरप(द). लोंदो, लचको

लोधीइ अंबरा. पारधिण (सं.लुब्धक)

लोपइ चारफा. विनाश करे, [मिटावे];

हरिख्या. ओळंगे [सं.लोपयति]

लोबरडी नरका. लोबडी, बारीक ऊननी
ओढणी (सं.लोमपट्टी)

लोबरी दशस्कं(१). प्रेमाका. लोबडी,
कामळी (सं.लोमपटी); जुओ लोवडी

लोभे नरका. लोभ पामे, [लोभाय,
आकर्षाय]

लोभस पंचवा. एक ऋषि, पुष्कळ मोटा
लोम(वाळ)वाळा (सं.लोमश)

लोमंश अखाका. एक ऋषि [सं.लोमश]

लोय *अखाका. तेरका. लोक

लोयण आरारा. तेरका. जिनरा. नरका.
प्राचीफा. लोचन, आंख

लोयेण चंद्रवा. लोचन, आंख

लोलक-लोल मदमो. लोलकनी जेम
लटकता - [झूलता]

लोला कादं(शा). लोचा; षष्टिप्र. समज
विनाना, अज्ञानी (सं.लोल)

लोवडी उक्तिर. वीसरा. एक वस्त्र, कामळी
(सं.लोमपटी); जुओ लोबरी

लोह जिनरा. लोभ

लोह हम्मीप्र. तलवार [के अन्य लोढानुं
हथियार]

लोह (लोहरक्षा) दशस्कं(१). लोढानुं
हथियार; [लोढाना हथियारथी रक्षनार
मादळियुं]

लोहकट सिंहा(शा). लोढानो सामान

लोहकार विकरा. लुहार [सं.]

लोहडउं उपवा. जिनरा. लोढुं (सं.लोह-)

लोह न ऐतिका. लोभ नहीं
लोहिमू उक्तिर. लोढानुं (सं.लोहमयम्)
लोहरक्षा *प्रेमाका. [लोढाना हथियारथी
रक्षनारुं मादळियुं]; जुओ लोह
लोहसांगल शृंगामं. लोढानी सांकळ
लोहार उक्तिर. लुहार (सं.लोहकारः)
लोहो *अखाका. वित्तसं. लोढुं
लौहडां उषाह. नानां (सं.लघुक)
ल्यख्याव्यो रुस्तस. लखाव्यो
ल्यावइ कादं(शा). नलरा. नलाख्या. नेमिछं.
रुस्तस. लावे, लई आवे [सं.लाति]
ल्ये चतुचा. लईने
ल्लसण उक्तिर. लसण (सं.लशुनः)
ल्लार नरका. लार, हार, पंक्ति; जुओ लाहार
ब आरारा. अने
वइ जुओ लघु-वइ
वइ (वइ गया) *वीसरा. [चाल्या गया]
वइगरणा अंबरा. नलरा. व्यय उपर देखरेख
राखनार राज्यनो अधिकारी (सं.
व्ययकरण); जुओ वयगरणउ
वइघालि नेमिछं. *वघारीने
वइव विकरा. वाळंद, नापित
वइण वीसरा. वचन, वेण
वइर वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). वेर (सं.
वैर)
वइराने देवरा. वैराग्ये
वइरागर, वयरागर *प्राचीफा. [हीरानी खाण]
(सं.वज्राकर); *अंबरा. प्राचीफा.
*विमप्र. रत्नविशेष, हीरो

वइरि, वइरी उक्तिर. उपबा. षडाबा. वेरी
(सं.वैरी); जुओ वइरी
वइरीया, वइरीअडा लावल. वेरी, दुश्मन
वइसदेउ प्राचीसं. वैश्वदेव, [विश्वदेवने
बलि अर्पवो ते]
वइसाख उक्तिर. वैशाख
वइसाह तेरका. वैशाख
वइसाही तेरका. वैशाखी, [वैशाख मासनी]
वइंगण उक्तिर. उपबा. षडाबा. वेंगण,
रींगण (दे.)
बउल गुर्जरा. वसंवि(ब्रा). बकुल वृक्ष,
बोरसली; जुओ बउल
बउलइ जिनरा. वीते, पसार थाय
बउलसिरि *वसंवि(ब्रा). हरिवि. बोरसली
(सं.बकुलश्री); जुओ बउलसिरी
बउलाऊ जिनरा. [सुरक्षित रीते] पहोंचाड-
नार, [वोळावो]
बउला- (बउलाव-) वीसरा. विदाय आपवी
बउलावइ आरारा. गुर्जरा. नलरा. वळावे,
विदाय आपे (दे.वोलाव)
बउलीया आरारा. वळ्या, पसार थाय
वकार *प्रेमाका. [विकार, विकृति, व्याधि]
वकारे अखाका. प्रेमाका. मदमो. उश्केरे,
पडकारे; जुओ वीकारे
वकृत्ति नलरा. विकार (सं.विकृति)
वक्रतण षष्टिप्र. वक्रता, वांकापणुं (सं.
वक्रत्यन)
*बहु [चहु] ऐतिका. चक्र, मंडल, [शासन-
प्रदेश]

वक्खण- प्राचीसं. वर्णन करवुं, विवरण करवुं

वक्खण प्राचीसं. व्याख्यान, [धार्मिक प्रवचन]

वक्त मदमो. वक्त्र, मुख

वक्ती प्रेमाका. वखत दर्शाववा माटे वागती, [समयसमयनी] [अ.]

वखतवन्त ऐतिका. भाग्यवान [फा.बख्त]; जुओ वडवखती

वखाण आरास. उक्तिर. कामा(त्रि). वीसरा. व्याख्यान, वर्णन, कथन; नलरा. धार्मिक प्रवचन; षडाबा. विवरण, समजूती; गुर्जरा. प्रशंसा; [धार्मिक प्रवचन; सविस्तर वर्णन; विवरण]

वखाणइ आरास. चारफा. षडाबा. विवरण करे, समजावे (सं.व्याख्यान परधी); उपबा. गुर्जरा. प्रशंसा करे; [वर्णन, विस्तारधी कहे, विवरण करे]; अखाका. आरास. उक्तिर. प्रेमाका. कहे, वर्णन

वखारीआ विमप्र. वखार राखनारा वेपारीओ [दि.वक्खार परधी]

वखेरा जुओ वखेरा

वगतो अखाका. जुदो; जुओ वगूतो

वगत्य-वगुंचण *अखाका. [भिन्नत्वधी उत्पन्न थती गूंच]

वगियो प्रेमाका. [पक्षपाती], हितेच्छु

वगूचे अखाका. गूंचवाय, [हिरान थाय] [सं.विगुप्त परधी]; जुओ विगूचइ

वगुता *नरप(द). [दुःखी थया]; जुओ वगूतुं, विगुता

वगूए अखाका. दुःखी करे; *प्रेमाका. [वगोवे, अपमानित करे]; जुओ विगुआणा

वगूतुं *नलाख्या. [दुःखी थयुं]; नरका. दुःखभर्युं [थयुं]; जुओ वगुता

वगूतो (वगतो, व्यगतो) *अखेगी. [जुदो, अळगो]

वगूत्यो *नरका. [*वगोवायो, *गूंचवायो, *लपटायो]; जुओ विगूतो

वगे चित्तसं. ठेकाणे

वगोयुं प्रेमाका. दुःखी कर्युं; वगोव्युं, बदनाम कर्युं; वगोवायुं, बदनाम थयुं

वगोरइ *गुर्जरा. *विराप. बगाडे, हानि पहोंचाडे, नष्ट करे (सं.विकुर्वति)

वघ विमप्र. वाघ

वघरडुं सिंहा(शा). वांधो, विघ्न

वघरां प्रेमाका. विघ्न, बांधा

वघेला प्राचीसं. वाघेला

वचखण विमप्र. विचक्षण

वचनगस्त (वचन गस्त जाशे नही) मदमो.

-, [वचन फरशे नहीं] [फा.गस्त=फरवुं ते, भ्रमण]

वचनगोचरें आनंस्त. वचनप्रत्यक्ष रीते, वचन द्वारा

वचाइ गुर्जरा. वंचाय (सं.वाचयति)

वचीक्षण कामा(शा). विचक्षण

वचीत्र कमा(शा). विचित्र

वचइ गुर्जरा. प्राचीसं. जाय (सं.व्रजति)

वच्छ जिनरा. तेरका. देवरा. षडाबा. वत्स, पुत्र, बेटो; प्रेमाका. वाछरडुं (सं.वत्स)

वच्छनाग उक्तिर. ए नामनो एक झेरी छोड

(सं.वत्सनाग)

वच्छर आरा. गुर्जरा. तेरका. वर्ष, संवत्सर
(सं.वत्सर)

वच्छरूव प्राचीसं. वाछरू (सं.वत्सरूप)

वच्छल आरा. तेरका. षडावा. वत्सल,
सेह राखनार

वच्छे, वछि, वछे आरा. वत्से, दीकरी
(संबोधन)

वछ ऐतिका. ऐतिरा. प्रद्युचु. विक्ररा. वत्स,
दीकरी

वछ, वाछ प्राचीसं. वाछडो (सं.वत्स)

वछडव वीसरा. वाछडो (सं.वत्स-)

वछर ऐतिका. जिनरा. वत्सर, वर्ष

वछि अंबरा. उषाह. गुर्जरा. विक्ररा. वत्से,
दीकरी, बेटी (संबोधन); जुओ वच्छे

वछीआत विमप्र. बहारगामथी खरीदवा
आवनार खातेदार, [आडतियो]

वछीयायित उक्तिर. वछियात, आडतियो
(*सं.वस्तुवित्तः)

वछे जुओ वच्छे

वछेदि गुर्जरा. *विमप्र. उतावळे, जलदीथी;
जुओ विछेदि

वछेरा (वखेरा) *प्रेमाका. [बखेडा, धांधल-
धमाल]

वछेडे *कामा(शा). *प्रेमाका. [छोडावे]

वछोडइ गुर्जरा. छोडे, छूटां करे [सं.वि+छर्द]

वछोयां प्रेमाका. वछोड्यां, अळगां कर्या

वछोह *कामा(शा). सिंहा(शा). वियोग [दे.
विच्छोह]

वछोवुं गुर्जरा. प्रेमाका. छुटुं पडेलुं, विखुटुं
पडेलुं [दि.विच्छोह]

वछिछ नेमिछं. वहाली, [लाडकी] [सं.वत्स]

वज उक्तिर. ए नामनी एक औषधीय
वनस्पति (सं.वचा)

वज वीसरा. वज्र

वजरमे कामा(शा). वज्रमय, [वज्र जेवो,
कठोर]

वजा *अखाछ. [रीति; दशा]; मदमो.
व्यवस्था, [गोठवण, रचना] [अ.वजज]

वजाडइ जिनरा. लावल. वगाडे, बजावे

वजे अखाछ. मळतर, [लाभ, वळतर] [अ.
वजज]

वजइ गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. लावल. वागे,
आवाज करे (सं.वाद्यते)

वज्रमओ गुर्जरा. वज्रमय

वज्रइ तेरका. प्राचीसं. कहे, वर्णवे (दि.)

वज्जि (?) तेरका. ?

वज्रमइ विक्ररा. वज्रमय

वज्रसरीठ गुर्जरा. वज्र जेवुं शरीर

वज्राडइ प्रद्युचु. ?

वटउ विमप्र. वट्यो, -ना करतां वधी गयो

वटक भा नरका. रीस करीश नहीं, [छेडाईश
नहीं]

वटकवुं अखाका. छटकवुं, [दूर थवुं,
प्रतिकूल थवुं]

वटलोय उपबा. एक धातुपात्र, [तांबडी]
(*सं.वर्तलोह)

वटवालनुं उक्तिर. [*वोळावियापणुं] (सं.
वर्लपालन); जुओ वाटवालणुं

वटवुं अखाछ. जोळंगवुं, [आगळ जवुं];
[जवुं, जतुं रहेवुं]; प्रेमाका. जवुं, चाल्या

जयुं; अखाका. ओळंगी जयुं, [जयुं,
आगळ जयुं]
वटंबे अखाका. विडंबे, संतापे
बटाह (एकबटाह) *जिनरा. [टेक, व्रत,
नियम]
बटेवाहू गुर्जरा. वटेमार्गु, प्रवासी (सं.
वर्त्सकवाहकः)
बटेसारु प्रेमाका. वटेमार्गु, मुसाफर
बट्ट ऐतिरा. प्राचीसं. विमप्र. वाट, मार्ग
(सं.वर्त्स)
बट्टंतउ जिनरा. वर्ततो, रहेतो
बट्टो चित्तसं. नीकळी गयो, [चाल्यो]
बड आरारा. गुर्जरा. नेमिछं. लावल. मोटुं;
हरिख्या. मोटुं, वृद्ध (दे.वड्ड)
बडइ वीसरा. -नी बराबर; -थी, वडे [-ना
बदलामां]
बडउ नेसालीयउ प्राचीसं. वडो निशाळियो
बडभागी देवरा. मोटा भाग्यवाळो (हिं.
बडभागी)
बडवखती ऐतिरा. विख्यात, [महाभाग्य-
शाळी]; जुओ बडवखती, वखतवन्त
बड वेणि गुर्जरा. विराप. मोटा वेगे
बडहथ सिंहा(शा). आजानुबाहु, [मोटा
हाथवाळो]
बडाउ चंद्रवा. दादो
बडाउओ वेताप. वडील, वडवो, [दादो],
[मोटो]
बडार्यु दशस्कं(१). शेखीखोर, झघडालु
बडी उक्तिर. दडी (सं.वटिका, वटी)
बडी आई विमप्र. मानी मा

वडीआं लावल. छाद्यविशेष, वडी
बडी वार चतुचा. विक्रच. घणी वार
बडी वारनी प्रेमाका. क्यारनी, घणा वखतथी
बडु लावल. वडो, मोटो [दे.वड्ड]
बडुउ वीसरा. वडो, मोटो [दे.वड्ड]
बड्डिया जुओ बुड्डिया
बडारा प्रेमाका. वडकणा, झघडालु
बडी गुर्जरा. झघडो करी, लडी (*प्रा.विडइ)
बण जिनरा. [शरीरनो] वर्ण, [एने नक्की
करतो नामकर्मनो एक प्रभेद] [जै.]
बण आरारा. गुर्जरा. तेरका. वन
बण तेरका. एक वनस्पति, [कपास]
(प्रा.वुण); जुओ वुण
बणखंडु आरारा. वनखंड, वनप्रदेश
बणचर गुर्जरा. वनवासी (सं.वनचर)
बणज नरका. प्रेमाका. वेपार (सं.वाणिज्य)
बणजारडी, बणजारी, बणिजारी प्राचीफा.
वणिकनी - वेपारीनी स्त्री (सं.
वाणिज्यकारक)
बणनिग्यां चित्तसं. वणनिर्मैतां, [मिथ्या]
बणफल षडाबा. वनफल
बणमेलुं चित्तसं. वणमेळव्युं, मेळववानो
प्रयल न करवो पडवो होय ऐवुं
बणराइ गुर्जरा. तेरका. वनराजि
बणठो (बुध्यवणठो) अखाका. [बुद्धि] नाश
पामी छे एवो [सं.विनष्ट]
बणराय आरारा. वनराजि
बणवउ उक्तिर. वणवुं ते, वणाटकाम [दे.
वुण परथी]
बणवासु गुर्जरा. वनवास

वणसइ तेरका. प्राचीफा. प्राचीसं.
वसंफा(ल). वसंवि. *वसंवि(ब्रा).
वनस्पति

वणसमारी अखाका. साफ कर्या वगरनी
वणसे अखाका. चित्तसं. नरका. नाश पामे
[सं.विनश]

वणसाड्युं प्रेमाका. नाश पमाड्युं

वणस्सइ गुर्जरा. वनस्पति

वणहडीउ [चणहडीउ] उक्तिर. [*कोई
प्राणीनाम] [सं.चणकवर्तक:]

वणारिस उक्तिर. प्रद्युत्तु. वाचनाचार्य, [जैन
साधुनी एक पदवी]

वणांतरि षडावा. अन्य वनमां (सं.वनांतरे)

वणिउत्त प्राचीसं. वणिक-पुत्र

वणिग आरारा. वणिक (सं.वणिज)

वणिज आरारा. उक्तिर. वाणिज्य, वेपार

वणिज- प्राचीसं. वेपार करवो

वणिजारउ गुर्जरा. प्राचीसं. वणजारो (सं.
वाणिज्यकारक)

वणिजारी जुओ वणजारडी

वणियर दशस्कं(१). प्रेमाका. एक वनचर
प्राणी

वणी उक्तिर. नानुं वन, वाटिका (सं.वनी)

वणीमग उक्तिर. मागण, भिखारी (सं.
वनीपक)

वत आरारा. वात

वतपति विमप्र. व्युत्पत्ति, [कलाकौशल]

वतपतीआला *विमप्र. [कलाकौशल्युक्त];
जुओ वितपतिआला

वतंस प्राचीसं. अवतंस, [आभूषण]

वतागरो अखाछ. अंगवि. वैतरो, [वतीथी
काम करनार, सेवक], मजूरियो

वतांगरां प्राचीसं. काम करनारां (*सं.वस्तु)

वती आरारा. -ने लीधे, -थी

वतीत आरारा. व्यतीत

वतुं कर्पूमं. कामा(त्रि). नरका. नरप.

प्रेमाका. विक्ररा. हरिख्या. चींधेलां
काम, सेवा

वत्त आरारा. उषाह. वात (सं.वाती)

वत्तंति आरारा. वृत्तांत

वत्ता आरारा. वात (सं.वाती)

वत्थु ऐतिका. वस्तु

वत्सलभगतइ आरारा. स्नेहभक्तिथी

वत्त्रेक प्रेमाका. श्रेष्ठ; विरुद्ध [सं.
व्यतिरेक]; जुओ वित्रेक

वथूअउ उक्तिर. चील, टांका के बथवानी
भाजी (सं.वास्तुकम्)

वदीत ऐतिका. प्रसिद्ध [सं.वदित]

वदीतउ गुर्जरा. नेमिछं. प्राचीफा. प्राचीसं.
लावल. प्रसिद्ध, प्रख्यात (सं.विदितक)

वद्दिहिं *लावल. [अवाज, ध्वनि - कोई
वाद्यना - वडे] [सं.वाद]

वद्धरे ऐतिका. वृद्धि पामे

वद्धावणउ प्राचीफा. वधामणुं, [वधाई,
अभिनंदन] (सं.वद्धापन)

वद्धावइ गुर्जरा. वधावे, स्वागत करे (सं.
वर्धापयति)

वद्धावउ चारफा. वधाइ लावनार, बधैयो
(सं.वर्धापक)

वधाअइ उक्तिर. वधाववामां आवे, स्वागत

करवामां आवे (सं.वर्धते)
 वधामण्ड *गुर्जरा. [आनंद - खुशीना
 समाचार] (सं.वर्धापन)
 वधारड, वध्यारड आरारा. वधामणी आपे
 (अप.वद्धार); प्राचीफा. अभ्युदय करे
 (सं.वर्ध+कार); नलाख्या. कापे (सं.वर्ध
 उपरथी)
 वधावी तेरका. वधावनारी, वधामणी
 आपनारी (अप.वद्धविय, प्रा.वद्धविया,
 सं.वर्ध+आप्+इका)
 वधाबु नेमिछं. लावल. वधामणी - शुभ
 समाचार आपनार, वधामणियो
 वधि आरारा. विधि, प्रकारे
 वधेसिइं नेमिछं. वध करशे
 वध्यारड जुओ वधारड
 वनकल कादं(शा). वल्कल (*सं.वनकुल)
 [सं.वन+दुकूल]
 वनकुळ, वनकुळ दशस्कं(९). प्रेमाका.
 सिंहा(शा). वल्कल, वनमां पहेरवानां
 वृक्षनी छालनां वस्त्र [सं.वनदुकूल]
 वनखंड आरारा. वीसरा. वनप्रदेश [सं.]
 वनचर गुर्जरा. वनवासी, [शिकारी] (सं.)
 वनदेव्या प्रेमाका. वननी देवी
 वनपाल आरारा. वननो रक्षक [सं.]
 वनरवालि, वंदरवाल गुर्जरा. [मंगल प्रसंगे
 घरना बारणे लटकावातुं] पांदडांनुं तोरण
 (सं.वन्दनमालिका); जुओ वन्नरमाल
 वनराज आरारा. वनराजि, वनराई
 वनबीची प्रेमप. वननो मार्ग [सं.]
 वनसंपड वसंवि. वसंवि(ब्रा). वनसमृद्धि

(सं.वन+संपद)
 वनंतरि, वनांतरि *गुर्जरा. [वनमां] [सं.
 वनान्तरे]; जुओ वनांति
 वना जुओ वनो
 वनास वीसरा. वनास नदी
 वनांति (वनांतरि) *विराप. [वनमां] [सं.
 वनान्ते]; जुओ वनंतरि
 वनि आरारा. वर्ण, रंगे
 वनियां ऐतिका. *आभूषणविशेष, [*बन्यां,
 *शोभ्यां, *सज्यां] [सं.वन]; जुओ वनया
 वनी गुर्जरा. नानुं वन (सं.)
 वनीता प्रबोप्र. लई जवाई (सं.अपनीता)
 [सं.विनीता]
 वने चतुचा. विनय
 वनो अखाछ. वर्ण, [रंग]
 वनो नंदब. विनय; प्रेमाका. विनंती,
 [अनुनय, आदरभक्ति]
 वन्न उषाह. तेरका. वान, वर्ण, रंग
 वन्न आरारा. वन
 वन्नरमाल, वन्नरवाल, वन्नरवालि अंबरा.
 आरारा. शृंगामं. द्वार पर लगाडातां
 पांदडांन मंगलसूचक तोरण (सं.वन्दन-
 माला, वन्दनमालिका); जुओ वनरवालि
 वन्निरइ ऐतिका. वर्णन कराय छे
 वन्नी आरारा. वर्णी, वर्णवाळी
 वन्नीयए गुर्जरा. वर्णवाय छे (सं.वर्ण्यते)
 वपन नरका. प्रेमाका. हजामत, [मुंडन]
 [सं.]
 वपरीत चंद्रवा. विपरीत
 वमड अखाछ. उक्तिर. काढी नाखे (सं.)

वमति)

बमाल तेरका. कोलाहल, खलभळाट (दि.)

बम्मह प्राचीसं. मन्मथ, [कामदेव]

बय- प्राचीसं. जवुं [सं.व्रज]

बय तेरका. समूह (सं.व्रज)

बय प्राचीसं. व्रत

बयगरणउ उक्तिर. खर्च खातुं संभाळनार
राज्याधिकारी (सं.व्ययकरणक); जुओ
वडगरणा

बयण अखाका. उषाह. गुर्जरा. जिनरा.
तेरका. नरका. प्रबोप्र. प्रेमाका. हरिवि.
वचन, वेण; वसंफा. वसंफा(ल).
वसंवि. वसंवि(ब्रा). वचन, आदेश

बयण आरारा. उषाह. कृष्णाबा. गुर्जरा.
नेमिछं. प्रबोप्र. लावल. हरिवि. वदन, मुख
बयणरयणखाणी लावल. वचनरूपी रत्नोनी
खाण जेवी

बयणलां नेमिछं. लावल. वचनो

बयणि, बयणी आरारा. वचनवाळी

बयणी आरारा. वदनी, वदनवाळी

बयणी चतुचा. चोटलो (सं.वेणी)

बयर उपबा. ऋषिरा. गुर्जरा. लावल.
वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). विराप. वेर
(सं.वैर)

बयरणी आरारा. वैरिणी

बयरगड आरारा. वैराग्यथी

बयरगगर जुओ वडरागर

बयरी, बयरी उक्तिर. उपबा. वेरी (सं.वैरी)

बयरी आरारा. गुर्जरा. लावल. वेरी, दुश्मन
(सं.वैरिन्)

बयस शुंगामं. पंखी (सं.वयस)

बयसारि जिनरा. बेसाडी [सं.उपविश]

बयेण दशस्कं(२.) वेण, वचन

वर प्रेमाका. वीसरा. हरिख्या. वरदान (सं.)

वर तेरका. नरका. नेमिछं. प्रेमाका. लावल.

वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).

षडाबा. उत्तम, सुंदर, श्रेष्ठ

वरअंगि वसंफा. वसंवि(ब्रा). सुंदर
शरीरवाळी स्त्री (सं.वरांगी)

वरड (वरड पडड) *आनंत. *लावल.
[सफळ थाय, पार पडे]

वरड पडड जिनरा. सफळ थाय; जुओ वरय
न पडस्ये

वरउ *वीसरा. [वरो, जमणवार, खर्चनो
प्रसंग]

वरख, वरख कामा(त्रि). वृक्ष

वरखति प्रबोध. वरसते

वरखा अखाका. प्रेमाका. वर्षा, [वरसाद]

वरग आरारा. वर्ग, समूह

वरगडु उक्तिर. [*सिंह के चित्तो] (सं.
वराकर्षक) [रा.वरगडौ]

वरगां विकरा. एक प्रकारनुं वाजिंत्र, बणगां;
जुओ वरगुं

वरचीउं गुर्जरा. विरच्युं, रचना करी
(सं.विरचित)

वरजात्रा दशस्कं(२). वरात, जान

वरटा-पति नलाख्या. हंस [सं.]

वरठ्या दशस्कं(२). वरस्या [सं.वृष्ट]

वरढ (वरढ बणउ) विकरा. वरेडुं, [वरत,
दोरडुं], [*वात गूंयो, *योजना करो]

वरण तेरका. एक वनस्पति, [वरणो, वायवरणो] [सं.वरुण]

वरणइ नेमिछं. प्रेमाका. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(बा). वर्णवे (सं. वर्णयति)

वरणक आरारा. वर्णन

वरणी *नरका. *प्रेमाका. [स्त्री] [सं.वर्णिनी; रा.]

वरत *मदमो. [व्रत]

वरत *मदमो. [वरते, थाय]

वरत चंद्रवा. [कोस खेंचवानुं] दोरडुं [सं. वरत्रा]

वरतइ आनंस्त. ऐतिका. गुर्जरा. प्रवर्ते, होय, रहे (सं.वर्त)

वरतण अखाका. *अखाछ. वित्तसं. [वरतवुं ते], वर्तन, प्रवृत्ति, [आचरण, व्यवहार]

वरतणां ऐतिरा. लेखण, [कलम, वतरणां]

वरतणु, वरतनु वसंफा. वसंवि. वसंवि(बा). सुंदर शरीरवाळी स्त्री [सं.वरतनु]

वरतर काटिबड उक्तिर. वरत - दोरडुं कापवुं ते (सं.वरत्राकर्तनम्)

वरता उक्तिर. दोरडुं, रांढवुं (सं.वरत्रा)

वरतारा *विमप्र. [कार्य करवुं ते, प्रयोग-कर्म] [रा.]

वरतांत आरारा. वृत्तांत

वरति अखाका. वृत्ति, [उद्यम, आचार, व्यापार]

वरति (निवरति) *देवरा. [निवृत्ति, विरक्ति]

वरतीओ मदमो. जैन यति; जुओ वर्तियो

वरतीक, वर्तिक वेताप. वरतियो, [जोगी,

साधु] [सं.व्रती]

वरतीयि कादं(शा). वरताय, थाय (सं.वृत्)

वरते अखाका. रहे, [होय, अस्तित्व धरावे]

वरत्ये अखाका. वृत्तिए [व्यापारे, उद्यमे]

वरदलि *गुर्जरा. [वर, पति] (सं.वरदल; रा.)

वरधारु आरारा(व). वरधारो, समदरशोष (सं.वृद्धदारु)

वननोला ऐतिका. जिनरा. विवाहार्थी के दीक्षार्थीनुं भोजनादि द्वारा थतुं स्वागत [ते माटेनो वरघोडो, फूलेकुं]; जुओ बन्नउला

वरमाल वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(बा). मनोहर माला (सं.वर+माला)

वरमित्त ऐतिरा. उत्तम मित्र

वरय गुर्जरा. वरद, कल्याणकारी, [अनुकूल, योग्य] [रा.वरे]

वरय न पडस्ये जिनरा. सफल नहीं थाय; जुओ वरइ पडइ

वरलु नलरा. विरलो

वरवर्णिनी *आरारा. [सुंदर स्त्री] (सं.)

वरव्येष चंद्रवा. सुंदर वेश

वरशात दशस्कं(१). दशस्कं(२). वरसाद [सं.वर्षारात्र]

वरशोध्य दशस्कं(१). वार्षिक लागो, [वरसूद]

वरशोत प्रेमाका. वार्षिक लागो, [वरसूद]

वरसवियारणि उक्तिर. दर वर्षे वियानारी

वरसंति गुर्जरा. वरसने अंते (सं.वर्षान्ते)

वरसात उक्तिर. उपवा. नलरा. नलाख्या.

विमप्र. सिंहा(शा). वरसाद (सं.*वर्षाद्रि)
(सं.वर्षारात्र)

वरसाल नलरा. वरसाद (सं.वर्षाकाल)
वरसालउ अभिऊ. उक्तिर. ऐतिरा. प्राचीफा.
षडावा. वर्षाक्रतु (सं.वर्षाकाल)

वरसाळो नरका. प्रेमाका. वर्षकाळ, वरस
जेटलो समय

वरसिउ प्राचीफा. वर्षपर्यंतनुं (सं.*वर्षिक)
वरसोलां उक्तिर. वरसादनी साथे पडतां
हिमखंड, करा (सं.वर्षोपल)

वरसोलां नेमिछं. लावल. खाद्यविशेष,
[साकरनी मीठाई]

वरसोळी दशस्कं(२). रसोळी [खूंध]

वरह नलरा. वियोग (सं.विरह)

वरहलि उक्तिर. वसूकी गयेली; जुओ वहलि
वरह वरो आनंस्त. इच्छित लो, यथेच्छ लो

वराक प्रबोप्र. बापडो, बिचारो [सं.]

वराकी कादं(शा). बापडी, बिचारी (सं.)

वराटिका कादं(शा). कोडी (सं.)

वरासइ, वरांसइ, विरांसइ अखाका.
अभिऊ. उक्तिर. *ऋषिरा. प्रेमाका.
*हरिख्या. भ्रांतिमां पडे, भूल करे (सं.
विपर्यस्यति); नरका. [खोटो] भरोसे
रहे, भ्रांतिमां रहे

वरासउ, वरांसउ, विरांसउ, वीरांसउ आरारा.
उक्तिर. कादं(शा). चतुचा. दशस्कं(१).
प्रेमाका. वसंवि. वसंवि(ब्रा). *विमप्र.
भ्रांति, भूल; नरका. [खोटो] भरोसो,
भ्रान्ति; *प्राचीसं. [भ्रान्ति, मिथ्या] [सं.
विपर्यास]

वरासीयइ उक्तिर. भ्रांतिमां पडे, भूल करे
(सं.विपर्यस्यते)

वरां चंद्रवा. मदमो. सिंहा(शा). वार,
[आवृत्ति]

वरांसइ जुओ वरासइ

वरांसउ, वीरांसउ कामा(त्रि). कामा(शा).

*व्याकुळता, विमासण; जुओ वरासउ
वरांसउ *शृंगामं. [भ्रान्ति, भूल]

वरि आरारा. गुर्जरा. नेमिछं. प्राचीफा.
लावल. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). उपर (सं.उपरि)

वरि तेरका. भले (सं.वरम्)

वरिट्ट आरारा. वरिष्ठ, उत्तम

वरियाम *जिनरा. [श्रेष्ठ, *खरेखरुं]

वरिस- तेरका. वरसवुं (सं.वर्ष)

वरिस आरारा. तेरका. वीसरा. वर्ष

वरिसालय तेरका. वर्षाकाल, चोमासुं

वरीजइ लावल. वरीए, मेळवीए, मेळवो

वरीय ऐतिका. अंगीकार - स्वीकार करी

वरीस विकरा. वरस; जुओ वरीस

वरु गुर्जरा. षडावा. वरदान (सं.वरः)

वरु विमप्र. वरो, भोजननो उत्सव, [एनुं
खर्च]

वरुआयती उक्तिर. प्रणयी - विवाहार्थी
द्वारा (सं.वरित्रा)

वरुठी विमप्र. लग्न बाद वर तरफथी
आपवामां आवतुं जमण, [वरोठी]
[*सं.वरजुष्टि]

वरुणाअशी प्रबोप्र. ?, [(काशी पासं गंगाने
मळती) वरुणा नदीथी]

वरुणि प्रेमाका. *क्रियाकर्म कराववा माटे

પસંદગી, [ક્રિયાકર્મ કરાવવા માટે પુરોહિતોનું સંમાન] [સં.વરણી]; જુઓ વરુણ

વરુયો ચંદ્રવા. વિરુપ, વરવો

વરુવો પ્રેમાકા. વરવો, બેડોઢ

વરુ, વરુડ, વરુડું ગુર્જરા. ચતુચા. ષડાબા.

વરવું, કદરૂપું, વાંકું (સં.વિરુપ)

વરુણ મદમો. પાળી [સં.વરુણ]

વરુણ નલાચ્યા. વરોળી, [વરુળી, બ્રાહ્મણોનું સંમાન, એમને ષેટ] (સં.વરણી); જુઓ વરુણિ

વરેળ ચંદ્રવા. વરેળ્ય, વરવા યોગ્ય

વર્ષ પ્રાચીકા. વર્ષ

વર્ષ, વૃષ્ઠ, વ્રષ્ઠ ચંદ્રવા. વૃક્ષ

વર્ણન-ધોળ પ્રેમાકા. વર્ણન કરવાની પ્રતિજ્ઞા

વર્ણવ ચંદ્રવા. વર્ણન

વર્ણવર્ણ આરારા. જાતજાતના વર્ણ [નાલોકો]

વર્ણિકા વિમપ્ર. રંગ [સં.]

વર્ત ચંદ્રવા. વ્રત

વર્તઈ ઉપબા. ચિત્તસં. છે, હોય છે, અસ્તિત્વ ધરાવે છે [સં.વર્તતે]

વર્તિક જુઓ વરતીક

વર્તિવડ ઉત્તિર. વર્તવું

વર્તઈ ષડાબા. છે, રહે છે (સં.વર્તતે)

વર્તિય (પાછડ વર્તિય) ષડાબા. [પાછાં] વઢતાં, [પાછાં હોતાં]

વર્તિયો ચંદ્રવા. જૈન યતિ [સં.વ્રતી]; જુઓ વરતીઓ

વર્તી આનંસ્ત. -માં રહેનારો

વર્ત્ય અચાઢ. વૃત્તિ, [વૃત્તિમાં રહેવું તે]

વર્ષણ આનંસ્ત. વરસાદ

વર્ષભારુંડ ચંદ્રવા. વૃષભ - આચલા ઉપર આરુઢ

વર્લઈ લાવલ. વલય, ગોઢાકાર, [*કાંડું]

વલડ ઉત્તિર. છાપરાના ટેકા માટેનો આઢો સ્તંભ (સં.વલક); જુઓ વલા

વલલી આરારા. વિમપ્ર. ગમ્ભરાયેલી (સં. વિલક્ષિત)

વલળિ ઇંતિકા. વઢળીને, પકડીને [સં. વિલગ્ન]

વલળ *અચાકા. અચાઢ. રસ્તો, [દિશા, બાજુ] [સં.વલગ્ન]

વલળ અમિઢ. પાછાં વઢવું તે

વલળ કરે નરકા. પાછો ફરે

વલતડ અચાકા. ચિત્તસં. જિનરા. નલાચ્યા.

વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). વઢતો, સામો,

જવાબમાં, -ના બદલામાં (સં.વલયત);

પ્રેમપ. *ષડાબા. ફરીને, [પાછો, પછીથી]

વલતું ફેરી આરારા. બીજી વાર, [ફરી વાર]

વલવલઈ પ્રાચીસં. અવાજ કરે; બકબક

કરે; આરારા. ગુર્જરા. નેમિઢં. પ્રેમાકા.

વિરાપ. વલોપાત કરે, વિલાપ કરે;

જુઓ વલવલીડ

વલા ઉત્તિર. છાપરાના ટેકારૂપ આઢાં લાકઢાં [સં.વલક]; જુઓ વલડ

વલા લાવલ. બાજુ, તરફ

વલાઈ નરકા. વઢળી

વલાણય તેરકા. દેવાલયમાંનું સ્થાનવિશેષ, [એક પ્રકારનો મંડપ] [દિ.વલાણય];

જુઓ વલાણા

बलायु विमप्र. वळाव्यो

बलाल्ये अखाछ. लालन करे, रमाडे

बळावा अखाका. वळाविया, मुसाफरीमां
साथे जता रक्षको के चोफियात

बलि उत्तिर. चामडी पर पडतो वळ, तेनी
रेखा (सं.)

बलि बलि प्राचीसं. वारंवार, वळीवळी

बलि नीसांणे घाय कृष्णबा. नगरा पर
दांडीना प्रहारो थाय छे

बलीआ, बलीआं नेमिछं. लावल. एक
आभूषण, बंगडी, [बलोयां]

बळी आडी लीट प्रेमाका. पराकाष्ठा आवी
गई, [हद वळी गई]; जुओ लीह वळी

बलुधी देवरा. लुब्ध, [मग्न] [सं.विलुब्ध]

बलुरी आरारा. खणी, खोदी काढी; जुओ
वलूरे

बलुंघइ, बलुंघइ मदमो. हळे, [आसक्त
थाय] (सं.विलुब्ध); अखाका. वळगे;

अखाछ. वळगे, [मग्न थाय]

बलूति चंद्रवा. वळती, पछी

बलूरे प्रेमाका. उतरडे, उझरडे; जुओ बलुरी

बलुंधी नरका. वळगी, [चोटी] (सं. विलुब्ध);
नरका-२. घेरायेली, [-मां मग्न, डूबेली];

जुओ विरहवळुंधी

बले नरका-२. प्रेमाका. हालत, दशा,
स्थिति; उपाय

बलो अखाछ. माखण न बंधावुं ते, [छस-
मांधी माखण वीखराई जयुं ते]

बलोटाउ *उपबा. [केड कपर वींटाळातुं
वस्त्र]

बलोतां नरका. बलोवतां

बलुली षडाबा. एक रोग (सं.)

बलुउ प्राचीका. वहालो (सं.बल्लभ)

बलुकी हरिवि. वीणाविशेष [सं.]

बलभ, बलभु गुर्जरा. विराप. [बल्लव],
विराट नगरीमां भीमनुं नाम (सं.बल्लव)

बलभी प्राचीका. गोवालणी, (सं.बल्लवी)

बल्लव प्रेमाका. बल्लभ, पति

बल्लव हरिवि. गोप (सं.बल्लव)

बल्लवी हरिवि. गोपी [सं.बल्लवी]

बल्लहउ गुर्जरा. बल्लभ, स्वामी, [प्रिय];
नरका. वहालो

बल्लही गुर्जरा. नरका. वहाली (सं.बल्लभा)

बवराणी *कादं(शा). [वपराणी, नष्ट
थयेली] (सं.व्यापार परधी)

बवहर- प्राचीसं. वहोरवुं, खरीदवुं (सं.
व्यवहर)

बवहाररासि गुर्जरा. जीवोनो एक प्रकार
[जे जगतना व्यवहारमां आवे छे] [जै.]

बवेक आरारा. विवेक, विचार

बव्येक, बव्येक चंद्रवा. विवेक, [विनय;
परीक्षा; विवरण, समजूती]

बव्येत्र, बावेत्र चंद्रवा. वावेतर

बशइतउ षडाबा. -ने लीधे (सं.वशतः)

बशीहर कृष्णबा. प्राचीका. नाग, वशियर
(सं.विषधर)

बशेके अखाका. *विशेषे, *वधुमां; [*मुख्य-
पणे, *तत्त्वतः]

बश्य विराप. *बच्ची, *बेटी, [*आज्ञाधीन
स्त्री, *दासी] (*सं.वत्सा) [*रु.वश्या]

वश्य गुर्जरा. -ने वश थईने
 वस विमप्र. वसा, [(ग्रहयोगना) अंश, भाग]
 वस तेरका. वश
 वसणाहर गुर्जरा. विराप. वसनार
 वसणु गुर्जरा. व्यसन
 वसत प्रेमाका. वस्तु, चीज
 वसन अखाका. आनस्त. गुर्जरा. नरका.
 प्रेमाका. विराप. वस्त्र (सं.)
 वसह कृष्णच. वृषभ
 वसहि ऐतिका. वसती
 वसंतिइं लावल. चमेलीथी, [जूईथी] [सं.
 वासंती]
 वसा षडाबा. चरबी, मेद (सं.वसा)
 वसा सोइ चित्तसं. सो वसा, सो टका,
 संपूर्ण; जुओ विश्वा, वीस वसा, व्यसा
 वसि आरारा. वशमां
 वसिहर विमप्र. विषधर, नाग
 वसीआन कामा(त्रि). वसवाट
 वसीदूठी ऐतिका. *दूर, [*अळगा, *भिन्न,
 *विसर्जित]
 वसीठ हम्मीप्र. संदेशवाहक, राजदूत (सं.
 विशिष्ट)
 वसुधा दे वहेर, वसुध दे वेर प्रेमाका.
 पृथ्वीमां चिराड पडे, [पृथ्वी मार्ग आपे,
 पृथ्वी फाटी पडे, न बनवा जेवुं बने];
 जुओ वहेर
 वसुधारा प्राचीफा. आकाशमांथी देवकृत
 सुवर्णवृष्टि, [जिनदेवना पांच दिव्योनुं
 एक] (सं.) [जै.]
 वसुहा ऐतिरा. विमप्र. सिंहा(म). वसुधा,

पृथिवी
 वसुं चित्तसं. वस्युं
 वसू (इहि विसूहि वि) *ऋषिरा. [सौभाग्य-
 वती स्त्री] [सं.अविधवा-सुधवा]; जुओ
 अहवसुहव
 वसेक सिंहा(शा). विशेष
 वस्त अखेगी. वस्तु, [वस्तुब्रह्म]; अभिऊ.
 पंचवा. प्रेमाका. रूपच. वस्तु, चीज
 वस्तरी आरारा. विस्तरी
 वस्तु चित्तसं. नरका-२. [मूल तत्त्व], ब्रह्म
 [सं.]
 वस्तुगते अखाका. वस्तुतः, खरेखर तो
 वस्तुपणइं आनस्त. वस्तुपणे, यथार्थ रीते
 वस्ते अखाका. वस्तुमां (ब्रह्ममां); वस्तु
 (चीज) वडे
 वह *उपबा. [मार्ग] [दि.विह]
 वहइ आरारा. गुर्जरा. वहन करे, लई जाय,
 उपाडे, उठावे; *कामा(त्रि). नलाख्या.
 वीसरार. *षडाबा. चाले, गति करे,
 चाल्युं जाय; चतुचा. जाय, खेंचाय;
 उपबा. ऐतिरा. गुर्जरा. चतुचा. षडाबा.
 वहन करे, धारण करे, [धरावे], राखे;
 षडाबा. वहन करे, [चलावे, करे];
 हरिख्या. निर्वाह करे, पार पाडे; वसंफा.
 वसंवि. *वसंवि(त्रा). वहन करे,
 [भोगवे, अनुभवे] (सं.वह)
 वहडी गई प्रबोप्र. चाली गई, [नष्ट थई]
 वहन्ति *ऐतिका. [धारण करे छे, उपाडे छे]
 वहल (?) तेरका. ?, [*बहुल, *खूब]
 वहलि उक्तिर. वसूकी गयेली; जुओ वरहलि

वहली जुओ वहिली
 वहली शीलक. जलदी
 वहबावुं प्रेमाका. छेतरावुं
 बहंग हम्मीप्र. विहंग, उत्तम घोडानी एक
 जात
 वहडि जिनरा. वहन करावी, [करावी]
 वहणीअ शृंगामं. मोजडी (सं.उपानह)
 वहवुं नरका. प्रेमाका. वावुं, वगाडवुं
 वहवुं अखाका. नरका. *छेतरवुं,
 [फोसलाववुं, मन मनाववुं]; नरका.
 छेतरवुं, [भ्रमणामां नाखवुं]; प्रेमाका.
 पटाववुं [सं.वाहयति]
 वहवो *प्रेमाका. [वहाव्यो, छेतरायो]
 वहि आरारा. वहीमां, विधाताना चोपडामां
 वहिक्ती हरिवि. बहेकती
 वहिचइ *विमप्र. [वच्चे]
 वहिच्ची विमप्र. वहेंची, भाग पाडी [सं.
 विभज्यते]
 वहिडइ ०शृंगामं. विघटित थयां, अलग
 थयां
 वहिरमाण ऐतिका. महाविदेह क्षेत्रना विहर-
 मान तीर्थकर
 वहिरउ ऐतिका. बहेरुं [सं.बधिर]
 वहिराव- नलरा. जैन साधुने कोई वस्तु
 दानमां आपवी, वहोराववुं [सं.व्यवह-]
 वहिरोडी उषाह. समाधान ?
 वहिली, वहली उक्तिर. ऐतिका. गुर्जरा.
 वहेली, जलदी
 वहिल्ल शीलक. जलदी
 वहिवुं उक्तिर. वहेवुं, [उपाडवुं] [सं.वह]

वहिसी *ऋषिरा. [(सवार) प्रगट थई]
 [सं.विकस-]; जुओ विहसइ
 वहिसीय हरिवि. विकसित (प्रा.विहसिय)
 वही, विहि अभिऊ. विधि, (विधात्री)
 वही प्रेमाका. लावल. हिसाबनो - नामानो
 चोपडो; उक्तिर. रोजिंदी नोंधनी चोपडी
 (सं.वहिका)
 वहीनी कामा(त्रि). वहि, अग्नि
 वहु आरारा. वहुं, [चाल्युं]
 वहुआरी प्राचीसं. वधू, बहुवारु
 वहुडि प्राचीसं. वधू, वहु
 वहुराव्यो ऐतिका. वहोराव्या, साधुने प्रदान
 कर्पु [जै.] [सं.व्यवह-]
 वहुरिवा ऐतिका. जैन साधुए दान [रूपे] लेवा
 वहुव प्राचीसं. वधू, वहु
 वहूअर, वहूयर नेमिछं. प्रद्युचु. वहु (सं.
 वधूक)
 वहेर प्रेमाका. [पृथ्वीमांनी] चिराड, मार्ग;
 जुओ वसुधा दे वहेर
 वहेरो प्रेमाका. भेदभाव, [जुदो भाव];
 मदमो. अंतरटाळो; अखाका. भेद,
 जुदाई; नरका. प्रेमप. तफावत, [फरक]
 वहेल नरका. प्रेमाका. उपरथी ढांकेलुं,
 शणगारेलुं गाडुं
 वहेंकळो अखेगी. नानो वहेळो
 वहोरवुं नरका. खरीदवुं [सं.व्यवह-]
 वंक आरारा. खोट, कसर (रा.); मदमो.
 खोड, [वांक, दोष] [सं.वक्र]
 वंकनी सिंहा(शा). [गर्विली, छेलछबीली]
 स्त्री

वंका कादं(शा). वांकां, [मर्मभरेलां] (सं.
वक्र)

वंकडुं आरारा. बांको, अद्भुत; प्राचीफा.
वांकुं (सं.वक्र)

वंकिम शृंगामं. वक्रता, [मर्मयुक्तता]

वंकुड प्राचीसं. वांकुं (सं.वक्र)

बंग तेरका. एक वनस्पति [सं.]

बंचइ आरारा. उक्तिर. गुर्जरा. विराप. छेतेरे
(सं.वंचयति)

वंचिबडं उपबा. छेतरवुं

बंचक अखाछ. वाचक, कथा वांचनार

बंचक प्रेमाका. धूर्त, शठ, [छेतरनार] [सं.]

वंचाइ आनंस्त. ठगाय, छेतराय

वंचित अंबरा. वांछित

वंचित (वंचित जाय) प्रेमाका. विमुख
[जाय], [अचलुं पडे, निष्फल जाय]

बंछ तेरका. वांछ (प्रा.वंछा)

बंछइ अभिऊ. उक्तिर. ऋषिरा. तेरका.
लावल. वांछे, इच्छे

वंछित आनंस्त. तेरका. लावल. वांछित,
इच्छित; वांछा

बंजल तेरका. वंजुल, एक वनस्पति

वंझा, वंझि अखाका. गुर्जरा. दशस्कं(१).

प्रेमाका. मदमो. संतान थयां न होय
तेवी स्त्री, वांझणी (सं.वंध्या)

वंठ, वंडु शीलक. वंठेली, [भ्रष्ट, पतित];

षडाबा. सेवक, चाकर [दे.]; शृंगामं.

वंठेल, बगडेल, [खराब, दुष्ट] [सं.
विनष्ट]

वंठी भोमि कृष्णबा. अभागणी [भ्रष्ट थयेली,

खराब दशाने पामेली भोमका]

वंडु जुओ वंठ

वंठ्यो मदमो. वक्र्यो, [हृद बहार गयो]
(सं.विनष्ट)

वंणारशी मदमो. वाराणसी नगरी

वंतर आरारा. नरका. व्यंतर, हलकी
कोटिना देव, भूत-प्रेत; जुओ वांतर

वंतरां प्रेमप. [व्यंतर], भूतप्रेतादि

वंतोल अखेगी. अभिऊ. चित्तसं. वंटोळ

वंदणय-मालिया प्राचीसं. वंदनमालिका,
[द्वार पर लटकावातां तोरण]; जुओ
वनरवालि

वंदनीक अखेगी. वंदनीय, पूज्य

वंदर, वंदुर (वंदरवाल, वंदुरवालि)
वसंवि(ब्रा). [द्वार पर लटकाववामां
आवती] मानार्थ, सत्कारार्थ, [मंगल-
सूचक] [माळा] (सं.वंद परथी)

वंदरवाल, वंदरवालि, वंदुरवाल कृष्णच.

वसंवि. वंदनमाला, [द्वार परनुं]
आसोपालव आदिनुं तोरण; जुओ

वनरवालि, वंदर, वाल

वंडु चारफा. समूह (सं.वृन्द)

वंडुर जुओ वंदर

वंदुरवाल, वंदुरवालि प्राचीफा. वसंफा.
वसंफा(ल). द्वार परनां आसोपालव
आदिनां तोरण (सं.वंदनमालिका);
जुओ वंदरवाल

वंनरमाला नेमिछं. [द्वार परनां] आसोपालव
आदिनां लीलां तोरण [सं.वंदनमाला]

वंनरवाल प्रद्युचु. हम्पीप्र. आसोपालव

આદિનાં લીલાં તોરણ (સં.વંદનમાલા);
 જુઓ વનરવાલિ
 વંબાલ તેરકા. *વ્યાપ્ત, [સમૂહ] (દે.વમાલ)
 વંશ, વંસ કૃષ્ણબા. ચતુચા. નરકા. લાવલ.
 સ્થૂલિફા. વાંસઠી; આરાસા. વાંસઠીના
 પ્રકારનું વાદ્ય
 વંશફોડ પંચવા. વાંસમાંથી ટોપલી આદિ
 જુદીજુદી વસ્તુઓ બનાવનાર
 વંશલી અંબરા. વાંસઠી
 વંશી પ્રેમપ. વાંસઠી [સં.]
 વંસ પ્રેમપ. [વાંસઠી], પાવો; જુઓ વંશ,
 વંસી
 વંસ આરાસા(વ). વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). વાંસ
 (સં.વંશ)
 વંસમંડળ એતિરા. વંશને શોભાવનાર
 [સં.વંશમંડન]
 વંસિયાલિ તેરકા. વાંસ-જાઠ, [વાંસની
 ઝાડી] (સં.વંશજાલી)
 વંસી આરાસા. વંસી, વાંસઠી
 વાઅ નરપ(દ). [વાય], વગાડે
 વાઅઈ અલાકા. ઉત્તિર. વગાડે (સં.
 વાદયતિ)
 વાઈ ઉત્તિર. ગુર્જરા. ચારફા. નરકા.
 પ્રેમાકા. લાવલ. વગાડે (સં.વાદયતિ)
 વાઈ વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). ષડાબા.
 વાય છે, વહે છે (સં.વાતિ)
 વાઈ લાવલ. [લઈ] જાય છે
 વાઈ એતિકા. વાદી, [વાદ કરનાર પ્રતિસ્પર્ધી]
 વાઈ નલાલ્યા. વીસરા. વાયુ (સં.વાત, વાયુ)
 વાઈ (વાઈ લાગી) વીસરા. વાયુ [ભરાયો],

[ગાંડપણ આવ્યું, ઘેલછા લાગી]
 વાઈક એતિકા. કથન, પ્રશંસાત્મક કાવ્ય
 [કે ઉક્તિ] [સં.વાક્ય]
 વાઈણિ ષડાબા. પઠન, સૂત્રપાઠ (સં.વાચના)
 વાઈમલ્લ એતિકા. વાદીઓમાં મલ્લ
 વાઈલડ ઉત્તિર. વાયડો, વાયુ કરનાર (સં.
 વાતલઃ)
 વાઈવું ઉત્તિર. વગાડવું (સં.વાદયિતવ્યમ્)
 વાઈ વાકરી વિમપ્ર. હોડ બકી, [વેર વાંધ્યું];
 જુઓ વાકરી
 વાઅ ઉત્તિર. ઉપવા. ઉવાહ. કામા(શા).
 ગુર્જરા. ચારફા. તેરકા. લાવલ. વાયુ,
 પવન
 વાઅકાઈ ગુર્જરા. વાયુની કાયા ધરાવનાર
 જીવ (સં.વાયુકાય)
 વાઅલ ઉત્તિર. વાતરોગી, ઉન્મત્ત (સં.
 વાતૂલઃ)
 વાઅલડ *ઉપવા. *ગુર્જરા. *વિરાપ. [ઉન્મત્ત]
 (સં.વાતૂલઃ) [રા.]; વીસરા. મૂર્છ; હરિવિ.
 વ્યાકુલ, વાવરું; જુઓ વાઅલડ
 વાઅલા વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). વાયુ,
 વાયુલહરીઓ
 વાઅલિ ઉત્તિર. પ્રાચીફા. સ્થૂલિફા. હરિવિ.
 વંટોલ, વાયુલહરી
 વાઅલિ પ્રાચીફા. સુન્દર સ્ત્રી; જુઓ વાઅલ
 વાપ ચિત્તસં. વાયુ
 વાપસરિ પ્રાચીસં. વાગીશ્વરી
 વાક પ્રેમાકા. મદમો. વાક્ય
 વાકલાં ઉપવા. વલ્કલ
 વાકે અલાકા. *તેના, [*વાચામાં,

*वाणीमां]

वाक्यरहित चित्तसं. वाक - सत्त्व - कस
विनानुं

वाग अभिऊ. उक्तिर. प्रद्युच. प्रेमाका. लगाम
(सं.वल्गा)

वाग गुर्जरा. वाणी, बोलवुं ते (सं.वाच)

वागइ जिनरा. वाधो, मोटो डगलो, पोशाक
- तेनी साथे

वागउ जिनरा. दशस्कं(१). नरका. वाधो,
डगलो, पोशाक

वागतीता अखाका. वाणीथी पर [सं.]

वागदोर *विमप्र. [लगाम] [रा., हिं.बाग-
दोर; सं.वल्गा+दोर]

वागरइ आरारा. गारुडिकोथी, [शिकारीथी]
(सं.वागुरिक)

वागरी जिनरा. प्रेमाका. शिकारी, वाधरी,
[प्राणीओने पकडवानुं काम करनार
जंगली जाति]

वागरीआ ०विमप्र. जाळ नाखनारा, वाधरी
वागलां प्रेमाका. फांफां

वागविच्छोह जुओ विच्छोह

वागा प्रेमप. वाघा, वस्त्रो

वागि अभिऊ. वाघाथी, [पोशाकथी]

वागुर उक्तिर. कादं(शा). पक्षी वगेरे
पकडवानी जाळ (सं.वागुरा)

वागुरी, वागुरीय उक्तिर. गुर्जरा. जाळ
नाखीने पशुपंखीने पकडनार जाति (सं.
वागुरिक)

वागुलि उक्तिर. वागोळ, एक रात्रिचर पंखी
(सं.वल्गुलिका)

वाधलउ प्राचीफा. वाध (सं.व्याघ्र)

वाघा प्रेमाका. डगला, अंगरखां

वाधिणि गुर्जरा. विराप. वाघण (सं.
व्याघ्रिणी)

वाच लावल. जीभ (सं.वाचा); वाणी,
[कहेवुं]

वाच-काछ नरका. वाणी अने काछ
[कछोटो] - चारित्र्य [सं.वाचा+कच्छ]

वाचणहारु उक्तिर. वांचनार

वाच राखी नरका. वचन पाळ्युं

वाचा वीसरा. वचन, [वायदो, कोल] (सं.
वाच्य)

वाचाट नेमिछं. वाचाळ [सं.]

वाचारंभण *अखाका. [मात्र वाणीमां ज
रहेलुं, वाणी ज जेनुं अवलंबन छे ते]
[सं.]

वाचाला ऋषिरा. वाचाळ, [वाकूपट्ट, मीठुं
बोलनार] [सं.वाचाल]

वाचिवुं उक्तिर. वांचवुं

वाची आरारा. कह्युं [सं.वच]

वाच्छल प्रेमाका. वात्सल्य, हेत

वाच्छल्यु षडाबा. [खानपानवस्त्रद्रव्यादिनुं]
दान (सं.वात्सल्य); जुओ वाच्छल्य,
साहमीअ-वच्छल

वाछ जुओ वछ

वाछरु उक्तिर. षडाबा. वाछरडां (सं.
वत्सरूप)

वाछल दशस्कं(२). वात्सल्य

वाछल्य आरारा. वात्सल्य, भक्ति

वाछा आरारा. वाछरडां (सं.वत्स)

वाजड़ अखाछ. आनंस्त. आरारा. उक्तिर.
गुर्जरा. तेरका. प्रेमाका. लावल. विराप.
वीसर. शृंगामं. वागे, [बजे] (सं.
वाद्यते)

वाज (वाज करसुं) कामा(शा). त्रास
आपीशुं, [थकवीशुं]

वाज आब्यो नरका. प्रेमाका. तदन त्रासी
गयो

वाजउ उक्तिर. गुर्जरा. वाद्य, वाजुं

वाजणां नरका. वागनारां, वागतां

वाजित्र उक्तिर. गुर्जरा. वाजित्र (सं.वादित्र)

वाजिन प्रेमाका. अश्व, घोडो (सं.वाजिन)

वाजि-विद्या प्रेमाका. अश्वविद्या [सं.]

वाजी प्रेमाका. अश्व, घोडो [सं.]

वाजे घणा अखाका. बडाई मारे

वाट चित्तसं. रस्तो [सं.वर्त्सा]

वाट मदमो. व्यर्थ, हलकुं, [हानि, दोष]
[हिं.बट्टा; दे.वट्ट]

वाट उठाडी अखाका. व्यर्थ बनावी,
[वणसाड्युं]

वाट ऊठी चित्तसं. निरर्थक गयुं, एळे गयुं

वाटकदापणउं उपवा. भोमियापणुं

वाट नाखी जवुं प्रेमाका. रस्तो छोडी दईने
जता रहेवुं

वाट पडवी अखाछ. लूंटायुं

वाटपाड जुओ वाटपाल

वाट पाडवी अखाका. आरारा. चित्तसं.

नरका. लूटी लेवुं, खातर पाडवी

वाटपाडा अखाका. लूंटारा

वाटपाडी प्रेमाका. मार्गमां लूटी लेनार

*वाटपाल [*वाटपाड] नरप(द). *मोहमां
फसावनार, [लूंटारा, डाकु]

वाट मुकाववी प्रेमाका. पराजित करवा,
पाछा हठाववा

वाटल, वाटलां नेमिछं. लावल. विमप्र.

वाटका [दि.वट्टय+ल; सं.वर्त, वत्तु]

वाटली उक्तिर. *नेमिछं. *लावल. वाटकी
[दि.वट्ट, वट्टय; सं.वर्त, वत्तु] [रा.]

वाट बहे छे घणी *प्रेमाका. [राह जुए छे]

वाटवालणूं उक्तिर. [*वोळावियापणुं] (सं.
वर्त्सपालन); वटवालनुं

वाटि उक्तिर. (दीवानी) वाट (सं.वर्तिः)

वाटेबाहु उपवा. वटेमार्गु (सं.वर्त्सवाहक)

वाटो *लावल. [कोई खाद्य के पेय पदार्थ,
*कंसार]

वाड तेरका. नेमिछं. षडाबा. वाडो (सं.वाट,
पाट); अखाका. अंतराय, [आडश];
हद, [मर्यादा]

वाडव अखाका. प्रेमाका. हरिख्या. ब्राह्मण
(सं.)

वाडि उक्तिर. उपवा. गुर्जरा. षडाबा. वाड
(सं.वृत्ति, वाटि)

वाडिय (*रथवाडिय) [रथवाडिय]* गुर्जरा.
[सवारीमां फरवुं ते]; जुओ रवाडी

वाड्या मोसाच. ?, [*कपाता, *पराजित
यता, *पाछा पडता] [सं.वध]

वाण नरका. वाणी

वाण प्रडुचु. काथी, दोरडुं

वाणउत्र अंबरा. षडाबा. वाणोतर, गुमास्ता
(सं.वाणिजपुत्र)

वाणवड [वाणवड] *षडाबा. [वाणुं] [सं.
द्वानवति]

वाणही अभिऊ. उक्तिर. ऋषिरा. गुर्जरा.
नलरा. लावल. वाणी, मोजडी (सं.
उपानह); जुओ वांणही

वाणारसी उक्तिर. वाराणसी, [बनारस]
वाणारिस, वाणारीस ऐतिका. वाचक,
वाचनाचार्य, [जैन साधुओंनी एक
पदवी]

वाणां *नेमिछं. [*प्याला] [सं.पान]
वाणि उक्तिर. [*वणवानी क्रिया] (सं.
वाणि:)

वाणिक नलाख्या. वाणियो (सं.वाणिजक)
वाणी आरारा. बांधी, रची ? (रा.बावणौ,
वा'णौ)

वाणीखाणी जुओ खाणी
वाणुत्र अंबरा. विमप्र. वाणोतर, [गुमास्ता]
[सं.वाणिजपुत्र]

वाणोतर नरका. प्रेमाका. गुमास्तो (सं.
वाणिजपुत्र)

वाण्यो पंचवा. वाणियो, वेपारी (सं.
वाणिजक)

वात कामा(त्रि). गुर्जरा. षडाबा. खबर,
समाचार (सं.वाता)

वातिकर सिंहा(म). प्रसंग, [आपत्तिनो
प्रसंग] (सं.व्यतिकर)

वातां अभिऊ. नरका. वगाडतां, बजावतां
(सं.वादयत् परयी)

वाद प्रेमाका. झघडो, [युद्ध] [सं.]

वादलउ उक्तिर. वादळ [दि.वदल]

वादाई नरका. वायदो [आपवो ते], [मुदत
पाडवी ते] [अ.वाद:]

वादी ऐतिका. प्रेमाका. वाद करनार [सं.];
आरारा. मंत्रतंत्रना उपाय करनार;
*अखाका. [कीमियागर, शास्त्रज्ञ]

वादीसर प्राचीफा. वाद करनाराओमां मुख्य
(सं.वादीश्वर)

वाघइ अखाका. आनंस्त. आरारा. उक्तिर.
उपबा. गुर्जरा. देवरा. नलाख्या. नेमिछं.
प्रेमाका. षडाबा. वधे, वृद्धि पामे
(सं.वर्धते)

वाघरी प्रेमाका. चामडानी दोरी के पट्टी
[लगाम माटे] [सं.वर्ध]

वाघ उपबा. कादं(शा). चामडानी पट्टी,
दोरी (सं.वर्ध)

वान जिनरा. *विमप्र. मान, इजत [रा.];
जुओ वानं

वान *प्रेमाका. [गौरव, आदर, खातर-
बरदास्त]; [वर्ण, आकृति, बांधो]

वान (वानउ) *ऐतिरा. [मान, इजत] [रा.];
सं.वर्ण]; जुओ वानउ

वान, वानो अखाका. वर्ण, रंग, शोभा
वानउ *लावल. [मान, प्रतिष्ठा] [रा.];
जुओ वान, वानउ

वान वाघइ आरारा. जश वधे [रा.]

वानां अभिऊ. वस्तु, [वानगी]; प्रयल,
[कार्य] (सं.वर्णक); प्रेमाका. विवेक,
[खातरबरदास्त]

वानु नेमिछं. प्रयल, [वाल, चेष्टा];
[प्रतिष्ठा]

वानुं प्रेमाका. वस्तु, [बाबत]

बानी अखाछ. प्रकार; लावल. वानगी [सं. वर्णिका]

बानो जुओ वान

बापरड गुर्जरा. *उपभोग करे; [फेलाय, प्रचलित रहे]; षडाबा. योजे, योजाय (सं.व्यापारयति)

बाम अखाका. उक्तिर. बांभ, पहोळा करेला बे हाथ वच्चेनुं अंतर (सं.व्याम)

बाम आरारा. चतुचा. प्रतिकूळ, विरुद्ध, भिन्न, वांकुं, अवळुं (सं.); नेमिछं. लावल. डाबुं; प्रेमाका. वामा, स्त्री

बाम (बाम अंगे) चित्तसं. [डाबे अंगे], खोटे मार्गे

बामड अखाका. उपबा. कादं(शा). चतुचा. नरका. नलाख्या. प्रेमाका. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). दूर करे, टाळे, काडी नाखे, पार करे (सं.वामयति)

बामउ वीसरा. डाबी बाजु (सं.वाम)

बामहानी चित्तसं. जेने डाबे अंगे ज्ञान आवे छे तेवो, ऊलटुं, प्रतिकूळ, अधम ज्ञान धरावनार [सं.]

बामणडी लावल. नीची, ठींगणी (सं.वामन)

बामा अखाका. कादं(शा). कामा(त्रि). स्त्री, सुंदर स्त्री (सं.)

बामां-टामां प्रेमाका. गल्लंतल्लां, [अनिश्चय के आळसमां काम टाळवुं ते]

बाय अखाका. तेरका. वायु, वा (सं.वात)

बाय देवरा. वाणी, [वचन] [रा.; सं.वाच]

बाय अखाछ. वगाडे, [बजावे] [सं.वाद]

बायड उक्तिर. तेरका. (पवन) वाय, वहे

(सं.वा-)

बायड नरका-२. षडाबा. वगाडे, [बजावे] (सं.वादयति); नरका-२. वागे, [स्वर करे] [सं.वादति]

बायक नरका. प्रेमाका. शीलक. वाक्य, वचन

*बाय जाय (*धम्युं धूप्युं बाय जाय) [धम्युंधूप्युं बाये जाय] अखाका. [करेलो श्रम] फोगट जाय; जुओ धम्युंधूप्युं बाये जाय

बायण विमप्र. वायणुं, स्वस्तिवाचन, [आशीर्वादात्मक उद्गारो] [सं.उपायन]

बायम आरारा(व). कोईक फळमेवो

बायस अभिऊ. कामा(त्रि). नरका-२. प्रेमाका. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). कागडो (सं.)

बायस कस्तुवा. *वायु, [*कागडो]

बायसात्र हरिख्या. रांधेली रसोईमांथी कागडाने माटे जुदो काढेलो भाग (सं.)

बायंभ तेरका. ?, [स्थापत्यनुं कोई अंग]

बायिवा उक्तिर. वावा, पवन फूंकवा, पवन नाखवा [सं.वा-]

बाये *अखाका. [वियाय, जन्म आपे]; जुओ व्या-

बाये बटे (धम्युंधूप्युं बाये बटे) अखाका. [करेलो श्रम] फोगट जाय; धम्युंधूप्युं बाये बटे

बायो अखाका. वाह्यो, छेतरायो, [जितायो]

बार अखाछ. आरारा. कामा(शा). प्रेमाका. वेताप. वारि, पाणी

बारड अंबरा. समयमां, वारामां [सं.वार]

वारकी *प्रेमाका. [प्रतीकार करनार दुश्मन, द्रोही] [सं.]

वारकुं नरका. वार, समये, फेरा; प्रेमाका. समयनुं, वखतनुं, [वेळाए]

वारगहै हम्पीप्र. एक प्रकारनो तंबु; जुओ वारगड

वारण गुर्जरा. हाथी (सं.)

वारणां अखाका. दशस्कं(२). नरका. ओवारणां [सं.अपवारण]

वारणे कीजे (सोनानो मेरु कीजे वारणे) प्रेमाका. *ओवारणां लईए, [ओवारी नाखवा माटे सोनानो मेरु करीए]

वारणे जवुं दशस्कं(९). प्रेमाका. ओवारणां लेवां; नरका. [वारी जवुं], कुरबान धवुं

वार-योषा कादं(शा). वारांगना, गणिका (सं.)

वारवधू गुर्जरा. वेश्या (सं.)

वारही (वारही नाखे) *नरप. [*वारी जाय, *ओवारी नाखे, *न्यौछावर करी दे]

वाराइति, वाराति, वारायत, वारायति विकरा. सिंहा(शा). [गीतनृत्यादिमां कुशळ] दासी, [गणिका]

वारासोरी नरका. वाराफरती

वारांमति (दुवारांमति) देवरा. द्वारिका [सं. द्वारामती]

वारि आरारा. वारे, दिवसे

वारिका कादं(धु). आड, [सीमा दर्शावती]

वारिज अखाका. कमळ [सं.]

वारिजा प्रेमाका. वारि - समुद्रमांथी

नीकळेती, लक्ष्मी [सं.]

वारिलग्न कृष्णवा. वाराफरती

वारिवूं उक्तिर. वारवुं, रोकवुं

वारिहारि ऋषिरा. समय बतावनारुं सछिद्र घटिकायंत्र

वारीजिती जिनरा. [वारवामां आवी हती], मनाई करायेली

वारी बरे नरका. अटकावी अटके

वारु चतुचा. मोसाच. वार्यु, ना कही

वारु, वारु अखाका. नलाख्या. प्रेमाका. लावल. विकरा. हरिख्या. ठीक, योग्य, सारुं, सुंदर, उत्तम; सारी रीते (सं. वारुक)

वारुणी प्रेमाका. मद्य, दारु [सं.]

वारुं शृंगमं. सारुं, उत्तम (सं.वारुक)

वारु उपवा. जिनरा. नेमिछं. प्रेमप. मदमो. विमप्र. सारुं, सुंदर, उत्तम; सारी रीते [सं.वारुक]; जुओ वारु

वारुआ ऐतिरा. उत्तम

वारुगा (वारु गारुडीकला) *नलरा. [गारुडीनी सुंदर कला]

वारु परिं ऐतिरा. सारी पेठे

वारुं कामा(शा). उत्तम [सं.वारुक]

वारोध चतुचा. अवरोध, विरोध, बांधो

वारोबारि ऋषिरा. नलाख्या. वारंवार

वार्यु करे अखाका. [ना पाडवामां आवी होय ते माने], रोक्युं रोक्याय

वार्योस ललिरा. वारीश, अटकावीश

वाल नरप(द). वहाल [सं.वल्लभ परधी

वाल, बालि, (बंदरवाल, बंदरबालि)

वसंवि(ब्रा). [द्वार पर लटकावाती
सत्कारार्थ मंगलसूचक] माळा; जुओ
बंदरवाल

वालउ आरारा(व). *ऋषिरा. नेमिछं.
०शृंगामं. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). सुगंधी वाळो, एनां फूल
(सं.वालक)

वालउ षडावा. वाळो, तंतु जेवुं एक जंतु
(सं.वालक)

वालण आरारा. पाछुं वाळवुं ते; नेमिछं.
वाळवुं ते, [मरडवुं ते] (सं.वालक)

वाळणी प्रेमाका. पाछां वाळवानी क्रिया,
[रोकवुं ते, प्रतीकार]

वालर काकडी उक्तिर. काकडीनो एक
प्रकार (सं.वल्लरकर्कटी)

वालहउ वीसरा. वहालो (सं.वल्लभ-)

वालहली उक्तिर. वालनी सींग (सं.वल्ल-
फलिका)

वालहि, वालही आनंस्त. आरारा. गुर्जरा.
विराप. वहाली

वालंभ आरारा. गुर्जरा. जिनरा. प्राचीसं.
वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).
वहालम, प्रियतम (सं.वल्लभ)

वाला लावल. सुगंधी वाळो [सं.वालक]

*वालाकुली (वालाकूची) विमप्र. वाळा-
कूची, [साफसूफी करवा माटेनी पींछी]

वालामोई *नरका. [जेनां वहालां मरी गवां
होय ते, अभागणी]

वालि जुओ वाल

वालिभ नलरा. एक देश ज्यां नलराजाए
विजय कर्यो हतो

वालिभ प्राचीफा. प्रियतम, वहालम (सं.
वल्लभ)

वालिय गुर्जरा. वाळी, [मस्तके पहेरवानी
कडी] (सं.वालिका)

वालिभ नलरा. नेमिछं. प्रियतम (सं.वल्लभ)

वालिम आनंस्त. प्रीतम

वाळी वाळी अखाका. नरका. प्रेमाका.
वळीवळी, फरीफरी

वालुहो आरारा. वहालो

वालू आरारा. वाळु, सांजनुं भोजन [सं.
विकाल-]

वाल्हउ उपवा. वहालो (सं.वल्लभ)

वाल्हेसर आरारा. खूब वहाला; जुओ
वाल्हेसर

वावडो नरका. वायु, पवन

वावण जिनरा. वाववुं ते, [उगाडवुं ते] [सं.
वापना]

वावरड उपवा. प्रेमाका. वापरे, उपयोगमां
ले; आरारा. ऐतिका. जिनरा. वापरे,
खर्चे, व्यय करे; आरारा. उपवा.
प्राचीफा. वापरे, [खावाना उपयोगमां
ले], खाय (सं.व्यापारयति)

वावि उक्तिर. गुर्जरा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
वाव (सं.वापी)

वाविय ऐतिका. वापी, वाव

वावुं प्रेमाका. वागवुं ते, [बजवुं ते]

वावुं ऐतिका. व्यय करुं, [वापरुं]

वावेत्र जुओ वव्येत्र

वाशी नरका. बोली [सं.वाश]

वाशे प्रेमप. वगाडशे

वाशे (वाहाशे) *प्रेमप. [*छेतरशे, *वंचना

કરશે]

વાસ જિનરા. નૈમિછં. વાસક્ષેપ, જૈન સાધુઓ વંદવા આવનારના મસ્તકે સુગંધી અર્પે છે તે [સં.]

વાસ આરારા. વસ્ત્ર (સ.; સં.વાસક)

વાસ જુઓ જસવાસ

વાસડ ઉક્તિર. એતિરા. નરકા. નૈમિછં. પ્રાવીપ્પ. વસંપ્પ. વસંપ્પ(લ). વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). બોલે, અવાજ કરે (સં. વાશ); લાવલ. કહે

વાસડ આરારા. નરકા. વાસ કરે, વસે; પ્રેમાકા. વસાવે, [-માં વાસ કરે]; આનંસ્ત. વસાવે. રાખે, [ધારણ કરે]

વાસડ અધિક. આનંસ્ત. એતિરા. ગુર્જરા. તેરકા. નૈમિછં. પ્રેમાકા. લાવલ. ગંધયુક્ત - સુવાસિત - સુગંધિત કરે (સં.વાસયતિ); પ્રેમાકા. સુવાસિત થાય વાસડ ઉપવા. સ્થિર થાય, દૃઢતાથી જામે (સં.વસ્ પરથી) [રા.]

વાસડ ઉક્તિર. વાસો, નિવાસસ્થાન, પડાવ (સં.વાસક:); જુઓ વાસા, વાસુ

વાસક પ્રાવીકા. વાસુકિ, નાગ

વાસગ, વાસિક, વાસિગ આરારા. નૈમિછં. લાવલ. વાસુકિ, સર્પ, નાગ

વાસગ ચલુવા. વસ્ત્ર [રા.] (સં.વાસન)

વાસપિ *ગુર્જરા. [*એક પ્રકારનું આસન - બેસવાની રીત] [*દે.વસ્તાસન]

વાસપીયા અધિક. બોલ્યા (સં.વાશ)

વાસના દશત્કં(૧). પ્રેમાકા. વાસ, સુગંધ

વાસનિકેતન વસંપ્પ. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા).

વાસગૃહ, નિવાસમવન (સં.)

વાસપૂરણ અસ્વાકા. [વાસ કરી રહેલા], સર્વાવાસ, સર્વવ્યાપી

વાસર ગુર્જરા. તેરકા. દિવસ (સં.)

વાસવ વ્રિત્તસં. ઇન્દ્ર [સં.]

વાસંગ નરકા. વાસુકિ(નાગ), [એ નામનો નાગ]

વાસંતિ ચારફા. ટહુકતા હતા ત્યારે (સં. વાશ)

વાસંતી તેરકા. એક વનસ્પતિ, [જૂઈ, માધવી વગેરે આ નામથી ઓળખાય છે] [સં.]

વાસા અધિક. *કાદં(શા). વચ્ચેવચ્ચે આવતાં વિશ્રાંતિસ્થાન, [પડાવ, મજલ]; જુઓ વાસડ

વાસાજ પંચવા. વાજિંત્ર (સં.વાઘસાજ)

વાસિ વસંપ્પા. વસંપ્પા(લ). વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). કાગવાસ, કાગડાને અપાતો પિંડ (સં.વાયસિકા)

વાસિડં, વાસીડં સિંહા(શા). વાસમાં [*વસતીમાં, *ગામમાં]; લાવલ. વાસમાં, નિવાસમાં

વાસિક જુઓ વાસગ, વેળ-વાસિક

વાસિગ અંબરા. લાવલ. વાસુકિ, સર્પ, નાગ; જુઓ વાસગ

વાસિત હારેહ્યા. વાસવાહું, ખુશબોદાર (સં.)

વાસીડં જુઓ વાસિડં

વાસીધડ આરારા. વાસીદું

વાસુ વિમ્પ્ર. વાસ, વાસો, [મુકામ, રહેવું તે]; જુઓ વાસડ

વાસુગ આરારા. વાસુકિ, નાગ

વાસે ૦ નરકા-૨. દિવસમાં (સં.વાસર)
 વાસ્તવ્ય ષડાબા. રહેવાથી (સં.)
 વાસ્તુવિદ્યા કાર્દ(શા). સ્થાપત્યવિદ્યા (સં.)
 વાસ્ત્યાં જુઓ પાસ્યાં
 વાહ નલરા. સવારી (સં.)
 વાહ નલરા. પ્રવાહ (સં.)
 વાહડ ઉષાહ. પ્રબોધ. વહન કરે, વહે, ચાલે;
 ગુર્જરા. વહેવડાવે; નેમિછં. લાવલ. વહે,
 ધારણ કરે; અભિજ્ઞ. રૂષિરા. વિમપ્ર.
 લાવલ. ઉપાડે, ચલાવે, તાળે, ઘેંચે;
 ગુર્જરા. નેમિછં. *વિરાપ. લઈ જાય,
 [વગાડે], દોડાવે (સં.વાહયતિ)
 વાહડ અશકા. ઉષાહ. *ઋષિરા. કાર્દ(શા).
 *ગુર્જરા. દશસ્કં(૧). દશસ્કં(૨).
 નલાહ્યા. મદમો. વિક્રારા. વેતાપ.
 રિંહા(શા). છેતરે; નરકા. પ્રેમાકા.
 લાવલ. છેતરે, [ફોસલાવે] (સં.વાહયતિ)
 વાહડ કામા(શા). નરકા. પ્રેમાકા. મદમો.
 વગાડે, [બજાવે]
 વાહણ ગુર્જરા. વસંપા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા).
 વાહન
 વાહર આરારા. બોલાવવું તે (સં.વ્યાહ)
 વાહર અંબરા. ઉક્તિર. આરારા. જિનરા.
 વહાર, મદદ, સહાય; ષડાબા. સહાયક
 વહ; જુઓ વાહાર, વાહર
 વાહરડ લાવલ. વાળે છે, સાફ કરે છે (હિં.
 બુહારન)
 વાહરુ ઉક્તિર. સહાયક, રક્ષક (સં.
 વ્યાહારક)
 વાહલડ તેરકા. ષડાબા. વહેલો (દે.; સં.
 વાહ+ત?)

વાહલડ નલરા. વહાલું, પ્રિય (સં.વલ્લભ)
 વાહલડ ષડાબા. બૂમ પાડે, બોલાવે
 વાહાડી ઉષાહ. ધીની વાદી, [નાલ્લાવાલું
 પાત્ર]
 વાહાણકુમાર, વાહાણપુત્ર કામા(ત્રિ).
 વાણિયો
 વાહાર, વાહર નલાહ્યા. પંચવા. વહાર,
 મદદ, સહાય (સં.વ્યાહ-)
 વાહાલા નલાહ્યા. વહાલા, પ્રિય (સં.
 વલ્લભકઃ)
 વાહાવી ચતુચા. વગાડવી
 વાહાશે અશકા. *છેતરશે, [*વલ્લી
 રહેશે]; જુઓ વાશે
 વાહાંગ વંદ્રવા. ?
 *વાહિ [*વાહિ] અભિજ્ઞ. જુગ
 વાહિડ અશકા. નરકા. પ્રેમાકા. છેતરાયો;
 *ઉપવા. ઋષિરા. તળાયો, ઘેંચાયો [સં.
 વાહિત]
 વાહિણિ વિમપ્ર. ષડાબા. વાહિની, રથ,
 વેલડું
 વાહિય ગિડ હરિવિ. છેતરી ગયો
 વાહુ ગુર્જરા. ઘોડો (સં.વાહ); જુઓ વાહ
 વાહ્યા વીના ચતુચા. [ધર્યા વિના], મૂક્યા
 વગર
 વાહ્યો જાશે ચતુચા. છેતરાઈ જશે
 વાંક આરારા. ધોટ, કસર (રા.)
 વાંકડડ લાવલ. વાંકો, [બંકડો, વીર,
 ગર્વીલો] (સં.વક્ર); ચિત્તસં. વાંકું,
 વાંધો, મુશ્કેલી

वांकडी *लावल. [वांकी, आडाई करती]
 बांकुं कामा(त्रि). अटपटुं, [दुर्गम]; चित्तसं.
 मुश्केली, मुश्केलीभर्युं
 बांकुडी वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा).
 वांकी (सं.वक्र)
 बांके लाकडे वेह अखाका. [वांका लाकडा-
 मां वींघ], मुश्केलीथी भरेलुं [काम]
 बांगड *ऐतिरा. [वीर, बहादुर] [रा.];
 जुओ बांगड
 बांचवुं दशस्कं(१). बचवुं [सं.वंच्यते]
 बांचवुं नरका. बांछवुं, इच्छवुं
 बांछणहार उपवा. बांछनार, इच्छनार
 बांछा उपवा. इच्छा (सं.)
 बांछिवुं उक्तिर. बांछवुं, इच्छवुं
 बांझ उक्तिर. प्रेमप. वीसरा. वंध्या, वांझणी
 बांटइ उक्तिर. भाग पाडे, वहेंचे (सं.
 वण्टयति) [रा.; हिं.बांटना]
 बांण देवरा. वाणी
 बांणही कृष्णबा. प्राचीफा. मोजडी (सं.
 उपानह); जुओ वाणही
 बांणोतर मदमो. चाकर (सं.वाणिज+पुत्र)
 बांतर, बांतरु गुर्जरा. विराप. व्यन्तर, [भूत,
 भूत जेवो]; जुओ वंतर
 बांदइ आनंस्त. आरारा. उक्तिर. उपवा.
 ऐतिका. गुर्जरा. देवरा. प्रेमाका.
 वाग्भवा. षडाबा. वंदे, वंदन करे
 बांदणउं उक्तिर. उपवा. षडाबा. वंदन करवुं
 ते, पूज्यभाव दर्शाववो ते (सं.वंदनक)
 बांदिवुं उक्तिर. वंदवुं
 बांदी (महूरत बांदी) प्रेमाका. वंदी, [मुहूर्त]

वधावी
 बांन *देवरा. [उत्साह, उमंग] [रा.]; जुओ
 वान
 बांनउ *ऐतिरा. [मान, प्रतिष्ठा] [रा.];
 जुओ वानउ
 बांनी वेताप. राख
 बांम, बांमा कामा(शा). गुर्जरा. लावल.
 डाबुं (सं.वाम)
 बांस नरप(द). बांसळी [सं.वंश]
 बांसलउ उपवा. प्रेमाका. लाकडां छोलवानुं
 एक आडा पानानुं ओजार [सं.वारत]
 बांसळी नरका. रूपिया भरवानी लांबी
 सांकडी कोथळी
 बांसोली उक्तिर. बांसलो (सं.दासी)
 बि गुर्जरा. तेरका. य, पण (प्रा.; सं.अपि)
 बि कादं(शा). वय, उमर; जुओ लघु-वि
 दिअक्खण गुर्जरा. विचक्षण, चतुर
 बिआरइ उक्तिर. छेतरे (सं.विप्रतारयति)
 बिइ कादं(शा). वय, उमर
 बिउड गुर्जरा. विराप. विकट, भयंकर
 बिउल तेरका. शृंगामं. विपुल
 बिउलसिरी चारफा. प्रद्युचु. वसंफा(ल).
 *वसंवि(ब्रा). बकुल वृक्ष, बोरसली (सं.
 बकुलश्री)
 बिओग तेरका. वियोग
 बिकया उपवा. [स्त्री आदिनी] गंदी वातो,
 [शास्त्रविरुद्ध वातो] (सं.)
 बिकरवुं *अखाछ. [विकार पानवो] [सं.
 विकृ-]
 बिकराल आरारा. विक्षुब्ध, व्याकुल (रा.);
 विक्षुब्ध, क्रोधित (रा.); गुर्जरा. भयंकर

[सं.]

विकर्म, विकर्म लावल. हरिख्या. खोटुं काम, खराब कर्म (सं.)

विकल, विकल आनस्त. रहित; गुर्जरा. व्याकुल, दुःखी; वीसरा. अस्वस्थ (सं.)

विकलेंद्रिय आनस्त. [ओछी इन्द्रियवाळा], एकेन्द्रियथी चतुरिन्द्रिय सुधीना जीवो [सं.]

विकासिइं उपबा. उघाडे (सं.विकासति)

विकुर्वइ, विकुर्वइ उक्तिर. षडाबा. दिव्य सामर्थ्यथी उत्पन्न करे (सं.विकुर्वति) [जै.]; जुओ वेउब्बिय, वेखर्युं

विक्ख शृंगामं. ?

विक्खंभ तेरका. आडसर, [मोभ] (सं. विष्कंभ)

वित्ति (वित्ति करी) प्रेमाका. [जगा करी], खास गोठवण [करी]

विक्रम अखाछ. विकर्म, [हलकुं काम]

विख आरारा. दशस्कं(१). विष

विख, वेख प्राचीका. पहेरवेश (सं.वेश)

विखइ अखाछ. आरारा. कादं(शा). दशस्कं(१). प्रेमाका. विशेष, अंदर, [-मां] (सं.विषये)

विखम रूपच. दारुण (सं.विषम)

विखवाद आरारा. दुःख, अफसोस (रा.); जुओ विषवाद

विखंड (खंडविखंड) गुर्जरा. खंडित, टुकडे-टुकडा (सं.)

विखंडिउ गुर्जरा. खंडित कर्युं, तोड्युं (सं.विखंडित)

विखाणइ दशस्कं(१). दशस्कं(२). नलाख्या. प्रेमाका. रुस्तस. वखाणे (सं. व्याख्यान परधी)

विखास *गुर्जरा. *विराप. शृंगामं. ?, [*विरूप - अवळी दशा, *मूंझवण, *विचार] [*दे.विक्खास]; जुओ वेखास

विखाण रुस्तस. वखाण [सं.व्याख्यान]

विखिइ नलाख्या. विशेष (सं.विषये)

विखे अखाछ. विषय

विखोडइ वसंफा(ल). वसंवि(बा). वखोडे, निंदा करे, हलकुं पाडे (प्रा.विक्खोड)

विख्यात आरारा. *कादं(धु). प्रगट, प्रसिद्ध रूपे; जाहेर, जाणीतुं; विख्याति, प्रसिद्धि

विगइ *उपबा. *जिनरा. [विकारजनक घी वगोरे खाद्य पदार्थ] (सं.विकृति); जुओ वेगै

विगत अखाका. व्यक्त, [प्रकाशित]; *गुर्जरा. [भिन्नता]

विगत, विगति आरारा. वीगत, स्पष्टता

विगति कादं(शा). वीगते, जुदुंजुदुं, [स्पष्ट] (सं.व्यक्ति); *नरका. [विस्तार, विवरण, समजण]; नेमिछं. वीगत, [विस्तार]

विगती *वीसरा. [स्पष्ट]

विगतुं अखेगी. व्यक्त, [स्पष्ट, विस्तृत]

विगत्य अखाका. भेद, [जुदाजुदापण]

विगन्यान आरारा. विज्ञान, आवडत

विगर आनस्त. देवरा. वगर, विना

विगुआणा ऐतिका. वगोवाया; जुओ वगूए

विगुता *शीलक. [दुःखी कर्या] [सं.विगुत]; जुओ वगुता, वीगुता

विगुत्त प्राचीसं. व्याकुल थयो

विगुवाये प्रेमाका. दुःखी थाय

विगूचइ प्रधुचु. व्याकुल थाय, [दुःखी थाय]
(प्रा.विगुत्त) [सं.विगुत्त]; जुओ वगुचे,
विगूचु

विगूतउ *अखाळ. *गुर्जरा. नलाख्या.
प्राचीफा. *विराप. व्याकुल थयो, संकट-
मां आव्यो, [दुःखी थयो] (सं.विगुत्त)

विगूत प्रबोप्र. *व्यभिचार कर्यो, [*लपटायो,
*वगोवायो]; जुओ वगूतो

विगूयइ उक्तिर. वगोवाय, दुःखी थाय (सं.
विगुप्यति)

विगूचु नलाख्या. दुःख भोगवो (सं.विगुत्त)

विगोइ अंगवि. अंबरा. *उपबा. *गुर्जरा.
नरका. प्रधुचु. विराप. शृंगामं. पीडा
करे, व्याकुल करे, दुःखी करे (सं.
विगोपयति)

विगोई प्राचीसं. वगोवी

विगोणउं *अंबरा. [वीतक, पीडा]

विगोणहार उपबा. वगोवनार (सं.विगोपन)

विगोयां प्रेमाका. वगोवायां

विगोवइ उक्तिर. व्याकुल करे, तिरस्कृत
करे (सं.विगोपयति); चित्तसं. लावल.
दुःखी करे, व्याकुल करे (दे.विगोव)

विघत्त (विघ्न तु) ऐतिका. विघ्नोने तो
विघ्रे प्रेमाका. हरिख्या. व्यग्र, व्याकुल

विघटइ आरारा. संबंध तोडे; ऋषिरा. नाश
करे; ऐतिरा. नष्ट थाय; जिनरा. षडाबा.
विघटित थाय, खोटुं पडे (सं.विघटतो)

विचइ आनंस्त. ऋषिरा. नरका. वच्चे

[दे.विघ्न]

विचमां आनंस्त. वचमां

विचरेवउ ऐतिका. [विचरवुं], विहार करवो,
चालवुं

विचारिवुं उक्तिर. विचारवुं

विचालउं उक्तिर. उपबा. वच्चेनुं (दे.विघ्न-
परथी)

विचालि, विचाली गुर्जरा. वसंफा.
वसंफा(ल). वसंवि. *वसंवि(ब्रा). वच्चे,
वचाळे (सं.वर्त्स; दे.विघ्न); विकरा.
वचगाळे, वच्चे थईने

विचालिलउ वीसरा. वचलो (प्रा.विघ्न)

विचाली जुओ विचालि

विचि, विचिइ, विचिइं उक्तिर. उपबा. उषाह.
कादं(शा). षडाबा. वच्चे (सं.वर्त्स; दे.
विघ्न)

विचित्र चित्तसं. जातजातना, जुदाजुदा [सं.]

विचिलउं उपबा. उषाह. विमप्र. वचलुं

विचिहिं ऐतिरा. वच्चे

विघ्न- प्राचीसं. वेचवुं [सं.व्यय]

विच्छइ प्राचीसं. आडम्बर, [ठाठमाठ] [दे.]

विच्छाय आरारा. निस्तेज, शांखुं (सं.)

विच्छेदे *उषाह. [जलदी]; जुओ विछेदि

विच्छोह (बागविच्छोह) गुर्जरा. [वाणीनो]
अभाव, भंग, [अबोला]; जुओ विच्छोह

विछरुं अखेगी. विमुक्त थयुं, [अळगुं थयुं]
(हिं.बिछुडा, बिछुरा)

विछाइउ विराप. तेजहीन, [फीकुं] (सं.
विच्छाय)

विछाइयो आरारा. विस्तरिने, छवाईने रह्यो

विछाई जुओ हांच विछाई

विछाहइ नेमिछं. छाया, ढांके; विमप्र.
विछावे, [पाथरे]

विछाहिउ गुर्जरा. तेजहीन, झांखुं (सं.
विच्छाय)

विछिति जिनरा. शोभा

विछुवा दशस्कं(१). पगनुं एक घरेणुं

विछेदि, विछेदिं नेमिछं. *विक्ररा. सत्वर,
जलदी; जुओ वछेदि, विच्छेदे

विछोयउं आरारा. दशस्कं(२). देवरा. अलग
कर्ण, वियोग कराव्यो (दे.विच्छोय)

विछोह आरारा. कर्पूमं. प्राचीसं. वियोग,
विरह (दे.विच्छोह)

विछोहउ आरारा. विद्युक्त, वियोगी, छोडनार
(दे.विच्छोह); नरका. नलाख्या. वियोगी,
विनानी; विमप्र. विनानुं, छूटुं करेलुं,
[वियोग कराव्यो]

विछोहि शृंगामं. वियोग, जुदाई, [भंग]

विछोहिउं *अभिऊ. प्रद्युचु. लावल. वछोड्युं,
विखूटुं कर्ण, विरहित कर्ण (सं.विक्षोभित)
[दे.विच्छोह]

विछोहीउ गुर्जरा. छूटुं पडेलुं, वियोगी

विजयखंभ तेरका. विजयस्तंभ, विजयसूचक
खांभो, कीर्तिस्तंभ (सं.विजय+स्कंभ)

विजाणइ आरारा. न जाणे, भूली जाय;
जुओ विनाण

विजाबलीय ऐतिका. विद्याओनो समूह [सं.
विद्यावलि]

विजे अखाका. अखाछा. चित्तसं. विजय

विजा ऐतिका. विद्या

विजाहर गुर्जरा. तेरका. विद्याधर, एक

अर्धदेव जाति

विजाहरी उक्तिर. गढ पर योद्धाओने रक्षण
आपती कोटडी (*सं.विजयगृही)

विजु तेरका. विद्युत्, वीज

विज्ञान आरारा. आवडत [सं.]

विट ऐतिका. कादं(शा). भांड, व्यभिचारी
पुरुष, [लंपट] (सं.)

वितल वेताप. वटलेलुं [सं.विट+ल]

वितलता अखाछ. भ्रष्टता

विटंड जुओ वेदविटंड

विटंब आरारा. विटंबणा, दुःख [सं.विडंब]

विटंबन आरारा. विडंबन, छेतरामणी,
तिरस्कार

विटंबी प्रद्युचु. हेरान करी, [दुःख दीधुं]
(सं.विडंब)

विटालइ उक्तिर. वटाळे, वटलावे, भ्रष्ट करे
[दे.]

विटि प्राचीसं. वेठ, [सेवा] (सं.विष्टि)

विडलूण उक्तिर. एक प्रकारनुं मीठुं, कालुं
मीठुं (सं.विडलवण)

विडंग आरारा(व). तेरका. एक वनस्पति,
वावडिंग (सं.)

विडंबइ कादं(शा). शरमावे, उपहास करे;
[नी समान होय]; गुर्जरा. *छुपावे,
[[वेश] बदलावे] (सं.विडम्बयति)

विडारइ अखाका. गुर्जरा. दशस्कं(१).
प्रेमाका. लावल. विराप. विदारे, कापे,
नाश करे [सं.विदारयति]

विडारी नरका. ईजा पामेली, [(नख
वगेरेना) क्षत पामेली] [सं.विदारित]

विडारण *प्रेमाका. [हणनार, विनाशक]
[सं.विदारण]

विडु अंबरा. वडुं, मोटुं

विडूला उषाह. ?

विडइ उक्तिर. गुर्जरा. वढे, लडे; षडाबा.
वढे, ठपको आपे, [लडे, झघडो करे]
[दि.वड्ठ]

विढंतउ प्राचीसं. प्राप्त कर्युं [दि.]

विढवइ उक्तिर. उपार्जन करे, पेदा करे [दि.]

विण गुर्जरा. लावल. वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). वीसरा. विना, सिवाय

विणओ आनंस्त. विनय, [भक्ति]

विण-कह्यो देवरा. वणकहुं, कह्या वगर

विणग विमप्र. वणिक

विणज आरारा. नलाख्या. शृंगामं. वाणिज्य,
वेपार

विणज- वीसरा. वेपार करे

विणजार, विणजारा जिनरा. नलाख्या.
वणजारो, [पोठ लईने फरतो] वेपारी
(सं.वाणिज्यकारः)

विणठइ उपवा. उषाह. जिनरा. तेरका.
प्रद्युचु. प्राचीसं. नष्ट थाय, बगडे [सं.
विनष्ट]

विणठउ षडाबा. नाश पाम्यो, [मृत्यु पाम्यो]
(सं.विनष्ट)

विणय गुर्जरा. विनय

विणसइ अभिऊ. उक्तिर. उपवा. जिनरा.
वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).
शीलक. शृंगामं. नष्ट थाय, वणसे (सं.
विनश्यति)

विणसइ वसंफा. वसंवि. वनस्पति

विणसाडइ आरारा. जिनरा. वणसाडे,
बगाडे, नष्ट करे (सं.विनश)

विणा उक्तिर. विना

विणास उपवा. आरारा. गुर्जरा. वीसरा.
विनाश

विणासइ गुर्जरा. लावल. वसंफा. वसंवि.
षडाबा. नाश करे (सं.विनाशयति)

विणासगर कृष्णच. विनाशकारी [सं.
विनाशकर]

विणासणहार उपवा. नाश करनार (सं.
विनाशन+हार)

विणि नलाख्या. विना

विणी-तु आरारा. वेणीमांथी, चोटलामांथी

विणु तेरका. वसंफा. विना

विणोद गुर्जरा. विनोद, आनंद

वित चितसं. वित्त, संपत्ति

वितनु चंद्रवा. अंग वगरनो एवो अनंग,
[कामदेव] [सं.]

वितपतिआलां *लावल. [कलाकौशल-
युक्त]; जुओ वतपतिआला, वितिपति

वितपत्र प्राचीफा. संपूर्ण ज्ञाता (सं.व्युत्पन्न)

वितरूप आरारा. वित - सत्त्व अने रूप

वितंड, वितंडा अखाछ. खोटो बकवाद
करनार, पोताने पक्ष न होय ने मात्र
सामा पक्षनुं खंडन कर्या करनार,
[ज्ञानीनो एक प्रकार] [सं.]

वितिकर ऋषिरा. वृत्तांत, हकीकत (सं.
व्यतिकर)

वितिपति विमप्र. व्युत्पत्ति, खिलावट,

[कलाकौशल, कलासौन्दर्य]; जुओ
वित्तपतिआलां
वितीत, वितीता आरारा. व्यतीत
वितुं उषाह. कार्य, सेवा, [काम]; जुओ
वतुं
वित्त कादं(धु). खुलुं, [प्रसिद्ध] [सं.]
वित्ति तेरका. वृत्ति, [मनोवृत्ति, विचार-
वलण]
वित्तिकरु ऐतिका. वृत्तिकर्ता, [विवरण
करनार, भाष्य रचनार]
वित्तु प्राचीफा. गोळ, वर्तुलाकार (सं.वृत्त)
वित्थर ऐतिका. गुर्जरा. विस्तार
वित्रेक अखेगी. व्यतिरेक, [भिन्नता];
प्रेमाका. श्रेष्ठ; जुओ वत्रेक
वित्रोडीयां शृंगामं. तोड्यां, [भंग थयेलां]
[सं.वित्रोटित]
विथळ दशस्कं(२). प्रेमाका. विखरायेली,
अस्तव्यस्त
विथारउ ऐतिरा. विस्तारो
विद, विदि प्राचीका. वेदशास्त्र
विदा आरारा. विदाय
विदाध शृंगामं. बळतरा (सं.)
विदाणउ उक्तिर. चंदरवो (सं.वित्तानक)
विदान आरारा. विद्वान
विदारिउ उक्तिर. विदार्यु, नष्ट कर्युं
विदाह गुर्जरा. विराप. ऊंडी बळतरा, वेदना
(सं.)
विदि जुओ विद
विदिस उक्तिर. उपदिशा, बे दिशा वद्येनो
खूणो (सं.विदिश)
विदेह आरारा. महाविदेह क्षेत्रमां

विदेही अखाका. देह विनानी
विदोषी प्रेमाका. दोष वगरनो
विद्य गुर्जरा. विद्या
विद्यप्पह आरारा. विद्युत्प्रभा, [एक नाम]
विद्योत प्रेमाका. विद्युत्, वीजळी
विद्राव कादं(शा). दोडधाम, नासानास
(सं.)
विद्रुम ऐतिरा. नरका. रूपच. परवाळुं, एक
जातनुं [लाल रंगनुं] रत्न [सं.]
विद्रुमचोला जुओ द्रुमचोला
विध हरिख्या. रीत (सं.विधा)
विधओ, विधु, वीधु वसंफा(ल). वसंवि.
वसंवि(ब्रा). विद्ध थयेलो, परवश
बनेलो, [विदग्ध, रसियो]
विधविद्ये अखाका. विविध रीते
विधात प्रेमाका. विधाता, विधात्री, भाग्यनी
देवी
विधि दशस्कं(१). नरका. प्रेमाका. वसंफा.
वसंवि. वसंवि(ब्रा). ब्रह्मा, स्रष्टा (सं.)
विधि नलाख्या. विधा, प्रकार
विधिना आंक प्रेमाका. [विधिए लखेलुं],
भाग्यनुं निर्माण
विधि-सउं षडाबा. विधिपूर्वक
विधि सजी आरारा. गोठवण करी, तैयारी
करी
विधु जुओ विधओ
विधुर वसंफा. वसंवि. *वसंवि(ब्रा). पीडित,
[व्याकुल] (सं.)
विधुरी ऋषिरा. आकुलव्याकुल, [संतप्त]
विधे अखाछ. नरका. प्रकारे, रीते, रीतथी

विधोगत, विधोगति, विधोगते अभिऊ. दशस्कं(१). नरका. प्रेमाका. विधि प्रमाणे (सं.विधि+गति); जुओ वीधोगत विध्य नलाख्या. विधि, ब्रह्मा विध्याता अंबरा. नलाख्या. विधाता, ब्रह्मा विध्ये अखाका. रीते
विनडइ ऐतिका. जिनरा. विडंबना करे, नमावे, पराभव करे, [व्याकुल करे]; अंगवि. गुर्जरा. प्राचीसं. *सिंहा(म). षडावा. दुःख आपे, अकळावे, हेरान-परेशान करे (सं.विनट्यति)
विनइ षडावा. विनयमां
विनता अखाका. नरका. प्रेमप. प्रेमाका. वनिता, स्त्री
विनई- *प्राचीफा. [कष्ट आपवुं] (सं.विनत)
विनाण, विनांण आरारा. कादं(धु). गुर्जरा. विक्रच. ज्ञान, आवडत, कौशल, विद्या (सं.विज्ञान); आरारा. *कर्पूमं. *नेमिछं. *विक्ररा. *ज्ञान, *विज्ञान, चातुर्य, [पटुता]; *आरारा. रहस्य, भेद, [*कार्यकारिता]; अभिऊ. ज्ञान, समज, [पिछाण]; ऐतिका. विज्ञान, [ज्ञान, सद्बोध]; ऐतिरा. विज्ञान, [कला-कौशल्य]; आरारा. शृंगामं. युक्ति; *नलाख्या. [सरतचूक, भूल, विस्मरण] (सं.वि+ज्ञान); जुओ विजाणइ, वीघांण
विनाणइ प्राचीफा. छेतरे, धूते (सं.विज्ञान); शृंगामं. *जाणे [युक्ति करे, पटावे]; षडावा. जाणे, [आवडत बतावे]; जुओ वीनाणीने

विनाणगार प्राचीफा. युक्तिवाज, धूर्त (सं. विज्ञान+कार)
विनाणुं प्राचीसं. जाणकारी (सं.विज्ञानम्)
विनांण जुओ विनाण
विनु प्राचीफा. विनय
विनेउ षडावा. शिष्य (सं.विनेय)
विनेजुक्त दशस्कं(१). विनययुक्त, सविनय
विनाण नेमिछं. समज, [युक्ति]; गुर्जरा. ज्ञान, [कौशल्य] [सं.विज्ञान]
विनाणी ऐतिका. विज्ञानी, [विशेष ज्ञानी]
विनांणी ऋषिरा. विशेष जाणकार (सं. विज्ञानी)
विजिफल तेरका. एक वनस्पति
विन्यानी उक्तिर. ज्ञानी (सं.विज्ञानी)
विन्हें [विन्हें] ऐतिका. बने [सं.द्वि-]
विपर अभिऊ. ब्राह्मण (सं.विप्र)
विपराविबुं उक्तिर. वपरावबुं, उपयोगमां लेवडावबुं (सं.व्यापारयितव्यम्)
विपरीत आरारा. दूर चाली गई; हरिख्या. बदलायेलुं, कारमुं, [बनावटी, जूठुं]; वसमुं, [प्रतिकूल] (सं.)
विपरीत भावना चित्तसं. आत्मा देहादिरूप छे अथवा जगत सत्य छे एम मानवुं ते, मिथ्या ज्ञान
विपाक आरारा. परिणाम, फल (सं.)
विष्य आरारा. विप्र, ब्राह्मण
विष्यअ शृंगामं. विप्रिय, [अप्रिय, अणगमतुं]
विष्फुरइ ऐतिका. स्फुरे, प्रगट थाय; जुओ विस्फुरइ
विप्रणी आरारा. ब्राह्मणी

विप्रतारइ आरास. षडाबा. छेतेरे (सं.
विप्रतारयति)

विप्रीत्य चित्तसं. विपरीत भावना; जुओ
विपरीत भावना

*विन्धमि शृंगामं. विभ्रमथी, [विलासथी]

विभचार कादं(शा). व्यभिचार

विभाग *कादं(शा). [प्रकरण, प्रसंग] [सं.]

विभाडवुं अंगवि. कृष्णबा. फाडवुं, नाश
करवो

विभाडिउं *विक्रच. [तोड्युं]; हरिवि. विनष्ट
कर्तुं (सं.वि+स्फाट्) [दे.]

विभाति *हम्मीप्र. [विविध रीते] [रा.;
हिं.] [सं.वि+भक्ति]

विभिचारणी दशस्कं(१). व्यभिचारिणी

विभूति आरास. साधनसंपत्ति (सं.); नरका.
वीसरा. भभूती, राखोडी, राख

विभूतीय ऐतिका. विभूषित, [शोभीतुं]

विमन प्राचीफा. उलटी (सं.वमन)

विमन्नइ जुओ मन्नइ

विमर कृष्णच. विवर, खाडो

विमरसइ षडाबा. विचारे (सं.विमर्शति)

विमाण आरास. गुर्जरा. विमान, [आकाश-
यान]; गुर्जरा. उच्चलोक, [देवलोक];
महालय (सं.विमान)

विमासइ आरास. उक्तिर. उपबा. उषाह.
ऋषिरा. ऐतिका. गुर्जरा. जिनरा. रूपच.
विक्रच. विराप. शीलक. षडाबा. विचारे
(सं.विमृशति)

विमासउ उक्तिर. विचारेतुं (सं.विमृष्टम्)

विमासण गुर्जरा. शीलक. विचारणा,

विचारवुं ते [सं.विमर्शन]

विमासणीइ *उपबा. [विचारणाथी, विचारी-
ने] (सं.विमर्शन)

विमासण प्राचीफा. विमासण, [विचारणा]
(सं.विमर्शन)

विमासिउं उक्तिर. विचारवुं (सं.विमर्श)

विमाण वीसरा. विमान

विमांशी, विमांसी नलाख्या. विचारी (सं.
विमर्श)

विम्मास- तेरका. विचारवुं (सं.विमर्श)

विम्हिउ गुर्जरा. आश्चर्य पान्यो (सं.विस्मित)

विद्य कादं(शा). वय, उंमर

विद्यरी कर्पूमं. दैरी

वियारणि जुओ वरसवियारणि

वियारियउ उक्तिर. ठगायो (सं.विप्रतारितः)

वियाल प्राचीसं. सायंकाल (सं.विकाल)

विरउ षष्टिप्र. हलको, वरवो, [अनिष्ट] (सं.
विरूप)

विरचइ जिनरा. विरत थाय, [अटके] [रा.];
गुर्जरा. आयोजे [सं.विरचयति]

विरज प्रेमाका. रज विनानां

विरत्तउ उक्तिर. गुर्जरा. विरक्त

विरत्तंत, विरत्तांत आरास. गुर्जरा. देवरा.
प्राचीफा. वृत्तांत, हकीकत

विरति वाग्भबा. यति, छंदमां आवतो विराम
विरती तेरका. विरक्त धई; *लावल.
[विरमी]

विरती लावल. वृत्ति

विरते अखाका. वृत्तिथी, [वरत्ये, होवाथी]

विरत्तउ प्राचीफा. विरक्त, पराङ्मुख

विस्ती आरा. विरक्त थई, एना वगरनी थई

विरथ प्राचीसं. वृद्ध

विरमइ अखाका. उपबा. तजी दे, -थी मुक्त रहे [सं.विरमति]

विरह तेरका. एक वनस्पति [दे.विरहि]

विरहकरालीय वसंवि. वसंवि(ब्रा). विरहथी वस्त (सं.विरह+करालित)

विरहिणी गुर्जरा. विरहिणी

विरह-बद्धंधी नरका. विरहमग्न; जुओविळंधी

विरहिणीसाधु वसंवि. विरहिणीओनो साय, [समुदाय] [सं.विरहिणी+सार्थ]

विंय, विंयू गुर्जरा. शृंगामं. दुःखी, अप्रसन्न [सं.]

विंयि अखेगी. नरका. ब्रह्मा [सं.]

विराडिच *गुर्जरा. विराप. उश्केरायो, [आवेशमां आव्यो]

विराडइ उपबा. भंग करे; गुर्जरा. अटकावे, अवरुद्ध करे; आरा. *उपबा. षडाबा.

नो अपराध करे, कष्ट आपे (सं. विराध्यति)

विराधि हम्पीप्र. व्याधि

विराम आरा. कष्ट, उपद्रव, पीडा (रा.)

विराल वसंफा. वसंवि(ब्रा). वराळ

विराव अखाका. कलबलाट [सं.]

विरांसइ जुओ वरासइ

विरांसउ जुओ वरासउ

विरि अभिऊ. कादं(शा). नलाख्या. प्रबोप्र. शत्रु, दुश्मन (सं.वैरी)

विरुवं *अभिऊ. विराप. विरूप, [खराब,

खोदुं]

विरुवेत ऐतिका. विरुद धरावनार

विरुद्ध आरा. विरोधी भाव

विरुवां नरका. वरवां, नठारां, नरसां (सं. विरूप)

विरु हम्पीप्र. वरवुं, अनिष्ट, [प्रतिकूल] (सं.विरूप)

विरुअड, विरुउ, विरुयड उक्तिर. उपबा. उषाह. *कर्पूमं. गुर्जरा. जिनरा. नेमिछं. प्रद्युचु. लावल. वरवुं, भूडुं, खराब, [अनिष्ट]

विरोधो प्रेमाका. विरोधी - प्रतिकूल - दुःखरूप बनाव्यो

विरोलइ उक्तिर. नरप. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). वलोवे (दे.विरोल); गुर्जरा. विराप. वलोवे, ढंढोळे, [हल-मलावे, पजवे]

विलइ षडाबा. विलय

विलउ गुर्जरा. नाश (सं.विलय)

विलकतउ जिनरा. विलक्ष [व्याकुळ] थतो, [रइतो] [रा.]

विलक्षिअ गुर्जरा. व्याकुळ थई, दुःखी थई (सं.विलक्षिता)

विलखउ उक्तिर. ऋषिरा. प्राचीफा. [उदास, करमाई गयेलुं, फिक्कुं] (सं.विलक्ष)

विलखाणउ आरा. गभरायुं; [खिन्न थयुं]; *प्रद्युचु. *विक्रच. [करमाई गयुं; झांखुं पडी गयुं] (सं.विलक्ष)

विलखित आरा. गभरायेलुं (सं.विलक्षित)

विलगइ गुर्जरा. रूपच. वळो (सं.विलगति)

विलगाय देवरा. वळगाडी (सं.विलग)
 विलगाडी आरा. लावल. वळगाडी
 विलपी [विलुपी] *ऋषिरा. [-मां मन्,
 फसायेली, आकृष्ट] [सं.विलुब्ध]
 विलय प्राचीसं. वनिता [दे.]
 विलताइ आरा. उदास यईने (रा.)
 विलतायइ आरा. विलाप करे (रा.)
 विलवइ आरा. उक्तिर. कर्पूमं. गुर्जरा.
 तेरका. विलाप करे (सं.विलपति)
 विलवत्तां देवरा. विलाप करतां
 विलविल देवरा. विलाप
 विलविलइ नरका. प्रधुचु. प्राचीफा. रूपच.
 विलाप करे, वलवले
 विलंबइ उक्तिर. विलंब करे (सं.विलम्बते)
 विलंबा- (विलंबाव-) वीसरा. मोडुं कराववुं
 विलाई नरका-२. वळगी
 विलागी कादं(धु). कादं(झा). नरका.
 वळगी (सं.विलग्न)
 विलाति *शृंगामं. [देश, वतन] [फा.
 विलायत]
 विलाया लावल. वींटाया, [वळग्या], (सं.
 वि+लग्न)
 विलिविलि आरा. वलवल, वलवलाट,
 [रुदन, क्रंदन]
 विलिसियां षडावा. विलास कर्यो, [आनंद
 माण्यो] (सं.विलस)
 विलुधउ, विलुधउ अंबरा. जिनरा. विलुब्ध
 थयेल, [-मां मन्]; जुओ विलधी
 विलुधडा शृंगामं. विलुब्ध, आसक्त
 विलुधला वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).

विलुब्ध, आसक्त, लोभायेला, वळुंधेला
 विलुइ जिनरा. प्रधुचु. प्राचीफा. उत्तरडी
 नाखे, [खणे] (प्रा.)
 विलुंधउ अभिऊ. वळगेलुं, [-मां मन्]
 (सं.विलुब्ध)
 विले अखाका. अखाछ. विलय
 विलेष्कु गुर्जरा. विराप. स्लेछ, [अनार्य]
 विलेष्ण आनंस्त. तेरका. विलेपन
 विलोइउ उक्तिर. वलोव्युं, हलमलाव्युं (सं.
 विलोडित)
 विलोक्षीतउं षडावा. विलोकातुं, जोवातुं
 (सं.विलोक)
 विलोणउं विमप्र. वलोणुं
 विलोम प्रेमाका. ऊलटो, [क्रमविरुद्ध] [सं.]
 विलोल *ऋषिरा. गुर्जरा. अति चंचळ,
 [सुब्ध] (सं.)
 विलोलतां नरका. *वलोवतां, [*हालतां-
 झूलतां, *चंचळ] [सं.विलोइ]
 विलोवतां *गुर्जरा. [हलावतां] (प्रा.
 विलोडइ) [सं.विलोइ]
 विवचार्या नरप. व्यभिचार करनारां (सं.
 व्यभिचरित)
 विवध देवरा. विविध
 विवणउ गुर्जरा. मर्यो (सं.विपन्न)
 विवर शृंगामं. खाडो, छिद्र [सं.]; आनंस्त.
 वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 *वसंवि(ब्रा). छिद्र, प्रवेशद्वार
 विवरीय तेरका. विपरीत, [प्रतिकूल]
 विवर्जइ षडावा. त्याग करे (सं.विवर्जयति)
 विवर्यउ जिनरा. विवेचन कर्युं, [विवरण

કર્મ્યું [સં.વિ+વૃ]

વિવસાઇઝ નલરા. વેપારી, વ્યવસાય કરનાર,
[ધંધાદારી] (સં.વ્યવસાયિક)

વિવસાય જુઓ વિવાય

વિવહ (વિહવ) તેરકા. દૈનવ

વિવહપરડ, વિવહપ્પરિ એતિકા. ગુર્જરા.
પ્રધુવુ. વિવિધ પ્રકારે

વિવહાર ઋષિરા. વીસરા. વ્યવહાર, [આદાન-
પ્રદાન, સંબંધ]; ગુર્જરા. વ્યવહાર, સ્થિતિ,
રિવાજ

વિવહારિયડ, વિવહારી, વિવહારીયડ
આરારા. નલરા. પ્રાચીના. વિક્રારા.
વેપારી (સં.વ્યવહારિન)

વિવાગડ ઋષિરા. (કર્મના) વિપાકથી,
[પરિણામથી]

*વિવાય [*વિવસાય] ચંદ્રવા. ?, [વ્યવસાય]
વિવાહલુ એતિકા. એતિરા. વિવાહનું કાવ્ય,
[વિવાહલો, પ્રશસ્તિમૂલક ચરિત્રકાવ્ય,
દીક્ષાદિ ઉત્સવપ્રસંગનું કાવ્ય]; જુઓ
વીવાહલુ

વિવિહ એતિકા. નેમિછં. વિવિધ, જુદાજુદા
વિવીશાલ ઉષાહ. વેશવાળ, [વેવિશાળ]

વિવીહડ પ્રાચીસં. પપીહા, બપૈયો

વિવેક આરારા. વિચાર, નિશ્ચય (સં.);
લાવલ. સારાનરસાનો ભેદ, [વિચાર,
ભેદજ્ઞાન]

વિવેકીડ ઉપવા. સારાસારનો ભેદ કરનાર,
[જ્ઞાની] (સં.વિવેકી)

વિરામે ચિત્તસં. શમે, વિરમે

વિશા *ષડાવા. [વસા, અંશ, ભાગ]

વિશાક્ષી કાદં(શા). લોચંડની આંકડીવાળી
નાની લાકડી - બાવા સાધુ રાખે છે
તેવી (સં.વિશાક્ષિકા)

વિશેક ચંદ્રવા. વિશેષ

વિશેલ હરિવિ. વિશેષ

વિશ્રમે *પ્રેમાકા. [વિશ્રામ પામે છે, -માં
વિરમે છે, ઠરે છે] [સં.વિશ્રમતિ]

વિશ્રામ પામ્યો ચિત્તસં. શાંતિ પામ્યો, સંતોષ
પામ્યો

વિશ્રાલ નલરા. [નષ્ટ], શાંત; શૃંગાર્યં. નષ્ટ,
વિચિત્ર, [હંડિત]; જુઓ વિસરાલ

વિશ્વા આરારા. સંભવતઃ વિશ્વદેવને સંબોધન
વિશ્વા એતિરા. વસા, [ગુણાંક, દોકડા];
જુઓ વસા સોડ, વિસા વિસાહી

વિશ્વાધ્યાર અંબરા. વિશ્વાધાર

વિશ્વાનર એતિકા. વૈશ્વાનર, અગ્નિ

વિશ્વાનલ દશસ્કં(૧). વૈશ્વાનર, અગ્નિ

વિશ્વા વીસડ એતિરા. વીશ વસા, [સંપૂર્ણ-
પણે]; જુઓ વીસ વસા

વિષ પંચવા. વિશે, -માં (સં.વિષયે)

વિષડયા, વિષડૈઆ ઉપવા. ષડાવા. વિષયક

વિષકન્યા પંચવા. જેના દેહમાં વિષ વ્યાપેલું
છે તેવી કન્યા, [અમુક પ્રકારનાં
સામુદ્રિક લક્ષણો ધરાવનાર કન્યા, જેને
કારણે એની સાથે સંભોગ કરનાર મૃત્યુ
પામે]

વિષજ ઋષિરા. ચિત્ર (સં.વિષણ્ણ)

વિષમાયુષ વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). કામદેવ
(સં.)

વિષવાદ *એતિકા. [અફસોસ, દુઃખ];

जुओ विखवाद
विषयारसि लावल. विषयना रसमां -
 शृंगाररसमां
विषे चित्तसं. विषय
विषेभोग चित्तसं. विषयोनी उपभोग
विसघारिय प्राचीफा. *विषथी बेचेन, [विष-
 नुं घेन चड्युं होय एवी, मदभरी] (सं.
 विष+घारिय); जुओ घारिउ
विस-दमणि शृंगामं. विषनुं दमन करनार,
 [विषने दूर करनार]
विसन कादं(शा). दुःख (सं.व्यसन)
विसनरु, **विसनिरु** उक्तिर. गुर्जरा. अग्नि
 (सं.वैश्वानर)
विसनी ऋषिरा. विक्रच. व्यसनी, [लते
 चडेलो]
विसम, **विसमु** गुर्जरा. नलाख्या. विराप.
 आकरं, [कठोर], वसमुं, भयंकर (सं.
 विषम)
विसमसि *षष्टिप्र. [होड, स्पर्धा, वाद];
 जुओ विसिमिसि
विसमायुध वसंफा. कामदेव (सं.विषमा-
 युध)
विसमिउं *गुर्जरा. [विस्मय पान्युं]
विसभु जुओ विसम
विसमे मोसाच. विषम, [विपरीत], विचित्र,
 [अद्भुत, अनोखुं]
विसरामीनइ आनंस्त. विश्राम आपीने,
 [स्थापीने, राखीने]
विसराल *ऐतिरा. ऋषिरा. *लावल. *विमप्र.
 विसर्जित, [नष्ट]; जुओ विश्राल

*विसराल [*विसाल] देवरा. विशाळ
विसराह- वीसरा. उत्तारी पाडवुं, निंदा
 करवी (सं.*विश्रघते)
विसहर अंबरा. उक्तिर. उषाह. ऐतिका.
 प्राचीसं. लावल. वीसरा. स्थूलिफा.
 विषधर, साप
विसंदुल उक्तिर. अस्थिर, विह्वल (सं.
 विसंस्थुलः)
विसंदुलिय प्राचीसं. व्याकुळ, (आवेशभयुं)
विसा विमप्र. वसा, [अंश, गुणांक]
विसा (वीस विसानुं मांणस) कृष्णच. वीस
 वसा[पूरा अंश]नुं माणस, सोनानुं
 माणस, [मूल्यवान माणस]
विसात प्रेमाका. पूंजी, मिल्कत [फा.विसात]
विसारी घालइ जुओ घालइ
विसाय शृंगामं. विषाद, खेद
विसा विसाही विमप्र. वीस वसाऐ,
 [निश्चितपणे]; जुओ विश्वा वीसइ,
 वीसवा वीसई
विसाहइ उक्तिर. उपवा. विनिमय करे, वेचे
 (सं.विसाधयति)
विसाहणउं षड्वा. वसाणुं, [गांधीने त्यांथी
 मळती] वस्तुओ (सं.विसाधन)
विसाहिबुं उक्तिर. विनिमय करवो, वेचवुं
 (सं.विसाध)
विसिम (विसमसि) *हरिवि. [होड, स्पर्धा,
 वाद]
विसिमिसि उक्तिर. होड, स्पर्धा, वाद
विसीदु प्राचीसं. विशिष्ट, [मुख्य]
बिसु विमप्र. *विषम, [*विष]

विसूचिका उपबा. कोत्तेरा (सं.विषूचिका)

विसुरइ उक्तिर. खेद करे [दे.]

वितेकी अखाका. विशेष[ता धसवनार],

[अन्यथी जुदो षडनार, विशिष्ट]

वितोवत उक्तिर. कोडीनो वीसमो भाग (सं. विंशोपका)

विसोधि आरारा. विशुद्धि

विसोधिकरण षडाबा. विशुद्धीकरण

विस्तारि षडाबा. विस्तारथी

विस्फुरइ षडाबा. [आवी चडे], *आक्रमण करे, (सं.विस्फुरति); जुओ विस्फुरइ

विस्मउ षडाबा. विस्मय

विस्मयउं विराप. विस्मय, आश्चर्य [पान्थु]

विस्मि, विस्मिय नलाख्या. विस्मय, आश्चर्य

विस्मे अखाका. विस्मय, विस्मित; प्रेमाका. विस्मय

विस्म प्राचीफा. शब्दायमान, [कोलाहलभर्यु] (सं.विस्वर)

विह तेरका. प्रकार (सं.विध)

विहइ लावल. वहे छे, धरावे छे [सं.वह]

विहचण प्राचीसं. विभाजन, वहेंचणी

विहची आरारा. रूपच. वहेंची (सं.विभक्त)

विहडइ ऋषिरा. विनाश पामे (सं.वि+घट्ट); अंबरा. *उपबा. शृंगामं. विखट्टुं पडे,

छट्टुं पडे; ललिरा. छोडे

विहडाइ प्रधुचु. वियुक्त थाय

विहधि उक्तिर. वेंत, बार आंगळ जेटलुं माप (सं.वितस्ति)

विहरइ उपबा. वहोरे, अन्न स्वीकारे (*सं. विहरति) [सं.व्याहरति]

विहरउ उक्तिर. *गुर्जरा. प्राचीफा. वहोरो, आंतरो, तफावत (*सं.व्यतिकर) [सं. व्यवहार]

विहलउ आनंस्त. ऐतिका. वहेलो, जलदी [दे.वहिल]

विहलंवल प्राचीफा. विहल [दे.]

विहलिय प्राचीसं. दुर्गति पामेला [सं. विकलित]

विहव जुओ विवह

विहवइ उक्तिर. चारफा. तेरका. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. *वसंवि(झा).

*षडाबा. विकसे, खीले (सं.विकसति);

गुर्जरा. प्रगटे, ऊगे

विहसाव- तेरका. विकासवयुं (सं.वि+हस् परथी)

विहंमयी दशस्कं(२). प्रेमाका. पंखिणी, कोयल [सं.]

विहंमल तेरका. प्राचीसं. विहल (दे. विहलंघल)

विहंय- प्राचीसं. वहेंचवुं [सं.विभज्यते]

विहंण तेरका. विनाशक (सं.विखंडन)

विहंसक गुर्जरा. विध्वंसक

विहाइ आरारा. *तेरका. अंत पामे, पूरी थाय (सं.विघात)

विहाइ उक्तिर. शोले (सं.विभाति)

विहाइ तेरका. वियोग (सं.वि+घट्ट)

विहाण जिनरा. विधान, [रचना, निर्माण, घटना, धवुं ते]

विहाण आरारा. उपबा. उषाह. गुर्जरा. वीसरा. वहाणुं, सवार (सं.विमान)

विहाणउ उक्तिर. सवार (सं.विमानक)

विहाणी, विहांणी, वीहांणी आरारा.

*कृष्णच. नरका. प्रेमाका. *वेताप.

सिंहा(शा). नष्ट थई, वीती (सं.विघात);

जुओ वेहांणी

विहाणु (सुविहाणु) *ऐतिका. [योग्य विधिपूर्वक]

विहाती आरारा. वीती (सं.विघात)

विहार देवरा. साधुनो प्रवास; नलरा. देवमन्दिर (सं.)

विहांणी जुओ विहाणी

विहि ऐतिका. प्राचीसं. वीसरा. विधि, विधाता, [स्रष्टा, भाग्यदेवता]; जुओ वही

विहिचिणि विमग्र. वहेचणीमां

विहिची कादं(शा). नलाख्या. वहेचो (*प्रा. विहिच्चिअ) [सं.विभज्यते]

विहिमण्य ऐतिका. विधिमार्ग, [आचार-मार्ग]

विहिरु नलाख्या. वहेरो, तफावत (*सं. व्यभिचारः) [सं.व्यवहार]

विहिलु नलाख्या. वहेलो (दे.वहिल्ल)

विहिवळ प्रेमाका. विह्वळ

विहिवा नरका. नलाख्या. प्रेमाका. विवाह, लग्न

विहिवार कादं(शा). प्रवोप्र. नलाख्या. व्यवहार, [आचरण, चालचलन, काम-काज, वहीवट]

विहिसियां कृष्णच. विकस्यां

विहिहत्थडा नेमिछं. विधि[विधाता]ना हाथ

विहुण जुओ हुण

विहुणउ उक्तिर. ऐतिका. वीसरा. रहित,

विनानुं, विहोणुं (सं.*विधून)

बिंग आनस्त. व्यंग्य, [सूचित]

बिंजनउ प्राचीसं. व्यंजन, [रसयुक्त खाद्य पदार्थ]

बिंझ शृंगामं. विंध्याचळ पर्वत

बिंठी नलाख्या. नष्ट थई (सं.विनष्ट)

बितर आरारा. नलरा. व्यंतर, हलकी कोटि-ना देव, एक प्रकारनी भूतयोनि

बिंद वीसरा. वर [रा.]; जुओ वींद

बिंद, बिंदु गुर्जरा. प्राचीफा. वृन्द, समुदाय

बिंहचइ उक्तिर. वहेचे (सं.विभक्त परधी)

बीआलि अभिऊ. विकाले, कसमये, [मोडेथी]

बीकइ उक्तिर. नलरा. षडाबा. हरिवि. वेचे (सं.वि+क्री)

बीकण- प्राचीसं. वेचवुं (सं.विक्रीणीते)

बीकाइ विमग्र. वेचाय

बीकारे दशस्कं(२). पडकारीने उश्करे; जुओ वकारे

बीकिणिवउं षडाबा. वेचवुं (सं.विक्रीणीते)

बीकोदर चंद्रवा. वृकोदर, भीम

बीक्षणा आनस्त. जोवुं ते [सं.]

बीक्षात मदमो. विख्यात

बीख वीसरा. कदम, डगलुं (सं.बीखा)

बीखरइ उक्तिर. वेरे, विखेरे (सं.विकिरति) [सं.विष्किरति]

बीखात कामा(शा). विख्यात

बीखाण मदमो. रुस्तसं. वखाण; वर्णन (सं.व्याख्यान)

बीखाणे मदमो. वखाणे

बीखे मदमो. विषे

बीगताला जिनरा. व्यक्तित्व धरावता,
[प्रभावशाली पुरुष] [रा.]

बीगुता नरका. दुःखी; जुओ विगुता

बीग्र कामा(शा). व्यग्र, [अस्वस्थ]

बीधरा बीना मदमो. ओगळ्या विना

बीधरे अखाछ. ओगळे [*सं.विग्रह]

बीधल कामा(त्रि). विकल, [अस्वस्थ]

बीच उक्तिर. मध्यभाग, गाळो (सं.वर्त्म परधी) [हिं.बीच]

बीचमां वेताप. वचमां

बीचे चंद्रवा. वचमां

बीचेबीचपणुं चित्तसं. वच्चेवच्चपणुं ? ओत-
प्रोतपणुं ?

बीछड्यो आरारा. पंचवा. प्रद्युत्तु. विछडेलो,
जुदो पडेलो, वियोग पामेलो [सं.
विच्छर्दित]

बीछवो. कामा(त्रि). *निस्तेज[रूप],
[*जोगीरूप]

बीछू उक्तिर. वींछी (सं.वृश्चिकः)

बीछोअ कामा(त्रि). विछोह, वियोग

बीजनउ *वसंफा. *वसंवि(ब्रा). [वींजणो,
पंखो] (सं.व्यजनम्)

बीजावणु षडाबा. वींझवुं ते, ढोळ्युं ते (सं.
वीज)

बीजुलिय तेरका. वीजळी (सं.विद्युत् परधी)

बीझाई उक्तिर. बुझाई (सं.विध्यातः)

बीझायइ उक्तिर. बुझाय (*सं.विध्यायति)
[सं.विध्यायति]

बीझावइ उक्तिर. बुझावे (*सं.विध्यापयति)
[सं.विध्यापयति]

बीटली विमग्र. वींटी, अंगूठी [सं.वेष्टिका]

बीट बीटाइ विमग्र. वींटी वळ्या, [धरो
नाख्यो]

बीटंवि प्राचीका. दिटंबणा करे (सं.विडंब)

बीटू प्राचीका. हलका, [लंपटताभया] [सं.
विट]

बीठ उक्तिर. विष्ट, मेलुं

बीठारू चतुचा. विदार्युं, कायुं [सं.विदार]

बीण आरारा. वेणी, चोटलो; जुओ सीरवीण

बीण गुर्जरा. वसंवि(ब्रा). वीसरा. वीणा

बीणठां मोसाच. वंठेला, दुष्ट [सं.विनष्ट]

बीणि वसंफा. वसंवि. वीणा

बीणि उक्तिर. उषाह. वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). वेणी, चोटलो

बीणिवा उक्तिर. वीणवा [सं.विचिनोति]

बीणो दशस्कं(१). प्रेमाका. वेणु, वांसळी

बीत चित्तसं. वित्त, सत्त्व

बीतग आरारा. मदमो. बीतक

बीतरागइजिनुं षष्टिप्र. बीतरागनुं ज

बीतो गुर्जरा. बन्युं (सं.वृत्त)

बीत्रेक दशस्कं(२). सौथी विशेष के
चडियातुं [सं.व्यतिरेक]; चित्तसं.
व्यतिरेक, भेद

बीथि, बीथी *कादं(शा). [सामसामी बे
हार, कतार]; नरका. [सामसामी हार,
कतार], [ते वच्चेनो] मार्ग; हरिख्या.
शेरी (सं.)

बीघांण सिंहा(शा). पाखंड, कपट, [चातुर्य,
पटुता] [सं.विज्ञान]; जुओ विनाण

बीधु जुओ विधओ

बीधोगत *कामा(त्रि). कामा(शा). विधि

प्रमाणे; जुओ विधोगत
 वीनता चतुचा. मदमो. वनिता
 वीनविबुं उक्तिर. वीनयवुं (सं.विज्ञाप-
 यितव्यम्)
 वीनाणीने नरका. नरप. धंतर-मंतर करीने,
 जादु करीने, [युक्ति करीने] (सं.
 विज्ञान); जुओ विनाणइ
 वीने चतुचा. विनय
 वीभल नंदब. सिंहा(शा). विह्वळ
 वीभलपणूं कादं(धु). बावरापणूं, [विह्वळ-
 पणूं]
 वीभीचार मदमो. व्यभिचार
 वीमाण चतुचा. अपमान (सं.विमान)
 वीमासीउ ललिरा. विचार्युं [सं.विमर्शित]
 वीयखणा आरारा. विचक्षण
 वीरमदल हम्मीप्र. वीरमदल, युद्ध प्रसंगे
 वगाडवानुं मर्दल, भादल, एक प्रकारनुं
 ढोल
 वीरवट्ट प्राचीसं. कपाळे पहेरवानुं एक
 सैनिक वस्त्र (सं.वीरपट्ट)
 वीरबल्य प्राचीफा. पुरुषना हायनुं एक
 घरेणुं, [कडुं] (सं.)
 वीराचार *गुर्जरा. [वीरने योग्य आचरण,
 वीरत्व, पराक्रम] (सं.)
 वीरासे चतुचा. भूलमां
 वीरांसउ जुओ वरासउ
 वीरिणि तेरका. एक वनस्पति, [खस,
 वाळो] [सं.वीरण, वीरिण]
 वीरुवो कस्तुवा. सिंहा(शा). वरवो, खराब,
 [हलको] (सं.विरूप)

वीर्य चित्तसं. (पुरुषनुं) वीर्य, शुक्र
 वीले दशस्कं(१). वले, [दशा]
 वीलो प्रेमाका. छूटो, [बेदरकारीथी रहेवा
 दीधेलो]
 वीलोम कस्तुवा. विपरीत, ऊलटी, [वक्रता-
 भरी]
 वीवधचार चतुचा. विविध उपाय ?
 वीवाहइ उक्तिर. परणे, परणावे (सं.विवाह-
 यति)
 वीवाहपगरण उक्तिर. विवाहप्रसंग, तेनुं
 मंडाण (सं.विवाहप्रकरण); जुओ पगरण
 वीवाहलउ ऐतिका. विवाहलो, [चरित्रात्मक
 प्रशस्तिकाव्य]; जुओ विवाहलु
 वीवीशाळ दशस्कं(२). वेविशाळ
 वीशंभर दशस्कं(१). विश्वंभर, [विश्वनुं
 पोषण करनार परमात्मा]
 वीषअर मदमो. विषधर
 वीसउ ऐतिरा. वीसो, [ए नामनी ज्ञाति]
 वीसमी *गुर्जरा. [विश्राम करीने] [सं.
 विश्रम]
 वीस वसा अखाका. प्रेमप. मदमो. संपूर्ण-
 पणे, सो टका, निश्चे; जुओ वसा,
 विश्वा वीसइ
 वीसवा वीसई *ऋषिरा. [वीस वसा,
 निश्चितपणे, खरेखर]; जुओ विसा
 विसाही
 वीस विसानुं माणस जुओ विसा
 वीससइ उक्तिर. नलरा. विश्वास करे (सं.
 विश्वसिति)
 वीसहर अभिऊ. साप (सं.विषधर)

बीसास उपवा. विक्रच. विक्ररा. विश्वास
 बीसासिणि *शृंगामं. [विश्वासपात्र (स्त्री)]
 बीसासीक शृंगामं. विश्वासु
 बीसासु विमप्र. *वीस; [*वीस जेटलुं]
 बीतिसउं गुर्जरा. विश्वास राखुं (सं.
 विश्वस)
 बीडांणी चंद्रवा. विहोणी, विनानी
 बीडांणी जुओ विहाणी
 बीडीवा मदमो. विवाह
 बीडीआ, बीहुआ अभिऊ. नरका. प्रेमाका.
 लावल. स्त्रीओनुं पगनी आंगळीओए
 पहेरवानुं आभूषण (सं.वृश्चिक परधी)
 बीट उक्तिर. दींटु (सं.वृन्त) [प्रा.विंट];
 जुओ बीट
 बीट उक्तिर. बींटो; जुओ ओही बीट
 बीटली लावल. स्त्रीओनुं हाथ उपर पहेरवानुं
 घरेणुं, [वींटीना प्रकारनुं]
 बीटलो दशस्कं(१). स्त्रीओनुं एक घरेणुं
 बीव आराया. वर (रा.); जुओ विंद
 बीधजां प्रेमाका. बीध - काणुं पाडवानुं
 एक ओजार
 बुक ऐतिका. वाद्य-विशेष; जुओ बुक
 बुओय (आउबुओय) जिनरा. [आतप,
 नामकर्मनो एक प्रकार, जेना उदयथी
 जीव पोते ठंडो होवा छतां सामाने
 प्रकाश अने गरमी आपे तथा] उद्योत,
 [नामकर्मनो एक प्रकार, जेना उदयथी
 जीवनुं शरीर शीतल प्रकाश आपे]
 [जै.]; जुओ उजय
 बुडिया (? बुडिया) शृंगामं. वृद्धि पाया

बुडि तेरका. वृष्टि
 बुट्टीय गुर्जरा. वरसीने (सं.वृष्ट)
 बुल देवरा. नंदब. मदमो. वेताप. वरस्या
 (सं.वृष्ट)
 बुडि प्राचीफा. वरसाद (सं.वृष्टि)
 बुडबुडा रु षडाबा. बुडबुड अवाज
 बुडिया जुओ बुडिया
 बुपे आराया. वधे छे (सं.वृष्ट); जुओ वूदं
 बुल वसंवि(ब्रा). बकुल, बोरसली
 बुलसरी, बुलसिरी आराया(व). नलरा.
 शृंगामं. बोरसली (सं.बकुलश्री)
 बुलइ विमप्र. [वटावे]; *अभिऊ. प्रद्युचु.
 पसार थाय [दि.वोल]; जुओ वोलइ
 बुलावइ आराया. कादं(शा). नलरा.
 नलाख्या. वळावे, विदाय आपे
 बुहरइ नलरा. शीलक. वहोरे, खरीदे [सं.
 व्यवहरयति]
 बुहरति शृंगामं. वहोरत, लई जवुं ते,
 [खरीदी]
 बुहरउ उक्तिर. धीरधार करनार, वहोरो
 (सं.व्यवहती) [रा.]
 बुहारी षडाबा. झाडु, सावरणी (*सं.
 व्यवहारिन्) [दि.वोहार-]; जुओ बुहारइ
 बुड(?) तेरका. बहु?, [*वहेता] [रा.बुह]
 बुंवा *नरप(द). [वध्या, वहा, चाल्या];
 जुओ वूदं
 बुंण सिंहा(शा). वण, [कपास] [दि.बउणी];
 जुओ वण, व्यूणा
 बूठ जुओ अमिय बूठ
 बूटइ अंगवि. आराया. उक्तिर. उपाह.

ઋષિરા. ચારફા. નરકા. નેમિછં. પ્રધુચુ.
 પ્રાચીસં. શૃંગામં. ષડાવા. વરસે (સં.વૃદ્ધ
 પરથી); જુઓ બૂઠા
 શુદ્ધ નરકા. વિમગ્ન. વધ્યું. વહ્યું. ચાત્યું (સં.
 વૃદ્ધ); જુઓ વુદ્દા, વૂદ્દ
 વૂસટ ઉત્તિર. વૂસટ, તમાચો
 વૂહરીદ અમિઝ. વ્યવહાર કરીએ (સં.વ્યવહ)
 વૂહા જિનરા. વહ્લા, [ઉપાડ્યા, કર્યા]
 વૂક *પ્રેમાકા. [વરુ] [સં.]
 વૂચ જુઓ વર્ષ
 વૂચ્ય આરારા. વૂચ
 વૂતંતુ ગુર્જરા. વૂતાંત
 વૂત્ત ચંદ્રવા. વ્રત; [વરત, કોયડો]
 વૂતિદં ઉપજા. ની જેમ
 વૂતિસંક્ષેપ આરારા. વૂતિસંક્ષેપ, બાહ્ય તપનો
 એક પ્રકાર, સ્વાયં-પીવું વગેરે ષોગ ઓછા
 કરતા જવા તે [જૈ.]
 વૂત્ય, વૂત્ય અણાકા. અણેગી. ચિત્તસં.
 સિંહા(શા). વૂતિ, [મનોવૂતિ, ચિત્ત-
 વૂતિ]; અણેગી. વૂતિ, [વ્યવહાર];
 પ્રેમાકા. વૂતિ, આજીવિકા
 વૂયા (બ્રહ્મા) સિંહા(શા). વ્યથા
 વૂદ્ધતહ કાદં(શા). ઘડપણનો (સં.વૃદ્ધત્વ)
 વૂદ્ધિ શાંતિક નરકા. કુલની વૂદ્ધિ અને
 શાંતિ માટે કરવામાં આવતો ધાર્મિક
 વિધિ
 વૂદ્ધિ-શ્રાદ્ધ પ્રેમાકા. [પુત્રજન્મ જેવા મંગલ
 પ્રસંગે] કુલની વૂદ્ધિ માટે કરવામાં
 આવતું શ્રાદ્ધ [સં.]
 વૂષ ચંદ્રવા. વૂદ્ધિ

વૂષ *આનંત. [ધર્મ] [સં.]
 વૂન્નારક એતિકા. દેવતા [સં.]
 વૂષમાન-તનચા, વૂષમાનુતનચા અણાકા.
 નરકા. વૂષમાનુ રાજાની પુત્રી, રાધા
 વૂહ નંદવ. સિંહા(શા). વિરહ
 વૂહશડ ગુર્જરા. વિરાપ. વૂહજલા, વિરાટને
 ત્યાં રહેલ અર્જુનનું નામ [સં.]
 વૂહંચ અંબરા. વૂહજલા, નપુંસક
 વૂંચલ પ્રેમાકા. નપુંસક, વ્યંઢલ
 વૂંદા નરકા-૨. તુલસી (વનસ્પતિ) [સં.]
 વૂંદારકાટિકા પ્રેમપ. તુલસીની વાડી [સં.]
 વે અણાકા. તે, તેઓ
 વે વતુવા. પ્રાચીકા. પ્રેમપ. વય, ઉંમર;
 જુઓ લઘુ-વે
 વે આરારા. વચન, વાણી (સં.વચસ)
 વેઅચ નેમિછં. વેદના
 વેદ ષડાવા. અનુભવે, ષોગવે; ઋષિરા.
 શૃંગામં. જાણે (સં.વેદ)
 વેડલ ઉત્તિર. ગુર્જરા. ચારફા. વસંફા.
 વસંફા(લ). વસંવિ(ત્રા). હરિવિ.
 વિચકિલ લતા; જુઓ વેડલ
 વેડવિચ એતિકા. વિકુર્વના કરી, [દિવ્ય
 સામર્થ્યથી ઉત્પન્ન કરી]; જુઓ વિકુર્વદ
 વેકાર પ્રધુચુ. સંગીતકાર, [ગાયક]; જુઓ
 છયકારુ
 વેચ દશસ્કં(૧). વેષ; અણાછ. મદમો. વેષ,
 ખેલ; હરિવિ. વેષ, [રૂપ]; જુઓ વિચ
 વેચ્યું પ્રેમાકા. [*ચમત્કારિક શક્તિથી
 રૂપરિવર્તન કર્યું], વિસ્તૃત કર્યું; જુઓ
 વિકુર્વદ

बेखास जुओ बेखास, विखास
 बेगउ उक्तिर. वीसरा. जलदी (सं.वेग)
 बेगड ऐतिका. एक बिरुद अने [जैन
 साधुसमुदायनं] नाम
 बेगड उक्तिर. सीधा, खुल्ला, मोटा शिंगडा-
 वाळो बळद, उत्तम प्रकारनो बळद (सं.
 विकट परथी)
 बेगडि, बेगडी उक्तिर. सीधा, खुल्ला, मोटा
 शिंगडावाळी गाय, उत्तम प्रकारनी गाय
 (सं.विकट परथी)
 बेगडो ऐतिरा. बेगडो
 बेगलउ उक्तिर. जलदी; *जिनरा. [दूर]
 बेगलांथा शृंगामं. दूरथी, [वेगळां - दूर
 होईने, दूर छतां]
 बेगा मदमो. वहेलां, [जलदी]
 बेगि थइ आरारा. जलदीथी
 बेगी हुइ आरारा. जलदी करो
 बेगुलइ आरारा. वेगळे, दूर; चारफा.
 वेगपूर्वक, [जलदीथी]
 बेगे प्राचीफा. घृत आदि विकारजनक वस्तु
 (सं.विकृति) (जै.); जुओ विगइ
 बेचइ नलरा. प्राचीसं. *षडाबा. षष्टिप्र.
 व्यय करे, [वापरे, खर्चे] (प्रा.वेच)
 वेचातुं मदमो. वेताप. सिंहा(शा). वेचातुं,
 [वेचाणथी, खरीदीने]
 *वेचालिक [वेतालिक] सिंहा(म). बंदिजन,
 [कीर्तिगान करनार] (सं.वैतालिक)
 वेचिचुं उक्तिर. वेचवुं [दि.वेच-]
 वेज अखाका. *तेरका. *प्राचीसं. [बाणनुं]
 निशान (सं.वेध्य)

वेज उक्तिर. *तेरका. *प्राचीसं. [बाणनुं]
 निशान, (सं.वेध्य)
 वेझा अखेगी. वेद्य, ज्ञेय
 वेझुं अखाछ. विमप्र. बाणनुं निशान [सं.
 वेध्य]
 वेठि उक्तिर. वेठ, फरजियात सेवा (सं.
 विष्टि); *जिनरा. [निरर्थक श्रम];
 शीलक. वैतरुं, [सेवा]
 वेडस आरारा(व). तेरका. वेतस, पाणीमां
 थतो नेतरना प्रकारनो छोड (प्रा.)
 वेडांग, वेडांगण कस्तुवा. मदमो. वेताप.
 घोडो; वेताप. [घोडा जेवो] प्रचंड
 वेडि आरारा. *वीडी, *बीड, *घासवाळी
 जमीन, [वगडो]; *उपबा. गुर्जरा.
 *नेमिछं. *विराप. वन, रान [रा.]
 वेडि वीसरा. बेडी
 वेडू धान विमप्र. पोतानी मेळे ऊगलां
 अनाज, [वगडाउ अनाज]
 वेडे अखाका. प्रेमाका. तोडे, नीचे पाडे
 वेढ अभिऊ. *ऐतिका. जिनरा. आंगलीए
 पहेरवानी एक प्रकारनी मोटी वींटी
 (सं.वेष्टित परथी)
 वेढ षडाबा. पाश, बंधन (सं.वेष्ट)
 वेढला विमप्र. काननुं घरेणुं
 वेढवुं कृष्णबा. घेरवुं [सं.वेष्ट-]
 वेढालगु विमप्र. लडवा सज्ज थयेल, [युद्ध-
 प्रिय]
 वेढाली ऋषिरा. कजियाखोर
 वेढि अंबरा. *उषाह. जिनरा. *ललिरा.
 विमप्र. युद्ध, लडाई; लडवाड, [झगडो]

वेदित षडाबा. वींटी वळयो, घेरो घाल्यो
(सं.वेदितः)

वेदमी उक्तिर. वेदमी, पूरणपोळी (सं.
वेष्टिमा)

वेण *अखाका. नरका-२. वचन, [वाणी]
वेण नरका. प्रेमाका. वेणु, वांसळी के ऐने
मळतुं वाद्य

वेण नरका. नरप. नेमिछं. वेणी, [चोटलो]
वेण-वासिक प्रेमाका. वासुकि नागना जेवी
वेणी, [चोटलो]

वेणा कामा(शा). चंद्रवा. दशस्कं(१).
दशस्कं(२). *नरप(द). लावल. वीणा
वेणि ऋषिरा. *वचन वडे, [*वेणी -
चोटलाथी]

वेणि, वेणी आरारा. तरका. लावल.
वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). चोटलो (सं.)

वेणि, वेणी उषाह. लावल. वीणा

वेणी नरका-२. वचनयाळी

वेणीदंड आरारा. विक्रच. चोटलो (सं.)

वेणु दशस्कं(२). प्रेमाका. पावो, वांसळी
[सं.]

वेत जिनरा. [वेत], विधान, [योजना]

वेद जुओ मधुकर वेद, रसवेद

वेद, वेद अखाछ. कादं(शा). चतुचा.
चंद्रवा. चित्तसं. मदमो. सिंहा(शा).

वेदिक. निश्चित, नक्की, खरेखर,
[निश्चित वात, खरी वात] (सं.);

*अखाका. [वेदशास्त्र]

वेदझुणि चारफा. वेदमंत्रनो ध्वनि (सं.वेद-
ध्वनि)

वेदन गुर्जरा. नलाख्या. लावल. वीसरा.

वेदना, पीडा

वेदनी आनंस्त. वेदनीय (कर्म), जे कर्म
आलाने सुख-दुःख आपे ते [जै.];
कादं(शा). वेदनायुक्त, दुःखी

वेदवाणी नरका. प्रेमाका. नक्की, चोक्कस
वेद-वायक नरका. प्रेमाका. वेदवाक्य, नक्की,
चोक्कस हकीकत

वेदविटंड अखेगी. वेदनी वितंडा करनारो,
[वेदनी ब्रह्मविद्यानुं अणसमजभयुं खंडन
करनार]

वेद्यज्ञान आनंस्त. विषयनुं ज्ञान [सं.]

वेद्य अंबरा. *गुर्जरा. नलरा. शृंगामं.
आकर्षण, [आसक्ति], मर्म, रस; जुजो
सवेध, सुवेध

वेद्य गुर्जरा. छिद्र, [जखम] (सं.वेद्य)

वेद्य (वेद्यउ) वसंफा. वसंवि(ब्रा). चतुर,
विदग्ध; वींधायेलो

वेद्यक *ऐतिरा. [विदग्ध, चतुर]

वेद्युं कृष्णबा. [वींधुं, घायल करवुं],
व्याकुळ करवुं [सं.वेधित]

वेद्या कादं(शा). ब्रह्मा, प्रजापति (सं.)

वेद्यां प्रेमप. वींधायेलां, [अनुरागवश
थयेलां] [सं.वेधित]

वेधीय प्राचीफा. [विदग्ध]; रसिक, संस्कारी

वेधीलां नरका. वींधायेलां [सं.वेधित]

वेध्युं अखेगी. ऋषिरा. वींधायेलुं; प्राचीफा.
प्रेमासक्त [सं.वेधित]

वेध्या नलाख्या. ब्रह्मा (सं.वेद्या)

वेपथ हरिवि. वेपथु, धुजारी

वेपार प्रेमाका. व्यापार, प्रवृत्ति

वेमान दभ्रत्कं(१). विमान
 वेय (इच्छेवेय) [इत्थिवेय] जिनरा. वेद,
 [स्त्रीवेद, मोहनीय कर्मनो एक प्रकार,
 जेना उदयधी स्त्रीने पुरुष साथे मैथुननी
 इच्छा याय छे] [जै.]; जुओ इच्छेवेय
 वेयइ उक्तिर. जाणे (सं.वेदय)
 वेयण जिनरा. वेदन, वेदनीय कर्म; गुर्जरा.
 वेदना
 वेयल तेरका. एक वनस्पति, विचकिल
 (प्रा.वेइल)
 वेयावञ्ज आरारा. सेवा, शुश्रूषा (सं.वैया-
 वृत्य)
 वेयावञ्जसार ऐतिका. [उत्तम] सेवा
 वेयुं अखाका. जाण्युं (सं.विद्)
 बेर जुओ वसुधा दे वेहेर
 बेरा उक्तिर. वीरडो, नानो कूवो (सं.
 विदारका) [दि.विचरय; रा.]
 बेरागर *अखाका. नरका. प्राचीका. एक
 प्रकारनुं रल, [हीरो] (सं.वञ्ज+आकर)
 बेरीनइ आरारा. वलोवीने
 बेरो अखाका. [वहेरो], भेद, [द्वैत]
 बेल, बेळ अखाका. वेळा, समय; नरका.
 भरती [सं.वेला]; *प्रेमाका. [लहेर]
 (वायुनी)
 बेला *नलरा. [संकट, आपत्ति] (सं.);
 जुओ वेळा पडी
 बेला (*नेबेला) अखाछ. कोई मादक
 पदार्थ ?, [“कोई रोग, *आपत्ति]
 बेलाकूल (बेला कूलेरा) *नलरा. [काकडीना
 वेला] [सं.बेली+कुलीरा]

बेला गाले वतुचा. वेळा गाले, समय फसार
 करे
 बेळा पडी प्रेमाका. मुश्केली आवी; जुओ
 वेला
 बेलि आरारा(व). विचकिल (प्रा.वेइल)?;
 निद्राप्रेरक लता (दि.वेली)?
 बेलियां नरका. प्रेमाका. हायनी आंगळीए
 पहेरवानां एक जातनां आमूषण
 बेळ, बेळू उक्तिर. ऋषिरा. प्रेमाका. रैती
 (सं.वालुका)
 बेल्यो लावल. वेल, वेलीओ
 बेयलां *अखाका. [वेव नामनी वेलनां
 डाळखां, पांढडां]
 बेयलां बीणवां प्रेमाका. फांफां के वलखां
 मारवां
 बेवा प्रेमाका. विवाह
 बेवाडिणि आरारा. मेवाण
 बेवाडिय गुर्जरा. वेवाई; [संबंधी] (सं.
 वैवाहिक)
 बेवाही जिनरा. सगांसंबंधी (सं.वैवाहिक)
 बेबिठ षडावा. धूजतुं माणस (सं.वेपितु)
 बेवुं अखाका. वेदवुं, जाणवुं (सं.विद्)
 बेश जुओ गोगवेश
 बेश, बेस मदमो. वेताप. वय (सं.वयस);
 जुओ वेष
 बेशबाळ प्रेमाका. सगपण
 बेशंती नरका. नरप. वेश्या, गणिका
 बेशा विकरा. वेश्या
 बेशाखिका (बेशाखिका) ऐतिका. वैशेषिक
 दर्शन[वाळा]

વેશિ જુઓ વેસા

*વેશેક (વા શોક) *વંદ્રવા. [અથવા શોક]

વેષ આરાસા. ઉંમર, યુવાની (રા.) (સં.

વયસ); જુઓ વેશ

વેસ તેરકા. પ્રાચીના. વિક્રા. વેશ્યા,

ગણિકા; જુઓ વેસા

વેસ વીસરા. વેશ, રૂપ (સં.વેષ)

વેસ આરાસા. વતુચા. *વીસરા. સિંહા(શા).

વય, ઉંમર (સં.વયસ); જુઓ વાલીવેસ,
વેશ

વેસર દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. નાકની વાલી,
નથ

વેસર, વેસરુ અંગવિ. ઉત્તિર. શૃંગામં.

ષડાવા. હદ્ધર (સં.); જુઓ વેસહ

વેસા, વેસ, વેશિ ગુર્જરા. તેરકા. વેશ્યા

વેસવાર ઉત્તિર. રાઈ, જીરું વગેરેનાં ચૂર્ણ

મેઢવીને કરવામાં આવેલો ગરમ મસાલો
(સં.)

*વેસહ [*વેસર] *ઉષાહ. [હદ્ધર] (સં.
વૃષભ)

વેસાવાડડ ઉત્તિર. વેશ્યાવાડો (સં.વેશ્યા-
વાટક.)

વેસાસ આરાસા. જિનરા. વીસરા. વિશ્વાસ

વેસાસી ષડાવા. વિશ્વાસ આપી, વિશ્વાસમાં
લઈ (સં.વિશ્વસયતિ)

વેહ અલાકા. પ્રેમાકા. વીંધ, છિદ્ર (સં.વેધ)

વેહણડ ઉત્તિર. વીંધવાનું ઓજાર, સોયો.
(સં.વેધનકમ)

વેહલિ ઇતિકા. [વહેલી], શીઘ્ર

વેહાંળી ચિત્તસં. વીતી ગઈ; જુઓ વિહાળી

વેહી કરી ગુર્જરા. વીંધી (*સં.વિધ્યતિ)

[સં.વેધિત]

વેહેણુ નરકા. વહાણું, પ્રમાત [સં.વિમાનક]

વેહેની કામા(શા). અગ્નિ [સં.વહ્નિ]

વેહેપાર મદમો. વેપાર

વેહેર ચિત્તસં. જુદાપણું; *નંદબ. [ચિરાહ,

માર્ગ]; જુઓ વસુધા દે વહેર, વહેર

વેહેરી મદમો. વેરી, [દુશ્મન]

વેહેરે પ્રેમાકા. વેરે, સાથે, [સાથેના પ્રસંગે]

વેહેરેશો વતુચા. વહેરી નાલ્લશે

વેહેરો પ્રાચીકા. પ્રેમાકા. ખેદ, તપાવત

વેહેબલ કામા(શા). વિદ્વલ

વેહરી અલેગી. પ્રેમાકા. વાળી; કાદં(શા).

માનવ-વાળી (સં.)

વૈનુચ ચિત્તસં. ગુણ વગરની સ્થિતિ, નિર્ગુણ

સ્થિતિ [સં.વૈગુણ્ય]

વૈતાહિ અંબરા. વૈતાલ્ય પર્વત ઉપર

વૈતાલ, વૈતાલ પંચવા. [વેતાલ], વેતાલી

સિદ્ધિનો જાણકાર, [મડદામાં પ્રવેશ

કરવાની સિદ્ધિ ધરાવનાર એક ભૂતયોનિ]

વૈદુર્થી દશસ્કં(૨). વૈદર્થી, રુક્મિણી

વૈદુર્થ નરકા-૨. નીલ રંગનું એક રત્ન [સં.]

વૈદેસિક આરાસા. પરદેશી (સં.વૈદેશિક)

વૈદ્ય-વૈદ્ય (વૈદ્ય વિદ્ય) વિમ્પ્ર. વૈદ્યવિદ્યાવાળા,
[વૈદ્ય અને વિદ્વાન]

વૈદ્રપાદેશ દશસ્કં(૨). વિદર્ભ દેશ

વૈદ્રથી દશસ્કં(૨). વૈદર્થી, રુક્મિણી

વૈનિતેય શૃંગામં. ગરુડ (સં.વૈનતેય)

વૈરોટ નલરા. એક દેશ જ્યાં નલરાજા

વિજય કર્યો હતો, વૈરાટ

वैसंया नलाख्या. वैशंपायन ऋषि, महा-
भारतना वक्ता

वैस प्राचीका. वंश, [कुळ]

वोरण देवरा. वहोरावुं ते, भिक्षा लेवी ते
[सं.व्यवहर]

वोरावे देवरा. वहोरावे, [भिक्षा आपे]

वोरी देवरा. वहोरी, [भिक्षा लई] [सं.व्यवह]

वोलइ, वोळइ षडावा. पसार करे, व्यतीत
करे [दि.]; रूपच. वीते, [व्यतीत थाय];

अखाका. वटावे, ओळंगे; *कस्तुवा.

[(रस्तो) वटावे]; जुओ वुलइ

वोलावुं, वोळावुं दशस्कं(१). नरका.

प्रेमाका. मदमो. हरिख्या. वळावुं,

विदाय आपवी

वोळावा अखाका. मुसाफरीमां साथे रहेता
चोकियात

वोळाविया अखाका. वोळावा, प्रवासमां
साथे जई रक्षण करनार

वोळावी अखाका. वोळावा, मुसाफरीमां
साथे रहेता चोकियात

वोळे आवे अखाका. ठेकाणे आवे, बराबर
समजाय, [पार पडे]

वोहोणुं दशस्कं(१). विहोणुं, विनानुं

वोहोरतिया अखाछ. वहोरनार, [खरीदनार]

वोहोरती प्रेमाका. वहोरतियो, वहोरवानुं
(खरीदवानुं) काम करनार [सं.व्यवह]

वोहोरावें देवरा. वहोरावे, [भिक्षा आपे]

वोळाउर नलरा. एक नगर ज्यां नलराजाए
विजय कर्यो हतो

व्यक्त चित्तसं. व्यक्ति, प्रगटीकरण

व्यक्तइं आनंत. व्यक्त थाय

व्यक्तउं उपबा. स्पष्ट, समजावीने

व्यक्तभेद चित्तसं. व्यक्त सृष्टिना भेद

व्यगति *अखाछ. [भिन्नत्व, जुदाजुदापणुं];

जुओ विगत्य

व्यगतुं अखाका. व्यक्त, स्पष्ट

व्यगतो जुओ बगूतो

व्यजन *प्रेमाका. [(वायु) ढोळवो ते]

व्यत अखाछ. वित्त, धन, माल, [सार]

व्यत चित्तसं. वित्त, सार, साररूप तत्त्व

व्यध्य चित्तसं. विधि, प्रकार

व्यपरीत मदमो. विपरीत

व्यर्थ चित्तसं. वृत्ति, वर्तन, स्थिति, व्यवहार

व्यवसाइया विमप्र. धंधादारी माणसो,

वेपारी [सं.व्यवसायिक]

व्यवहारि सिंहा(म). वेपारी (सं.व्यवहारिन्)

व्यवहारीउ आरारा. नलरा. लावल. विमप्र.

वेपारी (सं.व्यावहारिक)

व्यवेक जुओ वव्येक

व्यवेहारा पंचवा. वेपारी (सं.व्यवहारकः)

व्यसनि लावल. व्यसन[मां], [आपत्तिमां]

व्यसा चित्तसं. वसा, [अंश], टका; जुओ

वसा सोइ

व्यहु परि [व्यहु परि] उक्तिर. बेय रीते

[सं.द्धि+खलु+प्रकार]

व्यंजन करे नरका. पवन नाखे, [वायु

ढोळे]

व्यंहुं नलाख्या. वंठयुं, बगड्युं (सं.विनष्ट)

व्यंण मदमो. विना

व्यंस हम्मीप्र. वंश

વ્યા- (વ્યાવ-) વીસરા. વિયાય, જન્મ આપે
(સં.વિજાયતે)

વ્યાઈ શૃંગામં. પ્રસૂતાને

વ્યાઝ ઉક્તિર. વાઝ, ચામડીમાં ફાટ પડવી
તે, વાઢિયા (સં.વિપાદિકા)

વ્યાઘ્યાન વ્રિત્તસં. વર્ણન, કોઈ વિષયનું
વિસ્તારથી કરેલું પ્રતિપાદન [સં.]

*વ્યાધ [વ્યાધ] મદમો. ઢેઢ; જુઓ વ્યાધ,
વ્યાધી

વ્યાધ અઘાકા. પ્રેમાકા. વ્યાધિ, પીડા

વ્યાધ પ્રેમાકા. શિકારી; જુઓ વ્યાધ

વ્યાધી પ્રેમાકા. વ્યાધ, પારધી

વ્યાધ્ય અઘાકા. વ્યાધિ

વ્યાધ્યું *કાદં(શા). વધ્યું, [ગાઢું થયું]
(સં.વર્ધિતમ)

વ્યાધ્યું *કાદં(શા). [ખેયું] [સં.વ્યાધિત]

વ્યાપ એતિરા. ફેલાવો [સં.]

વ્યાપતિ *ગુર્જરા. [વ્યાપાર, વ્યવસાય, કર્મ,
પ્રવૃત્તિ] [સં.વ્યાપૃતિ]

વ્યાપાર આરારા. લાવલ. કામકાજ, પ્રવૃત્તિ,
કામગીરી; વિમપ્ર. વેપાર (સં.)

વ્યાપારી કાંદં(શા). વિમપ્ર. વેપારી (સં.)

વ્યાપારણ ષડાવા. વાપરવું તે (સં.)

વ્યાપ્તમાન દશસ્કં(૧). વ્યાપ્ત

વ્યાપીઝ ઉક્તિર. છેતર્યો (સં.વિપ્રતારિતઃ)

વ્યાઠ દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. સર્પ [સં.વ્યાલ]

વ્યાઠ્ઠ પ્રાચીફા. પ્રાચીસં. સાંજનું ખોજન,
વાઠુ (સં.વિકાલિક)

વ્યાથ- જુઓ વ્યા-

વ્યાથર જિનરા. પ્રસૂતિ [રા.]

વ્યાસ વિક્રરા. કથાકાર [સં.]

વ્યાસણઝ [વ્યાસણઝ] ઉક્તિર. બેસણું, બે
વઘત આસને બેસી જમવાનું વ્રત (સં.
દ્વયાસનકમ)

વ્યાહ વીસરા. વિવાહ, લગ્ન

વ્યાહણઝ ગુર્જરા. વહાણું, સવાર (સં.
વિમાનકમ)

વ્યંતર લલિરા. વ્યંતર, ભૂત

વ્યુતરે પ્રાચીકા. ઋતરે (સં.વ્યુતરતિ)

વ્યુત્સુજં ષડાવા. છોડું, વિસર્જું (સં.વ્યુત્સર્જ)

વ્યૂળા ચંદ્રવા. કપાસ [દે.વઠળી]; જુઓ
વુંળ

વ્યેદ જુઓ વેદ

વ્યેષ જુઓ વરવ્યેષ

વ્રઘ કામા(શા). વૃક્ષ; જુઓ વરઘ, વર્ઘ

વ્રઘા મદમો. વર્ષા

વ્રઘારત પ્રાચીકા. વર્ષાક્રતુ; જુઓ વ્રઘારતે

વ્રજ આરારા. સમુદાય (સં.)

વ્રણવ- સિંહા(મ). વર્ણવવું

વ્રત મદમો. *નક્કી, [*સ્થિતિ, *હોવું તે]

વ્રત્યું *દશસ્કં(૨). [આજીવિકા] [સં.
વૃત્તિ]

વ્રથ મદમો. વૃથા

વ્રથા જુઓ વૃથા

વ્રથ અઘાઠ. મદમો. વૃદ્ધિ, વધારો

વ્રથ પ્રેમાકા. વૃદ્ધ, [વડીલ, મોટેરો]

વ્રથા ચંદ્રવા. વૃદ્ધ

વ્રથ- પ્રાચીસં. વાપરવું, ખર્ચવું (સં.વ્યય)

વ્રહ નંદવ. પ્રાચીફા. સિંહ(શા). વિરહ,
વિયોગ

ब्रहेणी मदमो. विरहिणी
 ब्रहेनी चतुचा. विरहनी
 ब्राध अखाका. अखाछ. व्याधि
 ब्रासिउ नलरा. अयोग्य मार्गे गयो, [भूल
 करी, खोटुं कर्तुं] [सं.विपर्यास परधी];
 जुओ वरासइ, ब्रासियउ
 ब्रासु, ब्रांसु अंगवि. कृष्णबा. *नलाख्या.
 भ्रम, [भूल]
 ब्रांसियउ प्राचीसं. विश्वस्त ?, [*भ्रान्ति
 करी, *गुमाव्युं]; जुओ वरासइ, ब्रासिउ
 ब्रांसु जुओ ब्रासु
 ब्रिष्य चित्तसं. वृष्टि
 ब्रेह अखाका. अखेगी. कामा(त्रि).
 कामा(शा). नरका. प्रेमाका. विरह
 ब्रेहुणी अखाका. विरहिणी
 ब्रेहे कामा(त्रि). चित्तसं. प्रेमप. मदमो.
 विरह
 ब्रेहेणी मदमो. विरहिणी
 शकदार ऐतिरा. *हुकमदार, [*शक्कादार,
 *रूआबदार, *प्रभावशाली] [अ.सिक्कः]
 शकट अखाका. आनंस्त. नरका. प्रेमाका.
 गाडुं, गाळुं [सं.]
 शकल कादं(शा). टुकडो (सं.)
 शकार मदमो. शिकार
 शक्के दशस्कं(१). दशस्कं(२). प्रेमाका.
 जाणे के; मदमो. संभव छे के; नलाख्या.
 जाणे के, [संभव छे के]
 शक्त नरका. सशक्त, बळवान, [सक्षम,
 धनाढ्य] [सं.]

शक्ति प्रेमाका. एक शस्त्र
 शक्र नरका. इन्द्र [सं.]
 शग उवाह. दीवानी ज्योत (सं.शिखा);
 नरका. प्रेमाका. शंकु आकारनो ढगलो
 शगत्य, सगत सिंहा(शा). शक्ति [देवी
 रूपे]
 शग्नि प्राचीका. उतावळे (सं.शीघ्र)
 शज मदमो. सज
 शज्या आरारा. शय्या, सेज
 शणगट नरका. धूमटो
 शणगार चतुचा. शृंगार[रस]; नलाख्या.
 शृंगार, शोभा
 शतफणा प्रेमाका. सो फेणवाळो नाग [सं.]
 शत्र सिंहा(म). दुश्मन (सं.शत्रु); जुओ
 शत्रो
 शत्रुकार, शत्रूकार अखाछ. ऐतिरा. नलरा.
 प्राचीफा. रूपच. विकरा. सदाव्रत, अन्न-
 दानशाला (प्रा.सत्तुक+सं.अगार); जुओ
 सत्रूकार
 शत्रो, शत्र गुर्जरा. शत्रु
 शबल नलरा. मदमो. शिथिल, ढीलुं
 शवे (मानेश वे) *अखाछ. [ध्येयरूप
 मानीश]
 शनि कादं(शा). धीमे (सं.शनैः)
 शनिशनि, शनीशनी वेताप. सिंहा(शा).
 धीमेधीमे (सं.शनैः शनैः)
 शपइ उक्तिर. शाप आपे (सं.शपते)
 शपराणू नरप(द). जबरूं, [जोरावर] [सं.
 सप्राण]; जुओ सपराणउ
 शबरली शृंगामं. शबरी, भीलडी

शबल, शबलुं कामा(शा). अत्यंत
 शबल स्वभाव सम्यचो. मिश्र स्वभाव
 शबला नलाख्या. *शंबल, *भातुं, *अत्र
 (सं.शम्बल), [खूब, प्रचुर] [सं.]
 शबिका नलाख्या. पालखी (सं.शिबिका)
 शब्द चित्तसं. संज्ञा, नाम
 शब्दनी वृत्त चित्तसं. शब्दनी वृत्ति -
 व्यापार
 शब्दप्रकाश चित्तसं. शब्द - ध्वनि प्रकाशित
 धवो ते, उत्पन्न धवो ते
 शब्दे मारे चित्तसं. उपदेशवचन संभळावे
 शमशाननी अधिकारिणी हरिख्या.
 शमशानमां सूळीनी सजाने लायक,
 [मृत्युदंडने पात्र]
 शयर विमग्र. शरीर; जुओ सयर
 शर चतुचा. वसंफा. शिर
 शरकड उक्तिर. शर नामना घासनी सळी,
 जे बाणना तीर तरीके वपराती (सं.शर:-
 काण्डः)
 शरखंड प्राचीफा. साडी माटेनुं एक कीमती
 वस्त्र (सं.श्रीखण्ड)
 शरडी नरका. काचिंडा[नी मादा] जेवी -
 जुदाजुदा रंग बदलती (सं.शरटी)
 शरत, शरति प्राचीका. *मदमो. संगीतनी
 एक संज्ञा, [श्रुति]; जुओ शुरतकार,
 सरत
 शरपाव नरप(द). [सरपाव], माथाथी पग
 सुधीनो पोषाक (फा.सरोपा)
 शरवन कादं(शा). शर नामनी वनस्पति -
 जेमां फूल आवे, फळ न आवे - तेनुं

वन (सं.)
 शरशक्ति विमग्र. सरस्वती
 शरा *दशस्कं(२). [बाण]; जुओ सरा
 शराडुं चित्तसं. अंत, छेडो; जुओ सरुं
 शरासन प्रेमाका. शर - तीरनुं आसन,
 धनुष [सं.]
 शरिखूं नलाख्या. सरखुं, जेवुं (सं.
 सदृक्षकम्)
 शरीख कादं(शा). शिरीषनुं फूल
 शरुया नंदब. [सरवा], मोटेथी बोलायेला,
 [खुळा]
 शरे (शरे वाते) *मदमो. [चोखवी, खरी
 (वाते)] [फा.सरह]
 शर्त अखाका. शरत, करार, [ठराव] [फा.]
 शर्णागत जवुं चंद्रवा. शरणे जवुं, शरणागत
 थवुं
 शर्म नलाख्या. प्रेमाका. श्रम, प्रयत्न; जुओ
 सरमु
 शर्म नरका. शरम, लज्जा [फा.]
 शर्म आरास. सुख, आनंद (सं.); जुओ
 सर्म
 शर्मी *नेमिछं. [व्यायाम करी, वापरी]
 [सं.श्रम]; जुओ सरमइ
 शर्युं (शर्युं घृत) दशस्कं(१). प्रेमाका.
 ताजगीनी सुगंधवाळुं [घी]
 शर्वरी अखाका. नरका. रात्रि [सं.]
 शला अखाछ. शिला
 शलाटु उक्तिर. सलाट, शिला घडनारो (सं.
 शिलाघटकः); जुओ सिलावटउ
 शलाय नरका. *नरप. शिला, पथ्थरनी

पाट, [*अचळ]

शली प्राचीका. एक प्रकारनो साल्लो (दे. छल्ली)

शल्य नरका. शल्या, शिला, मोटो पथ्थर
शल्य अखाका. दशस्कं(१). प्रेमाका.

शिला, मोटो पथ्थर

शव विक्ररा. शिवना [सं.शैव]

शव उषाह. महादेव (सं.शिव)

शवरी हरिख्या. कोळण [सं.शवरी]

शशक प्रेमाका. ससलुं [सं.]

शशि गुर्जरा. ससलुं (सं.शश)

शशिवयणी आरारा. चंद्रवदनी

शशिहर, शसिहर नेमिछं. प्रबोप्र. विमप्र.

हरिवि. शशियर, चंद्र (सं.शशधर)

शशीहर कृष्णबा. शशधर, चंद्र

शहियल *नरप. [*शैल, *पर्वत]; जुओ
सैयल

शहीलंकी कामा(शा). सिंहना जेवा केडना
वळांकयाळा; जुओ लंक

शंकरी कादं(शा). कल्याण करनारी (सं.)

शंकवुं नरका. शंका करवी, [गभरावुं,
लज्जित थवुं]; वसंफा. वसंवि.

*वसंवि(ब्रा). संशय करवो, [धारवुं,
नो भय राखवो] (सं.शंक्यते); जुओ

संकइ

शंकेष प्राचीका. संक्षेप

शंखधूनी प्रेमाका. शंखनो ध्वनि

शंघ प्रबोप्र. सिंह; जुओ शिंघ

शंपत्य मदमो. संपत्ति

शंबल नलरा. भातुं [सं.]

शंभ, शंभु अखाका. अखाछ. चित्तसं.

कल्याणकारी [अवस्था], ब्रह्म [सं.शंभु]

शंबछर कामा(शा). संवत्सर, [वर्ष]

शंवरामंडप मदमो. स्वयंवरमंडप

शंहीआर प्राचीका. संहार

शाकट *अखाछ. [अज्ञानी, अवळे मार्ग
गयेला, दुर्जन] [सं.शाक्त]

शाकिनी अखाका. एक प्रकारनुं स्त्रीप्रेत,
[डाकण]

शाखामृग प्रेमाका. वांदरा [सं.]

शात पमाड्या *प्रेमाका. [नाश पमाड्या]
[सं.शात]

शाथ्यंणी मदमो. संगिनी

शान उषाह. सान, समजण (सं.संज्ञा)

शापिणी कादं(धु). शापित बनावती

शा भणी चतुचा. शाने लीधे, शा माटे

शाम नलाख्या. काळुं (सं.श्याम)

शामी जुओ शाम

शायन प्रबोप्र. पथारी (सं.शयन)

शारद अखाका. नरका. शारदा, सरस्वती

शार्दूल प्रेमाका. वाघ [सं.]

*शाल गुर्जरा. शियाळ (सं.शृगाल)

शाळ प्रेमाका. चोखा [सं.शालि]

शालक लावल. साळा, पत्नीना भाई
[सं.श्यालक]

शालि लावल. चोखा, [डांगर] [सं.]

शावट चंद्रवा. शहावट, शराफीवृत्ति

शाश (शाश काढे) मदमो. श्वास [काढे],
[बोले]

शासना धरे चित्तसं. आश्वासन आपे,
प्रोत्साहन आपे, प्रवृत्त थाय ?

शाह *अखाका. अखाछ. [शाहुकार],
प्रामाणिक माणस; जुओ साह

शाहानि कादं(शा). नलाख्या. शा माटे

शाहानो प्रेमाका. शानो

शाहास्त्र मदमो. शास्त्र

शाहि नलाख्या. साहे, पकडे (सं.साहयति)

शांझी बेळा नरका. सांज - संध्या वखते

शांणा *नेमिछं. [अनाजनी कोठीमांथी
अनाज काढवानुं छिद्र] [रा.]

शांत प्रेमाका. संपूर्ण शांत, मृत्युने वश

शांतिक-पुष्टि प्रेमाका. ग्रहादिकनुं अमंगल
दूर करवा [तथा धनदोलतनी वृद्धि
अर्थ] करवामां आवतो धार्मिक विधि

शांत्य चित्तसं. शांति

शांत्यमा चित्तसं. शांतपणुं

शांत्यो प्राचीका. संताड्यो

शांम, शामी, सांमी कामा(शा). स्वामी,
[पति]

शांमव मदमो. सामंत, वीर, सुभट; जुओ
सांमद

शांमा ऋषिरा. सुंदर स्त्री (सं.श्यामा)

शांशो मदमो. संशय; जुओ सांशो

शिक्षा चंद्रवा. शिखामण [सं.]

शिक्षापण दशस्कं(९). शिखामण

शिक्षारूपणें आनंस्त. उपदेशरूपे

शिख नरका. शिखामण [सं.शिक्षा]

शिख हरिख्या. माथानी टोच (सं.शिखा)

शिखंड प्रेमाका. मोर

शिखि, शिखी नलाख्या. शृंगामं. मोर
(सं.शिखिन्)

शिणगार वसंवि(ब्रा). शणगार, आभूषण
(सं.शृंगार)

शित्र प्रबोप्र. दुश्मन (सं.शत्रु)

शिथळ दशस्कं(९). दशस्कं(२). नरका.

प्रेमाका. शिथिल, ढीली, विखरायेली

शिथिल (गलशिथिल) नरप. [गल]स्थल,
[गाल]

शिय्या नलरा. पथारी (सं.शय्या)

शिर गुर्जरा. विराप. शर, तीर

शिर नामीनइं आनंस्त. मस्तक नमावीने

शिरावुं नरका. सवारमां नास्तो के भोजन
करवुं

शिरिडि कर्पूमं. सरे, [पार पडे] (सं.सृ
उपरथी)

शिरिसु विमप्र. साये; जुओ सरिस

शिरूअ *उषाह. [धारा] [सं.शिरा]; जुओ
शिहिर, सीर

शिलाका ऋषिरा. सळियो (सं.शलाका)

शिलावट विमप्र. सलाट, [पथ्यर घडनार];
जुओ सिलावटउ

शिवरति वसंफा. वसंवि(ब्रा). शिवरात्रि

शिवरमणी ऋषिरा. मुक्तिरूपी रमणी (सं.)

शिवा विक्रच. शियाळवी [सं.]

शिघर अंबरा. सुघिर, पोतुं - फूंकथी
वगाडवानुं वाजित्र

शिशुकुमारचक्र *अखाका. [मगरना प्रकार-
ना शिशुकुमार नामना प्राणीना आकारनुं
नक्षत्रमंडार] [सं.]

शिष्य पाहिं उक्तिर. शिष्य पासे, शिष्य
वडे

शिहिजि नलाख्या. सहेजमां (सं.सह्य, प्रा.
सहिज)

शिहिर *अखाका. [सेर, सरवाणी, स्रोत];
जुओ शिरूअ

शिंगी प्रेमाका. शिंगडानुं बनावेलुं फूकीने
वगाडवानुं एक वाजिंत्र [सं.शुंगी]

शिंघ प्रबोप्र. सिंह; जुओ शंघ, शीघ

शीकारी प्रेमाका. स्वीकारी

शीकिरि अंबरा. मोटुं छत्र, धजावाळुं छत्र;
जुओ सिकिरि

शीकुं *चतुचा. प्रेमाका. षडाबा. वस्तुओ
राखवा माटे अध्धर लटकाववामां
आवती छाबडी के झोळी (सं.शिक्ष्य)

शीकोतरी *नलाख्या. [डाकण, पिशाचिनी]

शीख अखाका. चतुचा. प्रेमाका. शिखामण;
भेट, [बक्षिस] [सं.शिक्षा]; कादं(शा).
चतुचा. नरका. नलाख्या. मदमो. विदाय,
रजा, [जवानी आज्ञा] (सं.शिक्षा)

शीखडी शृंगामं. विदाय

शीखा कादं(शा). विदाय (सं.शिक्षा)

शीघ मदमो. सिंह; जुओ शिंघ

शीजु(?) *नरप(द). [*सिद्ध थयेतुं]

शीजे देवरा. सीझे, [सिद्ध थाय] [सं.
सिध्यति]

शीझतुं नलाख्या. सिद्ध थतुं, [फावतुं] (सं.
सिध्य-)

शीवाइ कादं(शा). *नलाख्या. प्रबोप्र. दुःख
पामे, पीडाय (सं.सीघते)

शीधु कादं(शा). मदिरा (सं.सीधु)

शीये चित्तसं. छीप

शीम नलाख्या. सीमा, हद

शीमलि कादं(शा). शीमळानुं वृक्ष, मोटो
रूखडो (सं.शाल्मलि)

शीमाढा कादं(शा). सीमा परना खंडिया
राजाओ (सं.*सीमावृत); जुओ सीमाढा

शीला लावल. शीळा, सौम्य [सं.शीतल]

शीवालखीत (शीवालखीत लग्न) मदमो.
-, [*घडियां लग्न]

शीश मदमो. शिष्या

शीशफूल दशस्कं(१). प्रेमाका. माथानुं एक
घरेणुं

शीशब, सीसब वेताप. सीसम [सं.शिशपा]

शीश लीधुं नरका. [माथे चडाव्युं], स्वीकार्युं

शीस मदमो. शिष्या

शीकुं नरका. वस्तुओ राखवा माटे अध्धर
लटकाववामां आवती छाबडी के टोपली
(सं.शिक्ष्य)

शुकलाव प्रेमप. पीळुं मखमली वस्त्र (फा.
सकलात); जुओ सकलात

शुणु चतुचा. सोणुं, स्वप्नुं

शुद्ध प्रेमाका. शुद्धि, भान

शुद्धि हम्मीप्र. समाचार [सं.]; जुओ सुधि

शुध चतुचा. भान [सं.शुद्धि]

शुभवयणी नलाख्या. शुभ वचनवाली

शुभाई चतुचा. ?

शुभेरी चतुचा. सुंदर, शुभ

शुरतकार नरप. स्वर, सूर [सं.श्रुति]; जुओ
शरत

શું ચિત્તસં. પ્રેમાકા. -માં, પ્રત્યે, સાથે [સં.

સહિત]; પ્રેમાકા. જાણે [સં.કીદૃશકમ્]

શુંબ વેતાપ. સૂમ, કૃપણ; જુઓ શોમ, સુંબ

શૂકર ગુર્જરા. પ્રેમાકા. સૂવર (સં.)

શૂક્ત અઘાકા. શુક્તિ, છીપ

શૂઘ નરકા. શુદ્ધિ, ખાન

શૂન્ય ચિત્તસં. છિદ્ર [સં.]

શૂરાશૂર નરકા. અતિ શૂરવીર

શૂં કાદં(શા). નલાઘ્યા. સાથે, [-માં] (સં. સહિતમ્)

શૂં કાદં(શા). ના જેવું (સં.સદૃશકમ્)

શૃંગારવું અઘાઠ. ગુર્જરા. શણગારવું

શેઠ અઘાઠ. કાદં(શા). શેષ, બાકી, બાકીનો ભાગ

શેઠ દશસ્કં(૧). નરકા. શેષનાગ

શેડિ કાદં(શા). દૂધની સેડ, ધાર [સં.શ્રેદિ]

શેન પ્રવોપ્ર. લશ્કર (સં.સૈન્ય)

શેબાસ મદમો. શાબાશ

શેઘ્યા નલાઘ્યા. શઘ્યા, પથારી

શેરડી નરકા. પ્રેમાકા. શેરી, મહોલો, મારગ

શેરડો દશસ્કં(૧). દશસ્કં(૨). માર્ગ; જુઓ સેરડે

શેલું પ્રેમાકા. કસબી વળાટનું વસ્ત્ર - પુરુષો માટે યેસ, સ્ત્રીઓ માટે સાડી

શેવ નલાઘ્યા. સેવા

શેવાસ ચંદ્રવા. સહવાસ

શેશ પ્રેમાકા. વરકન્યા અને સીમંતિની

સ્ત્રીના યોઢામાં અપાતાં નાઢિયેર, પાન,

સોપારી અને રૂપિયો

શેહરુ કાદં(શા). ફૂલની પાઘ (સં.

શેઠરક:); જુઓ સેહરડ

શેહે, સેહે રુસ્તસ. સો [સં.શત]

શોકવું ડષાહ. દશસ્કં(૧). પ્રાચીપ્રા. ચૂસી

લેવું, શોષી લેવું (સં.શોષ)

શોગળી પ્રેમપ. શોકયુક્ત

શોચ વતુચા. વિમાસણ, [વિચાર] [સં.]

શોચડ ઉપવા. ષડાવા. શોક કરે, દુઃખી થાય (સં.શોચતિ)

શોચના અઘાઠ. પ્રેમાકા. શોક, દુઃખ; નરકા. વિચાર [સં.]

શો ચાર પ્રેમપ. ચાર સો, અનેક

શોળ ગુર્જરા. રાતું (સં.)

શોળું પ્રેમપ. સ્વપ્ન

શોધ્યે અઘાકા. શુદ્ધ કર્યે, [શોધન કર્યે], તપાસ કરવાથી, વિવેક કરવાથી]

શોણ ષડાવા. સોજો (સં.શોફ)

શોભ લાવલ. શોભા, સુંદરતા; વિમપ્ર. માન, [ગૌરવ]

શોભન વસંપ્રા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). મનોહર (સં.)

શોમ મદમો. શુંબ, કંજૂસ; જુઓ શુંબ, સુમ

શોવત પ્રેમપ. સૂતાં

શોષ આનંસ્ત. સૂકવી દેવાં, નાશ કરવો તે [સં.]

શોષિક અઘાકા. શોષી લેનાર, [સૂકવી નાઢનાર] [સં.શોષક]

શૌંડ પ્રેમાકા. કુશઠ, [આસક્ત, લગન-વાઢ] [સં.]

શ્યં ડષાહ. સહિત, શું (સં.સમન); જુઓ સ્યડં

શ્યંદન શૃંગામં. રય [સં.]

श्यालक प्रेमाका. साळो [सं.]

श्यालाहेली प्रेमाका. साळावेली, साळानी पत्नी

श्याई नरप(द). आलिंगन; जुओ साई

श्रथल कादं(शा). शिथिल, ढीलुं

श्रव जिनरा. सर्व

श्रवइ उपवा. सांभळे (सं.श्रवति)

श्रवइ ऐतिका. कादं(शा). सवे, टपके, [झरे]

श्रवणाको बख्य पंचवा. पीपळे के तिलकनुं वृक्ष (सं.श्रीमत्), [गोरखमुंडीनुं वृक्ष] [सं.श्रवणवृक्ष]

श्रष्ट दशस्कं(१). मदमो. सिंहा(शा). सृष्टि

श्रष्टी जुओ श्रीष्टी

श्राप दशस्कं(१). श्राप

श्रापुं दशस्कं(१). श्राप आपवो

श्रावलू शृंगामं. शक्तेहं

श्रावक *अंबरा. [*श्रावक समा अहिंसक]

श्रावणी नरका. बळेव, [श्रावण शुद्ध] पूनम

श्रिय कादं(शा). कल्याण (सं.श्रेयस्)

श्रीअनंदन वसंवि. लक्ष्मीनो पुत्र, कामदेव (सं.श्रीनन्दन)

श्रीकंत प्रेमाका. लक्ष्मीना पति विष्णु, कृष्ण [सं.श्रीकान्त]

श्रीकार ऐतिका. *दशस्कं(१). प्रेमाका. सुंदर, उत्कृष्ट, उत्तम

श्रीकाष्ट नलरा. एक प्रदेश ज्यां नलराजाए विजय कर्यो हतो

श्रीखंड नरका. चंदन [सं.]; जुओ सिरिखंड

श्रीगरण अंबरा. उक्तिर. नलरा. खजानानी

देखरेख चखनार अधिकारी [सं. श्रीकरण]

श्रीगरणु उक्तिर. धनवृद्धि करवी दे. आवकखातुं (सं.श्रीकरणम्)

श्रीजुग चतुचा. श्री - लक्ष्मी साथे

श्रीथल दशस्कं(१). शिथिल

श्रीनंदन वसंवि(ब्रा). श्रीनो पुत्र, कामदेव (सं.)

श्रीपतजी चतुचा. लक्ष्मोपति, विष्णु

श्रीपात चंद्रवा. प्रेमाका. सिंहा(शा). त्यागी, संन्यासी

श्रीबाफ जुओ बाफ

श्रीमंडळ दशस्कं(२). प्रेमाका. सुरमंडळ, एक तंतुवाद्य

श्रीमंत मदमो. सीमंत

श्रीमुख मदमो. पोते

श्रीमुखई आरारा. पोताने मुखे, [पोते]

श्रीयनंदन वसंफा. लक्ष्मीपुत्र प्रद्युम्न, काम-देव [सं.श्रीनंदन]

श्रीवच्छ उक्तिर. लक्ष्मीने प्रिय, विष्णु (सं. श्रीवत्सः)

श्रीवंत चंद्रवा. मदमो. श्रीमंत, धनिक

श्रीष्टी, श्रष्टी चंद्रवा. सृष्टि

श्रुतज्ञान ऐतिका. शास्त्रज्ञान [सं.]

श्रुति चित्तसं. वेद वगेरे पवित्र शास्त्रो [सं.]

श्रृष्ट वेताप. सृष्टि

श्रेण्य चित्तसं. श्रेणि

श्रेयोत्र (छउं श्रेयोत्र) शृंगामं. अहीं श्रेय छे, [अहीं हुं क्षेमकुशळ छुं]

श्रेष्ट, श्रेष्टि आरारा. श्रेष्ठी, श्रेष्ठ

श्रोणायां प्रचीका. प्रेमप. स्वप्ननां
 श्रोणित दशस्कं(१). दशस्कं(२). प्रेमाका.
 श्रोणित, लोही
 श्रोणित वर्ण दशस्कं(१). श्रोणितवर्ण,
 लोहीना रंगनुं
 श्रोत्र गुर्जरा. प्रवाह (सं.स्रोतग)
 श्लाघइ उक्तिर. वखाण करि (सं.श्लाघते)
 श्लाघिहुं उक्तिर. प्रशंसा कर्त्ता
 श्वपच अखाका. चांडाल [सं.]
 षट्काया ऐतिका. छ [प्रकासना] शरीर,
 [प्रकासना जीव]
 षडंगई आचरता. छ जंगे
 षडावश्यक ऐतिका. साधयकादि छ
 आवश्यक कार्य [जै.]
 षै चिन्ता मध्ये, बडे, [श्री, नै]
 षोडश आचर. सोळ [सं.]
 षोडससिंगार पंचवा. स्त्रीए सजवाना सोळ
 शणगार [सं.षोडशशृंगार]
 स गुर्जरा. वसंफा. वसंवि. षडाबा. ते
 (सं.सं.)
 सइ आरारा. गुर्जरा. तेरका. विराप. वीसरा.
 षष्टिप्र. सो (सं.शत); जुओ सइ, सइ,
 सि, सें
 सइ गुर्जरा. बधा (सं.सर्वे)
 सइ, सइं कर्पूमं. प्राचीफा. विक्ररा. स्वयं,
 पोते; आपोआप, पोतानी मेळे
 सइगू जिनरा. साथी [रा.] ["सं.स्वक]
 सइजल उषाह. पाणी[थी भरपूर]
 सइण आरारा. स्वजन; जुओ सयण

सइतउ प्राचीसं. सहित, साथे
 सइताचीस उक्तिर. सुडतालीस (सं.सप्त-
 चत्वारिंशत)
 सइथउ, सइंथउ, सयथलउ प्रद्यु. प्राचीफा.
 प्राचीसं. विमप्र. स्थूलिफा. सेंथो (सं.
 सीमन्तकः)
 सइथु नलरा. सेंथा उपर पहेरवानो स्त्रीनो
 अलंकार (सं.सीमंतकः)
 सइफलउं हम्मीप्र. *मरणांतिक युद्ध, [युद्ध]
 [अ.सैफ=तलवार]; जुओ सयफल
 सइमुख जिनरा. पोताने मुखे, रूबरू (सं.
 स्वयं+मुख)
 सइयणि नलरा. दरजण (सं.सूचिक+णी)
 सइर गुर्जरा. प्राचीफा. वसंफा. वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). शरीर
 सइ-हाथि शृंगामं. पोताना हाथे; जुओ
 सइंहथ, सय-हाथि
 सइं गुर्जरा. हम्मीप्र. पोते, पोतानी मेळे
 (सं.स्वयम); जुओ सइ
 सइं नेमिछं. सो [सं.शत]; जुओ सइ
 सइंवीस उक्तिर. साडवीस (सं.सप्तत्रिंशत्)
 सइंथउ, सिंथु तेरका. प्राचीसं. लावल.
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). सेंथो (सं.सीमंतक);
 जुओ सइथउ
 सइंभरिवाळ वीसरा. सांभरदेशनो
 सइंवर गुर्जरा. स्वयंवर
 सइंवसि जिनरा. स्ववश
 सइंहथ ऐतिका. पोताना हाथे; जुओ सइ-
 हाथि
 सई आरारा. सही, खरेखर, जरूर

सई विमप्र. दरजी [सं.सूचिक]
 सईन अभिऊ. सेना (सं.सैन्य)
 सईनी घाडि जुओ घाडि सईनी
 सईयाणी अंबरा. सुयाणी
 सउ तेरका. ?
 सउ तेरका. नलरा. बधुं, सौ (सं.सर्व+खलु)
 सउ आरारा. उक्तिर. उपवा. गुर्जरा. नलरा.
 वीसरा. सो (सं.शत)
 सउकि, सउकी ऋषिरा. शोक्य; आरारा.
 षडाबा. सावकी (सं.सपत्नी)
 सउगडउ उक्तिर. गोल पेटी (सं.समुद्रगकः)
 सउड वीसरा. रजाई, [दि.सउडि]
 सउडउ (ताणि) प्राचीफा. मों ढांकीने सूई
 रहेवुं ते, [सोड ताणीने, रजाई खेंचीने,
 ओढीने]
 सउडि उक्तिर. रजाई (*सं.संवृत्तपटी,
 संवृतिः) [दि.]
 सउण उक्तिर. पक्षी, [*गीध] (सं.शकुन);
 प्राचीसं. पक्षी (सं.शकुन)
 सउण वीसरा. शकुन, शुकन
 सउणी उक्तिर. शकुन जोनार (सं.शकुनिक)
 सउन्नउ *ऐतिका. [पुण्यवंत, पुण्यशाली]
 [सं.सपुण्य]
 सउं गुर्जरा. प्राचीसं. वीसरा. षडाबा. साथे,
 [प्रत्ये] (सं.सहितम्)
 सउं *वीसरा. [जेवुं] [सं.समम्]
 सउंपइ ऐतिरा. वीसरा. सोंपे (सं.समर्प-
 यति)
 सकज, सकजउ जिनरा. समर्थ [रा.]
 सकति गुर्जरा. एक प्रकारनुं शस्त्र (सं.

शक्ति)
 सकन्ह हर शृंगामं. कृष्ण सहित महादेव
 सकपण चतुचा. सगपण
 सकयत्यो षष्टिप्र. कृतार्थ, [सफल] (सं.
 सकृतार्थ)
 सकलात नरका. एक जातनुं ऊननुं कापड,
 बनात, [जाडा तंतुनुं पण मुलायम
 कापड, मखमल]; जुओ शुक्लाद
 सकार प्राचीफा. शिकार, मृगया; शृंगामं. ?,
 [शिकार, भक्ष, भोग]
 सकाल गुर्जरा. वेताप. सिंहा(शा). सवार
 (सं.सुकाल)
 सकुट नरप. दुष्टजन, [अधर्मी]; जुओ
 साकट
 सकुनवी पंचवा. शकुन जोनार (सं.शकुन-
 वित्त)
 सकुंअला जुओ कमल-सकुंअला
 सकोमल, सकोमळ दशस्कं(१). वेताप.
 सिंहा(शा). सुकोमल
 सक्खि गुर्जरा. मैत्री (सं.सख्य)
 सख प्राचीफा. सुख
 सखर, सखरउ आरारा. ऐतिका. जिनरा.
 *प्राचीसं. सरस, सुंदर (रा.)
 सखाई, सखाईउ, सखाईय अंबरा. आरारा.
 ऐतिरा. *नेमिछं. प्राचीफा. प्राचीसं.
 लावल. सहायक, साथीदार, मित्र;
 ऐतिका. मित्रता, सहायकता
 सखावुं *उषाह. [साक्षी अपावुं]
 सखी चंद्रवा. सुखी, [आनंदित, प्रसन्न]
 सखो सिंहा(शा). शालिग्रामनुं नाम (सक्रे=

पथरनी लखोटी)
 सग शृंगामं. दीवानी ज्योत [सं.शिखा]
 सगणी प्रद्युचु. आयुधविशेष ?
 सगत जुओ शगत्य
 सगति आरारा. देवरा. शक्ति
 सगबग ऋषिरा. [शिथिल, दीलुं], वेरविखेर
 [रा.]
 सगर गुर्जरा. खोदकाम करनार जाति
 सगरुं अखाका. हाथमां अग्नि राखवो वगेरे
 द्वारा करवामां आवती साचजूठनी
 परीक्षा, [कसोटी रूपे करवामां आवतो
 चमत्कार, दिव्य], [*वचननी खातरी]
 [*सं.संगर]; *सिंहा(शा). [*वचन,
 *प्रतिज्ञा]
 सगलइ उक्तिर. सघळे, बधे [सं.सकल
 परधी]
 सगलउ, सगळउ आरारा. ऐतिका. वीसरा.
 षडावा. सघळो, बधो (सं.सकल)
 सगसणीजु सिंहा(म). सगुंवहालुं (सं.स्वक+
 स्निहक); जुओ सणीजां
 सगाल विकरा. सुकाळ
 सगासणीजा विक्रच. सगांवहालां
 सगासिइ नेमिछं. पासे (सं.सकाशे)
 सगांसणीजा शीलक. सगां-स्नेही [सं.
 स्वक+] (सं.स्निह, प्रा.सिणिज्ज-)
 सगुण, सगुणउ वीसरा. गुणवान [सं.]
 सगुर आरारा. सुगुरु
 सगुरबां अभिऊ. गौरव साये
 सगण ऐतिका. प्राचीफा. स्वर्ग, देवलोक
 सघद्दां विमप्र. घाटां

सघण गुर्जरा. विराप. वधारे जाडुं, घट्ट
 (सं.सुघन)
 सघन *ऐतिरा. [घाटा, गाढ, निबिड] [सं.]
 सघाडै ०जिनरा. समुदायमां (सं.शृंगाटक);
 जुओ सघाडउ
 सचांण *ऐतिका. [यथार्थ] [रा.]
 सचित आरारा. सचेत, [सावधान, जाग्रत];
 सजीव (वस्तु)
 सचित्रला (सचितला) शृंगामं. चित्रवाळा;
 [सचेत, सावधान]
 सच्च गुर्जरा. साचुं (सं.सत्य)
 सच्छाइ आरारा. छायावाळुं
 सछाय आरारा. छायावाळुं
 सज अभिऊ. देवरा. सज्ज
 सजकारिउ वसंवि. वसंवि(ब्रा). सज्ज कर्तुं
 (सं.सज्ज+कृ)
 सजडीयु आरारा(व). साजडियो, सादडो,
 आंजणो, अर्जुनवृक्ष (सं.सजी)
 सजन आरारा. गुर्जरा. देवरा. स्वजन, सगां
 सजनं कामा(त्रि). स्वजन
 सजवाल चारफा. मनोहर, [रूपवंत] (सं.
 सज्जित परधी ? सर. हिं.सजीला) [*हिं.
 सज+वाल]
 सजाई, सजाही, सजी कांद(शा). गुर्जरा.
 नंदब. लावला; सजाई, तैयारी (सं.
 सज्जता)
 सज्जइ गुर्जरा. सजे, तैयार करे (सं.सज्ज-)
 सज्जन आरारा. सजन, स्वजन
 सज्ज्जाय उक्तिर. स्वाध्याय
 सज्य मदमो. सजाई, गोठवण

सज्यउर प्राचीसं. सत्यपुर, साचोर
 सज्या शीलक. शय्या, पथारी
 सझ सिंहाशा. सज्ज, तैयार ?
 सझाय आरारा. स्वाध्याय, धर्मचिंतन
 सटा लावल. केशवाळी [सं.]
 सटी अखाछ. सटकी
 सट्टी नेमिछं. साठ [सं.षष्टि]
 सट्टुवि ऐतिका. सुष्ठु, श्रेष्ठ, [सुंदर रीते]
 सठ अखाछ. *सीधो, *सहेलो सट, [*शठ];
 आनंस्त. शठ, [शाठ्य, धूर्तता]
 सठामे अखाछ. सारे (साचे) ठेकाणे
 सडका प्रेमाका. नाकमां वायु खेचीने
 करवामां आवता अवाज
 सढणा गुर्जरा. बख्तरथी सज्ज (सं.संनद्ध)
 सणउ कर्पूमं. सुणो [सं.श्रुणोति]
 सणकारा नरका. सणका, शूळ भोंकाती
 होय एवी पीडा
 सणग *कस्तुवा. शृंगामं. सुरंग, भोंयरुं
 सणगट प्रेमाका. धूघट
 सणमणु नलाख्या. सूनमून (*सं.शून्य-
 मौनकः) [सं.शून्यमनस]
 सणसार प्राचीफा. हीलचाल, [अणसारो,
 *पगरव]; जुओ सणसार
 सणसार दशस्कं(२). प्रेमाका. गुप्त सान,
 इशारो; जुओ सणसार
 *सणीजां अंबरा. ऐतिरा. षष्टिप्र. स्नेहीओ
 (सं.स्निह्यक); जुओ सगसणीजु,
 सगासणीजा, सगांसणीजा, सुणीजउ
 सत नेमिछं. सत्त्व, [दिवत, कौवत]
 सत आरारा. साचुं [सं.सत्य]

सत कहो नरका. सत्य कहो, चोक्स कहो,
 [बराबर कहो]
 सतपीडिया जिनरा. परंपरागत, [सात पेढी-
 थी वसता] [सं.सप्त+पीठ]
 सतरभेदी ऐतिका. सत्तर प्रकारनी
 सतर सेंस ऐतिरा. सत्तर हजार [सं.
 सप्तदश+सहस्र]
 सतसठि, सतसठि उक्तिर. जिनरा. सडसठ
 [सं.सप्तषष्टिः]
 सतडत्तरि, सतहुत्तर, सतहुत्तरि उक्तिर.
 उपबा. षडाबा. सत्योत्तेर (सं.सप्त-
 सप्ततिः)
 सतंतर अखेगी. स्वतंत्र
 सताब चंद्रवा. ?, [उतावळ]; देवरा.
 उतावळ (फा.शिताब)
 सति कादं(शा). छते, छातां
 सतेतालउ जुओ एकु सउ सतेतालउ
 सत गुर्जरा. नेमिछं. सात (सं.सप्त)
 सत्तरि उक्तिर. सत्तर; सित्तेर (सं.सप्तदशः
 वा सप्ततिः)
 सत्तवंति शृंगामं. सत्यवंती
 सत्तसइं नेमिछं. सात सो [सं.सप्तशत]
 सत्ता अखेगी. हस्ती; चित्तसं. प्रभाव [सं.]
 सत्ताणवइ षडाबा. सत्ताणुं (सं.सप्तनवतिः)
 सत्तु ऐतिका. सत्त्व, [*ब्रह्म, *ईश्वर, *देव]
 सत्तूकार गुर्जरा. सदाव्रत (प्रा.सत्तूक+
 सं.अगार); जुओ सत्रूकार, शत्रूकार
 सत्तोतर सय षडाबा. एक सो सात (सं.
 सप्तोत्तरशत)
 सत्य *ऐतिका. [शास्त्र] [प्रा.]

सत्यवाह गुर्जरा. सार्थवाह, वणझारो
 सत्थि गुर्जरा. साथे (सं.सार्थ)
 सत्यु गुर्जरा. समुदाय (सं.सार्थ)
 सत्यारथ प्रेमाका. साचा अर्थवाळुं, साचेसाचुं
 सत्र ० नंदब. अन्नसत्र [सं.]
 सत्रिहा षडावा. ?
 सत्रुकार, सत्रूकार अंबरा. विक्ररा.
 सिंहा(म). सदाव्रत (सं.सकृतुक+
 अगार); जुओ सत्तूकार
 सथल चतुचा. प्रबोप्र. मदमो. शिथिल,
 ढीलुं
 सव वीसरा. सदा, हमेशां
 सदइ अंबरा. स्वादथी खवाय, सदे, [अनुकूळ
 आवे] [सं.स्वदति]
 सदभाय आरारा. साचेसाच, खरेखर
 सदभाव आरारा. राग ?, [जगतना
 पदार्थेने] सत्य मानवा ते ?
 सदलुं नेमिछं. *विमप्र. दळवाळुं, [पुष्ट]
 सदाफल आरारा(व). ऊंबरो, नाळियेरी
 वगेरे केटलांक वृक्ष सदाफल कहेवाय
 छे, परंतु संभवतः वर्णकोमां फळ तरीके
 उल्लेखातुं नाळियेर [सं.]
 सदासव प्राचीका. महादेव (सं.सदाशिव)
 सदि कादं(ध्रु). *हमेश (सं.सदैव)
 सदि कादं(शा). जलदी (सं.सद्यस्)
 सदीव आरारा. ऐतिका. सदैव, हमेशां
 सडुतरां, उषाह. विशिष्ट समजावट, [त्वरित
 योग्य उत्तर] [सं.सद्योत्तर]
 सडूतरु नलरा. तुरत उत्तर आपनार, हजर-
 जवाबी (सं.सद्योत्तर)

सदोदित अखेगी. हमेशां प्रकाशमय [सं.]
 सद गुर्जरा. प्राचीफा. *लावल. साद, अवाज
 (सं.शब्द)
 सदहइ आनंस्त. उक्तिर. उपवा. नलरा.
 श्रद्धा राखे (सं.श्रद्धते)
 सदहण ऐतिरा. श्रद्धा, आस्था
 सदहणा आनंस्त. ऐतिका. श्रद्धा
 सदहे ऐतिका. श्रद्धा राखे [सं.श्रद्धते]
 सदाविय- तेरका. बोलावायेलुं (सं.शब्द
 परथी)
 सद्वि ऐतिका. शब्दथी, [संज्ञाथी, नामथी]
 सद्ध प्राचीसं. श्रद्धावाळो (सं.श्राद्ध)
 सद्धार प्राचीसं. सहायरूप [सं.संधार]
 सधर कर्पूमं. सलामत, सध्धर
 सधरे सिंहा(शा). सुधरे
 सधव आरारा. पतिवाळी, सौभाग्यवती [सं.]
 सधारइ लावल. सहाय करे (सं.संधारयति)
 सधारइ आरारा. नभावे, चलावे, पार पाडे
 (रा.सधाणौ); प्रेमप. प्रेमाका. सिधावे,
 पधारे
 सधारण प्राचीसं. सहायरूप, [उद्धाररूप,
 आश्रयरूप] (सं.संधारण)
 सधारी लावल. सहाय करनार
 सधावइ आरारा. सिधावे, जाय; प्रेमाका.
 सिद्ध करावे
 सधि अभिऊ. फत्तेह (सं.सिद्धि)
 सनकारे कृष्णच. नरका. नेमिछं. *लावल.
 सान करे, इशारो करे, संकेत करे
 सनबंध आरारा. संबंध (रा.)
 सनमन्या प्रेमाका. शून्य मनवाळा, शून्य-

मनस्क

सनमन्यो प्रेमाका. शून्य मननो थयो

सनसतपणा *प्रद्युचु. [कीर्तिथी दीपता]
[रा.]

*सनहो (दूत) [सुन हो दूत] *पंचवा. [हे
दूत, सांभळ]

सनाहु *उषाह. [सज्ज, कटिबद्ध]; नेमिछं.
छांटेलुं, [-थी भरपूर] (सं.सन्नद्ध)

सनाह देवरा. ललिरा. कवच, बख्तर [सं.
सनाह]

सनाहीयां अभिऊ. सनाह - बख्तर धारण
कर्या, [सज्ज थया]

सनि सनि कादं(शा). धीरेधीरे (सं.शनैः
शनैः)

सनीचर उक्तिर. शनिनो ग्रह (सं.शनैश्चर)

सनूर, सनूरु आरा. ऐतिका. सुंदर,
सुरूप (रा.); आरा. जोशभर्यु, उमंग-
भर्यु (रा.)

सनेठाहु षडाबा. संनिष्ठ

सनेपातक विमप्र. संनिपात, सनेपात

सनेवट नरप. स्नेहसंबंध (सं.स्नेहवृत्ति)

सनेहल तेरका. स्नेहाळ (सं.स्नेहल)

सन्नाणह ऐतिका. सद्ज्ञान

सन्नाह प्रबोप्र. वसंफा. विक्ररा. बख्तर (सं.)

सन्निया आनंस्त. संजी जीवो, मनवाळा
जीवो

सन्नी षडाबा. मनवाळा जीवो (सं.संजी)

सन्था देवरा. संज्ञा, [चिह्न]

सन्थान ललिरा. शाणो, चतुर (सं.संज्ञान)

सपइ उक्तिर. शाप आपे (सं.शपति)

सपटावता प्रेमाका. [लगावी देता], जकडी
देता, बंध करता

सपत वृत्तुचा. प्रबोप्र. शपथ, प्रतिज्ञा

सपत अभिऊ. सात (सं.सप्त)

सपत्नप्रभु जुओ संपतप्रभु

सपद चारफा. *स्वपद, [(पोताना) समान
पद]

सपदि गुर्जरा. तरत ज (सं.)

सप धात मोसाच. सात धातु

सपरवार आरा. सपरिवार

सपरस सिंहा(शा). स्पर्श

सपराण प्रबोप्र. श्रेष्ठ; [सबळ, जबरुं; धणुं-
बधुं] [सं.सप्राण]

सपराणउ आरा. सबळ, भारे; उषाह.
ऋषिरा. गुर्जरा. नरका. नलरा.
नलाख्या. लावल. *विमप्र. शूरवीर,
बळवान, जबरुं (सं.सप्राण); जुओ
शपराणू, सपरुं

सपरि आरा. सुपेरे, सारी रीते

सपरुं (सपराणू) हरिख्या. जबरुं, जोरावर

सपर्णकुमार आरा. सुपर्णकुमार, गरुड

सपत्हाणु लावल. पलाण साधेनो, सवारी
भाटे सज्ज करेलो [सं.स+पर्याण]

सपसन्न तेरका. सुप्रसन्न

सपाखर मदमो. छंदविशेष

सपाय आरा. हानिकारक (सं.सापाय)

सपारस मदमो. *फरियाद, [माफी, सहाय
वगेरे भाटे भलामण] (फा.सिफारश)

सपीआरा ऋषिरा. *प्यारवाळा, [अत्यंत
प्यार] [सं.सुप्रियतर]

સપુરિસ આરારા. સુપુરુષ

સસક્ષેત્ર વિક્રારા. ધન વાપરવા માટેનાં સાત
ક્ષેત્ર, સાત બાબતો (જૈ.)

સસપુંમીયાં એતિરા. સાત માઠના

સસભૂમિ વિક્રારા. સસ માઠ, [સાત માઠ-
વાળું]

સપ્પુર પ્રાચીસં. સ્પૂર્તિ સહિત

સપ્પાર અઘાકા. ઘણો, [ખૂબ જ] [સં.સુ+
સ્પાર]

સબદ (પંચ સબદ) વીસરા. ધ્વનિ, [પાંચ
પ્રકારનાં વાજિત્ર]; જુઓ પંચશબદ

સબદ આરારા. અવાજ (સં.શબ્દ)

સબધી પ્રેમાકા. મજબૂત બાંધાની, સુબદ્ધ,
બઠવાન

સબલ, સબલ આરારા. કામા(ત્રિ). ચતુચા.
નરકા. પ્રેમાકા. અત્યંત, ઘણું, ભારે

સબલહં અઘાહ. પુષ્કલ, [મજબૂત, દૃઢ];
*લાવલ. [મોટેથી, જોરથી]

સબૂધી અઘાકા. સદ્બુદ્ધિવાળો, [મરમી]
[સં.સબુદ્ધિ કે સુબુદ્ધિ]

સબ્દમેવી પંચવા. અવાજને આધારે ધાર્યું
બાળ મારનાર (સં.શબ્દભેદો)

સમટ પ્રબોપ્ર. યોદ્ધો (સં.સુમટ)

સમહ, સમાય આરારા. યોદ્ધો, સાચેસાચ

સમાવ આરારા. ગુર્જરા. પ્રબોપ્ર. સ્વમાવ,
પ્રકૃતિ; વિમપ્ર. સ્વમાવ, [સહજપણું]

સમાશુંગાર વિક્રારા. સમાનો શણગાર [સં.]

સમ તેરકા. વડે ?, [*સર્વત્ર, *સંપૂર્ણ,
*બરાબર]

સમ, સમઈ આરારા. લાવલ. ષડાબા. સમે,

સમયે

સમહ આરારા. સાથે (સં.સમમ્)

સમહ જિનરા. નરકા. પ્રેમાકા. સમય

સમકાલ ગુર્જરા. સાથેસાથે, એ સમયે જ
(સં.)

સમકતિ આનંસ્ત. એતિકા. ગુર્જરા. નલરા.
નેમિહં. વિમપ્ર. સમ્યક્ત્વ, સત્ય તત્ત્વ

પર શ્રદ્ધા [જૈ.]

સમક્ષ કાદં(ધ્રુ). સામે બેઠેલું, [સામે
ઉપસ્થિત]; ઉઘાડી રીતે, [પ્રગટપણે]

સમગ્ગ, સમગ્ગહ આરારા. એતિકા. તેરકા.
સમગ્ર, સંપૂર્ણ

સમગ્ગલય પ્રાચીસં. સમગ્ર, સહિત

સમછરી પ્રેમાકા. સંવત્સરી, મૃત સગાંઓની
મૃત્યુ-તિથિએ કરાવવામાં આવતું ભોજન
[કે દાનાદિ ક્રિયા], [વર્ષી]

સમણ પ્રાચીફા. સ્વપ્ન, શમણું

સમણહં નલરા. સ્વપ્ન, શમણું

સમણ-પાળી નરકા. ગરમ પાળીને માફક
આવે એવું કરવા માટે ઉમેરવામાં આવતું
ઠંડું પાળી

સમણહ એતિકા. શ્રમણ, [જૈન સાધુ]

સમતા *નેમિહં. [સમત્વ, ઇષ્ટાનિષ્ટ પરત્વે
તટસ્થતા, રાગદ્વેષમાંથી મુક્તિ]

સમતિ-ગુપતિ ઋષિરા. ઉપયોગપૂર્વક ગમન,
ભાષણ વગેરે પાંચ પ્રકારની સમિતિ
[સમ્યક્ પ્રવૃત્તિ] અને ત્રણ પ્રકારની
ગુપ્તિ એટલે મન, વચન અને કાયાને
કાબૂમાં રાખવા તે [જૈ.]; જુઓ સમિતિ

સમતુલ્ય દશસ્કં(૨). સમાન

समतोल प्रेमाका. समतुल्य, बरोबर, समान
 समथ जुओ सुसमथ
 समव- *वीसरा. [भेट आपवी, उपहार करवो] [हिं.]
 समवाए नरप. समूहमां (सं.समुदाय)
 समवाय गुर्जरा. समुदाय
 समवृष्ट प्रेमाका. समान दृष्टि राखनारा
 समधात उत्तिर. समान प्रकृतिनुं - प्रकारनुं (सं.समधातुः)
 समय वाग्भवा. परंपरा, रूढि [सं.]
 समयज आरारा. भेळव्युं, नाख्युं (सं.सम्+ अय्)
 समर अखाका. *रतिक्रीडा, [रतिसंग्राम] [सं.]
 समरणी ऐतिका. दशस्कं. प्रेमाका. स्मरणी, २७ मणकानी जपमाळा
 समरति वसंफा-शु. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 समरात्रि, दिवसरात्रि सरखां होय एवुं
 समरपंथी ऋषिरा. एक प्रकारना बावाओ [योगीओ]
 समरसइ प्रबोप्र. बरोबर रीते, [मिळपूर्वक]
 समरंगण गुर्जरा. तेरका. समरांगण, युद्धभूमि
 समरा-मंडप कृष्णच. स्वयंवरमंडप
 समरावता *षडावा. [करावता] (सं.समार- चयति)
 समरि समरि थाइ चारफा. याद करीने युद्धमां थवा दे, [याद करीने युद्ध लडवा आव]
 समर्त्यमुद्रा विराप. मृत्युना जेवी [निद्रानी]

मुद्रा (सं.समृत्युमुद्रा); जुओ समृत्यमुद्रा
 समर्थाई उपवा. समर्थता
 समल(?) नरप. *स्थळ, [*युद्ध] [*सं.संमर्द]
 समल प्राचीसं. ?, [*पापी, *दुर्जन]
 समलंकिय तेरका. सुशोभित (सं.समलंकृत)
 समलित अखेगी. शबलित, -ना रंगे रंगायेलुं, [-थी युक्त]
 समली अभिऊ. समडी
 समवडि *अंबरा. आरारा. ऐतिका. कृष्णबा. विमप्र. समोवड, सरखुं; समोवडमां, [सरखामणीमां]; उषाह. साथे
 समवसरण आरारा. लावल. तीर्थकरनी देशना माटेनुं सभास्थान [जै.] [सं.]
 समवसर्या आरारा. पधार्या (सं.समवसृ-)
 समवाय ऐतिका. समूह [सं.]
 समश्या दशस्कं(१). सान, इशारो; जुओ समस्या
 समसरिस प्राचीसं. समसदृश, जेवुं
 समस्या दशस्कं(२). सान, गुप्त संज्ञा [सं.]; जुओ समश्या
 समहर, समहरि गुर्जरा. प्राचीसं. संग्राम, रणमेदान
 समहूरति आरारा. समुहूर्त, सारे मुहूर्त
 समंध कादं(शा). दशस्कं(१). दशस्कं(२). प्रबोध. प्रेमाका. संबंध, संपर्क
 समंधी दशस्कं(१). देवरा. सिंहा(१). संबंधी
 समाचरइ षडावा. आचरण करे, करे (सं. समाचरति)
 समाचरण आनंस्त. सम्यग् आचरण [सं.]

સમાણ, સમાણડ નરકા. પ્રેમાકા. લાવલ.
 વીસરા. સમાન, સમાન (વયનું), જેવું
 સમાણડ ઉત્તિર. સમાપ્ત કરે (*સં.સમાપ-
 યતિ) [દે.]; *સ્થૂલિફા. [ભોગવે] [દે.]
 સમાણઠી આરાસ. સરખેસરખી
 સમાણી નરકા. [સમોવળયુક્ત], ગરમ
 પાણીને માફક આવે એવું કરવા થતા
 ઠંડા પાણીના ઉમેરણવાળું
 સમાધડ આરાસ. સમાધિપૂર્વક
 સમાધિ વિક્રા. વિમગ્ન. શાતા, શાંતિ, દુઃખ-
 નું નિવારણ
 સમાધ્યે નરકા. સમાધિય, સમાધિમાં, [ધ્યાન
 કરવામાં]
 સમાપડ આરાસ. ઐતિકા. જિનરા. આપે,
 સમર્પિત કરે (સં.સમર્પ)
 સમાપતિ આનંસ્ત. ધ્યાન[નો એક પ્રકાર],
 [ચોક્કસ પ્રકારની ચિત્તસ્થિતિ થવી તે]
 [સં.]
 સમારડ ઉત્તિર. ઉપવા. સરખું કરે, સાફ
 કરે, [કાપીકૂપીને વ્યવસ્થિત કરે];
 *ઉપવા. [સમું કરે, આખું કરે];
 નરકા-૨. સરખું કરે; *અઘાકા.
 ચતુચા. નરકા. પ્રેમાકા. વીસરા. સજે,
 શણગારે; નેમિછં. સુધારે [સં.સમારચ]
 સમારથ *સિંહા(શા). [શિવ, મહાદેવ]
 સમારથી *સિંહા(શા). [શિવભક્ત]
 સમારિયું ઉત્તિર. સમારયું
 સમાવસ્થા આનંસ્ત. ત્રણ ગુણોની તર-તમ
 ભાવ વિનાની સામ્યાવસ્થા
 સમાસ પ્રેમપ. સમાવેશ [સં.સંવાસ]

સમાહિ *ઐતિરા. [સમાધિ, શાંતિ]
 સમાંણડ ઋષિરા. સરખો (સં.સમાન)
 સમાંણસાં કસ્તુવા. સજનો [સં.સુ+માનુષઃ]
 સમિ તેરકા. એક વનસ્પતિ, સમડી, લીંજડી
 (સં.શમી)
 સમિ કિયડ ઉત્તિર. સરખું કર્યું
 સમિણડું પ્રાચીફા. સ્વપ્ન
 સમિતિ આરાસ. ચારફા. સમ્યક્ પ્રવૃત્તિ,
 ઉપયોગપૂર્વક ગમન-ભાષણ વગેરે [જે.];
 જુઓ સમતિ-ગુપતિ
 સમિદ્ધ ઐતિકા. ઐતિરા. પ્રથુચુ. સમૃદ્ધ
 સમિધ આરાસ. સમૃદ્ધિ
 સમી આરાસ. સાથે [સં.સમમ્]
 સમીસ સિંહા(શા). ?
 સમુક્ષ જુઓ સમૂહ
 સમુજલ તેરકા. સમુજ્યલ
 સમુદ્ર ગુર્જરા. સમુદ્ર
 સમુદ્રાત નલરા. સાગરો [સં.સમુદ્ર+અ.આત]
 સમુધો અઘાકા. સંપૂર્ણ; જુઓ સમૂધી
 સમુહતુ *લાવલ. વિમગ્ન. સમોતું, મહત્ત્વ-
 વાળું, [ગૌરવવંત] [સં.સમહત્ત્વ]
 સમુંદ વીસરા. સમુદ્ર
 સમું પડે ચિત્તસં. સીધું કતરે, સમજાય
 સમૂધી *અઘાઘ. [સમસ્ત, આઘેઆઘી];
 જુઓ સમુધી
 સમૂલકાષ આનંસ્ત. મૂલથી લઈને [સીમા,
 પરિધિ સુધી], [સમગ્રપણે] [સં.સ+મૂલ
 +કક્ષ]
 સમૂહ (સમુક્ષ) લલિરા. સમક્ષ
 સમૃત્ય દશસ્કં(૧). સ્મૃતિ

સમૂત્પન્નમુદ્રા ગુર્જરા. મૃત્યુના જેવી [નિદ્રાની]

મુદ્રા (સં.સમૂત્પન્નમુદ્રા); જુઓ સમર્ત્યમુદ્રા
સમે અઘાકા. નરકા. નરકા-૨. પ્રેમાકા.

સમય, સમયે; ચતુર્ચા. સમય, સંકેત
સમે-માન પ્રેમાકા. સમયનું માપ, આયુષ્યનું
પ્રમાણ

સમેય તેરકા. સમેત(શિશ્વર) તીર્થ

સમો નરકા. સમય

સમોગુણ ચિત્તસં. શમગુણ, સત્ત્વગુણ

સમોતું નરકા. પ્રેમાકા. મહતાવાહું, [ગૌરવ-
વંતું] (સં.સ+મહતા)

સમોપમ આરારા. સમાન ઉપમા જેને આપી
શકાય તેવું [સં.]

સમોષઢ આરારા. ગુર્જરા. નેમિછં. સમર્પે,
આપે; શૃંગામં. સોપે (સં.સમર્પ)

સમોષ્મ એતિકા. *સંષ્મ, [*પુત્ર, *તુલ્ય]

સમોષ્વ પ્રેમાકા. ગરમ પાણીને માફકસરનું
કરવા માટે નાહવામાં આવતું ઠંડું પાણી

સમોસરણ ગુર્જરા. નેમિછં. તીર્થંકર કે એવી
મહાન વિમૂત્તિના આગમન પ્રસંગે રચવામાં
આવતી સભા કે પરિષદ [સં.સમવ-
સરણ] [જૈ.]

સમોસરે આરારા. એતિકા. દેવરા. ષડાબા.
આગમન થાય, પધારે (સં.સમવસુ)

સમોઢ પ્રબોપ્ર. સમૂહ

સમોહોલે ચિત્તસં. સંમુખે, હજરાહજૂર

સમ્મ જિનરા. સમ્યક્ત્વ[મોહનીય], [એક
કર્મપ્રકાર, જેમાં મિથ્યાત્વનાં કર્મદલો
દબાઈ રહ્યાં હોય અને વ્યવહારમાં
સત્યધર્મનો સ્વીકાર હોય] [જૈ.]

સમ્મલ તેરકા. શામલું (સં.શ્યામલ)

સમ્માણ- પ્રાચીસં. ઉપભોગ કરવો [સં.સં+
માનય]

સમ્યક્ત આનંસ્ત. સમ્યક્વ, સમ્યગ્દર્શન,
[સત્યધર્મતત્ત્વમાં શ્રદ્ધા] [જૈ.]

સય ગુર્જરા. તેરકા. જિનરા. ષડાબા. શત,
સો; જુઓ સઢ

સયગુણ, સયગુણડ ઉપવા. ઋષિરા. સો
ગણું (સં.શતગુણ)

સયણ આરારા. સ્વજન; જુઓ સઢણ

સયણાચાર ઉત્તિર. સ્વજન-વ્યવહાર (સં.-
સ્વજનાચાર)

સયથલડ જુઓ સઢથડ

સયફલિ હમ્મીપ્ર. *મરણાન્તિક યુદ્ધમાં,
[યુદ્ધમાં]; જુઓ સઢફલડ

સયર આરારા. ઉત્તિર. ઉપવા. *કર્પૂમં.
ગુર્જરા. પ્રદ્યુવુ. પ્રાચીસં. રૂપચ. વસંફા.
વસંફા(લ). વસંવિ(બ્રા). વિરાપ. ષદિપ્ર.
શરીર; જુઓ શયર

સયલ, સયલ અમિઝ. આરારા. એતિકા.

એતિરા. કૃષ્ણચ. ગુર્જરા. જિનરા. તેરકા.
લાવલ. વસંફા. વસંવિ. વસંવિ(બ્રા).
વીસરા. શીલક. સ્થૂલિફા. સકલ, સર્વ

સયવન્તિ તેરકા. શતપત્રી, એક વનસ્પતિ,
[સેવતી, સફેદ ગુલાબ]; જુઓ સેવંત

સયવર પ્રાચીફા. સ્વયંવર

સય-હાણિ શૃંગામં. પોતાનું નુકશાન

સય-હાથિ શૃંગામં. પોતાના હાથે; જુઓ
સઢ-હથિ

સયંતડ ગુર્જરા-ટિ. આનંદિત (દે.સયત્ત)

સયંબર ગુર્જરા. શ્વેત વસ્ત્રધારી (સં.

श्वेताम्बर)

सयंबरु गुर्जरा. स्वयंबर

सया (सया धरि) आरारा. ?, [*विश्रान्त
था] [*सं.शय]

सयाण *अखेगी. [विद्वत्ता, पंडिताई] (सं.
संज्ञान उपरथी)

सयाणउं, सियाणउं अखेगी. *प्राचीका.
प्राचीसं. शाणुं

सयाणी (सहियाणी) आनंस्त. सखी

सयांन अखेगी. संज्ञा, [संकेत] (सं.संज्ञान
उपरथी)

सर गुर्जरा. वसंफा. षडाबा. शर, बाण

सर आरारा. तेरका. गुर्जरा. जिनरा. नेमिछं.
वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). स्वर

सर- आरारा. ऐतिरा. उषाह. गुर्जरा. नेमिछं.
लावल. शिर, माथुं

सर- नलरा. चालवुं, [व्यवहार थवो], [सिद्ध
थवुं] [सं.सु]

सरखडी आरारा(व). सरकड, सरखड, मुंज
घास (सं.शर)

सरखुं चित्तसं. मळतुं, अनुरूप, योग्य

सरग प्रेमप. स्वर्ग

सरघा शृंगामं. मधमाखी (सं.)

सरघू अभिऊ. सरगवानां वृक्ष (सं.शिगु)

*सरडउ [*करडउ] *विमप्र. [*कठोर,
*करडकणो]

सरण तेरका. शरण

सरणाइपंजर, सरणाइपंजर हम्मीप्र.

शरणागतना रक्षण माटे पिंजर समान
सरणाति प्राचीका. शरणे आवेली (सं.

शरणागत)

सरणि गुर्जरा. शरण आपनार (सं.शरण्य)

सरत, सर्ति प्राचीका. संगीतनी एक संज्ञा,
[श्रुति]; जुओ शरत

सरतरि सार चारफा. चंदन[के कल्पवृक्ष]ना
सत्त्व के चूर्ण वडे (सं.सुरोत्तर=चंदन
उपरथी?) [*सं.सुरतरु]

सरतरी आरारा(व). सुरतरु, कल्पवृक्ष (रा.
सरतर)?

सरतरु ऐतिरा. कल्पवृक्ष

सरदइ [सरदहइ] देवरा. श्रद्धा राखे (सं.
श्रद्ध+धा)

सरदहइ आरारा. माने (सं.श्रद्धते); जुओ
सरदइ

सरदहिबउ आरारा. श्रद्धा राखो

सरनिकर वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि-
(ब्रा). बाणनो समूह [सं.शरनिकर]

सरपण नरका. प्रेमाका. बळतण, लाकडां

सरपा लावल. सर्प, साप

सरपाल आरारा. सरोवरनी पाळ

सरब वीसरा. सर्व, बधुं

सरभ ऋषिरा. एक जंगली पशु (सं.शरभ)

सरभरि ऐतिका. *बराबरी, [*दंड के सजा
करवानो भाव] [रा.]

सरभि प्राचीका. सुगंधी, [सुगंधयुक्त] (सं.
सुरभि)

सरमइ *विमप्र. [(शस्त्र)व्यायाम] करी,
वापरी] [सं.श्रम्]; जुओ शर्मी

सरमकला कृष्णच. शस्त्रकळानो अभ्यास,
[शस्त्र चलाववानी विद्या]

सरमंडल आरास. एक वाद्य, स्वरमंडल
 सरमां आरास(व). एक करियाणुं
 सरसुं *गुर्जरा. [व्यायाम, प्रयोग] (सं.श्रम);
 जुओ शर्म
 सरल आरास(व). तेरका. चीडनुं झाड
 (दे.)
 सरलउ उक्तिर. दीर्घ, प्रलंब; तेरका. सीधुं
 (सं.सरल+क)
 सरलियां नरका. हाथनां कांडांनां आभूषण
 सरबइ उक्तिर. गुर्जरा. टपके, चूवे, वहे
 (सं.सवति)
 सरवण अभिऊ. कामा(त्रि). कामा(शा).
 तेरका. प्राचीसं. श्रवण, कान
 सरवबरति प्राचीसं. संपूर्ण संयमधर्म, जैन
 साधुव्रत (सं.सर्वविरति)
 सरवस, सरवसु वसंफा. वसंफा(ल).
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). सर्वस्व
 सरवस्त दशस्कं(१). मदमो. रूतस. सर्वस्व
 सरवी प्रेमाका. सरवानी, सिद्ध धवानी,
 पार पडवानी [सं.सु]
 सरवो-सरविं अभिऊ. सौ (सं.सर्व)
 सरशी *कादं(शा). [वावनो तळावडी जेवो
 कोठो] [सं.सरसी]; जुओ सरसी
 सरशी चतुचा. साथे [सं.सदृश]
 सरस आरास(व). सरसडो (सं.शिरीष) ?
 सरसछाल - एक करियाणुं
 सरसइ तेरका. प्राचीफा. सरस्वती
 सरसउपाटण उक्तिर. सरस्वती पाटण,
 सिद्धपुर पाटण, अणहिलवाड पाटण
 सरसउं अखाका. जेवुं; वित्तसं. एकरूप;

वीसरा. षडावा. साथे (सं.सदृश);
 प्रेमाका. पासे, नजीक, [साथे जोडायेल,
 लिप्त]
 सरसति, सरसती उक्तिर. गुर्जरा. नेमिछं.
 लावल. वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). वीसरा. सरस्वती
 सरसव प्रेमप. स्वर अने शब्द ?
 सरस-मणु अखाका. सरस [प्रमरसयुक्त]
 मनवाळुं
 सरसरी उषाह. आकाशगंगा (सं.सुरसरित);
 जुओ सारि
 सरसबेल उक्तिर. सरसबनुं तेल (सं.सर्षप-
 तैलम्)
 सरसा *प्रबोप्र. [शिर वडे, माथुं नमावीने]
 [सं.शिरसा]
 सरसि नेमिछं. सरशे, पार पडशे [सं.सु]
 सरसिउं नेमिछं. सरसुं, साथे [सं.सदृश]
 सरसिय वसंफा. साथे (स.सदृशक); जुओ
 सरसीय
 सरसिय वसंफा(ल). सुरसिक, [रसपूर्ण]
 सरसिब गुर्जरा. सरसव (सं.सर्षप)
 सरसी गुर्जरा. सरोवर, जळाशय (सं.);
 जुओ सरशी
 सरसी आरास. गुर्जरा. तेरका. *नेमिछं.
 प्रेमाका. साथे (सं.सदृशिका); आरास.
 जेवी; साथे, तरफ
 सरसीय, सरसिय वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 सरसी, साथे (सं.सदृश)
 सरसीय गुर्जरा. *कमळ (सं.सरसिज),
 [*साथे]

સરસે (સરસેજ) *ગુર્જરા. [શરશય્યામાં]
 સરસેલિ જુઓ સેલિ
 સરસું આરાસ. સાથે [સં.સદૃશ]
 સરહું આરાસ. ગુર્જરા. સુગંધી, સુગંધયુક્ત
 (રા.); અધિક. સુગંધી પદાર્થ (સં.
 સુરભિ)
 સરંગટ અઘાઘ. ઘૂમટો, ઘૂમટો વાઢેલી;
 લાવલ. વિમપ્ર. ઘૂંઘટ
 સરા *પ્રેમાકા. [બાળ]; જુઓ શરા
 સરાઈ *પંચવા. [પ્રશંસા કરી] [સં.શ્લાઘ,
 હિં.સરાહ-]; ચિત્તસં. સહરાય, ખુશ
 થાય, આનંદ પામે; જુઓ શરાય, સરાય
 સરાલ *નેમિછં. [*ચૂર્ણ] [*પ્રા.સરલ્લ]
 સરાજમ *અઘાઘ. [પ્રબંધ, બંદોબસ્ત,
 તૈયારી] (પ્રા.સરંજામ)
 સરાહે અઘાકા. અઘાઘ. સીધા માર્ગે
 સરાઘ ઉત્તિર. શ્રાઘ, [પિતૃઓને પિંડદાન
 વગેરે]
 સરાપુ ગુર્જરા. શાપ
 સરાય, સરાયે *દશસ્કં(૨). *પ્રેમાકા.
 [આનંદ પામે]; જુઓ સરાઈ, સહરાયે
 સરાલડ [અસરાલડ] ગુર્જરા. પુષ્કલ,
 પૂરેપૂરું; જુઓ અસરાલ
 સરા લગી નરકા. છેડા સુધી, સંપૂર્ણ
 સરાલિય પ્રાચીસં. શ્રાવિકા
 સરાસ *ઋષિરા. [?]
 સરાસર કર્પૂમં. *નરકા. પુષ્કલ, પૂરેપૂરું
 (પા.)
 સરાહ આરાસ. પ્રશંસા (સં.શ્લાઘા, પ્રા.
 સલાહ)

સરાહે અઘેગી. *પ્રશંસા કરે, [આનંદ પામે]
 [સં.શ્લાઘ]; જુઓ સહરાયે
 સરાહો અઘેગી. *પ્રશંસા, *વધામણી,
 *આનંદોત્સવ, [પ્રશંસા કરો, સ્તુતિ
 કરો] [સં.શ્લાઘ]
 સરાં પ્રેમાકા. સરોવર [સં.સરસ]
 સરિ તેરકા. નદી (સં.સરિત); જુઓ સરસરી
 સરિ *ગુર્જરા. [શરયી, બાળયી]
 સરિ પ્રાચીપ્રા. સેર, માઢા (સં.સર); આડ,
 શોભા માટેની રેખા
 સરિ ઉષાહ. પ્રસરે (સં.સુ-)
 સરિ, સરિંદં ઇતિકા. નેમિછં. સ્વરે, સ્વરથી
 સરિકેશ ઉષાહ. શ્રીકેશવ, [લક્ષ્મીપતિ] [સં.
 શ્રીકા+ઇશ]
 સરિલા લાવલ. સરલા, સમાન (સં.સદૃશક)
 સરિસ, સરિસડ, સરિસિડ આરાસ. કર્પૂમં.
 ગુર્જરા. તેરકા. નેમિછં. પ્રબોપ્ર. લાવલ.
 વીસરા. સાથે; ઋષિરા. ઇતિરા. જિનરા.
 સરલું, જેવું; ઉષાહ. વડે (સં.સદૃશ)
 [દિ.સરિસ]; જુઓ શિરીસુ
 સરિસલ ઉત્તિર. સરસવ (સં.સર્ષપઃ)
 સરિસિડ જુઓ સરિસ
 સરિસીય વસંપ્રા. સાથે [સં.સદૃશ]
 સરીઆ, સરીઈઆ *કામા(ત્રિ). કામા(શા).
 સરૈયા, સુગંધીદાર વસ્તુઓ વેચનાર [સં.
 સુરભિ પરથી]
 સરીલડ ઉત્તિર. ઉપવા. ગુર્જરા. પ્રાચીસં.
 ષડાવા. જેવું, સરલું (સં.સદૃશ)
 સરીરિચિતા આરાસ. શરીરચિંતા, મલ્લ્યાગ-
 ની વૃત્તિ

सरीसउ प्रबोप्र. साथे (सं.सदृश)
 सरु वसंफा(ल). स्वर, अवाज
 सरुइ कर्पूमं. सरवे (सादे), [खुले (सादे)]
 (*सं.सरुज); जुओ सरुवे
 सरुओ, सरुबो प्रेमाका. चाटवो, कडछीना
 जेवुं लाकडानुं एक साधन
 सरुवे प्रेमाका. सहृदय, हृदयवाळो [लागणी-
 वाळो, दयाळु]
 सरुवे नरका. सूरीला, मीठा, [खुल्ला, मोटा];
 जुओ सरुइ
 सरुबो जुओ सरुओ
 सरुं अखाछ. छेडों, अंत, [छेवट]; जुओ
 शराडुं
 सरु कस्तुवा. चरु ('च'नो 'स' उच्चार)
 सरुआ *चारफा. [सरळ, सीधा, तरत
 असर करे तेवा]
 सरुप आरारा. चित्तसं. स्वरूप
 सरुप आरारा. हकीकत, वृत्तांत (रा.)
 सरे अखाका. अखेगी. चित्तसं. अंते;
 अखाका. सराडे, मार्गे
 सरे ऐतिका. स्वरथी
 सरेण चंद्रवा. ?
 सरेणीआ कामा(त्रि). सराणिया ?
 सरेस उषाह. साथे [सं.सदृश]
 सरोडां अखाछ. ०दशस्कं(१). प्रेमाका.
 राडां, [सूकां, रसकस वगरनां मलोखां]
 सर्षप शृंगामं. सरसव (सं.सर्षप)
 सर्ति जुओ सरत
 सर्षण दशस्कं(१). सरपण, बळतणनां
 लाकडां

सर्म आरारा. आनंद, सुख (सं.शर्म); जुओ
 शर्म, सुखसर्मा
 सर्वघाती आनंत. आत्माना मूळ गुणनो
 सर्वांशे घात करनार कर्म (जै.)
 सर्वथा, सर्वथी प्रेमाका. हरिख्या. हरकोई
 रीते, [पूर्णतया], जरूर, खचीत (सं.)
 सर्वस गुर्जरा. दशस्कं(१). नरका. प्रबोप्र.
 सर्वस्व, बंधुं
 सर्वस्त प्रेमाका. सिंहा(शा). सर्वस्व
 सर्वेश चित्तसं. सर्वनो ईश, चैतन्य के
 ब्रह्मस्वरूप
 सर्वोसरु उक्तिर. सामान्य सभाखंड,
 दीवाने-आम (सं.सर्वावसरः)
 सळ प्रेमाका. सोळ, मारनी लीटीओ
 सलइ *विमप्र. [सळवळे]
 सळका प्रेमाका. प्रबळ इच्छा
 सलबखण गुर्जरा. सुलक्षण, सारां लक्षणो-
 वाळी
 सलग चित्तसं. संलग्न, जोडायेलुं, सळंग,
 एकरूप
 सळण कृष्णवा. सणगो, कोंटो
 सळ बेसे अखाका. मेळ पडे, सरळ बने,
 [समजण पडे]
 सलसलीआ लावल. सळवळ्या, [हल-
 मल्या]
 सलहइ प्राचीसं. प्रशंसा करे (सं.श्लघ; हिं.
 सराहना)
 सलहियइ ऐतिका. प्रशंसा करवामां आवे
 छे
 सलहीजइ, सलहीजइ, सलहीयइ गुर्जरा.

जिनरा. वखणाय, प्रशंसा थाय (सं. श्लाघ्यते)
 सलाख (सलाख करी) नरका. *चलाखो, *गांसडी, [*पोटली बांधी]
 सलावइ शृंगामं. सालवे, [खूंचाडे] [सं. शल्य-]
 सलाह उक्तिर. श्लाघा
 सलि *गुर्जरा. [*बंधनमां, *सकंजामां] [रा.]
 सलितं प्रद्युचु. ('सल्लितं'ने स्थाने) साल्युं (सं.शल्य परथी); जुओ सल्लइ
 सलिता, सलीता अखाका. अखाछ.
 चित्तसं. नंदव. प्रेमाका. सरिता, नदी
 सलील वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). लीलायुक्त, सुंदर (सं.)
 सलुणो नरप(द). मनोहर, सुंदर [सं.सलवण]
 सलूणुं अखाछ. समजवुं, [जाणवुं]
 सलूणउं ऋषिरा. गुर्जरा. तेरका. प्राचीफा.
 प्राचीसं. प्रेमाका. वीसरा. सलोणुं, सुंदर
 (सं.सलवणक)
 सलूणडा ऐतिका. सुंदर
 सले बख्तर *प्रेमाका. [सले (एक प्रकारनुं
 बख्तर) तथा बख्तर] [अ.सिलह; रा.]
 सल गुर्जरा. तेरका. शल्य, साल, पीडारूप
 सलक्षण आनंस्त. सारा लक्षणवाळी [सं.]
 सलइ नेमिछं. साले, [खूंचे] (सं.शल्य);
 जुओ सलितं
 सलुद्धाठ षष्टिप्र. (अधर्मरूपी) शल्य दूर
 करवुं ते (सं.शल्योद्धार)
 सब गुर्जरा. नलाख्या. षडाबा. बधा (सं.
 सर्वे); जुओ सेव

सब प्राचीका. शिव, महादेव
 सबइ विक्ररा. सर्वे
 सबइ बार उक्तिर. सर्वदा, सदा; जुओ सवि
 बार
 सबकि आरारा. सावकी (सं.सपली)
 सबछी, सबछी दशस्कं(१). प्रेमाका.
 सिंहा(शा). सवत्सा, वाछरडावाळी,
 वाछडा साथे
 सबदूठसिद्धि (सबदूठसिद्धि) ऐतिका.
 सर्वार्थसिद्ध (अनुत्तर विमानो), [देव-
 लोकनुं नाम] [जै.]
 सबडि प्राचीसं. सोड, [रजाई, ओढण] [दे.
 सउडि]
 सबण गुर्जरा. कान (सं.श्रवण)
 सबत्ती शृंगामं. सपली, शोक्य
 सबन्न आरारा(व). शीवण, सवननुं झाड
 (सं.श्रीपर्णी)
 सबलह- प्राचीसं. विलेपन करवुं [दे.]
 सवा *विमप्र. [सवायो लाभ ए अर्थनो
 उद्गार]
 सवाडूउ उक्तिर. सानुकूल; जुओ सावडू
 सवाणो अखाछ. आरामथी, [साजोसमो]
 सवार उक्तिर. सवेळा, शीघ्र
 सवारा, सवारां नरका. प्रेमाका. लावल.
 सवेळा, शीघ्र, वहेलां
 सवारी अखाका. प्रेमाका. सवेळा, जलदी;
 जुओ संवारी
 सवारुं, सहवारुं दशस्कं(१). प्रेमाका.
 सवेळा, वहेलुं, जलदी
 सवाली [अवाली] *शृंगामं. [अवाळु,

દાંતનાં પેઢાં] [દિ.અવાલુઆ]
 સર્વા ગુર્જરા. સોનાનું (સં.સુવર્ણ-)
 સર્વિ આરારા. એતિકા. કાદં(ધ્રુ). કાદં(શા).
 ગુર્જરા. તેરકા. નલરા. નેમિછં. પ્રથુચુ.
 પ્રાચીસં. લાવલ. વસંફા. વસંફા(લ).
 વસંવિ. વસંવિ(બ્રા). વીસરા. સૌ (સં.સર્વે)
 સર્વિકાઠિ ઋષિરા. નલરા. સૌ કોઈ
 સર્વિયારાં શૃંગામં. સર્વિકારા, વિકારયુક્ત
 સર્વિલક્ષ્ય કૃષ્ણાચ. ઝંઘવાણો [સં.સર્વિલક્ષ]
 સર્વિ બાર ગુર્જરા. ચારફા. તેરકા. હમેશાં
 (સં.સર્વે+વારા); જુઓ સર્વઈ વાર
 સર્વિસર્વિહૂં લાવલ. સર્વયી, બધાંથી
 સર્વિહુ નલરા. સર્વે
 સર્વિહૂં ગમા ઉત્તિર. બધી બાજુ
 સર્વીલ જિનરા. યુક્તિ, [ઉપાય, રસ્તો] [અ.
 સર્વીલ]
 સર્વે લાવલ. સર્વે
 સર્વેકંહુનૂ કૃષ્ણવા. સૌનો, [સૌ કોઈનો]
 સર્વેઘ (સર્વકસર્વેઘ) *પ્રાચીફા. [રસ, કસ
 (પરીક્ષા) અને વિદગ્ધતા]
 સર્વેલીય હરિવિ. *સર્વેલા (કે સર્વેલી, વેલી
 સાથે ?)
 સર્વો જુઓ સુવો
 સર્વ એતિકા. સર્વ
 સર્વરિય એતિકા. રાતમાં [સં.શર્વરી]
 સર્વદ્વડસિદ્ધિ જુઓ સર્વદ્વડસિદ્ધિ
 સર્વશ્રુષા આરારા. શુશ્રુષા, સેવાચાકરી, સાર-
 સંભાળ
 સર્સ ઉષાહ. *સર્સળી, [*શોષ]
 સર્સઈ ઉત્તિર. શ્વાસ લે (સં.શ્વસિતિ)

સર્સડ નલરા. સર્સલો (સં.શશક)
 સર્સમય જિનરા. સ્વશાસ્ત્ર, [સ્વમત] [સં.]
 સર્સહઠ એતિકા. શશધર, ચંદ્ર
 સર્સા ગુર્જરા. નેમિછં. સર્સલાં [સં.શશક]
 સર્સિયા અઘાકા. શ્વસિયા, શ્વાસ લીધો
 સર્સિર ઋષિરા. ઠંડું (સં.શિશિર)
 સર્સિવયળિ, સર્સિવયળી એતિરા. શશિ-
 વદની, ચંદ્ર જેવા મુખવાળી
 સર્સિહર પ્રાચીસં. લાવલ. શશિયર, ચંદ્ર
 (સં.શશધર)
 સર્સીઅર કામા(શા). ચંદ્ર [સં.શશધર]
 સર્સુધા નેમિછં. સુધા - અમૃત સહિત
 સર્સુર અંગવિ. કૃષ્ણવા. પ્રાચીફા. સુસ્વર,
 મધુર સ્વરવાળું
 સર્સુર, સર્સુરડ પ્રાચીસં. ષડાવા. સર્સરો
 (સં.શ્વશુર)
 સર્સૂળ ઉત્તિર. દયાલુ (સં.સશૂક); ઉપવા.
 સૂગવાળો
 સર્હ ગુર્જરા. બધા (સં.સહ)
 સર્હફાર હરિવિ. આંબો (સં.સહકાર)
 સર્હકાર ગુર્જરા. પ્રેમાકા. વસંફા. વસંવિ.
 વસંવિ(બ્રા). આંબો (સં.)
 સર્હગુરુ આરારા. પ્રાચીફા. લાવલ. શુભગુરુ
 સર્હજિ સર્લૂળઓ ચારફા. સર્હજસુંદર,
 સ્વાભાવિક રીતે જ મનોહર (સં.સર્હજ+
 સર્લવળકઃ)
 સર્હજોગી જિનરા. સયોગી [કેવલી], [જેમાં
 શરીરાદિના વ્યાપારો હોય છે એવી કેવલ
 - શુદ્ધ જ્ઞાનની આત્માવસ્થા] [જૈ.]
 સર્હડ ગુર્જરા. યોદ્ધો (સં.સુખટ)

सहण वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). सहन करवुं ते

सहभो वतुया. समय, समी

सहाराये अखाका. अखेगी. प्रशंसा करे, आनंद पामे; जुओ सराय, सराहे

सहलउ *ऐतिका. [सफळ, सार्थक]

सहवायो प्रेमाका. पकडायो

सहवारुं जुओ सवारं

सहस, सहिस उत्तिर. उपवा. गुर्जरा.

नेमिछं. लावल. वीसरा. सहस्र, हजार

सहसकूट ऐतिका. हजार शिखरवाळुं मन्दिर

सहसकरु ऐतिका. सूर्य, हजार किरणवाळो

सहसफूल नलरा. स्त्रीनुं एक घरेणुं

सहसरसनि ऐतिरा. हजार जीभ वडे

सहसंबवण चारका. प्राचीफा. अनेक

आंबानां वृक्षोवाळुं (सं.सहस्राग्रवन)

सहसा चित्तसं. एकाएक

सहसाराम तेरका. सहसाराम, [अनेक

आंबावाळुं उद्यान]

सहस्र-कमळ प्रेमाका. कमळ जेवी हजार

आंखवाळा इन्द्र

सहस्र षडाबा. सहस्र, हजार

सहाई ऋषिरा. सहाय, मददगार, [मित्र]

सहाजो प्रेमाका. *सहाय करजो, [*छाजो, *शोभजो]

सहाय आरारा. साथोसाथ ?

सहाय अखाका. साहे, पकडे, ग्रहण करे [सं.साधु]

सहायी *आनस्त. [बंधुजन, मित्र] [सं.]

सहायीयांनउ समूहु उत्तिर. बंधुजनोनो

समुदाय

सहार प्राचीसं. आंबो (सं.सहकार)

सहावो आरारा. स्वभाववाळो

सहि तेरका. सखी; जुओ सही

सहि *वसंवि(ब्रा). [*साथे, *सखी]

सहि, सहिउ, सहीय गुर्जरा. साथे (सं. सहित); [*खरेखर]

सहि ए ऐतिका. हे सखी

सहिकार आरारा. आंबो (सं.सहकार)

सहिकार विमप्र. [जयजयकार] [सं. साधुकार]

सहिगुरु नलरा. नेमिछं. लावल. विमप्र. हम्मीप्र. कल्याणकरी गुरु [सं.शुभगुरु]

सहिज सिंहा(म). उदारता; जुओ कुसहिज, सेहज

सहिजइ ऋषिरा. सहजभावे, स्वाभाविक रीते सहिथउ, सहिथिउ उषाह. सेंथो [सं. सीमंत-]

सहिनाण गुर्जरा. जिनस. वीसरा. लक्षण, चिह्न, ओळख (सं.*साभिज्ञान)

सहिय वसंफा(ल). *सखी; वसंवि(ब्रा). खरेखर

सहिय तेरका. सहित

सहियर ऐतिका. सखी

सहियाणी जुओ सयाणी

सहियारी दशस्कं(२). शाकणनी सहियर डाकण?, [*कोई अधम देवजाति]; प्रेमाका. सखी, सहियर

सहिस विकरा. सहस्र; जुओ सहस

सहितातकार सिंहा(म). एकाएक, [वगर-

विचार्यापणु]

सहसिउ विमप्र. सहन करशो [सं.सह]

सहिं नरप. सिंह

सही चित्तसं. खरी, साची, चोक्कस; ज,
भारवाचक अव्यय

सही कृष्णबा. दशस्कं(१). प्रेमाका. सिंह

सही अखाका. आरारा. *कादं(शा).

कामा(त्रि). गुर्जरा. दशस्कं(१). नरका.

नेमिछं. प्रेमाका. लावल. विराप. नक्की,

खरेखर, साचुं

सही, सहि गुर्जरा. नरका. वसंफा. वीसरा.
सखी

सहीअ ऋषिरा. विमप्र. सहियर, साहेली,
सखी

सहीआरु ऋषिरा. मित्रता

सहीइ वसंवि. हे सखी

सहीइ वसंवि. सहन करी शकाय [सं.सह]

सहीजन प्रेमाका. सखीजन, सहियरो

सहीतुं अखाका. साथेनुं, साथे रहेलुं

सहीय तेरका. सहित; जुओ सहि

सहीय आरारा. सखी, सहियर

सहीयारणी सिहा(शा). संहारणी, [संहार
करनार]

सहीलंकी कामा(त्रि). सिंहना जेवी पातळी
केडवाळी

सहीस्युं आरारा. जरूर (रा.)

सहीं प्रेमाका. मदमो. सिंह

सहु-कां अभिऊ. सहु कोई (सं.सर्व+खलु+
कानिचित्)

सहु नडिया ऐतिका. बधा नष्ट थया

सहुं चंद्रवा. सहु

सहे प्रेमाका. सह्य थाय, माफक आवे,
[अनुकूल आवे]

सहेटि प्रयुचु. ?

सहेसां वित्तसं. सहसा, एकाएक,
आकस्मिक

सहो जुओ सीहो

सहो उषाह. सौ

-सं पंचवा. -ने

सं प्राचीका. शाथी, केम (सं.किदृशं)

संक विक्रच. शरम, लाज [सं.शंका]

संकइ *अभिऊ. [गभराय, भयभीत थाय];
उक्तिर. वसंफा(ल). *वसंवि(ब्रा).

संशय करे, [धारे, -नो भय राखे];

वीसरा. भयभीत थाय, संशय धरे,

[लज्जित थाय] (सं.शंकते); जुओ शंकचुं

संकट *वसंफा. *वसंवि(ब्रा). [-थी
भरेला]; जुओ कंटकसंकट

संकटाव्या *प्रेमाका. [दबावीने, वच्चे जग्या
राख्या वगर गोठव्या]

संकरम्यो प्रेमाका. संक्रम्यो, गयो, पेठो

संकल प्राचीफा. सांकळ (सं.शृंखला)

संकलेस आनंस्त. क्लेशवाळुं, [दुःखरूप]
[सं.संकलेश]

संकष्ट दशस्कं(१). संकट

संकदिण प्राचीसं. इन्द्र (सं.संक्रन्दन)

संकाणउ उपवा. शंका धरावतो, [भीति
धरावतो]

संकातउ उपवा. शंका पामतो, [भय
पामतो]

संकारिय प्राचीसं. अंत्येष्टि क्रिया करी
[सं.संस्कारिता]

संकाश ० ऋषिरा. सरखो [सं.]

संकीर्ण दशस्कं(१). प्रेमाका. सांकडुं [सं.]

संकुचइ उक्तिर. संकोचाय, लज्जित थाय
(सं.संकुचति)

संकुल तेरका. व्याप्त, युक्त (सं.)

संकोडी नरका. खेंची, [ओखुं करी, हरी]
(सं.संकुष्ट); षडाबा. संकोची, ओखुं
करी, समेटी

संक्रमइ आनंत. संक्रमण करे

संक्रमाबिया षडाबा. खसेड्या, एक स्थानेथी
बीजे स्थाने मूक्या (सं.संक्रम परथी)

संक्रोश प्रेमाका. विलाप, [दुःखनो चित्कार]

संक्षा चित्तसं. संख्या, (अहीं) वजनियानां
माप

संक्षेपइ उक्तिर. टूंकवे (सं.संक्षिपति)

संख अभिऊ. ऐतिरा. संख्या

संख गुर्जरा. तेरका. वसंफा. वसंफा(ल).
शंख

संखारा (संखारा ऊलटिया) पाणी गाळ्या
पछीनो [कपडामांनो] कचरो [गमे त्यां
नाख्यो]

संखाहोली उक्तिर. शंखावली, एक वनस्पति
(सं.शंखपुष्पी)

संक्षेपइ शीलक. संक्षेपमां, टूंकमां

संखेव आरारा. ऋषिरा. ऐतिका. गुर्जरा.
सिंहा(म). संक्षेप,, टूंकाण

संगर गुर्जरा. युद्ध (सं.)

संग्रहणइ आरारा. ग्रहण, लेवुं ते (रा.)

संग्रइ आरारा. ग्रहण करे, ले (रा.)

संग्रही आरारा. ग्रहण करीने, लईने, धरीने
(रा.) [सं.संग्रह]

संघ उषाह. देवरा. सिंह

संघकेसरा आरारा. सिंहकेसरा, लाडुनी एक
जात; जुओ सिंघकेसरा

संघयण जिनरा. शरीरनुं संगठन, [हाडकां-
ना सांधाओनो मेळ, ए निर्णीत करतुं
नामकर्म] [सं.संहनन] [जै.]

संघवइ ऐतिका. संघपति, संघनायक

संघवाठल्य आरारा. पोताना धर्मना लोको
प्रत्ये अनुराग [सं.संघवात्सल्य]

संघाडउ जिनरा. देवरा. *षडाबा. (साधुओ-
नो) समुदाय (सं.संघाटक); जुओ साधु-
संघाडउ

संघात ऋषिरा. समूह (सं.)

संघात, संघाति अखाका. आरारा. ऐतिका.
चतुचा. जिनरा. ललिरा. संगाय, साथ;
संगाथे, साथे [सं.]

संघाथे रुस्तस. सिंहा(शा). संघाते, साथे

संघार अखाका. कामा(त्रि). कामा(शा).
दशस्कं(१). दशस्कं(२). प्रेमाका. संहार

संघारण चित्तसं. संहार

संघारुं चंद्रवा. दशस्कं(१). संहारुं

संघारो प्राचीफा. नाश, हिंसा (सं.संहार)

संघासन कृष्णबा. सिंहासन

संघाहिब तेरका. संघाधिप, [संघपति]

संच अखाका. चतुचा. नलाख्या. नंदब.
प्रेमाका. मदमो. शीलक. शृंगामं. युक्ति,
उपाय; अखाछ. अंदरनी करामत,

[रचना; युक्ति, उपाय]; कर्द(धु)-टि.
जुक्ति, साचवट, [काळजी]; रचना;
*चाळो, [युक्ति, उपाय]; *ताल, [युक्ति,
करामत]; चित्तसं. करामत, युक्ति,
रचना, गोठवण, आंटीघूंटी; तंत्र, विधि;
चंद्रवा. भेद, रहस्य; [युक्ति; व्यवहार]

संच आरारा. संचय, संग्रह; प्रेमाका.
मोसाच. सामग्री, सरसामान

संचइ उपबा. गुर्जरा. प्राचीसं. वीसरा. भेगुं
करे, संघरे; प्रेमाका. [मनमां गोठवाय,
बेसे, गोठे], रुचे (सं.संचि-)

संचकार उक्तिर. वस्तुनी लेवडदेवडमां
अपातुं बानुं, (सं.सत्यङ्कार); ऋषिरा.
[बानारूप वस्तु], [निश्चित] संकेत[रूप
वस्तु]; *गुर्जरा. विराप-अनु. [बानुं],
[आगोतरी] जोगवाई

संचर विक्रच. हिलचाल, संचार

संचरे चित्तसं. जाय, गति करे, पहुँचे

संचलिते आरारा. हलनचलनथी

संचवण्यु आरारा. मिश्रित थयेल, तैयार
थयेल (रा.)

संचा देवरा. संचित करेला

संचारि आरारा. नाखे [सं.संचारयति]

संचे *नरका. [संचमां, लागमां]

संचेत मदमो. सचेत, [जाग्रत, काळजी-
वाळो]

संजत वीसरा. तैयारी, सजावट [दि.संजति]

संजम आरारा. उपबा. ऐतिका. गुर्जरा.
तेरका. देवरा. षडाबा. संयम; जैन
साधुदीक्षा

संजमसिरीय जुओ सिरीय

संजलनउ जिनरा. संज्वलनवाळो, कषायनो
एक प्रकार, [तदन सादा, दूक समय
रहेनारा मनोविकारो] [जै.]

संजा कामा(त्रि). संध्या, सांज
संजिम प्राचीफा. दीक्षा, संसारत्याग (सं.
संयम)

संजुउ जिनरा. संयुक्त

संजुत आरारा. ऐतिका. संयुक्त, मिश्रित,
सहित

संजोडि जिनरा. साथेसाथे, एकसाथे

संजोव- प्राचीसं. एकत्र करवुं, संचित करवुं
(सं.संयोज; हिं.संजोना)

संज्ञा आरारा. सभानता, सचेतता (सं.)

संज्यम चित्तसं. संयम

संझ तेरका. सन्ध्या, सांज; ऐतिका. षष्टिप्र.
संध्या, [संधिकाल, दिवसना भाग]

संझेरण *विमप्र. [साफसूफी, व्यवस्थित
करवुं ते]

संझ्याकाल देवरा. संध्याकाल

संठ- वीसरा. मूकवुं, जोडवुं (सं.संस्था-)

संठवइ ऐतिका. शृंगामं. स्थापे, मूके

संठविउ ऐतिका. तेरका. स्थाप्यो, नीम्यो
(सं.संस्थापित)

संठिउ ऐतिका. स्थापित थया (सं.संस्थित)

संठिउउ *ऐतिका. [स्थाप्या] [सं.
संस्थापित]

संड *उषाह. नलरा. विक्रच. हम्मीप्र. सांड
(सं.षण्ड)

संडासा *षडाबा. [साथळ, पग वगैरेनां संधि-
स्थानो] [प्रा.संडास, सं.संदंश]

संत आरारा. निर्मल, चोख्वां, सारां (रा.)

संता *ऋषिरा. [संतस, दुःखी]

संतान वसंवि(ब्रा). श्रेणी (सं.); जुओ
किशलसंतान

संतानीअ षष्टिप्र. वंशज (सं.संतानिक)

संतापण वसंफा. वसंवि(ब्रा). संताप
आपनार [सं.संतापन]

संतावइ गुर्जरा. तेरका. षडाबा. संतापे,
तपावे, पीडे [सं.संतापयति]

संतावण गुर्जरा. संताप आपनार (सं.
संतापन)

संतावियउ आरारा. संतप्त, थाकेल; तेरका.
संतापित

संति जुओ जंति

संति आरारा. छे

संतिकरउ गुर्जरा. शांति आपनार

संतु गुर्जरा. शांत, भलो

संतुद्रठ ऐतिका. संतुष्ट

संतोक मदमो. संतोष

संतोख नरका. संतोष

संतुष्ट दशस्कं(२). संतुष्ट

संथउ प्राचीफा. सेंथो (सं.सीमन्तक:); जुओ
फाड

संथब ऐतिरा. संस्तव, स्तुति

संथारउ उक्तिर. उपबा. देवरा. षडाबा.
साथरो, साधुओनी शय्या; ऐतिका.
[माया-ममता, खानपान तजी मरण-
पथारी करवी] (सं.संस्तारक)

संथुउ जिनरा. स्तुति करी (सं.संस्तुत:)

संथुणइ ऐतिका. षष्टिप्र. स्तवे, स्तुति करे

(सं.संस्तुनोति)

संद उक्तिर. तणछनुं झाड, [*एनो गुंद]
(सं.स्यन्दन)

संदरी प्राचीफा. सुंदरी

संदिसइ उक्तिर. आज्ञा - रजा आपे (सं.
सन्दिशति)

संदिसावउं षडाबा. अनुज्ञा मागुं

संध अखाका. संधुं, बंधुं

संधाण गुर्जरा. प्रेमाका. बाण पर तीर
मूकवुं ते, ताकवानी क्रिया, निशान
(सं.संधान)

संधि ललिरा. फाट [सं., प्रा.]

संधि नेमिछं. सांधा; प्राचीसं. -, [काव्यनो
रचनाप्रकार] [सं.]

संधि-बंध प्राचीसं. -, [संधि नामनो काव्य-
नो रचनाप्रकार] [सं.]

संधियउ उक्तिर. धनुष्य पर बाण चडाव्युं
(सं.सन्धित:)

संधियमक वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
आंतर्यमक (सं.)

संधिरेहु नलरा. संधिना दस्तावेज लखनार
(सं.संधिलेखक)

संधी सोरी प्रेमाका. संधी - बधी सोरी -
उझरडीने, [संपूर्णपणे]

संधू अभिऊ. सिंदुवार, नगोडनां वृक्ष

संधूखइ उक्तिर. उत्तेजित करे, प्रज्वलित
करे (सं.संधुक्षते)

संधूखण, संधूषण उक्तिर. षडाबा. अग्नि
पेटाववो ते (सं.संधुक्षण)

संधे कामा(त्रि). कामा(शा). मदमो. संदेह

संनाह गुर्जरा. प्रेमाका. वसंफा. वसंवि.
वसंवि(ब्रा). बख्तर (सं.)

संनिवेस षडाबा. घर (सं.संनिवेश)

संनेह आरारा. स्नेह

संपइ आरारा. संप्रति, हालमां, अत्यारे

संपइ आरारा. प्राप्ति थाय (सं.संपद्यते)

संपइ आरारा. संपत्ति (सं.संपद); वसंफा.
वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). संपत्ति, शोभा;
जुजो वनसंपइ

संपचूड गुर्जरा. सर्पचूड नामनुं शस्त्र

संपजइ उक्तिर. सांपडे, प्राप्त थाय (सं.
संपद्यते); आनंस्त. *जिनरा. षडाबा.
सांपडे, नीपजे, सिद्ध थाय; कृष्णच.
छे; थाय

संपड- प्राचीसं. सांपडवुं [सं.संपत्]

संपडावीए प्रेमाका. प्राप्त करीए

संपतउ (=संपत्तउ) प्रद्युचु. आवी पहोंच्यो
(सं.संप्राप्त)

*संपत-प्रभु (सपलप्रभु) *प्रेमाका. [वैरीओ
पर प्रभुत्व मेळवनार] [सं.]

संपत्त आरारा. संप्राप्त, पहोंच्यो

संपत्तउ जुओ संपतउ

संपत्तु ऐतिका. पहोंच्या

संपनउ आरारा. मळ्युं, प्राप्त थयुं (सं.संपन्न)

संपन्नउ उक्तिर. गुर्जरा. सन्न

संपय ऐतिका. संप्रति, [हालमां]

संपाडी कादं(धु). मेळवी [सं.संपात्]

संपाववुं प्रेमाका. स्वीकारवुं [सं.संपाद]

संपुटि आरारा. माटीनां कोडियांनी जोड
पग मूकी भांगी नाखवानी विधि

संपुत्त प्राचीफा. उपस्थित, आवी पहोंच्यो
(सं.संप्राप्त)

संपुत्री तेरका. भरेली (सं.संपूर्ण+इका)

संपुट दशस्कं(१). दशस्कं(२). संपुट

संपूरिय गुर्जरा. भरेली (सं.संपूरिता)

संपेखि ०जिनरा. जोईने [सं.सं.+प्रेक्ष]

संप्रवा अखाका. संप्रदाय

संप्रेडिउ आरारा. ललिरा. विक्ररा. वळाव्युं,
मोकल्युं

संफोडतउ उपवा. वेडफतो, नष्ट करतो (सं.
स्फोट) [सं.सं+स्फोट]

संबर गुर्जरा. साबर (सं.शंबर)

संबल, संबलउ आरारा. ऐतिरा. विमप्र.
वीसरा. भातुं (रा.) [सं.शंबल]

संबंध आरारा. नलरा. हम्भीप्र. कथाप्रकरण,
वृत्तान्त (सं.)

संबंधिउ षडाबा. संबंधी, स्नेही; -ने लगतुं

संबंधिवउ षडाबा. जोडवुं

संबाहइ आरारा. उक्तिर. निभावे, संभाळे
(सं.संवाहयति)

संवि विमप्र. श्यामिका, काळाश

संभम प्राचीफा. [-थी जन्मेल], संतति (सं.
संभव)

संभराणीव्रत गुर्जरा. *एक प्रकारनुं व्रत

संभरिउ गुर्जरा. सांभर्युं (सं.संस्मरति)

संभलइ गुर्जरा. तेरका. प्राचीसं. सांभळे
(सं.सम्+भल)

संभव तेरका. जन्म (सं.)

संभवइ *प्रेमाका. षडाबा. थई शके, होई
शके, थाय, होय [सं.संभवति]

संभाग *नलरा. [भोजनमांथी हिस्सो आपवो ते] (सं.)

संभार आरारा. षडाबा. सामग्री, मसालो (सं.); आरारा. तेरका. समुदाय, समूह (सं.)

संभारीयइ आरारा. बतावीए (रा.)

संभाल- प्राचीसं. सांभळवुं [सं.]

संभावइ गुर्जरा. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
-नो भाव धरे, संभावना करे, माने, धारे [सं.संभावयति]; प्रबोप्र. माने, [आदर करे]

संभावना दशस्कं(२). सार-संभाळ; प्रेमाका.
खबर-अंतर, [सारसंभाळ] [सं.]

संभावियउ ऐतिरा. संभावित, [-थी युक्त]

संभावीइ उपबा. गणाय, [धाय, होय]

संभूषी षडाबा. शणगारी (सं.संभूष)

संमच्छर तेरका. संवत्सर, [वर्ष]

संमतुल मदमो. समतुल्य, [तेना जेवो]

संमदा ऋषिरा. हर्ष [सं.]: कृष्णच. *तैयारी,
[*हर्ष, *सुख]

संमर्ब कादं(शा). भीड, गिरदी (सं.)

संमंध अखाका. कृष्णच. चित्तसं. संबंध

संमार्जनी प्रेमाका. सावरणी [सं.]

संमिणी तेरका. स्वामिनी, [अधिष्ठात्री]

संमेयशिहर तेरका. समेतशिखर

संयमनी प्रेमाका. यमपुरी; *गुर्जरा. [*यम-
पुरी, *कारावास, *बंधननीस्थिति] (सं.)

संयुगत रूपच. संयुक्त, साथे

संलेहण आरारा. संलेखना, अनशनघ्रतनुं
अनुष्ठान [जै.]

संवच्छर प्राचीसं. संवत्सर, [वार्षिक
कालगणना]

संवच्छरदाणूं प्राचीफा. [तीर्थंकर दीक्षा ले
ते पूर्वे] एक वर्ष पर्यंत अर्पितुं दान
(सं.संवत्सरदान)

संवच्छरिय षडाबा. वार्षिक, [संवत्सरीनुं]
(सं.सांवत्सरिक)

संवच्छर नंदब. संवत्सर, [वर्ष]

संवरबुं अखाका. उक्तिर. दशस्कं(१).
प्रेमाका. विक्ररा. संवरण करवुं, संकेली
लेवुं, समेटवुं, बरखास्त करवुं, [नाश
करवो] [सं.संवृणोति]

संवरवे *आनंस्त. [रोकवा वडे]

संवरगुण गुर्जरा. *संयभगुण, [कर्मनिरोधनो
गुण] [जै.]

संवाद प्रेमाका. वादविवाद

संवाय प्रेमाका. समूह, समुदाय [सं.समदाय]

संबारी नरका. सत्वरे, जलदी; जुओ सवारी

संवास जिनरा. शृंगामं. सहवास [सं.]

संवेण आरारा. ऋषिरा. ऐतिका. वैराग्य,
मोक्षनी अभिलाषा (सं.)

संवेगिणी ऋषिरा. वैरागिणी

संवेगी आरारा. ऐतिका. वैरागी, मुमुक्षु

संशे अखाका. चित्तसं. संशय

संसइ, संसउ आरारा. संशय

संसढा स्थूलिफा. सद्भा; जुओ सांसता

संसारिउ उपबा. संसारी मनोभाववाळो

संसालणे *गुर्जरा. [पंपाळये, चंचवाळये]

संसाळ्ये अखाछ. चचवाळये

संसृत्त्य अखेगी. संसृति, संसार

संसो जिनरा. संशय

संस्कार हरिख्या. अग्निसंस्कार

संस्तवउं षडाबा. स्तुति करुं, वंदुं, [कहुं]

संस्तव्य चित्तसं. संसार (सं.संसृति)

संष्ट गुर्जरा. मळवुं ते (सं.संघट)

संहरी वाग्भवा. (धूळ) हेठे बेसाडी, [भेगी करी] [सं.संह-]; षडाबा. दूर करी, नष्ट करी

संहारि देवरा. करीने, [लावीने] [सं.संहारय]

सा आरारा. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. लावल. वीसरा. ते (स्त्री); तेवी (सं.)

साअ कामा(शा). सहाय

साअर, साहेर कामा(त्रि). सागर

साइ आरारा. साही, पकडी

साइउ, सांइ प्राचीफा. आलिंगन (सं.स्वञ् अथवा स्वागत)

साइणि उक्तिर. प्राचीसं. शाकिनी, [पिशाचिनी]

साइरधर कृष्णबा. सागर धरनार, सागरने पीनार

साइं देवरा. सांइ, आलिंगन

साउकि आरारा. सावकी (सं.सपत्नी)

साएक मदमो. सहायक

साकउ *जिनरा. *सिंहा(शा). [रोफ, दमाम, वट, प्रभाव] [अ.सिद्धः]; जुओ साखो

साकण आरारा. चूडेल (सं.शाकिनी)

साकत आरारा. बहुमूल्य, सजावटयुक्त (रा.)

साकरनुं नालकेल *अखाका. [साकर वडे बनावेलुं नाळियेर (जे साकरथी तत्त्वतः

भिन्न नथी)]

साकुली उक्तिर. एक प्रकारनी पूरी, एक मीठाई (सं.शष्कुली)

साख नरका. नरका-२. *लावल. *पाकी केरी, [झाड उपर] पाकेलुं फळ

साख आरारा. शाखा, डाळी

साख, साख्य अखाका. आनंस्त. उपबा. प्रेमाका. नरका. साक्षी, साक्ष्य, साहेदी

साखइ आरारा. साक्ष्यमां, हाजरीमां, समक्ष

साख गळवी नरका-२. फळ पाकुं थवुं

साखात कामा(त्रि). साक्षात्, [रूबरू]

साखि आरारा. साक्ष्य, प्रमाण, पुरावारूप कथन; प्राचीका. गुर्जरा. षडाबा. साक्ष्य, साख, साहेदी; आरारा. षडाबा. साक्ष्य-मां, साक्षीपणामां, जाणपूर्वक, सान्निध्य-मां, समक्ष

साखि अभिऊ. झाड पर पाक उपर चडेलुं फळ

साखियउ वीसरा. साक्षी, साहेद

साखी उक्तिर. कामा(त्रि). कामा(शा). नरका. ०प्रेमाका. साक्षी, [साहेद]

साखीउ आनंस्त. *साक्षी, [सहायक]

साखीओ मदमो. साक्षी, [साहेद]

साखीया लावल. साक्षी, [साहेद]

साखे *चतुचा. [*संबंध जोडे] [रा.]

साखो *मोसाच. [रोफ, दमाम, वट, प्रभाव]; जुओ साकउ

साख्य चित्तसं. साख, साक्षी; जुओ साख

साख्य मदमो. साखी, [ए नामनो पद्यबंध]

साख्यात चित्तसं. साक्षात्, साक्षात् स्वरूप,

સાક્ષાત્કાર, સાક્ષાત્પણું
 સાગ પ્રાચીસં. સ્વર્ગ
 સાગડી, સાગડીત ઉત્કિર. નલરા. રથ
 હાંકનાર (સં.શાકટિક)
 સાગમટે પ્રેમાકા. સહકૃદુંબ
 સાગર, સાગરોપમ ગુર્જરા. એક કાઠવિભાગ
 (સં.) [જૈ.]
 *સાગરિ (સાંગરિ) *વિમ્પ્ર. [શમી વૃક્ષની
 સીંગ, જેનું શાક બને છે] [દિ.સંગરિયા;
 રા.સાંગરી]
 સાગરોપમ જુઓ સાગર
 સાગવંન મદમો. સહગમન, [પતિની સાથે
 સ્ત્રીએ બઠી મરવું તે]
 સાગોટિયો હરિચ્ચા. સાગનો વેપારી
 સાચનાં ઉષાહ. સાચાં, [ખરેખરાં, વિધિ-
 પૂર્વકની] (સં.સત્ય ઉપરથી)
 સાજ (સાહ્ય) દેવરા. મદદ (સં.સાહાય્ય)
 સાજ સિંહ(શા). સાધન [સં.સાજ્ય]
 સાજડ તૈરકા. પ્રાચીસં. પ્રેમાકા. મોસાચ.
 સજ કરે, તૈયાર કરે; વીસરા. સજે,
 ધારણ કરે [સં.સજ્જતિ]
 સાજણ *ઋષિરા. ગુર્જરા. સ્વજન, [પ્રિય
 વ્યક્તિ]
 સાજનડં નૈમિછં. સાજણું, સ્વજનોનો સમૂહ
 સાજિ *કાદં(શા). [સાહ્ય, સહાય]
 સાજ્ય ચંદ્રવા. સજ્જ ?, [*સાહ્ય, *મદદગાર]
 સાટ *ગુર્જરા. [ચામડાનો પટ્ટો, ચાબુક];
 વિમ્પ્ર. પટ્ટો
 સાટડ-પાલટડ વિમ્પ્ર. અદલાબદલીથી,
 [વસ્તુવિનિમયથી]

સાટકડે નરકા. નરપ(દ). ચાબુક વડે
 સાટકા પ્રેમાકા. સોટીનો માર
 સાટિકા શૃંગામં. સાડી
 સાટિકુ વિમ્પ્ર. સાટકો, [ઘા]
 સાટે નરકા. સાટામાં, બદલામાં, ગણતરીમાં,
 લેખામાં
 સાટૌ જિનરા. સોદો
 સાટિઠ ગુર્જરા. સાઠ (સં.ષટ્થિ)
 સાઠિ ઉત્કિર. ઉપવા. વિમ્પ્ર. વિરાપ.
 ષડાવા. સાઠ (સં.ષટ્થિ:)
 સાઠિસડ ષટ્થિ. એકસો સાઠ (સં.ષટ્થિશત)
 સાઠી ઉત્કિર. સાઠ વર્ષની ઉંમરનો (સં.
 ષટ્થિક:); નરકા. સાઠની સંખ્યા[વાઠાં
 વર્ષો - ઉંમરનો]
 સાડ પ્રેમાકા. વિનાશ, [વિચ્છેદન, વિદારણ]
 [સં.શાટ]
 સાડૂલ આરારા. શાર્દૂલ, સિંહ
 સાઢા (ષાંચાનવ) આરારા. ઉત્કિર. નૈમિછં.
 સાડા[પાંચ, નવ इत्यादि] (સં.સ+અધી)
 સાણ *જિનરા. [ગાઢ] [સં.શ્યાન]
 સાત અચ્ચાહ. *સત્ય, [*સારી પેટે, *ઘણું,
 *ખરેખર]
 સાતડ ઘાત ઋષિરા. શરીરમાં રહેલી સાતેય
 ધાતુ
 સાતગારવ ષડાવા. સુખનું અભિમાન (સં.
 સાત+ગૌરવ)
 સાતપરિયા ઉત્કિર. [?] (સં.સપ્તપર્યાયા)
 સાતપૂમિ આરારા. સપ્તપૂમિ, સાત માઠવાળું
 સાતમિ ઉત્કિર. સાતમ (સં.સપ્તમી)
 સાતા આરારા. ઐતિકા. દેવરા. શાંતિ, સુખ,

आनंद, कुशळता [सं.]

सातां उपवा. कस्तुवा. सातनो समुदाय
(सं.सप्तकानि)

सातिउं *गुर्जरा. विक्रच. विराप. षष्टिप्र.
ढांक्युं, संताड्युं; *षडाबा. [साचव्युं,
संभाळ्युं] [सं.सत्यापित]

सातू उक्तिर. षडाबा. साथवो, शेकेलो लोट
(सं.सक्तु)

सात्थरीआ हम्मीप्र. साथरो - गोदडुं
बनावनार कारीगर [सं.सस्तर परधी];

साथ उक्तिर. प्राचीसं. प्रवास करता वेपारी-
ओनो समुदाय; वसंफा. वसंफा(ल).
वसंवि(ब्रा). समुदाय (सं.सार्थः)

साथर, साथरउ आरारा. उक्तिर. कादं(शा).
गुर्जरा. नलरा. प्रेमाका. लावल. विराप.
साथरो, पथारी, घासनी पथारी (सं.
सस्तर)

साथरी विमप्र. आसनियुं, [बेसवानी चटाई]

साथलि उक्तिर. साथळ (सं.सक्थि)

साथि आरारा. साथ [सं.सार्थ]

साथीउ विमप्र. स्वस्तिक, साथियो

साथु जुओ विरहिणीसाथु

साथेयो नरका. साथ थकी, साथे थई

साव चारफा. वसंफा. अवाज (सं.शब्द)

साव करावुं प्रेमप. कहेवरावुं

साव बइ आरारा. जवाब आपे, स्पर्धा करे

साव (साव बेसइ) प्राचीसं. जवाब आपशे

सावर *प्रेमाका. [सगर्भा स्त्रीनी अभिलाषा,
दोहद] [सं.श्रद्धा]; जुओ साधर पहेती

सादूल उक्तिर. शार्दूल, सिंह

साथ अखाका. उक्तिर. देवरा. नरका.

प्रेमाका. साधु, संत, सज्जन

साथ प्राचीसं. श्राद्ध

साथइ आनंस्त. आरारा. उपवा. गुर्जरा.
जिनरा. सिद्ध करे, पार पाडे, जीते
(सं.साधयति)

साधन आरारा. साधना

साधम्मिय षष्टिप्र. समान धर्मा अनुयायी
(सं.साधर्मिन्)

साधर पहेती प्रेमाका. [गर्भवतीनी] इच्छा
पूरी थई [सं.श्रद्धा]; जुओ सादर, साध्र
साधवी चंद्रवा. नंदब. [साधुतावाळो], साधु-
पुरुष [सं.]

साधारण जिनरा. वनस्पतिकाय, जेमां एक
शरीरमां अनंत जीव होय, [जेना
उदयथी साधारणशरीरी जीवपणुं मळे
ते नाम- कर्मनो प्रकार] [जै.]

साधारा नेमिछं. आधाररूप, [आश्रय देनार]

साधां आरारा. साधुओ

साधी (अग्नि साधी) ऋषिरा. [अग्निमां]

प्रवेश करी; जुओ साधइ

साधुकार *आनंस्त. [भलो, सदगुणी]

साधुबाद आरारा. प्रशंसा (सं.)

साधुसंघाडउ उक्तिर. साधुसमुदाय (सं.साधु-
संघाटकः)

साध्र कादं(धु). कादं(शा). गर्भिणीना मननी
इच्छा, दोहद [सं.श्रद्धा]; जुओ साधर

सान कादं(शा). गुर्जरा. चतुचा. संज्ञा, भान,
समज; अखाका. प्राचीफा. निशानी,
संकेत, इशारो; *अखाका. [संकेत,

तात्पर्य]

सानधि आरारा. विक्रच. *शृंगामं. सहाय
(सं.सान्निध्य); जुओ सानिध

सानन (सा न-न) *शृंगामं. [ते नहीं नहीं]

सानबाफ प्राचीफा. एक कीमती वस्त्र (फा.
शाना+बाफ)

सानिध ऐतिका. सान्निध्य, [सहाय]; जुओ
सानधि

सानिधइ ऋषिरा. पासे, [*सहायथी] (सं.
सान्निध्य)

सानिधि, सानिद्ध आरारा. *गुर्जरा. प्राचीसं.
सहाय (सं.सान्निध्य)

साप आरारा. शाप

सापतउ जिनरा. पूरं, अखंड, [साजुंसमुं,
साबूत] [अ.साबित]

सापु भणी उक्तिर. साप तरीके

साबरि वीसरा. हरणना चामडा[मांथी
बनावेली] (सं.शबर-)

साबल गुर्जरा. एक प्रकारनो भालो (सं.
सर्वला)

साबलीयो चंद्रवा. [साबरियो], दूध वेचनार

साबाण, साबान विमप्र. हम्पीप्र. एक
प्रकारनो (छजावाळो) तंबु [फा.
सायबान]; जुओ सावाण

साभरमती उक्तिर. साबरमती नदी

साभिज्ञान कृष्णच. एंधाण [सं.]

साम आरारा. श्याम, काळो

साम ऋषिरा. श्यामा, सुंदरी

सामउ उक्तिर. सामो, एक खडधान, मोरैयो
(सं.श्यामाक)

सामटि वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि.

*वसंवि(ब्रा). समेटी ले, पाछु खेंची ले
(सं.*समाप्तयति) [सं.संवेष्टयति]

सामठउं जिनरा. एक साथे, [सामटुं, खूब]

सामणि आरारा. स्वामिनी, [मालिकण];
नलरा. स्वामिनी, [अधिष्ठात्री]; वीसरा.
स्वामिनी, [प्रियतमा]

सामद, सामंद चंद्रवा. मदमो. सिंहा(शा).

सामंत, वीर, सुभट

सामरती अखाका. सामर्थ्यवान, समर्थ

सामरा नलाख्या. साबर नामना पशु (सं.
शम्बर)

सामर्थ्या कादं(शा). समर्थता, [प्रभाव,
परिणाम] (सं.सामर्थ्य)

सामल, सामलउ उक्तिर. गुर्जरा. तेरका.
शामळुं (सं.श्यामल)

सामलवन नेमिछं. लावल. श्याम वर्णना

सामलु प्राचीफा. घोडानी एक जात (सं.
श्यामल)

सामली गुर्जरा. शामळी, [घेरा रंगनी] (सं.
श्यामल)

सामसाल सिंहा(म). अधिपति, मालिक
(सं.स्वामिन्+सार); जुओ सामिसाल

सामहउं उक्तिर. गुर्जरा. षडाबा. सामुं
(सं.संमुख)

सामहि उषाह. सामे (सं.संमुख)

सामहणी आरारा. विमप्र. शृंगामं. तैयारी;
जुओ सामहणी

सामहीयुं आरारा. सामैयुं

सामझउं गुर्जरा. तैयारी करी, सज्ज थयुं;

सज्ज कयुं (सं.*समाधाति=समाध्याति);
आरारा. तैयार थयुं, ऊमट्युं (रा.);
जुओ सांमहिउं

सामंद नंदब. सामंत; जुओ सामद

सामाइक ऐतिका. सामायिक, [जैन ध्यान-
क्रिया]

सामाई उक्तिर. सामायिक, जैन धर्मध्यान-
क्रिया

सामाचारी *उपबा. [साधुनो आचार,
क्रियाकांड] [सं.]

सामानि विमग्र. सामान्य, साधारण

सामायक नलरा. समतापूर्वक एकाग्र
बेसवानुं जैन धार्मिक नित्यकर्म (सं.
सामायिक)

सामि ऐतिका. तेरका. नेमिछं. लावल.
स्वामी, [अधिष्ठाता]; प्रियतम

सामिणि, सामिनी ऐतिरा. तेरका. नलरा.
नेमिछं. लावल. विराप. स्थूलिफा.
स्वामिनी, [अधिष्ठात्री, मालिकण];
जुओ सामीणी

सामिसाल प्राचीफा. अधिपति, मालिक
(सं.स्वामिन्+सार); जुओ सामसाल

सामिय, सामी, सामीया गुर्जरा. तेरका.
लावल. वीसरा. स्वामी, [अधिष्ठाता];
प्रियतम

सामीणी, सामिणी गुर्जरा. स्वामिनी,
[मालिकण]

सामुद्रिक विमग्र. सामुद्रिक विद्यानो जाणकार;
सामुद्रिक विद्या; [शरीरनां चिह्नो परथी
शुभाशुभ जाणवानुं शास्त्र, एनो
जाणकार]

सामुद्रलख्यण पंचवा. देह परनां चिह्न परथी
नक्की यतां लक्षण (सं.सामुद्र+लक्षण)

सामुद्रिक नरका. लावल. शरीरनां अंगो
उपरनां चिह्नो उपरथी भाग्य जोवानुं
शास्त्र

सामुहु उक्तिर. सामुं (सं.सन्मुखः)

सामृथ्य वित्तसं. सामर्थ्य

सामैयां नरका. सामे जईने स्वागत करनारां
सामोणुं प्रेमाका. सामैयुं. स्वागत के तेनी
सामग्री

साम्रथ अखाका. सामर्थ्य, बळ

साम्हउ उक्तिर. उपबा. जिनरा. रूपच.
विमग्र. वीसरा. सामो (सं.संमुख)

साम्हेले ऐतिका. सामैयुं करवा
साय आरारा(व). ?, [*स्वाद] [प्रा.]

सायक कादं(शा). गुर्जरा. विराप. तीर,
बाण (सं.)

सायण शीलक. साकण, [पिशाचिनी] (सं.
शाकिनी)

सायर आरारा. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं.
लावल. वीसरा. हरिख्या. सागर

सायर-सूत शृंगामं. सागरनो पुत्र, चंद्र

सायरुं (सायुरुं) सिंहा(शा). ?, [*साथ
आपवो ते]

साया ऐतिरा. छाया [फा.सायः]

सार अखाका. अखाछ. अंबरा. आरारा.
उषाह. ऋषिरा. गुर्जरा. नरका. नलरा.
प्रेमाका. लावल. विक्रच. विराप.
हरिख्या. सहाय, सारसंभाळ; गुर्जरा.
भाळ

સાર અઘાઘ. અમિઠ. આરાસ. ગુર્જરા. તેરકા.

*દેવરા. નરકા-૨. નૈમિછં. પ્રેમાકા.

લાવલ. વીસરા. શ્રેષ્ઠ, સુંદર, સરસ, સારું
(સં.); આરાસ. સત્યરૂપ, સાચું

સાર અઘાકા. ચતુચા. માલખ

સાર કામા(ત્રિ). સોગઠાંબાજી [સં.સારિ]

સાર લાવલ. પરિણામ

સાર ઉત્તિર. [?] (સં.સારા)

સાર (સારહદ્વાર) *અઘાઘ. [સાર કાઢવો
તે, તાત્પર્યગ્રહણ, સંક્ષેપ]; જુઓ સાર-
હદ્વાર

સારહ આરાસ. ચારફા. લાવલ. સિદ્ધ કરે,
પાર પાડે, કરે

સારહ-બાહ આરાસ. સારસંખાઠ રાખે

સાર-હદ્વાર અઘાકા. તારવળી, [સારગ્રહણ,
સંક્ષેપ]; જુઓ સાર, સારોહદ્વાર

સારસિ દેવરા. સરસી, [જેવી] [સં.સદૃશ]

સારસું ઉષાહ. સરસું, [જેવું]

સારણિ અંબરા. શારડી, [દુઃખથી વીંધાવું
તે]; જુઓ હીડ સારણિ

સારથ પ્રેમાકા. સાર્થ, સાર્થકથ

સારદ ઉત્તિર. વીસરા. શારદા, સરસ્વતી;
ઐતિરા. શરદક્રતુના

સારથી*અઘાઘ. સાર (અંતસ્તત્ત્વ, રહસ્ય)
સમજનારી બુદ્ધિવાળો [સં.]

સારપાસુ લલિરા. સિંહા(મ). ચોપાટ અને
પાસા (સં.સારિ+પાશ)

સારવિયહ ષડાબા. પાર પાડવામાં આવે (સં.
સૃ પરથી)

સારવું ચારફા. તારણ કાઢવું, તારવવું;

નરકા. આંજવું (સં.સારયતિ)

સારસ *ગુર્જરા. [*સપૂર્વક, *સાથે]

સારસાપારસ યોસાચ. ?, [કોઈ વસ્ત્રપ્રકાર]

સારસી અમિઠ. આરાસ. ઉષાહ. ગુર્જરા.
પ્રબોપ્ર. લાવલ. વિરાપ. હમ્મીપ્ર. મત્ત
હાથીની ચીસ, હાથીની ગર્જના [સં.
સંરસિકા]

સારસી આરાસ. સાથે [સં.સદૃશ]

સારંગ કામા(ત્રિ). દીવો; ચંદ્રવા. પ્રેમાકા.
મૃગ; દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. કમઠ; ચંદ્રવા.
સારંગી

સારંગ, સારિંગ ગુર્જરા. પ્રેમાકા. ધનુષ્ય
[ખાસ કરીને વિષ્ણુનું] (સં.શાહી)

સારંગળી પ્રેમાકા. સારંગી - એક તંતુવાદ્ય
સારંગમ્મલ ચંદ્રવા. ?, [*કમઠનો ચારો
કરનાર હંસ]

સારંગી અઘાકા. *હરિણી, *હરિણી જેવી
સ્ત્રી

સારા પ્રાચીસં. સાર, સહાય

સારિ પ્રાચીફા. લાવલ. ષડાબા. સોગઠાં-
બાજી, ચોપાટની રમત; સોગઠાં (સં.)

સારિહદ્વાર ઋષિરા. વીસરા. ષડાબા. સરસું,
સમાન [સં.સદૃશ]

સારિસું અમિઠ. ગુર્જરા. સિદ્ધ કરીશું (સં.
સારયિષ્યામઃ)

સારિંગ જુઓ સારંગ

સારિંગલોચના સિંહા(મ). મૃગનયના (સં.
સારંગલોચના)

સારી કાદં(ધ્રુ). કાદં(શા). ચોપાટની રમત
(સં.સારિ)

सारी उक्तिर. मेना (सं.सारिका)
 सारीखउ उक्तिर. सरखुं, समान (सं. सदृशम्)
 सारीय वसंवि. वसंवि(ब्रा). सारीने, सज्ज करीने, सजीने (सं.सारयि)
 सारु विमप्र. सारुं, [श्रेष्ठ]; वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). सरस, मजानुं, आनंदजनक (सं.सार)
 सारु वित्तसं. ने लीधे, -थी; तरफ
 सारु आरारा. अनुसरतुं, जेवुं; अनुसरतुं, छाजतुं, योग्य; जुओ धर-सारु
 सारुं विमप्र. बधुं [सं.सार]
 सारोद्धार हरिख्या. संक्षेप (सं.); जुओ सार, सार-उद्धार
 सारोधार वित्तसं. सारोद्धार, सार रूपे तारववुं ते
 साल आरारा. सार, प्रकर्ष, उत्तम (प्रा.)
 साल आरारा. शाळा, धर्मशाळा; तेरका. शाळा, [खंड, गृह]
 साल जुओ साहल
 साल, साळ देवरा. प्रेमाका. चोखा (सं. शालि)
 साल अखाका. उक्तिर. नरका-२. लावल. शृंगामं. शल्य, शूळ, पीडारूप, आड-खीली, विघ्न, संकट
 सालइ वाग्भवा. सल्लकी, [सालेडी], वृक्ष-विशेष
 सालणउ अभिऊ. *गुर्जरा. नेमिछं. प्रद्युचु. प्राचीका. प्रेमप. लावल. अथाणुं, कचुबर वगेरे

सालणउ उक्तिर. [?] (सं.शालनकम्)
 सालर, सालरि *आरारा. आरारा(व). *विमप्र. सल्लकी, सालेडी, [हाथीने प्रिय वृक्ष]
 सालबी उक्तिर. वणकर (सं.शालापतिः)
 सालहि, सालही अंबरा. ऋषिरा. प्राचीफा. विमप्र. मेना (दि.)
 साला आरारा. धर्मशाळा
 सालि आरारा. नेमिछं. लावल. डांगर (सं. शालि)
 सालि आरारा. शल्य, कांटो, नडतर
 सालूरडउ शृंगामं. देडको (सं.शालूर)
 सावकर्ण पंचवा. काळा कानवाळा (सं. श्यामकर्ण)
 सावकाश प्रेमाका. अवकाश, समय
 सावकेत कर्पूमं. सावचेत
 सावगी वेताप. सावकी [सं.सापल-]
 सावज मदमो. छंदविशेष
 सावज गुर्जरा. पशु (सं.श्वापद); कृष्णबा. पंखी
 सावजुं हरिख्या. शिकारी [जंगली] प्राणी
 सावजां नरका. *प्रेमाका. पक्षी
 सावजि विकरा. वनपशु [सं.श्वापद]
 सावज नलरा. पापयुक्त [कर्म] (सं.सावघ)
 सावदु, सावदुयां, सावदू अभिऊ. अंगवि. प्राचीका. प्राचीफा. मदमो. विमप्र. वीसरा. रेशनी जरियान वस्त्र
 सावडू शृंगामं. सवळुं, [अनुकूल]; जुओ सवाडूउ
 सावण उक्तिर. श्रावण

સાવત્ત પ્રહુતુ. સ્વાગત ?

સાવચ આરારા. નિંદ્ય કર્મો, પાપકર્મો [સં.]

સાવધ્યાન અંબરા. સાવધાન

સાવચ એતિકા. ગુર્જરા. તેરકા. નેમિછં.
શ્રાવક

સાવલિયું દશસ્કં(૧). પ્રેમાકા. ઝીળા પોતનું
વસ્ત્ર

સાવસલક્ષણ ચારફા. સર્વ શુભ લક્ષણોથી
યુક્ત (સં.સર્વ+સુલક્ષણ)

સાવાળ વિમપ્ર. [એક પ્રકારનો, છઝાવાળો]
તંબુ [ફા.સાયબાન]; જુઓ સાવાળ

સાવિજ અધિક. કાદં(ધુ). કાદં(શા).
નરપ. પક્ષી [સં.શ્વાપદ]; *કાદં(શા).
[પશુ]

સાવિજડાં અંગવિ. પશુ

સાસ આરારા. ઉત્તિર. તેરકા. નરકા. પ્રેમપ.
પ્રેમાકા. ષડાવા. શ્વાસ

સાસડસાસડ (સાસડ સસડ) *ઋષિરા.
(પ્રિયતમના) શ્વાસે શ્વાસ લે છે]

સાસડિયાં નરકા-૨. શ્વાસોશ્વાસ

સાસણ એતિકા. તેરકા. લાવલ. ધર્મશાસન
સાસણ જિનરા. સાસ્વાદન, [જેમાં
સમ્યક્ત્વનો થોડો આસ્વાદ રહેતો હોય
એવી આત્માવસ્થા, એક ગુણસ્થાન] [જૈ.]

સાસણદેવિ ગુર્જરા. શાસનદેવી, ધર્મ-
સંપ્રદાયની અધિષ્ઠાત્રી દેવી.

સાસતડ આરારા. ઉત્તિર. શાશ્વત, કાયમી

સાસનનાયક આરારા. જૈન શાસનના અગ્રણી

સાસન ઋષિરા. *આજ્ઞા, [ધર્મશાસન]

સાસરવેડ દશસ્કં(૨). સાસરવેલ

સાસાણ જિનરા. સાસ્વાદન, [જેમાં સમ્યક્ત્વ-
નો થોડો આસ્વાદ રહેતો હોય એવી આત્મા-
વસ્થા] [જૈ.]

સાસુ ગુર્જરા. શૃંગામં. શ્વાસ

સાસુતડ પ્રાચીસં. શાશ્વત

સાસુર આરારા. શ્વસુર

સાસુરય પ્રાચીસં. શ્વશુરગૃહ, સાસરં

સાસુવ દેવરા. પ્રાચીસં. સાસુ (સં.શ્વશ્રુ)

સાસે ઉસાસે અલાકા. શ્વાસે અને ઉચ્ચ્વાસે

સાસો દેવરા. સંશય

સાહ, સાહા વિક્રા. વેપારી, [વણિક];
[પ્રતિષ્ઠિત પ્રામાણિક વ્યક્તિ]; મદમો.

વિમપ્ર. શાહ, શેઠ, વેપારી, વણિક (સં.
સાધુ); જુઓ શાહ, સાહુ

સાહડ અલાકા. આરારા. ઉત્તિર. ઉપવા.

ઋષિરા. ગુર્જરા. જિનરા. તેરકા.
દશસ્કં(૧). નરકા. નેમિછં. પ્રાચીસં.

પ્રેમાકા. મોસાચ. લાવલ. વિરાપ. પકડે
(સં.સાધુ)

સાહજી પંચવા. શાહ, વાણિયો (સં.સાધુ)

સાહણ આરારા. સાધન, સુખસામગ્રી; એતિરા.
ગુર્જરા. લાવલશ્કર, વાહનો, [*સૈન્ય];
હમ્મીપ્ર. *સૈન્ય, [*ઘોડા] [રા.]

સાહળી વીસરા. અશ્વપાલ (સં.સાધનિક)

સાહપત્ય ચંદ્રવા. [મોટા] સોદાગર

સાહબાલા *વિમપ્ર. સાંબેલા, વરઘોડામાં
વરની આગળ ઘોડા પર બેસાડવામાં
આવતા શણગારાયેલા છોકરા [ફા.
શહબાલા]

સાહમર્ડ શીલક. સામૈયું; આનંસ. ગુર્જરા.

सामुं

साहमणि आरारा. समान धर्मवाळी (सं. साधर्मिणी)

साहमी आरारा. ऐतिका. नलरा. साधर्मिक, एक धर्मना अनुयायी

साहमीअवच्छल, साहमीवत्सल, साहमी-वच्छल, साहमीवाछल्य साधर्मिक वात्सल्य, पोताना धर्मना लोको प्रत्ये अनुराग, सेवाभाव; जुओ वाच्छल्यु

साहमिय ऐतिका. साधर्मिक, एक धर्मना अनुयायी

साहम्मी षष्टि. समान धर्मना अनुयायी (सं.साधर्मिन्)

साहम् उक्तिर. ढांके (सं.संवृणोति) [दि.]; जिनरा.सहारोआपे; [*रोके, *अटकावे]

साहल (साह) ऋषिरा. शालवृक्ष

साहल्यव ऐतिरा. खुश यईने [सं.साह्लाद]

साहस आरारा. साहसिक, [हिंमतवाळुं, धृष्ट]

साहसी आरारा. साहसिक, [हिंमतवाळुं, धृष्ट] [सं.]

साह जुओ साह

साहाज कामा(त्रि). सहायक, मददगार

साहाणा अखाका. शाणा [सं.सज्जन]

साहामुं जुए चित्तसं. लक्षमां राखे

साहामो थयो प्रेमप. सामे आव्यो

साहार प्राचीसं. सहायक

साहार तेरका. आंबो (सं.सहकार)

साहास चित्तसं. साहस, हिंमत, धैर्य

साहास्य मदमो. शास्त्र

साहिज आरारा. सहाय (सं.साहाय्य)

साहिज प्राचीफा. मालिक, परमेश्वर (अ.)

साहिय *ऐतिका. [सिद्ध करी, पामी] [सं. साधु]

साहीस विक्ररा. साहस, [विकट काम हाथमां लेवानी शक्ति]

साहु गुर्जरा. भलुं, सारुं; सज्जन, [शाह] (सं.साधु); प्राचीफा. वणिक, शाह (सं. साधु); जुओ साह

साहुणि ऐतिका. गुर्जरा. साध्वी

साहू तेरका. साधु

साहे दशस्कं(१). साह्य, मदद; चित्तसं. सहाय, मददगार

साहेर कामा(शा). दशस्कं(१). सागर; जुओ साअर

साह जुओ साज

साहारुं जुओ सायरं

सां (सांक) *गुर्जरा. [भय, संकोच] [सं.शंका]; जुओ सांक

सां (सांचिलां) *लावल. [साचां, खरां]

साई दशस्कं(२). नलाख्या. प्राचीका. प्रेमप. प्रेमाका. षडाबा. आलिंगन, भेटवुं ते (सं.स्वंज); जुओ श्याइ, साइउ

साईडुं नरका. हरिख्या. आलिंगन

सांक जिनरा. शंका, [संकोच]; जुओ सां

सांकलउ उक्तिर. नलरा. सांकलुं, एक घरेणुं (सं.शृंखला)

सांकलडी आरारा. सांकली, एक खाद्यपदार्थ

सांकली नलरा. एक खाद्यपदार्थ (सं. शण्कुलि)

सांकली उत्तेर. प्राचीफा. हाथनुं एक घरेणुं,

सांकळी (सं.शृंखला)

सांकल्यउ ऋषिरा. बंधायेलो (सं.शृंखलित)

सांकुळी वीसरा. सांकळ (सं.शृंखला)

सांक्ष्य चित्तसं. सांख्य, सांख्यशास्त्र

सांक्ष्यजोग चित्तसं. सांख्ययोग, ज्ञानयोग,
विवेकज्ञान

सांख *उपवा. जिनरा. शंख

सांखडि उत्तिर. विवाहादि प्रसंगे यतो
जमणवार (दे.संखडि)

सांख्य मदमो. सांखी, [सहन करी]

सांग अखाका. आखुं, संपूर्ण [सं.]

सांग प्रेमाका. बरछी जेवुं एक हथियार

सांगरि जुओ सागरि

सांगलतुं प्राचीफा. प्रेमप. गमतुं

सांगि अभिऊ. बरछी जेवुं हथियार

सांगि कादं(शा). संगे, संगथी, सोबतथी

सांगी प्रेमाका. गाडुं हांकनारनी बेठक,
[धरी अने उत्तारुबेठक वझेनो भाग]

सांचइ उत्तिर. दशस्कं(१). प्रेमाका. संचित
करे, एकटुं करे [सं.सं+ची]

सांचउ वीसरा. साचो (सं.सत्य)

सांचरइ आरारा. गुर्जरा. षडाबा. संचरे,
जाय (सं.संचरति)

सांचळी चंद्रवा. *संचरी, [*भरेली]

सांचिलां जुओ सां

सांजउ उत्तिर. संयमी, साधु (सं.संयत)

सांझूणउं उत्तिर. सांजना समयनुं [सं.संध्या
परथी]

सांड उत्तिर. वीसरा. सांढ, आखलो

(सं.षंड)

सांढि षडाबा. सांढणी [दे.संढी]

सांढीउ शृंगारं. गोधो, आखलो (सं.षण्ड)

सांण मदमो. शान, छटा

सांत चित्तसं. अंतवाळुं, विरमी गयेलुं [सं.]

सांतइ *अंबरा. नरका. प्रेमाका. विक्रा.
संताडे, छुपावे; विक्रच. [ढांके],
(तरवार) संकेले, म्यान करे; जुओ
सांथिउ

सांतक प्रेमाका. ग्रहोने शंत करवानी एक
धार्मिक विधि

सांतहं सिंहा(शा). तैयार, सज ?;
दशस्कं(१). प्रेमाका. तैयार, सज;
प्रेमाका. स्वस्थ

सांतीडुं अखाका. हळ

सांत्य नरका. साता, सुख, [तृप्ति] (प्रा.सात)

सांयारु प्रद्यु. संधारो, मरण नजीक
आवतां ममता तजी मरणपथारी पर
सूयुं ते (जै.) [सं.सस्त्रातरक]

सांथिउं अंबरा. साचवी राख्युं; जुओ सांतइ

सांथइ उत्तिर. सांधे, जोडे; वसंफा. बांधे;
षडाबा. जोडे, निशान ले [सं.सं+धा]

सांथि प्राचीफा. समय (सं.सन्धि)

सांधो चंद्रवा. [लक्ष्य करी रह्यो], तत्पर
थयो

सांनधि आरारा. सान्निध्य

सांबर गुर्जरा. साबर, एक हरणजाति (सं.
शंबर)

सांबलउं उपवा. भातुं (सं.शाम्बलम्)

सांबेलडा प्रेमाका. *शणगारेला जानैया,

[वरनी आगळ घोडा पर बेसाडेला
शणगारेला छेकरा]

सांवेला नरका. *जानमां घोडा उपर बेठेला
जानैया, [वरनी आगळ घोडा पर
बेसाडेला शणगारेला छेकरा]

सांभरो अखाछ. भेगुं करो [सं.सं+भृ]

सांभलिबा उक्तिर. सांभळवा [सं.सं+भल]

सांभलीयि उक्तिर. सांभळाय, सांभळवा-
योग्य

सांभलेवुं उक्तिर. सांभळवुं

सांभद मदमो. रुस्तस. सामंत, वीर, सुभट;
जुओ शांभद, सामद

सांभलमली आरारा(व). शीमळो (सं.
शात्मली)?, काळा मरी (सं.श्यामल
मरिच के मलिन) ?

सांभहणी प्रद्युचु. [जवानी] तैयारी; जुओ
सामरणी

सांभडिउ *प्रद्युचु. [तैयार थयुं]; जुओ
सामहळउं

सां मांठि लावल. शा लेखामां ? शी विसात-
मां ?

सांमि देवरा. स्वामी, [अधिष्ठाता देव]

सांमिणि आरारा. स्वामिनी, [अधिष्ठात्री
देवी]

सांमी देवरा. स्वामी, [पूज्य व्यक्ति]; जुओ
शांम

सांमो मदमो. विरोधी ?, [*सामो बोल]

सांलणां आरारा. मीठामां आयेली वस्तु,
अथाणां; जुओ सालणउं

सांस प्रेमाका. संशयमां; जुओ सांसो

सांस वीसरा. श्वास

सांसता अंबरा. नरका. *नलाख्या. प्रेमाका.

सहन करवावाळा, सबूरी के धीरज
राखता; जुओ संसह्या

सांसहइ उपबा. *उषाह. ऋषिरा. कृष्णच.

गुर्जरा. जिनरा. प्रबोप्र. विक्रच. विराप.

शृंगामं. सहन करे, सांखे (सं.सह);

ललिरा. सहन करे, धैर्य राखे; आरारा.

*गुर्जरा. *प्रद्युचु. स्वीकारी ले

सांसि, सांसे अखाका. अभिऊ. प्रेमाका.
संशयमां

सांसो चंद्रवा. दशस्कं(१). देवरा. नरका.

प्रेमप. प्रेमाका. संशय; जुओ शांशो,

सांस

सांसोट प्रेमाका. सणसणाटी, [सोंसरो
मारो]; सोंसरो, सणसणाट

सि जुओ छ सि

सि कादं(शा). साथे (सं.सहित)

सि षडाबा. ते

सिअ ऐतिरा. शीत, ठंडी

सिइ नेमिछं. शें, शा कारणथी

सिउ जुओ सिउं

सिउं *अभिऊ. आरारा. उपबा. गुर्जरा.

तेरका. नेमिछं. लावल. वसंफा. वसंवि.

वसंवि(ब्रा). साथे (सं.समम्); वीसरा.

*साथे, *थी, [*नी]

सिउं उपबा. गुर्जरा. नेमिछं. लावल.

विक्ररा. शुं, केवुं; नेमिछं. लावल.

वसंफा. शा माटे, शुं (सं.कीदृशकम्)

सिउं हरिवि. ('सिउ'ने बदले) सह

सिउंएक उपबा. शुं-शुं
 सिकट विमप्र. गाडुं [सं.शकट]
 सिकलि [सिकरि] *देवरा. [धजावाळुं छत्र]
 सिकिरि प्राचीफा. धजावाळुं छत्र (सं.श्रीकरी)
 [दे.सिकिरि]; जुओ शीकिरि, सीकरि
 सिखराउल प्राचीफा. शिखरवाळो, अणीदार,
 ऊंचो
 सिख्या गुर्जरा. शिखामण (सं.शिक्षा)
 सिगडी जिनरा. सगडी [सं.शकटिका]
 सिगला जिनरा. सघळा [सं.सकल]
 सिगु तेरका. सरगवो (सं.शिगु)
 सिगध षष्ठिप्र. जलदी (सं.शीघ्र)
 सिघ उक्तिर. [तुलसी, वज के जटामासी].
 (सं.शिखा)
 सिघलु प्रवुचु. सघळुं, बधुं [सं.सकल]
 सिजबाला ऐतिका. पालखी [खास करीने
 परदावाळी]
 सिजाहर कृष्णच. शय्यागृह, शयनखंड
 सिज्झइ ऐतिका. गुर्जरा. तेरका. सिद्ध थाय
 (सं.सिध्यति)
 सिज्झाय आरारा. स्वाध्याय, धर्मचिंतन
 सिज्या सिंहा(म). पथारी (सं.शय्या)
 सिझंत ऐतिका. सिद्ध थाय छे
 सिझाय ऐतिका. स्वाध्याय
 सिडिल उक्तिर. शिथिल
 सिणगर उपबा. गुर्जरा. जिनरा. तेरका.
 प्राचीसं. वसंफा. शणगर (सं.शृंगार)
 सिणगरीय गुर्जरा. वसंफा. शणगारी (सं.
 शृंगारित)

सिणदंड तेरका. शणनो छोड (सं.झणदंड)
 सिणमिणइ उक्तिर. सणसणे, गति करे
 सिणिगि-तरउ आरारा(व). काकडासिंगीनुं
 झाड (सं.शृंगी) [+सं.तरु]
 सित्र कर्पूरं. शत्रु
 सिद्धशिला गुर्जरा. मुक्तात्माओनुं निवास-
 स्थान (सं.) (जै.)
 सिद्धि गुर्जरा. सिद्धि, प्राप्ति; [मोक्ष];
 चारफा. तेरका. षडाबा. मोक्ष, निर्वाण
 (सं.); नलरा. समाचार, शोध (*सं.)
 सिद्धी तेरका. सिद्ध थई, सिद्धि पामी
 सिद्धिपुरी आरारा. मुक्तिपुरी
 सिद्धो समान *जिनरा. [वर्णमाळानो
 अभ्यास] [सं.सिद्धा+सामान्ना]
 सिद्धय अखाका. सिद्धि
 सिधारथ वीसरा. जेना हेतुओ सिद्ध थाय
 छे एवुं, कृतार्थ, सफळ (सं.सिद्धार्थ)
 सिधि अभिऊ. खबर, [समाचार] [*सं.
 शुद्धि]
 सिधि लावल. सिद्धि
 सिधे अखाछ. सिद्धे, [सिद्ध पुरुषे]
 सिध्याइ षष्ठिप्र. स्वाध्यायपूर्वक
 सिबलि आरारा(व). शात्मलि, शीमळो,
 (दे.सिंबलि); जुओ सिंबलि, सीबलि
 सिमकियउ उक्तिर. एक जीवडुं (सं.
 सिमीकः)
 सिमथउ उक्तिर. सेंथो (सं.सीमंतक)
 सिय प्राचीसं. सफेद (सं.सित); ऐतिका.
 शुक्ल [पक्ष], [सुद]
 सियउं देवरा. शुं, कयुं (सं.कीदृश)

सियाणउं जुओ सयाणउं

सिया आरा. शया

सिर गुर्जरा. मस्तक, टोच; तेरका. मस्तक,
शिर, माथे, उपर; वसंवि(ब्रा). वीसरा.
मस्तक (सं.शिरस)

सिर (सिरकि) *गुर्जरा. [शिरस्त्राण, माथा-
ना टोप]

सिर (सिरस) तेरका. सरसडो (सं.श्रीष)

सिरखंड तेरका. चंदनवृक्ष (सं.श्रीखंड)

सिरखुं गुर्जरा. लावल. सरखुं (सं.सदृक्ष)

सिरधू आरा(व). उक्तिर. सरगवो (सं.
शिग्रु)

सिरज- वीसरा. सरजवुं (सं.सृज)

सिरजणहार गुर्जरा. वीसरा. सर्जनहार

सिरतिलौ ऐतिका. शिरमोर [सं.शिरस+
तिलक]

सिरदार प्राचीफा. नायक, आगेवान (फा.
सरदार)

सिरवीण आरा. शिरनी वेणी, चोटलो

सिरशव प्राचीफा. सरसवनो दाणो (सं.
सर्षप)

सिरस जुओ सिर

सिरसिज ० प्राचीफा. कमळ (सं.सरसिज)

सिरसे (सिरसेजइ) *गुर्जरा. *विराप. शर-
शय्यामां

सिरहाणइ आरा. ओसीके (सं.शिरस्थान)

सिरावा हम्मीप्र. एक प्रकारनो तंबु; जुओ
सिराचा

सिराडइ (सिराडइ चडइ) आरा. विमप्र.
सराडे चडे, [सफळ थाय]

सिराबलइ शृंगामं. शकोरामां [सं.शराव]

सिरि आरा. ऋषिरा. लावल. वसंफा.
वसंफा(ल). वसंवि. शिरे, माथा पर,
माथे

सिरि तेरका. लावल. श्री, सुंदर, श्रेष्ठ,
[आदरवाचक]; गुर्जरा. श्री, शोभायुक्त,
[आदरवाचक]; [लक्ष्मीदेवी]; जुओ सिरि

सिरि (सिरिभेरिअ) *गुर्जरा. [श्रीभेरी -
एक वाद्य]

सिरिखउ आरा. सरखो, जेवो (सं.
सदृक्षक)

सिरिखंड चारफा. चंदन (सं.श्रीखंड)

सिरिजइ गुर्जरा. वीसरा. सर्जे (सं.सृज)

सिरि-जाल वसंवि(ब्रा). माथा पर पहेरेली
जाळी, एक अलंकार (सं.शिरोजाल)

सिरिभेरिअ जुओ सिरि

सिरिमा *प्राचीसं. [श्रीमाता, एक देवी]

सिरिमाल तेरका. श्रीमाल[कुल]

सिरिबडू *नेमिछं. [जिनदेव वगैरेमां जोवा
मळतुं] छाती परनुं एक शुभ चिह्न [सं.
श्रीवत्स]

सिरी तेरका. श्री [आदरसूचक]

सिरीय (संजमसिरीय) ऐतिका. [संयमरूपी
लक्ष्मी]

सिरीस उक्तिर. शिरीष

सिरे (सिरि) तेरका. श्री [आदरसूचक]

सिलबडू तेरका. शिला (सं.शिलापट्ट)

सिलापट उक्तिर. शिला (सं.शिलापट्टः)

सिलाबटउ उक्तिर. सलाट (सं.शिला-
वर्तकः); जुओ शलाटु, शिलाबट

सिलावड विमप्र. सलाट, कडियो
 सिली उक्तिर. नेमिछं. लावल. सळी (सं.
 शलाका) [सं.शल]
 सिब तेरका. मुक्ति (सं.शिवा)
 सिबपंथि गुर्जरा. कल्याणमार्गे, [मुक्तिमार्गे]
 सिवपुरी गुर्जरा. कल्याणनी नगरी, [मुक्ति-
 नगरी]
 शिवराति वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 शिवरात्रि
 शिवराति प्राचीफा. शिवरात्रि
 शिवसासणी हम्मीप्र. शिवशासनी, शिवना
 शासनमां माननार, शैवधर्मी
 शिवसुख आरारा. आत्मकल्याणनुं सुख,
 [मुक्तिनुं सुख]
 सिबि कर्पूमं. प्राचीफा. लावल. सर्वे
 सिबिय प्राचीसं. शिबिका, पालखी
 सिबिहि गुर्जरा. बधा ज
 सिष देवरा. शिष्य
 सिसर प्राचीफा. शियाळो (सं.शिशिर)
 सिसलउ उक्तिर. ससलो (सं.शशः)
 सिसि आरारा. माथे (सं.शीर्षे)
 सिसि आरारा. शशी, चंद्र
 सिसिहर प्राचीफा. शशियर, चंद्र (सं.
 शशधर)
 सिसी आरारा. शीर्षे, नायक तरीके
 सिसो देवरा. *शीर्ष, [*शशी, *चन्द्र]
 सिह देवरा. शुं, शुंय
 सिहण प्राचीफा. प्राचीसं. स्तन (दे.)
 सिहर तेरका. स्थूलिफा. शिखर; गुर्जरा.
 शिखर, मथाळुं

सिहिकार प्राचीफा. आंबो (सं.सहकार)
 सिहिण कादं(शा). सहेजे, स्वाभाविक रीते
 ज, [स्वभावथी ज] (सं.सहजेन)
 सिहियइ प्रबोप्र. सहेजे (सं.सहज)
 सि ऐतिरा. छे
 सिख हम्मीप्र. शंख
 सिंग तेरका. शृंग, [शिखर]
 सिंगल नलरा. एक देश ज्यां नलराजाए
 विजय कर्यो हतो (सं.सिंहल)
 सिंगा गुर्जरा. पिचकारी (सं.शृंगिका); जुओ
 सिंगासबद, सिंगिय
 सिंगार उक्तिर. तेरका. नेमिछं. लावल.
 वसंफा. वसंफा(ल). वसंवि. शणगार
 (सं.शृंगार); वीसरा. शणगार; शोभा
 सिंगासबद चारफा. बंसीनो शब्द, [बंसीनो
 अवाज] [सं.शृंगिका+शब्द]
 सिंगिणि स्थूलिफा. धनुष्य (सं.शृंगिणी)
 सिंगिय, सिंगीय चारफा. प्राचीफा.
 पिचकारी (सं.शृंगिका); जुओ सिंगा
 सिंघ अखाका. नलरा. वीसरा. सिंह
 सिंघकेसरा आरारा. सिंहकेसरा, लाडुनी
 एक जात; जुओ संघकेसरा
 सिंगतय अखाका. सिंहनी गति, रीत
 सिंघा नरका. सिंह
 सिंघाण उक्तिर. लोढानो काट (सं.सिंहान)
 सिंघासण, सिंघासन आरारा. नरका.
 प्रेमाका. लावल. सिंहासन
 सिंशु जुओ सइंथउ
 सिंदुवार तेरका. एक वनस्पति, [नगोड]
 [सं.]

सिंधव *अखाका. *प्रेमाका. [मीठु] [सं. सिंधव]

सिंधा, सिंधु अभिऊ. सर्व

सिंधुया ऐतिका. *सिन्धु राग, [*सिंधु प्रदेश-ना लोको]

सिंधुर गुर्जरा. हाथी (सं.)

सिंधुवारि तेरका. एक वनस्पति, [नगोड] (सं.सिन्धुवार)

सिंधू हम्मीप्र. सिन्ध देशना (घोडा), उत्तम घोडानी एक जात; जुओ सिंधूआ

सिंबल कर्पूमं. भातुं (सं.संबल)

सिंबलि तेरका. शीमळो (सं.शात्मलि); जुओ सिंबलि

सिराचा हम्मीप्र. एक प्रकारनो तंबु; जुओ सिराचा

सिंहनिकील्लिड गुर्जरा. [उपवासनी चोक्कस प्रकारनी श्रेणीवाळुं] एक तप (सं.सिंह-निक्रीडित)

सिंहार प्राचीसं. संहार

सिंहिकासुत प्रेमाका. सिंहिकानो पुत्र राहु

सी (देवसी) *उषाह. [देवेशे, रामे]

सीअल उक्तिर. पाणीमां थनारो कोई छोड, सफेद कमळ, वाळो के पाटल (सं.शीत-लिका)

सीअली लावल. शीतळ

सीअह *विक्ररा. [लक्ष्मी, संपत्ति] [सं.श्री]

सीइंधु वसंफा. सेंथो (सं.सीमंत)

सीकरि, सीकरी, सीकिरि *उषाह. गुर्जरा.

*विमप्र. एक प्रकारनुं छत्र, धजावाळुं छत्र; जुओ सिकिरि

सीकारा उक्तिर. सीत्कार, सीसकारो
सीकिरि जुओ सीकरि

सीकुं नेमिछं. प्रेमप. वस्तुओ राखया माटे
अध्दर लटकाववामां आवती छाबडी
(सं.शिक्य)

सीकोतरी ऋषिरा. ते नामनी [हलकी कोटि-नी] देवी

सीख आरारा. ऋषिरा. विदाय [सं.शिक्षा]

सीख करी आरारा. विदाय लई

सीखाडि लावल. शिखामण आप [सं.शिक्ष]

सीगिणि, सीगिणी प्रद्युचु. रूपच. धनुष्य
(सं.शृंगिणी)

सीघासण कामा(त्रि). सिंहासन

सीचाणू अभिऊ. बाज पक्षी (दे.सिंचाण)

सीचिवा उक्तिर. सींचवा

सीजइ नरका. प्रेमाका. शृंगामं. सिद्ध थाय,
पार पडे

सीज्य चंद्रवा. *साध्य, *सिद्ध करवा योग्य,
[*-ने सिद्ध करनार, *पार पाडनार]

सीझइ अखाका. अखाछ. अखेगी. अभिऊ.

आरारा. उक्तिर. ऐतिका. *कर्पूमं.

चित्तसं. जिनरा. दशस्कं(९). नरका.

प्राचीसं. प्रेमाका. विक्ररा. शीलक. सिद्ध

थाय, पार पडे; प्रद्युचु. सीझे, [रंघाय]
(सं.सिध्यते)

सीझवी वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा).

*जीती लईने; *जिताडीने; *सिद्ध करीने;

[शांत करीने]

सीझवी प्रेमाका. *धीमे तापे बराबर बाफीने
- बीजाने दुःख दईने, [*लाग मेळवीने,

*युक्ति करीने]

सीत आरारा. ठंडी, शरदी; लावल. ठंडी;
षडाबा. ठंडु (सं.शीत)

सीत-काल लावल. शियाळो

सीतनुमाह जुओ माह

सीय *अंबरा. [(अन्नना) कण, पिंड] [सं.
सिक्थ]; उक्तिर. मीण (सं.सिक्थ)

सीथल मोसाच. शिथिल

सीदाइ उक्तिर. षडाबा. हरिख्या. पीडाय

सीदाती आरारा. सुकाती (सं.सद, सीद)

सीधुल सिंहा(शा). सिंघुल, [भोजराजाना
पिता]

सीध दशस्कं(१). शीद, शाने

सीधउं अभिउं. आरारा. उक्तिर. गुर्जरा.
चतुचा. प्रेमाका. विराप. षडाबा. सिद्ध
थयुं

सीधवूं अभिऊ. सिद्ध करावुं, [पार पाडुं]
(सं.सिद्ध परथी)

सीध्य चंद्रवा. सिद्धि

सीध्यां कादं(शा). सीधां, सीधेसीधां (सं.
सिद्धकानि)

सीध्यां आडे प्रेमाका. सिद्ध थयुं छे तेने
माटे, [सिद्ध थयुं छे तेने आधारे, ओथे]

सीधुं अखाका. अखाछ. नरका. प्रेमाका.
सिद्ध थयुं

सीप आरारा. उक्तिर. वीसरा. छीप (सं.
शुक्ति)

सीबलि आरारा(व). शीमळो (सं.शाल्मलि,
दे.सिंबलि); जुओ सिंबलि

सीम आरारा. सीमा, हद, मर्यादा; अभिऊ.

ऋषिरा. गुर्जरा. सीमा, हद, सीमाडा

सीमति गुर्जरा. सुंदर (सं.श्रीमती)

सीमंत ऋषिरा. माथानी पांथी, सेंथो [सं.]

सीमाडउ ऋषिरा. *गुर्जरा. नलरा. विमप्र.

सीमाप्रदेश उपरनो राजा, पडोशी राजा

सीमाढा कादं(धु). खंडिया राजा; जुओ
शीमाढा

सीमालु षडाबा. सीमाडाना राजा

सीमाहडा विक्ररा. सीमाडाना राजा,
मांडलिको

सीय तेरका. ठंडी (सं.शीत)

सीय प्राचीसं. सीता (सती)

सीयल आरारा. गुर्जरा. तेरका. लावल.
स्थूलिफा. शीतल

सीर उक्तिर. चित्तसं. जलखोत (सं.सिरा),
सेर; जुओ शिरूअ, सीहीर

सीरख, सीरष उक्तिर. रजाई, गोदडी
(सं.शीतरक्षिका) [रा.]

सीरणी आरारा. [गोळमिश्रित दहीनी]
मीठाई (रा.)

सीरवी उक्तिर. [*बलराम, *खेडूत]
(सं.सीरपति)

सीरष जुओ सीरख

सीरष आरारा. शीर्ष, माधुं

सीरामण आरारा. भातुं; उक्तिर. सवारनो
नास्ती

सील आरारा. ऐतिका. गुर्जरा. नेमिछं.
लावल. वीसरा. शील, चारित्र्य

सीलउ उक्तिर. वीसरा. शीतल

सीलसनाह ऐतिरा. शीलरूपी बख्तर [सं.]

शील+सत्राह]

सीलावट पंचवा. सलाट, [कडियो] [सं. शिलावर्तक]; जुओ सिलावट्ट

सीब मदमो. शुभ [सं.शिव]

सीविवउ उक्तिर. सीववुं [सं.सिव]

सीस आरारा. ऋषिरा. ऐतिका. चारफा. शिष्य

सीसब जुओ शीशव

सीसवि आरारा(व). प्राचीफा. सीसमनु झाड (सं.शिशपा)

सीसो प्रेमाका. काच [फा.शीशः]

सीह आरारा. उक्तिर. उपबा. ऐतिका. गुर्जरा. तेरका. सिंह

सीहवार उक्तिर. मुख्य द्वार (सं.सिंहद्वार)

सीहला नेमिछं. सिंह

सीहीअ गुर्जरा. अग्नि (सं.शिखिन्)

सीहीर अखाछ. सेर, [सरवाणी, प्रवाह]; जुओ सीर

सीहीलंकी चंद्रवा. सिंहना जेवा केडना वळांकवाळी

सीहो (सहो) *ऐतिका. [समर्थ, शक्तिमान]

सींग उक्तिर. शिंगडुं (सं.शृंगम्)

सींगउ उक्तिर. [*शिंगडाना आकारनो दंडो] (सं.शृंगकम्)

सींगडी उक्तिर. [*वाद्यविशेष, *वनस्पति-विशेष, *पिचकारी] (सं.शृंगिका)

सींगणि, सींगणी प्राचीफा. विक्ररा. शृंगामं. धनुष (सं.शृङ्गिणी)

सींगा *प्रद्युचु. [शिंगडामांथी बनावेलुं वाद्य, तूरी] [सं.शृंग परथी]

सींगा गुर्जरा. पिचकारी (सं.शृंग परथी)

सींगिणि ऋषिरा. गुर्जरा. धनुष (सं. शृंगिणी)

सींगी अखाका. फूकीने वगाडवानुं शिंगडानुं बनावेलुं एक वाद्य; उपबा. एक प्रकारनुं झेर (सं.शृंगिन्); वीसरा. शिंगडावाळी

सींघ पंचवा. सिंह

सींघासण आरारा. सिंहासन

सींघाणुं, सींघाणो गुर्जरा. प्रेमाका. बाज (दे.)

सींघा अभिऊ. सेंधा (सं.सीमन्तक)

सींदूरीउ आरारा(व). सिंदूरी, एक वृक्ष (सं. सिन्दूर)

सींघव उक्तिर. षडाबा. सिंघालूण (सं. सैन्धव)

सींघु मदमो. निर्णयसिंधु ?

सींघूआ हम्मीप्र. सिंधदेशना घोडा, घोडानी एक उत्तम जात; जुओ सिंधू

सींभ उक्तिर. कफ, सळेखम (सं.श्लेष्मा)

सींसमि तेरका. सीसम (सं.शिशपा)

सु उक्तिर. गुर्जरा. तेरका. नेमिछं. षडाबा. ते (सं.सो)

सु नरप(द). साथे [सं.समम्]

सु नेमिछं. लावल. सो [सं.शत]

सु लावल. सारी रीते [सं.]

सुअर गुर्जरा. सूवर, वराह, एक जंगली प्राणी (सं.शूकर)

सुआसणी उक्तिर. सुवासिनी

*सुइ (सुह) *ऐतिका. [सुख]

सुई उक्तिर. सोय (सं.सूची); जुओ सूइ

सुई नलरा. दरजी, सई (सं.सूचिक)
 सुईउ उक्तिर. सई, दरजी (सं.सौचिक:);
 जुओ सुईउ
 सुकठ चंद्रवा. सुखड
 सुकड, सुकिड ऐतिका. पंचवा. मदमो.
 सुखड (सं.शुष्क+क)
 सुकडि आरारा. ऐतिका. शृंगामं. सुखड
 सुकतइ शृंगामं. सुकातां [सं.शुष्क-]
 सुकमाल, सुकुमाल आरारा. ऋषिरा.
 देवरा. नेमिछं. प्राचीफा. वसंफा(ल).
 *वसंवि. वसंवि(ब्रा). सुकुमार, कोमळ;
 जुओ सुखमाल
 सुकयत्त आरारा. ऐतिका. जिनरा. सफळ
 (सं.सुकृतार्थ)
 सुकल ध्यान देवरा. शुद्ध, पवित्र ध्याननो
 एक प्रकार, [ध्यान अने ध्येयना विकल्प-
 रहितपणे शुद्ध आत्मां एकाग्रता] [जै.]
 सुकल लेस्या देवरा. जेना बडे जीव शुभ
 कर्म बांधे छे ते ऊंची मानसिक अवस्था,
 [कषायो जेमां मंद होय एवुं आत्म-
 परिणाम, आत्मवृत्ति] (सं.शुक्ल लेस्या)
 [जै.]
 सुकलाणी आरारा. ऐतिका. सुकुलीन
 [स्त्री]
 सकल्लाणवल्ली लावल. सुंदर कल्याणवेली
 सुकुंतई [सुकंति] ऋषिरा. उत्तम कांति के
 शोभावाळुं
 सुकि आरारा. सावकी (माता) (सं.सपत्नी);
 कादं(शा). प्रद्युच. प्रबोप्र. शोक्य (सं.
 सपत्नी)
 सुकिड जुओ सुकड

सुकिय ऐतिका. सुकृत, [सत्कर्म, पुण्यकर्म]
 सुकिल प्राचीफा. शुक्ल पक्षनुं, [सुद]
 सुकिवा उक्तिर. सूकववा (सं.शुष् परधी)
 सुकुमारिका षडावा. सुंवाळी, एक प्रकारनी
 पूरी
 सुकुमाल उपवा. गुर्जरा. तेरका. नलरा.
 लावल. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा).
 सुकुमार, कोमळ; वसंफा(ल). जुओ
 सुकमाल; जुओ सुखमाल
 सुकुलीणी ऋषिरा. नेमिछं. सारा कुळनी,
 कुळवान (सं.सुकुलीन)
 सुकुंअलीय स्थूलिफा. सुकोमळ
 सुकेड हरिख्या. सुखड
 सुखासन, सुखासन प्राचीसं. शिविका,
 [पालखी] (सं.सुखासन)
 सुक्रित प्रेमाका. सुकृत्य
 सुखडी आरारा. भातुं. प्रेमप. मिष्ट वानगी;
 चतुचा. भेट, पुरस्कार; जुओ सुंखडी,
 सूखडां
 सुखण मोसाच. सुखिनी ? शंखिनी ?
 शोक्यण ? [शोक्य - गाळ रूपे] [रा.];
 जुओ सुंखिणि, सोखण
 सुखदेव चंद्रवा. शुक्रदेव
 सुखपाल कामा(त्रि). कामा(शा). नरका.
 प्रेमाका. मदमो. पालखी
 सुखम जिनरा. सूक्ष्म, [इंद्रिययी ग्रही न
 शकाय तेवुं शरीर प्राप्त करावनाकं
 नामकर्म] [जै.]
 सुखमाल [सुकमाल] देवरा. सुकुमार
 सुखरि स्थूलिफा. उत्तम (रा.सखरा)

सुखलापी *वाग्भवा.* *सुखपूर्वक आलाप करनार, [सुखदायक, मधूरं बोलनार]
सुखवट्ट **विमप्र.* [सुखथी रहेतो, सुखी] [सं.सुखवर्तक]
सुखशिजा *नलरा.* सुखशय्या, [सुखाकारी शय्या]
सुखसम्भाष *चारफा.* सुख अने सन्मान - गौरव (सं.सौख्य+संमान)
सुखाननी *चतुचा.* सुख आपे एवा मुखवाळी [सं.]
सुखामो *मोसाच.* शोभायमान (सं.सुषम परथी) ? सुखमय ?
सुखालीय **वसंफा.* वसंवि. वसंवि(ब्रा). सुस्वच्छ (सं.सुक्षालित)
सुखासण जुओ सुक्खासण
सुखासन *प्रेमप.* पालखी; *गुर्जरा.* आरामभर्यु आसन (सं.)
सुख-साता **देवरा.* [सुख अने सुख, खूब सुख] (सं.सुख+सात)
सुखासुण *विमप्र.* [आरामदायक आसन], *नानी पालखी
सुख्य *आरारा.* सुख (सं.सौख्य)
सुगत **कादं(शा).* [बुद्ध भगवान] (सं.)
सुगति *उपबा.* सारी गति [-अवस्था, परिणाम]; [मुक्ति] (सं.)
सुगंधिका *शृंगामं.* सुगंध लई जनारी स्त्री, [एक प्रकारनी राजपरिचारिका]
सुगाल *अंबरा.* उपबा. जिनरा. लावल. सुकाळ, सारो समय, [वरसाद थयो होय तेवो समय]
सुगाळ **प्रेमाका.* [सुगाळवो, जेने सूग

आवती होय एवो] [सं.शूक-]
सुगुणी *ऋषिरा.* सो गणी
सुगेह *ऋषिरा.* सारुं घर [सं.]
सुचंग **अखाळ.* *गुर्जरा.* चित्तसं. नलरा. नलाख्या. नेमिछं. प्रद्युचु. खूब सुंदर (सं.सु+दे.चंग)
सुचंगि *आरारा.* सुंदर
सुचालणउ *वीसरा.* झडपथी चालनारो
सुचित *आरारा.* सचित, अस्वस्थ
सुजगीश *ऐतिका.* सुन्दर इच्छा; जुओ जगीश
सुजवणउ *शृंगामं.* शुद्धि, [प्रक्षालन] [सं. शुध् परथी]
सुजाण *गुर्जरा.* चतुचा. चंद्रवा. वीसरा. षडाबा. ज्ञानी, समजदार, डाह्यो (सं.सु+ज्ञान)
सुजीवी (सु जीवी) **विमप्र.* [सो जेवी]
सुज्ञाळो *अखाळ.* सूझवाळो, [ज्ञानी] [सं.शुध्यति परथी]
सुद्री *नेमिछं.* *उत्तम, *श्रेष्ठ (सं.सुष्ठु), [*सुस्थित] [प्रा.सुदिठज]
सुदवुं, सुंदवुं *मदमो.* ऊपडवुं, चालवुं; जुओ सुंदवुं
सुण *उक्तिर.* शकुन; *विक्रच.* पशुपक्षीना अवाज ओळखवानी विद्या
सुणउं जुओ सणउं
सुणय *ऐतिका.* नीतिमान, सदाचारी, [सुनीतिवाळी] [सं.सुनय]
सुणवइ **विमप्र.* [पक्षीना अवाज परथी संकेतो जाणनार] [सं.शकुनविद्]
सुणह, सुणहउ *प्राचीसं.* विक्ररा. कूतरो

(सं.शुनक)

सुणिहर प्राचीफा. शयनगृह

सुणीजउ वीसरा. स्नेहीजन (सं.स्निह्यति परधी); जुओ सप्पेजां

सुतर अखाछ. [सुतरुं], सहेलुं, समुं

सुतली सिंहा(शा). पातळी, सीधी ?

सुत बेलां आरारा. सुवावडमां

सुतहार प्राचीसं. सूत्रधार, शिल्पी

सुति आरारा. पुत्री

सुतिइ कादं(शा). पूरुं यतां (सं.समाप्ते);

जुओ सूतूं

सुत्र मदमो. नियम [सं.सूत्र]

सुवेव आरारा. ?

सुद्धि आरारा. गुर्जरा. तेरका. प्राचीसं.

हम्मीप्र. समाचार, खबर (सं.शुद्धि)

सुद्धु कादं(शा). स्पष्ट, [खरो]

सुद्रह गुर्जरा. समुद्र; जुओ सुंद्र

सुध आरारा. शुद्ध, निर्मल; शुद्ध, बराबर, पूरेपूरी

सुध प्रेमप. भान; कामा(त्रि). समाचार (सं. शुद्धि); जुओ सुधि

सुधउ ललिरा. सीधो, [साचो]; *नरप(द).

[पूरेपूरो, साव]; नरका. शुद्ध, साचो

सुध बार नंदव. शुद्ध पाणीवाळुं

सुधाचार आरारा. शुद्ध आचारवाळो

सुधि आरारा. खबर, तपास; शीलक. क्षेम-कुशळ; नेमिछं. शुद्धि; जुओ शुद्धि, सुध

सुधिइं नेमिछं. शुद्धिथी

सुधी चतुचा. सीधी, सरळ; देवरा. साची (सं.शुद्ध)

सुधे मन चतुचा. शुद्ध मनधी

सुधो वित्तसं. सुधी

सुध्या अंबरा. सुधा, अमृत

सुन कामा(त्रि). शून्य, [सूनुं]

सुन हो दूत जुओ सनहो

सुनारुं प्रेमाका. सोनारुं, सुवर्णरुं

सुनिछउ *ऐतिका. [सुनिश्चयवाळा, शुभ संकल्पवाळा]

सुनु विमप्र. शून्य मननो, [भान वगंरनो]

सुजुं मोसाच. सोनुं [सं.सुवर्ण]

सुनैये मोसाच. सोनाना सिका वडे [सं. सौवर्णिक]

सुपइ आरारा. चतुचा. सोंपे (सं.समर्पू)

सुपइ कादं(शा). समाप्त थाय

सुपएस तेरका. सुंदर प्रदेशवाळां (सं.सुप्रदेश)

सुपचल प्राचीसं. सुसमर्थ [सं.सु+दे.पच्चल]

सुपन ऐतिका. नेमिछं. स्वप्न

सुपनाध्याय ऐतिका. स्वप्नाध्याय, [स्वप्ननो अभ्यास के विचार रजु करता ग्रंथ]

सुपरपरि ऐतिका. सारी रीते, सुंदर रीते

सुपरि गुर्जरा. लावल. सारी पेरे, सारी रीते [सं.सु+प्रकार]

सुपरिकर *नेमिछं. [पोतानो परिजनवर्ग] [सं.स्व+परिकर]

सुपरिस विक्ररा. शीलक. सुपुरुष, सज्जन

सुपवित्तिण ऐतिका. सुपवित्र [वडे]

सुपसंसिय ऐतिका. सुप्रशंसित, [सारी रीते प्रशंसा पामेल]

सुपसाउ ऐतिका. गुर्जरा. सुप्रसाद, कृपा

सुपसाउलु नलरा. कृपा (सं.सु+प्रसाद)

સુપસાય આરારા. કૃપાં (સં.સુપ્રસાદ)

સુપ્રમાણ આરારા. પ્રતીતિપૂર્વક, યોગ્યતા-પૂર્વક

સુપ્રસાઢ (સુપ્રસાઢ) ઐતિકા. શોભન કૃપા-
[વાઢા]

સુબસ *વીસરા. [સારી રીતે વસેલું]

સુભક્ષ નલરા. સુકાઢ (સં.સુધિક્ષ)

સુભચરી આરારા. જેનું ચરિત શુભ છે એવો

સુભવતી આરારા. કલ્યાણવતી

સુભ સર્મા ચંદ્રવા. કલ્યાણ [અને સુખથી
ખરેલ] [સં.શુભશર્મા]; જુઓ સર્મ

સુખા આરારા. સખા

સુખાઢ, સુખાઢ્ય ઋષિરા. વિત્તસં. સ્વખાઢ

સુમ કસ્તુવા. ચંદ્રવા. કૃપણ; જુઓ સુંઢ

સુમતિ ઐતિકા. ઈર્યાસમિતિ આદિ, [હલન-
ઘલન વગેરે વિષયક વિવેક] [જૈ.]

સુમર- તેરકા. સ્મરવું (સં.સ્મ)

સુમરણ પ્રેમપ. સ્મરણ

સુમરિઝંત ઐતિકા. સ્મરણ કરવાથી

સુમરેઢિ ઐતિકા. યાદ કરીને

સુમાણસ વીસરા. સારો માણસ (સં.સુ+
માનુષ)

સુમિણ, સુમિણઢ ડકિર. ઐતિકા. ગુર્જરા.
પ્રાચીપ્રા. સ્વપ્ન

સુમીઢ વીસરા. ઘણું મીઢું (સં.સુ+મિષ્ઢ)

સુમુહર શૃંગામં. સુમધુર

સુમ્મ- તેરકા. સંખઢાવું (પ્રા.; સં.શ્રૂય) [દૈ.]

સુયઈ આરારા. સૂપ

સુયણ વિક્રચ. પશુપક્ષીના અવાજના સંકેતો
[સં.શકુન]

સુયણ ગુર્જરા. સુજન, [*સ્વજન]

સુયઢેઢિ ઐતિકા. શ્રુતઢેઢી, [શાસ્ત્રજ્ઞાનરૂપ
ઢેઢી]

સુયાર વિરાપ. રસોયો (સં.સૂપકાર)

સુર વીસરા. સ્વર, અવાજ

સુર અઢ્ઢાઢ. સૂરઢાસ, આંઢઢો

સુરણ વીસરા. સ્વર્ગ

સુરણઢ જિનરા. ઢેઢગતિ, [ઢેઢ તરીકેનો
જન્મ] [સં.સુરગતિ]

સુરણઢિ ઐતિકા. કામઢેનુ [સં.]

સુરુર ગુર્જરા. ઢેઢોના ગુરુ, [બૃહસ્પતિ]
(સં.સુરુરુ)

સુરુરઢિ *ઐતિકા. [ઢેઢગુરુ બૃહસ્પતિ પણ]

સુરુનો ઐતિરા. કામઢેનુ [સં.]

સુરઢટ ઐતિરા. ઢેઢી ઢઢો, મનઢાંછિત આપે
તેવો ઢઢો [સં.]

સુરઢ તેરકા. સુરાષ્ટ્ર [પ્રઢેશ]

સુરઢાણ વિક્રરા. સુરસ્થાન, સ્વર્ગ

સુરત, સુરતા અઢ્ઢાકા. કામક્રીઢા [સં.];

લગની, [ધ્યાન, સરત, *ઐકાગ્રતા];

અઢ્ઢેગી. ધ્યાન, લગની; [મનોવૃત્તિ];

ચતુચા. ઢેઢાઢ, રૂપ; નરકા. કામક્રીઢા;

લગની, ધ્યાન; [*રૂપ]; પ્રેમાકા. ધ્યાન,

[સરત, ખાન]; સિંહા(શા). સૂઢ, ખાન,

સતેજપણું, [ઐકાગ્રતા, ધ્યાનમગ્નતા];

જુઓ સુરતિ, સૂરત

સુરત-નૂરત *અઢ્ઢાકા. [યોગસાઢનાની ઢે
અવસ્થાઓ, લક્ષ્યમાં લીન ઢવું તે (અંત-
મુખ વૃત્તિ)અને ઢાહ્ય પ્રવૃત્તિમાંથી નિવૃત્ત
ઢવું તે (ઢહિર્મુઢી વૃત્તિ)]

સુસ્તર, **સુસ્તરુ** આરાસ. ઋષિરા. કલ્પવૃક્ષ

સુસ્તસંગ્રામ વસંપા. વસંપા(લ). વસંવિ.

વસંવિ(બ્રા). કામક્રીડારૂપી સંગ્રામ (સં.)

સુસ્તસુગં વસંપા. વસંવિ(બ્રા). કામ-

ક્રીડાનો આનંદ (સં.)

સુસ્તા જુઓ સુસ્ત

સુસ્તા-ચરા અચાકા. સુસ્તામાં ચરા, પૂરેપૂરા

લીન થયેલા, [ચરા સુસ્તાવસ્થાવાળા - લક્ષ્યમાં લીન થયેલા]

સુસ્તાંત કાદં(શા). સુસ્તક્રિયાના અંત

સમયનું (સં.)

સુસ્તિ ચિત્તસં. વૃત્તિ; લગની; સુસ્તક્રીડા,

કામક્રીડા

સુસ્તિ, **સુસ્ત્ય** અચાકા. લગની, [ધ્યાન,

एकाग्रता]; [લક્ષ્યમાં एकाग्र થવારૂપ

વૃત્તિ]; નરકા. લગની, [ધ્યાન,

एकाग्रता]; જુઓ સુસ્ત

સુસ્તુર પ્રાચીપા. કલ્પવૃક્ષ (સં.સુસ્તરુ)

સુસ્ત્ય, **સુસ્ત** ચિત્તસં. વૃત્તિ; જુઓ સુસ્તિ

સુસ્ત્રમ એતિકા. સુસ્ત્રમ, કલ્પવૃક્ષ

સુસ્પતિ લાવલ. દેવોના પતિ ઇન્દ્ર

સુસ્થ આરાસ. સુસ્થિ, સુગંધ

સુસ્થિ દશસ્કં(૭). પ્રેમાકા. હરિચ્યા. ગાય

(સં.)

સુસ્થિ-સુત પ્રેમાકા. *વાછરડો, [બઢદિયો]

સુસ્થિ-હિમ-લક્ષણ વસંવિ(બ્રા). સુગંધિત

અને શીતલ (સં.)

સુસ્થી આરાસ. ગાય (સં.સુસ્થિ)

સુસ્મહિલ તેરકા. અપ્સરા (સં.સુસ્મહિલા)

સુસ્મિત આરાસ. આનંદમયી

સુસ્વદ ગુર્જરા. દેવેન્દ્ર (સં.સુસ્પતિ)

સુસ્વર એતિકા. ઉત્તમ દેવ, ઇન્દ્ર

સુસ્સરી અચ્ચેગી. દશસ્કં(૭). સુસ્સરિતા,

આકાશગંગા

સુસ્સાલ ગુર્જરા. આંબાનું સરસ વૃક્ષ (સં.સુ+

રસાલ); એતિકા. *ઉત્તમ, [સુંદર, સરસ]

સુસ્સુત એતિરા. દેવપુત્ર

સુસ્થ વીસરા. *ગાય, [*મનોહર, *ઉત્તમ,

*પવિત્ર] [રા.; સં.સુસ્થિ]

સુસ્થા, **સુસ્થાં** આરાસ. એતિરા. ગુર્જરા.

સુગંધિત (સં.સુસ્થીણિ)

સુસ્થિ આરાસ. ગાય (સં.સુસ્થિ); તેરકા.

પ્રાચીપા. સુગંધયુક્ત (સં.સુસ્થિ)

સુસ્થિય પ્રાચીપા. સુસ્થિત

સુસ્થી આરાસ(વ). રાસ્ના, તુલસી, ચંદન,

સરુ, સાલેડુ આદિ વૃક્ષોમાંથી કોઈ

(સં.સુસ્થિ); એક કરિયાણું

સુસ્થ ગુર્જરા. મજાનું, સરસ રંગવાળું;

વસંપા. વસંપા(લ). વસંવિ.

વસંવિ(બ્રા). આનંદપૂર્ણ, મનોહર, સુંદર

(સં.)

સુસ્થ ઉત્તિર. મોંચરું (સં.)

સુસ્થી એતિકા. સુંદર રંગવાળી, [સુંદર];

જુઓ મુસ્થી

સુસ્થિ આરાસ. દેવે

સુસ્થાણ પ્રાચીસં. સુલતાન

સુસ્થ-નર દેવરા. દેવ અને માનવ

સુસ્થિ લાવલ. સુસ્થ, ઇન્દ્ર

સુસ્થી પ્રાચીપા. સિંહા(મ). દેવાંગના, દેવી

(સં.સુસ્થ પરથી)

सुरीसु उषाह. सरखो, [जेवो] (सं.सदृश)
सुरूब ऐतिका. सुरूप, [सुंदर]
सुर्त जुओ सुरत्य
सुल कस्तुवा. मुश्केली के झगडानो निकाल,
 [बचाव, रक्षा]; मदमो. भावनी खेंचताण,
 [किंमत नक्की करवीते] (अ.सुल्ह); जुओ
 सुले
सुलताण ऐतिका. सुलतान
सुलप प्राचीक. सहेलो (सं.सुलभ)
सुलहलादिक षडाबा. सुलहल (एक जंतु)
 वगेरे, [*शाहूडी वगेरे]: [*सं.शलल]
सुलंभ षष्टिप्र. सुलभ
सुल्यु आरारा. नीवड्युं (रा.) [*अ.सुल्ह]
सुवभरेह तेरका. सुवर्णरेखा (नदी)
सुवरणी जुओ सुविणी
सुवर्णजडित नलरा. सुवर्णजडित [सं.]
सुवंस आरारा. वांसळीना प्रकारनुं वाद्य
सुवान कादं(धा). सारा रंगवाळुं (सं.सुवर्ण)
सुवास कादं(धु). पोतानुं रहेठाण [सं.स्व+
 वास]
सुवासणिय प्राचीफा. सुवासिनी, सौभाग्य-
 वती स्त्री
सुवि लावल. सर्व
सुविणी (सुवरणी) ऋषिरा. [विख्यात,
 यशस्वी]
सुविहाणु जुओ विहाणु
सुविहित ऋषिरा. [सुंदर आचारोवाळा
 साधुओ] [सं.]
सुविहिय ऐतिका. सुविहित, [सुंदर आचारण-
 वाळा, सदाचारी]

सुविहुं विमप्र. बधाने [सं.सर्वे+खलु]
सुवेध नलरा. रसिक, विदग्ध, [चतुर] [सं.
 सु+विदग्ध]
सुवो, सवो, सुहो पंचवा. पोपट (सं.शुक)
सुशंभु कादं(धु). बहु सुख आपनार, [परम
 मंगळकारी] [सं.]
सुशिर विराप. काणां (सं.सुषिर); जुओ
 सुंसिर
सुषमाअरउ उक्तिर. जेमां सुख वधारे एवो
 एक काळविभाग [जै.]
सुषोपती चित्तसं. सुषुति, निद्रावस्था
सुसइ उक्तिर. तेरका. षडाबा. सुकाय,
 सोसाय (सं.शुष्यति)
सुसतउ *गुर्जरा. *वीसरार. [स्वस्थ, शांत]
सुसमय आरारा. सुसमर्थ
सुसर प्राचीफा. मीठा स्वरवाळी
सुसरउ आरारा. उक्तिर. ससरो (सं.श्वसुर)
सुसुरउ षडाबा. ससरो (सं.श्वसुरः)
सुसेर अखाका. सोंसरुं, [सीधुं, अविकृत]
सुस्थपणउं उपबा. स्वस्थता, स्थिरता
सुह गुर्जरा. तेरका. प्राचीफा. षडाबा. सुख;
 जुओ सुइ
सुहकर, सुहकरो नेमिछं. सुख आपनार
सुहगुरु उक्तिर. चारफा. प्राचीफा. शुभगुरु,
 कल्याणकारक प्रशस्त गुरुवर्य, सदगुरु
सुहड ऐतिरा. गुर्जरा. तेरका. विक्ररा.
 विमप्र. सुभट, योद्धा
सुहण आरारा. शकुन
सुहणउं उपबा. उषाह. जिनरा. नलरा.
 शीलक. शृंगामं. सम्यचो. स्वप्न, सोणुं

सुहबोलु नलरा. राजानी तहेनातमां रहीने

मीठां वचन बोलनार, सुखबोलो

सुहम जिनरा. सूक्ष्म [संपराय], [जेमां

लोभ- ना सूक्ष्म अंश सिवाय मोहनीय

कर्मो उपशान्त के क्षीण थया होय एवी

आत्मवास्या] [जै.]

सुहम-स्वामि शृंगामं. सुधर्मास्वामी, महावीर

भगवानना गणधर

सुहर नलाख्या. वराह, [जंगली] डुकर (सं.

शूकरः)

सुहलालि *प्रद्युचु. [सुखनी लालसावाळी]

सुहली पंचवा. *धी-गोळमां घउंनो लोट

शेकी बनावेली खाद्यवानगी, [सुवाळी,

एक जातनी पूरी]; जुओ सुहली

सुहव, **सुहवि** आरारा. विक्ररा. सधवा,

सौभाग्यवती स्त्री [सं.सुधवा]

सुहम ऐतिका. सुधर्मास्वामी, [भगवान

महावीरना गणधर]

सुहाइ उपवा. ऋषिरा. गुर्जरा. वीसरा. सुख

आपे, गमे (सं.सुखापयति); *गुर्जरा.

तेरका. सुख पामे (सं.सुखा-); वसंवि.

वसंवि(ब्रा). सुख पामे, सुख आपे

सुहाग आरारा. शोभा, प्रशंसा, कीर्ति (रा.)

(सं.सौभाग्य); गुर्जरा. सद्भाग्य[युक्त];

[प्रशस्त]

सुहाणी नरका. *भाग्यशाळी, [सुंदर]

सुहाणउं गुर्जरा. सुख थयुं, गम्युं

सुहाणी *नेमिछं. [सुख आपनारी थई,

गमी]

सुहामणउ गुर्जरा. सुखजनक, आनंदजनक,

[मनोहर]

सुहाय नरका. गमे, सुख आपे (सं.

सुखापयति); नरका. लावल. शोभे

सुहायइ उक्तिर. सुख आपे (सं.सुखायति)

सुहार मदमो. रसोइयो (सं.सुपकार)

सुहालडी आरारा. सुवाळी, [मुलायम]

सुहाली तेरका. प्राचीसं. सुवाळी, पूरी (सं.

सुकुमारिका); जुओ सुहली

सुहावउ *गुर्जरा. [शोभावो, सुंदर रीते

घरो] [सं.शोभ]

सुहासणि ऋषिरा. सौभाग्यवंती (सं.

सुवासिनी)

सुहांतउ वसंवि(ब्रा). *उज्जवल, *प्रकाशित,

[शोभतुं]; जुओ प्रेमसुहांतीय

सुहिणइ ऐतिका. स्वप्नमां, [सोणामां]

सुहिणो जिनरा. स्वप्न

सुहु (सुहु गुरु) गुर्जरा. शुभ[गुरु],

[सद्गुरु]

सुहुड अभिऊ. सुभट, योद्धो

सुहुणउं अखाका. प्रबोप्र. स्वप्न

सुहुम निगोव आनंस्त. साधारण वनस्पति-

काय नामनी सूक्ष्म जीवराशि [जै.]

सुहुलूं नलाख्या. सुलभ, सोहलूं, [सरळ;

सुखकारक] [सं.सुख परथी]

सुहुणइ ऐतिरा. स्वप्ने

सुहेज लावल. सारुं हेत, घणो स्नेह

*सुहेतलउं [*सुहेलउं] षष्ठिप्र. सहेलूं

[सं.सुख परथी]

सुहेलउं नेमिछं. ०षष्ठिप्र. सहेलूं (सं.सुख

परथी)

सुहो जुओ सुवो

सुं आरारा. वडे, -थी; गुर्जरा. हरिख्या.

साथे, सहित (सं.समम्)

सुंआल प्राचीसं. सुकुमार, सुवाळो

सुंक उक्तिर. जकात, महेसुल (सं.शुल्कः)

सुंखडी ऐतिका. मीठाई; जुओ सुखडी

सुंखिणि विमप्र. शंखणी, [कर्कशा, कंकासि-
यण स्त्री] [सं.शंखिनी]; जुओ सुखण

सुंघिवा उक्तिर. सूघवा

सुंचल उक्तिर. संचळ, खार, काळुं मीठुं
(सं.सौवर्चलम्)

सुंछिणि विमप्र. *चूची, *छूळी

सुंजु *गुर्जरा. [*सूझतुं, *देखातुं, *थतुं]

संडल नेमिछं. विमप्र. सुंडलो, टोपलो

सुंदादंड गुर्जरा. वित्तसं. सूंद (सं.शुंड+दंड)

सुंदुं वेताप. सिंहा(शा). सज्ज थवुं, ऊपडवुं,
जवुं; जुओ सुदवुं, सूडवुं, सूढिया,
सोडाडो, सोंडवुं

सुंदर-बंदर-बालि, सुंदर-बंदुर-बाल वसंवि-
(ब्रा). सुंदर वंदनमाला, [स्वागत माटेनुं
एक तोरण]

सुंदादंड वाग्भवा. सूंदरूपी दंड [सं.शुंड+
दंड]

सुंभ जुओ मुंद्र

सुंनि प्राचीका. सोनामां (सं.सुवणी)

सुंपी अखाका. कादं(शा). लावल. सोंपी,
सुप्रत करी (सं.समर्थ)

सुंभ सिंहा(शा). कृपण; जुओ शुंभ, सूंभ

सुंभला प्राचीका. कंजूस, बखील

सुंस आरारा. श्वास, सूंघवुं ते (रा.)

सुंसरियां (सुं सरियां) *गुर्जरा. [-नी साथे
चाल्या, धस्या]

सुंसिर गुर्जरा. छिद्र (सं.सुधिर); जुओ सुशिर

सुंसेर अखाछ. सोंसरो

सुंहालउं नरका. नेमिछं. विमप्र. सुंवाळुं,
कोमळ (सं.सुकुमार)

सुंहाली लावल. सुंवाळी, [एक जातनी
पूरी] (सं.सुकुमारिका)

सू (सूअ) गुर्जरा. दीकरो (सं.सुत)

सूअ, सूया प्रद्युचु. प्राचीफा. पोपट (सं.शुक)

सूअडउ गुर्जरा. पोपट (सं.शुक+ड)

सूअण विमप्र. *सज्जन, [*स्वजन]; जुओ
सूयण

सूअर उक्तिर. उपवा. गुर्जरा. सूवर, [जंगलो
डुकर] (सं.शूकर)

सूआ आरारा. सूता, सुवावडी स्त्री

सूआ उक्तिर. [?] (सं.सूचकाः)

सूआडि उक्तिर. प्रसूतिखंड (सं.सूतिका-
गृहम्)

सूआर उक्तिर. गुर्जरा. नलरा. रसोयो (सं.
सूपकार)

सूआरड लावल. सुवाडे [सं.स्वप]

सूआरोग आरारा. ऋषिरा. स्त्रीओने प्रसूति
पली थतो रोम [सं.सूता+रोग]

सूआवडि विमप्र. सुवावड; आरारा. सुवावड
दरम्यान सेवाचाकरी

सूड, सूई आरारा. नेमिछं. सोई (सं.सूचि);
जुओ सूई

सूईउ उक्तिर. सई, दरजी (सं.सौचिकः);
जुओ सूईउ

सूक अखाछ. शुष्क

सूकइ उक्तिर. *गुर्जरा. षडाबा. सुकाय (सं.शुष्क परथी)

सूकट (सूकट लिया) *वीसरा. [समेटी लीधा, भीडी लीधा]

सूकड अभिऊ. वीसरा. सुखड (सं.शुष्क+डी)

सूकडि अभिऊ. उपबा. कृष्णबा. गुर्जरा. नलरा. प्राचीफा. विमग्र. सुखड (सं. शुष्क परथी)

सूकडी आसारा(व). सुखड, चंदन

सूकर अखाका. सूवर, [जंगली डुकर] [सं. शूकर]

सूकवणु षडाबा. सूकववानी क्रिया

सूखडां विमग्र. सुखडी, एक प्रकारनी मीठाई; जुओ सुखडी, सुखडी

सूखडी कादं(शा). नेमिछं. पाणी नथी पड्युं तेवी सूकी मीठाई; पछी सर्वसामान्य मीठाई (सं.शुष्कपुटिका)

सूखिम ऐतिरा. सूक्ष्म, [लघु]

सूगडांग उक्तिर. सूत्रकृतांग नामनो जैन शास्त्रग्रंथ

सूगण देवरा. सु-गुणयुक्त

सूगामणउ उक्तिर. उपबा. सूग उपजाव-नारुं, घृणास्पद (सं.शूक परथी)

सूचि अखाका. सोय [सं.]

सूचि, सूची *प्रेमाका. [यज्ञमां घी होमवा माटेनी लाकडानी कडछी] [सं.सूच]

सूचिउ षडाबा. सूचय्युं, कह्युं (सं.सूच्यते)

सूची जुओ सूचि

सूजइ उक्तिर. सूजी जाय (सं.श्वयति)

सूजवइ उक्तिर. सोजो आणे [सं.श्वाययति]

सूझइ उक्तिर. गुर्जरा. प्राचीसं. षडाबा. शुद्ध थाय (सं.शुध्यते); उपबा. विमग्र. शुद्ध - साधुओने माटे वापरवा योग्य - होय

सूझवइ उक्तिर. शुद्ध करे (सं.शुध्य - परथी)

सूझीइ *कर्पूमं. [शुद्ध थईए, पवित्र थईए] [सं.शुध्य परथी]

सूड जिनरा. नाश (सं.सूदन)

सूडउ उक्तिर. उपबा. ऋषिरा. प्रेमाका. लावल. पोपट (सं.शुक)

सूडलो नरका. पोपट

सूडवुं प्रेमाका. कापवुं, नाश करवो [सं.सूद]

सूडावुं (सूढावुं) चंद्रवा. मोकलाववुं [रवाना करवुं, चलाववुं]; जुओ सूढवुं

सूडावुं विमग्र. साफ कराववुं

सूडो, सूडी नरका. पोपट, मेना

सूढावुं जुओ सूडावुं

सूणहरउं उक्तिर. शयनगृह

सूणी षडाबा. सूजी गई [सं.शून]

सूतकी *नरका. [अशुद्ध, अपवित्र]

सूतहार उपबा. सुथार (सं.सूत्रधार)

सूतिका आसारा. सुवावडी स्त्री [सं.]; सुवावडी स्त्रीनी परिचारिका

सूतिकाभवन कादं(शा). सुवावडीनो ओरडो (सं.)

सूतं कादं(शा). पूरुं [थयुं] (सं.समाप्तकम्); जुओ सुतिइ, सोंत-

सूत्र जुओ घरिसूत्र

सूत्र हरिख्या. तंत्र, [व्यवस्था, शासन] [सं.]

सूत्र आरारा. सूत्रग्रंथ, शास्त्र

सूत्रधार, सूत्रधार, सूत्रहार उक्तिर. नलरा.

विकरा. षडाबा. सुधार (सं.)

सूत्रहीया शीलक. सूतरिया, सूतरना वेपारी
[सं. सूत्र परथी]

सूय *नलरा. [सुख] [सं. सुस्थ]

सूयल *गुर्जरा. [शिथिल, श्रान्त]

सूदनकरण षडाबा. सूडवुं ते, कापवुं (सं.)

सूय नरका. संभाळ [सं. शुद्धि]

सूयउं अखाका. अखाछ. अखेगी. अभिऊ.

अंबरा. आरारा. उपबा. ऋषिरा.

कादं(शा). गुर्जरा. चित्तसं. दशस्कं(१).

दशस्कं(२). नरका. नलरा. नलाख्या.

प्रबोप्र. प्रेमाका. विमप्र. शुद्ध, निर्मळ,

चोखुं, सारुं, स्पष्ट, सीधुं, पूरुं, साचुं

सूय प्रेमाका. खबर, [भाळ] (सं. शुद्धि)

सून अखाका. शून्य, ब्रह्म

सूनक चंद्रवा. सनक ऋषि

सूनु आरारा. पुत्र (सं.)

सून्य गुर्जरा. सूनो (सं. शून्य)

सूप दशस्कं(१). प्रेमाका. सूपडुं [सं. शूर्प]

सूब नंदब. सूम, उदास, [मूजी] [अ. शूम];

जुओ सुम, सुंब

सूमडो दशस्कं(२). प्रेमाका. *कंजूस, जड,

[मूजी]

*सूम [सूम] तेरका. सुषम [काळ],

[जेमां सुख छे एवो काळविभाग] [जै.]

सूयडड षडाबा. सूडो, पोपट (सं. शुक्र)

सूयण गुर्जरा. स्वजन; जुओ सूअण

सूय सिंह(भ). सुवर, [जंगली डुकर]

(सं. शूकर)

सूया जुओ सूअ

सूयाइ आरारा. सुवाडे [सं. स्वापयति]

सूयारपणइ गुर्जरा. रसोया तरीके [सं.]

सूपकारत्वन]

सूयारुख आरारा(व). सुवानुं वृक्ष (सं.)

शताह्वा)

सूयारोग आरारा. सुवावडमां थतो रोग

सूयावडि आरारा. सुवावड

सूयांणी आरारा. सुवावडी स्त्रीनी

परिचारिकाओ [सं. *सूतिजानि]

सूयिवा उक्तिर. सूवा [सं. स्वप्]

सूर अखाका. आरारा. ऋषिरा. गुर्जरा.

तेरका. नरका. प्रेमाका. लावल. वसंफा.

वसंवि. वसंवि(ब्रा). वीसरा. सूर्य (सं.)

सूरडं *वसंफा. *वसंफा(ल). वसंवि.

वसंवि(ब्रा). शूरवीरे

सूरड *गुर्जरा. [शूरो]

सूरत अखाछ. *सूरता, *लगनी, [वृत्ति];

जुओ सुरत, सूर्त

सूरता षडाबा. शूरपणुं (सं. शूरता)

सूरयोपम ऐतिका. सूर्य समान

सूरा उपबा. सूवर, डुकर (सं. शूकर)

सूरिज उक्तिर. गुर्जरा. वीसरा. सूर्य

सूरिम प्राचीसं. शौर्य

सूरिमंतु ऐतिका. सूरिमन्त्र, [सूरि ए पदवी

माटेनो मंत्र]

सूरियांपान प्रेमाका. *कसबजरीना तारवाळां

પાન, [કોઈ વનસ્પતિનાં પાંદડાં]
સૂરીસરા લાવલ. સૂરીશ્વર, શ્રેષ્ઠ સૂરિ -
 આચાર્ય
સૂર્ય ચિત્તસં. સૂરજ
સૂર્ત અઘાકા. અઘાઘ. *લગની, [વૃત્તિ];
 જુઓ સૂરત
સૂલ ઉપવા. *જિનરા. પીડા (સં.શૂલ)
સૂલે ચંદ્રવા. ?, [*કિંમત કરવામાં, *ઉકેલ-
 માં]; જુઓ સુલ
સૂવા આરાસા. પોપટ (સં.શુક)
સૂસણાં વિમપ્ર. *મીઠાશખર્યું વર્તન
સૂસમ ગુર્જરા. જેમાં સુખ છે એવો કાલ-
 વિભાગ (સં.સૂષમ) [જૈ.]; જુઓ સૂમ
સૂસમસૂસમ ગુર્જરા. જેમાં પહેલાં સુખ અને
 પછી દુઃખ છે એવો કાલવિભાગ (સં.
 સૂષમદુઃષમ) [જૈ.]
સૂસમસૂસમ ગુર્જરા. જેમાં સુખ ને સુખ જ
 છે એવો કાલવિભાગ [જૈ.]
સૂહળું ઉષાહ. સ્વપ્ન, સોળું
સૂહર કાદં(શા). [સુવર], ડુઝર (સં.શૂકર)
સૂહવ પ્રાચીપ્પા. સુંદર (સં.સુભગ)
સૂહવ, સૂહવિ, સૂહવી ઉત્તિર. ઐતિકા.
 જિનરા. પ્રથુચુ. પ્રાચીસં. સૌભાગ્યવતી,
 સધવા સ્ત્રી (સં. સુધવા)
સૂહાલી નલરા. લીસી, સુંવાળી; પૂરી જેવો
 એક ઘાઘ પદાર્થ, સુંવાળી (સં.
 સુકુમારિકા)
સૂહાંલડી શૃંગામં. સુંવાળી, [નાજુક]
સૂં ગુર્જરા. જેવું [સં.સમમ્]
સૂં વીસરા. સાથે (સં.સહિત)

સૂંઆલડું ઉત્તિર. ઉપવા. સુકુમાર, કૂમલું
સૂંઘડી આરાસા. ઉત્તિર. મીઠાઈ; જુઓ
 સૂંઘડાં
સૂંગો *વિમપ્ર. [છત્રનો એક પ્રકાર] [દિ.સુંગ]
સૂંચલૂ ષડાવા. સંચલ (દિ.સંચલૂ) [સં.
 સૌવર્ચલ]
સૂંઠી ષડાવા. સૂંઠ (સં.શુંઠિઃ)
સૂંડ ઉત્તિર. સૂંઢ (સં.શુણ્ડા)
સૂંઢિયા પ્રેમાકા. સજ્જ, તૈયાર થયા; જુઓ
 સુંઢવું
સૂંન ચિત્તસં. શૂન્ય
સૂંપાડી કાદં(શા). સંપાદિત કરી, મેઠવી
 (સં.સમર્પિતક) [સં.સંપાત્ પરથી]
સૂંપું પ્રેમાકા. સોંપું [સં.સમર્પિત]
સૂંબ અંબરા. સૂમ, કંજૂસ [અ.શૂમ]; જુઓ
 શુંબ, સુંબ, સૂબ
સૂંબ ઉત્તિર. દોરી (સં.શુંબ)
સૂંહાલી ઉત્તિર. સુંવાળી, એક પ્રકારની પૂરી
 (સં.સુકુમારિકા)
સૂગ *ચંદ્રવા. [સ્વર્ગ]
સૂજ પ્રાચીપ્પા. માઠા (સં.સજ)
સૂટિ વિના પ્રેમાકા. [ઉત્પત્તિ વિના], જન્મ
 વિના
સેંદ્રી નલાઘ્યા. [અંતઃપુરની] દાસી (સં.
 સૈરિન્દ્રી)
સેઈ ઉત્તિર. અનાજનું એક માપિયું (સં.
 સેતિકા); જુઓ સેતિકા
સેડ [સેય] તેરકા. ષડાવા. પરસેવો (સં.
 સ્વેદ)
સેણી મદમો. સૈરંધ્રી, [અંતઃપુરની દાસી,

(अही) विराटनगरमां ए रूपे रहेली
 त्रौपदी]
 सेकिवा बांछइ उक्तिर. [*शेकवा इच्छे,
 *सिंचन करवा इच्छे] (सं.सिसिक्षति)
 सेखल आरारा. षष्टिप्र. शेषनाग, नागदेवता
 सेज रूपच. पयारी, शय्या
 सेजगंडूआ उक्तिर. ओशीकां (सं.शय्या-
 गण्डकाः)
 सेजा चतुचा. नरका. शय्या, पथारी
 सेजि कादं(शा). *सहेजे, *स्वाभाविक रीते,
 [पयारीमां]
 सेजु मदमो. ढबछब, लक्षण
 सेज्या मदमो. शय्या
 सेट पंचवा. शेठ (सं.श्रेष्ठिन्)
 सेठि अंबरा. उक्तिर. गुर्जरा. षडाबा.
 सिंहा(म). शेठ (सं.श्रेष्ठि)
 सेण नरका. नरप(द). स्नेही, स्वजन
 सेत गुर्जरा. प्राचीसं. लावल. वसंफा.
 वसंवि. श्वेत, सफेद
 सेतिका षडाबा. अनाजनुं एक माप; जुओ
 सई
 सेतुज, सेतुज्ज, सेतुंजय, सेत्रज गुर्जरा.
 प्राचीसं. शत्रुंजय
 *सेत्र [सेत] गुर्जरा. श्वेत
 सेत्रज जुओ सेतुज
 सेधाण मदमो. —, [लक्षण] [सं.*साभि-
 ज्ञान]; जुओ सहिनाण, सेंधाण
 सेन नरका. सान, आंखनो इशारो [हिं.सैन]
 सेबास मदमो. शाबाश
 सेथ जुओ सेउ

सेर कामा(त्रि). शहेर
 सेर मदमो. ?
 सेरडे दशस्कं(२). प्रेमाका. रस्ते, मार्गे;
 जुओ शेरडो
 सेराहडा *कृष्णच. [एक अश्वजाति] [दे.
 सेराह]
 सेर्य चित्तसं. सरवाणी
 सेल उक्तिर. प्रद्युचु. प्राचीसं. हम्पीप्र. शल्य,
 एक प्रकारनो भालो (प्रा.सेल)
 सेलडी *विमप्र. [?]
 सेलहुत, सेलुत, सेलुहत, सेलुहुत विक्रा.
 एक राज्याधिकारी, शेलत [सं.सेलभृत्,
 शल्यहस्त]
 सेलि (सरसेलि) गुर्जरा. [बाण चलाववानी]
 शैली, रीत, कळा, कुशळता
 सेली चंद्रवा. [सहेली, सखी]
 सेली *नरप(द). सहेली, [सरळ]
 सेलु प्राचीफा. कसबी उपरणो
 सेलुत, सेलुहत, सेलुहुत जुओ सेलहुत
 सेलो प्रेमाका. दोरडाथी दोरना पाछला
 पगने बांधवा ते
 सेलो बाळे दशस्कं(२). दोहवा वखते पगे
 दोरडी बांधे
 सेब(=सब) तेरका. सर्व
 सेब अखाका. आरारा. गुर्जरा. चंद्रवा.
 देवरा. प्रेमाका. लावल. ०षडाबा. सेवा,
 उपासना, पूजन
 सेब चंद्रवा. सेव्य, सेववा योग्य
 सेबइ आनंत. सेवे, [सेवा करे]; [सान्निध्य
 करे]; [पालन करे]; आरारा. आराधना

करे, अभिलाषा राखे; उपवा. आचरे,
[सेवा करे, सात्रिध्य करे]; ऋषिरा.
सेवे, [आश्रय ले]; तेरका. सेवे, [सेवा
करे], [आश्रय ले, सात्रिध्य करे];
*प्रेमाका. [उपभोग करे, लगाडे];
लावल. सेवे, सेवा करे, [आश्रय ले];
वीसरा. सेवा करे; वसे; षडावा. सेवे,
आचरे

सेवडो वेताप. जैन यति (सं.श्वेतपट)

सेवना आनंस्त. सेवा, [उपासना]

सेवंत, सेवंती, सेवंत्री आरारा(व). उत्किर.

एक फूलझाड, [सफेद गुलाब] (सं.शत-
पत्रिका); जुओ सयवत्ति

सेवंत्रा *चंद्रवा. नरका. प्रेमाका. *मदमो.

एक फूलवेलनां फूल, [सफेद गुलाब]

सेवंत्री जुओ सेवंत

सेस उत्किर. देवने चडाव्या पछीनो प्रसाद
(सं.शेषा)

सेस गुर्जरा. शेषनाग

सेसफूल चतुचा. शीशफूल, एक आभूषण

सेह प्रेमाका. *मदद, *सहाय, [शिक्षा,
उपदेश] [प्रा.]

सेहज चतुचा. ?, [*श्रेष्ठता, *उत्तमता];
जुओ सहज

सेहर तेरका. शिखर

सेहर आरारा. मुगट (सं.शेखर); तेरका.

शेखर, अवतंस, [मुगट, शिरमोर];

प्राचीफा. माथा उपरनो पुष्पनो अलंकार,

शेखर

सेहरड उत्किर. जिनरा. मुकुट (सं.शेखर);

देवरा. *जरीनो पटको, [फूलनी

कलगी]; जुओ शेहर

सेहला *उषाह. [सलाह, शिखामण] [उ.
सिलाह]

सेहे मदमो. सो; जुओ शेहे

सेहेज चित्तसं. सहज, सहजपणे, मूलभूत
रीते

सेहेस देवरा. हजार (सं.सहस्र)

सेहेसा मदमो. सहसा, [वगरविचार्य]

सें, सेहे दशस्कं(१). प्रेमाका. एक सो

संगीया कस्तुवा. गुटिका ? [शिग]

सेंथो प्रेमाका. स्त्रीओनुं सेंथामां पहेरवानुं
एक घरेणुं

सेंथाण वेताप. चिह्न [सं.*साभिज्ञान];

जुओ सहिनाण, सेंथाण

सेंवास कस्तुवा. सहवास

सेंस जुओ सतरसेंस

सेहे जुओ सें

सेघपणउं नलरा. शीघ्रपणुं, उतावळ

सेयल अखाका. शैल, पर्वत; जुओ सहीअल

सेरंध्री प्रेमाका. [अंतःपुरनी] दासी

सेवसि जिनरा. पोताने वश

सो गुर्जरा. तेरका. मदमो. वीसरा. ते (सं.
सं., सो)

सोइ अभिऊ. ऋषिरा. गुर्जरा. नेमिछं.

लावल. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). ते

ज (सं. सः अपि)

सोइ आरारा. सुखसगवड

सोइ *शृंगामं. [ते]

सोई उत्किर. [*सांभळेनी वात, *किंवदंती]

(सं.श्रुतिर्वाता)

सोई कामा(त्रि). दशस्कं(२). प्रेमाका. सई,
दरजी [सं.सौचिक:]

सोईकार दशस्कं(२). प्रेमाका. सई

सोड गुर्जरा. ते (सं.स: खलु)

सोडं आरारा. सूडं [सं.स्वप्]

सोकलडी नरप(द). शोक्य

सोकं नरप. शोक्यो (सं.सपली)

सोकि आरारा. सावकी, [ओरमान] (सं.
सपली)

सोखण चतुचा. शोक्यण, सपली (गाळ
रूपे); जुओ सुखण

सोखी आरारा. *शोकवाळो, [*सुखी]

सोखे जुओ हरख-सोखे

सोग नेमिछं. शोक, [पीडा]

सोगत ऐतिका. सुगत, बौद्ध

सोच चित्तसं. विचार [सं.शोच]

सोजां प्रेमाका. उत्तम [सं.शोध्य]

सोझावीड आरारा. शोधाव्यो, खबर कदावी
(सं.शुध्य-)

सोझाल्या विमप्र. *रंग्या, [*चीतर्या]

सोटा प्रेमाका. [गाडाना बेठकभागना
लाकडाना] दांडा

सोडनो घा (सोडनो घा थयो सहोवर)
*प्रेमाका. [एक कूखमां जन्मेलाने -
भाईने हणनार भाई ज थयो]

सोडपालखी पंचवा. *क्रीडा माटेनी शय्या
[“सोडमां भेटवुं - वळगवुं ते] [गु.सोड+
सं.पर्यख]

सोडाडो (सोडाडो) नंदब. सोंडाडो, [सज्ज
करी लई जाव]; जुओ सूंदवुं

सोडि ऐतिरा. छोडी

सोडो मदमो. साडलो ?

सोडाडो जुओ सोडाडो

सोडो मोसाच. तैयार थईने आवो

सोढी *नरप(द). [तैयार थई]

सोण गांठ बांधी *नरका-२. [शकुन चाल्युं
न जाय ते माटे वस्त्रने छेडे गांठ बांधी]

सोष कामा(त्रि). शुद्धि, खबर

सोधइ विक्रच. शोधे, *खोळे, [जुएतपासे];
उपवा. शुद्ध करे; [जुएतपासे]

सोधण आरारा. शोधवुं ते

सोधर्मी सिंहा(म). सौधर्म देवलोकनी

सोधावीड आरारा. शोधाव्युं, जोवडाव्युं

सोनइड नलरा. विमप्र. वीसरा. सोनैयो,
सोनामहोर (सं.सौवर्णिक)

सोनडी जाई आरारा(व). पीळा फूलवाळी
जाई (सं.सौवर्णजाति)

सोनमखी अखाळ. सुवर्णमाक्षिक (एक
धातु), [मोटे भागे गंधकमिश्रित लोखंड]

सोना-पुरिसु, सोना-पुरुसु सिंहा(म). सुवर्ण-
पुरुष; जुओ पुरिसु हेम

सोना-पोरिस प्राचीसं. सुवर्ण-पुरुष

सोनार अखाका. उक्तिर. सोनी (सं.सुवर्ण-
कार)

सोनीया देवरा. सोनैया, [सोनामहोर]

सोनैयो प्रेमाका. शीलक. सोनामहोर,
सोनानो सिक्को [सं.सौवर्णिक]

सोपा देवरा. सोंप्या (सं.समर्प)

सोभाग आरारा. शोभा, कीर्ति (रा.)
(सं.सौभाग्य); लावल. भाग्यशाळी-

[पणुं]; उपवा. सुंदरता (सं.सौभाग्य)
 सौभाग्य चित्तसं. सौभाग्य, शोभा
 सोभागी प्रेमाका. *सौभाग्यवती, [शोभती,
 सुंदर]
 सोम आरादा. सौम्य
 सोम (सोमसिद्धान्त) *प्रबोप्र. [एक तांत्रिक
 दर्शन के ग्रंथ]
 सोय अखाका. आरादा. कादं(शा). नरका.
 प्रेमाका. ते [ज] (सं.सोऽपि)
 सोयर शृंगामं. सहोदर, भाई
 सोर नरका. सोळ, शरीर उपरनो आंको
 सोर विमप्र. *पडकार, [अवाज] [फा.शोर];
 ऋषिरा. कादं(शा). शोर, अवाज
 सोर *नरका. [शूर]
 सोरंगी मदमो. *सिंहा(शा). ए नामनी
 वनस्पतिनां मूळ जेवां गूळळांवाळा
 [वाळ]
 सोरी नेमिछं. सोरीपुर (गाम)
 सोवन (सोवन शालि) नेमिछं. *सारा वर्णना
 - रंगना, *ऊजळा, [चोखानी एक जात]
 सोळहउ *वीसरा. [सोळवलुं, शुद्ध (सोनुं)]
 (सं.षोडशक)
 सोळां प्रेमाका. एक प्रकारनां अबोटियां
 सोवण तेरका. सुवर्ण (सं.सौवर्ण)
 सोवन, सोविन जिनरा. सोनुं; *उषाह.
 नेमिछं. सोनामहोर; आरादा. गुर्जरा.
 नेमिछं. रूपच. लावल. वसंफा(ल).
 वसंवि. वसंवि(ब्रा). वीसरा. सोनानुं;
 आरादा. नेमिछं. *वसंफा(ल). *वसंवि.
 वसंवि(ब्रा). सोनेरी (सं.सौवर्ण)

सोवनवान वसंवि(ब्रा). सोनेरी रंग (सं.
 सौवर्णवर्ण)
 सोवन्न, सोवन्न तेरका. लावल. वसंफा.
 सुवर्ण, सुवर्णनुं (सं.सौवर्ण)
 सोवन्नमइ तेरका. सुवर्णमयी (सं.सौवर्ण-
 मयी)
 सोवन्नीकांबज गुर्जरा. सोनानुं कमळ (सं.
 सौवर्णिकांबुज)
 सोवर्णागर अखाछ. सोनीने खप लागतो
 एक जाणीतो पथ्यर, [सोनागेरुनो
 पथ्यर]
 सोवा उत्तिर. सुवा (सं.शतपुष्पा)
 सोवासण प्रेमाका. सौभाग्यवती स्त्री [सं.
 सुवासिनी]
 सोविन ऋषिरा. कर्पूरमं. सोनानुं (सं.सौवर्ण);
 जुओ सोवन
 सोव्रण अखाका. प्रेमाका. सोनुं; नरका.
 सोनानी; कामा(शा). सुंदर रंगनुं,
 [सोनेरी]; प्रेमाका. सोनेरी
 सोवन्न *वसंवि. [सोनेरी]; वसंवि(ब्रा).
 सोनुं (सं.सौवर्ण); वसंफा. जुओ सोवन्न
 सोवन्नवान वसंफा. वसंवि(ब्रा). सोनेरी रंग
 (सं.सौवर्णवर्ण)
 सोस ऐतिका. अफसोस, खेद; ०जिनरा.
 *चिंता, [अफसोस, खेद]
 सोसइ गुर्जरा. सूकवे, कृश करे (सं.
 शोषयति)
 सोसियकाय षडाबा. सोसी - सूकवी
 नाखेली कायावाळा (सं.शोषित+काय)
 सोह आरादा. जिनरा. नेमिछं. लावल.
 शोभा

सोहड़ ऋषिरा. गुर्जरा. तेरका. लावल. वसंफा. वसंवि. शोभे [सं.शोभते]
 सोहकरी ऋषिरा. शोभा करनारी
 सोहग, सोहग आरास. ऐतिरा. गुर्जरा. तेरका. सौभाग्य, [भाग्यशास्त्रीपणुं], [मांगलिकता]; जिनरा. सौभाग्य[रूप]
 सोहगी आरास. टंकणखार
 सोहग जुओ सोहग
 सोहजी अभिऊ. सोजी, *निरुपद्रवी, [उत्तम]; जुओ सोजां
 सोहणइ प्रबोप्र. स्वप्नमां
 सोहम्माइव इंद ऐतिका. देवलोक सौधर्मना अधिपति इन्द्र
 सोहलउ जुओ छोहलउ
 सोहवातुं प्रेमाका. सुख आपतुं, [गमतुं]
 सोहंग अखाका. सोहम, (ते - परमात्मा हुं छुं तेवो भाव)
 सोहा कृष्णच. शोभा
 सोहाकर ऋषिरा. शोभानी खाण (सं.शोभा-कर)
 सोहामी गुर्जरा. शोभामयी, सुंदर
 सोहाय नरका. सुख आपे, गमे; [शोभे]; प्रेमाका. सुख आपे; शोभे
 सोहावइ आरास. *प्रेमाका. सुख आपे, [गमे] (सं.सुखापय)
 सोहावइ लावल. शोभावे
 सोहाखु आरास. सोहामणुं, [मनगमतुं] (सं. शोभा) [सं.सुखापय परधी]
 सोहासण, सोहासणि नरका. विमप्र. [सुवासिनी], सौभाग्यवती

सोहिलउं आनंस्त. आरास. उक्तिर. उपवा. षष्ठि. सहेलुं, सरळ, सुगम [सं.सुख परधी]; गुर्जरा. सुंदर, [सुखभर्युं]; [सहेलुं]
 सोहेलां प्रेमाका. सुखदायक, [सुखभरी स्थितिओ]
 सोहोणुं अखाका. प्रबोप्र. स्वप्न
 सोहोतो प्रेमाका. *शोभीतो, *सुंदर, [सोंतो - समाप्त थयेलो]; जुओ सोंत-
 सोंडुं दशस्कं(१). सज्ज थईने जवुं; जुओ सुंदवुं
 सोंडियुं प्रेमाका. सोंडियुं, तैयार थयुं, [तैयार थई चाल्युं]
 सोंत- हरिछ्या. पूरुं थवुं, समाप्त थवुं; जुओ सोहोतो, सूतुं
 सोंतुं प्रेमाका. साथे, सहित
 सोंधो दशस्कं(२). नरका. प्रेमाका. सुगंधी पदार्थ
 सौख आरास. सुख (सं.सौख्य)
 सौगत *प्रबोप्र. [बौद्ध] (सं.)
 सौध ऐतिका. कादं(शा). महेल, प्रासाद [सं.]
 सौघरम, सौधर्म आरास. सौधर्म नामनो देवलोक
 सौरसेन नलरा. शूरसेन प्रदेश ज्यां नलराजा-ए विजय कर्यो हतो, मथुरानी आसपास-नो प्रदेश (सं.)
 सौवर्ण अखेगी. सुवर्ण [सं.]
 सौवीर नलरा. एक प्रदेश ज्यां नलराजाए विजय कर्यो हतो (सं.)

सौवीर अभिऊ. *कलाई, [सुरमो, एक खनिजद्रव्य]

सौह, सौहु चंद्रवा. सहु

स्कल- नलरा. खसी पडवुं, पडी जवुं (सं. खल)

स्कंद आनस्त. स्कंध, [समुदाय, वर्ग]

स्कंधावार कादं(शा). नलाख्या. छावणी (सं.)

स्खलित थई *प्रेमाका. [कामावेगजन्य स्खलन थयुं]

स्तकी प्राचीका. थकी, [-थी] (प्रा.थक्किअ परथी)

स्तविवा उक्तिर. स्तववा, स्तुति करवा

स्तंभ-पूतली न्याय अखाका. थांभलो एक होय पण पूतली अनेक, एवी रीते अनेकतामां एकता

स्तुप ऐतिका. स्तूप, धूप, [स्मरणस्तंभ]

स्त्रीण गुर्जरा. स्त्रैण, बायलो

स्त्रीमि कादं(शा). *स्त्रीओथी भरेलुं, [स्त्री-ओ वडे रचायुं होय एवुं] (सं.स्त्रीमय)

स्त्रीरजि विक्रच. स्त्रीराज्यमां

स्त्रीराज्य नलरा. एक प्रदेश ज्यां नलराजाए विजय कर्यो हतो (सं.)

स्थकी दशस्कं(१). -थी, [वडे]

स्थविर आरारा. वृद्ध (सं.)

स्थित्य अखाका. स्थिति

स्थिर चित्तसं. स्थावर, [अगतिशील पदार्थ]

स्थूलंणुं चित्तसं. मोटापणुं, प्रौढत्व

स्नात कादं(धु). स्नान

स्नेह चित्तसं. तेल [सं.]

स्फटिक *अखाका. [स्फटिकमणि]; प्रेमप. काच [सं.]

स्मर अखाका. कामदेव [सं.]

स्मरणी मोसाच. माळा [सं.]

स्मरिवा उक्तिर. स्मरवा, स्मरण करवा

स्मृति प्रबोप्र. संमति, [समर्थन]

स्यउं आनस्त. गुर्जरा. नेमिछं. वसंफा(ल).

शुं (सं.कीदृशकम्); वसंवि(ब्रा). शा माटे

स्यउं आरारा. गुर्जरा. लावल. वसंफा.

वसंवि(ब्रा). साथे (सं.सम्म); वीसरा. साथे, वडे, [प्रत्ये]; जुओ श्यं

स्यंध कृष्णच. सिंह

स्याथो चित्तसं. शामांधी

स्यादुवाद आनस्त. अनेकांतवाद, वस्तुनां अनेकविध पासां - धर्मोना स्वीकारनो वाद

स्यामी नलरा. प्रभु, स्वामी

स्याल उक्तिर. पंचवा. शियाळ (सं.शुगाल)

स्युं *ऐतिका. [शुं, केवुं] [सं.कीदृशकम्]

स्तोक मदमो. शलोको, गौरवगाथा (सं. श्लोक)

स्वअंबर मदमो. स्वयंवर

स्ववड वसंवि. वसंवि(ब्रा). स्वाद आवे, रुचे (सं.स्वदति)

स्वयंवर कादं(धु). गांधर्वविवाह, [स्वजनो-नी संमति के सहायनी अपेक्षा वगर केवळ वरकन्यानी परस्परनी प्रीतिथी धतां लग्न] [सं.]

स्वरमंडल नेमिछं. एक प्रकारनी वीणा [सं.]

स्वसमय आनंस्त. पोतानो सिद्धांत [सं.]

स्वस्तानि उषाह. पोताना स्थानमां

स्वा पंचवा. सौ (सं.सर्व)

स्वाटिक मदमो. स्फाटिकमणि

स्वाटीकमणि मदमो. स्फाटिकमणि

स्वातिबिंदु अखाछ. स्वातिबिंदु, [स्वाति

नक्षत्रमां पडतुं वरसादनुं टीपुं]

स्वाति-बिंदु प्रेमाका. [स्वाति नक्षत्रमां पडता

जलबिंदुथी जन्मत्तुं] मोती

स्वाध्याउ षडाबा. स्वाध्याय, धर्मचिंतन

स्वामि लावल. कार्तिकस्वामी, कार्तिकेय

स्वाम, स्वांम्य मदमो. स्वामी

स्विइ कादं(शा). पोतानी मेळे (सं.स्वयं)

स्वे अखाका. स्वयं, पोते

स्वेपद अखाका. स्वयंपद, आत्मपद, ब्रह्मपद

स्वेव-लव कादं(शा). परसेवानां टीपां (सं.)

स्हाबो नरका. पकडवो [सं.साधु]

स्होतो नरका. सोतो, साथे [सं.सहित]

ह कादं(धु). नक्की [ज] [सं.हि]

-ह उषाह. प्रबोप्र. प्राचीका. संबंधार्थ प्रत्यय,

[नुं] (सं.स्य)

हइ गुर्जरा. नेमिछं. वीसरा. छे (सं.भवति)

हइ नलाख्या. हैयुं, हृदय

हइइ, हईइ आरारा. कादं(शा). गुर्जरा.

हृदयमां

हइमयण (हुइ हइ मयण) ऐतिका. मदन

[कामदेव] हणाय छे [सं.हतः मदनः]

हइशे नरका. होईश, [हशे]

हईइ जुओ हइइ

हउ वसंफा(ल). वसंवि(ब्रा). हुं (सं.अहं)

हउओ, हुओ, हूओ कादं(शा). नलाख्या.

थयो (सं.भूतकः)

हउणहार आरारा. उपबा. होनार

हए, हे कामा(त्रि). हय, घोडो

हकलावतां नरका. धमकावतां

हकारइ उक्तिर. उषाह. नरका. प्राचीफा.

षडाबा. बोलावे, निमंत्रे (सं./दे.हकार);

*ललिरा. [कहे,जणावे]; अखाका.

प्रधुचु. प्रेमाका. हाकल करी उश्करे,

पडकारे, ललकारे

हकीगत्य चंद्रवा. हकीकत

हकोम चतुचा. हुकम

हकिं *विमप्र. [हाकथी, पडकारथी] [दे.; रा.]

हगइ उक्तिर. मळत्याग करे (सं.हदते)

हचरके जाय जुओ हीचरके

हछेर आरारा(व). एक वनस्पति, कई ते अस्पष्ट

हजीरा हम्मीप्र. मिनारावाळो रोजो [अ. हजीरः]

हजूर अखाका. आरारा. प्रत्यक्ष, सामे हाजर (फा.)

हटकइ जिनरा. प्रेमाका. धमकावे, भय उपजावे; जुओ हटकी

हटकण जिनरा. धमकावचुं ते

हटकी *जिनरा. [ने छोडीने, सिवाय, विना]; *ऋषिरा. [अळगी रही]; जुओ

हटकइ

हटी विमप्र. हाट, दुकानो, [बजार, पीठ]

[सं.दे.हट्टी]; जुओ घी हटी
 हटे प्रेमाका. हटे, हठथी
 हट्ट विक्रा. हाट [दे.]
 हट्ट-उलि शृंगामं. दुकाननी हार (दे.हट्ट+
 सं.आवलि)
 हट्टश्रेणि विक्रा. हाटनी हार, बजार
 हठाई आनस्त. हठपूर्वक
 हठिउ गुर्जरा. विराप. हठे चड्यो,
 [अडगपणे तत्पर थयो] (सं.हठ परथी)
 हठियो प्रेमाका. हठीलो, जीदवाळो
 हठी आरारा. हठपूर्वक, पराणे
 हठ्य चित्तसं. हठे, बळपूर्वक
 हडकोलाबुं नरप(द). तिरस्कार करवो,
 हडबडावुं
 हडबची दशस्कं(२). हडपची
 हडबडइ अखाका. ऋषिरा. गभराय,
 कमकमी ऊठे; जुओ हरबर
 हडबडावी प्रेमाका. गभरावी; जुओ
 हरबडावुं
 हडबाइ उषाह. पकडाय, हडफाय
 हडहड उपबा. मोटेथी हसवानो ध्वनि (दे.)
 हडहडइ उक्तिर. जोरथी हसे [दे.]
 हडि विक्रा. षडाबा. हेड, पगे बांधवामां
 आवती लाकडानी बेडी (सं.)
 हडी प्रेमाका. दोट
 हडी चित्तसं. अडी, मुश्केली
 हडीयाटी प्रेमाका. हडी [दईने], दोट [दईने]
 हडोले मदमो. रुस्तस. हरोळे, [सेनाना अग्र
 भागे] [तु.हरावल]
 हणणहार उपबा. हणनार

हणवड आनस्त. हणवे, हणवाथी, [हणवा-
 मां] [सं.हनु]
 हणिवुं उक्तिर. हणवुं, हत्या करवी (सं.हनु)
 हतउ गुर्जरा. "विराप. बिचारो (सं.हतकः)
 हत-उछाह प्रेमाका. जेनो उत्साह नाश पाय्यो
 छे एवो
 -हता विमप्र. -थी, [-मांथी, द्वारा]
 -हतु विमप्र. -थी (अनुग)
 हत्थ आरारा. ऋषिरा. गुर्जरा. जिनरा.
 नेमिछं. शृंगामं. हाथ (सं.हस्त)
 हत्थि तेरका. हाथी (सं.हस्ती)
 हत्थियार प्राचीसं. हथियार [दे.]
 हयनालि हम्मीप्र. हस्तनालि, हाथमां राखीने
 फोडवानी नानकडी तोप
 हयलेवउ, हयळेवउ ऐतिका. प्रद्युचु. वीसरा.
 पाणिग्रहण संस्कार, हस्तमेळाप,
 [हथेवाळो] (सं.हस्त परथी)
 हयवासी प्रेमाका. "हाथमां वसेलुं, आवेलुं,
 ["हाथमां राखीने], ["हथवासाथी -
 (दालना) हाथाथी]
 हयसाल उक्तिर. हस्तिशाला
 हथि गुर्जरा. हाथथी (सं.हस्त); जुओ
 सइ-हथि
 हथिणाउर उक्तिर. गुर्जरा. हस्तिनापुर
 हथंडू षडाबा. हथोडो (सं.हस्त परथी)
 हव चूकी चित्तसं. सीमा - भेदरेखा लुप्त
 थई
 हव प्रेमाका. हव (प्रासार्थे 'हव')
 हनवटी कादं(शा). दाढीनी हडपची (सं.हनु-
 पट्टिका)

हप्तह आरारा. सप्ताहमां (फा.)
 हबक प्रेमाका. बीक, फाळ
 हबकी गुर्जरा. हबक, फाळ (अ.हयबत्?)
 हबूके नरका. फाळ अनुभवे, [ध्रासको
 खाय]; जुओ अबूके
 हम लावल. अमने
 हमची नरका. लावल. क्रीडा के नृत्य साथे
 गावानो काव्यप्रकार
 हमची नरका. अमारी (म.)
 हमाल जिनरा. मजदूर [अ.हमाल]
 हमेलो प्रेमाका. पट्टो, [गळामां पहेरवानुं
 एक आभूषण] [अ.हमाईल]
 हय आरारा. ऋषिरा. प्रेमाका. देवरा. घोडा
 (सं.)
 हयगयरहबर चारफा. अश्व, हाथी अने
 सुंदर रथो (सं.हयगजरथवर)
 हयडुं देवरा. हैडुं (सं.हृदयकम्)
 हयवर लावल. श्रेष्ठ अश्व [सं.]
 हयास शृंगामं. हताशा
 हयासु ऐतिका. हताश
 हयासु *ऐतिका. [हृदयथी]
 -हर वसंवि. घर (सं.गृह)
 हरइ वाग्भवा. चतुर्थी अने षष्ठीनो अनुग,
 [ने]; जुओ रई, रहई, हई
 हरख-सोखे *अखाका. [हर्ष अने सुखथी]
 [सं.हर्ष+सौख्य]
 हरखीयला प्राचीफा. हरख्या
 हरडूआं आरारा(व). हरडां, मोटी हरडे ?
 हरण तेरका. नरका. हरनार (सं.)
 हरणकमेथि, हरणगमेथि देवरा. गर्भादिनुं

हरण करनारा एक देव, [इन्द्रना पदाति-
 सैन्यना एक अधिपति] (सं.हरिनैग-
 मेथि) [जै.]
 हरणी नरका. मृगशीर्ष नक्षत्र
 हरणी दशस्कं(२). हरण जेवा वाननी
 हरदे मदमो. हृदय
 हरनिश दशस्कं(२). अहर्निश, रातदहाडो
 हरबडावुं दशस्कं(९). गभरावचुं; जुओ
 हडबडावी
 हरबर सिंहा(शा). *गभराट, [उतावळ];
 जुओ हडबडइ
 हरम चंद्रवा. हर्म, महेल
 हरबइ वाग्भवा. हरवानी क्रियाभां, [हरवा-
 थी] [सं.ह]
 हरस तेरका. हर्ष
 हरस-वस तेरका. हर्षवश
 हरसीय वसंवि(ब्रा). हर्ष पामीने
 हर-हार शृंगामं. महादेवनो हार, नाग [सं.]
 हराण ऐतिरा. कर्पूमं. विक्ररा. विमप्र.
 आश्चर्यचकित, [स्तब्ध] [अ.हैरान]
 हरालउ *गुर्जरा. [प्रबळ आकांक्षावाळो]
 हरावतउ *गुर्जरा. विराप. हरी लावतो
 हरि *कादं(ध्रु). कादं(शा). घोडो [सं.];
 लावल. सिंह [सं.]; ऐतिका. सूर्य [सं.];
 नेमिछं. वांदरो [सं.]
 हरि-आननी प्रेमाका. चंद्र जेवा मुखवाळी
 [सं.]
 हरिख नलाख्या. हर्ष
 हरिखा [हरिखी] लावल. हर्षित थई,
 आनंदित थई

हरिपर्वणी प्रेमाका. बारसनी तिथि [सं.]
 हरियाल उक्तिर. षडावा. हरताल, एक
 उपधातु (सं.हरिताल); जुओ हरीयाल
 हरिलंकी ऋषिरा. सिंहना जेवी पातळी
 कमरवाळी; जुओ लंक-केसरी
 हरिलोचनी चतुचा. कमललोचनी [सं.]
 हरिवदनी मोसाच. चन्द्रमुखी [सं.]
 हरिवासर कृष्णवा. एकादशी [सं.]
 हरिस ऐतिका. तेरका. हर्ष
 हरितीय वसंफा. हरखीने (सं.हर्ष)
 हरी उक्तिर. लीलुं घास, भाजी (सं.
 हरितकम्)
 हरीअडा *विमप्र. [एक अश्वजाति -
 लीलाश पडता रंगनी]; जुओ हरीयडु
 हरीआली विमप्र. अनेक अर्थवाळो पद्य-
 प्रकार
 हरीयडु प्राचीफा. घोडानी एक जात -
 [लीलाश पडता रंगनी]; जुओ हरीअडा
 हरीयाल वसंवि. वसंवि(ब्रा). हरताल, एक
 उपधातु (सं.हरिताल); जुओ हरियाल
 हरी राखइ आरारा. लई जईने राखे
 हरीला नरका. हरी लीधेला [म.] [सं.ह]
 हरीवदनी चतुचा. चन्द्रवदनी
 हरीसूत चतुचा. कामदेव [सं.हरिसूत]
 हरीहरी चित्तसं. लीलीछम [सं.हरित]
 हर्षइ आनंस्त. उक्तिर. खुश धाय (सं.हर्ष)
 हल वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). अली,
 खीने संबोधन (सं.हला)
 हलकार *नरप(द). [*हलक, *हळवापणुं,
 *चंचळता]

हलकारो प्रेमाका. खेपियो, संदेशवाहक
 हलकार्या प्रेमाका. हंकार्या, प्रस्थान करावुं
 हलके प्रेमाका. ऊमटे, [आनंदथी डोले]
 हलके-हलके दशस्कं(१). हळवेहळवे,
 [हलक - लचकपूर्वक]
 हलद आरारा. आरारा(व). उक्तिर. हळदर
 (सं.हरिद्रा)
 हलद्रूआं वडां उक्तिर. हळदरयुक्त वडां
 (सं.हरिद्राणि वटकानि)
 हलफलुं हरिख्या. हांफतुं, हांफळुंफांफळुं
 हलभल प्रेमाका. हलचल, [बूमाबूम,
 ताकीद]
 हल्यउ [हलुयउ] षडावा. हळवो (सं.
 लघुक)
 हलसी ईष उक्तिर. हळनो दांडो (सं.हलस्य
 ईषा)
 हलबई प्रेमाका. मीठाई वेचनार, कंदोई
 हलवाई आरारा. हलकापणुं, अगौरव,
 [*कंदोई]; जुओ हलूआइ
 *हल साइ, हल साहि *तेरका. प्राचीसं.
 हले सखि, [अली सखी]
 हलहर प्राचीसं. हलघर, [बलराम]
 हलहल अभिऊ. कर्पूमं. उतावळ [दि.]
 हला नरप(द). पुरुषवाचक संबोधन,
 [अल्या]
 हलाहल चित्तसं. हळाहळ विष [सं.]
 हलांण नरप(द). *देदार, [चालचलगत]
 हलांहल मदमो. उतावळ
 हलुअउ उक्तिर. हळवुं (सं.लघुक)
 हलुआपणुं नलाख्या. हळवापणुं, लघुता

(सं.लघुक+त्वन)

हलुइ नलरा. हळवे, धीरे (सं.लघुकेन)

हलुइ नलरा. हळवी, हलकी, [अगौरव पामेली] (सं.लघुका)

हलुए चतुचा. हळवे [सं.लघुकेन]

हलुए-हलुए प्रेमाका. हळवेहळवे, धीमेधीमे

हलुओ मदमो. हळवो (सं.लघुक+क)

हलुयउ कस्तुवा. हळवो, [धीमो]; जुओ हलयउ

हलुअकर्मउ षष्टिप्र. जेनां अल्प कर्म अवशिष्ट रत्नां होय एवो, शीघ्र मुक्ति-गामी (सं.लघु+कर्मी)

हलुआइ उपवा. हलकापणुं, [अगौरव] (सं. लघु परधी); जुओ हलवाई

हलुआपणउं नलरा. हळवापणुं, हलकाई, [लघुता, अगौरव] (सं.लघुक+त्वन)

हलुइ कादं(शा). प्रबोप्र. शृंगामं. हळवे, [धीमे] (सं.लघुकेन); उपवा. हळवा-पणाथी, ओछा होवापणाथी

हलुउ सिंहा(म). हळवुं, हलकुं, [भार विना-नुं] (सं.लघुक)

हलुकर्मा उपवा. हळवा [- ओछा] कर्मो-वाळुं, [शीघ्र मुक्तिगामी]

हलुपण षष्टिप्र. हळवापणुं, [अगौरव] (सं. लघुत्वन)

हलूया विमप्र. हळवा

हलूर अभिऊ. हालरुं, [हार], टोळुं

हलइ गुर्जरा. प्राचीसं. लावल. हले, हाले, [डगे, सळवळे, धूजे] [दि.]

हलकलोल प्राचीसं. प्रक्षोभ, हालकडोलक

हल्लाव- प्राचीसं. हलाववुं

हल्ली लावल. हे सखी

हलुफल प्राचीसं. हांफळा, [उतावळा]

हव, हवं, हवि उषाह. गुर्जरा. प्राचीफा. वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). षडाबा. हवे (सं.अथ+वा) [अप.अहवइ]

हवइ उक्तिर. ऋषिरा. गुर्जरा. थाय, छे (सं.भवति)

हवडा, हवडां आरारा. उक्तिर. कादं(शा).

नलरा. नलाख्या. प्रद्युद्य. प्रेमाका. मदमो. षडाबा. हमणां (सं.अधुना, प्रा.हउणा)

हवणां आनस्त. पंचवा. हमणां (सं.अधुना)

हवं उक्तिर. हवे (आरंभवाचक) (सं.अथ); जुओ हव

हवाल प्रेमाका. हालत [अ.अहवाल]

हवालइ ऐतिका. हवाले, सुपरत

हवासी *जिनरा. [*टिप्पण, *(गुण)चर्चा]

हवां दशस्कं(१). हमणां; प्रेमाका. हवे

हवि दशस्कं(२). अग्नि [सं.हविष]

हवि, हविइ अभिऊ. कादं(शा). नलाख्या. हवे (सं.अथवा); जुओ हव, हिव

हवुं अखाका. ऋषिरा. चित्तसं. नरका. प्रेमाका. थयुं (सं.भू - भव् परधी)

हशारथ मदमो. हसवुं, हांसी, जुओ हसारथ

हसइ गुर्जरा. वसंफा. वसंवि. हसे (सं. हसवि); हसी काढे, मशकरी करे; जुओ हंस-

हसमस प्राचीफा. *हालवुं ते, [धसवुं ते, उत्साहथी आगळ पडवुं ते]; *प्रद्युद्य. [जुसो, जोश]

हसमसता गुर्जरा. धसमसता

हसारथ अंगवि. *ऋषिरा. प्रेमाका. नरका.

शृंगमं. हास्यास्पद स्थिति, हांसी,

मश्करी; जुओ हशारथ, हीसारथ

हसारथि विमप्र. हास्यजनक स्थिति,
[उपहास]

हसिउ, हसीउ लावल. हास्य के मश्करीने
पात्र कर्यो [सं.हसित]

हसिय तेरका. हसी रहेलुं (सं.हसित)

हसिवा उक्तिर. हसवा

हसीउ जुओ हसिउ

हसीय गुदारे जिनरा. हसीने टाळी दे, [जतुं
करे, माफ करे] [सं.हसु+फा.गुजर]

हसु, हसुं ऋषिरा. नरका. मोसाच. हसवुं,
हांसी, मश्करी

हसु, हसुं आरारा. मश्करी; कादं(शा).
नंदव. हास्य, मलकाट

हसे पंचवा. थशे (सं.भविष्यति)

हस्तभूत *आनस्त. [हस्तरूप, हस्त समा]

हस्तमुखी ० नलरा. हसता मुखवाळी (सं.
हसितमुखा)

हस्तमेलापक प्रेमाका. हस्तमेलाप, लग्न
[करावनार]

हस्तामलकर्त्य वितसं. हस्तामलकवत्, स्पष्ट

हंकार दशस्कं(९). अहंकार

हंकारी दशस्कं(९). अहंकारी

हंबोडा सिंहा(शा). ?, ['हंबो' ए उच्चार
साथेनो ताल]

हंश ज हसं कामा(शा). जीव - प्राण लउं

हंस कामा(त्रि). कृष्णच. प्रेमाका. मदमो.

हरिवि. जीव, प्राण [सं.]

हंस- वीसरा. हसवुं, मजाक करवी (सं.
हसु); जुओ हसइ

हंसक हरिवि. पगनुं आभूषणविशेष *

हंसगमण गुर्जरा. हंसना जेवी चालवाळी
(सं.हंसगमना)

हंसगमणि वीसरा. हंसना जेवी चालवाळी
(सं.हंसगामिनी)

हंसगामिणि वसंफा(ल). वसंवि. हंस जेवी
गतिवाळी (सं.हंसगामिनी)

हंस-तति कादं(शा). हंसोनी पंक्ति (सं.)

हंसलागमणी लावल. हंसना जेवी चालवाळी

हंसलो कामा(त्रि). घोडो

हा तेरका. -, [अरेरे] (सं.)

हाउ प्राचीसं. हा [संमति सूचक] (सं.आमम)

हाकइ उक्तिर. *वसंफा. *वसंफा(ल).

*वसंवि. *वसंवि(ब्रा). निवारे, दूर करे;

गुर्जरा. मदमो. विक्ररा. हाक मारे,

पोकारे, आह्वान दे; बडाबा. काढी मूके,

[*पडकारे] (दे.); प्रेमाका. धमकावे

हाकलणुं उषाह. हांकीने, उश्करीने लाववा-
मां आवेलुं टोळुं, कटक, [हाकला-
पडकारा करतो मोरचो के एवुं टोळुं]

हाकलशो प्रेमाका. धमकावशो

हाकी ऊठ्यो प्रेमाका. हाक - मोटो अवाज

करिने ऊठ्यो, सामनो करवा तैयार

थयो, [पडकार कर्यो]

हाकेटवुं, हांकेटवुं दशस्कं(९). प्रेमाका.

हाक मारी धमकाववुं

हाकोट्यो प्रेमाका. हाक मारीने धमकाव्यो

हाटक गुर्जरा. दुकान [सं.हट्ट]

हाटक आनंस्त. गुर्जरा-टि. प्रेमाका. सुवर्ण [सं.]

हाटक-रूप प्रेमाका. *सोनेरी रूप, [सुवर्ण-मय रूप], [सोनानां अंग] [सं.]

हाड उपबा. हाडकां; नलाख्या. शरीर (दे. हड्ड); दशस्कं(१). *प्रेमाका. [घणुं ज]

हाड-छेड नरका. तिरस्कार

हाड जवुं, हाडे जवुं दशस्कं(१). प्रेमाका. छेली हद सुधी जवुं

हाडफूटि उक्तिर. हाडकामां थती पीडा, दर्द (दे.हड्ड+सं.स्फोटि) [रा.]

हाडा खाय जुओ खाय हाडा

हाडिया प्रेमाका. कागडा

हाडु नरप(द). ?, [*हाडो, *शूर]

हाडु षडाबा. हाडकुं (दे.हड्ड)

हाडे जवुं जुओ हाड जवुं

हाण अखेगी. हानि, लय, [नाश]

हाणि उपबा. नलरा. वीसर. शीलक. शृंगामं. हानि, नुकसान

हाथ करडे अखाका. उतावळ करे

हाथकसीदो कामा(त्रि). [हाथथी करेलुं] जरीनुं भरतकाम [सं.हस्त+अ.कशीदः]

हाथ कंकण तर्त अखाका. हाथना कंकणनी जेम तरत ज प्रत्यक्ष

हाथ घसे अखाका. प्रेमाका. निरुपाय – निराश थाय, [हारी जाय]; नरका. पस्तावो करे

हाथ भोंय षडवा प्रेमाका. निरुपाय बनवुं

हाथमेल्हामणि ललिरा. हस्तमेळापमां

हाथल हरिवि. हाथनुं आभूषणविशेष

हाथ साहे अखाका. सहाय करे; जुओ साहइ हाथा दशस्कं(१). प्रेमाका. कंकुवाळा हाथ-नां छापां

हाथा-तोरण जुओ हाथीतोरण

हाथाल जिनरा. शक्तिशाळी, लांबा हाथ-वाळा, [आजानबाहु]

हाथियो उक्तिर. गुर्जरा. नरका. षडाबा. विराप. हाथी (सं.हस्ति)

हाथीउ उपबा. हाथी (सं.हस्ती)

*हाथीतोरण [हाथा-तोरण] प्रेमाका. कंकु-वाळा थापा अने तोरण

हाथुलि प्राचीफा. हाथे पहेरवानो एक अलंकार

हाथेबाळो प्रेमाका. वरकन्यानो हस्तमेळाप, लग्न

हाम जिनरा. हरिख्या. इच्छा, उमेद

हाम धाले चतुचा. हिंमत राखे, [धीरज राखे]

हामण उषाह. *चिन्ता, [*हाम, *हिंमत]

हार *नंदव. [हारमां, समान]

हारव अखाका. चित्तसं. हार्द, रहस्य, मर्म, तात्पर्य; अखेगी. हार्द, [मर्म, ऊंडो अभिप्राय]; प्रेमाका. हार्द, रहस्य, [मन-नी वात]

हार नगोवर चारफा. एक प्रकारनो हार

हारि नलाख्या. हार, पंक्ति (*सं.धारिका)

हारी ऋषिरा. पकडीने, ऊंचकीने, [लई जईने] [सं.हारय]

हार्य चित्तसं. प्राप्तव्य [सं.]

हालकहोल रुस्तस. हालकहुलक, [धमाल,

हलचल]

हालकहोलक प्रेमाका. धमाल, [हलचल]

हालर सिंहा(शा). ?, [*हार, *हरोळ]

हालरियउ जिनरा. देवरा. हालरडुं

हालरु प्रेमाका. हालरडुं

हालरुं सिंहा(शा). कण छूटा पाडवा खळामां

बळद फेरवया ते

हालरो जिनरा. देवरा. हालरडुं, [बाळकने

सुवडावती वखते गवातुं गीत]

हालरिउ *जिनरा. [हालरडुं, बाळकने

सुवडावती वखते गवातुं गीत]

हाली नलरा. असंस्कारी, जड, गामडियो

(सं.हालिक)

हावउं *गुर्जरा. [होउं, थाउं]

हावज्यो नरप. होजो (सं.भूयास्त)

हा वलि उक्तिर. बल्के, तोपण

हावां नरका-२. प्रेमाका. हवे

हावे प्रेमाका. हवे

हावुं नरका. हवे

हाश, हासूं नलाख्या. हास्य, मश्करी

हास *कामा(शा). [हास्य]

हासना मोसाव. मश्करी

हासइ लावल. हास्य वडे, हसतांहसतां,

[सहजमां]

हासउं गुर्जरा. षडाबा. हास्य; गुर्जरा.

उपहास

हासा, हासां उपवा. लावल. हास्य, मजाक

हासि, हासुं आराया. मश्करी, उपहास

हासी उक्तिर. हांसी, मजाक

हासुं, हासूं अभिऊ. ऋषिरा. नरका.

उपहास, हांसी; जुओ हाश, हासि

हासे अखाका. हसे, मश्करी करे; हास्यमां

हा हा तेरका. अरेरे (सं.)

हांकेटवुं जुओ हाकेटवुं

हांद त्रिछाई जिनरा. पालव पाथरीने

हांडी षडाबा. हांडली (सं.हांडिका)

हांडुली षडाबा. हांडली

हांथी कामा(त्रि). अहींथी

हांफल्या प्रेमाका. हांफळा

हांम-हांम, हांम-हांम्य *मदमो. [कामना

आवेग के अभिलाषवाळी] [रा.]

हांस कामा(त्रि). उत्साह, आशा

हांस देवरा. हांसी

हांस नलरा. गळामां पहेरवानुं एक घरेणुं,

हांसडी (सं.हांस)

हांस अभिऊ. हंस

हांसला लावल. हंस जेवा, [एक अश्व-

जाति]

हांसली लावल. हंसली

हांसलु वसंफा. हंसलो

हांसी प्राचीफा. हंसनी मादा (सं.हांसी)

हांसु नरका. हांसी

हि नलाख्या. हय, घोडो

-हि विमप्र. -मां, त्रीजी अने सातमी

विभक्तिनो प्रत्यय

हिअइ वसंफा. हैये (सं.हृदय)

हिअडइ खोटउ ऐतिरा. खोटा मननो, मेला

हृदयनो

हिअडुं लावल. हैयुं, हृदय

हिइ कादं(शा). घोडो (सं.हय); जुओ हिय

हिसार कादं(शा). हणहणाट (सं.हेषारव)

हिद्रि प्राचीसं. हेठे [दि.] [सं.अधस्तात्]

हिडकी उक्तिर. हेडकी (सं.हिका)

हित आरारा. हेत, प्रेम

हितकार *देवरा. [हित करनार]

हितूउ, हितूउं उपवा. हितस्वी; कल्याण करनार; [अर्थी, इच्छनार; अर्थ, माटे; अर्थेनुं, माटेनुं] (सं.हित); उक्तिर. अर्थेनुं, माटेनुं

हित्वाभास आनंस्त. हेत्वाभास, असद् हेतु अर्थात् मिथ्या हेतु, जेथी साध्य सिद्ध धाय नहीं ते

*हिम [हिब] जिनरा. हवे; जुओ हिब

हिम तेरका. हिम, झाकळ; *वसंफा. वसंवि(ब्रा). ठंडक (सं.)

हिमलक्षण वसंवि. शीतल (सं.)

हिमवंत, हिमवंति वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). हेमंतक्रतु (सं.हिमवत्)

हिमात्य अखाळ. हिमायत, तरफदारी

हिमालउ उक्तिर. हिमालय

हिय कादं(शा). घोडो (सं.हय); जुओ हिड

हियउ आरारा. लावल. वसंफा. वसंवि(ब्रा). हैयुं (सं.हृदय)

हियडउ आरारा. गुर्जरा. तेरका. देवरा. नेमिछ. वसंफा. वसंवि(ब्रा). वीसरा.

हैडुं (सं.हृदय+ड)

हियडला गुर्जरा. हैडुं (सं.हृदय)

हियय तेरका. हृदय, हैयुं

हियवरणि गुर्जरा. *गमता वर्णनी (सं.हित-वर्णिका)

हिया षडावा. हृदय

हियाविउं उक्तिर. लगाववाळुं, हिंमतवाळुं (सं.हृदयार्पितम्) [रा.; हिं.]

हियुं गुर्जरा. हैयुं (सं.हृदय)

हिरणी वीसरा. हरिणी

हिरवे अखाका. हृदय

हिलियइ ऐतिका. निन्दा करे छे

हिली नेमिछं. (हे) सखी (सं.हला, अप. हेछि)

हिल्लि तेरका. प्राचीसं. हे सखी, एली (अप. हेछि)

हिव आरारा. उपवा. ऐतिका. गुर्जरा. जिनरा. तेरका. नेमिछं. लावल. वसंफा(ल). वसंवि. वसंवि(ब्रा). वीसरा. षडावा. हवे (सं.एवं, प्रा.हेवं); जुओ हव, हिम

हिवइ आनंस्त. जिनरा. नेमिछं. हरिवि. हवे (सं.अथवा)

हिवइणा आरारा. हवे

हिवडां आरारा. उक्तिर. उपवा. गुर्जरा. तेरका. प्राचीसं. षडावा. हमणां (सं. अधुना)

हिवणा जिनरा. हमणां

हिवि रूपव. हवे

हिविडां उक्तिर. हमणां (सं.अधुना)

हिसारा करे प्रेमाका. भांभरे; जुओ हिंसारो

हिं षडावा. भारवाचक अव्यय, [ज] (सं.हि)

हिंडोलय तेरका. हींडोळो (सं.हिन्दोल+क)

हिंसा-रव प्राचीसं. हेषारव, हणहणाटी

हिंसारो दशस्कं(२). गायनुं भांभरुं; जुओ

हिसारा करे
 ही वीसरा. ज (सं.हि)
 हीअउ उक्तिर. वसंवि. हृदयम्
 हीअडइ लावल. हैया उपर, छाती उपर,
 [हिये]
 हीआहुबलउ उपवा. हैयादूबळो (सं.हृदय-
 दुर्बल)
 हीआलि आसारा(व). ताडनी एक जात
 (सं.हिन्तात) ?
 हीइ आसारा. लावल. हृदयमां, हैया उपर,
 [छाती उपर]
 हीई-सारणि शृंगामं विद्या-शारडी, [हियाले
 सारणो, पेदी नाछनारी]; जुओ सारणि
 हीउं उपवा. हैयुं (सं.हृदय)
 हीक दशस्क(९). प्रभाका. हेडकी, डचकां
 (सं.हिजा)
 हीकइ उक्तिर. हेडकी आवे, डचकां खाय
 (सं.हिजि); अखाछ. खोंखारे, दम
 भीडे
 हीकां प्रभाका. हीबकां, डचकां
 हीकां आववां दशस्क(९). डचकां आववां
 *हीगलाट पंचवा. हींचको, हींडोळो (सं.
 हिंदोला+ट)
 हीचइ *शुनिका. [हींचे]
 हीचस्के (हचरके जाई) शृंगामं. खचरको,
 [आंचको खाय, आघात पामे]
 हीचोलाखाट मदमो. हिंडोळाखाट
 हीजइ तेरका. ?, [*त्याज्य - हीन गणाय]
 हीजाडी *नेमिछं. [*उपाडी, *लई] [प्रा.
 हिज]

हीडइ, हींडइ आनंस्त. गुर्जरा. हेंडे, चाले,
 [जाय, ने माटे प्रवृत्त थाय] (दि.हिंड)
 हीडोलाट प्राचीफा. हींचोळो (सं.हिन्दोला+ट)
 हीडोलिय गुर्जरा. हींचोळी, झुलावी (सं.
 हिंदोल)
 हीण गुर्जरा. हीन, हलको
 हीणपणउं उपवा. अगौरव, अपयश
 हीणेरइ उपवा. वधारे हलका(जन्म)मां (सं.
 हीनतर)
 हीत, हेत कामा(त्रि). माटे
 हीम उक्तिर. हिम, झाकळ
 हीय तेरका. वसंफा. हैयुं (सं.हृदय)
 हीयइ विराप. हैयामां
 हीयइं गुर्जरा. *हृदयधी, *सहेलाईधी,
 [*छाती वडे]
 हीयउ वसंवि(ब्रा). वीसरा. हैयुं (सं.हृदय)
 हीयडउ गुर्जरा. लावल. वसंवि(ब्रा). हैडुं
 (सं.हृदय)
 हीयरइ प्रधुचु. ?
 हीयालि, हीयाली नलरा. कोयडो, उखाणुं
 (सं.हृदय परथी?); *गुर्जरा. विराप.
 प्रयुक्ति, [प्रयल, कुचेश, हिंमत] [रा.];
 जुओ हैयाली
 हीयानोकर्णी प्रधुचु. अन्यना मननी वात
 , गणनारी विद्या [सं.हृदय+लोकन]
 हीयां गुर्जरा. हैयां
 हीयुडउ रूपच. हैयुं (सं.हृदयकं)
 हीर नेमिछं. रेशम; *विमप्र. (सत्त्व, साररूप
 अंश, मूल्यवान अंश]
 हीरक गुर्जरा. हीरो (सं.)

हीरु प्राचीफा. हैयुं (सं.हृदय; हिं.हिरद)
हीरुणि आरारा(व). हिरवणी नामनी
कपासनी जात

हीरागळ प्रेमाका. रेशमी, [एक वस्त्रप्रकार]
हीरालग षडाबा. हीराखचित (आभूषण)
(सं.हीरक+लग्गति)

हीलइ उक्तिर. अवज्ञा - अनादर करे (सं.
हेलय, प्रा.हील)

हीला ऐतिका. अवहेला, [अनादर,
तिरस्कार]

हीला प्रेमाका. *धक्का, *ठेला, [*डार] [रा.]
हीलितु षडाबा. अनादर करतो (सं.हेला
परथी, प्रा.हीलइ)

हीवइ नेमिछं. हवे (सं.अथवा)

हीस प्रद्युचु. घोडानी हणहणाटी (सं.हेषारव)

हीसइ आरारा. उक्तिर. हेसारव करे,
हणहणे; दशस्कं(१). प्रेमाका. भांभरे

हीसइ अखाका. कादं(धु). यतुचा. चंद्रवा.
दशस्कं(१). नरका. नंदब. प्रेमाका. हर्ष
पामे, आनंद पामे

हीसला हम्मीप्र. उत्तम घोडानी एक जात

हीसार कादं(धु). हणहणाट [सं.हेषारव]

हीसारथ ललिरा. हांसी; जुओ हसारथ

हीसारव प्रेमाका. सिंहा(म). घोडानो
हणहणाट (सं.हेषारव); कादं(धु).
दशस्कं(१). बांघाटवुं, भांभरवानो
अवाज

हीसोरा प्रेमाका. भांभरवानी क्रिया

होस्ती वाग्भवा. हस्ती, हाथी

हींगवणि उक्तिर. इंगुदीनुं वृक्ष (सं.हिंगुपर्णी)

हींगुआणि आरारा(व). इंगुदीनुं वृक्ष (रा.
हिंगूण) [सं.हिंगुपर्णी]

हीडइ अखाछ. *इच्छे, [जाय, -ने माटे
प्रवृत्त थाय]; अखेगी. उपबा. षडाबा.
चाले, प्रवृत्त थाय (दे.हिंडइ); जुओ
हीडइ

हीडतो आखडे चित्तसं. चालतां पडी जाय,
गति न करी शके

हीडि उक्तिर. परिभ्रमण, पर्यटन (सं.हिण्डि)

हीडिया उक्तिर. [?] (सं.हिण्डिका)

हीडोलइ उक्तिर. लावल. हीडोले, झुलावे
(सं.हिंदोलयति)

हीसइ अखाछ. आरारा. हर्ष पामे; प्रेमाका.
लावल. हणहणे [सं.हेषति]

हीसलणा उषाह. हेषारव करता (घोडा)

हीसार दशस्कं(१). हेषारव, भांभरवुं ते
हु उक्तिर. हुं (सं.अहम)

हुइ उक्तिर. उपबा. ऋषिरा. कादं(शा).
गुर्जरा. तेरका. देवरा. नरका. नलाख्या.
नेमिछं. प्रेमाका. लावल. वीसरा. होय,
थाय (सं.भवति)

हुइगउ ऐतिका. थशे [हिं.होगा]

हुइवा उक्तिर. होवा

हुईइ उक्तिर. थवाय, थाय (सं.भूयते)

हुओ जुओ हउओ

हुकलइ *जिनरा. [वागे, ध्यानि करे]; जुओ
हूकळी

हुकळवी प्रेमाका. *उश्केरीने कोलाहल
करता, [प्री, हांकी]

हुज शृंगामं. होत

हुहुहुडाड *गुर्जरा. [कोलाहल]

हुडकी *गुर्जरा. *विराप. [वाद्यविशेष, एक प्रकारनुं ढोल] [दि.हुडकी]

हुडक, हुडक उक्तिर. प्राचीसं. वाद्यविशेष (दि.)

*हुण [बिहुण] *जिनरा. [विना]

हुणहार आरारा. होनार

हुणार कादं(शा). होनार (सं.भू परथी)

हुतइ आनंस्त. थतां, [होतां]

-हुती विमप्र. -थी, [-मांथी]

हुतुं अखाका. आनंस्त. नरका-२. प्रेमाका.

थतुं, हतुं; चित्तसं. होतां

हुथउ आनंस्त. प्रेमाका. लावल. वीसरा.

थयो

हुयणहार षडाबा. होनार, थनार

हुरे हुरे विकरा. हूरियो, [फजेती]

हुलरावे जिनरा. नरका. हींचोळे, झुलावे; [लाड लडावे]

हुलावे नरका. प्रेमाका. विमप्र. लाड लडावे

हुलरमाळा प्रेमाका. गळानुं एक आभूषण

हुवइ आरारा. नरका-२. पंचवा. प्रेमाका.

वीसरा. होय, थाय (सं.भवति)

हुवह प्राचीसं. अग्नि (सं.हुतवह)

हुस मदमो. सिंहा(शा). होंश, [उमळको],

रुचि, [अभिलाष]; जुओ हुंस

हुसिइ नेमिछं. थशे, थवानी

हुसेनी ऐतिका. रागविशेष

-हुं कर्पूमं. संबंधार्थ प्रत्यय, [-नुं]

हुंकारो नरका-२. अहंकार, [हुंपणुं]

हुंछउ उक्तिर. खेतरमां पडेला दाणा भेगा

करवा ते (सं.उच्छः)

हुंडा जिनरा. हुंडिक संस्थान, [अंगो लक्षण वगरनां, वांकांचूकां अने आडांअवळां होय तेवो शरीरबंध] [जै.]

हुंडा अवसप्पणि ऐतिका. हुंडावसर्पिणी, वर्तमान हीन समय [जै.]

हुंडीपत्री मोसाच. हुंडीनो कागळ

हुंणी आरारा. थनार

हुंतइ आनंस्त. ऐतिरा. थतां, [होतां]

हुंतउ *आनंस्त. आरारा. उक्तिर. ऐतिका.

-थी, -मांथी, [होतां]

हुंति ऐतिका. -नी अपेक्षाए, -ना करतां, [-थी]

हुंती अभिऊ. हती (सं.भूत); नेमिछं. हती, [होय छे]

हुंशनाएक *मदमो. [ओजस्वी, प्रभाव-शाळी] [फा.हुस परथी] [रा.]

हुंस, हुंस चित्तसं. अहंभाव, हूंपणुं

हुंस आरारा. गुर्जरा. होंश, *उत्साह [अ. हवस]; जुओ हुस

हू वसंवि(ब्रा). हुं (सं.अहं)

हूअ लावल. थया

हूअवह वसंफा. वसंवि. वसंवि(ब्रा). अग्नि (सं.हुतवह)

हूइ उक्तिर. गुर्जरा. देवरा. नलाख्या. नेमिछं. लावल. वीसरा. होय, थाय, छे (सं. भवति)

हूओ जुओ हउओ

हूकळी प्रेमाका. होंकारा-पडकारा करी; जुओ हुकलइ

હૂકે પ્રેમાકા. બરાડા પાડે, [હૂકાહૂક કરે];

જુઓ હૂંકી

હૂતડ ગુર્જરા. -માંથી (અપ.હોંતડ)

હૂત્ત અઘાકા. કાદં(શા). પ્રેમાકા. હતું (સં.
ભૂ પરથી)

હૂયડ તેરકા. લાવલ. વીસરા. થયું (સં.ભૂત)

-હૂલ પ્રાચીસં. પુષ્પ (સં.ફુલ્લ)

હૂંકી નેમિછં. હાક મારી, ગર્જના કરી;
જુઓ હૂકે

હૂંડિયાત પ્રેમાકા. હૂંડી લઘી આપનાર

હૂંતડ જુઓ કિહાં હૂંતડ

હૂંતા કૃષ્ણચ. -થી, [-માંથી]

હૂંતી આરાસ. પ્રધુચુ. -થી, (પાસે)થી

હૂંફડં ગુર્જરા. [રોષમાં] હાંફે (સં.ઉષ્માયતે)

હૂંસ અઘાઠ. *ચડસાચડસી, *સ્પર્ધા,
[મમત, અહંભાવ, હૂંપણું]; જુઓ હૂંસ

હૂંસ જુઓ પરહુસીડ, પરહૂંસ

હૃદય-કષાટ પ્રેમાકા. હૃદયરૂપી બારણું

હૃદયચડ વસંવિ. હૃદયના

હૃદિ નલાઘ્યા. હૃદયમાં

હે કામા(શા). હય, ઘોડો; જુઓ હૃ, હેસાલા

હેલિ, હેલ્લી *ગુર્જરા. *વિરાપ. [ગુસ્સે થઈને]
[સં.હેષ]

હેજ અઘાકા. અઘાઠ. આરાસ. *ઋષિરા.

એતિરા. કસ્તુવા. કાદં(ધુ). કાદં(શા).

કામા(શા). ચારફા. જિનરા.

દશસ્કં(૯). નરકા. નલરા. પ્રેમાકા.

મદમો. લાવલ. વિમપ્ર. વેતાપ. શૃંગામં.

સિંહા(શા). હેત, પ્રીત, રાગ, આસક્તિ

(સં.હથ)

હેજ *અઘાકા. [તેજ, બઠ]

હેજુ કરડ ઉત્તિર. હેત કરે

હેઠલિ ઉત્તિર. નલાઘ્યા. હેઠઠ, નીચે
(સં.અધસ્તાત્, પ્રા.અહદ્ઠા) [દે.હેદ્ઠ]

હેઠિતું ઉત્તિર. હેઠઠનું, નીચેનું

હેડ અઘાકા. વિક્રાર. ગુનેગારના પગને
જકડી રાખનારું લાકડાનું એક સાધન

હેડબેડી નરકા. હેડરૂપી બેડી, પગની બેડી,
[હેડ અને બેડી, પગની અને હાથની
બેડી]

હેડાઝ ઉત્તિર. વીસરા. ઘોડાનો વેપારી,
સોદાગર (સં.હેડાવુક)

હેત અઘાકા. અઘાઠ. કાદં(શા). હેતુ,
કારણ, મૂઠ, [રહસ્ય]; દેવરા. સિંહા(શા).
હેતુથી, કારણે, -થી; જુઓ હીત

હેત પ્રેમાકા. હિત, ભલું

હેત નલાઘ્યા. [મૂઠ મુદો], સારમાત્ર

હેતડ આરાસ. હેતુથી, કારણથી, માટે

હેતક સિંહા(શા). હિતુ, હિતસ્વી

હેત-ચપ પ્રેમાકા. હેત અને શ્રમ, [હેત અને
ખંત]

હેતવાદ પ્રાચીકા. હેતુવાદ, કુતર્કમૂલક
વાદવિવાદ

હેતુવાદ અઘાઠ. કુતર્ક, [ખોટી દલીલ]

હેમ અઘાકા. હિમ, હિમાલય પર્વત;
દશસ્કં(૨). હિમ, [શાકઠ]; મદમો.
શીતઠ

હેમર અંગવિ. કામા(ત્રિ). ઘોડો [સં.હયવર];
જુઓ હેંમર

हेमसुता प्रेमाका. हिमालयनी पुत्री, पार्वती
हेमाती मदमो. पक्षकार, स्वजन [ज.
हिमायती]

हेमाळो *नरका-२. [शियाळो] [सं.हिम-
काल]

हेयपणें आनंस्त. हेयपणाथी, त्याज्य रूपे
हेर अखाछ. हरि

हेरइ अखाका. उत्तिर. नेमिछं. प्रेमाका.
जुए, नीरखे [दि.]

हेरकांनि अभिऊ. संदेशवाहकोने (सं.हेरक)
हेरणां (हेरणां हेरे) नरप(द). छूपी रीते
जोवुं ते, [छूपी नजरो कर्या करे]

हेरा विमप्र. [चक्कर, फेरा, आंटा]

हेरावे नरका. *ललकारीने बोलावे,
[*खोळीने भेगुं करे]

हेरु उत्तिर. प्रेमाका. गुप्तचर (सं.हेरिक)

हेरुं उषाह. छूपी तपास, [चोरी] [दि.]

हेर्यु *नरका. [लई लीधुं, वश कर्यु]

हेल नरप-२. *नरप(द). [माथे उपाडेली]
गागर

हेल नरका. हेलारो, धक्को

हेलइ आरारा. जलदी, तरत ज (दि.);
जिनरा. सहजपणे, सरळताथी, [तरत
ज]

हेलडी नरका. नरप. हेल, पाणी लाववाना
वासणनी मांडणी

हेलडी रूस्तस. रमतमां, घडीमां [सं.हेला]

हेलवे, हेळवे चित्तसं. नरका. मन मळे,
मन मेळवे

हेला दशस्कं(१). हरिछ्या. रमत, लीला;

वेग, झडप; *ऐतिका. गुर्जरा. प्रेमाका.
विराप. रूस्तस. रमतमात्रमां, लीला-
पूर्वक, सरळताथी, तुरत ज (सं.हेला)

हेलामां अखाका. प्रेमाका. सहेज वारमां,
सहेलाईथी, तुरत ज

हेलां अंवरा. ऋषिरा. ऐतिरा. नरप(द).
प्राचीका. प्राचीफा. प्रेमाका. लावल.

वाग्भवा. रमतमात्रमां, अनायास,
सहेलाईथी, क्षणवारमां (सं.हेला)

हेलि जिनरा. विक्रच. रमतमात्रमां, सहेलाईथी

हेलि लावल. *हेले चडी छे, [*धूमे],
[*अली]

हेलि, हेली नरका. लावल. हे सखी, (अली)
सखी

हेलिइ ऐतिरा. सहजमां, [तरत ज]

हेली जुओ हेलि

हेलो चित्तसं. सरळताथी [सं.हेला]

हेव आरारा. उषाह. मदमो. शृंगामं. हवे,
अत्यारे (सं.अथ+वा) [अप.अहवइ]

हेव गुर्जरा. *रूपच. खरेखर, जरूर, [ज]
(सं.एव)

हेवउ उत्तिर. हेवा, प्रबळ इच्छा, आदत
(सं.हेवाकः)

हेवात्ण नरका. सौभाग्यावस्था (सं.
अविधवा+त्वन)

हेबि आरारा. हवे

हेबुं मदमो. एवुं

हेषारव नेमिछं. हणहणाट [सं.]

हेषारा ऋषिरा. हणहणाट (सं.हेषारव)

हेसमी नेमिछं. एक जातनुं पकवान

हेसारव कादं(शा). हणहणाट (सं.हेसारव)

हेसाला कामा(त्रि). घोडार [सं.हयशाला];

जुओ हे

हेमर ऐतिरा. उत्तम घोडा [सं.हयवर];

जुओ हेमर

हे उषाह. नलाख्या. केवलप्रयोगी अव्यय,
हे

हेइं प्रबोप्र. हृदयमां

हेय गुर्जरा. हाय

हेयड प्रबोप्र. हैयुं (सं.हृदय+क)

हैयाली उषाह. कोयडो, उखाणुं; जुओ
हीयाल

हेयुं (हैयुं काठ) *अखाछ. [प्राण अर्पी दे]

होइ गुर्जरा. वीसरार. षडाबा. छे, थाय
(सं.भवति)

होइला नरका. थया (म.)

होइसिइं नेमिछं. हशे (सं.भविष्यति)

होइहो *पंचवा. [छे]

होईए प्रेमाका. थईए, थजो

होउ उक्तिर. उद्गारवाचक, हो (सं.अवम्)

होउ उक्तिर. थयुं (सं.भू परथी)

होए पंचवा. होई, होय (सं.भवति)

होठ राळे जुओ राळे होठ

होटे पडी नरका-२. लोकोनी चर्चा पामी,
[बोलाती थई]

होड नरका. स्पर्धा, बराबरी; *प्रेमाका.
[स्पर्धा, वाद, चडसाचडसी]

होड [होड पाडइ] विमप्र. हरीफाई, [शरत
लगावे, दाव लगावे]

होडपातनु षडाबा. होड करवी, शरत मारवी

ते

होडाहोड *प्रेमाका. [चडसाचडसी, परस्पर
वाद]

होडि अभिऊ. होडभां, शरतमां

होडि जिनरा. तुलना, [समानता, बराबरी]

होती प्रेमाका. यती

होदो नरका. हाथीनी पीठ उपर मूकेली
बेठक, अंबाडी [सं.हवदज]

होमिबु उक्तिर. होमवुं (सं.हु परथी)

होयजे आरारा. होजे, थजे

होयो ऋषिरा. होजो, थजो (सं.भवतु)

होयो प्रेमाका. थयो (सं.भूत)

होला षडाबा. ओळो, चणा आदि धान्यना
लीला शेकेला दाणा

होलाववुं दशस्कं(१). 'होलोलो' करीने
बाळकने बहेलाववुं

होलास कामा(त्रि). उल्लास

होशी मदमो. होंशथी तैयार करेला, [होंश-
भर्या]

होसिइ, होस्यइ ऋषिरा. लावल. हशे, थशे
(सं.भविष्यति)

होंकार *प्रबोप्र. [पडकार, वूम]

हौउ, हौउओ, हौओ उषाह. कादं(शा).
नलाख्या. थयो (सं.भूतकः)

इइ, द्विइ उपवा. गुर्जरा. वाग्भवा. विराप.
षष्टिप्र. द्वितीय, चतुर्थी, षष्ठीनो अनुग,
-ने, माटे; जुओ रई, रहइ, हरई

इइ प्रेमाका. धरो; नदीमांनो पाणीनो ऊंडो
पहोळो लांबो खाडो [सं.]

द्विइ जुओ इइ

थोडी शब्दार्थचर्चा

સંપાદકીય ભૂમિકામાં દર્શાવ્યું છે તે મુજબ આ સંકલિત કોશમાં શબ્દાર્થના જે સુધારાવધારા થયા છે તે કયાં કારણોથી અને કેવી રીતે થયા છે એનો ધ્યાન આપવો તે હેતુથી અહીં નમૂના રૂપે થોડી શબ્દાર્થચર્ચા આપી છે. જુદાંજુદાં સામયિકોમાં અલગ લેખો રૂપે આ શબ્દાર્થચર્ચા પ્રસિદ્ધ થઈ છે, અને એ જ લેખો થોડા ફેરફાર ને ઉમેરણ સાથે, અહીં મૂક્યા છે તેથી સ્વાભાવિક રીતે એમાં અકારાદિક્રમ તૂટે છે. પણ ચર્ચાલા શબ્દો નીચે અકારાદિ ક્રમમાં ગોઠવ્યા છે અને એમની ચર્ચા કયા સ્થાને થઈ છે તે ટૂંકક્રમાંક અને પૃષ્ઠાંકથી દર્શાવ્યું છે.

અડલે ખાલે વહે, ૧ - ૫૬૮

અડલ્હાઈ, ૨ - ૫૬૮

અડગનાઈ, ૩ - ૫૬૮

અડગડ, ૪ - ૫૬૯

અકજ, ૭ - ૫૭૧

અકાજ, ૭ - ૫૭૧

અખતર, ૮ - ૫૭૨

અખત્ર, ૮ - ૫૭૨

અખંત્ર, ૮ - ૫૭૨

અખાડો, ૫ - ૫૬૯

અગમ, ૯ - ૫૭૩

અગાજ, ૧૦ - ૫૭૫

અઘાટ ઊમો, ૧૧ - ૫૭૭૫

અછૂડં, ૧૨ - ૫૭૬

અછૂતડ, ૬ - ૫૭૦

અજ ઉમો, ૧૩ - ૫૭૬

અજંણ, ૧૪ - ૫૭૭

અડસાલા, ૧૫ - ૫૭૭

અડસીલા, ૧૫ - ૫૭૭

અગાલ, ૧૬ - ૫૭૭

અળગાલ, ૧૬ - ૫૭૭

અળાથ, ૧૭ - ૫૭૮

અળાથિ, ૧૭ - ૫૭૮

અળિઅ આખડ, ૧૯ - ૫૭૯

અળિખ, ૧૮ - ૫૭૯

અળીય આખડ, ૧૯ - ૫૭૯

અળીસર, ૨૦ - ૫૭૯

અળૂરતિ, ૨૧ - ૫૮૦

અળૂઠં, ૨૧ - ૫૮૦

અત, ૨૨ - ૫૮૧

અતિધજ, ૨૩ - ૫૮૨

અતિસંતા, ૨૪ - ૫૮૨

અધરાસ, ૨૫ - ૫૮૨

અનિઆડ, ૩૩ - ૫૯૦

અનિવડ, ૨૬ - ૫૮૪

અનુ ભાવ, ૨૭ - ૫૮૬

અનુભાવ, ૨૭ - ૫૮૬

અન્નૈયો, ૩૩ - ૫૯૦

અન્યા, ૩૩ - ૫૯૦

અન્યાઈ, ૩૩ - ૫૯૦

અંના, ૩૩ - ૫૯૦

અપ્રમાણ, ૨૮ - ૫૮૬

અવાહ, ૨૯ - ૫૮૭

અબોખણ, ૩૦ - ૫૮૭

અબોખડ, ૩૦ - ૫૮૭

અબોખણ, ૩૦ - ૫૮૭

અબોખણું, ૩૦ - ૫૮૭

અમલીમાણ, ૩૧ - ૫૮૯

અમલીમાન, ૩૧ - ૫૮૯

અમાઈ, ૩૨ - ૫૮૯

અનાળું, ૩૨ - ૫૮૯
 અમાન, ૩૨ - ૫૮૯
 અમાની, ૩૨ - ૫૮૯
 અમામો, ૩૨ - ૫૮૯
 અરજ, ૩૪ - ૫૯૩
 અલગું, ૩૫ - ૫૯૩
 અલગેરી, ૩૫ - ૫૯૩
 અંક ભરવો, ૩૬ - ૫૯૫
 આઘાટ ઊમો, ૧૧ - ૫૭૫
 આઘ, ૩૭ - ૫૯૬
 આઘલડ, ૩૭ - ૫૯૬
 આઘું, ૩૭ - ૫૯૬
 આઘેરું, ૩૭ - ૫૯૬
 આઘું, ૧૨ - ૫૭૬
 આડફ, ૩૮ - ૫૯૭
 આડૌ, ૩૮ - ૫૯૭
 આથ, ૧૭ - ૫૭૮
 આથિ, ૧૭ - ૫૭૮
 આથ્ય, ૧૭ - ૫૭૮
 આદર, ૩૯ - ૫૯૮
 આદરવું, ૩૯ - ૫૯૮
 આમોઘડ, ૩૦ - ૫૮૭
 ઊગડ, ૪ - ૫૬૯
 ઊશંકલ, ૪૪ - ૬૦૩
 ઊસંકલ, ૪૪ - ૬૦૩

ઊસીકલ, ૪૪ - ૬૦૩
 ઊસીંકલ, ૪૪ - ૬૦૩
 ઊલવવું, ૨૫ - ૫૮૨
 ઊલવવું, ૨૫ - ૫૮૨
 ઊર્શિંગલ, ૪૪ - ૬૦૩
 ઊર્શીંકલ, ૪૪ - ૬૦૩
 ઊર્શીંગલ, ૪૪ - ૬૦૩
 ઊસંકલ, ૪૪ - ૬૦૩
 ઊસીકલ, ૪૩ - ૬૦૩
 કરો, ૪૦ - ૬૦૧
 કાળ, ૪૫ - ૬૧૩
 કાળિ, ૪૫ - ૬૧૩
 કાળી, ૪૫ - ૬૧૩
 કાળિ, ૪૫ - ૬૧૩
 કિળ ગાનફ, ૪૩ - ૬૦૨
 કુલકાળિ, ૪૫ - ૬૧૩
 લગમંડલ, ૪૧ - ૬૦૧
 લગાકાર, ૪૧ - ૬૦૧
 લગાં, ૪૧ - ૬૦૧
 લત્ર, ૮ - ૫૭૨
 લરાપ, ૪૨ - ૬૦૨
 ગાન, ૪૨ - ૬૦૨
 નિગમ, ૯ - ૫૭૩
 નિવડ, ૨૬ - ૫૮૪
 મુહકાળિ, ૪૫ - ૬૧૩

૧. અડલે છાલે વઠે

જિનરા.માં શાલિભદ્રની રિદ્ધિના વર્ણનમાં નીચેની પંક્તિ આવે છે :

જીહો અડલે છાલે વઠે, જીહો કસ્તૂરી ઘનસાર. ૪,૧૧

સંપાદક ‘અડલે’ના ‘તરલ, અવલેહ’ એવા અર્થો આપે છે, જે અહીં કોઈ રીતે બેસતા નથી. ‘અડલે છાલે વઠે’ એ રુદ્ધિપ્રયોગ હોવાનું સમજાય છે. અવલી છાલે વઠેનું એટલે ઊંધરાવું, છલકાવું. શાલિભદ્રને ઘરે કસ્તૂરી અને કપૂર અંગલેપમાં એટલાં વપરાય છે ને ધોવાઈને છાલમાં એટલાં વઠે છે કે છાલ એનાથી ઊંધરાય છે. એ નોંધપાત્ર છે કે આવો રુદ્ધિપ્રયોગ રાજસ્થાની શબ્દકોશ કે રુદ્ધિપ્રયોગકોશમાં નોંધાયેલો નથી.

૨. અડલ્લાઈ

જિનરા.અંતર્ગત ‘યોડી પાર્શ્વનાથ સ્તવન’માં નીચેની પંક્તિઓ આવે છે :

દેવ ઘણાઈ દેવલે, ગડડેચા રાય,

દીઠા તે ન સુહાઈ રે, ગડડેચા રાય,

ઇક દીઠા મન હુલસાઈ, ગડડેચા રાય,

ઇક દીઠા અડલ્લાઈ, રે ગડડેચા રાય,

‘ઓલાવું’ શબ્દ ‘બુઝાવું, ઠરવું’ એવા અર્થમાં જાણીતો છે. પણ એ અર્થ અહીં નથી એ સ્પષ્ટ છે. ‘હુલસાઈ’ (ઉલ્લાસ પામે)ના વિરોધી અર્થનો જ એ શબ્દ હોઈ શકે. નાહટા ‘સંકુચિત થવું’ એવો અર્થ લે છે. પણ ‘ઉલ્લાસ પામે’ના બરાબર વિરોધી અર્થમાં આ શબ્દ નોંધાયેલો મળે છે. ‘દેશીશબ્દસંગ્રહ’ ‘ઓહુલ્લિ’ એટલે ‘ખિન્ન’ અને ‘ઓહુલ્લિય’ એટલે ‘સ્થાન’ અર્થ આપે છે. તો અહીં પણ “એક દેવને જોતાં મન ઉલ્લાસ પામે, એક દેવને જોતાં મન ખિન્ન થાય” એમ અર્થ બરાબર બેસે.^૧

૩. અડગનાઈ

ઊત્કિર.માં ‘અડગનાઈ’ શબ્દ નોંધાયેલો છે તે ધ્યાન ઝેંચે છે. એનો સંસ્કૃત પર્યાય એમાં ‘અપકર્ણયતિ’ અપાયેલો છે.

આ ‘અડગનાઈ’ તે ‘અવગણે’ ? ઊત્કિર.માં સંસ્કૃત પર્યાયો ઘડી કાઢેલા મળે છે અને સંસ્કૃત કોશો ‘અપકર્ણયતિ’ શબ્દ નોંધતા નથી. પણ ઊત્કિર.ને ‘અવગણે’ જ અભિપ્રેત હોય તો સંસ્કૃત ‘અવગણયતિ’ એ ન આપી શકે એમ માનવું મુશ્કેલ છે. બીજી બાજુથી, ‘અવગણે’નું જૂનું રૂપ ‘અડગણઈ’ હોય અને એ જ ‘અવગણયતિ’ પરથી આવે, ‘અડગનાઈ’ નહીં. એટલે ‘અડગનાઈ’ એ ‘અડગણઈ’થી જુદો શબ્દ હોવાનો સંભવ રહે છે. એનો ‘અપકર્ણયતિ’ એ પર્યાય આપવામાં આવ્યો છે તો તેનો અર્થ ‘સાંભળે નહીં, ધ્યાનમાં ન લે’ એવો અભિપ્રેત હોવાનું સંભવિત છે.^૨

૪. અડગડ, ડગડ

ઉક્તિ.માં 'અડગડ-મુગડ' અને 'ડગડમુગડ' એ શબ્દો નોંધાયેલા છે અને એનો પર્યાય અવાહ્મુક: આપવામાં આવ્યો છે. देखीती रीते ज 'ऊगोमूगो' ए द्विरुक्त शब्द છે. એનો અર્થ તો 'મૂગો' જ. 'ऊगो' ने 'अवाह्' परथी व्युत्पन्न करी शकाय ?

'અડગડ' કે 'ડગડ' શબ્દ એકલો પણ 'મૂગો'ના અર્થમાં વપરાયો છે. જેમકે, प्राचीसं-अंतर्गत 'नेमिनाथ-चतुष्पदिका'માં -

अउगी अच्छे, सखि झखि मन आल,

षडावा.માં -

गुरे भणितं - 'म वच्छ ! डगड रहि को कांड नहीं कहइं.'

बीजा उदाहरण परत्वे संपादके 'agitated, alarmed' (सुब्ध, भयभीत) एवो अर्थ आप्यो છે. પણ ત્યાં बीजा સાધુએ દડબડાવતાં ચેલો લાગણીના આવેશમાં આવી ધ્રુસકાં ખરે છે ત્યારે ગુરુ એને 'વત્સ, રડ નહીં. મૂગો રહે' એમ કહે છે તેવો અર્થ લેવાનો છે.^૨

૫. અઘાડો

'અઘાડો' શબ્દ કુસ્તી, વ્યાયામ કે સ્પર્ધા માટેની જગ્યાના અર્થમાં જાણીતો છે. સં.'અક્ષપાટક' પરથી એ ઊતરી આવ્યો છે. ઉક્તિ. 'અક્ષપાટક' એવો પર્યાય આપી 'અઘાડડ' શબ્દ નોંધે છે. મધ્યકાલીન ગુજરાતીના બેત્રણ પ્રયોગો આ સંદર્ભમાં નોંધપાત્ર છે.

गुर्जरा. तथा विराप.માં -

पार्थु एकु दल कोडि विहाडइ,

इणि त्यउं कोइ मिलइ न अघाडइ. ૨.૫૩

વિરાપ.ના સંપાદકો 'અઘાડડ'નો અર્થ 'મલ્લયુદ્ધમાં' અને ગુર્જરા.ના સંપાદકો 'a wrestling ground' એમ અર્થ આપે છે. આમાં કુસ્તી કે કુસ્તીનું મેદાન એવો અર્થ અભિપ્રેત હોય તો તે યોગ્ય નથી. સર્વ પ્રકારની શૌર્યસ્પર્ધામાં પાર્થની તોલે કોઈ ન આવે એમ જ અર્થ હોઈ શકે. પાર્થ કુસ્તીબાજ નથી, બાળાવઢી છે.

गुर्जरा.-अंतर्गत 'पंचपांडवचरित्ररास'માં અન્ય ત્રણેક સ્થાને આ શબ્દ વપરાયેલો છે :

तुहि मंडावउ नवउ अघाडउ, नवनव भंगि पुत्र रमाडउ. ૪.૭

राधावेधु करीउ दिखाडइ, तिसउ न कोई तीण अघाडइ. ૪.૮

इम परीक्षा हुई अघाडइ, तीछे अरजुनु चडीउ पवाडइ ૪.૨૦

અહીં પ્રસંગ કૌરવ-પાંડવોની શસ્ત્રવિદ્યાની પરીક્ષાનો છે. તેથી 'અઘાડડ' એટલે

‘શૌર્યસ્પર્ધા’ એવો અર્થ બધે સ્પષ્ટ છે. ‘શૌર્યસ્પર્ધાનું સ્થાન’ એવો અર્થ પણ લઈ શકાય.

વધારે રસપ્રદ છે તે તો ‘અઘાડ’ના બીજા બે પ્રયોગો. ઘડાઘા.માં ચૈત્યવર્ણનના પ્રસંગે દ્વારેદ્વારે અઘાડામંડપ સાથે પ્રેક્ષામંડપ હોવાનો ઉલ્લેખ આવે છે. સંપાદકે ‘અઘાડામંડપ’નો અર્થ ‘pavilion’ આપ્યો છે તે તો देखીતી રીતે જ ખૂલમરેલો છે. પણ અહીં ‘અઘાડામંડપ’ એટલે ‘શૌર્યસ્પર્ધાનું સ્થાન’ એવો અર્થ હોવા કરતાં ‘રમતનું સ્થાન, ક્રીડાભૂમિ’ એવો હોવા વધારે સંભવ છે. ચૈત્યમાં શૌર્યસ્પર્ધા હોઈ શકે ? નરપ.ના એક પદમાંનો ‘અઘાડો’ શબ્દનો પ્રયોગ આ સંદર્ભમાં ઉપયોગી નીવડે તેવો છે :

વૃંદાવનમાં રચ્યો અઘાડો, નાવે ગોપી ગોવાલ. ૫૪.૧

‘અઘાડો’ શબ્દ અહીં ‘શૌર્યસ્પર્ધા’ના અર્થમાં નથી તે સ્પષ્ટ છે. ગોપી-ગોપાલ નૃત્ય કરે છે. એટલે ‘ક્રીડાભૂમિ’ એવો અર્થ જ લેવાનો રહે. ઘડાઘા.માં પણ ‘નૃત્યાદિ ક્રીડાઓનું સ્થાન’ એવો અર્થ બંધ બેસે. આ ‘અઘાડો’ શબ્દનો જરા જુદો પડતો પ્રયોગ ગણાય.

૬. અછૂત

‘અછૂત’ શબ્દ ‘અસ્પૃશ્ય, હલકી જાતિનો માણસ’ એ અર્થમાં ખૂબ જાણીતો છે. ઉક્તિ.માં ‘અછૂત’ શબ્દ જુદા અર્થમાં હોય એમ સમજાય છે. એમાં પર્યાય ‘અચ્છુસ’ અપાયેલો છે, જેનો અર્થ ‘અસ્પૃશ્ય’ થાય. પણ ‘મઢલ’, ‘છોતિ’, ‘અછૂત’ એમ શબ્દક્રમ છે ને ઉક્તિ.માં શબ્દ કયા જૂથમાં મુકાયો છે તેમાંથી કેટલીક વાર એના અર્થની ચાવી મળે છે. અહીં ‘મઢલ’નો વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ ‘અછૂત’ સમજીએ તો એનો અર્થ ‘સ્પર્શદોષના અભાવવાળો, નિર્મલ’ એમ કરવો જોઈએ. ‘છોતિ’નો અર્થ ‘સ્પર્શદોષ’ થાય જ છે.

પૂરક નોંધ

૧. ‘મોં કરમાયું’ જેવામાં ‘કરમાવું’ જેમ, ‘ઓલાવું’નો લાક્ષણિક અર્થ નિસ્તેજ થવું લઈએ તો અર્થ કદાચ બેસે. ‘ઓહુલ્લ’ને મૂલ તરીકે લેતાં પણ અર્થ ઘટે છે. ‘ઓહુલ્લ’-ના મૂલમાં ‘અવ+ફુલ્લ’ (કરમાવું) છે. અપભ્રંશ સાહિત્યમાં તે વપરાયો છે. જેમકે સ્વયંભૂક્ત ‘પડમચરિત’માં, પુષ્પદંતકૃત ‘મહાપુરાણ’માં. ત્યાં ‘મુલ્લ’નું તે વિશેષણ છે. ટીકાકારે ‘ત્તાન’, ‘સુકાયેલું’ અર્થ કરેલ છે. ‘ઓહલ્લ’ એવો પાઠ લિપિદોષ જણાય છે. ‘ઓહુર’ પણ મળે છે. વિશેષ માટે જુઓ રત્ના શ્રીયન્, Des’ya and Rare Words, પૃ.૬૧, ૬૨.

૨. નામઘાતુ ‘અવકર્ણય’ – ‘ધ્યાનમાં ન લેવું’ બાળની ‘કાદંબરી’માં વપરાયાનું મોનિઅર-વિલિઅન્સે નોંધ્યું છે.

૩. મેં ‘અનુશીલનો’ (૧૯૬૫, પૃ.૯૩-૯૫)માં ‘અડગ’, ‘ડગા’ વિશે નોંધ આપેલી છે. તેમાં પ્રાકૃત, જૂની તથા મધ્યકાલીન ગુજરાતીના ૧૧મીથી ૧૭મી શતાબ્દીમાં મળતા પ્રયોગો, તથા મરાઠી પ્રયોગની નોંધ લીધી છે. ‘અનુસંધાન’ના પ્રસ્તુત અંકમાં જ

કનુભાઈ શેઠ સંપાદિત 'સુભદ્રાસતિ-ચતુષ્પદિકા' (૧૩મી સદી)માં પણ આ શબ્દનો પ્રયોગ મળે છે :

'અડગી આણુ ન બોલિસિ માણુ.' (કડી ૩૪).

૪. પુષ્ટિમાર્ગીય વૈષ્ણવ કવિ હરિદાસના મુખ-પરંપરામાં પણ મળતા એક ધોળમાં 'ક્રીડાભૂમિ' (રાસક્રીડા માટેની રંગભૂમિ) એવા અર્થમાં 'અલાડો'નો પ્રયોગ મળે છે :

એક રચ્યો અલાડો રે, સજ્જ થયા પોતે.

(સંદર્ભ કૃષ્ણ-ગોપીઓની રાસલીલાનો : જુઓ 'હરિ વેળ વાય છે રે હો વનમાં', પૃ.૭૪, કડી ૨).

૫. સં. 'છૂત્ત-', પ્રા. 'છૂત્ત-' = 'સ્પૃષ્ટ', પછીથી, 'દૂષિત સ્પર્શવાળું'. પ્રાકૃતમાં પણ 'છૂત્તિ' 'અશૌચ' એવા અર્થમાં વપરાયેલો છે, જેના પરથી જૂ. ગુજ. 'છોતિ', હિં. 'છૂત' થયા છે. 'અછૂત' શબ્દ 'અસ્પૃષ્ટ' (હિં. અછૂતા), તેમજ 'અસ્પૃશ્ય' (હિં. 'અછૂત') બંને અર્થમાં રૂઢ છે. 'છૂતાછૂત'માં ધાત્વર્થ જઠવાયો છે. પ્રસ્તુત નોંધ ક્રમાંક ૭માં પણ 'અછૂતડ' 'અસ્પૃશ્ય' એ અર્થમાં હોવાની શક્યતા છે.

— હ. ભાયાળી

[અનુસંધાન-૧]

૭. અકજ, અકાજ

'અકજ' કે 'અકાજ' દટલે 'અકાર્ય, ન કરવા જેવું કાર્ય, અઘટિત કે નિંદ્ય કાર્ય'. મધ્યકાળમાં આ શબ્દ 'નકામું, વ્યર્થ, खोटું' એવા અર્થમાં પણ વ્યાપક રીતે પ્રયોજાયો છે.

અલાકા.માં એક સોરઠો નીચે મુજબ મળે છે :

રાજસ કેરી રજ આવી પેઠી આંખમાં,

તેણે થયું અકજ શુદ્ધ વસ્તુ અવિલોકવા.

સંપાદકે 'અકજ'નો 'અકાર્ય, ન કરવા જેવું કામ' એવો અર્થ લીધો છે. પણ વધારે યોગ્ય રીતે 'ન થવા જેવું, અઘટિત' એવો અર્થ લેવો જાઈએ : 'શુદ્ધ વસ્તુ અવલોકવા માટે અઘટિત થયું.'

'અકાજ'નો એક પ્રયોગ એમાં આ પ્રમાણે છે :

અલવે-શું આલે જ જાતાં, ઘસાયે ગજરાજ,

તેણે ગ્રહસ્થનાં ઘર ગડગડે, વાહાલા ! ત્યમ અડે થાય અકાજ.

સંપાદકે આનો પણ 'અકાર્ય, ન કરવા જેવું કામ' એવો અર્થ આપેલો છે. અહીં પણ 'ન કરવા જેવું' નહીં, પણ 'ન થવા જેવું કામ' એમ અર્થ કરવો વધારે યોગ્ય છે.

‘હાનિ’ કે ‘નુકસાન’ એવો અર્થ પણ લઈ શકાય : ‘માર્ગે ચાલતાં ગજરાજ જરાક ઘસાય તેનાથી ગૃહસ્થનાં ઘર સ્વચ્છ પડે છે, તેમ વહાલા ! તમારા અડવાથી હાનિ/નુકસાન થાય છે.’ આગળ કૃષ્ણ નેત્ર નાચે ત્યાં પ્રાણ હરે છે એવી વાત છે. તેમ એનો હાથ અડવાથી પણ હાનિ થવાનું જ અભિપ્રેત હોય. હાથીનું દૃષ્ટાંત પણ એ જ સૂચવે છે.

રૂપચ.માં સંપાદકે ‘અકાજ’નો અર્થ ‘વ્યર્થ’ આપ્યો છે. પણ એ અર્થ સંદર્ભમાં બંધબેસતો નથી. સંદર્ભ એવો છે કે કુંવરી ભોગમગ્ન હોવાની વાત રાજા પાસે આવે છે ત્યારે એ ગુસ્સે થઈને બોલે છે કે રે રે કિસિડ અકાજ ? देखीती रीते ज अहीं ‘અઘટિત કાર્ય, નિંદ્ય કાર્ય’ એવો અર્થ છે : ‘આ કેવું અઘટિત કાર્ય ?’

વિરાપ.માં ‘અકાજિ’નો અર્થ સંપાદકોએ ‘અકારણ’ આપ્યો છે. ગુર્જરા.માં પણ આ કૃતિ છપાયેલી છે અને ત્યાં પણ ‘અકાજિ’નો અર્થ ‘without any purpose’ આપેલો છે. બન્નેમાં લેવાયેલો અર્થ શંકાસ્પદ લાગે છે.

સંદર્ભ એવો છે કે કીચકે વતવેલા ત્રાસ પછી દ્રૌપદી વિરાટ રાજાને ફરિયાદ કરતાં કહે છે કે ईणइ हउं इम अकखि पीडी /विगोइ. કીચકે દ્રૌપદીને ત્રાસ આપ્યો તે અકારણ, કોઈ હેતુ વિના કે અઘટિત કાર્યથી, અઘટિત રીતે, ધરાબ રીતે, ધોડું કરીને ? ‘‘એને મને આમ ધોડી રીતે, ધરાબ રીતે પજવી’’ એમ અર્થ હોવાનો વધારે સંભવ છે.

૮. અસ્ત્ર, અસ્ત્ર, અસ્તર, સ્ત્ર

મધ્યકાલમાં આ શબ્દ ‘નિંદ્ય, ધરાબ, અયોગ્ય, અનિષ્ટ’ એવા અર્થોમાં વપરાયેલો દેખાય છે. પ્રાકૃત કોશ ‘અસ્ત્ર (અસ્ત્ર)’ ‘ક્ષત્રિયધર્મથી વિરુદ્ધ, જુલમ’ એવા અર્થમાં નોંધે છે. પણ ‘ક્ષત્રિયધર્મથી વિરુદ્ધ’માંથી ‘નિંદ્ય, ધરાબ’ એવો અર્થ વિકસી શકે. એ નોંધપાત્ર છે કે મધ્યકાલીન ગુજરાતીમાં ‘અસ્ત્ર’ કે ‘અસ્ત્ર’ ક્ષાત્રધર્મના સંદર્ભમાં જ નહીં, વ્યાપક, સર્વસામાન્ય સંદર્ભમાં વપરાયો છે.

ગુર્જરા.-અંતર્ગત વસ્તિગૃહ ‘ચિહુંગતિ ચોપાઈ’માં એક પંક્તિ આમ મળે છે :

સ્ત્રસ્ત્ર કીધાં સવિ વાર, ડોકરની કોઈ ન કરઈ સાર.

વૃદ્ધાવસ્થાની સ્થિતિના વર્ણનની આ પંક્તિ છે. देखीती रीते, માણસે જિંદગીમાં કરેલાં સારાંરસાં કાર્યોનો અહીં ઉલ્લેખ છે. ‘સ્ત્ર’ એટલે ‘સારું, યોગ્ય’, ‘અસ્ત્ર’ એટલે ‘ધરાબ, અયોગ્ય’. સંપાદકોએ અનુક્રમે ‘good’ અને ‘improper’ અર્થો આપ્યા છે તે બરાબર છે.

સિંહ(મ).માં સંપાદકે ‘અસ્ત્ર, અસ્ત્ર’નો ‘ક્ષત્રિયને ન ઠાજે એવું કાર્ય’ એવો સ્થૂળ શબ્દાર્થ કર્યો છે, તેમાં એ વાત વીસરી જવાઈ છે કે આ શબ્દ અહીં ક્ષત્રિયને નહીં, બ્રાહ્મણને સંદર્ભે વપરાયો છે. લોમ લગઈ અસ્ત્ર જ કિડં તથા परीक्षा जोई, नवि कठं અસ્ત્ર બન્નેમાં ‘નિંદ્ય, ધરાબ કર્મ’ એવો સામાન્ય અર્થ સ્પષ્ટ છે : ‘‘લોમને લીધે

નિંદ્ય કર્મ કર્યું’, “આ તો પરીક્ષા કરી. હું કદી નિંદ્ય કર્મ કરું નહીં.”

હરિચ્છ્યા.માં સંપાદકે ‘અચ્ચત્ર’નો ‘ગંદું’ એવો અર્થ આપ્યો છે તે પળ બરાબર નથી. બાગ ઉજાડી નાખવામાં આવ્યો તેના સંદર્ભમાં એવી પંક્તિ આવે છે કે જાત ન રહી પુષ્પ ફેરી, થયું પરમ અચ્ચત્ર. અહીં ‘ઘણું ધરાબ – છોડું કાર્ય થયું / અનિષ્ઠ થયું / નુકસાન થયું’ એમ અર્થ કરવો જ યોગ્ય છે.

આરારા-અંતર્ગત રાજસિંહકૃત ‘આરામશોભાચારિત્ર’માં દીકરીની અવદશા થયેલી છે તેને અનુલક્ષીને માતા બોલે છે કે અણવીંત્યું એ અચ્ચત્ર સૂં દીસઈ ? સંપાદકે આપેલો ‘અનિષ્ઠ’ અર્થ અહીં બરાબર બંધ બેસે છે.

મગવદ્ગોમંડલ ‘અચ્ચત્ર’ = ‘અચ્ચત્ર’નો ‘ગંદું, મેલું, નઠારું’ એવો અર્થ નોંધે છે તેમાં ‘ગંદું, મેલું’ના અર્થનો આધાર કદાચ હરિચ્છ્યા. હોય. બીજા ‘૧. મઠ, વિદ્યા, ૨. ઘણું, બહુ’ એવા અર્થો પળ નોંધાયા છે, પળ એના કોઈ આધારો અપાયા નથી. ‘પોતાની જાતને ડાહ્યું માનતું મનાવતું’ એવો અર્થ આપી નિષ્કુલાનંદની આ પંક્તિ ટાંકી છે – અતિ અચ્ચત્ર નર નરસા ઘણા રે. પરંતુ એમાં ‘નિંદ્ય’ એવો અર્થ જ હોવા સંભવ છે, પાછલ ‘નરસા’ (=ધરાબ) શબ્દ આવતો હોવા છતાં. આને અર્થની દ્વિરુક્તિ લેખી શકાય.

૧. અગમ, નિગમ

‘અગમ’ ને ‘નિગમ’નું જોડકું ઘણી વાર વપરાય છે. એમાં એ બે શબ્દો યોગ્ય શું દર્શાવે છે તે વિચારવા જેવું છે. એના કેટલાક પ્રયોગો જોઈએ.

અચ્ચાકા.માં –

નિગમ અગમ કહે, પાર કો નવ લહે.

નરકા.માં –

❖ ન લહે જોગિયા, મુનિવર કોટિયા,

નિગમ ને અગમ તે હુંને યાપી.

❖ અગમ ગુરુ થકી નિગમ શિષ્ય નિપના,

બ્રહ્મની વાતનો મેદ જાણે.

મદમો.માં –

❖ શાહાસ્ત્ર મળાવો એહને સાર, અગમ-નીગમ જે અપરંપાર.

❖ અગમનીગમ જોતીક-જનીન ન્યાઝ-વાત પર નેહ.

‘નિગમ’ શબ્દ એકલો વપરાયેલો પળ મળે છે. પળ એનો બધે એકસમાન પ્રયોગ છે. જેમકે,

ચતુચા.માં –

નીગમ નેતનેત કરી યાચે.

નરકા.માં —

નેતિનેતિ કરી નિગમ ભાષે

પ્રેમાકા.માં —

જેને નિગમ નેતિનેતિ ગાય.

અઘાકા.માં ‘અગમ’નો અર્થ ‘અગમ્ય’ આપવામાં આવ્યો છે. નરકા.માં પહેલી પંક્તિ પરત્વે ‘અગમ્ય, કઠી ન શકાય એવું’ એ અર્થ તથા બીજી પંક્તિ પરત્વે ‘ગૂઢ શક્તિ ધરાવનાર, અવિષ્યનો વિચાર કરી શકનાર’ એ અર્થ આપવામાં આવ્યો છે. આ બીજો અર્થ ‘અગમ’ શબ્દ ગુરુનું વિશેષણ હોવાને કારણે અપાયો છે પણ એ અર્થ લેવા માટે શો આધાર છે તે સ્પષ્ટ થતું નથી. આ પંક્તિ પરત્વે ‘નિગમ’નો અર્થ તો અપાયો જ નથી. એમ લાગે છે કે અન્યત્ર બધે ‘અગમનિગમ’ એ શાસ્ત્રગ્રંથોને દર્શાવતું જોડકું હોય તો અહીં પણ એમ જ માનવું જોઈએ અને ‘ગુરુ’ ‘શિષ્ય’ એ શબ્દોને જુદી રીતે ઘટાવવા જોઈએ. ‘અગમ’ ને ‘નિગમ’ એમ બન્ને છૂટાં પાડીને ઉલ્લેખવામાં આવે છે તે પરથી એ બંને શાસ્ત્રગ્રંથોના પ્રકારો હોવાનું સ્પષ્ટ છે તેથી ‘અગમ’નો ‘અગમ્ય, ન કઠી શકાય એવું’ એ અર્થ પણ યોગ્ય નથી.

મદમો.માં ‘અગમ’નો અર્થ ‘આગમ, શૈવ શાસ્ત્રો’ આપવામાં આવ્યો છે. સંસ્કૃત કોશ ‘આગમ’નો એક આવો અર્થ નોંધે છે પણ બીજા ‘પરંપરાગત પવિત્ર શાસ્ત્રગ્રંથો’ ‘બ્રાહ્મણગ્રંથો’ ‘વેદ’ એવા અર્થો પણ નોંધે છે. અહીં ‘શૈવ શાસ્ત્રો’ એવો સંકુચિત વિશિષ્ટ અર્થ લેવા માટે શું કારણ છે એ સમજાતું નથી. ‘અગમ’નો એ અર્થ કરીએ તો એની સાથે આવેલા ‘નીગમ’ શબ્દનો શો અર્થ કરવો ? મદમો.માં ‘નીગમ’નો અર્થ અપાયો જ નથી.

‘નિગમ’ શબ્દનો સર્વત્ર ‘વેદગ્રંથો’ એવો અર્થ કરવામાં આવ્યો છે. એને સંસ્કૃત કોશનો આધાર છે, પરંતુ સંસ્કૃત કોશ ‘વેદની સમજૂતી આપતો પરવર્તી ગ્રંથ’ એવો પણ અર્થ આપે છે.

‘અગમ’ ને ‘નિગમ’ દ્વારા મૂળ ગ્રંથ – વેદ અને એના પરવર્તી ગ્રંથોનો ઉલ્લેખ હોય એ જ તર્કગમ્ય લાગે છે. કયા શબ્દનો કયો અર્થ કરવો એનો થોડો કોયડો છે ને કદાચ મધ્યકાલમાં સંસ્કૃતમાં છે તેવી અસ્પષ્ટ સ્થિતિ જ હોય. છતાં વધારે સંભવિત એ લાગે છે કે ‘અગમ’ દ્વારા મૂળગ્રંથો – વેદગ્રંથો અભિપ્રેત હોય અને ‘નિગમ’ દ્વારા એના પરવર્તી ગ્રંથો. નરસિંહની કૃતિમાં ‘અગમ’ ગુરુ અને ‘નિગમ’ને શિષ્ય કહેલ છે તે આ સંદર્ભમાં સૂચક બને. ‘નેતિ નેતિ’ કહેનાર માત્ર વેદગ્રંથો જ શા માટે ? ત્યાં પણ ‘શાસ્ત્રગ્રંથો’ એવો સામાન્ય ને વ્યાપક અર્થ લેવો જોઈએ એમ લાગે છે.

૧૦. અગાજ

‘અગાજ’ એટલે અગ્રાહ્ય. મધ્યકાલીન ગુજરાતીમાં એની કેટલીક ભિન્નભિન્ન અર્થછાયાઓ વિકસેલી દેખાય છે.

શૃંગામં.માં આ મુજબ પંક્તિ મળે છે :

સાચી પ્રીતિ ન જાં મિલહ, તાં મનિ હુઈ અગાજ.

સંપાદકે ‘અગ્રાહ્ય’ અર્થ આપ્યો છે, એ અહીં ‘અસ્વીકાર્ય’ના અર્થમાં છે એમ સમજાય છે : “સાચી પ્રીતિ જ્યાં ન મળે ત્યાં એ મનમાં અગ્રાહ્ય – અસ્વીકાર્ય બને છે – મન એને સ્વીકારી શકતું નથી.”

પ્રેમાકા.માં આ પ્રમાણે પંક્તિ મળે છે :

દ્રાવિડદલ સાગર અગાજ.

સંપાદકે ‘અગ્રાહ્ય, અગાધ’ એવો અર્થ આપ્યો છે. ‘અગ્રાહ્ય’ એટલે ‘જેનો પાર ન પામી શકાય એવો, વિશાળ’ એવી અર્થછાયા એમાં જોઈ શકાય.

આરાસ.-અંતર્ગત સમયપ્રમોદકૃત ‘આરામશોભાધોપાઈ’માં નીચે મુજબની પંક્તિ મળે છે :

આરામસોખા સું લીધડ સંજમ રાજીયડ રે

તે ગુરુ પાસિ અગાજ.

‘અગાજ’ અહીં ‘સંજમ’નું વિશેષણ છે. એનો સંપાદકે ‘દુષ્કર’ અર્થ આપ્યો છે તે એમ બેસાડી શકાય કે ‘જેને સહેલાઈથી ગ્રહણ ન કરી શકાય તે, જેને સહેલાઈથી આચરી ન શકાય તે.’

‘અગાજ’નો કોયડારૂપ પ્રયોગ તો વિમગ્ર.માં છે :

વીરપુત્ર બોલાવિવા, એ તુ આવિવા,

રાડ કરહ તુ અગાજ તુ.

સંપાદકે ‘અગાજ’નો ‘વગર હરકતે’ એવો અર્થ આપ્યો છે તે કેવી રીતે આવી શકે તે તો પ્રશ્ન છે જ, તે ઉપરાંત સંદર્ભમાં એ બંધબેસતો થતો નથી. સંદર્ભ તો વીર વણિકને ત્યાં પુત્ર વિમલ જન્મ્યો એનો છે. વિમલના જન્મને અનુલક્ષીને રાજા ‘અગાજ’ કરે છે. આ ‘અગાજ’ એટલે શું ? પછી વર્ણન તો જન્મોત્સવનું આવે છે. ‘અગાજ’ એટલે ‘અગ્રાહ્ય, ઘણું મોટું’ એવો અર્થ થઈ શકે. આગળ આપણે ‘વિશાળ’ અર્થ કર્યો જ છે. તો અહીં ‘અગાજ’ એટલે ‘મોટો ઉત્સવ’ એવો અર્થ કરી શકાય ?

૧૧. અઘાટ (આઘાટ) ઝમ્મો

નંદક.માં આ પ્રમાણેની ઉક્તિ આવે છે :

સાચું બોલ ઝમ્મો આઘાટ, રાજા તેં મારો શા માટ ?

સંપાદકે 'અઘાટ'નો અર્થ 'પૂરેપૂરું' આપ્યો છે તે સંદર્ભમાં બેસાડી શકાતો નથી. ઉપરાંત 'અઘાટ' આવો અર્થ કેવી રીતે આપી શકે તે પ્રશ્ન છે.

આપણે ત્યાં 'આઘાટ' ચતુઃસીમા માટે વપરાતો શબ્દ છે. મકાન 'આઘાટ' દટલે એની ચાર સીમા સાથે વેચાણ આપ્યાનું લખાતું હોય છે. અહીં 'ઉભો આઘાટ'નો અર્થ 'ઘરે આઘાટ - સીમા વચ્ચે ઊભો રહીને' દટલે 'જાહેરમાં, યુલ્લેયુલ્લું' એમ હોવાનું સમજાય છે : "રાજાને તેં કેમ માર્યો એ જાહેરમાં, યુલ્લેયુલ્લું સાચું બોલી દે." એ નોંધપાત્ર છે કે 'અઘાટ'નું 'આઘાટ' એવું પાઠાંતર મળે છે.

૧૨. અચ્છડું, આહું

'આહું' શબ્દ અત્યારે ગુજરાતીમાં 'ઝીણું, બારીક' એવા અર્થમાં પ્રયોજાય છે, પણ સંસ્કૃત-પ્રાકૃતમાં 'અચ્છ' દટલે 'સુંદર, નિર્મલ' એવા અર્થો છે. હિંદીમાં 'અચ્છું' શબ્દ 'સુંદર, સરસ' એવા અર્થમાં છે એ જાણીતું છે અને રાજસ્થાની કોશ પણ 'આછૌ'ના 'અચ્છા, સુંદર, ખલા, ઉત્તમ' એવા અર્થો નોંધે છે, 'બારીક, ઝીણું' એવો અર્થ નહીં.

મધ્યકાલીન ગુજરાતીમાં પણ આ શબ્દ 'સરસ, સુંદર'ના અર્થમાં હોય એવું જણાય છે. નરપતિકૃત 'વીસઠ્ઠદેવ રાસ' (સંપા. જ્ઞાન ડી. સ્મિથ)માં 'આછડ' શબ્દનો 'good, fine' (સરસ, સુંદર) એવો અર્થ જ લેવાયેલો છે. ત્યાં આછિ ગોરી, આછા ચાવઢ એવા પ્રયોગો મળે છે તે આ અર્થનું સમર્થન કરે છે.

પરંતુ તેરકા. (સંપા. હરિવલ્લભ ભાયાળી)માં 'અચ્છય' શબ્દનો 'આહું' અર્થ અપાયેલો છે. અતિ અચ્છડું સુકુમાલ વીરુ એવી ઉક્તિને સંદર્ભે અપાયો છે દટલે 'આહું'નો અત્યારે પ્રચલિત 'બારીક, ઝીણું' એ અર્થ જ અભિપ્રેત હોવાનું મારી શકાય.

પ્રાચીનામાં પણ 'આછડું'નો 'ઝીણું' અર્થ અપાયેલો છે. એમાં પણ આ વસ્ત્રનું વિશેષણ જ છે - અતિઆછડ સુકુમાલ વીરુ, આછાં અંબર.

એમ લાગે છે કે મધ્યકાલીન ગુજરાતીમાં વસ્ત્ર સંદર્ભે પણ 'આહું'નો 'સરસ, સુંદર' એમ જ અર્થ હોવો જોઈએ. ઉપરના સંદર્ભોમાં બારીક વસ્ત્રની કોઈ પ્રસ્તુતતા નથી. 'વર્ણકસમુદ્ધય' (સંપા. મોગીલાલ સાંડેસરા)માં સામાન્ય સૂચના રૂપે અચ્છાં કપડાં પહરિયડ એવી ઉક્તિ મળે છે તેમાં 'સુંદર, સરસ' અર્થ જ લેવાનો રહે છે. 'માલ નિગદ' (કોઈ ટાઢ પદાર્થ)ને આહું કહેલ છે ત્યાં પણ 'બારીક' અર્થને અવકાશ નથી, 'સુંદર' અર્થ જ લેવો જોઈએ.

[કંકાવટી]

૧૩. અજ ઉર્મા

સિંહા(શા).માં એક પંક્તિ આ પ્રમાણે મળે છે :

અજ ઉર્મા લેં જે દાન, માગણ જાંણિ નવી ઘે માન.

સંપાદકે શબ્દકોશમાં 'અજ' શબ્દ આપી એની સામે પ્રશ્નાર્થ મૂક્યો છે. ભગવદ્ગોમંડલમાં 'અજ કેડે' શબ્દ મળે છે, જેનો અર્થ છે 'હવે પછી'. તે બતાવે છે કે 'અજ' શબ્દ 'આજ' માટે વપરાય છે. 'આજ'નું મૂળ 'અઘ' એટલે 'અત્યારે, હમણાં'. તો 'અજ ઉખાં' એટલે 'અત્યારે જ' 'ઊખાઊખ' એમ અર્થ ન હોઈ શકે ? પાપયાદીના વર્ણનમાં આ પંક્તિ આવે છે એટલે 'અત્યારે જ' 'ઊખાઊખ'નું તાત્પર્ય 'હઠ કરીને' એવું ઘટાવી શકાય : "જે ઊખાઊખ, હઠ કરીને દાન લે તે પાપ અને દાન આપનાર લેનારને માગણ સમજીને માન ન આપે તે પણ પાપ."

૧૪. અજંણ

મદમો.માં એક પંક્તિ આ પ્રમાણે મળે છે :

અંન, નીર, નીદ્રા નહીં, અજંણ આતુ જાંમ.

સંપાદકે 'અજંણ'નો અર્થ 'અજીર્ણ, અજંપો' આપ્યો છે. જેને રક્તપિત્ત થયો છે એવા માણસની મનોવેદનાનું આ વર્ણન છે, એટલે 'અજીર્ણ' એવા અર્થને તો અવકાશ જ નથી. કદાચ 'અજંણ' શબ્દ 'અજીર્ણ'માંથી આવ્યો હોવાની સંભાવના લેખે જ એ નોંધ્યો હોય, કેમકે 'અજંપો' અર્થ તો સંદર્ભમાં બરાબર બેસી જાય છે. ઉર્દૂ કોશ અરબી 'અજૂન' શબ્દ 'ગૂંદવું, ખમીર કરવું' એવા અર્થમાં નોંધે છે. 'અજંણ' શબ્દ એના પરથી આવ્યો હોવાની સંભાવના છે. 'અજંણ' એટલે 'વલોવાટ, અસ્વસ્થતા, અજંપો' : આઠે પહોર અજંપો, વલવાટ.

૧૫. અડસાલા/અડસીલા

નેમિછં.માં નીચે પ્રમાણે પંક્તિ મળે છે :

હિવડ થાડ ઢીલા, અતિ અડસીલા કિમ ન થઈં દેવ.

સંપાદકે 'અડસીલા'નો અર્થ 'આડા શીલવાળા' આપ્યો છે જે ભાગ્યે જ સંતોષકારક ગણાય. 'રાજસ્થાની સબદકોસ' 'અડસાલા' શબ્દ 'હઠીલા'ના અર્થમાં નોંધે છે. અહીં 'અડસીલા'નો 'હઠીલા' એ અર્થ બરાબર બંધબેસતો આવે છે. 'અડી બેસવું' એટલે 'હઠ કરવી, જીદ કરવી' એ જાણીતો શબ્દપ્રયોગ છે. નેમિછં.ની પ્રસ્તુત પંક્તિમાં પ્રાસ 'અડસીલા' શબ્દ જ માગે, 'અડસાલા' નહીં, અને 'સીલ' (શીલ) એક સાર્થક ઘટક બને છે, તેથી 'અડસીલા'ને ઘ્રટ પાઠ માની શકાય તેમ નથી. એટલે 'અડસાલા' (જો એ શબ્દમાં ભૂલ ન થઈ હોય તો) ઉપરાંત 'અડસીલા' શબ્દ 'હઠીલા'ના અર્થમાં આપણે સ્વીકારવાનો રહે : "દેવ, બહુ હઠીલા ન થઈએ."

૧૬. અજગાલ/અગાલ

દેહલકૃત અધિક.માં નીચે પ્રમાણે પંક્તિ મળે છે :

જેહનિ ઘરિ માજિ અજગાલ, તેહના સામિ વિના સૂનો સંસાર.

સંપાદકે ‘અળગાલ’નો અર્થ ‘પુષ્કળ’ આપ્યો છે અને સં. ‘અનર્ગલ’માંથી એની વ્યુત્પત્તિ બતાવી છે. ‘અનર્ગલ’માંથી ‘અળગાલ’ ન આવી શકે એટલે ‘અળગાલ’ના ‘પુષ્કળ’ એવા અર્થને માટે આધાર રહેતો નથી. પ્રાકૃત કોશ ‘અળગાલ’ શબ્દ ‘દુર્ભિક્ષ, અકાલ’ના અર્થમાં નોંધે છે તે જ અહીં હોવાનો સંભવ છે. અલબત્ત, અહીં ‘અકાલ’ એટલે ‘ઘરાબ સમય, માઠી દશા’ એવો કંઈક અર્થ કરવો પડે : ‘જેના ઘરે ઘરાબ સમયે બધું નષ્ટ કર્યું છે, તેનો સ્વામી વિના સૂનો સંસાર છે. ’

મધ્યકાલમાં ‘અગાલ’ શબ્દ અકાલ, અયોગ્ય સમય, કવચત્ત એવા અર્થોમાં વપરાયેલો મળે જ છે. જેમકે પ્રાચીના-અંતર્ગત ‘વિરહ દેસાડરી ફાગુ’માં

ફાગુણિ ઘરિ પ્રીય મેલ્હા, યૌવન પહલિહ અગાલિ.

(ફાગુણમાં પ્રિયતમે મને ઘરમાં એકલી છોડી દીધી, કવચત્તે, તાજી યુવાવસ્થામાં.)

‘અગાલ’માં ‘અ+કાલ’ છે, ‘અળગાલ’માં ‘અન્+કાલ’ છે.

૧૭. અનાથ, અનાથિ, આથ, આથિ, આથ્ય

લલિતા.માં નીચે મુજબ પંક્તિ આવે છે :

જુ હુઈ અનાથિ ઘરિ, તુ જઈઈ પરદેસિ.

સંપાદકોએ ‘અનાથિ’નો અર્થ ‘અનાથ’ આપ્યો છે, જે ઓટો છે. ‘અનાથ’ પરથી તો ‘અનાહ’ આવે, ‘થ’ પળ ટકે નહીં. મધ્યકાલમાં ‘અનાહ’ શબ્દ વપરાયેલો મળે જ છે. ‘અનાથિ’ શબ્દ તો ‘અન્+અસ્તિ’ પરથી આવ્યો છે, અર્થ છે ‘કંઈ ન હોવું તે, દારિદ્ર્ય, ગરીબી’. ઉપર્યુક્ત પંક્તિમાં એ અર્થ સ્પષ્ટ છે : જો ઘરમાં દારિદ્ર્ય હોય તો પરદેસે જઈએ.

‘અનાથ’, ‘અનાથિ’ એ શબ્દો ‘દારિદ્ર્ય, ગરીબી કે દરિદ્ર, ગરીબ’ એવા અર્થમાં અને ‘આથ’, ‘આથિ’, ‘આથ્ય’ એ શબ્દો ‘પૂંજી, સમૃદ્ધિ, ધનસંપત્તિ’ એવા અર્થમાં મધ્યકાલમાં વ્યાપક રીતે પ્રયોજાયેલ મળે છે. જેમકે, દશસ્કં-૧.માં –

ઘરમાં અનાથ વ્યાપી સર્વત્ર.

(ઘરમાં બધે દારિદ્ર્ય વ્યાપેલું હતું.)

નંદક.માં –

અનાથને શી આથ્ય ?

(દરિદ્રને શી સંપત્તિ ?)

ગુણ માટડ આથ સહુ લહઈ.

(ગુણને કારણે સહુ સમૃદ્ધિ પામે છે.)

આ છેલ્લા ગ્રંથમાં ‘આથ’નો ‘અર્થ, સમૃદ્ધિ’ એમ અર્થ આપ્યો છે તેમાં ‘આથ’ શબ્દ ‘અર્થ’ પરથી આવ્યો હોવાનું મનાયું લાગે છે, જે સાચું નથી.

૧૮. અણિખ

દેહલકૃત અભિજ્ઞ.માં સાંઢળીના વર્ણનમાં નીચે પ્રમાણે ઉક્તિ આવે છે :

અણિખ તળાયા કાનિ.

સંપાદકે અણિખનો અર્થ ‘દોઢતી વચ્ચે આંખ બંધ કરી હોય તેવી’ એમ આપે છે અને એની વ્યુત્પત્તિ સં. ‘અનીક્ષ’માંથી બતાવે છે. અર્થ અને વ્યુત્પત્તિ બન્ને શંકાસ્પદ લાગે છે. અહીં આંખનું નહીં પણ કેવળ કાનનું વર્ણન હોય એવું લાગે છે. ‘કાનમાં અણિખ તળાયા છે’ એવો અન્વય જણાય છે. અરબીમાં ‘અનીક’ શબ્દ છે જેનો અર્થ છે ‘સુંદર, અદ્ભુત’; રાજસ્થાનીમાં ‘અણિખ’ શબ્દ છે જેનો અર્થ છે ‘મયાનક, તેજસ્વી’. અહીં આવો કોઈક અર્થ હોવાની સંભાવના છે : કાને સુંદર/તેજસ્વી તળાયા છે. ‘તળાયા’ એટલે શું એ પણ કોયડો છે. સંપાદકે એ શબ્દને અગ્નિના તળાયાના અર્થમાં લીધો છે, પણ એ ભાગ્યે જ બંધ બેસે. કાનની એ કોઈક લાક્ષણિકતા હોવાનો સંભવ છે. છેવટે આ વર્ણન અસ્પષ્ટ જ રહે છે એમ કહેવું પડે.

૧૯. અણિઅ/અળીય આખડ

તાવલ.-અંતર્ગત ‘સ્થૂલિભદ્ર એકવીસો’માં નીચે મુજબ પંક્તિ આવે છે :

મઝ અળીય આંખડ પ્રીય પાખડ, વિરહિ દાઝડ દેહડડ.

સંપાદકે ‘અળીય આંખડ’નો અર્થ ‘અણિયાલી આંખે’ એવો આપ્યો છે, પણ એ ‘અળીઆલિ આખડ’ એવા પાઠાંતરથી દોરવાયા લાગે છે. વિરહિણી કોશાની આ ઉક્તિ છે અને વિરહભાવની અભિવ્યક્તિમાં અણિયાલી આંખનું કંઈ પ્રયોજન નથી. ચરેચર તો ‘આંખડ’ને સ્થાને ‘આખડ’ એટલું જ પાઠાંતર લેવા જેવું હતું. ‘અળીય આખડ’ એટલે આંખી અળીય, અંધપણે, સંપૂર્ણપણે. ઉપર્યુક્ત પંક્તિનો અર્થ આવો કંઈક થાય : “પ્રિયતમ વિના મારો દેહ સંપૂર્ણપણે/અંધપણે વિરહથી દાઝે છે.”

એ નોંધપાત્ર છે કે આ જ ગ્રંથમાં એક બીજી કૃતિ ‘ચોવીસ જિન સ્તવન’માં ‘અળિય આખડ’ એવો શબ્દપ્રયોગ મળે છે અને સંપાદકે એનો અર્થ ‘આંખી અળીય, અળીશુદ્ધ’ એવો આપ્યો છે. ‘અંધપણે, પૂરેપૂરા’ એવો અર્થ બરાબર બેસે છે :

પુરુષ અણિઅ આખડ, સૌખ્ય તે ચંગ ચાખડ,

(પુરુષ એ સુંદર સુખો અંધપણે ચાખે છે.)

૨૦. અળીસર

વિક્રા.માં યુદ્ધવર્ણનમાં આ પ્રમાણે પંક્તિ મળે છે :

ફોડી અળીસર જરહ જરદ સવિ તનુ તીર જડંતી.

સંપાદકે ‘અળીસર’નો અર્થ ‘અળીદાર’ આપ્યો છે. એ રીતે એ જરહ, જરદ – જે બહારનાં નામો છે – તેનું વિશેષણ બને. પણ બહારને અળીદાર કેવી રીતે કહી શકાય

? તીરને કહી શકાય પણ એ શબ્દ તો પંક્તિમાં ઘણો દૂર છે અને એની સાથે ‘અણીસર’નો અન્યથા કરવો મુશ્કેલ છે. વસ્તુતઃ ભગવદ્ગોમંડલ ‘અણીસર’નો અર્થ ‘આરપાર’ આપે છે ને એના સમર્થનમાં નીચેનું ઉદાહરણ ‘બુદ્ધિપ્રકાશ’માંથી આપે છે :

કંઠ [કઠ] ચંદણ કોર્યાં મમાર પડ્યાં અણીસર એહ.

(ચંદનકાષ્ઠ કોર્યાં અને એની આરપાર કાળાં પડ્યાં.)

વિક્રા.માંની પંક્તિમાં આ અર્થ બંધબેસતો થાય છે : જરહ જરદ એ બહારોને આરપાર વીંધીને તીર શરીર સાથે જડાય છે.

ગુર્જરા.-અંતર્ગત હીરાણંદકૃત ‘વિદ્યાવિલાસ-પવાડ’માં પણ આ શબ્દ વપરાયેલો છે :

ફોડડ પક્ષર જરદ અણીસર તીરડ તીર પડંતિ.

(પાક્ષર અને જરદને આરપાર વીંધે છે અને તીર ઉપર તીર પડે છે.)

૨૧. અણૂં, અણૂરતિ

નેમિષ્ઠ.માં નીચે પ્રમાણે પંક્તિ મળે છે :

હું સદા અણૂરી, એક ન પૂરી તડં પુહુચાડી આસ.

સંપાદકે ‘અણૂરી’નો અર્થ ‘દાસી, પત્ની’ એવો આપ્યો છે, અને એના મૂળમાં સં ‘અનુચરી’ શબ્દ માન્યો છે. પણ મધ્યકાલમાં ‘અણૂં’ શબ્દ વ્યાપક રીતે ‘અધૂરું, ઓછું, ન્યૂન’ એવા અર્થમાં વપરાયેલો મળે છે અને ભગવદ્ગોમંડલે આ અર્થમાં આ શબ્દ નોંધ્યો પણ છે. ત્યાં ‘કાન્હડદેવ્રબંધ’માંથી પંક્તિ પણ ઉદ્ધૃત થઈ છે. અન્યત્ર આ શબ્દ વપરાયેલો છે. તેનાં ઉદાહરણ જુઓ :

આરામ.-અંતર્ગત પૂજાક્રષિકૃત ‘આરામશોભાચરિત્ર’માં -

પીરની વાંછા કરડ, નહીં અણૂં તાંહ.

(પિયરમાંથી કંઈ ઇચ્છે એવું ત્યાં કંઈ ઓછું નથી.)

વિમલ.માં -

કિસિઉં અણૂં તાહરડ સ્વામિ.

(તારા સ્વામીને શું ઓછું છે ?)

ગુર્જરા.-અંતર્ગત શાલિસૂરિકૃત ‘વિરાટપર્વ’માં -

એતલડં અતિ પરામવ પૂરી, એક દાસપણ ચિત્ત અણૂરી.

(એક તો દાસપણને લીધે જેને મનમાં ઓછું આવ્યું હતું/જે અસંતુષ્ટ હતી એવી એ હતી, તેમાં અતિ અપમાનથી એ મરાઈ.)

ગુર્જરા.ના સંપાદકોએ ‘અણૂરી’નો અર્થ ‘unfulfilled, unsatisfied’ (વળપુરાયેલી ઇચ્છાઓવાળી, અસંતુષ્ટ) એવો અર્થ આપ્યો છે એ સંદર્ભમાં અત્યંત યોગ્ય

છે. એ જ અર્થ નેમિછંની ઉપર્યુક્ત પંક્તિમાં બંધ બેસે છે : “હું સદા વળપુરાયેલી ઇચ્છાવાળી રહી. તૈં મારી એક પળ આશા પૂરી ન કરી.” અસંતુષ્ટ, કર્કશા સ્ત્રીનો જ આ ઉદ્ગાર છે.

મગવદ્ગોમંડલમાં ઉદ્ભૂત થયેલી પદ્મનાભકૃત ‘કાન્હડદેવબંધ’માંની પંક્તિ આ પ્રમાણે છે :

લાગું વલી અણૂં માનિ, જોતાં આવડ મરણ નિદાનિ.

વીરમદેવનું કપાયેલું મસ્તક અણ્ણાડદીનની પુત્રી પિરોજા સમક્ષ આવે છે ત્યારે એના રૂપ પર એ વારી જાય છે. અને પછી આ ઉદ્ગાર કરે છે. કાન્તિલાલ બ. વ્યાસે પોતાના સંપાદનમાં આ પંક્તિનો અર્થ આમ કર્યો છે : “(એને જોતાં) વલી મનમાં (કાંઈક) જુદો જ (અણૂં; સર. અણુ=અન્યત્ર, પ્રા.ગુ.કા.સં.) ખાસ થાય છે (લાગું) કે (જો) તેને (તો) (વીરમદેવે) (સર. પાઠાન્તર – જે તો) યેરેયર (નિદાનિ) મરણ આવ્યું છે (કે કેમ) ! (એટલું તેજ અને તાજગી મુખ પર હતી !)”

વ્યાસના અનુવાદની મુશ્કેલીઓ સ્પષ્ટ છે – ‘માનિ’ને ‘મનિ’ તરીકે લેવું પડ્યું છે, ‘અણૂં’ને સ્થાને ‘અણુ’ની કલ્પના કરવી પડી છે વગેરે. સંદર્ભમાં પંક્તિ કંઈક અસ્પષ્ટ તો રહે જ છે, છતાં ‘અણૂં’ શબ્દ તો એના પ્રચલિત અર્થમાં જ અહીં છે એમાં શંકા નથી. વીરમદેવે પિરોજાનું મોઢું જોવા ઇનકાર કર્યો હતો તે યાદ કરી પિરોજા અત્યારે, આ ઉદ્ગાર પછી ટોળો મારે છે કે “વીર પુરુષે જે વચન લીધું હતું કે કુંવરીનું મોઢું નહીં જોડું તેનો તે ભંગ કરી રહ્યા છે. જે સુકુલીન સાહસિક પુરુષ હોય છે તે મરણ સમયે પણ પોતાનું માન મૂકતા નથી.” એ જોતાં આ પંક્તિનો અર્થ આમ હોવાનો સંભવ લાગે છે : “પણ (એ મસ્તક) માન પરત્વે અણું લાગ્યું. એ જોતાં મરણ નક્કી આવ્યું છે.” આ અર્થ દુરાકૃષ્ટ લાગે તો “વલી ઓછું આવ્યું છે એમ માને છે” એવો કંઈક અર્થ લેવો જોઈએ.

‘અણૂં’ના મૂળમાં સં. ‘અન્+પૂર’ છે. આનું સંજ્ઞારૂપ ‘અણૂરતિ’ (સં. ‘અન્+પૂર્તિ’) પણ સમયપ્રમોદકૃત ‘આરામશોભા ચોપાઈ’માં વપરાયેલું મળે છે :

કિસીય અણૂરતિ તાસ.

(એને શી ન્યૂનતા / ઓટ છે ?)

૨૨. અત્ત

ઘડાબા.માં નીચે પ્રમાણેના એકથી વધુ પ્રશ્નોત્તર મળે છે :

“છમ્પાસ ઉત્કૃષ્ટ તપુ રે જીવ ! કરી સકઈ ?”

“અત્ત ન સકું.”

સંપાદક પ્રબોધ પંડિતે ‘અત્ત’ના ‘now, here’ એવા અર્થો આપ્યા છે ને આ

શબ્દ સં. 'અત્ર' પરથી આવેલો માન્યો છે. 'અહીં' અર્થ લઈએ તોપણ એનું તાત્પર્ય 'આ બાબતમાં' એમ છે એવું સમજવું જોઈએ. પણ 'અત' સં. 'અત્ર' પરથી આવેલો માનવો યોગ્ય છે કે કેમ તે પ્રશ્ન છે. સંસ્કૃતમાં 'ઉત' સંદેહવાચક, અનિશ્ચિતતાવાચક છે તેના પરથી પણ 'અત' આવી શકે અને એ અર્થ આ સંદર્ભમાં બરાબર બંધબેસતો આવે છે : "કદાચ ન કરી શકું." એમ લાગે છે કે 'કદાચ' અર્થ જ લેવો જોઈએ.

૨૩. અતિઘજ

વિક્રા.માં નીચે પ્રમાણે પંક્તિ મળે છે :

અતિઘજ માંડડ શત્રુકાર.

સંપાદકે 'અતિઘજ'નો 'પૈસાદાર' એવો અર્થ આપ્યો છે. એ 'કોટિધ્વજ' શબ્દથી દોરવાયા લાગે છે. પણ 'શત્રુકાર' (=સદાવ્રત, અન્નદાનશાલા) પૈસાદાર કેવી રીતે હોઈ શકે ? 'ધ્વજ' શબ્દ ઉત્તુંગતાનું સૂચન કરે, કદાચ સમૃદ્ધિનું પણ. પરંતુ અહીં 'અતિઘજ' એટલે 'ભારે મોટો, ભવ્ય' એવો જ કંઈક અર્થ લેવો જોઈએ.

૨૪. અતિસંતા

ઋષિરા.માં નીચે મુજબ પંક્તિઓ મળે છે :

નિજ કરડ જે તરૂં રોપીયા, પીઝ સાથિ આવંતાં,

તે તરૂં દીઠા નયણલે, નવ સા થઈ અતિસંતા.

સંપાદકે 'અતિસંતા'નો અર્થ 'અત્યંત થાકેલ' આપ્યો છે ને એની વ્યુત્પત્તિ સં. 'અતિશ્રાન્ત'માંથી બતાવી છે. વ્યુત્પત્તિ તો બરાબર છે, પણ અર્થ સંદર્ભમાં સંગત થતો નથી. જે વૃક્ષોને પોતે રોપ્યા હતા તેને જોતાં ઋષિદત્તાને થાક લાગે ? કે સારું લાગે ? 'અતિસંતા' (અતિશ્રાન્ત) એટલે 'વિશ્રાન્ત, અત્યંત આરામ પામેલ' એવો અર્થ જ લેવો જોઈએ.

૨૫. અધરાસ, ઓલવવું, ઝલવવું

નરસિંહના એક પદમાં નીચે મુજબની પંક્તિ મળે છે :

કાલિંદીને કાંઠડે વાલે ઓલવિયો અધરાસ રે.

નરકા.ના સંપાદકે 'અધરાસ'ના બે અર્થો આપ્યા છે - (૧) નીચેનો ભાગ (સં. અધઃઅંશ) અને (૨) અધરનો ભાગ; અને 'ઓલવિયો'નો 'પચાવી પાડ્યો, સંતાડ્યો' એવો અર્થ આપ્યો છે. નરકા.ના સંપાદકે 'અધરાસ'નો 'રાસલીલામાં' એવો અર્થ આપ્યો છે અને એમાં સં. 'અધિરાસ' શબ્દ હોવાનું માન્યું છે. તથા 'ઓલવિયો'નો 'કહ્યું' એવો અર્થ આપી એની વ્યુત્પત્તિ સં. 'ઉદ્ભવ'માંથી બતાવી છે. દેખીતી રીતે જ 'ઓલવિયો અધરાસ' એ વર્ણન આ બન્ને અર્થઘટનોમાં અસ્પષ્ટ જ રહે છે. "નીચેનો ભાગ/અધરનો ભાગ પચાવી પાડ્યો/સંતાડ્યો" એ અર્થ ઘણો કઢંગો છે અને 'રાસલીલામાં કહ્યું' એ

અર્થને પ્રસ્તુત વર્ણનમાં કેવી રીતે સ્થાન આપવું તે કોયડો રહે છે.

વસ્તુતઃ આ કાલિંદીને કાંઠડે કૃષ્ણે ગોપીની કરેલી છેડછાડનું, શૃંગારક્રીડાનું વર્ણન છે. તેથી ‘અઘરાસ’ એ ‘અઘરાસવ’ને સ્થાને આવેલો શબ્દ હોવાનો સંભવ છે એવું ડૉ. ભાયાળીએ મને સૂચન કર્યું તે વાજબી લાગે છે. ‘ઓલવવું’ શબ્દ મધ્યકાલમાં ‘છુપાવું, સંતાડવું’ એવા અર્થમાં જોવા મળે છે તે ઉપરાંત ‘ઓલવવું’ શબ્દ ‘પંચાવી પાડવું, લઈ લેવું, ચોરી લેવું’ એવા અર્થમાં અત્યારે પણ પ્રચલિત છે. સં. ‘અપલપ્’ એટલે ‘છુપાવવું’, એમાંથી ‘ચોરીછૂપીથી લઈ લેવું’ એવો અર્થ આવી શકે. આ રીતે ‘ઓલવિયો અઘરાસ’નો અર્થ આમ થઈ શકે : અઘરાસવ એટલે કે અઘરસ ચોરી લીધો / બહાત્કારે લીધો / ચૂંટવી લીધો.

‘ઝલવવું’/‘ઓલવવું’ શબ્દ વધારે તો ‘છુપાવવું, સંતાડવું’ના અર્થમાં મધ્યકાલમાં વપરાયો છે. જેમકે, અંબરામાં -

(૧) સઙ્યાળી આગલિ તું પેટ સિઝ ઝલવડ.

(૨) અલૂક પરડ ઝલવડ આપ.

સંપાદકે ‘સંતાડે, છુપાવે’ એવો અર્થ આપ્યો છે તે બરાબર બેસી જાય છે : (૧) સુયાળી આગલ તું પેટ શું છુપાવે છે ? (૨) ઘૂવડની પેટે પોતાની જાતને સંતાડે છે.

સિંહા(મ).માં -

દેવદત્ત મનિ સુપ્રમાણ, મનશુધિ કરડ વખાણ.

કડ કારિમુ પરીક્ષા મળી, રાજકુયર ઝલવીઝ મતિ ઘળી.

સંપાદકે ‘છુપાવવું, સંતાડવું’ એવો અર્થ આપ્યો છે તે યોગ્ય છે : ‘દેવદત્તે મનમાં વિચાર્યું કે રાજા છરા મનથી વખાણ કરે છે કે છોટેછોટ ? એની પરીક્ષા કરવા એણે ઘળી બુદ્ધિથી રાજકુંવરને સંતાડી દીધો.’

વાગ્મલામાં -

જિહાં સાદૃશ્ય શરખાઇતુ અપહ્લવ ઝલવિવાપૂર્વક ઇસિઝં બોલીડ.

સંપાદક મોગીલાલ સાંડેસરાએ ‘અપહ્લુતિપૂર્વક, ઢાંકવા સાથે’ એવો અર્થ આપ્યો છે તે મૂઠમાં જ છે એમ કહેવાય : ‘જ્યાં સાદૃશ્યને કારણે અપહ્લવપૂર્વક એટલે ઢાંકીને આમ કહેવામાં આવે.’

ગુર્જરા.અંતર્ગત શાલિસૂરિકૃત ‘વિરાટપર્વ’માં -

મરણ નઈ મડ ગિઝ મજા મોલવી,

કિસ્યું કિહ્યાં ઝરતુ હિવ ઓલવી.

સંપાદકોએ ‘assuage, cool down’ (શાંત કરવું, ઠારવું) એવો અર્થ આપ્યો છે પણ આ બ્રષ્ટ પાઠનું પરિણામ છે. સંપાદકોને પાઠ ‘ઝર’ મળ્યો છે તેનું તેમણે ‘ઝરતુ’

કર્યું છે.

વિરાપ.માં પાઠ આ પ્રમાણે છે :

કિસડં ક્યાંહ રિહાડ અહ ઓલવી.

સંપાદકોએ ‘છુપાવી’ અર્થ આપ્યો છે તે બરાબર બેસે છે : “હવે શું ક્યાંક પોતાની જાતને છુપાવીને રહ્યો છે ?”

મધ્યકાલમાં આ શબ્દ ‘પચાવી પાડવું, ચોરીથી લઈ લેવું’ એવા અર્થમાં પણ અન્યત્ર વપરાયો છે જ. જેમકે,

નલરા.માં –

કહિની વસ્તુ ન જાય ઉલવી.

સંપાદકે ‘ઘોટી રીતે પચાવી પાડવું’ એવો અર્થ આપ્યો છે તે યથાયોગ્ય છે : “(નલના રાજ્યમાં) કોઈની વસ્તુ ઓલવી/પચાવી પાડી શકાતી નથી.”

આ શબ્દ ‘લોપ કરવો, દ્રોહ કરવો’ એવી જરા જુદી અર્થછાયામાં પણ વપરાયો છે એ ખાસ નોંધપાત્ર છે. જેમકે આનંસ.માં શાસનમાર્ગનહ ઉલવડ એમ ઉક્તિ છે ત્યાં શાસનમાર્ગનો લોપ / દ્રોહ કરવાનો અર્થ છે. સંપાદકે ‘લોપ કરે’ એવો અર્થ આપ્યો જ છે. ઉપલા.માં સાધુમાર્ગને તથા ગુરુને ઓલવવાની વાત છે ત્યાં પણ એ જ અર્થ છે, અને સંપાદકે એ અર્થ લીધો છે. હરિફા.માં ગિડ હરિ ઉલવી એવી ઉક્તિ આવે છે તેમાં સંપાદકે આપેલો ‘સંતાઈ’ એ અર્થ શંકાસ્પદ લાગે છે, કેમકે મધ્યકાલમાં ‘ઝલવડું’ / ‘ઓલવડું’ એટલે ‘સંતાવું’ નહીં, પણ ‘સંતાડવું’ એવો અર્થ વ્યાપકપણે છે. અહીં દ્રોહ કરવો એટલેકે છેતરવું એવો અર્થ હોવા સંભવ છે : “હરિ અમારો દ્રોહ કરી / અમને છેતરીને ચાલ્યો ગયો.”

[એતદ્, એપ્રિલ-જૂન, ૧૯૯૪]

૨૬. અનિવડ, નિવડ

આરારા.માં ‘અનિવડ’ શબ્દ આ પ્રમાણે વપરાયેલો મળે છે :

મત ઘડ કોઈ પાસે અનિવડ આઈવા રે.

સંપાદકે સં. ‘અનિવર્ત’માંથી વ્યુત્પત્તિ સૂચવી ‘અનિવડ’નો અર્થ ‘સાવ ? એકદમ ?’ એમ નોંધ્યો છે. દેખીતી રીતે જ, સંદર્ભમાં કંઈક બેસી શકે તેવા અર્થનો તર્ક કરવામાં આવ્યો છે. મૂળ તરીકે દર્શાવેલ સં. ‘અનિવર્ત’ આવો અર્થ ભાગ્યે જ આપી શકે.

જિનરા.માં ‘અનિવડ’ શબ્દ અનેક વાર વપરાયો મળે છે. જેમકે,

(૧) અનિવડ થાતાં વાર ન લાગડ જે સગા.

(૨) ન કહડ ફેરિ વચન જડ કિસા, તહં અનિવડ જાણી તો દિસા,

દીસડ વડ વચરાગિ જિસા, એ વડરાગ કહડ કિણ મિસા.

(૩) પલકમાહિ અનિવડ હુઅડ રે, તિણ તુઝનહ સાવાસિ રે.

(૪) સીંચ કરૈ વાટૈ મિલ્યા રે, વીછડવાની વાર,

તે તો અહા સું સીંચ ન કા કરી રે, અનિવડ જેમ વિચાર.

સંપાદકે 'અનિવડ' શબ્દ શબ્દકોશમાં નોંધ્યો છે, પણ એનો અર્થ આપ્યો નથી.

જિનરા.માં 'નિવડ' શબ્દ પણ વપરાયો છે :

(૧) વાત કહડ જે પાપની, તિણ સાથડ હો કરું નિવડ સનેહ.

(૨) બગસિ ગુનહ એ વાપજી, હિવ મો સું હો ધરિ નિવડ સનેહ.

(૩) જેહ સું નિવડ સનેહ તે તડ વીસાર્યા નવિ વીસરડ.

એમ લાગે છે કે 'નિવડ'ના પ્રયોગો જ ચાવીરૂપ બને તેવા છે. બધે 'નિવડ' 'સ્નેહ'નું વિશેષણ છે. ત્રીજું દૃષ્ટાંત 'ગાઢ, ઝંડો' એવો અર્થ સ્પષ્ટ રીતે આપે છે : "જેના પ્રત્યે ગાઢ/ઝંડો સ્નેહ હોય તે વિસાર્યા વીસરતા નથી." પહેલાં બે દૃષ્ટાંતોમાં પણ એ અર્થ નિર્વિઘ્ને લઈ શકાય છે. એ બન્ને પંક્તિઓ પ્રમુપ્રાર્થનાના પદમાંથી છે. પહેલી પંક્તિમાં પોતે પાપ સાથે ઝંડો સ્નેહ કર્યો હતો તેનો ઉલ્લેખ છે, બીજી પંક્તિમાં તીર્થંકરદેવનો ઝંડો સ્નેહ પ્રાર્થ્યો છે.

'નિવડ' શબ્દ 'નિકટ'માંથી આવ્યો હોવાનો તર્ક થઈ શકે. પ્રાકૃત કોશ 'ણિઅડ (નિકટ)' શબ્દ 'પાસે, પાસેનું' એવા અર્થમાં નોંધે છે. જો આ બરાબર હોય તો 'નિવડ' એટલે 'નિકટનો, આત્મીય, ગાઢ' એવો અર્થ લેવાનું ઓછું ન કહેવાય. અને 'અનિવડ'નો 'દૂરનું, અનાત્મીય' એવો અર્થ થાય.

એ નોંધપાત્ર છે કે 'નિવડ'ની પેઠે 'અનિવડ' સ્નેહના વિશેષણ તરીકે ક્યાંય વપરાયેલો નથી. એ એકલો જ વપરાયો છે. એથી એમાં 'અનાત્મીય' ઉપરાંત 'પરાયા' 'નિઃસ્નેહી' એવા અર્થને પણ અવકાશ જણાય છે. જેમકે,

(૧) જે સગા છે તેમને અનાત્મીય / પરાયા થતાં વાર લાગતી નથી.

(૨) પલકમાં અનાત્મીય / પરાયો / નિઃસ્નેહી થઈ ગયો છે તે માટે તને શાબાશી ઘટે છે. (માતાનું દીક્ષા લેવા તૈયાર થયેલ પુત્ર પ્રત્યેનું આ વ્યંગવચન છે.)

(૪) જુદા થવાને પ્રસંગે રસ્તે મઠી ગયેલા લોકો પણ વિદાય માગે છે / રજા માગે છે તો અમારી કેમ વિદાય / રજા ન માગી અને આમ પરાયા / નિઃસ્નેહની જેમ વિચાર કર્યો ?

બીજા ઉદાહરણના અન્વયો બરાબર સ્પષ્ટ થતા નથી, પણ એમાં 'અનિવડ'નો આવો જ અર્થ લેવાનો રહે.

[ડૉ. ખાયાળીએ, પછી, 'નિવડ'ની વ્યુત્પત્તિ સં. 'નિવિડ'માંથી દર્શાવી. પણ

અર્થઘટન તો એમનું એમ જ રહે છે.]

૨૭. અનુભાવ, અનુ ભાવ

ગુર્જરા.માં 'અનુભાવ' શબ્દ આ પ્રમાણે વપરાયો છે :

વાજઈ તૂર અનાહત, નાહ તળઈ અનુભાવિ,

આળઈ એક અનેકપ, એક પલાળઈં વાહ.

સંપાદકોએ 'અનુભાવ'નો 'by the dignity, by the authority' (ગૌરવથી, અધિકારથી/સત્તાથી) એવો અર્થ આપ્યો છે. પ્રસંગ નેમિનાથના વરઘોડાનો છે. એમાં 'અધિકાર કે સત્તા'નો અર્થ પ્રસ્તુત જણાતો નથી, કેમકે નેમિનાથ રાજવી નથી, રાજકુમાર છે. એના કરતાં 'ગૌરવ, મહિમા' એવો અર્થ વધુ પ્રસ્તુત બને તેવો છે. ત્યાં પણ 'ગૌરવથી' નહીં પણ 'ગૌરવમાં, ગૌરવ અર્થે' એમ અન્વય વધુ યોગ્ય લાગે છે : "નાથના ગૌરવ કે મહિમાને અર્થે શરણાઈ વાગે છે" વગેરે.

આનંસ.માં પણ 'અનુભાવ' શબ્દ મળે છે :

भवोभवथी अभिनव ए द्रव्यथी अनुभावथी ते कहीइ छइ.

સંપાદકે 'અનુભાવ'નો 'કર્મનો વિપાક' એવો અર્થ આપ્યો છે, પણ અહીં પાઠનું વાચન જ દોષયુક્ત હોય એવું લાગે છે. સ્તવનની જે પંક્તિની સમજૂતી તરીકે આ વાક્ય આવે છે તે પંક્તિ આ પ્રમાણે છે :

भविभवि रे द्रव्य भावथी भाखीइ रे.

જોઈ શકાય છે કે મૂળમાં 'અનુભાવ' નથી, 'દ્રવ્ય' અને 'ભાવ' છે, એટલે વિવરણના 'અનુભાવ' શબ્દને 'અનુ ભાવ' તરીકે વાંચવો જોઈએ. 'અનુ' એટલે 'અને'. 'અનુ' આ અર્થમાં મધ્યકાલીન સાહિત્યમાં વારંવાર વપરાયો છે. જેમકે, ગુર્જરા.માં -

● પળમીઝ સામીઝ નેમિનાહુ અનુ અંવિકિ માડી

● સવે સતલક્ષણ રૂયવંત અનુ કંચળવન્નિ

● સીસિ ચમર બંબાલ અનુ કંઠિ કુસુમહ માલ.

૨૮. અપ્રમાણ

ગુર્જરા.માં આ શબ્દ આ રીતે વપરાયેલો મળે છે :

तिमि खिण मेळ्ळिउं वणचरि बाणुं, ऊडिउं गयणि हूउं अप्रमाणु.

સંપાદકોએ 'અપ્રમાણ'નો અર્થ 'unknowable, invisible' (અજ્ઞેય, અદૃશ્ય) એવો આપ્યો છે. બાણ આકાશમાં ગયું તેથી અદૃશ્ય થઈ ગયું એમ તેમણે ઘટાવ્યું લાગે છે. પણ 'અપ્રમાણ'નો આવો અર્થ લેવા માટે કોઈ આધાર જણાતો નથી. 'અપ્રમાણ' એટલે 'અસિદ્ધ', અહીં 'નિષ્ફળ, નકામું' : "તે ક્ષણે વનચરે બાણ છોડ્યું. તે આકાશમાં ગયું ને તેથી નિષ્ફળ નીવડ્યું."

આરામમાં પણ આ શબ્દ વપરાયેલો મળે છે :

વહિલી નાવિ તુ તું જાણિ, મહ તુજ દીઠડ અપ્રમાણ.

સંપાદકે 'અપ્રમાણ'નો 'અસિદ્ધ' એવો અર્થ આપ્યો છે. અહીં 'અસિદ્ધ' એટલે 'અશક્ય, અસંભવિત' : "વહેલી ન આવે તો તને હું જોઈ શકું તે તું અશક્ય/અસંભવિત જાણજે (એટલે કે હું-તું મઠી શકીશું નહીં)."

૨૧. અબાહ

ગુર્જરામાં 'અબાહ' શબ્દ આ પ્રમાણે વપરાયેલો છે :

તાપિઈં પીડિડ વિલવઈ અબાહ.

સંપાદકોએ 'અબાહ'ના મૂળમાં 'બાહુ' શબ્દ માની એનો અર્થ 'without hands' (હાથ વિના) એવો આપ્યો છે. આ અર્થ અહીં અસંગત છે તે સહેલાઈથી સમજાય એવું છે. રડવાનું વઠ્ઠી બાહુ વિનાનું કેવું ? એ સ્પષ્ટ છે કે 'અબાહ' પરથી 'અબાહ' આવેલો છે ને એનો અર્થ થાય 'અંતરાય વિના, અત્યંત, ખૂબ' : "તાપથી પીડવામાં આવેલો તે ખૂબ વિલપે છે."

એ નવાઈની વાત છે કે અન્યત્ર 'અબાહુ' શબ્દ વપરાયેલો છે ત્યાં સંપાદકોએ એને 'અબાધ'માંથી વ્યુત્પન્ન કરી એનો 'without obstacle, freely' (અંતરાય વિના, વિઘ્ન વિના, મુક્તપણે) એવો અર્થ આપ્યો છે. નિર્દિષ્ટ પ્રયોગો આ પ્રમાણે છે :

(૧) પાંચિ પંચાલે લિડ સનાહુ, આવિડ ઘડૂડ કૂંચરુ અબાહુ.

(૨) ધાઈં ધસઈં તે ઝથસઈં, વિલસઈં હસઈં અબાહુ.

બીજા ઉદાહરણમાં 'મુક્તપણે' અર્થ ચાલી શકે તેમ છે પણ 'અંતરાય વિના' એટલે 'ખૂબ' એ અર્થ પણ કરી શકાય : "મુક્તપણે/ખૂબ હસે છે." પણ પહેલા ઉદાહરણમાં એ અર્થ યોગ્ય રીતે બંધ બેસશે નહીં. ત્યાં 'અબાહુ' કુંવર ઘટોત્કચનું વિશેષણ છે. એટલે 'જેને કશો અંતરાય નડતો નથી એવો વીરપુરુષ, અપ્રતિરોધ્ય' એવો કંઈક અર્થ લેવો જોઈએ એમ લાગે છે : "અપ્રતિરોધ્ય ઘટોત્કચ કુંવર આવ્યો."

૩૦. અમોહક, આમોહક, અમોહણ, અમોહણું, અંમોહણ, અમોહણ

વિક્રમમાં 'અમોહુ' શબ્દ આમ વપરાયેલો છે :

ખાપરડ જામ પહુતુ બારિ, દીયડ અમોહુ પાણીધારિ.

સંપાદકે 'અમોહુ'નો 'અપોષણ' અર્થ આપ્યો છે. 'અપોષણ' (સં.આપોશન) એટલે જમતી વધતે, આરંભે કે અંતે આવમન લેવું તે. અહીં એ અર્થ કેવી રીતે સંગત બને ? ખોજન પ્રસંગ તો અહીં છે જ નહીં. ખાપરો બારણે આવે છે ત્યારે તેના કરવામાં આવતા સત્કારનું અહીં વર્ણન છે, જેમાં પાણીની ધારાથી 'અમોહુ' આપવામાં આવ્યું એમ કહેવામાં આવ્યું છે. એ વર્ણન આવમન સાથે બંધ બેસે નહીં.

ए नौघपात्र छे के उक्तिर. 'अभोखउ' (तेमज 'अभोखणुं') शब्दनो अर्थ 'अभ्युक्षणम्' आपे छे, जेनो अर्थ थाय छे 'सिंचन, छंटकाव'. वणी अन्य कृतिओमां 'अभोखण' शब्द वपरायेलो मळे छे त्यां बधे सत्कारनो प्रसंगसंदर्भ छे. सत्कारमां पाणीथी पण धोवानी प्रणालिका जूना समयमां हती. तेथी अहीं 'अभोखुं' एटले 'सत्कार रूपे पाणीनुं सिंचन' एवो अर्थ ज लेवो जोईए.

अन्य प्रयोगो आ प्रमाणे छे ;

विमप्र.मां -

सोवन करवी दीइ अभोखण, साजण हरखि भरिया.

संपादके 'आवकर' अर्थ आयो छे, पण "सुवर्णनी झारीथी पाणी सींचे छे" एवो अर्थ स्पष्ट छे.

लावत.मां -

मनि दिथ अभोखण दि घणां, वीरमती मेल्हइ बेसणां.

संपादके 'अभोखण'नुं मूळ सं.'अम्भोषण' मानी 'गरम पाणी' एवो अर्थ कर्यो छे. पण सत्कार रूपे सींचवामां आवता पाणीनो अर्थ स्पष्ट छे. बेसणां आपवानुं पछी आवे छे ते पण सूचक छे.

आरारा.मां -

संपुटि मिल्या बारि ए, अभोखइ आपउ वारि ए.

लग्न वेळए वरने पोखवामां आवे छे ते प्रसंगनो अहीं संदर्भ छे एटले संपादके 'अभोखइ'नो लીधेलो 'सत्कार रूपे पाणीनुं सिंचन करवामां' ए अर्थ यथायोग्य छे.

अभिऊ.मां 'अंबोषण' शब्द मळे छे :

राणी सुदर्शना दीधलां भृंगार रे, अंबोषण सहूनि मानिं हवा.

સંપાદકે 'અંબોષણ'નો 'કૌગલા' અર્થ આપ્યો છે, જે ભાગ્યે જ પ્રસ્તુત ગણાય. પ્રસંગ મહેમાનોના સ્વાગતનો છે એટલે 'અંબોષણ' તે 'અભોક્ષણ'ને સ્થાને આવેલો હોય એમ લાગે છે. "બધાંને માન રૂપે પાણીનું સિંચન કરવામાં આવ્યું" એવો અર્થ લઈ શકાય છે.

'અભોક્ષણ', અલ્પભક્ત, સિંહ(શા).માં 'અપોશણ' એટલે 'ભોજન વેઠાના આચમન'ના અર્થમાં વપરાયેલો મળે છે :

અબોટ અબોક્ષણ અતિ ઘણાં, કો ભિક્ષાવશ થાય.

બ્રાહ્મણના વ્યવહારોના વર્ણનમાં આ આવે છે તેથી અબોટ કરવા, આચમન લેવું, ભિક્ષા માગવી વગેરેને બ્રાહ્મણના વ્યવહારો તરીકે સમજી શકાય છે. આથી સંપાદકે આપેલો 'અપોશણ' અર્થ યોગ્ય છે. પણ 'અભિવન-ઠુઠણું'માં 'અંબોષણ' એ 'અભોક્ષણ'નો

બ્રષ્ટ પાઠ હોવાની શક્યતા જ બઢવાન છે.

૩૧. અમલીમાણ, અમલીમાન

ऐतिका.માં 'અમલીમાન' શબ્દ આ પ્રમાણે વપરાયેલો મળે છે :

जग मांहे अमलीमान सूरि ज तेज समान.

સંપાદકે 'નિર્મલ માનવાલા' એવો અર્થ આપ્યો છે તે ભૂલભરેલો છે. 'અમલી' એ શબ્દ સં. 'અમર્દિત' પરથી આવેલો છે. 'અમલીમાન' એટલે 'જેનું માન અમાર્દિત, અઁંડિત રહું છે એવો.

जिनरा.માં પંક્તિ છે :

बंधव अमलीमाण.

'અમલીમાણ'નો અર્થ 'અગંજિત' (અપરાજિત) આપ્યો છે તે ચાલી શકે. માન મર્દિત ન થવું એટલે અપરાજિત રહેવું.

૩૨. અમાઈ, અમામો, અમાણું, અમાન, અમાની

तेरका.માં 'અમાઈ' શબ્દ આ પ્રમાણે વપરાયેલો છે :

लहिय छिद्रं सवि दुख अमाइ.

સંપાદકે શબ્દકોશમાં 'અમા-' સામે પ્રશ્નાર્થ મૂક્યો છે, પરંતુ એમણે આ પંક્તિનો અનુવાદ "લાગ મઢતાં સૌ દુઃખ આવી પડે છે" એવો આપ્યો છે. 'અમાઈ'નો 'આવી પડે છે' એવો અર્થ સંદર્ભથી બેસાડેલો છે એ સ્પષ્ટ છે.

'માઈ' એટલે 'માય, સમાય'. 'અમાઈ' એનો વિરોધી શબ્દ હોવાનું સમજાય છે. 'અમાઈ' એટલે 'ન માય' એટલેકે 'ઁભરાય'. 'છિદ્ર/લાગ મઢતાં સૌ દુઃખ ઁભરાય છે' એમ એ અર્થ બરાબર બંધ બેસી જાય છે. એ નોંધવું જોઈએ કે રાજસ્થાની કોશ 'અમાઈ' શબ્દનો 'અપ્રમાણ, બહુત, અધિક' એવો અર્થ આપે છે. ત્યાં 'અમાઈ' ક્રિયાપદ નહીં પણ વિશેષણ છે.

'અમા-' પરથી બનેલો બીજો એક વિશેષણશબ્દ છે 'અમામો'. 'જિનરાજ-કૃતિ-કુસુમાંજલિ'માં એ વપરાયેલો છે :

(૧) एकण दूध अमामो दीयो, घृतनो बीडो बीजी लीयो.

(૨) चरणकरण धन माल, अमामो लूटिसी.

પહેલી પંક્તિને સંદર્ભે સંપાદકે 'અમૂલ્ય' અર્થ આપ્યો છે તેમાં કંઈક ભ્રાન્તિ થયેલી જણાય છે. 'અમામો' શબ્દના મૂળમાં 'અમા-' હોવાનું સ્પષ્ટ છે, આથી એનો અર્થ 'ન માય તેટલું, અમાપ, પુષ્કળ' એમ જ લેવો જોઈએ. દૂધને અમૂલ્ય કહેવામાં કંઈ સ્વારસ્ય નથી, ઘણું દૂધ આપ્યું એમ જ અભિપ્રેત હોઈ શકે. બીજી પંક્તિમાં પણ 'પુષ્કળ'નો અર્થ બરાબર બેસી જાય છે. રાજસ્થાની કોશ 'અમાવ' શબ્દ 'ખૂબ, બેહદ'ના અર્થમાં નોંધે છે

તે ‘અમાપ’ સાથે તેમ ‘અમાનો’ સાથે સંબદ્ધ ગણાય.

ભગવદ્ગોમંડલ તથા બૃહદ્ ગુજરાતી શબ્દકોશ ‘અમાનો’ શબ્દનો ‘અમૂલ્ય’ અર્થ આપે છે તે પળ ખ્રાન્ત ગણવું જોઈએ. ભગવદ્ગોમંડલે ‘આનંદકાવ્યમહૌદધિ’માંથી પણ સાદું બાણે નહીં, કહે અમાનો માલ તે ઉદાહરણ આપ્યું છે તેમાં પહેલી દૃષ્ટિએ ‘અમૂલ્ય’ અર્થ બેસી જાય, પણ સમગ્ર પ્રયોગપરંપરા જોતાં ‘અમાપ, પુષ્કલ’ એ અર્થ જ લેવો જોઈએ. પ્રસંગસંદર્ભ મળે તો આ વાત વધારે સારી રીતે સ્થાપિત કરી શકાય.

અઘાકા.માં ‘અમાણું’, ‘અમાન’, ‘અમાની’ મળે છે તે પળ ‘અમા-’ સાથે સંકળાયેલા જ માનવા જોઈએ :

ઘાઈઓ ! ભવ સંતાપ, ઘાત દેઘીને ઘૂલવું,

અક્ષર અમાણું આપ, આઠે પહોર અઘો કહે.

સંપાદકે ‘અમાણું’ના મૂલ્માં અરબી ‘અમાન’ શબ્દ માની ‘રક્ષણ’ એવો અર્થ આપ્યો છે તેને સંદર્ભમાં કેવી રીતે બેસાડવો તે કોયડો જ છે. ‘અમાણું’ ઇટલે ‘માન – માપ વગરનું, અનંત’ એવો અર્થ લેતાં વાક્યાર્થ બરાબર બેસી જાય છે : “આત્મતત્ત્વ અક્ષર અને અનંત છે.”

એ અનુભવ અદ્ભુત અમાન.

સંપાદકે ‘અમાન’ શબ્દના બે અર્થ આપ્યા છે : સં. ‘અ-માન’ ઇટલે ‘અહંભાવ વિનાનો’ અને અરબી ‘અમાન’ ઇટલે ‘નિર્ભયતાનો, અમરત્વનો’. ‘માન’ શબ્દ સંસ્કૃતમાં ‘માપ’ના અર્થમાં પણ છે એ સંપાદકને સ્મરણમાં આવ્યું નથી તેથી જ આવા અર્થોમાં ઘેંઘાઈ જવાનું બન્યું છે. અહીં પણ પંક્તિનો અર્થ સ્પષ્ટ છે : “એ અનુભવ અદ્ભુત અને અમાપ, અનંત છે.”

પિંડ-બ્રહ્માંડ તે કાઘ જ સ્થાની, તેહેનું પોષણ વસ્તુ સદા અમાની.

સંપાદકે ‘અમાની’નો ‘માની શકાય નહીં તેવો’ એવો અર્થ આપ્યો છે ત્યાં વઢી, ઇમાં ‘માન’ શબ્દ રહેલો હોવાનું વીસરાઈ જવાથી ત્રીજા જ ખઢતા અર્થ તરફ ઘેંઘાઈ જવાનું બન્યું છે. અહીં ‘વસ્તુ’ શબ્દ સ્ત્રીલિંગનો હોવાથી ‘અમાન’નું ‘અમાની’ થયું છે. ‘આપ’ અમાન, પણ ‘વસ્તુ’ અમાની. અર્થ તો ઇક જ છે. વસ્તુ ઇટલે બ્રહ્મને ‘અમાપ, અનંત’ કહેવામાં આવેલ છે.

[અનુસંધાન-૨]

૩૩. અનિઆડ, અન્યા, અંઘા, અઘેયો, અન્યાઈ

‘અન્યાય’ શબ્દ આજે આપણે બીજાઓ પ્રત્યેના અળછાજતા, ઘાનિકર્તા ને જુલમી વર્તન માટે વાપરીએ છીએ. મધ્યકાલમાં આ શબ્દ ‘દોષ’, ‘વાંક’, ‘ગુનો’, ‘અટકઘાલું’, ‘તોફાન’ ઇવા અર્થોમાં તથા ‘અન્યાયી’ શબ્દ ‘અટકઘાલો’ ‘તોફાની’ ઇવા અર્થોમાં

વપરાતો દેખાય છે. જેમકે,

उषाह.मां -

अनिआउ अहो सवि कीधा, सांसहि देव मुरारि.

સંપાદકે 'અનિઆઉ'નો 'અન્યાય' એવો અર્થ આપ્યો છે. પણ આ બાણાસુરના મંત્રી કુંભ અને મહાદેવની ઉક્તિ છે. કૃષ્ણને શરણે આવતાં તેઓ આમ બોલે છે. કુંભ મહેતા અને મહાદેવે વઢી કયા અન્યાય કર્યા હતા ? કૃષ્ણની સામે થવાનો દોષ, ગુનો એમણે કર્યો એ જ. એથી આ પંક્તિનો અર્થ આમ જ કરવો યોગ્ય છે : "અમે ઘણા વાંકગુના કર્યા છે મુરારિ દેવ, એ આપ સહી લો."

नलरा.मां -

कूबर दुष्टमां मूलगु, सेवइ व्यसन सात रे,

अन्या मारगि ते हींडइ, नवि जाणइ पुण्य वात रे.

સંપાદકે 'અન્યા'નો 'અન્યાય' એટલો જ અર્થ આપ્યો છે. પણ અહીં પુણ્યમાર્ગની સામે અન્યાયમાર્ગ મુકાવેલો છે, તેથી અન્યાયમાર્ગ એટલે દુષ્કર્મનો, પાપનો માર્ગ એવો અર્થ વધારે ઉચિત છે : "કુબેર દુષ્ટોનો અગ્રણી છે. એ સાત વ્યસનો સેવે છે ને દુષ્કર્મ, પાપકર્મને માર્ગે ચાલે છે. પુણ્યની વાત એ સમજતો નથી."

चतुचा.मां -

एहयो अन्या मनमां धरी, वढशो वहालाने साथ.

ગોપી સાથે ક્રીડા કરતાં કૃષ્ણથી રાધાનું નામ લેવાઈ ગયું એ સંદર્ભમાં બોલાયેલું આ વાક્ય છે. સંપાદકે યોગ્ય રીતે જ 'અન્યા'નો 'દોષ, વાંક' એવો અર્થ આપ્યો છે : "વહાલાનો એ દોષ મનમાં રાખીને એની સાથે ફાગડો કરશો ?"

प्रेमाका.-अंतर्गत 'दशमस्कंध' मां -

अमो आचर्या अन्या कै लक्ष.

સંપાદકોએ 'અન્યા'નો 'અન્યાય, દોષ' એવો અર્થ આપ્યો છે, પરંતુ વૃક્ષનો અવતાર પામેલા કુબેરના બે પુત્રો નલકુબેર અને મણિગ્રીવ મધ્યપાન, વિષયત્વપટતા વગેરે પોતાનાં નિંદ્ય કર્મોનો સ્વીકાર કરતાં આ વાક્ય બોલે છે તેથી 'અન્યા'નો 'દોષ, દુષ્કર્મ' એવો અર્થ જ યોગ્ય ગણાય.

ए ज कृतिमां -

स्वभाव छे स्त्री तणो रे, नग्न सर्वथा नाह,

एवुं जाणी अमे पेठा जळमां, ए थई आव्यो अन्याय.

સંપાદકે અહીં 'દોષ' અર્થ આપ્યો છે એ યથાયોગ્ય છે. ગોપીઓ પોતે નદીમાં નગ્ન થઈને નાહી એને પોતાનો દોષ ગણાવે છે.

પ્રેમાનંદકૃત 'નઠાધ્યાન'માં પણ 'અન્યા' શબ્દ વપરાયેલો છે :

નઠ છે કુંવારો, નથી કન્યા, છે બ્રહ્માનો મોટો અન્યા.

નઠને માટે કન્યા નથી સર્જી એ બ્રહ્મા એટલેકે વિઘાતાનો મોટો દોષ છે એમ અહીં અધિપ્રેત છે.

કસ્તુવા.માં -

લોભે લક્ષણ જાય, અન્યા અતિ અધર્મે.

સંપાદકે 'અન્યા'નો 'અન્યાય' એવો અર્થ આપ્યો છે, પણ અહીં લોભનાં પરિણામો વર્ણવ્યાં છે, તેથી 'દોષ'નો અર્થ લેવો જ વાજબી છે : "લોભ કરવાથી સારાં લક્ષણ નષ્ટ થાય છે, અધર્મનો દોષ થઈ જાય છે."

વેતાપ.માં -

પારવતી બોલ્યા માવડી, 'અરે શીવ, અન્યા આવડી,
જીવ એ સહુ કોના જાય છે, એ પાપ આપણે થાય છે.'

સંપાદકે 'અન્યાય' અર્થ આપ્યો છે તે દેખીતી રીતે ચાલે, પણ પાંચ પુરુષો મરવા તૈયાર થયા છે તે સંદર્ભમાં આ વાક્ય બોલાયું છે તેથી 'હોટું કર્મ' એવો અર્થ જ વધારે ઉચિત ગણાય : "અરે શિવ, આ કેટલું હોટું થાય છે ! આ સહુના જીવ જાય છે એનું પાપ આપણને લાગે છે."

ચંદ્રવા.માં -

જુએ સૌ કો જગત, કોયે કહે નહિ અંબા.

નિશા વિશેની સમસ્યામાં આ પંક્તિ આવે છે તેથી સંપાદકે આપેલો અર્થ 'દોષ, વાંક, હોડખાંપણ' યથાયોગ્ય છે : "આહું જગત એને જુએ છે અને કોઈ એમાં કશી હોડખાંપણ હોવાનું કહેતું નથી."

આમાં જ -

કીધો પિતાનો કાઠ, એહ પણ મોટો અન્યા.

છાસ વિશેની આ સમસ્યા છે તેથી સંપાદકે આપેલો 'દોષ' એ અર્થ બરાબર છે : "એણે પોતાના પિતાની હત્યા કરી છે, એ એનો મોટો દોષ / મોટું દુષ્કૃત્ય છે."

નરકા.માં -

ઓ પેલો ઓશિયાળો આવે, અનૈયો અપાર.

અહીં 'અનૈયો' એ 'અન્યાયી'ને સ્થાને છે. સંપાદકે એના 'વાંકાબોલો, અણચિયો' એવા અર્થો આપ્યા છે, એમાંથી 'વાંકાબોલો' એ અર્થ માટે કોઈ આધાર જણાતો નથી. નટખટ કૃષ્ણને અનુલક્ષીને આ ઉદ્ગાર છે એટલે 'અણચિયો' અર્થ ચાલે, પણ વધારે યોગ્ય અર્થ 'અટકચાલો, તોફાની, મસ્તીઘોર' એ ગણાય.

નલાહ્યા.માં -

રાજાઈ સા માટિ મેહેલી, એહેવુ નહી અન્યાઈ.

અહીં ‘અન્યાઈ’ એ ‘અન્યાયી’ને સ્થાને છે. સંપાદકે ‘અન્યાય કરનાર’ એવો એનો અર્થ આપ્યો છે તે ચાલે તેમ છે. ‘ઘોટું કરનાર’ પણ ચાલી શકે : “રાજાએ શા માટે તને તજી ? એ એવો અન્યાય કરે તેવો, ઘોટું કરે તેવો નથી.”

૩૪. અરજ

‘અરજ’ શબ્દ આપણે ‘વિનંતી, પ્રાર્થના’ એવા અર્થમાં વાપરીએ છીએ. મદમો.માં એનો પ્રયોગ કંઈક જુદા અર્થમાં હોય એવું જણાય છે :

પાપપુણ્યની એ શી અરજ, આપણે તો વિદ્યાની ગરજ.

મોહનાને પંડિત પાસે ભળાવવા મૂકતી વખતે પંડિત કોઢિયો છે, કેવાંકેવાં પાપ કરવાથી માણસ કોઢિયો થાય અને એનું મોં જોવાથી કેવું પાપ લાગે એ બધું રાજા મોહનાને સમજાવે છે ત્યારે મોહના આ વાક્ય બોલે છે. દેખીતી રીતે જ અહીં ‘અરજ’નો ‘પ્રાર્થના, વિનંતી’ એ અર્થ બંધ ન બેસે. સંપાદકે ‘ફરિયાદ’ એવો અર્થ આપ્યો છે એનો કશો આધાર જણાતો નથી, તે ઉપરાંત સંદર્ભમાં એ અર્થ પણ ભાગ્યે જ સંતોષકારક ગણાય. વસ્તુતઃ અરબી ‘અર્જ’ શબ્દનો ‘પ્રાર્થના’ ઉપરાંત ‘નિવેદન, રજૂઆત, દરખાસ્ત’ એવો અર્થ પણ છે અને એવા જ કોઈક અર્થમાં એ શબ્દ અહીં પ્રયોજાયેલો જણાય છે : “પાપપુણ્યની આ શી રજૂઆત ? (પાપપુણ્યની આવી વાત શા માટે કહો છો ?) આપણે તો વિદ્યા સાથે જ કામ છે.”

૩૫. અલગું, અલગેરી

‘અલગું’ શબ્દને આજે આપણે બહુધા ‘જુદું’ના અર્થમાં વાપરીએ છીએ. પણ એનો એક અર્થ ‘વેગલું, દૂર, આધું’ પણ છે અને મધ્યકાળમાં ‘અલગું’ શબ્દ સામાન્ય રીતે એ અર્થમાં જ વપરાયેલો જોવા મળે છે. જેમકે, આરા.માં -

વાડી માંહી દીઠઝ કૂડ....

જોવા લાગી અલગી થાઈ...

(વાડીમાં કૂવો જોયો. આધી જઈને એમાં જોવા લાગી.)

રાઈ અળાવઈ અલગી ગઈ, કન્યા આવઈ હરખિત થઈ.

(દૂર ગયેલી એ કન્યાને રાજા બોલાવે છે. એ હર્ષિત થઈને આવે છે.)

અલગાંવી પાળી રે આળતાં, મત તુઝ વિસસંકા હોઈ રે.

(દૂરથી પાળી લાવીને તને વિષની શંકા થાય એવું કરવું ન હતું.)

સંપાદકે પણ ‘અલગું’નો ‘દૂર, આધું’ એવો અર્થ જ આપ્યો છે.

નેમિછં.માં -

અલગી નાંછડ સોવનત્રોટી.

(સોનાની ત્રોટી દૂર ફેંકી દે છે.)

જડ મજા સરિચી નારિ થૂક જિમ અલગી નાંછડ.

(મારા જેવી સ્ત્રીઓને થૂંકની જેમ વેગલી કરી નાખે છે / તજી દે છે.)

સંપાદકે 'અઢળી, જુદી, દૂર' એમ અર્થો નોંધ્યા છે તેમાં 'જુદી'ની જરૂર નથી. 'વેગલું, દૂર' એ અર્થ સ્પષ્ટ જ છે.

કાદં(શા).માં -

રા આગલી મહેલી ગ્યુ અલગુ અંત્યજ એહવું થાચી.

(પોપટને) રાજાની પાસે મૂકી, આવું કહીને અંત્યજ આપો જતો રહ્યો.)

કાં રહી અલગી ? એટલા માંહાં શું થાકી ?

(કેમ વેગલી - આધી થઈ ગઈ ? એટલામાં થાકી ગઈ ?)

રાજાને નવઢાવવાનું બંધ કરનાર દાસી પ્રત્યેની આ ઉક્તિ છે.

સંપાદકે 'જુદું' અર્થ આપ્યો છે એ યોગ્ય નથી. વીજા ઉદાહરણ પરત્વે કેશવલાલ ધ્રુવે પણ 'વેગલી' એવો અર્થ જ કર્યો છે.

નલાહ્યા.માં -

....કોએક નર આ મંદિર રહી,

હવડાં મુઝને સ્પર્સ જ થયુ, ઝાલૂં એટલિ અલગુ થયુ.

(કોઈ એક પુરુષ આ મહેલમાં છે. હમણાં મને એનો સ્પર્શ થયો, પણ એને પકડું એટલામાં તો એ દૂર જતો રહ્યો.)

સંપાદકે 'જુદું' અર્થ આપ્યો છે તે સંદર્ભમાં યોગ્ય રીતે બંધબેસતો થતો નથી.

ઉષાહ.માં -

અધમાધમ અલગેરી થટી.

સંપાદકે 'અઢળી' અર્થ આપ્યો છે તેમાં એનો આજનો 'જુદી' એ અર્થ અભિપ્રેત જણાય છે. દેખીતી રીતે તો એ બેસે. દ્વારકામાં જુદાજુદા લોકોના વાસના વર્ણનની આ પંક્તિ છે. તેથી સૌથી હલકા વર્ણના લોકોનું નિવાસસ્થાન જુદું છે એવી આ પંક્તિનો અર્થ લઈ શકાય. પણ નિવાસસ્થાન જુદું જ નહીં, દૂર - સૌથી દૂર - છેલ્લે હોવાનો અર્થ અભિપ્રેત હોવાનો સંભવ છે.

વિમપ્ર.માં -

મઢ મઢવાય હતા ઘણા, તે તુ આપણા અલગ લેઈ જીવ તુ.

(પરાક્રમી વીર પુરુષો હતા તે પણ પોતાના જીવને વેગલા લઈ જાય છે / નાસીને

બચાવી લે છે.)

સંપાદકે પળ ‘અલગ’નો અર્થ ‘દૂર’ આપ્યો છે.

૩૬. અંક ભરવો

સંસ્કૃતમાંથી આવેલો ‘અંક’ શબ્દ ‘ઘોઢો’ એ અર્થમાં આપણે ત્યાં જાણીતો છે. સાર્થ ગુજરાતી જોડણીકોશ દે. ‘અંકિજ’ પરથી આવેલો બીજો ‘અંક’ પળ નોંધે છે અને એનો ‘આલિંગન’ એવો અર્થ આપે છે. પરંતુ આ અર્થમાં આ શબ્દ અત્યારે જાણીતો નથી. મધ્યકાલમાં ‘અંક’ શબ્દના ‘આલિંગન’ એ અર્થના પ્રયોગ મળે છે, પળ એ કૃતિઓના સંપાદકે ‘ઘોઢો’ એવો અર્થ જ લીધો છે. જેમકે,

નરકા.માં -

તાહરું ચલણ દીસે ઘણું ઘર વિશે,

સમુદ્રતનયા હીંડે અંક ભરતાં.

સંપાદકે ‘અંક ભરતાં’નો અર્થ ‘ઘોઢો ભરતાં, આજીજી કરતાં’ એવો આપ્યો છે. આ ઉક્તિ રાધાને ઉદ્દેશીને કહેવાયેલી છે. રાધાનું જો ઘરમાં ચલણ હોય, તો લક્ષ્મીનું સ્થાન ઉત્તરતું બતાવવાનો ઉદ્દેશ જ હોય એમ માની સંપાદક ‘ઘોઢો ભરતાં’ એટલે ‘આજીજી કરતાં’ એવા અર્થ તરફ ગયા જણાય છે. પળ એમાં એક મુશ્કેલી છે. ‘ઘોઢો ભરવો’નો ‘આજીજી કરવી’ એવો અર્થ લેવા માટે કોઈ આધાર નથી. હા, ‘ઘોઢો પાથરવો’ એટલે ‘આજીજી કરવી’ એમ અર્થ થાય છે જો.

પળ ‘અંક ભરવો’ એટલે ‘આલિંગન લેવું’ એવો અર્થ અન્ય ઘણે સ્થાને જોવા મળે છે. તેથી ઉપરના દાખલામાં પળ એ જ અર્થ લેવો જોઈએ. રાધિકાનું ઘરમાં ચલણ છે અને લક્ષ્મીજી પળ આલિંગન લેતાં ફરે છે એ જાતનો વાક્યાન્વય થઈ શકે.

નરસિંહ મહેતાની જ બીજી પંક્તિઓમાં ‘અંક ભરવો’નો ‘આલિંગન લેવું’ એવો અર્થ બરાબર બેસે છે :

પ્રેમદા પ્રેમસું પાન અધિક રે, અંક ભરિ નાથ ઉરમાંહે રાખે.

• (પ્રેમદા અધિક પ્રેમપાન કરે છે અને નાથને અલિંગન આપી પોતાના હૃદયમાં રાખે છે.)

અંક ભરી આશવાશ દઈને લઈ મંદિરમાં પધરાવ્યા રે.

(આલિંગન લઈ, આસનાવાસના કરી લઈ જઈને મહેલમાં પધરાવ્યા.)

ભગવદ્ગોમંડલ પળ દયારામની નીચેની પંક્તિ ઉદ્ધૃત કરી ‘અંક ભરવો’નો ‘બાથ ખીડવી’ એવો અર્થ આપે છે :

હા ના કરતાં રે ભરી અંક, અધર ઉઠાવી રે લાવ્યા કુંજ નિઃશંક.

(ગોપી હા-ના કરતી રહી અને કૃષ્ણ એને બાથમાં લઈ, ઊંચે ઉઠાવી કુંજભવનમાં

લાવ્યા.)

ए नोंधपात्र છે કે સંસ્કૃત કોશ 'અંક' ઇટલે 'બગલ' અને 'અંકપાલિકા' ઇટલે 'આલિંગન' ઇવા અર્થો આપે છે.

૩૭. આધું, આઘેરું

'આધું' શબ્દ અત્યારે સામાન્ય રીતે 'દૂર'ના અર્થમાં વપરાય છે. 'આઘો આવ' ઇટલે 'પાસે આવ' ઇવો પ્રયોગ વિરલ છે. પરંતુ મધ્યકાલમાં 'આધું' શબ્દ 'આગલ, પાસે, નજીક' ઇવા અર્થમાં જ મોટે ભાગે વપરાતો જોવા મળે છે. જેમકે,

વિક્રમ.માં -

થરથર કંપે નાવડ આધ.

(થરથર કંપે છે અને નજીક આવતો નથી.)

સંપાદકે 'આઘા, દૂર' ઇવો અર્થ આપ્યો છે તે છોટો છે.

આરામ.માં -

જેતલિ જોઈ આધુ થઈ, આરામ ઉપરે મીટ જ ગઈ.

(આગલ / પાસે જઈને જુએ છે ત્યાં બગીચા ઉપર નજર ગઈ.)

તવ જોવડ તે આધી યાડ, ઊળિ હત્યારી લાધડ ઢાડ.

(ત્યારે આગલ / પાસે જઈને તે જુએ છે. પેલી હત્યારીને લાગ મઠી ગયો.)

સંપાદકે 'આગલ' અર્થ આપ્યો છે તે ચાલે તેમ છે.

નલાહ્યા.માં -

एहवूं कही रथ आधु खेड्यु.

(એવું કહીને ઇણે રથ આગલ ચલાવ્યો.)

आघेरु जईनि चींतवि.

(આગલ જઈને વિચાર કરે છે.)

સંપાદકે 'દૂર' ઇવો અર્થ આપ્યો છે, તે બીજા 'ઉદાહરણમાં' બંધબેસતો લાગે, પણ 'આગલ' અર્થ લેવો જ ઇચિત છે. પહેલા ઉદાહરણમાં 'આગલ' એ અર્થનું ઇચિત્ત્વ સ્પષ્ટ છે.

नरप(द).માં -

नासी जाए, आघो आवे, सुंदर सांम.

(સુંદરશ્યામ ઘડીક નાસી જાય છે, ઘડીક પાસે / નજીક આવે છે.)

સંપાદકે 'નજીક' અર્થ આપ્યો છે એ બરાબર છે.

नरसिंह महेताना एक बीजा पदमां पण आवी पंक्ति मळे છે :

आघा आवीने आलिंगन मागे.

(પાસે / નજીક આવીને આલિંગન માગે છે.)

ઘડાવા.માં -

આથડં પિયાળડં ન કરડ.

(આગલ પ્રયાણ કરતા નથી.)

સંપાદકે પણ 'આગલ' અર્થ આપ્યો છે.

અલાકા.માં -

આકાશથી આથેઈ ચાલવું, શું બેઠા છો હારી.

અહીં સંપાદકે આપેલો 'દૂર' અર્થ બેસે તેમ છે, પણ વસ્તુતઃ એના મૂલમાં 'આગલ' એવો અર્થ જ રહેલો છે : "આકાશથીયે આગલ ચાલવાનું છે. હારી શું બેઠા છો ?"

ઘિતસં.માં -

આથો ન ચાલે મારો લક્ષ.

(મારું ધ્યાન આથી આગલ જતું નથી.)

નિજ રૂપે થઈ આથો વટ્યો.

(આત્મરૂપ થઈને એ આગલ વધ્યો.)

આથો ઉકેલ જો ન હોઈ કશો.

(જો આનાથી આગલ કોઈ ઉકેલ ન હોય.)

સંપાદકે પણ 'આગલ' અર્થ જ આપેલ છે.

વિરાપ.માં -

કુળ મુર્ખ જિ આવડ આથડ.

સંપાદકે 'સમક્ષ' અર્થ આપ્યો છે તે ચાલે, પણ 'પાસે, નજીક' એ અર્થ વધારે યોગ્ય છે : "પાસે આવે એવો કોળ મૂર્ખ છે ?"

વિમગ્ર.માં -

ચાડીયાવિડ વાઘલુ એ તુ, આથલડ કોઈ ન થાડ તુ.

(વાઘ રોષે ભરાયો. કોઈ એની આગલ / પાસે આવતું નથી.)

સંપાદકે આપેલો 'નજીક' અર્થ બરાબર છે.

'આથું'ના મૂલમાં સં. 'અગ્ર' છે તેથી 'આગલ' એ એનો મૂળભૂત અર્થ હોવાનું સમજાય એવું છે.

૩૮. આડડ, આડો

સાર્થ જોડણીકોશ 'આડે આવવું'નો 'વચ્ચે (વિઘ્ન કે રાહત તરીકે) પડવું' એવો અર્થ આપે છે. એટલેકે વિઘ્નરૂપ થવું કે રાહતરૂપ થવું એ સંદર્ભ પર આધારિત છે. પણ રાજસ્થાની કોશ 'આડ'ના 'રક્ષા, શરણ, સહાયતા, મદદ, આશ્રય, આધાર' એવા અર્થો

અને 'આડૌ આળો/આવળો'નો 'મદદ કરવી' એવો અર્થ આપે છે. મધ્યકાલીન ગુજરાતીમાં 'શરણ' કે 'મદદ'ના અર્થના પ્રયોગો મળે છે. જેમકે,

પ્રેમાકા.માં -

સર્વ બેઠાં મૂઠ વાઢે, તમ વિના કોણ આવે આઢે.

સંપાદકે 'આઢે'નો 'વચ્ચે' એવો અર્થ આપ્યો છે તે સીધા શબ્દાર્થની દૃષ્ટિએ વરાબર છે, પણ અહીં રાહત રૂપે વચ્ચે આવવાની વાત છે એટલે 'આઢે આવે'નો 'મદદે આવે' એવો અર્થ વધારે સુભગ છે : "બધાં મૂઠ વાઢી રહ્યાં છે ત્યારે કોણ મદદે આવશે ?"

જિનરા.માં -

શ્રી જિનરાજ સુવિધિ સાહિબ સું કિમ પહુંચીજઈ આઢઈ.

(જિનરાજ સુવિધિનાથના શરણમાં કેમ પહોંચીએ ?)

સંપાદકે 'આઢઈ'નો 'હઠ કરીને' એવો અર્થ આપ્યો છે તે ખોટો છે એ સ્પષ્ટ છે. એમાં જ -

પ્રહસમ થાસ્યૈ મુઝ વારી, ઇમ ચિંતવિ ચઢથી નારી,

આડૌ તવ કોઈ ન આસૈ...

(ચોથી સ્ત્રી વિચારે છે કે સવારે મારો વારો આવશે, ત્યારે કોઈ મારી મદદમાં નહીં આવે.)

સંપાદકે 'કામમાં આવશે' એવો અર્થ આપ્યો છે તે પણ ચાલે.

૩૧. આદર, આવરવું

'આદર' શબ્દ 'માન-સંમાન'ના અર્થમાં અને 'આદરવું' શબ્દ 'આરંભ કરવો'ના અર્થમાં આપણે વાપરીએ છીએ. જોડણીકોશ 'આદરવું' શબ્દનો 'સ્વીકાર કરવો' એવો અર્થ પણ આપે છે.

મધ્યકાલમાં 'આદર' શબ્દ 'પ્રયત્ન'ના અર્થમાં પણ વપરાતો દેખાય છે. અઘાઘ.માં આ અર્થ લેવામાં આવ્યો છે. જેમકે,

તે અલ્પ આદરે આવે હાથ -

(અલ્પ પ્રયત્નથી એ હાથમાં આવે.)

જેવે આદરે કરીને ગ્રહે, તેવું મુક્તા જામી રહે.

(જેવા પ્રયત્નથી / જેવી નિષ્ઠાથી સ્વીકારે તેવું મોતી બને.)

શુદ્ધ પારસને જે જે અડે, તે તે કંચન થઈ નીમડે

પણ તે આદર કેનો નવ કરે.

(પણ તે કશાને માટે પ્રયત્ન કરતો નથી.)

'આદર' શબ્દ 'આશ્રય, સ્વીકાર'ના અર્થમાં પણ મળે છે. જેમકે અઘાઘ.માં -

સદ્ગુરુ કરા ચરણ આદર કરી....

(સદ્ગુરુના ચરણનો આશ્રય લઈને....)

સંપાદકે ‘પ્રયત્ન’ અર્થ આપ્યો છે તે અહીં ચાલે તેમ નથી.

આ જ રીતે, ‘આદરવું’ પણ ‘પ્રયત્નશીલ થવું, પ્રવૃત્ત થવું, કરવું’ એવા અર્થમાં વપરાય છે. અઘાઘ.માં ‘પ્રયત્ન કરવો’ એવો અર્થ લેવાયો છે. જેમકે,

ભૂચરની કોઈ બીજી પેર, એમ જાણી અઘા આદર.

(ભૂચરની કોઈ બીજી જ રીત છે એમ સમજીને તું પ્રયત્નશીલ થા.)

એણે રસે જીવ કરે આદરી.

(આ રસથી જીવ પ્રવૃત્ત થાય છે.)

ઢાઢ્યા પંડિત થઈ જે આદરે, તે અઘા વાર્યું કેમ કરે ?

(ઢાઢ્યા પંડિત થઈને જે પ્રવૃત્ત થાય છે તે વાર્યું કેમ કરે ?)

પ્રેમાકા.માં -

જે વેળા આદરિયા ઢ્રોળ, ત્યારે કુંવરને રાણે કોળ ?

(ઢ્રોળ જ્યારે પ્રવૃત્ત થયા, ત્યારે કુંવરની રક્ષા કોળ કરે ?)

જો અઘરું તો અસુરકુઢને ત્રેવડું તૃણમાત્ર.

(જો હું પ્રવૃત્ત થાઉં તો અસુરકુઢને તણખલા સમું લેખું.)

સંપાદકે ‘આરંભ કરવો’ એવો અર્થ લીધો છે પણ ઉપરનો અર્થ વધારે યોગ્ય છે. અઘેગી.માં -

અળજાળ્યે જે આદરે....

(સમજ્યા વિના જે (ભક્તિ) કરે...)

સંપાદકોએ ‘આરંભે’ અર્થ લીધો છે તે દેખીતી રીતે ચાલે પણ ‘-ને માટે પ્રવૃત્ત થાય’ ‘કરે’ એવો અર્થ અભિપ્રેમ જણાય છે.

ભક્તિ ઉપરે આદર્યો.

(ભક્તિ વિશે પ્રવૃત્ત થયો.)

સંપાદકોએ અહીં ‘પ્રયત્નશીલ થયો’ એવો અર્થ લીધો છે તે બરાબર છે.

નલાઘ્યા.માં -

મંદ હાસ્ય કરી રા ઉઘારિ : ‘નારી, મૂરખતા આદરિ.’

(મંદ હાસ્ય કરીને રાજા બોલ્યો : નારી, તું મૂર્ખાઈ કરે છે.)

સંપાદકે ‘શરૂ કરે છે; માન આપે છે’ એવા અર્થો આપ્યા છે તે અહીં અપ્રસ્તુત છે.

‘આદરવું’ શબ્દ ‘સ્વીકારવું, સત્કારવું, આશ્રય લેવો, પામવું’ એવા અર્થોમાં પણ

વપરાયેલો મઠે છે. જેમકે, ગુર્જરા.માં -

રિસહિ રાજ્યકલા ધુરિ આદરી.

(ઋષભે પ્રથમ રાજ્યકલા સ્વીકારી.)

સંપાદકોએ 'to receive respectfully' (સત્કારવું) એવો અર્થ આપ્યો છે તે ચાલે તેવો છે.

આરારા.માં -

મડ પિણિ તુણનહ આવર્યહ હો, જાણી આંબાની ડાલિ.

(મેં આંબાની ડાઠ જાણીને તારો આશ્રય કર્યો હતો.)

તેહનહ જાહ બેટી એક, યૌવનવય આદરીય.

(તેને એક પુત્રી જન્મી. તે યૌવનવયને પામી.)

સંપાદકે 'આશ્રય લીધો' એવો અર્થ આપ્યો છે તે પણ ચાલે.

લાવલ.માં -

કેવલકમલા આદરી.

(કેવલજ્ઞાનરૂપી લક્ષ્મી પામ્યા.)

સંપાદકે 'આદર કરી, સ્વીકારી' એવા અર્થ આપ્યા છે તેમાંથી 'સ્વીકારી' અર્થ નથી શકે.

નરકા.માં -

એ રસ શુકસનકાદિકે, વઢી શિવ-શિવાએ આવર્યો.

(શુકસનકાદિક અને શિવ-શિવાએ એ રસનો સ્વીકાર કર્યો / તેઓ એ રસ પામ્યા.)

ઝંઘ, આહાર ને આઠસ મેં આવર્યા.

(મેં ઝંઘ, આહાર ને આઠસનો આશ્રય લીધો.)

ભૂલ્યા મમતા ફરે, અન્યને આદરે.

(ભૂલ્યા મમતા છે અને અન્યનો આશ્રય લે છે.)

સંપાદકે 'આવકારવું, સત્કારવું' એવા અર્થો લીધા છે તે આ સંદર્ભમાં સુભગ લાગતા નથી.

આનંત.માં -

પરમ ચરણધર્મ તે ધર્મ તુહારો જાણીહ આદરીહ.

(પરમ ચારિત્રધર્મનો, તે તમારો ધર્મ જાણીને, આશ્રય કરીએ.)

સંપાદકે 'આદરીએ' એવો પર્યાય આપ્યો છે તે 'શરૂ કરીએ' એવા અર્થમાં જ અભિપ્રેત ગણાય, એ અર્થ અહીં ઉપયુક્ત જણાતો નથી.

સાર્થ જોડણીકોશ 'આદરવું'નો 'સંવનન કરવું' ને 'અદરાવું'નો 'દિવાહ કે સગપણ

થવું' એવા અર્થો નોંધે છે. ખાસ કરીને પારસીઓમાં 'અદરાવું' શબ્દ આ અર્થમાં પ્રચલિત છે. મધ્યકાલમાં 'આદરવું' શબ્દ જ 'વિવાહ કે સગપણ કરવું' એવા અર્થમાં પ્રયોજાયેલો મળે છે. જેમકે,

આરારા.માં -

કુલધર, આદરિ મ થા ગમાર,

(કુલધર, (પુત્રીનો) વિવાહ કર, ગમાર ન થા.)

સંપાદકે પણ 'સગપણ કર' એ અર્થ જ આપ્યો છે.

ગુર્જરા.માં -

હું નવિ દેહી આદરી, આદરી યાદવરાઈ.

(યાદવરાયે મારી સાથે વિવાહ કરી મને આદરથી જોઈ નહીં.)

સંપાદકોએ યોગ્ય રીતે 'betrothed' એવો અર્થ આપ્યો છે.

વિત્તસં.માં 'આદરવું'નો એક વિલક્ષણ પ્રયોગ મળે છે :

જેમ ચંબુકગિરિની સત્તાએ કરી લોહોનૌકા આવે આદરી.

સંપાદકે 'હેંચાઈને' અર્થ આપ્યો છે તે જ આ સંદર્ભમાં બંધ બેસે એવો છે. "જેમ લોહચુંબકવાળા પર્વતના પ્રભાવથી લોહાની નૌકા હેંચાઈને આવે...."

૪૦. કરો

'કરો' શબ્દનો અર્થ 'ઘરની બાજુની દીવાલ' એવો સાર્થ જોડણીકોશ નોંધે છે અને એ અર્થમાં એ શબ્દ પ્રચલિત છે. નંદવ.માં આ શબ્દ વપરાયો છે અને સંપાદકે એનો એ અર્થ જ આપ્યો છે. પંક્તિ આ પ્રમાણે છે :

વળીક તે જ નહી આકરો, ગામ તે જેહમાં હોયે કરો.

દેહીતી રીતે જ 'કરો' શબ્દનો ઉપર્યુક્ત અર્થ અહીં બંધબેસતો થતો નથી. કરો ઘરને હોય, ગામને નહીં; અને ઘરને કરો હોય જ, પછી કરો કે કરાવાલું ઘર હોય તેને જ ગામ કહેવાય એમ કહેવાનો કંઈ અર્થ ધરો ? વસ્તુતઃ રાજસ્થાની કોશ 'કરૌ' શબ્દ 'કિસાન'ના અર્થમાં નોંધે છે. અહીં એ અર્થ બરાબર બંધ બેસે છે : "જેમાં છેડૂત વસતો હોય તે જ ગામ."

૪૧. યગાં, યગમંડલ, યગાકાર

'યગ' શબ્દ આપણે 'પંચી'ના અર્થમાં જ લઈએ છીએ. 'ય' એટલે આકાશ, એમાં ગતિ કરે તે 'યગ'. પણ દેશ્ય 'યગ' શબ્દ 'આકાશ'ના અર્થમાં છે અને એ મધ્યકાલીન ગુજરાતીમાં પ્રચલિત હોવાનું જણાય છે. જેમકે,

વેતાપ.માં -

ડોલે યગમંડલ વિત....

(કદાચિત આકાશમંડલ ડોલે...)

સંપાદકે પણ 'ગગનમંડલ' એ અર્થ જ આપ્યો છે.

પ્રેમાકા.માં -

મા भर रे ओहरुं डगां, तूझ-ये तूटी पडशे खगां.

(આગળ ડગલાં ન भरતો, નહીં તો તારા પર આકાશ તૂટી પડશે.)

સંપાદકે આપેલો 'પક્ષીઓ' અર્થ દેખીતી રીતે જ ઓછો છે.

संतो, मन रे मारीने मज्जन करे, परम ज्योतमां भळे,

खगाकार ए तो थई रहे...

(મનને મારીને બ્રહ્મભાવમાં ડૂબે ને પરમ જ્યોતમાં લીન થાય તે આકાશવત્ / શૂન્યવત્ થઈને રહે....)

સંપાદકે 'પંક્તીના જેવું, આકાશમાં (બ્રહ્મમાં) મુક્ત રીતે વિહરનાર' એવો અર્થ આપ્યો છે તે બરાબર નથી.

૪૨. खराब

જોડણીકોશ 'ખરાબ'ના 'નઠારું, અનીતિમાન, ખ્રષ્ટ' એવા અર્થો નોંધે છે અને એ જ પ્રચલિત અર્થો છે. પણ અરબી 'ખરાબ' શબ્દ 'વિનાશ, બરબાદી' એવો અર્થ પણ ધરાવે છે અને મધ્યકાલમાં એ અર્થમાં આ શબ્દ વપરાયેલો મળે છે. જેમકે,

अखाका.માં -

मध्य अहंता करे खराब.

'ખરાબ' અહીં 'ખરાબ'ને સ્થાને છે અને સંપાદકે એ પર્યાય મૂકીને જ કામ ચલાવ્યું છે. પણ જોઈ શકાય છે કે 'ખરાબ'નો ચાલુ અર્થ અહીં કથયિત્વને બરાબર પ્રગટ કરતો નથી, "મધ્યે અહંતા વિનાશ / બરબાદી કરે છે" એવો અર્થ લેવાયી જ કથયિત્વ બરાબર ઊઘડે છે.

૪૩. गान, किण गानइ

'ગાન' શબ્દ 'ગીત, ગાયન' એવા અર્થમાં જાણીતો છે. પણ મધ્યકાલમાં એ 'ગણના, વિસાત' એવા અર્થમાં પણ મળે છે, જેમકે, આરા.માં -

कहइ ब्राह्मण, "मुझ प्राण, तेह पनि रायना जाण,

तु कन्या किण गानइ...."

(બ્રાહ્મણ કહે છે - મારા પ્રાણ પણ રાજાના છે, તો મારી કન્યા શી વિસાતમાં ?)

સંપાદકે 'કઈ વિસાતમાં' એવો જ અર્થ આપ્યો છે.

जिनरा.માં -

इम विचार करता मन माहे लाखे गाने लोको रे...

(આમ મનમાં વિચારતા લાંબોની ગણતરી / સંખ્યામાં લોકો....)

સંપાદકે ‘ગાને’નો ‘જ્ઞાને’ અર્થ આપ્યો છે તે ઓછો છે.

સં. ‘ગણના’ પ્રા. ‘ગણના’ પરથી ‘ગાન’ શબ્દ આવ્યો જણાય છે.

[ગુજરાત દીપોત્સવી અંક, સં. ૨૦૫૦]

૪૪. ઉશંકલ, ઉસંકલ, ઉસીકલ, ઉસીંકલ, ઓશિંગલ, ઓશીંકલ, ઓશીંગલ, ઓસંકલ, ઓસીકલ

બોલીકક્ષાએ વપરાતો ‘ઓશિંગળ’ શબ્દ આપણને પરિચિત છે. એ શબ્દ આપણે ‘આભારી, ઋણી, ઉપકૃત, અહેસાનમંદ’ એવા અર્થમાં યોજીએ છીએ અને શબ્દકોશો પણ એ શબ્દને એ અર્થમાં જ નોંધે છે. ભગવદ્ગોમંડલે એનો એક વધારાનો અર્થ ‘બદલો વાઠી આપનારું’ નોંધ્યો છે તે વિરલ અપવાદ છે. કોશો ‘ઓશિકલ/ઓશિંગલ’ એ શબ્દ પણ નોંધે છે અને આ જ અર્થમાં નોંધે છે. એક જ શબ્દના આ બે ઉચ્ચારભેદો હોય એવી એમની સમજ જણાય છે. ભગવદ્ગોમંડલે ‘ઉસંકલ, ઉસીકલ’ વગેરે ઘણા ઉચ્ચારભેદો નોંધ્યા છે, પણ એણે પણ ત્યાં બધે ‘આભારી, ઋણી’ એવો જ અર્થ દર્શાવ્યો છે.

મધ્યકાલીન સાહિત્યમાં ‘ઓશિંગળ’ એવું ‘ળ’કારવાળું રૂપ જોવા મળ્યું નથી, ‘લ’કારવાળું રૂપ જ જોવા મળે છે – ઉશંકલ, ઉસંકલ, ઉસીકલ, ઉસીંકલ, ઓશિંગલ, ઓશીકલ, ઓશીંકલ, ઓશીંગલ, ઓસંકલ, ઓસીકલ વગેરે. સ્વાભાવિક રીતે જ મધ્યકાલીન સાહિત્યના આપણા ઘણા સંપાદકો-અભ્યાસીઓ આ મધ્યકાલીન પ્રયોગને ‘ઓશિંગળ’ના અત્યારના અર્થમાં – ‘આભારી, ઉપકૃત’ એવા અર્થમાં – વાંચવા લલચાયા છે, જે આપણા કોશોએ પણ કર્યું છે. પણ મધ્યકાલીન ‘ઉસીંકલ’ વગેરે શબ્દ, ‘ઓશિંગળ’થી ઊલટા જ અર્થમાં, ‘ઋણી’ નહીં પણ ‘ઋણમુક્ત’, ને એમાંથી વિકસેલા કેટલાક અર્થોમાં વપરાતો હોવાનું સ્પષ્ટપણે દેખાય છે. એ નોંધપાત્ર છે કે *ऐतिहा. (૧૯૧૬)* એ સૌપ્રથમ ‘ગુણ-ઉસંકલ’નો ‘ગુણની ભરપાઈ’ (=ગુણ/ઉપકારનો બદલો) એવો અર્થ આપ્યો છે. તે પછી *उपवा. (૧૯૩૫)* માં ‘ઉસંકલ’નો ‘fulfilling the obligation’ (ઋણ ચૂકવવું તે) એવો અર્થ અપાયો છે. આ પછી *मदमो. (૧૯૫૫)* માં ‘ઓશીકલ/ઓશીંગલ’નો ‘ઋણમુક્ત’ એવો અર્થ અપાયો છે ને એના અર્થનું ભારતીય વિદ્યાભવનનાં પ્રકાશનોમાં અને અન્યત્ર ક્યાંક-ક્યાંક અનુસરણ થયેલું છે, પણ આ શબ્દને ‘ઓશિંગળ, આભારી, ઋણી’ એવા અર્થમાં લેવાનું પણ વ્યાપકપણે જોવા મળે છે.

‘ઉસીંકલ થવું / કરવું’ એટલે ‘ઋણ, ઉપકાર કે એના ભારમાંથી મુક્ત થવું.’ એમાંથી ‘બદલો વાઠવો’ ‘ઘચન પાઠવું’ વગેરે અર્થોનો પણ વિકાસ થયો છે. આ વિવિધ અર્થોને અનુલક્ષીને ‘ઉસીંકલ’ વગેરેના મધ્યકાલીન પ્રયોગો આપણે જોઈએ.

મુક્ત થવું કે કરવું - ઋણ, ઉપકાર કે એના ભારમાંથી

(૧) સિંહા(મ).માં રાજા ઉપર એક વચ્ચે ઉપકાર કરનાર બ્રાહ્મણ વાંકમાં આવે છે ને રાજસભા એને શૂલીએ દેવાનું સૂચવે છે ત્યારે રાજા કહે છે -

એહ ઉપગાર **ઉસીકલ** કેમ, પસાડ કરી પુહચાડો છેમ. (૧૧૪)

(એના ઉપકારના ભારમાંથી મુક્ત કેમ થવાય ? થેટસોગાદ આપી એને ક્ષેમકુશલ ઘેર પહોંચાડો.)

સંપાદકે ‘આખારી, ઓશિંગળ’ અર્થ લઈ અનુવાદ આપ્યો છે - “એના ઉપકારનો હું ઓશિંગળ છું,” એમાં ‘કેમ’ શબ્દ બાકાત રહ્યો છે. ઉપરાંત, સંદર્ભમાં પણ એ અર્થ ટકી શકે તેમ નથી.

(૨) નલાહ્યા.માં હંસ નઠ્ઠને કહે છે -

પ્રાણદાન તિ મૂઝને દીધું તે **ઓશીકલ** થાઉં,

પ્રત્યુપકાર કરેવા, રાજા, કુંડિનપુરિ હું જાઉં. (૬, ૧૧)

(તેં મને પ્રાણદાન કર્યું છે તેના ઋણમાંથી મુક્ત થાઉં.)

સંપાદકે ‘ઓવારણા લીધેલ, વારી જવાયેલું, ઉપકૃત’ એવા અર્થો નોંધ્યા છે. રા. ચૂ. મોદીએ એમના સંપાદનમાં ‘આખારી’ અર્થ આપ્યો છે. આ અર્થો યોગ્ય નથી.

(૩) વિક્રા.માં -

માતા કહી ગંગ સમાન, અડસઠિ તીરથ માંહિં પ્રધ્યાન,

નિશિદિન થોઈ પીઈ પાય, તુહિ **ઓસંકલ** પુત્ર ન થાય. (૪૭૬)

(માતાના પગ ધોઈને રોજ પીએ તોયે પુત્ર એના ઋણમાંથી મુક્ત ન થાય.)

સંપાદકે ‘ઓશિંગળ, આખારી’ એ અર્થ આપ્યો છે, જે ટકી શકતો નથી.

(૪) નલરા.માં -

તાહરી દૃષ્ટિ સંપનુ, જીવી દીધૂ માય,

તૂઝ **ઉસીકલ** નવિ થાઉં, પ્રણમઉ તારા પાય. (૬૧૦)

(તારી નજરે ચડ્યો અને માતા ! તેં મને જીવતદાન આપ્યું. તારા ઋણમાંથી હું મુક્ત નહીં થાઉં.)

(૫) એ જ કૃતિમાં પોતાને આશ્રય આપનાર દધિપર્ણને નલ કહે છે -

મિત્ર સહોદર ભાઈ માહરુ, **ઉસીકલ** નહી થાઉં તાહરુ. (૧૦૨૧)

(તું મારો મિત્ર, સહોદર, ભાઈ છે. તારા ઋણમાંથી હું મુક્ત નહીં થાઉં.)

બંને પરત્વે સંપાદકે ‘આખારી, ઓશિંગળ’ અર્થ આપ્યો છે, જે ખોટો છે.

(૬) રલસૂરિશિષ્યકૃત ‘રલચૂડરાસ’ (૧૬૫૩) (સંપા. હ. ચૂ. ભાયાણી, ૧૧૭૭)-

માં -

યમઘંટા સમજાવે છે કે શેઠે તમને કંઈક આપવાનું કહ્યું છે તેથી એ ઘડામાં દેડકો મૂકી હાથ નાખવાનું તમને કહેશે અને પછી -

“ઘડા-માહિ કાંઈ છડ સહી”, “ઓસીંકલ હ્યા અહે ધઈ.” (૨૨૯)

(તમે કહેશો કે ઘડામાં કાંઈક છે એટલે એ કહેશે કે અમે ઋણમુક્ત થયા.)

સંપાદકે શબ્દકોશ આપ્યો છે પણ અર્થો આપ્યા નથી.

(૭) એ કૃતિમાં જ, માઠી જ્યારે ‘કાંઈક’ની માગણી કરે છે ત્યારે શેઠ કહે છે -

સઝ પંચાસ લિઝ તુમે સહી, ઓસીંકલ તુમે કરઝ સહી. (૩૦૨)

(પચાસ-સો રૂપિયા લઈ લો અને અમને ઋણમુક્ત કરો.)

(૮) એમાં જ સુતારને રાજી કરવાનું વચન આપેલું. એને સમાચાર આપવામાં આવે છે કે રાજાને ત્યાં દીકરો અવતર્યો છે. પછી -

“રુલિયાઈત અહે થયા છઝં સહી”, “ઓસીંકલ અહે હૂઆ ધઈ.” (૩૦૭)

(સુતાર કહે છે કે અમે રાજી થયા. એટલે શેઠે કહ્યું કે અમે ઋણમાંથી છૂટ્યા.)

(૯) પ્રેમાકા.અંતર્ગત ‘અભિમન્યુ-આખ્યાન’માં પાંડવોને પોતે દાસ તરીકે રાખ્યા એનો અફસોસ વ્યક્ત કરી વિરાટ રાજા કહે છે -

તે ભાર ઓશીંકલ કરો, ઉત્તરાકુંવરી મારી વરો. (૨૨, ૮)

(તે ભારમાંથી મને મુક્ત કરો.)

સંપાદકે ‘ઓશિંગલ; હઠવો, ઋણમુક્ત; આભારી’ એવા અર્થો નોંધ્યા છે, જેમાં સંપાદક અર્થ પરત્વે અનિશ્ચિત હોવાનું દેખાય છે. ચિમનલાલ ત્રિવેદી વગેરે તથા વિનોદ અધ્ધર્યુ વગેરે એમનાં સંપાદનોમાં ‘આભારી, ઉપકૃત’ એવો અર્થ લીધો છે, જે ઓટો જ છે.

(૧૦) દશસ્કં(૨).માં -

શત કલ્પ સેવા કરવા રહીએ, પણ માના ઓશીંકલ નવ થઈએ.

(૧૦૯, ૪૬)

(સેંકડો કલ્પો સેવા કરીએ, તોયે માના ઋણમાંથી મુક્ત ન થવાય.)

સંપાદકે ‘ઋણમુક્ત’ અર્થ આપ્યો છે.

(૧૧) એ કૃતિમાં જ, નંદજી પ્રત્યે કૃષ્ણ કહે છે -

અમો ઓશંકલ કેમ થઈએ રે, ગોકુલ-સ્વામી ?

એવું કહીને આંસુ ભરિયાં અંતરજામી. (૧૨૨, પદ ૭, ૧)

(હિ ગોકુલના માલિક, તમારા ઋણમાંથી અમે કેમ મુક્ત થઈએ ?)

સંપાદકે શબ્દકોશમાં આ સંદર્ભ નોંધ્યો નથી.

ભગવદ્ગોમંડલે આ પંક્તિઓ ઉદ્ધૃત કરી 'ઓશિયાહું, ગરજુ' એવો અર્થ આપ્યો છે, જે ટકી શકે એમ નથી.

(૧૨) સિંહા(શા).માં -

બહુ દ્રવ્ય સ્વરચ્યો વાપનો, આપી ઉશંકલ ધાયું. (૨૦, ૧૩૪)

(પિતાનું ઘણું દ્રવ્ય મેં વાપર્યું છે, હવે પાછું આપીને ઋણમુક્ત બનું.)

સંપાદકના શબ્દકોશમાં આ પંક્તિનો સંદર્ભ નથી.

(૧૩) વેતાપ.માં વિદાય લેતા સિદ્ધને વિક્રમ કહે છે -

તાહરો ભાર માથે મુને, કષ્ટ એટલું કાપ્ય,

કાંઈક માગો મુજ-કને, તે ઉશંકલ ધાઉં. (૧, ૪૩૭-૩૮)

(મારી પાસે કાંઈક માગો, જેથી તમારા ઋણ-ભારમાંથી મુક્ત થાઉં.)

સંપાદકે આ અને પછીના ઉદાહરણ પરત્વે 'ઋણમુક્ત' અર્થ આપેલ છે.

(૧૪) એમાં જ, વડ પરથી શબને લાવી આપવાનું વચન ન પાઠી શકેલો વિક્રમ સિદ્ધને કહે છે -

મહારાજ આજ રાત્રે જાઉં છું, અરુણોદયે ઉશંકલ ધાઉં છું. (૧૧, ૭)

(સવાર પડતાં જ, વચન આપ્યું છે તેના ભારમાંથી મુક્ત થાઉં છું.)

(૧૫) કસ્તુવા.માં કૂડ કરનાર ગણિકાને વિક્રમ હરાવે છે તેથી મુલતાનનો રાજા પોતાની ધન્યતા પ્રગટ કરે છે અને -

ઉશંકલ અમને કરો, ઘણું વાંક ચિવેક,

દેહેં શુભ છે દીકરી, આપું તમને એક. (૭૧૭)

(તમને ઓઠહ્યા નહીં એ અમારા ચિવેકનો દોષ થયો. હવે તમે કરેલા ઉપકારના ભારમાંથી અમને મુક્ત કરો. મારી સુંદર દીકરી છે તે હું તમને આપું.)

સંપાદકે 'આભારી' અર્થ આપ્યો છે. ભગવદ્ગોમંડલે પણ આ ઉદાહરણ સંદર્ભે 'આભારી, ઉપકાર નીચે દબાયેલું, અહેસાનમંદ' એવા અર્થ નોંધ્યા છે. આ અર્થો ઉપયુક્ત નથી.

(૧૬) રુસ્તસ.માં અસદખાન રુસ્તનખાનને કહે છે -

લૂણ-ઓસીકલ તમારો થાઉ, ડાબે મોરચે એકલો જાઉ. (૧૨૭)

(તમારું લુણ લાવું છે તેના ઋણમાંથી મુક્ત થાઉં. ચુદ્ધના ડાબે મોરચે હું એકલો અર્જશ.)

સંપાદકે 'ઓશિંગણ' અર્થ આપ્યો છે, જે યોગ્ય નથી.

(૧૭) વસ્તાકૃત પદ (ભગવદ્ગોમંડલમાં ઉદ્ધૃત)માં -

ત્યાં લગણ સૌ રહે એકઠાં,

જ્યાં લગી ઓશિંગણ થાય રે.

(ઋણમુક્ત થાય - ઋણાનુબંધનથી મુક્ત થાય - ત્યાં સુધી સૌ એકઠાં રહે છે.)

મગવદ્ગોમંડલે 'બદલો વાઠી આપનારું' એવો અર્થ નોંધ્યો છે તે પળ બેસે અને આ પ્રકારના અર્થને ટેકો છે તે હવે પછી આપણે જોઈશું.

અહીં 'ળ'કારવાળો 'ઓર્શિગળ' શબ્દ છે તે ધ્યાન લેવું છે. મધ્યકાળના 'લ'કારવાળા પ્રયોગથી એ એકમાત્ર અપવાદ છે અને તેથી શ્રદ્ધા પાઠ હોવાનો વહેમ જાય છે. એ આજનો 'ઓર્શિગળ' શબ્દ તો નથી જ, કેમકે આજના અર્થમાં 'ઓર્શિગળ થાય ત્યાં સુધી સૌ એકઠાં રહે છે' એવી રચના ન થઈ શકે, 'ઓર્શિગળ હોય ત્યાં સુધી સૌ એકઠાં રહે છે' એવો પ્રયોગ થઈ શકે.

બદલો વાઠવો

'ઋણમુક્ત થવું' એટલે 'ઋણ ચૂકવવું, બદલો વાઠવો'. 'ઉર્સીકલ કરવું' એટલે તો, સામાન્ય રીતે, 'ઋણમુક્ત કરવું' જ; પણ 'ઉર્સીકલ થવું' એટલે 'બદલો વાઠવો' એવા અર્થને અવકાશ રહે છે. આ પહેલાં આપણે જે ઉદાહરણો જોયાં તેમાંથી ક્રમાંક (૭), (૯) અને (૧૫)માં 'ઉર્સીકલ' 'કરવા'ની વિનંતી છે ત્યાં ઋણ કે ખારમાંથી મુક્ત કરવાનો, ઋણ કે ખાર ઉતારવાનો અર્થ જ લઈ શકાય છે એ જોઈ શકાય છે. બાકીનાં ઉદાહરણોમાં 'ઉર્સીકલ' 'થવા'ની વાત છે ત્યાં બધે જ 'બદલો વાઠવો' એવા અર્થને અવકાશ રહે છે. જેમકે (૧)માં એહ ઉપગાર **ઉર્સીકલ** કેમ (થવાય) એટલે "એના ઉપકારના ખારમાંથી મુક્ત કેમ થવાય" તેમ 'એના ઉપકારનો બદલો કેમ વાઠી શકાય?' એવો અર્થ લીધો જ છે એ આપણે આગળ જોયું છે. આ પૂર્વે આપણે નોંધેલાં ઉદાહરણોમાં 'ના ઉર્સીકલ થવું' એવી રચનાઓનો સમાવેશ થયો છે, પણ તે ઉપરાંત 'ને ઉર્સીકલ થવું' એવી રચના પણ મળે છે અને ત્યાં 'બદલો વાઠવો' એ અર્થ વધુ સ્વાભાવિક લાગે છે. અપકારના પણ ઉર્સીકલ થવાની વાત આવે છે ત્યાં તો એ અર્થ લેવો અનિવાર્ય લાગે છે. આ અર્થ 'ઉર્સીકલ કરવું'ના પ્રયોગમાં પ્રવેશ્યાનું પણ એક ઉદાહરણ મળે છે એ બતાવે છે કે મધ્યકાળમાં 'ઉર્સીકલ' શબ્દ ઘણા સંદર્ભોમાં વપરાતાં એનો 'મુક્ત થવા'નો ચોક્કસ અર્થ ન રહેતાં 'બદલો વાઠવો' જેવા વ્યાપક અર્થોને સ્થાન મળ્યું છે.

આ અર્થનાં કેટલાંક ઉદાહરણો હવે જોઈએ :

(૧૮) ઉપવામાં -

સમકિતના દેણહાર ગુરુનંદ ઘણે ભવે વિમળીતિમળી જાં લગઈ અનંતગુણી ઇમ
સદલં ગુણાકારે મેલી ઉપગારના સહસ્રની કોડે **ઉર્સીકલ** ધાઈ ન સકઈ

(૨૬૯)

(સમ્યક્ત્વના દાતાર ગુરુને ઘણાં જન્મોમાં બમણા-તમણાથી માંડીને અનંતગણા સુધીના સર્વ પ્રકારના ગુણાકાર કરીને હજારો ઉપકારથી પણ બદલો ન વાઠી શકાય.)

અહીં ‘ને ઉસંકલ થવું’ એવો પ્રયોગ છે તે નોંધપાત્ર છે.

સંપાદકે ‘ઋણ ચૂકવવું તે’ એવો અર્થ આપ્યો છે, જે બરાબર છે.

(૧૧) નલરા.માં પોતાના હાથને ડસનાર નાગને નલ કહે છે -

દૂધદાયકનહ ડસીહ કિમ ?, ડસીકલ થયુ મજ્ઞ કરી હમ ! (૭૫૮)

(જેણે દૂધ પાવું એને કેમ ડસાય ? તેં મને આવી રીતે બદલો વાઢ્યો !)

‘ઋણમુક્ત થયો’ કરતાં ‘બદલો વાઢ્યો’ એ વધારે સંગત લાગે છે.

સંપાદકે ‘આભારી’ અર્થ આપ્યો છે, જે ઓટો છે.

(૨૦) ઐતિરા.અંતર્ગત કીર્તિસાગરશિષ્યકૃત ‘ભીમ ચોપાઈ’માં -

સોવન બરાબર તોલહ જોય, ધંધિ કરી કરૈ તીરથ કોય,

હંદ્રમાલ પહેરાવે માય, ગુણડસંકલ તોહ ન થાય. (૧૫૨)

(માતાને હંદ્રમાલ પહેરાવે તોયે એના ગુણ-ઉપકારના ખારમાંથી મુક્ત ન થવાય / એના ગુણ-ઉપકારનો બદલો ન વઢે.)

સંપાદકે ‘ગુણની ખરપાઈ’ એવો અર્થ આપ્યો છે.

આ સંદર્ભમાં જુઓ આ પૂર્વ (૧) ‘ઉપકાર-ડસીકલ’ તથા (૧૬) ‘લૂણ-ઓસીકલ’.

(૨૧) દશસ્કં(૧).માં કૃષ્ણ તરીકે અવતાર લઈ રહેલા વિષ્ણુ શેષને પોતાના જ્યેષ્ઠ ભ્રાતા - બલરામ - તરીકે અવતારવા કહે છે -

વિષ્ણુ કહે, “રામા-અવતારે તમો કીધી સેવા સબલ રે;

આ વારે કનિષ્ઠ થઈ સેવું, ધાઉં તમને ઓસીંગલ રે” (૮, ૨૨)

(રામાવતારમાં તમે - નાના ભાઈ લક્ષ્મણ બની - મારી ઘણી સેવા કરી હતી. આ વખતે હું નાનો ભાઈ બની તમારી સેવા કરું અને તમને બદલો વાઢું / તમારા ઋણમાંથી મુક્ત ધાઉં.)

સંપાદકે ‘ઋણમુક્ત’ અર્થ આપ્યો છે.

૨૨. સિંહા(શા).માં બ્રાહ્મણ પુત્ર મેઢવવા માટે શિવની અપાર ભક્તિ કરે છે, પછી -

શિવ તો થયા અતિ આકલા, “એહ-નેં સુઅ અપાય,

પાંચસે પુત્ર જ આપતાં, ડસંકલ ન થાય.” (૨૦, ૩૦)

(એને શું આપવું ? પાંચસો પુત્ર આપતાંયે એની ભક્તિનો બદલો ન વઢે.)

સંપાદકે ‘ઋણમુક્ત’ અર્થ આપ્યો છે, એને ઘોડો ઝેંઝીને બેસાડી શકાય, પણ ‘બદલો વઢવા’નો અર્થ સાહજિક રીતે બેસે છે.

(૨૩) એમાં જ, પાપોની યાદી વર્ણવતાં -

નીવાંણ પુરાવેં, વિષ-સ્યું વેર, પાડોસી ઉપર રાઝેં ઝહેર,

ગોડે વાડી લીલી ઘણી, ડસંકલ ન કરે વિદ્યા ધણી. (૧૧, ૪૭૨)

(વિદ્યા ધણીને એનો બદલો ન વાળે.)

સંપાદકે ‘ઋણમુક્ત’ અર્થ આપ્યો છે, પણ અહીં તો ‘કરે’વાળો પ્રયોગ છે ને ‘ઋણમુક્ત કરે’ એ અર્થ અભિપ્રેત નથી જ. તેથી ‘બદલો વાળે’ એ અર્થ જ ઉપયુક્ત છે.

(૨૪) નંદક.માં –

ગુણ કે અવગુણ ઓસીંકલ થાયે, પીત્રી પંડ તારે તો સાહે. (૨૪૧)

(ગુણ કે અવગુણ – ઉપકાર કે અપકારનો બદલો વાળીએ ત્યારે જ પિતૃ પંડ લે.)

અપકારના સંદર્ભમાં ‘ઋણમુક્તિ’ નહીં પણ ‘બદલો’નો અર્થ જ બેસે.

સંપાદકના શબ્દકોશમાં આ શબ્દ નોંધાયો નથી.

(૨૫) કસ્તુવા.માં હંસહંસણીની વાતમાંથી કસ્તુરચંદ શુભ રાત્રિ-યોગ જાણે છે ને પોતે પોતાની પત્નીથી દૂર છે એનો અફસોસ કરે છે. હંસના પૂછવાથી કારણ કહે છે. પછી –

હંસની કહેં રે, “હંસ, સુમિ, પુછેં ઉશંકલ થાયો,

આ વેલા તમ્યો એહનેં મંદિર મધ્યે લેઈ જાયો.” (૪૧૬)

(હંસણી કહે છે કે “હંસ, સાંખજો. એને પૂછ્યાનો બદલો વાળો.”)

સંપાદકે ‘આખારી’ અર્થ આપ્યો છે.

(૨૬) વૈતાપ.માં લક્ષ્મીજી વિષ્ણુને કહે છે –

મ્હલી મ્હગત્ય કરેં મ્હાંમીનિ, તે આપણનેં મ્હાર,

કીજેં ઉશંકલ એહનેં, તું નોંધારાં-આધાર. (૨૩, ૨૫)

(આ સ્ત્રીઓ આપણી ખૂબ મક્તિ કરે છે. એનો આપણને મ્હાર ચડે. તો એમને બદલો વાળો.)

સંપાદકે આ અને પછીનાં ઉદાહરણો પરત્વે ‘ઋણમુક્ત’ અર્થ આપ્યો છે, પણ અહીં પણ (૨૩)ના જેવો ‘ઉશંકલ કીજે’ પ્રયોગ છે એટલે ‘બદલો વાળો’ એ અર્થ જ લેવાનો રહેશે.

(૨૭) એમાં જ, ગરીબ માબાપ ચાર પુત્રોમાં પોતાની જેવી-તેવી મિલકત વહેંચી દે છે. પછી –

માબાપ કહેં, “સપૂત છો તમ્યો, કિમ જીવીશું કરમાં અમ્યો”

“જેહનેં શીવજીનિ ક્રીપા હશેં, તે તમનેં ઉશંકલ થશે.

નહીતર વારા ફરતી વાર, ઘ્યાર પુત્ર નેં દાઢા ઘ્યાર.” (૨૪, ૧૩-૧૮)

(માબાપ કહે છે કે તમે તો સપૂત છો પણ આ મુશ્કેલ વચ્ચતમાં અમે કેમ જીવીશું ? દીકરા ઉત્તર આપે છે કે જેના ઉપર શિવજીની કૃપા હશે તે તમને બદલો

વાઢશે/તમારા ઋણમાંથી મુક્ત થશે.)

અહીં ‘ને ઉશંકલ થવું’ એ પ્રયોગ છે એ નોંધપાત્ર છે.

(૨૮) એમાં જ, રોગિષ્ઠ રાજાનો ઉપચાર કરવા આવનાર વૈદ્ય કહે છે -

નવ નાડી કોઠા બોહોતર તળી વખાળી જાણું વાત,

ઓશંકલ થાયું એટલું રોગ-પરિહ્યા હ્યાત. (૬, ૨૮)

(તમે જે કંઈ પુરસ્કાર આપવાના છો એનો બદલો વાઢી શકું એટલું મારું રોગપરીક્ષાનું જ્ઞાન છે.)

રાજાએ પુરસ્કાર જાહેર કર્યો છે પણ ઉપચાર થયો નથી એથી એ મઢ્યો તો નથી. માટે ‘ઋણમુક્ત’ અર્થ લેવાનું અગવડખર્યું છે.

(૨૯) મદમો.માં કાબુલીને ગયેલી ગંગની પત્ની દૂધાં, ગંગ અને કાબુલી વચ્ચે યુદ્ધ થાય છે ત્યારે, કાબુલીને ગંગના કમરની કટાર લઈ એનો ઘાત કરવા કહે છે, જે કાબુલી સમજી શકતો નથી. એ વચ્ચે ગંગ કહે છે -

એ સું સમજે મુરખો, તુ જોજે માહારા હાથ.

છાધુ-પીધું માહરુ, તે **ઓશીંગલ** કીધ,

એને કહું તે મેં લહું, રૂડી શીક્ષા દીધ. (૬૧૧-૧૨)

(એ મૂર્ખ શું સમજવાનો છે. હવે તું મારો હાથ જોજે. આજ સુધી તેં મારું છાધુ-પીધું તેનો આજ બદલો વાઢી આપ્યો. તેં જે એને કહ્યું તે હું સમજી ગયો. તેં સારી શિક્ષામણ આપી.)

સંપાદકે આ અને પછીનાં ઉદાહરણો પરત્વે ‘ઋણમુક્ત’ અર્થ આપ્યો છે પણ અહીં ‘ઓશીંગલ કીધ’ એવી રચના છે. ‘તારી જાતને ઋણમુક્ત કરી’ એમ અર્થ લઈ શકાય, પણ ‘બદલો વાઢ્યો’ એ અર્થ વધુ સ્વાભાવિક લાગે છે. અનંતરાય રાવઢે એમના સંપાદનમાં આ અર્થ લીધો છે.

(૩૦) એમાં જ, ગુણકાના પંજામાં સપડાયેલી મોહના એમાંથી છટકી નાસી જવા તત્પર થઈ હોય છે ત્યારે વિચારે છે -

ગુણકા ગુણ દીધો મુને, કાંઈક **ઓશીકલ** થાઁ. (૧૦૧૬)

(ગુણકાએ મને ગુણ-ઉપકાર કર્યો છે, તે તેના ઋણમાંથી કંઈક મુક્ત થાઁ / એનો બદલો વાઢું.)

વસ્તુતઃ અહીં ‘ગુણ દીધો’ એ કટાક્ષમાં બોલાયેલું વચન છે. ગુણકાએ તો અપકાર કર્યો છે. એટલે ‘ઋણમુક્ત થવા’ કરતાં ‘બદલો વાઢવો’નો અર્થ વધુ ઉપયુક્ત ગણાય. આ ઉદ્ગાર પછી જેણે જેવું કર્યું હોય તેવું સામું કરીએ તેવી મતલબનો છપ્પો આવે છે તે પણ ‘બદલો વાઢવો’ના અર્થનું જ સમર્થન કરે. મોહના જાય છે પણ ગુણકાના

નાકકાન કાપીને.

(વચન) પાઠવું

‘વચન’ જેવા શબ્દના સંદર્ભે ‘ઉર્સીકલ’ શબ્દ આવે ત્યારે ‘વચનના ભારમાંથી મુક્ત થવું’ એવો અર્થ થાય. એમાંથી ‘વચનની પૂર્તિ કરવી, વચન પાઠવું’ એવા સામાન્ય અર્થ પળ વિકસી શકે. મધ્યકાલમાં એવો પ્રયોગ પણ સાંપડે છે જેમાં વચનની પૂર્તિ કરીને એમાંથી છૂટી જવાનું અભિપ્રેત નથી, વચનનું અનુવર્તન – અનુપાલન કરવાનો અર્થ છે. એટલેકે ‘(વચન) પાઠવું’ની વ્યાપક અર્થછાયા આપણે લેવાની રહે છે. અગાડના (૨૫)મા ઉદાહરણમાં પુછેં *ઉર્સીકલ થાયો* એટલે “પૂછ્યું છે તો એ મુજબ વર્તો – કરો” એવો અર્થ અભિપ્રેત હોવાની પણ શક્યતા ગણાય. ‘વચન’ જેવા શબ્દો સાથે આવતા ‘ઉર્સીકલ’ શબ્દના અન્ય પ્રયોગો હવે આપણે જોઈએ.

(૩૧) પદ્મનાભકૃત ‘કાન્હડદે-પ્રબંધ’ (૧૪૫૬) (ભા.૩-૪, સંપા. કાંતિલાલ વ. વ્યાસ, ૧૯૭૭)માં વિષ્ણુનો અવતાર લેખાયેલ કાન્હડદે કહે છે –

રાત્રલ ભગઈ, “વ્યાસ કુળ સાલિ, તાહરડ ધૂમ ન જોસિડં આંલિ,

થ્યા ઉર્સીકલ અવસર થલઈ, દીધડં વચન જનમિ આગિલઈ.” (૪,૨૧૧)

(રાજા કહે છે – વ્યાસ, કોણ સાક્ષી બનશે ? તું જૌહરનો જે અગ્નિ પેટાવીશ તેનો ધુમાડો હું મારી આંખથી જોઈશ નહીં. આગલા જન્મમાં અમે જે વચન આપ્યું હતું તેના ભારમાંથી આ શુભ અવસરે અમે મુક્ત થયા / તે વચન આ શુભ અવસરે અમે પાઠવું.)

આ પછી અલ્પાનના સ્કંધ ખાંગીને રુદ્રને છોડાવ્યાનો તથા વાલિવધ ને શિશુપાલવધનો કાન્હડદેને મુખે ઉલ્લેખ થયો છે. તે પછી દેવ કલિયુગમાં અવતાર લઈ, પોતાનું વચન પાઠી સ્વસ્થાને ગયા એમ વર્ણન છે.

સંપાદકે સંબંધિત પંક્તિનો “અમે આવા (ધર્મ)યુદ્ધમાં વીરગતિ પામવાનો મંગલ અવસર મળતાં (ઈશ્વરના) બહુ ઓર્શિંગણ થયા છીએ” એવો અનુવાદ કર્યો છે. એટલેકે ‘ઉર્સીકલ’ શબ્દને એમણે ‘ઉપકૃત’ના અર્થમાં લીધો છે. ભગવદ્ગોમંડલે પણ આ પંક્તિને સંદર્ભે ‘આમારી, ઉપકૃત’ અર્થ આપ્યો છે, જે યોગ્ય નથી.

(૩૨) *શૃંગારમં.*માં યુદ્ધ માટે પ્રયાણ કરતી વચ્ચે અજિતસેન પોતાની પત્ની શીલવતીને કહે છે –

વચન ઉર્સીકલ આપણા, હવડ મ વિસારસિ ચિત્તિ,

દિન દિન અધિક વધારયો, વહાલી આપણી પ્રીતિ રે (૮૬૬)

(પોતાનાં વચનનું પાલન કરજે અને હવે મને ચિત્તમાંથી વિસારતી નહીં.)

સંપાદકે ‘ઋણમુક્ત’ અર્થ આપ્યો છે, પરંતુ ‘મુક્તિ’ની વાત અહીં સંગત બને તેમ

નયી.

(૩૩) મદમો.માં પુરુષવેશે એક સ્ત્રીને પરણ્યા પછી વિદાય લેતાં મોહના કહે છે -

જરૂર જાતરા માહારે જાવું, ઇષ્ટ દેવને ઓશીકલ થાવું. (૧૦૫૦)

(મારે અવશ્ય જાત્રાએ જવાનું છે અને ઇષ્ટદેવના ઋણમાંથી મુક્ત થવાનું છે / ઇષ્ટદેવને બદલો વાઠવાનો છે / ઇષ્ટદેવની માનતા પૂરી કરવાની છે.)

અહીં ‘ને ઓશીકલ થવું’ એવો પ્રયોગ છે તેથી ‘બદલો વાઠવા’નો અર્થ વધારે સાહજિક રીતે બેસે. સંદર્ભ તો જાત્રાની માનતા (વચન) માનેલી હોય અને એનું પાલન કરવાનું છે એવો સમજાય છે. તેથી ‘પાઠવું, પૂર્તિ કરવી’નો અર્થ પણ હોવાનો સંભવ રહે છે.

સંપાદકે ‘ઋણમુક્ત’ અર્થ આપ્યો છે. અનંતરાય રાવલે પણ એમના સંપાદનનાં એ જ અર્થ આપ્યો છે.

આખારી, ઋણી

‘લ’કારવાળું રૂપ વપરાયું હોય અને ‘આખારી, ઋણી’ એવો અર્થ - ને એવો જ અર્થ - થતો એવું એક વિરલ ઉદાહરણ મળે છે એ ખાસ નોંધપાત્ર છે. આમાં બે શક્યતા છે : (૧) ‘ઓશિંગણ’ અને ‘ઓસિંકલ’ જુદા જ શબ્દો હોય અને અહીં ‘ઓશિંગણ’ને સ્થાને ‘ઓસિંકલ’ કોઈક ભૂલથી આવી ગયો હોય; (૨) ‘લ’કારવાળા રૂપનો જ અર્થવિકાસ થયો હોય - ઋણમુક્ત કરવું, ‘ઋણમુક્ત થવાની તક આપવી, ઋણમુક્ત થવાની તક આપી આખારી કરવું. ને પછી ‘લ’કારવાળું રૂપ ‘ળ’કારવાળા રૂપમાં પરિવર્તન પામ્યું હોય.

પ્રાપ્ત ઉદાહરણ કમલવિજયકૃત ‘ચંદ્રલેખા રાસ’ (જૈન ગૂર્જર કવિઓ, બીજી આવૃત્તિ, भा. ૬, પૃ. ૪૭૦)માં છે :

ગુરુપદયુગ યુગતસ્યું, વલિ વંદુ બહુ વાર,

ઓસિકલ બહુ એહના, ગ્યાનદાનદાતાર. (૫)

(ગુરુના પદયુગ્મને યોગ્ય રીતે અનેક વાર વંદું છું. ગુરુ જ્ઞાનદાન આપનાર છે ને અમે એમનાં ખૂબ ઋણી છીએ.) ૧૯૬૪ જેટલો વહેલો આ પ્રયોગ મળે છે તે ખાસ નોંધપાત્ર છે.

વ્યુત્પત્તિ

‘ઓસીકલ’ શબ્દની જુદીજુદી વ્યુત્પત્તિઓ સૂચવવામાં આવી છે :

(૧) ત્રંબકલાલ એન. દવે (એ સ્ટડી ઑફ ગુજરાતી લૅંગ્વિજ, ૧૯૩૫) સં. ઉત્સંકલિત, પ્રા.ઉત્સંકલિત એવી વ્યુત્પત્તિ સૂચવે છે.

(૨) હરિવલ્લભ ખાયાણી (મદનમોહના, ૧૯૫૫) સં.ઉત્+શૃંખલા, પ્રા.ઔ+સિંખલા

એવી વ્યુત્પત્તિ સૂચવે છે.

(૩) કે. કા. શાસ્ત્રી (નઠાધ્યાન, ૧૯૫૬) સં.અપ-શુંખલ પરથી 'ઉર્સીકલ' આવ્યો હોવાની શક્યતા દર્શાવે છે.

(૪) કાંતિલાલ બ. વ્યાસ (કાન્હડદે પ્રબંધ, भा. ૩-૪, ૧૯૭૭) સં.ઉપસંગ્રહ, પ્રા.ઉવ-સંગ્રહ સાથે 'ઉર્સીકલ'ને સરસાવવાનું સૂચવે છે.

આમાંથી બીજી વ્યુત્પત્તિ વધારે પ્રતીતિકર જણાય છે. સં.ઉત્+શુંખલ પરથી આવેલો બીજો એક શબ્દ 'ઉચ્છુંખલ' (મધ્યકાળનો 'ઉછંકલ') આપણને જાણીતો છે. એમાં નિયમની શુંખલા છોડી દેવાનો અર્થ છે ત્યારે 'ઉર્સીકલ'માં ઋણ કે ભારની શુંખલા. એકમાં અ-પાલનનો અર્થ છે, બીજામાં પાલનનો અર્થ વિકસે છે અને આમ એક જ મૂળમાંથી આવેલા બન્ને શબ્દો, અંતે, અર્થના બે વિરુદ્ધ છેડા વ્યક્ત કરતાં દેખાય છે. શબ્દાર્થના ઇતિહાસનો આ કૌતુકમય દાખલો છે.

[ફાર્બસ ગુજરાતી સભા ત્રૈમાસિક, જાન્યુ.-માર્ચ, ૧૯૯૦]

૪૫. કાળ, કાળિ, કાળી, કાંણિ, કુલકાળિ, મુહકાળિ

'કાળ' શબ્દ અત્યારે 'મરણ પાછળની રોકકળ, खरखरो, दिलसोजी' એ અર્થમાં જાણીતો છે. 'કાળે જવું' 'કાળ માંડવી' 'મોંકાળ' 'કાળ-મોંકાળ' વગેરે પ્રયોગો આપણને મળે છે. આપણા કોશો 'કાળ' શબ્દનો આ અર્થ જ નોંધે છે; ભગવદ્ગોમંડલ બીજા ઘળા અર્થો નોંધે છે, પણ તેમાંથી કેટલાક સંસ્કૃત શબ્દકોશને આધારે મુકાયેલા જણાય છે, તો બીજા કેટલાક અર્થોની પ્રમાણભૂતતા શંકાસ્પદ જણાય છે.

'એના ઘરમાં તો રોજ આમ કાળ મંડાય છે', 'એ દુઃખિવારાએ મારી પાસે મોંકાળ માંડી' જેવા 'કાળ'ના લાક્ષણિક પ્રયોગો પણ વ્યવહારમાં સાંભળવા મળે છે, જેમાં 'દુઃખ કે ઝઘડાનું વાતાવરણ', 'દુઃખભરી કથની' એ અર્થો વિકસ્યા છે. પણ આપણા કોશોએ વ્યવહારના આ પ્રયોગોની નોંધ નથી લીધી, ભગવદ્ગોમંડલે પણ નહીં.

'કાળ' શબ્દનો પૂર્વ-ઇતિહાસ તો આપણને થોડો મૂંઝવે એવો છે. છેક અપભ્રંશ-કાળથી આ શબ્દ વપરાતો આવ્યો છે અને એમાં વિભિન્ન અર્થછાયાઓ જોવા મળે છે. અહીં, આજે જાણીતા અર્થથી જુદા અર્થોમાં આ શબ્દ પ્રયોજાયો છે તેની નોંધ લેવાનો ઉપક્રમ છે.

અપભ્રંશના અને ગુજરાતીના 'કાળ' શબ્દના પ્રયોગો બહુધા જુદી અર્થપરંપરા દર્શાવે છે તેથી એ બન્નેને અલગ પાડીને આપણે વાત કરીશું. (અપભ્રંશના પ્રયોગો ડૉ. હરિવલ્લભ ભાયાળી પાસેથી મને પ્રાપ્ત થયા છે, અનુવાદ સાથે.)

અપભ્રંશના પ્રયોગો

(૧) સ્વયંભૂત 'પડમચરિય' (નવમી સદીનું ચોથું ચરણ) (સંપા. હરિવલ્લભ ચૂ.

ભાયાળી, ૧૯૫૩)માં -

આઈં સમાણું ફિર કવણ હતુ,

ઘાઇઝઝ નાસંતો વિ સતુ

જં ફિટ્ટઈ જમ્મ-સયાહં કાણિ

કિર જામ પધાવઝ સૂલ-પાણિ. (૧૦, ૧૨, ૧-૨)

રાવણ સાથેના યુદ્ધમાં હારીને નાસી જતા વૈશ્રવણને મારી નાખવા માટે કુંભકર્ણ તેની પાછળ જવા કરે છે ત્યારે બોલાયેલી આ ઉક્તિ છે. એનો અનુવાદ આ પ્રમાણે થાય : “આની સાથે વઢી ક્ષાત્રધર્મ (પાછવાની) તે વાત હોય ? (આવા) નાસતા શત્રુને પળ હળવાનો જ હોય, જેથી સેંકડો જન્મની ‘કાણિ’ ફીટે - એવું કહેતો જ્યાં તે હાથમાં શૂલ પકડીને દોડવા જાય છે, ત્યાં.....”

સંપાદકે આ અને પછીના ઉદાહરણને અનુલક્ષીને ‘વૈર ?’ એમ અર્થ નોંધ્યો છે. વસ્તુતઃ આ સંદર્ભમાં અહીં ‘સેંકડો જન્મનું વૈર’, ‘સેંકડો જન્મનો ઝગડો’, ‘સેંકડો જન્મથી મને લાગેલું કલંક’ એમ ‘વૈર’, ‘ઝગડો’, ‘કલંક’ ત્રણે અર્થોં બેસે છે. ‘કલંક’ અર્થ ધણીથી રાજસ્થાની-ગુજરાતીમાં વિકસેલા ‘લજ્જા’ના અર્થ સાથે સંબંધ વ્યક્ત કરે, પરંતુ અપભ્રંશની ‘કાણિ’ના પ્રયોગની પરંપરા ‘ઝગડા’ના અર્થને વધારે ટેકો આપે છે, જે આપણે હવે પછી જોઈશું. ‘વૈર’નો અર્થ ‘ઝગડા’ સાથે સંકળાયેલો જ ગણાય.

દેશી શબ્દસંગ્રહે ‘કાણિ’ શબ્દનો ‘વૈર’ એવો અર્થ નોંધ્યો છે તે આવા કોઈક પ્રયોગને અનુલક્ષીને હશે.

(૨) એ જ કૃતિમાં -

સહું સાલઅહિં કિર કવણ કાણિ,

જઈ ઘાડય તો તુષ્ટહું જિ હાણિ. (૧૩, ૧૧, ૧)

મય રાક્ષસ રાવણને એના સાઠાઓ ખરદૂષણને ન મારવાની સલાહ આપે છે તે પ્રસંગની આ ઉક્તિ છે. એનો અનુવાદ આમ થાય : “સાઠાની સાથે તે ‘કાણિ’ કરવાની હોય ? તેને માર્યો હોય તો તેથી તને જ હાનિ થાય.”

અહીં ‘વૈર’ કે ‘ઝગડો’ એ અર્થ બેસી શકશે, પણ ‘કલંક’ એ અર્થ બેસી નહીં શકે.

(૩) સાધારણ કવિકૃત ‘વિલાસવઝ કહા’ (૧૦૩૭) (સંપા. ર. મ. શાહ, ૧૯૭૭)માં -

એહુ ચોરુ સમણિ, મ કરહિ કાણિ. (૧, ૧૦, ૭)

નાયક પોતાના આશ્રયે આવનાર ચોરને રક્ષણ આપે છે ત્યારે એને પકડવા માગનાર નાયકને આ શબ્દો કહે છે - “આ ચોર સોંપી દે. ‘કાણિ’ ન કર.” અહીં સ્પષ્ટ રીતે

તો ‘ઝઘડો’ અર્થ બેસે છે. “અમારી સાથે દુશ્મનાવટ ન કર / વેર ન બાંધ” એમ અર્થ પણ લઈ શકાય.

(૪) રત્નપ્રભસૂરિકૃત ‘રિસહ-પારણ-સંધિ’ (૧૧૮૨) (સંધિકાવ્યસમુદ્ધય, સંપા. ર. મ. શાહ, ૧૯૮૦)માં –

ધનદંત દિંત ન હુ કરહિ કાણિ. (૩, ૩)

“ધનવાન લોકો દાન દેવામાં ‘કાણિ’ કરતા નથી” એ વાક્યમાં ‘કાણિ’નો ‘વેર’, ‘ઝઘડો’ કે ‘કલંક’ અર્થ ન જ બેસે, ‘સંકોચ’ એવો અર્થ જ બેસે. રાજસ્થાની-ગુજરાતીમાં ‘શરમ, સંકોચ’ એવા અર્થમાં ‘કાણિ’ શબ્દ વાપરવાની દીર્ઘ પરંપરા મળે છે પણ એ શબ્દ આટલો વહેલો આ અર્થમાં વપરાયેલો મળે છે એ ખાસ નોંધપાત્ર છે. અપભ્રંશમાં ‘ઝઘડો’ એ અર્થની વ્યાપક પરંપરાની સાથે આ અર્થનું અસ્તિત્વ સવિશેષ નોંધપાત્ર બને.

(૫) મેરુતુંગાચાર્યકૃત ‘પ્રબંધચિંતામણિ’ (૧૩૦૫) (સંપા. જિનવિજય મુનિ, ૧૯૩૩)માં –

લક્ષ્મિ-વાણિ-મુહકાણિ, સા પડે ભાગી મુહ મરડે,

હેમસૂરિ-અત્યાણિ, જે ઈસર તે પંડિયા. (પૃ.૧૨, પદ્ય ૨૦૨)

હેમચંદ્રાચાર્યની પ્રશસ્તિ કરવાની સ્પર્ધામાં ઊતરેલા બે ચારણોમાંનો એક એમને આવતા જોઈને આ પ્રમાણે કહે છે – “લક્ષ્મી અને સરસ્વતી વચ્ચે જે ‘મુહકાણિ’ છે, તે તેં મિટાવી. હું તારા મોં પર ઓઢઘોઢ થાઉં છું. હેમસૂરિની સભામાં જેઓ શ્રીમંત છે તેઓ પંડિત પણ છે.”

લક્ષ્મી અને સરસ્વતી એક સ્થાને રહેતાં નથી, એ રીતે એમની વચ્ચે ‘વેર’ કે ‘ઝઘડો’ હોવાની વાત જાણીતી છે. એટલે અહીં ‘મુહકાણિ’નો એવો કોઈ અર્થ લેવાનો થાય. ‘મુહ’ શબ્દને લક્ષમાં લઈએ એટલે ‘બોલચાલનો ઝઘડો’ એમ કરવાનું થાય. ‘કલંક’ કે ‘શરમ, સંકોચ’ એ અર્થને અહીં અવકાશ જણાતો નથી.

આમ, અપભ્રંશનાં ચાર ઉદાહરણોમાં ‘કાણિ’ શબ્દનો જે એક અર્થ સુસંગત અને સરઠ રીતે બેસે છે તે ‘ઝઘડો’ છે. એથી એની પ્રમાણભૂતતા સૌથી વધારે ગણાય. એ ચાર ઉદાહરણોમાંથી ત્રણેકમાં ‘વેર’ એ અર્થને અવકાશ રહે છે, પણ ‘શરમ, સંકોચ’ એ અર્થને લગભગ અવકાશ નથી. એક ઉદાહરણમાં ‘વેર’, ‘ઝઘડો’ એ અર્થોને બિલકુલ અવકાશ નથી ને નિર્વિવાદ રીતે ‘સંકોચ’નો અર્થ બેસે છે, જે અર્થને પછીની પરંપરાનો ટેકો છે. આ પરથી ‘ઝઘડો’ના અર્થમાં ‘કાણિ’ એ અપભ્રંશમાં જૂનો પ્રયોગ હોવાનું સમજાય. ‘લજ્જા, સંકોચ’ના અર્થમાં ‘કાણિ’નો પ્રયોગ એ પાછલોનો ફળગો સમજાય. પછીથી અને પ્રયોગો સાથે ચાલતા હોવાનું પણ આ ઉદાહરણો બતાવે છે.

સંભવ કેટલાંક ઉદાહરણોમાં આપણને દેખાયો છે (જુઓ આ પૂર્વે ૬, ૧૪, ૧૯ અને ૨૦ તથા હવે પછી ૨૧) એનું અહીં સમર્થન સાંપડે છે એમ કહેવાય. ‘મુહકાણિ’નો આ ઉદાહરણમાં તો ‘કાણિ’થી કંઈ વિશેષ અર્થ હોય એમ જણાતું નથી.

(૨) મેરુસુન્દરગણિકૃત ‘શીલોપદેશમાલા’ (૧૪૬૯) [સંપા. હ. ચૂ. ભાયાળી વગેરે, ૧૯૮૦]માં શબ્દકોશમાં ‘કાણિ=મર્યાદા, દાક્ષિણ્ય, લાજ (કાણિં પાડી = શરમમાં નાહી, શરમાવી)’ એવી નોંધ મળે છે, પરંતુ પ્રયોગસ્થાન દર્શાવ્યું નથી તેથી આ અર્થને પ્રયોગનો ચરેચર કેટલો ટેકો છે તે નક્કી થઈ શકતું નથી. ‘કાણિં પાડી’ એમ જ પ્રયોગ હોય તો ‘મર્યાદા, દાક્ષિણ્ય’ એ અર્થને અવકાશ કેટલો રહે એ પ્રશ્ન છે. ‘દાક્ષિણ્ય’ એ અર્થને તો પરંપરાનો કે કોશોનો ટેકો પણ જણાતો નથી. એ અર્થ જ્ઞાને આધારે અપાયો હશે તે સ્પષ્ટ થતું નથી.

(૩) આરાધા-અંતર્ગત રાજકીર્તિકૃત ‘આરામશોભારાસ’ (૧૪૭૯)માં –

જે થાંનકથી આવીયાં કહિતા મં કરિસિ કાંણિ. (૬૪)

માથે બગીચાવાળી વિદ્યુત્રખા તરફ રાજા આકર્ષાય છે. મંત્રી એ કન્યાને તેનો પરિચય પૂછે છે ત્યારે આ વાક્ય બોલે છે. અહીં ‘કાંણિ’ શબ્દ ‘શરમ, લજ્જા, સંકોચ’ના અર્થમાં છે એ સ્પષ્ટ છે : “તું ક્યાંની છો વગેરે કહે, લજવાતી નહીં.”

(૪) હરિવિ. (સંભવતઃ ૧૫મી સદી)માં –

વયરીય વિરહીય મારતુ માર તુ ન કરિ કાંણિ. (૫૨)

કૃષ્ણના કામબાળથી વીંધાયેલી વિરહિણી ગોપીની આ ઉક્તિ છે. સંપાદકે ‘કાંણિ’નો અર્થ ‘લજ્જા’ નોંધ્યો છે અને આ પ્રમાણે અનુવાદ આપ્યો છે – “કામદેવ પોતાના વેરી વિરહીને મારી નાખતાં પણ લાજતો નથી.” ‘લજ્જા’ એ અર્થ, આમ, અહીં યથાયોગ્ય છે. એ નોંધપાત્ર છે કે ગુજરાતી સંપાદન-પ્રકાશનમાં ‘કાંણિ’ શબ્દનો ‘લજ્જા’ એવો અર્થ સૌ પ્રથમ અહીં નોંધાયો છે – ૧૯૬૫માં.

(૫) નલાહ્યા. (૧૫મી સદી)માં –

વિહિચી મેરુ મહાગિરિ નાથુ પાત્ર તણિ તાં પાણિ,

તુ શું દાન કર્યું મિ મહીમાંહાં, મનિ મોટી એ કાણિ. (૪, ૮)

નળના મનનો વિચાર અહીં વ્યક્ત થયો છે. સંપાદકે ‘કાણિ’ શબ્દનો ‘ચરચરાની કથની, મરેલા પાછળની રોકકળ’ એવો અર્થ આપ્યો છે તે ‘કાણ’ શબ્દના અત્યારે પ્રચલિત પ્રયોગનો અર્થ છે, પણ આ સંદર્ભમાં એ કેમ લાગુ પડે એ કોયડો છે. અહીં ‘સંકોચ’ એ અર્થ બંધ બેસે છે – “સુપાત્રના હાથમાં મેરુ પર્વત વહેંચી ન આપ્યો તો મેં આ પૃથ્વીમાં શું દાન કર્યું કહેવાય એનો નળના મનમાં ભારે સંકોચ હતો.”

કદાચ, ‘ચટક’ ‘વસવસો’ એ અર્થ વધારે સારી રીતે બંધ બેસે : “નળના મનમાં

ખારે વસવસો હતો.” (‘હટક’ ‘વસવસો’ એ અર્થ માટે જુઓ હવે પછી ક્રમાંક ૧૭૬ અને ૨૧)

(૫૬) કાદં(ધુ). તથા કાદં(શા). (૧૫મી સદી)માં -

इतर कन्यानी पिरि जु मेहेलीइ कुल-काणि.

ધ્રુવે શબ્દકોશમાં ‘પ્રતિષ્ઠા’ અને ટિપ્પણમાં ‘કુલની ય્યાતિ, પ્રતિષ્ઠા’ એમ અર્થ આપ્યો છે અને હિંદી ‘કુલકાની’ શબ્દનો હવાલો આપ્યો છે. શાસ્ત્રીએ ‘કુલની મર્યાદા’ અર્થ આપ્યો છે, જે સંદર્ભમાં બરાબર વધારે બંધ બેસે છે : “અન્ય કન્યાઓની પેઠે જે કુલમર્યાદાને છોડે છે.” .

(૬) વીસરા. (૧૪૫૦ કે પછી)માં -

हम तुह बार वरसकी काणि. (૨૧)

રાજમતી વીસલદેવને ટોળો મારે છે કે તારા દેશમાં મીઠાના ટુકડો છે, પણ ઓરિસ્સાના ધણીને ત્યાં તો હીરાની ઢાળો છે, ત્યારે વીસલદેવ ઓરિસ્સાના રાજદરબારમાં જવાનું મનથી નક્કી કરી લે છે અને આ ઉક્તિ બોલે છે. ‘કાણિ’ શબ્દ આ કૃતિમાં આ ઉપરાંત બીજાં બે સ્થાને વપરાયો છે, તે બંધાં સ્થાનોને અનુલક્ષીને સંપાદક એનો અર્થ ‘agreement, convention’ (સમજૂતી, રુઠિ) એવો આપે છે. પ્રસ્તુત સ્થાને એ અનુવાદ આમ કરે છે - ‘You and I (must undertake) an agreement (to remain separate) for twelve years.’ (તારે અને મારે બાર વરસ સુધી જુદાં રહેવાની સમજૂતી કરવી જોઈએ.)

સંપાદક સ્વીકારે છે કે ‘કાણિ’નો અર્થ કોયડારૂપ છે. પૂર્વે માતાપ્રસાદ ગુપ્તાએ આપેલા ‘સોગંદ’, ‘પ્રતિજ્ઞા’ એ અર્થ માટે કોઈ પ્રમાણ ન જણવાથી રાજસ્થાની શબ્દકોશે આપેલા ‘behavioural convention’માંથી ‘behavioural constraint, convention’ એવો અર્થ વિકસ્યો હોય એવું એ અનુમાન કરે છે. સંપાદક અહીં ‘behavioural constraint, convention’ એવા શબ્દ વાપરે છે તે પરથી સમજાય છે કે એમને ‘વ્રત, નિયમ, લોકાચાર’નો અર્થ અભિપ્રેત છે, જે ‘agreement’ શબ્દ વ્યક્ત ન જ કરી શકે અને ‘convention’ પણ એને માટે પૂરતો શબ્દ ન ગણાય.

રાજસ્થાની શબ્દકોશે ‘કાણિ’ના આપેલા અર્થ (જે આ પૂર્વે આપણે નોંધ્યા છે)માંથી કયો અર્થ ‘behavioural convention’ દ્વારા સંપાદકને અભિપ્રેત હશે તે સમજાતું નથી. કોશમાં ‘લોકલજ્ઞા, મર્યાદા’ અર્થ છે, પણ એમાં ‘અદબ’ ‘આમન્યા’ની અર્થઠાયા છે, ‘વ્રત, નિયમ, લોકાચાર’ના અર્થને અવકાશ આપે એવું કશું નથી. સમગ્ર પરંપરામાં પણ અન્યત્ર ક્યાંય આ શબ્દ આ અર્થમાં વપરાયેલો દેખાતો નથી. આ કૃતિમાંનાં બીજાં

(૧૦) નાકરકૃત ‘આરણ્યક-પર્વ’ (૧૬મી સદી મધ્યભાગ) (મહાભારત भा. ૨, સંપા. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી, ૧૯૩૪) :

વિદ્યા ન ભણિ, લોપિ નિજકર્મ,

અવસર આવિ નવિ કરિ ધર્મ,

ત્રિયા તળી જે આળડ કાણિ,

તેહ તુ આલશી ચોથુ જાણિ. (૧૦૬, ૪૧)

કૃતિમાં ચાર પ્રકારના આઠસુઓનું વર્ણન થયેલું છે, તેમાં આ આઠી કડીમાં ચોથા પ્રકારના આઠસુનું વર્ણન છે. સંપાદકે અહીં ‘કાણિ’ને અર્વાચીન ગુજરાતી ‘કાળ’ના અર્થને આધારે ઘટવ્યો છે અને “સ્ત્રી મરી જતાં જે રડતો આવે” એવો અર્થ કર્યો છે. વિશેષ સમજૂતી પળ આપી છે કે “મુદ્દે તેમ ન કરતાં તેણે સત્તાથી બીજી સ્ત્રી કરવી, તો તે આઠસુ ન ગણાય.” દેખાઈ આવે છે કે વાક્યાન્વય સાથે ઘણી છૂટ લઈને અર્થ કરવામાં આવ્યો છે અને સમજૂતી પણ સાહસિક છે. અહીં ‘લાજ, શરમ, સંકોચ’ એ અર્થ બેસાડવામાં કશી મુશ્કેલી લાગતી નથી – “સ્ત્રીની જે લાજ-શરમ રાખે, એને કહેવા યોગ્ય કહી ન શકે એ ચોથો આઠસુ.”

(૧૧) અંબરા.(૧૫૮૩)માં –

દેવાદિત્ય રાણી પ્રતિ કહડ, લજ્ઞા કારણ મુઝ મનિ દહડ,

અપયશ એક ધર્મની હાણિ, કહુ સાચું મ કરુ મનિ કાણિ. (૧૦૭-૦૮)

રાજારાણી વનવાસમાં છે. રાણીને પહેલેથી પેટ રહ્યું હતું તે હવે ગર્ભ વધતાં રાજાને એની જાણ થાય છે. એ પ્રસંગે રાજા રાણીને ધરી હકીકત પૂછતાં આ શબ્દો બોલે છે. સંપાદકે ‘કાણિ’ શબ્દનો અર્થ ‘ચિંતા’ આપ્યો છે, જે પહેલી દૃષ્ટિએ બેસી જાય, પરંતુ ‘ચિંતા’ અર્થને પરંપરાનો ટેકો નથી અને ક્રમાંક ૧ની પેઠે ‘લજ્ઞા, સંકોચ’ એ અર્થ વધારે યોગ્ય રીતે બંધ બેસે છે : “રાજા દેવાદિત્ય રાણીને કહે છે કે (વાનપ્રસ્થમાં પુત્રજન્મનો અવસર આવતાં) મને લજ્ઞા થાય છે ને તેથી મનમાં બઠે છે. ધર્મભંગનો અપયશ આમાં રહેલો છે. ધર્મભંગનો અર્થ શું છે તે કહો, મનમાં કશો સંકોચ ન રાખો.”

(૧૨) આરામ.અંતર્ગત સમયપ્રમોદકૃત ‘આરામશોભા ચોપાઈ’(૧૫૯૫)માં –

આવ્યુ પીહરિ તુમ્હ તળડ, ધોલડ છંડી કાણો રે. (૧૦૫)

પોતાનો પિતા લાડુનો ઘડો લાવ્યો છે તે ધોલવા રાણી રાજાને વિનંતી કરે છે, ત્યારે રાજા દ્વારા બોલાયેલી આ ઉક્તિ છે. અહીં ‘કાળ’ (પ્રાસ-અર્થે ‘કાણો’)નો ‘સંકોચ’ એ અર્થ સ્પષ્ટ છે – “તારા પિયરથી એ આવ્યો છે, માટે તું જ સંકોચ છોડીને એને ધોલ.”

(૧૩) આરાધા-અંતર્ગત પૂજાક્રષિકૃત 'આરામશોભા રાસ'(૧૫૧૬)માં -

રાજા બોલઈ, 'મ કરુ કાણિ', જોસી જંપડ મધુરી વાંણિ,
'કરડ સજાઈ વીવાહ તણી, જિમ સુખ હુવડ રાજા ભળી.' (૭૨-૭૩)

પ્રધાન વિદ્યુદ્ભાના પિતાને રાજા પાસે લાવે છે તે પ્રસંગનું આ વર્ણન છે. અહીં પણ 'કાણિ'નો 'લજ્જા, સંકોચ' એ અર્થ સ્પષ્ટ છે. રાજાના શબ્દોનું તાત્પર્ય એમ છે કે લજ્જા, સંકોચ રાખ્યા વિના તારી શી ઇચ્છા છે તે કહે, જેના જવાબમાં એ બ્રાહ્મણ (જોશી) વિવાહની તૈયારી કરવાનું સૂચવે છે.

(૧૪) કર્પૂર્મ.(૧૬૧૯)માં -

ઉલ્લગ કરતુતુ, પ્રશ્ન, તાહરી, કસી કાણિ મ આળેસ માહરી. (૩૧૬)

પ્રધાન રાજકુમારના શયનગૃહમાં છુપાઈને સર્પને મારીને રાજાને ચોથી ઘાતમાંથી બચાવે છે ને રાણીના સ્તન પર પડેલા લોહીના છાંટાને લૂછવા જાય છે, ત્યારે રાજકુમાર જાગી જાય છે. પ્રધાનના હાથમાં તલવાર જોઈને એ ચમકે છે, ચિંતાતુર બને છે અને પૂછે છે - "આ તે તારી રીત ? નિર્લજ થઈને હાથમાં ખડ્ગ લઈને જોતો હતો ?" જવાબમાં પ્રધાન ઉપરની ઉક્તિ બોલે છે. સંપાદકે, અલબત્ત સંદર્ભને આધારે જ, અહીં 'કાણ'નો અર્થ 'શંકા' કર્યો છે. એ અર્થ લેતાં પંક્તિનો અનુવાદ આમ થાય - "સ્વામી, હું તમારી સેવા કરતો હતો, મારા પર કશી શંકા ન લાવશો." 'શંકા' એ અર્થ આ સંદર્ભમાં બરાબર બેસી જાય છે. રાજકુમાર તરત પ્રધાનને શિક્ષા કરાવવાનું મનમાં વિચારી પણ લે છે, પરંતુ પરંપરામાંથી એ અર્થને ટેકો મળતો નથી ને આગળની પંક્તિમાં 'નિર્લજ' શબ્દ વપરાયો છે તે જોતાં અહીં 'લજ્જા, સંકોચ'નો અર્થ રહેલો માનવો (મારી કશી શરમ ન રાખશો, મારો કશો સંકોચ ન રાખશો) કે 'શરમ, સંકોચ' એ અર્થમાંથી 'શંકા'નો અર્થ વિકસ્યો છે એમ માનવું કે પછી 'ખટકો/(શંકાનું) શલ્ય' એવો અર્થ લેવો તે કોયડો છે. ('ખટકો' એ અર્થ માટે જુઓ ક્રમાંક ૧૪ અને ૨૦.)

(૧૫) જિનરા-અંતર્ગત જિનરાજસૂરિકૃત 'વડરકુમાર ગીત'(૧૭મી સદીનું પહેલું ચરણ)માં -

જડ તડ કબહી અવગણી, ધોટા, કરિ લોગણકી કાણ, ધોટા,
તડ પરદેશી મીત જ્યું, ધોટા, ઝઠિ વલેસી પ્રાણ, ધોટા.

(૪, પૃ.૭૧-૭૨)

દીક્ષા લઈ સંયમમાર્ગે પહેલા વજ્રસ્વામીની માતાની પુત્રવાત્સલ્યની લાગણી વ્યક્ત કરતા ગીતની આ કડી છે. સંપાદકે 'કાણ' શબ્દનો 'લિહાજ' (લજ્જા, સંકોચ, અદબ, મલાજો) અર્થ આપ્યો છે તે યથાયોગ્ય છે. માતા અહીં કહે છે કે લોકલાજને કારણે જો તું મને અવગણીશ તો હું પુત્ર, મારા પ્રાણ પરદેશી મિત્રની પેટે ચાલી નીકળશે.

(રાજસ્થાની 'ઘોટા' ઇટલે પુત્ર.)

(૧૬) ઉક્તિર.(૧૭મી સદીનું પહેલું ચરણ)માં -

સાધુસુન્દરગણિ 'કાણિ' શબ્દ નોંધ્યો છે અને એનો સંસ્કૃત પર્યાય 'કાનિ:' આપ્યો છે, પરંતુ આ તો મૂળ શબ્દનું સંસ્કૃતીકરણ જણાય છે. તેથી 'કાણિ' શબ્દના અર્થ પર કશો પ્રકાશ પડતો નથી. નહીં તો તે સમયની જ અર્થની નોંધ ઘણી માર્ગદર્શક બની હોત.

(૧૭) પ્રથુચુ.(૧૬૨૬)માં -

તુહે કેહની મ કરુ **કાણિ**, હારડ તે શિર મૂંડી આણિ. (૧૨૦)

સત્યભામા અને ઋક્મિષીને ગર્ભ છે અને બન્ને વચ્ચે શરત થાય છે કે પુત્રજન્મમાં જે પાછલ રહે તે હારી ગણાય. આ સંદર્ભમાં બોલાયેલી આ ઉક્તિ છે. સંપાદકે 'કાણિ' શબ્દનો 'લજ્જા' એવો અર્થ આપ્યો છે અને એ યથાયોગ્ય છે. આ પંક્તિમાં એમ કહેવાયું છે કે તમારે કોઈની શરમ રાખવાની જરૂર નથી, જે હારે તે માથું મૂંઢાવે.

(૧૭ક) એમાં જ -

ઝપેનુ કોપ થઈ ચિચિ **કાણિ**. (૫૪૮)

આ પંક્તિનો શબ્દકોશમાં સંદર્ભ નથી. અહીં 'સંકોચ, ટટકો' એવો અર્થ સંદર્ભમાં બરાબર બંધ બેસે છે : "(કૃષ્ણે પ્રથુમ્નકુમાર સાથે લડવાનો) સંકોચ કે ટટકો છોડી દીધો અને એ ક્રોધાવિષ્ટ થયા." ('ટટકો' એ અર્થ માટે જુઓ ક્ર.૫ અને ૨૦)

(૧૭ખ) એમાં જ -

છાંડી હાપા શેઠની **કાણિ**, ધૂરત એક ઘરિ ઘાલિડ આણિ. (૩૨૭)

આ પંક્તિનો પણ આપેલા શબ્દકોશમાં સંદર્ભ નથી. અહીં 'લાજ, શરમ'નો અર્થ સ્પષ્ટ છે : "હાપા શેઠની લાજ છોડીને એણે એક ધૂરતને બોલાવી ઘરમાં ઘાલ્યો."

(૧૭ગ) પુણ્યસાગરકૃત 'અંજનાસુંદરી રાસ' (૧૬૫૩) (જૈન ગૂર્જર કવિઓ, भा. ૩, પૃ. ૨૨ પર ઉદ્ધૃત અંશ)માં -

સેવકનિ સાનિધિ કરી, દેવો અવિરલ વાણિ,

જેમ વેગે સિદ્ધિ ચઢઈ, કાઠ મ રાખિસ **કાણિ**.

સરસ્વતીદેવીની આ સ્તુતિમાં 'કાણિ'નો 'સંકોચ' અર્થ સ્પષ્ટ છે : 'સેવકને સહાય કરીને, અવિરલ વાણી આપજો, જેથી જલદી સિદ્ધિ મળે. જરા પણ સંકોચ ન કરશો.'

(૧૮) હરિહ્યા.(૧૬૪૮)માં -

તેડી લાવો કન્યાને એ વર સહિત, મગવાન !

સાથે જનેતા તેડજો, તમે રહે કરતા **કાણ**. (૧૧, ૭)

એક બ્રાહ્મણની કન્યાનો વિવાહ કરાવી આપવાનું હરિશ્ચન્દ્ર માથે લે છે ત્યારે એ

બ્રાહ્મણ પ્રત્યે બોલાયેલા આ હરિશ્ચન્દ્રના શબ્દો છે. સંપાદકે ‘ઠપકાપાત્ર વર્તણૂક’ એવો અર્થ લીધો છે (જે ભગવદ્ગોમંડલે સમાવી લીધો છે !), જે સંદર્ભમાં, જરા કઢંગી રીતે પળ બેસે છે – “કન્યાની માતાને પળ સાથે લાવજો, (ન લાવવાની) ઠપકાપાત્ર વર્તણૂક (મૂલ) ન કરશો.” પરંતુ આ અર્થને પરંપરાનો ટેકો નથી અને પરંપરાનો જાણીતો ‘સંકોચ’ એ અર્થ અહીં આબાદ રીતે બેસી જાય છે – “માતાને સાથે લાવજો, સંકોચ કરશો નહીં.” આ સ્થિતિમાં, અહીં ‘સંકોચ’ એ અર્થ જ રહેલો હોવાનું માનવું જોઈએ.

(૧૮૯) એમાં જ –

જ્યમ હોય ત્યમ કહો, ઋષિજી ! રહે કરતા કાળ.

અહીં ‘સંકોચ’નો અર્થ સ્પષ્ટ છે : “જેવું હોય તેવું કહેશો, રહે કંઈ સંકોચ કરતા.”

(૧૯૧) પ્રાચીકા-અંતર્ગત અજ્ઞાત કવિકૃત ‘માધવાનલ કથા’(અનુમાને ૧૭મી સદી પૂર્વાધી)માં –

સુણી વાત કામ્યન્ય તણી, મન માંહિ ઉપની કાણિ,

જેણિ પરિ રાજા દશરથ મૂઝ, તેણિ પિરિ માધવ જાણિ. (૪૧૭)

કામકંદલાના મૃત્યુના સમાચાર મળતાં એના આઘાતથી માધવ મૃત્યુ પામે છે તે પ્રસંગનું વર્ણન કરતી આ પંક્તિઓ છે. સંપાદકે ‘કાણિ’ શબ્દનો ‘વિચાર, ચિંતા, વાત’ એવા અર્થોનો તર્ક કર્યો છે અને ગુજરાતી ‘કહાણી, કાળ’ એ શબ્દો તરફ ધ્યાન દોર્યું છે, પણ અહીં ‘કાણિ’ શબ્દનો પ્રયોગ થોડો કોયડારૂપ છે. ‘લજ્જા, સંકોચ’ એ જાણીતો અર્થ અહીં ઉપયુક્ત નથી; ‘ચિંતા’ એ અર્થને પરંપરાનો ટેકો નથી (જુઓ આ પૂર્વે ક્રમાંક ૧ અને ૧૧) તે ઉપરાંત અહીં ‘ચિંતા’ કરતાં આઘાતની લાગણીનો નિર્દેશ વધુ સંભવિત ગણાય. તો પછી અહીં એ હિંદી ‘કાનિ’ (કષ્ટ, દુઃખ) શબ્દ રહેલો માનવો ? કે પછી ‘કાણિ’ના ‘સંકોચ’ અર્થમાંથી ‘ખટકો, શલ્ય’ એવો અર્થ વિકસ્યો હોવાનું અને અહીં અર્થ હોવાનું માનવું ? (‘કષ્ટ, શલ્ય’ એ અર્થો માટે જુઓ ક્રમાંક ૬, ૧૪ અને ૨૧)

(૨૦) અઘાકા-અંતર્ગત ‘સોરઠા’(૧૭મી સદી મધ્યભાગ)માં –

સહુય તારો સાજ, તું સ્વામી સર્વે તણો. (૨૧૭)

બહુ પગ, બહુ પાળ, બહુ નાસા ને નેત્ર બહુ,

કર્તા ન કરે કાળ, અંગ-વિચરણ અઘાં અઘા. (૨૧૮)

નીચથી અતિશે નીચ, આચરતું નવ ઓસરે,

(પાઠાં. સહુએ તોરાં કાજ)

કર્મ અસંખ્યનો કીચ, તુંને ન લાગે, ત્રીકમા ! (૨૧૯)

આ સૃષ્ટિ બ્રહ્મનો વિસ્તાર છે, પણ બ્રહ્મ એનાથી અલિપ્ત છે એ વેદાંતના તત્ત્વવિચારને

રજૂ કરતી આ પંક્તિઓ છે. સંપાદકે ‘કાળ’ શબ્દનો ‘કહાણ, કથન’ એવો અર્થ આપ્યો છે, પણ તે સંદર્ભમાં અસ્પષ્ટ જ રહે છે. અહીં પણ ‘કાળ’ શબ્દનો પ્રયોગ થોડો કોયડારૂપ છે, પણ ‘સંકોચ’નો અર્થ જ વધુ પ્રતીતિકર છે : બ્રહ્મ અનેક રૂપે વિસ્તરે છે, એમાં એ કર્તા કશો સંકોચ રાખતો નથી, પણ એનાં એ અંગોનું પ્રવર્તન કર્તાથી જુદું જ હોય છે.

(૨૧) આનંદઘનકૃત ‘બાવીસી’(૧૭મી સદી ઉત્તરાર્ધ)માં –

જ્ઞાનસ્વરૂપ અનાદિ તુહારું તે લીધું તુહો તાંણી,

જુઓ અજ્ઞાનદશા રીસાવી, જાતાં કાણિ ન આંણી હો. (૧૧, ૧)

આ મલ્લિજિનને સંબોધાયેલી સ્તુતિરૂપ ઉક્તિ છે. એમાંના ‘કાણિ’ શબ્દના પ્રયોગનું સવિશેષ મહત્ત્વ છે, તે એટલા માટે કે એનો જ્ઞાનવિમલસૂરિએ કરેલો (૧૭૧૩) અર્થ આપણને પ્રાપ્ત થાય છે. જ્ઞાનવિમલસૂરિ આ કડીની સમજૂતી આ પ્રમાણે આપે છે : ‘હે નાથ ! તુહારું અનાદિ જ્ઞાનસ્વરૂપ નિરૂપાધિક જ્ઞાન તે તુહારું તુહો તાંણી લીધું – નિરાવરણી થઈ સંગ્રહું. તે દેહી અજ્ઞાનદશા અનાદિની હતી તે રીસાવી ગઈ. તે જાતી જાણી દેહીનઈ કાઈ મનમાં શંકા કાંસલિ નાણી, મનાવી પણ નહીં.’

એ સ્પષ્ટ છે કે જ્ઞાનવિમલે ‘કાણિ’ શબ્દના ‘શંકા’ ‘કાંસલિ’ એ અર્થો કર્યા છે. ‘જાતાં કાણિ ન આંણી’ એ વાક્ય એમણે મલ્લિનાથને સંદર્ભે ઘટાવ્યા છે ને અજ્ઞાનદશાને ચાલી જતાં જોઈને મલ્લિનાથના મનમાં કશી ‘શંકા’ કે ‘કાંસલિ’ ન થઈ એમ એમનું કહેવાનું છે. ‘કાંસલિ’ શબ્દનો સંપાદકે ‘ઁટક, વસવસો’ એવો અર્થ આપ્યો છે (એ અર્થ શબ્દકોશોમાં નોંધાયેલો મને મળ્યો નથી કે કોઈ બીજો પ્રયોગ પણ મળ્યો નથી; એ ‘કાસલ’ એટલે ‘નડતર’નું જ અન્ય રૂપ ?) ‘ઁટક’ એ અર્થ અહીં બરાબર બેસી જાય છે. ‘શંકા’ શબ્દને અહીં ‘અચકાટ, દ્વિધા’ એવા અર્થમાં આપણે લેવાનો રહે, ‘વહેમ’ના અર્થમાં નહીં. આ અર્થો ‘સંકોચ’ના અર્થની નજીક આવી જાય છે.

ગમે તેમ, મધ્યકાલમાં ‘કાણિ’ શબ્દ ‘શંકા’ ‘ઁટક’ ‘વસવસો’ એવી અર્થછાયાનાં સમજવામાં આવતો હતો એનો પાકો પુરાવો જ્ઞાનવિમલસૂરિના આ વિવરણમાંથી પ્રાપ્ત થાય છે અને આ પૂર્વે આ અર્થોનો સંભવ દેખાયો છે (શંકા – ૧૪; કટ, દુઃખ, ઁટક – ૬, ૧૪, ૧૯, ૨૦, ૨૨) તેને આથી ટેકો મળે છે.

‘જાતાં કાણિ ન આંણી’ એ વાક્યને જ્ઞાનવિમલે મલ્લિનાથ સાથે જોડ્યું છે તેને પછીની કડીઓનું સમર્થન છે. પછીથી નિદ્રા ને સ્વપ્નદશા રિસાઈ ગઈ ને નાથે મનાવી નહીં, મિથ્યામતિને અપરાધિની જાણી નાથે ઘરથી બહાર કાઢી એ પ્રકારની ઉક્તિઓ મળે છે. પહેલી દૃષ્ટિએ તો આપણે અજ્ઞાનદશાની સાથે વાક્ય જોડી દઈએ અને અજ્ઞાનદશાએ જાતાં કંઈ ‘કાણિ’ (સંકોચ, વસવસો) ન કરી એમ અર્થ કરી બેસીએ. પરંતુ પછીની કડીઓની ઉક્તિલક્ષણો જોતાં જ્ઞાનવિમલસૂરિના અર્થઘટનને ન સ્વીકારવા કારણ જણાતું

નથી.

(૨૨) સમ્યચો.(૧૭મી ઉત્તરાધી)માં -

થયા અને થાસ્યે જે સિદ્ધ અંશ નિગોદ અનંત પ્રસિદ્ધ,

તો જિનશાસન સી ભયહાણિ, બિંદુ ગયે જલધિ સી કાણિ. (૧૨)

સંપાદકે 'કાણિ'નો 'હાનિ, છોટ' એવો અર્થ આપ્યો છે તે સંદર્ભ જોતાં યથાયોગ્ય લાગે છે. સ્વોપજ્ઞ બાલાદબોધમાં પણ 'કાણિ' શબ્દ એમ ને એમ રહ્યો છે પણ કથયિતવ્ય સ્પષ્ટ છે : "જે જીવો સિદ્ધ થયા છે અને થશે એ તો નિગોદના અનંતમા ભાગ સમાન છે, એથી પ્રતિપક્ષી માને છે તેમ જિનમતમાં સંસારને કશો ભય, કશી હાનિ નથી - સંસાર ચાલ્યા જ કરવાનો છે, જેમ સાગરમાંથી એક બિંદુ ઓછું થયે સાગરને કોઈ હાનિ કે છોટ નથી." આ, વઢી, 'કાણી' શબ્દની એક વિશિષ્ટ અર્થછાયા છે, જોકે 'સંકોચ' એ અર્થમાંથી 'ઓછપ, છોટ' એવા અર્થ સુધી જઈ શકાય. (આ અર્થ માટે જુઓ હવે પછી ક્ર.૨૪.)

(૨૩) જગન્નાથકૃત 'સુદામો' (૧૭૦૦ આસપાસ) (મહાકવિ પ્રેમાનંદ અને બીજા આઠ કવિઓના સુદામાચરિત્ર, સંપા. મંજુલાલ ર. મજમુદાર, ૧૯૨૨)

રાખે કાણ્ય (?) કરતા કિશી તો માગતાં મન માંહે. (૧૧)

સંપાદકે 'કાણ્ય' વિશે પ્રશ્નાર્થ કર્યો છે, તેથી એમને એ શબ્દ બેઠો નથી એમ સમજાય છે. પરંતુ અહીં એનો 'સંકોચ' અર્થ સ્પષ્ટ છે : "માગતાં મનમાં જરાયે સંકોચ ન રાખશો."

(૨૪) પ્રીતમદાસકૃત 'દાળલીલા' (૧૮મી સદી) (પ્રીતમદાસનાં કૃષ્ણભક્તિનાં પદો, સંપા.અશ્વિનભાઈ પટેલ, ૧૯૮૯, પ્રસ્તા. પૃ.૨૧ તથા ૭૫ પર ઉદ્ધૃત અંશ)માં -

દૂધ દહીંની કાણ ચલાવે, છાસ દુર્લભ છે બ્રિજવાસી.

અહીં ક્ર.૨૪નો 'હાનિ, નુકસાન' એ અર્થ જ સંભવિત લાગે છે : "(કૃષ્ણ) દહીં દૂધનું ઘણું નુકસાન કરે છે. તેથી બ્રજવાસીઓને છાસ પણ દુર્લભ થઈ ગઈ છે."

(૨૫) શામલકૃત 'સૂડાબહોતેરી'(૧૭૬૫)માં -

છાપાના થાપા કરું, ગાન કરું કેમ કાણ્ય ?,

ગીતાનાં બતાં કરું, હરિકીર્તનમાં હાણ્ય.

કુલટા ભગતને પોતાનો સંગ કરવા કહે છે તેનો ઉત્તર આપતાં ભગત આ પ્રમાણે કહે છે. આમાં 'કાણ્ય' શબ્દનો શો અર્થ કરવો તે જરા કોયડો છે. એ તો સ્પષ્ટ છે કે કુલટાનું સૂચન ભગતને હરિકીર્તનમાં હાનિ સમાન લાગે છે. એમાં 'છાપા'ના 'થાપા', 'ગાન'ની 'કાણ્ય', 'ગીતા'નાં 'બતાં' કરવા જેવું એમને લાગે છે. 'થાપા' 'બતાં' એ શબ્દો દ્વારા અહીં શું અભિપ્રેત છે તે સ્પષ્ટ નથી, પણ કંઈક વિપરીત સ્થિતિ ઉદ્દિષ્ટ છે એ તો

સમજાય છે. આ રીતે વિચારીએ ત્યારે ‘ગાન’ની સામે ‘કાણ્ય’ એટલે ‘રોકકઠ’ એવો અર્થ જ બેસે. મધ્યકાલમાં આ અર્થમાં ‘કાણ્ય’ શબ્દનો આ વિરલ પ્રયોગ જણાય છે.

(૨૬) છેલ્લે એક પ્રાચીન ડુહો જોઈએ :

ગુણ મોટા, દિન નાનહડા, રાતિ અંધારી જાણિ,
કાગલ તેહ સાંકડા, તિણિ લખતાં હુઈ કાણિ.

અહીં ‘કાણિ’નો ‘લજ્જા’ એ અર્થ અત્યંત સ્પષ્ટ છે – “તારા ગુણ મોટા, જ્યારે દિવસ ટૂંકા છે; વહી અંધારી રાત છે અને કાગલ સાંકડો છે તેથી લખતાં મને લજ્જા આવે છે – લખતાં હું લાજું છું એમ તું જાણજે.”

જોઈ શકાય છે કે ગુજરાતીમાં ‘કાણિ’ના ‘શરમ, સંકોચ’ એ અર્થની ઘણી વ્યાપક અને દીર્ઘ પરંપરા છે – એનો દાખલો તો આપણને છેક અપભ્રંશ-કાલમાં જડ્યો છે. પરંતુ ગુજરાતીમાંયે તેરમી સદીથી સત્તરમી સદી સુધીના દાખલા જડે છે. પછી પળ એના દાખલા હશે જ, પણ આપણી પાસે એની નોંધ નથી. જૈન કવિઓની કૃતિઓમાં તો ‘કાણિ’ શબ્દ આ અર્થમાં જ જોવા મળે છે ને રાજસ્થાની કોશ એની ઘણી અર્થઠાયા નોંધે છે, તેથી ગુજરાતી-રાજસ્થાનીનો એ સહિયારો વારસો હોવાનું, રાજસ્થાનમાં એની સવિશેષ વ્યાપકતા હોવાનું સમજાય છે.

આપણે ત્યાં ‘કાણિ’ શબ્દના બીજા અર્થો લેવાયા છે ત્યાં કેટલેક ઠેકાણે ‘શરમ, સંકોચ’નો અર્થ સરઠતાથી બેસે છે અને લેવાયેલા અર્થો છોડાવાના થાય છે. ‘ચિંતા’, ‘શંકા’ એ અર્થો સંદર્ભમાં નથ્રે છે, પરંતુ ‘શરમ, સંકોચ’નો અર્થ બેસતો હોવાથી એ અર્થો પણ છોડવા જેવા લેખાય. ‘કષ્ટ, પીડા, દુઃખ’ એ અર્થને અવકાશ આપે એવાં બેત્રણ ઉદાહરણો સાંપડે છે, પણ એ અર્થને હજુ વિશેષ સમર્થનની આવશ્યકતા છે એમ લાગે છે. અઘાની પંક્તિ જેવા કોઈ પ્રયોગ હજુ વિશેષપણે કોયડારૂપ રહે છે. અત્યારના અર્થમાં ‘કાણ’ શબ્દનો પ્રયોગ આ નોંધમાં આવ્યો નથી, પણ એ તો નોંધ માટે જ જાતના સૂચીકરણની મદદ લેવાઈ છે તેની મર્યાદા હોઈ શકે. એ સૂચીકરણમાં અત્યારના અર્થના પ્રયોગો નોંધાયા નથી. અપભ્રંશનો ‘વેર’ કે ‘ઘઘડો’ એ અર્થ ગુજરાતી સુધી પહોંચ્યો નથી.

વ્યુત્પત્તિ

‘કાણ’ કે ‘કાણિ’ શબ્દની વ્યુત્પત્તિ શામાંથી તે વિશે કશો જ પ્રકાશ પડતો નથી. ઊકિર એ એનો ‘કાનિઃ’ એવો સંસ્કૃત પર્યાય આપેલો, પરંતુ સંસ્કૃતમાં આવો કોઈ શબ્દ જ નથી, એટલે એ કૃત્રિમ સંસ્કૃતીકરણ હોવાનું નક્કી થાય છે. આ ઉપરાંત ‘કથાનિકા’ કે ‘કદની’માંથી ‘કાણિ’ની વ્યુત્પત્તિ કેટલાક વિદ્વાનોએ સૂચવી છે, પણ કદાચલ, અર્થવિગતિ વગેરેની દૃષ્ટિએ એમાં ભાગ્યે જ કંઈ પ્રતીતિકર છે. આથી હાલ

તો ‘કાણિ’ શબ્દને, કેટલાંક વિદ્વાનોએ કહ્યો છે તેમ, ‘દેશ્ય’ શબ્દ – અજ્ઞાત મૂળનો શબ્દ જ લેખવો રહ્યો. ‘વેર’ કે ‘ઝગડા’ના અર્થનો, ‘શરમ, સંકોચ’ના અર્થનો અને ‘પીડા, કષ્ટ’ તથા ‘રોકકળ’ (આ બંને અર્થો સંકળાયેલા હશે ?)ના અર્થનો – ત્રણે ‘કાણિ’, ‘કાણ’ જુદા હશે કે એક જ અને એક જ હોય તો આ અર્થવિકાસ કેમ સમજાવવો એ બધો કોયડો જ છે.

[ગુજરાત, દીપોત્સવી અંક, સં.૨૦૪૫]

**કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્ય નવમ જન્મશતાબ્દી સ્મૃતિ
સંસ્કાર શિક્ષણ નિધિનાં પ્રકાશનો**

ત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષચરિતમહાકાવ્ય—ગ્રંથ ૧	સંપા. મુનિ ચરણવિજયજી	૧૯૮૭
ગ્રંથ ૨	સંપા. મુનિ ચરણવિજયજી	૧૯૮૭
(પુનર્મુદ્રણ)		
Studies in Deśya Prakrit	H. C. Bhayani	1988
હૈમસમીક્ષા (પુનર્મુદ્રણ)	મધુસૂદન મોદી	૧૯૮૯
હૈમ સ્વાધ્યાયપોથી (ઢાયરી)	સંપા. મુનિ શીલચન્દ્રવિજય	૧૯૮૯
હેમચન્દ્રાચાર્યકૃત અપભ્રંશ વ્યાકરણ	સંપા. હરિવલ્લભ ઢાયાણી	૧૯૯૩
(સિદ્ધહૈમગત) (દ્વિતીય સંસ્કરણ)		
વિજયપાલકૃત દ્રોપદીસ્તવયંવર	આદ્ય સંપા. જિનવિજયજી મુનિ	૧૯૯૩
(પુનર્મુદ્રણ)	સંપા. શાન્તિપ્રસાદ પંડ્યા	
કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય સ્મરણિકા		૧૯૯૩
અનુસંધાન-૧ (અનિયતકાલિક)		૧૯૯૩
અનુસંધાન-૨-૩		૧૯૯૪
અનુસંધાન-૪		૧૯૯૫
અપભ્રંશ વ્યાકરણ (હિન્દી અનુવાદ)	પ્રા. બિન્દુ ભટ્ટ	૧૯૯૪
પ્રબંધચતુષ્ટય	સંપા. રમણીક શાહ	૧૯૯૪
હૈમ સંગોષ્ઠી	સંપા. મુનિ શીલચન્દ્રવિજય	૧૯૯૫
આવશ્યક-ચૂર્ણિ	સંપા. મુનિ પુણ્યવિજયજી મુદ્રણાધીન	
	સહાયક રૂપેન્દ્રકુમાર પગારિયા	

*

નેમિનંદન ગ્રંથમાલાનાં હમણાંનાં પ્રકાશન

અલંકારનેમિ	મુનિ શીલચન્દ્રવિજય	૧૯૮૯
હેમચન્દ્રાચાર્યકૃત મહાદેવવત્રીશી-સ્તોત્ર	સંપા. મુનિ શીલચન્દ્રવિજય	૧૯૮૯
શ્રીજીવસમાસ-પ્રકરણ ટીકાકાર મલધારી		
હેમચન્દ્રસૂરિ	સંપા. મુનિ શીલચન્દ્રવિજય	૧૯૯૪
હેમચન્દ્રસૂરિ (ગુજરાતી અનુવાદ)	ચં. ના. શિનોરવાલા	૧૯૯૪
સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ (પુનર્મુદ્રણ)	મુનિ વિદ્યાવિજયજી	૧૯૯૪

આ કોશની વિશિષ્ટતાઓ

- * એમાં મધ્યકાલીન ગુજરાતી કૃતિઓના ૬૬ સંપાદનગ્રંથોમાં અપાયેલા ૭૧ શબ્દકોશો સંકલિત કરેલા છે. આશરે ૨૦,૦૦૦ જેટલા શબ્દો એમાં સમાવિષ્ટ છે.
- * શબ્દો સાથે એ જ્યાંથી લેવામાં આવ્યા છે એ આધારગ્રંથોનો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે, જેથી અભ્યાસીઓને મૂળ શબ્દપ્રયોગ સુધી પહોંચવાની સગવડ મળે છે.
- * મૂળ ગ્રંથમાં અપાયેલા શબ્દાર્થો એમ ને એમ સ્વીકારી લેવામાં નથી આવ્યા પણ જરૂર જણાઈ ત્યાં શબ્દના પ્રયોગસ્થાન સુધી જઈ શબ્દાર્થોને ચકાસ્યા છે ને એમાં આવશ્યક શુદ્ધિ કરી છે. આ શુદ્ધિ માટે સંપાદકે સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, અપભ્રંશ, દેશી, ગુજરાતી, રાજસ્થાની, હિંદી, ફારસી, ઉર્દૂ શબ્દકોશો તેમજ અન્ય સંદર્ભગ્રંથોની સહાય લીધી છે. એ રીતે આ માત્ર સંકલિત કોશ નથી, સંશોધિત કોશ છે. એને પ્રમાણભૂત બનાવવાની સર્વ કોશિશ કરવામાં આવી છે.
- * કોઈ વાર મૂળના ઘ્રષ્ટ પાઠ સુધારીને નવા શબ્દને પ્રકાશમાં લાવવાનું પણ બન્યું છે.
- * સંસ્કૃતાદિ ભાષામાંથી શબ્દમૂળ દર્શાવવામાં આવ્યું છે તે ઉપરાંત રાજસ્થાની-હિંદી-મરાઠી વગેરે ભાષાઓના શબ્દોની સમાન્તરતા દર્શાવવામાં આવી છે.
- * આ ગ્રંથ મધ્યકાલીન ગુજરાતી ભાષાના જ નહીં પણ મધ્યકાલીન રાજસ્થાની અને હિંદી ભાષાના અભ્યાસમાં પણ ઉપકારક બની શકે એમ છે. ત્રણે ભાષાનો કેટલોક સમાન શબ્દવારસો છે જ.

*

એક નૂતન શિખરનું આરોહણ

મિત્ર જયંત કોઠારી એક પીઠ અને ઘડતલ પર્વતારોહક છે... જયંતભાઈએ ‘ગુજરાતી સાહિત્યકોશ (મધ્યકાલીન)’ અને ‘જૈન ગૂર્જર કવિઓ’નું નવસંસ્કરણ – એવાં બે ઉચ્ચ શિખરો સર કર્યા પછી હવે આ ત્રીજું શિખર પણ સર કર્યું છે.

*

જયંતભાઈએ માત્ર શબ્દસૂચિઓનું સંકલન જ નથી કર્યું. એમ કરે તો જયંતભાઈ શાના? તેમણે જ્યાંજ્યાં અર્થ વગેરે બાબત શંકાસ્પદ જણાઈ ત્યાંત્યાં ચોકસાઈ અને શુદ્ધિ કરી છે, અને તે માટે અનેક કોશો ઉઘાટ્યા છે, અનેક મૂળ કૃતિઓ કે સંલગ્ન કૃતિઓને તપાસીને યથાશક્ય પ્રામાણ્ય સાધવાની મથામણ કરી છે. આ કોશથી મૂળ કૃતિઓને સમજવામાં જે સહાય મળશે, તે ઉપરાંત ઘણી અર્થઘટનની ગૂંચો પણ ઊકલશે, અને તુલનાત્મક સામગ્રી ગુજરાતી શબ્દોના ઇતિહાસ માટે પણ સહાયભૂત બનશે... દૃઢ સંકલ્પબલે આવા કોશનું પરિશ્રમસાધ્ય કામ પાર પાડવા માટે ‘ધન્યવાદ’ શબ્દ તો ઘણો મોઢો લાગે... જયંતભાઈએ જે નાનો છોડ ઉછેર્યો છે તેમાંથી આગળ જતાં વૃક્ષ બને એવી આશા અને શ્રદ્ધા આપણે કેમ ન રાખીએ ?

હરિવલ્લભ ખાયાળી